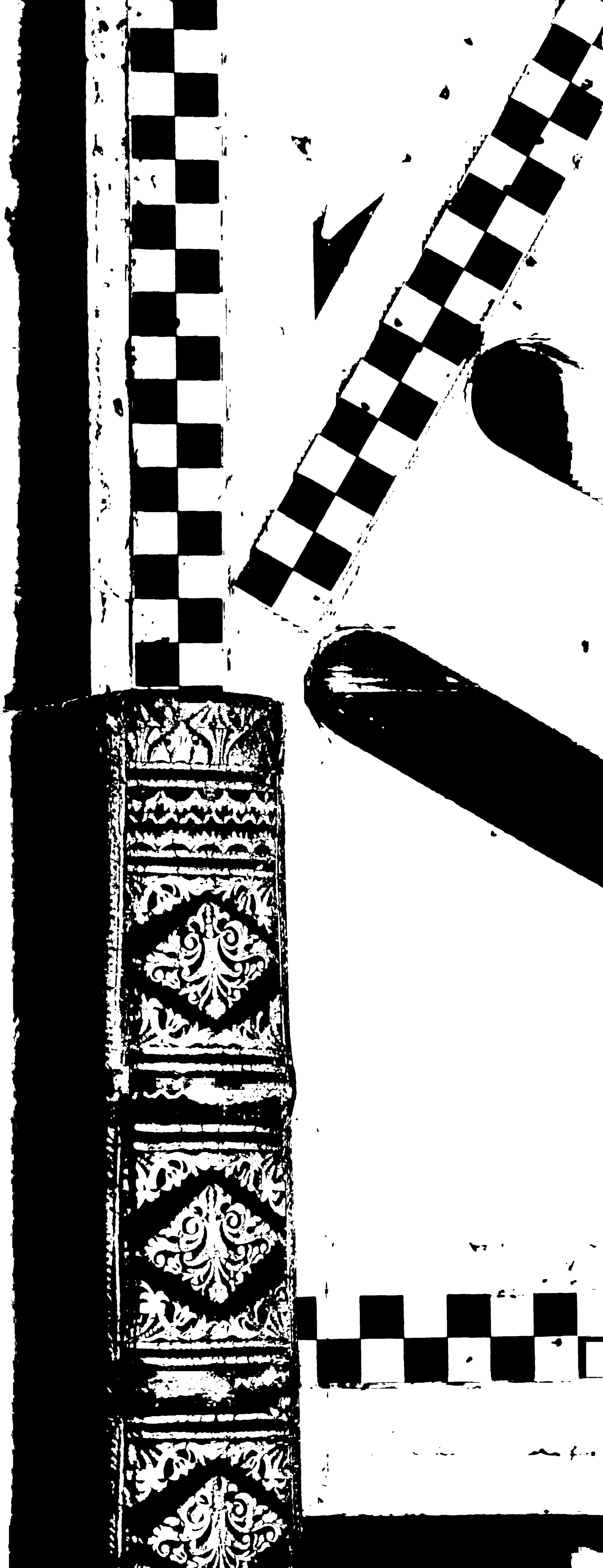
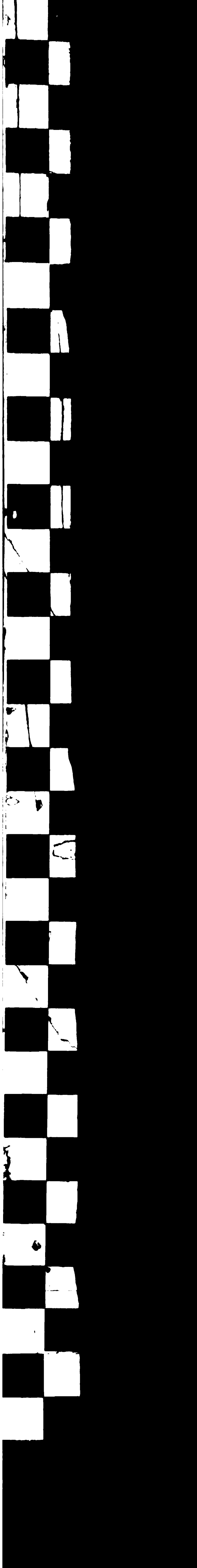

2° Patr.
363
IO.
GERSONII
OPERA

JOANNIS GERSONII

Doctoris Theologi & Cancellarii Parisiensis

OPERA OMNIA,

Novo ordine digesta, & in V. Tomos distributa;

Ad Manuscriptos Codices quamplurimos collata, & innumeris in locis emendata; quædam etiam nunc primùm edita:

Quibus accessêre

HENRICI DE HASSIA, PETRI DE ALLIACO, JOANNIS BREVICOXÆ, JOANNIS DE VARENIS Scriptorum coætaneorum, ac insuper JACOBI ALMAÏNI & JOANNIS MAJORIS Tractatus, partim editi partim inediti;

Necnon Monumenta omnia ad Causam JOANNIS PARVI *pertinentia.*

Operâ & studio M. LUD. ELLIES DU PIN, S. Facultatis Parisiensis Doctoris Theologi, & Philosophiæ Professoris Regii,

TOMUS QUARTUS,

Continens

EXEGETICA & MISCELLANEA.

EDITIO SECUNDA.

HAGÆ COMITUM,

Apud PETRUM DE HONDT.

MDCCXXVIII.

JOANNIS GERSONII

Doctoris & Cancellarii Parisiensis

DOCTRINALIS EXPOSITIO SUPER SEPTEM PSALMOS POENITENTIALES.

Collat. ad MS. Codicem Victorin. 68.

PRÆFATIO.

VERA pœnitentia velut scala quædam est, quâ homo peccator qui secundùm Evangelicam parabolam *descendit de Jerusalem in Jerico*; Luc. x. 30. rursùs in Jerusalem, hoc est, ad pacis visionem, ascendit: hujus verò scalæ septem sunt gradus, quibus correspondent Psalmi septem, qui dicuntur Pœnitentiales.

Primus itaque gradus, est timor pœnæ, à quo primus Psalmus Pœnitentialis incipit: *Domine ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me.* Ps. vi. 1. Secundus, est dolor culpæ; hinc est qui in secundo Psalmo optando dicit: *Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata.* Ps. xxxi. 1. Et hunc peccatorum confessio ipsorumque remissio sequitur. *Delictum meum*, inquit, *cognitum tibi feci & injustitiam meam à te non abscondi.* Ibid. vs. 4. Et iterum: *Dixi confitebor*

JOANNIS GERSONII
Doctoris & Cancellarii Parisiensis
DOCTRINALIS EXPOSITIO SUPER SEPTEM PSALMOS POENITENTIALES.

Collat. ad MS. Codicem Victorin. 68.

PRÆFATIO.

VERA pœnitentia velut scala quædam est, quâ homo peccator qui secundùm Evangelicam parabolam *descendit de Jerusalem in Jerico*; Luc. x. 30. rursùs in Jerusalem, hoc est, ad pacis visionem, ascendit: hujus verò scalæ septem sunt gradus, quibus correspondent Psalmi septem, qui dicuntur Pœnitentiales.

Primus itaque gradus, est timor pœnæ, à quo primus Psalmus Pœnitentialis incipit: *Domine ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me*. Ps. vi. 1. Secundus, est dolor culpæ; hinc est qui in secundo Psalmo optando dicit: *Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata*. Ps. xxxi. 1. Et hunc peccatorum confessio ipsorumque remissio sequitur. *Delictum meum*, inquit, *cognitum tibi feci & injustitiam meam à te non abscondi*. Ibid. vs. 4. Et iterum: *Dixi confite-*

bor adversùm me injustitiam meam Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei. Ibid. vs. 5. Tertius gradus, est spes veniæ; hanc timor præcedit, qui rursùs in tertio Psalmo clamat: *Domine ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me.* Ps. XXXVII. I. Et hunc dolor comitatur. *Afflictus sum & humiliatus sum nimis, rugiebam à gemitu cordis mei.* Ibid. vs. 8. Post hæc verò sequitur spes: *Quoniam in te Domine speravi, tu exaudies me Domine Deus meus.* Ibid. vs. 16. Quartus, est amor munditiæ; hanc non hominis justitia, sed Dei misericordia efficit. Unde quartus Psalmus ait, *Miserere mei Deus, secundùm magnam misericordiam tuam.* Ps. L. I. Ac deinde subdit: *Amplius lava me ab iniquitate mea.* Ibid. vs. 3. *Et* iterum: *Cor mundum crea in me Deus.* Ibid. vs. 11. Quintus gradus, est desiderium cœlestis Patriæ: pro quo orat quintus Psalmus. *Domine exaudi orationem meam.* Ps. CI. I. Præcedit autem contemptus præsentis vitæ: *Quia defecerunt*, inquit, *sicut fumus dies mei.* Ibid. vs. 4. Et iterum: *Dies mei sicut umbra declinaverunt, & ego sicut fœnum arui.* Ibid. vs. 12. Et hunc comitatur consideratio æternitatis divinæ. *Tu autem Domine in æternum permanes*, &c. Ibid. vs. 13. Et rursùs: *Tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient.* Ibid. vs. 28. Et ex his consequitur desiderium habitationis supernæ, de qua concludendo ait: *Filii servorum tuorum habitabunt, & semen eorum in seculum dirigetur.* Ibid. vs. 29. Sextus gradus, est diffidentia virtutis propriæ: Et hanc juvat confidentia divinæ misericordiæ, pro qua sextus Psalmus suspirat dicens: *De profundis clamavi ad te Domine*, &c. Ps. CXXIX. I. Et meritò; quia ad cœlestem Patriam pervenire propria virtute diffido: nam *si iniquitates observaveris Domine, Domine quis sustinebit?* Ibid. vs. 3. Sed de copiositate tuæ misericordiæ confido: *Quia apud Dominum misericordia, & copiosa apud eum redemptio.* Septimus gradus, est exultatio spiritualis lætitiæ; hanc assidua oratio efficit; ideò septimus Psalmus incipit: *Domine exaudi orationem meam: auribus percipe obsecrationem meam.* Ps. CXLII. Per hanc, ex divinorum operum consideratione, homo in Dei contemplationem ascendit. *Meditatus sum*, inquit, *in omnibus operibus tuis, & in factis manuum tuarum meditabar.* vs. 5. Unde tandem exultando concludit: *Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam.* vs. 10.

Nos ergo si in hanc terram cœlestis Jerusalem deduci cupimus, his septem Pœnitentiæ gradibus ascendere, & in his Psalmis assidua devotione meditari debemus, exemplo beatissimi Augustini, de quo legitur: quòd ultima qua defunctus est infirmitate, hujusmodi Psalmos de Pœnitentia, quos sibi jusserat scribi, jacens in lecto contra parietem positus intuebatur, & legebat, & ubertim ac jugiter flebat. Ideò ex hujus Sancti Doctoris aliorumque sententiis, super Psalmis Pœnitentialibus quasdam orationes seu meditationes devotas componere dignum duxi; quibus ad pœnitentiam provocari, & per pœnitentiam in Dei contemplationem humanus animus valeat promoveri. Illud tamen in Exordio præmittendum est, quòd licet septem affectus, quos septem gradibus scalæ Pœnitentiæ appropriamus, dictis septem Psalmis, aptè decenterque (ut ostensum est) conveniant: tamen (sicut dicit Hugo in Libello *de Oratione*) sciendum est, hanc proprietatem in omnibus Psalmis non esse, ut per totam seriem unus affectus attendatur; sed sæpe ex alio affectu transitur in alium, sicut ex affectu timoris in affectum amoris, vel in spei affectum, vel consolationis, secundùm quod mens orantis diversis modis affici solet. Hoc autem qualiter per singulos Psalmos cognoscatur, licet non sit hujus operis explanare; tamen quantùm ad propositum pertinet, satis ex sequentibus apparebit.

MEDITATIO DEVOTA SUPER PRIMO PSALMO POENITENTIALI.

Domine ne in furore. Pſ. VI.

OMINE Jesu Christe, future Judex seculi, qui bonos in cœleste Regnum tuum; malos verò in ignem æternum es missurus. Dum ego reus & indignus peccator horrorem futuri A judicii tui considero, timens ac tremens ad te clamare compellor & dicere: *Domine ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me.* Pſ. VI. 1. Sed væ mihi! quomodò immensam clementiam tuam ad furorem, quomodò infinitam misericordiam tuam ad iram provocare merui! Merui itaque & hoc sponte confiteor; alioquin coactus fatebor. Scio tamen Domine, te docente: *Quia tu semper idem es*, Pſ. CI. 28. ideò tu in varios affectus non mutabilis es. De te quoque scriptum est: *Tu autem Domine virtutum* Pſ. LVIII. 6. cum tranquillitate judicas. Furis ergo semper tranquillus, irasceris semper placatus. Non est furor tuus, non est ira tua in te & in B tuo affectu; sed extra te est & in effectu tuo. Furor tuus pœna est Inferni; ira tua Purgatorii pœna. In Inferno quasi furendo arguis; in Purgatorio quasi irascendo corripis. In illo per justitiam arguis insolubiliter; in isto per misericordiam corripis salubriter, & tamen ab utroque opto eripi, ab utroque desidero & peto liberari dicens: *Domine ne in furore tuo arguas me*, &c. Sed quo pacto, qua fronte, qua hoc præsumo audacia? Non utique de mea justitia; sed de tua misericordia. Ideo, *Miserere mei Domine.* Quare? *Quoniam infirmus sum.* Non meæ virtutis firmitatem; sed meæ vanitatis allego infirmitatem. Ego infirmus; tu Medicus. Ergo, *sana me Domine.* Hic adhibe quæ tu vis medicamenta: hic ure, hic seca, tu tantùm à furore tuo & C ira, hoc est à futuræ vitæ pœna me libera. Nec à te, ô pie Medice! frustra peto ut sanes me, *quoniam conturbata sunt omnia ossa mea.* Ossa loquor non corporis, sed animæ. Ossa animæ meæ, vires sunt animæ meæ; quia sicut in ossibus corporis, sic in viribus animæ consistit fortitudo. Vires animæ meæ memoria, intelligentia & voluntas, in quibus dum sanæ sunt, Sanctæ Trinitatis vera imago est & similitudo. Sed heu me! quoniam per peccatum infirmæ factæ sunt, ideò conturbatæ, hoc est, intra se & contra se invicem conturbatæ sunt. Et ideò *anima mea turbata est valdè.* Quia ergo non modicum, sed *valdè conturbata est anima mea*, quia valdè infirmata est omnis fortitudo sua; dum D tibi morbum meum detego, dum Medico ægritudinis magnitudinem ostendo, oro ut sanes: *sed tu Domine usquequò?* usquequò Domine sanitatem differs? Non est dilatio ista crudelitas tua; sed ideò differs, ut, dum diù luctari permittis cum vitiis, ex hoc persuadeas animæ meæ in quæ mala se præcipitavit, & ut inde cautior sit. Nam ex difficultate & dilatione sanationis, fit diligentior custodia receptæ sanitatis. Vel ideò mihi perfectam differs curationem, quia imperfectam tibi offero orationem. Nam hic nondum tam perfectè oro, ut audiri merear, adhuc te loquente dicam: Ecce adsum. Quare hoc? Quia non satis perfectè animam meam converto ad te; sed nec hoc possum, nisi tu suppleas imperfectum meum. Ideò: *Convertere Domine & eripe animam meam*, hoc est, fac me ad te perfectè converti. Durum enim & laboriosum est mihi ad serenitatem & tranquillitatem divinæ lucis, à terrenarum cupiditatum caligine retorqueri. *Eripe* ergo *animam meam*, peccatis scilicet ligatam & in sua conversione hostibus multis impeditam, tanquam inhærentem perplexitatibus hujus seculi & spinas quasdam dilaccrantium desideriorum in ipsa conversione patientem. Ab his quoque malis eripiens, *salvum me fac propter misericordiam tuam*, non propter justitiam meam, quia peccatis & demeritis meis justa debetur damnatio; sed *propter misericordiam tuam*, per quam conversis ad te pia promittitur salvatio, te dicente: *Convertimini ad me, & ego revertar ad vos.* Zacha. I. 3. Tu ergo qui aversus eras, & quem mihi aversum mea fecerat aversio, *convertere ad me*, qui ad te conversus sum: etsi parùm conversus, fac me converti perfectiùs, & sic: *Convertere Domine* à vindicta tua, *& eripe animam meam*, non solùm præsenti malitia; sed salvum me fac etiam à futuræ mortis miseria: *Quoniam non est in morte qui memor sit tui: in Inferno autem quis confitebitur tibi.* O piissime Domine! non immeritò hic festino mihi peccata dimitti, quoniam post mortem vel in Inferno non erit memoria tui aut confessio peccati, quæ scilicet utilis sit ad veniam; quia nunc est tempus conversionis, sed cum hæc vita transierit, tempus erit retributionis. Ut ergo ab illa æterna morte, ut ab illa inferni damnatione per pœnitentiam liberer: *Laboravi in gemitu meo, lavabo per singulas noctes lectum meum, lachrymis meis stratum meum rigabo.* O felix David qui has pœnitentiæ ærumnas per tot noctes utiliter sustinuit! Væ mihi misero, qui has una vix hora sustinere valeo aut non volo, & si quandoque *velle mihi adjacet*, quia tamen imperfectè volo, *perficere non invenio.* Rom. VII. 18. Tu ergo Domine da mihi *velle*, da mihi *perficere*, da mihi laborare non solùm *in gemitu cordis*; sed *lavare lectum meum lachrymis* corporis, nec lavare solùm exteriùs seu superficie-tenùs; sed etiam rigari intrinsecùs, ut fletus meus non solùm ad exteriora corporis, sed usque ad cordis intima perveniat ibique permaneat. Nec solùm Domine peto *lavari* aut *lachrymis rigari lectum* vel *stratum meum* corporale, sed etiam spirituale, scilicet interioris conscientiæ; & hoc *per singulas noctes*, id est per singula peccata ex ea orientia. Oriuntur quippe mihi alternatim dies ac noctes. Noctes patior, cum carne servio Legi peccati. Dies sentio, cum mente servio Legi Dei. O utinam fugatis noctibus peccatorum & abjectis tenebris vitiorum, oriantur mihi & illucescant clariùs dies virtutum & lumina gratiarum! Sed heu me miserum! *Quia turbatus est à furore oculus meus.* Heu heu & iterum heu, quia oculus mentis meæ vix potest ad ortum diei, & spiritualis luminis consurgere, & hoc *quia turbatus est a furore.* Nec solùm à furore tuo divino, tam futuro quem timeo, quàm præsenti quem sentio;

sentio; sed etiam à furore meo proprio quem gemo, hoc est à furiosâ concupiscentia mea, à primo Parente transfusa, per quam, quamdiù sum in hac miserabili vita, licèt non totaliter extinctus, tamen multipliciter turbatus est oculus. Et meritò; quia *inveteravi inter omnes inimicos meos*, scilicet inter omnia vitia mea & peccata mea, quæ verè inimici mei sunt, dum me ab amore divino separant & avertunt. Inter quæ inveteravi, dum per inveteratam consuetudinem, me eis subjectum esse consensi. Sed tu Domine piissime, post laborem & gemitum, post imbres crebertimos lachrymarum, da mihi consolationis tuæ auxilium; ut dicere valeam: *Discedite à me omnes qui operamini iniquitatem: quoniam exaudivit Dominus vocem fletus mei.* Da mihi optare ab operariis iniquitatis separari, non solùm à loco, sed animo, in quorum peccavi consortio; ut sic & tua in me correptio & mea in te consolatio innotescat; ut sic spiritus meus sentiat, quoniam vocem fletus mei exaudisti. Da mihi, Domine, ut iterum atque iterum exultans dicam: *Exaudivit Dominus deprecationem meam: Dominus orationem meam suscepit.* Deprecationem meam pro peccatis deponendis, & orationem meam pro virtutibus adipiscendis. Sed non solùm Domine da mihi exaudiri pro me, non solùm pro me; sed etiam pro meorum proximorum salute. Nec solùm pro amicorum meorum; sed etiam pro inimicorum conversione; ut exemplo viri perfecti dicam cum servo tuo David: *Erubescant & conturbentur vehementer omnes inimici mei.* Erubescant, exemplo meo, de actibus suis malis, & conturbentur terrore judicii ad pœnitentiam, non leviter, sed vehementer cum gemitu forti, ut sic *Convertantur & erubescant valde velociter*, ne conversio sua & erubescentia pœnitentiæ suæ differatur damnabiliter: quia nisi in præsenti vita convertantur & erubescant; sed potiùs, ut ab iniquis fieri solet, pœnitentes irrideant, & suis irrisionibus infirmos erubescere faciant, tandem in finali judicio erubescent & erubescentes dicent: *Hi sunt quos aliquando habuimus in derisum. Nos insensati vitam illorum æstimabamus insaniam: ecce quomodò computati sunt inter Filios Dei, & inter Sanctos sors illorum est? Quid nobis profuit superbia, aut quid divitiarum jactantia contulit nobis?* Sap. v. 4. 5. 8. Tunc ergo convertentur & erubescent; sed erit hæc conversio & erubescentia ad damnabilem confusionem: quia habere noluerunt pœnitentiam salutarem. Et hæc omnia fient valdè velociter; quia quando minus de judicio speraverint & dixerint, *pax & securitas, tunc repentinus superveniet interitus.* I Thess. v. 3.

MEDITATIO DEVOTA SUPER SECUNDO PSALMO POENITENTIALI,

Beati quorum. **Ps. XXXI.**

Domine Jesu Christe, qui culpâ offenderis & pœnitentiâ placaris. Tu Magister optime, qui interiùs docens illuminator es cordium; da mihi intellectum, da excæcato cordi meo & tenebroso intellectui meo lumen tuum, quo culpabilem offensam plenè & perfectè valeam cognoscere. Da mihi culpam meam offensamque tuam taliter cognoscendo dolere, ut eam digneris misericorditer ignoscendo delere. Da mihi ergo, ut de illorum sim numero, de quibus per Prophetam tuum dicitur: *Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata.* Ps. xxxi. 1. O me beatum! si à te Domine remissæ sint iniquitates meæ; ita ut mihi dones indulgentiam ex gratia tua, cui debes vindictam ex culpa mea; ut mihi dones indebitam gratiam, cui justè reddere potes debitam pœnam. O igitur me beatum si tecta sint peccata mea! Quomodò tecta? Non ita tanquam in me sint ut vivant, non ita tanquam in me abscondita maneant; sed ita deleta ut tu Deus ea non videas, id est, non æternaliter punias. Te enim peccata videre, quid aliud est quàm peccata punire? sicut scriptum est. *Averte faciem tuam à peccatis meis.*
A Ps. L. 11. Tu ergo ea peccata non vides; sed ab eis faciem avertis, quæ non animadvertis, id est, quæ non punis. Tu ea non agnoscis, quibus ignoscis. Tu ea tegis per gratiam, quæ non imputas ad pœnam. Ideo rectè subditur: *Beatus vir cui non imputavit Dominus peccatum.* Sed cui non imputat? Certè ei non imputat, sed ignoscit, qui peccatum suum agnoscit, & agnitum non defendit; sed confitendo corrigit, nec meritum suum sibi, sed gratiæ Dei attribuit, de quo dicitur: *nec est in spiritu ejus dolus*, sed nec in ore ejus; quia se accusat cum sit peccator, & corde tenet quod ore fatetur: dolus enim est, si quis peccator justum se prædicet; qui verò se accusat, dolo caret. Talis erat Publicanus ille humilis qui dicebat: *Propitius esto Deus mihi peccatori.* Luc. xviii. 13. unde sequitur: *Quoniam tacui inveteraverunt ossa mea, dum clamarem tota die.* Quoniam tacui quod non erat tacendum, scilicet confessionem peccatorum. *Inveteraverunt ossa mea.*
B id est defecit interior fortitudo mea, *dum clamarem tota die*, dicendo quod non erat dicendum, scilicet jactantiam meritorum. E contra verò si clamassem peccata & tacuissem merita, robusta & firma fuisset virtus mea. Tacui ergo & clamavi, tacui peccata, clamavi merita, tacui unde proficerem, clamavi unde deficerem. Tacui de peccatis confessionem, clamavi de meritis præsumptionem. Sana membra Medico ostendebam, vulnerata tegebam; & ideo non fui sanatus, sed inveteratus, hoc est in peccatorum meorum vetustate remansi; quia per culpæ meæ confessionem, gratiæ tuæ novitatem non quæsivi. Et ideo: *Quoniam die ac nocte gravata est super me manus tua: conversus sum in ærumna mea dum configitur spina.* O Domine, ô pie Medice, qui etiam percutiendo sanas; quia manus tua, id est vindicta, assiduè die ac nocte gravata est super me, ad humiliandum me superbum peccata tacentem, merita jactantem: ideo tandem conversus sum in ærumna mea, in miseria mea;
C hoc est, convertendo ad meipsum cognovi me miserum, dum configitur spina, id est dum compungitur conscientia mea. Sicut enim spina dorsi hominem sursum erigit: sic ratio vel conscientia, spiritum priùs ad terrena curvatum, ad superna resurgentem dirigit. Hac ergo de culpa sua compunctus peccator humiliatus ait: *Delictum meum cognitum tibi feci, & injustitiam meam non abscondi.* Meritò quidem delictum meum; quia facienda omisi, & injustitiam meam, quia non facienda commisi: igitur confitendo aperui & detexi; aperui ut operires, detexi ut tegeres. Unde sequitur: *Dixi confitebor adversum me injustitiam meam Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei.* O magna utilitas confessionis peccati, maxima quoque benignitas miserentis Dei: quia ad solum confitendi propositum remittit peccatum: non enim dixi *confiteor*; sed dixi, *confitebor*, id est proposui confiteri injustitiam meam adversùm me, meipsum & non alium accusando, & statim tu, & non alius, re-
D misisti impietatem peccati mei; & benè mei: quia quod peto, hoc meum est; quia autem à peccato resurgo, hoc tuum est. Absit ergo à me ut imputem peccatum meum tibi, & dicam: hoc Deus voluit, hoc fatum, hoc stellarum constellatio mihi fecit. Non est hoc confiteri injustitiam meam adversùm me; sed adversùm te, & te summè bonum de malitia accusare. Dicam ergo potiùs: *Domine, miserere mei, sana animam meam quia peccavi tibi.* Ps. xl. 5. Et ne putetur remissionem peccati parvum Dei esse donum; sed tanquam

quam magnum devotis precibus exposcendum, statim subjungitur: *Pro hac orabit ad te omnis sanctus, in tempore opportuno.* Omnis enim sanctus, hoc est per peccati remissionem sanctificatus, pro hac remissione orabit ad te; quia omnis sanctus eget auxilio gratiæ & gratuitæ remissionis tuæ. Sed quando orabit? *in tempore opportuno*, hoc est, in tempore vitæ mortalis, in qua est opportunum tempus remissionis; quia A post eam erit tempus retributionis: vel *in tempore opportuno*, hoc est, in tempore gratiæ per Christum revelatæ; de quo ait Apostolus: *Quando venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum factum sub lege, ut eos qui sub lege erant, redimeret.* Gal. IV. 4. Sed licet omnis sanctus in tempore opportunè oret: *Verumtamen in diluvio aquarum multarum, ad eum non approximabunt.* Non enim eripit oratio sanctorum eos qui per obstinatam consuetudinem absorbentur, *in diluvio aquarum multarum*, hoc est, in multitudine effluentium carnalium deliciarum sicut voluptuosi; vel in multiplicitate variarum doctrinarum, sicut Philosophi; vel in varietate diversorum errorum, sicut hæretici; vel in vanitate frivolarum superstitionum, sicut Astronomi, qui omnia fatali necessitati, aut fortunæ cœlesti attribuunt; vel in numerositate ceremonialium observantiarum, sicut Judæi, qui antiquis observantiis carnaliter intellectis, salutem ascribunt. Hi, inquam, omnes qui sunt in hujusmodi B profundo *diluvio aquarum multarum, ad eum non approximabunt*: quoniam hæ aquæ diversæ sunt & amaræ, & à fonte veræ & dulcis aquæ, hoc est à Christo, qui fons est puræ veritatis, sunt remotæ. Quid ergo facturus sum, Domine, ut effugiam ab hoc tam periculoso diluvio aquarum multarum & approximem ad te? Certè scio, te docente, quòd *propè est Dominus omnibus invocantibus eum in veritate*, Ps. CXLV. 18. ideò invocabo te, non solùm in voce corporis; sed in veritate cordis, hoc est in vera devotione cordis se humiliantis, & nihil de se præsumentis, & nil suæ potentiæ superbè tribuentis, & dicam: *Tu es refugium meum, à tribulatione quæ circumdedit me.* Tu solus & non alius, es mihi refugium à tribulatione hujus seculi, quæ undique circumdedit me. Tu ergo, *exultatio mea erue me à circumdantibus me.* Ostende mihi viam quâ eripiar à diluvio aquarum multarum & à periculo circumstantium me malorum. Jam verò, Domine, qui non deseris sperantes in te, jam quia in C te spero, & in hac spe gaudeo à te consolatus, audio te dicentem: *Intellectum tibi dabo & instruam te in via hac qua gradieris*: Ne aberres à via Dei, & ne quis noceat tibi, *firmabo super te oculos meos*, ut in via dirigam oculos tuos. Sic ergo, dato mihi intellectu, ipsoque à te instructo & in te firmato convertam me, humilis ad superbos & obstinatos, & eruditus ad stolidos & ignaros, & dicam: *Nolite fieri sicut equus & mulus, quibus non est intellectus.* Per equum signantur superbi erectâ cervice sua peccata defendentes: per mulum stolidi, quælibet peccatorum onera sine discretione portantes. Hi ergo si non corrigantur, sed velint fieri brutis animalibus similes, *quibus non est intellectus*: tu Domine, *In camo & freno maxillas eorum constringe, qui non approximant ad te.* Si enim non corrigantur & approximent ad te per pœnitentiam, dignum est ut corrigantur & constringantur à te per pœnam. Ideò equus freno, & D mulus camo arceantur, id est majori & minori tribulatione, juxta culpæ exigentiam constringantur. Si verò freno non domentur & camo, restat ut duriori flagello castigentur. Ideò sequitur: *Multa flagella peccatoris*, & in præsenti vita, pariter & futura, *sperantem autem in Domino misericordia circumdabit.* Nec immeritò in tua misericordia sperantem, & non in sua humana justitia confidentem *circumdabit*, id est circunquaque vallabit Dei misericordia; ne aliqua ex parte sibi noceat diaboli malitia. Magna ergo, Domine, magna est lætitia, magna exultatio, magna gloria sperantibus in te. Ideò dicitur eis: *Lætamini in Domino & exultate justi, & gloriamini omnes recti corde.* Qui sunt hi justi & recti corde? Hi sunt qui non in se; sed in Domino sperant, nec suæ, sed divinæ voluntati se conformant, sicut Christus docuit dicens: *Non sicut ego volo, sed sicut tu vis.* Matth. XXVI. 39. In capite ostendens quod futurum esse debebat in membris. Hi ergo non in se; sed in Domino lætantur, exultant, gloriantur: lætantur siquidem, tacita suavitate gaudentes; & exultant concitati animi gaudio ferventes; gloriantur fervore charitatis, extra se in Deum transeuntes. O utinam, Domine, utinam sic detur mihi, non in me, sed in te lætari, exultare & gloriari: ut sic humiliter capiti me conformans, veraciter efficiar membrum Christi!

MEDITATIO DEVOTA
SUPER
TERTIO PSALMO
POENITENTIALI:

Domine ne in furore. Ps. XXXVII.

DOMINE Jesu Christe, cui nunquam sine spe veniæ supplicatur. Cùm plura duobus prioribus Psalmis de timore pœnæ ac dolore culpæ colloquendo prædiximus, & nunc aliqua de spe veniæ, tibi supplicando loqui proposuerim; semper tamen ad priora relabor, & pœnæ timore, ac culpæ dolore perterritus tibi iterum petere impellor: *Domine ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me.* Ps. XXXVII. 1. Ego siquidem de peccatis pœnitens, peccati conscius & inde graviter afflictus, ego in malis positus, pejora timens & inde lugens, multis modis crucior; sed cruciatus gratè amplector, tanquam minores meis demeritis, mecum piè actum reputans, si per eos liberer à pœnis æternis. Ideoque supplex oro, ut tu Domine arguas & corripias me; non in furore vel in ira, sed in pietate & misericordia: ita ut pœna mea sit, non ab ira ad æternam ultionem; sed à misericordia, ad piam correctionem. Sufficiant tibi, Domine, mala quæ patior in hac præsenti vita, ne in futura infligas pejora: *Quoniam sagittæ tuæ infixæ sunt mihi.* Sagittæ tuæ sunt vindictæ tuæ, scilicet dolores corporis & animæ: quia sicut sagittæ intenduntur & deinde infiguntur; ita vindictæ tuæ intensæ fuerunt in Adam propter inobedientiam, & inde nobis infixæ sunt, propter originalem culpam & pœnam multiplicem: ipse enim hujus totius miseriæ fuit origo, nos propago. Sed væ mihi, cui sagittæ tuæ non ad modicum tempus, nec ad unicum vulnus infixæ sunt; sed diu & usque in finem seculi manent, & multis modis in corpore & anima vulnerant: & sic in sagittis meis *confirmasti super me manum tuam.* id est vindictam tuam, quam proh dolor! eo usque confirmasti super me, ut possim dicere: *Non est sanitas in carne mea à facie iræ tuæ.* Porrò enim mortale corpus tot miseriis subditum, quod etiam cum sanum dicitur, non verè sanum sit; quod leviter læditur, & sæpius graviter infirmatur. Est autem hæc multiplex miseria carnis, nec à *facie iræ tuæ*, id est ab instantia vindictæ in Adam inchoatæ originaliter. Quid plura? *non est pax ossibus meis*, hoc est in interioribus meis viribus; sed est continua pugna ab infirmitate & rebellione carnis, & hoc *à facie peccatorum meorum*, quia hujus miseriæ meæ causa, non solùm est originalis culpa; sed simul causa sunt, actualia peccata mea. Unde meritò sequitur: *Quoniam iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum, & sicut onus grave gravatæ sunt super me.* Quia enim iniquitates meæ, caput animæ

 meæ,

meæ, id est rectam rationem supergressæ sunt & elevaverunt caput meum superbum, contra te Deum meum; ideò tu Domine, aggravasti me gravi onere pœnarum, sed hoc, Domine, non tibi, sed mihi imputo: quia, *Putruerunt & corruptæ sunt cicatrices meæ, à facie insipientiæ meæ.* Ideò enim iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum, & gravatæ sunt super me; quia cicatrices meæ, id est plagæ peccatorum meorum priùs per Baptismum sanatæ putruerunt, cum jam peccato consensi, & corruptæ sunt, dum jam peccatum in actum produxi, & hoc totum *à facie insipientiæ meæ*; quia stultè gratiam baptismalem perdidi, nec ejus viribus sapienter usus fui. Et ideò: *Miser factus sum*, non una solùm, sed multiplici miseria, *afflictus & curvatus sum*, adeò dejectus ad terrena, ut me erigere non valeam ad superna. Et nisi tu, Domine, me erexeris, in hac miseria & curvitate mansurus sum, & hoc, *usque in finem*, id est usque ad mortem, *& tota die contristatus ingrediebar*, hoc est totâ vitâ in hac manens miseria hujus vitæ gradiens ambulabam, non inveniens sabbatum, id est mentis requiem quam optabam. Nec mirum: *Quoniam lumbi mei impleti sunt illusionibus, & non est sanitas in carne mea.* Heu me miserum! non immeritò sum contristatus, quoniam non solùm *non est sanitas in carne mea*, non solùm tentatus sum ab infirmitatibus & rebellionibus carnis, sed etiam *lumbi mei*, id est carnalitas & sensualitas mea vexantur *illusionibus* diabolicis, nec solùm pecco per carnis infirmitatem, sed per diaboli fatigationem. Quid plura? Non solùm lumbi carnis meæ, sed etiam vires animæ meæ replentur illusionibus diabolicis: illusiones enim animæ infinitæ sunt, quæ aliquando vix orare sinunt, & ita non est in toto homine unde plena sit lætitia, plenum cordis Sabbatum, plena requies, donec anima illusionibus exuatur, & corpus sanitate immortalitatis induatur. Propterea clamat Apostolus: *Infelix ego homo! quis me liberabit de corpore mortis hujus?* Rom. VII. 24. Et ideò non immerito *Afflictus sum*, corpore simul & anima; præfatis vexatus miseriis, & inde, *humiliatus sum nimis*; quippe quia priùs superbus eram nimis, & propterea, *rugiebam à gemitu cordis mei.* Gemitus corde & rugitus voce fieri solet; ego verò non voce, sed gemitu rugiebam, id est cum magno desiderio animæ consolationem quærebam, non in verbo oris mei, sed in gemitu cordis prorumpens. Est enim gemitus cordis, & gemitus carnis. Omnis gemitus qui de exterioribus est, carnis est: qui verò, pro Sabbato, id est pro spirituali requie quam caro non obtinet, cordis est. Et quia hunc gemitum non homo novit, sed Deus, ideo: *Domine ante te omne desiderium meum, & gemitus meus à te non est absconditus*, sed meritò exauditus, quia pius est, & non pro terrenis, sed pro cœlestibus. Sit ergo, Domine, *desiderium meum ante te*, id est tibi gratum & acceptabile, audi & exaudi desiderium meum cum gemitu meo, accelera, Domine, & exaudi citò: quia *Cor meum conturbatum est*, & pavore ac terrore concussum, & hoc ideò, quia *dereliquit me virtus mea.* scilicet virtus illa quam habui ante peccatum meum: si enim hæc mansisset, nihil terreret. Sed cur hæc dereliquit me? quia etiam reliquit *lumen oculorum meorum, & ipsum non est mecum*, quia tu Deus meus, qui es *lumen verum quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*, Joan. I. 9. tu qui es spirituale lumen oculorum meorum intellectualium, non es mecum per gratiam tuam, sed dereliquisti me, propter culpam meam. Sed hactenùs, Domine, tibi confessus sum mala quæ interiùs patior, nunc autem plango ea quibus exteriùs crucior. Nam, *Amici mei & proximi mei adversùm me appropinquaverunt & steterunt.* Hi, qui mihi esse debuerant ad humanum solatium, sunt mihi ad cumulum passionum. *Et qui juxta me erant*, tanquam amici & proximi, *à longè steterunt*, tanquam hostes & adversarii. Et meritò recesserunt à me; quia peccando recessi à te. Meritò perdidi humanam amicitiam; quia perdidi divinam gratiam. Non solùm crucior à persecutione hominum, sed à tentatione dæmonum, nam *vim faciebant qui quærebant animam meam.* Dæmones enim qui animam meam quærunt ad æternam damnationem, vim mihi faciunt per malignam tentationem, & non solùm per seipsos, sed per ministros suos de quibus dicitur: *Et qui inquirebant mala mihi, locuti sunt vanitates: & dolos tota die meditabantur.* Hi qui amici & proximi esse debuerant, inquirebant mala mihi, meditando contrà me dolosa; & vana loquuntur, id est, falsa & deceptoria verba. Tales autem dolosi & mendosi, ministerium exercent diaboli, qui pater est mendacii. Ecce ergò quibus malis crucior, & his tamen, quia majora meruisse fateor, ideò injurias & opprobria sine murmuratione patior. Et hoc est quod sequitur: *Ego autem tanquam surdus non audiebam, & sicut mutus non aperiens os suum.* Nihil ad opprobria respondebam: *Et factus sum sicut homo non audiens, & non habens in ore suo redargutiones*, quia arguentes me non redarguebam, sed redargutiones patienter ferebam. Sed quare hæc omnia tam patienter sustinui mala? *Quoniam in te Domine speravi.* Ideò propter te patienter sustinui mala, quoniam non in me, sed in te speravi bona, & quia per patientiam pœnæ speravi veniam culpæ; ideò, *tu exaudies me Domine Deus meus*, dando liberaliter veniam culpæ, & consequenter gratiam & gloriam. O magna patientiæ virtus, cui datur venia peccatorum, & per veniam gratia meritorum, & per gratiam gloria præmiorum! O salutaris medicina, per quam in lætitiam mutantur tristia & adversa! Adhuc autem, Domine, ideò exaudies me, non de te desperando diffidentem; sed in te sperando confidentem: *Quia dixi ne quando supergaudeant mihi inimici mei.* Quia non ex superba præsumptione, sed ex pia spei devotione dixi: quòd tu Deus meus exaudies me. Et hoc dixi, ne inimici mei detractores mei, supergaudeant mihi, si videant me in te sperantem non proficere, sed deficere. Meritò enim cavent Justi, ne de lapsu eorum exultent iniqui. Ideò sequitur, *& dum commoventur pedes mei*, id est dum affectiones meæ labuntur in peccatum ex humana infirmitate, irrident impii, & *super me magna locuti sunt*, irridendo mihi, & super me magna scandala opprobriaque loquendo, ubi potiùs si essent pii, meæ deberent compati infirmitati, eamque excusando, humanæ miseriæ humanitùs misereri. Sed adhuc etiam, Domine, exaudies me: *Quoniam ego in flagella paratus sum.* Sciens enim quod filium quem amas, etsi quandoque non suaviter, tamen semper salubriter flagellas. Ideò tua flagella paratus sum patienter suscipere, non contra ea murmurando, sed meipsum accusando; quia, *dolor meus in conspectu meo semper*, id est, dolor de peccato meo semper est in conspectu meo; semper de peccato meo doleo, dum peccatum meum contra me ipsum esse conspicio. Et hoc est quod sequitur: *Quoniam iniquitatem meam annuntiabo*, ipsam coram te contra me accusando, *& cogitabo pro peccato meo.* Ipsum in me cogitatione sollicita corrigendo, & à te tuaque miseratione solita curam medicinalem humiliter postulando. Sed dum medicinam tuam peto, ô pie Medice; ecce quid ad curam meam per te fieri permittitur. Ecce enim quid sequitur: *Inimici autem mei vivunt & confirmati sunt super me, & multiplicati sunt qui oderunt me iniquè.* O salutaris, sed non suavis medicina! O mirabilis, sed medicinalis cura! per tuam namque permissionem, ad meam fit probationem. Fit, inquam, medicinaliter & salubriter quòd inimici mei prosperè vivunt in hoc mundo, ubi in adversitate laboro, & gemens rugio. Et quod gravius est, *confirmati sunt super me* in persecutione; & quod gravissimum est, *qui oderunt me iniquè*,

iniquè, mala reddentes pro bonis; non pauci, sed *multiplicati sunt*, & quotidie plures fiunt. De quibus subditur: *Qui retribuunt mala pro bonis detrahebant mihi, quoniam sequebar bonitatem.* Ipsi verò è contra sectantur iniquitatem. Sed quia hæc mala essent intolerabilia; nisi te juvante, & pio medicamine tuo confortante, mihi fierent salubria, ad curanda peccata: Ideò, *Ne derelinquas me Domine Deus meus.* Sed ut tu promisisti, quoniam in te speravi, libera me: quoniam cognovi nomen tuum, protege me; quia clamavi ad te, exaudi me, & mecum sis in tribulatione, eripe me & glorifica me. Et si fortè ad tempus me aliquando relinquere videaris, tamen *ne discesseris à me*, penitùs relinquendo me; sed potiùs *intende in adjutorium meum, Domine Deus salutis meæ.* Adjuva me contra hostes in pugna; quia sine te qui es Deus salutis meæ, non potest esse in me salutaris victoria.

MEDITATIO DEVOTA
SUPER
PSALMO QUARTO
POENITENTIALI.

Miserere mei Deus. Ps. L.

DOmine Jesu Christe cui est proprium misereri semper & parcere. Ego miser ad te misericordem accedo, & peccatorum catenâ constrictus, tuæ pietatis miseratione absolvi debeo. Ego multarum iniquitatum immunditiâ maculatus ad te fontem munditiæ confugio, & meam immunditiam per tuam misericordiam emundari supplico dicens: *Miserere mei Deus, secundùm magnam misericordiam tuam.* Ps. L. 1. Peto, Domine, magnam misericordiam tuam, quia sentio magnam miseriam meam. Peto magnam medicinam tuam, contra magnam plagam meam. Peto multitudinem miserationis tuæ, contra multitudinem iniquitatis meæ. Ideò sequitur: *Et secundùm multitudinem miserationum tuarum*, ab initio seculi exhibitarum, quæ superant multitudinem quamlibet peccatorum, *dele iniquitatem meam*, ut nullum remaneat in me peccati vestigium. Et hoc est quod subditur: *Ampliùs lava me ab iniquitate mea & à peccato meo munda me.* Peto, Domine, non solùm peccata deleri; sed ampliùs lavari & lavando purè mundari: ut non solùm culpam operis, sed etiam reatum voluptatis abstergas. Sed hoc peto, non propter aliquam justitiam quæ sit in me; sed propter *magnam misericordiam* quæ est in te, & multam miserationem quæ est à te. In te enim est misericordia naturaliter in affectu; & à te miseratio multipliciter in effectu.

Ut ergo misericorditer ignoscas, non justitiæ meæ meritum allego; sed malitiæ meæ peccatum agnosco. Et hoc est quod dicitur: *Quoniam iniquitatem meam ego cognosco.* Non ergò peto, ut propter misericordiam tuam deseras justitiam tuam: scio justum esse, ut peccatum meum puniatur; sed ipsum punio, ut tu non punias; ipsum agnosco, ut tu ignoscas, *& peccatum meum contra me est semper*; quia peccatum meum non pono retrò, meipsum negligendo vel dissimulando, sed potiùs oppono contra meipsum, cognoscendo & accusando: ideò dico: *Tibi soli peccavi & malum coram te feci.* Quid est tibi soli peccavi? Nonne peccavi, non solùm tibi, sed proximo? Nonne peccatum feci, non solùm contra te Deum meum, sed etiam contra proximum meum; sicut & David qui hoc dicebat; non solùm in te, sed in Bersabee per adulterium, & in Uriam per homicidium peccaverat? Sed hoc ideò dicitur, quia tu solus es qui das Legis Præceptum per cujus prævaricationem peccatur: *ut justificeris in sermonibus tuis*, hoc est, quia adeò justus & verax es in verbis tuis quæ præcipis, *ut justificeris*, id est, ut justus & verax inveniaris, *& vincas cum judicaris*, id est, superes eos in justitia, qui te ex superbia judicant contra Præcepta tua murmurando, & te in eis quasi rigorosum & injustum accusando. Non sic ego; sed ad te solum, tanquam ad justum Judicem confugio, qui non habes in te quod reprehendatur, sed solus existens qui omnes Judices ita vincis, ut in tui comparatione nullus justus aut verax reputetur, dicente Propheta Ps. CVI. 11. *Omnis homo mendax.* Tu ergò solus Deus verax.

A

Tu ergò, Domine, qui in tua veritate dixisti: *Quacumque hora peccator ingemuerit, omnium iniquitatum ejus non recordabor.* Ezech. XVIII. 12. tu veraciter imple quod promisisti, *ut justificeris in tuis sermonibus* & convincas eos à quibus tanquàm immisericors judicaris. Tu ergò miserere, tu per misericordiam iniquitatem meam dele, tu eam delendo lava & munda me; quoniam de peccatis meis veniam postulans ingemisco, dicens: *Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea.* O magna miseria! quæ simul mecum orta est ab origine mea; ideò meritò ingemiscens peto ut cures & sanes hanc magnam miseriam meam, per tuam magnam misericordiam. Nec hoc ita dixerim, ut licitas nuptias condemnem, sed quia in omnibus trahitur iniquitas ab Adam: nam hoc opus castum propter bonum prolis, excusatur in conjuge, non habet culpam; sed origo peccati in prole secum trahit debitam pœnam. Ideò autem, Domine, non solùm actualem culpam meam, sed etiam originalem à parentibus traditam tibi humiliter confiteor: quia, *Ecce enim veritatem dilexisti.* Non enim in te refundo culpæ meæ iniquitatem; sed me accusando, fateor veritatem, quam tu, qui veritas es, diligis; ideò eam verè confitentibus peccata dimittis. Propterea, *incerta & occulta sapientiæ tuæ manifestasti mihi.* Mihi, inquam, confitenti veritatem secreta; tibi certa & nota divinæ sapientiæ, sed incerta & occulta humanæ insipientiæ manifestasti. Quomodò? Dicunt enim homines, sub quadam incertitudine, sicut dicebant Ninivitæ Jon. III. 9. *Quis scit si convertatur & ignoscat Deus?* Non ergò hoc novi sicut nec homines ceteri: non hoc novi per humanam scientiam; sed hoc certitudinaliter revelasti & manifestasti mihi per divinam Scripturam, te dicente per Prophetam: *Quacunque hora ingemuerit peccator; iniquitatem ejus non recordabor.* Ezech. XVIII. 12. In hac ergò promissione tua securus & certè dicere audeo: *Asperges me Domine hyssopo & mundabor.* Novi, Domine, te docente; quòd hyssopus herba est parva quantitate, sed magna virtute, herba humilis, sed medicinalis, cujus radix petræ inhærere dicitur, cujus virtus pulmonem purgat dum inflatur; in qua pœnitentiæ humilitas congruè designatur, quæ sæpè parva putatur in conspectu hominum, sed semper magna est ante conspectum tuum: & dum illi petræ adhæret, de qua dicit Apostolus 1 Cor. X. 14. *Petra autem erat Christus*, dum charitati Christi radix ejus affixa est, adeò medicinalis efficitur virtus ejus, ut per eam pulmonis inflatio, id est, superbiæ præsumptio & omnis quæ ex ea oritur culpæ inquinatio expurgetur. *Asperges* ergò *me* hac humilitate, & mundabor ab iniquitate; *lavabis me*, per humilem pœnitentiam, *& super nivem dealbabor* per salutarem gratiam, per quam peccatorum dealbatio fit, sicut scriptum est: Isaiæ I. 18. *Si fuerint peccata vestra sicut vermiculus, velut nix dealbabuntur.*

In hoc ergò secreto sapientiæ tuæ, priùs mihi incerto

to & occulto, quod jam manifestasti mihi: *Auditui meo dabis gaudium & lætitiam.* Et meritò, dum audio promissionem tuam de remissione peccatorum, *auditui* cordis mei *dabis gaudium & lætitiam* de retributione præmiorum, *& exultabunt ossa humiliata*, hoc est, interiores vires meæ, quæ per culpam maculatæ, priùs conturbatæ sunt, nunc per pœnitentiam hyssopo humilitatis mundatæ, lavatæ & dealbatæ meritò exultabunt. Sed licet dederis gaudium, lætitiam & exultationem propter spem veniæ; non tamen deerit mihi salutaris quædam tristitia & spiritualis contristatio, propter timorem pœnæ & dolorem culpæ, ideóque ad te clamare non cessabo: *Averte faciem tuam à peccatis meis.* Quia peccata mea non pono retrò me, sed oppono contra me, nec ea negligendo, aut dissimulando habeo retrò dorsum meum, sed ante faciem meam; propterea non à me, sed à peccatis meis averte faciem tuam, quasi ea non agnoscendo, sed eis ignoscendo: & ita non solùm hoc, vel illud peccatum; sed generaliter, *omnes iniquitates meas dele.* Quibus deletis; *Cor mundum crea in me Deus.* Non peto ut ego homo, cor mundum faciam à me, sed ut tu Deus cor mundum crees in me; quia non est hoc opus hominis creati, sed Dei Creatoris. Et quia ante peccatum innocens fui, & per peccatum à rectitudine declinavi, ideò *& spiritum rectum innova in visceribus meis*, id est renova spiritum meum, faciendo eum rectum, quem à te recedendo feci obliquum. Nec cordis munditiam aut spiritûs rectitudinem peto mihi fieri solùm in mente, sed etiam in carne; & hoc est in visceribus meis, scilicet in lumbis vel renibus, in quibus sedes est voluptatis. Unde ad Beatum Job, de diabolo dicitur, quod virtus ejus est in lumbis & umbilico ventris: in utrisque ergo, anima scilicet & corpore remedium peto curationis. Ideò, *Ne projicias me à facie tua.* A peccatis meis faciem tuam averte; sed à facie tua ne projicias me. A peccatis faciem tuam avertis per remissionem, sed peccatores à facie tua projicis per reprobationem. Remissionem postulo; sed reprobationem pertimesco: propterea supplex oro, *& Spiritum sanctum tuum ne auferas à me.* Jam enim quodammodò Spiritum sanctum tuum, hoc est Spiritus sancti donum habere confido; quia peccatum confitendo pœniteo: nam vera peccati confessio non est in homine ex seipso, sed ex Dei dono. Non ergo à me auferas spiritum hunc; sed per eum *Redde mihi lætitiam salutaris tui*, quam peccando amisi: lætitiam, inquam, salutaris tui, scilicet salutaris gratiæ Spiritus sancti, per quam non solùm est culpæ remissio, sed gloriæ retributio. Hanc ergo non solùm non auferas, sed redde & confirma, & sic, *spiritu principali confirma me.* Per hoc autem quod Propheta ter Spiritum nominavit, scilicet Spiritum rectum, & Spiritum sanctum, & Spiritum principalem, dicunt quidam quod in Deo Trinitatem voluerit ostendere. Et Spiritum rectum, Filium dicunt; Spiritum sanctum suo nomine intelligunt; per Spiritum principalem, Patrem accipiunt. Hoc verò & quidquid aliud quod ad Fidei & morum ædificationem dicitur, sine contradictione dici permittitur. Unde etiam non inconvenienter per hanc trinam Spiritus nominationem trifariam, Spiritus sancti gratiam intelligere possumus: ut per Spiritum rectum accipiamus gratiam quæ in septem virtutibus, tribus Theologicis, & quatuor Cardinalibus confertur, quibus anima dirigitur ad operandum rectè. Per Spiritum Sanctum, gratiam quæ in ejus septem Donis tribuitur, quibus anima juvatur ad operandum faciliter & expeditè. Per Spiritum principalem, gratiam quæ in octo Beatitudinibus donatur, quibus elevatur & quodammodò confirmatur ad operandum perfectè. Hac igitur multifaria spirituali gratia rectificari, sanctificari & confirmari meritò desidero. Et si hæc Spiritus tui beneficia recepero, tibi ingratus non ero: sed *Docebo iniquos vias tuas.* Qui prius fueram peccator, fiam prædicator; quia docebo verbo vel exemplo vias tuas quæ sunt misericordia & veritas, & sic, *impii ad te convertentur*, per me salubriter edocti de misericordia tua, quâ mihi per veniam parcitur, & de veritate tua, id est, justitia tua, quâ peccatum meum per pœnitentiam punitur. Sed ut sic iniquos docere & impios convertere valeam, *Libera me de sanguinibus*, id est de peccatis carnis & sanguinis, quæ de eorum corruptione procedunt. Libera me, inquam, ô Deus, A qui es *Deus salutis meæ*, quæ longè est à carnis & sanguinis corruptione; quia caro & sanguis Regnum Dei non possidebunt, id est peccata quæ ab eis proveniunt. Alioquin nisi ab his priùs me liberaveris, mihi peccatori improperando dices: *Quare tu enarras justitias meas?* Psal. XLIX. 16. Sed si liberatus fuero, securus ero ab hoc improperio, *& exultabit lingua mea*, id est, exultando narrabit, *justitiam tuam.* Et tunc, *Domine labia mea aperies*, priùs per peccata clausa, *& os meum*, non solùm cordis, sed corporis, *annuntiabit laudem tuam*, videlicet quia me creasti, quia me creatum & genitum per Baptismum regenerasti, quia me regeneratum & in peccatis sæpe relapsum non reliquisti; sed pœnitentem ad te revocasti, & revocatum mundasti. Pro quibus beneficiis non vis tibi offerri sacrificia pecudum, sed hostias laudum. *Quoniam si voluisses sacrificium dedissem*, sicut fiebat in veteri Lege; sed jam in nova Lege gratiæ, *utique holocaustis non delectaberis*: quoniam illa solùm erant umbra & B figura Legis novæ, ideoque cessaverunt, adveniente veritate; quod in spiritu Prophetiæ sanctus David prævideràt qui hoc dicebat: quid ergo tibi offerendum? certè non sacrificium pecoris sed pectoris, scilicet spiritus contribulati & contriti ac humiliati cordis, quia, *Sacrificium Deo spiritus contribulatus: cor contritum & humiliatum Deus non despicies.* Cor contritum pœnitendo, non obstinatum peccando; & humiliatum confitendo, non elatum me excusando, tu Deus qui cordis secreta conspicis, nunquam despicis, sed utique in eo, tanquam in spirituali sacrificio delectaris. Sed quia hoc acceptabile sacrificium non in Moysi Synagoga, sed in Christi Ecclesia est maximè offerendum; ideò de ea intelligendum est quod sequitur: *Benignè fac Domine in bona voluntate tua Sion*, hoc est, affectum bonæ voluntatis, id est, misericordiæ tuæ, ostende per effectum piæ benignitatis, id est, miserationis tuæ. Hoc inquam fac, *Sion*, id est militanti Ecclesiæ per Sion spiritualiter intellectæ: ut ex tuis vivis la- C pidibus, scilicet Christi fidelibus, *ædificentur muri Jerusalem*, non terrenæ, sed cœlestis, id est, Ecclesiæ triumphantis. Orat ergo cor contritum & humile non solùm pro sua, sed pro totius Ecclesiæ salute, ut omnes fideles ejus finaliter ædificentur, & fiant muri in ipsa Jerusalem cœlesti firmiter permansuri. Cùm autem hoc factum fuerit, quod non nunc in præsenti seculo, sed in futuro erit, *Tunc acceptabis sacrificium justitiæ*, post præsentis seculi consummationem, post finalis Judicii conclusionem: *acceptabis sacrificium*, non quidem imperfectæ *justitiæ*, scilicet pœnitentiæ quæ nunc est contriti & humiliati cordis, sed perfectæ justitiæ in gloria consummatæ, scilicet sacrificium laudis quæ tunc erit cordis, non quidem lugentis & gementis, sed lætantis & exultantis. *Tunc acceptabis, oblationes & holocausta*, non carnales, sed spirituales, id est spiritus & animas Sanctorum tecum in D gloria assumptorum, qui erunt holocausta igne divino, hoc est charitatis fervore succensa vel accensa. *Tunc imponent super altare tuum vitulos.* Tunc imponent Angeli Sanctos, vel ipsimet Sancti & spiritus Beati offerent tibi seipsos super Altare tuum, scilicet Christum: in quo tanquam principali fundamento superædificat omne Sanctorum meritum, cui redditur æternum præmium, & in cujus passionis virtute superimponitur omne sacrificium tibi acceptabile. Super hoc Altare imponent & offerent vitulos. Non boves antiquos sub jugo peccati mugientes, sed vitulos novellos, scilicet no-

novos Sanctorum populos, sub innocentia novæ ætatis ab omni vetustatis servitute liberos, summaque libertate gaudentes. Tu ergo, Domine, da mihi ab hac spirituali Sion, ab hac Ecclesia Militante, in qua tanquam in via peregrinamur, ad illam cœlestem Jerusalem, ad illam Ecclesiam Triumphantem, ad quam tanquam ad patriam perducimur cum Sanctis tuis finaliter pervenire. Da inter muros civitatis hujus firmiter permanere. A Da mihi inter cives ejus feliciter te videre, videndo amare, amando gaudere, & ita meipsum acceptum tibi sacrificium & holocaustum offerre.

MEDITATIO DEVOTA
SUPER
QUINTO PSALMO
POENITENTIALI

Domine exaudi Orationem meam. **Ps. CI.**

DOMINE Jesu Christe, qui es verus Rex gloriæ Rectorque sanctæ illius Jerusalem civitatis supernæ; cùm ea quæ de te & gloriosa civitate tua dicta sunt audio, nimirùm ad eam tecum B pervenire desidero. Ideò postquam multa in præcedentibus Psalmis dixerim de timore pœnæ, de dolore culpæ, de spe veniæ, de amore spiritualis mundi; restat ut aliquid dicturus sim de desiderio gloriosæ civitatis Jerusalem, id est cœlestis Patriæ. *Non enim habemus hic* (ut ait Apostolus Hebr. XIII. 14.) *manentem civitatem, sed futuram inquirimus*, & ad eam festinanter ingredi debemus. Hanc itaque desiderans, ad eamque festinans, suspirando clamare & clamando suspirare compellor dicens: *Domine exaudi Orationem meam & clamor meus ad te veniat.* Ps. CI. 1. Congruit mihi Domine hujus Psalmi titulus: intitulatur namque *Oratio pauperis cum anxiaretur, & in conspectu Domini diffudit precem suam.* Ego namque pauper & inops in via præsentis miseriæ, ut fiam dives in Patria, cœlestis gloriæ, ferventi æstuantique desiderio anxior, & propterea anxius oro, precem meam in conspectu tuo humiliter effundo: ideò exaudi Orationem meam C & clamorem meum. Jam enim propter animi magnam anxietatem Oratio crevit in clamorem, orans enim clamo. *Heu me, quia incolatus meus prolongatus est.* Ps. CXIX. 5. Heu me, quia nimis afflictus sum in via & nimis elongatus à Patria. Et ideò: *Non avertas faciem tuam à me, in quacunque die tribulor inclina ad me aurem tuam.* Et insuper: *In quacunque die invocavero te, velociter exaudi me.* Quia, Domine, coram te oro, quia ad te clamo; ideò da mihi faciem tuam, da mihi aurem tuam, da faciem non iratam, sed placatam per clementiam, da aurem non indignatam contra me, sed ad me inclinatam per misericordiam. Dabis utique, Domine, & omninò libenter ac liberaliter dabis, nisi obstet mihi nubes peccatorum, quæ obsistit orationibus iniquorum. Unde per Jeremiam dicitur: *Opposui nubem ne transeat Oratio.* Thren. III. 44. Tu ergo rumpe nubem, effunde contra eam lumen vultus tui, & ita non avertas faciem tuam, nec declines aurem tuam à me, vel ab orationi- D bus & meis clamoribus; sed à peccatis & iniquitatibus meis: & quia vehementer clamo & invoco te, ideò *velociter exaudi me*, quia jam non terrena, quasi terrenus, sed cœlestia, quasi cœlestis desidero. Cui desiderio promptus, adhuc te loquente dicam: ecce adsum. Nec immeritò tam instanter peto velociter exaudiri: *Quia defecerunt sicut fumus dies mei*; quia sicut fumus vento citò dispergitur, ita dies vitæ meæ velociter deficiunt & velut umbra fugiunt, *& ossa mea sicut cremium aruerunt.* Non solùm vires corporis deficiunt; sed etiam vires animæ meæ, quæ dicuntur ossa mea, quia in eis principaliter consistit interior fortitudo mea, sicut cremium arescentes contractæ sunt, vel sicut frixa in frixorio confrixæ sunt. Fortitudo quippe animi ex recordatione peccati, & timore judicii quasi frixa contrahitur: jam enim frigitur homo dum se timet arsurum in inferno.

Ecce ergo, Domine, ecce paupertatem meam pro qua anxior, ecce tribulationem quam patior, ecce qualiter percussus sum. *Percussus sum ut fœnum*, quia *omnis caro fœnum.* Isai. XL. 6. Et sicut fœnum viret, sed percussum facilè sentit ruinam; sic caro in juventute viret, senectute vel infirmitate percussa & morte succisa arescens deficit. Nec solùm percussus sum in carne, sed in corde, *& aruit cor meum*, sterilitate peccati. Sed unde hoc mihi? *quia oblitus sum comedere panem meum*, id est custodire Dei Præceptum, quòd est spirituale nutrimentum meum, de quo dicitur: *Non ex solo pane vivit homo, sed ex omni verbo quod procedit ex ore Dei.* Matth. IV. 4. Heu me miserum! quia hunc panem verum qui de cœlo & ex ore tuo descendit, comedere oblitus sum. Quare oblitus? quia nimis ad terrena intentus, neglexi cœlestia. Et ideò: *A voce gemitus mei adhæsit os meum carni meæ.* Quia enim cœlestia oblitus & terrenorum memor, non pro spiritualibus, sed pro temporalibus gemebam, terrena nimium desiderans, non solùm corde gemebam, sed etiam voce: propterea à voce gemitus mei inordinati, *adhæsit os meum carni meæ*, idest, vox gemitus oris mei *adhæsit* carnali meæ affectioni, vel os principale inter ossa mea, id est, principalis fortitudo virium animæ meæ, adhæsit carni meæ, hoc est, ratio sensualitati consensit. Jam verò de me aliter, te propitiante fieri cupio. Jam enim non pro terrenis, sed pro æternis gemere concupisco, ut dicere valeam cum Propheta David: *Renuit consolari anima mea* in terrenis, *memor fui Dei & delectatus sum* Ps. LXXVI. 4. in æternis: utinam non oblitus, sed memor tui, utinam non oblitus sed memor æternorum bonorum tuorum, cum eodem Propheta dicam. *Annos æternos in mente habui*, ibid. 6. sed quomodò possunt hæc fieri? Fient utique, te juvante; sed propter tui tuorumque æternorum bonorum contemplationem, hujus seculi seculariumque & seculariter viventium hominum conversationem fugiam, ut eligam abjectus esse in domo Dei mei, magis quàm habitare in tabernaculis peccatorum, ut similis fiam sancto tuo David qui ait: *Similis factus sum pellicano solitudinis, factus sum sicut nycticorax in domicilio.* Et iterum: *Vigilavi & factus sum sicut passer solitarius in tecto.* O magnum brevibus in verbis mysterium¿ Tres aves & tria loca hìc distinguuntur! Tres aves, pellicanus, nycticorax & passer. Tria loca solitudo, domicilium & tectum. Et dicitur pellicanus in solitudine, nycticorax in domicilio, & passer in tecto. Pellicano enim avi solivagæ & quæ in solitudine habitat, comparantur eremicolæ. Nycticoraci verò, quæ habitat in domicilio, assimilantur illi qui à publico populorum loco remoti, non in eremo vagi, sed in uno loco uniti vivunt, dicentes: *Ecce quam bonum & quam jocundum habitare fratres in unum.* Ps. CXXXII. 1. Passer autem solitarius & unicus in tecto, ille est qui hominum societate non egens, sed soli Deo vivens, & ad alta virtutum tecta fugiens, ubi à laqueis vitiorum tutus est, dicit: *Unam petii à Domino hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini.* Ps. XXVI. 4. Nec solùm in domo, sed in altiori loco domûs scilicet in tecto, immò in ipso Domino meo. Ipse est ergo qui habitat in adjutorio Altissimi, & in protectione Dei cœli commorabitur. Ipse est qui non solùm pro se, sed pro aliis vigilat & pro omnibus vigilans orat, ut à mundi, carnis & diaboli laqueis, adjuvante protegenteque Deo liberentur. O utinam his avibus similis fiam, & ut tecum sim, separatus à seculi sollicitudine maneam, ne in

in tabernaculis peccatorum manens, cum perversis perversus efficiar; nam, *Tota die exprobabant mihi inimici mei*: perversi enim qui sunt inimici mei, & ideò inimici, quia perversi, continuè exprobabant mihi, famæ meæ detrahendo, *& qui laudabant me*, non corde, sed ore mihi publicè adulando, *adversùm me jurabant*, falsè & proditoriè conspirando. Sed quare hoc? *Quia cinerem tanquam panem manducabam, & poculum meum cum fletu miscebam.* Per cinerem & fletum designatur status pœnitentium quos perversi sæpe irrident, cum eos ante laudarent, dum cum eis seculo fruerentur & perversè viverent. Cinerem autem tanquam panem manducare, nil aliud est, quàm peccatorum reliquias pœnitendo consumere: potum verò cum fletu miscere, est temporalem jocunditatem cum lachrymis spiritualis præsentiæ jungere. Vel potus iste intelligi potest desiderium cœlestis Patriæ, qui fletu miscetur, dum pœnitens pro illius dilatione non sine lachrymarum effusione tristatur. Sed unde mihi est fletus iste? Certè: *A facie iræ indignationis tuæ*: id est, ab instantia vindictæ tuæ in Adam inchoatæ; cum qua non ego solus, sed omnes qui naturam trahimus de propagine iniquitatis & de massa peccati nati sumus: propter quod dicit nos Apostolus naturâ filios iræ. *Ephes.* II. 3. Ex hujus ergo iræ indignatione procedit quod, *elevans allisisti me.* Tu qui me altiùs elevasti, creando ad imaginem tuam, in quo me omnia animalia superare fecisti, tu me graviùs allisisti, permittendo cadere in gravem actualis peccati culpam, quæ me trahit ad gravissimam æterni ignis miseriam, quam solus homo & nullum aliud animal timet; quia ipse solus super omnia elevatus animalia, beatæ vitæ æternæque gloriæ particeps est. Heu mihi, Domine, quod *allisisti me*, quia, *Dies mei sicut umbra declinaverunt, & ego sicut fœnum arui.* Heu mihi, quia dies vitæ meæ sicut umbra obscuri & vani, quasi inutiles transeunt, & declinando deficiunt. Et meritò, quia à te vero die declinavi, similes mihi facti sunt declinantes dies mei. *Et ego sicut fœnum arui*, sterilitate culpæ, propter defectum roris gratiæ. Sed quia ego allisus cecidi, jam de te confisus, per te cupio sublevari. Jam terrenus ego & temporalis, ac temporaliter declinando pertransiens ad te confugio, qui æternus es ac immutabilis, & immutabiliter durando permanes. Quia ergo, *Tu autem Domine in æternum permanes*, ideò tu æternus, me temporalem & velut umbra transeuntem, ad tuam æternitatem elevando salves & liberes, *& memoriale tuum in generatione & generationem.* Quia memoria tua, quâ nostri memor es in misericordia tua, est omni tempore permansura, nec unquam deficiet illa promissio tua, *cum iratus fueris misericordiæ recordaberis.* Habac. III. 2. Et ideò: *Tu exurgens misereberis Sion.* Sion enim speculatio interpretatur, per quam militans Ecclesia vel fidelis anima intelligitur, quæ nunc Deum per speculum & in ænigmate speculari nititur. Ad hanc ergo te quærentem & ad te consurgere cupientem, tu exurgis; & quasi ei clementer occurrens, misereberis ejus, te sibi misericordem, adjutorem & sublevatorem exhibens. Misereberis, inquam, *quia tempus miserendi ejus, quia venit tempus.* De quo dicit Apostolus: *Cùm venit plenitudo temporis.* Gal. IV. 4. *Ecce nunc tempus acceptabile ecce nunc dies salutis.* 2 Cor. VI. 2. Et verè misereberis Sion. *Quoniam placuerunt servis tuis lapides ejus.* Lapides Sion sunt fideles militantis Ecclesiæ firmi & stabiles in Christiana Fide, & nihilominùs Spe solidi & persistentes in Charitate. Hi nimirùm placuerunt servis tuis, hoc est Sanctis Ecclesiæ Triumphantis, qui tibi in tua civitate cœlestis Jerusalem cum summa libertate serviunt; quia illa quæ sursum est Jerusalem Mater nostra, hoc est Triumphans Ecclesia Mater Militantis Ecclesiæ, Apostolo teste, *omninò libera est*, Gal. IV. 26. quia ibi Deo servire, regnare est. Hi ergo sancti tibi in Regno tuo servientes, & ideò liberi tecum regnantes, *terræ ejus miserebuntur.* Et meritò miserebuntur terræ Sion, id est, terrenæ miseriæ Militantis Ecclesiæ; nec solùm ei misericordes erunt, sed etiam ut tu miserearis orabunt. Cur ita? Quia eandem miseriam aliquando passi & experti sunt. Sed quid inde sequitur. *Et timebunt gentes*, quæ priùs timere nescierunt, *nomen tuum Domine, & omnes Reges terræ gloriam tuam.* Quia videbunt majorem esse gloriæ tuæ, quàm superbiæ suæ potentiam, &

A hoc ideò: *quia ædificavit Dominus Sion*, id est, Ecclesiam suam ædificando magnificavit. Et ipsa quæ priùs coram Regibus & gentibus visa fuit in contumelia, *videbitur in gloria sua*: id est, quæ priùs ab eis superbis contumeliosè persequebatur, posteà ab humilibus his gloriosè honorabitur. Hæc, quæ olim futura esse prædixerat Propheta, quotidie Ecclesia impleri videt. Sed quare hæc omnia? Quia, *Respexit in Orationem humilium*, scilicet Christi fidelium, qui in ejus Fide humiliter orabant ut hæc suæ Ecclesiæ feliciter evenirent. Et ideò, *non sprevit precem eorum*, quia non singulariter pro se orabunt; sed generaliter pro salute omnium fidelium, quæ utique est Oratio perfectorum. Quia verò non decet ut tot tantaque beneficia à Deo Ecclesiæ collata, ab homine quasi ingrato sileantur; ideò, *Scribantur hæc in generatione altera*, ut Scripturæ commendata firmi-

B ter teneantur, non solùm in antiqua Lege Mosaïca, sed in generatione altera, scilicet nova generatione Christiana, *& populus qui creabitur*, id est Christianus populus quasi nova generatione in Christo regeneratus, *laudabit Dominum.* Et meritò laudabit. *Quia prospexit de excelso sancto suo, Dominus de cœlo in terram aspexit.* Sed ad quid de excelso sancto cœlo prospexit & in ima terræ aspexit? Certè. *Ut audiret gemitus compeditorum*, hoc est, ut audiret & exaudiret gemitus humilium & pœnitentium, timore Dei & disciplina, quasi quibusdam compedibus ligatorum, de quibus Sapiens dicit: *Audi fili mi, & ne abjicias consilium meum, & injice pedem tuum in compedes ejus, & erunt tibi compedes ejus in protectionem fortitudinis.* Eccli. VI. 25. 30. Et, *ut solveret*, à nobis & vinculis peccatorum, *filios interemptorum*, scilicet fideles Christianos, spirituales filios Apostolorum & Martyrum, crudeli interemptione à gentibus & Regibus mortificatorum; ut his vinculis solutis, fidelium Ecclesia dicere possit: *Dirupisti vincula mea tibi sacrificabo hostiam laudis.* Ps. CXV. 17. Ad hoc ergo de

C cœlo prospexit & in terram aspexit, ut humilium Christianorum gemitus audiret & vincula solveret. Sed ad quid? *Ut annuncient in Sion*, hoc est, in Ecclesia militante, *nomen Domini*, & Fidem Christi à quo nominantur Christiani, *& laudem ejus in Jerusalem*, id est laudando & glorificando opera ejus quæ sunt in cœlesti Jerusalem, scilicet Ecclesia Triumphante, de qua dicitur: *Gloriosa dicta sunt de te Civitas Dei*, Ps. LXXXVI. 3. & hæc ita annuncient, ut annunciando proficiant. In quo? *In conveniendo populos in unum & reges ut serviant Domino.* Hoc est ut populos diversarum gentium, & Reges dispersorum populorum convenire faciat in unitatem Fidei Christi & morum fidelium; non ut serviant mundo, carni vel diabolo, sed ut serviant Domino Deo suo, de quo dicitur: *Dominum Deum tuum adorabis & illi soli servies.* Matth. IV. 10. Sed quid sequitur? *Respondit ei in via virtutis suæ.*

D Quis est qui respondit ei, quis hìc respondendo loquitur Domino? In superioribus verbis exprimitur, cui congruat responsio. Suprà enim commemorantur compediti & interempti Reges & populi Sion Jerusalem. Quod autem singulariter dicitur, *respondit ei*, non ad eos videtur posse referri qui pluraliter nominantur. Sed sciendum est quod hìc respondit unitas pro pluribus, id est tota Ecclesia quæ in Christo una est, pro cunctis fidelibus. Ipsa quæ unum est corpus, pro omnibus membris ejus respondit Domino.

Respondit, inquam, gratias ei agendo, quòd eam prospicere, eam audire, eam à vinculis solvere, eam ad sui laudem nominis excitare, eam denique ex variis populis ad unius Dei servitutem congregare dignatus est. Respondit ergo ei, non voce, sed corde; non linguâ sed vitâ; non in via infirmitatis suæ, sed virtutis suæ, scilicet in Fidei firmitate, quæ Fides via est Patriam, & est virtus hujus viæ quæ in Patria non manebit, sed ejus obscuritatem evacuabit claritas gloriæ. Respon- A dit ergo Ecclesia Domino. Et quid dixit? *Paucitatem*, inquit, *dierum meorum nuncia mihi*, Respondendo ergò orat, quasi dicat: O Deus meus, nuncia mihi paucitatem & brevitatem dierum meorum, hoc est, quia dixisti quòd Ecclesia manebit, & tu cum ea eris usque ad consummationem seculi: fac me cognoscere & diligenter attendere, quam breve & exiguum est hoc tempus durationis meæ in comparatione æternitatis tuæ. Oro ergò, ut adveniat Regnum tuum, cupio hujus seculi finem, ut citò veniam ad Regni tui beatitudinem. Desidero dierum meorum brevitatem, ut citò transeam ad dierum tuorum æternitatem. Et ideò. *Ne revoces me in dimidio dierum meorum.* Hoc est, ne sinas me revocari à desiderio æternorum, ut hæream curæ temporalium *in dimidio dierum meorum*, scilicet dierum præsentium, qui medii sunt præteritorum & futurorum, qui omnes sunt dimidii & imperfecti, nisi addantur æterni. Et meritò B peto non revocari ad terrena, qui tendo ad æterna, quæ ideò sunt avidiùs appetenda; quia, *in generatione & generationem Anni tui*, sine fine & principio duraturi: ergo non sunt Anni tui sicut dies mei, quia Anni tui æterni, & dies mei exigui: Anni tui non transeunt sicut dies mei, sed semper manent; quia sunt æternitas tua, quæ nihil aliud est quàm substantia tua, nihil habens mutabile, nil præteritum, nil futurum. Et quia æternitate præcedis omnia quæ fecisti, ideò sequitur: *Initio tu Domine terram fundasti*, initio scilicet temporis, tu qui es sine tempore, sine initio, sine fine immutabiliter manens in æternitate, *& opera manuum tuarum sunt cœli.* Nec tamen falsum est quod alibi dicitur: Ps. XXXII. 6. *Verbo Domini cœli firmati sunt.* Nam quod verbo facis, hoc etiam manu, id est, virtute tua operaris: non est enim Deus destinctus corporeis membris, verbum autem Dei manus ejus. *Ipsi peribunt, tu autem permanes.* Tu enim semper stabilis dans cuncta moveri immutabiliter, C *permanens*, id est, in tua æternitate perseveranter manes. Sed ipsi cœli qui in tempore verbo tuo firmati sunt, non sicut tu firmi erunt; sed jubente verbo tuo peribunt. Unde Petrus ait 2 Petr. III. 7. *Terra autem & cœli qui nunc sunt eodem verbo repositi, sunt igni reservandi.* De cœlis ergò terræ proximis, scilicet de regionibus aëris, constat quòd quantùm ad eorum qualitatem peribunt; sed de superioribus cœlis cœlorum non est certum: si tamen manserint, non in se, sed in Deo manebunt: quia solo Dei verbo perire possunt, *& omnes*, scilicet tam cœli quàm ceteræ res mutabiles etiam Angeli, *sicut vestimentum veterascent*, hoc est, quantùm in se est nisi eos servares verbo tuo, sicut vestis quæ vetustate consumitur deficerent. Unde sequitur: *Et sicut opertorium mutabis eos & mutabuntur.* Cælos qui corporalia & cuncta mutabilia operiunt verbo tuo moves, & sicut eos mutas localiter, ita solo verbi tui arbitrio, si volueris, totaliter mutabuntur & in nihilum redigen- D tur, *Tu autem idem ipse es.* Tu qui dixisti: *Ego sum qui sum, idem ipse es*, & licet omnia sint ex te & per te, & in te; non tamen sunt quod ipse es, qui es mutans, non mutatus; faciens, non factus; movens, sed immutabiliter manens, *&*, ideò, *Anni tui non deficient*, in generationem & generationem erunt & indesinenter manebunt: quia Anni tui æternitas tua sunt. Dum ergò, Domine, tuam immutabilitatem, dum tuam æternitatem & creaturarum omnium mutabilem, varietatem, vanamque vanitatem considero, nimirum ad te venire & tecum habitare desidero, nec à desiderio meo fraudari, aut spe mea frustrari, aut habitatione tua privari tristis diffido. Quare? Quia lætus audio quod sequitur: *Filii servorum tuorum habitabunt.* Jam mihi enim læta confidentia oritur, quia *filii servorum*, id est, sanctorum tuorum *tecum habitabunt*, scilicet boni Christiani, de quorum numero esse pio, qui filii sanctorum sunt non per carnalem propagationem, sed per spiritualem participationem, sicut è contra mali, filii sunt spirituum malignorum, sicut scriptum est: *Vos ex patre diabolo estis*, Joan. VIII. 44. non per generationem, sed per imitationem: vel filii sunt opera bona, sine quibus nullus habitabit in gloria. Qui ergò ibi vult habitare, non sit à bonis operibus sterilis, sed præmittat fœtus bonorum operum quos sequatur, ut intret in terram viventium. Sicut Joseph antecessit Patrem suum Jacob in Ægyptum, dicens ei & fratribus suis: *Ego præveni parare vobis escas*, Gen. XLV. 5. ita præcedant filii tui, id est opera tua, tibi parare escam refectionis æternæ. Quales filios præmiseris tales sequeris, & *semen eorum*, scilicet bonorum Christianorum vel meritoriorum operum, de quibus scribitur Ps. CXXV. 5. *Qui seminant in lachrymis*, scilicet hic in via, *cum exultatione metent in cœlesti patria.* Hoc inquam semen, de quo fructus gloriæ metitur, *in seculum dirigetur*, hoc est, in cœlum directum & erectum, in æternum ibi, tanquam in horreo servabitur. Da ergo mihi, Domine, da, & fac me ita hoc semen benè operando seminare, ut inde fructum gloriæ possim moriendo suscipere. Da & fac hoc semen ita in me per te fructificare, & ad te dirigere, ut in tua æternitate sine fine habitando valeam permanere.

MEDITATIO DEVOTA
SUPER
SEXTO PSALMO
POENITENTIALI.

***De profundis clamavi.* Ps. CXXIX.**

DOMINE Jesu Christe, fons & origo totius pietatis & gratiæ, dum ego sicut cervus ad fontes aquarum ad te venire desidero, tantò imperfectum meum ampliùs recognoscens, de me meaque propria virtute diffido. Ideò per auxilium misericordiæ tuæ refugium miseriæ meæ quærens, ad te clamando fugio dicens: *De profundis clamavi ad te Domine.* Ps. CXXIX. 1. Non solùm de exterioribus labiis oris, sed de profundis & intimis cordis lachrymis clamavi ad te. Quid clamavi? *Domine exaudi vocem meam.* Deinde aliis verbis idem repeto. *Fiant aures.* id est, auditus clementiæ *tuæ intendentes in vocem deprecationis meæ.* Nec frustra, sæpè & iterum atque iterum variis verbis eandem orationis devotionem explico; quia ad exprimendum mentis meæ affectum non sufficit organum meæ vocis, nec desiderium cordis satis potest depromere lingua carnis. Nec immeritò ad te clamabo *de profundis* cordis & vocis, qui me esse sentio non in uno solùm profundo, sed in pluribus profundis fluctibus, tam interioris quàm exterioris miseriæ, quamdiu sum in via hujus miserabilis vitæ. Nam qui sic de profundis clamat, de profundis surgit, nec ipse clamor eum diu in profundis esse sinit; quia vox hujus clamoris omne profundum penetrat, & ad Dei aures usque pervenit. E contra verò quidam valdè in profundo malorum sunt, qui nec ad te

te clamant, cùm se viderint quotidianis peccatis & iniquitatibus obrutos & oppressos; sed potiùs illos irrident qui eos ad te clamare monent, hoc est, profundum malorum, de quo Scriptura dicit: *Peccator dum venerit in profundum, contemnit*, Prov. VIII. 3. absit hoc à me Domine, sed ad te clamo de profundis cordis, omniumque interiorum virium, ut me clementer eripias de profundis iniquitatum, quia: *Si iniquitates observaveris Domine, Domine qui sustinebit.* O magnum A profundum, ô abyssus multa profunda valdè nimisque periculosa! Ecce enim undique omnibus circumspectis nullum bonum, sed ubique malum videns, catervas scelerum meorum cernens, nimirum pavescens exclamo; O Domine, *si iniquitates observaveris*, id est ad vindictam æternam servaveris *Domine*, *quis sustinebit* te Judicem? Non tantùm ego solus non sustinebo, sed nec quis alius, quia nullus alius est, nisi seductus & veritate vacuus, qui se non cognoscat peccatorem. *Nam si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, & veritas in nobis non est.* I Joan. I. 8. Non ergo præsumam de mea justitia, sed de tua misericordia. *Quia apud te propitiatio est.* Si enim iniquitates sic observares ut earum Judex solus esse velles, & esse nolles misericors, utique nulla mihi esset spes, nulla consolatio. Sed ideò non despero, quia *apud te propitiatio est: & propter legem tuam*, Legem amoris & gratiæ, in qua das reis veniam, B *sustinui te Domine*, patienter sperans, & sperando expectans tuam misericordiam. Et hoc, Domine, quia omnia nosti, non solùm tibi confiteor, sed etiam aliis, ut omnibus notum sit, manifestè dicens. *Sustinuit anima mea in verbo ejus.* Cujus ejus? In verbo ejus cujus verbum non fallit nec fallitur. Non in verbo hominis qui mendax est; sed in verbo Dei, qui verax est. Unde subditur, *speravit anima mea in Domino*, non in homine, sed in Deo speravit, qui verbo suo infallibili per peccatorum veniam Regni cœlorum gloriam repromisit. Speravit, inquam, *A custodia matutina usque ad noctem*: ideò dicit, à custodia seu vigilia matutina, quæ est principium diei, sperandum usque ad noctem; quia in Domino sperare debet anima à principio vitæ usque ad mortem. Nam *qui usque ad mortem perseveraverit, salvus erit.* Matth. X. 22. Sic ergo, *speret Israël in Domino.* Non solùm speret unus solus, sed totus fidelis populus; quoniam non uni soli, sed multis dictum est. *Sperate in Domino omnis congregatio populi, effundite coram illo corda vestra.* C Pf. LXI. 9. Et meritò speret Israël scilicet omnis Ecclesia & congregatio fidelium in Domino. *Quia apud Dominum misericordia*, non magna solùm, sed maxima, nam, *copiosa* est *apud eum redemptio.* Sed quomodò verum est quod copiosa fuit redemptio tempore David, cùm nondum tempus redemptionis advenisset! Sanè semper copiosa fuit redemptio, sed ut ipse David propheticè innuit, hæc fuit *apud Deum*, hoc est, apud divinum secretum semper proposita semperque provisa, ac æterna prædestinatione disposita, sed non semper copiosè ac plenè apud homines exhibita; quia non tempore Legis naturæ, aut Legis Mosaicæ, sed tempore Legis gratiæ, de quo scriptum est: *Quando venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum factum sub lege, ut eos qui sub lege erant, redimeret.* Gal. IV. 4. Unde tandem impletum est, quod olim David prædixerat: *Et ipse redimet Israël ex omnibus iniquitatibus ejus.* Nunc ergo, Domine, misericordiæ maximè opportunum tempus est, ut de D profundis fluctibus miseriarum ad te fontem misericordiarum clamando consurgam, & de me meaque propria virtute diffidens, de te tuaque gratia & pietate sperando confidam, & ad tuam clementissimam propitiationem confugiam. Dignum quoque & justum est, ut tibi, ô piissime Christe, gratias agam, apud quem est copiosa redemptio: ideò copiosa specialiter esse dicitur, quia tua in cruce Passio, tuique pretiosi sanguinis oblatio, non solùm pro unius aut paucorum hominum salute, sed pro totius Israël, pro totius Ecclesiæ, pro totius mundi, pluriumque, si forent, mundorum redemptione copiosè sufficere perhibetur. Per hujus ergo Passionis virtutem, per hujus sanguinis effusionem te deprecor, ut à peccatis meis & à pœnis quas pro his mereor me redimas, redemptumque ab eis eripias, & ereptum à malis meis, tecum in bonis tuis habitare concedas.

MEDITATIO DEVOTA
SUPER
SEPTIMO PSALMO
POENITENTIALI.

***Domine exaudi.* Pf. CXLII.**

DOMINE Jesu Christe, qui sperantes in te non deseris, clamantes ad te non despicis, qui quærentes te, non fugis, te desiderantes non respuis; sed de se diffidentes, in te autem confidentes consolaris. Tibi humiliter supplico ut mihi, qui in præcedenti Psalmo confessus sum diffidentiam virtutis propriæ, tua potenti virtute largiri digneris sobriam exultationem spiritalis lætitiæ, ad quam impetrandam suspirans dico: *Domine exaudi orationem meam, auribus percipe obsecrationem meam.* Pf. CXLII. I. Quod sæpè dixi, iterum repeto, ut orationis repetitio sit devotionis confirmatio. Nec me tædet sæpè iterare verba orationis, qui sæpiùs iteravi opera iniquitatis, nec peto exaudiri in mea justitia, sed *in veritate tua exaudi me, in tua justitia*, hoc est, tu qui verax es, & in veritate tua pœnitentibus veniam promisisti, exaudi me pœnitentem non in mea, sed in tua justitia, scilicet in misericordia tua quæ pœnitentes justificat. Peto enim justitiam misericordiæ quam exerces in præsenti seculo, non judicium illius justitiæ quam facturus es in futuro. Ideò sequitur: *Et non intres in judicium cum servo tuo.* Ego enim non sum dignus vocari amicus vel filius tuus, sed tamen servus tuus sum, qui misericordiâ indigeo ad te fugitivus redeo, pacem quæro. Non ergo in futuro intres mecum in districtum judicium, quia ego volo intrare tecum. Intrant in judicium cum Domino qui justitiam suam jactantes de ea præsumunt; quibus per Prophetam dicit Dominus: *Quid vultis mecum in judicio contendere? Omnes dereliquistis me.* Jerem. II. 29. Non sic ego, sed justitiam meam coram me esse nullam reputo, *quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens.* Quia & si apud se quis suo judicio justificetur, tamen omnis homo in hoc mortali corpore vivens non justificabitur in conspectu tuo, quia interiora & occulta hominis vides, in quibus nemo benè plenè justus aut mundus est tuo judicio, quantumlibet sanctus hominibus videatur. Ideo Paulus ait: I Cor. IV. 4. *Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum.* Vel intelligi potest, *non justificabitur in conspectu tuo*, id est, tui comparatione non solùm omnis homo, sed nec omnis vivens etiam Angelus, quia solus Deus est in quem peccatum cadere non potest, *in cujus conspectu etiam astra non sunt munda.* Job. XXVI. 6. Non ergo intres mecum in judicium rigorosè, sed mecum piè ac misericorditer age. *Quia persecutus est inimicus*, id est, diabolus vel quisque alius adversarius, *animam meam*, & *humiliavit in terra vitam meam.* hoc est, quantùm in se fuit eam ut cœlestia relinqueret & terrena saperet inclinavit. Et iterum: *Collocavit me in obscuris*, id est, in peccatorum tenebris, *sicut mortuos seculi*, id est, sicut ceteros peccatores non spiritua-

tualiter viventes, sed seculariter in peccatis morientes. Ideò, *anxiatus est super me spiritus meus, in me turbatum est cor meum.* Sed ecce postquam tristia præcesserunt, læta sequuntur: postquam anxiatus fui & turbatus per multiplicem inimici tentationem, lætus factus sum per spiritualem Dei consolationem. Quia, *Memor fui dierum antiquorum*, scilicet dierum æternorum, hoc est, tuæ æternitatis divinæ, cujus memoria maxima causa est spiritualis delectationis & lætitiæ. A Unde scriptum est Ps. LXXVI. 4. *Memor fui Dei & delectatus sum*, nec solùm in diebus æternis seu rebus invisibilibus, sed etiam in creaturis temporalibus te æternum & invisibilem Deum contemplatus sum. Nam, *meditatus sum in omnibus operibus tuis, in factis manuum tuarum meditabar.* Quæsivi in operibus artificem, in creaturis creatorem, in rebus factis te earum mirabilem conditiorem. Creatura tua facta est mihi speculum, ut in ea te cognoscerem Deum meum; quia ut ait Apostolus Rom. I. 20. *invisibilia Dei per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque virtus ejus & divinitas.* Et ideò, *Expandi manus meas ad te.* Quia in operibus tuis cognovi, quòd omnia bona sunt, & non à se, sed à te, tuæque bonitatis parcipatione bona existunt: ideo tibi gratias agens, *expandi* in oratione *manus meas ad te* tanquam ad bonorum omnium largitorem, & *anima mea sicut terra sine aqua tibi.* Non solùm ad te expandi ma- B nus corporis mei; sed & omnes vires animi: & meritò, quia, *anima mea*, à te derelicta est, *sicut terra sine aqua.* Ideo debet se ad te expandere, & non sibiipsi, sed tibi adhærere, quia non seipsam, sed tu solus eam potes rore gratiæ irrigare: sicut autem terra sine aqua sterilis est, sic anima sine gratiæ tuæ pluvia fructum ferre non potest. Tu ergo, *Velociter exaudi me Domine*, citò dando pluviam gratiæ; quia sitivit in te anima mea, ideò si aquam dare longiùs differas, *deficiet spiritus meus*, à te tanquam sterilis derelictus. Et propter hoc, *Non avertas faciem tuam à me*, spiritum meum derelinquendo, & ab eo auferendo, vel ei differendo gratiæ tuæ donum: alioquin, *similis ero descendentibus in lacum*, hoc est, in profundum peccatorum. Sed potiùs: *Auditam fac mihi manè misericordiam tuam.* Fac, inquam, mihi misericordiam tuam auditam, scilicet à Prophetis manifestatam in Scripturis. Fac me interiùs sentire quod exteriùs facis audire, & hoc fac mane; id est, citò & non tardè, *quia in te speravi.* Et ideo speravi, quia audivi: *Prope est Dominus omnibus invocantibus eum, omnibus invocantibus eum in veritate.* Ps. CXLIV. 18. Et ut citò facias C mihi misericordiam tuam: *Notam fac mihi viam in qua ambulem*, ut sit lucerna pedibus meis verbum tuum, ad rectè ambulandum in via Mandatorum tuorum; *quia ad te*, à quo tanquam à *patre luminum descendit omne bonum* Jac. I. 17. & qui *illuminas omnem hominem venientem in hunc mundum* Joan. I. 9. ad te inquam & non contra te, *levavi animam meam.* Et ideo *Eripe me ab inimicis meis Domine ad te confugi.* Non à te fugi contemnendo & postponendo lucem tuam; sed ad te confugi quærendo & postulando eam, ideò, *Eripe me de inimicis meis, Domine*, scilicet à diabolo & ministris suis, qui tentant me ut ambulem in tenebris. Et ut ab eis eripias me, *doce me facere voluntatem tuam*, quia si non doces me, faciam voluntatem meam, non tuam, & sic deseris me Deus meus, dum ego te desero: ergo doce me, *quia Deus* D *meus es tu.* Ad alium currerem si alium creatorem haberem: sed quia tu solus es Deus meus, ideò doce me ut magister meus, quod utique facies, quia *Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam.* Ecce quia supra in memoria æternorum & in contemplatione tua & tuorum operum delectatus sum, ne magnitudo contemplationis extolleret me, ne superba fieret lætitia mea, lætis miscui tristia; sed jam post tristitiam convertor ad gaudium. Jam enim plenè spero quòd spiritus meus malus non perducet me in terram perversam infernalium pœnarum; quia, *Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam*, in terram scilicet gaudiorum de qua dicitur: *Portio mea in terra viventium.* Ps. CXLI. 6. Et hoc non propter meritum meum; sed *propter nomen tuum Domine vivificabis me in æquitate tua*, non in justitia mea. Ego enim me occidi per peccatum meum; sed tu me vivificabis propter nomen tuum, quòd est Jesus, & interpretatur Salvator. Ut rem nominis tui impleas, tu eris mihi Jesus, & me vivificando salvabis. Et sic, *Educes de tribulatione*, hujus seculi, *animam meam & in misericordia tua*, non in merito meo, *disperdes omnes inimicos meos.* Quos etiam inimicos tuos meritò dixerim, quia in me servo tuo, te Dominum meum, quantùm in se est, persequuntur, & gloriam nominis tui, cui & non mihi salutem meam attribuo, dicens: *Non nobis Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam.* Ps. CXIII. 1. Hanc inquam gloriam saluti meæ adversando auferre conantur. Unde convenienter subditur: *Et perdes omnes qui tribulant animam meam*, scilicet diabolum & omnes obstinatos: & meritò perdes me tribulantes, *quoniam ego servus tuus sum*, ad te in mea tribulatione recurrens, sicut servus humilis & fidelis vasallus recurrit ad Dominum.

Ecce ergo hujus Psalmi aliorumque Psalmorum pœnitentialium læta conclusio. Ecce spiritualis lætitiæ exultatio, quam salutaris pœnitentiæ contristatio finaliter operatur. Unde qui per pœnitentiam affligitur tandem dicit, *consolationes tuæ lætificaverunt animam meam.* Ps. XCIII. 19.

ORATIO

Operis hujus conclusiva.

DA ergo mihi Domine, hos quos Pœnitentiales Psalmos Ecclesia tua nominat, & à pœnitentibus tibi psallendos esse prædicat, tam dignè ac devotè non solùm ore, sed corde pœnitendo psallere, ut per contristationem pœnitentiæ salutaris, exultationem consequi valeam lætitiæ spiritualis, ut post salutarem pœnitentiam tandem per spiritualem lætitiam exultando dicam: *Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam.* Ps. CXLII. 10. Da mihi, Domine, hunc septenarium Pœnitentialium Psalmorum esse remedium contra septenarium mortalium peccatorum, mihique esse auxilium ad septenarium virtutum principalium, ad septenarium Donorum spiritualium, ad septenarium Beatitudinum, ad septenarium denique Petitionum in Oratione Dominica contentarum. Da mihi Domine in horum Psalmorum meditatione timorem pœnæ, dolorem culpæ, spem veniæ, amorem cordialis munditiæ, desiderium cœlestis patriæ, diffidentiam virtutis propriæ, exultationem denique spiritualis lætitiæ: de hoc enim septenario mentalium affectuum principaliter agitur in hoc septenario devotorum Psalmorum. His septem affectibus, quasi septem scalæ pœnitentiæ gradibus, ad vitam Patriæ cælestis ascenditur, quo me finaliter deduci, & feliciter ascendere, & tecum habitare, perenniterque regnare tu misericorditer præstare digneris. Qui vivis & regnas in secula seculorum. Amen.

FINIS.

TRACTATUS

J. Gersonii Doctoris & Cancellarii Parisiensis.

SUPER CANTICA CANTICORUM,

Ad Fratres Ordinis Carthusiensis. Editus apud Lugdunenses. Anno Domini 1429.

Collat. ad MSS. Codices. Victorin. 180. 848. *Navarr. unum & M. Targny.*

AMO te sacer Ordo Carthusiensis, quoniam amas me proximum tuum, & ideò proximum, argumento Christi, quia fecisti in me misericordiam; amoris quoque tui probatio, operis est exhibitio: Tricenarium namque, post mortem meam indultum, priùs fieri placuit prævenire me vivente.

Meditatus sum mecum, si quam operis vicissitudinem vacua senectus mea posset afferre. Subiit mox animum petitio vestræ devotionis modò facta per nonnullos ex vobis, quasi vice omnium: quatenùs super Cantica Canticorum scriberet aliqua, qualiscunque studiositas mea. Inclinavi protinùs cor meum assentire, quia amo te: etenim amicorum vota sunt similia.

Verùm post tot à summis ingeniis dictata super eisdem Canticis, quid aut quale posset addere paupertacula, nullius vel tepidæ devotionis meæ, diù satis in dubio fuit animus: tandem confisus in auxilio precum vestrarum, decrevi novum aliquid, aut saltem novo modo scribere, sub præmisso themate. *Amo te.*

AMO *te.* Vox ista Petri est, ad Dominum ter interrogantem, tertiò repetita: *Domine tu scis quia amo te.* Joan. XXI. 16. Juxta quod verbum triplicatum possumus allegoricè, moraliter & anagogicè triplicem in creatura rationali amorem intelligere; liberum, arbitrarium, gratuitum: liberum concreatum, arbitrarium deliberativum, gratuitum superinfusivum. Dimisso iterum sermone de amore purè naturali vegetativo & animali, & habito tantummodò respectu ad amorem Dei, sicut habuit Petrus; dicens: *Amo te.* Est autem amor noster ad Deum triplex in genere, prout statim dictum est. Et hujus verbi *AMO* tres literæ signant in ænigmate. A, principium. M, medium. O, finis. Ex quo triplici amore habituali, tanquam triplici vita prima, resultat actus amoris perfectus & meritorius fruitivus Dei, de quo solo principaliter Cantica Canticorum sunt per anagogiam, id est sursum actionem, qualiter aguntur à Spiritu sancto, (quem hodierna die in filios adoptionis Christus effudit) ipsi filii Dei similes Apostolis.

At verò processus noster ut ordinetur ex notis, præmittet aliquas considerationes de quidditate amoris in speciebus suis, & hoc pro prima partitione. Proinde, secunda partitio continebit considerationes quinquaginta secundùm totidem dies Jubilei Pentecostes, quando Spiritus sanctus his diebus in linguis igneis apparens, *mentes carnalium in sui amorem*, ait Gregorius, D *immutavit*. Amor siquidem ignis est, unde nominatur *Seraphicus*, quòd ardorem significat, & quinquaginta proprietates suas quasi totidem linguas igneas, quibus loquitur & se aperit, dispertitas ostendemus: tandem partitio tertia consummabit velut in cuspide pyramidis flammeæ universum amoris sermonem, ad primam & unicam proprietatem super illud: *Osculetur me osculo oris sui*, Cant. I. I. se reflectens.

Consideratio Prima.

De primo Amore liberò nobis concreato.

Amor liber respectu Dei, naturaliter & indelebiliter insitus est, concreatus & insertus, dum conditus est ad A imaginem & similitudinem Dei, quæ consistit in mente, notitia, & amore. Sed quæret protinùs aliquis: quo pacto naturalis amor iste liber dici potest, & si liber quomodò naturalis? Est hìc alta & grata Doctorum perscrutatio, quorum præcipui invenerunt, quòd sicut in Deo amor prodictivus Spiritus sancti liberrimus est, qui tamen immutabiliter agit & necessariò, sic in creatura rationali vel intellectuali amor, primò insitus respectu Dei, quem aliqui *synderesim* vocant, licet quodammodò sit altior & specialior, qui constituit tertiam partem imaginis, nec aliud respicit bonum quàm Deum pro objecto & fine ultimo. Iste, inquam, amor licet invariabilis sit & indelebilis; nihilominùs spontaneus est & ultroneus, aliter quàm sit amor lapidis gravis ad suum centrum, & hoc ratione cognitionis intellectivæ conjunctæ sibi, prout est secunda pars imaginis oriens ex prima quæ est memoria, non quidem sensualis respiciens præteritum, sed mentalis complectens omnem temporis differentiam, immò su- B pergrediens. Est ergo amor iste ex natura sua spontaneus atque liber; quamvis in oppositam partem verti non posset.

Consideratio Secunda.

Amor iste Dei liber, fundamentalis est ad omnem affectionem alteram intellectualem, quæ propriè non dicitur passio, sed operatio proportionabiliter, sicut Deus unica operatione delectatur & nullatenùs passione. Itaque necesse est omnia reduci ad unum, & mutabilia ad immutabile & fixum; oportuit ergo omnes affectiones (quarum multas constat esse) variabiles reduci ad unam quietam & simplicem. Talis est amor naturalis Dei insitus animæ in constitutione imaginis suæ, quem dicimus esse convenientiam & coaptationem ad Deum tanquam ad finem suum ultimum, & quodammodò intelligibile centrum, in quo jugiter ma- C net, innititur & quiescit. Ex quo præterea omnes aliæ affectiones quæ dicunt motum vel mutationem, sive in bono, sive in malo, sive in arduo; ut desiderium, fuga, spes, timor, audacia, ira, segnities oriuntur.

Consideratio Tertia.

Amor Dei iste liber non habet actum secundum, qui sequitur cogitationem & consilium, pro statu viæ, nisi prævia sensatione; quamvis semper sit in actu primo qui est (ut diximus) continuus, simplex & quietus. Posset hìc introduci tota materia de conceptibus & intentionibus cognitivis & affectivis, & specialiter de sex modis specierum, quæ sunt initium cognoscendi supra sensum intellectualiter. Nam quædam sunt abstractæ per phantasmata; quædam naturaliter insitæ ex prima creatione, sicut species innata cognoscendi Deum & amandi; quædam sunt impressæ per substantias spirituales; quædam relictæ; quædam per collationem acquisitæ; aliæ per experientiam habitæ: sed de his non est hìc dicendum per singula, qualia tamen cognoscere multùm juvat ad amorem Dei peculiariter exercendum.

Con-

Consideratio Quarta.

Amor iste Dei liber & impressus, non causatur in voluntate rationali vel intellectiva ex amicabilibus quæ sunt ad se, sicut videtur dicere Aristoteles & Auctor de causis: sed è contra amicabilia ad se, oriuntur ex isto amore ad Deum. Hæc est consideratio Theologica, pulcherrima atque sanctissima, convincens omnes A peccatores esse prævaricatores instituti primitùs ordinis, dum ab amore Dei deflectuntur, arbitrio malo, ad amorem proprium vel alienum adversùs Deum, habentes cor distortum & injustum, nec conveniens & conjunctum cum prima & rectissima regula amoris sui liberaliter & naturaliter impressi. Sufficiat interim pro certificatione hujus considerationis Theologorum autoritas in hoc fundata: quòd Deus est super omnia propter se diligendus, dilectione arbitraria, quantò magis dilectione naturali & libera, quæ neque fallere vel errare potest, neque falli, cum regatur sicut impressa est, ab agente infallibili.

Consideratio Quinta.

Amor iste liber Dei habebit actum secundum in patria plenissimum, continuum, simplicem & jucundum, B qui dicitur fruitivus, sive fruitio vel osculatio, sicut ostendet tertia partitio. Sed in hac valle miseriæ vix habetur iste actus secundus nisi valdè interruptus, & per intervalla, propter curvitatem amoris libidinosi deprimentis. Docet hoc proh dolor valdè nimis experientia! Utrum verò amor iste liberalis ad Deum habuisset continuè actum secundum, qui consistit in operatione, & hoc pro statu innocentiæ, immò etiam in Angelis prima sui conditione, vel etiam in Purgatorio nunc habeant animæ finaliter salvandæ talem actum secundum continuum, immò & de damnatis quæri posset; cum habeant remorsum conscientiæ vehementem, non solùm in habitu sed in actu, qui causatur, secundùm Doctores, ex repugnantia amoris proprii arbitrarii ad amorem naturalem & insitum Dei: lector advertat.

Consideratio Prima

C

De secundo Amore.

Amor arbitrarius respectu Dei non habetur nisi prævio, vel simul concurrente prædicto naturali & libero amore. Perspicuum est; quia radix est hujusmodi amor omnium aliorum affectuum. Rursùs voluntas non fertur liberè, nisi præmoneatur objectaliter & cognitivè per intellectum sub ratione boni vel mali, convenientis vel disconvenientis; ex qua monitione protinus oritur in voluntate actuali quædam complacentia vel displicentia naturalis, juxta sententiam Damasceni & verbum Beati Augustini, *quòd non est in potestate nostra quibus visis tangamur.* Ceterum post apprehensionem hujusmodi objectalem, voluntas se movet liberè, acceptando vel refutando vel suspensam se tenendo.

Consideratio Secunda.

D

Amor arbitrarius respectu Dei distinguitur à libero naturali, propter considerationem duplicem animæ rationalis & suæ libertatis. Consideratur itaque anima rationalis vel in se essentialiter libera, vel ut actualiter deliberans. Si primo modo, sic sua libertas semper est æqualis & invariabilis & inauferibilis, ipsa permanente in esse; & sic accipitur à Doctoribus Bernardo & Anselmo, qui dicunt eam esse æqualem in omnibus, tam Angelis quàm hominibus, & potissimam sub Deo, immò quasi similem, quæ neque cogi potest neque minui, ipsa stante natura animæ. Si verò consideratur ut actualiter arbitrans, & se super se reflectens; tunc libertas hujusmodi variabilis est & impedibilis, neque æqualis in omnibus tam Angelis quàm hominibus, sed patitur servitutem tunc culpæ, nunc pœnæ & multæ miseriæ, immò ut turbato judicio rationis, tunc omninò tollitur & impeditur in actu suo ne deliberet. Fundatur autem super hac distinctione divisio spiritûs & animæ ex una parte, divisio practereà spiritûs & mentis ex altera, de quibus in metrico opere super *Magnificat* Dist. 2. latiùs tractatum est.

Consideratio Tertia.

Amor arbitrarius respectu Dei non habetur hìc in via, sicut nec intellectualis cognitio actualis, sine prævia cognitione sensuali. Tradit hoc Philosophus experientiæ vocem loquens, quamvis ignoraret hujus servilis colligationis & ordinis rationem, sicut nec peccati originalis transgressionem. Unde factum est, ut intellectus non posset actualiter ferri in Deum, nisi priùs doceretur per sensum dicta perinde sensualitas & vetus homo, quasi Mater & Pater interioris & novi.

Consideratio Quarta.

Amor arbitrarius respectu Dei determinatur & figitur ad unam partem, scilicet dilectivam in Beatis, sicut è contra necessariò declinat in odium Dei & invidiam in damnatis. Ista est communis traditio Doctorum; quamvis in assignando causas, videatur aliqua varietas super hujusmodi confirmatione in Beatis, vel obduratione in damnatis. Sed resolutio finaliter cadit ad ordinationem Dei, & quia positi sunt in termino; neque est ampliùs locus meriti vel demeriti ullus: proinde non tolluntur ab hoc duplici statu multæ actiones arbitrariæ, respectu objectorum aliorum à Deo, sicut dæmones arbitrariè tentant homines, quibus arbitrariè Angeli subministrant.

Consideratio Quinta.

Amor arbitrarius respectu Dei ferri potest ad utramque partem dilectivè vel omissivè hìc in via; immò non videtur repugnantiam includere de potentia Dei absoluta vel suspensa de lege communi, quin voluntas arbitraria ferri possit oditivè in Deum clarè visum: posset enim apprehendi sub rationibus odibilibus, scilicet punitivi vel damnativi. Ex qua consideratione moti sunt aliqui dicere; quòd damnati forsitan in extremo judicio videbunt pro morula intuitivè Deum, non solùm in humanitate de qua constat; sed etiam in Divinitate, ad augendum odium, & consequenter supplicium suum magis. Sed non habet hoc communis Doctrina, quæ potiùs ut semper sequenda est, quoniam curiositatis est, non Doctrinæ, pietatis opinionibus extraneis delectari.

Consideratio Prima.

De Amore gratuito.

Amor gratuitus Dei actualis, dicit influentiam divinam gratis datam in anima; quæ formaliter reddit hominem gratum Deo & acceptum ad vitam æternam. Considerationis hujus materia latissima tradita est per Doctores; sed à multis experimentaliter non intellecta, supra quam ponatur ad præsens ista dictinctio. Quod amor gratuitus quadrupliciter habet considerari. Uno modo, prout est forma quædam absoluta, vel influentia, ef-

effectualiter à divina bonitate proveniens. Alio modo, prout respicit ipsum subjectum quod informat proportionabiliter, sicut albedo informans subjectum reddit album. Tertio modo, potest attendi in ordine ad Deum acceptantem illum qui habet gratiam ad vitam æternam. Quarto modo, prout ille amor gratuitus qui dicitur charitas, est universalis motor & principalis inter omnes & super omnes habitus in anima, per respectum ad finem ultimum, ad quem ipse dirigit, inclinat & movet, tanquam ad ultimum finem suum. Amor primo modo, est quædam res absoluta per se distincta ab aliis, quæ posset remanere per potentiam Dei, & nihil gratum reddere, ut si poneretur extra subjectum. Amor secundo modo, respectivè consideratus ad subjectum & ad influentem Deum, non videtur posse stare quin reddat subjectum formaliter gratum intrinsecè; quoniam iste est actus suus primus & formalis, sicut in aliis accidentibus absolutus. Amor tertio modo, reddit, de lege communi, subjectum suum acceptum ad vitam æternam: sed absolutè non repugnat, quin aliquis sit acceptus ad vitam æternam absque amore hujusmodi, vel etiam acceptus cum amore tali. Amor quarto modo consideratus, est omnium habituum & actuum laudabilium, meritoriorum & acceptabilium ad vitam æternam radix, forma & finis, sine quo finis ultimus non habetur, cui conjunctus est divinus amor increatus illabens animæ, purificans eam, illuminans, perficiens & acceptans.

Consideratio Secunda.

Amor gratuitus cognosci non potest inesse homini absque speciali revelatione, juxta illud Christi. *Spiritus ubi vult spirat, & vocem ejus audis, & nescis unde veniat, aut quò vadat, sic est omnis qui natus est ex Deo.* Joan. III. 8. Causæ multiplices hujus ignorantiæ notantur à Doctoribus, sed præcipua est, quoniam interiores habitus non cognoscimus nisi ex actibus. Sunt autem actus habituum acquisitorum & infusorum similes; quod distinguere non sufficimus, sicut videmus colorem artificialem in facie non distingui faciliter à naturali, neque lumen à speciebus coloris.

Unde provenit ex actibus virtuosis gratia informatis duplex argumentatio; una moralis seu naturalis, altera gratuita vel supernaturalis, dum gratia scilicet augmentatur. Gratia verò magis movet influxivè generaliter, secundùm Legem æternam, quàm particulariter & inhæsivè secundùm particularem inhæsionem, qualiter inclinant habitus acquisiti, & inde magis percipiuntur: sed an sint gratuiti vel infusi, nescitur; propterea denique *Beatus vir qui semper est pavidus.* Prov. XXVIII. 14. Quoniam etsi cognosceretur creatæ gratiæ præsentia; tamen de perseverantia & de amore prædestinationis increato & æterno nescimus, sed speramus.

Consideratio Tertia.

Amor gratuitus Dei quamvis à prima origine non fuit in Adam, erat tamen tunc in eo amor Dei super omnia laudabilis, sed non meritorius vitæ æternæ. Sed pro tempore Legis currentis tale medium non occurrit; quoniam homo est in statu vel gratiæ vel culpæ. Similiter de Angelis in sua conditione primaria diceretur.

Consideratio Quarta.

Amor Dei habitualis gratuitus secundùm Ecclesiæ determinationem infunditur in Baptismo, qui reddit baptizatos dignos & acceptos vitâ æternâ. Colligitur inde, qualiter omnis baptizatus in Christo, cum exultatione debet dicere illud Isaiæ LXI. 10. *Gaudens gaudebo in Domino, & exultabit anima mea in Deo meo: quia induit me vestimentis salutis*, diversis habitibus virtuosis, *& indumento justitiæ circumdedit me* Christo, scilicet sole justitiæ. *Quotquot*, inquit Paulus, Gal. III. 27. *baptizati estis, Christum induistis.* Sequitur Isaiæ ubi suprà *tanquam sponsum decoratum corona*, quoad spiritum, *& tanquam sponsam ornatam monilibus suis*, quoad mentem vel animam superiorem, *tunc enim apparuit signum magnum in cœlo* rationalis animæ, *mulier amicta sole & luna sub pedibus ejus, & in capite ejus corona stellarum duodecim.* Apoc. XII. 1. Colligitur inde positionis Magistri insufficientia, qui gratiam habitualem non posuit, sed increatam cum actuali creata: pueri enim baptizati, & dormientes, quomodò formaliter grati essent, quos constat actualem gratiæ motum non habere.

Consideratio Quinta.

Amor gratuitus habitualis infusus pueris baptizatis, reddit eos acceptabiles Deo, amibiles & gratos, nec non hominibus; ita reddere debet tanquam Angelos quosdam Dei. Colligerentur inde plurima documenta moralia, tam in laudem conservantium innocentiam baptismalem in se & in aliis, quàm in horrendum vituperium & damnabilitatem eorum qui innocentiam hujusmodi prostituunt in se vel in aliis, *rursus crucifigentes Christum, & ostentui habentes.* Hebr. VI. 6. Utrum verò baptizati qui nondum pervenerunt ad usum rationis, facere possint opera grata Deo & beneplacita? Putò quod sic, quamvis nondum meritoria; sed neque tunc demerentur: benè tamen peccant, quia peccare minùs dicit quàm demereri, sicut dicimus monstrum peccatum esse in natura, non tamen esse culpam aut detrimentum.

Consideratio Prima.

De Amore collecto.

Amor Dei resultans ex amore triplici, scilicet libero, arbitrio & gratuito, de quo deinceps habendus erit sermo, considerari potest sub multiplici triplicitate, juxta verbum Petri de amore ter repetitum: *Amo te, amo te, amo te.* Joan. XXI. Discurramus velut in superficie, quia materia latè patet. Primus amor itaque est incipientium, proficientium & perfectorum. Secundus est amor secundùm veniam & gloriam etiam hîc inchoatam. Tertius est amor secundùm hominem animalem, rationalem & intellectualem. Quartus est amor secundùm vestigium, secundùm imaginem, & secundùm similitudinem deiformem. Quintus est amor secundùm purgationem, illuminationem & perfectionem. Sextus est amor secundùm tropologiam, allegoriam & anagogiam. Septimus est amor secundùm desponsationem spiritûs cum ancilla, cum libera & cum Domina. Octavus est amor secundùm triclinium animæ, inferius, medium & superius. Nonus est amor secundùm adolescentulas & concubinas, secundùm Reginas & ad unicam columbam. Decimus est amor secundùm triplex cœlum, infimum, medium & tertium. Undecimus est amor secundùm triplicem hierarchiam, infimam, mediam & supremam. Duodecimus est amor Angelicus, Cherubicus & Seraphicus. Et ita de triplicitatibus talibus multis refluentibus in eandem sententiam.

Consideratio Secunda.

Amor Dei resultans ex amore triplici scilicet libero, arbitrario & gratuito, & concurrens in actum secundum, laudabilior est quàm si quilibet stet in actu primo vel habitu tantummodò. Perspicuum est, quia poten-

potentia quælibet juncta suo actui laudabili & bono, perfectior est, & fini suo conjunctior, quàm in habitu solo manens, quasi sopita vel somnians. De quo triplici actu amoris simul conjuncti respectu Dei, composita sunt anagogicè per Patrem, pulcherrimæ & amorosissimæ feminarum Mariæ Salomonem Cantica Canticorum. Similiter & alia plurima quæ contemplata est mens sua sapienter, nominatim de duplici modo desponsationis anagogicæ & moralis, seu A tropologicæ. Prima desponsatio cantatur per epithalamium Cantici Canticorum. Altera per epithalamium capituli ultimi Proverbiorum, cujus initium est: *Mulierem fortem quis inveniet?* Prov. XXXI. 10. Constituuntur in prima Deus & anima, tanquam sponsus & sponsa se mutuò zelantes, unicus ad unicam, & unica ad unicum, de quo gloriatur sponsus. *Una est*, inquit, *columba mea, perfecta mea, una Matris meæ, electa genitricis suæ* Cant. VI. 9. Constituuntur in alia desponsatione spiritus Deiformis & Sapientia, tanquam sponsus & sponsa, magis per tropologiam & allegoriam, tanquam in vita activa, quàm per anagogiam in contemplativa. Discernitur ex hoc præcipuè varietas hujus duplicis desponsationis & epithalamii correspondentis, quoniam una spectat ad incipientes & proficientes generaliter: altera propria non nisi perfectorum, & in anagogicos excessus sese rapientium *de claritate in claritatem tanquam à Domini spiritu*, 2 Cor. III. 18. prout in secunda partitione dicetur. B

Consideratio Tertia.

Amor expositus in Canticis Canticorum, fruitio Dei vel osculatio oris nominatur aptissimè, non solùm habitualis & tepida, sed actualis, fervens & extatica, & præcipuè seraphica, cujus est immediatè ferri in Deum, quamvis ex parte animæ concurrat multitudo habituum & influentiarum. *Omne* præterea *datum optimum & donum perfectum descendens à Patre luminum &c.* Jacob. I. 17. Quæ omnia tanquam virtus univoca (tradente Dionysio) replent & restituunt & convertunt ad congregantis Patris unitatem & Deificam simplicitatem, ubi tunc apex vel seraph mentis ineffabili & ignoto Deo ineffabiliter & ignotè conjungitur, ignotè quidem, quia infinitè & immensè; cùm virtus cognoscentis & actus prout & natura sint finiti. Sed de hoc posteriùs tangamus. Interim per rememorationem paucula de sponsatione C morali seu tropologica Spiritus deiformis cum divina sapientia dicemus, quorum consideratio præcedere debet tanquam via ad desponsationem anagogicam necessaria. Osculum sponsi vel osculatio, est dignissima impressio cujusdam suavitatis & intimæ consolationis per illapsum secretum in animam. Petitur autem atque conceditur ad faciliùs tolerandum præsens exilium, dum sponsa peregrinatur à sponso. Osculum autem, est illa suavitas & intima consolatio, jocunditas & exultatio quomodocunque fiat aut sentiatur in anima, secundùm portionem virginalem & supremam, quæ mens dicitur, vel apex mentis condivisa ad spiritum, prout ad alia cognoscenda, vel diligenda, vel ordinanda sub Deo deflectitur, quoniam soli Deo cohæret & intendit tanquam objecto & fini ultimo & soli sponso, qui solus sibi & totus est desiderabilis & amicus. *Talis*, est, inquit, *dilectus* D *meus, & ipse est amicus meus filiæ Jerusalem.* Cant. V. 16. Dicitur autem amicus, tanquam amoris custos, & addit super amorem simplicem communicationem secretorum & mutuam readamationem, cujus est proprium omnia esse communia. Et in statu præsenti Deus gerit amicitiam erga animam sanctam, quia communicat sibi seipsum & amorem suum, & dona sua ad fruendum & utendum & universaliter pertractandum, quantùm ipsa rationabiliter voluerit & potuerit accipere plus vel minus pro varietate statuum in quibus est constituta: super hoc erit tertia partitio.

Consideratio Quarta.

Amor Dei resultans ex amore triplici, scilicet libero, arbitrario & gratuito, sufficiens est ad salutem, & fruitio dici debet in quocunque fuerit, idiota vel simplici, secundùm quem amorem licet unicuique habenti decantare illud epithalamium quasi morale & practicum: *Mulierem fortem quis inveniet?* Prov. XXXI. 10. sed non ita de altero. Vidit hic ipse Salomon qui discripsit priùs desponsationem viri Deiformis cum Sapientia, quàm animæ per anagogiam cum Deo: scivit enim quod nec Philosophos quosdam latuit, quoniam ad beatam vitam tria præparabant; studium Sapientiæ, fastidium præsentis vitæ, & desiderium alterius vitæ.

Primum docetur in parabolis, in quibus inseritur hoc epithalamium. *Mulierem fortem quis inveniet?* Traditur alterum in Ecclesiaste, de varietate rerum. Subjungitur tertium in Canticis Canticorum. Ceterum ad tria hæc, maximè ad duo prima subservit universitas Scripturarum & creaturarum, quasi Libris & doctrinis innumeris.

Notatæ sunt plures & à pluribus speciales quædam industriæ, quædam communes, quædam magis appropriatæ pro utraque desponsatione, sicut Scripturas primò inspicere, & earum saltem quid nominis intelligere, intellectas ad brevia quædam reducere, breviatas ex se vel aliis memoriter recondere, reconditas memoriter meditando ruminare, ruminatas tandem dirigere & unire. Præterea notatæ sunt secundùm exiguitatem nostram duodecim pridem industriæ ad Theologiam Mysticam adaptandæ. Quibus omissis omnibus aut præsuppositis (latiùs enim patent) proximemus ad Cantica Canticorum, & de necessitate vel commoditate expositionis eorum ultra ceteras Scripturas divinitùs inspiratas, illud unum præmittamus.

Consideratio Quinta.

Amor Dei resultans ex amore triplici, scilicet libero, arbitrario & gratuito, sicut in genere multiplices habet gradus & differentias, prout in consideratione tertia tangebatur, sic in speciali amor seraphicus multiplicatur in diversis, nedum pro statu patriæ sed viæ, pro gratiarum & exercitationum varietate. Quidam fuerunt ex gratia singulari (ut Paulus & æstimo quod Maria) qui rapti sunt aliquando ad nudam divinæ essentiæ visionem, ubi tunc non indigebant theophaniis Scripturarum, Canticorum vel verborum, de quibus nihil ad præsens. Alii fuerunt (si tamen adhuc sunt novit Deus) qui etsi non viderint aut videant Deum per essentiam; nihilominùs ad intelligentiam puram & perspicuam perducti sunt, quasi similiter ab Adam pro statu innocentiæ, qui vidit Deum in speculo claro & lucido divinitùs inspirata in imagine sua, similitudine & gloria, qualiter & lucidiùs viderunt Angeli pro statu viæ suæ. Quod si Adam viderit etiam Deum in ænigmate per vestigia creaturæ & in vestigiis; hoc fuit propter necessitatem directivam sensualitatis suæ. Tales qui sunt hujusmodi jam in suis contemplationibus & amoribus seraphicis, non indigent exercitio quocunque pro illo tunc ad fruendum Deo per osculationem ejus, immò fastidium eis esset omnis creatura, sicut in persona Magdalenæ quærentis Deum dicit Origenes. *Quæro Creatorem, fastidio est mihi omnis creatura.*

Tales videbatur Philosophus commendare in principio Metaphysicæ: dicens eos non egere apologis, quales expetunt homines grossioris intellectûs, in quibus perspicuitas & luciditas suorum intellectuum, immixta est cum materiali grossitie plùs, minùs; ut in Prophetis minus, plus in naturaliter hebetibus, aut morionibus & stultis. Mediocriter autem sicut in hominibus pluribus laïcis & literatis: quo-

quoniam certè pauciſſimorum eſt & fuit, dicente Platone, & ceteris, perſpicuitas intellectûs atque mentis, per quam conjungitur tanquam in ſupremo ſuo Angelis & intelligentiis: quæ portio quamvis ſit ſuperior in homine, tamen potiùs denominatur homo à ratione, rationalis; quia ſibi propria eſt, quàm ab intellectu, intellectualis, ſed nec à ſenſu propter imperfectionem nominatur ſenſualis. Alii ſunt qui etſi videant, intelligentiam habent, nihilominùs impeditam, nec ſolidam contuitionem veritatis irreverberatam. Indigent præterea fulcimento quodam ſymbolicarum ſimilitudinum vigorantium ad perſiſtentiam & continuationem: propter tales maximè compoſita ſunt Cantica Canticorum cum ſimilibus anagogicis manuductionibus.

Tradita eſt inſuper Theologia myſtica Dionyſii, quæ per abnegationes omnium, magis quàm affirmationes incedit. Conjunxit autem Vercellenſis velut in unum tres iſtos ſtatus hominum, in expoſitione ſua Cantici Canticorum breviter & accommodè apud eruditos in Libris & doctrina Dionyſii; non ita pro ceteris, neque pro ignorantibus ſuas tot præciſas allegationes, more Juriſtarum, quæ vix correctè ſcribuntur aut notantur. Siſtit inſuper in ſolo ſenſu anagogico Dei & animæ, B nihil immiſcendo de allegorica deſponſatione Chriſti & Eccleſiæ; quamvis unum proficiat ad alterum, dùm ſe mutuò non confundant. Intereſt enim tàm Eccleſiæ univerſalis, quàm animæ ſingularis cantare jugiter Deo tanquam ſponſo, corde, verbis, & opere. *Amo te. Amo te. Amo te.*

Finit prima partitio quaſi proœmialis in Cantica Canticorum.

SECUNDA PARTITIO.

AMO te. Quid obſecro reſonant aliud Cantica Canticorum, quàm iſtam ex intimò & toto corde vocem? *Amo te.* Quare præmittendum eſt quòd amor fruitivus Dei maximè Seraphicus, quia non poteſt pro ſtatu viæ ſæpe, diù & multùm conſiſtere in C illa puritate actuali; indiget ad exercitium ſuum ſimilitudinibus & ſymbolis uti creaturarum; maximè cum dicat Dionyſius: Impoſſibile nobis relucere divinum radium, niſi ſacris & archetypicis exemplaribus vel ſymbolis circunvelatum, quemadmodùm pura lux materialis ſine coloris admixtione non videtur. Propterea compoſitus eſt Liber Canticorum ſub tropis & ſimilitudinibus ad hujus fruitivi amoris exercitium, ſub typo nuptiarum. Studuerunt in his exponendis ſumma & divina ingenia, nunc per partes, prout materia quam tractabant exigebat; nunc integraliter per Homelias, per Sermones, per Poſtillas, per diſtinctiones, per Gloſſas ordinarias, ſecundùm quadruplicem ſenſum viciſſim permixtum. Poſterior unus Abbas Vercellenſis ſtatuit inſiſtere circa ſenſum anagogicum per ſimulitudinem ad ſupremum amorem creatum, qui eſt in Seraphin, coarctans ſe ad animam rationalem ad Deum, ſecundùm ſupremam D (quantùm poteſt elevari) animæ portionem, quam appellat *ſeraph* vel *ſeraphin*, id eſt, Hierarchiis animæ exemplariter ad cœleſtes ordinatis; fundamentum capiens ex decimo capite Dionyſii cum expoſitionibus ſuis, qualiter ipſe Bonaventura pauciſſimis verbis complexus eſt in Itinerario ſuo cap. IV. Porrò amor fruitivus & extaticus, vel anagogicus & Seraphicus, quia conſiſtit in experimentali perceptione conjunctionis animæ cum ſupremo objecto ſuo & fine Deo, nullatenùs tradi poteſt per doctrinam, maximè cum à ſolo Deo purè, gratis, & ſuper omnem induſtriam infundatur. Videtur potiùs inſiſtendum in expoſitione Canticorum & ſimilium, doctrinaliter & ſcholaſticè, tradendo quid nominis terminorum, & exponendo ſymbolicas ſignificationes eorum, quàm in declamationibus & exhortationibus moralibus ſine fine, quæ nequeunt, ut diximus, amorem fruitivum infundere. Sed habito vel cognito quid nominis terminorum ex Theologia ſcholaſtica, debet exercitium intrinſecum remitti ad interiorem mentis perſcrutationem, cooperante gratia Dei, quæ non datur communiter ſe non exercentibus & ingratis, in quibus Dei gratia vel nulla eſt, vel in vacuum accepta; ſed jam utique nulla eſt, ſi in vacuum recipitur, A quia non minùs horret vacuum gratia quàm natura. Dicuntur verò Cantica Canticorum per excellentiam vel antonomaſticè; quia ſola in eis ratio cantandi eſt amor purè gratuitus, non deliberatio ab hoſtibus ut primum illud Canticum: *Cantemus Domino, glorioſè.* Exod. XV. Non à viſitatione & redemptione Dei ſicut illud: *Benedictus Dominus Deus Iſraël.* Luc. I. 68. & ita de reliquis ſuo modo: ſed in his Canticis ſola cantandi ratio, eſt ipſa cantatio ſe exercens in amore, non qualiſcunque, ſed divino & ſupremo qui Seraphicus jure dicitur, eò quòd ad ejus ſimilitudinem ſit exemplatus. Dicitur nihilominùs amor ſponſæ, quoniam talis amor caſtus & zelotes & B ſummus eſſe debet, quali ipſum nomine, pro qualitate materiæ duximus in ſequentibus appellandum. Placuit igitur, duce Spiritu ſancto, verarum ope precum coarctare ſermonem, & aptare principaliter ad ſenſum anagogicum de amore ſponſæ: quod ut ſinceriùs fiat & abſque involucris ſimilitudinum, expediens eſſe cenſui conditiones vel effectus & ſigna vel proprietates hujus amoris ſub quinquaginta Conſiderationibus quaſi totidem ſcintillis aut linguis igneis annotare.

Veruntamen ne videamur nimis à litera exorbitare, ſtuduimus iſtas amoris proprietates ab involucris & fumis, literæ quadam exagitativa deputatione in emicationem deducere. Hic enim modus tractandi proximior eſt ſcholaſtico quàm rhetorico ſtilo, quali hactenùs utique ſtuduimus; permixtione quidem factâ: quàm accommodè vel utiliter, judicet Lector, ſed benignus.

Gratus inſuper accipiat pro ſuccincto quaſi proœmio C in auxilium memoriæ de eadem verſuum elegiacorum, in qualibus nunc oblectat ſe otiis ſenectus mea, ſtudii memor puerilis.

Iſti verſus reſpiciunt ſenſum anagogicum; videlicet animæ & Dei, & nihil aliud reſonant niſi Amo te. *quæ ex fiducia amici cauſari ſolet ut reametur: ut patet.*

Oſculetur me *quia melior* *oleum trahe me*
Oſcula poſcit amor, delectat, lenit & ardet,
in cellaria *nigra ſum ſed formoſa.*
Ingreditur cellas, pulcher & ipſe niger.
pugnaverunt *in meridie,*
Oppugnatur amor, deſiderat alta tenere.
ſi pro non
D *ne vagari* *ſi ignoras.* *equitatui.*
Eſſe vagus refugit, doctus equeſque Dei eſt.
cum eſſet rex *faſciculus* *ſicut columbarum* *en lectulus noſter flo.*
Gratis amor, cor habet ſimplex, lectulus extat
Secundo capitulo.
Floridus, eſt fructus dulcis in ore ſuo.
vinariam *amplexabitur me.*
Potat amor, languet, complexibus hæret amici,
ecce iſte venit *en dilectus* *dilectus meus mihi.*
Quo ſe cumque rapit, hunc videt, audit, habet,
Tertio capitulo *tenui eum* *ſicut virgula.*
Quærit amor quod amet, tenet ſublimat in ſublima, ſurgit.
en lectulum. *ferculum facit* *in diademate.*

Aut

Aut cubat aut fertur, aut diadema gerit.

tota pulchra *Quartum capitulum.* *in uno oculorum.*

Pulcher amor totus; per singula membra videndo.

per totum residuum quarti capituli.

Vulnerat, & miris deliciis redolet.

surrexit. Quinto capitulo.

Dormit, ego dormio.

Surgit amor, liquefit, passus quoque vulnera languet A

& ipse est amicus meus.

Dilectum laudat, jactat amicitiam.

una est columba. Sexto capitulo.

Uni jungit amor soli perfectus, est & par.

ut sol & luna. *ut castrorum acies ordinata.*

Auroræ nitidus, ordine terribilis.

nescivi. per quadrigas Christi spontanei per admirationem revertere quater dicitur.

Nescit amor, vehitur, cubatur, crebro vocatur

Septimo capitulo per totum, prope finem.

Pareat ut veniens; laus sibi multa datur.

Visit amor vineas, hortos & poma reservat.

Octavo capitulo. Quis mihi det.

Oscula vult pueri, fortis amor quasi mors.

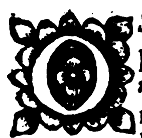
Ceterum fiet reductio in hac partitione secunda ad sympsalmatis decachordum, cum diapsalmate totiens interposito juxta decadem versuum & pro numero dramatum totidem ab expositoribus notatorum; quatenùs Cantica Canticorum resonent secundùm psalterium decachordum David Regis & juxta Canticum filiæ Mariæ pulcherrimæ feminarum. Denique tertia partitio colliget omnia sub amoris osculo sancto; quatenùs O revolvet ad A, intelligibili quodam gyro?

SYMPSALMA I.

HOC EST

Concordia Psallentium in Canticis.

Prima Proprietas.

SCULA *poscit amor.* Exilit hæc amoris ignei proprietas ab hac particula. [*Osculetur me osculo oris sui* Cant. I. I.] Oportet (ut jam notavimus) nos hoc loco scholasticis Theologiæ & Philosophiæ regulis uti, maximè dùm quærimus ad intelligentiam communem Cantica Canticorum traducere, aut saltem quod credulitatem secretissimorum sensuum & castissimorum, quos includit fumus literalis & quasi carnalis, nullus abhorreat; neque scandalum fœdæ carnalitatis quis incurrat. Puderet referre quid expertus audivi; offenderet enim pias aures. Oportet prætereà supponere tradita per alios & alibi & à nobis pluribus locis repetita & exposita nominatim in opere super *Magnificat*, cum adjuncto collectorio quasi septem sportarum ad duodecim priores, de viribus animæ, de conceptibus ejus, & super omnia de hymno & verbo gloriæ, conformiter ad divinum Dionysium. Quicquid enim principaliter allaturi sumus, hoc unum penè resonat aut explanat mysterium. Si qua denique, ut fit, conjungantur alia, spectant potiùs ad amorem incipientium vel proficientium, quàm duntaxat perfectorum; nisi pro quanto cognoscere debet & expedit, fortis mulieris exemplo, semitas domus suæ quas perfectus amor consideravit ut perveniret ad artem, quoniam mens amat arte manens. Oportet rursùs inter doctrinas de passionibus animæ hoc spiritualiter attendere, quòd apud Theologos amplior est acceptio passionum, sicut amoris vel amationis & consequentium inde, quàm apud Aristotelem naturalis habeat traditio: ipse enim nullas nisi in irascibili & concupiscibili sensuali censuit propriè reponendas passiones, sicut nec in Deo vel Angelis. Nos autem sequentes Augustinum cum ceteris Theologis, ponimus omnia nomina passionum, nedum in ratione humana nedum in ejus mente & Spiritu, nedum in Angelis & Beatis sed in ipso etiam Deo glorioso, omni tamen imperfectione seclusa: dicimus enim Deum delectari & gaudere, sicut & beatum esse. Quemadmodùm igitur amor seraphicus (cujus assignare nitimur proprietates, signa vel effectus) ponitur in apice seu vertice mentis intellectualis; sic audacia quam amor parturit in osculi petitione, cum Spe & ceteris illic collocatur, & hoc stabilitum sit ad omnia sequentia. Constat igitur quòd amor non qualiscunque, sed fervidus & familiaris, causat de amico vel amato fiduciam. Experimur etiam hoc in brutis, nedum faciliter, sed cum difficultate domesticabilibus ex ferocitate, ut leo; vel ex timiditate, ut lepus. Contrahunt enim ex longa conversatione benevola eis audaciam conversandi cum propriis Dominis & domesticis suis, immò & cum brutis alterius speciei quos natura creavit adversas, sicut sunt canis & cattus, & vulpes & lepus. Nunc ad propositum puto jam lector intelligat, ex quanta fiducia oscula poscit amor. [*Osculetur*, ait, *me osculo oris sui.*] Pulchra est hoc loco & prolixa devoti Bernardi deductio apologizantis ad animam, quæ petit osculum oris ab illo tali & tanto *qui respicit terram & facit eam tremere.* Ps. CIII. 32. De quo Job: *Semper*, inquit, *tanquam tumentes fluctus super me Deum timui, & pondus ejus ferre non potui.* Job. XXXI. 23. Talia sunt plurima ad repressionem audaciæ, de qua unus Patrum jubebat: *Nunquam in omni vita tua assumpseris fiduciam.* At verò Discipulus ille quem diligebat Jesus, tota libertate audet dicere. *Timor non est in charitate, quoniam perfecta charitas foris mittit timorem.* I. Joan. IV. 18. Sed nonne seraphica charitas sponsæ nostræ perfecta est? Nonne jam per experimenta plurima facta est tota domestica? Nonne numeranda est inter cives Sanctorum & domesticos Dei, cujus exemplo Pauli, *conversatio est in cœlis*, Philipp III. 20. quæ totiens admissa est, nec repulsa ad oscula pedum dilectorum. Deinde gradatim familiariùs ad oscula manuum, quidni tandem aliquando sumat audaciam in fervore spiritûs sui dicere: *Osculetur me osculo oris sui.* Sic amorosa Christi illa Magdalena post unctionem pedum, post remissionem peccatorum, præsumpsit effundere unguentum pretiosioris liquoris sub typo fragrantissimæ devotionis, super caput ipsius discumbentis. Matth. XXVI. 7. Caput autem Christi Deus qui per devotionem singularem osculari dicitur ore ad os, quia nullum interponitur medium creaturæ separativè, ut dicetur.

Cantat unus ex sæculi hominibus: *Audacem faciebat amor.* Si bonitas caduca & aliquando pessimè æstimata, rapit ad se amorem alienum, ut audeat & præsumat; quid de illa fornace immensa bonitatis & benevolentiæ æstimandum esse putabimus? Quid, inquam, nisi illud Dionysii à Paulo divinitùs edocti: *Benignus Jesus venientes ad se, totus totos deosculatur.* Tractum est hoc ex Evangelica adolescentioris filii parabola revertentis. *Audemus* (inquit Apostolus) 2. Cor. V. 8. *& bonam fiduciam habemus magis peregrinari à corpore & esse præsentes ad Deum*, quæ præsentia Dei quid aliud est, quam osculatio oris sui? Semper ex adverso præsumit sæva turbata conscientia, nec audet oculos sursum attollere, quantò minùs osculum oris postulare. Multùm dilexit Petrus, ideo multùm præsumpsit. *Domine*, inquit, *si tu es, jube me venire ad te super aquas.* Matth. XIV. 28.

Sentio me latiùs effluere quàm proposita brevitas flagitabat. Sed neque finis fuerit, si voluero cuncta pro-

prosequi quæ dictantis animo vel occurrunt, vel materiæ proxima sunt, vel fortassis à lectore quærenda sunt. Ecce dilatationis materia magna nimis. Quærerent enim confestim nonnulli, nec ab expectatione sua confundi putabunt. Edissere nobis, si expositor es plenarius, quid osculum, quid os, quid osculans, quis osculatus, qualis osculatio? Dic quæ sunt oris duo labia, in osculante simul & osculato? Sed neque terminus hîc erit inquisitionis, fiet processus ad omnes symbolicas significationes, quas textus Canticorum decurrit universus; de uberibus, de unguentis, de cellariis & tabernaculis Cedar, de pellibus Salomonis, & ceteris in hunc modum. Sed jam prætacta est nostri super his causa silentii: plus itaque suscepimus umbras & fumos excutere quàm discutere. Sanè distinctiones & magistrales Sermones, Homeliæ præterea Sanctorum copiosissimè pro incipientibus & proficientibus hæc docebunt. Sed nunc perfectis (quamvis imperfectus) debitor sum, qui pro consuetudine exercitatos habent sensus. Venient ultima duo Sympsalmata pro minùs expertis.

Ponit Hugo tres in contemplatione processus, instar ignis, qui cùm accendi quæritur, primò fumosus est sine flamma, deinde cum fumo flamma miscetur, tandem purus & quietus ignis est in carbone. Gradum hunc tertium tenet igneus amor sponsæ, qui foris exilit, scintillat & emicat, nec inter fumos litteræ grossos & inquietos volutatur. Denique quia non de singulis omnia simul dici possunt, etiam quæ sunt accommoda; transeat sermo noster gradatim ad reliqua. Unus itaque solet passus in Scripturis mutuò ceteros exponere; immò quodlibet verbum potest intelligibiliter loqui cum altero: quoniam est ignea Lex scientiam habens vocis, & omnium linguis loquens: dum enim Spiritus sanctus afflat; sic fugiunt phantasmata, dantur charismata, spirant aromata, sic resonant idiomata.

Secunda Proprietas.

Amor delectat. Exilit hæc ignea linguæ particula ex sequentibus verborum symbolis. [*Quia meliora sunt ubera tua vino, fragrantia unguentis optimis.* Cant. I. 2.] Siquidem ista delectant utentes. Invenitur enim dictum apud Sapientem per insipientem mulierem. *Veni inebriemur uberibus* Prov. VII. 18. Vinum quoque lætificat cor hominis & odoribus atque unguentis cor delectatur. Prætereà delectatio sortitur hoc nomen à similitudine lactentium puerorum, quasi dulcis lactatio: causatur autem ab amore, immò non nisi ab amore vel amatione delectatio. Hinc illud populare: *Jamais homme n'en aura joye si d'amour ne vient.* Gaudium nisi de amore nullum esse potest. Est itaque delectatio perceptio convenientis conjuncti. Amor autem non est nisi convenientia & adaptatio rei ad suum conveniens. Porrò nullum est objectum convenientius sponsæ quàm ipse Deus summum bonum, ad quod capiendum & possidendum facta est. Quare superest, dùm sibi conjungitur, inhæret & unitur tanta propinquitate, quanta sunt os & os osculantia se mutuò, quòd causatur ex hac unitionis perceptione delectatio, non qualiscunque, sed in suo genere suprema, quia superius esse bonum non potest; proptereà quietatur, gaudet & lætatur in hac unica operatione, nullum aliud objectum petens, quamvis ipsius continuationem possessionemque securam amare non cesset. Neque tamen est motus propriè dictus, qui est actus entis in potentia, cùm habeat amor id quod actualiter requirit, sicut esuriens id edens quod habet semper in præsentia, caret motu fastidii: consequitur amor ex hac delectatione illud de Psal. *Delectare in Domino, & dabit tibi petitiones cordis tui.* Ps. XXXVI. 4. Et rursùs: *Renuit consolari anima mea: memor fui Dei & delectatus sum, & exercitatus sum:* Psalm. LXXVI. 4. Alia litera, *Garrivi & defecit spiritus meus, bona siquidem defectione in salutare Dei.* Et hæc delectatio spiritualis, si Antonio credimus, sola est ratio vincendi inimicum. Ceterum fit per amorem animæ conjunctio ad Deum cum perceptione, multis modis, sicut contingit Deum multipliciter contemplari. Sed loquimur hîc de conjunctione per pondus charitatis, quæ mota ab infinito amore, facit supermundanum & immensurabilem & absolutum puræ mentis excessum, sicut ait Dionysius. Tunc cognitio per speculum & ænigma quodammodò deseritur foris, & subA intrat amor usque ad interiora velaminis, ubi posuit Deus tenebras latibulum suum. At verò nunquam remanet absque cognitione: quod si foret ita, ipse nihil perciperet. Et cum nequeat oriri delectatio sine perceptione convenientis conjuncti, ubi tunc sua delectatio esset? Responderent aliqui, quòd amor est formaliter sua cognitio. Adderent aliqui quòd est formaliter sua delectatio. Videtur Vercellensis consona loqui super Cantica ad hanc positionem. Sed consonantius ad Philosophiam & Doctores dicimus, quòd sicut intellectus & voluntas sunt distinctæ potentiæ, sic cognitio & volitio vel amor distinguuntur, disjungitur dico; non ita tamen, quin circunincidant se mutuò; & hoc solerter advertere est & utile. Proficit in hac parte speculatio de modo connexionis virtutum Cardinalium cum prudentia, & TheoB logicarum cum gratia, & Donorum omnium generaliter & Beatitudinum cum charitate, si non informes & imperfectæ, nec veræ virtutes debeant reputari: itaque circunincidunt se mutuò, ut quælibet virtus alterius denominationem sortiatur. Dicimus enim cum Apostolo, quòd *Charitas est patiens & benigna &c.* I. Cor. XIII. 4. quòd temperantia est prudens, justa, fortis & è contra: similiter quòd Fides sperat & diligit, & è contra. Non aliter in re nostra dicit Aristoteles de voluntate, quòd ipsa est *appetitus intellectivus* vel *intellectus appetitivus.* Sic de actibus ipsarum potentiarum licet dicere, quòd amor est cognitivus & cognitio amorosa, dum ordinat ad amorem, non sistens in nuda speculatione veritatis. Exemplum materiale: manus & oculus concurrunt ad scribendum; oculus videt manum & maC nus movet calamum: non tamen virtus visiva est virtus motiva calami, nec manus est oculus; sed quodammodò circunincidunt se propter connexionem in una actione scribendi. Solvitur ex his facta dubitatio, quoniam amor dirigitur à cognitione in prima sui generatione. Certissimum quippe est, quòd voluntas non fertur in prorsùs incognitum, cum objectum suum sit conveniens vel apparenter ostensum. Non autem fertur aliqua potentia in non suum objectum, ut olfactus in sonum. Veritas est satis annotanda pro universitate dictorum & dicendorum, præcipuè de amore sponsæ, quòd voluntas quæ solùm habet pro objecto suo ultimo bonum summum & optimum, quæ sola insuper est universalis motor in regno animæ, seu toto microcosmo, dùm fuerit per dilectionem & ductionem intellectûs applicata ad objectum suum, tunc sufficit se ipsam movere liberè per actum amoris elicitum. Sufficit prætereà movere vires alias per habitus earum imperativè; quo fit ut vis cognitiva quæ priùs movebat objectaliter voluntatem præsentando objectum, nunc D ordine quasi converso, movetur liberè imperativè & arbitrariè ab ipsa voluntate. Exempli gratia in proposito. Memoria animæ intellectivæ fœcunda speciebus intelligibilibus acquisitis & abstractis ex phantasmatibus sensibilibus æstimativè, quam Commen. nominat intellectum passivum; memoria, inquam, ponit in acie intellectûs speciem repræsentantem Deum, non quidem nudè sed quasi speculum & in ænigmate. Intellectiva virtus formabit simile verbum de Deo, & illud naturaliter objiciet potentiæ volitivæ. Quo processu habito, novus poterit liberè & arbitrariè inchoari, quia movebit se voluntas dilectivè, non

non in cognitionem præsentatam intùs per intellectum, sed in rem extra vel quasi extra existentem, scilicet Deum. Non enim amat voluntas cognitionem hujusmodi Dei tanquam ultimum finem, sicut neque potest esse finis ejus: amat enim Deum ipsum immediatè, & se fert in ipsum & amplectitur & osculatur, & uberibus suis hæret, & in ejus fragrantia delectatur, licèt non videat oculo ad oculum vel facie ad faciem Deum. Deinde voluntas conjuncta fini suo ultimo Deo, præcipit arbitrio proprio & imperat intellectui, quasi dicendo: *Veni, vide, gusta & senti quàm dulcis est Dominus.* Ad cujus elucidationem ampliorem accedit amoris ignei lingua tertia.

Tertia Proprietas.

Amor lenit. Colligitur ista proprietas amoris ex his verbis: *Oleum effusum nomen tuum, ideo adolescentulæ dilexerunt te.* Cant. I. 3. Constat per oleum designari conditionem lenitivam quam attribuit amori increato, non sine creato, canens in Ecclesia: *Quando venis, corda lenis.* Est insuper oleum in condimentum dulcedinis & suavitatis, & mitigativum doloris. Unde Petrus II. Ep. II. 3. *Si tamen gustastis quoniam suavis est Dominus.* Et Apostolus concordat Hebr. VI. 5. *Gustaverunt*, inquit, *bonum Dei verbum.* Et David clamat: *Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ Domine!* Psalm. XXX. 20. Et rursùm: *Memoriam abundantiæ suavitatis tuæ eructabunt.* Psalm. CXLIV. 7. Samaritanus quoque ad curam vulnerati oleum apposuit. Prosequamur inchoata declarantes, quæ & qualis sit cognitio percipiens Deum ut optimum, conveniens & conjunctum, ex quo amor non est formaliter perceptivus cognitionis, quasi in eo vel cum eo sit formaliter perceptio, sicut & delectatio. Alioquin neque delectaretur si non perciperet, neque quiesceret aut frueretur Deo, si non delectaretur in eo. Istud est consideratione dignissimum, cujus ignorantia multos in amore Dei figere se volentes solet conturbare. Loquor expertus per tot Annos.

Quamvis autem multa dixerimus super *Magnificat*: nihilominùs faciens Deus gratiam pro gratia, & paulatim secundùm tempus & locum & modum beneplaciti sui dona sua multiplicans, dat in dies ferri magis *à claritate in claritatem, tanquam à domini spiritu* II. Cor. III. 18. qui amor est dans experiri illud Davidicum Ps. CXVIII. 130. *Declaratio sermonum tuorum illuminat.* Familiaris itaque convictus ostensor est secretorum amicitiæ, quia & Christus Verbum & Sapientia Patris, medius accedit loquens linguis nedùm hominum, nedùm Angelorum, sed arcanorum Patris, quæ non licet homini loqui. Fortassis illa sunt arcana quæ divinus Dionysius à Paulo discere non potuit, nec ipse scribere vel docere nisi per silentium, sed eis revelavit Deus per Spiritum sanctum ea quæ nec *oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit.* I. Cor. II. 9. Stultus esset lector si quæreret, & ego præsumptor insanus si conarer altiora vel altiùs quam ipsi, exponere secreta cœlestia. Planè dùm etiam atque etiam rumino verba Pauli, verba subinde Dionysii super hac sapientia quæ in mysterio abscondita est; miranda & miseranda apparet hebetudo intellectûs nostri, non intùs, sed foris hærentis ad eorum doctrinam: ipsorum quippe verba, si velamen & obscuritas auferatur à corde, cognoscuntur apertissima esse, de quibus ambigere minùs est fas quàm de ipso materiali sole, ut jure dixerit Boëtius: *Hanc quisque poterit negare lucem. Candidos Phœbi radios negabit.* Oritur æstas hodie, Urbani festo, quando sol viridior est, & plus fulgidus & fervidus. Venit in memoriam Baptisma Valeriani insignis Ceciliæ virginis sponsi: libenter enim diei cujuslibet occurrentia speculari soleo mysteria. Vidit ipse Valerianus senem candidis indutum, cum Libro aureis literis scripto, in quo legit ista Pauli verba. Ephes. IV. 5. 6. *Unus Dominus, una Fides, unum Baptisma, unus Deus & Pater omnium, qui super omnes, & per omnia, & in omnibus nobis.* Valerianus interrogatus à sene si crederet, illicò respondit, nihil verius dici posse. In quibus tamen universa Dionysii Theologia notata est. Nam in hoc quòd *unus est Deus & Pater omnium*, notatur Theologia de Trinitate & unitate divina, non enim esset paternitas in divinis, si non A esset Trinitas, cujus fontale principium est Pater, *à quo omnis paternitas in cœlo & in terra nominatur.* Ephes. III. 15. Ceterum cùm additur, *qui super omnes est*, datur intelligi Theologia mystica, quæ per excessum infinitum super omnes habet sciri. Porrò cum Deus esse dicitur *per omnia*, symbolicam ex omnibus & in omnibus concipimus Theologiam. Denique cùm subjunctum est, *& in omnibus nobis*, Theologia signatur procedens ex propriis & intelligibilibus positivè, qualiter fit in divinis nominibus tàm per causam quàm per excellentiam, non attendendo si fuerit infinita; quoniam in hac excellentia per infinitatem, mysterium Theologiæ per abnegationem collocatur. Additur prætereà triplex habitudo quam habet Deus ad nos ultra ceteras irratio- B nales creaturas, scilicet per imaginem naturalem, per gratiam & per gloriam. Prima siquidem habitudo est ad Deum, nedùm ut principium causativum, sicut in omnibus est per essentiam, potentiam & præsentiam; sed etiam sicut ad principium objectivum, ratione imaginis quæ Dei capax est facta. Deinde, sicut ad principium inhabitativum, ratione similitudinis & reformationis per gratiam. Tertiò, sicut ad principium glorificativum, sub quo comprehendi potest habitudo hypostaticæ unionis in Christo, & maternæ dignitatis in Maria. Potest, æstimo, secundùm triplicem hanc similitudinem reddi ratio una, cur totiens in Scripturis conjunguntur hæc tria: *Dominus, Deus, noster.* His ex incidenti transcursis, redeamus ad causam lenitatis amoris, qualem habuit Apostolus noster Remigius, de quo legitur: quòd bonitatem & benignitatem mansuetissimi cordis ostendebat in lenitate sermonis, quo- C niam *Deus in Fide & lenitate ipsius sanctum fecit illum.* Habemus certè in amore sponsæ objectum convenientissimum Deum, habemus conjunctionem ipsius ad sponsum per osculum intimum, & per inhæsionem ad sedem amoris pectus suum, quod notatur in uberibus, & per legitimam olei lætitiam, juxta illud: *Unxit te Deus oleo lætitiæ* Psalm. XLIV. 8. Superest assignare cognitionem perceptivam; quoniam delectatio & lenitas est perceptio couvenientis conjuncti. Difficultatem auget verbum Hugonis: *Amor*, inquit, *intrat ubi cognitio forisstat.* Illud insuper de quadam Homilia: *Possumus figere desiderium, ubi non est fas inferre obtutum.* Item, quòd *magis cognoscimus de Deo quid non est, quàm quid est.* At verò loquatur jam quarta ignei amoris lingua, cujus proprietas est.

Quarta Proprietas.

D *Amor ardet.* Colligitur hoc ex fervore desiderii sponsæ ad sponsum: *Trahe me post te, curremus in odorem unguentorum tuorum.* Cant. I. 4. Mirus vero ardor & inextinguibilis fragrantia. Certè sponsa, concesso jam oris osculo fidenter postulato, velut ab absente, suscepta fuerat ad ubera sponsi; *quoniam meliora* dixit ea *vino, fragrantia unguentis optimis*, experta loquitur & delectata. Nam & subjungit, *oleum effusum nomen tuum.* Nunc ex satietate & uberum plenitudine, velut insatiabiliùs æstuans clamat: *Trahe me post te, curremus in odorem unguentorum tuorum.* Jure dixit de amore Seraphico Dionysius, quòd *est superfervidus & holocaustè purgativus, quoniam & seraphin, interpretatur ardens.* Est quidem in Angelis ardor iste, est in singulis etiam Beatis, quibus est una vox lætantium, & unus ardor cordium: propterea dicuntur lapides igniti, precipuè tamen & in excellentia Seraphicus Ordo pos-

TRACTATUS

J. *Gersonii Doctoris & Cancellarii Parisiensis.*

SUPER

CANTICA CANTICORUM,

Ad Fratres Ordinis Carthusiensis. Editus apud Lugdunenses. Anno Domini 1429.

Collat. ad MSS. Codices. Victorin. 180. 848. *Navarr. unum & M. Targny.*

AMO te facer Ordo Carthusiensis, quoniam amas me proximum tuum, & ideò proximum, argumento Christi, quia fecisti in me misericordiam; amoris quoque tui probatio, operis est exhibitio: Tricenarium namque, post mortem meam indultum, priùs fieri placuit prævenire me vivente.

Meditatus sum mecum, si quam operis vicissitudinem vacua senectus mea posset afferre. Subiit mox animum petitio vestræ devotionis modò facta per nonnullos ex vobis, quasi vice omnium: quatenùs super Cantica Canticorum scriberet aliqua, qualiscunque studiositas mea. Inclinavi protinùs cor meum assentire, quia amo te: etenim amicorum vota sunt similia.

Verùm post tot à summis ingeniis dictata super eisdem Canticis, quid aut quale posset addere paupertacula, nullius vel tepidæ devotionis meæ, diù satis in dubio fuit animus: tandem confisus in auxilio precum vestrarum, decrevi novum aliquid, aut saltem novo modo scribere, sub præmisso themate. *Amo te.*

AMO *te.* Vox ista Petri est, ad Dominum ter interrogantem, tertiò repetita: *Domine tu scis quia amo te.* Joan. XXI. 16. Juxta quod verbum triplicatum possumus allegoricè, moraliter & anagogicè triplicem in creatura rationali amorem intelligere; liberum, arbitrarium, gratuitum: liberum concreatum, arbitrarium deliberativum, gratuitum superinfusivum. Dimisso iterum sermone de amore purè naturali vegetativo & animali, & habito tantummodò respectu ad amorem Dei, sicut habuit Petrus; dicens: *Amo te.* Est autem amor noster ad Deum triplex in genere, prout statim dictum est. Et hujus verbi *AMO* tres literæ signant in ænigmate. A, principium. M, medium. O, finis. Ex quo triplici amore habituali, tanquam triplici vita prima, resultat actus amoris perfectus & meritorius fruitivus Dei, de quo solo principaliter Cantica Canticorum sunt per anagogiam, id est sursum actionem, qualiter aguntur à Spiritu sancto, (quem hodierna die in filios adoptionis Christus effudit) ipsi filii Dei similes Apostolis.

At verò processus noster ut ordinetur ex notis, præmittet aliquas considerationes de quidditate amoris in speciebus suis, & hoc pro prima partitione. Proinde, secunda partitio continebit considerationes quinquaginta secundùm totidem dies Jubilei Pentecostes, quando Spiritus sanctus his diebus in linguis igneis apparens, *mentes carnalium in sui amorem*, ait Gregorius, *immutavit.* Amor siquidem ignis est, unde nominatur *Seraphicus*, quòd ardorem significat, & quinquaginta proprietates suas quasi totidem linguas igneas, quibus loquitur & se aperit, dispertitas ostendemus: tandem partitio tertia consummabit velut in cuspide pyramidis flammeæ universum amoris sermonem, ad primam & unicam proprietatem super illud: *Osculetur me osculo oris sui*, Cant. I. I. se reflectens.

Consideratio Prima.

De primo Amore liberò nobis concreato.

Amor liber respectu Dei, naturaliter & indelebiliter insitus est, concreatus & insertus, dum conditus est ad A imaginem & similitudinem Dei, quæ consistit in mente, notitia, & amore. Sed quæret protinùs aliquis: quo pacto naturalis amor iste liber dici potest, & si liber quomodò naturalis? Est hìc alta & grata Doctorum perscrutatio, quorum præcipui invenerunt, quòd sicut in Deo amor productivus Spiritus sancti liberrimus est, qui tamen immutabiliter agit & necessariò, sic in creatura rationali vel intellectuali amor, primò insitus respectu Dei, quem aliqui *synderesim* vocant, licet quodammodò sit altior & specialior, qui constituit tertiam partem imaginis, nec aliud respicit bonum quàm Deum pro objecto & fine ultimo. Iste, inquam, amor licet invariabilis sit & indelebilis; nihilominùs spontaneus est & ultroneus, aliter quàm sit amor lapidis gravis ad suum centrum, & hoc ratione cognitionis intellectivæ conjunctæ sibi, prout est secunda pars imaginis oriens ex prima quæ est memoria, non quidem sensualis respiciens præteritum, sed mentalis complectens omnem temporis differentiam, immò su- B pergrediens. Est ergo amor iste ex natura sua spontaneus atque liber; quamvis in oppositam partem verti non posset.

Consideratio Secunda.

Amor iste Dei liber, fundamentalis est ad omnem affectionem alteram intellectualem, quæ propriè non dicitur passio, sed operatio proportionabiliter, sicut Deus unica operatione delectatur & nullatenùs passione. Itaque necesse est omnia reduci ad unum, & mutabilia ad immutabile & fixum; oportuit ergo omnes affectiones (quarum multas constat esse), variabiles reduci ad unam quietam & simplicem. Talis est amor naturalis Dei insitus animæ in constitutione imaginis suæ, quem dicimus esse convenientiam & coaptationem ad Deum tanquam ad finem suum ultimum, & quodammodò intelligibile centrum, in quo jugiter ma- C net, innititur & quiescit. Ex quo præterea omnes aliæ affectiones quæ dicunt motum vel mutationem, sive in bono, sive in malo, sive in arduo; ut desiderium, fuga, spes, timor, audacia, ira, segnities oriuntur.

Consideratio Tertia.

Amor Dei iste liber non habet actum secundum, qui sequitur cogitationem & consilium, pro statu viæ, nisi prævia sensatione; quamvis semper sit in actu primo qui est (ut diximus) continuus, simplex & quietus. Posset hìc introduci tota materia de conceptibus & intentionibus cognitivis & affectivis, & specialiter de sex modis specierum, quæ sunt initium cognoscendi supra sensum intellectualiter. Nam quædam sunt abstractæ per phantasmata; quædam naturaliter D insitæ ex prima creatione, sicut species innata cognoscendi Deum & amandi; quædam sunt impressæ per substantias spirituales; quædam relictæ; quædam per collationem acquisitæ; aliæ per experientiam habitæ: sed de his non est hìc dicendum per singula, qualia tamen cognoscere multùm juvat ad amorem Dei peculiariter exercendum.

Con-

Consideratio Quarta.

Amor iste Dei liber & impressus, non causatur in voluntate rationali vel intellectiva ex amicabilibus quæ sunt ad se, sicut videtur dicere Aristoteles & Auctor de causis: sed è contra amicabilia ad se, oriuntur ex isto amore ad Deum. Hæc est consideratio Theologica, pulcherrima atque sanctissima, convincens omnes A peccatores esse prævaricatores instituti primitùs ordinis, dum ab amore Dei deflectuntur, arbitrio malo, ad amorem proprium vel alienum adversùs Deum, habentes cor distortum & injustum, nec conveniens & conjunctum cum prima & rectissima regula amoris sui liberaliter & naturaliter impressi. Sufficiat interim pro certificatione hujus considerationis Theologorum autoritas in hoc fundata: quòd Deus est super omnia propter se diligendus, dilectione arbitraria, quantò magis dilectione naturali & libera, quæ neque fallere vel errare potest, neque falli, cum regatur sicut impressa est, ab agente infallibili.

Consideratio Quinta.

Amor iste liber Dei habebit actum secundum in patria plenissimum, continuum, simplicem & jucundum, B qui dicitur fruitivus, sive fruitio vel osculatio, sicut ostendet tertia partitio. Sed in hac valle miseriæ vix habetur iste actus secundus nisi valdè interruptus, & per intervalla, propter curvitatem amoris libidinosi deprimentis. Docet hoc proh dolor valdè nimis experientia! Utrum verò amor iste liberalis ad Deum habuisset continuè actum secundum, qui consistit in operatione, & hoc pro statu innocentiæ, immò etiam in Angelis prima sui conditione, vel etiam in Purgatorio nunc habeant animæ finaliter salvandæ talem actum secundum continuum, immò & de damnatis quæri posset; cum habeant remorsum conscientiæ vehementem, non solùm in habitu sed in actu, qui causatur, secundùm Doctores, ex repugnantia amoris proprii arbitrarii ad amorem naturalem & insitum Dei: lector advertat.

Consideratio Prima

C

De secundo Amore.

Amor arbitrarius respectu Dei non habetur nisi prævio, vel simul concurrente prædicto naturali & libero amore. Perspicuum est; quia radix est hujusmodi amor omnium aliorum affectuum. Rursùs voluntas non fertur liberè, nisi præmoneatur objectaliter & cognitivè per intellectum sub ratione boni vel mali, convenientis vel disconvenientis; ex qua monitione protinus oritur in voluntate actuali quædam complacentia vel displicentia naturalis, juxta sententiam Damasceni & verbum Beati Augustini, *quòd non est in potestate nostra quibus visis tangamur.* Ceterum post apprehensionem hujusmodi objectalem, voluntas se movet liberè, acceptando vel refutando vel suspensam se tenendo.

Consideratio Secunda.

D

Amor arbitrarius respectu Dei distinguitur à libero naturali, propter considerationem duplicem animæ rationalis & suæ libertatis. Consideratur itaque anima rationalis vel in se essentialiter libera, vel ut actualiter deliberans. Si primo modo, sic sua libertas semper est æqualis & invariabilis & inauferibilis, ipsa permanente in esse; & sic accipitur à Doctoribus Bernardo & Anselmo, qui dicunt eam esse æqualem in omnibus, tam Angelis quàm hominibus, & potissimam sub Deo, immò quasi similem, quæ neque cogi potest neque minui, ipsa stante natura animæ. Si verò consideratur ut actualiter arbitrans, & se super se reflectens; tunc libertas hujusmodi variabilis est & impedibilis, neque æqualis in omnibus tam Angelis quàm hominibus, sed patitur servitutem tunc culpæ, nunc pœnæ & multæ miseriæ, immò ut turbato judicio rationis, tunc omninò tollitur & impeditur in actu suo ne deliberet. Fundatur autem super hac distinctione divisio spiritûs & animæ ex una parte, divisio præthereà spiritûs & mentis ex altera, de quibus in metrico opere super *Magnificat* Dist. 2. latiùs tractatum est.

Consideratio Tertia.

Amor arbitrarius respectu Dei non habetur hìc in via, sicut nec intellectualis cognitio actualis, sine prævia cognitione sensuali. Tradit hoc Philosophus experientiæ vocem loquens, quamvis ignoraret hujus servilis colligationis & ordinis rationem, sicut nec peccati originalis transgressionem. Unde factum est, ut intellectus non posset actualiter ferri in Deum, nisi priùs doceretur per sensum dicta perinde sensualitas & vetus homo, quasi Mater & Pater interioris & novi.

Consideratio Quarta.

Amor arbitrarius respectu Dei determinatur & figitur ad unam partem, scilicet dilectivam in Beatis, sicut è contra necessariò declinat in odium Dei & invidiam in damnatis. Ista est communis traditio Doctorum; quamvis in assignando causas, videatur aliqua varietas super hujusmodi confirmatione in Beatis, vel obduratione in damnatis. Sed resolutio finaliter cadit ad ordinationem Dei, & quia positi sunt in termino; neque est ampliùs locus meriti vel demeriti ullus: proinde non tolluntur ab hoc duplici statu multæ actiones arbitrariæ, respectu objectorum aliorum à Deo, sicut dæmones arbitrariè tentant homines, quibus arbitrariè Angeli subministrant.

Consideratio Quinta.

Amor arbitrarius respectu Dei ferri potest ad utramque partem dilectivè vel omissivè hìc in via; immò non videtur repugnantiam includere de potentia Dei absoluta vel suspensa de lege communi, quin voluntas arbitraria ferri possit oditivè in Deum clarè visum: posset enim apprehendi sub rationibus odibilibus, scilicet punitivi vel damnativi. Ex qua consideratione moti sunt aliqui dicere; quòd damnati forsitan in extremo judicio videbunt pro morula intuitivè Deum, non solùm in humanitate de qua constat; sed etiam in Divinitate, ad augendum odium, & consequenter supplicium suum magis. Sed non habet hoc communis Doctrina, quæ potiùs ut semper sequenda est, quoniam curiositatis est, non Doctrinæ, pietatis opinionibus extraneis delectari.

Consideratio Prima.

De Amore gratuito.

Amor gratuitus Dei actualis, dicit influentiam divinam gratis datam in animam; quæ formaliter reddit hominem gratum Deo & acceptum ad vitam æternam. Considerationis hujus materia latissima tradita est per Doctores; sed à multis experimentaliter non intellecta, supra quam ponatur ad præsens ista distinctio. Quod amor gratuitus quadrupliciter habet considerari. Uno modo, prout est forma quædam absoluta, vel influentia, ef-

effectualiter à divina bonitate proveniens. Alio modo, prout respicit ipsum subjectum quod informat proportionabiliter, sicut albedo informans subjectum reddit album. Tertio modo, potest attendi in ordine ad Deum acceptantem illum qui habet gratiam ad vitam æternam. Quarto modo, prout ille amor gratuitus qui dicitur charitas, est universalis motor & principalis inter omnes & super omnes habitus in anima, per respectum ad A finem ultimum, ad quem ipse dirigit, inclinat & movet, tanquam ad ultimum finem suum. Amor primo modo, est quædam res absoluta per se distincta ab aliis, quæ posset remanere per potentiam Dei, & nihil gratum reddere, ut si poneretur extra subjectum. Amor secundo modo, respectivè consideratus ad subjectum & ad influentem Deum, non videtur posse stare quin reddat subjectum formaliter gratum intrinsecè; quoniam iste est actus suus primus & formalis, sicut in aliis accidentibus absolutus. Amor tertio modo, reddit, de lege communi, subjectum suum acceptum ad vitam æternam: sed absolutè non repugnat, quin aliquis sit acceptus ad vitam æternam absque amore hujusmodi, vel etiam acceptus cum amore tali. Amor quarto modo consideratus, est omnium habituum & actuum laudabilium, meritoriorum & acceptabilium ad vitam æternam radix, forma & finis, sine quo finis ultimus non habetur, cui conjunctus est divinus amor increatus illabens animæ, purificans eam, illuminans, perficiens & acceptans. B

Consideratio Secunda.

Amor gratuitus cognosci non potest inesse homini absque speciali revelatione, juxta illud Christi. *Spiritus ubi vult spirat, & vocem ejus audis, & nescis unde veniat, aut quò vadat, sic est omnis qui natus est ex Deo.* Joan. III. 8. Causæ multiplices hujus ignorantiæ notantur à Doctoribus, sed præcipua est, quoniam interiores habitus non cognoscimus nisi ex actibus. Sunt autem actus habituum acquisitorum & infusorum similes; quod distinguere non sufficimus, sicut videmus colorem artificialem in facie non distingui faciliter à naturali, neque lumen à speciebus coloris.

Unde provenit ex actibus virtuosis gratia informatis duplex argumentatio; una moralis seu naturalis, altera gratuita vel supernaturalis, dum gratia scilicet augmentatur. Gratia verò magis movet C influxivè generaliter, secundùm Legem æternam, quàm particulariter & inhæsivè secundùm particularem inhæsionem, qualiter inclinant habitus acquisiti, & inde magis percipiuntur: sed an sint gratuiti vel infusi, nescitur; propterea denique *Beatus vir qui semper est pavidus.* Prov. XXVIII. 14. Quoniam etsi cognosceretur creatæ gratiæ præsentia; tamen de perseverantia & de amore prædestinationis increato & æterno nescimus, sed speramus.

Consideratio Tertia.

Amor gratuitus Dei quamvis à prima origine non fuit in Adam, erat tamen tunc in eo amor Dei super omnia laudabilis, sed non meritorius vitæ æternæ. Sed pro tempore Legis currentis tale medium non occurrit; quoniam homo est in statu vel gratiæ vel culpæ. Similiter de Angelis in sua conditione primaria D diceretur.

Consideratio Quarta.

Amor Dei habitualis gratuitus secundùm Ecclesiæ determinationem infunditur in Baptismo, qui reddit baptizatos dignos & acceptos vitâ æternâ. Colligitur inde, qualiter omnis baptizatus in Christo, cum exultatione debet dicere illud Isaiæ LXI. 10. *Gaudens gaudebo in Domino, & exultabit anima mea in Deo meo: quia induit me vestimentis salutis*, diversis habitibus virtuosis, *& indumento justitiæ circumdedit me* Christo, scilicet sole justitiæ. *Quotquot*, inquit Paulus, Gal. III. 27. *baptizati estis, Christum induistis.* Sequitur Isaiæ ubi suprà *tanquam sponsum decoratum corona*, quoad spiritum, *& tanquam sponsam ornatam monilibus suis*, quoad mentem vel animam superiorem, *tunc enim apparuit signum magnum in cœlo* rationalis animæ, *mulier amicta sole & luna sub pedibus ejus, & in capite ejus corona stellarum duodecim.* Apoc. XII. 1. Colligitur inde positionis Magistri insufficientia, qui gratiam habitualem non posuit, sed increatam cum actuali creata: pueri enim baptizati, & dormientes, quomodò formaliter grati essent, quos constat actualem gratiæ motum non habere.

Consideratio Quinta.

Amor gratuitus habitualis infusus pueris baptizatis, reddit eos acceptabiles Deo, amibiles & gratos, nec non hominibus; ita reddere debet tanquam Angelos quosdam Dei. Colligerentur inde plurima documenta moralia, tam in laudem conservantium innocentiam baptismalem in se & in aliis, quàm in horrendum vituperium & damnabilitatem eorum qui innocentiam hujusmodi prostituunt in se vel in aliis, *rursùs crucifigentes Christum, & ostentui habentes.* Hebr. VI. 6. Utrum verò baptizati qui nondum pervenerunt ad usum rationis, facere possint opera grata Deo & beneplacita? Putò quod sic, quamvis nondum meritoria; sed neque tunc demerentur: benè tamen peccant, quia peccare minùs dicit quàm demereri, sicut dicimus monstrum peccatum esse in natura, non tamen esse culpam aut detrimentum.

Consideratio Prima.

De Amore collecto.

Amor Dei resultans ex amore triplici, scilicet libero, arbitrio & gratuito, de quo deinceps habendus erit sermo, considerari potest sub multiplici triplicitate, juxta verbum Petri de amore ter repetitum: *Amo te, amo te, amo te.* Joan. XXI. Discurramus velut in superficie, quia materia latè patet. Primus amor itaque est incipientium, proficientium & perfectorum. Secundus est amor secundùm veniam & gloriam etiam hîc inchoatam. Tertius est amor secundùm hominem animalem, rationalem & intellectualem. Quartus est amor secundùm vestigium, secundùm imaginem, & secundùm similitudinem deiformem. Quintus est amor secundùm purgationem, illuminationem & perfectionem. Sextus est amor secundùm tropologiam, allegoriam & anagogiam. Septimus est amor secundùm desponsationem spiritûs cum ancilla, cum libera & cum Domina. Octavus est amor secundùm triclinium animæ, inferius, medium & superius. Nonus est amor secundùm adolescentulas & concubinas, secundùm Reginas & ad unicam columbam. Decimus est amor secundùm triplex cœlum, infimum, medium & tertium. Undecimus est amor secundùm triplicem hierarchiam, infimam, mediam & supremam. Duodecimus est amor Angelicus, Cherubicus & Seraphicus. Et ita de triplicitatibus talibus multis refluentibus in eandem sententiam.

Consideratio Secunda.

Amor Dei resultans ex amore triplici scilicet libero, arbitrario & gratuito, & concurrens in actum secundum, laudabilior est quàm si quilibet stet in actu primo vel habitu tantummodò. Perspicuum est, quia poten-

potentia quælibet juncta suo actui laudabili & bono, perfectior est, & fini suo conjunctior, quàm in habitu solo manens, quasi sopita vel somnians. De quo triplici actu amoris simul conjuncti respectu Dei, composita sunt anagogicè per Patrem, pulcherrimæ & amorosissimæ feminarum Mariæ Salomonem Cantica Canticorum. Similiter & alia plurima quæ contemplata est mens sua sapienter, nominatim de duplici modo desponsationis anagogicæ & moralis, seu tropologicæ. Prima desponsatio cantatur per epithalamium Cantici Canticorum. Altera per epithalamium capituli ultimi Proverbiorum, cujus initium est: *Mulierem fortem quis inveniet?* Prov. XXXI. 10. Constituuntur in prima Deus & anima, tanquam sponsus & sponsa se mutuò zelantes, unicus ad unicam, & unica ad unicum, de quo gloriatur sponsus. *Una est*, inquit, *columba mea, perfecta mea, una Matris meæ, electa genitricis suæ* Cant. VI. 9. Constituuntur in alia desponsatione spiritus Deiformis & Sapientia, tanquam sponsus & sponsa, magis per tropologiam & allegoriam, tanquam in vita activa, quàm per anagogiam in contemplativa. Discernitur ex hoc præcipuè varietas hujus duplicis desponsationis & epithalamii correspondentis, quoniam una spectat ad incipientes & proficientes generaliter : altera propria non nisi perfectorum, & in anagogicos excessus sese rapientium *de claritate in claritatem tanquam à Domini spiritu*, 2 Cor. III. 18. prout in secunda partitione dicetur.

Consideratio Tertia.

Amor expositus in Canticis Canticorum, fruitio Dei vel osculatio oris nominatur aptissimè, non solùm habitualis & tepida, sed actualis, fervens & extatica, & præcipuè seraphica, cujus est immediatè ferri in Deum, quamvis ex parte animæ concurrat multitudo habituum & influentiarum. *Omne* prætereà *datum optimum & donum perfectum descendens à Patre luminum &c.* Jacob. I. 17. Quæ omnia tanquam virtus univoca (tradente Dionysio) replent & restituunt & convertunt ad congregantis Patris unitatem & Deificam simplicitatem, ubi tunc apex vel seraph mentis ineffabili & ignoto Deo ineffabiliter & ignotè conjungitur, ignotè quidem, quia infinitè & immensè; cùm virtus cognoscentis & actus prout & natura sint finiti. Sed de hoc posteriùs tangamus. Interim per rememorationem paucula de sponsatione morali seu tropologica Spiritus deiformis cum divina sapientia dicemus, quorum consideratio præcedere debet tanquam via ad desponsationem anagogicam necessaria. Osculum sponsi vel osculatio, est dignissima impressio cujusdam suavitatis & intimæ consolationis per illapsum secretum in animam. Petitur autem atque conceditur ad faciliùs tolerandum præsens exilium, dum sponsa peregrinatur à sponso. Osculum autem, est illa suavitas & intima consolatio, jocunditas & exultatio quomodocunque fiat aut sentiatur in anima, secundùm portionem virginalem & supremam, quæ mens dicitur, vel apex mentis condivisa ad spiritum, prout ad alia cognoscenda, vel diligenda, vel ordinanda sub Deo deflectitur, quoniam soli Deo cohæret & intendit tanquam objecto & fini ultimo & soli sponso, qui solus sibi & totus est desiderabilis & amicus. *Talis*, est, inquit, *dilectus meus, & ipse est amicus meus filiæ Jerusalem.* Cant. V. 16. Dicitur autem amicus, tanquam amoris custos, & addit super amorem simplicem communicationem secretorum & mutuam readamationem, cujus est proprium omnia esse communia. Et in statu præsenti Deus gerit amicitiam erga animam sanctam, quia communicat sibi seipsum & amorem suum, & dona sua ad fruendum & utendum & universaliter pertractandum, quantùm ipsa rationabiliter voluerit & potuerit accipere plus vel minus pro varietate statuum in quibus est constituta: super hoc erit tertia partitio.

Consideratio Quarta.

Amor Dei resultans ex amore triplici, scilicet libero, arbitrario & gratuito, sufficiens est ad salutem, & fruitio dici debet in quocunque fuerit, idiota vel simplici, secundùm quem amorem licet unicuique habenti decantare illud epithalamium quasi morale & practicum: *Mulierem fortem quis inveniet?* Prov. A XXXI. 10. sed non ita de altero. Vidit hic ipse Salomon qui discripsit priùs desponsationem viri Deiformis cum Sapientia, quàm animæ per anagogiam cum Deo: scivit enim quod nec Philosophos quosdam latuit, quoniam ad beatam vitam tria præparabant; studium Sapientiæ, fastidium præsentis vitæ, & desiderium alterius vitæ.

Primum docetur in parabolis, in quibus inseritur hoc epithalamium. *Mulierem fortem quis inveniet?* Traditur alterum in Ecclesiaste, de varietate rerum. Subjungitur tertium in Canticis Canticorum. Ceterum ad tria hæc, maximè ad duo prima subservit universitas Scripturarum & creaturarum, quasi Libris & doctrinis innumeris.

Notatæ sunt plures & à pluribus speciales quædam industriæ, quædam communes, quædam magis appropriatæ pro utraque desponsatione, sicut Scripturas primò inspicere, & earum saltem quid nominis intelligere, intellectas ad brevia quædam reducere, B breviatas ex se vel aliis memoriter recondere, reconditas memoriter meditando ruminare, ruminatas tandem dirigere & unire. Prætereà notatæ sunt secundùm exiguitatem nostram duodecim pridem industriæ ad Theologiam Mysticam adaptandæ. Quibus omissis omnibus aut præsuppositis (latiùs enim patent) proximemus ad Cantica Canticorum, & de necessitate vel commoditate expositionis eorum ultra ceteras Scripturas divinitùs inspiratas, illud unum præmittamus.

Consideratio Quinta.

Amor Dei resultans ex amore triplici, scilicet libero, arbitrario & gratuito, sicut in genere multiplices habet gradus & differentias, prout in consideratione tertia tangebatur, sic in speciali amor seraphicus multiplicatur in diversis, nedum pro statu patriæ sed viæ, pro gratiarum & exercitationum varie- C tate. Quidam fuerunt ex gratia singulari (ut Paulus & æstimo quod Maria) qui rapti sunt aliquando ad nudam divinæ essentiæ visionem, ubi tunc non indigebant theophaniis Scripturarum, Canticorum vel verborum, de quibus nihil ad præsens. Alii fuerunt (si tamen adhuc sunt novit Deus) qui etsi non viderint aut videant Deum per essentiam; nihilominùs ad intelligentiam puram & perspicuam perducti sunt, quasi similiter ab Adam pro statu innocentiæ, qui vidit Deum in speculo claro & lucido divinitùs inspirata in imagine sua, similitudine & gloria, qualiter & luci- diùs viderunt Angeli pro statu viæ suæ. Quod si Adam viderit etiam Deum in ænigmate per vestigia creaturæ & in vestigiis; hoc fuit propter necessitatem directivam sensualitatis suæ. Tales qui sunt hujusmodi jam in suis contemplationibus & amoribus seraphicis, non indigent exercitio quocunque pro illo D tunc ad fruendum Deo per osculationem ejus, immò fastidium eis esset omnis creatura, sicut in persona Magdalenæ quærentis Deum dicit Origenes. *Quæro Creatorem, fastidio est mihi omnis creatura.*

Tales videbatur Philosophus commendare in principio Metaphysicæ: dicens eos non egere apologis, quales expetunt homines grossioris intellectûs, in quibus perspicuitas & luciditas suorum intellectuum, immixta est cum materiali grossitie plùs, minùs; ut in Prophetis minus, plus in naturaliter hebetibus, aut morionibus & stultis. Mediocriter autem sicut in hominibus pluribus laïcis & literatis: quo-

quoniam certè pauciſſimorum eſt & fuit, dicente Platone, & ceteris, perſpicuitas intellectûs atque mentis, per quam conjungitur tanquam in ſupremo ſuo Angelis & intelligentiis: quæ portio quamvis ſit ſuperior in homine, tamen potiùs denominatur homo à ratione, rationalis; quia ſibi propria eſt, quàm ab intellectu, intellectualis, ſed nec à ſenſu propter imperfectionem nominatur ſenſualis. Alii ſunt qui etſi videant, intelligentiam habent, nihilominùs impeditam, nec ſolidam contuitionem veritatis irreverberatam. Indigent præterea fulcimento quodam ſym- A bolicarum ſimilitudinum vigorantium ad perſiſtentiam & continuationem: propter tales maximè compoſita ſunt Cantica Canticorum cum ſimilibus anagogicis manuductionibus.

Tradita eſt inſuper Theologia myſtica Dionyſii, quæ per abnegationes omnium, magis quàm affirmationes incedit. Conjunxit autem Vercellenſis velut in unum tres iſtos ſtatus hominum, in expoſitione ſua Cantici Canticorum breviter & accommodè apud eruditos in Libris & doctrina Dionyſii; non ita pro ceteris, neque pro ignorantibus ſuas tot præciſas allegationes, more Juriſtarum, quæ vix correctè ſcribuntur aut notantur. Siſtit inſuper in ſolo ſenſu anagogico Dei & animæ, nihil immiſcendo de allegorica deſponſatione Chriſti B & Eccleſiæ; quamvis unum proficiat ad alterum, dùm ſe mutuò non confundant. Intereſt enim tàm Eccleſiæ univerſalis, quàm animæ ſingularis cantare jugiter Deo tanquam ſponſo, corde, verbis, & opere. *Amo te. Amo te. Amo te.*

Finit prima partitio quaſi proœmialis in Cantica Canticorum.

SECUNDA PARTITIO.

AMO te. Quid obſecro reſonant aliud Cantica Canticorum, quàm iſtam ex intimò & toto corde vocem? *Amo te.* Quare præmittendum eſt quòd amor fruitivus Dei maximè Seraphicus, quia non poteſt pro ſtatu viæ ſæpe, diù & multùm conſiſtere in C illa puritate actuali; indiget ad exercitium ſuum ſimilitudinibus & ſymbolis uti creaturarum; maximè cum dicat Dionyſius: Impoſſibile nobis relucere divinum radium, niſi ſacris & archetypicis exemplaribus vel ſymbolis circunvelatum, quemadmodùm pura lux materialis ſine coloris admixtione non videtur. Propterea compoſitus eſt Liber Canticorum ſub tropis & ſimilitudinibus ad hujus fruitivi amoris exercitium, ſub typo nuptiarum. Studuerunt in his exponendis ſumma & divina ingenia, nunc per partes, prout materia quam tractabant exigebat; nunc integraliter per Homelias, per Sermones, per Poſtillas, per diſtinctiones, per Gloſſas ordinarias, ſecundùm quadruplicem ſenſum viciſſim permixtum. Poſterior unus Abbas Vercellenſis ſtatuit inſiſtere circa ſenſum anagogicum per ſimulitudinem ad ſupremum amorem creatum, qui eſt in Seraphin, coarctans ſe ad animam rationalem ad Deum, ſecundùm ſuprema- D mam (quantùm poteſt elevari) animæ portionem, quam appellat *ſeraph* vel *ſeraphin*, id eſt, Hierarchiis animæ exemplariter ad cœleſtes ordinatis; fundamentum capiens ex decimo capite Dionyſii cum expoſitionibus ſuis, qualiter ipſe Bonaventura pauciſſimis verbis complexus eſt in Itinerario ſuo cap. IV. Porrò amor fruitivus & extaticus, vel anagogicus & Seraphicus, quia conſiſtit in experimentali perceptione conjunctionis animæ cum ſupremo objecto ſuo & fine Deo, nullatenùs tradi poteſt per doctrinam, maximè cum à ſolo Deo purè, gratis, & ſuper omnem induſtriam infundatur. Videtur potiùs inſiſtendum in expoſitione Canticorum & ſimilium, doctrinaliter & ſcholaſticè, tradendo quid nominis terminorum, & exponendo ſymbolicas ſignificationes eorum, quàm in declamationibus & exhortationibus moralibus ſine fine, quæ nequeunt, ut diximus, amorem fruitivum infundere. Sed habito vel cognito quid nominis terminorum ex Theologia ſcholaſtica, debet exercitium intrinſecum remitti ad interiorem mentis perſcrutationem, cooperante gratia Dei, quæ non datur communiter ſe non exercentibus & ingratis, in quibus Dei gratia vel nulla eſt, vel in vacuum accepta; ſed jam utique nulla eſt, ſi in vacuum recipitur, quia non minùs horret vacuum gratia quàm natura. Dicuntur verò Cantica Canticorum per excellentiam vel antonomaſticè; quia ſola in eis ratio cantandi eſt amor purè gratuitus, non deliberatio ab hoſtibus ut primum illud Canticum: *Cantemus Domino, glorioſè.* Exod. XV. Non à viſitatione & redemptione Dei ſicut illud: *Benedictus Dominus Deus Iſraël.* Luc. I. 68. & ita de reliquis ſuo modo: ſed in his Canticis ſola cantandi ratio, eſt ipſa cantatio ſe exercens in amore, non qualiſcunque, ſed divino & ſupremo qui Seraphicus jure dicitur, eò quòd ad ejus ſimilitudinem ſit exemplatus. Dicitur nihilominùs amor ſponſæ, quoniam talis amor caſtus & zelotes & ſummus eſſe debet, quali ipſum nomine, pro qualitate materiæ duximus in ſequentibus appellandum. Placuit igitur, duce Spiritu ſancto, verarum ope precum coarctare ſermonem, & aptare principaliter ad ſenſum anagogicum de amore ſponſæ: quod ut ſincerius fiat & abſque involucris ſimilitudinum, expediens eſſe cenſui conditiones vel effectus & ſigna vel proprietates hujus amoris ſub quinquaginta Conſiderationibus quaſi totidem ſcintillis aut linguis igneis annotare.

Veruntamen ne videamur nimis à litera exorbitare, ſtuduimus iſtas amoris proprietates ab involucris & fumis, literæ quadam exagitativa deputatione in emicationem deducere. Hic enim modus tractandi proximior eſt ſcholaſtico quàm rhetorico ſtilo, quali hactenùs utique ſtuduimus; permixtione quidem factâ: quàm accommodè vel utiliter, judicet Lector, ſed benignus.

Gratus inſuper accipiat pro ſuccincto quaſi proœmio in auxilium memoriæ de eadem verſuum elegiacorum, in qualibus nunc oblectat ſe otiis ſenectus mea, ſtudii memor puerilis.

Iſti verſus reſpiciunt ſenſum anagogicum, videlicet animæ & Dei, & nihil aliud reſonant niſi Amo te. *quæ ex fiducia amici cauſari ſolet ut reametur: ut patet.*

Oſculetur me quia melior oleum trahe me
Oſcula poſcit amor, delectat, lenit & ardet,
in cellaria nigra ſum ſed formoſa.
Ingreditur cellas, pulcher & ipſe niger.
pugnaverunt in meridie,
Oppugnatur amor, deſiderat alta tenere.
ſi pro non
ne vagari ſi ignoras. equitatui.
Eſſe vagus refugit, doctus equeſque Dei eſt.
cum eſſet rex faſciculus ſicut columbarum en lectulus noſter flo.
Gratis amor, cor habet ſimplex, lectulus extat
Secundo capitulo.
Floridus, eſt fructus dulcis in ore ſuo.
vinariam amplexabitur me.
Potat amor, languet, complexibus hæret amici,
ecce iſte venit en dilectus dilectus meus mihi.
Quo ſe cumque rapit, hunc videt, audit, habet,
Tertio capitulo tenui eum ſicut virgula.
Quærit amor quod amet, tenet ſublimat in ſublima, ſurgit.
en lectulum. ferculum facit in diademate.

Aut

Aut cubat aut fertur, aut diadema gerit.

tota pulchra Quartum capitulum. in uno oculorum.

Pulcher amor totus; per ſingula membra videndo.

per totum reſiduum quarti capituli.

Vulnerat, & miris deliciis redolet.

ſurrexit. Quinto capitulo.

Dormit, ego dormio.

Surgit amor, liqueſit, paſſus quoque vulnera languet

& ipſe eſt amicus meus.

Dilectum laudat, jactat amicitiam.

una eſt columba. Sexto capitulo.

Uni jungit amor ſoli perfectus, eſt & par.

ut ſol & luna. ut caſtrorum acies ordinata.

Auroræ nitidus, ordine terribilis.

neſcivi. per quadrigas Chriſti ſpontanei per admirationem revertere quater dicitur.

Neſcit amor, vehitur, cubatur, crebro vocatur

Septimo capitulo per totum, prope finem.

Pareat ut veniens, laus ſibi multa datur.

Viſit amor vineas, hortos & poma reſervat.

Octavo capitulo. Quis mihi det.

Oſcula vult pueri, fortis amor quaſi mors.

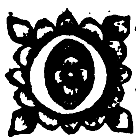
Ceterum fiet reductio in hac partitione ſecunda ad ſympſalmatis decachordum, cum diapſalmate totiens interpoſito juxta decadem verſuum & pro numero dramatum totidem ab expoſitoribus notatorum; quatenùs Cantica Canticorum reſonent ſecundùm pſalterium decachordum David Regis & juxta Canticum filiæ Mariæ pulcherrimæ feminarum. Denique tertia partitio colliget omnia ſub amoris oſculo ſancto; quatenùs O revolvet ad A, intelligibili quodam gyro?

SYMPSALMA. I.

HOC EST

Concordia Pſallentium in Canticis.

Prima Proprietas.

SCULA *poſcit amor.* Exilit hæc amoris ignei proprietas ab hac particula. [*Oſculetur me oſculo oris ſui* Cant. I. I.] Oportet (ut jam notavimus) nos hoc loco ſcholaſticis Theologiæ & Philoſophiæ regulis uti, maximè dùm quærimus ad intelligentiam communem Cantica Canticorum traducere, aut ſaltem quod credulitatem ſecretiſſimorum ſenſuum & caſtiſſimorum, quos includit fumus literalis & quaſi carnalis, nullus abhorreat; neque ſcandalum fœdæ carnalitatis quis incurrat. Puderet referre quid expertus audivi; offenderet enim pias aures. Oportet prætereà ſupponere tradita per alios & alibi & à nobis pluribus locis repetita & expoſita nominatim in opere ſuper *Magnificat*, cum adjuncto collectorio quaſi ſeptem ſportarum ad duodecim priores, de viribus animæ, de conceptibus ejus, & ſuper omnia de hymno & verbo gloriæ, conformiter ad divinum Dionyſium. Quicquid enim principaliter allaturi ſumus, hoc unum penè reſonat aut explanat myſterium. Si qua denique, ut fit, conjungantur alia, ſpectant potiùs ad amorem incipientium vel proficientium, quàm duntaxat perfectorum; niſi pro quanto cognoſcere debet & expedit, fortis mulieris exemplo, ſemitas domus ſuæ quas perfectus amor conſideravit ut perveniret ad artem, quoniam mens amat arte manens. Oportet rurſùs inter doctrinas de paſſionibus animæ hoc ſpiritualiter attendere, quòd apud Theologos amplior eſt acceptio paſſionum, ſicut amoris vel amationis & conſequentium inde;

quàm apud Ariſtotelem naturalis habeat traditio: ipſe enim nullas niſi in iraſcibili & concupiſcibili ſenſuali cenſuit propriè reponendas paſſiones, ſicut nec in Deo vel Angelis. Nos autem ſequentes Auguſtinum cum ceteris Theologis, ponimus omnia nomina paſſionum, nedum in ratione humana nedum in ejus mente & Spiritu, nedum in Angelis A & Beatis ſed in ipſo etiam Deo glorioſo, omni tamen imperfectione ſecluſa: dicimus enim Deum delectari & gaudere, ſicut & beatum eſſe. Quemadmodùm igitur amor ſeraphicus (cujus aſſignare nitimur proprietates, ſigna vel effectus) ponitur in apice ſeu vertice mentis intellectualis; ſic audacia quam amor parturit in oſculi petitione, cum Spe & ceteris illic collocatur, & hoc ſtabilitum ſit ad omnia ſequentia. Conſtat igitur quòd amor non qualiſcunque, ſed fervidus & familiaris, cauſat de amico vel amato fiduciam. Experimur etiam hoc in brutis, nedum faciliter, ſed cum difficultate domeſticabilibus ex ferocitate, ut leo; vel ex timiditate, ut lepus. Contrahunt enim ex longa converſatione benevola eis audaciam converſandi cum propriis Dominis & domeſticis ſuis, immò & cum brutis alterius ſpeciei quos natura creavit adverſas, ſicut ſunt canis & cattus, & vulpes & lepus. Nunc ad propoſitum puto jam lector intelligat, ex quanta fiducia B oſcula poſcit amor. [*Oſculetur*, ait, *me oſculo oris ſui.*] Pulchra eſt hoc loco & prolixa devoti Bernardi deductio apologizantis ad animam, quæ petit oſculum oris ab illo tali & tanto *qui reſpicit terram & facit eam tremere.* Pſ. CIII. 32. De quo Job: *Semper*, inquit, *tanquam tumentes fluctus ſuper me Deum timui, & pondus ejus ferre non potui.* Job. XXXI. 23. Talia ſunt plurima ad repreſſionem audaciæ, de qua unus Patrum jubebat: *Nunquam in omni vita tua aſſumpſeris fiduciam.* At verò Diſcipulus ille quem diligebat Jeſus, tota libertate audet dicere. *Timor non eſt in charitate, quoniam perfecta charitas foris mittit timorem.* I. Joan. IV. 18. Sed nonne ſeraphica charitas ſponſæ noſtræ perfecta eſt? Nonne jam per experimenta plurima facta eſt tota domeſtica? Nonne numeranda eſt inter cives Sanctorum & domeſticos Dei, cujus exemplo Pauli, *converſatio eſt in cœlis*, Philipp III. 20. quæ totiens admiſſa eſt, nec repulſa ad oſcula pedum dilectorum. Deinde gradatim familiariùs ad oſcula manuum, quidni tandem aliquando ſumat audaciam C in fervore ſpiritûs ſui dicere: *Oſculetur me oſculo oris ſui.* Sic amoroſa Chriſti illa Magdalena poſt unctionem pedum, poſt remiſſionem peccatorum, præſumpſit effundere unguentum pretioſioris liquoris ſub typo fragrantiſſimæ devotionis, ſuper caput ipſius diſcumbentis. Matth. XXVI. 7. Caput autem Chriſti Deus qui per devotionem ſingularem oſculari dicitur ore ad os, quia nullum interponitur medium creaturæ ſeparativè, ut dicetur.

Cantat unus ex ſæculi hominibus: *Audacem faciebat amor.* Si bonitas caduca & aliquando peſſimè æſtimata, rapit ad ſe amorem alienum, ut audeat & præſumat; quid de illa fornace immenſa bonitatis & benevolentiæ æſtimandum eſſe putabimus? Quid, inquam, niſi illud Dionyſii à Paulo divinitùs edocti: *Benignus Jeſus venientes ad ſe, totus totos deoſculatur.* Tractum eſt hoc ex Evangelica adoleſcentioris filii parabola revertentis. *Audemus* (inquit Apoſtolus) 2. Cor. V. 8. *& bonam fiduciam habe-* D *mus magis peregrinari à corpore & eſſe præſentes ad Deum*, quæ præſentia Dei quid aliud eſt, quam oſculatio oris ſui? Semper ex adverſo præſumit ſæva turbata conſcientia, nec audet oculos ſurſum attollere, quantò minùs oſculum oris poſtulare. Multùm dilexit Petrus, ideo multùm præſumpſit. *Domine*, inquit, *ſi tu es, jube me venire ad te ſuper aquas.* Matth. XIV. 28.

Sentio me latiùs effluere quàm propoſita brevitas flagitabat. Sed neque finis fuerit, ſi voluero cuncta pro-

prosequi quæ dictantis animo vel occurrunt, vel materiæ proxima sunt, vel fortassis à lectore quærenda sunt. Ecce dilatationis materia magna nimis. Quærerent enim confestim nonnulli, nec ab expectatione sua confundi putabunt. Edissere nobis, si expositor es plenarius, quid osculum, quid os, quid osculans, quis osculatus, qualis osculatio? Dic quæ sunt oris duo labia, in osculante simul & osculato? Sed neque terminus hîc erit inquisitionis, fiet processus ad omnes symbolicas significationes, quas textus Canticorum decurrit universus; de uberibus, de unguentis, A de cellariis & tabernaculis Cedar, de pellibus Salomonis, & ceteris in hunc modum. Sed jam prætacta est nostri super his causa silentii: plus itaque suscepimus umbras & fumos excutere quàm discutere. Sanè distinctiones & magistrales Sermones, Homeliæ præterea Sanctorum copiosissimè pro incipientibus & proficientibus hæc docebunt. Sed nunc perfectis (quamvis imperfectus) debitor sum, qui pro consuetudine exercitatos habent sensus. Venient ultima duo Sympsalmata pro minùs expertis.

Ponit Hugo tres in contemplatione processus, instar ignis, qui cùm accendi quæritur, primò fumosus est sine flamma, deinde cum fumo flamma miscetur, tandem purus & quietus ignis est in carbone. Gradum hunc tertium tenet igneus amor sponsæ, qui foris exilit, scintillat & emicat, nec inter fumos litteræ B grossos & inquietos volutatur. Denique quia non de singulis omnia simul dici possunt, etiam quæ sunt accommoda; transeat sermo noster gradatim ad reliqua. Unus itaque solet passus in Scripturis mutuò ceteros exponere; immò quodlibet verbum potest intelligibiliter loqui cum altero: quoniam est ignea Lex scientiam habens vocis, & omnium linguis loquens: dum enim Spiritus sanctus afflat; sic fugiunt phantasmata, dantur charismata, spirant aromata, sic resonant idiomata.

Secunda Proprietas.

Amor delectat. Exilit hæc ignea linguæ particula ex sequentibus verborum symbolis. [*Quia meliora sunt ubera tua vino, fragrantia unguentis optimis.* C Cant. I. 2.] Siquidem ista delectant utentes. Invenitur enim dictum apud Sapientem per insipientem mulierem. *Veni inebriemur uberibus* Prov. VII. 18. Vinum quoque lætificat cor hominis & odoribus atque unguentis cor delectatur. Præterea delectatio sortitur hoc nomen à similitudine lactentium puerorum, quasi dulcis lactatio: causatur autem ab amore, immò non nisi ab amore vel amatione delectatio. Hinc illud populare: *Jamais homme n'en aura joye si d'amour ne vient.* Gaudium nisi de amore nullum esse potest. Est itaque delectatio perceptio convenientis conjuncti. Amor autem non est nisi convenientia & adaptatio rei ad suum conveniens. Porrò nullum est objectum convenientius sponsæ quàm ipse Deus summum bonum, ad quod capiendum & possidendum facta est. Quare superest, dùm sibi conjungitur, inhæret & unitur tanta propinquitate, quanta sunt os & os osculantia se mutuò, quòd causatur ex hac unitionis perceptione delectatio, non qualiscunque, sed in suo genere suprema, quia superius esse bonum non potest; propterea quietatur, gaudet & lætatur in hac unica ope- D ratione, nullum aliud objectum petens, quamvis ipsius continuationem possessionemque securam amare non cesset. Neque tamen est motus propriè dictus, qui est actus entis in potentia, cùm habeat amor id quod actualiter requirit, sicut esuriens id edens quod habet semper in præsentia, caret motu fastidii: consequitur amor ex hac delectatione illud de Psal. *Delectare in Domino, & dabit tibi petitiones cordis tui.* Ps. XXXVI. 4. Et rursùs: *Renuit consolari anima mea: memor fui Dei & delectatus sum, & exercitatus sum.* Psalm. LXXVI. 4. Alia litera, *Garrivi & defecit spiritus meus, bona sequidem defectione in salutare Dei.* Et hæc delectatio spiritualis, si Antonio credimus, sola est ratio vincendi inimicum. Ceterum fit per amorem animæ conjunctio ad Deum cum perceptione, multis modis, sicut contingit Deum multipliciter contemplari. Sed loquimur hîc de conjunctione per pondus charitatis, quæ mota ab infinito amore, facit supermundanum & immensurabilem & absolutum puræ mentis excessum, sicut ait Dionysius. Tunc cognitio per speculum & ænigma quodammodò deseritur foris, & subintrat amor usque ad interiora velaminis, ubi posuit Deus tenebras latibulum suum. At verò nunquam remanet absque cognitione: quod si foret ita, ipse nihil perciperet. Et cum nequeat oriri delectatio sine perceptione convenientis conjuncti, ubi tunc sua delectatio esset? Responderent aliqui, quòd amor est formaliter sua cognitio. Adderent aliqui quòd est formaliter sua delectatio. Videtur Vercellensis consona loqui super Cantica ad hanc positionem. Sed consonantius ad Philosophiam & Doctores dicimus, quòd sicut intellectus & voluntas sunt distinctæ potentiæ, sic cognitio & volitio vel amor distinguuntur, disjungitur dico; non ita tamen, quin circumincidant se mutuò; & hoc solerter advertere est & utile. Proficit in hac parte speculatio de modo connexionis virtutum Cardinalium cum prudentia, & Theologicarum cum gratia, & Donorum omnium generaliter & Beatitudinum cum charitate, si non informes & imperfectæ, nec veræ virtutes debeant reputari: itaque circunincidunt se mutuò, ut quælibet virtus alterius denominationem sortiatur. Dicimus enim cum Apostolo, quòd *Charitas est patiens & benigna &c.* I. Cor. XIII. 4. quòd temperantia est prudens, justa, fortis & è contra: similiter quòd Fides sperat & diligit, & è contra. Non aliter in re nostra dicit Aristoteles de voluntate, quòd ipsa est *appetitus intellectivus* vel *intellectus appetitivus.* Sic de actibus ipsarum potentiarum licet dicere, quòd amor est cognitivus & cognitio amorosa, dum ordinat ad amorem, non sistens in nuda speculatione veritatis. Exemplum materiale: manus & oculus concurrunt ad scribendum; oculus videt manum & manus movet calamum: non tamen virtus visiva est virtus motiva calami, nec manus est oculus; sed quodammodò circunincidunt se propter connexionem in una actione scribendi. Solvitur ex his facta dubitatio, quoniam amor dirigitur à cognitione in prima sui generatione. Certissimum quippe est, quòd voluntas non fertur in prorsùs incognitum, cum objectum suum sit conveniens vel apparenter ostensum. Non autem fertur aliqua potentia in non suum objectum, ut olfactus in sonum. Veritas est satis annotanda pro universitate dictorum & dicendorum, præcipuè de amore sponsæ, quòd voluntas quæ solùm habet pro objecto suo ultimo bonum summum & optimum, quæ sola insuper est universalis motor in regno animæ, seu toto microcosmo, dùm fuerit per dilectionem & ductionem intellectûs applicata ad objectum suum, tunc sufficit se ipsam movere liberè per actum amoris elicitum. Sufficit præterea movere vires alias per habitus earum imperativè; quo fit ut vis cognitiva quæ priùs movebat objectaliter voluntatem præsentando objectum, nunc ordine quasi converso, movetur liberè imperativè & arbitrariè ab ipsa voluntate. Exempli gratia in proposito. Memoria animæ intellectivæ fœcunda speciebus intelligibilibus acquisitis & abstractis ex phantasmatibus sensibilibus æstimativè, quam Commen. nominat intellectum passivum; memoria, inquam, ponit in acie intellectûs speciem repræsentantem Deum, non quidem nudè sed quasi speculum & in ænigmate. Intellectiva virtus formabit simile verbum de Deo, & illud naturaliter objiciet potentiæ volitivæ. Quo processu habito, novus poterit liberè & arbitrariè inchoari, quia movebit se voluntas dilectivè, non

non in cognitionem præsentatam intùs per intellectum, sed in rem extra vel quasi extra existentem, scilicet Deum. Non enim amat voluntas cognitionem hujusmodi Dei tanquam ultimum finem, sicut neque potest esse finis ejus: amat enim Deum ipsum immediatè, & se fert in ipsum & amplectitur & osculatur, & uberibus suis hæret, & in ejus fragrantia delectatur, licèt non videat oculo ad oculum vel facie ad faciem Deum. Deinde voluntas conjuncta fini suo ultimo Deo, præcipit arbitrio proprio & imperat intellectui, quasi dicendo: *Veni, vide, gusta & senti quàm dulcis est Dominus.* Ad cujus elucidationem ampliorem accedit amoris ignei lingua tertia.

Tertia Proprietas.

Amor lenit. Colligitur ista proprietas amoris ex his verbis: *Oleum effusum nomen tuum, ideo adolescentulæ dilexerunt te.* Cant. I. 3. Constat per oleum designari conditionem lenitivam quam attribuit amori increato, non sine creato, canens in Ecclesia: *Quando venis, corda lenis.* Est insuper oleum in condimentum dulcedinis & suavitatis, & mitigativum doloris. Unde Petrus II. Ep. II. 3. *Si tamen gustastis quoniam suavis est Dominus.* Et Apostolus concordat Hebr. VI. 5. *Gustaverunt*, inquit, *bonum Dei verbum.* Et David clamat: *Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ Domine!* Psalm. XXX. 20. Et rursùm: *Memoriam abundantiæ suavitatis tuæ eructabunt.* Psalm. CXLIV. 7. Samaritanus quoque ad curam vulnerati oleum apposuit. Prosequamur inchoata declarantes, quæ & qualis sit cognitio percipiens Deum ut optimum, conveniens & conjunctum, ex quo amor non est formaliter perceptivus cognitionis, quasi in eo vel cum eo sit formaliter perceptio, sicut & delectatio. Alioquin neque delectaretur si non perciperet, neque quiesceret aut frueretur Deo, si non delectaretur in eo. Istud est consideratione dignissimum, cujus ignorantia multos in amore Dei figere se volentes solet conturbare. Loquor expertus per tot Annos.

Quamvis autem multa dixerimus super *Magnificat*: nihilominùs faciens Deus gratiam pro gratia, & paulatim secundùm tempus & locum & modum beneplaciti sui dona sua multiplicans, dat in dies ferri magis *à claritate in claritatem, tanquam à domini spiritu* II. Cor. III. 18. qui amor est dans experiri illud Davidicum Ps. CXVIII. 130. *Declaratio sermonum tuorum illuminat.* Familiaris itaque convictus ostensor est secretorum amicitiæ, quia & Christus Verbum & Sapientia Patris, medius accedit loquens linguis nedùm hominum, nedùm Angelorum, sed arcanorum Patris, quæ non licet homini loqui. Fortassis illa sunt arcana quæ divinus Dionysius à Paulo discere non potuit, nec ipse scribere vel docere nisi per silentium, sed cis revelavit Deus per Spiritum sanctum ea quæ nec *oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit.* I. Cor. II. 9. Stultus esset lector si quæreret, & ego præsumptor insanus si conarer altiora vel altiùs quam ipsi, exponere secreta cœlestia. Planè dùm etiam atque etiam rumino verba Pauli, verba subinde Dionysii super hac sapientia quæ in mysterio abscondita est; miranda & miseranda apparet hebetudo intellectûs nostri, non intùs, sed foris hærentis ad eorum doctrinam: ipsorum quippe verba, si velamen & obscuritas auferatur à corde, cognoscuntur apertissima esse, de quibus ambigere minùs est fas quàm de ipso materiali sole, ut jure dixerit Boëtius: *Hanc quisque poterit negare lucem. Candidos Phœbi radios negabit.* Oritur æstas hodie, Urbani festo, quando sol viridior est, & plus fulgidus & fervidus. Venit in memoriam Baptisma Valeriani insignis Ceciliæ virginis sponsi: libenter enim diei cujuslibet occurrentia speculari soleo mysteria. Vidit ipse Valerianus senem candidis indutum, cum Libro aureis literis scripto, in quo legit ista Pauli verba. Ephes. IV. 5. 6. *Unus Dominus, una Fides, unum Baptisma, unus Deus & Pater omnium, qui super omnes, & per omnia, & in omnibus nobis.* Valerianus interrogatus à sene si crederet, illicò respondit, nihil verius dici posse. In quibus tamen universa Dionysi. Theologia notata est. Nam in hoc quòd *unus est Deus & Pater omnium*, notatur Theologia de Trinitate & unitate

A divina, non enim esset paternitas in divinis, si non esset Trinitas, cujus fontale principium est Pater, *à quo omnis paternitas in cœlo & in terra nominatur.* Ephes. III. 15. Ceterum cùm additur, *qui super omnes est*, datur intelligi Theologia mystica, quæ per excessum infinitum super omnes habet sciri. Porrò cum Deus esse dicitur *per omnia*, symbolicam ex omnibus & in omnibus concipimus Theologiam. Denique cùm subjunctum est, *& in omnibus nobis*, Theologia signatur procedens ex propriis & intelligibilibus positivè, qualiter fit in divinis nominibus tàm per causam quàm per excellentiam, non attendendo si fuerit infinita; quoniam in hac excellentia per infinitatem, mysterium Theologiæ per abnegationem collocatur. Additur prætereà triplex habitudo quam habet Deus ad nos ultra ceteras irratio-

B nales creaturas, scilicet per imaginem naturalem, per gratiam & per gloriam. Prima siquidem habitudo est ad Deum, nedùm ut principium causativum, sicut in omnibus est per essentiam, potentiam & præsentiam; sed etiam sicut ad principium objectivum, ratione imaginis quæ Dei capax est facta. Deinde, sicut ad principium inhabitativum, ratione similitudinis & reformationis per gratiam. Tertiò, sicut ad principium glorificativum, sub quo comprehendi potest habitudo hypostaticæ unionis in Christo, & maternæ dignitatis in Maria. Potest, æstimo, secundùm triplicem hanc similitudinem reddi ratio una, cur totiens in Scripturis conjunguntur hæc tria: *Dominus, Deus, noster.* His ex incidenti transcursis, redeamus ad causam lenitatis amoris, qualem habuit Apostolus noster Remigius, de quo legitur: quòd bonitatem & benignitatem mansuetissimi cordis ostendebat in lenitate sermonis, quo-

C niam *Deus in Fide & lenitate ipsius sanctum fecit illum.* Habemus certè in amore sponsæ objectum convenientissimum Deum, habemus conjunctionem ipsius ad sponsum per osculum intimum, & per inhæsionem ad sedem amoris pectus suum, quod notatur in uberibus, & per legitimam olei lætitiam, juxta illud: *Unxit te Deus oleo lætitiæ* Psalm. XLIV. 8. Superest assignare cognitionem perceptivam; quoniam delectatio & lenitas est perceptio convenientis conjuncti. Difficultatem auget verbum Hugonis: *Amor*, inquit, *intrat ubi cognitio forisstat.* Illud insuper de quadam Homilia: *Possumus figere desiderium, ubi non est fas inferre obtutum.* Item, quòd *magis cognoscimus de Deo quid non est, quàm quid est.* At verò loquatur jam quarta ignei amoris lingua, cujus proprietas est.

Quarta Proprietas.

D *Amor ardet.* Colligitur hoc ex fervore desiderii sponsæ ad sponsum: *Trahe me post te, curremus in odorem unguentorum tuorum.* Cant. I. 4. Mirus vero ardor & inextinguibilis fragrantia. Certè sponsa, concesso jam oris osculo fidenter postulato, velut ab absente, suscepta fuerat ad ubera sponsi; *quoniam meliora* dixit ea *vino, fragrantia unguentis optimis*, experta loquitur & delectata. Nam & subjungit, *oleum effusum nomen tuum.* Nunc ex satietate & uberum plenitudine, velut insatiabiliùs æstuans clamat: *Trahe me post te, curremus in odorem unguentorum tuorum.* Jure dixit de amore Seraphico Dionysius, quòd *est superfervidus & holocaustè purgativus, quoniam & seraphin, interpretatur ardens.* Est quidem in Angelis ardor iste, est in singulis etiam Beatis, quibus est una vox lætantium, & unus ardor cordium: propterea dicuntur lapides igniti, precipuè tamen & in excellentia Seraphicus Ordo pos-

sidet hunc ardorem. Propterea nec ipse à scientia sicut Cherubin, nec Cherubin ab ardore nominatur, quamvis absque ulla dubitatione & Seraphin cognoscat: & Cherubin ardeat; sic & voluntas cognoscit per intellectum & ardet per voluntatem intellectus.

Dicamus idcircò de ardore sponsæ, quòd non absque cognitione: alioquin delectabilis esse non posset & lenis ei sponsus suus Deus, ut opponebatur. Omnis utique delectatio fit ex perceptione, & omnis perceptio sine dubitatione est cognitio, non qualiscunque, sed experimentalis & practica, est præsens quasi per sensum ens vel existens, quæ differt dupliciter à cognitione solùm speculativa & disjunctiva seu declarativa.

Primò, quia respicit principaliter bonum, sed speculativè verum; aut, si magis philosophicè diximus, respicit planè verum, quia verum est objectum intellectûs, sed non sistit in sola ratione veri; immò prout consonè vel conformiter aut confessè se habet ad appetitum boni protenditur. Ex qua distinctione sumitur illa altera de intellectu practico & speculativo.

Differt secundò perceptio experimentalis & practica à speculativa, in ordine & origine; quia necesse est perceptionem sequi comparationem appetitûs, præsertim volitivi, & ab eodem causari; propterea rectè vocatur hujusmodi perceptio oculus voluntatis vel amoris sui maximè eliciti, quoniam inde causatur nec aliter orietur. De ejus efficacia dicendum erit inferiùs super illo Cant. 4. 9. *Vulnerasti cor meum sponsa in uno oculorum tuorum.* Eliciamus exinde pulcherrimam de cognitione experimentali scintillam veritatis, respectu amoris sponsæ ad Deum sponsum. Violentior & vehementior est ista perceptio ad trahendum post sponsum, quàm speculativa. Ratio jam tacta est ex ordine literæ, & patet exemplo jam inducto de Scriptura, quam scribit manus ad directionem oculi. Si enim ostenderet oculus voluntati scribentis tantummodò speculativè quædam exemplaria literarum, sub quadam obscura generalitate; voluntas non ita traheretur & alliceretur ad scribendum, sicut fiet ex pulcherrima scriptura sua quam producet, quam protinùs insuper ostendet percipiens oculus; quoniam oculus videt voluntatem scribentis, sicut voluntas movet oculum ad videndum literas quas format, mediante manu, sed ex imperio suo. Sentiens igitur vis affectiva seu motiva pulchritudinem egregiam in literis seu picturis quales alibi non viderat, quia non scripserat; trahetur ampliùs ad continuandum scripturam, præcipiens tunc oculos permanere in hac sua operatione directiva, ut permaneat & delectetur in vi motiva sua; quoniam ex dictis duobus consurgit & oritur vehementior delectatio, quæ secundùm Aristotelem & experientiam tenet operantem in operatione. Facile erit ex hac una similitudine considerare sensibiles alias innumerabiles, & ex illis ascendere ad perceptiones & motiones rationis & mentis, quales plurimi, non habentes exercitatos sensus spirituales non advertunt, nisi fortassis in formis & involucris phantasmatum, sicut ex sola & simplici fide & spe de Deo in solo ænigmate, propter quales fortè putant aliqui dictum illud quod inductum est de cognitione Dei, quòd magis cognoscitur quid non est, quam quid est.

Quinta Proprietas.

Amor ingreditur cellas. Introduxit (inquit sponsa) *me Rex in cellaria sua* Cant 1. 3. Cui congaudent & applaudunt illæ de quibus bis dixerat: adolescentulæ. *Adolescentulæ*, inquit, *dilexerunt te.* ℣. 2. Et se rursùs connumerans eis *Curremus in odorem unguentorum tuorum. Lætabimur*, inquiunt, *& exultabimus in te, memores uberum tuorum super vinum : recti diligunt te.* Recti dicunt. *Amo.* Consonè loquitur Discipulus ille quem diligebat Jesus: Odor tuus Christe, in me excitavit concupiscentias æternas. Ipse quidem Christus Rex est, de quo pulcherrima mulierum Mater sua fas habet dicere: *Ecce odor filii mei sicut odor agri pleni cui benedixit dominus* Gen. XXVII. 27. sine cujus odore non curritur; quia nemo venit ad Patrem nisi tractus à filio, sicut nec ad filium *nemo venire potest nisi pater suus traxerit eum* Joan. VI. 44. Sunt aliqui sortiti animam bonam, quos etiam à puero notavimus anhelare ad divinos odores, & ad cœlestia desideria naturali quodam instinctu suspendi, nondum habentes rationis usum plenum. Habent alii curvas in terris animas & cœlestium inanes, instar pecorum.

Discipulus Patris unius in eremo conquestus est eidem cum admiratione, quòd unus ex fratribus apostataverat. *Mirare*, inquit, *potius fili, quo pacto remanet aliquis, cum nullus hìc remanere possit, si non venerit specialiter à Deo, non humano solùm consilio tractus.* Exemplum addidit de variò genere catulorum, quorum aliqui per odorem bestiæ prosequuntur eam infatigabiliter, dum alii quamvis exercitati per clamorem, statim desistant, nec alios comitantur, quia odorem venaticum non hauriunt naribus. *Christi bonus odor sumus*, dicebat Apostolus 2. *Cor.* II. 15. sed non omnibus ad vitam, quemadmodùm Judas, quando domus repleta est ex odore unguenti, non cucurrit, sed lapsus est. Tales notati sunt, ab adolescentulis dicentibus ad sponsam: *Recti diligunt te.* Noverat esse nonnullos qui rectis eam oculis aspicere non poterant, nec odorem optimum ejus ferre, nigram quoque spernebant & fuscam. Porrò quid egerit sponsa quam introduxit Rex in cellaria sua, satis colligitur ex lætitia & exultatione adolescentularum suarum in uberibus suis super vinum carnalis lætitiæ, aut sapientiæ per industriam acquisitæ. Collegit itaque ex divini saporis thesauris atque cellariis doctrinas uberes pietatis. Est enim infinitus thesaurus hominibus, quo qui usi sunt, participes effecti sunt amicitiæ Dei. Quæ verò sint hujusmodi doctrinæ pietatis, prout nominat Apostolus, post dicemus; si prius aliqua de sexta amoris proprietate tetigerimus; adaptaverimus & Cantichordum, hoc est ad canticum cordis omnia quæ dicta sunt & dicentur super hujusmodi Canticis Canticorum.

Sexta Proprietas.

Amor pulcher & ipse niger. Nigra inquit, *sum sed formosa filiæ Jerusalem.* Cant. 1. 4. Abstractum pro concreto, & femineum pro masculino frequenter accipimus; quoniam sicut sponsi & sponsæ unus est spiritus, ita vox communis est. *Nolite me considerare quod fusca sim, quia decoloravit me sol* ℣. 5. Quid pulchritudo sponsæ, nisi sua ad Deum syncera dilectio? Quid nigredo sua vel fuscedo, nisi timorata & reverens humiliatio? Sua quippe pulchritudo, sua quoque quantumcumque pura & fervida dilectio, nec non cognitionis claritudo, quid est in æstimatione sua, dùm comparatur ad illum solem justitiæ, de quo subjungit reddens causam sui timoris in nigredine vel fuscedine vel pallore notati? *quia*, inquit, *decoloravit me sol*: Et ita decoloravit ut in caliginem & tenebras tota ruat. Nunc in transcursu solo; quoniam alibi latissimè, & pluries in utraque lingua tractavimus, fiat applicatio Cantichordi novi ad hoc Epithalamium, secundùm proprietates sex in hoc duplici primo notatas, conformiter ad notulas & vocem ejusdem Cantichordi, quæ sunt hæ, secundùm quas omnis doctrina pietatis quæ hauritur in cellariis suis, cantari potest in harmonia cordis, gaudium, mœror, spes, timor & pietas. Est autem pietas, prout hìc accipitur, Amor consurgens ex affinitate, omnis autem affinitas procedit ab ipso patre luminum, *ex quo omnis paternitas*, secundùm Apostolum Ephes. 3. 15. *in cœlo & in terra nominatur.* Repetitio. *Oscula poscit amor. Delectat*: ecce gaudium. *Lenit*: ecce dolorem per indirectum qui lenitur. *Et ardet*, id est,

est, desiderat vehementer, ecce spem. Ingreditur cellas *pulcher, & ipse niger*, ecce timorem in nigredine seu pallore, qui est timenti color aptus. Effectus enim timoris est pallor, propter spiritus confluentes ad cor.

Fiat hîc diapsalma, hoc est pausatio psallentium in Canticis pro recreatione cantantium, quatenùs etiam possit ipsa doctrina pietatis diligentiùs inspici; A quoniam *pietas ad omnia valet*, I. Tim. IV. 8. quæ Canticorum omnium in cordibus nostris radix est, exemplar & finis: prout uberrimè, utinam fructuosè: tractata per nos de Canticis manifestant. A. *gaudium*. E. *spes*. I. *pietas*. O *timor*. U. *dolor*.

SYMPSALMA II.

Prima Proprietas.

OPPUGNATUR *amor. Filii*, inquit, *matris meæ, pugnaverunt contra me*. Cant. I. 6. Pendet hæc sententia juxta sensum unum ex immediatè præcedenti, ubi causam reddit sponsa suæ nigredinis dicens: *quia decoloravit me sol*, sol videlicet justitiæ, permittens me tribulationis & tentationis ardoribus exponi. Contra quod dicitur in Psalm. CXX. 6. *Per diem sol non uret te*. B Juxta quem intellectum filii matris suæ pugnantes contra eam acciperentur in sinistram partem, vel de perversis Ecclesiæ filiis vel de dæmonibus qui per creationem sunt deitatis Matris omnium filii: vel certè de Adam & Eva, quorum filii nequam, sunt tyrannici motus concupiscentiæ originalis, quorum lex repugnat legi mentis qui divertunt animam verbigenam ad infimas, ad infames vineas tot desideriorum, quibus obniti non semper potest. Sicut enim totiens conqueritur Apostolus: *Rom.* VII. Amor sponsæ vineam propriam cœlestis desiderii assiduo fervore custodire non prævalet. Inde pallor ille timoris, & fuscæ nigræque decolorationis; quia velle bonum sibi adjacet, posse autem non invenit. *Rom.* VII. 18. juxta votum.

Sunt alii sensus per anagogiam, & in bonam partem de filiis Ecclesiæ cœlestis quos Angelos intelligit amor sponsæ, qualis fuit ille Angelus qui pugnavit in lucta contra Jacob: aut certè per allegoriam de Ecclesia Gentium, si coarctetur, ut cœpimus, Canticum nostrum ad amorem sponsæ, & quid secundùm doctrinam C pietatis resonent hæc & sequentia perscrutemur. Non enim frustra dixit amor sponsæ prius: *Introduxit me Rex in cellaria sua*, Cant. I. 4. sed illic edocta, *Eructavit verbum bonum, dicens opera sua* & vota eidem *Regi* Psalm. XLIV. I. quoniam facta est lingua sua calamus scribæ velociter scribentis. *Psalm* XLIV. 2.

Secunda Proprietas.

Amor igitur *desiderat alta tenere*: *Indica mihi* (inquit sponsa) *quem diligit anima mea, ubi pascas, ubi cubes in meridie*. Cant. I. 6. Attendat pietas quemadmodùm citò nomen Regis, quod est ex cellentiæ & dignitatis deflexit sensim in nomen pastoris. *Ubi pascas* inquit. Scimus attribui pastoribus amatoria carmina, ubi simplicitas libera & campestris sine dolo versatur, ubi nec arrogantia dominatur. Et quoniam ex hac proprietate pendent non modicum præcedentes & sequentes; consideremus quid sibi velit amor, quid desiderat alta tenere, D & tam alta, ut notitiam de sponso suo Deo meridianam audeat postulare. Constat ex doctrina pietatis hausta in sapientiæ cellariis, quadruplicem in genere notitiam esse amoris divini. Meridianam de se & apud se, ubi est qui est ens purum super se reflexum. Meridianam secundò notitiam dicimus de Deo, sed extra se in creatura beata. Tertiò matutinam in ipso de creaturis. Quartò vespertinam in proprio genere, videndo creaturas per speculum & in ænigmate, maximè pro statu viæ, vel in speculo, & fortassis in ænigmate quodam vestigiorum etiam in patria. Vult amor sponsæ soli intendere quem ex toto corde non diviso, non disperso diligit. Petit idcircò præsentiam sponsi jugiter agnoscere, cujus gregi uni causa subditur in sequenti proprietate.

Tertia Proprietas.

Amor esse vagus refugit, dicens: *Ne vagari* hoc est vanè agi, *incipiam post greges sodalium tuorum*, Cant. I. 6. quicquid enim divisionem ab unitate separante recipit aut nutrit, horret & amor tanquam unicè dilectæ contrarium. Præterea sodales hoc loco & greges similiter & tabernacula pastorum in partem intelligimus uni ovili, uni pastori contrarium accipi.

Quarta Proprietas.

Doctus est amor sponsæ, ut altera denotat amoris proprietas, & hoc sciens sponsus; sed ne superbiat sponsa, immò cognoscat qualiter & unde donum istud acceperit, dicit in altera proprietate. *Si ignoras te, &c.* ℣. 7. Et jungit pro quinta proprietate.

Quinta Proprietas.

Amorem eques Dei, qui vehit, scilicet & vehitur *Equitatui meo*, ℣. 8. *&c.* Blandiens ergo sponsus neque cum austeritate indignabundus abjiciens. *Si ignoras te*, ait, *ô pulcherrima mulierum*, *si* pro *non* intelligens, *Egredere & abi*, hoc est, egredieris & abibis vagabunda post vestigia gregum in dispersione hac illacque discorditer errantium, & illic pasces hœdos sensuum tuorum qui ponendi sunt à sinistris sub varietate pastorum tabernacula sibi multiplicantium in falsitate & vanitate. Quod ne feceris aut factura sis *equitatui meo in curribus Pharaonis*, *assimilavi te amica mea*, ℣. 8. quia gratiam contemplationis quæ te de curribus Pharaonis eripiat, quæ persecutrices curas perdere te volentes perdat, largitus sum. Dedi præterea ut essent *pulchra gena tua sicut turturis*, in honestate conversationis, & collum tuum quod mihi te conjungit, sit *sicut monilia*. ℣. 9. *Nos quoque murenulas aureas*, quæ sunt sententiæ pietatis aureæ, *faciemus tibi vermiculatas argento*, ℣. 10. eloquentiæ; quoniam *eloquia mea eloquia casta sunt*, *argentum igne examinatum*, *probatum terræ purgatum septulum*. Ps. X. I. 7.

Sint hæc interim pro concordia & sympsalmate secundo contexta absque præjudicio sententiarum, quas esse multiplices alias non me latet: fiat recursus ad petitionem & desiderium sponsæ ex amoris fiducia loquentis, *Amo te. Indica mihi*, per amorem tuum quo amas me, *ubi pascas*, *ubi cubes in meridie*. ℣. 6. Accipiantur sequentia quasi pro diapsalmate ad illustrationem Canticorum. Dicamus hîc cum Petro, *Matth.* XVII. 4. de cujus filia charissima Petronella hodie meminit Ecclesia. *Bonum est nos hic esse*, non *ut faciamus tria tabernacula*: Matth. 17. 4. *Nesciebat enim quid diceret*, sed ut levantes oculos nostræ considerationis neminem videamus nisi solum Jesum qui per effectus varios & instinctus quærit à sponsa, *Amas mea?* Cui quæstioni semper benè conscia sponsa respondet: *Domine tu scis quia amo te*. Cui Dominus respondet: *Pasce agnos meos*. Joan. XXI. 15. 16. 17. Et per agnos hîc fortassis intelligimus non incongruè idem quod adolescentulas, de quibus supra in alio sympsalmate quæ statum incipientium vel animalium & imperfectorum significant & tenent: sicut per filias Jerusalem nos in gloria consummatas animas vel Angelos intelligimus, à quibus sponsa consolationem petit & accipit mutua & varia collocutione frequenter exhibita. Itaque cognoscentes adolescentulæ quoniam introduxit Rex sponsam in cellaria sua. Ita enim revelavit eis; congau-

gaudent mox & dicunt, *exultabimus & lætabimur in te, memores uberum tuorum super vinum* Cant. 1. 3. Plus enim delectat ancillas sponsæ adolescentulas lac doctrinalis pietatis stillantis ex uberibus suis; quàm vinum scientiæ cujuslibet secularis vel humano studio torculatum. Constituamus igitur ante considerationis oculos adolescentulas nunc has, nùnc illas, pro desiderio, paulatim ad notitiam sponsi pervenire satagentes, & se monilibus aureis vermiculatis argento quantùm fas est ornare cupientes, postulare per amorem mutuum sponsi & sponsæ multiplices sibi quæstiunculas indicari.

1 Prima quæstio. Amor sponsi summus. Nunquid potest totus totaliter diligi & à diligente haberi? Responsio per distinctionem. Concurrunt enim ad dilectionem tria, dilectus, & diligens, & habitudo diligentis ad dilectum. Itaque Deus si est totus desiderabilis quia totus bonus, ita est de se totus & totaliter diligibilis, quia finis ultimus est. Diligens verò anima potest tota & totaliter diligere, videlicet ex tota se, ex toto corde, ex tota anima, ex tota mente, & ex toto intellectu & ex omnibus viribus suis: alioquin non perciperetur si non posset impleri, quod fiet maximè dùm venerit quod perfectum est in patria, ubi dicuntur comprehensiones esse, quoniam apprehendunt secundùm totum posse suum, totum nosse, totum velle. Proinde tertiò si fiat collatio diligentis ad dilectum, sic dilectus Deus solus à se totalitèr diligitur & comprehenditur, sicut solus habet æternalitatem, solus lucem immensam & inaccessibilem inhabitat, solus nulla cognitionis finitate circunscribi potest, solus in æterna Trinitate sua pleno & infinito tonitruo magnitudinis resonat in secula seculorum, loquente qualibet persona ad alteram, *Amo te. Amo te. Amo te.* Amor quid amat cùm Deum amat? Responsio conformiter ad Augustinum quærentem, *Quid amo, dum Deum amo?* Amo quemdam sonum quem non capit tempus, quemdam odorem quem non spargit flatus, quemdam saporem quem non minuit edacitas, quemdam amplexum quem non divellit societas. Amor nunquid cognoscit diligendo Deum quid est Deus? Responsio per distinctionem cujus ignorantia multos turbat. Aut enim quæritur de cognitione quidditativa Dei perfecta, singulari & aspectiva, seu definitiva, & hoc quodammodò verum est quòd nescit viator quid est Deus, immò nec comprehensor, nisi cognitione & dilectione actuali finita formaliter; sicut essentia, virtus & operatio finitæ sunt. Si verò quæritur de cognitione & dilectione quidditatis Dei, sub generalibus attributis appropriatis sibi per quid nominis, descriptivè & per excellentiam superabundantis affirmationis, qualia significant omnia nomina immensitatem dicentia explicitè vel implicitè; constat quòd nedum cœlo intuitivè, sed etiam in via abstractivè cognoscitur quid Deus est, immò pro regula. Quantùm quisque cognoscit de Deo quod est, tantundem ipse novit quid est; si perfectè, perfectè; si imperfectè, imperfectè. Neque enim sunt audiendi qui dicunt, nihil de Deo cognosci, si non cognoscatur omnis ejus proprietas, hoc saltem in negationibus habet instantiam. Verissimum quippe est quòd Deus non est lapis vel asinus. Quantùm verò scitur de Deo quid non est (cum privatio cognoscatur per habitum) scitur tantumdem de Deo quid ipse est. Amor nunquid immediatè diligit Deum dicendo sibi veraciter, amo te toto corde, amo te tota anima, amo te tota mente, amo te toto intellectu, sine deceptione; tota voluntate, sine contradictione; tota memoria, sine oblivione; tota virtute, sine defectione; ex omnibus viribus, sine discrepatione; Denique propter te sinceriter & unicè? Responsio per considerationes efficacem excellentiam hujus orationis, *Amo te. Amo te. Amo te* designantes. *Amo te* verbum est & canticum propriissimè conveniens & æternaliter Trinitati: Unde hoc *Verbo Domini cœli firmati sunt*, & hoc *spiritu oris ejus omnis virtus eorum.* Psalm. 32. 6. Ipse enim dixit de qualibet creatura in esse producta: *Amo te*, & facta est. Suum enim amare creaturam, est suum facere. Itaque quantùm vult creaturæ esse & benè esse, tantùm dicit eidem & per effectum, *Amo te. Amo te*, vox est vel oratio in qua & per quam sicut in ænigmate cognoscitur Deus unus in Trinitate, & trinus in unitate; dixit amor noster Jesus, quòd *jota*
A *unum aut unus apex non præteribit à lege.* Matth. v. 18. Fuerunt qui præterea ex litteris scripturæ tanquam seminariis & elementis veritatum conati sunt ut Joachim intelligere, id est, intus legere, multa etiam usque ad prophetias de occultis & futuris, sed in multis fefellit istum audacior curiositas quam satis erat ad doctrinam pietatis. Dicamus ergo cum sobrietate, quod in hac dictione *Amo*, signatur principium, medium & finis secundum tres ejus literas. Est enim præcipuum in creaturis vestigium secundùm Pythagoricos, *principium, medium & finis*, quod Peripatetici plus specificaverunt dicentes: in re qualibet esse tria, quæ sunt *natura, virtus & operatio.* Theologi verò particulariùs & diffusiùs assignant in vestigiis beatissimam Trinitatem. Reperitur namque in omni re *unitas, veritas, & bonitas.* Reperitur modus, species & ordo. Reperitur mensura, numerus & pondus, reperitur in magnitudine longum, latum & profundum. Et ita per singulas rerum conditiones nominatim in re nostra. Itaque dixit Christus, referente Joanne in Apocalypsi. 1. 8. *Ego sum Alpha & Oma-*
B *ga*: principium & finis. Jungitur aptè M. pro medio, Ego, inquit, in medio sum, &c. & Joannes, *medius vestrum stetat*, Joan. 1. 26. &c. Rursùs hæc litera duplicata, juxta morem antiquum scribendi complectitur apices quatuor lineales, per quos in ænigmate cognosci potest vestigium Trinitatis simul cum misterio Crucis sic E. Scripserunt inde quidam quòd hujusmodi dictio E non sine sancti Spiritus instinctu præposita est in Canone Missæ & subjunctum. Clementissime Pater, quod est nomen omnis amoris originale fundamentum, à quo sumit Oratio Dominica exauditionis suæ ausum. *Amo te* vox est universaliter cujuslibet creaturæ. Sua laus insuper, suum canticum, sua jubilatio, virtus, honor, & exultatio, psalmus, organum & adoratio. Felix es ô creatura rationalis, quæ capax facta es audire simul & intelligere per omnia generaliter in Deo & in creatura, istam jocunditatis vocem: *Amo te.* Infelix ex adverso creatura rationalis, quæ discordat à tali cantico perversa voluntate, cui non placet ideo canticum amoris & pacis, quia nec dat gloriam Deo in excelsis, nec in terris habet
C pacem bonæ voluntatis. Propterea jure dixistis O adolescentulæ, *recti diligunt te*, non iniqui, non distorti & reprobi: *hoc cognovi*, dicit Ecclesiastes VII. 29. quod *fecerit Deus hominem rectum & ipse miscuit se infinitis quæstionibus*, per curiositatem, instabilitatem & cupiditatem. Primum in rationali, secundum in irascibili, tertium in concupiscibili. *Amo te.* Vox est erumpens ab ore pietatis paternalis in omnes universaliter generationes. Præsupponitur hîc ex aliis quòd pietas est amor consurgens ex affinitate. Unde juxta diversos gradus affinitatis diversificatur amor pietatis, ut Patris ad filium & è contra, viri ad uxorem & è contra, civium ad civitatem aut patriam, propinquorum, domesticorum & consanguineorum ad invicem. Constat autem ex Apostolica sententia *Ephes.* III. 15. quòd *ex Deo patre omnis paternitas in cœlo & in terra nominatur*, &
D ex consequenti quælibet proximitas aut affinitas in omnibus generationibus cœli & terræ, nedum in hominibus de quibus dixerunt quidam poëtarum: *Ipsius etenim genus sumus*, quod verbum fecit Apostolus *Act.* XVII. 28. confirmando Catholicum; confirmat Petrus Christianis loquens: *Vos estis genus electum.* 1. Petr. II. 1.

Amo te. Vox est tam efficax, vivax & sonora, ut ad aures Dei, quæ sunt ejus immensa virtus cognoscitiva, generaliter & immediatè pertingat. Sciebat amor noster Jesus, quòd *omnia dedit ei Pater in manus.* Joan. XIII. 3. Di-

Dicebat alibi: *Omne quod dat mihi pater, ad me veniet.* Joan. VI. 37. *Ad locum* quoque suum *unde exeunt flumina, revertuntur.* Eccl. 1. 7. dicente Salomone, & physicam sententiam confirmante commemoratam à Boëtio: *Repetunt proprios quæque recursus, redituque suo singula gaudent, nec manet ibi ulli traditus ordo, nisi quod fini junxerit ortum, stabilemque sui fecerit orbem.* Et rursum altero metro: *Quia non aliter durare queant, nisi converso rursus amore refluant causæ quæ dedit esse.* Constat quòd reditus iste fit per amorem, sicut altero metro dicit: *Deformis quas lege benigna ad te conversas reduci facis igne reverti*: Quis autem ignis sit iste, constat ex Dionysio de Angelica hierarchia in fine: & eodem Boëtio, quòd est amor communis insitus naturæ, de quo sic exclamat: *O felix hominum genus si vestros animos amor quo cœlum regitur regat.* Constat ex istis veritas considerationis respondens inquisitioni, *Si Deus immediatè amatur?* Perspicuum est ita esse. Nihil quippe medium inter Deum & creaturam. Sed fortè particularior erat intentio de amore libero creaturæ rationalis. Dicemus consequenter, si priùs addiderimus ad præmissa de vivacitate hujus vocis, *Amo te.* Amo te, tantæ vivacitatis vox est & efficaciæ, quia neque mors neque infernus illam opprimere valeat aut tollere. Habet infernus horrendos gemitus pœnarum ex horribilioribus clamoribus vitiorum; nihilominùs resultat ex illis cum justitia & natura simul cum misericordia, carmen pulcherrimum & summè harmoniacum auribus piis & bonæ voluntatis. Habet locum tenoris severitas justitiæ. Habet locum contra tenoris bonitas naturæ. Habet locum discantus suavitas misericordiæ. *Fortis* igitur *ut mors dilectio & dura sicut infernus æmulatio. Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem, nec flumina obruent eam*, Cant. VIII. 6. 7.

Amo te, si profertur à creatura rationali Deo suo toto corde, tota anima & tota mente per pietatem Fidei, Spei & Charitatis, ipsa conjungitur immediatè Deo suo; quo dicente, *Amo te*, ipsa facta est: quo patiente, ista amorosiùs reparata. Coarctatur hæc propositio ad amorem liberum & pium: & possumus ipsum per tres gradus distinguere, juxta multiplex ternarium, quod priùs notatum est; de quibus sufficit ille communis ternarius, *incipientium, proficientium, & perfectorum*, prout aliqui sunt animales, aliqui rationales, aliqui spirituales, secundùm quos loquitur Hugo, dicens nonnullos in Ecclesia contentari simplici Fide Christiana, non investigantes rationem: quærunt alii cum Fide rationem ad solamen suum & aliorum ædificationem; transcendunt alii ad simplicem intelligentiam creditorum & eorum quæ per rationem didicerunt. Et si probaverimus de primis quòd possunt immediatè Deum diligere, perspicuum satis de reliquis. Et in primis si volumus uti consuetudine generali de causalitate Dei, quod in omni actione sua concurrit immediatè ad omnem effectum, secundùm triplex genus causæ, processus non erit ambiguus de amore pio & libero. Dicit autem Parisiensis Articulus, quod *prima causa sic est remotissima quòd etiam propinquissima, sic generalissima quòd etiam singularissima.* Damnatque positiones oppositas, quæ si forsan aliquando visæ fuerint disputabiles, tamen veritas ista per posteriores certissimis demonstrationibus comperta est nullatenus esse dubitabilis. Unde vermiculus æquè particulariter & immediatè producitur à Deo sicut Angelus; quamvis in hoc sit differentia quòd ad productionem vermiculi concurrunt aliæ causæ particulares cum Deo, non sic cum Angelo dum creatur: Uno siquidem amore penitùs invariabili producitur vermiculus quo & quali productus est Angelus, sicut eodem verbo de omnibus ipse *dixit & facta sunt.* Ps. CXLVIII. 5. Erat autem istud dicere Dei, idem penitus quod amare, dicere videlicet practicum appropriatum Spiritui sancto non speculativum tantummodò, quod interius proprium est Verbi Dei. Accipimus ergo amorem Dei pro fervore actuali, & similiter amorem sponsæ ad sponsum pro fervore se actualiter exercente. Constat namque animam quamdiu est in charitate, conjungi habitualiter & immediatè Deo, scilicet actu primo. Possumus consimiliter ratione ita sentire de fervore quem dicimus actum secundum & productum à fervore Dei, qui per Spiritum sanctum agit in filios Dei. *Amo te*, vel A *Osculor te*, dictum veraciter à sponsa sponso suo Deo, jungit eam immediatè sibi suaviter & quietè, ut dicat: *Dilectus meus mihi, & ego illi*, Cant. II. 16. *inter ubera mea commorabitur*, I. 12. *& dextera illius amplexabitur me*, II. 6. & VIII. 3. Consonè ad illud de Benjamin adolescentulo in mentis excessu: quæ mens Pauli quem nunc recolimus amantissimum Domini, habitabit confidenter in eo, tanquam in thalamo tota die meditabitur, & inter humeros illius requiescet brachiis, scilicet suspensis & innexis ad collum. Qua in re notandus est processus redeundi in Deum, ut innotescat qualiter tandem & ubi fiat quies. Constat in primis non esse quietem in viribus vegetativis propter necessarios & assiduos in nutriendo, vegetando, & augendo motus & alterationes. Constat insuper quòd nec in viribus animalibus sensuum exteriorum, sed nec interiorum, propter varias objectorum & necessarias immutationes. Constat ampliùs quòd nec in viribus rationalibus, & quæ obedibiles rationi, quæ sunt rationalis, irascibilis, & concupiscibilis, propter discursus vagos B & varios quibus agitantur.

Constat ampliùs quòd nec in portione vel vi intellectiva, quæ naturaliter movetur ab objectis, quæ sunt phantasmata aut species intelligibiles, etiam si negotietur intellectus circa prima principia, quæ sunt infallibilis & invariabilis veritatis. Superest igitur si debeat esse quies & finis motus in sponsa, quod quæratur in voluntate sua, cujus est solius principaliter dicere Deo sicut objecto & fini suo ultimo: Amo te, maneo in te, & tu in me, sicut promittit Christus fruenti se sacramentali manducatione. Dicit autem mansio finem motus & quietem.

Tali modo redit ultimus amor charitate formatus ad primum quietum naturaliter, quamvis liberaliter insitum circulo quodam ubi est principium, medium & finis, quasi triplicato verbo, *Amo te.*

Denique constat istic esse quietem in amando, in cognoscendo, in memoriter retinendo, secundùm habitum etiam in via, nisi sponsæ voluntas averterit faciem ab oculo sponsi & ab amplexu, peccando se subtraxerit. Porrò de fervore actuali dilectionis pro tempore viæ non potest ita dici, obstan- C te mortalitatis necessitate multiplici. Unde oppugnatur amor interiùs & exteriùs ponitur in vineis sensuum, & vineam propriam actualiter non custodit. Hinc gemebundus & anhelus ad patriam exclamat, Cant. I. 6. *Indica mihi quem diligit anima mea ubi pascas, ubi cubes in meridie, ne* quando tam miserabiliter & jugiter, *vagari incipiam*, & cetera quæ superficialiter prætacta sunt.

SYMPSALMA. III.

Gratus amor cor habet simplex, cui lectulus extat Floridus, est fructus dulcis in ore suo.

GRATUS, inquam, quia *Cùm esset Rex in accubitu suo*, dicit amor sponsæ: *Nardus mea dedit odorem* D *suum*, I. 11. ubi secundùm dividentes Cantica per dramata decem inchoat secundùm drama, paulò post tertium, *ecce tu pulcher.* ℣. 15. Deinde quartum, *Sicut malus.* II. 3. Quintum, *vox dilecti.* 8. Sextum, *dilectus meus mihi.* II. 16. Septimum, *egredimini.* III. 2. Octavum, *venia: dilectus.* V. 1. Nonum, *vox dilecti pulsantis.* V. 2. Decimum, *quis mihi det?* VIII. 1. Est autem ratio divisionis, inchoatio locutionis sponsæ ad sponsum cum responsione sponsi. Sed ordinem cœptum tenentes per Sympsalmata decem secundùm totidem metra nostra per amoris proprietates, cùm murænulis aureis doctrinæ pietatis. Reme-

Rememoremur inprimis quemadmodùm sponsa quæsierit: *Indica mihi quem diligit anima mea, ubi pascas ubi cubes in meridie*, Cant. I. 7. Et intelligamus petitionem sponsæ benigniter, quoad aliud exauditam. Indicavit enim Christus quem diligit, quemadmodùm pascit & cubat in meridie ardentissimæ Passionis suæ, rememoratæ per Eucharistiam. In quo accubitu cùm esset pacificus, gloriatur sponsa, ℣. 12. quòd *nardus* suæ devotionis dederit *odorem suavitatis* per desiderii fervorem ad hoc sacrificium, quod est in odorem suavissimum Domino; ipse enim idem est sacrificans, Sacrificium, & cui sacrificatur, *In quo habitat plenitudo divinitatis corporaliter*, Coloss. I. 19. hoc est perfectè & secundùm omnem virtutis dimensionem integraliter, sicut Apostolus intellexit, & Martinus vocans Deum corpus. Amor subinde post experientiam suavitatis sentit validam fuisse vocationem sponsi dicentis: Matth. XI. 28. *Venite ad me qui laboratis & onerati estis*, & cetera quæ sequuntur, qualia notantur singillatim in amorosissimo hoc verbo sequenti sponsæ: Cant. I. 12. *Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi inter ubera mea commorabitur*. Attende in fasciculo lenitatem, in myrrha suavitatem. In eo quod est dilectus, mitis est; in eo quod dignatur esse suus, humilis corde. Porrò datur sibi, id est, pro se ad refectionem, & inter ubera ponitur ut jugum connectens & commoratur ut quietans. Est igitur Christus venienti ad se dilectæ, post tot labores & onera tentationum & tribulationum *jugum suave & onus leve*, Matth. XI. 30. mitis quoque & humilis corde, reficiens denique & quietans. Ad quod spectat quod addit sponsa: Cant. I. 13. *Botrus cypri dilectus meus mihi in vineis Engaddi.* Siquidem in botro cypri & vineis Engaddi refectio suavis accipitur: simplicitas proinde laudatur in sponsa per oculos columbinos, ℣. 15. quos dirigit ad sponsum, quoniam *ubi amor, ibi oculus.* Pulchritudo quoque duplex exprimitur in amica, quæ reciproca vicissitudine laudat in dilecto quod ℣. 15. *pulcher est & decorus.* Subinfert denique quasi verecunda in similitudine petens osculum. *Lectulus noster floridus*, ibid. laudans domum totam ex tignis & lequearibus virium fortium esse compositam, ℣. 16. quatenùs appareat inde lectuli floridi, id est, conscientiæ requies securior. Dilectus adjungit non adversativè; sed confirmativè, ad verba sponsæ dicentis *lectulus noster floridus*, nimirum quia *ego flos campi & lilium convallium*, Cant. II. I. Tu verò *amica mea sicut lilium floriferum*, ℣. 2. omnes filias excedens sicut lilium spinas exuperat in decore. Subjungit proinde amor sponsæ *sicut malus inter ligna sylvarum*, ℣. 3. fertilis scilicet inter infructuosa, sic amicus meus inter filios, quòd per experientiam se cognovisse demonstrat dicens ibid. *Sub umbra illius quem desiderabam sedi, & fructus ejus dulcis gutturi meo.* Cursim ista pro textu litterali de proprietatibus amoris dicta sint, latior aliquanto de amore fruitivo fiat sermo. Amor fruitivus vel amorosa fruitio, si propriè sumatur, includit tria principaliter, præsupponens cognitionem Dei saltem ex simplici fide. Primum, est libera motio voluntatis in Deum tanquam finem ultimum, & hoc ex pondere charitatis creatæ simul & increatæ. Alterum, est perceptio talis unionis cum Deo. Tertium, est consequens ad hæc duo & ipsa perficiens, quòd est delectatio, quæ describitur perceptio convenientis conjuncti, sicut ista pluries exposuimus; sed repetimus ad eliciendam descriptionem succinctam amoris fruitivi, quòd est pertractio libera finis ultimi satians & quietans. Pertractio ponitur quasi pro genere, quoniam usus & fruitio habent actionem circa objectum suum, & suo modo tenent & pertractant ipsum. Et hæc sub aliis verbis significat Augustinus dicens, de *frui & uti*; quòd *est sumere aliquid in facultatem voluntatis*. Et quia propriè sola voluntas utitur aut fruitur, propterea jungitur libera, ad hoc quasi genus pertractio. Deinde pro differentia fruitionis ad usum subditur finis ultimi. Rursùs quia finis ultimus continet omne bonum, subjungitur satians & quietans.

Amor fruitivus sic descriptus convenit omni & soli qui fruitur etiam ipsi Deo, quoniam pertractat liberè se circa finem ultimum delectabiliter &
A quietè. Consonat Augustini descriptio. *Fruimur rebus cognitis, quibus mens propter se delectata quiescit.* Accipitur autem fruitio latiùs aliquando prout extenditur ad usum liberum, immò & magis impropriè prout brutis conveniret. Sed stet ista proprietas & attendamus quale quantumque sit habere Deum in libera facultate voluntatis, ut pertractet eum faciens de eo sicut voluerit. Quis in hac parte vim amoris dignè laudaverit? Quis dignationem divinæ pietatis in ministerio nobis datam satis admiratus fuerit? Qua in re dicebat fructus vitæ, Luc. XXII. 27. *Ego in medio vestrum sum sicut qui ministrat.* Et rursùm pollicetur, *quod præcinget se, & servos quos invenerit vigilantes, faciet discumbere, & transiens ministrabit eis*, dicens: Luc. XII. 37. *Comedite amici & bibite*, Cant. V. I.

Amor fruitivus habet immediatè Deum nedum pro objecto circa quod versatur, sed etiam pro proprio & immediato fine ultimo ad quod inclinat & in-
B clinatur. Singularis hæc proprietas est ipsius charitatis, ex qua sumitur excellentia voluntatis. Sunt aliæ duæ virtutes Theologicæ, Fides & Spes circa Deum tanquam proprium & immediatum objectum, sed non sub ratione finis ultimi, quod est summum bonum; quoniam Fides respicit Deum sub ratione veri primi, & Spes sub ratione summi ardui, quæ duo non habent finis ultimi rationem. Porrò virtutes Cardinales, Dona & Beatitudines, vel habent pro objecto immediato res alias à Deo, sicut temperantia moderatur passiones concupiscibiles, & fortitudo passiones irascibiles, & pœnitentia respicit peccatum. Similiter & luctus, & justitia humanos actus. Aut si tendant in Deum inclinativè, non tamen immediatè & per se motivè, sed solùm mediante Charitate, quæ dat eis vitam pondus & decorem. Amor fruitivus omnem
C usum licitum terminat & movet ad finem ultimum. Præterea connectuntur omnes actus meritorii cum habitibus suis ad amorem fruitivum. Unde tam utentes, quàm fruentes habent ex sententia dicere: *Fructus ejus dulcis gutturi meo*, Cant. XI. 3. Quocircà patet laus & præcellentia Charitatis; quia propter quod unumquodque tale & illud magis, potior quoque bonitas est per essentiam, quàm per participationem. Amor fruitivus dicens Deo: *Amo te*, & ab eodem audiens: *Pasce agnos meos*, Joan. XXI. 15. plus obsequitur & obedit quàm aliqua virtutum; quoniam per ipsum omnia referuntur in Deum & serviunt ei, dùm assumuntur in facultatem voluntatis aut operantis, ut bona nostra; aut approbantis, ut bona aliena; aut tolerantis, ut propriæ pœnæ & aliena culpæ; aut detestantis culpam propriam. Potest igitur omnium esse bonus usus objectivè, vel per se, si bona sunt approbanda, vel per accidens, mala detestando perpe-
D trata, respuendo oblata, tolerando illata. Neque tamen ideo bona sunt, quia finis usus bonus est. Intelligitur quippe Maxima talis, de usu bono per se, non solùm per accidens. Amor fruitivus totus liberalis est atque gratuitus; quamvis possit habere oculos ad mercedem, sed non intentione principali & ultimata motione. Motio siquidem charitatis duplex est. *Una complacentiæ & benevolentiæ*; *altera desiderii & concupiscentiæ.* Et hoc secundò modo dupliciter. Aut sistendo circa finem ultimum, aut referendo ad ipsum actu vel habitu, mediatè vel immediatè, & hoc secundò modo motus Charitatis qui est concupiscentiæ, licitus est; quemadmodùm volo mihi Deum, & amorem suum opto: prætereà proximis meis Deum dari, sicut mihi desidero fieri.

Porro

Porrò totum hoc finaliter propter amorem amicitiæ & complacentiæ circa Deum. Salvatur ex hoc, quemadmodùm spes non est culpabiliter vel simoniacè mercenaria, neque timor sanctus est servilis, neque generaliter quivis actus virtutum imperati & formati ab ipsa charitate. Sed hoc perfectè & purè facere difficile est, similiter & discernere. Amor fruitivus fructuosior est ceteris paribus, quàm virtutum quarumlibet usus. Ratio, quia propter quod unumquodque tale & illud magis; sed fructus essentialis præmii de quo loquimur, non venit aliis virtutibus nisi per charitatem. Purior est insuper & fini suo proximior. Additum est, ceteris paribus, quia non omnibus fas est intendere solum amori fruitivo elicito immediatè & duntaxat circa Deum, immò necesse est alias virtutes, Dona & Beatitudines assumere propter actus hierarchicos duos, qui sunt *purgare & illuminare*, propter ignorantias & peccata circa se, si fuerit infectus, & circa alios quibus ex officio debitor est: non enim licet talibus nec expedit soli vacare contemplationis quieti, sed neque possibile est faciliter & feliciter à talibus istud agi. Oportet vacare volentem Deo priùs experiri illud quod præmittitur: *Arcum conteret & confringet arma*, scilicet vitiorum, *&* adversantium *scuta comburet igni* charitatis. Ps.XLV.10. Si quis autem fuerit liber à jugo vitiorum & hominum servitute, quales erant Eremitæ, fructuosior est exercitatio sua circa Deum ut sic, quàm circa proximum, quamvis idem actus amoris elicitus immediatè circa Deum, sit ratio sufficiens boni usus, nedum circa proximum, sed circa quodcumque creatum: ita enim Beatus uno actu simplici fruitivo Dei, simul utitur benè toto mundo, ut sit idem actus diversimodè consideratus, usus & fruitio, rectus & reflexus. Unus est omnimodus, non tamen essentialiter infinitus. Amor fruitivus crebriùs in exercitio debet accipi respectu boni, quàm intellectus speculativus respectu veri. Esset hîc perscrutatio grandis super eminentia duplicis hujus potentiæ rationalis, quoniam Aristoteles & sequaces etiam Theologi sicut sanctus Thomas, videntur intellectûs præferre dignitatem. Alii verò magis sequentes Augustinum & Christianam pietatem, certissimis rationibus voluntatem anteponunt, sicut Dominus Bonaventura, qui propterea ex doctrina & vita pietatis circa charitatem cognominatus est Seraphicus: Solius itaque cultura intellectûs speculativi quantumcumque subtilis cadit in illud Apostolicum: *Scientia inflat*. Cultus verò voluntatis in amore meretur illud quod additur: *& charitas ædificat*, 1. Cor.VIII.8. quæ sedens sub umbra illius quem desiderat, fructum gustat, immò fructus spirituales duodecim dulces gutturi suo.

SYMPSALMA. IV.

Potat amor, languet, amplexibus hæret amici.
Quo se cumque rapit huc videt, audit, habet.

INTRODUXIT, inquit, *me rex in cellam vinariam, &c.* usque in finem capituli secundi. Potat amor introductus *in cellam vinariam*, potat fructum dulcem gutturi suo, potat sobriam, sicut hymnizat Ecclesia ebrietatem spiritûs, & hoc de calice illo Psalmistæ gloriantis. *Et calix meus inebrians quam præclarus est*: Ps.XXII.5. unde iterum. *Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ*, Ps. XXXV. 9. Et in Canticis istis: *Comedite amici & bibite & inebriamini charissimi.* Cant. V. 1. At verò quia dixit Apostolus, Eph. V. 18. *Nolite inebriari vino in quo est luxuria*, ad quod refertur illud ejusdem, Rom. XII. 3. *Non plus sapere quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem.* Subjungit amor sponsæ, suam significans sobrietatem in ebrietate: *Et ordinavit in me charitatem.* Cant.II.4. Amor siquidem etiam Dei si non fuerit ordinatus, si fuerit zelus Dei fervidus, sed non secundùm scientiam; multiplicem sæpiùs perniciem operatur, ubi tamen arbitratur obsequium se præstare Deo, sicut alibi deductum est de impulsibus & tentationibus, & iterum poterit hîc aliquid cursim tangi.

Est autem ordinatus amor, seu Charitas, ut diligatur Deus super omnia ex toto corde *&c.* Qua in re mirum videtur si amor Dei possit esse nimius, cum modus ejus sit esse sine modo, prout notat nomen ebrietatis, quasi extra briam seu mensuram, quoniam ex verbis Dionysii, *Mysticus amator per immensurabilem & absolutum puræ mentis excessum, ad superessentialem divinarum tenebrarum radium omnia deserens, & ab omnibus destitutus ascendit.* Utique si mentis excessus est immensurabilis, ipse est immensus & sine mensura vel bria, & ita verè ebrius. Et hoc planè confitemur, sed non æquè possumus loqui qualiter in hac ipsa ebrietate spiritûs, idem spiritus ineffabilibus & ignotis ineffabiliter & ignotè conjungitur & unitur. Quo super mysterio multa balbutiendo garrivit insipientia nostra, in *De verbo & hymno gloriæ*, & super illo Christi. Joan. VI. 56. *Qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem, in me manet & ego in eo.* Tractatu nono super *Magnificat.* Verùm quantò plus bibitur hæc ebrietas spiritûs cum sobrietate piæ meditationis, tantò crescit sua manifestatio, & de manifestatione sua superadmirabilis infinitatio, miro quodam & vix intelligibili mysterio, quod ex manifestatione nascitur ebrietas, & ex obscuritate percepta clarificatio major venit. Ad quod spectat totus ille Sermo divinissimus hora Cenæ per quatuor capitula Joannis, qui tunc supra pectus Domini recumbens introductus est in cellam vinariam, ubi cum ordinata charitate hausit ebrietatem spiritûs ad intelligendum istius vim Sermonis. In quo videtur quasi nugatoriè, nobis ignaris, totiens repetere Christus de circumincessione trium personarum ad invicem in identitate essentiæ. De circumincessione præterea per quandam participationem analogam trium personarum in electis & electorum ad invicem, & in eis ut & *Deus sit omnia in omnibus*, 1. Cor. XV. 28. & ipsi electi sint *consummati in unum.* Joan. XVII. 23.

Et quoniam nostrum hactenus studium fuit concordare Theologiam hanc mysticam cum nostra scholastica: tentemus hîc pauca dicere, saltem ut non lateat penitus quid nominis terminorum. Sane tota vel præcipua causa difficultatis ad intelligentiam scholasticam in hac parte videtur esse propter omnimodam finiti ad infinitum, creaturæ scilicet ad Creatorem improportionem & æquivocationem, qualem elucidare volentes diversi Doctores, diversos sibi terminos invenerunt. Possumus sine præjudicio ad duos & usitatissimos terminos totum resolvere, ut dicamus quòd omnis comparatio actualis Dei ad creaturam, est duntaxat sicut comparatio causæ ad effectum, & effectus ad causam, sumpta causa in illa amplitudine de qua in Centilogio *De causa finali* tractatum est; ut videlicet creatio & conservatio & transsubstantiatio & vitalis immutatio objectalis, referantur ad causam efficientem maximè vel formalem, aliter quam Aristoteles explicaverit; quoniam efficientiam Dei qualem tradit veritas Fidei, ponens creationem de nihilo & rerum creaturarum potentiam totaliter obedientialem ad potentiam Dei activam, sicut in miraculis supra naturam, præsertim in admirabili Eucharistiæ Sacramento constat fieri. Prosequentes igitur, subjungamus conformiter ad Philosophos, quòd universaliter proportio est causæ ad effectum & è contra: alioquin unum non dependeret ab altero nec fieret, sicut nec effectus gereret similitudinem suæ causæ, sicut gerere tradunt Philosophi, qui insuper multùm ponunt ad rem nostram, modum unum essendi, id est principalem causæ in effectu & è contra. Si igitur Deus,

Deus, immò quia verè Deus est causa universalis & simul immediata omnium visibilium & invisibilium effectuum, consequens est ipsum esse in quolibet effectu suo, & vice versa, quilibet effectus ejus in ipso est; sed tamen in diversis & sub diversis gradibus. Vidit hoc Aristoteles, quamvis obscurè & imperfectè, dicens: *A prima causa omnibus datum, esse & vivere*, his quidem clariùs, his vero obscuriùs. Sed divinus ipse Joannes de verbo Dei: Joan. I. 34. *Quod factum est*, inquit, *in ipso vita erat*: cujus verbi pertractatio universalis latior esset quàm hæc brevitas exposcit. Sufficiat explicatio pro re nostra de amore Dei, præsertim extatico per gratiam & gloriam, ut intelligamus quomodò per amorem fiat circumincessio Dei cum creatura amante, & è contra, quamvis Deus sit infinitus & creatura finita. Quomodò propterea fiat hæc causalis circumincessio vel intimatio valde sublimiùs in creaturis diligentibus Deum quàm in ceteris, sicut nihil in rebus creatis sublimius & perfectius est quàm amator Dei, nec actio divinior quàm amare Deum. Perspicuum est per deducta, quòd in omni amore creato Deus est sicut causa in effectu, veruntamen quia amor Dei convenit perfectiori creaturæ, Deus idcircò dicitur esse perfectus in actu amoris, quàm in aliis effectibus. Anima vero producens & eliciens actum amoris, est in amore suo sicut causa in effectu, & è converso, quamvis Deus supernaturaliter operetur. Ecce igitur amorem quasi nexum mutuum Dei cum anima diligente tanquam opus ab utroque productum totaliter non pars ab uno, pars ab altero, neque priùs aut posteriùs in ordine productionis, quamvis Deus prior sit ordine perfectionis.

Rursùs ex istis elicitur veritas à Dionysio posita de amore Dei tàm activè quàm passivè, quòd videlicet extasim quandam facit. Recipit enim Deus nomen amoris, sicut probat idem Dionysius per Ignatium totum ignitum dicentem: *Amor meus crucifixus est.* Cui consonè theologizans gloriosa Martyr Felicula coætanea Beatæ Petronillæ, dum tortores dicerent: *Nega te Christianam, & dimitteris. Non negabo*, ait. *Nunc cœpi videre amatorem meum, in quo amor meus fixus est.* Sed & Philosophi dixerunt amorem deorum eos fecisse fœcundos in productione rerum. Deus siquidem infinitus, dùm ex amore producit finitam creaturam, exuit quodammodò suam infinitatem diligendo rem finitam, quamvis actu infinito. Ceterum, vice versa, rationalis creatura finito actu diligendo Deum objectaliter infinitum, ponitur extra terminos omnis creaturæ, cum nulla sit infinita. Ecce super admirabilem extasim in utroque amore, Dei scilicet & creaturæ, cujus intelligentia requiritur penè in singulis verbis hujus Libri Canticorum & Evangelii Joannis cum Theologia Dionysii & Epistolis Pauli & hymnis. Propterea nimis unquam nequit vel exerceri meditando, vel repeti perdocendo hic illapsus, hæc circumincessio, hæc ebrietas spiritus. Unde consurgit sequens conditio: *Languet amor.* Intelligimus sponsam in exitu *cellæ vinariæ* quasi temulentam nescire cum Petro quid diceret, nec exprimere cum quibus & ad quos vel quas loqueretur. *Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore langueo*, Cant. II. 5. vel ut alia littera habet, *quia vulnerata charitate ego sum.* Habet itaque amor spiritualis & sanctus sua vulnera, suum languorem, suam mortem, suam vitam pro varietate statuum & vicissitudinum, & pro similitudine quadam ad amorem carnalem, quo laborant philocapti, quamvis longè dissimiliter. Ubi notandum est, quòd dum sumus in corpore *quod corrumpitur, aggravat animam, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem*, Sap. IX. 15. Unde consurgit pro dissolutione quæstionis motæ, quòd amor Dei potest hic in via nimius esse: modumquoque recipit & mensuram.

Habet certè amor Dei considerari dupliciter. Primo modo secundùm se: alio modo secundùm circunstantias diligentis, in ordine ad objectum. Si primo modo, constat quòd amor in se finitus est, mensuram habens, numerum & pondus, sicut & condita quælibet creatura. Si secundo modo, sic debet amans circunstantias apponere, quemadmodùm in actibus aliarum virtutum, ut exerceatur quando oportet, ubi oportet, quantùm & qualiter oportet, propter alligationem cum corpore, quod per excessum periclitari contingeret, aut notabiliter lædi.

Porrò juxta tertium modum qui respicit objectum, Deum scilicet qui est totus & infinitè diligibilis, excessus & nimietas in diligendo nequit fieri, neque modum oportet apponi, sicut nec in laude ejus, quia juxta verbum Ecclesiæ sumptum ab Ecclesiastico: *Major est omni laude nec laudare sufficis.* Consurgit igitur languor amoris vel ex parte corporis quod affligitur, vel ex parte mentis cujus desiderium non impletur. Qua super re rursùs attendenda est distinctio circa diligentes Deum. Quorumdam enim dilectio etsi terminetur ad Deum sicut ad finem & objectum: veruntamen exercetur quasi per solum sensum ex cognitione sensibilium, quemadmodùm circa mysterium Incarnationis, Nativitatis, Passionis & Crucis, circa vitas, Imaginesque Sanctorum, ex quibus piè recogitatis, inspectis vel imaginatis & auditis, tales recipiunt veras & proprias passiones sensuales, cum motu reali cordis & corporis, sicut pateret enumerando per singulas passiones ex amore sensuali trahentes originem. Tales sunt utplurimùm simplices & devoti in Religionibus vel sæculo de statu incipientium quos animales dicimus. Colliguntur signa dilectionis talium per comparationem ad amorem carnalium vehementem; ex cujus consideratione nonnulli totum decursum textualem Canticorum exponere voluerunt.

Sunt alii multò rariores quos propriè spirituales & perfectos nominamus, dicentes cum Apostolo 2. Cor. V. 16. *Etsi Christum secundùm carnem cognovimus, non jam tamen eum secundùm carnem cognoscimus* Isti transcendentes omnia sensibilia & intelligibilia creata, in sola Dei simplicissima bonitate, veritate & æternitate defigunt mentis amorem vel affectum, pro quibus & ad quos sermo totus de mystica Theologia cognoscitur institutus, immò tales proprium etiam deserunt mentis affectum vel amorem, desertione prorsùs ineffabili, qui fieri non potest, si non supernaturaliter attraxerit & elevaverit Deus, & omnia supermundane, quæ mundana sunt explicaverit. *Partitis*, inquit Dionysius, *alteritatibus & concupiscentiis, curisque conclusis & supermundane explicatis, in divinam monadem congregamur.* Contingit nihilominùs regressum vel descensum, seu redundantiam fieri ad sensualem portionem, ubi propriè dictæ causantur passiones ex dilatatione vel constrictione cordis, non interrupta totaliter anagogica mentis ad Deum unione per quandam gloriam & jocunditatem in apice mentis affecta, ubi aliquando post languorem amoris, sequitur mors quædam spiritualis, quæ potiùs vitalis dicenda est; quoniam labitur in amplexum sponsi, totam se deserens ipsa sponsa, sicut ex sequenti proprietate datur intelligi: *Læva ejus sub capite meo, & dextera ejus amplexabitur me.* Cant. II. 6.

Accipiamus hìc ad lævam pertinere quodcunque creatum vel finitum, dextera verò sit æternitas ipsa: quo convenienter præsupposito, mox intelligemus doctrinaliter totum amplexionis hujus mysterium, de quo per Sapientem amplexu dictum est: *Glorificaberis ab ea* (Sapientia videlicet increata) *cum eam fueris amplexatus*, Proverb. IV. 8. Separatur hìc quasi pretiosum à vili, æternum à temporali, immensum à finito, tanquam si consideretur Deus absque ullius creaturæ societate esse solus, non quidem in aliquo phantasiabili loco; sed in æternitate sua, sicut ante mundi creationem, neque præcessit tempore, sed æter-

æternitate, neque nunc eſt extra cœlum localiter, ſed æternaliter. Cum igitur quicquid eſt cognitionis in ſponſa, quicquid amoris formalis, totum ſit finitum; totum ſpectabit ad lævam & dextra ſola ſponſi amplexabitur ſponſam, quæ tamen pertinet ad lævam. Propterea neceſſe eſt quòd nihil ſit medium inter eos; ſed manebunt duo extrema; Deus ſuperior, non loco ſed æternitate; & ſponſa inferior, cum omni quod in ea, vel circa eam finitè poſitum eſt. Ecce quòd amor ſponſæ formalis unitus eſt actualiter ideali amori ſponſi, cui fuerat ab æterno ſolùm potentialiter vel aptitudinaliter ordinatus, nulla facta penitus mutatione in amore æterno ſponſi, ſed in ſponſa, propter relationem actualem ad ſponſum nihil ponentem in eo, ſed in ſponſa; ſicut creatio actualis non in Deo, ſed in creatura ſeſe tenet, ut noviter adveniens. Denique Deus modo noviter diligit & amplexatur ſponſam, non mutatus in aliquo vel innovatus, ſed in amore actuali ſponſa novitatem accipit, quæ Deum facit formaliter amando ſuum eſſe amorem objectaliter, volente ita Deo cauſaliter, & anima effectualiter recipiente, immò & coagente cum Deo; verum equidem eſt quòd amans alterum, facit illum eſſe ſuum, maximè dùm ſit amor reciprocus, qualis eſt in Deo dicente: *Ego diligentes me diligo.* Prov.8.17. Et iterum: *Qui diligit me, diligetur à patre meo, & ego diligam eum, & manifeſtabo ei me ipſum.* Joan. XIV.21. Conſurgit exinde ratio vera amicitiæ inter Deum & hominem ſanctum, qualis eſſe non poteſt in irrationalibus creaturis: qualis amicitia tantò delectabilior eſt, quantò magis percipitur ejus exercitatio, qualem non curaverunt Philoſophi *qui cognoſcentes Deum, non ſicut Deum glorificaverunt, neque gratias egerunt*, &c. Rom. 1.21. De quorum numero ſegregarentur, utinam theologizantes aliqui, qui confitentes ſe noſſe Deum, factis negant, & in exercitatione ſpeculativa tantummodò vani, inſipientes & aridi converſantur; quos in cella vinaria poſitos, neque charitas ordinat, neque dextera complexatur, neque poſtremò dormiunt ſpiritualiter aut quieſcunt, *habentes quidem ſpeciem pietatis, virtutem autem ejus abnegantes.* 2.Tim.III.6. Quo contra ſequitur de ſponſa Cant. IX.7. *Adjuro vos filiæ Jeruſalem per capreas cervoſque camporum, ne ſuſcitetis nec evigilare faciatis dilectam donec ipſa velit.* Felix ſapor qui ſub adjuratione tali, per talem fit & ad tales: hæc eſt optima pars Mariæ, quæ præfertur ſolicitudini Marthæ, quamdiu permiſerit ſponſus, quæ potentior eſt impetrare vacando, quàm alia laborando: proinde ſolet adjuratio fieri per res valde diligibiles, quales ſunt in figura capreæ cervique camporum filiabus Jeruſalem. Quid enim plus amabile civibus cœleſtibus (qui per *filias Jeruſalem* hîc & priùs accipiuntur) quàm acutiſſimo intuitu & ſaltu perpeti per latitudinem camporum cœleſtium liberrimè converſari. Sentiens ſponſa tali ſe libertati dimiſſam laudat efficaciam vocis ſponſi. *Vox*, inquit ℣. 8. *eſt dilecti mei*, Deinde quia ſomnus ſponſæ non eſt iners & oppreſſus, ſed in eo cor maximè tunc vigilat, prout infra notatur, quocunque ſe diverterit ſponſus, videt, audit, & habet vigilantiſſimus amor ſponſæ ſecundùm hoc tres amoris hujus proprietates hîc poſitas: prima ibi, *ecce iſte venit ſaliens in montibus*, &c. ibid. ſecunda: *En dilectus loquitur* &c. tertia, *dilectus meus mihi*. Ibid. Videt ſponſi alacritatem, audit ejus allocutionem, habet cum eo intimitatem, tripudiat & inſpicit alacriter, alloquitur & invitat amicabiliter, intimatur ſibi ſe dans totaliter.

Sunt in hoc loco ſicut & in Scripturæ totius expoſitione memoriter habendi figurales & tropici locutionum modi à Rethoricis & Grammaticis traditi, quos inſequitur Tyronius in ſuis ſeptem Regulis; quoniam hîc frequenter illud quod eſt ſponſi, attribuitur ſponſæ & è contra propter unitatem ſpiritûs. Neque prætérea ſexus attenditur; quia ſanctus amor ſine genere eſt, ſicut apud Iſaiam Chriſtus gloriatur, dicens: *Tanquam ſponſum decoratum corona, & tanquam ſponſam ornatam monilibus ſuis.* Iſaiæ.LXI.10. Sic & illud quod eſt cauſæ attribuitur effectui quem fecit. Sicut dies vel Deus ipſe dicitur lætus quia lætificat, vel triſtis, quia contriſtat. Quia in re dum viciſſitudines actionum ſponſa tribuit ſponſo, ut quod *venit ſaliens in montibus & tranſiliens colles* Cant.II.8. cum ſimilibus, accipiendum eſt per efficientiam, non per inhærentiam vel proprietatem. Sic *reſpicere* dicitur ſponſus *per feneſtras & cancellos* ℣.9. id eſt feneſtras reticulatas, Gallicè *trelis*, quia reſpicere facit. Sic præterea loqui, quia facit audire, ſeu cognoſcere per effectum ea quæ ſunt ſponſi.

Poſſumus autem ſub compendio colligere moraliter quædam ſigna quibus oſtendit ſponſa quietem ſuam placere ſponſo, potiùs quàm turbari eam circa plurima; quamvis accipiant nonnulli ſponſam hoc loco vocari ad actionem pro regimine ſubditorum. Nos abſque præjudicio proſequamur adjurationem ſponſi pro gratiſſimo otio quod ſponſa tribuit beneplacito ſuo. Ex hoc primo, quia videt in ſe agilitatem alacrem ad currendum viam Mandatorum Dei, per ſublimia & lata meritorum exercitia, tanquam vires ſuæ ſimiles ſint capreæ hinnuloque cervorum tranſilientium, nunc montes, nunc colles, nunc camporum planicies perſpicaciter & liberè: eſt enim contemplatio liber & perſpicax mentis intuitus in res perſpiciendas circumquaque diffuſus.

Jungitur idcircò ſignum ſecundum quòd *dilectus ſtat poſt parietem reſpiciens per feneſtras, proſpiciens per cancellos.* c.II.9. Parietem hîc intelligimus vitæ præſentis incolatum & obſtaculum, ne dilectus patenter & clarè *facie ad faciem* videatur. Tot quoque ſunt parietes quot obſtacula prohibentia viſionem: tot verò feneſtræ & cancelli per quos reſpicit ſponſus effectualiter, quia reſpicere facit, quot fuerint ſpecies illuminationum *deſuper à Patre luminum*, ad quarum ſuſceptionem diſponit otium ſanctum.

Additur tertium ſignum in excitatione blanda ſub appellatione amicæ, columbæ & formoſæ. *Surge*, inquit ℣. 10. *propera amica mea*, quia ſecretorum meorum conſcia. *Formoſa mea*, quoniam in te eſt proportio numeroſa donorum cum gratiæ colorantis vel illuminantis ſuavitate. *Columba mea*, quia per Spiritum ſanctum meum ſimplex effecta. Sequitur ſeptuplex commoditas ex tempore & loco, unde poſſit & debeat amor ſponſæ properare poſt dilectum, oſtendendo ſibi pulchritudinem faciei cum vocis ſonora dulcedine per acceſſum *in foraminibus petræ & caverna maceriæ.* Cant.II.14. tanquam in abditis & ſolitariis habitaculis, in quibus ſola cum ſolo, unica cum unico delitiosè quieſcat. Incedendo priùs per ſeptem itinera quæ ſunt intentio, meditatio, contemplatio, dilectio, revelatio, guſtatio, operatio. Qualiter aptè proſequitur Liber cujus initium eſt: *Eum qui venit ad me, non ejiciam foras.* Sumuntur ex iſtis alia ſeptem ſigna beneplacitæ vocationis.

Et quartum in ordine eſt emollitio cordis priùs gelidi quod amori nequibat intendere, neque ſe ſurſum ferre: *Jam hyems tranſiit* ℣. 11.

Deinde pro quinto ſigno *imber abiit & receſſit*. quia per meditationem fortem prohibitæ ſunt ſtillare tot graves & multiplices vagantium deſideriorum & fluctuantium curarum cum phantaſmatibus pluvioſis exundationes.

Rursùs pro ſexto ſigno *flores* gratiſſimi veritatum divinitùs apparentium, *in terra*, cordis emicare vernareque cernuntur per contemplationem.

Ceterum pro ſeptimo ſigno, *tempus putationis*, ſeu reſecationis *advenit*, quatenus humor amoroſus à radice cordis egrediens non diſpergatur inutiliter per ſpuria germina, vel ſuperfluitatem ramuſculorum unitatis curioſæ, non per ſollicitudines occupationum etiam aliundè tolerabilium, non per locutiones & operationes quæ non proſunt, aut ita proſunt ſicut anagogica dilectio. *Si deſieris* (inquit Dominus per Iſaiam LVIII.13.14. *extendere digitum in opere & loqui quod non prodeſt*, concluditur tandem, *cibabo te hereditate patris tui Jacob.*

Vox turturis ỷ. 12. Additur pro octavo signo, quia solitudinis amica, & gemitum dans pro cantu, vernum insuper tempus advenisse denuncians, quale est tempus amantium, apta est ad supermentales excessus figurandos.

A *Ficus protulit grossos suos* ỷ. 13. ad suavitatis indicium ponitur pro nono signo, quale manifestatur præcipuè in Eucharistiæ libera, frequenti & devota sumptione, semotis omnibus impedimentis alienis, ex quibus spirituales sensus vel acceantur, vel multipliciter à spiritali degustatione desipiunt. Habetur Tractatus in hac re nonus super *Magnificat*. Denique florentes vineæ dant odorem bonæ conversationis per exercitia spiritalia meritoriæ actionis in secreto cordis, ubi possunt elevativè spiritales, immò & corporales spiritaliter ad proximos exerceri, fructuosiùs revera plerumque quàm per actiones illorum qui soliciti sunt & turbantur erga plurima, fiant.

Porrò quid sibi velit hæc jussio ỷ. 15. *Capite nobis vulpeculas parvulas qua demoliuntur vineas, vinea nostra* B *floruit*. Grandis esset ad exponendum materia, quæ sub paucis dat intelligi quamlibet occultam profectuum spiritualium demolitionem viris spiritualibus quantumcunque profecerint insidiantem, quales sunt blasphemiæ sordidissimæ vix credibiles à malignis vulpeculis immissæ, tàm carnis quàm spiritûs. Qua super re Tractatus pridem editus est in vulgari, & apud Patres & Doctores remedia tradita sunt.

Decipiunt aliundè fallaces vulpeculæ tentationum, dum fingunt se mortuas; sed proximantes incautas arripiunt aviculas, quæ tunc (sed tardè) sentiunt vulpeculas carnales & similes in seipsis adhuc malè vivere usque ad demolitionem quandoque totalem & virtuosi cujuslibet germinis mortificationem. De qualibus accipitur maximè illud Apostoli Heb. VI. 4. *Impossibile est eos*, id est, difficillimum, *qui gustaverunt bonum Dei verbum & prolapsi sunt &c.* Vix enim tales ad spiritualia revertuntur; effecti fœtentes abominabiliter, sicut ovum semi fotum dum frigescit. Amor postremò dilectæ non respondit dilecto illuminanti, vocanti, blandienti, circunstantias insu- C per accommodas enumeranti, quousque sensit, jubente sponso, vulpeculas parvulas captas esse. Tunc in spe secura jubilans, neque vocem integrare sufficiens protulit interruptè: *Dilectus meus mihi & illi.* Cant. II. 16. Mille, immò infinitæ possunt fieri suppletiones: sufficiat hìc una. *Dilectus meus mihi*: loquitur in aure mentis. *Amas me*, & ego, respondeo illi: *amo te.* Subdit, *pasce oves meas, pasce agnos meos*, Joan. XXI. 16. 17. quorum mihi grandis est numerus cum familia multa nimis, sicut moraliter in Job ostendit Gregorius. Inter quos simul *pascitur dilectus inter lilia*, candida meritorum, *donec aspiret dies* æternitatis *& inclinentur umbra* caliginis status præsentis: quod ut celeriter adveniat, *cupio enim dissolvi* Philipp. I. 23. *Revertere dilecte mi*, Cant. II. 17. ad divinitatis gloriam, *super montes Bethel*, in cœlestibus trahens me tecum in alacritate pernici, *similis* in hoc factus *capreæ hinnuloque cervorum*. ỷ. 17. Liceat illic ex sententia dicere voto perenni: *Osculetur me osculo oris sui.* Cant. I. 1.

SYMPSALMA V.

Quærit amor quod amat, tenet in sublimia surgit,
Aut cubat, aut fertur, aut diadema gerit.

AMOR hortatur per Psalmistam. *Lætetur cor quærentium Dominum & confirmamini, quærite faciem ejus semper.* Ps. CIV. 3. 4. Primum in oculo. Alterum in amplexu. Tertium in contemplando. Estitaque juxta quod prætactum est, primus actus amoris tàm naturalis liberi quàm gratuiti superinfusi simplex & continuus. Actus verò secundi quos dicimus fervorem amoris, sunt quidem continui in patria. Sunt autem in via frequenter heu! nimis interrupti, compellente necessitate corporis, seu fragilitate aut impietate spiritûs istud faciente. Præterea necesse crebrò repetere quod crebrò deseritur. Amor igitur sese recolligens dicit: Cant. III. 1. *In lectulo meo per noctes.* &c. Lectulus hìc accipitur sæpius pro quiete conscientiæ, quæ non admittit alterum quam Deum, coangustatum est enim stratum, ita ut alter decidat. Noctes possunt ad literam intelligi, quia sunt contemplantibus aptiores. Sunt insuper noctes umbræ creaturarum. Sunt quoque tribulationes intùs aut exteriùs ex peccatis aut pœnis contribulantibus exurgentes. Dicebat unus ex amatoribus: *Factus sum sicut nycticorax in domicilio.* Ps. CI. 7. Scandala nycticorax si prodit mox tolerabit; mox aliisque dabit, scilicet aviculis diurnis: tutiùs ergò latet. Hæc similitudo est solitarii posita per Anselmum pro seipso, dùm ad Episcopatûs prodiret actiones. A Beato similiter optata est & laudata Gregorio, nobis autem ore simul & animo sæpiùs recensita. Amor idcircò dicit in nocte *quæsivi quem diligit anima mea.* Cant. III. ỷ. 1. Satis est ab amore notificatus ille qui quæritur sub hoc epitheton *quem diligit anima mea. Quæsivi illum, & non inveni.* Cur obsecro non invenit? quia non erat tunc tempus aut locus beneplaciti sui. Sciebat commoditates ampliores quas ex dilatione sponsa susciperet; quarum multas Tractatu secundo *De Theologia mystica* pridem notavimus, & in vulgari *De mendicitate*, ubi formam insecuti sumus de mendicantibus per vicos & plateas satis amplè, quæ forma sub paucis hìc tangitur. *Surgam*, ait, ỷ. 2. plus animi fervore quam corporis agitatione, *& circumibo*, non passibus corporis sed spiritûs, civitatem cujus participatio ejus in idipsum, de qua gloriosa dicta sunt, quæ libera Mater nostra per vicos, quos dicimus esse ordines Angelorum, & plateas generaliter omnium mansionum cœli. *Quæsivi, & non inveni*, ibid. Deo in melius disponente.

Amor subjungit: ỷ. 3. *Invenerunt me vigiles qui custodiunt civitatem.* Est civitas quæ occidit Prophetas, in qua vidit Psalmista Psal. LIV. 10. 11. *contradictionem & iniquitatem*: *super cujus muros sunt iniquitas & dolus*, vigiles habens & custodes, malignos spiritus, totum per antiphrasim; quia ibi nec est civium unitas, neque malignorum custodia, sed subversio. Si forsitan, ut aliquando res se habent, fervor amoris offenderit in hanc civitatem quærendo dilectum, si se cum suis ostenderit Sathanas in Angelum lucis transformatum; si præterea nescius amor Christi præ ebrietate quæsierit: *Num quem diligit anima mea vidistis?* ỷ. 3. Si denique nihil sibi respondentibus pertransierit, & paululùm post dilectum invenerit, sive potiùs in meliorem partem civitas accipitur de cœlesti vel supercœlesti Jerusalem: sunt pro utroque Doctorum sententiæ, prout in quinto capite. ỷ. 7. *Percusserunt me & vulneraverunt me*, &c.

Amor hic si pro bona civitate steterit & custodibus ejus, animadvertendum est quòd si Deus solus det D gratiam & gloriam cum primis actibus suis, nihilominùs secundos actus quos exercitia dicimus & operationes actuales, cooperantur & adjuvant in via simul & patria cives cœlestes, quos dicit Apostolus *Heb.* I. 14. omnes administratorios spiritûs, quibus attribuit Dionysius tres actus Hierarchicos, *purgare*, *illuminare*, *perficere*. Nominantur autem in his Canticis *filiæ Jerusalem*, quas alloquitur frequenter amor fervidus aliquando sub hoc nomine, aliquando sub determinatione, ut ibi *Fulcite me floribus*, *stipate me malis*, *quia amore langueo*, Cant. II. 5. petens haud dubium solamen ab ipsis anxii amoris vulnerati charitate in cella vinaria pietatis.

Amor voti compos subdit. *Tenui eum nec dimittam*, ỷ. 4. det aliquid simile cum Psalmista: in abundantia

tia sua. *Non movebor in æternum* Ps. LXI. 7. Et rursùs: *Juravi, & statui custodire judicia justitiæ* Psal. CXVIII. 106. *Donec introducam illum* Cant. III. 4. Non prorsùs introduceret, nisi simul introduceretur. Domus autem Matris suæ, divinæ scilicet sapientiæ dicitur anima ipsa, secundùm latitudinem capacitatis suæ universam; cubiculum verò genetricis suæ, est eadem anima, secundùm apicem sublimissimum & simplicissimum mentis suæ, ubi genitrix sua sapientia idealiter sibi quodammodò propria, quæ per creationem Mater est omnium viventium, sola requiescit, ubi mens amat arctè manens, cum qua non communicet alienus, solus cum sola moratur zelotes sponsus adjurans ut priùs, & zelans pro quiete sponsæ: *Adjuro vos*, &c. ℣. 5. Amor quò quietior in communi cubiculum tenet dilectum, eò jugiter in sublimiores theorias ascendit: quod admirando filiæ Jerusalem dicunt ℣. 6. *Quæ est ista?* &c. Aut certè intelligamus sponsum ab amplexibus experientiâ semotum ad tempus, unde mens devota compungitur ad pium & humilem affectum qui per virgulam fumi ex aromatibus designatur. Amor rursùs in lectulum pacifici Salomonis admittitur cum custodia Angelorum, id est virtutum omnium, Cardinalium & supernaturalium, quarum numerus per sexaginta fortes designatur contra timores nocturnos insidiantium vitiorum ex dæmone, mundo & carne.

Amor iterum tanquam vehiculum & ferculum pacifici Salomonis, defert ipsum per sublevatæ mentis actum, qui gradatim consurgit à columnis infimis per ascensum purpureum in mediis charitate constratum usque ad reclinatorium aureum sublimis & quietissimæ charitatis.

Amor denique decoratur diademate per Matrem sapientiam, quale diadema sibi dedit, & eo *circumdedit in die desponsationis & lætitiæ cordis sui* Cant. III. II. Hanc diem rationabiliter intelligimus horam qua per Baptismi gratiam factum est illud de Isaïa LXI. 10. *Gaudens gaudebo in Domino & exultabit anima mea in Deo meo. Quia induit me Dominus vestimentis salutis*, virtutum omnium cœlitus infusarum, *& indumento justitiæ*, Christo scilicet qui est sol justitiæ, *circumdedit me*, sicut in Apocalypsi XII. I. *Visa est mulier amicta sole, & in capite ejus corona stellarum duodecim.* Sequitur concorditer ad præmissa, *tanquam sponsum decoratum corona, & sponsam ornatam monilibus suis.* Est aliud in hac excitativa voce Cant. III. II. *Egredimini filiæ Syon & videte*, quod altiùs scrutandum est, præstante eo qui dixit: Joan. X. 9. *Ego sum ostium, per me si quis introierit, salvabitur: & ingredietur & egredietur & pascua inveniet.* Egressus iste ponitur à Doctoribus, desiderabilis visio pacifici Salomonis Christi, secundùm humanitatem; ingressus verò secundùm divinitatem: propter quæ duo dicitur Liber *scriptus intus & foris*, & utriusque hominis corporalis & spiritualis refectio. Ceterùm filiæ Sion etsi possint intelligi cives Angelici Jerusalem, qui desiderant aspicere Regem Salomonem Christum, totum desiderabilem intus & foris: convenienter etiam viatores homines & comprehensores accipiuntur, quos exhortatio talis & ad meritum excitat & ad præmium invitat; quoniam visio, est tota merces cum amore qui visionem ad se trahit. Ubi amor, ibi oculus. Et quoniam amor vulnerat, subsequitur ipsa manus, vis activa, ubi vulnus, ibi digitus. Cor denique sociatur, quoniam amor est infinitus thesaurus hominibus, sicut & Mater sapientia, *Mater*, inquam, *pulchra dilectionis. Ubi verò thesaurus, ibi & cor.* Luc. XII. 34. Porrò quæ sit Mater Regis Salomonis *quæ coronavit eum*, & quo diademate *in die desponsationis illius, & in die lætitiæ cordis ejus.* Concordant Judæi per Regem Salomonem in Canticis istis accipi Deum sponsum Synagogæ, sed Incarnationem ejus negant, quam Doctores Catholici concludunt ex hoc loco, ostendentes oportere per Matrem illius non aliam quam Mariam Dei Genitricem denotari, & consequenter Synagogam de qua corporaliter natus est Christus *de semine David secundùm carnem.* Rom. I. 3. Desponsatio proinde & coronatio Salomonis accipitur Dei Incarnatio & unio cum humanitate in unitate suppositi Verbi quando *Verbum caro factum est.* Joan. I. 14. & circumdedit mulier virum, A coronando ipsum diademate carnis cum universitate virtutum. Synagoga verò coronavit eum diademate spinarum, quando formavit & desponsavit sibi Ecclesiam, & dotavit de latere ipsius dormientis, quando exivit sanguis & aqua ad Sacramentorum constitutionem. Sed quomodo fuit ista *dies lætitiæ cordis ejus*, sive referatur ad Matrem sive ad Salomonem desponsatum? Fuit quidem dies illa amaritudinis & tristitiæ secundùm infirmitatem carnis, sed summæ lætitiæ secundùm promptitudinem spiritûs, quando consummatum est desiderantissimæ Redemptionis nostræ totum opus.

Amor igitur ad nullum grandius, nullum admirabilius, nullum amicabilius spectaculum poterit invitare devotas animas filias Sion speculandum, videndum & amandum, dicente Apostolo manifestè: I. Tim. III. 16. *Magnum est pietatis sacramentum* B *quod manifestatum est in carne, justificatum est in spiritu, apparuit Angelis, prædicatum est in gentibus, creditum est in mundo, assumptum est in gloria, quoniam videmus* (ut alibi ait Heb. II. 9.) *Christum propter passionem gloria & honore coronatum.*

At verò grandis oritur hìc inter Doctores quæstio. Utrum sine Passione & morte Crucis Christus fuisset gloria & honore coronatus, & per Incarnationem Ecclesiæ desponsatus, hoc est quærere terminis usitatioribus: Nunquid Adam non peccante Dei filius fuisset desponsatus cum humanitate? Sunt ad utramque partem gratæ simul & devotæ rationes, quas ad compendium ponit Dominus Bonaventura in princ. III. præmissa distinctione, quòd de Incarnatione est loqui dupliciter. Est enim Incarnatio carnis assumptio. De carne autem assumpta est loqui vel quantùm ad substantiam, vel quantùm ad defectum passibilitatis. Si secundo modo, constat quòd homine non peccante carnem mortalem non sumpsisset. Si primo modo, probabile C esse dicit & ampliùs consonum rationi, quòd præcipua ratio Incarnationis fuit perfectio multiplex surgens ex dignitate illius operis. Incarnatio enim facit ad perfectionem hominis. & per consequens ad perfectionem totius universi, in hoc quòd complementum dat humano generi quoad naturam, gratiam, & gloriam. In Incarnatione enim est consummatio modorum educendi homines in esse & ad perfectionem agentis, in hoc quòd homo qui est ultimus, conjungitur suo principio, unione qua sub Deo nulla est major, & secundùm gratiam omnia corporis mystici membra, ratione plenitudinis veritatis & gratiæ in capite Christi. Facit iterum ad perfectionem meriti & oblationem completissimi Sacrificii. Nullum enim donum potest placabilius offerri Deo, quæ tamen oblatio non respicit statum solius naturæ lapsæ; sicut nec meritum pro statu vitæ, nec præmium pro statu gloriæ, si natura mansisset sine culpa. Denique completus est totius naturæ appetitus, dùm per opus Incarnationis nobilissima idoneitas quæ erat, in natura hu- D mana secundùm quam unibilis erat divinæ complementum accepit, & ex consequenti quælibet creatura, cum qua humana quodammodò participat.

Sed neque videtur quin nobilissima anima Christi principaliùs fuerit intenta formari ad sui glorificationem, quàm occasionaliter ad lapsorum reparationem. Proportionaliter de anima Mariæ, immò de tota electorum Ecclesia quæ tale caput sibi conforme in natura poscebat habere. Amor pietatis & nimiæ charitatis divinæ cum autoritatibus Sanctorum, piissimum movit animum hujus Doctoris Bonaventuræ declinare ad alteram partem: quòd si

non

non fuisset excessus prævaricationis in humano genere, non fuisset excessus nimiæ dilectionis in Incarnatione: veruntamen pace salva tam honorati dilecti Doctoris, præmissa positio nihil derogat pietati Fidei vel devotioni fidelium; sed accumulat quodammodò, accendit & firmat.

Consideremus itaque juxta modum intelligendi humanum, de impartibili & summa non unica, sed una divinitate, signa quædam in hac materia, non ut quidam subtilizare volentes signant in ipsa re quæ Deus est signa naturæ. Concipiamus A igitur nostro concipiendi modo grosso, quales sunt cogitationes hominum distantes in infinitum à cogitationibus Dei. Cogitemus Deum in æternitate sua quæ nunc eadem est, quæ fuit ante mundi constitutionem. Proposuit secundùm consilium voluntatis suæ, & bonitatis communicare se creaturis ad extra, maximè rationabilibus & intellectivis. Proposuit tunc, velut in primo signo formare naturam Angelicam, quod & fecit in creatione cœli & terræ. Sic secundum signum, lapsûs Angelorum, quem vidit perpetuò deserendum, neque raparandum per eosdem Angelos. Sit tertium signum, formatio hominum ad perfectionem universi, & velut occasionaliter ad reparationem lapsûs Angelici. In quo signo videtur rationabiliter astruendum naturam humanam quæ nunc in B Christo est, ut perfectissimam fuisse prævisam & prædestinatam ad gloriam hypostaticæ unionis cum carne impassibili. Sit quartum signum, prævisio lapsûs humani cum prævisione & proposito reparandi. Sit quintum signum, modus reparationis qualem nunc credimus & videmus. Quibus sic imaginabiliter phantasiatis, potiùs quàm intellectualiter in Deo positis; videamus si pietas & nimia charitas Dei & benedictissimi Filii sui salvatur, dum dicimus: quòd filius Dei prædestinatus ad gloriam, suscepta carne impassibili, juxta tertium signum, suscepit passibilem, juxta quintum signum. Nonne fuit hic excessus nimiæ charitatis quia fuerat nimius excessus iniquitatis: unde canit Ecclesia: *Quæ te vicit clementia, ut ferres nostra crimina, crudelem mortem patiens, ut nos à morte tolleres. Ipsa te cogat* C *pietas, ut mala nostra superes*, &c. Dicit Evangelium: *Matth.* XVII. 3. quod in Transfiguratione Christi apparuerunt Moyses & Elias loquentes ei de excessu quem facturus erat in Jerusalem: talis enim fuit excessus pietatis & misericordiæ, ut justitiam ipsam tanqnam ream damnaret ad mortem, mortem autem Crucis, consentiente justitia, quæ rursùs nunquam in excessu tali consentiet; sed dum acceperit tempus justitias judicabit.

Salvat ista positio, qua ratione dixerat Apostolus *Eph.* v. 32. matrimonium Evæ & Adæ nondum peccantium fuisse *Sacramentum magnum in Christo & Ecclesia*, etiam si absque peccato permansissent. Fuisset ergo Christus cum Ecclesia; quamvis in habitudine altera & statu immortalitatis, sine passione mortis, sine mortuorum suscitatione, sine damnatione iniquorum, qui facti sunt quasi pro nihilo ultra prædestinatos ad gloriam & salvandos.

Adam etiam non peccante, amor nimius increatæ charitatis ad homines per mysterium & desponsatio- D nem Incarnationis Filii Dei, cum humana natura fuisset ostensus ad grande spectaculum, & si non in pretium redemptionis ex quo nullus peribat, tamen valuisset ad gratissimam oblationem Deo de Filio proprio, ad mutuam communicationem membrorum sub uno capite connexorum: rursùs ad sursum actionem per contemplationem & ad meritum, denique ad perfectam fruitionem & completam ad præmium. Utrum verò dies desponsationis & coronationis Filii Dei fuisset ab initio seculi, Adam stante vel in termino vel citra terminum, sicut modò fuit in novissima hora; quamvis dicatur Agnus fuisse occisus ab initio seculi *Apoc.* XIII. 8. scilicet in figura Abel & præscientia Dei. Si prætereà Lucifer vidisset, Verbum incarnandum, videns invidisset, peccasset & odisset. Si proinde filius incarnatus conversationem habuisset corporalem cum hominibus, vel sacramentalem, vel utramque. Si prætereà carnem sumpsisset ex Virgine Maria vel per creationem humanitatis, aut alio modò; videtur super his & similibus transeundum potiùs quam curiosè scrutandum; cùm super his nihil tradiderit Scriptura pietatis, nisi fortè quantùm pia mens ex traditis conjecturare potest, ad devotionis augmentum. Sed neque audiendi sunt qui mysterium Incarnationis per rationes necessarias se putant vel conantur concludere. Tunc enim manifestiùs fuisset Angelis ab initio demonstratum, propter perspicuitatem ingenii, cùm dicat Apostolus: Coloss. I. 26. *Mysterium hoc à seculis absconditum.* Quoniam ex solo Dei præordinantis arbitrio, non ex connexione causalitatis necessariæ, pro perfectione mundi vel aliter, omnia generaliter quæ extra fecit Deus, purè contingenter effecta sunt. Qua super re parvulus effectus est Dialogus pro intellectu Sanctorum quorundam in hac parte loquentium, tanquam oportuerit Deum necessariò carnem assumpsisse. Postremò quam utilis & admirabilis sit egressus filiarum Sion, devotas animas significantium, ad videndum per contemplationem Regem Salomonem Christum in diademate quo coronavit eum mater sua, Maria scilicet, vel Synagoga, hæc diademate carneo, ista spineo; per multos moraliter & sapienter uberrimè tractatum est.

SYMPSALMA VI.

Pulcher amor totus, per singula membra videndo.
Vulnerat & miris delitiis redolet.

Amor sicut constat nullis dimensionibus corporis; nullis quoque membris distinguitur, sicut nec anima rationalis, quantò minùs ipse Deus. Nihilominùs doctrina pietatis nobis infantibus quasi balbutiendo condescendens, utitur similitudinibus corporeis. Deus prætereà quamvis sit simplicissimus, accipit nomina ab omnibus rebus. Sic anima rationalis quæ quodammodò est anima, tanquam imago illius qui creavit omnia; sic insuper amor ejus liber, assimilans eam Deo, sortiuntur ab omnibus rebus nomina per symbolicam transumptionem, non per proprietatem. Amor idcircò cum amante describuntur sub multa varietate troporum, ut vel sic habeatur manuductio ad invisibilia qualicumque modo & absque fastidio capienda. Ceterùm ne fortassis hebes aliquis hæreret in similitudinibus quasi propriis, providit doctrina pietatis dare similitudines statim aspectu primo stultas ad literam neque ullatenùs credibiles, ut quòd capilli sponsæ sint sicut greges caprarum, & dentes sicut greges tonsarum &c. *Cant.* IV. 1. 2. qualis improprietas mox inducit non hærere, sed intelligere, hoc est intus legere sensum altiorem & proprium.

Amor rursùs commendatur hìc à sponso de multiplici pulchritudine & efficacia & voluptate satis convenienter ad finem præcedentis sympsalmatis. Unde septimum inchoat drama: Cant. III. 11. *Egredimini & videte* &c. Est autem in speciali quadruplex hoc loco per repetitionem insinuata amoris pulchritudo cum quadam admiratione. *Quàm pulchra es amica mea!* Cant. IV. 1. hoc est dicere, amor meus repetit: *Quam pulchra*: triplicat *oculi tui columbarum.* Concludit quartum nobis incomprehensibile *absque eo quod intrinsecus latet.*

Amor ut in prima partitione latiùs expositum est; unus est naturæ rationalis, alius industriæ, tertius gratiæ, quar-

quartus gloriæ. Quàm pulcher primus qui factus est ad imaginem Dei & similitudinem. Quàm pulcher secundus tanquam actus ex primò progrediens: dùm vero superinfunditur gratia, fit simplificatio longè pulchrior instar columbarum. Quantæ verò sit pulchritudinis formositas amoris per gloriam expolita & perfecta intrinsecùs, latet omnes præter Deum, quoniam ipse pulchritudo est amoris objectalis *qui lucem habitat inaccessibilem, quam nullus hominum vidit, sed nec videre potest* 1. Tim. 6. 16., modo quo se videt actu infinito.

Amor sponsæ continet motum, sensum & delectationem, satietatem circa Deum sponsum totum desiderabilem. Quotquot igitur similitudinibus symbolicis fiat in his Canticis & aliis circumlocutio de suis conditionibus intrinsecis, omnia resolvuntur ad istas spiritales & paucas: alioquin littera occideret, si non vivificaret spiritus. Collaudatio siquidem sensuum carnalium sponsæ refertur ad cognitionem intellectualem, quæ non multiplicatur per organa visûs, auditûs, olfactûs, gustûs & tactûs. Collaudatio præterea motionum & discursuum sponsæ, refertur ad actionem liberam voluntatis, quæ nec pedes habet, neque linguam, neque manus. Collaudatio denique pulchritudinis & placibilitatis oculorum variorum, quibus incitatur ad sensum & motum delectabiliter ipsa voluntas cum intellectu suo, refertur ad bonitatem finis ultimi Dei, circa quem movetur, sentit & delectatur: sicut vice versa, quidquid pulchritudinis & placibilitatis seu diligibilitatis miratur in sponsa, totum refertur ad unicam & radicalem pulchritudinem charitatis, cum suis virtutibus tanquam ramis, quæ requiritur & sufficit ut placeat sponso & dicat Cant. II. 16. *Dilectus meus mihi*, supple sufficit: *& ego illi* sufficio, prout infra dicetur: Cant. VI. 8. *Una est columba mea* &c.

Amor sponsæ probatur delectabilis ex multis quæ sponsus operatur & laudat in ipsa. In quibus dicit se delectari, juxta illud Prov. VIII. 31. *Deliciæ meæ esse cum filiis hominum*, non formaliter, sed causaliter; quia facit effectualiter delectari, ut est illud Psal. CIII. 31.: *Lætabitur Dominus in operibus suis*. Quæ consideratio cum præcedente summè notanda est & jugiter retinenda, ne littera nos decipiat; ne præterea necesse sit singillatim exponere significationes symbolicas terminorum quæ per expositores alios discussæ sunt, & in scintillas spirituales evolutæ.

Sunt autem plura quæ delicias amoris spiritualis reddunt commendabiles præ voluptate carnis. Dignitas, puritas, connaturalitas seu conformitas, intimitas præterea, continuitas, securitas: iterum mediocritas, vel æquabilitas, stabilitas & sanitas, postremò satietas. Amor sponsæ diliciosus est, quia dignus & nobilis, purus & generalis, seu conformis amori primo fontali, cujus imago est & gloria. Unde pro regula: laus amoris creati gratuiti maximè, est laus increati gratiam hanc infundentis, ita quod unus & idem amor est Dei & animæ; sed Dei ut agentis, animæ verò ut recipientis & cooperantis ad actum. Quemadmodùm verecundus eodem rubore coloratur à verecundia causaliter, & ab ipsa rubedine formaliter. Nullus enim est qui nesciat delectationem in amore carnali non habere dignitatem neque nobilitatem, neque connaturalitatem conformem menti, quæ est altior facta, quàm ut in solis infimis delectetur. Nihilominùs per similitudinem ad notam mulieris pulchritudinem allicientem & delectantem objectaliter, accipitur formositas mentis invisibilis cum circumstantiis delicias augentibus, sicut laudatur hic amor sponsæ, cujus esse cantat sponsus oculos colombinos & simplifices, capillos mundos, prolixos, subtiles, ex alto defluentes, dentes càndidos & mundos, nec infertiles, labia insuper compressa, non tumida nec pallida, sed sicut vitta coccinea apta crines comprimere & ornare. Eloquium præterea elegans, eloquium dulce, quia lex clementiæ in lingua ejus. Genas quoque rubicundas ex intimo vigore. Collum forte, rectum & stabile, ubera grata neque tumentia, quasi mons myrrhæ & collis thuris. Denique concludit Cant. IV. 7. *Tota pulchra es amica mea & macula non est in te*. Invitatur simul venire de cœlesti conversatione, quæ similis est monti Libani, cujus interpretatio notat candidationem, ut coronetur æterna plenæ felicitatis jocun-
A ditate, devictis ex omni parte contradictionibus hostilibus, quæ notantur in *Amana*, *Sanir & Hermon* secundùm interpretationes suas. In leonibus insuper & pardis.

Amor proinde tantæ virtutis esse prædicatur, ut in uno oculorum suorum, & in uno crine colli sui, vulneravit cor Omnipotentis, quod utique cor vel nullum, vel non vulnerabile constat esse. Sed hæc omnia per similitudinem dicta sunt, non proprietatem, prout & cetera quæ repetuntur & adducuntur in deliciis sponsæ, qualia sunt pulchritudo mammarum & uberum, cum odore unguentorum super omnia aromata. Labia insuper quasi favus distillans. Sub lingua quoque mel & lac, & odor in vestimentis sicut odor thuris, quia vestimenta conversationis ho-
B nestæ, redolent sacrificium cœleste. Et quoniam plurimùm confert ad delicias, speciositas, amœnitasque locorum; laudatur, soror & sponsa sicut hortus conclusus, ℣. 12. securus ab incursibus vastantium bestiarum. Et sicut fons signatus, non perturbatus; cujus horti cum fonte, sunt emissiones tanquam paradisus malorum punicorum cum pomorum fructibus, & universaliter cum omnibus aromaticis arboribus & lignis Libani; ex quibus fertilitas virtutum, donorum, beatitudinum cum fructibus spiritûs insinuatur, concludendo continuam, indefectibilemque gratiarum mundissimam & insuperabilem copiam ex alto cum impetu, cui nihil palustre potest obstare venientem.

Amor insuper miras habet delicias ex intimitate objecti, continuitate subjecti, securitate spei. Itaque secura mens sicut juge convivium; quali securitate gaudebat Apostolus. *Certus*, inquit, *sum quia neque mors, neque vita* &c. Rom. VIII. 38. Continuitas præterea vel invariabilitas subjecti intelligibilis plurimùm confert ad
C stabilitatem delectationis, quo contra subjectum delectationis libidinosæ vel carnalis in continua mutatione jocunditatem eandem continuare non potest, quo fit ut variata dispositione sensus organici, varietur effectus, ut cadat in fastidium vel abominationem, quod modò causabat delectationem, sicut in cibis & potibus & venereis, in odoribus & cantilenis. Quòd si delectationes spirituales recipiant transmutationem circa divina & perpetua, hoc non est de per se subjecto animæ, sed de per accidens ex connexione ad corpus pro tempore vitæ: Sed ponamus qualiter erit in gloria corpus plenè obsequens esse rationi nec passionabiliter discrasiabile, gaudium animæ de Deo etiam in ænigmate viso & amato esset perpetuum. Amor postremò serenitatem conciliat, sanitatem confert, affert satietatem: contra sunt in amore carnali, turbiditas, infirmitas, insatiabilitas. Ratio diversitatis, est conformitas boni amoris ad primam regulam charitatis ad Deum in bono amore, difformitas autem in malo. *Quis* autem *restitit Deo & pacem habuit?* Job. IX. 4. Sed *neque pax impiis*, ait Dominus Isaï. XLVIII.
D 22., sed *hominibus bonæ voluntatis* Luc. 2. 14. Est autem bona voluntas tua dicens ex sententia Deo: *fiat voluntas tua sicut in cœlo & in terra*. Super qua conformitate, maximè ad voluntatem permissionis quæ magis indignatio est & privatio quàm volitio vel positio, quædam alibi notata sunt in vulgari.

SYMPSALMA VII.

Dormit amor, liquefit, passus quoque vulnera languet.
Laudat dilectum, jactat amicitiam.

AMOR loquitur Cant. v. 2. *Ego dormio, & cor meum vigilat*, sed velut in diapsalmate recogitemus ordinem. Collaudata fuerat præcedenti sympsalmate multipliciter sponsa, usque in finem quarti capituli, ubi concluserat sponsus optabundus immò imperiosus, *Surge*, hoc est discede, *Aquilo* Cant. iv. 16. quasi ligans aquas ventus gelidus, deliciis contrarius amorosis, *& veni Auster* ibid., calentes spirans auras, *persla hortum meum* ibid, qui proculdubiò simul est hortus animæ, de quo in Isaia LVIII. 11. *Et eris sicut hortus irriguus, & sicut fons aquarum* sapientiæ salutaris, *cujus non deficient aquæ vivæ: salientis in vitam æternam* Joan. iv. 14. consonè ad textum priùs expositum Cant. 4. 16. *& fluant aromata illius*, quo perflante discedunt phantasmata, dantur charismata, resonant idiomata, voces diversas intonant &c.

Amor dehinc sponsæ congratulans lætus & assentiens. Incœpit octavum drama dicens & optans: *Veniat dilectus meus in hortum suum* Cant. v. 1. efficienter, meum tamen effectualiter vel in effectu.

Porrò finis invitationis est, ut *comedat fructum pomorum suorum* ibid. id est comedere faciat, timore nunc & pluries exposito. Respondet dilectus applaudens & blandiens. *Veni in hortum meum*: ibid. præveniens votum tuum, *soror mea*, & ex affinitate paterna secundùm divinitatem, & materna secundùm humanitatem, *sponsa* mea, in Fide & Charitate, *in misericordia & miserationibus, in judicio & justitia in sempiternum* Osee. II. 19. 20. *Messui*, colligens, *myrrham meam* Cant. v. 1. bonæ operationis, quæ sicut electa dat suavitatem odoris, quoniam ab omni fœtore vanæ gloriæ putrescentisque luxus aliena est, *cum aromatibus meis* ibid., virtutum & donorum suavissimis. *Comedi*, quia comedere te feci, *favum cum melle meo* ibid. quoniam ex humanitate mea & divinitate cibus procedit amoris, similiter & potus vini deitatis cum lacte humanitatis. Sequitur proinde quasi generalis nimiumque liberalis invitatio: *comedite amici & bibite*, quia mensa sapientiæ parata est, *& inebriamini charissimi* ibid. Sic plus est esse charissimum quam duntaxat amicum, ita majus est inebriari quam solùm bibere. Tunc intelligendum est sponsam tanquam verè charissimam in deliciis, prout infra laudatur, obdormisse præ ebrietate spiritûs & dixisse quod sequitur in nono dramate Cant. v. 2. *Ego dormio & cor meum vigilat.* Amor incipit hìc septimum sympsalma, dormire se dicens & cor suum vigilare. Felix soporatus cum tali vigilia. Quantùm putas differat à somno veteris hominis & carnalis? Fumant ex corde & stomacho usque ad cerebrum ubi est sedes proxima sensus communis, qui vocatur ab Aristotele primum sensitivum: fumant, inquam, exhalationes quæ ex frigiditate cerebri repercussæ fiunt graves, & grossitie sua opilant vias sensuum, quo fit ut spiritus animales sensitivi, qui sentiri dant instrumentaliter transire non possunt. Fiet prætereà quies & cessatio sensualium operationum fatigatarum ex vigilia: neque jam res videntur, sed vel nihil vel earum simulachra quandoque somniare contingit. Fit denique confortatio spirituum naturalium & vitalium. Amor verò novi hominis somnium patitur & somnium ex illuminationibus desuper advenientibus, quando veræ res aspiciuntur aut sentiuntur, æternæ scilicet & phantasiæ rerum mutabilium cessant illudere. Reverà nonne temporalia si conferantur æternis, illa potiùs simulachra rerum dicenda sunt quàm veræ res? Cessant autem hujusmodi temporalia cogitari, quando dormit amor per contemplationem: sed cor mentis vigoratur ut vigilet ad inspiciendum sempiterna dilecti secreta, quibus alloquitur dilectam audire potentem, quia dormit à terrenis, & vigil est ad Domini cœlestis adventum. *Vox*, inquit, *dilecti mei pulsantis*, ibid. Sic in Apocalypsi protestatur: Cap. III. ℣. 20. *Ecce sto ad ostium & pulso. Aperi*, inquit, *mihi*, Cant. v. 2. blandiens ex quadruplici nomine totaliter amoroso satis
A exposito vel exponendo. *Soror mea, amica mea, columba mea, immaculata mea* ibid. dehinc intelligendum est cur vocet & pulset? Nimirum ut ferventior per exercitium suscitetur amor qui notatur aliquantisper ex otio tepescere. Propterea transfigurat in se teporem istum dilectus, dicens, *quia caput meum plenum est rore* ibid. qui utique frigidus est, & *cincinni mei*, capilli scilicet cogitationum intentionum crispantes & in altum recurvi pro desiderio cœlestium, *guttis noctium*, quæ tamen rori similes sunt, aut ros ipse. Consonant hinc intelligentiæ nostræ & si multiplex altera sit responsio amore dormitantis & quasi somniculosè, pigreque vigilantis. *Expoliavi me tunicâ meâ*, curarum forensium, *quomodò induar illa? Lavi pedes meos*, affectionum à luto & pulvere phantasmatum, *quomodo inquinabo illos*, ibid. v. 3. ambulando rursùs per vias terrestium? Amor, quia non satis excitatus à voce videtur, tangitur à manu. Sensit hoc
B amor ipse jam factus alacrior ex tremore displicendi, cum sollicitudine complacendi. *Dilectus*, inquit, *meus misit manum suam*, quæ est vis operativa intima, *per foramen*, ℣. 4. occultum animæ penetrans & illabens usque ad ventrem qui inferiùs amoris sedem habet. *Surrexi*, proximior in amando, *ut aperirem dilecto meo* ℣. 5. nedum vocanti jam & pulsanti, sed interiùs operanti. *Manus mea*, quatenùs essent puriores ad amplexum sponsi, *stillaverunt myrrham primam*, ibid. coinquinationis expulsivam, *& digiti mei*, discretionis, tenentes prolem ob similem causam ne corrumperetur operatio, *pleni myrrha probatissima*, probata ex industria virtuosæ pœnitentiæ & veniæ, probatior ex consecutione gratiæ; sed probatissima ex certa spe gloriæ. Vel probata per fidem, probatior per spem, probatissima per charitatem. *Pessulum ostii mei* quod aliter nominatur vectis *verruel* gallicè, *aperui dilecto meo*, ℣. 6. quia rigorem omnem ostium mei consensus obcludentem amovi. *At ille declinaverat atque transierat* ibid. ita vulgò dicitur: *Qui non vult dum potest, non poterit cum volet.* Nunquid non justa est talis ingratæ tarditatis mulctatio? quæ tamen convertitur & cooperatur in bonum futuræ sollicitudinis amplioris. Amor itaque etsi dicat, pessulo a-
C moto, apertoque ostio, quòd dilectus declinaverat atque transierat, nihilominùs multum confitetur vocem, pulsum & tactum dilecti valuisse. *Anima mea*, inquit ibid. *liquefacta est ut dilectus locutus est.* Non excludit pulsum cum tactu quorum vehementior virtus esse solet quàm solius vocis. Quid autem sit ista animæ liquefactio conjecturamus ex materiali, qualis fit in nive, qualis in cera recenti ad solares radios; quoniam fit separatio partium heterogenearum ab homogeneis, & è contra, & quod remanet non se continet jam sub terminis propriis, sed alienis, ut in continente vase seu loco. Fit per contrarium in multis obduratio, quæ cedere nescit agenti, se penetrare conanti. Non secus amor igneus, maximè spiritalis & cœlestis facit liquescere cor pium ut tenerum sit & penetrabile ad nutum dilecti ingredi cupientis & ad omnem formæ impressionem satis aptum. Contrarium verò sæpè facit effectum ignis carnis. Exemplum de Manna quod liquefiebat ad solem & ad ignem dura-
D batur: *Cor* autem *durum malè habebit in novissimo.* Eccl. III. 27. Porrò durities ista quomodò causetur & quid est illud Apostoli: Rom. IX. 18. *Deus cujus vult miseretur, & quem vult indurat*, non mediocris est quæstio. Siquidem Deus neminem deserit, nisi priùs deseratur per aversionem ab eo & peccatum; sed desertione facta cadit homo in profundum & contem-

tem-

temnit. Contemnenti verò Deus non dat gratiam, sed resistit. Ac proinde non emollitur cor nec liquefit ad gratiæ susceptionem; tandem pœna damnationis infligitur & obduratio confirmatur. Causa igitur obdurationis est voluntas avertens, & hæc incitat; voluntas resistens, & hæc continuat; culpa promerens, & hæc confirmat; Deus gratiam non dans, & hæc non liberat; Deus justè puniens, & hæc ordinat.

A

Amor patitur vulnera: *Invenerunt me custodes*, inquit, *qui circumeunt civitatem* ℣. 7. civitas etsi possit in bonum accipi cum custodibus suis, Angelis & Prælatis, quorum bonæ sunt percussiones & vulnera sanctæ compunctionis, amoto pallio vanitatis. Attamen custodes isti qui circumeunt, intelligi possunt de pestifera gente illius sathan, qui circumit terram & perambulat civitatem peccatricem, in cujus medio sunt iniquitas & dolus, & Babylonica confusio. In quo sensu si textus præsens accipitur, consequenter sponsa zelans amorem sponsi incurrit ut fit inter currendum, in aspectu confusionis horribilis, quia videt iniquitatem & contradictionem in civitate, *Ps.* LIV. 10. quid vulneretur sentiens cum Apostolo: 2. Cor. 11. 29. *Quis infirmatur & ego non infirmor? Quis scandalizatur & ego non uror?* Sic enim Pentapolis peccatrix affligebat nequissimis operibus animam justi Loth, non flagellis corporalibus. Est autem apud Isaïam *pallium laudis* quod dandum erat pro *spiritu mœroris*, Isa. LXI. 3. nunc autem ex adverso concipit zelus amoris spiritu mœroris, sublato pallio laudis. Nam quomodò cantaret Canticum Domini in terra Babylonis aliena? *Ps.* CXXXVI. 4. Amor præterea quoad proprietatem alteram languet exclamans: ℣. 8. *Adjuro vos*, fortis obsecratio, *Filiæ Jerusalem*, supernæ civitatis, *si inveneritis dilectum*, immò quia vobiscum est, *ut annuncietis ei*, qui novit omnia, *quia amore langueo.* Sanè quia læditur amor & honor ipsius, nequeo non languere; quoniam nullum valeo præstare remedium, zelus enim domus suæ comedit me. Et quia tot mala quæ video tollere non valeo, cum languore tolero & gemo. *Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est*, & *habitavi cum habitantibus Cedar* Psal. CXIX. 5. tenebrarum harum, neque patet vobiscum celer ingressus ad dilectum. *Cupio enim dissolvi & esse cum Christo.* Philipp. I. 23. Cupio civitatem turbidam deserere corporis mei ut libera fiat mihi pertractatio summi boni satians & quietans. Est igitur causa languoris mei ex unico amore suo duplex; quoniam læditur à prævaricatoribus, neque mihi plenè possidendus citò datur. Fiat utinam languor iste mihi in mortem, qualis est illa justorum. Amor sponsæ quo ferveat amplius & feliciter langueat, perflatur interrogationibus filiarum Jerusalem quasi nesciarum, ut est illud. Gen. III. 9. *Adam ubi es?* vel potiùs illud ad Mariam amore languentem. *Mulier quid ploras?* Joan. XX. 13. *Qualis est dilectus tuus ex dilecto?* Amas enim per amorem, *ô pulcherrima mulierum, qualis est dilectus tuus, quia sic adjurasti nos.* Cant. V. 9. Respondens protinus amor pro conditione sua, laudat dilectum ex vivaci colore: quia *candidus & rubicundus*, ℣. 10. ex singulari decore, *electus ex millibus*; ex ornato vertice, *caput ejus aurum optimum*, ℣. 11. cujus *comæ* sunt *sicut elatæ palmarum*, fortes scilicet, in altum dilatatæ cogitationes, sicut exaltatur cœlum à terra, cogitationes autem hominum vanæ sunt. Et quoniam abditissimæ sunt cogitationes Dei, neque comprehendi possunt dicuntur, *nigræ sicut corvus.* Ceterum commendantur oculi sapientiæ ejus ex columbina simplicitate mundissima & lectea. Et quoniam profunda fluviorum scrutantur, *habitant juxta fluenta* ℣. 12. Scripturarum *plenissima. Genæ illius* ornamenta faciei formosæ ac redolentes, *sicut areolæ aromatum* ℣. 13. *consitæ à pigmentariis. Labia ejus* quibus enarrat scientiam, *labia* sunt *distillantia*, moderatè & absque ulla putrefactionis labe *myrrham primam*, ut est illud cum similibus: Matth. V. 3. *Beati pauperes spiritu*, *& mites*, *& qui lugent*, & qui non habent hîc consolationem suam, *sed flent & esuriunt. Manus*, virtutis executivæ, sunt *tornatiles*, per agilem æquabilitatem; *aureæ* per sapientiam, *plenæ hyacinthis* v. 14. cœlicæ conversationis. *Venter*, qui vim vel memorativam vel generativam spiritualiter significat, *eburneus* est, per candorem castitatis non urentis, & per saphyrorum pretiosorum distinctionem in cœli donis. *Crura illius*, ℣. 15. usque ad pedum firmitatem signant vias gressuum divinorum, secundùm misericordiam & veritatem, sub typo columnarum marmorearum, sunt *super bases aureas* inflexibiliter *stabilitæ. Species ejus*, ibid. candorem puritatis odoriferæ gerit, *ut Libanus*, *& electus* est inter alios, *sicut cedri*, proceritate sunt imputribilitateque laudabiles. Commendatur *Guttur illius suavissimum*, ℣. 16. in vi spirativa, sonativa & distributiva ad inferiora corporis membra. Et quid per multa fieret morosa dinumeratio, *totus desiderabilis.* ibid. Amor ad extremum, quia sublimius ascendere non poterat subjungit: *Talis est dilectus meus*, *& ipse est amicus meus*, *filiæ Jerusalem*, ibid. Dilecto dicit amationem ex electione, sed amicitia addit reamationem & mutuam communicationem.

B

Rursùs quia sponsus sumitur à sponsa, nedum propter communicationem sed ad filiorum generationem; ubi fundatur communicatio naturæ secundùm originem filii vel filiorum à Patre. Præterea uxor in eodem gradu videtur esse ponenda quantùm ad amorem benevolentiæ cum filiis, secundùm quam communicationem magis diligitur filius quàm Pater; quia filius est aliquid ejus non autem Pater: præsumit igitur sancta fiducia multùm de Deo dilecto, ipsa diligens sponsa cum addit: *Et ipse est amicus meus, filiæ Jerusalem*, quia diligit & diligitur & in secretis communicat. Plus denique videtur dictura fuisse, si junxisset, & ipse frater meus. Quid præterea, si dixisset, & ipse est sponsus meus? Quid demum, si velut excedens audaci verbo conclusisset, ipse est filius, & puer & minister? nonne dixisset talia conformiter ad sponsum sic loquentem & laudantem, nedum sponsam pulcherrimam & immaculatam, sed omnem generaliter qui fecerit voluntatem Patris sui qui est in cœlis. Sanè sufficeit ei fortassis laudatio non proprii, sed alieni oris, sponsi & suorum Pastorum & Doctorum quasi paranymphorum inter sponsam & sponsum, qui sponsam vocant *Verbigenam*, seu *Deigenam*, & ita Dei Matrem. Ambrosius, Hieronymus, Augustinus, Bernardus cum similibus, quorum scripta patent & ratio certa convincit ex dignissima cohabitatione sponsi cum sponsa, & ejusdem per gratiæ semen fœcundatione, non ab altero, nec de altero quàm de seipso, ut audeat dicere sponsa insuper adventum Spiritus sancti: Et in obumbratione virtutis Altissimi, *filius meus es tu, ego hodie genui te* Ps. 2. 7. in die desponsationis meæ, & lætitiæ cordis mei *Cant.* III. 11. Quid hoc mirabilius? Vel dicere Deo: Cibus meus tu, ego hodie comedi te.

C

SYMPSALMA VIII.

Jungit amor soli solus, perfectus, & est par Auroræ, nitidus, ordine terribilis.

D

AMOR unus & unicus, simplex, perfectus & electus insinuatur cum dicitur circa medium sexti capituli: ℣. 8. *Una est columba mea*, simplificata videlicet per Spiritum sanctum, *perfecta mea*, cui nihil deest eorum quorum esse particeps debet. Quæ præterea juncta est mihi perfectè & fini suo. Tunc enim perfectum est unumquodque cum finem ultimum suum fuerit assecutum, sicut ex opposito, omne illud vanum est quod fine suo caret. Propterea vani sunt omnes homines in quibus non est sapientia quæ ipsorum finis statuta est. Sequitur: [*Una est matris suæ, electa genitrici suæ* ibid.] Mater & genitrix sponsæ, rectè intelligitur eadem increata sapientia, cujus filia est mens ana-

anagogicè sursùm acta. *Nam qui spiritu* sapientiæ *aguntur, hi filii Dei sunt* Rom. VIII. 14. *Viderunt illam filiæ & beatissimam prædicaverunt, reginæ, & concubinæ laudaverunt eam* Cant. VI. 8. Pendet hæc pars ab illa præcedenti, *Sexaginta sunt reginæ, & septuaginta concubinæ & adolescentularum non est numerus*, ỷ. 7. quæ hic possunt intelligi filiæ nuncupari. Sequitur vox admirantium. *Quæ est ista quæ progreditur quasi aurora consurgens, pulchra ut luna, electa ut sol, terribilis ut castrorum acies ordinata* ỷ. 9.? Hæc pro textu præsentis octavi sympsalmatis transcursa sic conjungamus ad præcedentia, tanquam pro diapsalmate. A

Amor fidenter ausus est dicere post descriptas dilecti proprietates, *& ipse est amicus meus, filiæ Jerusalem.* Cant. V. 16. Subjungunt ad incendii fomentum crementumque petitionem. *Quo abiit dilectus tuus, ò pulcherrima mulierum, quo declinavit dilectus tuus, & quæremus eum tecum?* ỷ. 17. Non itaque petunt propter se quem liberè possident in Jerusalem cœlesti, sed ad sponsam, ideo jungunt *tecum*. Respondet amor in principio sexti capituli: *Dilectus meus descendit in hortum suum*, qui est in subcœlesti Jerusalem quoad universos & singulos quos gratia facit esse quasi paradisum in benedictionibus, *ut ibi pascatur in hortis, & lilia colligat, ad areolam aromatum*, quæ omnia sunt benedictiones meritorum, quibus pascitur dilectus, & quæ colligit quando remunerat. Amor rursùs quasi delectatus confabulatione prolixiori ad filias Jerusalem, narrat in ardore simplicis cordis laudes suas sibi priùs attributas à sponsa cum redditione multiplici. Et ita procedit hujus totus capituli sexti & septimi contextus, quasi sua sit alternata narratio, usque ad principium octavi, vel paulò ante; ubi decimum & ultimum drama incipit per collationem, nominatim ad dilectum & ipsius responsionem. Nos autem ex ipsis tria partiti sumus sympsalmata sub triplici versu novissimo. B

Amor igitur colloquium habens cum filiabus Jerusalem, quæ vicem gerunt paranymphorum inter sponsum & sponsam; non ut instruat eos, sed ut desiderio suo satisfaciat & doceatur, continuat responsionem ad interrogationem factam, immò diffusa verbositate sæpius interrupta dilatat eam. *Ego*, inquit, *dilecto meo*, intendo, *& dilectus meus*, intendit *mihi*, *qui pascitur inter lilia*, Cant. VI. 2. candidorum meritorum ab eo mihi magnificè collatorum, ex quibus me collaudat, dicens ỷ. 3. *Pulchra es, amica mea, & decora sicut Jerusalem*, ad cujus exemplar formata sum atque pacifica. Quod si fidenter dixerim priùs, *& iste est amicus meus*, Cant. V. 16. nolite mirari, quoniam me dignatur totiens amicam nominare, cujus judicio & dono virtutum suarum dicor; *terribilis ut castrorum acies ordinata* Cant. VI. 9. C

Amor iterum continuat narrare verba dilecti ad eam. *Averte*, inquit, *oculos tuos a me*, quorum unus est discretivus seu speculativus, alter experimentativus seu practicus, *quia avolare me fecerunt.* Cant. VI. 4. Dicitur in Psal. LXIII. 8. *Accedet homo ad cor altum & exaltabitur Deus.* Hoc verbum esse potest præsentis intelligentiæ de avolatione dilecti, qui sublimior semper apparet, quo videri sollicitudine quæritur ampliori, *ponit enim tenebras latibulum suum.* Ps. XVII. 12. Sequitur laus capillorum, dentium & genarum, prout supra quarto capitulo.

Sequitur denique materia præsentis sympsalmatis jam aperta: *Sexaginta sunt reginæ* &c. Cant. VI. 7. usque *descendit in hortum* &c. ỷ. 10. Fœcundus est iste textus in sententiis, si deberent singula discurri: quæ omnia reducuntur ad unitatem amoris & multiplicitatem ejus. Unitas objectalis multiplicitas formalis est: unitatem expressit Apostolus cùm totiens dixit: *Unum corpus, unus spiritus, una spes vocationis, unus Dominus, una Fides, unum Baptisma, unus Deus & Pater omnium* Eph. IV. 4. 5. Et iterum: *Unum corpus, & unus panis sumus* 1. Cor. X. 17. Et universaliter in Evangelio Joannis per totum. Et quid potest compendiosius dici quam illud Apostoli 1. Cor. VI. 17. *Qui adheret Deo unus spiritu est.* Quinimò illud Christi de manducante & bibente carnem & sanguinem suum sacramentaliter: *In me manet, & ego in eo* Joan. VI. 57. Ceterum notati sunt status varii in adolescentulis, concubinis, reginis. Illustrationes insuper variæ in aurora, luna & sole. Conclusa sunt tandem omnia in ordine, seu coordinatione charitatis, quoniam priùs dictum erat: *ordinavit in me charitatem.* Cant. II. 4. Nunc iterum repetitur, & postmodùm quantùm valeat ordo charitatis & amoris dicendo, *terribilis ut castrorum acies ordinata.* Cant. VI. 9.

Amor si ordinatus sit, nihil fortius & inimicis terribilius est. Consistit autem ordo amoris ad Deum, ad se, ad proximum. Derivatur insuper ordo iste ab ordine tam supercœlesti Beatissimæ Trinitatis, quàm cœlesti Angelicæ dignitatis. Et iste ordo subcœlestis dicitur monasticus in homine singulariter; ecclesiasticus in politia spirituali; politicus in regimine temporali, de quibus non est hic dicendum per singula, nisi quòd generalis ista potest regula dari, quòd nihil absque ordine alicubi pulchrum est, nihil placens, nihil stabile. Sunt à Beato Dionysio traditæ (sicut creditur revelante Paulo) Cœlestes Ordinum Angelicorum hierarchiæ, sunt ad exemplar earum traditæ subcœlestes hierarchiæ, tres monasticæ in eodem homine secundùm metaphoram, sicut loquitur Aristoteles & per tropologiam, sicut loquitur Theologus, junctâ simul anagogiâ. Tradita est hierarchia subcœlestis ecclesiastica per allegoriam, maximè junctâ tropologiâ. Tradita est etiam subcœlestis hierarchia temporalis, maximè per tropologiam incedens. Porrò hierarchia subcœlestis monastica & ecclesiastica, magis spectat ad sympsalma præsens & duo sequentia. Qua in re posset introduci tota traditio Dionysii *De Angelica hierarchia.* Cap. X. cum expositionibus suis. Tradunt enim quòd in homine quolibet novem Officia vel Ordines cœlestium Angelorum reperiri debent. Infima hierarchia secundùm naturam, media secundùm industriam, tertia & suprema secundùm gratiam. Multi super hoc Ordine & hierarchiis multa tradiderunt, pro suo quilibet sensu & ingenio. Denique redeunt omnia in unam de portionibus animæ humanæ sententiam cum suis habitibus & actibus cum relatione; præterea ad formalem objectorum rationem, quoniam bonum est objectalis ratio solius Dei, & finis ultimus est, & hæc in arce reponitur, ubi mens amat, arce manens unica, unicum, sola solum Deum. Proinde ratio superior habet pro objecto se ipsam, & res spirituales abstractas, sicut Angelos subsequitur inferior ratio, deducens ex superioribus principiis conclusiones scibiles, & ex inferiori sensualitate sensationes experimentales sensuum exteriorum & interiorum: circa quas sensationes & ex quibus, inferior hierarchia constituitur sicut ex ratione inferiori media, & ex superiori suprema.

Prima per naturam, secunda per industriam, tertia per gratiam, junctâ industriâ. Super quas omnes collocatur mens in arce Sion, tanquam imago & gloria & similitudo quædam Beatissimæ Trinitatis. Amor ordinatus habet in qualibet hierarchia quandam speciem Trinitatis, secundùm majus & minus. Hierarchia siquidem mentis in arce Sion tanquam supercœlestis imago, imò & deificatio purè gratuitè sigillata, signata & tracta, habet Deum, nedum pro causa vel principio efficiente, quemadmodùm res omnes habent; nedum pro causa vel principio formante, vel objectaliter & vitaliter immutante, quemadmodùm capaces sunt omnes creaturæ rationales secundùm memoriam, intelligentiam & voluntatem, per diversas illuminationes & participationes gratiarum gratis datarum, quales sunt Prophetiæ, Dona sanitatum, Dona linguarum, & abbreviato verbo, omnes gratiæ præter gratiam gratum facientem & acceptantem ad vitam æternam; verumetiam per candem gratiam gratum

tum facientem, sanctificantem & inhabitantem, quæ reddit mentem sponsam Dei, charissimam filiam, sororem, coheredem, amicam, & commensalem, immò audacissimo cum pietate verbo Matrem, unde *Verbigena*, vel *Deigena* nominatur. Post istam quasi supercœlestem hierarchiam, sunt in homine, sicut in microcosmo seu minori mundo reperibiles aliæ omnes hierarchiæ figuraliter tàm cœlestes quàm subcœlestes, spirituales & temporales. Cujus rei consideratio manifesta esse potest perscrutanti Trinitatem, invenibilem esse in omnibus his hierarchiis antedictis. Nunquid non habet sensualis hierarchia memoriam, notitiam & amorem, respectu objectorum philosophicè cognoscibilium & amabilium? sicut in Logicis, Moralibus & Physicis, per infallibiles Leges & regulas in quibus velut Theophaniis & ænigmate videtur Trinitas Deus. Nunquid non portio rationis superior memoriam habet, notitiam & amorem respectu sui? quoniam sibi maximè præsens est. Comparatur etiam secundùm memoriam, notitiam & amorem substantiarum spiritualium & immaterialium quæ sub Deo sunt æternitatis participes. Amor si consideretur psallere Cantica Canticorum conformiter ad prædictas hierarchias se vicissim coaptando, nunc ad illam quasi supercœlestem, nunc sigillatim vel conjunctim ad alias velut cœlestes vel subcœlestes, spirituales vel temporales; manifestum est quam latitissima sit Canticorum materia, vel exponendo vel exercendo.

SYMPSALMA. IX.

Nescit amor, vehitur, turbatur, crebro vocatur.
Pareat ut veniens laus sibi multa datur.

AMOR nescire se dicit; similiter ad Ps. LXXII. 21. pluries nominatim ibi. *Quia inflammatum est cor meum & renes mei commutati sunt, & ego ad nihilum redactus sum & nescivi.* Per ignorantiam autem cogitur incircumvelatè Deus, secundùm Dionysium. Sic amor sponsæ postquam confabulando narraverat filiabus Jerusalem ex persona sponsi: Cant. 6. 10. *Descendi in hortum meum ut viderem poma convallium*, quæ sunt merita humilium, *& inspicerem si floruisset vinea*, quæ per Baptismum de Ægypto translata est, *& germinassent mala punica*, sanctarum intentionum: subjunxit in persona sua, *nescivi, anima mea conturbavit me propter quadrigas Aminadab* ℣. 11. Aptissimè quidem per Aminadab (qui spontaneus interpretatur) accipitur Christus, *qui voluntariè genuit nos*, secundùm Jacobi verbum. c. 1. 18. Cujus quadrigæ sunt Evangelicæ quatuor doctrinæ, quibus evecti fideles conturbaverunt mundum bona conturbatione, quando *conturbatæ sunt gentes* per pœnitentiam, *& inclinata sunt regna*. Ps. XLV. 7. per fidei subjugationem, vocantibus Apostolis & successoribus suis, & piè clamantibus quater, juxta quatuor Evangelia, ℣. 12. *Revertere, revertere Sunamitis*: id est captiva, *revertere, revertere ut intueamur te*, hoc est, ut reversam & conversam diligamus te. Nam ubi amor, ibi oculus; & ita videre diligere est. Amor sponsæ continuò convertit alloquium cœptum cum filiabus Jerusalem, non quidem verborum strepitu, sed solita meditatione. Convertit, inquam, ad laudem Ecclesiæ de gentibus tàm universalis quàm singularis; quoniam unitas nectit omnem, ut etiam remanet cujuslibet salva singularis proprietas. Nihilominùs placet in hoc sympsalmate sermonem facere super universali & per allegoriam, quatenùs solers lector animadvertat ita potuisse fieri per universum decursum jam peractum, principaliter secundùm anagogiam cum illuminatione Philosophica; quemadmodùm in sequenti & ultimo sympsalmate convertetur oratio ad tropologiam, quasi pro adolescentulis, sicut magis aptatur ad concubinas & reginas; & præcedentia texuntur de illa quæ unicè perfecta est & electa, virgo, filia, soror, sponsa quasi Mater honorificata & quodammodò deificata. Est autem sensus ille allegoricus dicendus in hoc Libro propriè literalis tanquam ab Autore Salomone principaliter intentus; ubi voces aliud loquuntur, sed res literam significant, quemadmodùm de lignis Libani quæ constituerunt sibi Regem.

A Amor nominari potest tripliciter, conformiter ad actum triplicem hierarchicum. Nam est amor purgativus, cui servit tropologia & moralis scientia. Est amor illuminativus cui servit allegoria & speculativa Theologia. Est amor perfectivus, cui servit anagogia & practica Theologia. Dictum est hactenùs principaliter de amore perfectivo, secundùm anagogiam & practicam Theologiam, jungendo speculativam aliquando. Dicendum est in hoc nono sympsalmate præcipua intentione de amore illuminativo, per allegoriam aut per speculativam. Decimum verò sympsalma deserviet maximè amori purgativo, secundùm tropologiam & moralem scientiam. Sic enim debitum solvere conabimur, nedum perfectis & sapientibus, sed minus perfectis qui proficiunt aut proficere desiderantter incipiunt.

Amor illuminativus conatur per allegorias, ex narratione sponsæ ad filias Jerusalem, sub persona dilecti, Ecclesiam de gentibus commendare sub nomine *Sunamitis*, quæ captivitatem sonat, qui sensus per
B expositores copiosissimè & quasi principaliter tractatur in hoc toto Canticorum Libro. Docet hoc Glossa ordinaria ex eorum dictis particulariter excerpta. Vocatur quoque osculatio oris, Incarnatio Christi, similiter desponsatio & amplexio cum similibus. Dicuntur *Adolescentulæ*, simplices de Ecclesia; dicuntur, *concubinæ* & *reginæ* Prælati minores & majores benè fœcundantes & regentes Ecclesiam. Dicitur Unica, Columba, Perfecta tota universalis Ecclesia ad unum Pastorem Christum, & ejus unicum in terris Viearium Pontificem Summum simplificata. Dehinc pluralitas pastorum & sodalium & tabernaculorum & oppugnationum refertur ad hæreticos.

Porrò *Lectulus floridus* cum similibus, spectat ad contemplativos, sicut egressio sponsæ ad exteriores vineas & hortos, trahitur ad activos, præsertim prælatos & Rectores Ecclesiæ majores & minores & Doctores: adeò quòd tota ferè connexio corporis mystici Ecclesiæ significata, per actus corporis veri tra-
C ducitur ad istos: nunc nomine oculorum, quoniam illuminant; nunc per choros castrorum, quia lætificant & defendunt in concordia quasi chori, nunc laudatur sub admiratione quasi filia principis, & pulchritudine gressuum; quoniam sunt calciati & præparati ad evangelizandum pacem prout loquitur Isaias: LII. 7. *Quam speciosi pedes evangelizantium bonum.* Rursùs ipsi eidem comparantur *capillis*, quoniam adhærent Christo capiti immediatiùs & sunt ordinati, *sicut greges caprarum quæ apparuerunt de Galaad.* 1. Cant. VI. 4. idest de acervo testimonii Scripturarum de quibus Christus: Joan. V. 36. *Testimonium*, inquit, *perhibent de me.* Comparantur denique *dentibus* conterentibus cibum spiritualis doctrinæ sub unitate ordinata prout est, *grex ovium quæ ascenderunt de lavacro* Cant. V. 5. Baptismi vel Pœnitentiæ non sine multiplici fructu, sed *gemellis fœtibus*, propter geminam Dei & proximorum charitatem.

Comparatur insuper sua conversatio, quæ per *genas* figuratur, cortici per humilitatem pallenti *mali puni-*
D *ci*, continentis in se grana doctrinarum rubicunda per charitatem, sub ordine mirabili sententiarum, quæ dicuntur hìc occulta genarum vel ipsius Ecclesiæ.

Comparatur juncturis femium & monilibus, umblico & crateri tornatili, qui nunquam indiget poculis: *Cant.* VII. 1. 2. 3. & seq. Ventri quoque & acervo tritici vallato liliis, & duobus uberibus, duobus insuper gemellis hinnulis capreæ, propter vim genitivam spiritaliter atque nutritivam. Comparatur collo & turri eburneæ, propter vim sustentativam & castam, oculis rursùs & pisci-

piscinis in Hesebon, *quæ sunt in porta filiæ multitudinis*, Cant. VII. 4. propter vim spiritaliter inspectivam, & aquis doctrinarum fœcundam, instar piscinarum. Dicuntur subinde, *nasus*, propter vim olfactivam spiritaliter, unde percipiunt insidias hostium, sicut à turre Libani fit corporaliter, qua respicit contra Damascum. Dicuntur, *caput*, propter universalem vim regitivam & influxivam spiritalium sensuum & motuum, sicut à Carmelo monte nutrimenta corporaliter accipiuntur.

Porrò, *comæ capitis* hujus spiritalis sunt *sicut purpura Regis*, rubicunda & præcipua propter charitatis nitorem *quæ juncta est canalibus* à superna Jerusalem fluentibus. Denique laus totius Ecclesiæ ab ipsis sumitur, quoniam per eos, *pulchra est & quam decora & charissima in deliciis*, cujus altitudo *assimulatur palmæ*, quoniam & ipsi Prælati cum Doctoribus *sunt similes uberibus & botris* propter vim nutritivam, nunc in lacte simplicioris doctrinæ, nunc in vino subtilioris.

Dicit propter istos sponsus, quòd ascendet *in palmam*, per gratiam, & apprehendet *fructus ejus*, per remunerationem, *& ubera tua*, loquitur ad sponsam, *sicut botri vineæ* Cant. VII. 8. Causa dicta modò, *& odor oris tui*, à quo sonat prædicatio, *erit*, *sicut odor malorum*. Ibid. *Odor*, inquam, *vita in vitam bonis*, *& in mortem malis*. 2. Cor. II. 16. *Guttur tuum*, significans vim gustivam, *est sicut vinum optimum* Cant. VII. 9. ex efficacia. Subjungit postremò sponsa quasi secum reputans & loquens, *vinum* non dubium quoniam bonum, *dilecto meo ad potandum*, *labiisque & dentibus illius ad ruminandum:* causaliter intellige, quia potare facit & ruminare.

Amor increatus, abyssus amoris, fons, fluvius & flumen, cujus derivatio est ipsius vocatio: cur ab initio vocatio, cur ab initio vocatam & electam Synagogam velut arentem deseruit & repudiavit, superinfusa & desponsata gentium Ecclesia. Pendet ista quæstio ab ordine divinæ providentiæ, quæ charitatem ordinavit in effectibus suis, quos utique dicere possumus amores suos; quoniam suum dicere, amare est. Amavit & facta, *vidit* insuper *cuncta quæ fecerat*, quo oculo nisi amoris? *& erant valdè bona* Gen. I. 31. valde ergo amabilia, quoniam bonum & amabile convertuntur. Propterea res unaquæque tantùm habet de amabilitate, quantùm Deo amanti placitum est. Cesset ergo superba curiositas mortalium super hujusmodi quæstiunculis. Cur? Respondet Propheta. Psal. CXXXIV. 6. *Quæcunque voluit fecit.* Respondet & pro se ipso. *Miserebor cui miserebor, & clemens ero in quem mihi placuerit.* Exod. XXXIII. 19. Repudiata est Synagoga priùs electa: demeruit priùs ita fieri, dicente Propheta ad Deum. Psal. LXXII. 27. *Quoniam qui elongant se à te peribunt, perdidisti omnes qui fornicantur abs te.* Elongata est, periit, fornicata est, dispersa est & repudiata, & Ecclesia gentium gratis electa, sub typo Vasthi superbæ & Hester gratiosæ.

Amor æternus qualem dicendus est plus diligere, vel præscitum in gratia nunc existentem, sicut Synagoga fuit; vel prædestinatum odiosum peccato actuali, qualis erat Ecclesia gentium futura? Responsio fit per distinctionem; quoniam secundùm præsentem justitiam plus amavit Synagogam reprobam tunc existentem in gratia, sed simpliciter plùs Ecclesiam gentium tunc existentem in culpa, ne glorietur stulta præsumptio omnis carnis in conspectu suo. I. *Cor.* I. 29.

Amor increatus quos amasse plus existimandus est vel Angelos vel homines? Quos insuper inter homines vel Christum vel totam Ecclesiam, quos rursùs in Ecclesia, vel Matrem suam vel Joannem cui commissa est in custodia, vel Petrum cui suæ commisit regimen Ecclesiæ, quem plus subinde dilexit vel Joannem vel Petrum? Rursùs si Deus ab æterno dilexit mundum creandum, cum omnibus quæ in eo sunt, vel ex tempore? Et quodlibet dicatur, si plùs dilexit unam creaturam quàm aliam, cum in actu dilectionis suæ infinito non videatur inveniri posse plus vel minus. Sed videtur è contra, si omnia dilexit æqualiter, cùm non fallatur in dilectione, sunt omnia æqualiter bona. Ampliùs, si diligit omnia, & nihil odit eorum quæ fecit, quo pacto creaturæ suæ quas fecit, quotidie deficiunt, corrumpuntur, intereunt, moriuntur, nedum morte temporali, sed (quod horribilius est etiam solo cogitatu) moriuntur æternâ.

A Præterea si diligit omnia, cur non omnibus dat salutem, cur non prosperitatem, cur non delicias, cur malis prospera, cur bonis adversa? Cur multa tolerat, immò laudat, in creaturis irrationabilibus? Superbiam in equo, invidiam in cane, iram & ferocitatem in leone, avaritiam in cornicula, segnitiem in bubone, luxuriam in sue vel hirco, gulam voracem in lupo, & ita de similibus; qualia tamen velut odiens reprobat in hominibus punit, & damnat: tales sunt quæstiones super provido & ordinato amore Dei, sine numero. Pro quibus sit hæc unica conclusio, quòd amor Dei in se unicus est invariabilis & immotus, sive comparetur ad homines salvandos, sive ad damnandos, sive coaptetur ad creaturas irrationales: attamen multiplex, varius dicitur amor æternus relatus ad effectus, secundùm quos dicitur recipere majus & minus in amando, prout creaturæ suæ plùs recipiunt vel minùs de perfectione in essendo. Aliquibus contulit solum esse, aliquibus vivere, quibusdam sentire, B nonnullis ratiocinari & intelligere. Superaddit autem electis suis benè vivere & lætari cum beneplacito gratiæ suæ, quos fecit capaces & participes imaginis & gloriæ suæ, per memoriam sui intelligentiam æternorum, cum merito hîc in via in osculo sancto oris sui sub spe beatificationis in gloria. Neque est qui dicere possit, *cur ita facis?* qui omnia quæcunque voluit fecit, facit & faciet in secula seculorum.

SYMPSALMA X.

Visit amor vineas hortos & poma reservat.
Oscula vult pueri, fortis amor quasi mors.

AMOR *visitat hortos. Veni, dilecte mi, egrediamur* &c. Cant. VII. 11. Reservat poma dilecto, vult osculari fratruelem suum infantem, quia *Sugentem ubera matris*, *quis mihi det te fratrem* C *meum* &c? Cant. VIII. 1. Denique, *fortis ut mors dilectio*. ℣. 6. Et si quatuor istas amoris proprietates ultimas, quasi totidem linguas igneas vel scintillas aut sub similitudine fontis quasi totidem rivulos, juxta quos canitur decimum & postremum sympsalma Canticorum, possemus adaptare præcedentibus, secundùm anagogiam & allegoriam: nihilominùs placet appropriare per tropologiam amori purgativo, quasi pro adolescentulis, quarum non est numerus. Plures siquidem sunt imperfecti quàm perfecti vel diu proficientes. Competit adolescentulis adhuc lac sugere cum infante Jesu, quem introduxit fratrem suum sugentem ubera matris suæ, quæ hîc accommodè multùm intelligitur Virgo Maria. Juvat intentionem nostram; quia deinceps per totum capitulum nulla fit mentio de dilecta sub appellatione sponsæ, sed soror appellatur & dilecta, de qua subjungitur ℣. 8. *soror nostra parvula est & ubera non habet*, quasi nondum sit apta viri connubio.

Amor purgativus & perfectivus differentes habent conditiones, sicut & personæ, quibus conveniunt inD cipientes & perfectæ multùm distant. Sicut præterea diversificantur in triclinio cordis inferius & superius habitaculum, aut potiùs arx sublimissima super ipsum triclinium, de quo plurima supponuntur hîc declarata super Cantica Canticorum Mariæ, specialiter Tractatu secundo. *Et exultavit spiritus meus*, Luc. I. 47. & in opere metrico super idem *Magnificat* vicibus repetitis.

Amor purgativus in adolescentula Sunamite, dùm in-

inchoat tempus amantium adhuc parvula, nedum apta numero concubinarum vel Reginarum, donec adoleverit ætas, & uberibus intumuerit, converti debet ad considerationes humanitatis Christi, maximè dùm infantulus erat sugens ubera ad literam Matris Mariæ, vel per allegoriam Matris Ecclesiæ. Ita fatetur Bernardus se egisse in novitiatu super illo: *Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi.* Cant. I. 12. Et aliorum sine numero sunt exempla, altera (quod sequens ad ista est) quæ passiones sensuales veraciter fiunt in concupiscibili & irascibili sic amantis & se afficientis per pietatem & gaudium, spem, timorem, tristitiam: deosculatio prætereà non quæritur immediatè fieri ad caput Christi quod est Deus, ubi est os ejus divinum, sed ad pedes humanitatis, quærendo veniam; vel ad manus spiritûs in petendo & reddendo gratiam, ut per primum osculum declinet à malo, per secundum faciat bonum, quousque dignetur dilectus tenere manum dexteram ejus, & deducere, hoc est delectabiliter ducere & cum gloria suscipere, ut jam perfectus amor dicat: *Defecit caro mea & cor meum, Deus cordis mei & pars mea Deus in æternum.* Psal. LXXII. 20. Denique convenit huic amori purgativo vita activa, consistens principaliter in refrenatione vitiorum cum assuefactione virtutum moralium: quibus præsuppositis; quasi pro diapsalmate loquatur jam textus noster, & ab eo sumamus quæ requirit amor iste.

Amor purgativus quem novitium dicimus, qui protenditur ad omnes Christianos, literatos & idiotas, imperfectos, proficientes & perfectos, potest rememorationem suam ad paucissima reducere, magis per interjectiones suspirando, quàm per subtilia speculando. Supponamus ex ancilla Theologiæ Grammatica, quòd interjectio est pars orationis significans mentis affectum voce incognita; addi poterat gestu incognito: primum propter aures disciplinæ capaces; alterum propter oculos gestuum cognitores. Diximus ista; quia nulla pars orationis efficacior est ad movendos affectus quàm interjectio, tradente Hugone & experientia teste. *Gestus sunt ad oculos, voces ad auditum.* Exempla sunt in sensibilibus manifesta, qualia videmus transferri per devotos simplices in orationibus suis ad Deum coram imaginibus Crucifixi, aut jacentis Christi in præsepio, vel adorati inter Magos, vel præsentati in Templo, vel fugientis in Ægyptum, vel revertentis, vel inventi in Templo, vel descendentis in Nazareth. Simplicium itaque Fides, etsi non potest ad rememorationem altitudinis sapientiæ Dei pertingere per subtiles intellectûs meditationes, fiat quod dicit Dionysius, ad congregantis patris unitatem & deificam simplicitatem unio vel unitio. Ad quod faciendum simplex Fides, & erigens Spes, & amplexans amor sufficiunt magis affectualiter suspirando quasi per interjectiones, quales sunt, *ô utinam!* quàm per intelligibiles alias speculationes, quæ non sunt in hominis arbitrio, sicut interjectiones affectionis: nihil enim magis in potestate nostra est quàm desiderium vel voluntas. Ceterum practica patet in istis latissimè per omnem lectionem, meditationem & orationem, immò cogitationem, ut confestim suspiret amor novitius ad Deum quocunque proponatur sibi, vel in speculo, vel in ænigmate interiùs vel exteriùs, intelligibiliter vel sensibiliter, ut dicat cum Psalmista: *Diligam, te Domine, fortitudo mea,* Ps. XVII. 2. vel adhuc succinctiùs cum illo qui recogitans dictum Apostoli: *Gal.* IV. 6. Quòd *quia sumus filii Dei, misit Deus in corda nostra spiritum filii sui clamantem: Abba Pater.* reflexit se super se. Quid postulas dum dicis, *Abba Pater?* Respondit sibi ipsi suspirabundus in alta: *Te.* Adhæsit in isto *Te*, nihil ultra petens, quia neque quid peteret ultra patebat. Composuerunt sibi multas pro multitudine divinarum inspirationum visitationes, responsiones hujusmodi brevissimas conformes affectui pietatis; ut illud: Ubi Jesus ibi Maria. *Dilectus meus mihi, & ego illi.* Cant. II. 16. *Domine Jesu suscipe spiritum meum.* Act. VII. 59. Et ita de qualibet petitione orationis Dominicæ, sicut dicendo cum suspiratione interjectiva. *O pater, ô noster, ô qui es in cœlis,* & celatis ineffabilibus & ignotis. *O sanctificetur nomen tuum* sanctificans & sanctificandum. *O adveniat regnum tuum,* regnum omnium seculorum, ut sis omnia in omnibus, & regnes in me, quia regnare debes. *O fiat voluntas tua,* præceptiva, prohibitiva, consultiva, cohibitiva, & voluntas beneplaciti tui, *sicut in cœlo & in terra.* Avertas autem faciem tuam à voluntate permissionis tuæ, quoniam indignatio est contra vitia, non eorum volitio: propterea rogamus. *Converte nos Deus salutaris noster, &* convertendo nos *averte iram tuam,* cadere non permittens nos *à nobis.* Ps. LXXXIV. 5.

Amor novitius potest in rememoratione pro omni subtilitate & scientia fixos habere & hærentes oculos spectantes ad Incarnationem Domini nostri Jesu Christi, qui per Evangelia digesti sunt, & in pictis vel sculptis imaginibus ostenduntur satis conformiter ad Apostolum. *Nihil,* inquit, *judicavi me scire inter vos, nisi Jesum Christum & hunc crucifixum.* I. Cor. II. 2. Similis est ratio vel potior de rememoratione circa Eucharistiæ Sacramentum. At verò diceret fortè aliquis quòd in picturis & imaginibus repræsentatur Deus sub formis sensibilibus, quæ occasionem dant errori; sicut in figuratione sanctæ Trinitatis. Respondemus cum illo qui dixit: *Pictoribus atque Poëtis, quodlibet audendi semper fuit æqua potestas.* Quoniam ut pictores fingiunt illa quæ ad rei veritatem aliter se habent vel habuerunt; ita scriptores nedum Poëtici, sed Prophetici & Evangelici & morales multa dicunt sub parabolis & figuris, aliter quàm res se habeat, nisi coaptemus signa rerum cum rebus. Sufficiet igitur amori novitio, pro omni subtilitate exercitium in desiderio Catholicæ vitæ præsentis cum suspirio ad æternam, quasi dicendo. *Quis mihi det te fratrem* &c. Cant. VIII. I. cum similibus ascensivis, protensivis & unitivis interjectionum affectibus: ut *O Abba Pater,* ô diligam te, ô osculer te, ô amem te.

Amor novitius sciens ab Apostolo quòd *Oportet accedentem ad Deum credere quod Deus est, & quod se quærentibus remunerator est,* Heb. XI. 6. accipit Fidem & Spem per quas dirigitur & erigitur ut dicat: Cant. VII. 10. *Ego dilecto meo, & ad me conversio ejus.* Unde dotata charitate, quia diligentes se diligit, convertitur ad orationem, sciens illud: *Sine me nihil potestis facere.* Joan. XV. 5. Et *quia nemo venit ad patrem nisi* &c. Joan. XIV. 6. adjungit Fidei, Spei & Charitati orationem, ut approximet Deo secundùm doctrinam Dionysii. Et quia oratio sæpiùs arida est, nisi lactetur & foveatur, adjungit lectionem secundùm doctrinam pietatis quam continent universæ Scripturæ Canonicæ, & sanctæ devotioni congruentes. Et hanc significat sub metaphoris variis ad lectionem & meditationem aptis, ut per agrum, in quo est thesaurus regni cœlorum, in quo per allegoriam dicitur exisse Jacob & Isaac ad meditandum. Comparat & Libros villis & vineis & malis punicis, unde suscipit flores & fructus sanctorum desideriorum, ut incipiat doctrinæ lac in uberibus quæ dare possit dilecto. Conjungit ad extremum Fidei, Spei, Charitati, orationi, lectioni & meditationi gratiarum actionem, quæ in odore mandragorarum spirantium in sportis sensuum suaviter & ad fœcunditatem valentium designatur.

Amor novitius subinde notat proprietatem alteram ante penultimam in ordine quinquaginta, & secundam in hoc sympsalmate, sine qua nullus, aut exiguus in doctrina pietatis profectus accrescit. Et hæc est rememoratio seu non obliviosa retentio perfectorum. Et hoc observasse denotat ubi subsequitur. Cant. VII. 13. *Omnia poma nova & vetera, dilecte mi, servavi tibi,* super bonitate & adjutorio memoriæ sensualis intrinsecè. Multi multa tradiderunt. Seneca in Epistolis, Tullius in Rethorica nova, tradens artem quandam

dam pro Rethoribus: composuerunt alii certas abbreviationes sententiarum, vel ex aliis compositas tradiderunt memoriæ: figuras nonnulli protaxerunt quemadmodùm fecimus Canticichordis, & alibi de pennis columbæ, de psalterio & aliis musicis. Traduntur hac intentione in Mathematicis figuræ theorematum; non ut ibi maneat hærens imaginatio: alioquin dicente Augustino. *Facilius est in terra navigare, quàm per hujusmodi figuras scientiam acquirere.* Alioquin prætereà reddetur homo faciliter phantasticus & ineptus ad intelligibilia. Sint igitur figuræ paucæ & ordinatæ ad adjutorium phantasiæ ministrare debentis intellectui phantasmata clara, serena, ordinata, tranquilla ad intelligibiles species abstrahendas, secundùm quas intellectus & voluntas jam valeant dimissis vel quasi sopitis phantasmatibus negotiari circa rationem, intelligentiam & amorem divinorum.

Convenit hoc modo rememorari parabolicos sermones Scripturæ sacræ, particulares insuper historias de rebus singularibus. Nam cùm scientia, secundùm Aristotelem, sit de primis per se universalibus & necessariis; nunquam habetur scientia de prædictis per reductionem ad intelligibilia, & universalia, propter quæ sensibilia & particularia inducuntur tanquam pro exemplis manuducentibus à sensibus in intellectum. Sic enim omnia literaliter posita de historiis, reducuntur ad universalem Dei providentiam, nec aliud nituntur ostendere; aut ad moralem & divinam instructionem sub universalibus regulis, ut quòd *Lya* significat vitam activam, & *Rachel* vitam contemplativam, sicut *Martha* & *Maria*, *Petrus* & *Joannes*, & ita de similibus suo modo, secundùm quæ scientia concluditur vera & certa, quòd fieri nequit innitendo imaginationi & memoriæ sensuali.

Amor novitius concepto fervore spiritûs ex doctrina pietatis & assidua ruminatione ipsius, jam oscula vult pueri Christi. *Quis mihi det*, inquit, *te fratrem meum*, per conformitatem humanitatis, *sugentem ubera matris meæ*, per dignationem nimiæ charitatis, *ut inveniam te solum foris*, ne turba pudoris turbationem inducat, *Et deosculer te*, per sincerum & sanctum devotionis affectum in pignus dilectionis & arram speratæ desponsationis, *& jam me nemo despiciat*, Cant. VIII. 1. velut indignam te tanto amore. *Apprehendam te*, ℣. 2. non propriis viribus, sed dignanter apprehensa à te, *& ducam*, ducta à te, *in domum matris meæ*, quæ est universalis Ecclesia, fideles in te regenerans, *& in cubiculum genitricis meæ*, quod est aliqua specialis & arctior Religio quàm sola universalis sub te Abbate Christo, ubi observer, orner & erudiar in novitiatu meo placentior esse tanquam sub Aggeo eunucho in triclinio feminarum: *ibi me docebis*, quoniam tu Deus scientiarum Dominus es, *&* edocta & spiritualibus epulis referta de manu tua, *dabo tibi poculum ex vino conditum, & mustum malorum granatorum meorum*: ibid. non quo tu vescaris vel inebrieris, sed ego per te. Dicam quoque, ex sententia in experientia spiritûs & devotione *Læva ejus sub capite meo*, per spei sustentationem, quatenùs in pace in idipsum dormiam & requiescam. Donec dùm tu Domine singulariter constitueris me *& dextera* charitatis tuæ *amplexabitur me*, ℣. 3. te protegente & custodiente in me tranquillum hunc devotionis statum à conturbatione hominum & contradictione linguarum per ministerium filiarum Jerusalem, quibus digneris ita mandare & dicere: *Adjuro vos filiæ Jerusalem ne suscitetis neque evigilare faciatis dilectam, donec ipsa velit.* ℣. 4. Quinetiam dicant cum admiratione: ℣. 5. *Quæ est ista quæ descendit de deserto deliciis affluens, innixa super dilectum suum*, nimirum ego sum monita per te per os Isaiæ suadentis: Cap. L. 10. Ut *qui ambulaverit in tenebris & non est lumen ei, speret in Domino, & innitatur super Dominum Deum suum.* Ceterum gratias ago dilecte mi, quia dicis & ita fecisti: ℣. 5. *Sub arbore malo suscitavi te, ibi corrupta est mater tua, ibi violata est genitrix tua.* Arborem malum intelligo Crucem tuam, ibi corrupta est & violata Mater mea sapientia tua, quæ bonorum omnium Mater est & genitrix in virtute, ex morte culpæ suscitans me. Audio denique & obedio dum præcipis: *Pone me, ut signaculum super cor tuum, ut signaculum super brachium tuum.* ℣. 6. Sed obsecro fiat in me experimentaliter causa quæ subjungitur: *Quia fortis est ut mors dilectio.* ibid. Amor novitius sic dixisse seu optasse putetur, sub typo dilectæ Sunamitis adolescen-
A tulæ.

Nunc pertractetur ultima proprietas amoris, quæ conveniens est in quocunque qui verè dilexerit: Fortis amor quasi mors. Mortificatio siquidem fit carnalium desideriorum in bonis, dùm crescente charitate minuitur & moritur cupiditas. Zelus insuper, vel *æmulatio* Christi dilecti quàm *dura* fiat tam activè quam passivè, *sicut infernus*, ibid. Docuit hoc sua mors in cruce, ex quo factum est illud. Osee XIII. 14 *O mors ero mors tua, & morsus tuus ô inferne.* Docuit hoc idem, zelus & æmulatio tot Martyrum pro dilectione Christi, in quibus fuerunt lampades ignis, lampades ignis atque flammarum: in quibus prætereà *aquæ multæ* populorum & tyrannorum, *non potuerunt extinguere charitatem, nec flumina* superirruentium tribulationum & exundantium supra modum, *obruerunt illam.* Cant. VIII. 7. In quibus denique facto de-
B clamaverunt. *Si dederit homo omnem substantiam domus suæ pro dilectione, quasi nihil despicit eam*, ibid. immò nec animam propriam dilectione facit chariorem, proclamantes cum Apostolo: Rom. XIV. 8. *Sive vivimus sive morimur Domini sumus.* Amor proinde novitius ne contemnendus sed erudiendus videretur à Christo, commendatur humilitas ejus, sagacitas & virtuositas, usque in finem capituli & Libri contra vanum timorem & noxium teporem. *Soror nostra*, loquitur Christus, velut ad filias cœlestis Jerusalem, *parvula est*, per sui reputationem, *& ubera non habet*, ℣. 8. excressentia per tumorem. *Quid faciemus sorori nostræ in die* tentationis, *quando alloquenda est* variis hæreticorum astutiis, aut hostium ceterorum in salutibus crebris. Respondent ad tuitionem parvulæ sororis. *Si murus*, est cardinalium virtutum & donorum constitutus ad custodiam ejus, *ædificemus super eum propugnacula argentea*, ℣. 9. per collationem do-
C ctrinarum eloquentiâ fulgentium. *Si ostium est*, per quod ingredi possit hostis, *conpingamus illud tabulis cedrinis*, ibid. hoc est imputribilibus responsionum sententiis. Porrò gratus amor Sunamitis nostræ Abysac, confitetur se jam impletum esse quod proponitur faciendum. *Ego*, inquit, ℣. 10. *murus* clausus scilicet undique ad defensionem virtuosam, ne subintret hostilis invasio, & *ubera mea sicut turris*, ad constantem & sagacem eorundem hostium desuper impugnationem. Ex quo virtutum ornatu resistendo & agendo, *facta sum coram dilecto meo, quasi pacem reperiens*, ibid. quia *cum fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt omnia quæ possidet*, Luc. XI. 21. neque timori cedit mundano, diabolico vel humano, non quidem propria virtute, sed illius qui custodit & custodibus tradit. Propterea sub typo vineæ subditur de nostra Sunamite: *Vinea fuit pacifico in ea*, ℣. 11. subaudi, pace, de quo modò dictum est, *ex quo facta sum coram illo quasi pacem reperiens:* ℣. 10. quæ vinea habet oculos, qui sunt potentiæ & vires ipsius animæ cum habitibus & actibus suis, *tradidit* pacificus Christus *eam custodi-*
D *bus* Angelicis, & Doctoribus seu Prælatis, & hoc quidem non sine mercede, quoniam *vir affert pro fructu ejus mille argenteos*, qui sunt totidem actus boni vel meritorii in numeri perfectione designati. Confirmans rursùs ipse Christus custodiam adolescentulæ suæ sub præmissæ vineæ typo dicit ℣. 12. *Vinea mea coram me est.* per complacentiam & custodiam. Deinde protinùs sermonem convertit ad eandem: *Mille* argentei supple, sunt illius qui est tibi pacificus. Remunerationes perfectæ reddentur eis qui sunt, *tui pacifici*, rogantes quæ ad pacem tuam sunt & efficaciter laborantes, *& ducenti* argentei, quasi perfectio-

fectioris numeri: *his qui custodiunt fructus* ejusdem vineæ, ne perdantur aut demoliantur. Sequitur: *Vox dilecti*. Cant. v. 2. Christi *Quæ habitas in hortis*, viii. 13. doctrinalis pietatis & virtualis operationis, *amici auscultant te*, qui sunt omnes zelantes profectum salutis tuæ, *fac me audire vocem tuam*, non clamore verborum exteriorum, sed piorum desideriorum. Amor novitius respondet, vel ex humilitate verecunda indignam se reputans loqui dilecto sub præsentia amicorum. *Fuge dilecte mi*, ℣. 14. sicut Petrus: *Exi à me Domine*, Luc. v. 8. vel si altiora sentiamus de ea, dicemus hanc responsionem ex fiducia procedere, & per insinuationem, osculum & amplexum dilecti postulare in petitione secreti ad altiora secretioraque loca, quàm sint horti cum amicis. Ita enim priùs optaverat, ℣. 1. *Quis mihi det te fratrem meum sugentem ubera matris meæ, ut inveniam te solum foris & deosculer te, & nemo me despiciat* vel respiciat? sperans à dilecto fugiente super montes aromatum posse se sursum trahi amoroso quasi suspirio blanda susurravit in amicorum præsentia: ℣. 14. *Fuge, dilecte mi, assimilare capreæ hinnuloque cervorum*, per alacrem amoris & sursum agentis hilaritatem, *super montes aromatum*, montes æternos, à quibus mirabiliter illuminas, ubi est secretum solitudinis, serenum luminis, cubiculum pacis, latibulum caliginis, *in foraminibus petræ, in caverna maceriæ*, Cant. ii. 14. ubi sunt deserta seculorum & speciosa deserti, regio pacis & lucis & terra viventium, deserta, invia, inaquosa carnalibus, ubi est desiderium collium æternorum, ubi loqueris ad cor in multitudine magna dulcedinis amantibus te, abscondens *eos in abscondito faciei tuæ à conturbatione hominum, & in abscondito Tabernaculi tui à contradictione linguarum* Psalm. xxx. 21. illuc ad extremum tracta & posita sola cum solo, unica cum unico, quid aliud expectem, quid orem, quid insinuem à dignatione A dilecti mei, nisi illud ab initio: Cant. i. 1. *Osculetur me osculo oris sui?*

Finit Joannes de Gerson super Cantica Canticorum *Frater Joannes Prior Cœlestinorum Lugduni, de completione hujus operis & morte fratris sui, adjunxit quod sequitur.*

COMPLEVIT iste Doctor elevatus hoc opus egregium *super Cantica Canticorum* apud Lugdunum Galliæ. Anno Domini 1429. Die Sabbati 9. Mensis Julii. Duodecima verò die ejusdem Mensis, Anno ætatis suæ 66. inter verba orationis spiritum Deo devotè reddidit; & dulcibus nunc (ut piè creditur) ample- B xibus & osculis dilecti sponsi perfruitur, de quibus in his ultimis suis Canticis tanta & tam sublimia, mira subtilitate & affectûs suavitate, dulci gutture velut olor parata modulatus est. Vale, mi Domine & frater, & unici tui Germani Cœlestini quondam tibi chari in hoc cœno relicti, curam apud Dominum piam agere non desiste.

F I N I S.

JOANNIS GERSONII

Doctoris & Cancellarii Parisiensis,

MONOTESSARON

SEU

UNUM EX QUATUOR EVANGELIIS.

Collat. ad MS. Cod. Vict. 68.

MONITUM.

POST *Veteres Scriptores primus Joannes de Gerson quatuor Evangelistarum historiam ipsis eorum verbis connectendum suscepit. Quod opus ad imitationem Ammonii* Monotessaron *sive* Unum ex quatuor Evangeliis *inscripsit. Opus sanè arduum & difficile, ei præsertim qui nullum hujus generis opus prævium haberet. Nam longè facilius fuit iis qui post ipsum Harmonias aut Concordantias Evangelistarum scripserunt, invento & perfecto a Gersone operi quædam addere, nonnulla immutare, ac demùm quædam illustrare & in commodiorem ordinem digerere. At qui primus Evangelistarum verba collegit, comparavit & in ordinem digessit; is Herculeo sanè labore defunctus, maximaque debetur ipsi industriæ suæ laus. Scripsit istud opus Joannes de Gerson tempore tumultûs & belli, ut ait in Prologo, ac proindè post Concilium Constantiense, cùm inter Delphinum & Burgundionem Ducem sævum ac internecinum bellum grassaretur, quo tempore exul erat Auctor. Extat ista Concordia in Bibliotheca Victorinæ Codice* Dc. 8. *nunc* 68. *ad quem collata est & multis in locis emendata.*

PROOEMIUM
IN CONCORDANTIAS EVANGELISTARUM,

Collectas per Venerabilem Magistrum Joannem de Gerson Cancellarium Parisiensem, quas intitulavit Monotessaron, *aut* Unum ex quatuor.

EVANGELIUM latum esse & magnum, & rursùs concisum, divinus Bartholomæus dixit, Dionysio, in de mystica Theologia, teste. Cujus ratio multiplex nostræ congruens intentioni potest elici, dùm aliquid proloqui volumus super *Unum ex quatuor*, nuper edita compilatione. *Verbum* quidem quod *in principio erat apud Deum*, est unum & multiplex, prout de Spiritu sapientiæ tradit Sapiens, unum in essentia, multiplex in effectu. Est unum rursùs apud nos, progrediendo per viam negationis resolutoriæ, omnimodum verò per viam attributoriæ positionis. Est prætereà unum & efficax cuilibet accommodè se coaptans, & loquens verbum Evangelicum, & *penetrabilius omni gladio ancipiti, pertingens usque ad divisionem spiritûs & animæ &c.* Hebr. IV. 12. ut spiritus, à quadam animalitatis concretione solutus, liber & expeditus, fas habeat circumquaque in circuitu levare oculos suos, ubi videt & affluit, & miratur, & dilatatur cor suum. Ubi rursùs est juxta Philosophicum dictum intellectus adeptus quidam. Insuper habetur innocentiæ status, ubi visus fuisset Deus in libro creaturæ totius, claro contemplationis intuitu. Denique, verbum quod erat in principio immensum, fecit Deus abbreviatum,

viatum, dum *Verbum Caro factum est.* Joan. I. 14. Imò si profundè speculamur, Verbum istud unum quod *erat in principio apud Deum.* Ibid. 2. dici potest, tàm in creatione rerum, quàm in Incarnatione, quodammodò multiplicatum, juxta metaphysicalem de creatis intellectibus considerationem, qui quantò sunt imperfectiores, & à prima verbi luce distantiores, tantò magis plurificantur, pluribus egentes speciebus & actibus, quàm perfecti. Et certè sic experimur in humanis intellectibus, quòd præstantiores, tàm ingenio naturali, quàm exercitio doctrinali, sub paucioribus conceptibus plura, majoraque sub universalitate cognoscunt. Sunt qui ad paucula verba, putà ad Orationem Dominicam, considerationes velut innumerabiles, per multa septenaria Petitionum, Donorum, Virtutum, Beatitudinum, Sacramentorum, Dotum, & similium, sub omni facultate resolvunt: & tanquam in Libro legentes, & in sereno monte constituti, collectam rerum magnitudinem, quasi sub uno solis radio, contemplantur.

Cur ista dicimus? Nimirùm quia dignum est & salubre Christianis, præsertim studiosis in Theologia, quæ multa est secundùm præfatum Bartholomæum & minima, ut ponant sibi resolutionem & ordinem ad pauca, quoniam habet omnis veritas ad unum vel pauca reduci. Quid erit illud unum vel paucum convenientius accipiendum, quàm Evangelium? Ita enim narratum est de theologizante Cecilia, quòd semper Evangelium Christi gerebat in pectore suo: cujus exemplo nunquid non est utile sapientiæ sectatoribus, ut suum omne studium referant ad Evangelicam unitatem? Prorsus erit hoc ad memoriam utile, & ad pietatem proficiens, cùm in eo reconditus sit cultus Dei præcipuus: cùm sit præterea in autoritatis arce locatum. Proinde talis reductio habebitur faciliter, si verbis singulis, si propositionibus, si sententiis pondus suum detur, cum inquisitionibus & solutionibus dubiorum, sicut edocent Theologici tractatores: & hoc sive fuerit doctrinis practicis, sive speculativis intendendum. Vide totam materiam de Trinitate, locum invenies congruum, ubi dicitur: Joan. I. 1. *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum*: Materiam de creatione rerum ibi, *omnia per ipsum facta sunt*, vers. 3. Materiam de incarnatione, ibi, *Verbum Caro factum est*, vers. 14. Materiam de gratia. *& habitavit in nobis*, ibid. Postremò de gratia Sacramenti, ibi, *vidimus eum plenum gratiæ & veritatis.* ibid.

Quisque igitur voluerit, vel legere vel studere, quasi saluberrimum & solidissimum divinæ Legis fundamentum, ostensa est ibi via latissima, qua progrediatur, & omnia quæ alibi vel audierit vel studuerit, velut in unum principium reducat, colligat & reponat. Ita enim Theologiam egregius Doctor Bonaventura in suo Breviloquio totam inchoavit, mediavit, & finivit à primo principio, quod sine dubio est illud quod *In principio erat apud Deum.* Joan. I. 2. *Ego* (inquit Jesus) *principium, qui & loquor vobis.* VIII. 25. Et in Apocal. I. 8. *Ego sum* α *&* ω, *principium & finis.* Quis dignè laudaverit Aureolum, qui totam sub paucis conclusionibus Bibliam, præcipuè quatuor Evangelia, mira subtilitate compegit. Nonne sanctus Thomas, totam penè Theologiæ practicam (prolixioribus licet verbis) in Secunda Secundæ conclusit? Quam Summam, si tantò quæreret impendio Theologicorum sobria studiositas, quantò conteritur in supervacuis multorum, heu vana curiositas! haberent profectò Theologi, unde quorumdam sapientium in oculis suis insultatio (phantasticos appellans Theologos) retusa cessaret.

Conatus est nostrâ ætate unus ex Theologiæ Professoribus, notare semitam per quam novus Theologiæ discipulus haberet pergere. Sed dum etiam atque etiam recogitavit, tot invenit ingeniorum varietates, tot prætereà pro diversitate finium multiplicitates mediorum, pro loco, pro tempore, & societate, denique pro occurrentibus exercitiis, nunc in istis Doctoribus, nunc in illis, ut vix aut nusquam valeat uniformis regula constitui. Veniebat rursùs in animum cudere quædam nova Opuscula super *Unum ex quatuor*, sed repressit modestior consideratio, & pauculis annotationibus voluit esse contenta. Prospice quot & quanta pateant à summis ingeniis elaborata super Evangelia, per Glossas Ordinarias interlineares, per Margines, per Homilias, per Postillas, per Determinationes, per Concordantias magistrales, per Sermones, &

themata, per compilationes, nunc summatim, nunc cum ingenti coacervatione ex aliorum dictis, quis cuncta dinumeret? Consultius idcirco visum est relinquere proprium cuilibet studium, laborem, ordinemque quærendi, quàm Glossas iterùm super Glossas addere, quæ nec sufficerent curiosis, & negligentes vel onerarent, vel non satis instruerent. Vescendus est panis, nedum materialis, sed doctrinæ, in sudore vultus nostri. Mos iste non virorum est, sed infantium, non posse, vel nolle cibum recipere, nisi aut præmasticatum, aut minutatim discissum. Vanitas quoque nonnullorum ex Scriptoribus mysticè notatur ab Ecclesiaste, Cap. vi. 2. quoniam diebus ac noctibus non cessant, & sua summo labore quæsita dimittunt homini extraneo & otioso, qui vel non utitur, vel in superbia abutitur derelictis. Quid proderit, oro, cæcis, vel aversis oculis, si digito (ut ajunt) lux ipsa monstretur. Ceterum, si non inspicitur Augustinus in suo *De doctrina Christiana*, si Hugo in Didascalico, si documenta summatim notata ab Auctore *De virtutibus & vitiis*, super modò docilitatis, tàm in Doctore, quàm in discipulo: quid habet exiguitas præsentiùm sperare Scriptorum, ut legi modò digna putetur, ne dixerimus imitari (quamquam minùs inutile sit nova, quàm nulla sectari) dum optima quæque vetera per negligentiam intereunt? Nunquid non hæc est causa non infima, cur opiniones totiens, & secundùm Aristotelem infinities repetuntur & revolvuntur, quia nimis est fastidiosum cor humanum, quodam insatiabili pruritu nova semper appetens, & vetera, seu quæ ab aliis dicta scriptaque cognoverit (etiam meliora) fastidiens. Cur aliunde, si non ex hoc, tot Lecturarum super Sententias, & alibi prægrandes sarcinæ? Nonne ideò, quia quod in una parte alter tractavit, idem mox in alteram ab illo retorquetur, dùm tritam alterius semitam pudet sequi, & placet contentionibus intendere? Nihilominùs, quisquis exercitationis gratiâ voluerit in hac compilatione nova, quæ dicitur *Unum ex quatuor,* novam expositionis semitam invenire, vel progredi, vel ostendere, non culpamus. Neque enim paucior est spiritualium, quàm corporalium gustuum varietas. *& suus cuique mos est, nec voto vivitur uno.* Alterius postremò natura gaudet, donec venerimus ad illud unicum *Verbum, quod erat in principio apud Deum,* Joan. I. 2.

PROLOGUS.

EVANGELICOS Canones composuit Eusebius Cæsariensis in Græco, quos Hieronymus, Damasi rogatu, Latinis tradidit, referens de Ammonio Alexandrino, quòd ediderit *Unum ex quatuor* : & ipsum se dicit Eusebius imitatum. Sed vitio scriptorum & propter varias translationes Evangeliorum, contextus illius Ammonii (Hieronymo teste) falsò fœdèque laceratus inveniebatur. Ut igitur maneret Evangeliorum integritas, nihilominùs notum fieret studiosis in quibus Evangelistæ conveniebant, & in quibus non, inventa est Canonum prædicta compositio, quæ jam penè recessit ab usu: fortè propter novam in Evangeliis (prout & in aliis sacræ Scripturæ Libris) per Capitula quotationem. Ut autem labor Veterum tantus non ex toto periret, placuit tradere modum, quo posset quilibet studiosus uti præfatis Canonibus, in Libris etiam non habentibus eos, vel ipsos noviter inscribere fas haberet. Procedunt autem Canones Evangeliorum per Concordantias, nedum reales vel historicas; sed quandoque per vocales, ubi constat non esse eandem doctrinæ vel historiæ narrationem, sicut de Pascha, sicut de filio Reguli, & de servo Centurionis, sicut de cæco sanato in ingressu Jerico, & de cæcis in egressu sanatis; & apertissimè in piscatione Petri, quando fuit vocatus ad sequelam, & de piscatione quam exercuit post Resurrectionem, quando *manifestavit se iterum Jesus*, Joan. xxi. constat enim non eandem, sed diversam piscationem fuisse, & ita de plurimis, quod expedit cognoscere, ne dissonantia difficilis & impossibilis ad concordandum textualiter oriri videatur.

Utrum verò Liber * Ammonii *Unum ex quatuor*, reperiatur usquam apud Latinos, igno-

* Extat in Bibliotheca Patrum Harmonia Evangelica quæ nomen præfert Ammonii: ast ea non est opus Ammonii quod quatuor Evangelistarum verba ipsa continebat, sed Historiæ Evangelicæ Breviarium. Est & alia Harmonia Evangelica Tatiani nomine inscripta, quam Baronius Ammonii esse putavit, quæ eadem videtur esse quam secutus est Zacharias Chrysopolitanus Episcopus, qui XII. Ecclesiæ sæculo in Ammonii Harmoniam Commentarios scripsit.

ignoro. Egregius autem Doctor Auguſtinus, Librum edidit præclariſſimum de conſenſu Evangeliſtarum, in quo modum exorſus eſt componendi *Unum ex quatuor*; cui nuper exordio, datum eſſe credimus in reliquis, Auctore Domino, complementum: quod opus eò facilius poterit incorruptum ſervari, quàm in principio naſcentis Eccleſiæ, quò ſuſcepta multiplicataque eſt unica Evangeliorum Hieronymi tranſlatio. Sed heu noſtra hac ætate miſera! quis leget hæc? Quis ſtudebit? Quis tranſcribet? Cernis & ſentis, frater Chriſtianiſſime, quantus modò bellorum pluſquam civilium horror circum tonat, quanta ſuccreſcit hæreſeum infelix pullulatio, quantùm inſuper, prævalente iniquitate, refriguit charitas; quemadmodum rursùs, ſacræ Legis ſtudium intermiſſum, ne dicamus irritum. Verùm, conſolatur nos pollicitatio Chriſti dicentis *In mundo preſſuram* imò pacem *habebitis*, Joan.xvi.33. de qua loquitur ad Dominum Propheta, dicens: *Pax multa diligentibus Legem tuam*, Pſal. cxviii.165. Et iterum: *Beatus homo quem tu erudieris Domine: & de Lege tua docueris eum* Ut quid ita? *ut mitiges ei a diebus malis,&c.* xciii.12.13. Hinc de Sapientia gloriatur alius, quòd *erit allocutio tædii ſui*, Sap. viii. 9. quia *non habet amaritudinem converſatio illius, nec tædium convictus illius,ſed lætitiam & gaudium.*Ib.v.16.Hanc amplectamur,frater chariſſime,ut tanquam altera Sunamitis, ſuo calore vivido caſtoque noſtram refoveat in miſericordia uberi ſenectutem. Denique juxta verbum Hieronymi ſe conſolantis & inducentis hymenæum, canamus nobis & muſis, imò Deo & Angelis, ſi aures ſurdæ fuerint ceterorum. Sive,ut Epicurus amico loquitur,*Duo nos,magnum ſatis theatrum ſumus*. Aut certè *ſedebit ſolitarius & tacebit,quia levavit ſe ſupra ſe*,Thren.iii.28.*Nunquam minùs ſolus, quàm cum ſolus*, nec magis actuoſus, quàm cum otioſus. Siquidem *Regnum Dei, intra nos eſt*,Luc.xvii.21. quod prorsùs eſſe quis dubitet ampliſſimum, compellens ibi Rationes & Canones omnium ſeculorum? Ubi Deus *omnia in omnibus*, 1. Cor.xv.28. in quo hîc, & nunc, & jugiter deambulemus animo. Vale Frater.

PROOEMIUM
SUPER
UNUM DE QUATUOR:
Cujus Titulus eſſe poteſt

TETRAMONUM, vel MONOTESSARON.

UNUM *ex quatuor Evangeliis* componere, divinus aperuit Auguſtinus, qui Libro ſuo *De conſenſu Evangeliſtarum*, ſubtiliſſimo quidem & operoſiſſimo, compingit ſub una ſerie narrationis Evangeliorum verba, uſque ad tempus, quo prædicare & baptizare Joannes exorſus eſt; quatenùs hoc exemplo, ſive ut à me factum eſt, inquit, ſive alio modo,commodiùs fieri poſſit,videat unuſquiſque, & in ceteris talibus locis fieri poſſe, quod hîc factum eſſe perſpexerit. Tentamus ergo continuare prout inchoaverat. Viſus eſt protinùs labor vix explebilis, maximè propter ordinis rerum geſtarum incertitudinem. Marcus enim (teſte Hieronymo) non ordinem rerùm geſtarum, ſed ordinem Leviticæ electionis complexus eſt. Lucas ſimiliter in multis. Joannes verò ſeorsùm plura poſuit ab aliis, prætermiſſa pauca iterans quæ tradiderant. Cùm igitur triplex ſit ordo narrationis literalis, unus rei geſtæ, alter anticipationis, tertius rememorationis, prout Spiritus ſanctus voluit, nunc ad hunc, nunc ad illum ordinem movere Scriptores: (non enim refert juxta traditionem Auguſtini, quibus verbis vel ordine, eadem ſententia vel veritas nota fiat) ſufficiat probabilis collocatio facta ſine præjudicio aliter vel ſentientium,vel ſcribentium;non etiam tali auſu temerario,quin intemeratum velimus manere quadruplicis Evangeliſtæ narrationis ſacramentum. Quis enim neſciat Spiritum Chriſti potuiſſe ſub uno eodemque penitùs verborum ſententiarumque contextu tradidiſſe geſtorum ſuorum verborumque ſalutarem hiſtoriam? Sed cum magno ſacramenti myſterio, ſibi placuit, ſub quadam concordiſſima (ſi ita dici poſſit) diſſonantia, mentes fidelium commovere ad humiliorem, vigilantioremque, nec

non multipliciorem investigationem veritatis, palamque fieret, quatuor Evangelistas, non mutua conspiratione, sed divina inspiratione fuisse locutos. Nec offendat (petimus) aliquem, si contextus quatuor Evangeliorum in unum compactus, non potuit sonoritatem suam custodire, ab omni prorsùs specie nugacitatis, & cujusdam apparentis dissonantiæ alienam, quia sola textûs verba ponere, miscendoque custodire cura fuit. Denique, dabunt illustrationem glossæ Doctorum, præsertim Augustini, Libro prætacto, quamvis pauculas annotare, quasi marginales glossulas, studium fuit, obtestatione præmissa, ne Scriptores eas textui misceant, neque quotationes capitulorum, & Evangeliorum annotationes omittant vel confundant. Sit ipsa merces increata Dei sapientia, pollicens & dicens; *Qui me elucidant, vitam æternam habebant.* Eccl.xxiv.31.

Dividitur autem præsens opus in tres partitiones, & quælibet in suas Rubricas & Historias, juxta variam materiæ qualitatem. Partitio prima, continet originem & ingressum Christi usque ad progressum suæ Prædicationis, ibi: *Anno decimoquinto, &c.* Luc.III.1. ubi est secunda partitio, usque ad egressum suæ Passionis & Resurrectionis ibi: *Prima autem die azymorum*: Luc.XXII.1. ubi ponitur tertia & finalis partitio. Sequitur Tabula continens centum & quinquaginta Rubricas; quæ Tabula, etiam per se utilis erit ad cognoscendum in quibus conveniant, & in quibus Evangelistæ non conveniant.

Denique superadduntur Rubricellæ sub quatuor principalibus Rubricis; ne Lectoris memoriam sua magnitudine confunderet. Qui Lector advertat plures quàm hìc Concordantias in Canonibus Evangeliorum reperiri, quarum plurimæ sunt tantummodò vocales, videat si cor habeat ad illa.

CIRCA lecturam istarum Concordantiarum considerandum, quòd litterà M. posita significat quòd Matthæus illam dictionem ponat sequentem: M. similiter quando R. ponitur, intelligendum est de Marco: ubi L. Lucam significamus: eodem modo ubi J. ponitur, intelligendum est de Joanne. Unde si aliquando de literis prædictis duæ vel tres vel quatuor conveniunt, considerandum quòd literæ illorum Evangelistarum in scriptis concordant. Ex quo eliciuntur duo; primum, quod literæ adjunctæ dictionibus inter duo puncta computantur ad dictionem præcedentem, & ad illud quod tali dictioni adjungitur: Secundum, quòd Lector continuè debet istas Concordantias legere, & in legendo nihil attendere dictiones positas inter puncta, & sic habebit unum continuum Evangelium omnium Evangelistarum.

Augustinus: „Inter omnes divinas auctoritates quæ Sacris Literis continentur, meritò Evangelium præcellit.„ Hieronymus: „Evangelia Legis impletio sunt, & in his præcepta & exempla vivendi plenissimè sunt digesta.„ Chrysostomus: „Sicut enim in domum ubicumque fuerit positum Evangelium, non audebat accedere diabolus, multò magis animam intelligentias habentem tales & circumferentem non tanget unquam, neque superveniet ei dæmon, neque peccati natura. Attendamus igitur, dilecti, Scripturis, & si nullum aliud, Evangelica saltem nobis circunstudiosa fiant, & hæc præ manibus habeamus. Confestim enim expandens Librum, si permanseris usque ad finem, omnia respues mundana, omnia deridebis quæ hic sunt: & si dives fueris, nihil reputabis divitias; si inops, non confunderis inopia, non rapies, non avarus eris, sed concupitor eris magis inopiæ, & despicies divitias: si verò hoc fiet, omnia exterminabis mala.„ Et iterum.„ Quid unquam Evangeliis æquale fiet? utique Deus conversatur in terra, homo ascendet in Cœlum, & facta est omnium una permixtio. Angeli cum hominibus chorum faciebant, homines Angelis communicabant, & aliis cœlestibus supernisque virtutibus. Et erat videre antiquum repentè prælium dissolutum, Deum hominibus reconciliatum, diabolum confusum, dæmones fugientes, mortem peremptam, Paradisum apertum, maledictionem remotam, peccatum de medio sublatum, errorem lapsum, veritatem reversam, pietatis sermonem ubique seminatum & vegetatum, cælestem conversationem in terræ regione plantatam, supernas virtutes familiariter nobiscum loquentes, & ad terras sæpe Angelos ventitantes, ex hisque omnibus spem firmari certissimam futurorum. Hæc ille.„

TABU-

TABULA
CONTINENS CENTUM QUINQUAGINTA
RUBRICAS.

RUBRICÆ PARTITIONIS PRIMÆ.

1 *De æterna Christi generatione. J. 1.*
2 *De annuntiatione Joannis Baptistæ & conceptione ejusdem. L. 1.*
3 *De annuntiatione Christi ad Mariam per Gabrielem. L. 1.*
4 *De visitatione Elizabet per Mariam & hymno* Magnificat. *L. 1.*
5 *De ortu Joannis & circumcisione ipsius, &* Benedictus Dominus Deus Israel. *L. 1.*
6 *De genealogia Christi, & apparitione Angeli ipsi Joseph. M. 1.*
7 *De Edicto Augusti. Nativitate Christi. Annuntiatione per Angelum ad Pastores. L. 2.*
8 *De Circumcisione Christi. De Magorum adventu. L. 2. M. 2.*
9 *De oblatione Christi in Templo. L. 2.*
10 *De fuga Jesu in Ægyptum & occisione Innocentum, ac egressu Joseph de Ægypto. M. 2.*
11 *De inventione Christi pueri in Templo à parentibus ejus. De habitatione Joannis in deserto. L. 2. L. 1.*

RUBRICÆ PARTITIONIS SECUNDÆ PRINCIPALIS.

De Prædicatione Joannis. De progressu Prædicationis Christi.

12 *De Prædicatione & Baptismo Joannis in deserto. M. 3. R. 1. L. 3.*
13 *De genealogia Christi, secundùm Lucam. L. 3.*
14 *De jejunio Christi & tentatione. M. 4. R. 1. L. 4.*
15 *De testimonio Joannis de Christo. J. 1.*
16 *De prima vocatione Andreæ, Petri, Philippi, & Nathanaelis. J. 1.*
17 *De mutatione aquæ in vinum. J. 2.*
18 *De primo adventu ad Pascha, &* Solvite Templum hoc. *J. 2.*
19 *De Nicodemo. J. 3.*
20 *De querela quòd Jesus baptizabat. J. 3.*
21 *De Incarceratione Joannis. M. 14.* R. 6. *L. 3.*
22 *De Judæa relicta à Christo, & de Samaritana. M. 4. R. 1. L. 4. J. 4.*
23 *De Filio Reguli. J. 4.*
24 *De Libri traditione ipsi Jesu, & rejectione ejus extra civitatem, & quòd relictâ Nazareth venit ad Capharnaum. M. 4. R. 1. L. 4. J. 4.*
25 *De secunda vocatione quatuor Apostolorum ad familiaritatem Christi. L. 5.*
26 *De tertia vocatione ad sequelam. M. 4. R. 1.*
27 *De expulsione immundi Dæmonii, & sanatione omnis languoris. M. 4. R. 1. L. 4.*
28 *De socru Symonis. M. 8. R. 1. L. 4.*
29 *De vocatione Matthæi, quæ secundùm Augustinum est facta ante Sermonem Domini in monte. M. 9. R. 2. L. 5.*
30 *De electione duodecim Apostolorum, & Sermone Domini in monte Thabor, qui continet multas rubricellas propter multitudinem doctrinarum. M. 5. 6. 7. per totum. R. 3. L. 6. 11. & 12.*
31 *De leproso sanato. M. 8. R. 1. L. 5.*
32 *De servo Centurionis. M. 8. L. 7.*
33 *De Filio viduæ suscitato. L. 7.*
34 *De duobus volentibus sequi Christum. M. 8. L. 9.*
35 *De quietatione maris ad jussum Christi. M. 8. R. 4. L. 8.*
36 *De duobus Dæmoniacis curatis. M. 8. R. 5. L. 8.*
37 *De paralytico sanato. M. 9. R. 2. L. 5.*
38 *De convivio in domo Matthæi. M. 9. R. 2. L. 5.*
39 *De Suscitatione Filii Archi-synagogi, & de hæmorrhoissa. M. 9. R. 5. L. 8.*
40 *Da duobus cæcis illuminatis. M. 9.*
41 *De admiratione turbarum super doctrina Christi. M. 13. R. 6. consonat L. 8.*
42 *De jussione facta Discipulis, rogare dominum messis mittere operarios. M. 9.* R. 6. *L. 10.*
43 *De missione* XII. *Apostolorum. M. 10.* & *11. R. 6. L. 9.*
44 *De Interrogatione Joannis.* Tu es qui venturus es. *M. 11. L. 7.*
45 *De Pharisæo qui rogavit Christum manducare cum eo, & de Maria Magdalena. L. 7.*
46 *De occisione Joannis Baptistæ. M. 14. R. 6.*
47 *De probatica piscina. J. 5.*
48 *De Herode dicente Joannem surrexisse, & miracula facere. M. 14. R. 6. L. 9.*
49 *De reditu Apostolorum ad Christum. R. 6. L. 9.*
50 *De quinque panibus & duobus piscibus. M. 14. R. 9. L. 9. J. 9.*
51 *De ambulatione Christi super mare. M. 14. R. 6. J. 6.*
52 *De Prædicatione Eucharistiæ. J. 6.*
53 *De missione septuaginta duorum Discipulorum. L. 10.*
54 *De maledictionibus civitatum in quibus Christus prædicaverat. M. 11. R. 4. L. 10.*
55 *De Dæmonio muto & de peccato in Spiritum sanctum. M. 12. R. 3. L. 11.*
56 *De Matre Jesu & Fratribus quærentibus loqui ei. M. 12. R. 3. L. 8.*
57 *De petentibus signum de Cælo. M. 12. L. 11.*

58 De

De

RUBRICÆ TERTIÆ PARTIS,

De egressu Passionis, & Resurrectione Christi.

RUBRICELLÆ VIGINTI,

Sub magna rubrica trigesima, de Sermone Domini in monte supra annotata.

RUBRICELLÆ DUODECIM,

(Sub magna Rubrica CXLI. de Sermone Domini post Cenam) sumptæ juxta divisionem Evangeliorum, quæ leguntur in Ecclesia, ex quatuor Capitulis, scilicet 14. 15. 16. & 17.

RUBRICELLÆ UNDECIM,

Sub magna Rubrica CXLVI. De Passione Domini.

1 F*IT tertia conventio, & datur Jesus Pilato.*
2 *Judas se suspendit.*
3 *Jesus accusatur, & Pilatus interrogat.*
4 *Herodes Jesum spernit.*
5 *Barrabas requiritur.*
6 *Jesus flagellatur.*
7 *Jesus iterùm interrogatus non respondet.*
8 *Uxor Pilati monet Pilatum.*
9 *Barrabas iterùm requiritur, & datur.*
10 *Præses lavat manus.*
11 *Jesus illuditur in Prætorio.*

RUBRICELLÆ DUODECIM,

(Sub Rubrica magna CLI. De Resurrectione Domini) sumptæ juxta divisionem Evangeliorum, quæ leguntur in Ecclesia, paucis immutatis.

1 MARIA Magdalena, & Maria Jacobi & Salome. *R.* 16. *finis:* sicut dixit vobis.
2 Una Sabbati Maria Magdalena venit. *J.* 20. *finis:* à mortuis resurgere.
3 Maria stabat ad monumentum foris. *J.* 20. *finis :* hæc dixit mihi.
4 Et mulieres exierunt. *M.* 28. *R.* 16. *L* 24. *J.* 20. *finis :* factum fuerat.
5 Duo ex Discipulis Jesu ibant. *Luc.* 24. *finis:* fractione panis.
6 Stetit Jesus in medio Discipulorum. *L.* 24. *finis :* in omnes gentes.
7 Cùm esset sero die illa. *J.* 21. *finis :* habeatis in nomine ejus.
8 Manifestavit se Jesus Discipulis suis ad mare. *J.* 21. *finis :* à mortuis.
9 Dixit Simoni Petro Jesus. *J.* 21. *finis :* testimonium ejus.
10 Undecim Discipuli abierunt in Galilæam, *Matth.* 28. *finis :* ad consummationem seculi.
11 Recumbentibus undecim Discipulis. *R.* 16. *finis :* sequentibus signis.
12 Eduxit autem eos foras. *L.* 24. *R.* 16. *Joan.* 21. *finis :* sunt libros.

FINIS.

PRIMA

PRIMA PARS PRINCIPALIS.

DE ORIGINE ET INGRESSU CHRISTI.

& primò

DE ÆTERNA CHRISTI GENERATIONE. *Joan.* 1.

CAPUT I.

IN PRINCIPIO erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum: hoc erat in principio apud Deum. Omnia per ipsum facta sunt: & sine ipso factum est nihil. Quod factum est in ipso vita erat, & vita erat lux hominum: & lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt. Fuit homo missus à Deo, cui nomen erat Joannes. *a* Hic venit in testimonium ut testimonium perhiberet de lumine, ut omnes crederent per illum. Non erat ille lux, sed ut testimonium perhiberet de lumine. Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. In mundo erat, & mundus per ipsum factus est: & mundus eum non cognovit. In propria venit: & sui eum non receperunt. Quotquot autem receperunt eum: dedit eis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine ejus: qui non ex sanguinibus neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri: sed ex Deo nati sunt. *b* Et Verbum caro factum est, & habitavit in nobis. Et vidimus gloriam ejus gloriam quasi unigeniti à Patre: plenum gratiæ & veritatis.

a Fit hîc præoccupatio de missione Joannis: quæ postmodùm latiùs explicatur.
b Hic præoccupatio fit de Incarnatione verbi, quæ postmodùm latiùs explicatur.

PROOEMIUM LUCÆ.

QUONIAM quidem multi conati sunt ordinare rerum narrationem quæ in nobis completæ sunt, sicut tradiderunt nobis qui ab initio ipsi viderunt & ministri fuerunt sermonis: visum est & mihi assecuto omnia à principio diligenter tibi ex ordine conscribere, optime Theophile: ut cognoscas eorum verborum de quibus eruditus es veritatem.

Secundò de Annunciatione Joannis Baptistæ & Conceptione ejusdem. Luc. 1.

CAPUT II.

FUIT in diebus Herodis *a* regis Judææ Sacerdos quidam nomine Zacharias de vice Abia: & uxor illi de filiabus Aaron: & nomen ejus Elizabeth. Erant autem ambo justi ante Deum, incedentes in omnibus mandatis & justificationibus Domini sine querela. Et non erat illis filius, eò quòd esset Elizabeth sterilis: & ambo processissent in diebus suis. Factum est autem cum Sacerdotio fungeretur Zacharias in A ordine vicis suæ ante Deum secundùm consuetudinem Sacerdotii: sorte exiit ut incensum poneret ingressus in Templum Domini. Et erat omnis multitudo populi foris orans horâ incensi. Apparuit autem illi Angelus Domini stans à dextris Altaris incensi. Et Zacharias turbatus est videns: & timor irruit super eum. Ait autem ad illum Angelus. Ne timeas Zacharia, quoniam exaudita est deprecatio tua: & uxor tua Elizabeth pariet tibi filium: & vacabis nomen ejus Joannem. Et erit gaudium tibi & exultatio: & multi in nativitate ejus gaudebunt. Erit enim magnus coram Domino: & vinum & syceram non bibet. Et Spiritu sancto replebitur adhuc ex utero matris suæ. Et multos filiorum Israël convertet ad Dominum Deum ipsorum. Et ipse præcedet ante illum in spiritu & virtute Heliæ: ut convertat corda patrum in filios, & incredulos ad prudentiam justorum: parare Domino plebem perfectam, Et dixit Zacharias ad Angelum: Et unde hoc sciam? Ego enim sum B senex: & uxor mea processit in diebus suis. Et respondens Angelus dixit ei: Ego sum Gabriel qui asto ante Deum: & missus sum loqui ad te, & hæc tibi Evangelizare. Et ecce eris tacens & non poteris loqui usque in diem quo hæc fient: pro eo quòd non credidisti verbis meis quæ implebuntur in tempore suo. Et erat plebs expectans Zachariam: & mirabantur quod tardaret ipse in Templo. Egressus autem non poterat loqui ad illos. Et cognoverunt quòd visionem vidisset in Templo. Et ipse erat innuens illis, & permansit mutus. Et factum est ut impleti sunt dies officii ejus, abiit in domum suam. Post hos autem dies concepit Elizabeth uxor ejus: & occultabat se Mensibus quinque dicens: quia sic fecit mihi Dominus in diebus quibus respexit auferre opprobrium meum inter homines.

C *De Annunciatione Christi ad Mariam per Gabrielem.* Lucæ 1.

CAPUT III.

IN Mense autem sexto missus est Angelus Gabriel à Deo in civitatem Galilææ cui nomen Nazaret, ad virginem desponsatam viro cui nomen erat Joseph de domo David, & nomen virginis Maria. Et ingressus Angelus ad eam dixit: Ave gratia plena Dominus tecum; benedicta tu in mulieribus. Quæ cum audisset turbata est in sermone ejus: & cogitabat qualis esset ista salutatio. Et ait Angelus ei: Ne timeas Maria: invenisti enim gratiam apud Dominum: Ecce concipies in utero & paries Filium, & vocabis nomen ejus Jesum. Hic erit magnus, & Filius Altissimi vocabitur. Et dabit illi Dominus Deus sedem David *a* Patris

a Tres fuerunt Herodes. Unde versus:
Ascalonita necat pueros Antipa Joannem.
Percutit Agrippa Jacobum, dat carceri Petrum.

a Hîc patet quòd Maria fuit de genere Sacerdotali & Regali. Vide qualiter in Postilla.

tris ejus, & regnabit in domo Jacob in æternum, & regni ejus non erit finis. Dixit autem Maria ad Angelum: Quomodò fiet istud, quoniam virum non cognosco? Et respondens Angelus, dixit ei: Spiritus sanctus superveniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi. Ideoque & quod nascetur ex te sanctum vocabitur Filius Dei. Et ecce Elizabeth cognata tua: & ipsa concepit filium in senectute sua, & hic mensis est sextus illi quæ vocatur sterilis, quia non erit impossible apud Deum omne verbum. Dixit autem Maria: Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundùm verbum tuum. Et discessit Angelus ab illa.

De Visitatione Elizabeth per Mariam. Et Canticum Magnificat. *Lucæ* 1.

CAPUT IV.

EXURGENS autem *a* Maria abiit in montana cum festinatione in civitatem Judæ, & intravit in domum Zachariæ: & salutavit Elizabeth. Et factum est ut audivit salutationem Mariæ Elizabeth: exultavit infans in utero ejus & repleta est Spiritu sancto Elizabeth & exclamavit voce magna & dixit: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui. Et unde hoc mihi ut veniat mater Domini mei ad me? Ecce enim ut facta est vox salutationis tuæ in auribus meis, exultavit in gaudio infans in utero meo. Et beata quæ credidisti, quoniam perficientur in te quæ dicta sunt tibi à Domino. Et ait Maria: Magnificat anima mea Dominum. Et exultavit &c. usque Abraham & semini ejus in secula. Mansit autem Maria cum illa quasi mensibus tribus, & reversa est in domum suam.

a Probabile est quòd priùs Maria & Joseph convenerunt celebri cultu nuptiarum, & quòd de licentia Joseph vel fortè ipso ducente Maria iverit ad montana, revelato priùs ipsi Joseph Incarnationis mysterio, quamvis Origenès & ejus sequaces secùs dicant.

De ortu Joannis & circuncisione ipsius. Et Canticum Zachariæ: Benedictus Dominus Deus. Israël. *Luc.* 1.

CAPUT V.

ELIZABETH autem impletum est tempus pariendi & peperit filium. *a* Et audierunt vicini & cognati ejus quia magnificavit Dominus misericordiam suam cum illa: & congratulabantur ei. Et factum est in die octavo, venerunt circuncidere puerum, & vocabant eum nomine patris sui Zachariam. Et respondens mater ejus dixit: Nequaquam, sed vocabitur Joannes. Et dixerunt ad illam, quia nemo est in cognatione tua qui vocetur hoc nomine. Innuebant autem patri ejus, quem vellet vocari eum. Et postulans pugillarem scripsit dicens: Joannes est nomen ejus. Et mirati sunt universi. Apertum est autem illicò os ejus & lingua ejus, & loquebatur Benedicens Deum. Et factus est timor super omnes vicinos eorum, & super omnia montana Judææ divulgabantur omnia verba hæc. Et posuerunt omnes qui audierant in corde suo dicentes: Quis putas puer iste erit. Etenim manus Domini erat cum illo. Et Zacharias pater ejus impletus est Spiritu sancto, & prophetavit dicens: Benedictus dominus Deus Israël, &c.

a Hìc fit præoccupatio juxta communiorem opinionem, quæ ponit Mariam fuisse in circuncisione Joannis in die octavo.

De Genealogia Christi. Et apparitione Angeli ipsi Joseph. Matth. 1.

CAPUT VI.

LIBER generationis Jesu Christi filii David filii Abraham. Abraham genuit Isaac. Isaac autem genuit Jacob. Jacob autem genuit Judam & fratres ejus. Judas autem genuit Phares & Zaram de Thamar. Phares autem genuit Esrom. Esrom autem genuit Aram. Aram autem genuit Aminadab. Aminadab autem genuit Naason. Naason autem genuit Salmon. Salmon autem genuit Booz de Raab. Booz autem genuit Obeth ex Ruth. Obeth autem genuit Iesse. Iesse autem genuit David regem. David autem rex genuit Salomonem, ex ea quæ fuit Uriæ. Salomon autem genuit Roboam. Roboam autem genuit Abiam. Abias autem genuit Aza. Aza autem genuit Josaphat. Josaphat autem genuit Joram. Joram autem genuit *a* Oziam. Ozias autem genuit Joatham: Joatham autem genuit Achaz. Achaz
A autem genuit Ezechiam. Ezechias autem genuit Manassen. Manasses autem genuit Amon. Amon autem genuit Josiam. Josias autem genuit Jechoniam & fratres ejus in transmigratione Babylonis: Et post transmigrationem Babylonis Jechonias genuit Salathiel. Salathiel autem genuit Zorobabel. Zorobabel autem genuit Abiud. Abiud autem genuit Elyachim. Elyachim autem genuit Azor. Azor autem genuit Sadoch. Sadoch autem genuit Achym. Achym autem genuit Eliud. Eliud autem genuit Eleazar. Eleazar autem genuit Mathan. Mathan autem genuit Jacob. Jacob autem genuit Joseph virum Mariæ de qua natus est Jesus qui vocatur Christus. Omnes ergo generationes ab Abraham usque ad David, XIV. Et à David usque ad transmigrationem Babylonis, XIV. Et à transmigratione Babylonis usque ad Christum generationes XIV. Christi autem generatio sic erat. Cùm esset desponsata mater ejus Maria Joseph, *b* antequam convenirent, inventa est
B habens in utero de Spiritu sancto. Joseph autem vir ejus cùm esset justus, & nollet eam traducere: voluit occultè dimittere eam. Hæc autem eo cogitante, ecce Angelus Domini in somnis appparuit ei dicens: Joseph fili David, noli timere accipere Mariam conjugem tuam, quod enim in ea natum est, de Spiritu sancto est. Pariet autem filium: & vocabis nomen ejus Jesum. Ipse enim salvum faciet populum suum à peccatis eorum. Hoc autem totum factum est ut adimpleretur quod dictum est à Domino per Prophetam dicentem. Ecce virgo in utero habebit & pariet filium: & vocabitur nomen ejus Emanuel, quod est interpretatum, nobiscum Deus. Exurgens autem Joseph à somno: fecit sicut præcepit ei Angelus Domini, & accepit conjugem suam: & non cognoscebat eam donec pepetit filium suum primogenitum: & vocavit nomen ejus
C Jesum.

a Tres hìc omittuntur reges.

b Conventio hæc recipitur pro celebri cultu nuptiarum qui factus est postquam Joseph invenit Mariam concepisse de Spiritu sancto: & per Angeli præceptum accepit eam conjugem priusquam appareret prægnans, & utero tumescente, post reditum de montanis; quia tunc non fuisset honorabiliter facta celebritas conjugii.

De Edicto Augusti. Nativitate Christi. Annunciatione per Angelum ad pastores. Lucæ 2.

CAPUT VII.

FACTUM est autem in diebus illis: *a* Exiit Edictum à Cæsare Augusto ut describeretur universus orbis. Hæc descriptio prima facta est à Præside Syriæ Cyrino. Et ibant omnes, ut profiterentur singuli in suam civitatem.
D Ascendit autem & Joseph à Galilæa de civitate Nazareth in Judæam civitatem David, quæ vocatur Bethleem, eo quod esset de domo & familia David, ut profiteretur cum Maria desponsata sibi uxore prægnante. Factum est autem cùm essent ibi: impleti sunt dies ut pareret, & peperit filium suum primogenitum: & pannis eum involvit, & reclinavit eum in præsepio, quia non erat ei locus in deversorio. Et pastores erant in regione eadem vigilantes, & custodientes vigilias noctis supra gregem suum.

Et

a Hìc fuit præoccupatio quæ postmodùm explicabitur loco suo, cum de circuncisione dicetur.

Et ecce Angelus Domini stetit juxta illos, & claritas Dei circumfulsit illos, & timuerunt timore magno, & dixit Angelus illis: Nolite timere, ecce enim Evangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo, quia natus est vobis hodie Salvator qui est Christus Dominus in civitate David: & hoc vobis signum: invenietis infantem pannis involutum & positum in præsepio. Et subitò facta est cum Angelo multitudo militiæ cœlestis, laudantium Deum & dicentium: Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Et factum est ut discesserunt ab eis Angeli in Cœlum: pastores loquebantur ad invicem, transeamus usque Bethleem, & videamus hoc verbum quod factum est, quod Dominus ostendit nobis. Et venerunt festinantes, & invenerunt Mariam & Joseph & infantem positum in præsepio. Videntes autem cognoverunt de verbo quod dictum erat illis de puero hoc. Et omnes qui audierunt mirati sunt & de his quæ dicta erant à pastoribus ad ipsos. Maria autem conservabat omnia verba hæc conferens in corde suo. Et reversi sunt pastores glorificantes & laudantes Deum in omnibus quæ audierant & viderant, sicut dictum est ad illos.

De Circuncisione Christi. Lucæ II. *Et adventu magorum.* Matth. II.

CAPUT VIII.

ET postquam consummati sunt dies octo, ut circuncideretur puer: vocatum est nomen ejus Jesus, quod vocatum est ab Angelo, prius quàm in utero conciperetur. M. Cùm natus esset Jesus in Bethleem Judæ in diebus Herodis regis: ecce magi ab Oriente venerunt Jerosolymam dicentes: ubi est qui natus est rex Judæorum? Vidimus enim stellam ejus in Oriente, & venimus adorare eum. Audiens autem Herodes rex turbatus est & omnis Jerosolyma cum illo. Et congregans omnes principes Sacerdotum, & Scribas populi: sciscitabatur ab eis, ubi Christus nasceretur. At illi dixerunt ei: In Bethleem Judæ. Sic enim scriptum est per Prophetam: Et tu Bethleem terra Juda nequaquam es minima in principibus Juda, ex te enim exiet dux qui regat populum meum Israel. Tunc Herodes clam vocatis magis: diligenter didicit ab eis tempus stellæ quæ apparuit eis, & mittens illos in Bethleem dixit. Ite & interrogate diligenter de puero: & cùm inveneritis, renunciate mihi, ut & ego veniens adorem eum. Qui cùm audissent regem, abierunt. Et ecce stella quam viderant in Oriente antecedebat eos, usque dum veniens staret supra ubi erat puer. Videntes autem stellam gavisi sunt, gaudio magno valdè. Et intrantes domum invenerunt puerum cum Maria Matre ejus, & procidentes adoraverunt eum: & apertis thesauris suis obtulerunt ei munera, aurum, thus & myrrham. Et responso accepto in somnis ne redirent ad Herodem: per aliam viam rereversi sunt in regionem suam.

De Oblatione Christi in Templo. Luc. II.

CAPUT IX.

ET postquàm impleti sunt dies purgationis Mariæ secundùm Legem Moysi: tulerunt Jesum in Jerusalem ut sisterent eum Domino: sicut scriptum est in Lege Domini: Quia omne masculinum adaperiens vulvam sanctum Domino vocabitur: & ut darent hostias Domino, secundùm quod dictum est in Lege Domini, par turturum, aut duos pullos columbarum. Et ecce homo erat in Jerusalem cui nomen Simeon: & homo iste justus & timoratus, expectans consolationem Israël, & Spiritus sanctus erat in eo. Et responsum acceperat à Spiritu sancto, non visurum se mortem, nisi priùs videret Christum Domini: & venit in spiritu in Templum. Et cùm inducerent puerum Jesum parentes ejus, ut facerent secundùm consuetudinem Legis pro eo: & ipse accepit eum in ulnas suas, & benedixit Deum & dixit: Nunc dimittis servum tuum Domine, secundùm verbum tuum in pace, &c. usque plebis tuæ Israël. Et erant pater ejus & mater mirantes super his quæ dicebantur de illo, & benedixit illis Simeon: & dixit ad Mariam matrem ejus: Ecce positus est hic in ruinam & resurrectionem multorum in Israël, & in signum cui contradicetur, & tuam ipsius animam pertransibit gladius: ut revelentur ex multis cordibus cogitationes. Et erat Anna Prophetissa filia Phanuel de tribu Azer, hæc processerat in diebus multis, & vixerat cum viro suo annis septem à virginitate sua. Et hæc vidua erat usque ad annos LXXXIV. quæ non discedebat de Templo, jejuniis & obsecrationibus serviens Deo nocte ac die, & hæc ipsa hora superveniens confitebatur Domino, & loquebatur de eo omnibus qui expectabant redemptionem Israël. Et ut perfecerunt omnia secundùm Legem Domini, reversi sunt in Galilæam in civitatem suam Nazareth. Puer autem crescebat & confortabatur, plenus sapientiâ, & gratia Dei erat in illo.

De fuga in Ægyptum. Occisione Innocentum. Et de regressu ex Ægypto. Matth. II.

CAPUT X.

CUM Magi recessissent: ecce *a* Angelus Domini apparuit in somnis Joseph dicens: Surge & accipe puerum & matrem ejus, & fuge in Ægyptum & esto ibi usque dum dicam tibi: futurum est enim ut Herodes quærat puerum ad perdendum illum. Qui consurgens accepit puerum & matrem ejus nocte, & secessit in Ægyptum, & erat ibi usque ad obitum Herodis: ut adimpleretur quod dictum est à Domino per Prophetam dicentem: Ex Ægypto vocavi filium meum. Tunc Herodes videns quoniam illusus esset à magis, iratus est valdè, & mittens occidit omnes pueros qui erant in Bethleem & in omnibus finibus ejus à bimatu & infra, secundùm tempus quod exquisierat à magis. Tunc adimpletum est quod dictum est per Jeremiam Prophetam dicentem: Vox in Rama audita est, ploratus & ululatus multus, Rachel plorans filios suos & noluit consolari: quia non sunt. Defuncto autem Herode, ecce apparuit Angelus Domini in somnis Joseph in Ægypto dicens: Surge & accipe puerum & Matrem ejus, & vade in terram Israël, defuncti sunt enim qui quærebant animam pueri. Qui consurgens accepit puerum & Matrem ejus & venit in terram Israel. Audiens autem quod Archelaus regnaret in Judæa pro Herode patre suo, timuit illò ire. Ed admonitus in somnis, secessit in partes Galilææ: & veniens habitavit in civitate quæ vocatur Nazareth: ut adimpleretur quod dictum est per Prophetam: Quoniam Nazareus vocabitur.

a Probabile est quòd Angelus iste fuerit Gabriel: & quòd in omnibus mysterium Incarnationis concernentibus: quotiens introducitur Angelus apparuisse, ipse fuerit: sicut fuit apud Danielem, & ad pastores, & ad magos, & qualiter ad Joseph & in agonia Christi, & resurrectione & in Ascensione.

De inventione Christi pueri in Templo à Parentibus ejus: Lucæ II. *Et de habitatione Joannis in deserto.* Lucæ I.

CAPUT XI.

ET ibant parentes ejus per omnes annos in Jerusalem in die solemni Paschæ. Et cùm factus esset Jesus annorum duodecim: ascendentibus illis Jerosolymam secundùm consuetudinem diei festi: consummatisque diebus cùm redirent, remansit puer Jesus in Jerusalem: & non cognoverunt parentes ejus. Existimantes autem illum esse in comitatu, venerunt iter diei, & requirebant eum inter cognatos & notos: & non invenientes, regressi sunt in Jerusalem requirentes eum. Et factum post triduum: in-

invenerunt illum in Templo sedentem in medio Doctorum, audientem illos & interrogantem. Stupebant autem omnes qui eum audiebant super prudentia & responsione ejus: & videntes admirati sunt. Et dixit mater ejus ad illum: Fili, quid fecisti nobis sic, pater tuus & ego dolentes quærebamus te. Et ait ad illos? Quid est quod me quærebatis? an nesciebatis quia in his quæ Patris mei sunt oportet me esse; Et A ipsi non intellexerunt verbum quod locutus est ad illos. Et descendit cum eis, & venit Nazareth, & erat subditis illis. *a* Et mater ejus conservabat omnia verba hæc conferens in corde suo, & Jesus proficiebat sapientia & ætate & gratia apud Deum & homines. Puer autem [Joannes] crescebat & confortabatur spiritu: & erat in desertis usque in diem ostensionis suæ ad Israel.

a Priùs positum est hoc à Luca: sed hîc repetitur pro continuatione sequentium.

SECUNDA PARS PRINCIPALIS HUJUS LIBRI.

De Processu Prædicationis Christi.

Rubrica duodecima de Prædicatione & Baptismo Joannis in deserto. M. 3. R. 1. L. 3.

CAPUT XII.

ANNO autem quintodecimo imperii Tyberii Cæsaris, procurante Pontio Pilato Judæam: Tetrarcha autem Galilææ Herode: Philippo autem fratre ejus Tetrarcha Ituræa & Traconitidis regionis & Lysania Abilinœ Tetrarcha; sub principibus Sacerdotum Anna & Caipha. Factum est verbum Domini super Joannem filium Zachariæ in deserto. Et venit in omnem regionem Jordanis prædicans L. R. Baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum, M. & dicens: pœnitentiam agite appropinquabit regnum cœlorum: Initium R. Evangelii Jesu Christi Filii Dei, M. L. sicut scriptum est in Isaïa Propheta: Ecce M. mitto Angelum meum ante faciem tuam qui præparabit viam tuam ante te. M. Hic est enim qui dictus est per Isaïam Prophetam dicentem. M. L. vox clamantis in deserto, parate viam Domini, rectas facite semitas ejus: Omnis L. vallis implebitur, & omnis mons & collis humiliabitur: & erunt prava in directa, & aspera in vias planas: & videbit omnis caro salutare Dei. Ipse M. R. autem Joannes habebat vestimentum de pilis camelorum, & zonam pelliceam circa lumbos suos. Esca autem ejus erat locustæ & mel silvestre. Tunc exibant ad eum M. Jerosolymitæ universi, & M. omnis Judæa, & M. omnis regio circa Jordanem: & baptizabantur ab eo in Jordanis flumine confitentes M. R. peccata sua. Videns M. autem multos Pharisæorum & Saducæorum venientes ad Baptismum suum, & turbas qui exibant ut baptizarentur ab ipso, dixit M. eis: Progenies genimina L. viperarum M. L. quis ostendit L. vobis fugere à ventura ira: Facite ergo fructus dignos pœnitentiæ, & ne cœperitis L. velitis M. dicere intra vos: Patrem habemus Abraham. Dico enim vobis, quoniam potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ: Jam enim securis ad radicem arboris posita est. Omnis ergo arbor quæ D non facit fructum bonum, excidetur & in ignem mittetur. Et L. interrogabant eum turbæ dicentes. Quid ergo faciemus? Respondens autem dicebat illis: qui habet duas tunicas, det unam non habenti, & qui habet escas, similiter faciat. Venerunt autem & publicani ut baptizarentur, & dixerunt ad illum: Magister quid faciemus? At ille dixit ad eos: Nihil ampliùs quam quod constitutum est vobis faciatis. Interrogabant autem eum & milites dicentes: Quid faciemus & nos? Et ait illis: Neminem concutiatis neque calumniam faciatis, & contenti estote stipendiis vestris. Existimante autem populo & cogitantibus omnibus iu cordibus suis de Joanne, ne fortè ipse esset Christus. Respondit Joannes dicens omnibus: Ego M. quidem L R. aquâ baptizo vos in pœnitentiam M. Qui autem post me venturus est, fortior me est: cujus non sum dignus calciamenta portare, & procumbens solvere R. L. corrigiam calciamentorum ejus. Ipse M. vos R. L. baptizabit in Spiritu sancto, & R. igne L. cujus M. L. ventilabrum in manu ejus: & permundabit & purgabit. L. aream suam, & congregabit triticum in horreum suum: paleas autem comburet igne inextinguibili. Multa L. quidem & alia exhortans evangelizabat populo. Et factum R. est in diebus illis: venit Jesus à Nazareth Galilææ in Jordanem M. ad Joannem ut baptizaretur ab eo. Joannes autem prohibebat eum dicens: Ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me? Respondens autem Jesus dixit ei. Sine modò: sic enim decet nos adimplere omnem justitiam. Tunc dimisit eum. Factum L. est autem dum baptizaretur omnis populus: B & Jesu baptizato à Joanne in Jordane. R. Confestim. M. ascendit de aqua. Et L. eo orante, ecce M. aperti sunt cœli: & vidit R. cœlos apertos, & Spiritum sanctum Dei M. corporali L. specie descendentem M. sicut columbam, & venientem super se & manentem R. in ipso: & M. ecce vox de cœlis facta R. L. est dicens. M. Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui. Tu R. L. es filius meus dilectus: in te L. complacuit mihi.

De Genealogia Christi, secundùm Lucam. L. III.

CAPUT. XIII.

ET ipse Jesus erat incipiens quasi annorum triginta ut putabatur filius Joseph, *a* qui fuit Heli; qui fuit Mathat, qui fuit Levi, qui fuit Melchi, qui fuit Janne, qui fuit Joseph, qui fuit Matathie, qui fuit Amos; qui fuit Naum, qui fuit Hesli, qui fuit Nagge, qui fuit Maath, qui fuit Matathie, qui fuit Semei, qui fuit Joseph, qui fuit Juda, qui fuit Joanna, qui fuit Resa, qui fuit Zorobabel, qui fuit, *b* Salathiel, qui fuit Neri, qui fuit Melchi, qui fuit Addi, qui fuit Thosan, qui fuit Elmadan, qui fuit Her, qui fuit C Jesu, qui fuit Heliezer, qui fuit Jorim, qui fuit Mathat, qui fuit Levi, qui fuit Simeon, qui fuit Juda, qui fuit Joseph, qui fuit Jona, qui fuit Elyachim, qui fuit Melcha, qui fuit Menna, qui fuit Mathatha, qui fuit Nathan, qui fuit David, qui fuit Jesse, qui fuit Obeth, qui fuit Booz, qui fuit Salmon, qui fuit Naason, qui fuit Aminadab, qui fuit Aram, qui fuit Esron, qui fuit Phares, qui fuit Judæ, qui fuit Jacob, qui fuit Isaac, qui fuit Abrahæ, qui fuit Thare, qui fuit Nachor, qui fuit Saruch, qui fuit Ragau, qui fuit Phalech, qui fuit Heber, qui fuit Sale, qui fuit *c* Caynan, qui fuit Arphaxad, qui fuit Sem, qui fuit Noë, qui fuit Lamech, qui fuit Matusalem, qui fuit Enoch, qui fuit Jareth, qui fuit Malalehel, qui fuit Caynan, qui fuit Enos, qui fuit Seth, qui fuit Adam, qui fuit Dei.

De

a Quomodo Joseph duos habet patres scilicet Heli legalem, & Jacob carnalem: quære in postillis.

b Salathiel ut ait Matthæus fuit filius Jechoniæ naturalis, sed filius Neri adoptivus: Matthæus autem describit generationem Christi carnalem: Lucas magis Spiritalem.

c Iste Caynan fuit Pater Sale legalis vel pater adoptione; Arphaxad verò fuit Pater naturalis ipsius & uterque pater hîc ponitur, quamquam in translatione nostra Geneseos X. nullus medius ponitur inter Sale & Arphaxad, & LXX. Interpretes Caynan ponunt medium.

Lucas Christi generationem ascendendo describit: Matthæus descendendo, quia per Christum ascendimus ad Deum & ipse ad nos descendit ut ad æterna reduceret.

De Jejunio Christi & tentatione. M. 4. R. 1. Luc. IV.

CAPUT XIV.

JEsus autem plenus Spiritu sancto, regressus est à Jordane: & statim R. Spiritus expulit eum in desertum: ductus M. à Spiritu in desertum, ut tentaretur à diabolo. Et agebatur L. à Spiritu in desertum. Et erat R. in deserto quadraginta diebus & quadraginta noctibus, & tentabatur à sathana: & L. nihil manducavit in illis diebus. Eratque R. cum bestiis. Et a M. cum jejunasset quadraginta diebus & quadraginta noctibus, consummatis illis postea M. esuriit. L. Et accedens M. tentator diabolus L. dixit M. illi: Si Filius Dei es, dic M. ut lapides isti panes fiant. Dic L. lapidi huic ut panis fiat: Et M. respondit ad illum Jesus. Scriptum est enim, quia non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo Dei L. quod procedit M. de ore Dei. Tunc assumpsit illum diabolus in sanctam civitatem: & duxit L. illum in Jerusalem: & M. statuit L. illum supra pinnaculum Templi, & dixit illi: Si Filius Dei es, mitte te deorsum. Scriptum est enim: quia Angelis suis mandavit de te, ut conservent L. te: & quia in manibus M. tollent te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum: Ait illi Jesus: rursùm scriptum est: Non tentabis Dominum Deum tuum. Et reduxit L. eum diabolus. Et M. iterùm assumpsit eum in montem excelsum valde & ostendit ei omnia regna mundi Orbis L. terræ in momento temporis, & gloriam. M. eorum, & ait L. M. ei: tibi L. potestatem dabo hanc universam & gloriam M. eorum quia mihi tradita sunt, & cui volo do illa. Hæc omnia tibi dabo, & erunt tua omnia, si M. cadens coram me adoraveris me. Tunc dixit illi Jesus. Vade M. sathana. Scriptum M. L. est enim, Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies. Et consummata L. omni tentatione, diabolus recessit ab eo usque ad tempus. Tunc reliquit M. eum: & ecce Angeli accesserunt & ministrabant M. R. illi. Et regressus est Jesus in virtute Spiritus in Glilæam.

a Secundùm narrationem Lucæ Matthæus hîc prœoccupat: & incertum est quis fuerit ordo rei gestæ. Vide in Postillis.

De Testimoniis Joannis de Christo. Joan. I.

CAPUT XV.

JOannes testimonium perhibet de ipso, & clamat dicens: Hic erat quem dixi: Qui post me venturus est, ante me factus est: qui prior me erat. Et de plenitudine ejus nos omnes accepimus gratiam pro gratia. Quia lex per Moysen data est, gratia & veritas per Jesum Christum facta est. Deum nemo vidit unquam. Unigenitus Dei Filius qui est in sinu Patris ipse enarravit. Et hoc est testimonium Joannis, quando miserunt Judæi ab Jerosolymis Sacerdotes & Levitas ad eum, ut interrogarent eum: Tu quis es? Et confessus est & non negavit. Et confessus est, quia non sum ego Christus. Et interrogaverunt eum quid ergo? Helias es tu? Et dixit: non sum. Propheta es tu? Et respondit, non. Et interrogaverunt eum: Quis es ut responsum demus his qui miserunt nos? Quid dicis de te ipso? Ait: Ego vox clamantis in deserto: dirigite viam Domini, sicut dixit Isaias Propheta. Et qui missi fuerant, erant ex Pharisæis. Et interrogaverunt & dixerunt ei: Quid ergo baptizas si tu non es Christus, neque Helias, neque Propheta? Respondit Joannes dicens eis: Ego baptizo in aqua, medius autem vestrum stetit quem vos nescitis. Ipse est qui post me venturus est, qui ante me factus est: cujus non sum dignus ut solvam ejus corrigam calciamenti. Hæc in Bethania facta sunt trans Jordanem ubi erat Joannes baptizans. Altera die vidit Joannes Jesum ad se venientem, & ait: Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Hic est de quo dixi: Post me venit vir, qui ante me factus est, qui prior me erat & ego nesciebam eum: sed ut manifestaretur in Israël. Propterea veni ego in aqua baptizans. Et testimonium perhibuit Joannes dicens: Quia vidi Spiritum descendentem quasi columbam de Cœlo, & mansit super eum, & ego nesciebam eum: sed qui misit me in aqua baptizare ille mihi dixit: Super quem videris Spiritum descendentem & manentem super eum, hic est qui baptizat in Spiritu sancto. Et ego vidi & testimonium perhibui, quia hic est Filius Dei.

De Vocatione Andreæ, Petri, Philippi & Nathanaël. Joan. I.

CAPUT XVI.

A ALtera autem die stabat iterùm Joannes & ex discipulis ejus duo. Et respiciens Jesum ambulantem dixit: Ecce Agnus Dei. Et audierunt eum duo discipuli loquentem, & secuti sunt Jesum: conversus autem Jesus videns eos sequentes se, dixit eis: quid quæritis? Qui dixerunt: Rabbi, quod dicitur interpretatum Magister: ubi habitas? Dicit eis: Venite & videte. Venerunt & viderunt ubi maneret, & apud eum manserunt illo die. Hora autem erat quasi decima. Erat autem Andreas frater Simonis Petri unus ex duobus qui audierant à Joanne, & secuti fuerant eum. Invenit hic primum fratrem suum Simonem, & dixit ei: Invenimus Messiam, quod est interpretatum Christus, & adduxit eum ad Jesum. Intuitus autem eum Jesus dixit. Tu es Simon filius Jona? tu vocaberis Cephas: quod interpretatur Petrus. B In crastinum voluit exire in Galilæam, & invenit Philippum. Et dicit ei Jesus: sequere me. Erat autem Philippus à Bethsaida civitate Andreæ & Petri. Invenit Philippus Nathanaël & dicit: quem scripsit Moyses in lege & Prophetæ invenimus Jesum Filium Joseph à Nazareth. Et dicit Nathanaël: à Nazareth potest aliquid boni esse? Dicit ei Philippus: veni & vide. Vidit Jesus Nathanaël venientem ad se, & dicit de eo. Ecce verè Israëlita in quo dolus non est. Dicit ei Nathanaël: unde me nosti: Respondit Jesus & dixit ei: Priusquam te Philippus vocaret cùm esses sub ficu vidi te. Respondit ei Nathanaël & dixit: Rabbi, tu es Filius Dei: tu es Rex Israël: Respondit Jesus & dixit ei: Quia dixi tibi, vidi te sub ficu, credis: majus his videbis. Et dicit eis. Amen, amen dico vobis, videbitis Cœlum apertum, & Angelos Dei ascendentes C & descendentes supra Filium hominis.

De mutatione aquæ in vinum. Joan. II.

CAPUT XVII.

ET die tertia nuptiæ factæ sunt in Chana Galilææ: & erat Mater Jesu ibi. Vocatus est autem Jesus & Discipuli ejus ad nuptias. Et deficiente vino, dixit Mater Jesu ad eum. Vinum non habent. Et dixit ei Jesus: Quid mihi & tibi est mulier? nondum venit hora mea. Dicit Mater ejus ministris: Quodcumque dixerit vobis facite. Erant autem ibi lapideæ hydriæ sex positæ secundùm purificationem Judæorum, capientes singulæ metretas binas vel trinas. Dicit eis D Jesus: Implete hydrias aqua: & impleverunt eas usque ad summum. Et dicit eis Jesus: Haurite nunc, & ferte Architriclino: & tulerunt. Ut autem gustavit Architriclinus aquam vinum factum, & non sciebat unde esset, ministri autem sciebant qui hauserant aquam. Vocat sponsum Architriclinus, & dicit ei: Omnis homo primum bonum vinum ponit, & cum inebriati fuerint tunc id quod deterius est: tu autem servasti vinum bonum usque adhuc. Hoc fecit initium signorum Jesus in Chana Galilææ, & manifestavit gloriam suam & crediderunt in eum Discipuli ejus.

De primo adventu ejus ad Pascha: *Et* Solvite Templum hoc. *Joan.* II.

CAPUT. XVIII.

POst hoc descendit in Capharnaum ipse & mater ejus & fratres ejus & Discipuli ejus, & ibi manserunt non multis diebus, & prope erat *a* Pascha Judæorum. Et ascendit Jesus Hierosolymam, & invenit in Templo vendentes boves & oves & columbas & nummularios sedentes: & cùm fecisset quasi flagellum de funiculis, omnes ejecit de Templo. Oves quoque & boves & nummulariorum effudit æs: & mensas subvertit. Et his qui columbas vendebant dixit. Auferte ista hinc: & nolite facere domum Patris mei domum negotiationis. Recordati verò sunt Discipuli ejus quia scriptum est. Zelus domus tuæ comedit me: Responderunt ergo Judæi & dixerunt ei: Quod signum ostendis nobis quia hæc facis? Respondit Jesus & dixit eis: Solvite Templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud. Dixerunt ergo ei Judæi: Quadraginta & sex annis ædificatum est Templum hoc, & tu tribus diebus excitabis illud. Ille autem dicebat de Templo corporis sui. Cùm ergo surrexisset à mortuis: recordati sunt Discipuli ejus quia hoc dicebat: Et crediderunt Scripturæ & sermoni quem dixerat Jesus. Cùm autem esset Jerosolymis in Pascha in die festo: multi crediderunt in nomine ejus, videntes signa quæ faciebat. Ipse autem Jesus non credebat semetipsum eis, eo quòd ipse nosset omnes & quia opus ei non erat ut quis testimonium perhiberet de homine. Ipse enim sciebat quid esset in homine.

a Colligitur ex Evangelio Joannis quòd Christus fuit ad minus ad triplex Pascha: licet alii Evangelistæ de unico solum faciunt mentionem, & inde venit apud aliquos confusio, ponentes hoc Pascha cum ultimo.

De Nicodemo. Joan. III.

CAPUT. XIX.

ERat autem homo ex Pharisæis Nicodemus nomine princeps Judæorum: hic venit ad Jesum nocte, & dixit ei: Rabbi, scimus quia à Deo venisti magister: nemo enim potest hæc signa facere quæ tu facis, nisi fuerit Deus cum eo. Respondit Jesus & dixit ei: Amen amen dico tibi, nisi quis renatus fuerit denuò, non potest videre regnum Dei. Dixit ad eum Nicodemus: Quomodò potest homo nasci cum sit senex? Nunquid potest in ventrem Matris suæ iteratò introire & renasci? Respondit Jesus: Amen amen dico tibi, nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, non potest introire in regnum Dei: quod natum est ex carne caro est: & quod natum est ex Spiritu, spiritus est. Non mireris quia dixi tibi: Oportet vos nasci denuò Spiritus ubi vult spirat, & vocem ejus audis, & nescis unde veniat aut quò vadat. Sic est omnis qui natus est ex spiritu. Respondit Nicodemus & dixit ei. Quomodò possunt hæc fieri? Respondit Jesus & dixit ei: Tu es magister in Israel & hæc ignoras; Amen amen dico tibi, quia quod scimus loquimur, & quod vidimus testamur, & testimonium nostrum non accipitis. Si terrena dixi vobis & non creditis: quomodò si dixero vobis cœlestia credetis? Et nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit de cœlo, filius hominis qui est in cœlo. Et sicut Moyses exaltavit serpentem in deserto, ita exaltari oportet Filium hominis: ut omnis qui credit in ipsum non pereat, sed habeat vitam æternam. Non enim misit Deus Filium suum in mundum ut judicet mundum, sed ut salvetur mundus per ipsum. Qui credit in eum non judicabitur, qui autem non credit, jam judicatus est: quia non credit in nomine unigeniti Filii Dei. Hoc est autem judicium, quia lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras quàm lucem. Erant enim eorum mala opera. Omnis enim qui malè agit odit lucem, & non venit ad lucem, ut non arguantur opera ejus: qui autem facit veritatem venit ad lucem, ut manifestentur opera ejus, quia in Deo sunt facta.

De querela, quòd Jesus baptizat. Joan. III.

CAPUT XX.

POst hæc venit *a* Jesus in terram Judæam & Discipuli ejus, & illic demorabatur cum eis & baptizabat. Erat autem & Joannes baptizans in Ænnon juxta Salim: quia aquæ multæ erant illic: & venie-
A bant multi & baptizabantur. Nondum enim fuerat missus Joannes in carcerem. Facta est ergo quæstio ex Discipulis Joannis cum Judæis de purificatione: & veniebant ad Joannem & dixerunt ei: Rabbi qui erat tecum trans Jordanem cui tu testimonium perhibuisti. Ecce hic baptizat & omnes veniunt ad eum. Respondit Joannes & dixit: non potest homo accipere quicquam nisi fuerit ei datum de cœlo: ipsi vos mihi testimonium perhibetis quòd dixerim: ego non sum Christus, sed quia missus sum ante illum. Qui habet sponsam, sponsus est: amicus autem sponsi qui stat & audit eum, gaudio gaudet propter vocem sponsi. Hoc ergo gaudium meum impletum est. Illum oportet crescere, me autem minui: qui desursum venit super omnes est: qui est de terra, de terra est, & de terra loquitur: qui de cœlo venit, super omnes est: & quod vidit & audivit, hoc testatur, & testimonium ejus nemo accepit. Qui autem acceperit ejus testimonium signavit, quia Deus verax est: quem enim misit Deus,
B verba Dei loquitur. Non enim ad mensuram dat Deus spiritum. Pater diligit Filium, & omnia dedit in manu ejus. Qui credit in Filium habet vitam æternam: qui autem incredulus est Filio, non videbit vitam, sed ira Dei manet super eum.

a Non per se, sed per Discipulos suos, ut dicitur infrà.

De incarceratione Joannis. M. 14. *R.* 6. *L.* 3.

CAPUT XXI.

HErodes L. autem Tetrarcha cùm corriperetur à Joanne de Herodiade uxore Philippi R. fratris sui: quia duxerat eam: & L. de omnibus malis quæ fecit Herodes. Dicebat M. enim illi Joannes. Non licet tibi habere R. uxorem fratris tui. Adjecit L. & hoc Herodes super omnia, tenuit M. Joannem & alligavit eum & posuit M. L. eum in carcerem propter M. Herodiadem uxorem fratris sui, quia duxerat eam.
C Herodias M. autem insidiabatur ei & volebat occidere eum: nec poterat. Herodes autem metuebat Joannem: sciens eum virum sanctum & justum: & M. volens eum occidere timuit populum, quia sicut Prophetam eum habebat: & custodiebat R. eum: & audito eo multa faciebat: & libenter eum audiebat.

De Judæa relicta à Christo, & de Samaritana. M. 4. *R.* 1. *L.* 4. *J.* 4.

CAPUT XXII.

CUm autem M. audisset Jesus quòd Joannes traditus esset: & ut J. cognovit quod audierunt Pharisæi, quòd Jesus plures Discipulos facit & baptizat quàm Joannes: quanquam Jesus non baptizaret, sed Discipuli ejus: secessit. M. Reliquit J. Judæam & abiit. Et L. regressus est in virtute spiritus: L. R. venit in Galilæam M. R. L. J. Oportebat J. autem eum transire per Samariam. Venit ergo Jesus in civitatem Samariæ, quæ dicitur Sichar: juxta prædium quod dedit Jacob Joseph filio suo. Erat autem ibi fons Jacob. Jesus quoque fatigatus ex itinere sedebat sic supra
D fontem. Hora autem erat quasi sexta. Venit mulier de Samaria haurire aquam. Dicit ei Jesus. Da mihi bibere. Discipuli autem Jesus abierant in civitatem ut cibos emerent. Dicit ergo mulier illa Samaritana: Quomodò tu Judæus cùm sis, à me bibere poscis, quæ sum mulier Samaritana? Non enim coütuntur Judæi Samaritanis. Respondit Jesus & dicit ei: Si scires donum Dei & quis est qui dicit tibi: Da mihi bibere: tu forsitan petisses ab eo & dedisset tibi aquam vivam. Dicit ei

ei mulier: Domine neque in quo haurias habes, & puteus altus eſt. Unde ergo habes aquam vivam? Nunquid tu major es Patre noſtro Jacob qui dedit nobis puteum iſtum, & ipſe ex eo bibit & filii ejus & pecora ejus? Reſpondit Jeſus & dixit ei: Omnis qui bibit ex aqua hac ſitiet iterùm. Qui autem biberit ex aqua quam ego ei dabo, non ſitiet in æternum: ſed aqua quam ego dabo fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam. Dicit ad eum mulier: Domine, da mihi hanc aquam, ut non ſitiam neque veniam huc haurire. Dicit ei Jeſus: Vade, voca virum tuum & veni huc. Reſpondit mulier & dixit: Non habeo virum. Dicit ei Jeſus: Benè dixiſti, quia non habeo virum, quinque enim viros habuiſti, & nunc quem habes non eſt tuus vir, hoc verè dixiſti. Dicit ei mulier: Domine ut video quia Propheta es tu. Patres noſtri adoraverunt in monte hoc: & vos dicitis, quia Jeroſolymis eſt locus ubi oportet adorare. Dicit ei Jeſus. Mulier crede mihi, quia veniet hora quando nec in monte hoc neque in Jeroſolymis adorabitis Patrem. Vos adoratis quod neſcitis: nos adoramus quod ſcimus: quia ſalus ex Judæis eſt. Sed venit hora & nunc eſt quando veri adoratores adorabunt Patrem in ſpiritu & veritate. Nam & Pater tales quærit qui adorent eum: Spiritus eſt Deus & eos qui adorant eum in ſpiritu & veritate oportet adorare. Dicit ei mulier: Scio quia Meſſias venit qui dicitur Chriſtus. Cùm ergo venerit, ille nobis annunciabit omnia. Dicit ei Jeſus: Ego ſum, qui loquor tecum. Et continuò venerunt Diſcipuli ejus & mirabantur quia cum muliere loquebatur. Nemo tamen dixit quid quæris aut quid loqueris cum ea? Reliquit ergo hydriam ſuam mulier & abiit in civitatem & dicit illis hominibus: Venite & videte hominem qui dixit mihi omnia quæcunque feci. Nunquid ipſe eſt Chriſtus? Exierunt ergo de civitate & veniebant ad eum. Intereà rogabant eum Diſcipuli dicentes: Rabbi manduca. Ille autem dixit eis: Ego cibum habeo manducare quem vos neſcitis. Dicebant ergo Diſcipuli ejus ad invicem: Nunquid aliquis attulit ei manducare? Dicit eis Jeſus: Meus cibus eſt ut faciam voluntatem Patris mei qui miſit me, ut perficiam opus ejus. Nonne vos dicitis: quia adhuc quatuor Menſes ſunt, & meſſis venit? Ecce ego dico vobis: levate oculos veſtros & videte regiones, quia albæ ſunt jam ad meſſem, & qui metit mercedem accipit & congregat fructum in vitam æternam: ut & qui ſeminat, ſimul gaudeat & qui metit. In hoc enim eſt verbum verum: quia alius eſt qui ſeminat, alius eſt qui metit. Ego miſi vos metere quod vos non laboraſtis. Alii laboraverunt & vos in labores eorum introiſtis. Ex civitate autem illa multi crediderunt in eum Samaritanorum propter verbum mulieris teſtimonium perhibentis: quia dixit mihi omnia quæcunque feci. Cum veniſſent ergo ad illum Samaritani, rogaverunt eum ut ibi maneret: & manſit ibi duos dies. Et multò plures crediderunt propter ſermonem ejus. Et mulieri dicebant: quia jam non propter tuam loquelam credimus, ipſi enim vidimus & ſcimus, quia hic eſt verè Salvator mundi. Poſt duos autem dies exiit inde & abiit in Galilæam. Ipſe enim Jeſus teſtimonium perhibuit: quia Propheta in ſua Patria honorem non habet. Cùm ergo veniſſet in Galilæam exceperunt eum Galilæi, cum omnia vidiſſent quæ fecerat Jeroſolymis in die Feſto. Etenim ipſi venerant ad diem Feſtum.

De filio Reguli. Joannis IV.

CAPUT XXIII.

VENIT ergo iterùm in Chana Galilææ ubi fecit aquam vinum. Et erat quidam Regulus cujus filius infirmabatur Capharnaum. Hic cum audiſſet quia Jeſus adveniret a Judæa in Galilæam, abiit ad eum & rogaba t eum ut deſcenderet & ſanaret filium ejus: incipiebat enim mori. Dixit ergo Jeſus ad eum: Niſi ſigna & prodigia videritis, non creditis. Dicit ad eum Regulus: Domine, deſcende priuſquam moriatur filius meus. Dicit ei Jeſus: Vade, filius tuus vivit. Credidit homo ſermoni quem dixit ei Jeſus, & ibat. Jam autem eo deſcendente, ſervi occurrerunt
A ei & nunciaverunt, dicentes: quia filius ejus viveret. Interrogabat autem horam ab eis in qua meliùs habuerat. Et dixerunt ei: quia heri hora ſeptima reliquit eum febris. Cognovit ergo Pater quod illa hora erat in qua dixit ei Jeſus: filius tuus vivit, & credidit ipſe & domus ejus tota. Hoc iterùm ſecundum ſignum fecit Jeſus, cum veniſſet à Judæa in Galilæam.

De Libri traditione ipſi Jeſu, & ejectione ejus extra Civitatem. Et relictâ Nazareth venit Capharnaum. M. 4. Marc. 1. L. 4.

CAPUT XXIV.

ET fama. L. exiit per univerſam regionem de illo: & ipſe docebat in Synagogis eorum, & magnificabatur ab omnibus: & venit Nazareth ubi erat nutritus: & intravit ſecundùm conſuetudinem ſuam die
B Sabbati in Synagogam, & ſurrexit legere: & traditus eſt illi liber Iſaïæ Prophetæ & ut revolvit librum, invenit locum ubi ſcriptum erat. Spiritus Domini ſuper me, propter quod unxit me, evangelizare pauperibus miſit me: ſanare contritos corde, & prædicare captivis remiſſionem, & cæcis viſum, dimittere confractos in remiſſionem: prædicare Annum Domini acceptum, & diem retributionis. Et cùm plicuiſſet librum dedit miniſtro, & ſedit & omnium in Synagoga oculi erant intendentes in eum. Cœpit autem dicere ad illos, quia hodie impleta eſt hæc Scriptura in auribus veſtris: & omnes teſtimonium illi dabant: & mirabantur in verbis gratiæ quæ procedebant de ore illius, & dicebant: Nonne hic eſt filius Joſeph. Et ait illis: Utique dicetis mihi hanc ſimilitudinem: Medice cura te ipſum. [a] Quanta audivimus facta in Capharnaum: fac & hîc in Patria tua. Ait autem: Amen dico vobis, quia nemo Propheta
C acceptus eſt in Patria ſua. In veritate dico vobis, multæ viduæ erant in diebus Heliæ in Iſraël, quando clauſum eſt cœlum Annis tribus & Menſibus ſex: quando facta eſt fames magna in omni terra: & ad nullam illarum miſſus eſt Helias, niſi in Sarepta Sydoniæ ad mulierem viduam. Et multi leproſi erant in Iſraël ſub Heliſeo Propheta, & nemo eorum mundatus eſt niſi Naamam Syrus: & repleti ſunt omnes in Synagoga irâ hæc audientes, & ſurrexerunt & ejecerunt illum extra civitatem, & duxerunt illum uſque ad ſupercilium montis, ſuper quem civitas eorum erat ædificata, ut præcipitarent eum. Ipſe autem tranſiens per medium illorum ibat. Et relictâ M. civitate Nazareth deſcendit L. venit M. & habitavit in Capharnaum civitate L. Galilææ maritima M. in finibus Zabulon & Neptalim: ut adimpleretur quod dictum eſt per Iſaïam Prophetam: Terra Zabulon & terra Neptalim via maris trans Jordanem Galilææ gentium. Populus qui ambulabat in tenebris vidit lu-
D cem magnam, & ſedentibus in regione umbræ mortis lux orta eſt eis. Exinde cœpit Jeſus prædicare Evangelium R. regni, dicens: Quoniam impletum eſt tempus. Pœnitentiam M. agite & credite R. Evangelio: appropinquabit M. R. enim Regnum cœlorum.

De

[a] Colligitur ex hoc jam Chriſtum anteà multa feciſſe ſigna quæ Lucas ſe non narraſſe ſciebat: fecit enim multa quæ non ſunt ſcripta.

De vocatione secunda Apostolorum ad familiaritatem. L. 5.

CAPUT XXV.

FACTUM est autem cum turbæ irruerent in eum ut audirent verbum Dei, & ipse stabat secus stagnum Genezareth: & vidit duas naves stantes secus stagnum. Piscatores autem descenderant & lavabant retia. Ascendens autem in unam navim quæ erat Simonis, rogavit eum à terra reducere pusillum. Et sedens docebat de navicula turbas. Ut cessavit autem loqui, dixit Simoni: Duc in altum & laxate retia vestra in capturam. Et respondens Simon dixit illi: Præceptor, per totam noctem laborantes nihil cœpimus: in verbo autem tuo laxabo rete. Et cùm hoc fecissent, concluserunt piscium multitudinem copiosam: rumpebatur autem rete eorum. Et annuerunt sociis ejus qui erant in alia navi ut venirent & adjuvarent eos. Et venerunt & impleverunt ambas naviculas, ita ut penè mergerentur. Quod cum videret Simon Petrus, procidit ad genua Jesu, dicens: Exi à me, quia homo peccator sum Domine: stupor enim circumdederat eum, & omnes qui cum illo erant in captura piscium quam cæperant. Similiter autem & Jacobum & Joannem filios Zebedæi, qui erant socii Simonis: & ait ad Simonem Jesus: Noli timere, ex hoc jam eris homines capiens. Et subductis ad terram navibus, relictis omnibus secuti sunt illum.

De tertia vocatione ad sequelam. M. 4. R. 1.

CAPUT XXVI.

AMBULANS M. autem Jesus & R. præteriens juxta M. mare R. Galilææ, *a* vidit duos M. fratres, Simonem M. R. qui vocatur Petrus & Andream fratrem ejus mittentes rete in mare: erant enim piscatores: & R. ait M. illis Jesus: Venite post me, faciam vos fieri piscatores hominum: at M. illi continuò relictis retibus & navi, secuti sunt eum. Et M. progressus M. inde pusillum vidit, M. R. alios duos fratres, Jacobum Zebedæi, & Joannem fratrem ejus in navi, cum Zebedæo Patre eorum reficientes, componentes R. retia M. eorum. Et M. statim R. vocavit eos. Illi M. autem R. statim relictis retibus & Patre M. R. suo Zebedæo in navi, cum mercenariis suis, secuti. M. R. sunt eum.

a Non est improbabile dicere vocationem istam esse eandem cum præcedenti, licèt alio modo fiat narratio: non tamen contrario; quamquam sileatur hic de captura piscium.

De expulsione immundi dæmonii & sanatione omnis languoris. M. 4. R. 1. L. 4.

CAPUT XXVII.

ET ingrediuntur Capharnaum. Et statim Sabbatis ingressus in Synagogam M. R. ibi docebat eos & stupebant super doctrina ejus. Erat enim docens eos quasi potestatem habens, & non sicut Scribæ, quia L. in potestate erat sermo ipsius. Et in Synagoga R. eorum erat homo L. R. dæmonium habens immundum. Et exclamavit voce magna, dicens: Sine, quid nobis & tibi Jesu Nazarene. Venisti L. ante tempus perdere L. R. nos. Scio enim quòd sis Sanctus Dei: Et comminatus R. est ei Jesus, & increpavit eum dicens: Obmutesce L. R. & exi ab illo, & *b* discerpens illum spiritus immundus: & exclamans voce magna exivit ab eo. Et L. cum projecisset illum dæmonium in medium, exiit ab illo, nihilque illi nocuit, & factus est pavor in omnibus. Et R. mirati sunt omnes: ita ut conquirerent inter se & colloquebantur L. ad invicem dicentes. Quidnam R. est hoc? Quænam doctrina hæc nova? Quod est hoc verbum? Quia in potestate & virtute imperat immundis spiritibus: & exeunt & R. obediunt ei. Et processit rumor ejus statim, & L divulgabatur fama de illo in omnem locum regionis, R. in omnem regionem Galilææ. Et circumibat M. Jesus totam Galilæam, docens in Synagogis eorum, & præ-
A dicans Evangelium Regni, & sanans omnem languorem & omnem infirmitatem in populo. Et abiit opinio ejus in totam Syriam: & obtulerunt ei omnes malè habentes variis languoribus & tormentis comprehensos, & qui dæmonia habebant, & lunaticos & paralyticos, & curavit eos. Et secutæ sunt eum turbæ multæ de Galilæa & Decapoli, & de Jerosolymis & de Judæa, & de trans Jordanem.

b Augustinus dicit Libro ultimo quod non nocuit discerpens, id est membra non debilitavit sicut aliquando solet.

De socru Simonis. M. 8. R. 1. L. 4.

CAPUT XXVIII.

SURGENS autem Jesus R. L. de Synagoga L. & protinùs egredientes venerunt in domum Simonis R. & Andreæ L. & introivit Jesus R. cum Jacobo & Joanne. Decumbebat autem & socrus Simonis, & tenebatur L. magnis febribus. Et M. cum venisset Jesus in domum Petri vidit socrum ejus jacentem & R. febricitantem, & statim dicunt ei de illa L. & rogaverunt eum pro illa. Et stans super illam, imperavit febri: & accedens M. tetigit manum ejus, R. elevavit eam apprehensa manu ejus, & continuò dimisit eam febris,
B & M. surrexit & ministrabat L. M. R. eis. Vespere R. autem facto, cum occidisset sol L. omnes qui habebant infirmos variis languoribus, ducebant illos ad eum. Afferebant ad eum omnes malè habentes & multos M. R. dæmonia habentes. Et erat omnis civitas congregata ad januam. Et ille singulis manus imponens curabat eos multos R. qui vexabantur variis languoribus, & dæmonia multa ejiciebat, & spiritus M. immundos verbo. Et omnes malè habentes curavit: ut adimpleretur quod dictum est per Isaïam Prophetam dicentem: Ipse infirmitates nostras accepit, & ægrotationes nostras ipse portavit. Exibant L. autem dæmonia à multis clamantia & dicentia: Quia tu es Christus Filius Dei. Et increpans, non L. R. sinebat ea loqui: quia sciebant eum esse Christum. Et R. diluculo valdè facto die surgens egressus abiit in desertum locum, ibique orabat. Et L. turbæ requirebant eum, & R. prosecutus est eum Simon, & qui cum illo erant. Et cum invenissent eum dixerunt ei: Quia omnes quæ-
C runt te, & dixit illis: Eamus in proximos vicos & civitates ut & ibi prædicem, *a* ad hoc enim veni. Et L. venerunt turbæ ad Christum, & detinebant eum ne discederet ab eis. Quibus ille ait: Quia & aliis civitatibus oportet me evangelizare Regnum Dei: quia ideo missus sum. Et R. erat L. prædicans in Synagogis eorum: & in omni Galilæa & dæmonia ejiciens.

a Fuit inter Prædicationes istas Sermo Domini in monte.

De vocatione Matthæi, quæ secundùm Augustinum facta est ante Sermonem Domini in monte. M. 9. R. 2. L. 5.

CAPUT XXIX.

ET L. post hoc exiit, & cùm transiret inde, egressus R. rursùs ad mare: omnisque turba veniebat ad eum & docebat eos. Et cum præteriret vidit L. M. Jesus R. publicanum *b*: nomine Levi Alphei.
D R. Matthæum L. sedentem. R. L. in telonio & ait illi: Sequere me: Et L. relictis omnibus surgens L. M. R. secutus est eum.

De

b Repetitur postmodùm vocatio Matthæi, ut commemoretur prandium quod fecit ei.

De electione duodecim Apostolorum, & Sermone Domini in monte Thabor, qui continet multas rubricellas pro multitudine doctrinarum. M. 5. 6. 7. *Capitulis per totum. R.* 3. *L.* 6. 11. *&* 12.

CAPUT XXX.

FACTUM L. est autem in diebus illis exiit, ascendit M. in montem orare, & erat L. pernoctans in oratione Dei. Et cum dies factus esset, vocavit ad se quos voluit ipse R. Discipulos quos voluit ipse, & venerunt ad eum & fecit ut essent duodecim cum illo, & ut mitteret eos prædicare, [a] & dedit illis potestatem curandi infirmitates & ejiciendi dæmonia, quos L. & Apostolos nominavit, Simonem quem cognominavit Petrum & Andream fratrem ejus, & Jacobum Zebedæi. R. & Joannem fratrem ejus. Et imposuit eis nomina Boanerges, quod est filii tonitrui. Philippum L. R. & Bartholomæum, Matthæum & Thomam, Jacobum Alphei & Simonem qui vocatur zelotes Chananeum. R. Judam L. Jacobi Thadeum R. & Judam. L. qui fuit proditor, qui R. tradidit eum. Et L. descendens Jesus de monte, cum illis stetit in loco campestri, & turba Discipulorum ejus & multitudo copiosa plebis ab omni Judæa & Jerusalem & maritima & Tyri & Sydonis, qui venerant ut audirent eum & sanarentur à languoribus suis. Et qui vexabantur à spiritibus immundis, curabantur. Et omnis turba quærebat illum tangere, quia virtus de illo exibat: & sanabat omnes. Videns M. autem Jesus turbas [b] ascendit in montem. Et cum sedisset accesserunt ad eum Discipuli ejus, & L. ipse elevatis oculis in Discipulos suos, & M. aperiens os suum docebat eos dicens. [b] Beati M. L. pauperes spiritu, quoniam ipsorum est Regnum cœlorum. Beati mites M. quoniam ipsi possidebunt terram. Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Beati qui esuriunt & sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Beati misericordes: quoniam ipsi misericordiam consequentur. Beati [c] mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur. Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Beati eritis cùm vos oderint homines, & cum separaverint vos & exprobraverint & ejecerint nomen vestrum tanquam malum, propter Filium hominis. Beati estis cum maledixerint vobis homines & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum adversùm vos, mentientes propter me. Gaudete in L. illa die & exultate. M. quoniam merces vestra copiosa est in cœlis. Sic M. enim L. persecuti sunt & Prophetas qui fuerunt ante vos L. secundùm hæc enim faciebant Prophetis Patres L. eorum. Veruntamen væ vobis divitibus qui habetis consolationem vestram. Beati pauperes, quia vestrum est Regnum Dei. Beati qui nunc esuritis: quia saturabimini. Beati qui nunc fletis, quia ridebitis. Væ vobis qui saturati estis, quia esurietis. Væ vobis qui nunc ridetis, quia lugebitis & flebitis. Væ cum benedixerint vobis omnes homines. Secundùm enim hoc faciebant pseudo Prophetæ Patres eorum. Vos estis M. sal terræ. [d] Quòd si sal evanuerit, inquo salietur: ad nihilum valet ultra nisi ut mittatur foras & conculcetur ab hominibus. Vos estis lux mundi. Non potest civitas abscondi supra montem posita: neque accendunt lucernam, & ponunt eam sub modio: sed super candelabrum: ut luceat omnibus qui in domo sunt: sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum qui in cœlis. Nolite [a] putare quoniam veni solvere Legem aut Prophetas, non veni solvere, sed adimplere. Amen quippe dico vobis, donec transeat cœlum & terra, jota unum aut unus apex A non præteribit de Lege donec omnia fiant. Qui ergo solverit unum de Mandatis istis minimis, & docuerit sic homines, minimus vocabitur in Regno cœlorum. Qui autem fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur in Regno cœlorum. Dico enim vobis: quia nisi abundaverit justitia vestra plusquam Scribarum & Pharisæorum, non intrabitis in Regnum cœlorum. Audistis quia dictum est antiquis: [b] Non occides. Qui autem occiderit, reus erit judicio. Ego autem dico vobis, quia omnis qui irascitur fratri suo, reus erit judicio. Qui autem dixerit fratri suo *racha*, reus erit consilio, qui autem dixerit fratri suo *fatue*, reus erit gehennæ ignis. Si ergo offers munus tuum ad Altare, & recordatus ibi fueris quia frater tuus habet aliquid adversum te: relinque ibi munus tuum ante Altare, & vade priùs reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuum. Esto consentiens adversario tuo citò dum es in via cum eo: ne fortè adversarius tradat te Judici, & Judex tradat te ministro, & in carcerem mittaris. Amen dico tibi: non exibis inde donec B reddas novissimum quadrantem. Audistis quia dictum est antiquis: [c] Non mœchaberis. Ego autem dico vobis: quoniam omnis qui viderit mulierem ad concupiscendum eam: jam mœchatus est eam in corde suo. Quòd si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum & projice abs te: expedit enim tibi ut pereat unum membrorum tuorum, quàm totum corpus tuum mittatur in gehennam. Et si dextera manus tua scandalizat te, abscinde eam & projice abs te, expedit enim tibi ut pereat unum membrorum tuorum, quàm totum corpus tuum eat in gehennam. Dictum est autem: Quicunque dimiserit uxorem suam, exceptâ causâ fornicationis facit eam mœchari, & qui dimissam duxerit, adulterat. Iterum audistis quia dictum est antiquis. [d] Non perjurabis. Reddes autem Domino juramenta tua. Ego autem dico vobis, non jurare omninò. Neque per cœlum, quia thronus Dei est. Neque per terram, quia scabellum pedum ejus est. Neque per Jerosolymam quia civitas est magni Regis. Neque per caput tuum jurabis, quia non potes unum capillum album facere aut nigrum. Sit autem sermo C vester, est est, non non: quod autem his abundantius; à malo est. [e] Audistis quia dictum est: Oculum pro oculo, dentem pro dente. Ego autem dico vobis non resistere malo. Sed M. si quis L. te percusserit in dexteram maxillam præbe illi & alteram. Et ab eo qui aufert tibi vestimentum etiam tunicam noli prohibere. Et M. qui vult tecum judicio contendere & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium, & quicumque te angariaverit mille passus, vade cum illo & alia duo. Qui petit à te, da ei, & volenti mutuari à te, ne avertaris. Et qui aufert L. quæ tua sunt, ne repetas. Et prout vultis ut faciant vobis homines, & vos facite illis similiter. Audistis M. quia dictum est. [f] Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum. Ego autem dico vobis, diligite M. L. inimicos vestros, benefacite his D qui oderunt vos: benedicite maledicentibus vobis. Et M. orate L. pro persequentibus & calumniantibus vos, ut M. sitis filii Patris vestri qui in cœlis est, qui solem suum facit oriri super bonos & malos, & pluit super justos & injustos. Si enim M. diligitis L. eos qui vos diligunt: quam M. mercedem habebitis? quæ vobis L. est gratia? Nam & peccato-

[a] Probabile est quod fuerit idem Sermo quem Matthæus & Lucas narrant sicut hic connectitur. Nihilominùs probabilis est altera pars quod fuerint distincti pro diversis temporibus locis & personis: non enim mirabile est, si Christus pluries similia fecit, dixit & docuit. Et hoc per totum hujus narrationis contextum: ubi similia conjunguntur: habeatur annotatum.

[b] Vel unde priùs descenderat ut dicit Lucas: vel imaginandæ sunt duæ partes montis, una bassior alterâ.

[c] Si quis voluerit profunditatem & ordinem totius Sermonis illius cognoscere; recurrat ad postillas.

[d] Apostolorum commendatio.

[a] Legis impletio. [b] Consiliorum super Legem additio veterem & primò ad illud: *Non occides.* [c] Additio super illud: *Non mœchaberis.* [d] Additio super illud: *Non jurabis.* [e] Judicialium evacuatio & moderatio. [f] Inimicorum dilectio.

catores se diligentes diligunt, nonne M. & publicani hoc faciunt? Et si salutaveritis fratres vestros tantùm quid ampliùs facitis? Nonne & ethnici hoc faciunt? Si L. bene feceritis his qui vobis benefaciunt, quæ est vobis gratia? Siquidem & peccatores hoc faciunt. Et L. si mutuum dederitis his à quibus speratis accipere: quæ gratia est vobis? Nam & peccatores peccatoribus fenerantur ut recipiant æqualia. Veruntamen diligite inimicos vestros & benefacite, & mutuum date, nihil inde sperantes, & erit merces vestra multa, & eritis filii Altissimi, quia ipse benignus est super ingratos & malos. Estote M. ergo vos perfecti, sicut & Pater vester cœlestis perfectus est: Attendite ne justitiam vestram faciatis coram hominibus ut videamini ab eis. Alioquin mercedem non habebitis apud Patrem vestrum qui in cœlis est. a Cùm ergo facis eleemosynam, noli ante te tuba canere sicut hypocritæ faciunt in Synagogis & in vicis, ut honorificentur ab hominibus: Amen dico vobis, receperunt mercedem suam. b Te autem faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua, ut eleemosyna tua sit in abscondito, & Pater tuus qui videt in abscondito reddet tibi. c Et cum oratis non eritis sicut hypocritæ tristes, qui amant in Synagogis & angulis platearum stantes orare ut videantur ab hominibus. Amen dico vobis quia receperunt mercedem suam. Tu autem cum oraveris, intra in cubiculum tuum: & clauso ostio ora Patrem tuum in abscondito, & Pater tuus qui videt in abscondito reddet tibi. Orantes autem nolite multùm loqui sicut ethnici faciunt, putant enim quod in multiloquio suo exaudiantur. Nolite ergo assimilari eis: scit enim Pater vester quid opus sit vobis antequam petatis eum. Sic enim orabitis, Pater noster qui es in cœlis, sanctificetur nomen tuum, adveniat regnum tuum, fiat voluntas tua sicut in cœlo & in terra, panem nostrum supersubstantialem M. quotidianum L. da M. nobis hodie, & dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Et ne nos inducas in tentationem, sed libera nos & malo. Amen. d Si enim dimiseritis hominibus delicta eorum, dimittet & vobis Pater vester cœlestis peccata vestra. Si autem non dimiseritis hominibus: nec Pater vester dimittet vobis peccata vestra. Cùm autem jejunatis nolite fieri sicut hypocritæ tristes. Exterminant enim facies suas ut appareant hominibus jejunantes. Amen dico vobis, receperunt mercedem suam. e Tu autem cùm jejunas unge caput tuum & faciem tuam lava, ne videaris hominibus jejunans, sed Patri tuo qui est in abscondito, & Pater tuus qui videt in abscondito reddet tibi. f Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra, ubi ærugo & tinea demolitur, & ubi fures effodiunt & furantur. Thesaurizate autem vobis thesauros in cœlo: ubi nec ærugo, nec tinea demolitur, & ubi fures non effodiunt nec furantur. Ubi enim est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum. Lucerna corporis tui est oculus tuus. g Si oculus tuus fuerit simplex, & totum corpus tuum lucidum erit. Si autem oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebrosum erit. Si ergo lumen quod in te est tenebræ sunt, ipsæ tenebræ quantæ erunt?

Nemo M. potest duobus Dominis servire: aut enim unum odio habebit, & alterum diliget, aut unum sustinebit, & alterum contemnet. Non potestis Deo servire & Mammonæ. h Ideo dico vobis, ne M. L. solliciti sitis animæ vestræ, quid manducetis, aut corpori vestro, quid induamini. Nonne anima vestra plus est quàm esca: & corpus plusquàm vestimentum? Respicite M. volatilia cœli, quia non serunt neque metunt, neque congregant in horrea, & Pater vester cœlestis pascit illa. Considerate corvos quibus non est cellarium neque horreum, & Deus pascit illos, quantò magis vos pluris estis illis? Quis autem vestrum cogitans potest adjicere ad staturam suam cubitum unum? Si L. ergo neque quod minimum est potestis: quid de vestimentis & de ceteris solliciti estis? A Considerate M. lilia R. agri, quomodò crescunt, non laborant neque nent. Dico autem vobis, quoniam nec Salomon in omni gloria sua vestiebatur: coopertus M. est sicut unum ex istis. Si autem fœnum agri quod hodie est, cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit, quantò magis vos modicæ fidei? Nolite ergo solliciti esse dicentes, quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur. Et L. nolite in sublime tolli. Hæc M. L. autem gentes mundi L. quærunt. Scit enim Pater vester quia his omnibus indigetis. Quærite ergo primùm regnum Dei & justitiam M. ejus, & M. hæc L. omnia adjicientur vobis. Nolite M. ergo solliciti esse in crastinum. Crastinus enim dies sollicitus erit sibi ipsi. Sufficit enim diei malitia sua. a Estote L. ergo misericordes, sicut & Pater vester misericors est. Nolite judicare, & non judicabimini. In quo enim judicio judicaveritis, judicabimini. Nolite condemnare, & non condemnabimini, dimittite & dimittemini. Date & B dabitur vobis, mensuram bonam & confertam & coagitatam & supereffluentem dabunt in sinum vestrum. Eadem M. quidem. L. mensura qua mensi fueritis, remetietur vobis. Dicebat L. autem & illis similitudinem: Nunquid potest cæcus cæcum ducere, nonne ambo in foveam cadunt? Non est discipulus super magistrum. Perfectus autem erit omnis si sit sicut magister ejus: Quid M. L. autem vides festucam in oculo fratris tui, & trabem in oculo tuo non vides? Aut quomodò dicis fratri tuo: Frater: Sine ejiciam festucam de oculo tuo: & ecce trabs est in oculo tuo? b Hypocrita ejice primum trabem de oculo tuo, & tunc videbis ejicere festucam de oculo fratris tui. c Nolite M. sanctum dare canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos, ne fortè conculcent eas pedibus suis, & canes conversi dirumpant vos. d Petite & dabitur vobis, quærite & invenietis, pulsate & aperietur vobis. Omnis enim qui petit, accipit, & qui quærit, invenit, & pulsanti aperietur. Aut quis est ex vobis homo quem si petierit filius suus pa- C nem, nunquid lapidem porriget ei? Aut si petierit piscem, nunquid serpentem porriget ei? Aut si petierit ovum, nunquid scorpionem porriget illi? Si ergo vos cùm sitis mali nostis bona data dare filiis vestris: quantò magis Pater vester qui in cœlis est dabit spiritum bonum petentibus se? Omnia M. ergo quæcumque vultis ut faciant vobis homines ita & vos facite illis. e Hæc est enim Lex & Prophetæ. Intrate per angustam portam: f quia lata porta & spatiosa via est quæ ducit ad perditionem: & multi sunt qui intrant per eam. Quàm angusta porta & arcta via quæ ducit ad vitam, & pauci sunt qui inveniunt eam. g Attendite à falsis Prophetis qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecùs autem sunt lupi rapaces: à fructibus eorum cognoscetis eos. Nunquid colligunt de spinis uvas aut de tribulis ficus? D Non L. est enim arbor bona quæ facit fructus malos. Neque arbor mala faciens fructum bonum. Unaquæque enim arbor de fructu suo cognoscitur. Neque enim de spinis colligunt ficus: neque de rubo vindemiant uvam. e Bonus homo de bono the-

a Hypocrisis detestatio.
b Commendatio eleemosynæ.
c Quomodò sit orandum.
d Quomodò sit indulgendum.
e Qualiter jejunandum. f Qualiter thesaurizandum.
g Qualiter intentio dirigenda. h Qualiter sollicitudo nimia tollenda & spes in Dei providentia dirigenda.

a Qualiter miserendum nec judicandum. b Non improbè arguendum. c Non porcis & canibus Sanctum dandum.
d Qualiter instanter & fiducialiter orandum.
e Præceptum universale legis & angustia portæ salutis.
f Contendite intrare per angustam portam: vide intra capit. 98.
g Falsorum Prophetarum notitia, scilicet à fructibus.

thesauro cordis sui profert bonum, & malus homo de malo thesauro profert malum: Ex abundantia enim cordis os loquitur. Sic M. omnis arbor bona, fructus bonos facit: mala autem arbor malos fructus facit. Non potest arbor bona fructus malos facere, neque arbor mala fructus bonos facere. Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur & in ignem mittetur. Igitur ex fructibus eorum cognoscetis eos. *a* Quid L. autem vocatis me, Domine, Domine, & non facitis quæ dico. Non M. omnis qui dicit mihi Domine, Domine, intrabit in regnum cœlorum: sed qui facit voluntatem Patris mei qui in cœlis est, ipse intrabit in regnum cœlorum. Multi dicent mihi in illo die Domine, Domine. *b* Nonne in nomine tuo prophetavimus, & in nomine tuo dæmonia ejecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus. Et tunc confitebor illis, quia nunquam novi vos. Discedite à me omnes qui operamini iniquitatem. Omnis L. M. qui venit ad me & audit sermones meos & facit eos, ostendam vobis cui sit similis. Similis est homini ædificanti domum, qui L. fodit in altum, & posuit fundamentum supra petram. Et M. descendit pluvia, & venerunt flumina & flaverunt venti, & irruerunt in domum illam & non cecidit, fundata enim erat supra firmam L. petram, & M. omnis L. qui audit verba mea hæc & non facit ea, similis est viro stulto qui ædificavit domum suam super arenam sine L. fundamento, & M. descendit pluvia & venerunt flumina & flaverunt venti & irruerunt in domum illam, in quam L. illusus est fluvius, & continuò cecidit, & L. facta M. est ruina domus illius magna. Et M. factum est cùm consummasset Jesus verba hæc, admirabantur turbæ super doctrina ejus. Erat enim docens eos sicut potestatem habens, & non sicut Scribæ eorum & Pharisæi. M.

a Qualiter Deus sit colendus: non ore tantum sed operum efficacia.

b Qualiter operatio miraculorum non salvat, sed stabilis in petra Christo permanentia.

De leproso sanato. M. 8. R. 1. L. 5.

CAPUT XXXI.

Cum R. *c* autem descendisset Jesus de monte secutæ sunt eum turbæ multæ, & L. Factum est cùm esset in una civitatum, & ecce M. leprosus plenus lepra, videns Jesum, veniens adorabat eum deprecans R. & genu flexo, & procidens L. in faciem, rogabat eum dicens. Domine L. M. R. si vis potes me mundare. Jesus R. autem misertus ejus extendens M. R. manum tetigit eum, dicens: Volo, mundare, & confestim mundata est lepra ejus, & R. comminatus est ei, statimque ejecit illum, & dixit illi. Et præcepit L. ei. Vide L. M. R. nemini dixeris: sed vade ostende te principibus Sacerdotum & offer pro emundatione tua munus M. quod præcepit Moyses in testimonium illis. Et R. egressus cœpit prædicare & diffamare sermonem. Perambulat L. autem magis sermo de illo, & conveniebant turbæ multæ ut audirent illum & curarentur ab infirmitatibus suis, ita R. ut jam non posset manifestè introire in civitatem: sed foris in desertis locis esse: ipse L. autem secedebat in desertum & orabat, & R. conveniebant ad eum undique.

c Colligitur ex hoc loco & aliis pluribus, quòd Evangelistæ non semper secuti sunt ordinem rei gestæ: sed usi sunt regula de præoccupatione & rememoratione: videtur autem Matthæus sæpius sequi ordinem rei gestæ.

De Servo Centurionis. M. 8. L. 7.

CAPUT XXXII.

Cum L. autem implesset omnia verba sua ad aures plebis, intravit L. M. Capharnaum. *a* Centurionis L. autem cujusdam servus malè habens erat moriturus qui erat illi pretiosus. Et cùm audisset de Jesu, misit ad eum seniores Judæorum rogans eum ut veniret & sanaret servum ejus. At illi cum venissent ad Jesum rogabant eum solicitè dicentes ei: Quia dignus est ut hæc illi præstes, diligit enim gentem nostram, & Synagogam ipse ædificavit nobis. Jesus autem ibat cum illis. Et cùm jam non longè esset à domo, misit ad eum Centurio amicos. Accessit M. autem ad eum Centurio, & rogans eum dixit. Domine, puer meus jacet in domo paralyticus & malè torquetur. Et ait illi Jesus: Ego veniam & curabo eum. Et respondens Centurio ait illi: Domine noli vexari. Non M. L. enim sum dignus ut sub tectum meum intres, propter L. quod & meipsum non sum dignum arbitratus ut venirem ad te. Sed M. L. tantùm M. dic M. L. verbo, & sanabitur puer meus. Nam & ego sum homo sub potestate constitutus, habens sub me milites, & dico huic vade, & vadit, & alii, veni & venit, & servo meo fac hoc, & facit. Audiens M. autem Jesus miratus est. Et conversus L. sequentibus M. L. se dixit: Amen M. dico vobis, non inveni tantam Fidem in Israël. Dico autem vobis quod multi ab Oriente & Occidente venient & recumbent cum Abraham & Isaac & Jacob in regno cœlorum. Filii autem regni ejicientur in tenebras exteriores, ibi erit fletus & stridor dentium. Et dixit Jesus Centurioni: Vade & sicut credidisti fiat tibi, & sanatus est puer in illa hora. Et reversi qui missi fuerant domum, invenerunt servum qui languerat sanum.

a Considerandum est hic quòd Centurio fecit utrumque, misit Judæos & amicos, & quòd ipse secutus est.

De filio viduæ suscitato. Lucæ. VII.

CAPUT XXXIII.

Et factum est deinceps. Ibat Jesus in civitatem quæ vocatur Naym, & ibant cum illo Discipuli ejus & turba copiosa. Cùm autem appropinquaret portæ civitatis: ecce defunctus efferebatur filius unicus Matris suæ. Et hæc vidua erat & turba civitatis multa cum illa. Quam cum vidisset Dominus, misericordiâ motus super eam, dixit illi: Noli flere, & accessit & tetigit loculum. Hi autem qui portabant, steterunt. Et ait: Adolescens tibi dico surge. Et resedit qui erat mortuus, & cœpit loqui: & dedit illum Matri suæ. Accepit autem omnes timor: & magnificabant Deum dicentes: Quia Propheta magnus surrexit in nobis, & quia Deus visitavit plebem suam. Et exiit hic sermo in universam Judæam de eo, & omnem circa regionem.

De duobus volentibus sequi Christum. M. 8. L. 9.

CAPUT XXXIV.

Videns autem Jesus turbas multas circa se, jussit Discipulos ire trans fretum. Factum L. est autem ambulantibus illis in via, accedens M. unus Scriba ait illi: Magister M. L. sequar te quocunque ieris Et dixit ei Jesus: Vulpes foveas habent, & volucres cœli nidos, Filius autem hominis non habet ubi caput suum reclinet. Ait L. autem ad alterum: Sequere me. Ille autem alius M. de Discipulis ejus ait illi. Domine M. L. permitte me primùm ire & sepelire Patrem meum. Jesus M. autem ait illi: Sequere me, & dimitte M. L. mortuos sepelire mortuos suos: tu autem

vade & annuncia Regnum Dei. Et alter ait: Sequar te Domine: sed primùm permitte mihi renunciare his qui domi sunt. Ait autem ad illum Jesus: Nemo mittens manum ad aratrum & respiciens retro, aptus est Regno Dei.

De quietatione maris, ad jussum Christi. M. 8. R. 4. L. 8.

CAPUT XXXV

IN R. illo die cum sero factum esset, ait Discipulis suis: Transeamus contra, & dimittentes turbam A assumunt eum, ita ut erat in navi, & ipse L. ascendit in naviculam, & R. aliæ naves erant cum illo, & M. ascendente eo in naviculam, secuti sunt eum Discipuli ejus. Et L. ait ad illos: Transeamus trans stagnum, & ascenderunt. Navigantibus autem illis obdormivit, & M. ecce motus magnus factus est in mari, & L. descendit procella venti magni R. in stagnum L. & R. fluctus mittebat in navim: ita M. R. ut navicula operiretur fluctibus. Et L. compellebantur fluctibus & periclitabantur: ipse M. verò dormiebat, & R. erat in puppi super cervical dormiens, & M. accesserunt ad eum Discipuli ejus & suscitaverunt eum dicentes: Magister R. non ad te pertinet quod perimus, Domine R. Præceptor L. M. salva M. nos, perimus. Tunc surgens imperavit ventis & mari, & comminatus est vento. Increpavit L. ventum & tempestatem aquæ & dixit R. mari: Tace, obmutesce, & cessavit ventus, & M. facta R. est L. tranquillitas B magna. Dixit L. autem eis: Ubi est Fides vestra? Quid M. R. timidi estis modicæ M. Fidei? nec R. dum habetis Fidem? Porrò M. homines mirati sunt & timuerunt R. timore magno, & dicebant ad alterutrum. Quis putas est iste? Qualis M. est hic? quia L. ventis M. R. & mari imperat & obediunt ei.

De duobus dæmoniacis curatis. M. 8. R. 5. L. 8.

CAPUT XXXVI.

NAVIGAVERUNT L. autem & R. venerunt trans fretum maris in M. regionem R. L. Gerasenorum quæ est contra Galilæam, & M. tunc cum venisset Jesus & cum L. egressus esset ad terram, oc- C currerunt M. ei duo habentes dæmonia, de monumentis exeuntes sævi nimis, ita ut nemo transire posset per viam illam. *a* Statim R. occurrit ei de monumento homo in spiritu immundo, qui habebat dæmonium jam temporibus multis, & vestimento non induebatur, neque in domo manebat. Qui R. domicilium habebat in monumentis. Et neque catenis illum quisquam potuit ligare quin sæpè catenis & compedibus vinctus dirupisset catenas & compedes comminuisset, & nemo poterat eum domare. Et semper die ac nocte in monumentis erat, & in montibus clamans & concidens se lapidibus. Videns autem Jesum à longe cucurrit & adoravit eum. Et L. procidit ante illum. Et *b* M. ecce ambo clamaverunt voce L. magna dicentes M. Quid nobis & tibi L. Jesu R. M. Filii Dei Altissimi? Cur M. venisti huc ante tempus torquere D nos? Adjuro R. te per Deum. Obsecro L. te, ne me torqueas. Præcipiebat enim spiritui immundo ut exiret ab homine, multis enim temporibus arripiebat illum, & vinciebatur catenis & compedibus custoditus. Et ruptis vinculis agebatur à dæmonio isto in desertum. Dicebat R. enim illi Jesus: Exi spiritus immunde ab homine. Interrogavit L. R. autem illum Jesus dicens. Quod tibi nomen est? At ille dixit: Legio R. L. mihi nomen R. est, quia multi sumus, quia L. dæmonia multa intraverunt in eum. Et R. deprecabatur eum multùm ne se depelleret extra regionem. Et R. rogabant illum ne imperaret illis ut in abyssum irent. Erat M. autem non longè ab eis grex porcorum multorum circa R. montem, pascens in agris in monte L. Dæmones autem rogabant illum dicentes: Si ejicis nos hinc, mitte nos in gregem porcorum, ut in eos introeamus, ut L. permitteret eis in illos ingredi, & permisit illis. Et concessit M. eis statim Jesus. Et ait M. illis Jesus: Ite. At illi exientes abierunt, L. exierunt ergo dæmonia R. & spiritus immundi L. ab homine M. L. & introierunt M. R. L. in porcos. Et. M. ecce magno impetu abiit totus grex per præceps L. in stagnum. *a* Et R. præcipitatus est in mare ad duo milia, & suffocati L. sunt in mari, & M. mortui sunt in aquis. Quod L. ut viderunt factum pastores M. qui R. pascebant L. eos fugerunt M. R. L. & venientes nunciaverunt M. L. in civitatem. R. & in agros & in villas. L. hæc omnia M. & de his qui dæmonia habuerant. Et ecce tota civitas exiit obviam Jesu. Exierunt L. autem videre quod factum est, & convenerunt ad Jesum, & R. vident illum qui à dæmonio vexabatur, à quo L. dæmonia exierunt, sedentem L. R. ad pedes L. ejus vestitum R. & sanæ mentis & timuerunt. Nunciaverunt L. autem illis & hi qui viderant quomodò sanus factus esset à legione, & de porcis. R. Et viso M. eo rogaverunt L. M. R. eum omnis multitudo regionis Gerasenorum ut M. transiret R. à finibus eorum, & L. descenderet & ab ipsis quia magno timore tenebantur. Ipse autem ascendens in navim reversus est. Cumque L. R. ascenderet navim, cœpit illum deprecari qui à dæmoniis vexatus fuerat, ut esset cum illo. Jesus autem non admisit eum, sed ait illi: Vade & redi in domum tuam ad tuos, & nuncia illis quanta tibi Dominus fecerit, & misertus R. sit tui. Et L. abiit per universam civitatem, & R. cœpit L. prædicare in Decapoli R. quanta sibi fecisset Jesus, & R. omnes mirabantur. Et cum ascendisset Jesus in navim & rursum trans fretum, convenit turba multa ad eum, & erat circa mare. Factum L. est autem cùm redisset Jesus trans fretum, excepit illum turba: erant enim omnes expectantes eum.

a Glos. Idem est hîc stagnum & mare.

De paralytico sanato. M. 9. R. 22. L. 5.

CAPUT XXXVII.

ET M. ascendens in naviculam transfretavit & venit in civitatem suam, & iterum R. intravit in Capharnaum post dies. Factum L. est autem una dierum, & ipse sedebat docens, & R. auditum est quòd in domo esset, & convenerunt multi, ita ut non caperet, neque ad januam, & loquebatur eis verbum. Et erant Pharisæi sedentes & Legis Doctores qui venerant ex omni castello Galilææ & Judææ & Jerusalem. Et virtus Domini erat ad sanandum eos. Et M. ecce offerebant paralyticum jacentem in lecto, qui R. à quatuor portabatur. Et L. quærebant eum inferre & ponere ante eum, & non invenientes qua parte eum inferrent præ turba, ascenderunt super tectum, & R. nudaverunt tectum ubi erat & patefacientes submiserunt L. R. eum in lecto in medium ante Jesum. Videns M. R. autem Jesus Fidem illorum, dixit paralytico: Fili homo L. M. confide, remittuntur L. M. R. tibi peccata tua. Et ecce M. R. quidam de Scribis R. erant illic sedentes & cogitantes in cordibus suis: quid hic sic loquitur blasphemias. Et L. cœperunt cogitare Scribæ & Pharisæi dicentes intra se. M. Quis L. est hic qui loquitur blas-

a Communiter tenetur quòd eadem est historia, quamvis Lucas & Matthæus non faciunt mentionem nisi de uno dæmoniaco qui erat famosior.

b Additur ambo, quia fit reditus ad narrationem Matth.

blasphemias? M. R. quis potest dimittere peccata nisi solus Deus? Ut autem cognovit Jesus in Spiritu R. sancto cogitationes L. M. eorum, respondens L. dixit ad illos: ut L. M. R. quid cogitatis mala M. in cordibus vestris? quid est facilius dicere paralytico, R. dimittuntur tibi peccata tua, an dicere, surge tolle grabatum R. tuum & ambula? Ut autem sciatis quoniam filius hominis habet potestatem in terra A dimittendi peccata, ait paralytico: Tibi L. R. dico surge, tolle lectum tuum & vade in domum tuam. Et L. confestim coram illis surgens, tulit lectum suum in quo jacebat, & abiit coram omnibus in domum suam. Et stupor apprehendit omnes & magnificabant Deum & glorificaverunt M. qui dedit potestatem talem hominibus: & L. repleti sunt timore magno dicentes, quia vidimus mirabilia, & R. nunquam sic vidimus.

De convivio in domo Matthæi. Et quare non jejunant Apostoli. M. 9. R. 2. L. 5.

CAPUT XXXVIII.

FECIT L. autem ei convivium magnum Levi in domo sua M. Et factum R. est discumbente eo in domo sua, ecce multi publicani & peccatores venientes discumbebant cum Jesu & Discipulis ejus. Erant B R. enim multi qui sequebantur eum. Et M. videntes Pharisæi R. & Scribæ quia manducaret cum publicanis & peccatoribus murmurabant L. dicentes ad Discipulos ejus. Quare R. M. cum publicanis & peccatoribus manducat & bibit R. Magister vester: & L. manducatis & bibitis? Et respondens Jesus ait illis. Non L. egent R. M. qui sani sunt medico; sed qui malè habent. Euntes. M. autem discite quid est, quia misericordiam volo, & non sacrificium. Non M. enim R. veni vocare justos, sed peccatores ad pœnitentiam L. Et R. erant discipuli Joannis & Pharisæi jejunantes. Tunc M. accesserunt ad eum dicentes: quare nos & Pharisæi jejunamus frequenter & L. obsecrationem faciunt discipuli Joannis similiter & Pharisæorum; tui autem edunt & bibunt, & non M. jejunant R. Et M. ait illis Jesus. Nunquid possunt filii sponsi & nup- C tiarum R. quamdiu cum illis est sponsus jejunare & lugere? M. R. Quanto L. M. R. tempore habent secum sponsum non possunt jejunare. Venient autem dies quando auferetur ab eis sponsus, & tunc jejunabunt in diebus illis. Dicebat L. autem & similitudinem ad illos: Quia nemo commissuram à vestimento novo mittit in vestimentum vetus. Nemo • R. enim assumentum panni rudis assuit vestimento veteri, alioquin aufert supplementum novum a veteri. Tollit M. enim plenitudinem ejus à vestimento, novum L. rumpit & pejor M. & major R. scissura fit, & L. veteri non convenit commissura à novo: neque M. mittunt vinum novum in utres veteres, alioquin rumpuntur utres & vinum effundetur, & utres pereunt. Sed vinum novum in utres novos mittunt, & R. mitti debet, mittendum L. est ut utraque conserventur. M. Et L. nemo bibens vetus statim vult novum, dicit enim ve- D tus melius est.

De suscitatione filiæ Archisynagogi. Et de hæmorroyssa. M. 9. R. 5. L. 8.

CAPUT XXXIX.

HÆC M. illo, loquente ad eos, ecce Princeps unus de Archisynagogis R. nomine Jaïrus, cui L. nomen Jaïrus, & ipse Princeps Synagogæ erat. Et cecidit ad pedes Jesu rogans eum. Videns R. eum accessit, M. procidit R. ad pedes ejus & deprecabatur eum multùm. Et adorabat M. rogans L. ut intraret domum suam, quia unica filia erat illi ferè Annorum duodecim & hæc moriebatur, adorabat M. eum dicens: Domine filia mea modò defuncta est, in extremis R. est, sed M. veni R. impone manum tuam super eam, ut R. salva sit & vivat. Et M. surgens Jesus sequebatur eum & Discipuli ejus, & R. turba multa. Et contigit L. dum iret, à turbis comprimebatur. Et M. ecce mulier quæ fluxum sanguinis patiebatur duodecim Annis, quæ R. fuerat multum perpessa a medicis pluribus & erogaverat L. omnem substantiam suam, omnia R. sua, nec quicquam profecerat, nec L. ab ullo potuit curari, sed magis R. deterius habebat. Cùm audisset de Jesu, venit in turba retro & tetigit M. R. L fimbriam vestimenti ejus. Dicebat M. R. autem intra se: si tetigero tantùm vestimentum ejus salva ero. Et L. confestim stetit fluxus, & R. siccatus est fons sanguinis ejus, & sensit corpore quòd sanata esset à plaga. Et Jesus statim agnoscens in semetipso virtutem quæ exierat de illo, conversus ad turbam ait: Quis L. me & R. vestimenta mea tetigit? Negantibus L. autem omnibus, Petrus & qui cum illo erant dixerunt: Præceptor, turbæ L. R. te comprimunt & affligunt, & tu dicis, quis me tetigit? Et L. dixit Jesus: aliquis me tetigit: nam & ego novi virtutem de me exisse. Et R. circumspeciebat videre eam quæ hæc fecerat. Videns L. autem mulier quia non latuit eum, timens R. & tremens, sciens quod factum esset in se, venit & procidit ante eum & pedes L. ejus, & ob quam causam tetigerat eum indicavit coram omni populo, & quemadmodùm confestim sanata sit. Et R. dixit ei. At M. Jesus conversus & videns eam dixit: confide filia, fides tua te salvam fecit. Vade L. R. in pace, & esto R. sana à plaga tua. Et salva M. facta est mulier ex illa hora. Adhuc R. eo loquente L. venit quidam ad Principem Synagogæ dicens ei, veniunt R. ab Archisynagogo dicentes: quia filia tua mortua est, quid ultra vexas Magistrum? Noli L. vexare illum. Jesus audito hoc verbo respondit Patri puellæ: Noli timere, tantummodò R. crede & salva L. erit, & veniunt in domum Archisynagogi & cùm venisset Jesus in domum Principis non M. admisit quemquam se sequi nisi Petrum & Jacobum & Joannem fratrem Jacobi. Et vidit tumultum & flentes & ejulantes multùm & tibicines M. Flebant L. autem omnes & plangebant illam. At ille dixit: nolite flere quid R. turbamini & ploratis? Recedite M. non est mortua puella, sed dormit, & deridebant eum L. scientes quòd mortua est, ipse R. verò ejectis turbis assumit Patrem R. L. & Matrem puellæ, & qui R. secum erant, ingrediuntur ubi puella erat jacens, & manum puellæ tenens clamavit, & L ait R. illi: Thabitacumi, quod est interpretatum puella, tibi dico surge. Et L. reversus est spiritus ejus & surrexit continuò, & R. ambulabat, & L. jussit illi dare manducare, & R. obstupuerunt stupore magno L. Parentes ejus, quibus præcepit vehementer R. ne L. cui dicerent, quod factum nemo R. illud sciret. Et M. exiit fama hæc in universam terram, & R. egressus inde abiit in patriam suam: & sequebantur eum Discipuli ejus.

De duobus cæcis illuminatis. Et de muto dæmoniaco. M. 9.

CAPUT XL.

[a] ET transeunte inde Jesu secuti sunt eum duo cæci clamantes & dicentes: Miserere nostri fili David. Cum autem venissent domum, accesserunt ad eum cæci, & dixit eis Jesus. Creditis quia hoc possum facere vobis? Dicunt ei: utique Domine. Tunc tetigit oculos eorum dicens: secundùm fidem vestram fiat vobis. Et aperti sunt oculi eorum. Et comminatus est eis Jesus dicens: Videte ne quis sciat. Illi autem exeuntes diffamaverunt illum per totam terram illam. Egressis autem illis ecce obtulerunt illi

[a] Solus Matthæus hæc narrat de cæcis secundùm Augustinum.

illi hominem mutum, habentem dæmonium, & ejecto dæmonio locutus est mutus, & miratæ sunt turbæ dicentes: Nunquam apparuit sic in Israël. Pharisæi autem dicebant: In principe dæmoniorum ejicit dæmonia.

De admiratione turbarum super doctrina Christi. M. 13. R. 6.

CAPUT XLI.

ET facto Sabbato cœpit in Synagoga docere, & multi audientes admirabantur in doctrina ejus dicentes: Unde huic hæc omnia & quæ est sapientia quæ data est illi, & virtutes tales quæ per manum ejus efficiuntur? Nonne iste est fabri M. filius? Nonne M. R. Mater ejus dicitur Maria, & fratres ejus Jacobus & Joseph Simon & Judas, & sorores ejus nonne omnes apud nos sunt, & scandalizabantur in illo. Jesus autem dixit illis: Non est Propheta sine honore nisi in Patria sua & in domo sua & in cognatione sua. M. Et non fecit ibi virtutes multas propter incredulitatem R. nec poterat ullam virtutem ibi facere, nisi paucos infirmos, impositis manibus curavit, & mirabatur propter incredulitatem eorum.

De jussione facta Discipulis rogare Dominum mittere operarios. M. 9. R. 6.

CAPUT XLII.

ET M. circumibat R. Jesus omnes civitates & castella in circumitu R. docens M. in Synagogis eorum, & prædicans Evangelium regni, & curans omnem languorem & omnem infirmitatem. Videns autem turbas misertus est eis, quia erant vexati & jacentes, sicut oves non habentes pastorem. Tunc dixit Discipulis suis: messis quidem multa, operarii autem pauci: Rogate ergo Dominum M. messis ut mittat operarios in messem suam.

De missione duodecim Apostolorum. M. 10. & 11. R. 6. L. 3.

CAPUT XLIII.

CONVOCATIS Discipulis suis L. duodecim M. Apostolis, cœpit R. eos binos mittere: dedit L. illis virtutem & potestatem super omnia dæmonia, R. M. & spirituum immundorum M. ut eos ejicerent M. L. curarent omnem languorem & omnem infirmitatem. Duodecim autem Apostolorum hæc sunt nomina. Primus Simon qui dicitur Petrus, & Andreas frater ejus: Philippus & Bartholomæus: Jacobus Zebedei & Joannes frater ejus: Thomas & Matthæus publicanus; Jacobus Alphei & Thadæus: Simon Chananæus & Judas Iscariothis qui tradidit eum. Hos duodecim misit Jesus prædicare regnum Dei & sanare infirmos, præcipiens eis & dicens: In viam gentium non abieritis, & in civitates Samaritanorum ne intraveritis, sed potius ite ad oves quæ perierunt domûs Israël. Euntes autem prædicate dicentes, quia appropinquabit Regnum cœlorum: Infirmos curate, mortuos suscitate, leprosos mundate, dæmones ejicite, gratis accepistis, gratis date. Nolite possidere aurum neque argentum. Et præcepit R. eis ne quid tollerent in via, nisi [a] virgam tantùm. Et L. ait ad illos: Nihil tuleritis in via, neque virgam, neque peram, neque panem, neque pecuniam neque in zona æs, neque L. duas tunicas habeatis, neque M. calciamenta, sed R. calciatos sandaliis. Dignus M. est enim operarius cibo suo. In quamcumque autem civitatem aut castellum aut domum L. intraveritis. Interrogate M. quis in ea dignus sit, & ibi manete, & inde L. ne exeatis. Intrantes M. autem domum salutate eam dicentes: Pax huic domui. Et si quidem fuerit domus illa digna, veniet super eam pax vestra. Si autem non fuerit digna, pax vestra ad vos revertetur. Et quicumque non receperit vos neque audierit R. vos M., & sermones vestros: R. L. & exe-
A untes R. M. foras de domo vel civitate excutite pulverem de pedibus vestris in testimonium L. super illos. Amen M. dico vobis, tolerabilius erit terræ Sodomorum & Gomorrhæorum in die Judicii quam illi civitati. Ecce ego mitto vos sicut oves in medio luporum: Estote ergo prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ. Cavete autem ab hominibus, tradent enim vos in Consiliis, & in Synagogis suis flagellabunt vos, & ad Præsides & Reges ducemini propter me in testimonium illis & gentibus. Cum autem tradent vos, nolite cogitare quomodò aut quid loquamini, dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini. Non enim vos estis qui loquimini, sed spiritus Patris vestri qui loquitur in vobis. Tradet autem frater fratrem in mortem, & Pater Filium, & insurgent filii in parentes, & morte eos afficient. Et eritis odio omnibus hominibus propter nomen meum. Qui autem perseveraverit usque in finem, hic salvus erit. Cùm autem persequentur vos in civitate ista, fugite in a-
B liam: Amen dico vobis, non consummabitis civitates Israël, donec veniat filius hominis, non est Discipulus super Magistrum, nec servus super Dominum suum, sufficit Discipulo ut sit sicut Magister ejus, & servo sicut Dominus ejus. Si Patrem familias Beelzebub vocaverunt, quantò magis domesticos ejus. Ne ergo timueritis eos, nihil enim est opertum quod non revelabitur, & occultum quod non scietur. Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine, & quod in aure auditis, prædicate super tecta, & nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere, sed potiùs eum timete qui potest & corpus & animam perdere in gehennam. Nonne duo passeres asse væneunt & unus ex illis non cadit super terram sine Patre vestro? Vestri autem & capilli capitis omnes numerati sunt. Nolite ergo timere, multis passeribus meliores estis vos. Omnis ergo qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo qui est in cœlis. Qui autem negaverit me coram hominibus, negabo & ego eum co-
C ram Patre meo qui in cœlis est. Nolite arbitrari quia venerim mittere pacem in terram, non veni pacem mittere sed gladium. Veni enim hominem separare adversùs Patrem suum, & filiam adversùs Matrem suam, & nurum adversùs socrum suam, & inimici hominis domestici ejus. Qui amat Patrem suum aut Matrem plus quàm me, non est me dignus: Et qui amat filium aut filiam super me, non est me dignus. Et qui non accipit crucem suam & sequitur me, non est me dignus. Qui invenit animam suam, perdet illam, & qui perdiderit animam suam propter me, inveniet illam. Qui recipit vos me recipit, & qui me recipit, recipit eum qui me misit. Qui recipit Prophetam in nomine Prophetæ, mercedem Prophetæ recipiet. Et qui accipit justum in nomine justi, mercedem justi accipiet. Et quicumque dederit potum uni ex istis minimis, calicem aquæ frigidæ, tantùm in nomine Discipuli, amen dico vobis non perdet mercedem suam. Et M. factum est cùm con-
D summasset Jesus verba hæc, præcipiens duodecim Discipulis suis, egressi L. circumibant per castella evangelizantes, & curantes ubique prædicabant R. ut pœnitentiam agerent: dæmonia multa ejiciebant & ungebant oleo multos ægros, & sanabantur. Transiit M. autem Jesus inde, ut doceret & prædicaret in civitatibus eorum.

[a] Virga sumitur hìc à Marco & Luca diversimodè. Marcus prout significat mysticè potestatem accipiendi necessaria. Matthæus autem & Lucas ad litteram vel mysticè, ne innitantur rei cuilibet vel potestati aut autoritati temporali.

De

De interrogatione Joannis: Tu es qui venturus es? M. 11. L. 7.

CAPUT XLIV.

ANNUNCIAVERUNT L. autem Joanni discipuli ejus de omnibus his. Joannes M. vero cum audisset in vinculis opera Christi, L. convocavit M. L. duos de discipulis suis mittens ad Jesum, M. ait L. dicens illi: M. L. tu es qui venturus es, an alium expectamus? L. cum autem venissent ad eum viri dixerunt: Joannes Baptista misit nos ad te dicens: tu es qui venturus es? In ipsa autem hora curavit multos à languoribus suis & plagis & spiritibus malis, & cæcis multis donavit visum. Et M. respondens Jesus ait illis: Euntes renunciate Joanni quæ vidistis & audistis, cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes evangelizantur. Et beatus qui non fuerit scandalizatus in me. Illis autem abeuntibus L. cum discessissent nuntii Joannis M. L. cœpit Jesus dicere ad turbas de Joanne: Quid existis in desertum videre, arundinem vento agitatam? sed quid existis videre? Hominem mollibus vestitum? Ecce qui mollibus vestiuntur, & qui L. in pretiosa veste sunt & in deliciis, in domibus Regum sunt. Sed M. quid existis videre, Prophetam? Etiam dico vobis, & plusquàm Prophetam. Hic est enim de quo scriptum est? Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te. Amen, dico vobis, non surrexit inter natos mulierum major Joanne Baptista: qui autem major est in Regno Dei, major est illo. A diebus autem Joannis Baptistæ usque nunc Regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. Omnes enim Prophetæ & Lex usque ad Joannem Baptistam prophetaverunt. Et si vultis recipere, ipse est Elias qui venturus est. Qui habet aures audiendi audiat: & L. omnis populus audiens & publicani justificaverunt Deum baptizati Baptismo Joannis. Pharisæi autem & Legisperiti consilium Dei spreverunt in semetipsis non baptizati ab eo. Ait autem Dominus: Cui ergo similes dicam homines generationis hujus, & cui similes sunt? similes sunt pueris sedentibus in foro & loquentibus ad invicem & dicentibus. Cantavimus vobis tibiis, & non saltastis, lamentavimus & non plorastis, Venit enim Joannes Baptista neque manducans panem: neque bibens vinum, & dicitis, dæmonem habet. Venit Filius hominis manducans & bibens, & dicitis, ecce homo vorax M. & potator vini, publicanorum & peccatorum amicus, & justificata L. est sapientia ab omnibus filiis suis.

De Pharisæo qui rogavit Christum manducare cum eo: & Maria Magdalena. L. 7.

CAPUT XLV.

ROGABAT autem illum quidam de Pharisæis ut manducaret cum illo, & ingressus domum Pharisæi discubuit. Et ecce mulier quæ erat in civitate peccatrix; ut cognovit quòd accubuisset in domo Pharisæi, attulit alabastrum unguenti, & stans retrò secus pedes ejus, lacrymis cœpit rigare pedes ejus, & capillis capitis sui tergebat, & osculabatur pedes ejus & unguento ungebat. Videns autem Pharisæus qui vocaverat eum; ait intra se dicens: Hic si esset Propheta sciret utique quæ & qualis esset mulier quæ tangit eum, quia peccatrix est. Et respondens Jesus dixit ad illum: Simon habeo tibi aliquid dicere. At ille ait: Magister, dic. Duo debitores erant cuidam feneratori, unus debebat denarios quingentos, & alius quinquaginta. Non habentibus illis unde redderent, donavit utrisque. Quis ergo eum plus diligit? Respondens Simon dixit. Æstimo quia is cui plus donavit. At ille dixit ei. Rectè judicasti. Et conversus ad mulierem dixit Simoni: Vides hanc mulierem? Intravi in domum tuam, aquam pedibus meis non dedisti: hæc autem lacrymis rigavit pedes meos, & capillis suis tersit. Osculum mihi non dedisti: hæc autem ex quo intravit non cessavit osculari pedes meos. Oleo caput meum non unxisti, hæc autem unguento unxit pedes meos: propter quod dico tibi. Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multùm: cui autem minùs dimittitur, minùs diligit. Dixit autem ad illam: Remittuntur tibi peccata tua. Et cœperunt qui simul accumbebant dicere intra se. Quis est hic qui etiam peccata dimittit?
A Dixit autem ad mulierem. Fides tua te salvam fecit, vade in pace.

De occisione Joannis. M. 14. R. 6.

CAPUT XLVI.

CUM L. autem dies opportunus accidisset. Herodes natalis sui cænam fecit Principibus & Tribunis & primis Galilææ. Cumque intrasset filia ipsius Herodiadis & saltasset in medio M. & placuisset R. Herodi, simulque recumbentibus, rex ait puellæ: Pete à me quid vis, & dabo tibi. Et juravit illi, quicquid petieris dabo tibi, licet dimidium Regni mei. Quæ cum exisset dixit Matri suæ, quid petam? At illa dixit: Caput Joannis Baptistæ. Cumque introisset statim cum festinatione ad Regem petivit præmonita M. à Matre sua.
B Volo R. protinùs inquit M. da mihi hîc in disco caput Joannis Baptistæ. Et contristatus est Rex, & propter jusjurandum & propter simul discumbentes noluit eam contristare, sed misso spiculatore præcepit afferri caput Joannis in disco, & dedit illud puellæ, & puella dedit Matri suæ. Quo audito Discipuli ejus venerunt & tulerunt corpus ejus, & posuerunt illud ac M. sepelierunt in monumento R. & M. venientes nunciaverunt Jesu. Quod cùm audisset Jesus, secessit in naviculam in locum desertum seorsùm.

De Probatica piscina. Joan. 5.

CAPUT XLVII.

POST hæc erat dies Festus Judæorum, & ascendit Jesus Jerosolymam. Est autem Jerosolymis Probati-
C ca piscina, quæ cognominatur Hebraicè Bethsaïda, quinque porticus habens. In his jacebat multitudo magna languentium, cæcorum, claudorum, aridorum expectantium aquæ motum: Angelus autem Domini secundùm tempus descendebat in piscinam & movebatur aqua, & qui prior descendisset in piscinam, post aquæ motionem, sanus fiebat à quacumque detinebatur infirmitate. Erat autem ibi quidam homo 38. annos habens in infirmitate sua: hunc cùm vidisset Jesus jacentem & cognovisset quia jam multum tempus haberet, dixit ei. Vis sanus fieri? Respondit ei languidus. Domine hominem non habeo, ut cùm turbata fuerit aqua, mittat me in piscinam: dùm venio enim ego, alius ante me descendit. Dicit ei Jesus: Surge, tolle grabatum tuum & ambula: & statim sanus factus est homo, & sustulit grabatum suum & ambulabat. Erat autem Sabbatum in illa die: dicebant ergo Judæi illi qui sanatus fuerat. Sabbatum est, non licet tibi tollere grabatum tuum. Respondit eis: Qui me sanum fecit, ille mihi dixit,
D tolle grabatum tuum & ambula. Interrogaverunt autem eum, quis est ille homo qui dixit, tolle grabatum tuum & ambula? Is autem qui sanus fuerat effectus, nesciebat quis esset. Jesus autem declinavit à turba constituta in loco. Posteà invenit eum Jesus in Templo & dixit ei: Ecce jam sanus factus es: jam noli peccare ne deterius tibi aliquid contingat: Abiit ille homo & nuntiavit Judæis: quia Jesus esset qui fecit eum sanum, propterea persequebantur Judæi Jesum: quia hoc faciebat in Sabbato. Jesus autem respondit eis: Pater meus usque modo operatur & ego operor. Propterea ergo magis quærebant eum Judæi in-

interficere: quia non solùm solvebat Sabbatum, sed & Patrem suum dicebat Deum, æqualem se faciens Deo. Respondit itaque Jesus: & dixit eis. Amen, amen dico vobis, non potest Filius à se quicquam facere nisi quod viderit Patrem facientem: quæcumque enim ille fecerit, hæc & Filius similiter facit. Pater enim diligit Filium & omnia demonstrat ei quæ ipse facit, & majora his demonstrabit ei opera ut vos miremini: sicut enim Pater suscitat mortuos & vivificat, nec enim Pater judicat quemquam sed judicium omne dedit Filio, ut omnes honorificent Filium sicut honorificant Patrem: qui non honorificat Filium, non honorificat Patrem qui misit illum. Amen, amen dico vobis: quia qui verbum meum audit, & credit ei qui misit me, habet vitam æternam: & in judicium non venit, sed transit à morte in vitam. Amen, amen dico vobis, quia venit hora & nunc est, quando mortui audient vocem Filii Dei, & qui audierint vivent. Sicut enim Pater habet vitam in semetipso: sic dedit & Filio vitam habere in semetipso, & potestatem dedit ei judicium facere: quia Filius hominis est. Nolite mirari hoc: quia venit hora in qua omnes qui in monumentis sunt, audient vocem Filii Dei, & procedent qui bona fecerunt, in resurrectionem vitæ: qui verò mala egerunt in resurrectionem Judicii. Non possum egò à meipso facere quicquam, sed sicut audio judico, & judicium meum justum est: quia non quæro voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me. Si ego testimonium prohibeo de me ipso testimonium meum non est verum. Alius est qui testimonium perhibet de me, & scio quia verum est testimonium ejus quod perhibet de me. Vos misistis ad Joannem & testimonium perhibuit veritati. Ego autem non ab homine testimonium accipio: Sed hoc dico ut vos salvi sitis. Ille erat lucerna ardens & lucens, vos autem voluistis ad horam exultare in luce ejus. Ego autem habeo testimonium majus Joanne, opera enim quæ dedit mihi Pater ut perficiam ea, ipsa opera quæ ego facio, testimonium perhibent de me, quia Pater me misit, & qui misit me Pater ipse testimonium perhibuit de me. Neque vocem ejus unquam audistis, neque speciem ejus vidistis, & verbum ejus non habetis in vobis manens: quia quem misit ille, huic vos non creditis. Scrutamini Scripturas quia vos putatis in ipsis vitam æternam habere: & illæ sunt quæ testimonium perhibent de me, & non vultis venire ad me, ut vitam habeatis. Claritatem ab hominibus non accipio, sed cognovi vos: quia delectionem Dei non habetis in vobis. Ego veni in nomine Patris mei & non accepistis me, si alius venerit in nomine suo, illum accipietis. Quomodò potestis vos credere qui gloriam ab invicem accipitis, & gloriam quæ à solo Deo est non quæritis? Nolite putare quia ego accusaturus sim vos apud Patrem. Est qui accusat vos Moyses in quo speratis. Si enim crederitis Moysi, crederetis forsitan & mihi: de me enim ille scripsit: Si autem illius litteris non creditis: quomodò verbis meis credetis?

De Herode dicente Joannem surrexisse & miracula facere.
Matth. 14. R. 6. L. 9.

CAPUT XLVIII.

AUDIVIT L. autem Herodes Tetrarcha famam M. de Jesu & omnia L. quæ fiebant ab eo: manifestum R. enim factum est nomen ejus & hæsitabat L. eo quod diceretur à quibusdam, quod Joannes surrexit à mortuis: à quibusdam verò quòd Elias apparuit, ab aliis autem quòd Propheta unus de antiquis surrexerit. Et ait Herodes, Joannem ego decollavi, quis est iste de quo ego talia audio? & quærebat videre eum. Et M. ait pueris suis: Hic est Joannes Baptista, ipse surrexit à mortuis, & ideo virtutes operantur in eo, quem R. ego decollavi Joannem hic à mortuis surrexit.

De reditu Apostolorum ad Christum. R. 6. L. 9.

CAPUT XLIX.

ET L. reversi Apostoli convenientes R. ad Jesum renunciaverunt ei omnia quæ egerant & docuerant, & ait illis: Venite seorsum in desertum locum & requiescite pusillùm: & assumptis L. illis secessit seorsùm
A in desertum locum qui est Bethsaida. Erant R. enim qui veniebant & redibant multi, & nec spatium manducandi habebant.

De quinque panibus & duobus piscibus.
M. 14. R. 6. L. 9. J. 6.

CAPUT L.

ET ascendentes R. in navim abierunt trans mare L. Galilææ quod est Tyberiadis, in desertum R. locum. Quod M. cum L. audissent turbæ, secuti sunt eum. Et viderunt eos abeuntes & cognoverunt multi, & pedestres de omnibus civitatibus concurrerunt illuc, & prævenerunt eos. Et exiens vidit turbam
B multam Jesus, & misertus est super eos, quia erant sicut oves non habentes pastorem, & excepit L. illos & loquebatur illis de regno Dei, & R. cœpit illos docere multa, & curavit M. languidos eorum. Sequebatur L. autem illum multitudo magna, quia videbant signa quæ faciebat super his qui infirmabantur. Subiit ergo in montem Jesus, & ibi sedebat cum Discipulis suis. *a* Erat autem proximum Pascha dies Festus Judæorum: Vespere M. autem facto accesserunt ad eum Discipuli ejus dicentes: Desertus est locus & hora jam præteriit, dimitte turbas, ut euntes in castella L. villasque quæ circa sunt divertant, & inveniant escas ut emant R. cibos quos manducent, quia in loco L. deserto sumus. Jesus M. autem dixit eis: Non habent necesse ire, date illis vos manducare. Cum L. sublevasset ergo oculos Jesus & vidisset quia multitudo maxima venisset ad eum, dixit ad Philippum:
C Unde ememus panes ut manducent hi? Hoc autem dicebat tentans eum, ipse enim sciebat quid esset facturus. Respondit ei Philippus: Ducentorum denariorum panes non sufficiunt ut unusquisque modicum quid accipiat. Et R. dixit eis: Quot panes habetis? Ite & videte. Dixit ei unus ex duodecim Andreas frater Simonis Petri. Est puer unus hîc habens quinque panes hordeaceos & duos pisces: sed & hæc quid sunt inter tantos? nisi L. fortè nos eamus & emamus in omnem hanc turbam escas. Dicit J. ergo Jesus. Facite homines discumbere per convivia L. quinquagenos. Erat autem fenum multum in loco. Discubuerunt ergo viri quasi numero quinque millia in partes R. per per centenos & quinquagenos. Accepit J. ergo Jesus panes, & intuens R. in Cœlum benedixit & fregit. Et cum gratias J. egisset, dedit R. Discipulis suis ut ponerent ante eos. Discipuli M. autem dederunt tur-
D bis. Similiter autem & de piscibus distribuit discumbentibus quantùm volebant. Ut autem impleti sunt L. omnes & saturati dixit Discipulis suis: Colligite quæ superaverunt fragmenta ne pereant. Collegerunt ergo & impleverunt duodecim R. cophinos fragmentorum ex quinque panibus hordeaceis & duobus piscibus quæ superfuerant his qui manducaverant. *b* Manducantium M. autem fuit numerus quin-

a Videtur hoc esse secundum Pascha alterum à primo jam dicto, & ab illo quo fuit occisus.

b Sicut Augustinus hîc notat: Si non fieret per eundem Evangelistam mentio de secunda refectione septem panum; videretur esse inter Evangelistas contradictio, quasi narrarent contrariè unam & eandem refectionem, & hoc videlicet pro concordantia talium, ut dicantur pluries facta, quæ non nisi semel videntur esse narrata.

quinque millia virorum: exceptis mulieribus & parvulis: & R. statim coëgit Discipulos suos ascendere in navim ut præcederent eum trans fretum à Bethsaïda, dùm ipse dimitteret populum. Illi ergo homines cùm vidissent quod fecerat signum dicebant: Quia hic est verè Propheta qui venturus est in mundum. Jesus autem cum cognovisset quòd venturi essent ut raperent eum & facerent eum regem: fugit in montem iterum ipse solus orare. Vespere autem facto solus erat ibi.

De ambulatione Christi supra mare. Matth. xiv. R. vi. *&* Joannes vi.

CAPUT LI.

Ut autem J. sero factum est descenderunt Discipuli ejus ad mare. Et cùm ascendissent navim veniunt trans mare in Capharnaum & tenebræ jam factæ erant, & non venerat ad eos Jesus. Mare autem vento magno flante exurgebat. Navicula M. autem in medio mari jactabatur fluctibus. Erat autem ventus contrarius eis: & vidit eos laborantes in remigando. Cum L. ergo remigassent stadia quasi vigintiquinque aut triginta circa R. quartam vigiliam noctis venit ad eos ambulans supra mare: & volebat præterire eos. At illi ut viderunt eum ambulantem supra mare putaverunt phantasma esse: & clamaverunt præ timore M. Omnes R. enim viderunt eum & conturbati sunt. Statimque M. Jesus locutus est eis, dicens: Habete fiduciam. Confidite R. ego sum. Nolite timere: Respondens M. autem Petrus, dixit: Domine si tu es, jube me venire ad te super aquas. At ipse dixit: Veni. Et descendens Petrus de navicula ambulabat super aquas ut veniret ad Jesum. Videns autem ventum validum timuit. Et cum cœpisset mergi clamavit dicens: Domine salvum me fac: & continuò Jesus extendens manum apprehendit eum, & ait illi: Modicæ fidei quare dubitasti? Voluerunt J. ergo eum recipere in navim. Et M. cùm ascendisset in naviculam, cessavit ventus & R. multò magis intra se stupebant, non enim intellexerant de panibus: erat enim cor eorum excæcatum. Qui M. autem in navicula erant, venerunt & adoraverunt eum, dicentes: Verè Filius Dei es: & J. statim navis fuit ad terram ad quam ibant: & M. cum transfretassent, venerunt in terram Genezareth: & R. applicuerunt. Cumque egressi fuissent de navi, continuo cognoverunt eum: & percurrentes per universam regionem illam cœperunt in grabatis eos qui malè habebant transferre ubi eum audiebant esse: & quocumque introibat in vicos vel in villas aut civitates, in plateis ponebant infirmos & deprecabantur eum ut vel fimbriam vestimenti ejus tangerent: & quotquot tangebant eum, salvi fiebant.

De Prædicatione Eucharistiæ. Joan. vi.

CAPUT. LII.

Altera autem die turba quæ stabat trans mare vidit quia navicula alia non erat ibi nisi una. Et quia non introisset Jesus cum Discipulis suis in navim: sed soli Discipuli ejus abiissent. Aliæ verò supervenerunt naves à Tiberiade juxta locum ubi manducaverant panem, gratias agentes Deo. Cum ergo vidisset turba quia Jesus non erat ibi neque Discipuli ejus, ascenderunt in naviculas & venerunt a Capharnaum quærentes Jesum: & cum invenissent eum trans mare, dixerunt ei: Rabbi quando huc venisti? Respondit Jesus & dixit: Amen, amen dico vobis quæritis me, non quia vidistis signa; sed quia manducastis ex panibus & saturati estis. Operamini non cibum qui perit, sed qui permanet in vitam æternam, quem Filius hominis vobis dabit, hunc enim Pater signavit Deus. Dixerunt ergo ad eum. Quid faciemus ut operemur opera Dei? Respondens Jesus dixit eis: Hoc est opus Dei ut credatis in eum quem misit ille. Dixerunt ei: Quod ergò tu facis signum ut videamus & credamus
A tibi? Quid operaris? Patres nostri manducaverunt Manna in deserto sicut scriptum est: Panem de Cœlo dedit eis manducare. Dixit ergo Jesus. Amen, amen dico vobis: Non Moyses dedit vobis panem de Cœlo, sed Pater meus dat vobis panem de Cœlo verum. Panis enim Dei est qui descendit de Cœlo: & dat vitam mundo. Dixerunt ergo ei: Domine semper da nobis hunc panem. Dixit autem eis Jesus: Ego sum panis vitæ, qui venit ad me, non esuriet: & qui credit in me, non sitiet unquam. Sed dixi vobis: quia & vidistis me & non credidistis. Omne quod dat mihi Pater, ad me veniet: & eum qui venit ad me, non ejiciam foras: quia descendi de Cælo, non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me. Hæc est autem voluntas ejus qui misit me Patris: ut omne quod dedit mihi, non perdam ex eo: sed resuscitem illud in novissimo die. Hæc est enim voluntas Patris mei qui misit me: ut omnis qui videt filium & credit in eum habeat vitam æter-
B nam: & ego resuscitabo eum in novissimo die. Murmurabant ergo Judæi de illo, quia dixisset: Ego sum panis qui de Cœlo descendi. Et dicebant: Nonne hic est Jesus filius Joseph, cujus nos novimus Patrem & Matrem. Quomodò ergo dicit hic quia de Cœlo descendi? Respondit ergo Jesus & dixit eis: Nolite murmurare invicem. Nemo potest venire ad me nisi Pater qui misit me, traxerit illum: & ego resuscitabo eum in novissimo die. Est scriptum in Prophetis: Et erunt omnes docibiles Dei. Omnis qui audivit à Patre & didicit, venit ad me: non quia Patrem vidit quisquam, nisi is qui est à Deo, hic vidit Patrem. Amen, amen dico vobis: qui credit in me, habet vitam æternam. Ego sum panis vitæ. Patres vestri manducaverunt Manna in deserto & mortui sunt. Hic est panis de Cœlo descendens: ut si quis ex ipso manducaverit, non moriatur: ego sum panis vivus qui de Cœlo descendi, si quis manducaverit ex hoc pa-
C ne, vivet in æternum. Et panis quem ego dabo caro mea est pro mundi vita. Litigabant ergo Judæi ad invicem, dicentes: Quomodò potest hic nobis dare carnem suam ad manducandum? Dixit ergo eis Jesus: Amen, amen dico vobis: Nisi manducaveritis carnem Filii hominis & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam: & ego resuscitabo eum in novissimo die. Caro enim mea verè est cibus & sanguis meus verè est potus. Qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem, in me manet & ego in illo. Sicut misit me vivens Pater & ego vivo propter Patrem, & qui manducat me & ipse vivet propter me. Hic est panis qui de Cœlo descendit. Non sicut manducaverunt Patres vestri Manna in deserto & mortui sunt. Qui manducat hunc panem vivet in æternum. Hæc dixit in Synagoga docens in Capharnaum. Multi ergo ex Discipulis audientes, dixerunt. Durus est hic sermo & quis potest eum audire? Sciens autem Jesus apud semetipsum quia murmurarent de hoc Discipuli ejus,
D dixit eis: Hoc vos scandalizat? Si ergo videritis Filium hominis ascendentem ubi erat priùs. Spiritus est qui vivificat: caro non prodest quicquam. Verba quæ ego locutus sum vobis, spiritus & vita sunt. Sed sunt quidam ex vobis qui non credunt. Sciebat enim ab initio Jesus qui erant credentes & quis traditurus esset eum: & dicebat propterea dixi vobis: quia nemo potest venire ad me nisi ei datum fuerit à Patre meo. Ex hoc multi Discipulorum ejus abierunt retrò: &

a Augustinus dicit quòd Capharnaum est juxta stagnum Genezar, quod dicitur mare.

& jam non cum illo ambulabant. Dixit ergo Jesus ad duodecim: Nunquid & vos vultis abire? Respondit ergo ei Simon Petrus: Domine ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes & nos credimus & cognovimus quia tu es Christus Filius Dei. Respondit eis Jesus: Nonne ego vos duodecim elegi, & unus ex vobis diabolus est? Dicebat autem de Juda Simonis Iscariotis: hic enim erat traditurus eum, cum esset unus ex duodecim.

De missione septuaginta duorum Discipulorum. L. 10.

CAPUT LIII.

POST hoc autem designavit Dominus & alios LXXII. & misit illos binos ante faciem suam in omnem civitatem & locum quo erat ipse venturus & dicebat illis: Messis quidem multa, operarii autem pauci. Rogate ergo Dominum messis ut mittat operarios in messem suam. Ite: ecce ego mitto vos sicut agnos inter lupos. Nolite portare sacculum, neque peram, neque calciamenta: & neminem per viam salutaveritis. In quamcumque domum intraveritis, primùm dicite: pax huic domui. Et si ibi fuerit filius pacis, requiescet super illam pax vestra: Sin autem ad vos revertetur. In eadem autem domo manete edentes & bibentes quæ apud illos sunt. Dignus est enim operarius mercede sua. Nolite transire de domo in domum: & in quamcunque civitatem intraveritis & susceperint vos, manducate quæ apponuntur vobis: & curate infirmos qui in illa sunt: & dicite illis: Appropinquabit in vos regnum Dei. In quamcunque autem civitatem intraveritis & non receperint vos exeuntes de plateis ejus dicite: Etiam pulverem qui adhæsit pedibus nostris de civitate vestra, extergimus in vos. Tamen hoc scitote, quia appropinquabit regnum Dei. Dico vobis quia Sodomis in die illa remissius erit quam illi civitati.

De maledictionibus civitatum in quibus prædicaverit Christus. M. 11. L. 10. R. 4.

CAPUT LIV.

TUNC M. cœpit exprobrare civitatibus in quibus factæ sunt plurimæ virtutes ejus: quia non egissent pœnitentiam. Væ L. tibi M. Corozaym, væ tibi Bethsaïda: quia si in Tyro & Sydone factæ fuissent virtutes quæ in vobis factæ fuerunt, olim in cilicio & cinere sedentes pœniterent. Veruntamen dico M. vobis: Tyro & Sydoni remissius erit in die Judicii quàm vobis. Et tu Capharnaum: nunquid usque ad Cœlum exaltaberis? usque ad infernum descendens, L. demergens: quia si in Sodomis factæ fuissent virtutes quæ in te factæ sunt? fortè mansissent usque in hunc diem. Veruntamen dico vobis: quia terræ Sodomorum remissius erit in die Judicii quam tibi. Qui vos L. audit me audit: & qui vos spernit, me spernit. Qui autem me spernit, spernit eum qui me misit. Et R. veniunt ad domum & convenit iterùm turba: ita ut non possent neque panem manducare. Et cùm audissent sui Discipuli exierunt tenere eum: dicebant enim quoniam in furorem versus est.

De dæmonio muto, & de peccato in Spiritum sanctum. M. 12. R. 3. L. 11.

CAPUT LV.

OBLATUS M. est Jesu dæmonium habens cæcus & mutus: & L. erat ejiciens dæmonium & illud erat mutum. Et cum ejecisset dæmonium, locutus est mutus. Curavit M. autem eum ita ut loqueretur & videret: & admiratæ L. sunt turbæ: & dicebant M. Nunquid hic est filius David? Pharisæi autem & & Scribæ R. qui ab Jerosolymis descenderant audientes M. dixerunt: quoniam R. Beelzebub habet, & L. in Beelzebub Principe demoniorum ejicit dæmonia. Alii tentantes eum signum de cœlo quærebant ab eo. Et R. convocatis eis ipse L. ut vidit cogitationes eorum in parabolis R. dicebat illis: Quomodò potest A sathanas sathanam ejicere? Omne L. regnum in seipsum divisum, desolabitur: & domus supra domum cadet: & R. non potest stare regnum illud: & omnis M. civitas vel domus divisa contra se, non stabit. Si L. autem sathanas in seipsum divisus est: quomodò stabit regnum ipsius? Si R. sathanas consurrexerit in seipsum dispertitus est & non poterit stare, sed finem habet: quia dicitis in Beelzebub ejicere me dæmonia. Si autem ego in Beelzebub ejicio dæmonia, filii vestri in quo ejiciunt? Ideo ipsi judices vestri erunt. Porrò si in digito Dei Spiritu M. Dei ejicio L. dæmonia, profectò pervenit in vos regnum Dei. Cùm fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt omnia quæ possidet. Nemo R. potest vasa fortis ingressus in domum diripere: nisi priùs fortem alliget. B Si L. autem fortior eo superveniens vicerit eum, universa vasa ejus auferet in quibus confidebat, & spolia ejus distribuet, quomodò potest quisquam in rare in domum fortis & vasa ejus diripere nisi priùs alligaverit fortem & M. R. tunc domum ejus diripiet. Qui non est mecum, adversùm me est, & qui non colligit mecum, dispergit. Amen R. dico vobis, quoniam omnia dimittentur filiis hominum peccata & blasphemiæ quibus blaspemaverunt, qui autem blasphemaverit in Spiritum sanctum, non habebit remissionem in æternum, sed reus erit æterni delicti, quoniam dicebant spiritum immundum habet. Quicumque M. dixerit verbum contra Filium hominis, remittetur ei. Qui autem dixerit contra Spiritum sanctum verbum, non remittetur ei, neque in hoc seculo, neque in futuro. Aut facite arborem bonam & fructum ejus bonum. Aut facite arborem malam & fructum ejus malum. Siquidem ex fructu arbor cognoscitur: Progenies viperarum quomodò potestis bona loqui cum sitis mali? Ex abundantia enim cordis os loquitur. Bonus C homo de thesauro bono profert bona, & malus homo de thesauro malo profert mala. Dico autem vobis, quoniam de omni verbo otioso quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die Judicii. Ex verbis enim tuis justificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis. Cum M. autem L. immundus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca arida quærens requiem & non invenit. Tunc dicit: Revertar in domum meam unde exivi, & veniens invenit eam vacantem, scopis mundatam & ornatam. Tunc vadit & assumit septem alios spiritus secum nequiores se, & intrantes habitant ibi: & fiunt novissima hominis illius pejora prioribus. Sic erit & generationi huic pessimæ. Factum L. est cùm hoc diceret: Extollens vocem quædam mulier de turba dixit illi: Beatus venter qui te portavit & ubera quæ suxisti. At ille dixit: Quinimmò: Beati qui audiunt verbum Dei & custodiunt illud.

De Matre Jesu & Fratribus quærentibus loqui ei. M. 12. R. 3. L. 8.

CAPUT LVI.

D ADHUC M. eo loquente ad turbas, ecce Mater ejus & fratres ejus foris stabant, quærentes loqui ei. Non enim poterant adire præ turba, & R. miserunt ad eum vocantes eum: & sedebat circa eum turba. Dixit M. autem ei quidam: Ecce Mater tua & fratres tui foris stant, quærentes te L. videre. At M. ipse respondens dicenti sibi ait: quæ est Mater mea? & qui sunt fratres mei? & R. circumspiciens eos qui in circuitu ejus sedebant, & M. extendens manus suas in Discipulos suos dixit. Ecce Mater mea & fratres mei: quicumque enim fecerit voluntatem Patris mei

mei qui in cœlis est, ipse meus frater, soror & Mater est. Mater L. mea & fratres mei sunt hi qui verbum Dei audiunt & faciunt.

De petentibus signum de cœlo. M. 12. L. 11.

CAPUT. LVII.

TUNC M. responderunt ei quidam de Scribis & Pharisæis: dicentes. Magister volumus à te signum videre. Concurrentibus L. autem turbis cœpit dicere: Generatio hæc, generatio nequam est. Generatio M. mala & adultera signum quærit, & signum non dabitur ei nisi signum Jonæ Prophætæ. Nam L. sicut Jonas fuit signum Ninivitis, ita erit Filius hominis generationi isti, sicut M. enim Jonas fuit in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus, sic erit Filius hominis in corde terræ tribus diebus & tribus noctibus. Viri Ninivitæ surgent in Judicio cum generatione ista & condemnabunt eam, quia pœnitentiam egerunt in prædicatione Jonæ. Et ecce plusquam Jonas hîc. Regina Austri surget in die Judicii L. cum viris generationis hujus M. cum generatione ista & condemnabit eam, quia venit à finibus terræ audire sapientiam Salomonis: & ecce plusquam Salomon hîc. Nemo L. lucernam accendit & in abscondito ponit neque sub modio: sed super candelabrum, ut qui ingrediuntur lumen videant. Lucerna corporis tui est oculus tuus. Si oculus tuus fuerit simplex totum corpus tuum lucidum erit, si autem nequam fuerit, etiam corpus tuum tenebrosum erit, vide ergo ne lumen quod in te est tenebræ sint. Si ergo corpus tuum totum lucidum fuerit non habens aliquam partem tenebrarum, erit lucidum totum, & sicut lucerna fulgoris iluminabit te.

De Discipulis quibus dæmonia subjiciebantur. M. 11. L. 10.

CAPUT LVIII.

REVERSI L. sunt autem omnes LXXII. Discipuli cum gaudio dicentes: Domine etiam dæmonia subjiciuntur nobis in nomine tuo. Et ait illis: Videbam sathanam sicut fulgur de cœlo cadentem & ecce dedi vobis potestatem calcandi super serpentes & super scorpiones, & super omnem potestatem inimici, & nihil vos nocebit. Veruntamen in hoc nolite gaudere, quia spiritus vobis subjiciuntur. Gaudete autem quia nomina vestra scripta sunt in cœlis. In ipsa autem hora exultavit Jesus in Spiritu sancto, & M. respondens L. dixit: Confiteor tibi Pater domine cœli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus & revelasti ea parvulis. Ita Pater quia sic placuit ante te, omnia mihi tradita sunt à Patre meo. Et L. nemo M. scit qui sit Filius, nisi Pater, neque qui sit Pater nisi Filius & cui voluerit Filius revelare. Et conversus ad Discipulos ait: Beati oculi qui vident quæ vos videtis. Dico enim vobis quia multi Reges & Prophetæ voluerunt videre quæ vos videtis & non viderunt; & audire quæ auditis & non audierunt. Venite ad me omnes qui laborati & onerati estis, & ego reficiam vos. Tollite jugum meum super vos, & discite à me, quia mitis sum & humilis corde, & invenietis requiem animabus vestris. Jugum enim meum suave est, & onus meum leve.

De Samaritano curante vulneratum. L. x.

CAPUT. LIX.

ET ecce quidam Legisperitus surrexit tentans illum & dicens: Magister quid faciendo vitam æternam possidebo? At ille dixit ad eum: in Lege quid scriptum est? quomodo legis? At ille respondens dixit: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis, & ex omni mente tua, & proximum tuum sicut teipsum. Dixit illi: Rectè respondisti, hoc fac & vives. Ille autem volens justificare seipsum dixit ad Jesum, & quis est meus proximus? Suscipiens autem Jesus dixit: Homo quidam descendebat ab Jerusalem in Jerico, & incidit in latrones, qui etiam despoliaverunt eum, & plagis impositis abierunt, semivivo relicto. Accidit autem ut Sacerdos quidam descenderet eadem via & viso illo præterivit, similiter & Levita, cum esset secus locum & videret eum, pertransiit. Samaritanus autem quidam iter faciens, venit secus eum & videns eum, misericordiâ motus est, & appropians alligavit vulnera ejus insundens oleum & vinum, & imponens illum in jumentum suum, duxit in stabulum & curam ejus egit. Et altera die protulit duos denarios & dedit stabulario, & ait: curam illius habe, & quodcunque superogaveris ego cum rediero reddam tibi. Quis horum trium videtur tibi proximus fuisse illi qui incidit in latrones? At ille dixit, qui fecit misericordiam in illum. Et ait illi Jesus: Vade & tu fac similiter.

De ministerio Marthæ Luc. x.

CAPUT LX.

FACTUM est autem dum irent, & ipse intravit in quoddam Castellum[a], & mulier quædam Martha nomine excepit illum in domum suam, & huic erat soror nomine Maria, quæ etiam sedens secus pedes Domini audiebat verbum illius. Martha autem satagebat circa frequens ministerium, quæ stetit & ait. Domine non est tibi curæ quod soror mea reliquit me solam ministrare? Dic ergo illi ut me adjuvet. Et respondens dixit illi Dominus: Martha Martha sollicita es & turbaris erga plurima: Porro unum est necessarium, Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea.

De Doctrina Orationis. Luc. 11.

CAPUT LXI.

ET factum est cùm esset in loco quodam orans, ut cessavit, dixit unus ex Discipulis ejus ad eum: Domine doce nos orare, sicut & Joannes docuit discipulos suos. Et ait illis: Cùm oratis dicite: Pater, sanctificetur nomen tuum. Adveniat regnum tuum: Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Et dimitte nobis debita nostra, si quidem & ipsi dimittimus omni debenti nobis. Et ne nos inducas in tentationem. Et ait ad illos: Quis vestrum habebit amicum & ibit ad illum media nocte, & dicet illi: Amice, accommoda mihi tres panes, quoniam amicus meus venit de via ad me, & non habeo quod ponam ante illum, & ille deintus respondens dicat: noli mihi molestus esse. Jam enim ostium clausum est, & pueri mei mecum sunt in cubili, non possum surgere & dare tibi. Et ille si perseveraverit pulsans, dico vobis, & si non dabit illi surgens, eo quod amicus ejus sit: propter improbitatem autem ejus surget & dabit illi quotquot habet necessarios. Et ego dico vobis, petite, & dabitur vobis.

[a] Probabile est quòd hoc fuerit repetitum & duæ petitiones tunc prætermissæ.

De traditionibus Pharisæorum reprehensis à Christo. Luc. 11.

CAPUT LXII.

ET cum loqueretur, rogavit illum quidam Pharisæus ut pranderet apud se, & ingressus recubuit:

Pharisæus autem cœpit intra se reputans dicere. Quare non baptizatus esset ante prandium? Et ait Dominus ad illum. Nunc vos Pharisæi quod deforis est calicis & catini mundatis, quod autem intus est vestrum plenum est rapina & iniquitate. Stulti, nonne qui fecit quod deforis est, etiam id quod intus est fecit? Veruntamen quod super est date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis.

De confricatione granorum Sabbatis. M. 12. R. 2. L. 6.

CAPUT LXIII.

Factum *a* L. est autem iterum R. in illo tempore M. Sabbato L. secundo: primo cum transiret Jesus per sata, M. R. L. Discipuli M. ejus esurientes, cœperunt progedi & evellere spicas & manducabant R. confricantes manibus. Quidam autem Pharisæorum dicebant illis. Quid facitis quod non licet in Sabbatis? & M. videntes dicebant Jesu. Ecce Discipuli tui faciunt quod non licet facere Sabbatis. Et R. ait illis. Nunquam legistis quid fecerit David quando necessitatem habuit, & esuriit ipse & qui cum eo erant, quoniam intravit in domum Domini sub Abiathar Principe Sacerdotum, & panes propositionis sumpsit L. R. M. & manducavit & dedit eis qui cum ipso erant, quod non licet manducare M. L. nisi solis Sacerdotibus & M. dedit eis qui cum ipso erant. Aut M. non legistis quia in Sabbatis Sacerdotes in Templo Sabbatum violant & sine crimine sunt? Dico autem vobis, quia templo major est hic, Si autem sciretis quid est, misericordiam volo & non sacrificium, nunquam condemnassetis innocentes. Et dicebat R eis. Sabbatum propter hominem factum est, & non homo propter Sabbatum. Itaque R. L. M. Dominus est Filius hominis etiam Sabbati.

a Patet in hac rubrica variam esse tàm præoccupationem quàm rememorationem, & hoc ex quotatione capitulorum, nec habetur rei gestæ certus ordo, prout refert ad notitiam veritatis vel salutis.

De sanatione manus aridæ. M. 12. R. 3 L. 6.

CAPUT LXIV.

Et M. cum inde transisset factum est & in alio Sabbato ut intraret in Synagogam & doceret: & erat ibi homo & manus ejus dextra erat arida. Observabant autem eum Scribæ & Pharisæi si in Sabbato curaret, ut invenirent causam unde accusarent eum. Ipse enim sciebat cogitationes eorum, & M. interrogabant eum, dicentes. Si licet in Sabbatis curare, ut accusarent eum. Et R. ait homini habenti manum aridam. Surge & sta L. in medium, & surgens stetit, & ait ad illos Jesus. Interrogo vos, si licet in Sabbatis benè agere an malè, animam salvare an perdere? At R. illi tacebant. Ipse M. autem dixit eis. Quis erit ex vobis homo qui habeat unam ovem, & si ceciderit hæc in Sabbatis in foveam, nonne tenebit & levabit eam. Quantomagis est homo melior ove? Itaque licet Sabbatis benefacere, & circumspiciens R. eos cum ira contristatus super cæcitatem eorum dixit homini: Extende manum tuam, & extendit, & restituta est manus illi sanitati M. sicut altera: Ipsi L. autem repleti sunt insipientia & colloquebantur ad invicem, quidnam facerent de Jesu. Exeuntes M. autem Pharisæi consilium faciebant statim R. cum Herodianis adversùs eum quomodò eum perderent. Jesus M. autem sciens recessit inde, & secuti sunt eum multi & curavit eos omnes, & præcepit eis ne manifestum eum facerent, ut adimpleretur quod dictum est per Isaïam Prophetam dicentem. Ecce puer meus electus quem elegi dilectus meus in quo benè complacuit animæ meæ. Ponam spiritum meum super eum, & judicium gentibus nunciabit. Non contendet neque clamabit, neque aliquis in plateis audiet vocem ejus. Arundinem quassatam non confringet, & linum fumigans non extinguet donec ejiciat ad victoriam judicium, & in nomine ejus gentes sperabunt. Jesus R. autem cum Discipulis suis secessit ad mare, & turba multa à Galilæa & Judæa secuta est eum, & ab Jerosolymis & Idumea & trans Jordanem & quæ circa Tyrum & Sydonem multitudo magna audientes quæ faciebat & venerunt ad eum, & dixit Jesus Discipulis suis ut in navicula sibi deservirent propter turbam ne comprimerent eum. Multos enim sanabat, ita ut irruerent in eum, ut eum tangerent quotquot habebant plagas. Et spiritus immundi cum illum videbant procidebant ei, & clamabant dicentes. Tu es Filius Dei, & vehementer comminabatur eis ne manifestarent eum.

De quatuor parabolis in mari. M. 13. R. 4. L. 8. *&* 13.

CAPUT LXV.

Et factum *a* L. est deinceps, & ipse iter faciebat per civitates & castella, prædicans & evangelizans regnum Dei & duodecim cum illo, & mulieres aliquæ quæ erant curatæ à spiritibus malignis & infirmitatibus: Maria quæ vocabatur Magdalene de qua septem dæmonia exierant, & Joanna uxor Cusæ procuratoris Herodis & Susanna & aliæ multæ quæ ministrabant ei de facultatibus suis. In M. illa die exiens Jesus de domo sedebat secus mare, & cœpit iterùm docere ad mare, & M. R. congregatæ sunt ad eum turbæ multæ, ita ut in naviculam ascendens sederet in mari R. & omnis turba in littore M. circa R. mare super terram erant. Cum L. autem plurima turba convenirent & de civitatibus properarent ad eum, locutus L. est, & docebat R. eos in parabolis multa & docebat illis in doctrina sua per similitudinem. Audite R. ecce M. exiit L. qui seminat *b* seminare semen suum seminans R. ad seminandum & L. dum seminat, aliud cecidit secus viam, & conculcatum est, & venerunt R. volucres cœli & comederunt illud. Et aliud L. cecidit supra petram, ubi R. non habuit terram multam & statim exortum est, quoniam non habebat altitudinem terræ. Et quando exortus est sol exæstavit, & L. natum aruit, quia non habebat humorem, & M. eo R. quod non habebat radicem. Et L. aliud cecidit inter spinas & simul exortæ spinæ ascenderunt R. & creverunt M. & suffocaverunt L. illud, & fructum R. non dedit. Et L. aliud cecidit in terram bonam, & ortum fecit fructum ascendentem R. & crescentem aliud M. centesimum, R. aliud sexagesimum, aliud tricesimum. Hæc L. dicens clamabat. Qu habet aures audiendi audiat, & R. cum esset singularis accedentes M. Discipuli interrogaverunt eum hi qui cum illo erant duodecim parabolam exponere, quæ L. esset hæc parabola, & M. dixerunt ei. Quare in parabolis loquéris eis? Quibus L. ipse dixit. Quia M. vobis datum est nosse mysterium regni Dei L. cælorum, M. ceteris L. autem qui R. foris sunt omnia in parabolis fiunt, & M. illis non est datum. Ideo in parabolis loquor eis, ut R. videntes videant & non videant & audientes audiant & non intelligant: R. neque convertantur ut dimittantur eis peccata: quia M. videntes non vident, & audientes non audiunt, neque intelligunt ut adimpleatur in eis Prophetia Isaïæ dicentis. Auditu audietis & non intelligetis, &

a Quamvis connectantur dicta trium Evangelistarum: nihilominùs possunt intelligi variis temporibus fuisse repetita; sicut supra de Sermone Domini in monte notatum est.

b Parabola prima.

& videntes videbitis & non videbitis. Incrassatum enim est cor populi hujus & auribus graviter audierunt & oculos suos clauserunt, ne quando videant oculis & auribus audiant & corde intelligant & convertantur & sanem eos & dimittantur R. eis peccata. Vestri M. autem beati oculi qui vident, & aures vestræ quia audiunt. Amen quippe dico vobis, quia multi Prophetæ & justi cupierunt videre quæ videtis & non A viderunt, & audire quæ auditis & non audierunt. Et R. ait illis. Nescitis parabolam hanc. Et quomodò omnes parabolas cognoscetis? Vos. M. ergo audite parabolam seminantis. Est L. autem hæc parabola. Semen est verbum Dei, qui R. seminat, verbum seminat. Qui L. autem secus viam ubi R. seminatur verbum, hi L. sunt qui audiunt, & R. cum audierint, confestim venit sathanas & tollit L. verbum de corde eorum ne credentes salvi fiant. Omnis M. enim qui audit verbum regni Dei & intelligit, venit malus & rapit quod seminatum est in corde: Nam L. qui supra petram, hi sunt qui cum audierint, statim R. cum gaudio suscipiunt illud, & L. hi radices non habent in R. se, quia temporales sunt, quia ad tempus credunt, deinde B orta tribulatione & persecutione propter verbum, confestim scandalizantur, & L. in tempore tentationis recedunt: Quod autem in spinis cecidit, hi sunt qui audierunt, & à sollicitudinibus seculi M. istius & fallacia divitiarum & voluptatibus L. vitæ euntes, & circa R. reliqua concupiscentiæ introeuntes suffocantur L. & non referunt fructum. Qui autem in terram bonam, hi sunt qui in corde bono & optimo audientes verbum suscipiunt R. L. & retinent L. & fructum afferunt in patientia. Et facit R unum M. aliud quidem centesimum, aliud autem sexagesimum, porrò aliud tricesimum. Et dicebat R. illis: Nunquid venit lucerna ut sub modio ponatur aut sub lecto? Nemo autem accendit lucernam & operit eam vase, & subtus lectum ponit, sed supra candelabrum ut intrantes videant lumen. Non est enim occultum quod non manifestetur, nec absconditum quod non cognoscatur & in palam veniat. Si R. quis habet aures audiendi audiat. Et dicebat illis: Videte ergo L. quomodò & quid R. audiatis. In qua mensura mensi fueritis, reme- C tietur vobis & adjicietur vobis. Qui M. L. R. enim habet, dabitur ei, & abundabit: qui autem non habet & quod habet & putat L. se habere, auferetur ab eo. *a* Aliam parabolam M. proposuit eis dicens. Simile factum est regnum cœlorum homini qui seminavit semen bonum in agro suo. Cùm autem dormirent homines, venit inimicus ejus & superseminavit zizania in medio tritici & abiit. Cum autem crevisset herba & fructum fecisset, tuuc apparuerunt & zizania. Accedentes autem servi Patris familias dixerunt ei. Domine, nonne bonum semen seminasti in agro tuo, unde ergo habet zizania? Et ait illis. Inimicus homo fecit hoc. Servi autem dixerunt ei. Vis imus & colligimus ea? Et ait. Non, ne fortè colligentes zizania, eradicetis simul & triticum. Sinite utraque crescere usque ad messem. Et in tempore messis dicam messoribus. Colligite primùm zizania & alligate ea in fasciculos ad comburendum, triticum autem congregate in hor- D reum meum, & dicebat R. eis. Sic est regnum Dei, quemadmodùm si jaciat homo sementem in terram, & dormiat & exurgat nocte & die & semen germinet & increscat dum nescit ille. Ultro enim terra fructificat primùm herbam, deinde spicam, deinde plenum fructum in spica, & cum ex se produxerit fructum statim mittit falcem, quoniam adest messis. *b* Aliam M. parabolam proposuit eis & R. dicebat. Aut cui assimilabimus regnum Dei? Aut cui parabolæ comparabimus illud? & cui L. simile esse æstimabo. Simile est M. regnum cœlorum grano sinapis quod accipiens homo seminavit in agro, & L. misit in hortum suum. Quod R. cum seminatum est in terra minimum M. quidem est in omnibus seminibus quæ R. sunt in terra, & cum natum fuerit, & M. creverit, majus est omnibus oleribus. Ascendit. R. in arborem magnam L. & fit M. arbor, & R. facit ramos magnos, ita M. ut volucres cœli veniant & habitent in ramis ejus, & R. possint sub umbra ejus habitare, & volucres cœli requieverunt in ramis ejus. *a* Aliam M. parabolam locutus est eis, & L. iterum dixit. Cui simile regnum Dei æstimabo. Simile M. L. est regnum cœlorum fermento quod acceptum mulier abscondit in farinæ satis tribus donec fermentatum est totum. Hæc M. omnia locutus est Jesus in parabolis ad turbas. Et talibus R. multis parabolis loquebatur eis verbum, prout poterant audire verbum. Sine parabola autem non loquebatur eis, ut M. impleretur quod dictum est per Prophetam dicentem: Aperiam in parabolis os meum & eructabo abscondita à constitutione mundi. Seorsum R. autem Discipulis suis disserebat omnia. Tunc M. dimissis turbis venit in domum & accesserunt Discipuli ejus ad eum dicentes. Edissere nobis parabolam zizaniorum agri. Qui respondens ait: qui seminat bonum semen, est Filius hominis. Ager autem est mundus, bonum verò semen, sunt filii regni, zizania autem sunt filii nequam. Inimicus autem qui seminavit ea, est diabolus: messis verò, consummatio seculi est; messores autem sunt Angeli. Sicut ergo zizania colliguntur & igni cumburuntur: sic erit in consummatione seculi. Mittet filius hominis Angelos suos & colligent de regno ejus omnia scandala, id est eos qui faciunt iniquitatem, & mittent eos in caminum ignis: Ibi erit fletus & stridor dentium. Tunc justi fulgebunt sicut sol in regno Patris eorum. Qui habet aures audiendi, audiat.

a Parabola secunda.
b Parabola tertia.

a Parabola quarta.

De tribus parabolis in domo. M. 13.

CAPUT LXVI.

SIMILE est regnum cœlorum thesauro abscondito in agro, quem qui invenit homo abscondit & præ gaudio illius vadit & vendit universa quæ habet & emit agrum illum. Iterum simile est regnum cœlorum homini negotiatori quærenti bonas margaritas: Inventa autem una pretiosa margarita abiit & vendidit omnia quæ habuit & emit eam. Iterum simile est regnum cœlorum sagenæ missæ in mare, & ex omni genere piscium congreganti. Quam cùm impleta esset, educentes & secus littus sedentes, elegerunt bonos in vasa, malos autem foras miserunt: sic erit in consummatione seculi. Exibunt Angeli & separabunt malos de medio justorum, & mittent eos in caminum ignis, ibi erit fletus & stridor dentium. Intellexistis hæc omnia? Dicunt ei: etiam. Ait illis. Ideo omnis Scriba doctus in regno cœlorum, similis est homini Patri familias qui profert de thesauro suo nova & vetera. Et factum est cum consummasset Jesus parabolas istas, transiit inde & veniens in Patriam suam docebat eos in Synagogis eorum, ita ut mirarentur & dicerent. Unde huic sapientia hæc & virtutes?

De reprehensione traditionis Judæorum. M. 15. R. 7. *&* L. *consonat supra.* c. 11.

CAPUT LXVII.

TUNC M. accesserunt & R. convenerunt ad eum ab Jerosolymis M. Scribæ & Pharisæi, &

&. R. cum vidissent quosdam de Discipulis ejus communibus manibus & non lotis manducare panem, vituperaverunt. Pharisæi autem & omnes Judæi nisi crebrò lavent manus non manducant, tenentes traditiones Seniorum, & à foro redeuntes nisi baptizarentur non comedunt. Et alia multa quæ tradita sunt illis servare baptismata calicum, urceorum & æramentorum & lectorum. Et interrogabant eum Pharisæi & Scribæ dicentes. Quare M. Discipuli tui transgrediuntur & R. non ambulant juxta traditiones Seniorum? Non M. enim lavant manus suas cùm panem manducant, sed R. communibus manibus manducant panem. Ipse M. autem respondens ait illis. quare & vos Mandatum Dei transgredimini propter traditionem vestram. Relinquentes R. enim Mandatum Dei tenetis traditiones hominum & baptismata urceorum & calicum, & alia similia his facitis multa, & dicebat eis. Bene irritum fecistis Mandatum Dei ut servetis traditionem vestram. Nam M. Deus dixit, & R. Moyses. Honora Patrem tuum & Matrem, & qui maledixerit Patri vel Matri, morte moriatur. Vos autem dicitis. Si dixerit homo Patri aut Matri corban, hoc est donum quodcumque ex me tibi proderit M. & non honorificabit Patrem suum aut Matrem suam, & R. ultra non dimittitis eum quicquam facere Patri suo aut Matri, rescindentes verbum Dei M. & irritum fecistis verbum Dei M. R. propter traditionem vestram quam tradidistis, & multa similia hujusmodi facitis. Hypocritæ. M. benè prophetavit de vobis Isaias dicens. Sicut scriptum est: Populus hic labiis me honorat, cor autem ipsorum longè est à me. In vanum autem & sine M. causa colunt me docentes doctrinas & mandata hominum. Et convocatis iterum R. ad M. se turbis dixit. Audite me omnes R. & intelligite: Non M. quod intrat in os coinquinat hominem. Nihil R. est extra hominem introiens in eum, quod possit eum inquinare; sed quæ de homine procedunt, illa sunt quæ coinquinant hominem. Si quis habet aures audiendi audiat. Et cum introisset in domum à turba, accedentes M. Discipuli ejus interrogabant R. eum parabolam, & M. dixerunt ei. Scis quia Pharisæi, audito hoc verbo, scandalisati sunt. At ille respondens ait. Omnis plantatio quam non plantavit Pater meus cœlestis, eradicabitur. Sinite illos, cæci sunt & duces cæcorum. Cæcus autem si cæco ducatum præstet, ambo in foveam cadunt. Respondens autem Petrus dixit ei. Edissere nobis parabolam istam. At ille dixit. Adhuc & vos sine intellectu estis sic R. & imprudentes estis? Non intelligitis quia omne extrinsecus introiens in hominem, omne M. quod in os intrat non R. potest eum coinquinare, quia non introivit in cor ejus, sed in ventrem vadit & in secessum emittitur purgans omnes escas. Dicebat autem quoniam quæ de homine exeunt illa coinquinant hominem, quæ M. autem procedunt de ore, de corde exeunt & ea coinquinant hominem. Ab intus R. enim de corde hominum malæ cogitationes procedunt: homicidia M. adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemiæ, avaritiæ, R. nequitiæ, dolus, impudicitia, oculus malus, superbia, stultitia. Omnia hæc mala ab intus procedunt, & hæc M. sunt quæ coinquinant hominem. Non lotis autem manibus manducare non coinquinat hominem.

De Chananæa. M. 15. R. 7.

CAPUT LXVIII.

ET M. egressus inde surgens R. secessit M. & abiit R. in partes M. in fines R. Tyri & Sydonis, & ingressus M. domum, neminem voluit scire & non potuit latere. Et M. ecce mulier Chananæa statim R. ut audivit de eo, cujus filia habebat spiritum immundum egressa M. *a* à finibus illis intravit & clamavit M. dicens ei. Miserere mei Domine Fili David, filia mea malè à dæmonio vexatur. Qui non respondit ei verbum. Et accedentes Discipuli ejus rogabant eum dicentes: Dimitte eam, quia clamat post nos. Ipse autem respondens ait. Non sum missus nisi ad oves quæ perierunt domûs Israël. At illa venit & adoravit eum & procidit R. ad pedes ejus. Erat enim A mulier gentilis Syrophenissa genere, & rogabat eum ut dæmonium ejiceret de filia ejus dicens. M. Domine adjuva me. Qui respondens ait. Sine R. M. priùs saturari filios. Non est bonum sumere panem filiorum & mittere canibus. At illa respondit & dixit illi: etiam M Domine, nam & catelli edunt de micis quæ cadunt de mensa Dominorum suorum, & comedunt R. de micis sub mensa puerorum. Tunc M. respondens Jesus ait illi. O mulier magna est Fides tua, fiat tibi sicut vis, propter R. hunc sermonem vade, exiit dæmonium de filia tua, & sanata M. est filia ejus ex illa hora: & R. cum abiisset domum suam invenit puellam jacentem super lectum & dæmonium exiisse.

a Videtur R. dicere quòd Christus sanaverit in domo filiam, B sed contextus iste concordat cum cum Matthæo.

De surdo & muto sanato: & multis aliis. Matth. 18. *R.* 7.

CAPUT LXIX.

ET R. iterùm exiens de finibus Tyri venit per Sydonem secus M. mare Galilææ inter R. medios fines Decapoleos, & adducunt ei surdum & mutum, & deprecabantur eum ut imponat illi manum, & imponens illi manum & apprehendens eum de turba seorsùm, misit digitos suos in auriculas ejus & expuens tetigit linguam ejus. Et suspiciens in cœlum ingemuit & ait. Ephpheta, quod est adaperire, & statim loquebatur rectè, & præcepit eis, ne cui dicerent: quantò autem eis præcipiebat tantò magis plus prædicabant, & de eo ampliùs admirabantur dicentes: Benè omnia fecit, & surdos fecit audire & mutos loqui. Et M. ascendens in montem C sedebat ibi. Et accesserunt ad eum turbæ multæ habentes secum mutos & claudos, debiles, cæcos, & alios multos, & projecerunt eos ad pedes ejus & curavit eos; ita ut turbæ admirarentur videntes mutos loquentes & claudos ambulantes, cæcos videntes, & magnificabant Deum Israel.

De secunda refectione turbæ ex septem panibus & paucis pisciculis. M. 15. R. 8.

CAPUT LXX.

IN diebus R. illis. Cùm turba multa esset cum Jesu nec haberent quod manducarent, convocatis Discipulis suis ait illis. Misereor super turbam, quia ecce jam triduò sustinent me & perseverant M. mecum, nec habent quod manducent, & dimittere eos jejunos nolo, ne deficiant in via, & R. si dimisero eos jejunos in domum suam, deficient in via, quidam enim ex eis de longè venerunt: responderunt ei Discipuli, unde illos poterit quis saturare panibus in solitudine? D unde M. nobis panes in deserto tantos, ut saturemus turbam tantam? Et R. interrogabat eos, quot panes habetis? qui dixerunt, septem, & paucos M. pisciculos. Et præcepit turbæ ut discumberent super terram, & R. accipiens M. septem panes & pisces, gratias agens fregit & dabat Discipulis suis ut apponerent, & apposuerunt turbæ & dederunt M. populo, & habebant pisciculos paucos & ipsos benedixit, & jussit apponi. Et manducaverunt omnes M. & saturati sunt. Et sustulerunt R. quod superaverat de fragmentis septem sportas plenas. Erant autem

tem qui manducaverant R. quasi quatuor millia hominum, extra M. parvulos & mulieres & demisit R. eos, & dimissâ M. turbâ ascendit in naviculam R. cum Discipulis suis, & venit L. in fines Magedon partes R. Dalmanutha.

De Judæis iterum petentibus signum de Cœlo & de fermento Pharisæorum cavendo M. 16. R. 8.

CAPUT. LXXI.

ET exierunt R. & accesserunt M. ad eum Pharisæi & Saducæi tentantes ut rogarent eum & R. cœperunt conquirere cum eo, quærentes ab eo ut M. signum de cœlo ostenderet. At ille respondens ait illis. Facto vespere dicitis; serenum erit, rubicundum est enim cœlum: & manè, hodie tempestas, rutilat enim triste cœlum. Faciem ergo cœli dijudicare nostis: Signa autem temporum non potestis. Et ingemiscens R. spiritu ait. Quid generatio ista signum quærit! Generatio M. mala & adultera signum quærit. Amen R. dico vobis. Non dabitur generationi huic nisi M. signum Jonæ Prophetæ. Et relictis illis ascendit in navem, & abiit trans fretum, & cùm venissent Discipuli ejus trans fretum obliti sunt panes recipere, & R. nisi unum panem non habebant secum in navi. Et præcipiebat eis dicens. Intuemini M. R. & cavete à fermento Pharisæorum & Saducæorum, & fermento R. Herodis. At M. illi cogitabant intra se dicentes, quia panes non accepimus. Quo R. cognito, ait illis Jesus: quid M. cogitatis inter vos modicæ fidei, quia panes non habetis? nondum R. cognoscitis nec intelligitis? Adhuc cæcatum habetis cor vestrum? oculos habentes & non videtis, & aures habentes non auditis. Nec recordamini quando quinque panes fregi in quinque millia hominum M & quot cophinos fragmentorum R. plenos tulistis? Dicunt ei duodecim. Quando & septem panes in quatuor millia hominum M. & quot R. sportas fragmentorum tulistis? Dicunt ei septem & dicebat eis, quomodò nondum intelligitis, quia M. non de pane dixi vobis? Cavete à fermento Pharisæorum & Saducæorum. Tunc intellexerunt, quia non dixerit cavendum à fermento panum, sed à doctrina Pharisæorum & Saducæorum.

De cœco sanato, qui videbat homines velut arbores ambulantes M. 8.

CAPUT. LXXII.

ET veniunt Bethsaida, & adducunt ei cæcum, & rogabant eum ut illum tangeret, & apprehensa manu cæci eduxit eum extra vicum & exspuens in oculos ejus impositis manibus suis interrogavit eum si quid videret, & aspiciens ait. Video homines velut arbores ambulantes. Deinde iterum imposuit manus super oculos ejus & cœpit videre, & restitutus est ita ut clarè videret omnia, & misit illum in domum suam, dicens. Vade in domum tuam. Et si in vicum introieris nemini dixeris.

De interrogatione Christi: Quem me dicunt homines esse? M. 16. R. 8. L. 9.

CAPUT. LXXIII.

ET ingressus R. est Jesus & Discipuli ejus in castella. Venit autem in partes Cæsaræ Philippi. Et factum L. est cùm solus esset orans & Discipuli ejus cum eo, & R. in via: M. interrogabat Discipulos suos dicens. Quem R. dicunt homines esse Filium hominis. Quem: L. me esse dicunt turbæ? Qui responderunt illi dicentes. Alii M. Joannem Baptistam, alii Eliam, alii vero Jeremiam, alii R. quasi unum de Prophetis, alii L. quia Propheta unus de prioribus surrexit. Tunc R. dixit illis Jesus. Vos M. autem quem me esse dicitis? Respondens Simon Petrus dixit. Tu es Christus filius Dei vivi. Respondens autem Jesus dixit ei. Beatus Simon Barjona, quia caro & sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus qui est in cœlis. Et ego dico tibi quia tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ Inferi non prævalebunt adversus eam, & tibi dabo claves regni cœlorum. Et quodcunque ligaveris super terram, erit ligatum & in cœlis. Et quodcunque solveris super terram erit solutum & in cœlis. At L. ille increpans eos comminatus R. est eis & præcepit M. Discipulis ut nemini dicerent de R. illo quod ipse esset Christus. Exinde cœpit Jesus docere. R. eos & ostendere M. Discipulis suis, quia oporteret eum ire Jerosolymam & multa pati, & R. reprobari L. à R. summis Sacerdotibus, à Scribis M. & Principibus Sacerdotum, & occidi, & tertia die resurgere, & R. palam verbum loquebatur, & assumens M. eum Petrus cœpit illum increpare dicens. Absit à te. Non erit tibi hoc: qui R. conversus videns Discipulos comminatus est Petro dicens. Vade retro post M. me satana, scandalum es mihi, quia non sapis ea quæ Dei sunt, sed ea quæ hominum.

De Cruce bajulanda post Christum M. 16. R. 8. Et consonat L. infra 14. & L. 9.

CAPUT. LXXIV.

ET vocatâ R. turbâ cum Discipulis suis dicebat ad omnes. Si quis vult post me venire, & R me sequi, abneget M. L. semetipsum, & tollat Crucem suam M. R. L. quotidiè & sequatur me. Qui M. enim voluerit L. animam suam salvam facere perdet eam. Qui autem perdiderit animam suam propter me & Evangelium, salvam faciet eam & inveniet M. eam. Quid enim prodest homini si universum mundum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur, semetipsum L. perdat & detrimentum sui faciat? Aut M. R. quam dabit homo commutationem pro anima sua. Filius M. enim hominis venturus est in gloria Patris sui cum Angelis suis, & tunc reddet unicuique secundùm opera sua. Qui R. enim me confessus fuerit & verba mea in generatione ista adultera & peccatrice, filius hominis confitebitur eum cùm venerit in gloria Patris sui cum Angelis suis. Nam L. qui erubuerit me & sermones meos, hunc filius hominis erubescet cum venerit in majestate sua, & Patris & Sanctorum Angelorum. Et R. dicebat L. illis. Amen verè L. dico vobis. Sunt M. quidam R. L. de hîc stantibus qui non gustabunt mortem donec videant regnum R. Dei venientis in virtute, filium M. hominis venientem in regno Patris sui.

De Transfiguratione Domini. M. 17. R 9. L. 9.

CAPUT. LXXV.

[a] FACTUM L. est autem post hæc verba ferè dies octo, post M. dies R. sex. Assumpsit Jesus Petrum, Jacobum & Joannem fratrem ejus & duxit illos in montem excelsum seorsum solos R. ut oraret, L. & transfiguratus M. est ante illos. Et L. facta est, dum oraret, species vultus ejus altera, & resplenduit M. facies ejus sicut sol, vestimenta autem ejus facta sunt alba & candida, splendida R. nimis velut nix, & qualia fullo non potest candida facere super terram. Et M. ecce duo L. viri apparuerunt M. eis Moyses & Elias cum eo loquentes visi L. in majestate, & dicebant excessum

[a] Regula Ticonii de temporibus hîc habet locum. Marcus enim non nominat primum & ultimum diem; quia fuerunt imperfecti.

excessum ejus quem completurus erat in Jerusalem. Petrus vero & qui cum illo erant gravati erant somno. Et evigilantes viderunt Majestatem ejus, & duos viros qui stabant cum illo: & factum est dùm descenderent ab illo, respondens M. Petrus dixit ad Jesum. Domine præceptor L. Rabbi R. bonum est M.R. nos A L. hîc esse: si vis M. faciamus hic tria tabernacula, tibi unum, Moysi unum, & Eliæ unum. Non R. enim sciebat quid diceret. Erant enim timore exterriti. Adhuc L. autem illo loquente, ecce M. nubes lucida obumbravit eos & timuerunt L. Illis in nubem intrantibus, & M. ecce venit vox R. de nube dicens. Hic est Filius meus dilectus M. charissimus R. in quo M. mihi benè placui, ipsum audite. Et audientes Discipuli ejus ceciderunt in faciem suam & timuerunt valdè, & accessit Jesus & tetigit eos, dixitque eis. Surgite, nolite timere, & L. dùm fieret vox levantes M. oculos & circumspicientes R. neminem M. viderunt ampliùs R. nisi Jesum tantùm secum & inventus L. est Jesus solus. Et M. descendentibus L. illis de monte præcepit illis Jesus dicens. Nemini dixeritis visionem donec Filius hominis à morte resurgat, & R. verbum continuerunt apud se conquirentes quid esset cùm à mortuis resurrexerit. Et tacuerunt L. ipsi, & nemini dixerunt in illis diebus quicquam ex illis quæ viderant. Et interrogaverunt M. eum Discipuli ejus & dicebant. Quid ergo dicunt Scribæ & Pharisæi R. quia Eliam oportet venire primum. Qui respondens B ait illis: Elias M. quidem venturus est. Dum venerit R. primò restituet omnia, & quomodò scriptum est in Filium hominis ut multa patiatur & contemnatur. Dico M. autem vobis, quia Elias jam venit & non cognoverunt eum, sed fecerunt in eo quæcunque voluerunt, sicut R. scriptum est de eo, sic M. & Filius hominis passurus est ab eis. Tunc intellexerunt Discipuli, quia de Joanne Baptista dixisset eis.

De spiritu muto quem non potuerunt curare Discipuli Christi. M. 17. R. 9. L. 9.

CAPUT LXXVI.

FACTUM L. est autem in sequenti die descendentibus illis de monte & venientis R. ad Discipulos suos, occurrit illis turba multa, & R. vidit turbam magnam circa eos & Scribas conquirentes cum illis, & confestim omnis populus videns Jesum, stupefactus est & expaverunt, & M. cum venisset ad turbam C accurrentes R. salutabant eum & interogavit eos. Quid inter vos conquiritis? Et L. ecce respondens R. vir L. unus R. de turba, accessit M. ad eum genibus provolutus ante eum exclamauit L. dicens. Magister R. attuli ad te filium meum hùc habentem spiritum mutum, qui ubicunque apprehenderit eum illidit eum, & spumat & stridet dentibus & arescit. Domine M. miserere filio meo, quia lunicatus est & malè patitur. Nam sæpe cadit in ignem & crebrò in aquam. Magister L. obsecro respice filium meum, quia unicus mihi est. Et ecce spiritus apprehendit illum, & subitò clamat & elidit & dissipat eum cum spumat, & vix discedit dilanians eum & obtuli M. eum Discipulis tuis rogavi, L. & dixi R. ut ejicerent eum, & non potuerunt curare M. eum. Respondens Jesus ait. O generatio incredula, D infidelis L. & perversa, usquequò ero apud vos & vobiscum? M. quamdiu vos. R. patiar? Afferte M. hùc illum ad me, adduc L. hùc filium tuum. Et R. attulerunt eum, & L. cùm accederet & vidisset R. illum statim spiritus turbavit illum & elisit L. eum dæmonium & dissipavit, & R. elisus in terram volutabatur spumans: & interrogavit Patrem ejus quantùm temporis est, ex quo ei hoc accidit. Et dixit ille. Ab infantia, & frequenter eum in ignem & in aquam misit ut eum perderet, sed & si quid potes adjuva nos misertus nostri: Jesus autem ait illi. Si potes credere, omnia possibilia sunt credenti, & continuo exclamans Pater cum lachrymis aiebat. Credo Domine, adjuva incredulitatem meam. Et cùm vidisset Jesus concurrentem turbam, comminatus est spiritui immundo & increpavit M. L. eum Jesus dicens R. surde & mute spiritus. Ego præcipio tibi, exi ab eo, & ampliùs ne introeas in eum, & exclamans & multùm discerpens eum, exiit ab eo dæmonium M. & factus R. est sicut mortuus ut multi dicerent, quia mortuus esset. Jesus autem tenens manum ejus elevavit eum & surrexit, & curatus M. est puer, in illa hora sanavit L. puerum, & reddidit illum Patri suo. Stupebant autem omnes in magnitudine Dei, omnibusque mirantibus in omnibus quæ faciebat dixit ad Discipulos suos. Ponite in cordibus vestris sermones istos. Filius enim hominis futurum est ut tradatur in manus hominum, & R. cùm introissent domum Discipuli ejus accesserunt M. ad eum secretò & dixerunt ei. Quare nos non potuimus curare eum? Dixit illis Jesus propter incredulitatem vestram. Amen dico vobis: si habueritis Fidem sicut granum sinapis, dicetis monti huic transi hinc & transibit, & nihil impossibile erit vobis. Hoc R. autem genus in nullo potest exire, nisi in oratione & jejunio.

De Scenopegia & prædicatione Passionis Christi. M. 17. R. 9. L. 9. J. 7.

CAPUT LXXVII.

ET R. inde profecti prætergrediebantur, & J. ambulabat post hoc Jesus in Galilæam, nec R. volebat quemquam scire. Non J. enim volebat ambulare in Judæam, quia quærebant eum Judæi interficere. Erat enim in proximo dies Festus Judæorum Scenopegia. Dixerunt autem ad eum fratres ejus. Transi hinc & vade in Judæam, ut & Discipuli tui videant opera quæ tu facis. Nemo quippe in occulto aliquid facit, & quærit ipse in palam esse, si hoc facis manifesta teipsum mundo. Nec enim fratres ejus credebant in eum. Dixit ergo eis Jesus. Tempus meum nondum advenit, tempus autem vestrum semper est paratum. Non potest mundus odisse vos, me autem odit, quia ego testimonium perhibeo de illo, quia opera ejus mala sunt. Vos ascendite ad diem Festum hunc, ego autem non ascendam ad diem Festum istum, quia tempus meum nondum impletum est. Hæc cùm dixisset ipse mansit in Galilæa. M. Conversantibus autem eis in Galilæa R. docebat Discipulos suos, & dixit illis Jesus. L. Ponite vos in cordibus vestris sermones istos M. R. L. Filius hominis tradendus est in manus hominum & occident eum, & occisus R. tertia die resurget, at L. illi ignorabant verbum istud, & erat velatum ante eos, ut non sentirent illud, & L. timebant R. eum interrogare de hoc verbo, & contristati M. sunt vehementer. Ut J. autem ascenderunt fratres ejus tunc & ipse ascendit ad diem Festum non manifestè, sed quasi in occulto. Judæi ergo quærebant eum in die Festo & dicebant. Ubi est ille? & murmur multum erat de illo in turba. Quidam enim dicebant, quia bonus est. Alii autem dicebant, non, sed seducit turbas. Nemo tamen palam loquebatur de eo propter metum Judæorum. Jam autem die Festo mediante ascendit Jesus in templum & docebat & mirabantur Judæi, dicentes. Quomodò hic litteras scit cùm non didicerit? Respondit eis Jesus & dixit. Mea doctrina non est mea, sed ejus qui misit me. Si quis voluerit voluntatem ejus facere, cognoscet de doctrina utrum ex Deo sit: an ego à meipso loquar. Qui à semetipso loquitur, gloriam propriam quærit. Qui autem quærit gloriam ejus qui misit illum, hic verax est, & injustitia in illo non est. Nonne Moyses dedit vobis Legem, & nemo ex vobis facit Legem? Quid me quæritis interficere? Respondit ei turba & dixit: dæmonium habes, quis te quærit interficere? Respondit Jesus & dixit

dixit. Unum opus feci & omnes miramini: propterea Moyses dedit vobis circuncisionem, non quia ex Moyse est sed ex Patribus, & in Sabbato circumciditis hominem. Si circuncisionem accipit homo in Sabbato ut non solvatur lex Moysi, mihi cur indignamini? quia totum hominem sanum feci in Sabbato. Nolite judicare secundùm faciem, sed justum judicium judicate. Dicebant ergo quidam ex Jerosolymis. Nonne hic est quem quærunt interficere? Ecce palam loquitur, & nihil ei dicunt. Nunquid verè cognoverunt Principes quia hic est Christus: sed scimus hunc unde sit: Christus autem cum venerit, nemo scit unde sit. Clamabat ergo docens in Templo Jesus & dicens: Et me scitis, & unde sim scitis, & à meipso non veni, sed est verus qui misit me quem vos nescitis. Ego scio eum, & si dixero quia nescio eum, ero similis vobis mendax, sed scio eum, quia ab ipso sum, & ipse me misit. Quærebant ergo eum apprehendere, & nemo misit in illum manus, quia nondum venerat hora ejus. De turba autem multi crediderunt in eum & dicebant: Christus cum venerit nunquid plura signa faciet, quam quæ hic facit? Audierunt Pharisæi turbam murmurantem de illo hæc. Et miserunt Pharisæi & Principes ministros ut apprehenderent eum. Dixit ergo eis Jesus. Adhuc modicum tempus vobiscum sum, & vado ad eum qui misit me, quæretis me & non invenietis, & ubi ego sum, vos non potestis venire. Dixerunt ergo Judæi ad seipsos. Quò hic iturus est, quia non inveniemus eum? Nunquid in dispersionem gentium iturus est & docturus gentes? Quis est hic sermo quem dixit? Quæretis me & non invenietis, & ubi sum ego, vos non potestis venire. In novissimo autem die magno Festivitatis stabat Jesus & clamabat, dicens. Si quis sitit veniat ad me & bibat. Qui credit in me (sicut dicit Scriptura) flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ. Hoc autem dixit de Spiritu quem accepturi erant credentes in eum. Nondum enim erat Spiritus datus, quia Jesus nondum fuerat glorificatus. Ex illa ergo turba cum audissent hos sermones ejus, dicebant. Hic est verè Propheta. Alii dicebant. Hic est Christus. Quidam autem dicebant. Nunquid à Galilæa Christus venit? Nonne Scriptura dicit, quia ex semine David & de Bethleem castello ubi erat David venit Christus? Dissensio itaque facta est in turba propter eum. Quidam autem ex ipsis volebant apprehendere eum: sed nemo misit super illum manus. Venerunt ergo ministri ad Pontifices & Pharisæos, & dixerunt eis illi. Quare non adduxistis eum? Responderunt isti. Nunquam sic locutus est homo, sicut hic homo loquitur. Responderunt ergo eis Pharisæi. Nunquid & vos seducti estis? Nunquid aliquis ex Principibus & Pharisæis credidit in eum? sed turba hæc quæ non novit legem maledicti sunt. *a* Dixit Nichodemus ad eos, ille qui venit ad eum nocte, qui unus erat ex ipsis. Nunquid lex nostra judicat hominem: nisi audierit ab ipso priùs & cognoverit quid faciat? Responderunt & dixerunt ei. Nunquid & Galilæus es? Scrutare Scripturas & vide quia Propheta à Galilæa non surgit. Et reversi sunt unusquisque in domum suam.

a Nota quòd Nichodemus jam venerat.

De muliere deprehensa in adulterio. Jo. 8.

CAPUT LXXVIII.

JEsus autem perrexit in montem Oliveti & diluculo iterum venit in Templum: & omnis populus venit ad eum, & sedens docebat eos. Adducunt autem Scribæ & Pharisæi mulierem in adulterio deprehensam, & statuerunt eam in medio & dixerunt ei. Magister, hæc mulier modo deprehensa est in adulterio. In Lege autem mandavit nobis Dominus hujusmodi lapidare: tu ergo quid dicis? Hæc autem dicebant tentantes eum ut possent accusare eum. Jesus autem inclinans se deorsùm, digito scribebat in terra. Cum autem perseverarent interrogantes eum, erexit se & dixit eis. Qui sine peccato vestrum est, primus in illam lapidem mittat. Et iterùm se inclinans scribebat in terra. Audientes autem hæc, unus post unum exibant, incipientes à senioribus, & remansit solus, & mulier in medio stans. Erigens autem se Jesus dixit ei. Mulier ubi sunt qui te accusabant? Nemo te condemnavit? Quæ dixit. Nemo Domine. Dixit autem Jesus. Nec ego te condemnabo,
A vade & jam amplius noli peccare.

De verbis Christi in Gazophilacio. J. 8.

CAPUT LXXIX.

ITERUM ergo locutus est eis Jesus dicens. Ego sum lux mundi, qui sequitur me non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vitæ. Dixerunt ergo ei Pharisæi. Tu de te testimonium perhibes, testimonium tuum non est verum. Respondit Jesus & dixit eis. Etsi ego testimonium perhibeo de meipso, verum est testimonium meum, quia scio unde venio & quò vado, vos autem nescitis unde veni aut quò vado. Vos secundùm carnem judicatis, ego autem non judico quemquam, & si judico ego, judicium meum verum est, quia solus non sum, sed ego & qui misit me Pater, & in Lege vestra scriptum est, quia duorum hominum testi-
B monium verum est. Ego sum qui testimonium perhibeo de me ipso, & testimonium perhibet de me qui misit me Pater. Dicebant ergo ei. Ubi est Pater tuus? Respondit Jesus. Neque me scitis neque Patrem meum. Si me sciretis, forsitan & Patrem meum sciretis. Hæc verba locutus est in Gazophylacio docens in Templo, & nemo apprehendit eum, quia nondum venerat hora ejus.

De alio Sermone Christi propter quem voluerunt Judæi eum lapidare. J. 8.

CAPUT LXXX.

DIXIT ergo iterum eis. Ego vado & quæretis me, & in peccato vestro moriemini, quò ego vado, vos non potestis venire. Dicebant ergo Judæi. Nun-
C quid interficiet semetipsum, quia dicit, quò ego vado, vos non potestis venire? Et dicebat eis. Vos de deorsum estis, ego de supernis sum. Vos de mundo hoc estis, ego non sum de mundo hoc. Dixi ergo vobis, quia moriemini in peccatis vestris. Si enim non credideritis quia ego sum, moriemini in peccato vestro. Dixerunt ergo ei. Tu quis es? Dixit eis Jesus. Principium & qui & loquor vobis. Multa habeo de vobis loqui & judicare, sed qui me misit verax est, & ego quæ audivi ab eo hæc loquor mundo, & non cognoverunt quia Patrem ejus dicebat Deum. Dixit ergo eis Jesus. Cùm exaltaveritis Filium hominis tunc cognoscetis quia ego ipse sum, & à meipso facio nihil, sed sicut docuit me Pater hæc loquor: & qui misit me mecum est, & non reliquit me solum, quia quæ placita sunt ei facio semper. Hæc illo loquente multi crediderunt in eum. Dicebat ergo Jesus ad eos, qui crediderunt ei Judæos. Si vos manseritis in sermone meo, verè Discipuli mei eritis, & cognoscetis veritatem, &
D veritas liberabit vos. Responderunt ei. Semen Abrahæ sumus, & nemini servivimus unquam: quomodò tu dicis, liberi eritis? Respondit eis Jesus. Amen amen dico vobis, quia omnis qui facit peccatum servus est peccati, servus autem non manet in domo in æternum, filius manet in æternum. Si ergo Filius vos liberaverit, verè liberi eritis: scio quia filii Abrahæ estis, sed quæritis me interficere, quia sermo meus non capit in vobis. Ego quod vidi apud Patrem loquor, & vos quæ vidistis apud Patrem vestrum facitis. Responderunt & dixerunt ei. Pater noster Abraham est. Dicit eis Jesus. Si filii Abrahæ estis, opera Abrahæ facite. Nunc autem quæritis me interficere hominem qui veritatem vobis locutus sum,

sum, quam audivi à Deo, hoc Abraham non fecit. Vos facitis opera Patris vestri. Dixerunt ergo ei. Nos ex fornicatione non sumus nati, unum Patrem habemus Deum. Dixit ergo eis Jesus. Si Deus Pater vester esset, diligeretis utique me. Ego enim ex Deo processi & veni, neque enim à meipso veni, sed ille me misit: quare loquelam meam non cognoscitis, quia non potestis audire sermonem meum. Vos ex Patre diabolo estis, & desideria Patris vestri vultis facere. Ille homicida erat ab initio, & in veritate non stetit, quia non est veritas in eo: cùm loquitur mendacium, ex propriis loquitur, quia mendax est & Pater ejus. Ego autem quia veritatem dico non creditis mihi. Quis ex vobis arguet A me de peccato? Si veritatem dico quare non creditis mihi. Qui ex Deo est verba Dei audit, propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis. Responderunt ergo Judæi & dixerunt ei. Nonne benè dicimus nos, quia Samaritanus es tu, dæmonium habes? Respondit Jesus & dixit: ego dæmonium non habeo, sed honorifico Patrem meum, & vos inhonorastis me. Ego autem non quæro gloriam meam, est qui quærat & judicet. Amen, amen dico vobis: si quis sermonem meum servaverit, mortem non videbit in æternum. Dixerunt ergo Judæi. Nunc cognovimus, quia dæmonium habes. Abraham mortuus est, & Prophetæ, & tu dicis, si quis sermonem meum servaverit, mortem non gustabit in æternum. Nunquid tu major es Patre nostro Abraham qui mortuus est, & Prophetæ mortui sunt, quem tu teipsum facis? Respondit Jesus. Si ego glorifico meipsum, gloria mea nihil est. Est Pater meus qui glorificat me, quem vos dicitis quia Deus vester est, & non cognovistis eum, B ego autem novi eum. Et si dixero, quia non scio eum, ero similis vobis mendax, sed scio eum & sermonem ejus servo. Abraham Pater vester exultavit ut videret diem meum, vidit & gavisus est. Dixerunt ergo Judæi ad eum. Quinquaginta Annos nondum habes & Abraham vidisti? Dixit ergo eis. Amen amen dico vobis: antequam Abraham fieret ego sum. Tulerunt ergo lapides ut jacerent in eum, Jesus autem abscondit se & exivit de templo.

De Cæco nato. J. 9.

CAPUT LXXXI.

ET præteriens vidit hominem cæcum à nativitate. Et interrogaverunt eum Discipuli sui. Rabbi, quis peccavit, hic aut parentes ejus ut cæcus nasceretur? C Respondit Jesus. Neque hic peccavit, neque parentes ejus, sed ut manifestentur opera Dei in illo. Me oportet operari opera ejus qui misit me donec dies est. Venit nox quando nemo potest operari, quamdiù sum in mundo, lux sum mundi. Hoc cùm dixisset expuit in terram, & fecit lutum ex sputo, & linivit lutum super oculos ejus, & dixit ei. Vade & lava in natatoria Syloë, quod interpretatur missus. Abiit ergo & lavit & venit videns. Itaque vicini & qui viderant eum priùs, quia mendicus erat, dicebant: Nonne hic est qui sedebat & mendicabat? Alii dicebant, quia hic est. Alii autem nequaquam: sed similis ejus est. Ille verò dicebat, quia ego sum. Dicebant ergo ei. Quomodò aperti sunt tibi oculi? Respondit: Ille homo qui dicitur Jesus lutum fecit & unxit oculos meos, & dixit mihi. Vade ad natatoria Syloë & lava, & abii & lavi, & video. Dixerunt ei. Ubi est ille? Ait, nescio. Adducunt eum ad Phari- D sæos qui cæcus fuerat. Erat autem Sabbatum quando lutum fecit Jesus, & aperuit oculos ejus. Iterum ergo interrogabant eum Pharisæi quomodò vidisset. Ille autem dixit eis. Lutum posuit mihi super oculos & lavi & video. Dicebant ergo ex Pharisæis quidam. Non est hic homo à Deo qui Sabbatum non custodit. Alii dicebant. Quomodò potest homo peccator hæc signa facere? & schisma erat inter eos. Dicunt ergo cæco iterum. Tu quid dicis de eo qui aperuit tibi oculos tuos? Ille autem dixit, quia Propheta est. Non crediderunt ergo Judæi de illo, quia cæcus fuisset & vidisset, donec vocaverunt parentes ejus qui viderat, & interrogaverunt eos dicentes. Hic filius vester est quem vos dicitis quia cæcus natus est, quomodò ergo nunc videt? Responderunt ergo eis parentes ejus & dixerunt. Scimus quia hic est filius noster & quia cæcus natus est: quomodò autem nunc videat, nescimus, aut quis aperuit oculos ejus, nos nescimus, ipsum interrogate, ætatem habet, ipse de se loquatur. Hæc dixerunt parentes ejus quia timebant Judæos: jam enim conspiraverant Judæi, ut si quis confiteretur eum esse Christum, extra Synagogam fieret, propterea parentes ejus dixerunt, ætatem habet ipsum interrogate. Vocaverunt ergo rursùm hominem qui cæcus fuerat, & dixerunt ei. Da gloriam Deo. Nos scimus, quia hic homo peccator est. Dixit ergo ille. Si peccator est, nescio. Unum scio: quia cum cæcus essem, modò video. Dixerunt ergo illi. Quid fecit tibi: quomodò aperuit tibi oculos? Respondit eis. Dixi vobis jam & audistis. Quid iterum vultis audire? Nunquid & vos vultis Discipuli ejus fieri? Maledixerunt ei & dixerunt: tu Discipulus illius sis, nos autem Moysi discipuli sumus. Nos scimus, quia Moysi locutus est Deus. Hunc autem nescimus unde sit. Respondit ille homo, & dixit eis. In hoc mirabile est, quia vos nescitis unde sit, & aperuit oculos meos. Scimus autem quia peccatores Deus non audit, sed si quis Dei cultor est & voluntatem ejus facit; hunc Deus exaudit. A sæculo non est auditum quia quis aperuit oculos cæci nati: nisi esset hic à Deo, non poterat facere quicquam. Responderunt & dixerunt ei. In peccatis natus es totus & tu doces nos, & ejecerunt eum foras. Audivit Jesus quia ejecerunt eum foras, & cùm invenisset eum dixit ei. Tu credis in Filium Dei? Respondit & dixit: quis est Domine ut credam in eum. Dixit ei Jesus. Et vidisti eum & qui loquitur tecum, ipse est. At ille ait. Credo Domine, & procidens adoravit eum. Et dixit ei Jesus. In judicium ego veni in hunc mundum, ut qui non vident videant, & qui vident cæci fiant, & audierunt ex Pharisæis qui cum ipso erant & dixerunt ei. Nunquid & nos cæci sumus? Dixit eis Jesus. Si cæci essetis non haberetis peccatum. Nunc verò quia dicitis, quia videmus, peccatum vestrum manet.

De Sermone Christi: Ego sum Pastor bonus. J. 10.

CAPUT LXXXII.

AMEN amen dico vobis, qui non intrat per ostium in ovile ovium: sed ascendit aliundè, ille fur est & latro. Qui autem intrat per ostium, hic pastor est ovium: huic ostiarius aperit & oves vocem ejus audiunt & proprias oves vocat nominatim & educit eas, & cùm proprias oves emiserit, vadit ante eas & oves illum sequuntur, quia sciunt vocem ejus. Alienum autem non sequuntur, sed fugiunt ab eo, quia non noverunt vocem alienorum. Hoc proverbium dixit eis Jesus. Illi autem non cognoverunt quid loqueretur eis. Dixit ergo eis iterum Jesus: Amen amen dico vobis, quia Ego sum ostium ovium. Omnes quotquot venerunt fures sunt & latrones, sed non audierunt eos oves. Ego sum ostium, per me si quis introierit salvabitur: & ingredietur & egredietur & pascua inveniet. Fur autem non venit nisi ut furetur & mactet & perdat. Ego veni ut vitam habeant & abundantiùs habeant. Ego sum Pastor bonus, bonus pastor dat animam suam pro ovibus suis; Mercenarius autem & qui non est pastor, cujus non sunt oves propriæ videt lupum venientem, & dimittit oves & fugit, & lupus rapit & dispergit oves. Mercenarius autem fugit, quia mercenarius est, & non pertinet ad eum de ovibus. Ego sum Pastor bonus & cognosco oves meas, & cognoscunt me meæ. Sicut novit me Pater & ego cognosco Patrem, & animam meam pono pro ovibus meis. Et alias oves habeo quæ non sunt ex hoc ovili, & illas oportet me adducere & vocem meam audient, & fiet unum ovile & unus Pastor, propterea me Pater diligit: quia ego pono animam meam,

meam, ut iterum sumam eam. Nemo tollit eam à me, sed ego pono eam à meipso: potestatem habeo ponendi animam meam, & potestatem habeo iterum sumendi eam. Hoc mandatum accepi à Patre meo. Dissentio iterum facta est inter Judæos propter sermones hos. Dicebant autem multi ex his: Dæmonium habet & insanit, quid eum auditis? Alii dicebant, hæc verba non sunt dæmonium habentis. Nunquid dæmonium potest cæcorum oculos aperire?

De solutione didragmatis. M. 17. R. 9.

CAPUT LXXXIII.

ET R. venerunt Capharnaum M. & cum venissent Capharnaum accesserunt qui didragma accipiebant ad Petrum & dixerunt ei. Magister vester non solvit didragma? Et ait. Etiam. Et cùm intrasset in domum, prævenit eum Jesus: dicens: Quid tibi videtur Simon? Reges terræ à quibus accipiunt Tributum vel Censum; a filiis suis an ab alienis? Et ille dixit. Ab alienis. Et dixit ei Jesus. Ergo liberi sunt filii. Ut autem non scandalizemus eos. Vade ad mare & mitte hamum, & eum piscem qui primus ascenderit, tolle, & aperto ore ejus invenies staterem, illum sumens da eis pro me & te.

De contentione Discipulorum, quis eorum videtur esse major, & de doctrina Christi. M. 18. R. 9. L. 9.

CAPUT LXXXIV.

IN illa M. hora intravit L. in eos cogitatio, quis eorum videretur esse major. At Jesus videns cogitationes cordis eorum, cum R. domi esset interrogabat eos, quid in via tractabatis? At illi tacebant. Si quidem in via inter se disputaverant quis esset illorum major. Accesserunt M. Discipuli ad Jesum dicentes. Quis putas major est in regno cœlorum; Et R. residens vocavit duodecim, & ait illis. Si quis vult primus esse, erit omnium novissimus & omnium minister. Et M. advocans Jesus parvulum accipiens R. apprehendit L. & statuit M. eum secus se in medio M. eorum. Quem R. cùm
C complexus esset, ait illis. Amen M. dico vobis. Nisi conversi fueritis & efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum cœlorum. Quicunque ergo humiliaverit se sicut parvulus iste, hic major est in regno cœlorum. Et qui susceperit unum parvulum talem in nomine meo, me suscipit. Et R. quicunque me susceperit, non solum me suscipit, sed eum qui misit me. Nam qui minor L. est inter vos omnes hic major est. Qui M. autem scandalizaverit unum de pusillis istis minimis qui in me credunt, expedit ei, bonum R. est ei magis, ut M. suspendatur mola asinaria in collo ejus & demargatur in profundum maris. Væ mundo à scandalis. Necesse est enim ut veniant scandala: verumtamen væ homini illi per quem scandalum venit. Si M. autem R. manus tua scandalizat te, abscinde eam, & projice abs te. Bonum R. est tibi debilem vel claudum M. introire in vitam, quàm duas manus vel duos. M. pedes habentem mitti & ire in gehennam, ignem M. æternum inextinguibilem R. ubi vermis eorum non
D moritur & ignis non extinguitur. Et si pes tuus scandalizat te, amputa illum, bonum est tibi claudum intrare in vitam æternam, quam duos pedes habentem mitti in gehennam ignis inextinguibilis, ubi vermis eorum non moritur: & ignis non extinguitur. Et M. si oculus tuus scandalizat te: erue eum & projice abs te. Bonum R. est tibi lusco cum M. uno oculo vitam intrare, regnum R. Dei, quam duos oculos habentem mitti in gehennam ignis: ubi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur. Omnis enim igne salietur, & omnis victima sale salietur. Bonum est sal, quod si sal insulsum fuerit in quo illud condietis? Habete in vobis sal, & pacem habete inter vos. Videte M. ne contemnatis unum ex his pusillis. Dico enim vobis, quia Angeli eorum in cœlis semper vident faciem Patris mei qui in cœlis est, venit enim filius hominis salvare quod perierat. Quid vobis videtur. Si fuerint alicui centum oves & eraverit una ex eis: nonne relinquit nonaginta novem in deserto, & vadit quærere eam quæ erraverat. Et si contigerit ut inveniat eam. Amen dico vobis, quia gaudet super eam magis quàm super nonaginta novem quæ non erraverunt.
A Sic non est voluntas ante Patrem vestrum qui in cœlis est, ut pereat unus de pusillis istis.

De correptione fraterna. M. 19. R. 10. L. 12.

CAPUT LXXXV.

ATTENDITE vobis: si M. autem peccaverit in te frater tuus, vade & corripe, increpa L. illum inter M. te & ipsum solum. Si audierit te & pœnitentiam L. egerit: dimitte illi, lucratus M. es fratrem tuum. Et L. si septies in die peccaverit in te, & septies in die ad te conversus fuerit dicens, pœnitet me: dimitte illi. Si M. autem non te audierit, adhibe tecum adhuc unum vel duos, ut in ore duorum testium vel trium stet omne verbum: quod si non audierit eos, dic
B Ecclesiæ. Si autem & Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus. Amen dico vobis, quæcunque alligaveritis super terram, erunt ligata & in cœlis, & quæcunque solveritis super terram, erunt soluta & in cœlis. Iterum dico vobis, quia si duo ex vobis consenserint super terram de omni re quamcunque petierint. fiet illis à Patre meo qui in cœlis est: ubi enim sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum. Tunc accedens Petrus ad eum dixit. Domine, quotiens peccabit in me frater meus & dimittam illi: usque septies: Dixit illi Jesus: non dico tibi usque septies, sed usque septuagies septies.

De servo nequam, cui omne debitum dimissum fuerat M. 18.

CAPUT LXXXVI.

IDEO assimilatum est regnum cœlorum homini Regi, qui voluit rationem ponere cum servis suis. Et cùm cœpisset rationem ponere, oblatus est ei unus qui debebat decem milia talenta. Cum autem non haberet unde redderet, jussit eum Dominus venundari, & uxorem ejus & filios & omnia quæ habebat & reddi. Procidens autem servus ille rogabat eum dicens. Patientiam habe in me & omnia reddam tibi. Misertus autem Dominus servi illius, dimisit eum, & debitum dimisit ei. Egressus autem servus ille invenit unum de conservis suis qui debebat ei centum denarios, & tenens suffocabat eum dicens: Redde quod debes. Et procidens conservus ejus rogabat eum, dicens: Patientiam habe in me & omnia reddam tibi. Ille autem noluit, sed abiit & misit eum in carcerem donec redderet debitum. Videntes autem conservi ejus quæ fiebant, contristati sunt valdè, & venerunt & narraverunt Domino suo omnia quæ facta fuerant. Tunc vocavit illum Dominus suus & ait illi. Serve nequam, omne debitum dimisi tibi quoniam rogasti me: nonne ergo oportuit & te misereri conservi tui sicut & ego tui misertus sum. Et iratus Dominus ejus tradidit eum tortoribus; quoadusque redderet universum debitum. Sic & Pater meus cœlestis faciet vobis, si non remiseritis unusquisque fratri suo de cordibus vestris.

De illo qui ejiciebat dæmonia, & non sequebatur Christum. R. 9. L. 9.

CAPUT LXXXVII.

RESPONDENS L. autem illi M. Joannes dixit. Præceptor L. Magister R vidimus quendam in nomine tuo ejicientem dæmonia & prohibuimus eum, quia non sequitur te nobiscum. Et ait ad illos Jesus. Nolite prohibere. Nemo est qui faciat virtutem in nomine meo, & possit citò malè loqui de me. Qui R. L. enim non est adversùm vos, pro vobis est. Quisquis: R. vobis potum dederit calicem aquæ frigidæ in nomine meo, quia Christi estis: Amen dico vobis, non perdet mercedem suam.

De adventu Christi in fines Judææ, & quod Discipuli non timeant eos qui occidunt corpus: Nec vult Christus dividere hereditatem. M. 18. & *supra* 10. R. 10. L. 12.

CAPUT LXXXVIII.

ET M. factum L. est cum consummasset sermones istos Jesus, inde exurgens migravit M. à Galilæa & venit in fines Judææ trans Jordanem & secutæ sunt eum turbæ multæ. Et convenerunt R. iterum turbæ ad eum & curavit M. eas ibi, & L. sicut consueverat iterum docebat eos. Multis autem turbis circunstantibus ita ut se invicem conculcarent, cœpit dicere ad Discipulos suos. Attendite à fermento Pharisæorum: quod est hypocrisis. Nihil autem opertum est quod non reveletur, neque absconditum quod non sciatur: quoniam quæ in tenebris dixistis, in lumine dicentur: & quod in aure locuti estis, in cubilibus, prædicabitur in tectis. Dico autem vobis amicis meis ne terreamini ab his qui occidunt corpus: & post hoc non habent ampliùs quid faciant. Ostendam autem vobis quem timeatis: timete eum qui postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam. Ita vobis dico, hunc timete. Nonne quinque passeres veneunt asse M. dipondio L. & unus ex illis non est in oblivione coram Deo: non M. cadit R. in terram sine Patris vestri voluntate? Sed & capilli capitis vestri omnes numerati sunt. Nolite ergo timere: multis passeribus meliores M. pluris L. estis vos. Dico L. autem M. vobis, quicunque me confessus fuerit coram hominibus, & Filius hominis confitebitur eum coram Angelis Dei, qui autem negaverit me coram hominibus denegabitur coram Angelis Dei. Et omnis qui dicit verbum in Filium hominis, remittetur illi: si autem in Spiritum sanctum blasphemaverit, non remittetur ei. Cum autem inducent vos in Synagogas & Magistratus & Potestates, nolite soliciti esse qualiter aut quid respondeatis, aut quid dicatis, Spiritus enim Sanctus docebit vos in ipsa hora quid oporteat vos dicere. Ait autem illi quidam de turba. Magister, dic fratri meo ut dividat mecum hereditatem. Et dixit ei: homo quis me constituit Judicem & divisorem super vos. Dixitque ad illos: Videte & cavete ab omni avaritia, quia non in abundantia cujusquam vita ejus est ex his quæ possidet.

De divite habente fructuum abundantiam: & ne Discipuli solliciti sint. L. 12.

CAPUT LXXXIX.

DIXIT autem similitudinem ad illos dicens. Hominis cujusdam divitis uberes fructus ager attulit: & cogitabat intra se dicens. Quid faciam quòd non habeo quò congregem fructus meos? a Et dixit, hoc faciam, destruam horrea mea & majora faciam, & illuc congregabo omnia quæ nata sunt mihi & bona mea; & dicam: anima mea habes multa bona posita in Annos plurimos, requiesce, comede, bibe, epulare. Dixit A autem illi Deus. Stulte hac nocte repetent animam tuam à te: quæ autem parasti cujus erunt? Sic est qui sibi thezaurisat: & non est in Deum dives. Dixitque ad Discipulos suos. Ideo dico vobis, nolite solliciti esse animæ vestræ quid manducetis: neque corpori vestro quid induamini: anima enim plus est quàm esca, & corpus plus quàm vestimentum. Considerate corvos, quia non seminant neque metunt, quibus non est cellarium neque horreum & Deus pascit illos: quantò magis vos estis pluris illis? quis autem vestrûm cogitans potest ad staturam suam adjicere cubitum unum? Si ergo neque quod minimum est potestis, quid de ceteris solliciti estis? Considerate lilia agri quomodò crescunt: non laborant neque nent. Dico autem vobis, quia nec Salomon in omni gloria sua vestiebatur sicut unum ex istis. Si autem fœnum quod hodie in agro est, & cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit; quanto magis vos pusillæ fidei? Et vos nolite quærere quid manducetis aut quid bibatis, & nolite in sublime tolli. Hæc enim omnia gentes mundi quærunt. Pater autem vester scit quoniam his indigetis. B Veruntamen primùm quærite regnum Dei, & hæc omnia adjicientur vobis. Nolite timere pusillus grex, quia complacuit Patri vestro vobis dare regnum. Vendite quæ possidetis, & date eleemosynam. Facite vobis sacculos qui non veterascunt, thesaurum non deficientem in cœlis, quò fur non appropiat neque tinea corrumpit. Ubi enim thesaurus vester est, ibi & cor vestrum erit. Dicebat autem ad turbas. Cùm videritis nubem orientem ab Occasu, statim dicitis, nimbus venit, & ita fit. Et cùm Austrum flantem dicitis quia estus erit & ita fit. Hypocritæ faciem cœli & terræ nostis probare. Hoc autem tempus quomodò non probatis? Quid autem & à vobismetipsis non judicatis quod justum est? Cùm autem vadis cum adversario ad Principem in via: da operam liberari ab illo: ne fortè trahat te ad Judicem, & Judex tradat te exactori: & exactor mittat te in carcerem. Dico tibi, quia non exies inde, donec etiam novissimum minutum reddas.

a Multa quæ hîc ponuntur, posita sunt supra sententialiter vel etiam in verbis in sermone in monte.

C

De Galilæis occisis & de ficulnea. Luc. 13.

CAPUT XC.

ADERANT autem quidam ipso in tempore nunciantes illi de Galilæis quorum sanguinem Pilatus miscuit cum sacrificiis eorum. Et respondens dixit illis. Putatis quòd hi Galilæi præ omnibus Galilæis peccatores fuerunt, quia talia passi sunt? Non dico vobis, sed si pœnitentiam non egeritis, similiter omnes peribitis. Sicut & illi octodecim super quos cecidit turris in Syloë & occidit eos. Putatis quia & ipsi debitores fuerunt præter omnes homines habitantes in Jerusalem? Non, dico vobis, sed si non pœnitentiam egeritis, omnes similiter peribitis. Dicebat autem hanc similitudinem. Arborem fici habebat quidam plantatam in vinea sua, & venit quærens D fructum in illa, & non invenit. Dixit autem ad cultorem vineæ. Ecce Anni tres sunt ex quo veni quærens fructum in ficulnea hac & non invenio. Succide ergo illam, ut quid etiam terram occupat? At ille respondens dixit illi. Domine dimitte illam & hoc Anno, usque dum fodiam circa illam & mittam stercora, & siquidem fecerit fructum: sin autem, in futurum succides eam.

De muliere incurvata. Luc. XIII.

CAPUT XCI.

ERAT autem in Synagoga eorum docens Sabbatis. Et ecce mulier quæ habebat spiritum infirmitatis Annis decem & octo, & erat inclinata: nec omninò poterat sursum respicere. Quam cùm videret Jesus, vocavit ad se & ait illi. Mulier, dimissa es ab infirmitate tua & imposuit illi manus, & confestim erecta est, & glorificabat Deum. Respondens autem Archisynagogus, indignans quia Sabbato curasset Jesus, dicebat turbæ. Sex dies sunt in quibus oportet operari, in his ergo venite & curamini, & non in die Sabbati. Respondit autem ad illum Dominus & dixit: Hypocritæ unusquisque vestrûm Sabbato non solvit bovem suum aut asinum à præsepio & ducit adaquare? Hanc autem filiam Abrahæ, quam alligavit sathanas, ecce decem & octo Annis non oportuit solvi à vinculo isto in die Sabbati: Et cum hæc diceret, erubescebant omnes adversarii ejus, & omnis populus gaudebat in universis quæ gloriosè fiebant ab eo.

De interrogatione Judæorum: an liceat uxorem dimittere. M. 19. R. 10. L. 16.

CAPUT XCII.

ET. M. accesserunt Pharisæi tentantes eum atque dicentes: Si licet homini dimittere uxorem quacumque ex causa? At R. ille respondens ait. Quid vobis præcepit Moyses? Qui dixerunt. Moyses permisit Libellum repudii scribere & dimittere. Qui M. respondens ait illis. Non legistis quia qui fecit hominem ab initio creaturæ R. masculum M. R. & feminam fecit eos Deus. Et dixit, propter hoc relinquet homo Patrem & Matrem & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una. Itaque jam non sunt duo, sed una caro. Quod ergo Deus conjunxit: homo non separet. Dicunt R. illi. Quid M. ergo Moyses mandavit dari Libellum repudii & dimittere? quibus respondens Jesus ait illis: Quoniam M. R. Moyses ad duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere uxores vestras, & scripsit vobis præceptum istud. Ab initio M. autem non fuit sic. Et R. in domo iterum Discipuli ejus interrogaverunt eum. Et ait illis. Dico M. autem vobis, quia M. R. quicunque dimiserit uxorem suam nisi ob fornicationem & aliam duxerit, mœchatur: & R. adulterium committit super eam, & R. qui L. dimissam à L. viro duxerit, mœchatur. Et si uxor dimiserit virum suum & alii nupserit, mœchatur. Dicunt M. ei Discipuli ejus. Si ita est causa hominis cum uxore, non expedit nubere. Qui dixit illis. Non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datum est. Sunt enim eunuchi qui de Matris utero sic nati sunt, & sunt eunuchi qui facti sunt ab hominibus, & facti sunt eunuchi qui seipsos castraverunt propter regnum cœlorum, qui potest capere capiat.

De parvulis oblatis. M. 19. R. 10. L. 18.

CAPUT XCIII.

TUNC M. oblati R. sunt ei parvuli infantes L. ut tangeret L. eos & manus M. imponeret & oraret. Quod L. cum viderent Discipuli increpabant L. M. illos, & comminabantur R. offerentibus. Quos cùm vidisset, indignè tulit: Jesus L. autem convocans illos dixit M. eis R. Sinite M. R. L. parvulos venire ad me, & nolite prohibere eos, talium est enim regnum cælorum R. & Dei. Amen dico vobis, quisquis non acceperit regnum Dei ut
A puer, non intrabit in illud. Et complexans illos, & imponens manus super eos benedicebat illos, & M. cùm imposuit eis manus, abiit inde.

De filio prodigo. L. 15.

CAPUT XCIV.

ERANT autem appropinquantes ei publicani & peccatores ut audirent illum: Et murmurabant Scribæ & Pharisæi dicentes. Quia hic peccatores recipit & manducat cum illis. Et ait ad illos parabolam istam dicens. Quis ex vobis homo qui habet centum oves, & si perdiderit unam ex illis: nonne
B dimittit nonaginta novem in deserto, & vadit ad illam quæ perierat donec inveniet illam? Et cum invenerit illam, imponit in humeros suos gaudens, & veniens domum convocat amicos & vicinos dicens illis: Congratulamini mihi, quia inveni ovem meam quæ perierat. Dico vobis quòd ita erit gaudium in cœlo super uno peccatore pœnitentiam agente, quàm super nonaginta novem justis qui non indigent pœnitentiâ. Aut quæ mulier habens dragmas decem, & si perdiderit dragmam unam, nonne accendit lucernam & everrit domum & quærit diligenter donec inveniet eam? Et cùm invenerit, convocat amicos & vicinos dicens: congratulamini mihi, quia inveni dragmam quam perdideram. Ita dico vobis gaudium erit Angelis Dei super uno peccatore pœnitentiam agente. Ait autem. Homo quidam habuit duos filios, & dixit adolescentior ex illis Patri. Pater, da mihi portionem substantiæ quæ me contingit. Et divisit illis substantiam. Et non post multos dies congregatis omnibus adolescentior filius peregrè pro-
C fectus est in regionem longinquam, & ibi dissipavit substantiam suam vivendo luxuriosè: & postquam omnia consumpsisset, facta est fames valida in regione illa, & ipse cœpit egere, & abiit & adhæsit uni civium regionis illius, & misit illum in villam suam ut pasceret porcos. Et cupiebat ventrem suum implere de siliquis quas porci manducabant, & nemo illi dabat. In se autem reversus dixit. Quanti mercenarii in domo Patris mei abundant panibus, & ego hîc fame pereo, surgam & ibo ad Patrem meum & dicam illi. Pater, peccavi in cœlum & coram te: jam non sum dignus vocari filius tuus: fac me sicut unum de mercenariis tuis, & surgens venit ad Patrem suum. Cùm autem adhuc longè esset, vidit illum Pater suus & misericordiâ motus est, & occurrens cecidit super collum ejus, & osculatus est eum. Dixitque ei filius. Pater, peccavi in cœlum & coram te, jam non sum dignus vocari filius tuus. Dixit autem Pater ad servos suos. Citò proferte stolam primam & induite illum, & date annulum in manu
D ejus, & calciamenta in pedes ejus, & adducite vitulum saginatum & occidite & manducemus & epulemur, quia hic filius meus mortuus erat & revixit, perierat & inventus est: & cœperunt epulari. Erat autem filius ejus senior in agro. Et cum veniret & appropinquaret domui, & audivit symphoniam & chorum, vocavit unum de servis & interrogavit quæ hæc essent. Isque dixit illi. Frater tuus venit & occidit Pater tuus vitulum saginatum, quia salvum illum recepit. Indignatus est autem & nolebat introire. Pater ergo illius egressus; cœpit rogare illum. At ille respondens Patri suo dixit: ecce tot Annis servio tibi, & nunquam mandatum tuum præterivi, & nunquam dedisti mihi hœdum ut cum amicis meis epularer; sed postquam hic filius tuus qui devoravit

vit substantiam suam cum meretricibus, venit, occidisti ei vitulum saginatum. At ipse dixit illi. Fili tu semper mecum es, & omnia mea tua sunt, epulari autem & gaudere oportebat, quia frater tuus hic mortuus erat & revixit, perierat & inventus est.

De adolescente quærente, quid faciendo vitam æternam possideret. M. 19. R. 10. L. 18.

A

CAPUT. XCV.

ABIIT M. inde Jesus: & R. cùm ingressus esset in via. Et ecce M. unus Princeps R. præcurrens R. accedens M. genu R. flexo ante eum, interrogabat L. & rogabat R. illum dicens. Magister M. bone R. quid L. boni M. faciendo L. vitam æternam possidebo? Dixit ei Jesus. Quid M. me interrogas de bono: Unus est bonus Deus, nemo R. L. bonus nisi solus Deus. Si M. autem vis ad vitam ingredi, serva Mandata. Præcepta R. L. nosti? Dixit M. illi. Quæ? Jesus autem dixit illi. Non M. homicidium R. L. facies. Non adulterabis. Non facies furtum. Non falsum testimonium dices. Ne R. fraudem feceris. Honora M. R. L. Patrem tuum, & Matrem tuam. Diliges M. proximum tuum sicut teipsum. Dixit illi adolescens. Hæc M. omnia R. custodivi L. à juventute mea. Quid M. adhuc mihi deest? Jesus R. autem intuitus est eum, & dilexit eum. Quo L. audito. Jesus ait. Adhuc unum tibi deest. Si vis M. perfectus esse, vade & M. vende R L. omnia quæ habes, & da pauperibus & habebis thesaurum in cœlo, & veni & sequere me. Cùm M. autem audisset adolescens verbum, contristatus in verbo abiit M. R. tristis M. & mœrens R. Erat M. R. enim habens multas possessiones & dives L. valde. Videns autem Jesus tristem factum, ait Discipulis M. suis R. quàm R. L. difficile qui pecuniam habent, in regnum Dei intrabunt. Amen M. dico vobis, quia dives difficile intrabit in regnum cœlorum. Discipuli R. autem obstupescebant in verbis ejus. At Jesus rursùs respondens ait illis: Filioli quàm difficile est confidentes in pecuniis in regnum Dei introire. Et iterum M. dico vobis facilius M. R. L. est camelum per foramen acus transire quam divitem in regnum cœlorum R. in regnum L. Dei. Auditis M autem his Discipuli, mirabantur valde. Quidam R. qui L. hoc audiebant, magis admirabantur dicentes, M. R. L. ad seipsos R. & L. quis M. potest salvus fieri. Et intuens R. M. illos Jesus ait illis. Apud M. homines hoc impossibile est, sed apud Deum omnia possibilia sunt: quæ L. impossibilia sunt apud homines, possibilia sunt apud Deum.

B

C

De interrogatione Petri. Ecce nos reliquimus omnia: quid ergo erit nobis? M. 19. R. 10 L. 18.

CAPUT XCVI.

TUNC M. respondens Petrus, cœpit R. ei dicere. Ecce M. nos R. reliquimus M. omnia & secuti sumus te, quid M. ergo erit nobis? Respondens R. Jesus ait eis: L. amen M. dico vobis, quòd vos qui secuti estis me, in generatione cùm sederit filius hominis in sede majestatis suæ: sedebitis & vos super sedes duodecim judicantes duodecim Tribus Israel. Et omnis qui reliquerit domum R. L. vel fratres aut sorores aut Patrem aut Matrem aut uxorem aut filios, aut M agros R. L. propter M. nomen meum, propter R. me & propter Evangelium & L. propter regnum Dei, centuplum M. accipiet, multò L. plura nunc R. in hoc L. tempore domos, fratres & sorores, & se & Matrem & filios & agros cum persecutionibus, & R. in seculo futuro vitam æternam possidebit M. Multi autem primi erunt novissimi, & novissimi primi.

D

De operariis in vineam missis. M. 20.

CAPUT XCVII.

SIMILE est regnum cœlorum homini Patrisfamilias, qui exiit primo mane conducere operarios in vineam suam. Conventione autem facta cum operariis ex denario diurno, misit eos in vineam suam. Et egressus circa horam tertiam, vidit alios stantes in foro otiosos, & dixit illis. Ite & vos in vineam meam, & quod justum fuerit dabo vobis. Illi autem abierunt. Iterum autem exiit circa horam sextam & nonam, & fecit similiter. Circa undecimam verò exiit & invenit alios stantes, & dicit illis. Quid hîc statis tota die otiosi? Dicunt ei, quia nemo nos conduxit. Dicit illis: Ite & vos in vineam meam. Cùm sero factum esset, dicit Dominus vineæ procuratori suo: Voca operarios & redde illis mercedem, incipiens à novissimis usque ad primos. Cùm venissent ergo qui circa undecimam horam venerant: acceperunt singulos denarios. Venientes autem & primi arbitrati sunt quòd plus essent accepturi. Acceperunt autem & ipsi singulos denarios. Et accipientes murmurabant adversùs Patrem familias dicentes: Hi novissimi unâ horâ fecerunt, & pares illos nobis fecisti, qui portavimus pondus diei & æstûs. At ille respondens uni eorum dixit: Amice, non facio tibi injuriam, nonne ex denario convenisti mecum? Tolle quod tuum est & vade. Volo autem & huic novissimo dare sicut & tibi. Aut non licet mihi facere quod volo? An oculus tuus nequam est: quia ego bonus sum? Sic erunt novissimi primi, & primi novissimi. Multi sunt enim vocati, pauci verò electi.

De interrogatione facta Christo, si pauci fiant salvi? & quòd Herodes quærat eum occidere. Lucæ 13.

CAPUT XCVIII.

ET ibat per civitates & castella docens & iter faciens in Jerusalem. Ait autem illi quidam: Domine si pauci sunt qui salvantur? ipse autem dixit ad illos: Contendite intrare per angustam portam, quia multi, dico vobis, quærent intrare & non poterunt. Cùm autem intraverit Paterfamilias & clauserit ostium, incipietis foris stare & pulsare dicentes: Domine aperi nobis. Et respondens dicet vobis: Nescio vos unde sitis. Tunc incipietis dicere, manducavimus coram te & bibimus, & in plateis nostris docuisti; & dicet vobis: nescio vos unde sitis. Discedite à me omnes operarii iniquitatis, ibi erit fletus & stridor dentium, cùm videritis Abraham & Isaac & Jacob & omnes Prophetas in regno Dei, vos autem expelli foras, & venient ab Oriente & Occidente, & Aquilone & Austro, & accumbent in regno Dei. Et ecce sunt novissimi qui erant primi, & sunt primi qui erant novissimi. In ipsa autem die accesserunt quidam Pharisæorum dicentes illi? Exi & vade hinc. Herodes vult te occidere. Et ait illis. Ite & dicite vulpi illi. Ecce ejicio demonia & sanitates perficio hodie & cras, & tertia die consummor. Veruntamen oportet me hodie & cras & sequenti die ambulare, quia non capit Prophetam perire extra Jerusalem.

De

De hydropico ſanato & de exhortatione Chriſti ad humilitatem. L. XIV.

CAPUT. XCIX.

ET factum eſt cum intraret in domum cujuſdam principis Phariſæorum Sabbato manducare panem, & ipſi obſervabant eum. Et ecce homo quidam hydropicus erat ante illum. Et reſpondens Jeſus dixit ad Legiſperitos & Phariſæos dicens: Si licet Sabbato curare? At illi tacuerunt. Ipſe verò apprehenſum ſanavit eum ac dimiſit. Et reſpondens ad illos dixit. Cujus veſtrûm aſinus aut bos in puteum cadet, & non continuò extrahet illum die Sabbati? Et non poterant ad hoc reſpondere illi. Dicebat autem & ad invitatos parabolam, intendens quomodò primos accubitus eligerent, dicens ad illos: cum invitatus fueris ad nuptias non diſcumbas in primo loco: ne fortè honoratior te ſit invitatus ab illo, & veniens qui te & illum vocavit dicat tibi: da huic locum, & tunc incipias cum rubore noviſſimum locum tenere. Sed cùm vocatus fueris, vade & recumbe in noviſſimo loco, ut cum venerit qui te invitavit dicat tibi: amice aſcende ſuperius, tunc erit tibi gloria coram ſimul diſcumbentibus, quia omnis qui ſe exaltat humiliabitur, & qui ſe humiliat exaltabitur.

De vocandis pauperibus ad convivium, & parabola de cena magna. Luc XIV.

CAPUT C.

DICEBAT autem & ei qui ſe invitaverat. Cùm facis prandium aut cenam, noli vocare amicos tuos, neque fratres tuos, neque cognatos, neque vicinos divites, ne fortè & ipſi te reinvitent, & fiat tibi retributio. Sed cùm facis convivium, voca pauperes, debiles, claudos, cæcos, & beatus eris, quia non habent retribuere tibi: retribuetur enim tibi in reſurrectione juſtorum. Hæc cùm audiſſet quidam de ſimul diſcumbentibus, dixit illi: Beatus qui manducat panem in regno Dei. At ipſe dixit. [a] Homo quidam fecit cenam magnam, & vocavit multos. Et miſit ſervum ſuum horâ cenæ dicere invitatis ut venirent, quia jam parata ſunt omnia. Et cœperunt ſimul omnes ſe excuſare. Primus dixit illi. Villam emi, & neceſſe habeo exire & videre illam, rogo te habe me excuſatum. Et alter dixit. Juga boum emi quinque, & eo probare illa, rogo te habe me excuſatum. Et alius dixit. Uxorem duxi, & ideo non poſſum venire. Et reverſus ſervus nunciavit hæc domino ſuo. Tunc iratus Paterfamilias dixit ſervo ſuo. Exi citò in plateas & vicos civitatis, & pauperes ac debiles, cæcos & claudos introduc huc. Et ait ſervus? Domine factum eſt ut imperaſti, & adhuc locus eſt. Et ait Dominus ſervo. Exi in vias & ſepes & compelle intrare, ut impleatur domus mea. Dico autem vobis, quòd nemo virorum illorum qui vocati ſunt guſtabit cenam meam.

[a] Si fuerit hæc eadem parabola cum iſta quæ ponitur infra Matth. 22. c. Gregorius reliquit ſub dubio dictum quod mavult alieno intellectui vel ſenſui credere quàm contentioni deſervire, & dat modum concordandi: ſi dicatur eadem vide.

De odiendis parentibus propter Chriſtum. Luc. XIV.

CAPUT CI.

ERANT autem turbæ multæ cum eo, & converſus dixit ad illos: Si quis venit ad me & non odit Patrem ſuum & Matrem & uxorem & filios & fratres & ſorores, adhuc autem & animam ſuam, non poteſt meus eſſe Diſcipulus, & qui non bajulat crucem ſuam & venit poſt me, non poteſt meus eſſe Diſcipulus. Quis enim ex vobis volens turrim ædificare, nonne prius ſedens computat ſumptus qui neceſſarii ſunt, ſi habeat ad perficiendum, ne poſtea quam poſuerit fundamentum & non potuerit perficere, omnes qui vident incipiant illudere ei dicentes, quia hic homo cœpit ædificare & non potuit conſummare? Aut quis Rex iturus committere bellum adverſus alium Regem, nonne ſedens prius cogitat ſi poſſit cum decem millibus occurrere ei qui cum viginti millibus venit ad ſe? Alioquin adhuc illo longè agente legationem mittens, rogat ea quæ pacis ſunt. Sic ergo omnis ex vobis qui non renuntiat omnibus quæ poſſidet, non poteſt meus eſſe Diſcipulus. Bonum eſt ſal. Si autem ſal evanuerit in quo condietur; neque in terram, neque in ſterquilinium utile eſt, ſed foras mittetur. Qui habet aures audiendi, audiat.

Do villico iniquitatis. Luc. XVI.

CAPUT CII.

DICEBAT autem & ad Diſcipulos ſuos. Homo quidam erat dives qui habebat villicum, & hic diffamatus eſt apud illum, quaſi diſſipaſſet bona ipſius, & vocavit illum & ait illi. Quid hoc audio de te? Redde rationem villicationis tuæ, jam enim non poteris villicare. Ait autem villicus intra ſe, quid faciam, quia Dominus meus aufert à me villicationem? Fodere non valeo, mendicare erubeſco. Scio quid faciam, ut cùm amotus fuero à villicatione, recipiant me in domos ſuas. Convocatis autem ſingulis debitoribus Domini ſui dicebat primo, quantùm debes Domino meo? At ille dixit: Centum cados olei. Dixitque illi: Accipe cautionem tuam & ſede citò ſcribe quinquaginta. Deinde alio dixit. Tu verò quantùm debes? Qui ait. Centum coros tritici. Ait illi. Accipe litteras tuas & ſcribe octoginta. Et laudavit Dominus villicum iniquitatis, quia prudenter feciſſet, quia filii hujus ſeculi prudentiores filiis lucis in generatione ſua ſunt. Et ego vobis dico. Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula. Qui fidelis eſt in minimo, & in majori fidelis eſt. Et qui in modico iniquus eſt, & in majori iniquus eſt. Si ergo in iniquo mammona fideles non fuiſtis, quod veſtrum eſt, quis credet vobis? Et ſi in alieno fideles non fuiſtis, quod veſtrum eſt quis dabit vobis? Nemo ſervus poteſt duobus Dominis ſervire: aut enim unum odiet & alterum diliget: aut uni adhærebit & alterum contemnet. Non poteſtis Deo ſervire & mammonæ. Audiebant autem omnia hæc Phariſæi qui erant avari & deridebant illum. Et ait illis. Vos eſtis qui juſtificatis vos coram hominibus. Deus autem novit corda veſtra: quia quod hominibus altum eſt, abominatio eſt apud Deum. Lex & Prophetæ uſque ad Joannem. Ex eo regnum Dei evangelizatur, & omnis in illud vim facit. Facilius eſt enim cœlum & terram præterire, quam de Lege unum apicem cadere. Omnis qui dimittit uxorem ſuam & ducit alteram, mœchatur: & qui dimiſſam à viro ducit mœchatur.

De divite epulone. Luc. XVI.

CAPUT CIII.

HOMO quidam erat dives qui induebatur purpurâ & byſſo, & epulabatur quotidie ſplendidè & erat quidam mendicus nomine Lazarus, qui jacebat ad januam ejus ulceribus plenus, cupiens ſaturari de micis quæ cadebant de menſa divitis & nemo illi dabat,

bat, sed & canes veniebant & lingebant ulcera ejus. Factum est autem ut moreretur mendicus & portaretur ab Angelis in sinum Abrahæ; mortuus est autem & dives, & sepultus est in inferno. Elevans autem oculos cùm esset in tormentis vidit Abraham A à longè Lazarum in sinu ejus. Et ipse clamans dixit: Pater Abraham miserere mei, & mitte Lazarum ut intingat extremum digiti sui in aquam ut refrigeret linguam meam: quia crucior in hac flamma. Et dixit illi Abraham. Fili recordare quia recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala. Nunc autem hîc consolatur, tu verò cruciaris, & in his omnibus inter nos & vos chaos magnum firmatum est: ut hi qui volunt hinc transire ad vos non possint, neque inde huc transmeare. Et ait: Rogo te ergo Pater ut mittas eum in Domum Patris mei (habeo enim quinque fratres) ut testetur illis ne & ipsi veniant in locum hunc tormentorum. Et ait illi Abraham: Habent Moysen & Prophetas, audiant illos. At ille dixit: Non Pater Abraham, sed si quis ex B mortuis ierit ad eos, pœnitentiam agent. Ait autem illi: Si Moysen & Prophetas non audiunt, neque si quis ex mortuis resurrexerit credent.

De petitione Discipulorum & ut augeatur eis Fides.
Luc. XVII.

CAPUT CIV.

Et dixerunt Apostoli Domino. Adauge nobis Fidem. Dixit autem Dominus: si habueritis Fidem sicut granum sinapis, dicetis huic arbori moro, eradicare & transplantare in mare, & obediet vobis. Quis autem vestrûm habens servum arantem, aut oves pascentem, qui regresso de agro dicat illi statim, transi, recumbe, & non dicat ei para quod cenem, & præcinge te & ministra mihi donec manducem & bibam, & post tu manducabis & bibes? Nunquid gratiam habet servo illi, quia fecit quæ sibi imperaverat? Non puto. Sic & vos cùm feceritis omnia quæ C præcepta sunt vobis, dicite, servi inutiles sumus, quod debuimus facere, fecimus.

De Encæniis quando voluerunt Jesum lapidare Judæi.
Joan. X.

CAPUT CV.

Facta sunt autem Encænia in Jerosolymis, & hyems erat. Et ambulabat Jesus in templo in porticu Salomonis. Circumdederunt ergo eum Judæi & dicebant ei: Quousque animam nostram tollis, si tu es Christus: dic nobis palam? Respondit eis Jesus: Loquor vobis & non creditis. Opera quæ ego facio in nomine Patris mei, hæc testimonium perhibent de me, sed vos non creditis, quia non estis ex ovibus meis. Oves meæ vocem meam audiunt, & ego agnosco eas, & sequuntur me, & ego vitam æ- D ternam do eis & non peribunt in æternum, & non rapiet eas quisquam de manu mea. Pater meus quod dedit mihi, majus omnibus est, & nemo potest eas rapere de manu Patris mei. Ego & Pater unum sumus. Sustulerunt ergo lapides Judæi ut lapidarent eum. Respondit eis Jesus: Multa bona opera ostendi vobis ex Patre meo, propter quod horum opus me lapidatis? Responderunt ei Judæi: Propter bonum opus non lapidamus te, sed de blasphemia, & quia tu homo cum sis, facis teipsum Deum. Respondit eis Jesus. Nonne scriptum est in Lege vestra: Quia Ego dixi dii estis. Si illos dixit deos, ad quos sermo Dei factus est, & non potest solvi scriptura, quem Pater sanctificavit & misit in mundum: vos dicitis quia blasphemat, quia dixi Filius Dei sum. Si non facio opera Patris mei, nolite credere mihi. Si autem facio & si mihi non vultis credere, operibus credite, ut cognoscatis & credatis, quia Pater in me est & ego in Patre. Quærebant ergo eum apprehendere, & exivit de manibus eorum. Et abiit iterum trans Jordanem in eum locum ubi erat Joannnes baptizans primùm & mansit illic, & multi venerunt ad eum & dicebant, quia Joannes quidem signum fecit nullum. Omnia autem quæcunque dixit Joannes de hoc, vera erant, & multi crediderunt in eum.

Incipiunt preambula Passionis Domini. De suscitatione Lazari. Joan. XI.

CAPUT CVI.

Erat autem quidam languens Lazarus à Bethania de castello Mariæ & Marthæ sororum ejus. Maria autem erat quæ unxit Dominum unguento, & extersit pedes ejus capillis suis: cujus fratrer Lazarus infirmabatur. Miserunt ergo sorores ejus ad eum dicentes: Domine ecce quem amas infirmatur. Audiens autem Jesus dixit eis: Infirmitas hæc non est ad mortem, sed pro gloria Dei, ut glorificetur Filius Dei per eam. Diligebat autem Jesus Martham & sororem ejus Mariam & Lazarum. Ut ergo audivit quia infirmabatur, tunc quidem mansit in eodem loco duobus diebus. Deinde posthæc dicit Discipulis suis, eamus in Judæam iterùm. Dicunt ei Discipuli. Rabbi, nunc quærebant te Judæi lapidare & iterùm vadis illuc? Respondit Jesus. Nonne duodecim horæ sunt diei. Si quis ambulaverit in die non offendit, quia lucem hujus mundi videt. Si autem ambulaverit in nocte, offendit, quia lux non est in eo. Hoc ait. Et post hoc dicit eis: Lazarus amicus noster dormit: sed vado ut à somno exsuscitem illum. Dixerunt ergo Discipuli ejus. Domine, si dormit salvus erit. Dixerat autem Jesus de morte ejus. Illi autem putabant quia de dormitione somni diceret. Tunc ergo dixit Jesus manifestè: Lazarus mortuus est, sed gaudeo propter vos ut credatis, quia non eram ibi; sed eamus ad eum. Dixit ergo Thomas qui dicitur Didimus, ad condiscipulos: Eamus & nos & moriamur cum eo. Venit igitur Jesus & invenit eum quatuor dies in monumento jam habentem. Erat autem Bethania juxta Jerosolymam, quasi stadiis XV. Multi autem ex Judæis venerant ad Martham & Mariam, ut consolarentur eas de fratre suo. Martha autem ut audivit quia Jesus venit, occurrit ei. Maria autem domi sedebat. Dixit autem Martha ad Jesum: Domine, si fuisses hîc frater meus non fuisset mortuus: sed & nunc scio, quia quæcumque poposceris à Deo, dabit tibi Deus. Dicit illi Jesus. Resurget frater tuus. Dicit ei Martha. Scio quia resurget in resurrectione in novissimo die. Dicit ei Jesus: ego sum resurrectio & vita, qui credit in me, etiam si mortuus fuerit, vivet, & omnis qui vivit & credit in me, non morietur in æternum. Credis hoc? Ait illi. Utique, Domine, ego credidi quia tu es Christus Filius Dei vivi, qui in hunc mundum venisti. Et cùm hæc dixisset, abiit & vocavit Mariam sororem suam silentio dicens: Magister adest & vocat te. Illa autem ut audivit, surrexit citò & venit ad eum. Nondum enim venerat Jesus in castellum, sed adhuc erat in illo loco ubi occurrerat ei Martha. Judæi igitur qui erant cum ea in domo & consolabantur eam, cùm vidissent Mariam quia citò surrexit & exiit, secuti sunt eam dicentes, quia vadit ad monumentum ut ploret ibi. Maria ergo cùm venisset ubi erat Jesus, videns eum, cecidit ad pedes ejus & dixit ei. Domine si fuisses hîc frater meus non fuisset mortuus. Jesus autem ut vidit eam plorantem, & Judæos qui venerant cum ea plorantes, fremuit spiritu, & turbavit

bavit semetipsum & dicit: ubi posuistis eum? Dicunt ei. Domine, veni & vide, & lachrymatus est Jesus. Dixerunt ergo Judæi: ecce quomodò amabat eum. Quidam autem ex ipsis dixerunt. Non poterat hic qui oculos cæci nati aperuit, facere ut & hic non moreretur? Jesus ergo rursùm fremens in semetipso, venit ad monumentum. Erat autem spelunca & lapis A superpositus erat ei. Ait Jesus: tollite lapidem. Dicit ei Martha soror ejus qui fuerat mortuus: Domine, jam fœtet, quatriduanus enim est. Dicit ei Jesus: Nonne dixi tibi, quoniam si credideris videbis gloriam Dei? Tulerunt ergo lapidem: Jesus autem elevatis oculis dixit: Gratias tibi ago Pater quoniam audisti me. Ego autem sciebam quia semper me audis, sed propter populum qui circumstat, dixi ut credant quia tu me misisti. Hæc cùm dixisset voce magna clamavit: Lazare veni foras, & statim prodiit qui fuerat mortuus, ligatus manus & pedes institis. Et facies illius sudario erat ligata. Dicit eis Jesus. Solvite eum & sinite abire. Multi ergo ex Judæis qui venerant ad Mariam & viderant quæ fecit, crediderunt in eum. Quidam autem ex ipsis abierunt ad Pharisæos & dixerunt eis quæ fecit Jesus.

De conspiratione facta contra Jesum & ejus egressu in Effrem. Joan. XI. B

CAPUT CVII.

COLLEGERUNT ergo Pontifices & Pharisæi Consilium & dicebant: quid facimus, quia hic homo multa signa facit, si dimittimus eum sic, omnes credent in eum, & venient Romani & tollent nostrum locum & gentem. Unus autem ex ipsis Cayphas nomine, cum esset Pontifex Anni illius dixit eis: vos nescitis quicquam, nec cogitatis, quia expedit vobis ut unus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat. Hoc autem à semetipso non dixit, sed cum esset Pontifex Anni illius prophetavit, quia Jesus moriturus erat pro gente, & non tantùm pro gente, sed ut filios Dei qui erant dispersi congregaret in unum. Ab illo ergo die cogitaverunt ut interficerent eum. Jesus autem jam non in palam ambulat apud Judæos, sed abiit in regionem juxta desertum in civitatem quæ dicitur Effrem, & ibi morabatur cum Discipulis suis: & ascenderunt multi Jerosolymam de regione ante Pascha ut sanctificarent seipsos. C Quærebant ergo Jesum & colloquebantur ad invicem in Templo stantes. Quid putatis quia non venit ad diem Festum? Dederant autem Pontifices & Pharisæi Mandatum, ut si quis cognoverit ubi sit, indicet ut apprehendant eum.

De ascensu Jesu in Jerusalem. *M.* 20. *R.* 10. *L.* 18.

CAPUT CVIII.

[a] ERANT R. autem in via ascendentes Jerosolymam, & præcedebat illos Jesus, & stupebant & sequentes timebant, & ascendens M. Jesus Jerosolymam assumpsit iterum R. duodecim M. R. Discipulos L. suos secretò, cœpitque R. eis dicere quæ essent ei ventura: Et M. ait R. illis. L. Ecce nos D ascendimus Jerosolymam & consummabuntur omnia quæ scripta sunt per Prophetas de Filio hominis. Tradetur M. L. enim principibus Sacerdotum & Scribis & Senioribus R. & condemnabunt M. R. eum morte & tradent M. R. illum gentibus ad illudendum, & flagellandum & crucifigendum. Et L. conspuetur R. & postquam flagellaverint occident eum, & M. tertia R. L. die resurget, & ipsi nihil horum intellexerunt, & erat verbum istud absconditum ab eis, & non intelligebant quæ dicebantur.

[a] Quamvis sub uno contextu ponantur sequentia quasi fuerit unicus ascensus Christi in Jerusalem: tamen probabilius est fuisse diversos cursus & recursus Christi in quibus facta sequuntur ut magister Nicolaus de Lyra notat.

De decem leprosis sanatis in via. Luc. XVII.

CAPUT CIX.

ET factum est dùm iret in Jerusalem, transibat per mediam Samariam & Galilæam, & cùm ingrederetur quoddam castellum, occurrerunt ei decem viri leprosi, qui steterunt à longè & levaverunt vocem dicentes: Jesu Præceptor miserere nostri. Quos ut vidit dixit: Ite ostendite vos Sacerdotibus. Et factum est dum irent, mundati sunt. Unus autem ex illis ut vidit quia mundatus est, regressus est cum magna voce magnificans Deum, & cecidit in faciem ante pedes ejus gratias agens, & hic erat Samaritanus. Respondens autem Jesus dixit: Nonne decem mundati sunt, & novem ubi sunt? Non est inventus qui rediret & daret gloriam Deo, nisi hic alienigena. Et ait illi. Surge vade, quia Fides tua te salvum fecit.

De non receptione Christi per Samaritanos. Luc. IX.

CAPUT CX.

FACTUM est autem dùm complerentur dies assumptionis ejus, & ipse faciem suam firmavit ut iret in Jerusalem, & misit nuncios ante conspectum suum. Et euntes intraverunt in civitates Samaritanorum, ut pararent illi & non receperunt eum, quia facies ejus erat euntis in Jerusalem. Cùm autem vidissent Discipuli ejus Jacobus & Joannes, dixerunt: Domine, si vis dicimus ut ignis descendat de cœlo & consumat eos sicut & Elias fecit, & conversus increpavit eos dicens. Nescitis cujus spiritûs estis, Filius hominis non venit animas perdere sed salvare, & abierunt in aliud castellum.

De petitione filiorum Zebedæi. *M.* 20. *R.* 10.

CAPUT CXI.

[a] TUNC M. accessit ad eum Mater filiorum Zebedæi cum filiis adorans & petens aliquid ab eo. Qui dixit ei: Quid vis? Et R. accedunt ad eum filii Zebedæi Jacobus & Joannes dicentes: Magister volumus ut quodcunque petierimus facias nobis. At ille dixit eis. Quid vultis ut faciam vobis? Et dixerunt. Da nobis ut unus ad dexteram & alius ad sinistram tuam sedeamus in gloria tua. Ait M. illi Mater. Dic ut sedeant hi duo filii mei, unus ad dexteram tuam & unus ad sinistram in Regno tuo. Respondens M. R. autem Jesus dixit eis. Nescitis quid petatis. Potestis M. R. bibere calicem quem ego bibo R. bibiturus M. sum aut Baptismo R. quo ego baptizor baptizari. At M. illi R. dixerunt ei. Possumus. Ait illis Jesus. R. M. Calicem quidem meum bibetis, & R. Baptismo quo baptisor baptizabimini: sedere R. autem ad dexteram vel sinistram meam non est meum dare vobis, sed quibus paratum est à Patre M. meo. Et audientes M. R. decem, indignati sunt de duobus fratribus Jacobo R. & Joanne. Jesus M. autem R. vocavit eos ad se, & ait illis. Scitis M. R. quia M. Principes gentium hi R. qui videntur principari gentibus dominantur eis, & M. qui majores sunt potestatem exercent in eos. Non ita M. R. erit inter vos: sed M. quicunque R. inter M. vos voluerit major R. fieri, sit M. vester minister.

[a] Potuit utrumque fieri quòd & mater peteret & filii; vel dicuntur petiisse quia Matrem moverant ad petendum: ideo Dominus respondit eis.

ster. Et R. quicunque voluerit inter vos primus esse, erit M. R. vestrum M. omnium R. servus M. R. sicut M. Filius R. hominis non venit ministrari, sed ministrare, & animam suam dare redemptionem pro multis.

De illuminatione cæci & de Zachæo & decem mnis.
Luc. XVIII. & XIX. R. 10.

CAPUT CXII.

FACTUM L. de c. XVIII. est autem cùm appropinquaret Jesus Hiericho, cæcus quidam sedebat secus viam mendicans, & cùm audiret turbam prætereuntem, interrogabat quid hoc esset. Dixerunt autem ei quòd Jesus Nazarenus transiret. Et clamavit, Jesu fili David miserere mei. Et qui præibant, increpabant eum ut taceret. Ipse verò multò magis clamabat. Fili David miserere mei. Stans autem Jesus jussit illum adduci ad se, & cùm appropinquasset, interrogavit illum dicens: Quid vis ut faciam tibi? At ille dixit. Domine, ut videam. Et Jesus dixit illi. Respice, Fides tua te salvum fecit. Et confestim vidit, & sequebatur illum magnificans Deum. Et omnis plebs ut vidit, dedit laudem Deo, & veniunt R. Hierico. Et L. de c. XIX. ingressus perambulabat Hierico, & ecce vir nomine Zachæus, & hic erat princeps publicanorum, & ipse dives, & quærebat videre Jesum quis esset & non poterat præ turba, quia staturâ pusillus erat. Et præcurrens ascendit in arborem sycomorum ut videret illum, quia inde erat transiturus. Et cùm venisset ad locum, suspiciens Jesus vidit illum, & dixit ad eum: Zachæe festinans descende, quia hodie in domo tua oportet me manere. Et festinans descendit, & suscepit illum gaudens in domum suam. Et cùm viderent, omnes murmurabant dicentes, quòd ad hominem peccatorem divertisset. Stans autem Zachæus dixit ad Dominum. Ecce dimidium bonorum meorum, Domine, do pauperibus, & si quid aliquem defraudavi, reddo quadruplum. Ait Jesus ad eum. Quia hodie domui huic salus facta est, eò quòd ipse sit filius Abrahæ. Venit enim Filius hominis quærere & salvum facere quod perierat. Hæc illis audientibus adjiciens parabolam dixit, eò quòd prope Jerusalem esset, & quia æstimarent quod confestim Regnum manifestetur, dixit ergo: *a* Homo quidam nobilis abiit in Regionem longinquam accipere Regnum & reverti. Vocatis autem decem servis suis dedit illis decem mnas, & ait illis: Negotiamini dum venio. Cives autem ejus oderant illum, & miserunt legationem post illum dicentes. Nolumus hunc regnare super nos. Et factum est cùm rediret, accepto Regno jussit vocari servos quibus dederat pecuniam, ut sciret quantum quisque negotiatus esset. Venit autem primus dicens: Domine, mna tua decem mnas acquisivit. Et ait illi: Euge serve bone, quia in modico fidelis fuisti, eris potestatem habens supra decem civitates. Et alter venit dicens: Domine mna tua fecit quinque mnas. Et huic ait: Et tu esto super quinque civitates. Et alter venit dicens: Domine, ecce mna tua quam habui repositam in sudario, timui enim te quia homo austerus es, tollis quod non posuisti & metis quod non seminasti. Dixit ei. De ore tuo te judico, serve nequam. Sciebas quòd ego homo austerus sum, tollens quod non posui, & metens quod non seminavi. Et quare non dedisti pecuniam meam ad mensam, & ego veniens cum usuris utique exegissem illam? Et astantibus dixit: Auferte ab illo mnam & date ei qui decem mnas habet, & dixerunt illi: Domine, decem mnas habet. Dico autem vobis, quia omni habenti dabitur & abundabit. Ab eo autem qui non habet, & quod habet, auferetur ab eo. Verumtamen inimicos meos illos qui noluerunt me regnare super se, adducite huc & interficite ante me. Et his dictis præcedebat ascendens Jerosolymam.

a Consonat ista parabola cum illa de talentis. infra M. 24.

De duobus cæcis in egressu Hierico sanatis.
Matth. XX. R. 10.

CAPUT CXIII.

A ET egredientibus M. illis ab Hierico & proficiscente R. eo & Discipulis ejus, secuta M. est eum turba multa. Et ecce duo cæci sedentes secus viam audierunt quòd Jesus transiret & clamaverunt dicentes: Domine, miserere nostri, Fili David. *a* Filius R. autem Thymei Barthymeus cæcus sedebat secus viam mendicans. Qui cùm audisset quia Jesus est, cœpit clamare & dicere: Jesu Fili David, miserere mei. Turba M. autem increpabat eos ut tacerent, R. at ille multò magis clamabat, & comminabantur ei multi ut taceret, & comminabantur R. multi. At M. illi magis clamabant dicentes: Domine miserere nostri, fili David. Et R. stans M. Jesus jussit eum vocari M. vocavit eos, & vocabant R. cæcum dicentes ei. Animæquior esto, surge vocat te. Qui projecto vestimento suo exiliens venit ad eum. Et ait M. Jesus. Quid M. vultis ut faciam vobis? Dicunt. Do-
B mine Rabboni R. ut M. aperiantur oculi nostri. Misertus autem eorum Jesus tetigit oculos eorum. Jesus autem dixit. Vade, Fides tua te salvum fecit, & confestim M. viderunt & secuti sunt eum.

a Marcus nominat hunc solum quia famosior erat: vel non esset improbabile dicere quòd alia sit Historia Marci, alia Matthæi, sicut diversis vicibus potuit Jesus egredi de Hierico & sanare nunc duos nunc verò unum cæcum. Ideo suppleat hic intelligentia lectoris modum loquendi, nunc ad unum: nunc ad duos.

De alabastro unguenti. M. 26. R. 14. J. 12.

CAPUT CXIV.

JESUS J. ergo ante sex dies Paschæ venit Bethaniam ubi fuerat Lazarus *a* mortuus, quem suscitavit Jesus. Fecerunt autem ei cenam ibi R. M. & cùm esset in Bethania M. R. in domo Simonis Leprosi &
C J. Martha ministrabat: Lazarus verò erat unus ex discumbentibus; Et R. cùm discumberet veniens M. R. mulier M. accessit ad eum J. Maria accepit libram unguenti nardi pistici pretiosi & unxit pedes Jesu; & extersit capillis suis pedes Jesu, & R. fracto alabastro effudit super caput ipsius recumbentis, M. & domus repleta est ex odore unguenti. *b* Erant R. autem quidam indignè ferentes intra semetipsos Discipuli M. & dicentes. R. Ut quid perditio hæc unguenti facta est? Dixit J. ergo unus ex Discipulis suis Judas Ischariotis, qui eum erat traditurus: Quare hoc unguentum non væniit trecentis denariis, & datum est egenis? Poterat R. enim unguentum istud venundari multo M. R. plus quàm trecentis denariis & dari pauperibus. Dixit J. autem hoc, non quia de egenis pertinebat ad eum, sed quia fur erat, & loculos habens, & ea quæ mittebantur portabat, & fremebant R. in eam. Sciens M. autem Jesus ait illis. Sinite R. illam ut in diem sepulturæ
D meæ servet illud. Quid molesti estis M. huic mulieri? Opus enim bonum operata est in me. Semper enim pauperes habetis vobiscum, & cùm volueritis R. poteritis eis benefacere, me M. R. autem J. non semper habebitis, quod habuit R. hoc fecit, prævenit ungere corpus meum in sepulturam: mittens M. enim hæc, unguentum hoc in corpus meum, ad sepeliendum

a Non est hæc historia de qua Lucas scripsit, c. VII. & tres Evangelistæ loquuntur per rememorationem dum hoc referunt primo die azymorum.
b Potest salvari hoc quòd solus Judas murmurabat per modum quo dicuntur plures aliquid facere, quando unus ex eis malè facit vel quia solus malè movebatur: alii piè.

dum me fecit. Amen M. dico R. vobis, ubicumque prædicatum fuerit Evangelium hoc in toto mundo & quod fecerit, narrabitur in memoriam ejus.

De sessione aselli. M. 21. R. 11. L. 19. ℣. 12.

CAPUT CXV.

Cognovit J. erga turba multa ex Judæis quia illic esset & venerunt non propter Jesum tantùm, sed ut Lazarum viderent quem suscitavit à mortuis. Cogitaverunt autem principes Sacerdotum ut & Lazarum interficerent, quia multi propter illum abibant ex Judæis & credebant in Jesum. *a* In crastinum autem turba multa quæ convenerat ad diem festum, cùm audisset quia Jesus venit Jerosolymam, acceperunt ramos palmarum & processerunt obviam ei. L. Et factum L. est cùm appropinquasset Jesus M. R. Jerosolymis & venisset L. M. Betphage L. R. & Bethaniam L. M. R. ad montem qui vocatur Oliveti R. Olivarum M. R. L. tunc misit duos Discipulos suos dicens illis: ite in castellum quod contra vos est, in quod L. introeuntes statim invenietis asinam alligatam & pullum L. R. asinæ alligatum cum ea, cui nemo unquam hominum sedit, solvite & adducite illum. Et L. si quis vos interrogaverit, quare solvitis? Et dicetis ei, quia Dominus opem ejus deside- B rat, & necessarius R. est, Dominus M. his opus habet, & confestim dimittent eos. Hoc autem factum est ut adimpleretur quod dictum est per Prophetam R. dicentem. Dicite Filiæ Sion, ecce Rex tuus venit tibi mansuetus sedens super asinam & pullum filium subjugalis. Et invenit Jesus asellum & sedit super eum sicut Scriptum est: Noli J. timere filia Syon: ecce Rex tuus venit sedens super pullum asinæ. Hæc non cognoverunt Discipuli ejus primùm, sed quando glorificatus est Jesus, tunc recordati sunt, quia hæc scripta erant de eo, & hæc fecerunt ei. Euntes M. autem Discipuli fecerunt sicut præcepit eis Jesus, & R. invenerunt pullum alligatum ante januam foris in bivio, & solverunt eum. Solventibus L. autem illis pullum dixerunt domini ejus ad illos: quid solvitis pullum? At illi dixerunt sicut R. præcepit eis Jesus, quia L. Dominus eum necessarium habet R. & dimiserunt eis, & adduxerunt M. asinam & pullum, & imposuerunt super eos vesti- C menta sua & eum desuper sedere fecerunt. Eunte L. autem illo plurima turba straverunt vestimenta sua in via, alii autem ramos de arboribus cedebant & sternebant in via. Turbæ autem quæ præcedebant & quæ sequebantur clamabant dicentes. Osanna filio David. Benedictus qui venit in nomine Domini, & R. benedictum quod venit Regnum Patris nostri David, Osanna in excelsis. Et cum appropinquaret jam ad descensum montis Oliveti, cœperunt omnes turbæ descendentium gaudentes laudare Deum voce magna super omnibus quas viderant virtutibus dicentes. Benedictus J. qui venit in nomine Domini, pax in cœlo & gloria in excelsis. Benedictus qui venit in nomine Domini, Rex Israël. Testimonium ergo perhibebat turba quæ erat cum eo quando Lazarum vocavit de monumento, & suscitavit eum à mortuis, propterea & obviam venit ei turba, quia audierunt eum fecisse D hoc signum. Pharisæi ergo dixerunt ad semetipsos: videtis quia nihil proficimus, ecce mundus totus post eum abiit, & quidam L. Pharisæorum de turbis dixeruut ad illum: Magister, increpa Discipulos tuos. Quibus ipse ait. Dico vobis quia, si hi tacuerunt, lapides clamabunt.

a Sequuntur hîc Evangelistæ diversas translationes illius quod habetur Zachariæ 9. Prout enim voluit Spiritus Sanctus translationem septuaginta venire ad gentes, ita voluit ut transferret, & hoc videlicet pro satisfactione omnium in quibus LXX. defecerunt ab Hebraïca veritate.

De fletu Jesu super civitatem & ejectione vendentium.
M. 21. R. 11. L. 19.

CAPUT CXVI.

Ut L. appropinquavit videns civitatem, flevit super illam dicens. Quia si cognovisses & tu, A & quidem in hac die tua quæ ad pacem tibi. Nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis, quia venient dies in te, & circundabunt te inimici tui vallo, & circundabunt te & coangustabunt te undique, & ad terram prosternent te, & filios tuos qui in te sunt, & non relinquent in te lapidem super lapidem, eo quòd non cognoveris tempus visitationis tuæ. Et R. introivit Jerosolymam. Et cum M. intrasset commota est universa civitas dicens: Quis est hic? Populi autem dicebant. Hic est Jesus Propheta à Nazareth Galilææ. Et intravit Jesus *a* in Templum Dei, & ejiciebat omnes vendentes & ementes in illo L. de Templo M. & mensas nummulariorum & cathedras vendentium columbas evertit, & non R. sinebat ut quisque transferret vas per Templum. Et docebat eos dicens. Nonne R. M. Scriptum est. Domus mea domus orationis vocabitur cunctis R. gentibus? Vos M. autem R. fecistis eam speluncam latronum. Et accesserunt M. ad eum cæci & claudi in Templo & sanavit eos. Videntes autem principes Sacerdotum & Scribæ mirabilia quæ fecit, & pueros clamantes in Templo & dicentes: Osanna Filio David, indignati sunt & dixerunt ei: audis quid isti dicunt? Jesus autem dixit eis. Utique: nunquam legistis? Quia ex ore infantium Deus & lactentium perfecisti laudem. Et L. erat quotidie docens in Templo. Principes autem Sacerdotum, & Scribæ, & principes plebis quærebant illum perdere & non inveniebant quid faceret ei. Omnis enim populus suspensus erat audiens illum.

a Hæc fuit ejectio secunda, licet historia scholastica videatur cum hac miscere primam de qua scribit J. 2. miscet historiam de Nicodemo.

De Gentibus quærentibus videre Jesum, & de prædicatione ejus. ℣. 12. Et egressu ejus in Bethaniam.
M. 21. & R. 11.

CAPUT CXVII.

Erant J. autem gentiles quidam ex his qui ascenderant ut adorarent in die festo. Hi ergo accesserunt ad Philippum qui erat de Bethsaïda Galilææ, & rogabant eum dicentes: Domine, volumus Jesum videre. Venit Philippus & dixit Andreæ: Andreas rursum & Philippus dixerunt Jesu. Jesus autem respondit eis dicens: Venit hora ut clarificetur filius hominis. Amen amen dico vobis, nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet. Si autem mortuum fuerit, multum fructum affert. Qui amat animam suam, perdet eam, & qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam. Si quis mihi ministrat, me sequatur, & ubi ego sum, illic & minister meus erit. Si quis mihi ministraverit, honorificabit eum Pater meus. Nunc anima mea turbata est & quid dicam? Pater salvifica me ex hac hora, sed propterea veni in hanc horam. Pater, clarifica nomen tuum. Venit ergo vox de cœlo, & clarificavi & iterum clarificabo. Turba ergo quæ stabat & audierat dicebat tonitruum factum esse, alii dicebant, Angelus ei locutus est. Respondit Jesus & dixit: Non propter me vox hæc venit, sed propter vos. Nunc judicium est mundi, nunc princeps hujus mundi ejicietur foras, & ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipsum. hoc autem dicebat significans qua morte erat moriturus

turus. Respondit ei turba: Nos audimus ex Lege, quia Christus manet in æternum, & quomodò tu dicis oportet exaltari Filium hominis? Quis est Filius hominis? Dixit ergo eis Jesus. Adhuc modicum lumen in vobis est. Ambulate dum lucem habetis, ut non tenebræ vos comprehendant. Et qui ambulat in tenebris, nescit quo vadit. Dùm lucem habetis credite in lucem, ut filii lucis sitis. Hæc locutus est Jesus, & abiit & abscondit se ab eis. Relictis A M. illis & circumspectis R. omnibus cùm jam vespera esset hora exiit in Bethaniam cum duodecim foras M. extra civitatem, ibique mansit & docebat eos de Regno Dei.

De ficulnea arefacta. M. 21. R. 11.

CAPUT CXVIII.

ET alia M. die R. cum exiret à Bethania mane M. revertens in civitatem esuriit. Cumque R. vidisset à longè ficum secus M. viam habentem R. folia, venit ad eam M. si quid R. fortè in ea inveniret. Et cùm venisset ad eam nihil invenit nisi folia tantùm, non enim erat tempus ficorum. Et respondens dixit illi? Nunquam M. ex te fructus nascatur in sempiternum. Non R. ampliùs in æter- B num ex te quisque fructus manducet. Et arefacta M. est continuò ficulnea. R. Et cum vespera esset facta egrediebatur de civitate Et cum manè transirent viderunt ficum aridam factam a radicibus. M. Et videntes Discipuli, *a* mirati R. sunt dicentes: Quomodò continuò aruit? Et recordatus Petrus dixit ei. Rabbi. Ecce ficus cui maledixisti aruit. Respondens autem Jesus ait. Habete Fidem Dei. Amen M. dico R. vobis, si habueritis Fidem & non hæsitaveritis, non solùm de ficulnea facietis, sed & si monti huic dixeritis: tolle te & jacta te in mare, ita fiet. Propterea R. dico vobis, omnia quæcunque orantes petitis, credite quia accipietis, & venient vobis. Et cùm stabitis ad orandum, dimittite si quid habetis adversùs aliquem, ut & Pater vester qui in cœlis est dimittat vobis peccata vestra. Quòd si vos non dimiseritis: nec Pater vester qui in cœlis est dimittet vobis peccata vestra.

a Dicit Augustinus quòd tertia die mirati sunt, ita quòd secun- C da die scilicet lunæ, ficulnea fuit arefacta & non Dominica, sicut aliqui dicunt.

b Et *ly* continuò, refertur ad diem precedentem.

De questione Baptismi Joannis. M. 21. R. 11. L. 20.

CAPUT CXIX.

ET R. veniunt rursùm Jerosolymam & M. cum venisset in Templum, factum R. est una dierum, docente illo populum in Templo & evangelizante, convenerunt & accesserunt M. ad eum docentem principes Sacerdotum & Scribæ L. cum senioribus populi M. dicentes: In qua potestate hæc facis, & quis dedit tibi hanc potestatem ut ita R. facias? Dic L. nobis. Respondens M. Jesus R. dixit: L. Interrogo vos & ego unum sermonem, siquidem si dixeritis mihi, & ego vobis dicam in qua potestate hæc facio. Baptismus Joannis unde erat? de cœlo an ex hominibus? D Respondete R. mihi. At M. illi R. cogitabant L. intra se dicentes: Si dixerimus de cœlo, dicet nobis, quare ergo non credidistis illi? Si autem dixerimus ex hominibus, timemus turbam. Omnes enim habent Joannem sicut Prophetam. Et respondentes Jesu dixerunt? Nescimus. Ait illis & ipse. Neque ego dico vobis in qua potestate hæc facio.

De duobus filiis quorum unus facit voluntatem Patris. Matth. 21.

CAPUT CXX.

QUID autem vobis videtur? Homo quidam habebat duos filios, & accedens ad primum dixit: Fili vade hodie operari in vineam meam. Ille autem respondens, Nolo. Postea autem pœnitentiâ motus abiit. Accedens autem ad alterum dixit similiter. At ille respondens ait: Eo Domine, & non ivit. Quis ex duobus istis fecit voluntatem Patris? Dicunt: Primus. Dicit eis Jesus. Amen dico vobis, quia publicani & meretrices præcedent vos in Regnum Dei. Venit autem ad vos Joannes in via justitiæ & non credidistis ei: Publicani autem & meretrices crediderunt ei. Vos autem videntes, nec pœnitentiam habuistis postea ut crederitis ei.

De Judice iniquitatis & de Pharisæo & Publicano. Luc. XVIII.

CAPUT CXXI.

DICEBAT autem & parabolam ad illos, quoniam oportet semper orare & non deficere dicens: Judex quidam erat in civitate quadam qui Deum non timebat, & hominem non reverebatur. Vidua autem quædam erat in civitate illa, & veniebat ad eum dicens: Vindica me de adversario meo, & nolebat per multum tempus. Post hæc autem dixit intra se. Et si Deum non timeo, nec hominem revereor; tamen quia molesta est mihi hæc vidua, vindicabo eam ne in novissimo veniens sigillet me. Ait autem Dominus. Audite quid Judex iniquitatis dixit. Deus autem non faciet vindictam electorum suorum clamantium ad se die ac nocte, & patientiam habebit in illis? Dico vobis quia citò faciet vindictam illorum. Verumtamen Filius hominis veniens putas inveniet Fidem super terram? Dixit autem & ad quosdam qui in se confidebant tanquam justi, & aspernabantur ceteros, parabolam istam dicens. Duo homines ascenderunt in Templum ut orarent, unus Pharisæus & alter Publicanus. Pharisæus stans hæc apud se orabat. Deus, gratias tibi ago, quia non sum sicut ceteri hominum, raptores, injusti, publicani, adulteri, velut etiam hic publicanus. Jejuno bis in Sabbato, decimas do omnium quæ possideo. Et publicanus à longè stans, nolebat nec oculos ad cœlum levare, sed percutiebat pectus suum, dicens: Deus, propitius esto mihi peccatori. Dico vobis, descendit hic justificatus in domum suam ab illo; quia omnis qui se exaltat, humiliabitur, & qui se humiliat, exaltabitur.

De parabola locatæ vineæ agricolis. M. 21. R. 12. Lucæ xx.

CAPUT CXXII.

ALIAM M. parabolam audite. Cœpit R. autem ad plebem dicere parabolam hanc: Homo M. quidam R. L. erat M. Paterfamilias qui plantavit vineam, & R. sepem circundedit ei, & fodit in ea torcular: lacum R. fodit & ædificavit M. turrim, & locavit eam agricolis colonis L. & profectus est peregrè M. R. multis L. temporibus. Cùm M. autem tempus fructuum appropinquasset in L. tempore vindemiæ, misit M. R. L. servos suos ad agricolas cultores L. ut de fructu vineæ darent illi: & M. acciperent ab agricolis R. fructus M. ejus. Et agricolæ apprehensis servis ejus alium cæciderunt & dimiserunt R. L. va-

vacuum & inanem L. alium M. occiderunt, alium verò lapidaverunt. Iterum misit alios servos plures prioribus, & fecerunt eis similiter, in capite R. cædentes L. vulneraverunt R. & contumeliis affecerunt & addidit alterum mittere, qui & illum vulnerantes A ejecerunt. Novissimè M. autem adhuc R. habens unum filium charissimum dixit L. dominus vineæ: Quid faciam? Mittam filium meum dilectum, & illum M. R. misit ad eos, novissimè dicens, quia fortè verebuntur L. filium meum, cùm hunc viderint. Quem L. cùm M. vidissent coloni, cogitaverunt intra se & dixerunt R. adinvicem: Hic M. est L. heres R. venite occidamus eum & habebimus hereditatem, ut L. nostra sit hereditas. Et M. apprehensum R. L. eum ejecerunt extra vineam & occiderunt. Cum ergo venerit dominus vineæ, quid faciet agricolis illis? Veniet R. L. & perdet colonos. ☙ Malos M. malè perdet & vineam suam locabit aliis agricolis, qui reddent ei fructum temporibus suis. Quo L. audito dixerunt illi. Absit. Ille autem respiciens eos dixit: quid ergo est hoc quod scriptum est R. B nec M. scripturam hanc legistis. Lapidem quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli. A Domino factum est istud & est mirabile in oculis nostris. Ideo M. dico vobis, quia auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus L. ejus. Omnis M. qui ceciderit super lapidem istum, conquassabitur, super quem autem ceciderit, comminuet & conteret eum. Et cum audissent principes Sacerdotum & Pharisæi parabolas ejus, & cognoverunt quod de ipsis diceret. Et quærentes eum tenere, & L. mittere in illum manus, in illa hora timuerunt populum, quia M. sicut Prophetam illum habebant, & relicto eo abierunt.

☙ Hoc est intelligendum dixisse Christum vel aliquis de Judæis: illud autem quod sequitur, absit, dixerunt alii, vel ipsi omnes intellectâ parabolâ Christi.

De veste nuptiali. L. 22. *Consonat.* M. *supra* 14. *cum glossa* 3. C

CAPUT CXXIII.

ET respondens Jesus dixit iterum in parabolis eis dicens: Simile factum est regnum cœlorum homini Regi qui fecit nuptias filio suo. Et misit servos suos vocare invitatos ad nuptias, & nolebant venire. Iterum misit alios servos dicens: Dicite invitatis, ecce prandium meum paravi, tauri mei & altilia occisa & omnia parata, venite ad nuptias. Illi autem neglexerunt & abierunt alius in villam, alius ad negotiationem suam. Reliqui verò tenuerunt servos ejus, & contumelia affectos occiderunt. Rex autem cum audisset iratus est, & missis exercitibus suis perdidit homicidas illos, & civitatem illorum succendit. Tunc ait servis. Nuptiæ quidem paratæ sunt, sed qui invitati erant, non fuerunt digni. Ite ergo ad exitus viarum, & quoscunque inveneritis vocate ad nuptias. Egressi servi ejus in vias, congregaverunt omnes quos invenerunt malos & bonos, & impletæ sunt nuptiæ discumbentium. Intravit autem Rex ut D videret discumbentes, & vidit ibi hominem non vestitum veste nuptiali, & ait illi: Amice, quomodò huc intrasti, non habens vestem nuptialem? At ille obmutuit. Tunc dixit Rex ministris: Ligatis pedibus & manibus mittite eum in tenebras exteriores, ibi erit fletus & stridor dentium. Multi enim sunt vocati, pauci verò electi.

De tributo reddendo Cæsari. M. 22. R. 12. L. 20.

CAPUT. CXXIV.

TUNC M. abeuntes Pharisæi consilium inierunt ut caperent eum in sermone, & L. observantes miserunt insidiatores quosdam R. ex Pharisæis discipulos M. suos cum Herodianis L. qui se justos simularent, ut eum caperent in verbo, L. sermone & traderent principatui & potestati Præsidis. Qui R. venientes interrogaverunt L. illum dicentes: Magister M. R. scimus quia verax es & rectè L. dicis & doces, & non M. est tibi cura de aliquo, & R. non curas quemquam. Non M. enim L. respicis personam hominum, neque R. vides in faciem: sed L. in veritate M. viam Dei doces. Dic ergo nobis quid tibi videtur. Licet L. M. nobis R. dare tributum Cæsari an non dabimus? R. Considerans L. autem dolum illorum, sciens versutiam eorum, & cognitâ M. Jesus nequitiâ eorum ait. Quid R. me tentatis hypocritæ? Ostendite mihi numisma census. Afferte R. mihi denarium L. ut videam. At M. illi R. obtulerunt ei denarium. Et ait illis Jesus: Cujus M. est imago hæc & superscriptio ejus? Cujus L. habet imaginem & superscriptionem? Et respondentes L. dixerunt ei: Cæsaris M. R. Tunc ait illis: Reddite ergo quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo, & L. non potuerunt reprehendere verbum ejus coram plebe. Et M. audientes mirati sunt omnes R. super eo, & mirati L. sunt in responso ejus, & tacuerunt, & relicto eo R. abierunt.

De muliere septemvira. M. 22. R. 12. L. 20.

CAPUT. CXXV.

IN illo M. die accesserunt ad eum Saducæi qui dicunt non esse resurrectionem, & interrogaverunt eum dicens: Magister, Moyses dixit & R. scripsit L. nobis. Ut R. si L. cujus M. frater mortuus fuerit dimiserit uxorem & filios non reliquerit, ut M. frater R. ejus L. ducat uxorem illius & suscitet semen fratri suo. Et erant ergo apud nos septem fratres. Et primus uxore ducta defunctus est sine L. filiis, non R. relicto semine, & non M. habens semen reliquit uxorem fratri suo. Similiter secundus accepit R. eam & mortuus est sine L. filio, & nec R. iste reliquit semen, & tertius similiter M. accepit L. eam usque M. ad septimum, & R. acceperunt eam septem & non L. reliquerunt semen, & L. mortui sunt. Novissima M. R. omnium mortua est & mulier. In resurrectione ergo eorum cujus erit uxor: siquidem septem habuerunt eam uxorem. Et respondens Jesus ait illis. Nonne ideo erratis nescientes Scripturas neque virtutem Dei? Filii L. hujus seculi nubent & traduntur ad nuptias. Illi verò qui digni habebuntur seculo illo & resurrectione ex mortuis non nubent neque M. nubentur R. neque L. ducunt uxores, neque enim ultra mori poterunt. Æquales M. R. enim Angelis sunt, & M. sicut Angeli Dei in cœlo, & L. filii sunt Dei cum sint filii resurrectionis. Quia verò resurgent mortui de R. mortuis M. quod resurgant & Moyses L. ostendit secus rubum sicut dixit Dominum Deum Abraham, Deum Isaac & Deum Jacob. Non R. legistis in Libro Moysi, super rubum quomodò dixerit illi Deus quod M. dictum est à Deo dicente vobis. Ego sum M. R. Deus Abraham, Deus Isaac & Deus Jacob. Deus L. M. autem R. non est mortuorum sed viventium. Omnes enim vivunt ei. Vos

R.

R. ergò multùm erratis. Et M. audientes turbæ mirabantur in doctrina ejus. Respondentes R. autem quidam Scribarum dixerunt. Magister, bene dixisti: & L. ampliùs non audebant eum quicquam interrogare.

De dilectione Dei. M. 22. R. 12. *de quo &* L. 10.

CAPUT. CXXVI.

PHARISÆI M. autem audientes quòd silentium imposuit Saducæis convenerunt in unum. Et accessit R. unus de Scribis Legis M. Doctor qui R. audierat illos conquærentes, & videns quod benè illis responderit interrogavit tentans M. eum. Magister, quod est Mandatum magnum R. primum M. in Lege omnium? Respondit R. eis Jesus M. quia primum omnium Mandatum est. Audi Israel Dominus Deus tuus, Deus unus est. Et diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua, & ex tota virtute tua, hoc M. est R. primum & maximum Mandatum. Secundum simile est huic, Diliges proximum tuum sicut teipsum, majus R. horum aliud Mandatum non est. In his M. duobus Mandatis tota Lex pendet & Prophetæ. Et R. ait illi Scriba: Magister, benè in veritate dixisti, quia unus est Deus, & non est alius præter ipsum, & ut diligatur ex toto corde & ex tota mente, & ex toto intellectu, & ex tota animæ & ex tota fortitudine, & diligere proximum tanquam seipsum majus est omnibus holocautomatibus & sacrificiis. Jesus autem videns quòd sapienter respondisset ait illi. Non longè es à regno Dei.

De quadam interrogatione Pharisæorum. Et alia interrogatione: cujus est Christus filius? M. 22. R. 12. L. 17. & 20.

CAPUT CXXVII.

INTERROGATUS L. autem à Pharisæis quando venit regnum Dei? Et respondit eis & dixit: non venit regnum Dei cum obscuratione, neque dicent: ecce hìc aut ecce illìc. Ecce enim regnum Dei intra vos est. Congregatis M. autem Pharisæis interrogavit eos Jesus dicens: quid vobis videtur de Christo, cujus, Filius est? Dicunt ei, David. Et R. respondens Jesus dicebat docens in Templo. Quomodò ergo dicunt Scibæ Christum filium esse David, cui ipse David dicebat in Spiritu sancto. Dixit Dominus Domino meo: sede à dextris meis: donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum? Quomodò ergo David in spiritu, in L. Libro Psalmorum vocat M. eum Dominum, & R. unde quomodò L. est filius ejus. Et nemo M. poterat respondere ei verbum. Et R. multa turba libenter eum audiebat, neque M. ausus fuit quisquam eum ampliùs ex illa die interrogare.

De doctrinis Pharisæorum audiendis. M. 23. R. 12. Luc. 20.

CAPUT CXXVIII.

TUNC M. audiente L. omni populo M. Jesus locutus est ad turbas & ad Discipulos suos, & dicebat eis R. in doctrina sua. Super M. Cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pharisæi. Omnia ergo quæcunque dixerint vobis, servate & facite; secundùm verò opera eorum nolite facere. Dicunt enim & non faciunt. Alligant enim onera gravia & importabilia & imponunt in humeros hominum, digito autem suo nolunt ea movere. Omnia verò opera sua faciunt ut videantur ab hominibus. Attendite L. & cavete R. à Scribis. Dilatant M. enim philacteria sua & magnificant fimbrias. Volunt L. R. in scholis ambulare, amant M. R. L. autem primos recubitus in cenis & L. conviviis, primas M. L. cathedras in Synagogis, & in primis cathedris sedere in Synagogis, & M. salutationes R. L. in foro qui R. L. devorant domos viduarum sub obtentu R. prolixæ orationis, simulantes L. longam orationem, hi accipiunt damnationem majorem, & R. prolixius judicium. Amant M. vocari ab hominibus Rabbi, vos autem nolite vocari Rabbi. Unus est enim Magister vester. Omnes autem vos fratres estis, & Patrem nolite vobis vocare super terram L. unus est enim Pater vester qui in cœlis est. Non vocemini Magistri, quia Magister vester unus est Christus. Qui major est vestrum erit minister vester. Qui autem se exaltaverit, humiliabitur, & qui se humiliat, exaltabitur.

De væ multiplici. M. 23. L. 11. & 13.

CAPUT CXXIX.

VÆ M. [a] vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ qui clauditis regnum cœlorum ante homines, vos enim non intratis nec introeuntes sinitis intrare. Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ qui comeditis domos viduarum longa oratione orantes, propter hæc amplius accipietis judicium. Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui circuitis mare & aridam ut faciatis unum proselitum, & cùm fuerit factus, facitis eum filium gehennæ duplo quàm vos. Væ vobis duces cæci: qui dicetis, quicunque juraverit per Templum, nihil est. Qui autem juraverit in auro Templi, debet: stulti & cæci, quid enim majus est aurum, an Templum quod sanctificat aurum? Et quicunqne juraverit in Altari nihil est, qui autem juraverit in dono quod est super illud debet. Cæci. Quid enim majus est, donum, an Altare quod sanctificat donum? qui ergo jurat in Altari, jurat in eo & in omnibus quæ super illud sunt. Et qui jurat in Templo, jurat in illo & in eo qui habitat in ipso. Et qui jurat in cœlo, jurat & in throno Dei & in eo qui sedet super eum. Væ M. vobis Scribæ L. & Pharisæi hypocritæ qui decimatis mentam & anetum, rutam L. & cyminum M. & omne L. olus & relinquitis M. L. quæ graviora sunt Legis, judicium & misericordiam & Fidem & Charitatem Dei. Hæc autem oportuit facere, & illa non omittere. Duces M. cæci excolantes culicem, camelum autem glutientes. Væ L. vobis Pharisæi qui diligitis primas cathedras in Synagogis & salutationes in foro. Væ vobis qui estis ut monumenta quæ non apparent, & homines ambulantes supra nesciunt. Respondens autem quidam ex Legisperitis ait illi: Magister, hæc dicens etiam nobis contumeliam facis. At ille ait & vobis Legisperitis væ qui oneratis homines oneribus quæ portare non possunt, & ipsi uno digito non tangitis sarcinas. Væ M. vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui mundatis quod deforis est calicis & paropsidis, intus autem pleni estis rapina & immunditia. Pharisæe cæce munda prius quod intus est calicis & paropsidis, ut fiat illud quod deforis est mundum. Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui similes estis sepulchris dealbatis, quæ foris apparent hominibus speciosa, intus autem sunt plena ossibus mortuorum & omni spurcitia. Sic & vos quidem à foris apparetis hominibus justi, intus autem pleni estis hypocrisi & iniquitate. Væ M. vobis L. Scribæ & Pharisæi hypocritæ qui ædificatis sepulchra Prophetarum, Patres L. autem vestri occiderunt illos, & ornatis M. monumenta justorum. Et dicitis, si fuissemus in-

[a] Quamvis ista reponantur sub uno contextu dicta per Evangelistas, potest tamen dici quod diversis temporibus fuerunt prædicta.

in diebus Patrum nostrorum, non essemus socii eorum in sanguine Prophetarum. Itaque testimonio estis vobismetipsis, & L. profectò testificamini quòd consentitis operibus Patrum vestrorum, quia M. filii eorum estis qui Prophetas occiderunt, quoniam quidem L. ipsi eos occiderunt. Vos autem ædificatis eorum sepulchra, & M. vos impletis mensuram Patrum vestrorum. Serpentes genimina viperarum quomodò fugietis à judicio gehennæ? propterea L. & sapientia Dei dixit. Ecce M. ego L. mitto ad vos Prophetas & Apostolos L. & sapientes M. & Scribas & M. ex illis L. occidetis & crucifigetis, & ex eis flagellabitis in Synagogis vestris, & persequemini de civitate in civitatem ut veniat super vos & inquiratur L. omnis M. sanguis justus, sanguis L. omnium Prophetarum qui effusus est super M. terram à constitutione L. mundi, à generatione ista, à sanguine Abel justi usque ad sanguinem Zachariæ filii M. Barachiæ, quem occidistis, & L. periit inter Templum & ædem R. & Altare. Ita dico vobis requiretur ab hac generatione. Amen M. dico vobis venient hæc omnia super generationem istam. Væ vobis Legisperitis qui tulistis clavem scientiæ & ipsi non introistis, & eos qui introibant prohibuistis. Cùm hæc ad illos diceret, cœperunt Pharisæi & Legisperiti graviter insistere & os ejus opprimere de multis, insidiantes ei, & quærentes aliquid capere ex ore ejus ut accusarent eum. Jerusalem L. XIII. quæ occidis Prophetas, & lapidas eos qui ad te missi sunt. Quotiens volui congregare filios tuos, quemadmodùm gallina congregat pullos suos sub alas suas, & avis L. nidum suum sub pennis, & M. noluisti L. Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta. Dico enim vobis, non me videbitis amodò donec veniat L. M. hora cùm dicetis. Benedictus qui venit in nomine Domini.

De vidua duo minuta offerente. R. 12. L. 21.

CAPUT CXXX.

ET R. sedens Jesus contra Gazophilacium aspiciebat eos qui mittebant munera sua in Gazophilacium, quomodò R. turba jactabat æs, & multi divites jactabant multa. Cùm venisset autem una vidua pauper, misit duo minuta quod est quadrans. Vidit L. autem Jesus pauperculam illam viduam mittentem æra duo minuta, & convocatis R. Discipulis suis ait illis: Amen verè L. dico vobis, quoniam R. L. vidua hæc pauper plus omnibus misit qui miserunt in Gazophilacium. Omnes enim ex eo quod abundat illis miserunt in munera Dei: hæc autem ex eo quod illi deest, & R. de penuria sua omnia quæ habuit misit totum victum suum.

De ædificio Templi & comminatione eversionis Jerusalem. M. 24. R. 13.
Luc. XXI.

CAPUT CXXXI.

ET egressus M. Jesus de Templo ibat. Et R. cùm egrederetur, accesserunt M. Discipuli ejus, ut ostenderent ei ædificationem Templi. Et quibusdam L. dicentibus de Templo quòd bonis lapidibus & donis ornatum esset. Ait R. illi unus ex Discipulis suis. Magister, aspice quales lapides & quales structuræ. Ipse M. autem respondens ait illis: Videte hæc omnia, & R. magnas ædificationes. Amen M. dico R. L. vobis, venient L. dies in quibus non M. relinquetur R. L. hîc lapis super lapidem qui non destruatur. Sedente M. R. autem eo super montem Oliveti contra Templum, accesserunt M. ad eum Discipuli ejus secretò, & R. interrogabant eum separatim Petrus & Jacobus & Andræas & Joannes dicentes: M. Dic nobis Præceptor L. quando hæc erunt, & R. hæc fient. M. quod R. L. signum adventus tui & consummationis seculi? Et R. quod signum L. cùm hæc fieri incipient & consummari? R. Et M. respondens R. L. Jesus dixit: Videte ne quis vos seducat, multi venient in nomine meo dicentes: Ego sum Christus, & multos seducent & L. tempus appropinquabit. Nolite ergo ire post illos. Audituri

A M. enim estis prælia & opiniones præliorum. Cùm autem R. L. audieritis prælia & seditiones, nolite terreri. Videte M. ne turbemini, oportet M. R. enim primùm hæc fieri, sed nondum statim finis. Tunc dicebat illis. Surget gens contra gentem, & Regnum adversùs Regnum, & terræ motus magni erunt per loca & pestilentiæ & fames, terroresque de cœlo, & signa magna erunt. Hæc M. autem R. omnia initia sunt dolorum. Videte R. autem vosmetipsos. Sed L. ante hæc omnia injicient vobis manus suas & persequentur, tunc M. tradent vos in tribulationem, & occident vos. Tradent R. L. enim vos in Consiliis & Synagogis suis vapulabitis, & ante Reges & Præsides stabitis propter me, propter L. nomen meum. Continget autem vobis in testimonium illis R. & eritis M. odio omnibus gentibus prop-

B ter nomen meum. Et tunc scandalizabuntur multi: & invicem tradent & odio habebunt invicem. Et multi pseudoprophetæ surgent & seducent multos, & quoniam abundabit iniquitas, *a* refrigescet charitas multorum, qui autem perseveraverit usque in finem, hic salvus erit. Et prædicabitur hoc Evangelium Regni in universo mundo, & in omnes gentes, primùm oportet prædicari Evangelium in M. testimonium omnibus gentibus. Et tunc veniet consummatio. Et R. cùm duxerint vos tradentes, ponite L. in cordibus vestris non præmeditari quemadmodùm respondeatis. Nolite R. præcogitare quid loquamini, sed quod datum fuerit vobis in illa hora id loquamini: non enim vos estis loquentes, sed Spiritus sanctus. Ego L. enim dabo vobis os & sapientiam, cui non poterunt resistere & contradicere omnes adversarii vestri. Tradet R. autem frater fratrem in mortem, & Pater

C filium, & consurgent filii in parentes, & morte eos afficient. Trademini L. enim à parentibus & fratribus & amicis & cognatis, & morte afficient ex vobis & eritis L. R. odio omnibus hominibus propter nomen meum, & L. capillus de capite vestro non peribit. Qui R. autem sustinuerit usque in finem, hic salvus erit. In patientia L. enim vestra possidebitis animas vestras. Cùm M. ergo R. videritis abominationem desolationis quæ dicta est à Daniele Propheta stantem in loco Sancto, ubi R. non debet, qui M. R. legit intelligat cùm L. autem videritis circumdari ab exercitu Jerusalem tunc scitote quia appropinquabit desolatio ejus: tunc M. R. qui L. in Judæa sunt, fugiant ad montes, & qui R. in tecto, non descendant aliquid tollere de domo sua, & qui in agro, non revertatur tollere tunicam suam, & L. qui in medio ejus sunt discedant, & qui in regionibus, non intrent in eam, quia dies ultionum hi sunt, ut impleantur omnia quæ scripta sunt. Væ autem M. R. L. prægnantibus & nutrientibus in il-

D lis diebus. Orate M. R. ne fiat fuga vestra hyeme vel Sabbato: erit enim pressura magna super terram, & ira populo huic. Et cadent in ore gladii & captivi ducentur in omnes gentes, & Jerusalem calcabitur à gentibus donec impleantur tempora nationum.

a Hoc videtur tangere pœnas peccatorum novissimorum temporum.

De signis Judicii. M. 24. R. 13. L. 17. *&* 21. Actuum XII.

CAPUT CXXXII.

ET L. ait ad Discipulos suos. Venient dies quando desiderabitis videre unum diem Filii hominis, & non videbitis. Erit M. enim tunc tribulatio magna. Erunt L. autem dies illi tribulationis, & tales quales non fuerunt ab initio mundi L. creaturæ quam condidit Deus usque nunc, neque fient. Et nisi ab- A breviati fuissent L. abbreviasset Dominus dies illos, non fuisset salva omnis caro, sed propter electos quos elegit Dominus, abbreviabit dies M. abbreviabuntur dies illi. Et dicent vobis L. Ecce hîc, ecce illîc. Tunc M. si R. quis vobis dixerit. Ecce hîc est Christus aut illîc; nolite credere, nolite R. ire neque sectemini. Surgent M. R. enim pseudochristi & pseudoprophetæ, & dabunt signa magna, & prodigia, & portenta R. ad seducendos, si fieri potest, etiam electos, ita M. ut in errorem inducantur, si fieri potest etiam electi. Ego prædixi vobis omnia, vos ergo videte. Si ergo M. dixerint vobis. Ecce in deserto est, nolite exire. Ecce in penetralibus, nolite credere. *a* Nam L. sicut fulgur exit M. ab Oriente coruscans L. de sub cœlo in ea quæ sub cœlo sunt fulget & apparet M. usque in Occidentem: ita L. erit Filius hominis & adventus M. in die L. sua. Ubicumque M. fuerit corpus, illuc B congregabuntur & Aquilæ. Primùm L. oportet illum multa pati & reprobari à generatione hac. Statim M. R autem post tribulationem dierum illorum sol obscurabitur, & luna non dabit lumen suum, & stellæ cadent de cœlo. Es erunt L. XXI. signa in sole, & luna, & stellis, & in terris pressura gentium præ confusione sonitus maris & fluctuum, arescentibus hominibus præ timore & expectatione quæ supervenient universo Orbi. Et M. virtutes L. cœlorum, & R. quæ sub cœlo sunt movebuntur. M. R. L. Et tunc M. apparebit signum Filii hominis in cœlo, & M. tunc R. L. plangent se omnes tribus terræ. Et tunc videbunt Filium hominis venientem in nube cum potestate magna R. L. & gloria R. & majestate L. M. & mittet M. R. Angelos suos cum tuba & voce magna, & congregabunt electos à quatuor ventis à C summis cœlorum usque ad terminos eorum, à R. summo terræ usque ad summum cœli. Ab M. arbore R. fici discite parabolam. Cum jam ramus ejus tener fuerit. & folia nata, cognoscitis R. quia in proximo sit æstas. His L. autem fieri incipientibus, respicite & levate capita vestra, quoniam appropinquabit redemptio vestra. Et dixit illis similitudinem. Videte ficulneam & omnes arbores, cùm producunt jam ex se fructum, scitis quia prope est æstas. Ita M. & L. vos R. cum videritis hæc fieri, scitote quia propè M. est & in januis & ostiis R. regnum, L. Dei. Amen L. M. R. dico vobis, quoniam non transibit generatio hæc donec omnia fiant. Cœlum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt. Attendite L. autem vobis, ne fortè graventur corda vestra crapula & ebrietate & curis hujus vitæ, & superveniat super vos repentina dies illa. Tanquam enim laqueus supervenient in omnes qui sedent super D faciem omnis terræ. De M. die autem R. & hora illa nemo scit, neque Angeli cœlorum, neque R. Filius, nisi solus Pater. Sicut autem L. 17. fuit in diebus Noë: ita erit in diebus adventus M. Filii hominis. Sicut enim erant ante diluvium comedentes & bibentes, nubentes & nuptui tradentes, edebant & bibebant & uxores ducebant, & dabant ad nuptias usque ad eum diem in quo intravit in Arcam Noë, & non cognoverunt donec venit diluvium & tulit & perdidit L. omnes: M. ita erit adventus Filii hominis. Similiter L. sicut factum est in diebus Loth, edebant & bibebant, emebant & vendebant, plantabant & ædificabant. Qua die autem exivit Loth à Sodomis, pluit Dominus ignem & sulphur de cœlo, & omnes perdidit: secundùm hoc erit qua die Filius hominis revelabitur. In die illa qui fuerit in tecto & vasa ejus in domo, ne descendat tollere illa. Et qui in agro similiter non redeat retrò. Memores estote uxoris Loth. Quicunque quæsierit animam suam salvam facere, perdet eam. Et quicunque perdiderit eam, vivificabit illam. Dico L. vobis M. In illa nocte erunt duo in lecto, unus assumetur, & alter relinquetur. Duæ erunt molentes in unum in L. mola, una assumetur, & altera relinquetur. Duo in agro: unus assumetur, & alter relinquetur. Respondentes dicunt illi: Ubi Domine? Qui dixit illis. Ubicumque fuerit corpus, illic congregabuntur & aquilæ. Vigilate L. 21. itaque omni tempore orantes, ut digni habeamini fugere omnia ista quæ futura sunt, & stare ante Filium hominis.

De vigilia & oratione M. 24. R. 13. Lucæ. XII.

CAPUT CXXXIII.

VIDETE R. vigilate & orate, nescitis enim quando tempus sit. Sicut enim homo qui peregrè profectus reliquit domum suam, & dedit servis suis potestatem cujuscunque operis & janitori præcepit ut vigilaret. Vigilate ergo, nescitis enim quando Dominus domûs veniat, serò, an media nocte, an galli cantu, an mane, ne cùm venerit repentè, inveniat vos dormientes. Quod autem vobis dico, omnibus dico, vigilate. Sint L. lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris. Et vos similes hominibus expectantibus dominum suum quando revertatur à nuptiis, ut cùm venerit & pulsaverit, confestim aperiant ei. Beati sunt servi illi quos cùm venerit Dominus invenerit vigilantes. *a* Amen dico vobis, quòd præcinget se, & faciet illos discumbere, & transiens ministrabit illis. Et si venerit in secunda vigilia, & si in tertia vigilia venerit & ita invenerit, beati sunt servi illi. Vigilate M. ergo, quia nescitis quâ horâ Dominus vester venturus sit. Hoc M. autem L. scitote, quoniam si sciret Pater familias quâ horâ fur veniret, vigilaret utique, & non sineret perfodi domum suam. Et vos estote parati, quia quâ horâ non putatis Filius hominis veniet. Ait L. autem ei Petrus: Domine ad nos dicis hanc parabolam; an ad omnes? Dixit autem Dominus: Quis putas est fidelis dispensator & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam, ut det illis cibum in tempore, in tempore L. tritici mensuram. Beatus L. M. ille servus quem cùm venerit Dominus invenerit sic facientem. Amen M. L. dico M. vobis, super omnia bona quæ possidet constituet eum. Si M. autem L. dixerit malè ille servus in corde suo, moram facit Dominus meus venire, & cœperit percutere conservos suos pueros L. & ancillas, & edere & inebriari: manducet autem & bibat cum ebriosis. Veniet L. M. Dominus servi illius in die qua non sperat, & hora qua nescit: & dividet eum, partemque ejus cum infidelibus hypocritis M. ponet. Ibi erit fletus & stridor dentium. Ille L. autem servus qui cognovit voluntatem Domini sui, & non se præparavit & non fecit secundùm voluntatem ejus, plagis vapulabit multis. Qui autem non cognovit & fecit digna, plagis vapulabit paucis. Omni autem cui multùm datum est, multùm quæretur ab eo, & cui commendaverunt multùm, plus petent ab eo.

Ignem

a Possunt hæc intelligi dicta diversis vicibus.

a Possunt hæc intelligi posita per rememorationem.

Ignem veni mittere in terram, & quid volo nisi ut accendatur. Baptismo habeo baptizari, & quomodò coarctor usque dùm perficiatur. Putatis quia pacem veni dare in terram, non, dico vobis, sed separationem. Erunt ex hoc quinque in una domo divisi, A tres in duos, & duo in tres. Dividetur Pater in filium & filius in Patrem suum. Et Mater in filiam, & filia in Matrem. Socrus in nurum suam, & nurus in socrum suam.

De decem virginibus & de decem talentis, & de modo Judicii. M. 25.

CAPUT XXXIV.

TUNC simile est regnum cœlorum decem virginibus quæ accipientes lampades suas exierunt obviam sponso & sponsæ. Quinque autem ex eis erant fatuæ & quinque prudentes. Sed quinque fatuæ acceptis lampadibus non sumpserunt oleum secum. Prudentes verò acceperunt oleum in vasis suis cum lampadibus. Moram autem faciente sponso dormitaverunt omnes & dormierunt. Media autem nocte clamor factus est: Ecce sponsus venit, exite obviam ei. B Tunc surrexerunt omnes virgines illæ, & ornaverunt lampades suas. Fatuæ autem sapientibus dixerunt: Date nobis de oleo vestro, quia lampades nostræ extinguuntur. Responderunt prudentes dicentes: Ne forte non sufficiat nobis & vobis, ite potius ad vendentes, & emite vobis. Dùm autem irent emere, venit sponsus, & quæ paratæ erant intraverunt cum eo ad nuptias, & clausa est janua. Novissimè verò veniunt & reliquæ virgines dicentes: Domine, Domine aperi nobis. At ille respondens ait: Amen dico vobis, nescio vos. Vigilate itaque quia nescitis diem neque horam. Sicut enim homo peregrè proficiscens vocavit servos suos & tradidit illis bona sua, & uni dedit quinque talenta, alii duo, alii verò unum, unicuique secundùm propriam virtutem, & profectus est statim. Abiit autem qui quinque talenta acceperat, & operatus est in eis, & lucratus est alia quinque. Similiter & qui duo acceperat, lucratus est alia duo. Qui autem unum acceperat, abiit & fodit in terram pecuniam Domini sui. Post multùm verò temporis venit Dominus servorum illorum, & posuit rationem C cum illis. Et accedens qui quinque talenta acceperat, obtulit alia quinque talenta dicens. Domine, quinque talenta tradidisti mihi: ecce alia quinque talenta superlucratus sum. Ait ille Dominus ejus: Euge serve bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam, intra in gaudium Domini tui. Accessit autem & qui duo talenta acceperat & ait: Domine, duo talenta tradidisti mihi, ecce alia duo superlucratus sum. Ait illi Dominus ejus: Euge serve bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam, intra in gaudium Domini tui. Accedens autem & qui unum talentum acceperat, ait: Domine, scio quia homo durus es, metis ubi non seminasti, & congregas ubi non sparsisti, & timens abii & abscondi talentum tuum in terram. Ecce habes quod tuum est. Respondens autem Dominus ejus, dixit ei. Serve D male & piger, sciebas quia meto ubi non semino, & congrego ubi non sparsi, oportuit ergo te pecuniam meam committere nummulariis, & veniens ego recepissem utique quod meum est cum usura. Tollite igitur ab eo talentum, & date ei qui habet decem talenta. Omni enim habenti dabitur & abundabit, ei autem qui non habet, & quod videtur habere auferetur ab eo: Et inutilem servum ejicite in tenebras exteriores, illic erit fletus & stridor dentium. Cùm autem venerit Filius hominis in majestate sua & omnes Angeli ejus cum eo: tunc sedebit super sedem majestatis suæ, & congregabuntur ante eum omnes gentes, & separabit eos ab invicem, sicut pastor segregat oves ab hædis, & statuet oves quidem à dextris, hædos autem à sinistris. Tunc dicet Rex his qui à dextris ejus erunt: Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi. Esurivi enim & dedistis mihi manducare: sitivi & dedistis mihi bibere: hospes eram & collegistis me: nudus eram & cooperuistis me: infirmus eram & visitastis me: in carcere eram & venistis ad me. Tunc respondebunt ei justi dicentes: Domine, quando te vidimus esurientem & pavimus, sitientem & dedimus tibi potum? Quando autem te vidimus hospitem & collegimus, aut nudum & cooperuimus te? Aut quando te vidimus infirmum, aut in carcere & venimus ad te? Et respondens Rex dicet illis: Amen dico vobis, quamdiu fecistis uni de his fratribus meis minimis, mihi fecistis: Tunc dicet & his qui à sinistris ejus erunt: Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & Angelis ejus. Esurivi enim & non dedistis mihi manducare, sitivi & non dedistis mihi potum, hospes eram & non collegistis me, nudus & non operuistis me, infirmus & in carcere, & non visitastis me. Tunc respondebunt ei & ipsi dicentes: Domine, quando vidimus te esurientem, aut sitientem, aut hospitem, aut nudum, aut infirmum, aut in carcere, & non ministravimus tibi? Tunc respondebit illis, dicens: Amen dico vobis, quamdiu non fecistis uni de minoribus his, nec mihi fecistis. Et ibunt hi in supplicium æternum, justi autem in vitam æternam.

De modo Christi in docendo Luc. XXI. *& de obstinatione Judæorum.* Joan. XII.

CAPUT CXXXV.

ᵃERAT L. autem in diebus docens in Templo, noctibus vero exiens morabatur in monte qui vocatur Oliveti. Et omnis populus manicabat ad eum venire in Templo audire illum. Cùm J. autem tanta signa fecisset coram illis non credebant in eum, ut sermo Isaïæ impleretur quem dixit. Domine, quis credidit auditui nostro & brachium Domini cui revelatum est? Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Isaïas: excæcavit oculos eorum, & induravit cor eorum ut non videant oculis & intelligant corde, & convertantur & sanem eos. Hæc dixit Isaïas quando vidit gloriam ejus & locutus est de eo. Veruntamen ex principibus multi crediderunt in eum: sed propter Pharisæos non confitebantur, ut de Synagoga non ejicerentur. Dilexerunt enim gloriam hominum magis quàm gloriam Dei. Jesus autem clamavit & dixit: Qui credit in me, non credit in me, sed in eum qui misit me. Ego lux in mundum veni, ut omnis qui credit in me, in tenebris non maneat, & si quis audierit verba mea & custodierit, ego non judico eum. Non enim veni ut judicem mundum, sed ut salvum faciam mundum. Qui spernit me, & non accipit verba mea, habet qui judicet eum. Sermo quem locutus sum, ille judicabit eum in novissimo die, quia ego ex meipso non sum locutus, sed qui misit me Pater, ipse mihi Mandatum dedit quid dicam & quid loquar. Ego scio quia Mandatum ejus vita æterna est. Quæ ergo ego loquor, sicut dixit mihi Pater sic loquor.

ᵃ Et potest hoc intelligi positum hic per rememorationem, quando sequitur ad ea quæ Christus dixit, Ante sex dies Paschæ.

De Festo Azymorum appropinquante. M. 26. R. 14. L. 22. J. 13.

CAPUT CXXXVI.

a APPROPINQUABAT L. autem dies Festus Azymorum qui dicitur Pascha. Erat R. autem Pascha & Azyma post biduum. Et M. factum est cùm consummasset Jesus sermones hos omnes dixit Discipulis suis: Scitis quia post biduum Pascha fiet, & Filius hominis tradetur ut crucifigatur. Tunc congregati sunt principes Sacerdotum & seniores in atrium principis Sacerdotum qui dicitur Caïphas, & consilium fecerunt. Et R. quærebant L. summi Sacerdotes & Scribæ, quomodò eum dolo tenerent & occiderent, timebant L. verò plebem. Dicebant M. R. autem, non in die Festo, ne fortè tumultus fieret in populo. Intravit L. autem sathanas in Judam qui cognominatur Iscarioth, unum de duodecim. Tunc M. abiit R. L. unus de duodecim ad principes Sacerdotum & summos. R. Sacerdotes, ut proderet eum illis. Et L. locutus est cum principibus Sacerdotum & Magistratibus quemadmodùm illum traderet illis, & ait M. illis: Quid vultis mihi dare, & ego vobis eum tradam? Qui R. L. audientes gavisi sunt, & promiserunt & pacti L. sunt pecuniam illi dare. At illi constituerunt ei triginta argenteos, & spopondit, & M. exinde R. L. quærebat oportunitatem ut eum opportunè R. traderet sine L. turbis. Ante J. diem festum Paschæ, sciens Jesus quia venit hora ejus ut transeat ex hoc mundo ad Patrem, cùm dilexisset suos qui erant in mundo, in finem dilexit eos.

a Hæc est dies Mercurii ante diem Veneris sanctam.

PARS TERTIA

PRINCIPALIS

HUJUS CONTEXTUS.

De egressu Passionis & Resurrectionis Christi.

De missione Petri & Joannis prima die Azymorum, quam Joannes vocat ante Festum Paschæ. M. 26. R. 14. L. 22. J. 13.

CAPUT CXXXVII.

a PRIMA M. R. autem die Azymorum, quando R. Pascha immolabatur, in qua L. necesse erat Pascha occidi: accesserunt M. Discipuli ad Jesum, & dicunt M. R. ei: Quo vis eamus & paremus tibi ut manduces Pascha? Et mittit duos ex Discipulis suis Petrum L. & Joannem dicens: Euntes parate nobis Pascha ut manducemus. At illi dixerunt: Ubi vis paremus? Et dixit ad eos: Ite M. in civitatem R. ad quemdam M. Ecce L. introeuntibus vobis in civitatem occurret vobis homo amphoram aquæ portans, sequimini eum R. & quocumque introierit L. in domum in quam intrat L. R., & dicetis Patrifamilias domus: Dicit tibi Magister: Tempus M. meum propè est, apud te facio Pascha, cum Discipulis meis ubi R. est refectio mea? Ubi L. est diversorium? ubi L. R. Pascha cum Discipulis meis manducem? Et ipse ostendet cenaculum magnum stratum, & ibi parate nobis. Et R. abierunt Discipuli ejus, & venerunt in civitatem. Euntes L. R. autem, invenerunt sicut dixit illis Jesus, & paraverunt Pascha. Vespere R. autem facto venit cum duodecim, b & L. cùm facta esset hora, discubuit, & duodecim Apostoli cum eo.

a Hæc enim dies Jovis in cujus vespere fiebat esus agni, & hæc vocatur prima dies Azymorum.
b Hic fuit esus agni.

De ablutione pedum. Joan. XIII.

CAPUT CXXXVIII.

A ET cenâ factâ, cùm diabolus jam misisset in cor ut traderet eum Judas Simonis Iscariothis, sciens quia omnia dedit ei Pater in manus, & quia à Deo exivit & ad Deum vadit. Surgit à cena & ponit vestimenta sua, & cùm accepisset linteum, præcinxit se. Deinde misit aquam in pelvim, & cœpit lavare pedes Discipulorum, & extergere linteo quo erat præcinctus. Venit ergo ad Simonem Petrum, & dicit ei Petrus: Domine, tu mihi lavas pedes? Respondit Jesus & dixit ei? Quod ego facio tu nescis modò, scies autem posteà. Dicit ei Petrus: Non lavabis mihi pedes in æternum. Respondit ei Jesus: Si non lavero te, non habebis partem mecum. Dicit ei Simon Petrus. Non tantùm pedes, sed & manus & caput. Dicit ei Jesus: Qui lotus est, non indiget nisi ut pedes lavet, sed est mundus totus, & vos mundi estis, sed non omnes. Sciebat namque quisnam esset qui traderet eum, propterea dixit, non estis mundi omnes. Postquam ergo lavit pedes eorum, accepit vestimenta sua, & cùm recubuisset iterum
B dixit eis. Scitis quid fecerim vobis? Vos vocatis me Magister & Domine, & benè dicitis, sum etenim. Si ergo ego lavi pedes vestros Dominus & Magister, & vos debetis alter alterius lavare pedes. Exemplum enim dedi vobis, ut quemadmodùm ego feci vobis, ita & vos faciatis. Amen amen dico vobis, non est servus major Domino suo, neque Apostolus major est eo qui misit illum. Si hoc scitis, beati eritis si feceritis ea.

De Sacramenti institutione. M. 26. R. 14. J. 22.

CAPUT CXXXIX.

a ET M. discumbentibus R. eis & manducantibus, ait Jesus: Desiderio L. desideravi hoc Pascha manducare vobiscum antequam patiar. Dico enim vobis,
C quia ex hoc non manducabo illud, donec impleatur in Regno Dei. Cenantibus M. autem illis, accepit Jesus panem, L. & accepto pane gratias egit & benedixit M. & fregit M. L. deditque Discipulis suis & ait: Accipite M. & comedite, hoc M. est L. corpus R. meum quod pro vobis tradetur, hoc facite in meam commemorationem. Similiter & calicem postquàm cenavit accipiens M. L. & accepto calice M. R. L. gratias egit, & dedit illis dicens: Accipite L. & dividite inter vos & bibite M. ex hoc omnes. Hic est enim sanguis meus novi testamenti. Hic L. est calix novum testamentum in meo sanguine M. R. qui pro multis L. pro vobis M. R. L. effundetur M. in remissionem peccatorum. R. Amen M. R. L. dico autem vobis, quia non bibam amodò de hoc genimine vitis usque in diem illum cum illud bibam novum vobiscum in Regno Patris mei R. Dei. L. Et biberunt ex eo omnes.

D a Videtur intelligendum quòd cena agni fuerit alia cena vel eadem discontinuata per pedum lotionem, ut intelligitur per dictum Joannis.

De Prædictione negationis Petri, & quæstione Discipulorum M. 26. R. 14. L. 22. J. 13.

CAPUT CXL.

TUNC M. L. dixit illis Jesus: Omnes vos scandalum patiemini in me in ista nocte, quia scriptum est: Percutiam pastorem, & dispergentur oves gregis. Sed postquam resurrexero, præcedam vos in Galilæam.

læam. Respondens autem Petrus ait illi: Et si omnes scandalizati fuerint in te, ego nunquam scandalizabor. Et M. ait illi Jesus: Priusquam *a* R. Gallus bis vocem dederit, ter me es negaturus. Amen M. dico tibi quia in hac nocte antequam gallus cantet, ter me es negaturus. At R. ille ampliùs loquebatur: Et M. si R. oportuerit me mori tecum te non negabo. Similiter & omnes Discipuli dixerunt. Non J. de omnibus vobis dico. Ego scio quos elegerim, sed ut adimpleatur Scriptura: Qui manducat mecum, panem meum, levabit contra me calcaneum suum. Amodò dico vobis priusquam fiat, ut cùm fuerit factum, credatis quia ego sum. Amen amen dico vobis, qui accipit si quem misero, me accipit, qui autem me accipit, accipit eum qui me misit. Cùm hoc dixisset Iesus, turbatus est in spiritu M. Edentibus autem illis R. discumbentibus illis & manducantibus J. protestatus est & dixit: Amen J. R. dico vobis, quia unus ex vobis me tradet qui R. manducat mecum. L. Verumtamen ecce manus tradentis me mecum est in mensa. R. At illi cœperunt constritari. J. Aspiciebant ergo ad invicem Discipuli hæsitantes de quo diceret. Et M. contristati R. valde cœperunt dicere: sigillatim L. inter se quærere & dicere ei singuli M. R. Nunquid ego sum Domine? At ille respondens ait: Unus R. ex duodecim qui M. intingit R. mecum manum in paropside M. in catino R. hic me tradet. Filius quidem hominis vadit sicut definitum est M. R. scriptum est de illo. Væ autem homini illi per quem Filius hominis tradetur. Bonum erat ei si natus non fuisset homo ille. Respondens M. autem Judas qui tradidit eum, dixit. Nunquid ego sum Rabbi? Ait illi. Tu dixisti. Erat J. ergo recumbens unus ex Discipulis ejus in sinu Jesu quem diligebat Jesus. Innuit ego huic Simon Petrus & dixit ei: Quis est de quo dicit? *b* Itaque cùm recubuisset ille super pectus Jesu, dicit ei: Domine quis est? Respondit Jesus: Ille est cui ego intinctum panem porrexero. Et cum intinxisset panem, dedit Judæ Simoni Iscariothis. Et post buccellam tunc introivit in eum satanas. Et dicit ei Jesus: *c* Quod facis fac citiùs. Hoc autem nemo scivit discumbentium ad quid dixerit ei. Quidam enim putabant quia loculos habebat Judas quòd dixisset ei Jesus: Eme ea quæ opus sunt nobis ad diem Festum: aut egenis ut aliquid daret. Cùm ergo accepisset ille buccellam exivit continuò. Erat autem nox. Cùm ergo exisset, dixit Jesus: Nunc clarificatus est Filius hominis, & Deus clarificatus est in eo, si Deus clarificatus est in eo, & Deus clarificabit eum in semetipso, & continuò clarificabit eum. Filioli, adhuc modicum vobiscum sum, quæretis me, & sicut dixi Judæis, quò ego vado, vos non potestis venire. Et vobis dico modò. Mandatum novum do vobis ut diligatis invicem sicut dilexi vos, ut & vos diligatis invicem. In hoc cognoscent omnes, quia mei estis Discipuli, si dilectionem habueritis ad invicem. Dicit ei Simon Petrus, Domine quò vadis? Respondit Iesus: Quò ego vado, non potes me sequi modò, sequeris autem postea. Dicit ei Petrus. Quare non possum te sequi modò? Animam meam pro te pono. Respondit Jesus: Animam tuam pro me pones? Amen amen dico tibi, non cantabit gallus donec ter me neges. Et ipsi cœperunt quærere inter se, quis esset qui eum traditurus esset. *d* Facta est autem & contentio inter eos quis eorum videretur esse major. Dixit autem eis: Reges gentium dominantur eorum, & qui potestatem habent super eos, benefici vocantur. Vos autem non sic, sed qui major est in vobis fiat sicut minor, & qui præcessor est, sicut ministrator. Nam quis major est, qui recumbit an qui ministrat: nonne qui recumbit? Ego autem in medio vestrûm sum sicut qui ministrat: Vos autem estis qui permansistis mecum in tentationibus meis. Et ego dispono vobis sicut disposuit mihi Pater meus Regnum, ut edatis &
A bibatis super mensam meam in Regno meo, & sedeatis super Thronos judicantes, XII. tribus Israël. Ait autem Dominus Simoni: Simon, ecce sathan expetivit vos ut cribraret sicut triticum: Ego autem rogavi pro te, ut non deficiat Fides tua, & tu aliquando conversus confirma fratres tuos. Qui dixit: Domine, tecum paratus sum & in carcerem & in mortem ire. Et ille dixit: Dico tibi Petre, non cantabit hodie gallus donec ter abneges nosse me. Et dixit eis: Quando misi vos sine sacculo & pera & calciamentis, numquid aliquid defuit vobis? At illi dixerunt, nihil. Dixit ergo eis: sed nunc qui habet sacculum, tollat, similiter & peram, sed qui non habet, vendat tunicam suam & emat gladium. Dico enim vobis, quoniam adhuc hoc quod scriptum est oportet impleri in me, & cum injustis deputatus est. Etenim ea quæ sunt de me finem habent. At illi dixerunt: Ecce duo
B gladii hic. At ille dixit eis: Satis est.

De Sermone Domini post cenam, ubi per totum de mysterio Trinitatis. Joan. 14. 15. 16. 17.

CAPUT CXLI.

ET ait Discipulis suis: Non turbetur cor vestrum. Creditis in Deum & in me credite. In domo Patris mei mansiones multæ sunt. Si quominùs dixissem vobis, quia vado parare vobis locum, & si abiero & præparavero vobis locum, iterum venio ad vos & accipiam vos ad me ipsum, ut ubi ego sum & vos sitis, & quò ego vado scitis, & viam scitis. Dicit ei Thomas: Domine, nescimus quò vadis, & quomodò possumus viam scire? Dicit ei Jesus: Ego sum via, veritas & vita: nemo venit ad Patrem nisi per me. Si cognovissetis me, & Patrem meum utique
C cognovissetis, & amodò cognoscetis eum & vidistis eum. Dicit ei Philippus: Domine, ostende nobis Patrem, & sufficit nobis. Dicit ei Jesus: Tanto tempore vobiscum sum, & non cognovistis me. Philippe, qui videt me videt & Patrem meum. Quomodò tu dicis, ostende nobis Patrem. Non credis quia ego in Patre, & Pater in me est? Verba quæ ego loquor vobis, à meipso non loquor: Pater autem in me manens ipse facit opera. Non creditis quia ego in Patre & Pater in me est, alioquin propter opera ipsa credite. Amen amen dico vobis: qui credit in me opera quæ ego facio ipse faciet, & majora horum faciet, quia ego ad Patrem vado. Et quodcunque petieritis Patrem in nomine meo hoc faciam, ut glorificetur Pater in filio: si quid petieritis in nomine meo, hoc faciam. Si diligitis me Mandata mea servate, & ego rogabo Patrem, & alium Paracletum dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum Spiritum veritatis quem mundus non potest accipere, quia non videt eum, nec
D scit eum. Vos autem cognoscetis eum, quia apud vos manebit & in vobis erit. Non relinquam vos orphanos, veniam ad vos. Adhuc modicum & mundus me jam non videt. Vos autem videtis me, quia ego vivo, & vos vivetis. In illo die vos cognoscetis, quia ego in Patre meo, & vos in me, & ego in vobis. Qui habet Mandata mea & servat ea, ille est qui diligit me, qui autem diligit me diligetur à Patre meo, & ego diligam eum, & manifestabo ei me ipsum: Dicit ei Judas, non ille Iscariothis: Domine, quid factum est quia manifestaturus es teipsum nobis, & non mundo? Respondit Jesus & dixit ei: Si quis diligit me, ser-

a Intelligenda est trina negatio Petri velut una negatio continuata, quæ incœpit antequam gallus cantaret, & sic intelligunt Evangelistæ trinam negationem factam antequam gallus cantaret, sed consummata ante secundum galli cantum: ut ponit Marcus, nec repugnat quod Christus utrumque dixerit, nunc ut Marcus ponit, nunc ut alii ad majorem exaggerationem. *b* Intelligendum est quod Joannes propinquus Jesu inclinavit faciem suam ad faciem Jesu ipsum familiariter & silenter interrogans, cui Christus submissè respondit. *c* Dixit hoc permittendo non jubendo nec scelus aperiendo.

d Hoc potest intelligi elevatè vel depressè.

sermonem meum servabit, & Pater meus diliget eum & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Qui non diligit me, sermones meos non servat. Et sermonem quem audistis non est meus, sed ejus qui misit me Patris. Hæc locutus sum vobis apud vos manens. Paracletus autem Spiritus sanctus quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia quæcunque dixero vobis. Pacem relinquo vobis, pa- [A] cem meam do vobis, non quomodò mundus dat, ego do vobis. Non turbetur cor vestrum, neque formidet. Audistis quia dixi vobis, vado & venio ad vos. Si diligeretis me, gauderetis utique, quia ad Patrem vado, quia Pater major me est. Et nunc dixi vobis priusquam fiat, ut cùm factum fuerit credatis. Jam non multa loquar vobiscum. Venit enim Princeps mundi hujus, & in me non habet quicquam, sed ut cognoscat mundus quia diligo Patrem, & sicut Mandatum dedit mihi Pater, sic facio. *a* Surgite eamus hinc. Ego sum vitis vera, & Pater meus agricola est. Omnem palmitem in me non ferentem fructum tollet eum, & omnem qui fert fructum purgabit eum, ut fructum plus afferat. Jam vos mundi estis propter sermonem quem locutus sum vobis, manete in me & ego in vobis. Sicut palmes non potest ferre fructum à semetipso, nisi manserit in vite, sic nec vos nisi in me manseritis. Ego *Joan.* xv. sum vitis, & vos palmites, qui manet in me [B] & ego in eo, hic fert fructum multum, quia sine me nihil potestis facere. Si quis in me non manserit, mittetur foras sicut palmes & arescet, & colligent eum, & in ignem mittent & ardet. Si manseritis in me, & verba mea in vobis manserint, quodcunque volueritis petetis, & fiet vobis: in hoc clarificatus est Pater meus ut fructum plurimum afferatis, & efficiamini mei Discipuli. Sicut dilexit me Pater & ego dilexi vos. Manete in dilectione mea: si Præcepta mea servaveritis, manebitis in dilectione mea, sicut & ego Præcepta Patris mei servavi, & maneo in ejus dilectione. Hæc locutus sum vobis ut gaudium meum in vobis sit, & gaudium vestrum impleatur. Hoc est Præceptum meum ut diligatis invicem sicut dilexi vos. Majorem hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis. Vos amici mei estis, si feceritis quæ ego præcipio vobis. Jam non dicam vos servos, quia servus nescit quid faciat Dominus ejus. Vos autem [C] dixi amicos, quia omnia quæcunque audivi à Patre meo, nota feci vobis. Non vos me elegistis, sed ego elegi vos, & posui vos ut eatis & fructum afferatis, & fructus vester maneat, ut quodcunque petieritis Patrem in nomine meo, det vobis. Hæc mando vobis, ut diligatis invicem. Si mundus vos odit, scitote quia me priorem vobis odio habuit. Si de mundo fuissetis, mundus quod suum erat diligeret: quia verò de mundo non estis, sed ego elegi vos de mundo, propterea odit vos mundus. Mementote sermonis mei quem ego dixi vobis: Non est servus major Domino suo, si me persecuti sunt, & vos persequentur, si sermonem meum servaverint, & vestrum servabunt. Sed hæc omnia facient vobis propter nomen meum, quia nesciunt eum qui misit me. Si non venissem & locutus eis fuissem, peccatum non haberent. Nunc autem excusationem non [D] habent de peccato suo. Qui odit me, odit & Patrem meum. Si opera non fecissem in eis quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent. Nunc autem & viderunt & oderunt me & Patrem meum: sed ut impleatur sermo qui in Lege eorum scriptus est, quia odio habuerunt me gratis. Cùm autem venerit Paracletus quem ego mittam vobis à Patre, Spiritum veritatis, qui à Patre procedit, ille testimonium perhibebit de me & vos testimonium perhibebitis, quia ab initio mecum estis. Hæc locutus sum vobis ut non scandalizemini. Absque synagogis facient vos, sed venit hora ut omnis qui interficit vos, arbitretur obsequium se præstare Deo, & hæc facient vobis, quia non noverunt Patrem, neque me; sed hæc locutus sum vobis, ut cùm venerit hora eorum reminiscamini, quia ego dixi vobis. Hæc autem vobis ab initio non dixi, quia vobiscum eram. Et nunc vado ad eum qui me misit, & nemo ex vobis interrogat me quò vadis? Sed quia hæc locutus sum vobis, tristitia implevit cor vestrum; sed ego veritatem dico vobis. Expedit vobis ut ego vadam. Si enim non abjero, Paracletus non veniet ad vos, si autem abiero, mittam eum ad vos. Et cùm venerit ille, arguet mundum de peccato, & de justitia & de judicio. De peccato quidem, quia non crediderunt in me: de justitia verò; quia ad Patrem vado, & jam non videbitis me: de judicio autem; quia princeps hujus mundi jam judicatus est. Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modò. Cùm autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem. Non enim loquetur à semetipso, sed quæcunque audiet loquetur, & quæ ventura sunt, annunciabit vobis. Ille me clarificabit, quia de meo accipiet & annunciabit vobis. Modicùm & jam non videbitis me, & iterum modicùm & videbitis me, quia vado ad Patrem. Dixerunt ergo ex Discipulis ejus ad invicem: Quid est hoc quod dicit nobis, modicùm & non videbitis me, & iterùm modicùm & videbitis me, quia vado ad Patrem? Dicebant ergo: Quid est hoc quod dicit nobis, modicùm? Nescimus quid loquitur. Cognovit autem Jesus quia volebant eum interrogare, & dixit eis: De hoc quæritis inter vos, quia dixi, modicùm & non videbitis me, & iterùm modicùm & videbitis me. Amen amen dico vobis, quia plorabitis & flebitis vos, mundus autem gaudebit: vos autem contristabimini, sed tristitia vestra vertetur in gaudium. Mulier cùm parit tristitiam habet, quia venit hora ejus. Cùm autem pepererit puerum, jam non meminit pressuræ propter gaudium, quia natus est homo in mundum. Et vos igitur nunc quidem tristitiam habetis. Iterùm autem videbo vos & gaudebit cor vestrum, & gaudium vestrum nemo tollet à vobis, & in die illo non rogabitis quicquam. Amen amen dico vobis, si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis. Usque modò non petistis quicquam in nomine meo: petite & accipietis, ut gaudium vestrum sit plenum. Hæc in proverbiis locutus sum vobis: venit enim hora cùm jam non in proverbiis loquar vobis, sed palam de Patre meo annunciabo vobis. Illo die in nomine meo petetis. Et non dico vobis, quia ego rogabo Patrem de vobis, ipse enim Pater amat vos, quia vos me amastis, & credidistis quia à Deo exivi. Exivi à Patre & veni in mundum, iterum relinquo mundum & vado ad Patrem. Dicunt ei Discipuli ejus: ecce nunc palam loqueris, & proverbium nullum dicis. Nunc scimus quia scis omnia, & non est opus tibi, ut quis te interroget. In hoc cognovimus qui à Deo existi. Respondit eis Jesus: modò creditis. Ecce venit hora & jam venit, ut dispergamini unusquisque in propria, & me solum relinquitis, & non sum solus, quia Pater mecum est. Hæc locutus sum vobis ut in me pacem habeatis. In mundo pressuram habebitis; sed confidite, ego vici mundum. Hæc locutus est Jesus, & sublevatis in cœlum oculis dixit, Pater venit hora, clarifica Filium tuum, ut Filius tuus clarificet te, sicut dedisti ei potestatem omnis carnis: ut omne quod dedisti ei det eis vitam æternam. Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum verum Deum, & quem misisti Jesum Christum. Ego te clarificavi super

a Secundùm aliquos non explicat Evangelista quò iverit Dominus & dixerit sequentia, quia nondum transierat torrentem Cedron.. Nec erat hymnus dictus, nisi velimus uti regula vel anticipationis vel rememorationis.

super terram, opus consummavi quod dedisti mihi ut faciam, & nunc clarifica me, tu Pater, apud temetipsum, claritate quam habui priusquàm mundus esset apud te. Manifestavi nomen tuum hominibus quos dedisti mihi de mundo, tui erant, & mihi eos A dedisti, & sermonem tuum servaverunt, & nunc cognoverunt, quia omnia quæ dedisti mihi, abs te sunt, quia verba quæ dedisti mihi dedi eis, & ipsi acceperunt & cognoverunt verè, quia à te exivi & crediderunt quia tu me misisti. Ego pro eis rogo: non pro mundo rogo, sed pro his ques dedisti mihi, quia tui sunt. Et mea omnia tua sunt, & tua mea sunt, & clarificatus sum in eis. Et jam non sum in mundo: & hi in mundo sunt, & ego ad te venio. Pater sancte, serva eos in nomine tuo quos dedisti mihi, ut sint unum sicut & nos. Cùm essem cum eis, ego servabam eos in nomine tuo, quos dedisti mihi ego custodivi & nemo ex eis periit nisi Filius perditionis, ut scriptura impleatur. Nunc autem ad te venio, & hæc loquor in mundo, ut habeant gaudium meum B impletum in semetipsis. Ego dedi eis sermonem tuum, & mundus eos odio habuit, quia non sunt de mundo, sicut & ego non sum de mundo. Non rogo ut tollas eos de mundo, sed ut serves eos à malo. De mundo non sunt, sicut & ego non sum de mundo. Sanctifica eos in veritate, sermo tuus veritas est. Sicut tu me misisti in mundum, & ego misi eos in mundum, & ego pro ipsis sanctifico meipsum, ut sint & ipsi sanctificati in veritate. Non pro his autem rogo tantùm, sed & pro eis qui credituri sunt per verbum eorum in me, ut omnes unum sint, sicut & ego Pater in te, & tu in me: ut & ipsi in nobis unum sint, ut mundus credat quia tu me misisti. Et ego claritatem quam tu dedisti mihi dedi eis, ut sint unum, sicut & nos unum sumus. Ego in eis & tu in me, ut sint consummati in unum, & cognoscat mundus quia tu me misisti, & dilexisti eos sicut & me dilexisti. Pater quos dedisti mihi volo ut ubi ego sum, & illi sint mecum, ut videant claritatem meam quam dedisti mihi, quia dilexisti me ante C constitutionem mundi. Pater juste, mundus te non cognovit, ego autem te cognovi & hi cognoverunt quia tu me misisti, & notum feci eis nomen tuum, & notum faciam, ut dilectio quâ dilexisti me in ipsis sit & ego in ipsis.

De Oratione Jesu & sua captione. M. 26. R. 14. L. 22. J. 18.

CAPUT CXLII.

HÆc J. cùm dixisset Jesus & M. hymno R. dicto exierunt in montem Oliveti, & L. egressus ibat secundùm consuetudinem in montem Olivarum J. cum Discipulis suis trans torrentem M. R. Cedron, tunc venit cum illis in villam R. prædium M. R. cui nomen Gethsemani. Secuti L. sunt autem eum & Discipuli ejus. Et cum pervenisset ad locum. J. ubi erat hortus in quem introvit ipse & Discipuli ejus. Sciebat & Judas, qui tradebat eum locum, quia fre- D quenter convenerat Jesus illùc cum Discipulis suis, & M. dixit R. Sedete hîc donec M. vadam illuc M. & orem L. & dixit illis orate ne intretis in tentationem. R Et assumit Petrum & Jacobum & Joannem secum M. Assumpto autem Petro & duobus filiis Zebedæi, cœpit M. contristari & mœstus esse, pavere R. & tædere. Tunc M. ait R. illis: Tristis est anima mea usque ad mortem, sustinete hîc & vigilate mecum: & L. ipse avulsus est ab eis quantum est jactus lapidis. Et progressus M. R. pusillùm procidit M. in faciem suam super R. terram & orabat, ut, si fieri posset transiret ab eo hora. Et dixit: Abba Pater omnia possibilia sunt tibi: transfer hunc calicem à me: sed non quod ego volo, sed quod tu. R. orans dicebat: Mi *a* Pater si possibile est, transeat à me calix iste. Verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu. Et venit ad Discipulos suos, & M. invenit R. eos dormientes, & dixit Petro sic: Simon R. dormis? Non M. potuisti R. unâ horâ vigilare mecum? vigilate & orate ut non intretis in tentationem. Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma. Iterum secundò abiit & oravit eundem sermonem dicens. Pater M. mi, si non potest hic calix transire nisi bibam illum, fiat voluntas tua. Et venit M. R. iterùm & invenit eos dormientes. Erant enim oculi eorum gravati & ignorabant R. quid responderent ei. Et relictis M. illis iterum abiit & oravit eundem sermonem. Et positis L. genibus orabat dicens: Pater, si vis transfer calicem istum à me: veruntamen non mea, sed tua voluntus fiat. *b* Apparuit autem illi Angelus de cœlo confortans eum. Et factus in agonia prolixiùs orabat, & factus est sudor ejus sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram. Et cùm surrexisset ab oratione & venisset ad Discipulos suos, invenit eos dormientes præ tristitia, & ait illis: Quid dormitis? dormite jam M. R. & requiescite. Sufficit R. surgite L. & orate, ne intretis in tentationem. Ecce M. appropinquabit R. hora & Filius hominis tradetur in manus peccatorum, surgite eamus. Ecce qui me tradet, propè est. Judas J. ergo cùm accepisset cohortem à Pontificibus & Pharisæis ministros, venit illuc cum laternis & facibus & armis, & M. adhuc R. Jesu loquente, ecce Judas Iscariothis unus ex duodecim & cum eo turba multa cum gladiis & fustibus missi M. à principibus Sacerdotum & Scribis R. & Senioribus M. R. populi. Dederat autem traditor eis signum dicens: Quemcunque osculatus fuero, ipse est tenete eum, & ducite R. cautè, & L. antecedebat eos, & appropinquavit Jesu ut oscularetur eum. Et M cùm venisset R. statim accessit ad eum & ait: Rabbi R. Ave M. Rabbi: & M. osculatus R. est eum. Dixit M. ei Jesus: Amice, ad quid venisti? Juda osculo Filium hominis tradis? Jesus J. itaque sciens omnia quæ ventura erant super eum, processit & dixit eis: quem quæritis? Responderunt ei: Jesum Nazarenum. Dixit eis Jesus: ego sum. Stabat autem & Judas qui tradidit eum cum ipsis. Ut ergo dixit eis Jesus, ego sum: abierunt retrorsùm, & ceciderunt in terram. Iterum ergo eos interrogavit: Quem quæritis? Illi autem dixerunt: Jesum Nazarenum. Respondit Jesus: Dixi vobis quia ego sum: si ergo me quæritis, sinite hos abire, ut impleretur sermo quem dixit, quia quos dedisti mihi, non perdidi ex eis quemquam. *c* Tunc M. accesserunt & manus M. R, injecerunt in Jesum & tenuerunt eum. Videntes L. autem hi qui cum ipso erant, quod futurum erat, dixerunt ei: Domine si percutimus in gladio? Respondens autem Jesus ait: Sinite usque hunc. *d* Simon M. R. ergo Petrus habens gladium eduxit eum & percussit Pontificis summi R. Sacerdotis servum, & abscidit auriculam ejus dexteram. J. Erat autem nomen servo Malchus. Dixit ergo Jesus Petro: Mitte gladium in vaginam. Calicem quem dedit mihi Pater, non vis ut bibam illum. Omnes M. enim qui acceperint gladium, gladio peribunt. An putas quia non possum rogare Patrem meum, & exhibebit mihi modò plusquam duodecim Legiones Angelorum? Quomodò ergo implebuntur Scripturæ? quia sic oportet fieri. At L. cum tetigisset auriculam ejus, sanavit eum. Et respondens Jesus M. in illa hora dixit turbis R. ait illis L. & ad eos qui venerant ad se principes Sacerdotum

a Potest intelligi quod Christus bis ita dixit.

b Probabile est quod fuit Gabriel.

c Intelligendum est postquam Judas osculatus est Jesum, quia præcesserat regressus ad turbam ad quam Jesus processit.

d Intelligendum est quòd non expectata responsione Christi, Petrus percussit.

tum *a* & Magistratus Templi & Seniores, tanquam M. L. ad latronem exiistis cum gladiis & fustibus comprehendere me, cùm quotidie L. fuerim vobiscum in Templo, & sedebam M. docens & non M. me R. tenuistis. Non extendistis manus in me, sed hæc est hora vestra & potestas tenebrarum. Hoc M. autem R. totum factum est ut adimplerentur Scripturæ Prophetarum. Tunc M. Discipuli R. relicto eo omnes fugerunt. Adolescens R. autem quidam sequebatur eum amictus syndone super nudo & tenuerunt eum. Et ille relicta A syndone nudus profugit ab eis. Cohors J. autem & Tribunus & ministri Judæorum comprehenderunt Jesum; & tenentes M. L. ligaverunt eum & adduxerunt eum ad Annam primum, erat enim socer Cayphæ qui erat Pontifex Anni illius. Erat autem Cayphas qui consilium dederat Judæis, quia expedit unum hominem mori pro populo. Et convenerunt R. in unum omnes Sacerdotes, Scribæ & Pharisæi & Seniores.

a Supervenerant forté aliqui cum turba vel post. Vel ideò dicuntur principes venisse, quia miserunt suos.

De missione Jesu ad Annam, & prima negatione Petri. M. 26. R. 14. L. 22. J. 18.

CAPUT CXLIII.

SEQUEBATUR J. autem Jesum Simon Petrus & alius Discipulus. Discipulus autem ille erat notus Pontifici, & introivit cum Jesu in atrium Pontificis. Petrus autem stabat ad ostium foris. Exivit ergo alius Discipulus qui erat notus Pontifici, & dixit ostiariæ, & introduxit Petrum R. Et cùm esset Petrus in atrio deorsùm R. M. venit una ex ancillis J. Dixit ergo Petro ancilla ostiaria summi R. Sacerdotis cùm vidisset Petrum calefacientem se: L. & eum fuisset intuita sedentem ad lumen: Ait & M. tu cum Jesu Nazareno R. Galilæo eras. Nunquid J. & tu ex Discipulis es hominis istius? Et hic L. cum illo erat. At M. ille R. negavit L. illum coram omnibus dicens: Mulier L. non novi illum. Non J. sum, neque R. scio, neque novi quid dicas. Stabant J. autem servi & ministri ad prunas, quia frigus erat, & calefaciebant se. Erat autem cum eis & Petrus stans & calefaciens se. Et R. exivit foras ante atrium, & gallus cantavit. Pontifex J. ergo interrogavit Jesum de Discipulis & de Doctrina ejus. Respondit ei Jesus: Ego palam locutus sum mundo, ego semper docui in Synagoga & in Templo quò omnes Judæi conveniunt, & in occulto locutus sum nihil. Quid me interrogas? interroga eos qui audierunt quæ locutus sum ipsis, ecce hi sciunt quid dixerim ego. Hæc cùm dixisset, unus assistens ministrorum dedit alapam Jesu dicens: Sic respondes Pontifici? Respondit ei Jesus: Si malè locutus sum, testimonium perhibe de malo, si autem benè, quid me cedis? Et misit eum Annas ligatum ad Caypham Pontificem.

De missione Jesu ad Caypham. M. 26. R. 14. L. 22. J. 18.

CAPUT CXLIV.

AC M. illi tenentes Jesum duxerunt illum ad Caypham principem Sacerdotum ubi Scribæ, Seniores & Pharisæi convenerant. Petrus M. R. autem sequebatur eum à longè usque in atrium principis Sacerdotum, & ingressus intrò sedebat cum ministris, ut M. videret finem. Accenso L. autem igne in medio atrio, & circumsedentibus illis, erat Petrus in medio eorum & calefaciebat se ad ignem. Principes autem Sacerdotum & omne Consilium quærebant falsum testimonium contra Jesum ut eum morti traderent, & non inveniebant cum multi falsi testes accessissent, & R. convenientia testimonia non erant, R. & quidam surgentes M. Novissimè autem venerunt duo falsi testes, & R. falsum testimonium ferebant adversùs eum dicentes: Quoniam nos audivimus eum dicentem. Ego dissolvam Templum hoc manufactum, & post triduum aliud non manu factum ædificabo. Hic M. dixit: Possum destruere Templum Dei & post triduum reædificare illud. Et R. non erat conveniens testimonium illorum. Et exurgens summus Sacerdos M. princeps Sacerdotum in medio interrogavit Jesum dicens. Non respondes quicquam ad ea quæ tibi objiciuntur ab his? Ille autem tacebat & nihil respondit. Rursùs summus Sacerdos interrogavit eum & dixit ei: Adjuro M. te per Deum vivum ut dicas nobis si es Christus Filius Dei benedicti. R. Dixit illi Jesus: Tu dixisti, Ego R. sum. Veruntamen M. dico vobis; amodò videbitis M. R. Filium hominis sedentem à dextris virtutis Dei, & venientem in nubibus cœli. Tunc princeps Sacerdotum scidit vestimenta sua dicens: blasphemavit, quid adhuc egemus testibus & desideramus R. testes? Ecce M. nunc R. audistis blasphemiam, quid vobis videtur? qui R. omnes M. condemnaverunt eum reum esse mortis. Et L. viri qui tenebant eum, illudebant B ei. Tunc M. expuerunt R. L. in faciem ejus & velaverunt L. eum cædentes L. eum colaphis R. & L. interrogaverunt M. eum dicentes: Prophetiza nobis, Christe, quis est qui te percussit; & R. ministri eum alapis cædebant, & alia multa blasphemantes dicebant in eum.

De secunda & tertia negatione Petri M. 26. R. 14. L. 22. J. 18.

CAPUT CXLV.

EXEUNTE M. autem Petro januam, rursùs R. cùm vidisset illum alia. M ancilla R. cœpit dicere circumstantibus: Quia hic ex illis est. Hic M. erat cum C Jesu Nazareno, & L. post pusillum alius videns eum dixit: Et tu ex illis es; erat J. autem Simon Petrus stans & calefaciens se Dixerunt ergo ei, nunquid & tu ex Discipulis ejus es? Et iterum negavit cum juramento, quia non novi hominem, & M. post R. pusillum, intervallo L. quasi horæ unius, rursus M. R. qui astabant M. accesserunt ad eum R. M. & dicebant Petro: Verè ex illis es, nam & Galilæus es, & loquela M. tua manifestum te facit. Dixit J. unus ex servis Pontificis cognatus ejus, cujus Petrus abscidit auriculam, nonne ego te vidi in horto cum illo? Ille R. autem cœpit anathematizare, detestari M. & jurare M. R. quia R. nescio hominem istum quem dicitis. Et continuò L. adhuc eo loquente iterùm R. gallus M. R. cantavit L. J. & L. conversus Dominus respexit Petrum. Et M. recordatus L. R. est Petrus verbi Domini sicut dixerat, quòd priusquam gallus cantet bis, R. ter me negabis Et egressus foras, flevit amarè.

D

De tertia conventione Seniorum & traditione Jesu Pilato. M. 27. R. 14. & 15. L. 22. & 23. J. 18. & 19.

CAPUT CXLVI.

MANE M. autem facto, ut factus L. est dies: Consilium M. inierunt omnes *a* principes Sacerdotum

a Intelligendum est quòd bis convenerunt in domum Cayphæ reservato ibidem & à servis custodito non sine contumeliis & flagellis.

tum & Seniores populi adversùs Jesum, ut eum morti traderent. Et adduxerunt L. eum in Consilium suum dicentes: Si tu es Christus, dic nobis. Et ait illis. Si dixero vobis, non credetis mihi, si autem & interrogavero, non respondebitis mihi, neque dimittetis. Ex hoc autem erit filius hominis sedens à dextris virtutis Dei. Dixerunt autem omnes. Tu ergo es Filius Dei, qui ait. Vos dicitis quia ego sum. At A illi dixerunt. Quid adhuc desideramus testimonium, ipsi enim audivimus de ore ejus? Et surgens omnis multitudo eorum, & R. vincientes M. Jesum duxerunt illum ad Pilatum à Caïpha in Prætorium. Erat autem mane, & ipsi non introierunt in Prætorium, ut non contaminarentur, sed ut manducarent Pascha. Exivit ergo ad eos Pilatus foras & vinctum M. adduxerunt & tradiderunt Pontio Pilato Præsidi. Tunc videns Judas qui eum tradidit, quòd damnatus esset, pœnitentiâ ductus retulit xxx. argenteos Principibus Sacerdotum & Senioribus populi dicens: Peccavi, tradens sanguinem justum. At illi dixerunt, quid ad B nos? Tu videris. Et projectis in Templo argenteis recessit, & abiens laqueo se suspendit. Principes autem Sacerdotum acceptis argenteis dixerunt: non licet eos mittere in corbonam, quia pretium sanguinis est. Consilio autem inito emerunt ex illis agrum figuli, in sepulturam peregrinorum: propter hoc vocatus est ager ille Aceldemach, hoc est ager sanguinis usque in hodiernum diem. *a* Tunc adimpletum est quod dictum est per Jeremiam Prophetam dicentem: Et acceperunt xxx. argenteos pretium appretiati quod appretiaverunt à Filiis Israël, & dederunt eos in agrum figuli, sicut constituit mihi Dominus. Jesus autem stetit ante Præsidem. Et J. dixit Præses: quam accusationem affertis adversùs hominem hunc? Responderunt & dixerunt ei: Si non esset hic malefactor, non tibi tradidissemus eum. Dixit ego eis Pilatus: Accipite eum vos, & secundùm Legem vestram judicate eum. Dixerunt ergo Judæi: nobis non licet interficere quemquam, ut Sermo Jesu impleretur quem dixit significans qua morte esset moriturus. Cœperunt L. XXII. autem illum accusare dicentes: hunc inve- C nimus subvertentem gentem nostram, & prohibentem tributa dari Cæsari, & dicentem se Christum Regem esse. Pilatus ergo interrogavit eum dicens: Tu es Rex Judæorum? At ille respondens ait: Tu dixisti. Ait autem Pilatus ad principes Sacerdotum & turbas: Nihil invenio causæ in hoc homine. At illi invalescebant dicentes: commovit populum, docens per universam Judæam incipiens à Galilæa usque huc. Pilatus autem audiens Galilæam, interrogavit si homo Galilæus esset. Et ut cognovit quòd de Herodis Potestate esset, remisit eum ad Herodem qui & ipse Jerosolymis erat illis diebus. Herodes autem viso Jesu gravisus est valdè. Erat enim ex multo tempore cupiens videre eum, eò quòd audierat multa de illo, & sperabat signum aliquod ab eo videre fieri. Interrogabat ergo illum multis sermonibus, at ipse nihil illi respondebat. Stabant etiam principes Sacerdotum & Scribæ constanter accusantes eum. Sprevit autem illum Herodes cum exercitu suo, & illusit indutum veste alba, & remisit ad Pilatum. Et facti sunt amici Herodes & Pilatus in ipsa die: nam antea inimici erant ad invicem. Pilatus autem convocatis D principibus Sacerdotum & Magistratibus & plebe dixit ad illos: Obtulistis mihi hominem hunc quasi avertentem populum: & ecce ego coram vobis interrogans, nullam causam invenio in homine isto, ex his in quibus eum accusatis, sed nec Herodes: nam remisi vos ad illum, & ecce nihil dignum morte actum est ei. Intravit ergo iterum in Prætorium Pilatus, & vocavit Jesum & dixit ei: Tu es Rex Judæorum? Respondit Jesus: A temetipso hoc dicis, an alii tibi dixerunt de me? Respondit Pilatus: Numquid Judæus ego sum? Gens tua & Pontifices tradiderunt te mihi, quid fecisti? Respondit Jesus: Regnum meum non est de hoc mundo. Si ex hoc mundo esset Regnum meum, ministri mei utique decertarent ut non traderer Judæis. Nunc autem Regnum meum non est hinc. Dixit itaque Pilatus: Ergo Rex es tu? Respondit Jesus: Tu dicis, quia Rex sum ego. Ego in hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum, ut testimonium præhibeam veritati. Omnis qui ex veritate est, audit vocem meam. Dixit ei Pilatus: Quid est veritas? Et cùm hoc dixisset, ad Judæos iterùm exivit & dixit eis: Ego nullam causam invenio in eo. Est autem consuetudo vobis ut unum dimittam vobis in Pascha: vultis ergo dimittam vobis Regem Judæorum? L. Exclamavit autem simul universa turba dicens, tolle hunc & dimitte nobis Barrabam. J. Clamabant omnes rursùm dicentes: Non hunc sed Barrabam. Erat autem Barrabas latro, qui L. erat propter seditionem quamdam factam in civitate, & homicidium missus in carcerem. Iterùm ergo Pilatus locutus est ad illos: volens dimittere Jesum. At illi succlamabant dicentes: Crucifige! crucifige illum. Ille autem tertiò dixit ad illos: Quid enim mali fecit iste? nullam causam mortis invenio in eo: corripiam ergo illum & dimittam. Tunc J. XIX. ergo Pilatus apprehendit *a* Jesum & flagellavit & milites plectentes coronam de spinis imposuerunt capiti ejus, & veste purpurea circundederunt eum, & veniebant ad eum & dicebant: Ave Rex Judæorum, & dabant ei alapas. Exiit iterum Pilatus foras, & dixit eis: Ecce adduco eum vobis foras, ut cognoscatis quia in eo nullam causam invenio. Exiit ergo Jesus portans coronam spineam & purpureum vestimentum: & dicit eis Ecce homo. Cùm ergo vidissent eum Pontifices & ministri clamabant dicentes: Crucifige, crucifige eum. Dicit eis Pilatus, Accipite eum vos & crucifigite. Ego enim non invenio in eo causam. Responderunt ei Judæi: Nos Legem habemus, & secundùm Legem debet mori, quia Filium Dei se fecit. Cùm ergo audisset Pilatus hunc sermonem, magis timuit, & ingressus est iterùm in Prætorium, & dicit ad Jesum. Unde es tu? Jesus autem responsum non dedit ei. Dicit ei Pilatus: Mihi non loqueris, nescis quia potestatem habeo crucifigere te, & potestatem habeo dimittere te? Respondit Jesus: Non haberes Potestatem adversùs me ullam, nisi tibi esset datum de super, propterea qui me tradidit tibi, majus peccatum habet. Et ex inde quærebat Pilatus dimittere eum. Judæi autem clamabant dicentes: Si hunc dimittis, non es amicus Cæsaris. Omnis enim qui se Regem facit, contradicit Cæsari. Pilatus ergo cùm audisset hos sermones, adduxit foras Jesum, & sedit pro Tribunali in loco qui dicitur Licostrotos, Hebraicè autem Golgotha. *b* Erat autem Parasceve Paschæ hora quasi sexta. Et dicit Judæis: Ecce Rex vester. Illi autem clamabant dicentes: Tolle tolle, crucifige eum. Dicit eis Pilatus: Regem vestrum crucifigam? Responderunt Pontifices: Non habemus Regem nisi Cæsarem. *c* Et R. XV. accusabant eum summi Sacerdotes in multis M. & cum accusaretur à principibus Sacerdotum & Senioribus populi nihil respondit. Pilatus R. autem rursùs interrogavit eum

a Quamvis hæc Prophetia sit magis in Zacharia, nihilominùs venit in mente Jeremiæ propter aliquam similitudinem quorumdam verborum hìc positorum cum verbis suis, & non curavit mutare quoniam omnes Prophetæ uno spiritu locuti sunt, tanquam si unus Scriptor diversis calamis conscriberet.

a Videntur etiam plures fuisse flagellationes Christi, ut ista quæ facta est ad satisfaciendum Judæis veluti quædam punitio, altera verò juxta Legem Romanorum secundùm quam prius flagellabatur occidendus.

b Probabile est Jesum crucifixum inter tertiam & sextam horam, & quia medium participat extrema. Marcus ponit tertiam, alii sextam vel quasi sextam.

c Intelligendum est multa fuisse facta & dicta & per Pilatum & Judæos, quorum aliqua narrat Evangelista aliter alia, & aliquando talia quæ videntur esse simillima, sicut potuerunt.

eum dicens: Non respondes quicquam, vides in quantis te accusant M. non audis quanta adversùm te dicunt testimonia M. R. Jesus autem ampliùs nihil respondit, ita ut miraretur Pilatus Præses M. vehementer L. R. Per diem autem Festum solebat dimittere illis unum ex vinctis quemcunque petissent. Erat autem qui dicebatur Barrabas, qui cum seditiosis vinctus erat, qui in seditione fecerat homicidium. Et cùm ascendisset turba cœpit rogare sicut semper faciebat illis. Congregatis M. ergo illis dixit Pilatus: Quem vultis dimittam vobis: Barrabam an Jesum qui dicitur Christus? Sciebat enim quòd per invidiam tradidissent summi R. Sacerdotes. Sedente M. autem eo pro Tribunali, misit ad eum uxor ejus dicens: Nihil tibi & justo illi, multa enim passa sum hodie per visum propter eum. Principes autem Sacerdotum & Seniores persuaserunt populis & concitaverunt R. turbam ut M. peterent Barrabam: Jesum verò perderent. Respondens autem Præses ait illis: Quem vultis vobis de duobus dimitti? At illi dixerunt: Barrabam. Dicit illis Pilatus. Quid ergo faciam de Jesu qui dicitur Christus? R. Quid vultis faciam Regi Judæorum: M. dicunt omnes crucifigatur. R. at illi iterùm clamaverunt crucifige eum L. instabant vocibus magnis postulantes ut crucifigeretur & invalescebant voces eorum M. R. Ait illis Præses: Quid enim mali fecit? At illi magis clamabant dicentes, crucifigatur. Videns autem Pilatus quod nihil proficeret, sed magis tumultus fieret, acceptâ aquâ lavit manus coram populo dicens: Innocens ego sum à sanguine justi hujus, vos videritis. Et respondens universus populus dixit: Sanguis ejus super nos & super filios nostros. Adjudicavit L. fieri petitionem eorum. J. Tunc ergo tradidit eis illum M. L. dimisit illis M. Barrabam L. eum qui propter homicidium & seditionem missus fuerat in carcerem quem petebant M. L. Jesum verò *a* flagellatum M. J. tradidit L. voluntati eorum M. J. ut crucifigeretur. Tunc milites Præsidis suscipientes Jesum in Prætorio congregaverunt ad eum universam cohortem, & exuentes eum, chlamidem coccineam circundederunt ei. Et plectentes coronam de spinis, posuerunt super caput ejus, & arundinem in dextera ejus, & genuflexo ante eum illudebant dicentes: Ave Rex Judæorum. Et expuentes in eum acceperunt arundinem, & percutiebant caput ejus. Et postquam illuserunt ei, exuerunt eum chlamidem & induerunt eum vestimentis ejus, & duxerunt eum ut crucifigeretur. Pilatus R. autem volens populo satisfacere, dimisit illis Barrabam, & tradidit eis Jesum flagellis cæsum ut crucifigeretur. Milites autem duxerunt Jesum intrò in Atrium Prætorii, & convocant totam cohortem & induunt eum purpurâ, & imponunt ei plectentes coronam spineam, cœperunt salutare eum dicentes: Ave Rex Judæorum. Et percutiebant caput ejus arundine, & conspuebant eum, & ponentes genua adorabant eum. Et postquam illuserunt ei, exuerunt illum purpurâ, & induerunt illum vestimentis suis.

a Hæc flagellatio videtur eadem cum præcedenti.

De eductione Jesu ad crucem & ejus crucifixione. M. 27. R. 15. L. 23. J. 19.

CAPUT CXLVII.

SUSCEPERUNT J. autem Jesum & eduxerunt eum & bajulans sibi crucem, exivit in eum qui dicitur Calvariæ locum, Hebraicè Golgotha. Et cum ducerent eum, M. exeuntes invenerunt R. quemdam prætereuntem M. hominem nomine M. R. L. Symonem Cyrenæum venientem de villa Patrem R. Alexandri & Rufi. Hunc M. angariaverunt apprehenderunt M. R. ut tolleret crucem ejus, & L. imposuerunt illi crucem portare post Jesum. Sequebatur autem illum turba multa populi & mulierum, quæ plangebant & lamentabantur eum. Conversus autem ad illas Jesus dixit: Filiæ Jerusalem nolite flere super me, sed super vos ipsas flete & super filios vestros. Quoniam ecce venient dies in quibus dicent: Beatæ steriles & ventres qui non genuerunt, & ubera quæ non lactaverunt. Tunc incipient dicere montibus, cadite super nos, & collibus, cooperite nos, quia si in viridi ligno hoc faciunt, in arido quid fiet? Ducebantur autem & alii duo nequam cum eo ut interficerentur. Et M. venerunt R. & perducunt eum M. R. L. J. in locum qui dicitur Golgotha, quod est Calvariæ locus. *a* Et dederunt ei vinum myrrhatum M. R. bibere M. cum felle mixtum, & cùm gustasset, noluit bibere, & non R. accepit. Ibi L. crucifixerunt eum J. M. R. L. cum eo alios duos L. M. R. latrones, unum à dextris & alterum à sinistris, hinc J. & hinc, medium autem Jesum. Et R. impleta est Scriptura quæ dicit: & cum impiis deputatus est. Jesus L. autem dicebat: Pater dimitte illis, non enim sciunt quid faciunt. M. Et sedentes servabant eum & imposuerunt super caput ejus causam ejus scriptam. Scripsit J. autem & Pilatus L. titulum causæ R. ejus, & posuit super crucem, super caput M. ejus. Erat L. autem superscriptio scripta super illum litteris Græcis, Latinis & Hebraïcis: Hic M. est Jesus Nazarenus L. Rex M. R. Judæorum L. J. Hunc L. ergo titulum multi legerunt Judæorum, quia propè civitatem erat locus ubi crucifixus est Jesus, & erat Hebraïcè, Græcè & Latine scriptus. Dicebant ergo Pilato Pontifices Judæorum: noli scribere Rex Judæorum, sed quia ipse dixit, Rex sum Judæorum. Respondit Pilatus: Quod scripsi scripsi. Milites ergo cùm crucifixissent eum, acceperunt vestimenta ejus & fecerunt quatuor partes, unicuique militi partem & tunicam. Erat autem tunica inconsutilis desuper contexta per totum. Dixerunt ergo ad invicem. Non scindamus eam, sed sortiamur de ea cujus sit, ut Scriptura impleretur dicens. Partiti sunt vestimenta mea sibi, & in vestem meam miserunt sortem, & milites quidem hæc fecerunt: erat autem hora tertia & crucifixerunt eum.

a Bis datum est, vel hæc est præoccupatio per M. R. & L.

De irrisione Jesu in cruce & de verbis ejus & signis post mortem. M. 27. R. 15. L. 23. & J. 19.

CAPUT CXLVIII.

PRÆTEREUNTES autem blasphemabant eum, moventes capita sua & dicentes. *a* Vah qui destruis Templum Dei, & in triduo illud reædificas, salva te ipsum: si Filius Dei es, descende de cruce. Similiter & principes Sacerdotum R. Summi Sacerdotes M. R. illudentes, ad alterutrum cum Scribis & Senioribus dicebant: Alios salvos fecit, seipsum non potest salvum facere. Si Rex Israël est, descendat nunc de cruce ut videamus, & credimus ei. Confidit in Deo, liberet eum si vult, dixit enim, quia Filius Dei sum. Ipsum autem & latrones qui crucifixi erant cum eo, improperabant ei & conviciabantur R. L. stabat populus expectans, & deridebant illum Principes cum eis dicentes: Alios salvos fecit, seipsum salvum faciat, si hic est Christus Dei electus. Illudebant autem ei & milites accedentes & acetum offerentes illi & dicentes: si tu es Rex Judæorum, salvum te fac. *b* Unus autem ex his qui pendebant latronibus, blasphemabat eum dicens. Si tu es Christus, salvum fac te ipsum & nos. Re-

a Ultra glossam prædictam videatur Augustinus, qui refert hoc dictum R. ad crucifixionem linguarum, & ita ponitur hic per rememorationem.

b Potuit sic fuisse in principio, scilicet unus conversus est. Vel est modus loquendi quo factum unius refertur ad plures.

Respondens autem alter, increpabat eum dicens: Neque tu times Deum, qui in eadem damnatione es, & nos quidem justè, nam digna factis recipimus, hic verò nihil mali gessit. Et dicebat ad Jesum: Domine, memento mei dum veneris in regnum tuum. Et dixit illi Jesus: Amen dico tibi, hodie mecum eris in Paradiso. Erat autem ferè hora sexta. Stabat J. autem juxta crucem Jesu Maria Mater ejus & soror Matris
A ejus Maria Cleophe & Maria Magdalene. Cùm vidisset ergo Jesus Matrem & Discipulum stantem quem diligebat, dixit Matri suæ: Mulier, ecce Filius tuus. Deinde dicit Discipulo, ecce Mater tua: & ex illa hora accepit eam Discipulus in sua. A M. sexta R. L. autem hora tenebræ factæ sunt super universam terram usque ad horam nonam, & obscuratus est sol. Et M. circa R. horam nonam exclamavit Jesus voce magna dicens: Heli, Heli, lamazabatani, R. quod est interpretatum M. hoc est, M. R. Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me? Quidam autem illic stantes & audientes dicebant: Heliam vocat iste. Et continuò currens unus ex eis, acceptam spongiam implevit aceto, & imposuit M. arundini R. calamo dabat ei M. potum M. R. bibere. M. Ceteri verò dicebant: Sine, videamus an veniat Helias liberans eum R. ad deponendum eum. J. Postea sciens Jesus quia jam omnia consummata sunt, ut consummaretur Scriptura dixit, sitio. Vas ergo positum erat aceto plenum. Illi autem spongiam aceto plenam hysopo circumponentes, obtulerunt ori ejus. Cùm ergo accepisset Jesus acetum, dixit consummatum est. Et L. clamans voce magna Jesus ait: Pater in manus tuas commendo spiritum meum, & hæc dicens expiravit R. L. & inclinato J. capite tradidit & emisit M. spiritum. Et M. ecce R. velum Templi scissum est in duas partes à summo usque deorsum. Et M. terra mota est, & petræ scissæ, & monumenta aperta sunt. a Et multa corpora Sanctorum qui dormierant, resurrexerunt. Et exeuntes de monumentis post resurrectionem ejus venerunt in civitatem sanctam, & apparuerunt multis. Centurio autem R. qui ex adverso stabat M. L. videns L. quod factum erat & qui cum eo erant custodientes Jesum, viso terræ motu & his quæ fiebant, & quia sic clamans expirasset, timuerunt valdè, dicentes, verè Filius Dei erat iste. Et glorificavit L. Deum Centurio dicens; Verè hic homo justus erat, R. filius Dei erat L. & omnis turba eorum qui simul aderant ad spectaculum istud, &
C videbant quæ fiebant percutientes pectora sua revertebantur. Stabant autem omnes noti ejus à longè. Erant M. autem R. & ibi mulieres multæ de longè aspicientes L. M. quæ secutæ eum erant a Galilæa L. hæc videntes M. R. inter quas erat Maria Magdalene & Maria Jacobi minoris & Joseph mater, & Salome & mater filiorum Zebedæi. Et cùm essent in Galilæa, sequebantur eum, & ministrabant ei, & aliæ multæ quæ simul ascenderant cum eo Jerosolymam.

a Dubium est an modò vel die Resurrectionis resurrexerint, & si rursùs obierunt.

De sepultura Domini. M. 27. R. 15. L. 23. J. 19.

CAPUT CXLIX.

JUDÆI J. ergo quoniam Parasceve erat ut non re-
D manerent in cruce corpora Sabbato. Erat enim magnus dies ille Sabbati, rogaverunt Pilatum ut frangerentur eorum crura & tollerentur. Venerunt ergo milites & primi quidem fregerunt crura & alterius qui crucifixus est cum eo. Ad Jesum autem cùm venissent, ut viderunt eum jam mortuum, non fregerunt ejus crura, sed unus militum lanceâ latus ejus aperuit, & continuò exivit sanguis & aqua. Et qui vidit testimonium perhibuit, & verum est testimonium ejus. Et ille scit quia vera dicit, ut & vos credatis. Facta sunt enim hæc ut Scriptura impleretur: Os non comminuetis ex eo. Et iterùm alia Scriptura dicit: Videbunt in quem transfixerunt. Post hæc autem. Cum M. R. sero autem factum esset, quia R. erat Parasceve quod est ante Sabbatum venit M. quidam homo dives ab Arimathia, nomine Joseph, nobilis R. decurio, vir L. bonus & justus. Hic non consenserat consilio & actibus eorum, qui expectabat & ipse regnum Dei. Et M. Discipulus J. erat Jesu, occultus L. autem propter metum Judæorum, M. L. hic accessit R. & audacter introivit ad Pilatum & petiit J. rogavit ut tolleret M. R. L. J. corpns Jesu. Pilatus autem mirabatur si jam obiisset, & accersito Centurione interrogavit eum si jam mortuus esset, & cùm cognovisset à Centurione, donavit & jussit M. Permisit J. Pilatus M. reddi corpus Jesu. J. Venit ergo & tulit corpus Jesu M. & accepto corpore Joseph R. mercatus sindonem & deponens eum L. depositum M. R. L. involvit syndone munda. M. Venit J. autem & Nicodemus qui venerat ad Jesum nocte primùm ferens mixturam myrrhæ & aloës libras quasi centum. Acceperunt ergo corpus Jesu & ligaverunt linteis illud cum aromatibus, sicut mos est Judæis sepelire. Erat autem in
B loco ubi crucifixus est hortus, & in horto monumentum novum. Et M. posuit eum Joseph in monumento suo novo quod excidit in petra, In L. J. quo nondum quisquam positus fuerat. Ibi ergo R propter Parascevem Judæorum, quia juxta erat monumentum, posuerunt Jesum. Et advolvit M. Joseph saxum magnum ad ostium monumenti, & abiit. Maria R. autem Magdalene & Maria Joseph M. & altera Maria erant ibi R. aspiciebant ubi poneretur, sedentes M. contra sepulchrum. Et L. dies erat Parasceves & Sabbatum illucescebat. Subsecutæ autem mulieres quæ cum ipso venerunt de Galilæa viderunt monumentum, & quemadmodùm erat positum corpus ejus. Et revertentes paraverunt aromata & unguenta, & Sabbato quidem siluerunt secundùm Mandatum. Altera M. autem die quæ est post Parascevem convenerunt Principes Sacerdotum & Pharisæi ad Pilatum dicentes: Domine recordati sumus, quia seductor ille dixit adhuc vivens, post tres dies resurgam. Jube ergo custodiri sepulchrum usque in diem tertium. Ne fortè veniant Discipuli ejus & furentur eum, & dicant plebi, surrexit à mortuis; & erit novissimus error pejor priore. Ait illis Pilatus: Habetis custodiam, ite, custodite sicut scitis, illi autem abeuntes munierunt sepulchrum, signantes lapidem cum custodibus.

De resurrectione Domini per totum. Et continet multas rubricellas pro multitudine gestorum. M. 28. R. 16. L. 24. & J. 20. & 21.

CAPUT CL.

VESPERE M. autem Sabbathi quæ lucessit in prima Sabbati: venit Maria Magdalena & altera Maria videre sepulchrum. Et ecce terræ motus factus est magnus. Angelus autem Domini descendit de cœlo. Et accedens revolvit lapidem & sedebat super eum. Erat autem aspectus ejus sicut fulgur: & vestimenta ejus sicut nix. Præ timore autem ejus exterriti sunt custodes: & facti sunt velut mortui. R. Cum transisset Sabbatum Maria Magdalene & Maria Jacobi & Salome emerunt aromata ut venientes ungerent Jesum. Et valde mane una Sabbatorum veniunt ad monumentum orto jam sole. L. portantes quæ paraverunt aromata R. Et dicebant ad invicem: Quis revolvet nobis lapidem ab ostio monumenti? Et respici-

picientes viderunt revolutum lapidem. Erat quippe magnus valdè. L. Et ingressæ non invenerunt corpus Domini Jesu M. Respondens M. autem Angelus dixit mulieribus: Nolite timere vos, scio enim quòd Jesum qui crucifixus est quæritis, non est hic, surrexit enim sicut dixit. Et introëuntes R. in monumentum viderunt juvenem sedentem in dextris coopertum stolâ candidâ, & obstupuerunt, qui dicit illis: Nolite expavescere: Jesum quæritis Nazarenum crucifixum, non est hic: Ecce locus ubi A posuerunt eum, sed ite, dicite Discipulis ejus & Petro, quia præcedet vos in Galilæam ibi eum videbitis sicut dixit vobis. Et L. factum est, dum mente essent consternatæ de isto, ecce duo viri steterunt secus illas in veste fulgenti. Cum autem timerent & declinarent vultum in terram, dixerunt ad illas: Quid quæritis viventem cum mortuis. Non est hìc, surrexit. Recordamini qualiter locutus est vobis cùm adhuc in Galilæa esset dicens, quia oportet Filium hominis tradi in manus hominum peccatorum & crucifigi, & tertia die resurgere. Et recordatæ sunt verborum ejus. L. Et egressæ a monumento nuntiaverunt hæc omnia illis undecim & ceteris omnibus R. At illæ exeuntes fugerunt de monumento: invaserat eas enim tremor & pavor & nemini quicquam dixerunt, timebant enim. Una J. xx. autem Sabbati Maria Magdalene venit mane cùm adhuc tenebræ B essent ad monumentum. Et vidit revolutum lapidem à monumento. Cucurrit ergo & venit ad Simonem Petrum & ad alium Discipulum quem diligebat Jesus, & dixit eis: tulerunt Dominum meum, & nescio vbi posuerunt eum. Exivit ergo Petrus & ille alius Discipulus quem diligebat Jesus, & venerunt ad monumentum. Currebant ergo duo simul, & ille alius Discipulus præcucurrit citiùs Petro, & venit primus ad monumentum. Et cùm se inclinasset vidit linteamina posita, non tamen introivit. Venit ergo Simon Petrus sequens eum & introivit in monumentum, & vidit linteamina posita & sudarium quod fuerat super caput ejus, non cum linteaminibus positum, sed separatim involutum in unum locum. Tunc ergo introivit, & ille Discipulus qui venit primus ad monumentum & vidit & credidit. Nondum enim sciebant Scripturam, quia oportebat eum è mortuis C resurgere. Abierunt ergo iterum ad semetipsos Discipuli. Maria autem stabat ad monumentum foris plorans. Dum ergo fleret, inclinavit se & prospexit in monumentum, & vidit duos Angelos in albis sedentes, unum ad caput, & unum ad pedes, ubi positum fuerat corpus Jesu. Dicunt ei illi: Mulier quid ploras? Dicit eis, quia tulerunt Dominum meum, & nescio ubi posuerunt eum. Hæc cum dixisset conversa est retrorsum, & vidit Jesum stantem & non sciebat quia Jesus est. Dicit ei Jesus: mulier quid ploras, quem quæris? Illa existimans quia hortulanus esset, dicit ei: Domine, si tu sustulisti illum, dicito mihi ubi posuisti eum, & ego eum tollam? Dicit ei Jesus: Maria. Conversa illa dicit ei: Rabboni, quòd dicitur Magister. Dicit ei Jesus: Noli me tangere, nondum enim ascendi ad Patrem meum. Vade autem ad fratres meos & dic eis: Ascendo ad Patrem meum & Patrem vestrum, Deum meum & Deum vestrum. Et M. mulieres exiverunt citò de monumento cum timore & gaudio magno, currentes nunciare Discipulis suis. Et ecce Jesus occurit illis, dicens: Avete. Illæ autem accesserunt & tenuerunt D pedes ejus & adoraverunt eum. Tunc ait illis Jesus: Nolite timere. Ite, nunciate fratribus meis ut eant in Galilæam, ibi me videbunt. Quæ cum abiissent ecce quidam de custodibus venerunt in civitatem & nunciaverunt principibus Sacerdotum omnia quæ facta fuerant. Et congregati cum Senioribus, consilio accepto, pecuniam copiosam dederunt militibus dicentes: Dicite quia Discipuli ejus nocte venerunt & furati sunt eum, nobis dormientibus, & si hoc auditum fuerit à Præside nos suadebimus ei, & securos vos faciemus. At illi acceptâ pecunia, fecerunt sicut erant edocti. Et divulgatum est verbum istud apud Judæos, usque in hodiernum diem. Surgens R. autem Jesus mane prima Sabbati apparuit primo Mariæ Magdalene de qua ejecerat septem dæmonia. Et R. illa vadens nunciavit his qui cum eo fuerant lugentibus & flentibus. Venit J. enim Maria Magdalene annuncians Discipulis, quia vidi Dominum, & hæc dixit mihi. At R. illi audientes, quia viveret, & visus esset ab ea, non crediderunt. Erant L. autem Maria Magdalena & Joanna, & Maria Jacobi, & ceteræ quæ cum eis erant, quæ dicebant ad Apostolos hæc. Quæ regressæ à monumento nunciaverunt hæc omnia illis XI. & ceteris omnibus. Et visa sunt ante illos sicut deliramentum verba ista, & non credebant illis. Petrus autem surgens cucurrit ad monumentum, & procumbens vidit linteamina sola posita, & abiit secum mirans quod factum fuerat. R. Post hæc autem duobus ex eis ambulantibus ostensus est in alia effigie euntibus in villam L. Et ecce duo ex illis ibant ipsa die in castellum quod erat in spatio stadiorum LX. ab Jerusalem, nomine Emaüs, & ipsi loquebantur ad invicem de his omnibus quæ acciderant. Et factum est dum fabularentur in via & secum quærerent, & ipse Jesus appropinquans ibat cum illis. Oculi autem eorum tenebantur ne eum agnoscerent. Et ait ad illos: qui sunt hi sermones quos confertis ad invicem ambulantes, & estis tristes: Et respodens unus, cui nomen Cleophas dixit: tu solus peregrinus es in Jerusalem, & non cognovisti quæ facta sunt in illa his diebus. Quibus ille dixit: Quæ? Et dixerunt. De Jesu Nazareno qui fuit vir Propheta, potens in opere & sermone coram Deo & omni populo. Et quomodò tradiderunt eum summi Sacerdotes & Principes nostri in damnationem mortis & crucifixerunt eum. Nos autem sperabamus qnod ipse esset redempturus Israël. Et nunc super hæc omnia, tertia dies est quo hæc facta sunt. Sed & mulieres quædam ex nostris terruerunt nos, quæ ante lucem fuerunt ad monumentum, & non invento corpore ejus venerunt dicentes, se etiam visionem Angelorum vidisse, qui dicunt eum vivere. Et abierunt quidam ex nostris ad monumentum, & ita invenerunt sicut mulieres dixerunt, ipsum verò non invenerunt. Et ipse dixit ad eos: O stulti & tardi corde ad credendum in omnibus quæ locuti sunt Prophetæ: Nonne sic oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam? Et incipiens à Moyse & omnibus Prophetis, interpretabatur illis in omnibus Scripturis quæ de ipso erant. Et appropinquaverunt castello quo ibant, & ipse se finxit longiùs ire. Et coëgerunt illum, dicentes: Mane nobiscum, quoniam advesperascit, & inclinata est jam dies, & intravit cum illis. Et factum est cum recumberet cum illis, accepit panem & benedixit, ac fregit, & porrigebat illis. Et aperti sunt oculi eorum & cognoverunt eum, & ipse evanuit ex oculis eorum. Et dixerunt ad invicem: Nonne cor nostrum ardens erat in nobis dùm loqueretur nobis in via, & aperiret nobis Scripturas? Et surgentes eadem hora regressi sunt in Jerusalem. Et invenerunt congregatos XI. & eos qui cum ipsis erant, dicentes quia surrexit [a] Dominus verè & apparuit Simoni, & ipsi narrabant quæ gesta erant in via & quomodò cognoverunt eum in fractione panis. Et R. illi euntes nuntiaverunt ceteris. Nec illi crediderunt. Dùm L. hæc loquerentur, Jesus stetit in medio eorum, & dicit eis. Pax vobis, ego sum, nolite timere. Conturbati verò & conterriti existimabant se spiritum videre. [b] Et dixit eis: Quid turbati estis & cogitationes ascendunt in corda vestra? Videte manus meas,

[a] Patet hìc quod apparuerat Simoni.

[b] Intelligendum est non de omnibus sed de aliquibus; inter quos Thomas fuit, qui egressus, propterea non vidit illo die Christum cum aliis, in quinta apparitione.

& pe-

& pedes meos quia ego ipse sum: palpate & videte, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere. Et cùm hoc dixisset, ostendit eis manus & pedes. Adhuc autem illis non credentibus & mirantibus præ gaudio dixit: Habetis hîc aliquid quod manducetur? At illi obtulerunt ei partem piscis assi & favum mellis. Et cum manducasset coram eis, sumens reliquias dedit eis, & dixit ad eos: Hæc sunt verba quæ locutus sum ad vos, cùm adhuc essem vobiscum, quoniam necesse est implere omnia quæ scripta sunt in Lege Moysi, & Prophetis, & Psalmis de me. Tunc aperuit illis sensum ut intelligerent Scripturas: & dixit eis, quoniam sic scriptum est, A & sic oportebat Christum pati & resurgere à mortuis tertia die, & prædicare in nomine ejus pœnitentiam & remissionem peccatorum in omnes gentes, incipientibus ab Jerosolyma. Vos autem estis testes horum, & ego mittam promissum Patris meis in vos. Vos autem sedete in civitate quoad usque induamini virtute ex alto J. Cum J. serò ergo esset die illa una Sabbatorum, & fores essent clausæ ubi erant Discipuli congregati propter metum Judæorum, venit Jesus. & stetit in medio, & dixit eis: Pax vobis. Et cùm hoc dixisset, ostendit eis manus & latus. Gavisi sunt ergo Discipuli, viso Domino. Dixit ergo eis iterum Jesus: Pax vobis. Sicut misit me Pater & ego mitto vos. Hoc cum dixisset, insufflavit & dixit eis: Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt. Thomas autem unus ex duodecim, qui dicitur Didimus, non erat cum eis quando venit Jesus. B Dixerunt ergo ei alii Discipuli: vidimus Dominum. Ille autem dixit. Nisi videro in manibus ejus fixuram clavorum, & mittam digitum meum in locum clavorum & mittam manum meam in latus ejus, non credam. Et post dies octo iterum erant Discipuli ejus intùs, & Thomas cum eis. Venit Jesus januis clausis & stetit in medio, & dixit: Pax vobis. Deinde dixit Thomæ: Infer digitum tuum huc, & vide manus meas, & affer manum tuam, & mitte in latus meum & noli esse incredulus, sed fidelis. Respondit Thomas & dixit ei: Dominus meus & Deus meus. Dicit ei Jesus: Quia vidisti me Thoma credidisti: beati qui non viderunt & crediderunt. Multa quidem & alia signa fecit Jesus in conspectu Discipulorum suorum quæ non sunt scripta in Libro hoc. Hæc autem scripta sunt ut credatis quia Jesus Christus est Filius C Dei, & ut credentes vitam habeatis in nomine ejus. Posteà manifestavit se iterùm Jesus ad mare Tiberiadis, manifestavit autem sic: Erant simul Simon Petrus & Thomas qui dicitur Didimus, & Nathanaël qui erat à Chana Galilææ & filii Zebedæi & alii ex Discipulis ejus duo. Dicit eis Simon Petrus: Vado piscari. Dicunt ei: venimus & nos tecum. Et exierunt & ascenderunt in navim, & illa nocte nihil prendiderunt. Mane autem jam facto, stetit Jesus in litore, non tamen cognoverunt Discipuli quia Jesus est. Dixit ergò eis Jesus: Pueri nunquid pulmentarium habetis? Responderunt ei, non. Dixit eis: Mittite in dextram navigii rete & invenietis. Miserunt ergo rete, & jam non valebant trahere præ multitudine piscium. Dicit ergo Discipulus ille quem diligebat Jesus Petro: Dominus est. Simon Petrus cùm audisset quia Dominus est, tunicâ succinxit se. Erat enim nudus & misit se in mare. Alii autem Disci- D puli navigio venerunt, non enim longè erant à terrâ, sed quasi cubitis ducentis trahentes rete piscium. Ut ergo descenderunt in terram, viderunt prunas positas, & piscem superpositum & panem. Dicit eis Jesus: Afferte de piscibus quos prendidistis nunc. Ascendit autem Simon Petrus, & traxit rete plenum magnis piscibus centum quinquaginta tribus. Et cùm tanti essent, non est scissum rete. Dicit eis Jesus: Venite prandete. Et nemo audebat discumbentium interrogare eum. Tu quis es? scientes quia Dominus est. Et venit Jesus & accepit panem & dabat eis, & piscem similiter. Hoc jam tertiò manifestatus est Jesus Discipulis suis cum resurrexisset à mortuis. Cùm ergo prandidissent dicit Simoni Petro Jesus: Simon Joannis diligis me plus his? Dicit ei: Etiam Domine tu scis, quia amo te. Dicit ei, pasce agnos meos. Dicit ei iterum: Simon Joannes diligis me? Ait ille: Etiam Domine tu scis quia amo te. Dicit ei, pasce agnos meos. Dicit ei tertiò: Simon Joannis amas me? Contristatus est Petrus, quia dixit tertiò, amas me? Et dicit: Domine tu omnia scis, tu scis quia amo te. Dicit ei, pasce oves meas. Amen amen dico tibi, cùm esses junior cingebas te, & ambulabas ubi volebas. Cùm autem senueris, extendes manus tuas & alius te cinget & ducet quò tu non vis. Hoc autem dixit, significans qua morte clarificaturus esset Deum. Et cum hoc dixisset, dixit ei: sequere me. Conversus Petrus vidit illum Discipulum quem diligebat Jesus sequentem, qui & recubuit in cena super pectus ejus & dixit: Domine, quis est qui tradet te? Hunc ergo cum vidisset Petrus, dixit Jesu: Domine, hic autem quid? Dicit ei Jesus: Sic eum volo manere donec veniam, quid ad te? tu me sequere. Exivit ergo sermo iste inter fratres, quia Discipulus ille non moritur. Et non dixit Jesus quia non moritur. Sed sic eum volo manere, quid ad te? Hic est Discipulus ille qui testimonium perhibet de his & scripsit hæc, & scimus quia verum est testimonium ejus. *a* Undecim M. autem Discipuli abierunt in Galilæam in montem ubi constituerat illis Jesus. Et videntes adoraverunt: quidam autem dubitaverunt. Et accedens Jesus locutus est eis dicens: Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra. Euntes docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filii & Spiritus sancti. Docete eos servare omnia quæcunque mandavi vobis. Et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi. Novissimè R. autem *b* recumbentibus. XI. apparuit illis Jesus, & exprobravit incredulitatem illorum & duritiam cordis: quia his qui viderant eum resurrexisse non crediderunt. Et dixit eis: Euntes in mundum universum, prædicate Evangelium omni creaturæ. Qui crediderit & baptizatus fuerit, salvus erit, qui verò non crediderit, condemnabitur. Signa autem eos qui crediderint hæc sequentur: In nomine meo dæmonia ejicient, linguis loquentur novis, serpentes tollent, & si mortiferum quid biberint, non eos nocebit: Super ægros manus imponent & benè habebunt. Eduxit L. autem eos foras in Bethaniam, & elevatis manibus suis; benedixit eis. Et factum est dum benediceret illis, recessit ab eis & ferebatur in cœlum. Et R. Dominus quidem Jesus postquam locutus est eis assumptus est in cœlum, & sedet à dextris Dei. Et L. ipsi adorantes regressi sunt Jerusalem cum gaudio magno. Et erant semper in templo laudantes & benedicentes Deum. Illi R. autem profecti prædicaverunt ubique, Domino cooperante & sermonem confirmante sequentibus signis. Sunt J. autem & alia multa quæ fecit Jesus, quæ si scribantur per singula: nec ipsum arbitror mundum capere posse eos qui scribendi sunt Libros.

a Probabile est multos alios ibi fuisse ab XI. sicut Apostolus loquitur quòd apparuit plusquam quingentis fratribus simul, in quibus aliqui potuerunt dubitare, vel non credidisse illis qui videbant.

b Videtur apud Lucam hæc apparitio fuisse facta in die Paschæ: ubi vigilanter intendatur aliorum simul Evangelistarum narratio supplementum eorum quæ Lucas omisit, non ex ignorantia, sicut patet. *Actuum* I. ubi narrat se præbuisse vivum in multis argumentis per dies quadraginta.

FINIS.

JOANNIS GERSONII
Doctoris & Cancellarii Parisiensis,

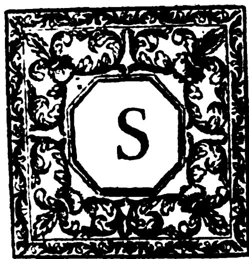
LECTIONES DUÆ
PERUTILES
SUPER MARCUM.

MONITUM.

Hæ Lectiones ad commendationem propositi nostri & voti multùm faciunt, & valent. Scriptæ in secessu; ut patet ex his verbis Lectionis secundæ. Placuit itaque paternæ Providentiæ supremæ Majestatis, me per aliquot jam tempora in deserto tribulationis & cujusdam solitudinis collocare.

Collat. ad Codd. MSS. Victorin. 699. & Navarr. unum.

LECTIO PRIMA.

ICUT scriptum est in Isaïa Propheta : Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam qui præparabit viam tuam ante te, Marc. I. 2. Textus præsens hodiernæ lectionis secundùm diversas punctuationes & postillarum sententias ad præcedentia & subsequentia variè coaptatur: nam quia autoritas ista, *Ecce ego mitto Angelum meum*, non de Isaïa sed de Malachia, *Malach.* III. I. sumpta est, referri posse dixerunt quidam hanc particulam *sicut scriptum est in Isaïa Propheta*, ad illud quod immediatè præmittitur, tanquam in ejus confirmationem atque fulcimentum, ut sit sensus. *Initium Evangelii Jesu Christi Filii Dei*, id est qui fuit Filius Dei. Et quasi parum sibi, absque Prophetico testimonio, istud posuisse, addidit, *sicut scriptum est in Isaïa Propheta.* Potest enim ab hoc Propheta trahi Christum fuisse Deum, atque Dei Filium, vel quia vocatus est *Emanuel*, Isaïæ VIII. 8. & LIII. 8. *Generationem ejus quis enarrabit ?* De æterna ejus à Patre productione dictum est, & ex primo Capitulo & aliis ibidem elicitur.

Dissolvitur hoc modo impia Porphyrii hæretici blasphemia, quâ nisus est probare Evangelistam nostrum damnare mendacii; quia illud quod dictum est, neque tamen coarctat talis objectio ut ad hanc expositionem fugiamus. Constat itaque Prophetas omnes uno & eodem Spiritu suas contexuisse Prophetias, ac proinde quod unus posuit (quia non tàm ipse quàm Spiritus sanctus loquebatur) potest ab altero (qui similiter est Spiritus sancti instrumentum) intelligi quodammodò dictum seu positum, & si non explicitè, tamen implicitè. Dicunt igitur alii vel iidem aliter, duas in textu particulas à duobus Prophetis excerptas.

Prima est Malachiæ tàm sensu quàm verbis. Secunda est Isaïæ (quæ cum prima similem satis explicat A sententiam) ubi dicitur *Vox*. Et quoniam Isaïas principalior fuit atque famosior & legentibus notior, quia insuper finis plerumque rem totam denominat; placuit Evangelistæ nostro, qui etiam brevitati studebat, non duos Prophetas, sed unum & hunc majorem nominare.

Et sub hoc sensu recepit Ecclesia, sive originale Marci Evangelium sic habuerit, ut tenet Beda in commento, sive à quibusdam non rectè scribentibus additum fuerit, quemadmodùm sensisse videtur Hieronymus super Psalmos. Incipit igitur secundùm hunc expositionis modum Evangelista noster suam texere rationem: ubi notandum occurrit quod ait in Commento. Scripturus, inquit, Evangelium Marcus congruè primò ponit omnium testimonia Prophetarum qui hoc futurum præcinebant ut eo cunctis vera & sine scrupulo dubietatis sustinenda quæ scriberet, intimaret; quo hæc à Prophetis Spiritu sancto impletis anteà præscita & prædicta esse monstraret, simulque uno eodemque Evangelii sui principio, & Judæos qui Legem ac Prophetas susceperant, ad suscipiendum Evangelii sacramenta quæ ipsorum Prophetæ prædixerant B instituit. Et gentiles qui per omnia Evangelii præconia ad Deum venerant, ad autoritatem quoque Legis & Prophetarum suscipiendam venerandamque provocaret.

Hîc instruimur dicta nostra sacrarum Scripturarum testimoniis roborare, quia parum ignitum est, & minus efficax verbum quod non incaluerit & fulcitum fuerit ab eloquio Dei quod est ignitum vehementer, & nisi vivificatum fuerit à sermone ejus qui est *vivus & efficax*, secundùm Apostolum, *& penetrabilior omni gladio ancipiti*, Hebr. IV. 12. Non tamen æstimo curiositatem in allegationibus hujusmodi consectandam; sed quousque prosunt studiosis & ædificant charitatem: alioquin cumulus ille truncatarum autoritatum malè congestus, & informis congeries allegationum suæ origini non convenientium quid proficit, quid nisi

nisi fortassis ostentationem operatur? Sed neque sunt inculpabiles qui prophanis postpositis, Lectionibus Sacris, toto ore personant, totis viribus amplectuntur, sicut scriptum est per Isaïam Prophetam. Non in Philosophis, non in Poëtis & fabulis, sed in Propheta. Ubi propter hæc eliditur impia Manichæi blasphemia, quâ sic delirare ausus est, ut diceret Prophetas Veteris Testamenti à Deo tenebrarum missos esse. Quod si verum esset, sicut non est, nunquam veritatis A Notarius Evangelista noster eundem vocasset in testimonium narrationis suæ. Nihil enim roboris habet verbum illius qui pater est mendacii. Sed in hoc loco convenienter essent improbandi qui Prophetas veros aut constellationibus imputant, quemadmodùm Avicenna, Albumasar & alii nonnulli; aut qui execrabiliori deliramento Prophetas fabulantur magicam artem exercuisse, tanquam medium adipiscendi præcognitionem occultorum: verùm super his olim latiùs tractabimus, si Deus annuerit.

Nunc audiamus quid in Isaïa Propheta scriptum est: *Ecce*, inquit, *Ego mitto Angelum meum.* Non dubium quin Joannem Baptistam, qui ut Beda ait, Angelus vocatur non societate naturæ, juxta hæresim Origenis, sed officii dignitate: quo nomine rectè appellari potest *homo* ille qui *fuit missus à Deo ut testimonium perhiberet de lumine*, Joan. I. 6. 7. & vehientem in carne Dominum mundo nunciaret, quia Ange- B lus nuncius appellatur. In hoc quod præmittitur, *Ecce*, notatur ex demonstratione grandis & insolita novitas. In hoc quod subjungitur, *Ego mitto*, datur intelligi ex majestate mittentis Dei, missi magna dignitas. Dehinc præsens pro futuro ponitur, quia inconcussa erat tanquam de præsenti fieret certitudo demonstrationis atque stabilitas. Joannes insuper non quicunque, sed Angelus suus, scilicet Dei. Attende proximitatem cùm ait, *ante faciem tuam*, ut ejus puritas, integritas & sanctitas commendarentur. Postremò officium ejus honorificum designatur, *qui præparabit viam tuam ante me.* Quam viam si fortè quæsieris. Respondet Chrysostomus, & inferius datur intelligi. „ Via Domini quâ ad homines ingreditur, pœnitentia est, per quam Deus ad nos descendit, & nos ad illud ascendimus. Unde Angeli ascendentes, descendentesque memorantur super Filium hominis. „

Hæc est fœcunda loquendi materia: hoc unum C tantùm ad præsens dilatemus quopactò Joannes Angelo similis perhibetur. Et primò si virginitas Joannis antenditur, subdit illud Hieronymi ad Paulam & Eustochium, quòd *semper Angelis est cognata virginitas, & quod in carne præter carnem vivere non terrena vita est, sed cœlestis.*

Converte oculos Fidei ad virtutes Joannis, non unam tantummodò, sed qualemlibet Angelorum Hierarchiam videbis in eodem figurari. Inflammavit itaque eum charitas ut esset similis Seraphin, quin etiam alios in amorem divinum exardescere suis Prædicationibus admonuit. Si sapientiam ejus attenderis, nunquid Cherubin parem dices? Si spiritualem in executione virtutum potentiam, nonne consimilem ipsum Potestati designabis. Si pacatissimam animi sedem, nunquid Thronos in ipso reperies? Fuit enim vis ejus concupiscibilis inflammata per charitatem, vis rationalis illustrata & edocta per sapientiam, vis irascibilis per potentiam & virtutes roborata. Charitas imperabat, consulebat sapientia, potentia confirmabat. Hic est supremus ternarius Hierarchicus, benè velle, D scire & posse, hæc Trinitatis supercœlestis imago, potentia, sapientia & bonitas seu voluntas.

Porrò in Joanne fuit tanquam in Dominationibus ultimitas subjectionis & jocundissimæ ac fidelissimæ servitutis ad Deum, liberaque magnificentia omnium subjecta, alteri prorsùs adversa. Fuit præterea sicut in Principatibus, ita & in Joanne eminentia incorruptibilis rectitudinis in suo regimine, eminentia etiam invincibilitatis tanquam in Potestatibus. Porrò ultimitas quædam virtuositatis eum similem reddidit Virtutibus. Denique providentissima cura quam in præparatione viæ Domini ad homines exhibuit, ostendit quàm rationabiliter Archangelis & Angelis comparetur. Qua in re Christus infallibilis Autor veritatis Prophetiam hanc textûs nostri ad Joannis commendationem inducebat Matth. XI. 10. Marc. I. 2. & Luc. VII. 27. *Hic*, inquit, *est de quo scriptum est. Ecce ego mitto Angelum meum qui præparabit viam tuam ante te.*

Quocircà non penitùs absurdè videri posset aliquibus quòd charitas infusa, & sapientia, ceteræque virtutes enumeratæ, abundantius à Joanne participatæ sunt quàm ab Angelis. Nam quantò potentia naturalis debilior in se est & minorem habens capacitatem, tantò ad ipsius elevationem & dilatationem quamdam spiritualem virtus infusa copiosius exigatur. Quod autem Joannis utpote hominis inferior Angelis natura sit, perspicuum est. Ad quod forsan tendit illud Christi *Luc.* VII. 28. ubi cum dixisset? *Non surrexit major inter natos mulierum Joanne Baptista*, addidit: *Qui autem minor est in regno Cœlorum, major est illo*, Matth. XI. 11. quamquam autem & de gratuitis id intelligi poterit. Neque enim charitas viæ, seu virtus altera, virtutibus patriæ coæquatur. Et de Joanne quidem glorificato nunc loquimur, quem ad supremum ordinem sublimatum neminem arbitror Doctorum ambigere. Huic sententiæ suffragatur illud Hieronymi, ubi prius. *In carne Angelicam gloriam quærere, majoris est meriti quam habere, cum alius nititur obtinere cum gratia, quod habet Angelus à natura.*

Addo aliud non prætereundum, quemadmodùm nonnulli Joannem esse in prima Hierarchia supremum sic venerari conantur. Ruina, inquiunt, Angelorum ab hominibus reparatur, & consentaneum est rationi, ut sedem superioris loci vacantis per dejectionem & apostasiam Luciferi illi contulerit Altissimus, quo *inter natos mulierum nemo surrexit major.* Si igitur Lucifero dum stabat supremam in ultimo ordine sedem Gregorius attribuit; supremam illam nunc obtinet is quem in ipsius locum successisse innuit veritatis assertio.

LECTIO SECUNDA.

VOX *clamantis in deserto, parate viam Domini, rectas facite semitas ejus*, Isaiæ XL. 3. Magna est Prophetiarum inter se concordia, & concors in diversis etiam Prophetis sententia: eodem quippe spiritu docente locuti sunt, & ad unum finem qui Christus est, respexerunt. *Finis* enim, *Legis*, secundùm Apostolum, est *Christus.* Rom. X. 4. Quamobrem *Act.* III. 24. dicebat Petrus de Christi tempore, quòd *Omnes Prophetæ à Samuële & deinceps qui locuti sunt, annuntiaverunt dies istos.* Itaque non operosum est intueri quantùm inter se conveniant, hoc verbum *Isaiæ* XL. & illud præmissum de *Malachia.* III. Illic; Joannes dicebatur mitti ante faciem Christi ad parandum viam ejus: hîc; Ecce, inquit, ego: quasi jam missionis suæ executor ait. *Vox clamantis in deserto, parate viam Domini*, &c. Sed cur Joannes vox dicatur & non verbum, Beda aperit. „ Constat, inquit, quòd unigenitus Dei Filius Verbum vocatur „ Patris, Joanne attestante qui ait: *In principio erat Verbum*, &c. Joan. I. I. Ex ista nostra locutione „ cognoscimus, quòd prius vox sonat ut verbum postmodùm possit audiri. Joannes ergo vox à Propheta „ dicitur, quia verbum præcedit. Adventum itaque Dominicum Joannes præcurrens vox dicitur, „ quia per ejus ministerium Patris Verbum ab hominibus auditur. „ Hæc ille.

Unigenitus siquidem Dei Filius per modum Verbi per-

perfectissimi & sententiosissimi à Patre in æterna generatione producitur, in quo Pater dicit seipsum, qui & exemplar est formosissimum omnium ad extra producibilium. Quia igitur Verbum hoc in sua majestate absconditum per Joannem revelatum est hominibus, ipse non absque ratione vox dicitur quæ per exterius signum prædicationis, interius signat mysterium generationis. Hinc præco Judicis, hinc lucerna ardens & lucens, hinc nuncius vel Angelus, hinc præcursor appellatur. Hæc officia tunc suscepit & peregit dùm viveret, prædicando; nunc illud idem in suis devotis operatur suis meritis & orationibus, ad Christi gratiam notitiamque suscipiendam, salubriter inspirando.

Vis nosse Verbum quod apud Patrem manet absconditum, quod lucem habitat inaccessibilem? Dices volo, converte preces ad Joannem, hic nempe vox est Verbi & index ejus & præco. O vox delectabilis & pereunti mundo superexcellenter amabilis. Voces priores erant luctus & gemitus prò calamitatibus & angustiis, aut erant insani phreneticorum risus inter pestiferas voluptates & in puncto desituras & abituras in infernum delectationes. Hæc vox fuit pœnitentiæ salutaris, vox doctrinæ & libertatis, vox turturis post imbrem, vox confringens cedros, id est superbos Pharisæos. Sed vox dulcis & suavis, humiles alliciens, vox absque balbutiæ mendacio, vox absque raucedinis simulatoriæ vitio, deinceps vox per omnem modum virtuosæ resonationis, canora, vivax & jocunda, vox ad postremum fortis, vehemens & audibilis, quoniam vox non est quæcunque, sed *Vox clamantis.*

Obsurduerant nempè Judæi quos alloquebatur, & obturaverunt aures suas instar aspidis surdæ, ut non audirent vocem incantantis sapienter. Nil propterea mirandum si vox clamosa ad eos mittebatur. Clamosa dico, non tàm strepitu & aëris verbratione exteriori, quàm propter latentem energiam in ipsius vivæ vocis actu reconditam. Sciebat enim dictum esse Prædicatori cuilibet: *Clama ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam*, Isaiæ. LVIII. I. Qualiter fiat? Respondeo quòd per vitæ meritum & per vim interioris gratiæ & fervidæ charitatis, ex quibus redditur quodammodo vox ipsa vivax, ardens & fortis & lucens, & pro sui intelligibilitate clamosa.

O quàm multi nostræ ætatis vel non clamant, facti *canes muti non valentes latrare*, Isaiæ. LVI. 10. vel si clamor forsan est in voce, plus ad aures corporis demulcendas vel exasperandas exhibetur, quàm ad aures cordis expergiscendas, instruendas & levandas proficiat.

Dissimilis vox Joannis quæ *vox* est *clamantis*, à qua *commota sunt superliminaria cardinum*, prout de Seraphin apud Isaiam scriptum est, *Isaiæ* VI. 5. Superiora cardinum, mystico intellectu, in homine superiores partes accipere possumus, quæ sunt ratio & voluntas: & hæc superliminaria à voce clamantis commoventur, dùm ad benè agendum virtuosa concussione Spiritus sancti impelluntur, & sancto castoque timore contremiscunt.

Notandum quòd *ly, clamantis*, potest referri ad Christum, cujus clamor triplex reperitur in Scriptura: in resurrectione Lazari, in expiratione, & dùm invitaret sitientes ad aquas spirituales. In triplici enim deserto clamavit; in utero Virginis, in mundo literali, & in mundo mystico seu morali animæ rationalis; scilicet quoniam alia magis placet expositio, hanc non prosequor. Audivimus igitur de voce Joannis & ejus formatione clamosa: audiamus de loci qualitate, *Vox clamantis in deserto.* Est autem multipliciter intelligere hoc desertum: & primò secundùm literalem sensum, locus est materialis ultra Jordanem, mysticè verò est ipse populus Judæorum, quemadmodùm Bedæ & Hieronymi verba declarant. *In deserto* (inquit Beda) *Joannes clamat, quia derelictæ ac destitutæ Judææ solatium redemptionis annunciavit.* Et Hieronymus: *Clamabat ad Judæos surdos, propter peccata longè positos, ita desertos indignatione clamoris dignos.* Deserti quippe erant à Spiritu Dei, sicut domus vacans & scopata, & deserti à Propheta, Lege & Sacerdote.

Possumus deinceps forsan desertum aliud invenire ubi Joannis vox clamantis audita est, & hic est Limbus Patrum ad quem moriens Joannes descendit, ut eum inferis nunciaret, quem in terris positus indice monstraverat. Et quoniam suberit locus ad loquendum amplius de deserto, transeo ad id quod sequitur, *Parate viam Domini* &c. Parat viam Domini qui benè docet & prædicat. Sed si vitiosè distortèque vixerit, non rectas facit semitas ejus. Parabant viam Domini Scribæ & Pharisæi, de quibus ait Christus Matth. XXIII. 3. *Quæ dicunt facite.* Sed ex eo quod additur. *Et quæ faciunt, nolite agere.* Conclusio, quod non rectas faciebant semitas ejus.

Quod si quis interrogat quæ est via Domini? Respondeo illam esse quam Propheta incurrisse gratulabatur cum diceret, Psal. CXVIII. 32. *Viam mandatorum tuorum cucurri, cùm dilatasti cor meum.* De qua Isaias XXX. 21. *Hæc est via* Domini, *ambulate in ea*, non declinantes ad dexteram per indiscretum fervorem, neque ad sinistram per remissum torporem. Et benè ait Prophetâ, cucurri. Non est pigritandum cùm dies sit parva & dieta magna, nec sit infra Paradisum mansio secura.

At verò notandæ sunt conditiones viæ Domini, quoniam eis cognitis melius ipsa parabitur. Habet siquidem mundus viam suam, & hæc est lapidosa & undique spinis, vepribus urticisque curarum mordacium & sollicitudinum animas nostras suis aculeis lacerantium atque dissipantium respersa; quamquam aurea à quibusdam argenteaque videatur. Per eam ambulantes suscitant sibiipsis pulverem importunum oculis spiritalibus, & serenitatem mentis perturbantem; ne quo labatur interitu valeat intueri. Habet caro viam suam, & hæc herbosa jucundaque nitet introëuntibus eam; sed latet anguis in herba, anguis scilicet dolorosæ pœnitudinis, anxietatis, sed & lutosa colluvione tota intus respergitur. Habet dæmon viam suam quæ est tebræ & lubricum, & præruptis circumquaque cautibus pompaticorum statuum vallata, ubi superbi tolluntur in altum ut lapsu graviori ruant. Et Propheta. *Allisisti eos dum allevarentur*, Ps. LXXII. 18. Habet autem Dominus viam suam, hæc est munda, decens & pulchra. Proverb. III. 17. *Via ejus via pulchra.* Et Isai. XXXV. 8. *Erit ibi semita & via sancta & non transibit pollutus per eam.* Et in Psalmis: *Ambulans in via immaculata, hic mihi ministrabit*, Psal. C. 6. Et insuper. Via ista via æquitatis & justitiæ, quam Sapiens expostulabat. *Eccli.* XVII. 20. Da nobis Domine viam justitiæ. Et ne ab ea divertemus monebat Propheta. Psal. II. 12. *Apprehendite disciplinam ne pereatis de via justa.* Et præterea: *Viam veritatis elegi, judicia tua non sum oblitus* Psal. CXVIII. 30. Summo autem studio animadvertendum est quod alibi per eundem Prophetam dicitur. *In via*, ait, *in qua ambulabam absconderunt superbi laqueum mihi*, Ps. CXXXIX. 6. Et rursùs *Juxta iter scandalum posuerunt mihi.* Ps. CXLI. 4.

O quot laqueos! quàm multiplicia scandala ponit adversarius noster in via hac quâ ambulamus, & ne deprehendatur spiritus virtutis, obvolvit. Ambulat aliquis per viam justitiæ, protenduntur ei confestim duo laquei, unus ad dexteram quatenùs rigorem severitatis crudeliter exerceat; alius ad sinistram, ut in degenerem secordiam, per nimiam misericordiam timidus prolabatur.

In via humilitatis absconditur laqueus stultæ dejectionis & desperationis pessimæ. In via autem magnanimitatis, laqueus est vanæ præsumptionis, & detestabilis superbiæ. Si viam frugalitatis introgressus fueris, abscondet ilicò diabolus sordidæ tenacitatis laqueum. Si rursùs ad liberalitatem gressus tuos converteris,

vertens, non deerunt prodigæ consumptionis insidiæ. Solitudinis & contemplationis via si à te quæritur, cave phantasticas illusiones obumbratas specie quadam visionum altarum seu revelationum, vel consolationum insolitarum, qualibus anima nonnunquam turpissimè delusa & derisa detinetur. Quod si activa magis placuerit, vide ne curis hujus seculi debriatus, in omnia corruas inimici vincula, laqueos & retia. Ne prætereà illud scandalum incurras si non prosperè cuncta successerint, de quo Hierem. XII. 1. *Quare via impiorum prosperatur.* Sic in singulis facile est inspicere quo ampliùs sollicitudinem geramus ad parandum viam Domini, & laqueos inimici ubilibet protensos declinandum.

A

Et profectò nullum aliud consilium est salubrius, nullum prorsùs aliunde refugium, quàm ut parvissimus in oculis nostris, & humiliemur sub potenti manu Dei, ut timidi semper ac pavidi inveniamur. Verissimum siquidem est oraculum illud divinum quod audire meruit Antonius. Qui dùm vidisset in spiritu tot laqueos, & suspirans expavisset dicens: *Quis hos evadet?* Responsum est: *Humilitas.*

Quippe humilitas tàm gracilis est, tàm extenuata, & tàm nihil habens quo teneri valebit, ut frustra jaciatur rete vel laqueus pro comprehensione ipsius. Sic minuti pisciculi maculas retis transiliunt, & deprehenduntur grossiores. Sic secundùm Poëticam fabulam Antheus ab Hercule nunquam victus est, dùm terræ hæsit, sed per inane levatus continuò strangulatus interiit. Quàm accurata & profunda æstimatione comprehenderat hoc Jeremias Propheta: *Scio Domine quia non est hominis via ejus, nec viri est qui ambulet & dirigat gressus suos.* Jerem. X. 10. Quippe *Est via quæ videtur homini justa, & novissima ejus ducunt ad mortem*, ut sapiens ait. *Prov.* XIV. 12. Erubescant igitur Pelagiani superbi & ingrati gratiæ Dei, & respicientes audiant, quia *non est hominis via ejus*, &c.

B

Qualiter ergo obediemus voci clamantis: *Parate?* Certè per humilitatem ostendens, quæ gratiæ mater est, quomodò sancti sanctæque omnes. Hinc est illud, *Dirige domine Deus meus in conspectu tuo viam meam.* Psal. V. 9. Et iterùm: *Deduc me domine in via tua.* Psal. LXXXV. 11. Et Tobias ad filium: *Consilia tua in ipso permaneant, & pete ab eo ut vias tuas dirigat.* Tob. IV. 20. & similia. Hoc modo parate viam Domini, viam regiam & liberam, viam arctam quæ ducit ad vitam, ne fortè vobis verum fiat illud Prophetæ: *Dimisi eos secundùm desiderium cordis eorum, &c.* Psal. LXXX. 13.

C

Quinetiam facite rectas semitas ejus. Quomodò rectas? quia nimirùm in circumitu impii ambulant, sed rectitudo pios decet.

Recurvè atque retrogradè instar, cancri, illi viam peragrant, qui ad seipsos amore proprio tracti continuò reflectuntur, & quocumque pergunt gressibus affectionum, extra semetipsos non longè exeunt, quia circa palum proprii commodi colligati sunt catena quadam amoris & cupiditatis, quemadmodùm ursos ligare solent histriones, aut sicut equi circa molam assidua agitatione convolvuntur. At econtra pii & justi recto itinere tendunt in Deum & magis ac magis ipsum intrant, amorisque pedibus ad ipsum, sine quavis retorsione ad semetipsos facta, gradiuntur: aliqui viam ad Præcepta referunt, semitas ad Consilia. Per viam generaliter omnes incedere & eam parare necesse est; semitæ autem perfectos recipiunt aut quodam compendio ad perfectionem introducunt. Vel si viam Domini & semitas ejus ad idem spectare dixerimus, adjuvabit nos pro hac expositione Gregorius qui Præcepta Domini & multa esse dicit, & unum: multa in diversitate operis, unum in radice charitatis, quoniam *finis Legis dilectio.* 1. Tim. 1. 15.

D

Si paraverimus igitur viam Domini quæ est charitas, tunc rectas faciemus semitas ejus, adimplendo justè digneque Præcepta. Vel parare dicitur viam Domini quis, faciendo quod in se est per Attritionem; sed postquam infusa est gratia jam rectas facere potest in ejus virtute semitas Dei. Fac igitur interim quod potes parando viam Domini, ut tandem possis, eo miserante, rectas facere semitas ejus. Vel ut prædictum est parare viam Domini ad Prædicatores respicit, & rectas facere semitas ejus communiter ad omnes, sed oportet Prædicatorem priùs in seipso rectas facere semitas Domini, quàm inefficaciter progredi audeat ad parandum viam ejus circa alienos. Alioquin comparabitur cancro, qui cum reptando retroque incedendo hac atque illac oberret (dicitur in fabulis) alium cancrum monuisse ut rectè incederet. Cui quid aliud respondendum erat, quàm ut prior rectum iter ostenderet? Si ductor gregis aries non rectas faceret semitas suas, gregi cetero qualiter viam parabit? Ducet potiùs in præcipitium & ruinam, quemadmodùm *si cæcus cæcum duxerit, ambo in foveam cadunt* secundùm dictum veritatis. *Matth.* XV. 14. Et hæc est proh dolor causa non mediocris, quare tot populi deserunt iter verum, & ambulant per vias tenebrosas, difficiles & asperas. Ductor nempe rarus est qui rectas faciat ante eos semitas, sed, *sicut populus, ita & Sacerdos*, & utinam non deterior, turpior & perditior Sacerdos quam populus.

Hinc Joannes qui vox erat clamantis in deserto ad parandum viam Domini, priùs in seipso rectas fecit semitas. Castigavit corpus suum & in servitutem redegit, ne cum aliis prædicaret & ipse reprobus efficeretur, ne quod docebat verbo, dissiparet exemplo, ne pleno ventre de jejuniis disputaret. Et certè difficile est, immò impossibile ut qui viam virtutis benè operando nunquam ingressus est, nunquam expertus est scientiam declinandi pericula viæ, circunspiciendique insidias, efficaciter doceat illos quod nescit, nec didicit quidem: proferet fortassè verba plurima de virtutibus, quasi cæcus de coloribus, vel pica garriens disputabit; sed longè aliter docentur lecta vel audita, aliter ea quæ operibus & experientia cognovimus.

Propterea venit Joannes viam pœnitentiæ docturus homines. Hæc est prima veniendi ad Deum post lapsum via, illam primitùs strenuè fortiterque peragrari: & priusquam doceret iniquos viam Domini, providit ne iniquos haberet in proprio corporis regno servos; & qui libertatem à peccato docebat, ipse liber & Rex haberetur. Qualiter oro per doctrinam aliis rectè præsidebit, qui servituti & sordidissimæ servituti subjacet, & mancipium corporis effectus est priùs?

Insuper Joannes priùs hausit ore cordis aperto fluenta gratiæ cœlestis quàm satageret in alios loquendo diffundere; & qui alios ad amorem æternæ felicitatis succendere venerat, prius in se per sanctæ meditationis studium, & vehementiam desiderii cœlestis feliciter exarsit.

Quo circà resumo conclusionem aliàs positam quòd vita Joannis fuit Angelica & inter viatores post Christum & Matrem ejus perfectissima. Deducetur ista conclusio tùm ex sublimitate prophetandi, tùm ex austeritate vivendi, tùm tertiò ex multiplicitate merendi. Itaque Prophetia Joannis mirabilior fuit quàm aliæ, certior & clarior. Mirabilitatem vide: tùm puer infans adhuc in utero sextum Mensem agens sic illustratus in rationabili virtute, ut præsentiam noviter concepti Salvatoris & agnosceret, & gestibus exultationis, quia verbo non poterat, nunciaret; nec ipse tantummodò prophetavit; sed & prophetandi spiritum utrique Parenti contulit. Inde est Canticum illud Ecclesiæ:

Ventris obstruso recubans cubili
Senseras Regem thalamo manentem.

O pulchrum stupendumque spectaculum? videre hinc virginem circundantem virum, secundùm vaticinium Jeremiæ, cap. XXXI. 22. hinc sterilem gestantem in utero prophetantem jam puerum. Jesus puer erat

erat omnium qui unquam extiterunt corporalibus lineamentis minor: alioquin vel tumuit statim uterus virginalis post nunciationem Angeli, vel non vivificatus & formatus repentè Christus cum Maria respondit. *Fiat mihi secundùm verbum tuum*, Luc. I. 38. & utrumque falsum est. Nam quamvis Maria cum festinatione ascendisset in montana post Angelicam visionem, dicta est nihilominùs Mater Domini. *Et unde mihi* (inquit Elizabeth) *ut veniat Mater Domini mei ad me.* ỳ. 43. Et si Mater, jam tunc erat filius. Porrò Joannes hunc & talem puerum non corporali visione, sed illustratione prophetali cognovit, salutavit, adoravit.

Et hæc est singularis & supra modum mirabilis Prophetia, cui par in alio hominum nulla reperta est, propterea quoad hoc major Joanne nemo surrexit, qui in deserto etiam uteri sterilis vox clamantis inventus est. Attendamus insuper claritatem certitudinemque Prophetiæ suæ, dùm jam ex utero natus prodiit, & venientem ad se Dominum digito demonstravit.

Ceteri tantùm (cantat Ecclesia) *cecinere vatum*
Corde præsago,

ut in illo quoque deserto *Vox clamantis* existeret.

Denique Joannes moriens Patribus illum sedentibus in tenebris nunciavit, quod quali lingua, qualive sermone factum est, non parva est quæstio. Qualiter etiam vixit ipsa Joannis anima cum ceteris in Limbo justorum, & an aliorum scientiam, Fidem, Spem & Charitatem ceterasque virtutes sua denunciatione adauxerit, aut utrum sua præsentia clarifica eosdem illustraverit, grata est, sed parum à doctis tradita est materia. Et de locutione siquidem communis est difficultas de Angelis, de animabus separatis, salvatis seu damnatis, qualis est hæc. Idcircò pro nunc sufficit aperire quod mihi probabilius faciliusque videtur cum paucis & quibusdam Antiquorum.

Imaginor igitur quamlibet substantiam separatam liberam esse, tàm quoad motionem objectalem sui & eorum quæ in ea sunt, quàm etiam quoad receptionem influxus seu motionis cujuslibet extrinsecæ objectalis; ita ut ratione primi, quælibet posset dici tabula quædam literis plena seu Liber inscriptus, quæ tabula & qui Liber pro libitu nunc aperiuntur, nunc clauduntur, nunc parùm, nunc multùm; & dùm aperitur à libero arbitrio Liber substantiæ hujus separatæ, ipsa dicitur loqui; dùm clauditur, est in ea silentium. Voco autem claudere hìc & aperire non propriè, ut in materialibus fit, sed similitudinariè, dum motio objectalis intentionum existentium in substantiis separatis suspenditur à voluntate, vel dùm rursùs ab eadem extra agere seu radiare permittitur. Et taliter quidem imaginatur locutio substantiarum separatarum, quæ nihil aliud est quàm manifestatio libera & intelligibilis sui vel eorum quæ in eis sunt; quæ locutio tantò est vehementior & clamosior, quantò intelligibilior atque apertior. Juxta quod Joannes meritò *Vox clamantis* vocatus est.

Simile per omnia quoad auditionem intelligere possumus, ponendo libertatem in recipiendo per aures mentis motiones hujusmodi objectales; quemadmodùm si esset speculum usquequaque politum respectu cujuscumque radiationis luminosæ super ipsum incidentis. Hoc modo Joannis anima loqui potuit in limbo, & sic audiri ipse *Vox clamantis in deserto.*

Et quoniam sancti Patres incolæ Limbi deserti, & benè deserti & à felicitate alieni, cupidè multùmque de sua liberatione certum aliquid audire sitiebant, interrogabant, non ambigo, Joannem noviter è terris ad eos descendentem, si quid boni nuntii, si quid sperandæ liberationis afferret? at qui non avaro silentio subticuit Joannes, non locutionibus eorumdem aures clausit, utpote qui præco Judicis venientis, & solis Lucifer orientis, & nuntius Salvatoris jam apparentis, & vox clamantis fuerat ordinatus: Ego, inquit, *Vox clamantis in deserto, parate viam Domini, rectas facite semitas ejus*, Isaiæ XL. 3. *Quia veniens veniet, & non tardabit.* Habac. II. 3. Jam in terris visus, & cum hominibus conversatus est, jam à me cognitus est, prædicatus, baptizatus, & indice demonstratus.

Ad hanc vocem nova lux oriri visa est in deserto illo inferiori sedentibus in tenebris, & in umbra mortis, gaudium quoque, lætitia & tripudium. Jam minus tædet eos exilii sui, quantò minorem cognoscunt spei suæ dilationem, nam magis & magis per sanctas affectiones parant in seipsis viam Domino, & per ignita desideria charitatis rectas faciunt semitas ejus. Plures sciscitantur à Joanne de celeritate & mysterio redemptionis suæ, de conditionibus Redemptoris, de forma modoque redimendi, nec satiantur interrogationibus; sed quod plurimùm delectat audire, ut sæpiùs iteretur expostulant.

Quid agit Joannes *Vox clamantis in deserto?* Respondet ad singula, confirmat Fidem, Spem corroborat, Charitatis fervorem exsuscitat. Neque tamen ista dixerim, quòd Sanctos Patres post obitum ignorem fuisse positos extra merendi statum, sed quomodò in scientia & quibusdam aliis perfectionibus noviter acquisibilibus proficere potuerint, & etiam profecerint non video. Ponunt quippe Doctores absque ulla absurditate gloriam Beatorum accidentalem plerumque majorem fieri tàm in cognitione, quàm in dilectione ac delectatione, quantò minus absonum videri debet si nondùm salvati, nec terminum felicitatis adepti in cognitionibus quibusdam, amoribus & dilectionibus proficere potuerunt. Sed & de pueris absque Baptismo decedentibus, apud nonnullos excellentes non improbabile prorsùs videtur eos in Philosophia & aliis quibusdam Artibus & cognitionibus posse instructiores fieri temporum successione diuturna, & experientiarum multitudine coadjuti. Sic etiam Enoch & Elias non ita otiosè vivunt, ut in tanta ætatis longævitate nihil novum cogitent vel addiscant

Sed revertamur unde digressi sumus, ubi diximus Joannem in Prophetia ceteros excessisse, quod ex prædictis reor esse perspicuum; si tamen aliquas prius objectiones quæ adversùs ea fieri possunt, absolverimus. Et quo pacto (dicit aliquis) Joannes prophetasse dicitur illud & de eo quod ante suos oculos positum cernebat? Videbat Jesum, tangebat & audiebat, & tu mihi dicis quod illum esse Joannes prophetabat, non enim est Prophetia nisi occultorum & à sensibus humanis alienorum. Sed acutè cogitemus quid Joannes sensu viderit, & quid non viderit, & exindè quid & quemadmodùm prophetaverit cognoscemus.

Erant in homine Jesu plurima corporeis sensibus & experimento cognoscibilia; ut quòd homo erat ambulans, docens, cum publicanis & peccatoribus manducans, & ad hæc cognoscenda non erat opus Prophetico spiritu. Alia latebant plurima & maxima, ut quòd talis esset Deus, Mediator constitutus pro redemptione & reconciliatione peccatorum, quòd agnus esset pro sacrificio consummato immolandus & similia, ad quæ cognoscenda & publicanda hominibus Joannes non nisi spiritu superplenus attingere valuisset. Tale est illud. *Qui post me venit, ante me factus est*, Joan. I. 27. & *Ecce agnus Dei*, ỳ. 29. & cetera hujusmodi. Occurrunt alii dicentes non debere Joannem arguere mendacii. Alioquin si mendax, quomodò perfectus? Ipse enim interrogatus: *Tu quis es?* ỳ. 19. & an *Propheta es tu?* Respondit, *non sum.* ỳ. 21. Quod si ex humilitatis affectu quis eum sic respondisse contenderit, videat quomodo humilitatem veram cum vitio mendacii connectet. *Quæ enim participatio lucis ad tenebras? Quæ conventio Christi ad Belial?* ait Apostolus. 2. Cor. VI. 14. 15. Fateor planè Joannem non quæsisse humilitatem per mendacii culpam. Absit hoc ut Catholicorum quispiam sic delirus inveniatur qui hoc dicat.

Verax

Verax igitur fuit Joannes, modo quo negavit se Prophetam, negavit dico non simpliciter, sed ad intentionem quærentium. Scriptum erat in Lege Dei, Deuter. XVIII. 18. *Prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorum similem tui, & ponam verba mea in ore ejus,* A *loqueturque ad eos omnia quæ præcepero illi. Qui autem verba ejus quæ loquetur in nomine meo audire noluerit, ego ultor existam.* Interrogaverunt ergo Judæi Joannem an Propheta esset, non quicunque, sed qualem Lex ipsa pollicebatur affuturum. *Et confessus est & non negavit*, Joan. 1.20. quia non erat ille Propheta promissus in Lege. Christus itaque, non Joannes fuit Propheta ille quem ibidem Moyses venturum prophetavit: cujus Præcursor & Angelus Joannes extitit, ut quemadmodùm Isaïas olim ante prænunciaverat, dicens: *Vox clamantis.*

Ubi liceat attendere, quantæ dignitatis Joannes fuerit atque autoritatis, ut etiam à Propheta tali de eodem fieret Prophetia & suæ Prædicationis clamor tantò ante proderetur; quin etiam Joannes illud esse prophetatum de seipso non humana, sed Prophetica instructione cognovit. Intravit enim puer desertum ubi de Libris Isaïæ, aut aliis ab homine nequaquam instructus est.

Hic oritur difficultas non mediocris de modo cognoscendi veras Prophetias, & de modo distinguendi B eas ab illusionibus & divinationibus dæmonum, qui aliquando transfigurant se in Angelos lucis, secundùm Apostolum 2. *Cor.* 11.14., & de cautelis se habendi, ne homo in talibus seducatur: sed ad præsens dicta sufficiant.

Sequitur: *Fuit Joannes in deserto*, Marc. 1.4. ubi de hoc & de Joannis perfectione quoad austeritatem vitæ & meritorum multitudinem videbimus, Domino concedente, Prophetiam Joannis 1.19. cum quæritur. *Tu qui es? Ego vox clamantis* &c. *dirigite viam domini.* ℣. 23. *Et egrediebantur ad eum Jerosolymitæ universi, & omnis regio Judææ & baptizantur ab illo in Jordanis flumine confitentes peccata sua.* Marc. 1.5.6. *Et erat Joannes vestitus pilis camelorum, & zona pellicea circa lumbos ejus, & locustas & mel silvestre edebat.*

Jam per aliquot dies Joannem in deserto tenuimus; dum enim scrutari pia curiositate conatus sum, quid ageret Joannes & solus & in deserto: dum præterea super hoc admirationem aliquorum carnalium, turba tumultuque gaudentium, contentare satagerem, in- C ductus sum referre quo pacto verum esset de eodem Joanne & sibi similibus eremicolis in contemplatione suspensis: *Nunquam minus solus quam cum solus.* Hoc apud Ciceronem dixisse celebratur Scipio superior Africanus.

Hac occasione in materiam contemplationis incidi latissimam utique & nunquam funditus exhauriendam, ut in ipsa explicanda semper sit ultra quicquam invenire, & veniendum cum Jerosolymitis & omni regione Judææ: tandem hinc ad Joannem in Jordane prædicantem & baptizantem; sed tandem egrediendum est ab hoc deserto contemplationis, materiæ silentium incidendum, quatenùs subsequens Evangelii nostri textus loquatur. Spero enim, Deo propitio, me super hac materia contemplationis certè pulcherrima & subtilissima quædam posteriùs locuturum, atque non tàm ex nostra quàm aliorum sententia, neque tàm magistrali locutione quàm collocutione familiari, non de- D mùm polito curiosoque sermone, sed quotidiano loquendi more & extra lectiones ordinarias inter audire volentes proposui disserere.

Placuit itaque paternæ providentiæ supernæ majestatis, me per aliquot jam tempora in deserto tribulationis & cujusdam solitudinis collocare, ubi quale manna contemplationis in deserto solitudinis veri Israëlitæ comedunt, & si non pleno ore comedere, degustare tamen datum est, ut saltem ejus odorem ex aliorum eructatione qui manna cibi se repleverant, potui aspirando sentire: verùm quid textus noster dicat audiamus.

Egrediebantur, inquit, *ad eum*, non dubium quin ad Joannem Baptistam *Jerosolymitæ universi & omnis regio Judææ.* Ad hoc verbum stupet Logica, & Logicæ tractatores vel scandalizantur vel inculpant locutionis hujus formam. Neque enim æstimandum est parvulos, imbecilles, aut infantes in cunis, immò nec Jerosolymitas omnes adultos ad Joannem egressos fuisse, quanto minùs omnem Judææ regionem. Igitur Logicæ virtus & sermonis proprietas videntur falsitatis arguere Evangelistam Marcum qui hoc universali sermone usus est.

Objectio ista non huic loco duntaxat, sed innumeris sacræ Scripturæ locutionibus adversa est. Pro qua dissolvenda notandum summoperè arbitror, etiam juxta Philosophi sententiam, quòd duplex est Logica, quædam inserviens scientiis naturalibus ac purè speculativis, quæ usitato nomine, & quasi antonomasticè Logica nominatur, & quæ ad omnium methodorum principia viam habere discribitur ab Hyspano, quæ sermocinalis à quibusdam nominatur. Porrò altera est Logica, quam appropriato vocabulo Rhetoricam dicimus, quæ principaliter ancillatur, servit & adminiculum præstat scientiis moralibus, politicis & civilibus, ad intellectum practicum spectantem. Habet autem utraque Logica hujusmodi suas regulas in loquendo, modos insuper proprios quibus docemur, erudimur & discimus verum à falso discernere.

Prima respicit Logica potissimè sermonis proprietatem alienam à metaphoris & quibuslibet transsumptionibus, explicando adæquationem rei ad intellectum, & juxta regulam suppositionum, ampliationum & appellationum, vim locutionis aut sermonis strictissima præcisione dijudicando. Hæc Logica exulat à se & abdicat omnem ferè figuratam locutionem, omnemque locutionis ornatum, & quantùm potest proximiùs & breviùs conceptibus interioribus correspondet, quatenùs veritas per eas in speculativis scientiis præcisior atque lucidior habeatur.

At verò Rhetorica, quam Logicam alteram dicimus, potissimè figuris & tropis atque schematibus utitur, coloribus quoque & floribus non tàm necessariis, quàm decoris locutionem suam exornat. Ceterum vulgari usitatæque locutioni plurimùm condescendit, quærens ex sua quadam tùm familiaritate, tùm speciositate, ut auditorum affectus impellat quo vult, & vel in iram vel indignationem, odium vel amorem concitet audientes. Dicta est idcircò Logica hæc necessaria ad scientias morales, quia ad affectus concitandos generandosque si boni sunt, aut ad sedandos aut compescendos seu tollendos, si mali reperiantur Logica præcedens non sufficit. Illa enim inquit tantummodò veritatem in rebus, prout veritas est adæquatio rei intellectæ ad intellectum speculativum, ista autem prout est adæquatio quædam ad affectum seu practicum intellectum.

Dicamus ergo; dum quæritur de veritate propositionis alicujus secundùm vim vocis, aut proprietatem sermonis, aliter judicandum est & requirendum est in speculativis scientiis ad quas deservit Logica prior, aliter in moralibus atque politicis ubi Rhethoricam vigere docuimus. Et quisquis istas Logicas duas vellet confundere, ita ut Rhetoricam in speculativis, & Logicam priorem in practicis scientiis exigeret, ille in absurdissimos ineptissimosque errores corrueret totus. Hinc est quod à Tullio in Rhetorica veteri & aliis politizantibus irridentur & inculpantur illi qui secundùm Logicam priorem intuntur Leges atque communes hominum locutiones interpretari. Vocantur siquidem tales verbosi, Sophistæ, garruli, de solo nomine controversiam nectentes, inciviles denique & cervicosi, phantastici, & ad nullum civile seu politicum negotium, regimen atque consilium idonei, usque adeò ut vix ipsi qui tales sunt loqui quicquam audeant, vix aliquid audire possunt, quod non statim calumniandum, aut negandum, aut dis-

distinguendum esse contendant. Sed fallit eos planè ignorantia præmissæ distinctionis inter Logicam atque Rhetoricam, & quia Logicam primam introducere satagunt, ubi ea non opus est.

Illi ex adverso non parùm aberraverunt, qui dum speculativa veritas sola conquiritur, Rhetoricos loquendi modos principaliter secuti sunt: innumeris itaque & infinitis vinculis dum se nituntur absolvere, semet constrinxerunt. Neque tamen nego quin vicissim Logica una, alterius opem quandoque requirat; & quin pari quodam sensu ad veritatis unius inquisitionem plerumque concurrant. Sed quando, ubi & qualiter hoc fit, non cujuscunque, sed sapientis & artificis est istud discernere, & ejus insuper qui utramque perfectè cognoverit, & qui sciverit secundùm materiæ exigentiam, cognitos inferre sermones. Hinc fit ut aliqui carentes Logica priori, reperiuntur in Tractatibus aut doctrinis parùm resoluti, sed rudes & indigesti; sicut è contra dictum est quòd soli Logicæ innitentes Sophistæ sunt, leves & garruli, & in civili cunctatione parum aut vix tolerabiles inventi, immò ad Prædicationes aut deliberationes positas raro videntur elevati, quia nec in illorum exercitationes seipsos tradiderunt. Iuxta hoc non operosum est objectionem prætactam dissolvere, dicendo quòd nullo modo in historicis narrationibus, sicut nec in Prophetiis & documentis moralibus exigitur vel attenditur veritas dictorum, conformiter ad strictas regulas prioris Logicæ: sed sufficit quòd modus loquendi communis cui maximè se conformat Rhetorica servetur, ubi figuratè locutiones tropicæ & transsumptæ per parabolas & similitudines admittuntur & amplius quam reliquæ. Et hoc est quod quidam non irrationabiliter dicunt, quòd Theologia suam habet Logicam & modum loquendi proprium, & quòd in ea nihil esse falsum de virtute sermonis debet admitti, immò dictum hujusmodi tanquam irreligiosum, impium & blasphemum à Catholicis auribus rejici congruit. Si quis verò dixerit oppositum, & rectè sensit ille; duntaxat ad vim loquendi prioris Logicæ oculos convertebat, quamvis non usquequaque rationabiliter.

Hinc est quod egregius doctor Augustinus tùm in locis plurimis, tùm specialiùs in Libro *De Doctrina Christiana* regulas pro expositione sacræ Scripturæ dedit, & ab aliis datas collaudavit; inter quas una est per synecdochen, ubi pars pro toto sumitur. Alia per hyperbolem, ubi veritas ad exaggerandum exceditur. Alia ubi locatum pro loco accipitur; secundùm quas regulas textus noster à falsitate defenditur. Nam dicendo, *Egrediebantur ad eum Jerosolymitæ universi*, similis est locutio sicut cum dicimus: Omnis populus vel totus mundus vadit ad tale spectaculum. Dicitur enim hoc non per præcisionem, sed ad rei magnificationem adaugendam. Similisque est locutio cum subditur: *Et omnis regio Judææ*, nisi quod ultra hoc locus pro locato, regio scilicet pro habitantibus regionem ponitur: & in talibus juxta quorumdam explicationem attenditur sensus, non quem verba faciunt, sed pro quo fiunt.

Juxta prædicta sumitur consideratio moralis, quòd Prædicatores in Sermonibus publicis detestando vitia & collaudando virtutes, autoritatem habent utendi locutionibus transsumptionis, secundùm regulas quibus Scriptura exponitur, & juxta licentiam Rhetoricæ Artis, ita ut quandoque dicatur aliquid universaliter vitiosum, quod pro paucis aut non omnibus potest verificari: vel aliud tale pronunciatur, quod de virtute & regula Logicæ prioris esset falsissimum, & scandalosum, & injuriosum.

Non habeo hic exempla multa curiosè scrutari vel adducere; legantur omnes Prophetæ qui fuerunt quidam sermocinatores invehentes in vitia & vitiosos arguentes: attendatur Prædicatio Christi, Joannis Baptistæ, Pauli, Stephani Prothomatyris, & aliorum; revolvantur Sermones & Epistolæ Doctorum, reperietur quasi ubilibet licentia talis loquendi universaliter, ut diximus. Isaias dicit I. 9. *Omne caput languidum, & omne cor mœrens. A planta pedis usque ad verticem capitis, non est in eo sanitas.* Et paulò post: *Omnes diligunt munera, sequuntur retributiones.* ℣. 13. Scriptum est: *Quid vultis mecum judicio contendere, omnes dereliquistis* A *me dicit Dominus.* Jerem. II. 29. *Omnis quippe domus Israël attrita fronte est & duro corde.* Ezech. III. 7. Christus & Joannes Pharisæos inculpabant generaliter. Christus vocans eos hypocritas, sepulchra dealbata, superbos & avaros *Matth.* XV. 7. XXIII. 23. 27. & *Luc.* XVI. 14. & *Matth.* III. 7. progeniem viperarum. Et *Act.* VII. 51. dicit Stephanus. *Dura cervice & incircuncisis cordibus & auribus, vos semper Spiritui sancto resistitis, sicut & patres vestri, ita & vos.* Apostolus denique vocat Galathas insensatos, *Galat.* III. 1. & in Cretensibus approbat dictum Poetæ. *Cretenses semper mendaces, malæ bestiæ, pigri ventres.* Tit. I. 12. Primò etiam vocat Apostolus Poëtam hunc Prophetam: Et apud gentiles Poëtæ pro Prophetis & Vatibus atque Theologis habebantur, & ad Poëses eorum sicut metaphoricas locutiones veritatem continentes, occultas tamen, attendebant. Tales sunt in B Scripturis generales, in docendo locutiones innumeræ.

Ex his sequitur alia consideratio, quòd inciviliter agerent, immò insipienter, & contra Artem propriam Clerici, qui locutiones hujusmodi morales, in quibus fortè tangerentur, vellent generaliter inculpare, aut utentes eis molestare, nisi forsan ubi manifesta & particularis injuria (quæ magis esset detractoria & contumeliosa, quàm ad ædificationem valens) deprehenderetur, quòd si fieret coram quibus non oportet. Quod ubi & quando contingit non est possibiliter per Artem docere, sed tunc agendum est ut sapiens judicabit & prout edocebit unctio. Constat enim quòd plerumque fit sermo generalis ad Principes, qui sciunt se & statum suum graviter increpari, & tangi inmodis loquendi generalibus, tolerant tamen. Qua igitur C fronte & temeritate, nollent Clerici de isto vel illo statu super eorum vitiis generaliter morderi vel culpari: Ista prorsùs esset Pharisaïca conditio, qui reprehendere, non reprehendi quærebant.

Tertiam addo considerationem contra illos qui in locutionibus moralibus ponunt captiosos loquendi modos (in Logica priori servatos) licet veros. In quibus tamen est falsitas aperta, aut scandalosa juxta locutiones usitatas & secundùm Rhetoricam in materia tali servandam. Exempli gratia, ponetur una indefinita quæ apud morales æquivalet universali; quæ tamen indefinita de vi Logicæ vera erat apud Rhetoricum & politicum falsissima. Propterea non imprudenter condemnatæ sunt aliquæ propositiones tanquam Articuli erronei aut revocandi, in quibus tamen erat veritas de vi vocis & Logicæ prioris, ut ista: Ecclesia manens Ecclesia potest errare, Deus & creatura nihil sunt, & similes multæ, & aliæ etiam quæ in D Philosophia fuissent receptæ ut veræ, vel saltem probabiles; sicut sunt Articuli qui de Fide loquuntur contra meritoria. Et maximè consideratio hæc locum habet ubi audientes non sunt triti vel usitati tales locutiones audire vel admittere; sed vulgares sunt aut puri Morales, Legistæ vel Canonistæ. Et sanè imprudenter agunt, ne dicam impudenter, qui coram talibus in actibus publicis talem Logicam puram adducunt, aut Philosophiam seu Metaphysicam, præsertim ubi materia talis, quæ nihilominùs mores respicit & apud eos scandalum. Observandum est enim illud Gregorii. *Iuxta mores auditorum formetur sermo Doctorum.* Hujus oppositum creberrimè fieri dicitur in Anglia, & proh dolor! nisi provideatur invalescet in Francia: quàm verò aperta esset & lata fenestra ad errores & scandala seminandos talis permissio, liquet ex præmissis, & experientiæ vox conclamat.

De.

Denique cur ob aliud appellantur Theologi nostri temporis Sophistæ & verbosi, immò & phantastici; nisi quia relictis utilibus intelligibilibus pro auditorum qualitate, transferunt se ad nudam Logicam, vel Metaphysicam, aut etiam Mathematicam, ubi & quando non oportet; nunc de intensione formarum, nunc de divisione continui, nunc detegentes sophismata Theologicis terminis obumbrata; nunc prioritates quasdam in divinis, mensuras, durationes, instantia, signa naturæ, & similia in medium adducentes, quæ & si vera atque solida essent sicut non sunt, ad subversionem tamen magis audientium, vel irrisionem quàm rectam Fidei ædificationem sæpe proficiunt.

Sed detinuit ecce nos aliquandiu modus loquendi Evangelicus, spero tamen non prorsus inutiliter: ad rem accedentes, videamus quantæ autoritatis atque dignitatis, immò virtuosæ attractionis Joannes Baptista fuerit, quoniam *Ad eum egrediebantur Jerosolymitæ universi, & omnis regio Judææ*, tàm valida erat tàm efficax sua solitudo, sua vivendi austeritas, sua demùm sinceritas, & libertas prædicandi. Da mihi aliquem de occupatis & accursis solitarios irridentibus, qui per omnes totius ætatis suæ discursus & sudores anxios tantumdem proficiat quantùm solitarius iste manens in deserto fructificavit. Mirari & colere solent homines, præsertim simplex vulgus eos viros quos in vita sublimes & sibimet austeros aspiciunt, ob hoc maximè quòd nulla cupiditatis aut ambitionis nota resperguntur, nulla proinde contra eos fallendi suspicio, aut mentiendi suboritur, quando despiciunt quicquid terrenum est, quicquid utile vel jocundum. Ex opposito Prædicatores nostri temporis, quia talibus inhiare vehementer, populariter & ardenter cognoscuntur, fit sermo eorum in opprobrium, fit de mendacio aut prava intentione suspectum. Dicunt confestim eis auditores voce vel animo, *Medice cura teipsum.* Luc. IV. 23. Vidimus nostra ætate & nuper, quemadmodùm unus propter hujusmodi vitæ austeritatem penè incredibilem in suis Sermonibus multitudinem aggregabat, cui vitæ suæ & zelo, si scientiam & discretionem humilem sociasset (quam utinam sociasset) fecisset utique fructum multum; sed verum est illud Bernardi *Zelus sine discretione præcipitat.* Discretio autem esse non potest absque humilitate, nec humilitas in complacentia sui, & innitendo propriæ prudentiæ conservatur.

Denique difficile est, & plus divinum quam humanum, & non absque diuturno virtutum exercitio acquisibile, ut in duobus his servetur humilitas, in solitudine scilicet & prædicatione. Cur ita? Quoniam solitudo facit hominem leviter ceteros occupatos dijudicare, & eis se præponendum æstimare. Prædicatio autem ubi est applausus, concursusque populorum verba dicentis in cœlum ferentium, pertentat gravissimè atque periculosissimè Prædicatoris animum ut gaudeat, ut sibi complaceat, ut postremò in linguis hominum famam suam foris ponat, se æstimet magnum aliquem esse, qualem se audit à ceteris: ac proinde, contemnit ab aliis edoceri, moneri, vel eorum duci consilio: ruit propterea in temeritatem quamlibet, improvidus loquitur, non jam ex ratione, sed furore; non ex humilitate, sed elatione; non quod dictat ratio, sed quod succensa indignatio; non quod verum, sed quod audientibus placitum; non oportunè, sed semper importunè; non quasi monens, sed quasi potenter imperans. Qui rursùs libertatem atque fortitudinem zeli sanctorum imitatricem esse, si lingua maledica carpat omnes clam & palam in superiori dignitate constitutos: nec attendit si populum inde subverteret, & ad rebellandum animabit, sed si complacebit eisdem tota sollicitudine considerat. Ceterùm cum invaluerit hujusmodi prædicationis favor & fervor effrenis, vix adhibere remedium permittet plebs indocta, quando signis extrinsecæ sanctitatis, quæ interiùs corrupta est, attendit, & quicquid adversum dicitur, ad injuriam refert & odium.

Ab hac mentis elatione & indiscretione prædicandi longè fuit Joannes, juxta inferius dicenda; quoniam secundùm auditorum qualitatem sermonis linguam variavit, & non ad seditionem, sed ædificationem, ad humilitatem & pœnitentiam, singulos pro capacitate cohortans.

A Sequitur. *Et baptizabantur ab eo.* Qualis iste Baptismus extiterit olim dicebatur, & super hoc remitto vos ad ea quæ tractantur à Magistro & Doctoribus IV. *Sententiarum. Confitentes peccata sua.* Quemadmodùm Joannis Baptismus non erat Sacramentalis, sic nec ista confessio. Erat tamen utrumque & Baptismus & confessio præparatorium quoddam & introductivum ad vera Sacramenta Baptismi & Confessionis posteriùs instituta. Hæc autem confessio vel fiebat fortassis in generalitate quadam, quemadmodùm Ecclesiæ mos habet fieri in publico ante ingressum Missæ: vel fiebat de publicis in publico, more Judæorum in suis conventibus: vel si secreta erat & particularium expressiva, proficiebat ad humiliationem & consilii susceptionem, & pœnitentiæ agendæ cognitionem. Hinc perpenditur Baptismum Joannis non habuisse virtutem peccatorum sacramentaliter deletivam. Quæ ratio est? Quia sive baptizandi, sive baptizati, neque confessione altera, neque pœni-
B tentia aliqua, pro præteritis delictis, aliquatenùs æquissent. Idcircò præterea non parificantur in omnibus Baptisma Joannis, & Confessio cum Baptismate Christi, & ab eo instituta Confessione. Baptismus enim Christi Confessionem non exigit postmodùm de peccatis anteactis, neque priùs ante Baptisma conferri potest hujusmodi Sacramentalis Confessio: alioquin non esset Baptismus Sacramentorum janua, quod falsum est.

Sed oritur incidens quæstio. Nunquid Prælatus alicujus noviter baptizati jubere posset, ut se submitteret ipse Confessioni Sacramentali, obedientiæ causa? Æstimo quod non, quoniam non est aliquis obligatus confiteri sacramentaliter, nisi qui de peccato mortali sibi conscius est: & hæc obligatio non Jure humano, sed divino consurgit. Si ergò aliquis de peccato suo apud Deum satisfecerit, juxtà Præceptum ejus datum, & regulas institutas; non potest iterùm per institutionem purè humanam ad satisfacien-
C dum rursùs tali Præcepto invitus astringi. Constat autem quòd baptizatus satisfecit Deo de peccatis præteritis, sic quòd non habet aliud Præceptum divinum adimplendum, pro deletione hujusmodi peccatorum. Prælatus verò non habet jus obligandi qualemcumque ad Confessionem sacramentalem, nisi quatenùs hoc à Jure divino descendit: alioquin posset instituere quòd quilibet quantumcumque immunis à peccato confiteretur sacramentaliter, totiens quotiens sibi complaceret.

Summa igitur & cardo hujus rationis est, nullus obligatur idem peccatum bis confiteri sacramentaliter: quod quàm absurdum sit videt nemo. Opponet forsan aliquis, de batizato verè contrito post peccatum: ille immunis est à peccato, nihilominus obligatur per Ecclesiam confiteri. Respondeo quòd non per Ecclesiam, sed ex Præcepto divino, talis ad Confessionem semel fiendam de peccatis post Baptismum commissis (& non ante) tenetur: propterea, quous-
D que satisfecerit, aut firmiter tempore & loco satisfacere proposuerit, hujusmodi Præceptorum manebit obligatio, à qua poterit absolvi, & non aliter, semel confitendo.

Juxta hæc aperitur via ad sciendum, si semel confessus posset iterùm ad Confessionem sacramentalem suscipiendam arctari. Sed quia alibi ventilatur, & adhuc sub Judice lis est, ea prætermitto quæ dici poterant, quæcumque præscripseram. Totam insuper hanc Confessionis materiam, quamvis utilem, satis & à textu

nostro non abhorrentem, remitto ad quartum Sententiarum pro præsenti & ad scripta Doctorum.

Objicietur iterùm de illo quem in mortis articulo absolvit simplex Sacerdos, super casibus Papæ reservatis; obligabitur enim talis absolutus, si convalescat, iterum Papam adire, & Absolutionis beneficium recipere. Fateor hîc cum Durando, & aliis quibusdam Doctoribus, involutissimam, & vix enodabilem tangi materiam, de modo se habendi in Confessione casuum hujusmodi reservatorum, quia difficillimum salvare videtur qualiter (juxta usum Ecclesiæ) non dimidiatur Confessio, quæ per duos adimpletur: dum scilicet apud Pœnitentiarium solum referuntur casus reservati. Hanc pro nunc difficultatem non incipiam enodare: tantummodò, pro quanto ad præsens spectat dubium quod movimus, dico quòd homo in articulo mortis, aut aliàs verè sacramentaliter absolutus, non potest absque consensu proprio, obligari rursùs per hominem sacramentaliter eadem peccata confiteri. Detur oppositum: jam Confessio prior sacramentalis, suum plenum effectum operata non fuisset, quia non absolvisset hominem à Præcepto Dei, quòd est de semel confitendo peccatum commissum. Nolo tamen negare, quin de consensu proprio, iterum possit homo Sacramentum Confessionis super eisdem peccatis iterare, & ad hoc spontaneè obligari. Non nego etiam quin publica peccata aut etiam reservata possit iterùm referre alteri post Confessionem sacramentalem, & ad hoc forsan obligari potest quatenùs pœnitentiam salutarem cum discretione majori percipiat; illud tamen non assero.

Aliud fundamentum tangit Durandus ad confirmandum prædicta. Supponit itaque pro regula, quòd nunquam Prælatus Ecclesiæ, vel alius Judex potest circa illud Præceptum jubere, nisi circa illud quod ad Forum suum publicum potest deduci si non fiat: alioquin potest Prælatus ferre præcepta super occultissimis cogitationibus sibi remediandis, vel super illis quorum transgressionem punire non potest, neque sciret: & ita frustra Lex hujusmodi ferretur ab illo, quoniam executio per eum impleri non valeret. Occultissimum autem omnium est Confessio sacramentalis, de qua constare non potest nisi per unicum qui confitetur, & hoc etiam si velit. Quocircà dicit idem Doctor Ecclesiam non jubere fieri Confessionem semel in Anno nisi per indirectum; quia scilicet præcipit recipere Eucharistiam, ad quam ritè suscipiendam debet seipsum probare homo, juxta Præceptum Apostoli ab Ecclesia sic interpretatum, quòd de mortalibus exigitur Confessio. Exemplum in Horis dicendis & intentione habenda simile poneretur.

Scotus fundamento alteri innititur, ait quippe quod nemo tenetur aut obligari potest peccatum suum occultum & secretum facere publicum, sic quòd de Foro Dei cui prius soli subjacebat, transeat quantùm ex natura facti; in Forum publicum. Sed constat, inquit, quòd dicens peccata sua duobus Sacerdotibus, facit illa esse publica quantùm est ex natura facti; quoniam in ore duorum peccatum illud posuit qui testificari possent, quamvis non sine peccato, contra eum: juxta quorum testimonium potest sententiare publicus Judex, nec impediret Sententiam Judicis, quòd Sacerdotes duo peccant Confessionem revelando, quoniam si dedi in secreto bonæ fidei aliquod peccatum meum duobus extra Confessionem, proculdubio peccabunt si me prodant apud Judicem; nihilominùs condemnabitur caput meum.

Secundùm illud datur via ad dissolvendum rationem, quam Dominus Aristo. insolubilem sibi reputabat ad probandum quòd stante Decretali *Omnis utriusque sexus*, quilibet confessus Privilegiatis, iterum tenebatur proprio Sacerdoti confiteri; non, inquit, propter defectum Sacramenti, ut dicebat Magister Joannes de Poliaco, sed propter aliud.

Supponit primò quòd Confessio sacramentalis potest pluries super eisdem peccatis salubriter iterari. Supponit secundò quòd duæ affirmativæ propositiones non repugnant ad invicem, sic quod posterior institutio positiva priorem revocet, si simul in affirmatione stare possint. Supponit tertiò, quòd Decretalis *Omnis utriusque sexus*, sit propositio affirmativa & sub obligatione posita. Supponit quartò ex prædictis, quòd licentia data de confitendo Privilegiatis ex quo affirmativa est, non tollit Præceptum priùs factum de confitendo semel in Anno.

Ex quibus concludit propositum, ut æstimat & exemplificat de Missa audienda die Dominica. Si, inquit, daretur Præceptum alicui quòd Missam semel audiret in Parochia sua quolibet die Dominico, nihilominùs daretur sibi postmodùm licentia, quòd posset audire Missam in locis aliis, concessio secunda non revocaret præcedens Præceptum. Ex quo simul stare potest quòd iste duas Missas audiat, & ad unam obligatur, & solùm licentiatur ad aliam. Sed diligens inspector præmissorum reperiet, rationem hanc non esse indissolubilem, neque exemplum pro se penitùs esset validum quòd adducit, etiam supposito quòd non esset Decretalis expressè determinans semel confessum sacramentaliter non rursùs ad Confessionem obligari, qualis tamen esse dicitur.

Concessa itaque suppositione prima, quòd iterari salubriter potest Confessio sacramentalis, si tamen semel est rectè facta de licentia illius qui jus habet, non potest iterùm cadere sub Præcepto purè humano, sicut nec noviter institui super invitum, sicut ex præmissis arbitror esse perspicuum: & quia aliter loquens in infinitas absurditates corrueret, in illam nominatim quòd baptizatus adultus potest invitus obligari per Prælatum peccata dimissa confiteri, immò millesies confiteri: non enim repugnarent Baptismus & subsequens sacramentalis Confessio, sicut nec duæ sacramentales Confessiones. Si quis dicat quòd Baptismus habet effectum plenissimum deletionis peccatorum à pœna & culpa. Ita respondeo primam & unicam Confessionem habere potuisse & habere similiter quòd per omnia completa sit; nihilominùs ad augmentum gratiæ poterit iterari, quamvis non Baptismus, propter characterem, secundùm Doctores, in eo susceptum.

Exinde perfacile est diversitatem invenire inter exemplum positum de Missa audienda & Confessione; quia Missam audire positivum est Jus, licet in divino fundatum, & ideo potest ad plures Missas per Ecclesiam obligari, sic quòd unâ auditâ, remanebit astrictus ad alteram. Unica autem Confessio cadit sub obligatione divini Præcepti; quâ expletâ, non remanet ad Papam Jus ad alteram Confessionem super eisdem obligandi, sicut post auditionem unius Missæ potest ut priùs ad alteram ferre Præceptum; quia suæ possibilitati subjacet, dum ratio subest, numerum Missarum audiendarum restringere vel ampliare, immò & tollere. De Confessione autem longè dissimiliter, quia Juri divino obligatio principaliter innititur.

Fatendum est igitur quòd Papa non potest dare licentiam Privilegiatis ut Confessiones audiant, & ita ad Curatos eundum erit: sed ex quo licentiam præstitit ex consequenti relaxationem, præsupposito Jure divino, ne peccata eadem rursùs confiteri sacramentaliter invitus aliquis teneretur. Denique oppositum asserere de Papa vel Ecclesia est dicere populos innumerabiles per eorum Confessiones hactenùs fuisse seductos, involutos & deceptos; quia vel noluerunt Confessionem factam Privilegiatis esse sacramentalem, quod hactenùs creditum est esse falsum, vel si Sacramentalis fuit, indubitanter non habent ab hujusmodi confesso rursùs exigere ut Præcepto divino de semel confitendo, cui obedivit, iterum nolens obtemperet, nolens dico; quia volens ultrò potest. Porrò-

rò secus est de contrito qui ad Confessionem potest obligari, quia nondum à Dei jussione semet absolvit.

Sed videamus unde subortum est in Joanne quod sic *egrediebantur ad eum Jerosolymitæ universi & omnis regio Judææ, & baptizabantur ab eo confitentes peccata sua.* Marc. I. 5. Statim subjungitur ratio; quoniam virtus sua pertrahebat in admirationem populos, in reverentiam & amorem; & erat odor bonus vitæ in vitam. A *Erat* (inquit subsequens textus) *Joannes vestitus pilis camelorum*, ℣. 6. ubi Joannes de virtutum quatuor Cardinalium possessione simul & ornatu implicitè commendatur. In vestitus asperitate temperantia notatur: *Erat vestitus pilis camelorum*, quæ tunica erat cilicina & rudis & aspera. *Et zona pellicea circa lumbos ejus.* Ibid. In lumborum succinctione notatur fortitudo, *succinge sicut vir lumbos tuos* dicit Scriptura. *Job.* XL. 2. In mellis comestione prudentia commendatur. *Mel comedet* dicitur de Christo *ut sciat reprobare malum &c.* Isaiæ. VII. 15. Demum in aliorum eruditione & suiipsius, respectu Christi, humiliatione, conspicitur justitia, *& prædicabat dicens: Veniet fortior me post me.* Marc. I. 6. 7.

At verò hæc materia collaudationis uberior est quàm ut nunc totam valeamus exprimere, simul & difficultates plurimæ morales secundæ præ cæteris includuntur. Una est de abstinentia & appropriatè de B observatione Carthusiensium, quam difficultatem olim à Domino Cameracensi in hac cathedra motam nondum ad calcem dissolutionis deductam esse cognovi; sed me deducturum, Deo propitio, proxima lectione. Altera quoque de superfluo atque pompatico vestitu, an sit tolerabilis in Prælatis & viris Ecclesiasticis. Reservatis igitur istis, ad sequentia regrediamur paulisper, & statim finis ad præcedentem textum & aliud mysticum seu morale ad contemplationem attinens eliciamus.

Per Joannem nullum aptiùs quam contemplativum virum moraliter accipimus. Hic Joannes manet in deserto quodam, non tàm materiali quàm spirituali dùm sedet solitarius & elevat se, supra se quâ sublevatione supernâ super cunctam hanc confusam rerum fluctuantium & exundantium multitudinem attollitur, hanc subtus deserit, quâ derelictâ profectò manet in deserto quodam mentis secretissimo & abditissimo, solis denique expertis agnito & pervio. An- C non benè reliquerat mundum & habitabat in deserto, qui dicebat? *Mihi mundus crucifixus est & ego mundo.* Galat. VI. 14. Qui præterea à seipso etiam desertus clamat. *Vivo ego jam non ego, vivit* &c. Galat. II. 20. Et rursùs. *Sive mente excedimus Deo,* 2. Cor. V. 13. inquit. Hoc qualiter fiat datur posse experiri, secundùm Beatum Bernardum non exprimi nec doceri potest, sed haberi: fit hoc non per investigationem curiosam, aut per studium quantumcunque vehemens, neque per scrutinium scripturarum. Ibi enim defecerunt scrutantes scrutinio, sed obtinetur per fortem contritionem spiritus humiliati, secundùm beatum Dionysium ubi amplius lachrymæ prosunt quàm literæ, Spiritus sancti unctio quàm lectio, & oratio quàm ratio docent.

Non est tamen respuenda usquequaque lectio vel doctrina; quia etsi non manifestet quid est tale desertum quod nemo novit nisi qui incolit, animat ta- D men ad quærendum & viam qualibuscunque signis administrat. Hoc fecit elevatus doctor Gregorius præcipuè in Moralibus. Hoc piissimus Augustinus in Confessionibus & Soliloquiis. Hoc devotus Bernardus super Cantica. Hoc Venerabilis Hugo, & Richardus de sancto Victore in suis operibus variis. Hoc denique multùm compendiosâ & sententiosâ brevitate tradidit Bonaventura in Libello quem appellat *Speculum amoris*: & in alio quem intitulat *Itinerarium mentis in Deum.* Item Guillielmus Parisiensis, in Rhetorica divina & similes alii: eos potius quàm me hortor audiatis & advertamus quid sequitur.

Dum Joannes iste contemplativus noster est in deserto quodam mentis invio & à fluxu carnalitatis inaquoso, *egrediuntur ad eum Jerosolymitæ universi & omnis regio Judææ,* Marc. I. 5. Regio ista Judææ atque Jerosolymæ, ad literam terra est promissionis fluens lacte & melle. Et proculdubiò non aliter efficitur homo totus regio promissionis fluens lacte piæ devotionis, & melle saporosæ eruditionis, quàm in contemplatione: nam extra eam potiùs est sæpe homo regio quædam egestatis, ut Augustinus loquitur in confessionali. Est regio plena monstris, feris & belluis vitiosarum cogitationum, & serpentibus horridis atque pestiferis venenatarum & inficientium cupidinum. In qua demum regione neque pluvia est, aut ros devotæ affectionis, neque viror herbarum florentium, aut fructus plantarum ramificantium per virtuosam operationem, neque decor est neque species per cœlestem conversationem.

At verò ubi Joannes est in deserto mentis prædicto, solitarius in contemplatione; ubi comedit manna absconditum; adjacet circumquaque regio Judææ, regio scilicet glorificationis cujusdam & decor confessionis, regio insuper Jerosolymæ, regio visionis pacis, (sic enim Judæa & Jerusalem interpretantur. Hujus regiones speciosissimæ & uberrimæ habitatores, sunt cogitationes sanctæ & affectiones piæ quæ sunt revera Jerosolymitæ vel pacificæ, & propter confessionem laudis & glorificationem Judææ regionem inhabitare merentur.

O certè pulcherrimum obstupendumque spectaculum, videre Jerosolymitas tales universos & omnem Judææ regionem egredi ad Joannem in deserto hoc habitantem. Vadant alii spectatum colles altissimos alii silvas & flumina, alii longè patentes campos, alii maria fluctibus altis intumescentia, alii theatrales ludos aut monstra milleformia. Placeat aliis cœlum cernere & omnem ejus ornatum, decoramque militiam: nihil prorsùs tale, nihil dignum comparatione ad præfatum spectaculum poterit usque inveniri. Etenim ibi videre est qua forma, quove ordine egrediuntur Jerosolymitæ tales universi & omnis regio Judææ ad Joannem in deserto.

Gratum prorsùs inspicere est omnes inclytos in vestitu deaurato, in fimbriis aureis, in varietatis circumamictu egredi à recessibus abditis, quos etiam habet mystica regio Judææ. Egrediuntur à memoria, egrediuntur ab intelligentia, egrediuntur à voluntate, egrediuntur insuper tanquam sponsus & sponsa à quodam triclinio capacissimo trium virium, rationalis, concupiscibilis & irascibilis. Egrediuntur demùm ab æstimativa, à phantasia, à sensu communi, ab omnibus denique locis patentibus quinque sensuum. Egrediuntur non ut videant vanitatem exterius ad instar Dinæ, sed ad Joannem in deserto. Noli numerum velle sciscitari; quoniam innumerabilis est, ita ut fas sit dicere, *millia millium ministrabant ei, & decies centena millia assistebant ei,* Dan. VII. 10. quoniam egrediuntur Jerosolymitæ universi. Sed quid agunt dum veniunt? Utique baptizantur ab eo, quia purificantur magis & magis cogitationes & affectiones tales pacificæ. Et quæ fortassis vel minima peccata per negligentiam aut surreptionem aut vanitatis permixtionem admiserint, illa confitentur. *Confitentes*, inquit, *peccata sua,* Marc. I. 6. vel certè ideo confitentes peccata, quia dimissa sunt, & inde sacrificium laudis offerunt se mutuò cohortantes & hymnidicè canentes. *Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in sæculum misericordia ejus.* Ps. CV. I. Et rursùs *Misericordia Domini quod non sumus consumpti*, Thren. III. 22. & similia.

Studeamus documentum, & sapientes fieri studeamus, & enitamur tale nobis intus formare spectaculum & conventus. Affirmo, quisquis tale sibi fa-

fabricare meruerit, non magnoperè vagabitur exterius ad videndum vanitatem, implebit quoque jocundus illud Satyrici. *Tecum habita.* Non erit solus qui tam numeroso ordinatoque stipabitur comitatu, qui prætereà regnum Dei intra se stabiliverit ab omni conturbatione semotum. Ceterum non habet aliud super homines, immò vix super bruta, qui non taliter ascenderit ad cor altum, ut sit taliter Joannes alter in deserto, modo quo præfati sumus. Hæc vita perficiatur, semper nescio quid erit quod ista vita non erit; juxta dictum Augustini. Nunquam alibi melius experitur homo illud quod de sapientia pronunciat Sapiens. *Ingrediens*, inquit, *domum meam conquiescam cum illa; non enim habet amaritudinem conversatio illius, nec tædium convictus illius, sed lætitiam & gaudium.* Sap. VIII. 16.

At verò si delectat nos ad illud spectaculum divinum pertingere, & benè disponi in multis; ut priùs in paucis vexemur necesse est. Joannem quippè moresque suos imitari conveniet, de quo subdit Evangelista quòd *erat Joannes vestitus pilis camelorum & zona pellicea circa lumbos ejus, & locustas, & mel silvestre edebat.* Marc. I. 16.

Circa quem locum finem faciens expositioni litterali, & plurima pertransiens quæro. Utrum vita Joannis fuerit Angelica & inter homines perfectissima? Quod non. Vita Joannis fuit innaturalis, quia solitaria: homo enim secundùm Philosophum, id est politicum, naturaliter est animal civile. Unde & conversatio Domini Jesu Christi quæ est nostra instructio, fuit communis & non solitaria. Et confirmatur, quia Joannes non insecutus est corporaliter Christum in terris conversantem, ergo non fuit perfectus. Consequentia tenet per illud quod ostendit Christus juveni, *Si vis perfectus esse, vade & vende omnia quæ habes & da pauperibus, & sequere me.* Matth. XIX. 21. Oppositum patet ex dictis & allegatis super litteram.

Quæstio ista principaliter est ad investigandum de vita solitaria seu contemplativa quam tenuit Joannes, & de comparatione ejus ad activam. Ponam notabilia & eliciam conclusiones.

Notandum quòd uno modo vita contemplativa seu activa à quibusdam accipitur pro ipsa anima, quæ est vita prima, & ita non est differentia inter istas duas vitas in eodem homine, nisi reducamus ad hunc sensum quòd anima vivens vitâ speculativâ aliter se habet quàm dum vivit vitâ activâ. Secundo modo, pro operatione vel conversatione à vita prima procedente qui duplex est, quædam immanens, alia transiens.

Notandùm quòd secundùm hanc acceptionem est diversitas loquentium. Accipiunt enim quidam vitam activam pro omni operatione corporali meritoria terminata ad objectum extrinsecum, & sic generaliter omne opus bonum cum gratia factum, transiens in exteriorem naturam, erit de vita activa quantumcunque spirituale vel corporale videatur; & omnis actus immanens meritotius esset, de vita contemplativa, & præcipuè si sit respectu Dei, cujusmodi est speculatio & delectatio & amor seu fruitio habita de Deo.

Alii aliter distinguunt dicentes, quòd vita activa est conversatio corporalis meritoria, secundùm quam providetur Ecclesiæ, vel parti ejus primò & principaliter quoad corpus, ut est exercitium in septem operibus misericordiæ exterioribus sicut Martha providebat corpori Christi. Vita autem contemplativa est conversatio meritoria, secundùm quam primò & principaliter suffragatur Ecclesiæ quoad mentem & bona spiritualia, & sic Prædicatio, Sacramentorum ministratio & oratio spectant ad contemplationem. Et iste est convenientior modus.

Quocircà adhuc potest fieri distinctio de bonis spiritualibus, quamquam videatur impropria: ex abusu tamen loquentium quandoque sic accipitur, ut dicamus generaliter bona spiritualia quæ spectant ad partem Clericorum & Sacerdotum, quos antonomaticè appellamus, & sic prædia & possessiones Ecclesiæ & ejus Jurisdictiones erunt quædam spiritualia. Temporalia verò sunt quæ in partem laïcorum cesserunt, & sic eadem bona erunt priùs & posteriùs temporalia & A spiritualia, & secundùm hoc distinguitur Jurisdictio spiritualis & corporalis sive temporalis.

Tertiò notandum, quòd in eadem Ecclesia potest imaginari quadruplex modus vivendi. Quidam vivunt vita quæ nec est contemplativa nec activa propriè, sicut pueri baptizati nondum capaces rationis. Secunda est vita purè activa. Tertia speculativa. Quarta est mixta ex utraque.

Quartò notandum, quòd aliquid dicitur melius altero dupliciter. Uno modo absolutè, & absque respectu ad aliud. Alio modo relativè seu conditionaliter: exemplum Philosophi ad hoc, est de hoc quod est philosophari; nam simpliciter melius philosophari quàm ditari, & tamen in casu extremæ necessitatis vel indigentiæ, meliùs esset habere aut acquirere unum panem, quàm, illo deficiente, pulchram Philosophiæ conclusionem addiscere. Similiter in statu innocentiæ vel gloriæ B multa esse poterant bona, quæ, præsupposito peccato, mala essent si observarentur. Ut in corpore sano aliquid prodest, quod obest, præsupposita infirmitate, vel crapula præcedente. Et istud debet notanter attendi, dùm fit comparatio aliquorum in bonitate vel utilitate & similibus, vel dùm quæritur quid expediat in regimine vitæ humanæ.

Dicamus primò quòd stat in quolibet istorum quatuor statuum hominum salvari. De primo non est dubium, de pueris baptizatis decedentibus ante usum rationis. De quarto non est dubium, de Prælatis & aliis Sanctis, qui diù vitam mixtam ex contemplativa & activa exercuerunt & salvati sunt. Quoad duo membra est difficultas, & dixerunt quidam impossibile esse aliquem adultum salvari qui non vixisset vita contemplativa, quia oportet quòd omnis capax rationis diligat Deum super omnia, si debeat salvari, & in tali dilectione quæ consequitur ex cognitione Dei, reperitur vita speculativa. Sed casus est dabilis sicut dat Holkot: ubi homo dum primò incepit uti ratione, exercebitur statim in operibus misericordiæ corporalibus, vel aliis bonis exercitiis exterioribus, absque hoc quod actualiter & formaliter eliciat actum dilectionis Dei super omnia; & in agendo talia, poterit pro Fide à tyrannis repente interfici, & ita salvabitur talis qui nunquam vixerat vita speculativa, hoc tamen raro evenit.

Ceterùm de vita speculativa non est difficultas quin homo possit salvari in casibus multis, qui nunquam vixerit vitâ activâ, quia ad hanc non est vocatus, vel quia casus non occurrit exercendi illam vitam. Patet etiam de Christo in utero Virginis, de Joanne Baptista, si habuerit contemplationem salutando. Raro tamen homo manet in vita illa diù, quin utatur vita mixta, præsertim secundùm primam distinctionem, [*alias* præsentem dispositionem.]

Secundò, loquendo absolutè non habendo respec- D tum ad lapsum hominis, talis est ordo inter quatuor modos vivendi priores in bonitate & eligibilitate, quòd prima vita bona est, secunda melior, & quarta quæ est composita, melior est quam secunda, & tertia optima inter omnes. Hæc apparebunt si quis diligenter advertat vitam Adæ pro statu innocentiæ: nam si quis ibi vixisset ex beneplacito Dei, absque usu rationis actuali, & tamen in gratia benè vixisset; si vixisset vitâ activâ laborando & colendo paradisum terrestrem ex jussu Dei, meliùs vixisset; & si cum hoc fuisset aliquando in contemplatione Dei, meliùs habuisset. Sed quia omnis indigentia remota erat, nec exigebatur tunc labor extrinsecus ad sublevationem quarumcunque indigentiarum, vita ejus speculativa optima tunc extitisset, quod ampliùs perspicuum erit ex sequentibus.

Ter-

Tertiò, per accidens & ex suppositione stat in casu vitam activam vitâ contemplativâ pro tunc meliorem & eligibiliorem existere. Potest enim tanta indigentia esse in proximis corporaliter ad juvandum, quòd peccatum esset omittere eos & eorum sublevationem, pro speculando seu contemplando. Patet in Prælatis vel in casibus necessitatis. Et si dicatur quod homo non debet omittere majus bonum propter minus bonum : dicitur quòd in casu isto contemplatio non est isti majus bonum secundùm primam distinctionem de duplici vita.

Unde & quartò, quando licitè potest utraque vita exerceri, speculativa scilicet & activa ; speculativa eligibilior est & dignior, & statui gloriæ seu innocentiæ conformior: vita enim quæ dignius & excellentius habet objectum & quæ ex digniori virtute procedit, eligibilior est, & sic est de intellectione Dei & de dilectione seu fruitione ejus; nam istæ sunt operationes optimarum potentiarum in homine, respectu optimi objecti. Secundùm hoc posuit Philosophus felicitatem in homine 1°. & x°. *Ethic.* in contemplatione primæ causæ. Et conformiter (licèt magis elevatè) ponunt Theologi beatitudinem in fruitione & cognitione Dei & etiam delectabilior, ut patet. 1. *Ethic.*

Similis conclusio potest poni secundùm aliam distinctionem & ex ista deduci, & per aliud medium sic. Quantò anima melior est quàm corpus, tantò vita regulans animam & dirigens in finem, melior est & dignior, quàm illa quæ tantummodò respicit corporale regimen; sic est de vita speculativa, respectu activæ in Ecclesia: ergo &c.

Quintò: præsupposito peccato & indigentiis variis in Ecclesia Dei ex peccato originaliter venientibus, & ceteris paribus: melior est vita quarta, scilicet composita ex activa & contemplativa, quàm simpliciter activa vel simpliciter speculativa, hoc est quàm una earum sine immixtione alterius.

Pro quo advertendum est, quòd tota multitudo operum meritoriorum unius hominis imaginatur quasi corpus quoddam & homogenium ad modum loquendi Christi Matth. VI. 22. *Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit.* Glossa. *Si intentio simplex, bona qualibet operatio erit.* Probatio. Vita illa melior est quæ est vitæ Christi conformior: sed Christus conversatus est secundùm totum corpus vitæ suæ ad regulam & vitam cujuscunqne membri sui, scilicet tàm activè quàm speculativè : ergo &c. Confirmatur, quia corpus alicujus perfectius vivit, dùm pro loco & tempore utitur quolibet membro suo, nunc isto, nunc illo, quàm si continuè uno uteretur, quod esset perfectius, ut puta oculo, præsuppositis indigentiis ad quarum revelationem quodlibet membrorum utile est, & proviso quòd oculus sit in suo usu ad directionem manus & pedis. Et ex hoc sumitur responsio ad instantiam quæ fieri potest & moveret parùm considerantes, quia vita contemplativa secundùm se considerata melior est & dignior secundùm dicta, ergo melior est homo dùm secundùm eam vivit, quàm dum vivit secundùm activam. Sic enim argueretur quòd hominum corpus esset nobilius, si esset totum oculus, quàm habendo varietates quas ad præsens obtinet; & pictura pulchrior, si tota esset albedo, quàm dùm variis colorum appositionibus decoratur.

Similiter dicendum est hîc quòd corpus operationum humanarum quod imaginatur quasi & homogeneum, & diversarum rationum perfectius est, dum pro qualibet sui parte est in exercitio, præsupposito semper quòd vita speculativa est velut illustratio & directio, & vivificatio animæ sit in suo actu sufficienti, quàm si dimissâ activâ, esset continuè in speculatione sub gradu intensiori, præsuppositis indigentiis proximorum. Speculativus enim (ut quidam ait) videns fratris inopias & torpens à juvamine, deficit à fraterna dilectione, & per consequens à dilectione Dei connexa, & tunc non vivit contemplativè quæ completur in divina dilectione, sed in curiosa Philosophorum speculatione. Et si quæritur quando de necessitate & sub pœna peccati tenetur homo vivere secundùm vitam activam: dico vel ex suscepto officio, vel dum videt fratris necessitatem extremam, & non apparet quòd alius succurrat. Exemplum de eleemosyna.

A Ex his habetur radix, quare status Prælatorum est perfectissimus in Ecclesia sancta Dei, quia est status requirens utramque vitam pro loco & tempore, instar Christi & Moysi & aliorum; nam Christus nunc in monte orabat, nunc prædicabat, nunc populos cibabat. Similiter Moyses in monte Sina contemplabatur ea quæ postmodùm populo ministraret, & descendens judicia dabat populo, & Arcæ fabricam ordinabat. Ita quilibet eorum debet esse binominus ad modum Jacob qui & Israël dicitur: est enim Prælatus Israël in contemplatione, & Jacob in vitiorum supplantatione, tam in se quàm in subditis. Est enim duplici uxori copulatus, Lyæ & Rachel. Applicatio mystica communis est.

Sexta conclusio. Ceteris paribus utilior & fœcundior est in Ecclesia Dei speculativus, quàm sit activus. B Pro quo advertendum quòd duplex est utilitas & fœcunditas in Ecclesia. Quædam est grossa atque palpabilis, quæ à vulgo & à viventibus more vulgi præcipuè reputatur, & illa consistit in multitudine & conservatione bonorum fortuitorum & corporis, & pompa extrinseca. Alia utilitas; respectu bonorum animæ, vel meritorum vel aliorum donorum gratuitorum.

Secundò; advertendum quòd prima bona non prosunt, immò plerumque nocent, nisi pro quanto ordinantur & disponunt ad secunda bona, unde nec capiunt bonitatem aliquam moralem aut gratuitam, nisi à bonis hujusmodi tanquàm à fine ad quem debent ordinari, vel tanqnam instrumenta ea adipiscendi, vel tanquàm objecta circa quæ fit hujusmodi operatio virtuosa, immò quandoque talia bona conceduntur Deo irato, ut Augustinus ait : quia C videlicet utilius esset illa non habere dùm obsunt bonis moribus, quemadmodùm & obsunt divitiæ periturae: generant enim vermen pessimum qui est superbia, vel voluptas effrenata. Et sicut in uno homine hoc habet veritatem, sic & habere potest in toto corpore mystico Ecclesiæ, ità quòd numerabitur meritò inter magna divinæ misericordiæ dona paupertas ipsius in talibus bonis fortuitis & Jurisdictionibus civilibus. Juxta quod dicunt Historiæ, & legi in postilla super Bibliam quòd dum dota esset Ecclesia bonis temporalibus per Constantinum, audita est vox in aëre. *Hodie venenum effusum est in Ecclesia sancta Dei.* Et quicquid fuerit de hoc, potuit enim tunc dotatio hujusmodi esse utilis propter bonitatem & fidelitatem dispensantium & dilatationem Ecclesiæ, post adversitates habitas; nihilominus nunc, aut aliàs D poterit spoliatio similiter esse utilis propter malitiam Ecclesiasticorum talibus bonis abutentium; & ut claudatur via malignantium spinis adversantium, ne cadant in præcipitium vitiorum. Juxta quod ait Dominus : *Sepiam viam tuam spinis* Osee.II. 6.

Nunc ad propositum conclusionis constat quòd contemplativus ut sic proficit Ecclesiæ in bonis spiritualibus quasi de per se & immediatè; activus autem in bonis temporalibus. Undè Moyses plus profecit in monte orando dum alii præliarentur, quàm multitudo magna bellantium. Sic Deus qui non destruxisset Pentapolim peccatricem propter decem justos, si reperti fuissent; plùs miseretur Ecclesiæ & eidem parcit, propter orationes paucorum contemplativorum, quàm facit propter labores & discursus & turbationes multorum activorum. Juxta quod dicebat Hieronymus de Eremitis antiquis, eos esse vitam mun•

mundi & ipsum per eos ne corrueret stare. Hoc infertur contra illos qui terrena tantummodò cogitantes dicunt Juristas & Practicos terrena tractantes, & divitiis vel ædificiis vel epulis aggregandis occupatos utiliores in Ecclesia, quàm contemplativos bonæ vitæ & spiritualibus exercitiis intendentes, quos deliros vel phantasticos vel inutiles reputant, quia *animalis homo non percipit.* &c. 1. Cor. II. 14. Et allegant quòd spiritualia absque temporalibus diu stare non possunt; quod dictum, absque dubio (nisi sanè intelligatur) blasphemum est: numquam enim Ecclesia fuit melior, quàm dùm vixit in paupertate. Quod etiam Hieronymus ponit in vita Malchi. Et de Romano imperio dicunt historici, & recitat Augustinus &c. Potiùs & veriùs diceretur è contra, quòd temporalia & præsertim in Ecclesia, diù absque spiritualibus esse non possunt; & certum est quòd cum eis non adesse non possunt: alioquin falleret Christus qui dixit: *primùm quærite regnum Dei; & hæc omnia adjicientur vobis.* Matt. VI. 33. non dixit è contra, primùm quærite ditationem, & post hoc regnum Dei & justitia ejus vobis adjicientur, immò sicut aliàs memini declarasse, nimium studium in multiplicatione bonorum temporalium & Jurisdictionum in Ecclesia non parva causa est suæ desolationis, tàm in spiritualibus quàm temporalibus, & hoc manuducebatur per similitudinem corporis mystici Ecclesiæ totalis, ad corpus verum hominis. Nam intendere nimis regimini sensualitatis, spreta directione rationis, est utrunque, tàm sensualitatem videlicet quàm rationem extinguere. Hinc est quòd multi proborum & contemplativorum in Ecclesia parùm curant si depauperetur Ecclesia vel conculcetur in temporalibus istis vocatis bonis, videntes tot vitia & abusus ex his provenire in conviviis superfluis, in venationibus, in simoniis, in prædiis & violentis promotionibus indignissimorum, in ambitionibus Prælaturarum & Beneficiorum, in superbiis dissolutissimis, in voluptatibus effeminatis, ceterisque innumerabilibus & nefandis abusionibus, in quibus se reputant gerere vitam activam dando onera gravia &c. Et hac omnia cessarent, aut non ita saltem abundarent in paupertate modesta. Ampliùs non ita diverterent Ecclesiastici etiam de Patrimonio Christi dotati ad traditiones, & adinventiones hominum pro divitiis cumulandis, spreta Lege Christi, sicut nunc facere conspicimus fornicatione quadam spirituali perniciosissima. Et hìc ad grandem tempestatem moderni temporis & schismatis consolandam possent applicari quæ omitto, quia facile est ex præcedentibus elicere.

Septima conclusio: vita Joannis Baptistæ post vitam Christi & Matris ejus fuit Angelica, & inter viatores, saltem quod aliquid, perfectissima. Pro cujus declaratione advertendum, quòd vita Joannis potest comparari ad vitam aliorum tripliciter. Vel quoad Prophetiam, vel quoad austeritatem victûs, vel quoad meritum interius. Si comparemus Prophetiam Joannis ad Prophetias aliorum, quoad hoc Joannes est perfectior; quia modo certiori & clariori demonstravit Christum, propter quem Prophetæ omnes illustrati sunt, & suas contexuerunt Prophetias. Et hoc forsan innuere volebat ipsa veritas cum ait, quòd *Inter natos* &c. Matth. XI. 11. Nec moveat aliquem quòd Joannes videbat certa experientia Christum, & ob hoc non prophetabat de eo: de certis enim & præsentibus non est Prophetia. Fateor enim quod aliqua in homine illo videbat, respectu quorum non erat Prophetia, sed scientia vel experientia, ut quod hic esset unus homo sic ambulans &c. sed alia erant quæ non videbantur, ut quòd talis homo esset Deus & Messias in Lege promissus, & Agnus Dei qui tolleret peccata mundi, &c. Si dicatur ulteriùs quòd Joannes interrogatus, respondit se non esse Prophetam. Dicunt aliqui eum hoc dixisse ex humilitate, non ex veritate, quasi videlicet esset aliqua humilitas sine veritate, aut quasi humilitas per mendacium acquiratur. Et ideo veriùs & apertiùs dicitur, quòd Joannes negans se Prophetam, respondit ad intentionem quærentium Judæorum; sciebant itaque Judæi scriptum esse in Lege eorum. *Deut.* XVIII. 18. dicente Domino. *Prophetam tibi suscitabo post me*, &c.

FINIS.

JOANNIS GERSONII

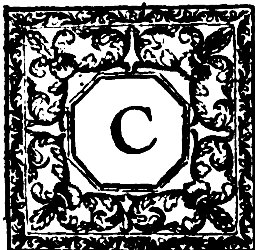
Doctoris & Cancellarii Parisiensis,

COLLECTORIUM

SUPER

MAGNIFICAT.

Collat. ad Codd. MSS. Victorin. 700. Duos Navarricos, & M. Targny.

OLLECTORIUM super *Magnificat* particulas habet expositas, non semper eodem ordine quo sunt in Cantico; neque sub eodem stili genere, sed vario, prout se fragmentorum appositio per sportas duodecim offerebat: totidem enim Tractatus habet principales. Denique plurima reperies de fragmentis, quæ diversis in sportis recondita, unum in sententia saporem ostendunt. Qui capit, accipiat, pro sua qualibet voluntate, benedicente Deo, multiplicante, distribuente, satiante.

Primus Tractatus post Procemium Dramaticus est, seu per Dialogum, & habet Notulas quinquaginta, secundùm quas patet materia.

Tractatus secundus Dramaticus super Cantico Mariæ, *De exultatione spiritus*; continet Notulas septuaginta tres.

Tractatus tertius Dramaticus, est in Cantico Mariæ *De respectione humilitatis suæ*, per Notulas centum viginti. Jungi verò possent Opuscula *De oculo triplici*, & *De una pretiosa margarita*, & *De oculo spirituali*, & *De triplici visione Dei*: & considerationes duodecim *De concordia Theologiæ Mysticæ cum Scholastica*; sed alibi collocantur in Collectorio septimo sportarum.

Tractatus quartus per Drama, seu Dialogum, *De Mariæ beatificatione* super illud: *Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes*, Luc. 1. 48. per Notulas octoginta duas.

Tractatus quintus per Drama, seu Dialogum, *Quomodò fecit Mariæ magna qui potens est*. Ubi prima partitio est, *Si Maria passionabiliter movebatur*: per Notulas sexaginta. Alia partitio est sine Dialogo, *De sancto Nomine Dei*, ubi *De triplici notitia Dei*: per Notulas sexaginta duas.

Posset huic materiæ *De notitia Dei*, quæ est secundùm nomen ejus, conjungi duplex centilogium. *De conceptibus* unum. Alterum *De modis significandi.* Sed alibi positum est utrumque in Collectorio septem sportarum.

Tractatus sextus Dramaticus super quinto versu: *Et misericordia ejus, &c. De lamento Mariæ*, & *De timore Dei*, & *super ejus misericordia* finalis deprecatio: per Notulas centum. Jungitur initium quoddam tangens modum expositionis moralis, seu tropologicæ Lamentationum Jeremiæ.

Tractatus septimus prosaïcus principaliter *De mente cordis*, *&* *cognitione Dei*, super illo sexto versu: *Fecit potentiam*, *&c.* per Notulas centumquinquaginta.

Tractatus octavus per Drama, seu Dialogum: petitiones habet quatuor. Prima, *De depositione potentium per impulsum dæmoniorum*, per Notulas quadraginta quatuor. Secunda partitio, *De custodia Angelorum*, *&* *fallaciis dæmonum*, per Notulas centum quinquaginta. Tertia partitio, *De septem modis generalibus Angelicæ custodiæ*, per Notulas octoginta tres. Quarta partitio, per soliloquium, ubi *De custodia Angelorum*, per Notulas quinquaginta. Fit etiam mentio *De centilogio super impulsibus*, quod sursùm alibi ponitur in Collectorio septem sportarum.

Tractatus nonus super illud: *Esurientes &c.* componitur principaliter *De Eucharistiæ Sacramento* per quinque partitiones. Prima partitio, per Dialogum procedit per Notulas centum. Secunda partitio, per soliloquium *De laudibus Sacramenti Altaris*, & ut dignè suscipiatur exhortatio, per Notulas centum. Tertia partitio, per soliloquium conversum ad Mariam, per Notulas quinquagiuta. Quarta partitio, per soliloquium quasi narrativum, *De contemplationibus Mariæ super hoc Sacrumento*, & principaliter *De duodecim bonis ejus*, *quibus replentur esurientes*, per Notulas centum, cum additione quadraginta theorematum de unitate. Quinta partitio, per soliloquium *Exhortatoria hujus Sacramenti*, per Notulas quinquaginta. Sunt in summa quatuor centilogia Notularum, quibus jungi posset centilogium *De causa finali*, occasione hujus benedicti Sacramenti compositum, quod alibi positum est in Collectorio septem sportarum.

Tractatus decimus super versu: *Suscepit Israël puerum suum*, *&c.* Est autem in ipso duplex partitio: Prima fit per Dialogum, & Notulas septuaginta. Altera fit quasi per soliloquium, & meditationes, per Notulas triginta.

Tractatus undecimus sub duplici partitione super illo versu: *Sicut locutus est ad Patres*, *&c.* Prima partitio *De contemplationibus Mariæ* super locutione Dei per Prophetas, & maximè per seipsam, incipiendo ab Evangelica narratione juxtà compilationem noviter factam, quæ dicitur *Unum ex quatuor*, per Notulas quadraginta sub rubrica prima: *In principio erat verbum.* Joan. 1. 1. Undè datur intelligi, quantùm super reliquis sermo protensior esse posset. Secunda partitio *De vita solitaria Joannis*, quasi super Rubrica secunda, *De nuntiatione Joannis*, *&* *habitatione in deserto.* Sunt in hac partitione tres particulæ, juxtà triplicem modum manifestandi vitam solitariam; continet Notulas centum.

Tractatus duodecimus in persona Mariæ per soliloquium, summatim colligens sensum Cantici hujus Canticorum Mariæ, per Notulas centum, quasi per Psalterium decies decacordum, superadditis his duobus versiculis ab Ecclesia frequentatis: *Gloria Patri*, *&* *Filio*, *&c.* *Sicut erat in principio*, *&c.* Spectat ad hanc materiam centilogium De *gloria*: quæratur in Collectorio septem sportarum.

PROOEMIUM

CANTICUM Mariæ tractaturus in solatium peregrinationis meæ vergentis in occasum (utinam felix matutinum carens vespere subsequatur.) Decrevi procedere per Dialogum more didascalico, qualem Socrates, qualem Plato Socratem introducens tenuit. Poterit & hic noster procedendi modus nominari Dramaticus, qualis ascribitur Canticis Canticorum, qualis insuper commodus est canticis, vel eulogiis amorosis. Quod Ecclesiastica attestatur exhortatio, quæ de virginibus canit : Antè thorum hujus Virginis frequentate nobis dulcia Cantica dramatis. *Sit igitur, te favente, Beatissima Virgo, super omnes amans, amabilis, & amata, sit hoc initium per Dramata, Notulasque distinctum:* Magnificat anima mea Dominum, *Luc.* 1. 46. *Colloquuntur duo fratres: Junior, instar Discipuli interrogans; Senior Magistri locum retinet, & nomen; ambo solitudinis, non solitariæ dilectores.*

VERSUS

VERSUS
CANCELLARII PARISIENSIS
Qui congruè præmittuntur operi ſuo ſuper
MAGNIFICAT
POST PROOEMIUM.

SE Lugdune tua fratres ſolantur in urbe,
Dum de quolibet eſt ſermo frequens in eis.
Junior, & Senior, hic Cæleſtinus, & iſte
Theologus; plaudens Junior hæc loquitur.

JUNIOR.

Ecce bonum, fratres, & jocundum, ſimul eſſe,
Idem quos uterus, parque dies peperit.

SENIOR.

Fraternalis amor cor noſtrum nectat in unum,
Firmet & hoc unum gratia, Chriſte, tua.

JUNIOR.

Carne quidem Frater, meritis Pater, atque Magiſter,
Sunt data quæ nobis otia grata vides.

SENIOR.

Otia poſt diros conflictus, atque procellas,
Dat Deus, atque locat littore nos placido.

JUNIOR.

En fas eſt, vivas pariter dare, reddere voces,
Fert mens de ſtudiis quærere multa tuis.

SENIOR.

Quare vices reddam, lenit faſtidia ſermo,
Eſt ſua ſolamen garrula vox ſenibus.

JUNIOR.

Diſcipulus vocer ergò tuus, tu jure Magiſter,
Commoda doctrinæ talia nomina ſunt.

SENIOR.

Diſcipulus tu ſis magis illius, eſſe Magiſtrum
Qui vetat, hic ſolus corda docere poteſt.

JUNIOR.

Hoc ſub Doctore meus en potes eſſe Magiſter,
Plantans, atque rigans, creſcere, Chriſte, dabis.

SENIOR.

Det, precor, ille, pete de quolibet, ut fuit olim
Theologis mos, hoc quærere, mox aliud.

JUNIOR.

Gratulor, eſt modus hic placidus mihi talis & aptus,
Sermo, & peregrinis, ſit Jeſus in medio.

SENIOR.

Promiſit, faciet talem dare modò, qualem
Se dedit in Templo, ſimque docendo ſequax.

JOANNIS GERSONII

Doctoris & Cancellarii Parisiensis,

TRACTATUS PRIMUS DRAMATICUS

SUPER

MAGNIFICAT

Habens Notulas quinquaginta.

AGNIFICAT anima mea Dominum. Luc. I. 46.

Discipulus. Magister dic, oro te, quo pacto beata, & pulcherrima mulierum post salutationem Elizabeth, post exultationem Joannis in utero, post collaudationem quia crediderit, erumpens in jubilum, cœpit à magnificatione Dei Canticum suum dicens: *Magnificat anima mea Dominum.* Luc. I. 46. A Gratum quippe mihi feceris tum sciendi studio, tum consolationis desiderio: dùm solos nos hìc evomuit sæviens tempestas velut in scopulum. Benedictus Deus qui nos in pacato solitudinis atrio collocavit.

Magister. Gratum & illud mihi subveniet: quoniam *mandavit Dominus* in adversitatis *nocte Canticum ejus.* Ps. XLI. 9. Summa quoque miseriarum inevitabilium medicina, est oblivio. Digneris ergò laudare nos te, Virgo sacrata, quæ non ingrata beneficiis Dei, more priscorum, mox Canticum edidisti consonans eis in exordio, & dicens: *Magnificat anima mea Dominum.* Luc. I. 46. Taliter olim Maria soror Moysi *in medio juvencularum tympanistriarum.* Psal. LXVII. 26. Taliter David Rex inclytus, undè Maria *regali ex progenie exorta refulget.* Taliter alii plures ad Dei B magnificationem eruperunt, ut est illud: *Cantemus Domino; gloriosè enim magnificatus est.* Exod. XV. I. Et illud *Magnus Dominus, & laudabilis nimis;* Ps. XLVII. I. cum ceteris in arcano cordis Mariæ profundè collocatis. Similiter & acceperat novissimè promissionem Angelicam de Filio nascituro: *Hic erit magnus,* inquit. *Luc.* I. 32. Denique noverat, quia fecerat sibi *magna qui potens est.*

Magnus Dominus, & magna virtus ejus, Ps. CXLVI. 5. *virtus Altissimi,* Luc. I. 32. quæ obumbravit sibi, *& sapientiæ ejus non est numerus,* Ps. XLVI. 6. quià veritas est illa, quæ magna est, & prævalet testimonio omnium per Esdram prolato.

Discipulus. Venit in manus protinùs quæstio, qua ratione dicatur magnificari Deus, cùm penitùs nec augeri valeat, nec minui.

Magister. Hæsitas, non intelligens Scripturas, C quemadmodùm Dominus à creatura magnificatur, non in augmentum sui in se, sed quià magnus esse prædicatur, canitur, & laudatur; aut certè quià magnificam facit animam, cui *magna* facit *qui potens est.* Nam quos justificavit, hos & magnificavit. Nunquid parùm tibi videtur magnificata beatæ Mariæ Virginis anima, quæ operationi suprà modum magnificæ fuit ausa præbere consensum? *Fiat,* inquit, Luc. I. 38. *mihi secundùm verbum tuum,* id est, fiam Mater Filii, cujus est Pater Deus. Quid excelsius, quid sublimius, & magnificentius poterit cogitari? Quod & vidit, cùm Propheticè subjunxit: *Ecce,* inquit, *ex hoc beatam me dicent omnes generationes.* Luc. I. 48.

Discipulus. Quomodò stant, & in unum conveniunt, tanta humilitas cum tanta magnificentia; tanta dejectio cum tanta gloria? Sed habebit hæc quæstio locum suum, cùm de beatitudine Virginis erit sermo. Vellem nunc colligeres aliquas magnificationes Domini, quas mens Mariæ contemplabatur sapienter in Cantici sui principio, quatenùs ordo nobis suppetat ad loquendum magnalia Dei, non quidem omnia (hoc enim impossibile non dubito) sed pauca, pro captu nostro.

Magister. Quid appropriatiùs, quidve diviniùs poterimus accipere, quàm ipsummet Psalterium Mariæ decachordum habens decem versus quasi totidem chordulas sonorosissimas, conformiter ad illud universale decachordum totius rationalis creaturæ, quod connectitur ex novem Ordinibus Angelorum, quasi novem fidibus argutis, juncta ex hominibus decima, quam in primis parentibus per peccatum ruptam summus noster citharista reparavit, ut concordaret *Psalterium jocundum cum cithara.* Ps. LXXX. 3. Est itaque prima hujus nostri Psalterii Mariæ chordula sonans Dei magnificentia, quià est Dominus, cujus *elevata est magnificentia super cœlos.* Ps. VIII. 2. *Magnificat,* inquit, *anima mea Dominum;* non dicit illum, vel illum, sed simpliciter, & antonomasticè *Dominum.* Secundò: magnificatur in salutatione, propterea vocat ipsum salutare, quià *Domini est salus.* Ps. III. 9. Tertiò: magnificus est in respectione humilium, & beatificatione, *Quoniam excelsus Dominus, & humilia respicit.* Ps. CXXXVII. 6. Quartò: magnificus in magnorum operatione, & nominis sui sanctitate, *quia,* inquit, *fecit mihi magna qui potens est, & sanctum nomen ejus.* Luc. I. 49. Consonat Psalmista. Quià *magnificasti super omne nomen sanctum tuum.* Ps. CXXXVII. 2. Quintò: magnificus est in misericordia, & miseratione: *timentibus eum.* ℣. 50. Sextò: magnificus in superborum cordis sui dejectione seu disper-

pertione. Septimò: magnificus in humilium exaltatiòne, potentibus de sede depositis. Octavò: magnificus in esurientium impletione, cùm *divites dimisit inanes.* Nonò: magnificus in perditorum liberatione, quià *suscepit Israël puerum suum.* Decimò: magnificus in promissorum suorum completione: *Sicut locutus est ad Patres nostros, Abraham, & semini ejus in sæcula.* Luc. I. 55.

Discipulus. Placet adaptatio brevis, & lucidus ordo.

Magister. Quid verò censeres, si varios omnium organorum sacræ Scripturæ modulos imò voces omnis generis Musicorum concordare faceremus cum hoc Mariæ Psalterio decachordo.

Discipulus. Redderetur, scio, superadmirabilis harmonia.

Magister. Sciveris similiter, quòd in auribus suis nostra Psaltes copiosissimè, & distinctissimè faciebat resonare voces omnium Musicorum, dùm mentis intuitum simul cum plectro meditationis, liberrimo discursu, miraque celeritate diffundebat ubique; dùm quasi simul in omnes & singulos se diffundebat affectus, quos solet humana mens sigillatim variare canendo.

Discipulus. Mirum verò qua virtute valuerit hoc effici, cùm sint affectuum voces innumeræ. Cùm præterea sibi sint contrariæ, vel adversæ. Nonne contrariatur vox amoris odii sono? Sic desiderium, seu prosecutio tendit in adversum fugæ. Repugnat quoque gaudium, tristitiæ; spes, timori; compassio, severitati; & ità de plurimis.

Magister. Jure miraris mirabilia, ideò nempe cantavit Domino Maria Canticum novum, quia mirabilia fecit. Mirabilia prorsùs misericordiæ, quæ charitas majora fecit, quàm fuerunt (si ita dici potest) mirabilia potentiæ: Fecerat apud veteres mirabilia, quæ potentiam, quæ sapientiam, quæ justitiam, quæ dominationem, & virtutem ostendebant. Sed tunc *novum Dominus fecit super terram*, quando *mulier* circundedit *virum*, Jerem. XXXI. 22. quando scilicet, *suscepit* Deus per Incarnationem *Israël puerum suum*, Luc. I. 54. quando recordatus est: cujus recordatus? Non dixit potentiæ, non sapientiæ, non justitiæ, sed *misericordiæ suæ.* Tunc *memoriam fecit mirabilium* scilicet misericordiarum, *misericors, & miserator Dominus.* Ps. CX. 4. Quoniam in rebus per tempus ortis mirabilius nihil utique, teste Augustino, *quam ut Deus fieret homo, & homo esset Deus.* Vis horum deductionem accipere?

Discipulus. Nolo de præsenti, quià locum fortè posterius habebit amplior declaratio super illud: *Quia fecit mihi magna qui potens est.* Luc. I. 49. Sed ad inquisitionem redeo, qua ratione monstrabis omnes affectus in hoc Cantico novo Mariam comprehendere simul potuisse beatam, dum gratulabunda jocunditate dicit Deo: Ps. CXLIII. 9. *Deus canticum novum cantabo tibi, in psalterio decachordo psallam tibi.* Psalterium quippe decachordum esse hoc Canticum Mariæ, superiùs est ostensum.

Magister. Vocas ad rem diù mihi multùmque quæsitam, qua super re te docebunt Opuscula nostra de Canticis, nominatim illud, cui titulus est *Canticordum*, id est, Canticum cordis. In cujus ultima parte traditur pro praxi Canticorum spiritualium gamma novum, & mysticum, ad proportionem, vel analogiam gammæ manualis sub quinque vocibus, juxtà quatuor passiones, seu potiùs affectiones principales, junctâ quintâ, quæ fit ex concursu plurium, quæ dicitur compassio, quasi cum aliis passio. Prima est amor, vel gaudium; secunda spes, vel desiderium; tertia timor, vel diffugium; quarta dolor vel odium.

Discipulus. O ego nunc memini quid ibidem tractaveris. Sed quià venit fortè in notitiam paucorum pro sua magnitudine, opus illud utile feceris studioso desiderio, si sub compendio practicam hanc Cantici mystici tradideris.

Magister. Factum est hoc jam alibi, nec istic pigebit, quia sic vis, inserere.

NOTULA XV.

PER PROPRIAS SUBDISTINCTA NOTULAS.

NOBILIS Apostolus, puer Evangelicus, non sensibus sed malitia puer, habens quinque panes doctrinalis refectionis in quinque millia hominum, dicebat Corinthiis: *Volo quinque verba sensu meo loqui, ut alios instruam, quàm decem millia verborum in lingua.* I. Cor. XIV. 19. Præmiserat tamen per exemplum de tibia, & cithara, quæ *nisi distinctionem sonituum dederint, sciri nequit, quid canitur, aut quid cytharizatur. Etenim si incertam vocem det tuba, quis parabit se ad bellum?* ℣. 7. 8. Concluditque, opus est sensu, tam cognitionis, quàm affectus, dum qui orat, loquitur, aut psallit; quatenùs secundùm tropologiam homo spiritualis se pararet ad bellum, & cum quinque lapidibus limpidissimis de torrente Scripturarum Goliam, id est, satanam, sternat, alter David puer factus. Hæc est parabola mystici canticordi, vel Cantici cordis, quod hortatur idem Apostolus psallere spiritu, psallere & mente. In quo cantico cordis tria reperiuntur, ut in cantu oris.

Primum, est cantûs materia, quæ vocatur Littera.

Secundum, cantûs vox, quæ dicitur resonantia.

Tertium, cantûs figuratio, quæ denominatur nota, vel notula. Materiam canticordi dicimus omnium divinorum, & humanorum cognitionem piam, & honestam. Resonantiam appellamus omnem cordis, & spiritus affectionem moderatam, & ordinatam. Notam vel notulam figuramus ad præcedentium duorum notitiam, ut appareat cui resonantia affectuum sit aptanda, literâ meditationum. Hac super re dabuntur pauci versus, quorum sententia plùs elucidabitur, & hoc per triplex quinarium. Quinque verba pro littera.

Magnificus; largus, pius es, justus, miserator.

Quinque affectus pro harmonia:

Gaudia, spes, pietas, hinc timor, atque dolor.

Adaptatio quinque vocalium ad voces quinque affectionum.

A gaudens amat, E sperat, sed I miseretur,
O timet, V qua dolens odit, & ista Notes.

Conformatio ad quinque Notulas. *Sol, fa, mi, re, ut.* Quisquis animadvertere diligenter voluerit, inveniet quòd omnis meditatio salubris tam divinarum quàm humanarum scientiarum reduci potest ad quinque verba, quorum quatuor prima Deum respiciunt, scilicet magnificentia, munificentia, misericordia, justitia.

Quintum est homini speciale, videlicet miseria. Omne siquidem canticum spiritus, & cordis, habet formari secundùm alterum quinque verborum, seu duorum, seu trium, seu omnium simul prædictorum. Possent similiter omnes cordis, & spiritus affectiones ad numerum deduci quinarium, quæ sunt gaudium, spes, compassio, timor, dolor. Applicando singulum verbum litteris meditationis singulæ, per ordinem hic positum, voci sonantis affectionis. Demum quinque vocales ordine naturali positæ notulæ sunt indicantes cui voci littera sit accommoda, etiam per depressionem, & elevationem, ad instar gammæ manualis, *Sol, fa, mi, re, ut.* Aut ponatur ordo naturæ vocalium, demptis consonantibus, ut patet in figura sequenti.

Gau-

A	E	I	O	U
Gaudium. Dei magnificentia.	*Spes. Munificentia.*	*Compassio. Misericordia.*	*Timor. Justitia.*	*Dolor. Nostra miseria.*

Nolumus autem ut existimet aliquis gamma A præsens mistycorum omnium canticorum valere protinùs efficaciter, ut cantet cor & spiritus per affectum simul & effectum, si non fuerit huic arti de se cognitu facillimæ superadditus, vehemens, & jugis usus. Quippè sic inspicimus in ceteris artibus, præsertim in Musica sensuali; sic in psalterio, & cithara; sic in choro vocali, sic in chordis & organo. Sed nec oportet, nec expedit, sola præsentium phantasia figurali versari diutius, quàm ducantur ad intelligentiæ puritatem phantasmatibus vel transcensis, ut interim quantùm fas extiterit, derelictis. Nec ideò putanda est præsens ars inutilis, vel supervacua, vel solùm phantasialis, quoniam *prius est, quod animale est*, I. Cor. xv. 46. secundùm Apostolum. Et omnis nostra cognitio intellectiva sumit à sensitiva principium, quæ juvatur, dùm ordinata sibi phantasmata præsentantur, & sub compendio. Hoc unum fidenter pollicemur, quòd B præsens ars tanquàm in utero naturæ formata, cui nulla est lingua barbara, vel ignota practicabilis erit omnibus, per omnes & sine discretione idiomatum, qui converti voluerint ad cor, ubi tamquàm in Libro scriptum est, impressum, & signatum, & notulatum, (licèt obumbratum in multis) præscriptum ternarium. Nam quis negaverit, Deum esse magnificentissimum, & ideò gaudendum de tanto Domino, Rege, Patre, Deo? Quis insuper nesciat munificentiam ipsius, sive largitatem, & ita spes in eo ponenda est? Porrò quia mitissimus, & justus, nobis autem miseris, miris modis surgunt alii tres affectus, qui sunt timor justitiæ, dolor miseriæ, & compassio tàm alienæ, quàm suæ calamitatis, ad implorationem faciendam divinæ misericordiæ. Vocalium subindè naturalis ordo positus est, tanquàm à psalterio profundi cordis incipiat. A. dehinc. E. paulò acutis; deindè. I. postmodùm. O. tandem. U. labiis summis expressum. Est enim praxis; ut quotiescunque, & C ubicunque syllaba litteralis cantici posuerit. A. potest meditatio de magnificentia Dei fieri cum resonantia gaudii. Si ponitur. E sit de largitate Dei spes. Si sit. I. resonet ad misericordiam Dei, & humanam miseriam, compassio. Si. O. timor justitiæ. Si. U. dolor nostræ miseriæ deploretur. Est rursùs hinc invenire combinationes, & proportiones suaves, ut diatessaron, diapente, diapason. Nec non neumata cum tonis; cantum cum discantu; tenorem cum triplo, & contratenore; prout in Opusculo Canticordi latiori traditione deductum est, ac sub exemplis monocordi, ac decacordi, figuratum. Sic in omni cantico sonabili cujuscunque sit linguæ, valet notulari versus Psalmi. Utrùm verò sufficiat in Ecclesiastica psalmodia, quòd intentio cantantis, vel audientis feratur ad præmissa, colligi potest ex Opusculo *De sollicitudine Ecclesiasticorum*.

Hoc unum dicimus hìc, quòd nec inspirationes sancti Spiritus arctare, nec meditationes eruditorum circà sensum Psalmorum per ista tollere volumus, aut debemus. Sed sunt qui nec sensum literæ quomodo- D libet intelligunt, neque quomodò se meditando recolligant inveniunt. Proderit hæc ars præcipuè talibus cum exercitio paulativo, quantumcunque laïci sint. Verbi gratia, tu audies. A. vocalem in una parte Psalmi; dirige meditationem tuam ad magnificentiam Dei, ac proindè formet cor tuum vocem gaudii, vel formari desideret; quià *desiderium pauperum exaudivit Dominus*; Ps. Hebr. x. 17. si plus nequit, dicens cum Propheta. Ps. cxviii. 20. *Concupivit anima mea desiderare justificationes tuas, in omni tempore*. Tu audies. E. tu fer meditationem tuam in Dei liberalitatem, seu munificentiam, ac indè spera, vel sperare desidera. Similiter ad. I. meditare Dei misericordiam cum humana miseria, & hinc compatere, vel compati tam animæ tuæ, quàm aliis concupisce. Ad. O. cogitabis justitiæ Dei severitatem, & indè timebis, vel timere desiderabis. Sic ad. U. dolebis humanam miseriam, vel dolere curabis, ut non apponas ultra magnificare te super terram. Et quis est, obsecro tam hebes aliquis, qui non possit sub morula temporis hæc addiscere, meditari, meditataque exequi, vel desiderare exequi; & si non volatu contemplationis, saltem lento nonnunquàm saltu cordis, instar locustarum. Veniet hora ferventior, quando dicere ex sententia Domino sic satagens poterit: *Viam mandatorum tuorum cucurri, cùm dilatasti cor meum*. Ps. cxviii. 32. Postremò si videatur aliquibus hoc artificium magis curiosum, quàm fructuosum; habet totam Musicæ Spiritualis, seu cordialis harmoniam sub duabus vocibus, quæ sunt spes salutis, & timor damnationis, sub duplici littera vel duobus verbis, quæ audivit Propheta, postquàm *semel locutus est Deus*. Ps. lxi. 12. Et hæc sunt potestas, seu severitas judiciorum Dei, & misericordia respectu præmiorum, & miseriarum nostrarum; secundùm quæ duo formabat Propheta canticum suum, dicens: *Misericordiam & judicium cantabo tibi Domine*, Ps. c. 1. cujus *nomen est sanctum & terribile*. Ps. cx. 9. Nec aliquid invenies in Scripturis, & creaturis quod ad alterum eorum reduci non possit.

Discipulus. Gratum habeo, quià sentio, te condescendisse voto meo. Nihilominùs adhuc superest primus inquisitionis scrupulus, qua ratione potuerit mens Mariæ per omnes affectionum istarum modulos tanta facilitate suavissimum guttur mentis aptare, cùm vix in magno otium solerti studio possit hæc practica modò tradita faciliter observari.

Magister. Accipe primò quià fecit Mariæ *magna qui potens est*.

Subindè mirabilia sunt, quæ simul efficiunt ars, & usus. Docent hoc in proposito simili Musicorum Tractatores. Non enim citharizans, si perfectus est, deliberat de qualibet chorda, sic aut sic tangenda; quoniam, Philosopho teste, *Ars perfecta non deliberat*, dum consuetudo transit velut in naturam, quæ ut sic, magis sequitur impulsum suum quàm deliberans arbitrium. Denique reddit habitus radicatus, & perfectus illa facilia, quæ difficilia, vel impossibilia videbantur habitu carentibus. Non minùs hoc in spiritualibus, & intrinsecis operationibus intellectûs, & affectûs, quàm in sensibus extrinsecis.

Discipulus. Dum acutè considero, cogor experientiis, simul & privilegiis assentire.

Transeo nunc ad inquisitiones alias. Una; cur beata Maria cum cecinit hoc Canticum, variè posuit & divisit spiritum & animam, dicens de anima: *Magnificat*, addens de spiritu *exultavit*. Cur prætereà magnificare dat animæ, & exultare spiritui? Cur proindè magnificationem animæ suæ dat Domino, & exultationem spiritus dat Deo salutari suo? Denique cur incæpit Maria Canticum suum à magnificatione Domini, potius quàm à sapientia, & bonitate? Priùs quoque narravit beneficia sibi singulariter collata, quàm distributa ceteris universaliter.

Magister. Vocas me ad quæstiones cognitu dignas, quarum prima concernit materiam de divisione animæ, ac spiritus. Et hæc quidem multa præsupponit, si perfectè debeat intelligi. Diximus pridem aliqua in Tractatibus *De mystica Theologia*. Vix fuit quoque aliquis præcipuus Doctor, Philosophus, aut Theologus, quin aliqua de spiritu, & anima tradiderit pro cognoscendo nos metipsos, quæ cognitio jure ceteris omnibus antefertur, ità ut nunquàm possit de ea sermo nimis dici, sicut neque potest nimis sciri.

Dis-

Discipulus. Verè sic est, nec in aliqua quavis traditione, fateor, me magis occupari velle. Præsuppositis igitur multis alibi traditis, dic ad præsens accommodum proposito.

Magister. Accipe, quòd ipsius animæ rationalis quæ est forma hominis essentialis, secundùm determinationem Ecclesiæ, sunt principaliter duo actus, vel officia: intelligere scilicet, & animare. Propter primum dicitur *Spiritus*: *Anima* verò propter alterum; nec ignoro multis utrumque nominibus aliter appellari: sed acceptionem nostram significabit tàm descriptio, quàm subdivisio. Et ut apud eruditos Catholicos apertior fiat intentio nostra, recipimus Christum pro exemplo qui dixit: *Tristis est anima mea usque ad mortem.* Matth. xxvi. 38. Et de spiritu subjunxit: *Spiritus quidem promptus est.* ℣. 41. Considerant igitur Doctores in Christo quasi duplicem animæ rationalis portionem. Unam secundùm quàm fuit verè beatus ab instanti conceptionis clarè videns Deum, & fruens eo. Altera fuit subjecta tristitiis, & ceteris affectibus viæ, quia erat secundùm illam passibilis, quamquàm spontanea susceptione pœnalitatum, non absoluta necessitate. Si potes igitur concipere divisionem istam quam credimus in anima Christi fuisse, poteris conjecturare quid in ceteris hominibus valeat effici.

Et primò respiciamus beatam nostram Mariam, quæ dum erat viatrix, habuit post Christum tunc viatorem, divisionem spiritus, & animæ, modo profectò, sed differenter à Christo.

Primò quia spiritus Christi erat perfectè beatus, ut nunc in gloria; spiritus Mariæ non, sed in ænigmate, & speculo cernebat & amabat Deum.

Secundò; quia non necessitate anima Christi suberat passionibus sensitivis, vel afflictivis; sed ultrò suscipiebat eas. Quod intuens Hilarius dixit, Christum hora passionis non doluisse, nec timuisse, nec timorem fuisse sibi; supplendum est, nisi voluisset: alioquin esset error totius Evangelicæ narrationis subversivus. Anima verò Mariæ necessariò patiebatur ad præsentiam objecti tristabilis. Undè quamvis esset sine peccato originali concepta; non tamen habebat innocentiæ statum primorum Parentum, sicut nec alii per Baptismum mundati, quando deletur culpa manet pœna, id est, necessitas patiendi.

Tertia differentia sumitur, quià beatitudo Christi, quæ fundabatur in spiritu, non redundabat, nec effluebat in animam, nec passiones animæ conturbabant spiritum, ut spiritus erat. At verò fiebat utraque redundantia de virtutibus spiritus Mariæ in animam scilicet, & è contra de passionibus animæ in spiritum. Hinc minus doluit in Filii Passione, nec ità clamavit pro sensualitate; *Deus meus quare dereliquisti me*, Matth. xxvii. 46. sicut Filius.

Quarta dicitur differentia, quia spiritus Christi, qui dici potest cor ipsius, semper vigilabat etiam anima dormiente, juxta illud: *Ego dormio & cor meum vigilat.* Cant. v. 2. Non sic in Maria.

Discipulus. De beato Paulo quid dicimus, cum vidit arcana Dei?

Magister. Probabile est, quòd Maria aliquando sic rapta fuerit, & sic inspexerit, atque multò diviniùs fuit in Maria divisio spiritus, & animæ, quàm in Paulo, vel Joanne, vel ceteris viatoribus. Quia nulli motus animæ rationalis, qui nati sunt obedire rationi, præveniebant in Maria judicium rationis vel spiritus. Secus in aliis, qui propterea peccare poterant venialiter.

Discipulus. Cur apposuisti de motibus, qui nati sunt obedire rationi?

Magister. Sanè propter motus nutritivæ potentiæ; vel naturalis, qui non sequuntur cognitionem aliquam; ideò moventur non ex imperio, vel motu rationis, sed naturæ quodam impulsu trahuntur.

Discipulus. Utrùm sic fuisset in Adam non peccante?

Magister. Non videtur satis determinatum, quoniam potuit Deus subjicere libertati primi hominis suas omnes potentias, quemadmodùm dicunt aliqui non improbabiliter, quòd in Beatis omnes potentiæ sunt in suis operationibus conjunctæ libertati, vel subditæ, & in Christo similiter.

Discipulus. Vellem dares exemplum sensibile de hujusmodi divisione spiritus & animæ. Deinde varietatem aperires. Postmodùm subderes divisionis hujus causas.

Magister. Tria petis difficilia, nec satis intelligibilia per solam doctrinam, nisi comes fuerit experientia. Dat Augustinus exemplum de monte sublimi, in cujus vertice fit illustratio solis quieta, & serena sine nubibus. In pede verò montis fit obscuritas nubilosa cum agitatione ventorum. Dat aliud exemplum Hugo super Ecclesiasten de igne qui fumat cum flamma, & de illo qui serenus lucet in carbone vivo.

Discipulus. Nunc varios modos hujus divisionis spiritus, & animæ nobis aperi.

Magister. Differentia est triplex; quia spiritus aliquando manet in actu suo, nihil agente anima sensitiva. Hoc primum perspicuum est in spiritu separato, qui viribus sensitivis non utitur, secundùm probabiliora dicta Doctorum, quàmvis Autor *De spiritu & anima*, & Cassiodorus sonent in oppositum, quòd anima separata sentit, videt, audit & tangit. Sed tunc frustrà facta fuisset conjunctio animæ ad corpus si non egeret organo corporeo, dum operationes sensitivas exercet. Fortè volebant isti dicere, quòd vires istæ manent radicaliter in spiritu separato, sicut visiva vis est in pede viventis hominis, licèt ibi videre non possit: sed magis ad rem nostram datur exemplum de Paulo qui raptus fuit in spiritu, adeò sine sensu corporeo, quòd dicebat: *Sive in corpore, sive extra corpus, nescio; Deus scit.* 2. Cor. xii. 2. Fit præthereà aliquando viceversà, quòd dùm anima secundùm portionem inferiorem est in actibus suis, spiritus superior nihil intelligit. Hoc verò frequentissimum non habentibus expeditum rationis judicium, quales sunt pueri, vel fatui, vel dormientes, vel attenti vehementer ad sensibilia, & bestiales hinc effecti.

Discipulus. Nunquid appellanda est hæc divisio animæ, & spiritus, aut raptus, vel extasis?

Magister. Nequaquàm si propriè judicaverimus; sed magis est hæc absorptio spiritus, & depressio, vel alligatio, quàm ab anima per extasim & raptum separatio.

Discipulus. Sic videtur, quoniam raptus dicit impulsum quendam ad superiora, vel actionem, vel deductionem, quemadmodùm dum *ductus est Jesus a Spiritu*, Matth. iv. 1. ductus, impulsus, & actus in desertum: propterea dic alteros modos.

Magister. Unus est, dum spiritus efficitur in actu suo ad similitudinem fulguris coruscantis, aut emicantis scintillæ solùm in quodam transitu repentino, non in tali valens consistere claritate. Sic Plato, quem sequitur Augustinus, dixisse fertur de cognitione nostra circà Deum, vel divina per homines à sensibilibus se conantes abstrahere. Sonat ad hoc similitudo animalium Ezechielis, de quibus dicitur, quòd *ibant, & non revertebantur.* Subditur tamen, quod *ibant & revertebantur*; non quidem absolutè loquendo, ne videatur contradictio; sed additur, *in similitudinem fulguris coruscantis*, Ezech. i. 14. 17. quæ coruscatio ad matricem suam regredi videtur, quamvis persistat in seipsa. Trahitur insuper ad hoc verbum Job de Deo quòd *abscondit lumen in manibus*, Job. xxxvi. 32. ostendens illud quando vult. Loquitur ad hoc propositum frequenter Augustinus, satagens exurgere ad cognitionem divinorum. *Sed subito resorbeor*, inquit, *dum quicquam emicare cernitur in intelligentia, vel affectu.* Apud aliquos vero tran-

transitus iste repentinus quandoque fit parvissimus secundùm plùs, & minùs. Magnum verò, magnum valdè, si vel horâ dimidiâ sit in cœlo silentium dum hic vivimus. Hoc autem magnum senserat, & experiebatur, quasi quotidiè Beata quæ dixit: *Fecit mihi magna qui potens est*. Luc. 1. 49.

Discipulus. Illud piè credi potest. Sed utrùm solo Dei miraculo, vel illapsu sancti Spiritus intimo fiat tanta divisio spiritus, & animæ; aut si quandoque naturaliter eveniat per vehemens studium meditationis circà divina, & exercitii per virtutes, more Philosophantium, qui soli tali via nitebantur.

Magister. Non arbitreris hoc esse possibile, alioquin negas Christum esse ostium quo venitur ad Deum. Sic divinus Dionysius posuit hanc Theologiam esse mysticam, solis propriam Christianis. Potest nihilominùs auxilio esse tam Angelica visitatio, quàm humana exercitatio, cum corporis apta dispositione, & completione. A

Discipulus. Dicis auxilia tria, unum per Angelum, aliud per exercitium, aliud per corpus bonum. Dicas de quolibet breve verbum.

Magister. Incipiam ab ultimo. Omnis itaque cognitio nostra, quantumcunque fiat per spiritum, naturali via, sine revelationis immediato miraculo capit à sensibus initium, per quos phantasmata veniunt ad animam phantasiantem, de quibus dicit Philosophus, & Theologi consentiunt, quòd *Necesse est, quemcunque intelligentem phantasmata speculari*. Hæc sunt ad spiritum sicut color ad visum. Hinc fit per irradiationem intellectûs agentis, quem non aliud opinor, quàm spiritum, prout lumine vultus Dei signato super se naturaliter præditus est. Fit inquam, actuatio phantasmatum, quatenùs in possibilem intellectum se præsentent, & possibilis intellectus ex ipsis phantasmatibus eliciat incorporeas species intelligibiles, & immateriales, per quas intelligat sine sensu, & corpore, non ut subjecto, quia semper informat, sed ut organo spirituali. Exemplum datur de luce quæ requiritur ut color videatur, tam pro coloribus, ut actuetur, & fiat ex ipsis, & lumine unum in ratione motivi. Requiritur insuper ad illuminationem medii perspicui. Supplet autem officium lucis exterioris ipsum lumen intrinsecum & naturale quibusdam oculis; quod in cattis, & lupis & aliquibus hominibus videre est, qui nocturnis vident in tenebris. B

Discipulus. Appares disgredi, nec idonea dicere rei nostræ. C

Magister. Ostendam mox idoneitatem. Itaque si necesse sit cognitionem spiritus etiam ab anima divisi, suæ cognitionis initium sumere per inspectionem phantasmatum; quid consequentius quàm juxta variam phantasmatum præsentationem fiat in spiritu cognitio, hoc est, fiat clara, & serena cognitio spiritualis, si talia præsentantur phantasmata serena, clara, ordinata quoque, & impeturbata. Quò contrà contrarii evenient cognoscendi defectus. Capis hæc?

Discipulus. Capio, & quotidiano probamus experimento.

Magister. Vides providè juvari spiritus cognitionem per omne illud quod efficit serenationem phantasmatum circà rem quæ intelligenda est, præcipuè spiritualem, & divinam.

Discipulus. Video, dum tamen serenitas illa non officiat aliundè per conversionem intellectûs, simul & affectûs, ad libidinosam concupiscentiam terrenorum. D

Magister. Hoc excipis sapienter, & solerter, quia non omnis habens clara & ordinata phantasmata, convertit protinùs illa ad solam divinorum conquisitionem meditandam, seu contemplandam. At verò supponamus amodò loqui nos de contemplativis, qui rari quidem sunt, sed nonnulli tamen accipiunt proindè duplex illud quod prætactum est auxilium. Unum desuper per Angelicam operationem propriam absque novo miraculo, aliud per propriam intrinsecùs exercitationem in virtutibus moderativis passionum, nec non in scientiis illustrativis, vel causativis pulchrarum meditationum per speculationem phantasmatum.

Discipulus. Explica modos.

Magister. Scis quemadmodùm fit receptio, & dispositio phantasmatum secundùm dispositionem spiritus animalis, qui radicaliter à corde proveniens ad cerebrum fit animalis, per depurationem, & actionem in cerebro. Qui spiritus, dùm solùm movet humores in corpore dicitur naturalis; dum autem implet cerebrum benè dispositum, dicitur animalis cognitivus & motivus.

Discipulus. Sciuntur hæc ex Philosophia.

Magister. Sciuntur, fateor; sed ista repetere breviter, & supponere necesse fuit ad tuæ explicationem quæstionis.

Discipulus. Placet ultrà perge.

Magister. Expeditur iste spiritus animalis, ut aptum sit instrumentum cognitionis, & motus; uno modo, dùm removetur illud quod impedit, & turbat, obscurat, vel oppilat ipsum. Alio modo, si positivè juvetur, ut clarus sit, serenus, & tranquillus.

Discipulus. Jam concessi quotidianum super hoc esse testimonium experientiæ, cujus hoc unicum sufficeret exemplum Aristotelis, positum de vini actione, quòd excessivè sumptum turbat ad insaniam; moderatè verò bibitum confert ad cognitionem.

Magister. Collige protinùs ex his, quo medio potest Angelus juvare phantasiam ut spiritui sua præsentet phantasmata clara, & serena. Adjuvat simul industria diligens, moralis, & virtuosa hominis temperatè viventis. Nunc applicemus extra duo proposita unum de monte: alterum de carbone. Et dicamus, quod si sit in eodem cerebro pars una phantasticæ virtutis, similiter & imaginativæ, ac æstimativæ, quæ sit actuata spiritu animali lucido & sereno, & claro, habeatque similia phantasmata quæ nata sunt ducere in cognitionem divinorum per abstractionem intellectûs agentis; tunc spiritus intellectualis, seu mentalis poterit erigere se ad contemplationem divinorum, præsertim si fuerit habituatus diù, frequenterque, per fortem talium meditationem, præsupposito semper auxilio Patris luminum à quo est omnis sapientia, *& omne donum perfectum*. Jac. 1. 17. Si verò fuerit altera pars obscurior spiritus animalis, sicut apparet possibile; tunc illic apparebunt turbulentiora phantasmata, ac proindè videbitur sibi rationalis spiritus velut in monte, cujus apex lucidus est, & radix obscura. Dilatatur exemplum ex diversissima quæ reperitur quotidie circà nubes interpositas solis radiatione, respectu sensualis oculi. Habes hìc modò similitudinem divisionis animæ, & spiritus, quæ dicitur fieri dùm illud quod lucidissimum est totum apparet superiùs; quemadmodum non satis est explicabile, nec intelligibile, sine proprio interiùs experimento. Illud verò, quòd est deorsum, apparet turbulentum, & obscurum. Sic in Transfiguratione Domini dicitur, *quod nubes lucida obumbravit* Apostolos, Luc. IX. 34. cujus postmodùm aperietur intellectus. Hanc insuper diversitatem de ignis obscuritate in accenso fumo, & de sua serenitate in carbone vivo fas est speculari ad scintillas exilientes quæ clariùs, sed breviùs emicant. Adde corruscationes in nubibus, seu fulgentias, & ita de varietatibus. Quod exemplum secutus Boëtius cecinit:

Tunc me discussa liquerunt nocte tenebræ.
Luminibusque prior redit vigor &c.

Et iterùm.

Nubibus atris
Condita nullum
Fundere possunt
Sydera lumen.

Et

Et rursùs:

Heu quam præcipiti mersa profundo,
Mens habet &c.

Discipulus. Sentio, me non sine causa contulisse sermonem super hac divisione spiritus, & animæ; quam qui non reperit, potest nihilominùs eam credere reperibilem in devotis hominibus: sit hoc per illapsum Dei miraculosum, & immediatum; sit Angelico ministerio; sit proprio virtutis exercitio. Consonare video similitudines, & similitudinibus verba Scripturæ: *Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requiescet in monte sancto tuo?* Ps. xiv. 1. Ecce pro montis exemplo. Et pro altero: *In meditatione mea exardescet ignis.* Ps. xxxviii. 4.

Magister. Quid si tertium exemplum junxerimus de aqua vasis, vel fontis, vel maris, quale posuit unus Patrum. Et alludit fabula, de Narcisso. Virgilius quoque non siluit, postquàm dixerat:

Animum celerem hùc, nunc dividit illùc.
Sicut aqua tremulum labris ubi lumen ahenis,
Sole repercussum, aut radiantis imagine lunæ.,
Omnia pervolitat latè loca, jamque sub auras
Erigitur, summique ferit laquearia tecti.

Discipulus. Narrabat unus expertorum passorumque divina. „ Ego, inquit, nonnunquam sensisse „ talem mihi visus sum in cerebro divisionem, quasi „ pars inferior esset aqua subobscura, commotaque; „ superior verò velut aër nitidissimus, serenus, & tran- „ quillus emineret, & hoc cum pulcherrimis omnium ferè præteritarum cognitionum mearum, meditationumque salubrium simulacris. Nonne erat ista divisio spiritus, & animæ?

Magister. Non existimo, sed ad illam erat dispositio. Actuabatur quippe spiritus mentalis per species intelligibiles elicitas, ut intelligeret spiritualis jam aversus à phantasmatibus; sicut habes duodecimam industriam pro mystica Theologia, animum à phantasmatibus avertere.

Discipulus. Quomodò fiet istud, cùm *necesse sit omnem intelligentem phantasmata speculari?*

Magister. Necesse est primitùs, sed fortè non assiduè; nec ità quin adjutrice memoria spirituali cum habitibus per intelligentiæ continuationem acquisitis, ipse spiritus immaterialis valeat de habitu & memoria se in actu continuare, sine ministerio spiritus animalis. Hinc æstimo Remigium descripsisse contemplationem, quòd est *Operatio sine motu*, & hoc, sive sonet contemplatio cognitionem, sive amorem, sive delectationem ex utrisque consequentem in subjecto benè disposito, & habituato. Nam quid est delectatio, nisi conjunctio conveniens cum convenienti percepta, & amata. Talis igitur operatio causat divisionem spiritus ab anima, quia nihil agit ipsa ut anima nominatur tunc ad actum spiritus; sed vel sopita quodammodò silet, & tacet; vel si movetur, & sentit, non conturbat, neque dejicit spiritum ab arce contemplationis. Hæc est pax quam Deus dat, ut non conturbetur cor ipsius, neque formidet, & quæ secundùm Apostolum *exuperat omnem sensum* Phil. iv. 7. modo dicto: privatur enim spiritus, etsi non vita animæ, tamen à sensu vitæ ejus. Simul accipe verba Richardi quæ posuit in forma Autor Libri *De spiritu & anima*, ne videat in tanta re minùs habere fidei tanquàm inexpertus. Detur ergò fides, vel expertis. *Vivus, & efficax est sermo Dei, pertingens usque ad divisionem spiritus & animæ.* Hebr. iv. 12. Sed in hac divisione anima, & quod animale est in imo remanet; spiritus autem, & quod est spirituale, evolat ad summa: ab infimis dividitur, ut ad summa sublevetur; ab anima scinditur, ut Deo conjungatur, quoniam *Qui adhæret Deo, unus spiritus est.* 1. Cor. vi. 17. Felix divisio, & mirabilis separatio, ubi quod corpulentum est remanet deorsùm; quod spirituale, & subtile est, usque ad speculationem divinæ gloriæ sublimatur, & in eamdem imaginem transformatur. Pars inferior componitur ad summam pacem, & tranquillitatem, cùm pars sublimatur superior ad gloriam, & jucunditatem.

Discipulus. Magna sunt hæc, & in alterum reservanda Tractatum; dies crastina expectetur: nunc
A autem breviter absolve cur dicitur anima magnificare Dominum potiùs, quàm ipse spiritus?

Magister. Utrumque profectò factum est, sed specialis ratio fuit in anima quæ Verbi incarnati spirituali majestati præparavit hospitium in carne prorsùs animali. Rursùs quia futurum erat, quod hæc Incarnatio *scandalum* esset *Judæis*, & *Gentibus stultitia*, 1. Cor. 1. 23. prævenit Maria monstrans non ex impotentia, sed summa dominatione Dominum carnem suscepisse. Proindè spectat plùs exultatio, quasi extrà saltatio spiritui quàm animæ; simul & tria conjunxit; Deum pro timore casto, salutare pro honore grato, suum pro amore summo, qui sic fuit singularis in Maria quatenùs ipsam alliceret, ut esset nihilominùs communis ut plùs proficeret.

Postremò spiritus Mariæ priùs exultavit quàm animalis pars impugnata magnificaret Dominum, quod
B tunc maximè factum fuit, dum consentiendo ait: *Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundùm verbum tuum.* Luc. 1. 38. Quod quia perficiendum fore post ab Elizabeth prophetizante, & benedicente quam visitavit, accepit, exurrexit in jubilum, & ait: *Magnificat anima mea Dominum.* Luc. 1. 46.

Discipulus. Et nos magnificemus Dominum, & exultet spiritus noster in Deo salutari nostro. Cras revertemur in idipsum.

TRACTATUS SECUNDUS DRAMATICUS SUPER CANTICO MARIÆ DE EXULTATIONE SPIRITUS.

Et continet Notulas septuaginta tres.

PRIMA NOTULA.

EXULTAVIT *spiritus meus in Deo salutari meo.* Luc. 1. 47.

Discipulus. Adsum quæsiturus: Utrùm Beata nostra dùm cecinit: *Magnificat anima mea Dominum, Et exultavit spiritus &c.* Luc. 1. 46. 47. fuerit in spiritu, vel suprà spiritum, vel sine spiritu, vel extrà spiritum?

D *Magister.* Quæsitum hoc quadrimembre volo, si possum, ad intelligibiliores terminos reducere, præsupponens spiritum hìc capi per nos pro superiori portione rationis, quæ alio modo dicitur, *mens*, vel *apex mentis*, vel *intelligentia scintilla*, quæ nominatur Græcè *synderesis*.

Discipulus. Placet acceptio, licèt multiplex alia sit, ut etiam dicatur in aliquibus non parvæ autoritatis, *pars rationis inferior*. In Glossa; *Psallam spiritu, psallam & mente.* 1 Cor. xiv. 15. A Medicis verò concorditer appellatur *vapor iste naturalis & vitalis effumatus à corde per corpus ad cerebrum, præcipuè illic factus animalis, sensitivus & motivus*; non tamen principaliter secundùm veritatem, sed instrumentaliter per animam quæ est in homine res eadem cum spiritu rationali, differens penes officia, prout aliàs declarasti.

Magister. Concedo tibi singula tuæ divisionis membra; quòd Maria frequenter fuit nunc in spiritu, nunc suprà spiritum, nunc sine spiritu, seu non habens spiritum, nunc extra spiritum.

Discipulus. Non est in me spiritus qui capiat.

Magister. Nesciens, an sciens, dum ita loqueris, aperis intellectum? Sciscitor itaque, quid intelligis dicens, quòd non est in te spiritus; nunquid, oro, separatus es à corpore tuo?

Discipulus. Qualiter hoc loqueris, qui me vivere cognoscis, vel ex verbis certè perpendis?

Magister. Est ergò in te spiritus?

Discipulus. Nullo pacto id negaverim.

Magister. Nunquid non contradicis primo dicto: non est in me spiritus?

Discipulus. Allegas acriter, nisi protinùs addidissem, qui capiat.

Magister. Vigilanter attendis, & evadis contradictionem, si vocem propriam explicaveris.

Discipulus. Tu explica vice mea.

Magister. Habet spiritus duplicem vitam, sicut & anima, quod ex definitione data animæ per Philosophum colligitur. *Est*, inquit, *anima actus corporis physici organici, vitam habentis in potentia*; supplent expositores ad vitam secundam, quæ est operatio vitæ primæ.

Undè spiritus dicitur, non solùm esse, vel vivere, vel intelligere; quia sit essentialiter, intrinsecè, formaliter essentia, vita, & intelligentia; sed quia producit ex se tales actus vitales, qui vita secunda nominantur nedum à Philosophis, sed in usu vulgari, quo res omnis quæ movetur dicitur vivax, aut vivens; mortua verò, dùm quiescit; ut aqua fontis, viva; aqua laci, mortua. Tali modo distinguunt Philosophi cum Theologis triplicem vitam, secundùm triplicis boni finem, quem operando nititur quis adipisci juxta Poëticam de tribus Deabus fictionem. Juno præest divitiis utilibus. Venus diliciis, & voluptatibus. Pallas scientiis, & artibus honorabilibus. Ponitur alia distinctio secundùm speculationem, & praxim, mixtim ex utroque, quòd est vita practica: est vita speculativa: est vita simul activa, & contemplativa, qualem habuit Beata nostra secundùm evangelicum præsentis diei suæ Assumptionis mysterium de susceptione Christi per Martham, & Mariam. Siquidem Beata suscepit Christum cum officio duplicis hujus sororis, quia sollicitè ministravit, & devotè *sedens secus pedes, audiebat verbum illius*. Luc. VII. 38.

Discipulus. Itelligo meliùs quàm anteà propriam vocem, dum dixi, quòd *non erat in me spiritus qui caperet*; non enim volui me simpliciter non habere spiritum, sed operationem spiritûs explicativam talis mysterii, hoc est, intelligentiam me habere negavi.

Magister. Stet memoriter hæc distinctio; pergam ea deducere quæ posui. Et primò Beata Virgo fuit in spiritu, dum operationem spiritualem habuit in cognoscendo plurima quæ cantabat de magnificentia Dei in suis operibus, ut de creaturarum origine, magnitudine, multitudine, plenitudine, pulchritudine, operatione, & ordine.

Erat secundò suprà spiritum, vel in excessu spiritus, vel in extasi mentis, respectu illorum quorum non poterat ex sua virtute, vel intelligentia, propriam cognitionem accipere. Ut, quid esset Deus in se, & in sua magnificentia; quid Angeli per omnia, quid felicitas, quam *nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit*. 1. Cor. II. 9.

Erat tertiò sine spiritu; respectu illorum quorum nullam ex spiritu suo poterat rationem attingere. Ut Regina Saba respectu sapientiæ Salomonis. Hæc alio modo dicitur defectio spiritus, usitato nomine in Psalmis, & in Canticis. Sic enim canitur in prosa de Sanctis: *Mirantur, & deficiunt in eum quem prospiciunt*. Hanc Christus notabat cùm dixit: Nisi quis abnegaverit semetipsum, *non potest meus esse Discipulus*. Luc. XIV. 26. Quia *nisi quisque a semetipso deficiat*, exponit Gregorius; *ad illum qui suprà ipsum est, non appropinquat*. 2. Cor. X. 5. Hanc Apostolus nominat captivationem intellectûs *in obsequium Christi*. 2. Cor. X. 5. Sub hoc tropo dicuntur Monachi sine voluntate, nec habere velle, vel nolle. Vocatur aliquando stupor, vel extasis consurgens ex admiratione vehementi rei cujus causa penitùs ignoratur, secundùm Damascenum. Erat quartò Maria sub spiritu, dùm animæ suæ, hoc est portionis inferioris operationibus intendebat.

Discipulus. Eia verò non est mirabilis expositio talis, quæ pueris etiam posset inculcari.

Magister. Itaque sapientia est quæ abscondita produxit in lucem, per quam fit doctrina prudentum facilis, dùm confusa discriminat, & distinguit; dumque vaga, inordinata, & obscura resolvit ad pauca perspicua.

Discipulus. Qua ratione fiunt ista?

Magister. Nimirùm per Logicam, quæ ideò dicitur ad omnium methodorum principia viam habens.

Discipulus. Quid agis de Logica, quam studiosi nostri temporis vilem habent, *Terministam* irridentes, eò quòd omnia referat ad terminos. Nos, inquiunt, rem inquirimus, ad rem imus, quid ad nos de terminis?

Magister. Gravissimè respondet talibus, olim Præceptor noster inclytus: sic fuit & est in plurimis qui se gratis involvunt curâ errorum inextricabilibus modis, quos sola scit & potest Logica resolvere, definiendo, dividendo, terminorum denique connotationes cum modis significandi vivaciter exponendo, nec non sophismatum paralogizationes phantasticas detegendo.

Discipulus. Sufficeret ergò scire Logicam pro cognitione Metaphysicæ totius Theologiæ; nec esset perscrutatione pluri opus.

Magister. Falleris; quoniam Logica non dat cognitionem scientiarum hujusmodi, sed expedit iter modis certis, quo venitur ad eas; docet insuper modùm explicationis conceptuum subtilium circa res ipsas tàm divinas, quàm naturales; tàm in cognitationibus, quàm in affectionibus, quas explicare difficillimum est, immò nec plenè possibile, si Logica cum Grammatica defuerit, quas ad hoc officium summi Viri, Metaphysici, & Physici repererunt; Aristoteles præcipuè.

Hanc opinor esse causam erroris hominum, devotioni se dare putantium sine Logica, & Metaphysica; sint homines, sint feminæ; dùm nesciunt apud se conceptus habitos, præsertim affectuales resolvere, & minùs ad extrà verbis convenientibus exponere, unde seipsos sophysticant, & alios vel non instruunt, vel decipiunt: expertus centies & centies loquor. Ecce dùm audiunt, quòd Mariæ spiritus exultavit in Deo salutari suo, conantur exultare similiter phantasiantes multa, nunc amando, nunc timendo, nunc gaudendo; qualia dum satagunt, assiduè fiunt apud eos insolita phantasiarum idola; sive simulachra, quæ quia nesciunt discernere à veritate rerum, & intelligentia rationis, omnia deputant ad miraculum, vel ad doctrinam devotionis excellentem, per anagogiam & mentis excessum. Patuit in Turelupinis, & Begardis, & aliis absque numero, quorum scripta legi plurima, maximè circa feminas, quarum est aviditas pertinacior in affectu, quamvis in virtute, & cognitione quàm viris longè fragilior. Indè datum est epitheton hoc feminis, maximè senibus: *Veteres sunt sortenæ, vel sortilegæ*. Veniunt in hanc superbiam consequenter, ut viros etiam Theologos loquendo, scribendoque docere præsumant, contemnentes illud Apostoli: *Mulierem docere non permitto*. 1. Tim. II. 12. Ecce quàm modesta fuit sapientissima femi-

fœminarum, quæ non nisi septies ab Evangelistis invenitur esse locuta.

Discipulus. Transi materiam hanc, incidenter, & non inutiliter positam; quià de exultatione spiritûs Mariæ cupio latiùs inquirere. Nam cum exultatio spiritûs sit quidam mentis excessus anagogicus qui fit crebriùs ut per amorem; dic si Maria Cantica Canticorum Salomonis agnovit, & si proprium Canticum jungebat illorum concentui, siquidem aptè quidem videor mihi hoc petere, dum leguntur in hac Solemnitate felicis Assumptionis suæ, talia Cantica, qualia vocasti saltationes, vel exultationes spiritûs amantis, per amorem tractans illud Evangelicum: *Cecinimus vobis, & non saltastis.* Matt. XI. 17.

Magister. Præsupponas multa oportet, quæ ibidem posita novisti, & quædam ad illa adjiciam. Sentio tamen necessariam tuam (ô Beata Beatorum) opitulationem, quam supplex imploro per Beatitudinem tuam, quam omnes prædicant generationes; per illam gratiæ plenitudinem quam invenisti apud Deum, per illam exultationem spiritus tui in Deo salutari tuo, dicam & nostro; quia *nobis datus est, & nobis natus.* Da magnificare in te, per te, & propter te animam meam Dominum; fac exultare spiritum meum in Deo salutari tuo, & suo. Da spiritualium gratiam gaudiorum qualis affuit Elizabeth cognatæ tuæ; qualis & infanti exultanti in utero suo, dum adveniens cum festinatione per montana, intrasti domum Zachariæ, & salutasti Elizabeth, cum tanta vocis efficacia, quòd repleta mox Spiritu sancto, exclamavit voce magna, quia affectu magno: *Benedicta tu in mulieribus: & benedictus fructus ventris tui.* Luc. I. 42. Qui fructus dedit intelligere cum mirando subjunxit ℣. 43. *Et undè mihi hoc ut veniat Mater Domini mei ad me?* Cujus Domini? Planè illius, cui quià credidisti beata es, qui perficit ea quæ dicit. Et cui non ingrata protinùs cecinisti Canticum novum, Canticum Canticorum: *Magnificat anima mea Dominum.* Luc. I. 46. 47. *Et exultavit spiritus meus in Deo salutari meo,* per anagogicos in Deum excessus. *Beatus* siquidem *vir, cujus est auxilium à te, ascensiones in corde suo disposuit in valle lachrymarum,* Ps. LXXXIII. 6. clamans ex sententia: *Cor meum & caro mea; Deus cordis mei & pars mea Deus in æternum.* Ps. LXXII. 26.

Discipulus. Valeat ista deprecatio tua quæ nos dirigat, me quærendo, te respondendo. Meministi, reor, altera collocutione te spopondisse responsurum, si Cantica Salomonis cecinerit aliquando Beata Virgo, dùm sæpiùs animo volvebat Canticum proprium proferens illud in corde suo. An in exultatione spiritûs sui eructaverit cor suum verbum bonum dicens: *Osculetur me osculo oris sui.* Cant. I. I.

Magister. Ità prorsùs existimo. Nimirùm plenissimè docta erat ab infantia in Lege Domini, & Prophetis, & Psalmis de Christo scriptis. Inter quæ Salomon in exultationem spiritus edidit Cantica Canticorum, tanquàm Epithalamium sponsi, & sponsæ mutuò fœderatorum per amorem; quam Maria conjunctionem modò sentiebat uberius impletam, dùm in ea *Verbum caro factum est*, Joan. I. 14. Deus homo, qui teste Joanne, ibid. c. III. 29. *sponsus est*, habens *sponsam*, ad cujus præsentiam, & vocem, ipse Joannes *amicus sponsi* gavisus est & exultavit, nunc jam ex utero. Qua in re duc cor sursùm, atque considera per anagogiam. Per eam quippe Cantica Canticorum panduntur animæ se in Deum levanti per Fidem, Spem, & Amorem. Videbis hoc tempore quo Maria dixit exultasse se, quadruplicem exultationis differentiam, juxtà quadruplicem modum spiritualis Matrimonii animæ devotæ, seu deiformis cum viro suo Deo; ut interim de hoc solo Matrimonio fiat sermo, ubi Deus sponsus est, & anima sponsa.

Discipulus. Placet ista reductio; de ceteris quippe Doctores abundè locuti sunt in expositione Canticorum.

Magister. Exultant hac horâ Joannes, Elisabeth, Jesus, Maria; conspicio cujuslibet mentem, vel animam, quæ duo nunc accipio pro eodem; considero, inquam, Deo fuisse conjuncta matrimonialiter, sed variè. Matrimonium animæ Christi cum Deo fuit ab instanti suæ creationis initiatum, ratum, & consummatum. Illud autem animæ Mariæ nunc erat initiatum, & ratum, non consummatum. Illud autem Joannis erat initiatum, sed non omninò ratum, quin posset culpa saltem venialis, copulam offen-
A dere conjugalem. Illud autem Elizabeth fuerat quidem initiatum, sed non ita ratum quin repudium posset incidere propter fornicationem spiritualem peccati mortalis: neque enim ponitur in gratiæ vinculo fuisse confirmata.

Discipulus. Dicis insuetam mihi distinctionem. Edissere pleniùs quid intendis per eam.

Magister. Vereor, & molior ostendere, quo pacto conveniat epithalamium Salomonis, Beatæ Mariæ privilegio singulari cujus in desponsatione nulla fuit par anima, *quæ nec primam similem visa est, nec habere sequentem*, ad quam anagogia traduceret Cantica Canticorum. Nil preterea dubitandum quin celeberrima, libentique jocunditate cantavit ista dùm viveret. Et primò de anima Filii scilicet Christi videamus. Hæc itaque fuit absque ulla dubitatione
B perfectior, sed nunquàm talis cui propriè conveniret hoc Epithalamium. Didicisti enim, si memineris hoc Epithalamium solùm convenire animæ pro statu viæ, dùm desponsata est solùm in Fide, Spe, & Charitate, postulans cum omni desiderio complementum in re, & æternitate.

Discipulus. Memini id te posuisse in Libello *De Canticorum origine*, tertio Tomo, seu partitione principali, ubi de anagogicis nuptiis multa notata sunt. Nunc animadverto nunquàm fuisse Christum, secundùm mentem, seu portionem animæ superiorem, nisi beatum; quamvis pro inferiori viator extiterit, cui portioni non aptatur propriè dispensatio cum Deo sponso.

Magister. Animadvertis, propriè tamen qualem habuerit mentalis dispositio animæ Mariæ differentiam. Similiter attende, & singularem invenies, in qua
C Matrimonium fuit antè confirmationem in patria, semper ratum in via. Volo dicere taliter confirmatum, quòd neque repudium per mortalem fornicationem potuit intervenire; nec offensio quævis per originalem aut venialem maculam, secundùm duplicem in Elizabeth, & Joanne, nunc inductam conditionem.

Discipulus. Elevatis piæ considerationis oculis, intueri videor Mariam secundùm dicta tua proximam valdè nunc fuisse cubiculo sponsi, nec obstitisse ad consummationem Matrimonii spiritualis, præter velum, vel cortinam ænigmatis viæ tegentem cubiculum, quod tunc pervium non erat ingressui.

Magister. Cernis acutè, nonne tu vides à simili, quanto Maria desiderio consummationem in gloria Matrimonii jam inchoati & rati, per gratiam confirmata optabunda quæsierit, non quidem impudentia quasi meretricia rapiente virum ultrò, sed verecundia virginali per insinuationem formatam reverentialis pudicitiæ, verbis petebat quod optebat, com-
D muni voto cum sponso; neque enim tepidus erat sponsi ad sponsam zelus, donec introduceret eam in domum Matris suæ, & in cubiculum genitricis suæ; omni deinceps ablato velamine, quando facie ad faciem videre sibi dabitur sponsum, & unum fieri cum sponso. Itaque jam non duo, sed unus spiritus fœdere perpetuo nubentur. Hinc sunt illæ voces amoris interruptæ suspiriis; hinc allocutiones alternæ, hinc mutuæ collaudationes; hinc cursus & recursus crebri, subitique sponsi salientis, tripantis, seu tripudiantis.

Audi sponsam verecundè petentem sponsum: *Oscu-*

letur me osculo oris sui. Cant. I. I. *Trahe me post te.* ℣. 3. *Indica mihi quem diligit anima mea, ubi pascas, ubi cubes in meridie.* ℣. 6. *Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter ubera mea commorabitur.* ℣. 12. Deinde cùm pulchritudinem sponsæ laudasset sponsus, sponsaque de sponso simile fecisset, considera quàm apertè vel quàm verecundè dedit intelligi nil restare nisi secretum ingressum cubiculi: *Lectulus*, inquit, *noster floridus.* ℣. 16.

A

Sed redeo ad osculum. Amor igneus est, *lampades ejus lampades ignis atque flammarum.* Cant. VIII.6. Propterea nequit se in se continere, quin assimilationem quærat sibi facere, semper inquietus est, quousque pertingat ad intimum rei quam diligit. Vocat, inquam, divinus Dionysius vim amoris, esse quid semper mobile incessabile, calidum, acutum, fervidum, superfervidum. Quid igitur æstimas faciet sponsa talibus ad sponsum succensa flammis amoris, nisi quod inquirat intimos amplexus suos, ut in illis refrigerium inveniat tota toti conjuncta. Expectat tamen pudicitia virginalis tempus beneplaciti sponsi, diemque statutum pro nuptiis anticipare non audet. Facit intereà quod sibi fas est, petit ad solatium, petit ad refrigerium æstuantis ardoris sui osculum sponsi castissima suavitate jocundum. *Osculetur me*, inquit, *osculo oris sui.* Cant. I. I. Vidi raptam, vidi exultantem extrà se sponsam. Ipsa petit osculum, nec explicat cujus. Cur ità? Reputat enim illud omnes intelligere quod solum cogitat, quòd unicum desiderat, quod totum cor occupat, sicut illa philocapta de Domino: *Si tu sustulisti*, inquit, *eum dicito mihi.* Joan. XX. 15.

B

Discipulus. Edissere, rogo, cur non contenta fuerit dicere *osculetur me*, sed subinfert, *osculo oris sui.*

Magister. Distinctio vulgata est, & aliàs diligentissimè, devotissimèque deducta de triplici osculo; Hoc quidem pedis, hoc manus, hoc oris. Hanc triplicem reperies differentiam in osculo oris pro conditione hujus, vel illius animæ. Osculum quippe datur aliquando in signum reconciliationis. Sic Pater Evangelicus videns à longè filium sum venientem à regione perditionis, & egestatis, misericordiâ motus occurrit, *& cadens super collum ejus osculatus est eum.* Luc. XV. 20. Quandoque verò datur osculum in signum novi muneris, seu benedictionis, sicut Isaac benedicens filio osculum petit ab eo. Porrò datur osculum ad solum amoris non tam indicium, quàm exercitium; sicut pius Pater, & pia Mater filium osculatur infantulum; sic castissima conjux, maritum. Competit quodlibet osculum, si tropologiam attendis, animæ viatrici quærenti Deum, & hoc secundùm triplicem animæ statum. Petit osculum reconciliationis anima, peccatorum & offensæ conscia, ut sanetur; exemplo Martini sanantis osculo leprosum. Petit osculum benedictionis anima non satis opulenta, sed egens muneribus. Petit osculum exercendæ dilectionis mutuæ anima jam in omnibus benè conscia, nihil requirens, nihil intendens in osculo præter amorem, ut ametur, & amet.

C

Discipulus. Nunquid elicere non vis solam inter omnes, & super omnes animas viatrices, animam Mariæ potitam fuisse tali osculo tertio Dei sponsi sui, dum viveret? Erat siquidem tota semper mundissima, nunquàm egens reconciliatione, erat gloriâ plena super omnes benedicta, non egens novis muneribus, licet augerentur ipsa; tamen magis amari & amare; dilectoque suo frui proximè jam ad statum Patriæ peroptabat?

D

Magister. Rectè conjecturas ad singularem nostræ Beatæ laudem; verùm ad beatificationem alterius cujusvis animæ fas habes observare quo pacto sine præsumptione possit ipsa petere quæ peccatrix est osculum sponsi, & dicere cum modestia. *Osculetur me osculo oris sui.* Cant. I. I. Quæ consideratio dat aperire, tanquam mystica clavis, parabolicas locutiones Canticorum ad triplicem statum repertum in animabus. Quorum primus dicitur incipientium, alter proficientium, tertius perfectorum. Sed est aliud quod attendas in osculis castis, & licitis Jesu sponsi. Unum corporale fuit, aliud sacramentale, tertium figurale. Ecce reductis ad beatæ Mariæ tempora luminibus Fidei, conspicio Beatam istam Matrem virgineo foventem gremio speciosum forma præ filiis hominum puerum Jesum, quem deosculabatur crebrò, recipiens vicissitudinem osculi cum amplexu tenerrimo à semètipso. *O quis mihi det te fratrem meum sugentem ubera matris meæ, ut inveniam te solum foris, & deosculer te & jam me nemo despiciat?* Cant. VIII. I.

Felix prorsùs extitisti, vir Mariæ juste Joseph, cui totiens concessa sunt oscula blanda pueri Jesu, quem gestare manibus, sinu refovere, brachiis amplecti, pectus Dei capax tuo pectori stringere cum omnibus pueritiæ gratissimæ blandimentis totiens meruisti. O quotiens intuitus oculorum beatorum tibi, sponsæque tuæ, lætos afflabat honores! O quotiens jocundissima vox divinos vobis inspirabat amores!

Sic oculos, sic ille manus, sic ora ferebat

Tanquàm verè cum Filio hominis Filius esset Dei.

Ista dùm dicis, dùm optas, dùm miraris, quare non Sacerdotium recogitas tuum, ratione cujus tibi fas est quotidie Filio Dei & hominis oscula dare, ipsum cernere, ipsum gestare, contrectareque manibus; dicam mirabiliùs, quod nec ipsi Joseph concessum est. Potes sacramentaliter ipsum manducare, qui est panis vitæ æternæ, qui dat vitam mundo, qui mutabit te in se, ut sis ipse in eo, & ipse in te, ut dicas cum Apostolo: *Vivo jam non ego, vivit autem in me Christus.* Gal. II. 20.

Discipulus. O ego novi quid loqueris; sed hoc ad confusionem miseri peccatoris, qui & sumit Christum, & Sacramentum osculatur, & fruitur osculato per Sacramentalem unionem. Væ mihi, quantùm vereor illud improperium frequenter impingi posse mihi quod Judæ nequissimo benignus attulit agnus. O *Juda osculo Filium hominis tradis!* Luc. XXII. 48.

Magister. Prohibeat à servis suis hoc improperium Deus, faciens ut dignitatem osculi Sacramentalis semper attendant eminentiorem esse, quàm fuerit præsentiæ corporalis, maximè juncta cibatione. Neque enim qui manducasset particulam carnis Christi, ut puta genam, vel auriculam mansisset in Christo, & Christus in eo, sicut nunc fit, dum talis adest nobis velatus, & verè Deus absconditus, totus manducatus, manducans & nos totos. Felix anima Sacerdotum! felix & ceterorum Christianorum, qui post esum, & potum inebriantis, & lætificantis, & confortantis præclarissimi hujus Sacramenti, hujus benedicti fructus virginei, potest ex sententia dicere: *Sub umbra illius quem desideraham sedi*, Cant. II. 3. per otium contemplativæ quietis. *Et fructus illius* fit in accipientium umbra ministratus, *dulcis gutturi meo. Introduxit me Rex in cellam vinariam, ordinavit in me charitatem*, ℣. 4. ut nihil plus desiderarem, quàm summè amabilem, & totum desiderabilem. *Fulcite me floribus* sanctarum affectionum, *stipate me malis* ℣. 5. ordinarium affectionum, seu meditationum quibus abundat hortus vester ô filiæ Jerusalem, quæ est cœlestis libera Mater nostra: ô beatificatæ animæ, *quia amore langueo*, quia vulnerata sum Charitate. Et hinc est iste pallor meus, hinc ista nigredo, quia justitiæ sol combussit me, vulneravit me, decoloravit me fervidæ dilectionis amore, seu ardore. Angeli quoque concives vestri, custodes civitatis Jerusalem, amici sponsi, *filii Matris meæ* quæ est gratuita bonitas divinitatis, *pugnaverunt contra me* Cant. I. 5. sed pugnâ felecissimâ, quæ carnalia desideria trucidat. *Posuerunt me custodem in vineis* sanctarum ope-

operationum. Vineam quoque meam non ego tam custodivi, quàm ipsi de mandato sponsi.

Hæc inter verba, hæc inter suspiria cadit sponsa, utpote tota sobriè ebria, tota feliciter charitate vulnerata, quam cadentem, & spasmatam zelotes sponsus inter brachia suscepit sua, levat caput læva, à *levando* dicta. Hæc sponsa quamvis sobriè temulenta ad præsentiam sponsi suspirat, suspirabunda trahit de imo pectoris vocem : *Læva ejus sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.* Cant. II. 6.

A

Discipulus. Jam siste, obsecro, videsne quo te pertrahit æstus, cum sermo tuus erat de osculo, dic si quid habeas amplius, quid afferas.

Magister. Planè multùm tàm in bonis bonum, quàm in malis malum. Væ, væ carni, & sanguini! Quis offerre sermo pudicus auderet? quid enim nequius, quàm quod excogitavit caro & sanguis?

Discipulus. Ne, precor, ad amatoria cantica admisce vel satyram, vel tragœdiam mordaces, vel comediam lubricam, vel sordentes eglogas; sola nobis anagogia divinos cantet amores.

Magister. Mones probè, qui convivio vetas induci nuptiali funereas tubas trachæreæ, atque sulphureas amoris infausti tædas incendi perhorrescis.

Sed quid tangis de osculo figurali, dùm vel crucem, vel Imagines, aut Reliquias Sanctorum Sanctarumque quispiam osculatur.

B

Discipulus. Puto post Passionem Filii beata Mater ejus Crucem crebrò fuerit amplexata, omniaque loca ubi steterant sacri pedes ejus, sedula deosculatione coluerit. Sed neque fuerat expers sacrementalis osculi de quo locutus est, sicut nec exemplar illud duplex pœnitentiæ, Maria Magdalena, & Ægyptiaca, quamvis protinùs intraverunt thalamum sponsi, sublato velamine, nec gloriosus Dionysius in morte carere voluerunt. At verò quid sit os Dei sponsi, & quid osculum, subtiliùs edissere si potes, cum sit incorporea divinitas.

Magister. Vocas iterum ad distinctionem oris, & osculi trimembrem. Os habemus Dei Patris, os Filii, osculum utriusque quod est Spiritus sanctus. Os suum aperuit Christus habens labia distillantia myrrham primam mortificativam vitiorum, cujus tot sunt oscula, quot verba. Ipse similiter cum Patre, & Spiritu sancto aperuit ora Prophetarum. Aperuit, & os Prædicatorum, & Doctorum qui sapientiam eructant porrigentem oscula volentibus. Dicuntur autem Prædicatores os Dei, ideò, quià separant pretiosa à vili.

C

Discipulus. Junge duplex hoc osculum ultimum ipsis tropologiæ, vel allegoriæ adolescentulis; satis enim patent, & sobrios ædificant, & in primo consiste.

Magister. Deus sicut est unus, & *Uninomius* per essentiam, & proprietatem; sic est per anagogiam symbolicam *Omninomius.* Ita *unus est, mutiplexque.* Sap. VII. 22. Sciens itaque Deus nos parvulos, & balbos, voluit instar nutricis frangere verba sua, quibus ipse nobiscum, & nos secum intelligibiliter utrinque loqueremur. Concessit igitur locutiones transsumptivas, à rerum cognitarum similitudinibus sumptas, tam abundanter ut nihil inveniatur quod non valet ad ipsum trahi nominandum, quod loquendi genus appellavit Dionysius symbolicum, de quo & scripsisse notat Librum, sed ad Latinos non pervenit. Hoc typo loquendi Deus Pater habet os, ex quo Filius ejus increata sapientia prodiisse se gloriatur. *Ego* inquit, *ex ore Altissimi prodii, primogenita ante omnem creaturam.* Eccli. XXIV. 5. Habet & uterum. *Ego* inquit, *ex utero ante Luciferum genui te.* Psal. CIX. 3. Pater itaque diligit Filium suum, & Filius genitus mutuum rependit amorem, quæ vicissitudo dilectionis cur non deosculatio nominabitur? Ex qua spiratio communis amoris emanat, & flagrescit, quæ spiratio quia nectit quodammodò Patris os ad os Filii, dici potest osculum sponsi; patet quale sit illud osculum quia Spiritus est oris utriusque, Patris, & Filii.

D

Discipulus. Sed quæ vel qualia sunt labia sponsæ?

Magister. Illa nimirum sunt duæ vires, præcipuè mentis. Vis intellectiva, & vis ei correspondens affectiva, seu volitiva, vel appetitiva, quas dum Spiritus sanctus osculum Patris, & Filii inspirando connectit, & osculatur illabendo, fit mens tota deiformis, & conformis beatissimæ Trinitati, fit Trinitatis nobile triclinium. Itaque fit ejus memoria fœcunda parens verbi, cum acies intelligentiæ convertitur super ipsam; ex qua simul conversione spiratur amor communis unius, & ejusdem voluntatis. Hæc est species, & imago pulcherrima, conformata, & assimilata divinæ Trinitati, quæ per gratiam est idipsum quod Deus per naturam. Exultabat ad hanc assimilationem pertingere spiritus Mariæ, suspirans & æstuans assiduè desiderio sponsi sui.

Osculetur me osculo oris sui. Cant. I. I. Quid quæris ô Beata? Quid osculum sponsi petis, ô Benedicta? Quid est illud osculum nisi Spiritus sanctus? Qui utique supervenit in te, quando virtus Altissimi obumbravit tibi, immò jam præierat, nec postmodùm recessit à te, quià Dominus semper tecum.

Sed quid affectas, ô pulcherrima mulierum? Sentio quid requiris, etsi dissimulare videaris verecundia virginali, thalamo sponsi proxima es gaudens osculo oris. Sed & læva ejus sæpè sub capite tuo. Et inter ubera tua commoratur te amplexans, te osculans; quid tibi vis ampliùs? Certè nondum subintrosti secreta cubili silentia, ubi fœdere perpetuo Matrimonium consummetur. Inquieta es, donec introducat te, & tu illum in domum Matris tuæ, & in cubiculum genitricis tuæ. Et quæ ista Mater tua? nisi divinitas sua utique omnium creatrix, & gubernatrix? Et quæ domus ejus, quæ altaria, si non æternitas amplissima? Quod denique cubiculum, nisi sinus altissimus, occultissimus Dei Patris, in quo sponsus tuus quiescit perenni felicitate. Hoc cubiculum intrare, in hoc quiescere, delectari, fœcundarique, desiderabunda suspirans, pensabas quale sit istud : *Exultabunt Sancti in gloria lætabuntur in cubilibus suis.* Psal. CXLIX. 5. Fallor, si non hæc ipsa quæ diximus expressisti, sponsum inveniens, & dicens: *Tenui eum, nec dimittam, donec introducam illum in domum matris meæ, & in cubiculum genitricis meæ.* Cant III. 4. Et ecce nunc, ô Beata, quod sperasti tenes; quem desiderasti possides; quem credidisti vides; quem dilexisti, tota complectens, ipsoque secura frueris in æternum.

Discipulus. Quid sibi vult sponsus iste suus, quòd unam suam unicè dilectam Matrem distulit introducere secum in cubiculum felicitatis æternæ, quando latronem de cruce protinùs in hoc cubiculo collocavit, audiente Matre, & inconsolabiliter anxiante? pertransierat enim gladius animam ejus : *Amen dico tibi, hodiè mecum eris in Paradiso.* Luc. XXIII. 43. O mitissime Jesu, & ubi erat Mater tua, nisi in dolore continuo remanens in hoc nequàm sæculo, separata etiam à corpore tuo, quod inclusum jacebat in sepulchro. O verè *terribilis in consiliis* Deus *super filios hominum.* Psl. LXV. 5. O certè verissimum, quòd *erunt novissimi primi.* Matth. XIX. 30. Quis hoc æstimasset? Quis credidisset? Quis sperasset? Assumitur ad gloriæ cubiculum latronis anima, & Matris relinquitur ad lamentum, cui & longo tempore post patet ingressus ad idem sponsi cubiculum. Potuit invidiam sibi facere glorificatus ipse latro, si non fecisset eum charitas unum cor & unam animam cum eo. Suasit eadem charitas quærens quæ Dei sunt, habere vitam in patientia propter electos Dei per se, & ex se docendos de mysteriis veræ Fidei. Et quia desiderium quantò per incolatus hujus prolongationem plùs, & plùs, adauctum est, tantò habet in adeptione super omnes plùs gaudium.

Ma-

Magister. Concernit hæc responsio tua prolongationem hujus miseriæ in ista amorosissima per Annos multos, quæ per osculum pedum primùm mundata, post eremicola diù fuit. Sic Discipulus ille quem diligebat Jesus, usque ad senectam vixit, & senium. Tangit ignitus Martyr Ignatius scribens beatæ Virgini causam superstitis vitæ suæ, ut ceteros ex se, & propter se, & in se confortaret. Cui etiam beata Virgo rescripsit, ut exultaret in Deo salutari.

Porrò quis te docuit, ô Luca Medice charissime, primas Evangelii tui partes, nisi solùm talium conscia Virgo prudentissima, cui te familiarem conciliarat castitas, quià nec uxorem, nec prolem habuisse narraris. Per te Præcursoris annunciatio, conceptio, exultatio, nativitas, circumcisio cum nominis impositione nobis patent. Per te Canticum Zachariæ. Per te totius Incarnationis Christi mysteria nobis tradita sunt. Per te Cantica Canticorum Mariæ, & illud Simeonis, pueri Jesu felix inventio describuntur, & quo alio, nisi Maria revelante.

Discipulus. Ardet animus multa quærere super enumeratis Evangelii materiis, quas omnes *conservabat Maria conferens in corde suo*, Luc. II. 19. ac proindè magnificans Dominum, & exultans in Deo salutari suo. Sed cœpto curramus itinere post odorem unguentorum tuorum, quem spirant amoris cantica, de quibus post osculum subditur. *Quià meliora sunt ubera tua vino, fragrantia unguentis optimis.* Cant. I. 2. Dic quid sponsa singularis sibi volebat, tanquàm osculi causam subdens, quià *meliora sunt ubera* sponsi super vinum. Quæ sunt hæc ubera?

Magister. Si dixero, quòd ubera sunt *amor* vel *amores*; nihil erravero; quoniam omnia sortitur amor vocabula instar Dei, quià *Deus charitas est*, Joan. IV. 16. *amor* est, *os*, *osculum*, ipse *ubera*, ipse *unguentum fragrans*, ipse *oleum effusum*, ipse *nardus*, ipse *fasciculus myrrhæ*, ipse *equitatus Dei*, ipse *botrus cypri*, ipse *lectulus*, ipse *flos campi*, & *lilium convallium*. Cant. pluribus in locis. Quid moror per singula. Ipse per denominationem participatam, unus, omnia in omnibus, cujus natura si perfectè cognosceretur, cessaret linguarum necessitas. Ipse sibi totus, & unus sufficiens lingua esset, sufficiens oculus, sufficiens auris, & naris, & gustus, & tactus; immò verò nullum esset per essentialem proprietatem, sed per eminentiam singularem.

Discipulus. Cur ista præmittis.

Magister. Planè ne præstoleris amoris cantica exponendo posse finiri, qui certè infinitus est, cujus quantitatem, non molis, sed perfectionis, accipientibus semper est aliquid ultrà recipere. Non expectaveris ergò totam Salomonis Canticorum, & Mariæ seriem posse nos decurrere, qui nec duos versiculos utriusque Cantici, immò nec primum versum satis attingere penetrareque valemus.

Discipulus. Etsi de Deo nil perfectum possumus eloqui; conemur tamen more puerorum nos balbutiendo solari. Hic aliquid idcircò de uberibus sponsi, & sponsæ, de quibus additur tertium osculum, quià *meliora sunt ubera tua vino, fragrantia unguentis optimis.* Et quià *Vivus est sermo Dei*, Hebr. IV. 12. secundùm Apostolum, potest tamen cum quolibet ad quemlibet loqui. Propterea si reliquas Canticorum particulas quandoque commiscueris, non erit ingratum prolixioris Tractatus tollens fastidium.

Magister. Dicit hoc loco Magister Nicolaus de Lyra Postillator ad litteram, quæ fundamentum est Allegoriæ, Tropologiæ, nec non Anagogiæ. Dicit, inquam, pro nomine isto *ubera*, Judæos habere *amores*, ob æquivocationem nominis Hæbræi ad *amores*, & *ubera*. Hieronymus *ubera* secutus est, Hebræus *amores*.

Discipulus. Transi schisma. Invenies tale positum mille locis in Biblia: pro quo sedando scripsit olim volumen egregium Præceptor noster P. Cardinalis Cameracensis, cujus sententiam alio loco, dùm inquiram, pandes spero.

Magister. Pandam; tu nihil hîc calumniabile, vel adversum reperies, si modos loquendi typicos, seu figurativos attenderis, quibus res contenta significatur per continentem, & è contra. Continent autem *ubera* cum pectore cor ipsum, quod sedes amoris est radicalis. Laudans igitur *ubera*, laudat *amores*, quòd meliores sint vino fragantes unguentis optimis. Video illicò, quòd non surrexit incongruitas si sponso dentur *ubera*, quæ cor habent completum, & æstuans amoribus. Sive dicatur ergò: *meliora sunt ubera tua*, A sive *meliores sunt amores.* Anagogia probat utrumque verum, sciens quòd amor divinus nescit sexum, apud quem non est masculus, neque femina, quamvis dicatur sponsus, & sponsa.

Discipulus. Hoc observandum arbitror pro devotis, ne se carnalibus involvant simulachris. Video proindè, quòd nec lac uberum, nec vinum, nec unguentum sit aliquod corporale. Nihilominùs causam transumptionis, & comparationis licet inquirere, cur *ubera* vino sint meliora, cùm sponsus duxerit sponsam *in cellam vinariam?*

Cur rursùs invitans clamaverit, postquàm dixisset: *Bibi vinum meum cum lacte meo; Comedite, amici, & inebriamini, charissimi.* Cant. V. I.

Magister. Bibit itaque vinum sponsi, sponsa viatrix; sed per ubera sponsi transfusum, & lac factum: alioquin debile nunc cerebrum sponsæ vini puri virtute turbaretur. B Exemplum dant nobis nutrices quæ parvulis infantibus, si sagaces sunt, vini puritatem non ministrant, sed quod in suum lac conversum est. Sunt enim hac ratione nutricis *ubera meliora vino*; non secùs in uberibus sponsi, qui propter sponsam in Incarnatione lactens factus est. Conati sunt Philosophi fugere vinum sapientiæ de uberibus primæ causæ, dùm *invisibilia Dei, per ea quæ facta sunt* cognoverunt, sempiternam quoque virtutem ejus, & divinitatem. *Rom.* I. 20. Convaluerunt, & æstuaverunt, & inflati sunt vino multo de calice aureo Babylonis, & inebriati; dati sunt *in reprobum sensum*, *& obscuratum est insipiens cor eorum.* Rationem dicit Apostolus Rom. I. 21. *quia cùm cognovissent Deum*, *non sicut Deum glorificaverunt*, *neque gratias egerunt.* Habes vinum sine lacte, quo planè lac melius est, præsertim conditum ex vino, vel factum, cujus potus inebriat, sed sobriè sine luxuria. Accipe signum ebrietatis noxiæ, simul & causam in Philosophis, qui veritatis studio C tam vehementer intenti, nihil de amando Deum toto corde, tota anima, & tota mente, & fortitudine scrutari sunt. Quid mirandum, si defecerunt scrutantes scrutinia. si per erroris præcipitia cespitantes impegerunt, potati vino mixto veneno omnium vitiorum, nec qualicumque sed nefandorum, qualia notavit Apostolus, quamvis non omnia; Quæ *in occulto fiunt ab eis*, inquit Ephes. V. 12. *turpe est dicere.* Et cum qua fiunt nisi cum illa meretrice, quæ apud Salomonem allicit, dicens: *Veni inebriemur uberibus.* Prov. VII. 18.

Discipulus. Fugiamus ociùs hos verborum fœtores, qui de uberibus, & amoribus loquimur fragrantibus optimis odoribus.

Magister. Audiamus potiùs aure pietatis, & Fidei, Matrem Virginem, & Filiam, magnificantem Dominum, & exultantem in Deo salutari suo. Cujus *nomen est oleum effusum*, Cant. I. 2I. quod sanat incipientes, pascit proficientes, delectat proximantes.

D *Discipulus.* Verùm etsi properat intentio quærere de tertio versiculo; cur Maria oleum suæ magnificationis, & exultationis protinùs intulerit. *Quia respexit* (inquit) *humilitatem ancillæ suæ.* Luc. I. 48. Nihilominùs exponi priùs opto doctrinaliter quid propriè sit magnificare Deum, & quot modis fieri reperitur.

Magister. Pertinens est inquisitio talis. Igitur accipe, quòd magnificare Dominum nihil aliud est quàm magnum significare: non enim facimus Deum aliter magnum. Sunt autem modi significandi magnitudinem

nem Dei sine numero. In genere duo: Unus interior in animo cognoscente, & diligente Deum; etenim Fide, Spe, & Charitate magnificatur in anima Deus, quoniam magnus ab ea, & in ea significatur. Modus alter est exterior, tàm multiplex, quàm varia sunt signa quæ repræsentare possunt ab extrà magnitudinem Dei.

Quid est enim significare, nisi aliquid intellectui repræsentare: sit hoc per voces; sit per colores, vel species colorum; sit per objecta quorumlibet sensuum; sit per ænigmata figurarum in Scripturis Sanctis; sit per revelationes mysteriorum. Concludit idcircò Canticum suum Virgo Beata sub attestatione divinarum locutionum, quas fecit Dominus *ad Patres nostros, Abraham, & semini ejus in sæcula.* Luc. I. 55. *Conservabat omnia verba hæc conferens in corde suo*; Luc. II. 19. nunc Isaiæ prophetiam de Virgine paritura; *Isaiæ* VII. 14. nunc Jeremiæ vaticinium, quòd *mulier* circundabit *virum*: Jerem. XXXI. 22. nunc hebdomadas Danielis: *Dan.* IX. nunc portam clausam Ezechiëlis cum Templo toto. Ezech. XLVI.

Discipulus. Descripsisti, quid est *magnificare Dominum*, quoniam est, *significare Dominum esse magnum, universaliter perfectum.* Scio, quoniam *significare* secundùm Grammaticos, est *aliquid intellectui repræsentare*, qui tractant de modis significandi, super quibus Centilogium composuisti. Sunt insuper varii modi (sicut notas) magnificandi Dominum, scilicet benedicere, sanctificare, glorificare, prædicare, exultare, confiteri Domino, laudare, & ità de similibus, quorum Cantica memorantur. Inquiramus igitur de singulis. Dic quid est. *Dominum benedicere?*

Magister. Hoc est, *significare Dominum esse bonorum datorem; factorem, vel donatorem*; quia suum dicere; facere est; *dixit, & facta sunt.* Ps. CXLVIII. 5. Ità *suum benedicere* est suum *benè agere. Domino* autem *benedicere*, significat *verbum benedictionis illi fieri, vel dirigi, ut ibi*: Ps. CXLIV. 10. *Sancti tui benedicant te.*

Discipulus. Dic quid sit *sanctificare nomen Domini.*

Magister. Hoc est, *significare Dominum in sanctitate & munditia perfectum.* Quid autem sit *sanctitas Domini, & notitia, & munditia*, habes alibi,

Discipulus. Dic quid est *exultare in Deo salutari nostro.*

Magister. Hoc est, *significare Deum esse salvatorem nostrum, & salutare, vel salvationem, non qualicunque signo, sed modo lætitiæ exteriùs se prodentis, & quasi se non caperet, ulteriùs salientis.*

Discipulus. Dic quid est *confiteri Domino?*

Magister Hoc est *significare certo signo, ipsum esse Dominum.* Et hoc multipliciter; vel *quoniam bonus*, vel *quoniam in æternum misericordia ejus* vel *quoniam laudabilis nimis & magnitudinis ejus non est finis*, vel *quoniam peccata dimittit, & præstabilis est super malitia, aut ex reliquis perfectionibus suis.*

Discipulus Dic quid est *sacrificare Domino?*

Magister. Hoc est, *significare certis signis adhibitis, quòd ille cui sacrificatur, vel in cujus honorem principaliter offertur sacrificium, supremus est Dominus, plenariam habens potestatem vitæ & mortis super nos, sicut in animali sacrificato vel occiso.*

Discipulus. Dic quid est *gratias agere Deo?*

Magister. Hoc est *significare bona recepta ab eo purè gratis, non meritis nostris.* Modi autem significandi sunt varii, pro varietate eorum quæ recipiuntur, ad significandum corde, voce, corpore, & opere.

Discipulus. Dic quid est *adorare Dominum*, vel *colere cultu latriæ.*

Magister. Hoc est *significare supremam in omnibus suam dominationem, atque majestatem, & hoc modis variis, interiùs in anima, vel exteriùs in corpore, aut alijs rebus exhibitis.*

Discipulus. Quid est *jubilare Deo?*

A *Magister.* Hoc est *significare magnitudinem ejus in bonitate, & benedictionibus, modo gaudii cujusdam ineffabilis*, ut aliquando plausu manuum; aliquando vultûs alacritate; aliquando cordis dilatatione quæ dicitur *lætitia quasi latitia*; aliquando voluptate quæ dicitur *à volubilitate circa rem dilectam*: nonnunquam à delectatione, quæ dicitur *quasi lactatio*: quandoque à jocunditate, quæ dicitur *à joco*: sæpiùs ab alacritate quæ dicitur, dum *habet liberum & expeditum usum corporis, vel membrorum vel sensuum, & maximè corpus, ad significandum lætitiam.*

Discipulus. Quid est *Deum laudare in Sanctis suis?*

Magister. Hoc est, *significare, ipsum esse causam suæ sanctitatis.* Sicut *Deum laudare in creaturis suis* est *significare quòd ipse eas gubernat, fecit, & regit eas purè gratis, & magnificis modis.*

Discipulus. Quid est *alloqui creaturas, quòd benedicant Deum, quòd collaudent, quòd adorent, quòd prædicent, quòd lætentur in eo cum similibus acclamationibus?*

B *Magister.* Totum est hoc *significare complacentiam quam habemus in beneficijs omnibus quæ creaturis collatæ sunt, & hoc varijs modis significandi pro varietate alloquendi, sicut solemus exhortari per Psalmos dicentes: Laudate Dominum in tympano, & choro, laudate eum in chordis & organo*, Ps. CL. 4. *cum alijs talibus instrumentis omnibus; hoc autem est, significare complacentiam, & exultationem, atque lætitiam quam habemus in recognitione beneficiorum Dei talibus modis repræsentandi. Quemadmodùm dare gloriam Deo, honorem, & virtutem, & similia omnia perfectionem importantia*, non est aliud quàm *significare talia supereminenter esse in Deo, vel a Deo procedere. Et hoc tot modis significandi, quot modi sunt repræsentandi corde, voce, corpore, & opere.*

Discipulus. Dic differentiam inter magnificationem

C Dei quam faciunt irrationales creaturæ & magnificationem rationalis animæ, de qua dicitur in hoc cantico: *Magnificat anima mea Dominum.* Luc. I. 46.

Magister. Magnificatio creaturarum mensuratur, & accipitur à participatione divinæ magnitudinis, cujus omnes sunt participes suo modo. Sed irrationalis natura tantummodò repræsentat artem Creatoris; & ideò dicitur transsumptivè sapientia, vel ars ejus. Rationalis verò creatura non solùm objectivè, vel ut vestigium; sed etiam subjectivè, & formaliter perceptivè significat Domini magnitudinem, intelligit, & prædicat. Assumit insuper creaturas alias, immò & seipsam, quasi materiam significationis divinæ majestatis: denique in omnibus, sicut in fistulis organorum certificationis, Spiritu sancto flante decantat.

Discipulus. Bonum est nos hic esse. Matth. XV. 4. Sed vocat sequens versiculus de humilitate Mariæ. Jam verò tardior hora differre suadet ad matutinum diei

D sequentis. Nos interim propriis intendamus officiis.

TRACTATUS TERTIUS DRAMATICUS IN CANTICO MARIÆ DE RESPECTIONE HUMILITATIS SUÆ

Per Notulas centum viginti.

PRIMA NOTULA.

QUIA *respexit humilitatem ancillæ suæ.* Luc. 1. 48.

Discipulus. Hìc sumus, hìc protinùs absolvenda est quæstio altera die proposita; sed dilata: Cur beata Mater causam magnificationis Domini cum exultatione spiritus in Deo salutari suo, cecinit esse respectionem humilitatis suæ à Domino. *Exultavit* (inquit,) *spiritus meus in Deo salutari meo.* Luc. 1. 47. Et tanquam ratio quæreretur ab ea, mox subjungit: *Quia respexit humilitatem ancillæ suæ.* ℣. 48.

Magister. Doctam formas quæstionem, cui nequit perfectè dari ratio, sive responsio, nisi decisum fuerit qualis sit oculus sponsi quo respexit sponsam quæ se ancillam humilem nominat.

Discipulus. Consentio. Fiat hoc priùs notum, similiter & quod est objectum suum.

Magister. Oculus vulnerans sponsam oculus est amoris, quo nullus acutior, nullus penetrabilior, nullus ad intimi cordis vulnerationem efficacior dici potest: *Vulnerasti cor meum* (ait sponsa) *in uno oculorum tuorum.* Cant. IV. 9. Non aliter est de oculo sponsi respectu sponsæ. Quia respectus amorosus sponsi sauciat sponsam, ut exclamet, vulnerata charitate ego sum, vel *amore langueo.* Cant. II. 5. Hoc est præcipuum in sponsa, vel in sponso membrum. Undè sponsus cùm laudaret sponsæ pulchritudinem, dicit: *Quam pulchra es amica mea, quam pulchra.* Cant. IV. 1. Mox subjungit: *Oculi tui columbarum.* Et quid per *columbam* intelligis, si non amorem simplicem? In *columba* enim Spiritus sanctus, cui appropriatur amor, sæpiùs apparuit. Sic postmodùm sponsa insinuans filiabus Jerusalem pulchritudinem dilecti sui, comparationem posuit eamdem, dicens: *Oculi ejus sicut columbæ desuper rivulos aquarum, quæ lacte sunt lotæ, & resident super fluenta plenissima.* Cant. V. 12. Hinc est illa duorum mutua postulatio, videri scilicet, & videre. Audiamus modum. Sanè dilecta nuper consopita inter brachia sponsi, qui adjuraverat filias Jerusalem *per capreas, cervosque camporum*, eò quòd sunt animalia satis alacria, mundaque, & solitudinis amica, perspicaciumque oculorum. Adjuraverat, inquam, ne suscitarent, neque evigilarent dilectam, donec ipsa vellet. Tunc velut elapsus ad horam dilectus regreditur, ardens videre sponsam, & alloqui; quod latere non potuit sponsam, cujus per amorem cor evigilat. Exilit igitur, & dicit: *Vox dilecti mei.* Cant. II. 8. hæc est vox amici mei. Conversis confestim oculis exclamat: *Ecce ipse venit saliens in montibus & transiliens colles.* Et cur, obsecro, salit & transilit, nisi zelo sponsæ videndæ totus rapitur atque tripudiat ad similitudinem capreæ, hinnulique cervorum, lasciviens, alacris, & jocundus. Nihilominùs tanquàm zelotypus explorator, & verecundus amator non irrumpit cubiculum sponsæ, sed *stat post parietem, respiciens per fenestram, prospiciens per cancellos* ℣. 9. Denique blanditur, dicens: *Surge, propera, amica mea, columba mea, formosa mea & veni.* ℣. 10. Sequitur post verni temporis gratam descriptionem, quæ novam signat gratiarum infusionem, adversitate depulsa: *Ostende mihi faciem tuam. Sonet vox tua in auribus meis: vox enim tua dulcis, & facies tua decora.* ℣. 14.

Discipulus. Perspicuum fecisti desiderium quòd habent in Canticis sponsus & sponsa se videndi, quoniam visio nuncius est præcipuus amoris cordialis. Ubi est amor, ibi est oculus. Nihil amore amabilius. *Dabo tibi* (dicit Seneca) *poculum amatorium sine herbis, absque veneficiis. Si vis amari, ama.* Hoc in amatoribus etiam fœtidissimis locum habet, quantò efficacius in pulcherrimis.

A

Magister. Hic respectus Dei Mariam humilem jure traxit ad amorem suum, ut tota nedum gauderet, sed præ amoris magnitudine spiritualiter exultaret, id est, *extra se saltaret* in dilectum. Hic etiam respectus corporalis in infantulo Jesu solabatur omnes illius peregrinationis laboriosissimæ dolores, & angustias. Sic in pueritia, sic in adolescentia, donec in cruce vidit extensum, quæ visa est semel ab eodem, unde pertransit gladius acerbissimæ passionis amorosissimum cor utriusque. Pensent amicorum corda quàm intolerabiliter anxius fuit hic respectus, qui dici nequit verbis; neque scriptis inseri.

B

Discipulus. Super est verò declarandum quid, vel quale sit amoris objectum.

Magister. Videor mihi fas dicere, quòd pulchritudo, vel pulchrum: nihil enim amatur sub ratione turpitudinis, sed tantummodò sub ratione pulchritudinis & pulchri, vel speciosi, vel formosi. Hinc dictum est de sapientia, quod *pulchritudinem illius admirabitur oculus.*

Discipulus. Nunquid diversa, vel adversa est propositio tam Philosophis, quàm Theologis, ponentibus bonum esse, quod omnia appetunt; & ità ratio boni, vel appetibilis, est amoris objectum.

Magister. Multæ sunt rationes appetibilitatis, quæ in unam conveniunt pulchritudinis, sicut & boni, & finis, & convenientis, vel perfecti, vel beatitudinis rationem.

C

Discipulus. Expone consequenter, quæ est ratio pulchritudinis, vel pulchri?

Magister. Pulchritudo secundùm Augustinum est *æqualitas numerosa.*

Discipulus. Est igitur pulchritudo in sola quantitate, cum numerus sit species quantitatis.

Magister. Accipitur hæc qualitas nedum ex ratione molis corporalis, sed perfectionis spiritualis. Similiter numerus non pro quantitate discreta realiter, sed formaliter secundùm aliquos. Sed vel probabiliùs secundùm alios, solius rationis, qualis in Deo personisque divinis invenitur; quia alia ratione, & idea conditus est homo, alia equus, secundùm Augustinum, & hoc secundùm modum intelligendi divinam essentiam, per relationem ad creaturas, sive sit iste modus intelligendi in intellectu divino, sive sit solum in intellectu Angelico.

D

Discipulus. Sufficit hæc tetigisse de divina pulchritudine pro verificatione definitionis illius quòd pulchritudo est *æqualitas numerosa.* Nunc adapta pulchritudines sponsi & sponsæ, quales posuit Salomon in Canticis; simul apertum faciens de differentiis talium nominum, *pulchrum, formosum, suave, speciosum, decorum.* Rursùs de nominibus sponsæ, quòd est a*mica, soror, columba, immaculata, tota pulchra*, & ita consequenter per singula membra discurre tàm sponsi, quàm sponsæ.

Magister. Rem exigis quæ sua prolixitate fastidium, vel sua brevitate poterit obscuritatem afferre, nisi fortassis invenirem compendium.

Discipulus. Placet invenias.

Magister. Ecce tot præ manibus habentur expositiones

nes Doctorum, tot similitudinum hîc positarum, tot insuper distinctiones pro qualibet dictione magistrales, tot demùm quadruplices sensus, Scripturarum adaptationes ad diversa spiritualium genera nuptiarum. Supponamus hæc omnia nobis, & pauculas de pulchritudine sponsi, & sponsæ; & Dei, & animæ similitudines hîc positas elucidare curemus. Dicentes A in primis, quòd *formositas, & speciositas*, *& pulchritudo, & decor* frequenter accipiuntur synonimè. Nihilominùs *pulchritudo* ultrà formositatem dicere videtur quandam coloris suavitatem, cujus defectus non tollit formam: *Nigra sum*, inquit sponsa, *sed formosa*.. Cant. I. 4.

Decor autem refertur ad modum, & decentiam gestûs, & ornatûs cum quadam jocunditate, lætitia, vel alacritate vultûs, totiusque corporis gestûs. Porrò speciositas omnia simul dicit, ut ibi: *Speciosus forma præ filijs hominum*. Psal. XLIV 3. Et illud: *Species Priami digna est Imperio*. Exemplum in imagine, cujus possemus prima lineamenta considerare, quòd numerosa sit sub æquali proportione formata, & formositas indè resultat. Consideremus secundò colores superinductos accommodè singulis lineamentis, undè redditur pulchrior forma. Consideremus tertiò in imagine vivente, alacritatem faciei, B & oculorum lætitiam, & decentiam, & in omni gestu modestiam. Sic ait Poëta de Venere pro Ænea.

Et latos oculis afflarat honores.

Et de vulgo: *Ceste Dame est de beau maintien, & est bien advenante, elle est simple, & coye.*

Notemus ultrà, quòd pulchritudo picturæ, vel imaginis refertur ad ipsam tabulam, quæ proindè pulchra nominatur. Addamus præstereà, quòd pulchritudo maximè refertur ad exemplar, si per omnia conformis est imago, vel exemplatum suo exemplari, sit licèt exemplar istud turpidissimum. Sic dicimus bufonis imaginem indè pulchram, sic bubonis, & vespertilionis. *Ecce*, inquiunt, *bufonem pulchrè pictum*. Patet proindè ratio, cur simia dicitur turpissima, cujus tamen figura proxima est pulcherrimæ figurarum, scilicet humanæ. At verò quià deficit ab imitatione perfecta, reputatur indè turpior, quò imitatione videbatur proximior. Quibus ita notatis de C pulchritudine generaliter, facilis est applicatio ad pulchritudinem animæ rationalis spiritualis, quæ imago est benedictissimæ Trinitatis, in qua potentiæ tres principales animæ, scilicet memoria, intelligentia, & voluntas, sunt tanquàm lineamenta, qualia sunt indelebiliter impressa, nec tolluntur etiam à damnatis. Ceterum dona gratiarum variarum, virtutum, Donorum, Beatitudinum, sunt sicut colores superinducti. Rursùs operationes indè provenientes decorem superaddunt. Tandem in omni pulchritudine spirituali, tantò beatæ Trinitatis imago formosior est, & pulchrior, & habens plus decoris, quantò reperitur suo exemplari, scilicet eidem beatæ Trinitati conformior. Ex adverso autem de turpitudine, deformitate, despectu, dedecore constat sentiendum.

Discipulus. Naturam pulchritudinis ad oculum (sicut dicitur) ostendisti, & quià turpis est pars quæ suo toti non congruit, pulchritudoque totius ex uni- D versa partium multitudine consurgit, restat exponere pulchritudines membrorum singulorum. Sed anteà differe omnium distinctiones vocabulorum, *amica, sponsa, soror, columba, dilecta*, quoniam de aliis animæ nominibus satis constat ex præmissis, ut quod est *speciosa, formosa, tota pulchra & immaculata*: quià benè colorata, & munda per omnia.

Magister. *Amica* dicitur ex mutua communicatione secretorum, quasi *animi custos*, vel *altera mea, cujus est idem velle, & idem nolle cum amico*. *Sponsa* dicitur *propter spem fœcunditatis prolis, ut sint unum principium in productione & educatione filiorum*; *non quod sit jam matrimonium consummatum*. Aliquando dicitur *conjunx & nupta*; sed in spe sunt contracta Sponsalia à *spondeo, spondes*, quamvis unum quandoque recipiatur pro altero. *Soror* appellatur *propter naturæ conformitatem*, maximè post Incarnationem. Aut si ad Angelos quoque transferatur, diceretur naturæ conformitas non univoca, nec penitùs æquivoca; sed analoga, propter similitudinem beatissimæ Trininatis. Undè nominatur etiam alibi *filia*, ut illic: Ps. XLIV. 11. *Audi, filia, & vide*. Et: *filia Jerusalem, quià inhabitatrix pacifica civitatis*. Et *filia Sion, propter speculationem divinorum. Et filia Principis. Columba* dicitur *propter inhabitantem in ipsa Spiritus sancti plenitudinem. Dilecta* dicitur *ultra amicam, quod sit amor ex electione genitus, vel nutritus*.

Discipulus. Redi nunc ad priùs quæsitum, & de membris singulis.

Magister. Redeo, proponens pro regula, vel clave dicendorum, quòd nihil in Canticis positis reperies, nisi quatenùs facit ad pulchritudinem, & consequenter ad amorem, secundùm alterum genus causæ quadruplicis, *efficientis, materialis, formalis, & finalis*. Non idcircò quispiam erraverit, si dixerit, subjectum Canticorum esse, vel amorem pulchritudinis, vel pulchrum amorem. Quod utique Sapientia vidit, quæ duo conjunxit, dicens: *Ego mater pulchræ dilectionis*. Eccli. XXIV. 24. Protinùs ergò, dum occurit tibi verbum aliquod in Canticis, si non sonet pulchritudinem in cortice transsumptionis, decortica illud, vel enuclea, quousque decor amabilis, & amor decorus, pulcher, atque formosus emineat.

Discipulus. Enitar. Sed quid ex istis inferendum censes; utrùm cognitio Canticorum sit speculativa, vel practica.

Magister. Torquet multos diversus practicæ & speculativæ modus accipiendi.

Discipulus. Da modum qui tibi probabilior apparet.

Magister. Definit Aristoteles intellectum speculativum, quòd est solùm respectu veri, ut verum est. Intellectus verò practicus dicitur confesse se habens appetitui, id est, conformis, & protensus in appetitum, cujus objectum est non solum verum sub ratione veri, sed sub ratione boni. Deindè concludit, quòd Metaphysica est tantùm speculativa; Ars autem, & prudentia, sunt practicæ, quià respiciunt voluntatem respectu factibilium, vel agibilium, nec sistunt in intellectiva cognitione sola. Sed Theologia scrutatur profundiùs, quæ supremam scientiarum seipsam asserit, & in Dei dilectione super omnia finem suum statuit. Nam *finis legis est dilectio*. I. Tim. I. 5. Et ideò sanè debuerat consentire de Metaphysica Philosophus, quòd non in cognitione nuda primæ causæ sistebat, sed ad ejus dilectionem extendebatur; alioquin deformabat pulchritudinem Metaphysicæ, caudam ejus pulcherrimam, quæ est finis divinæ dilectionis evellendo. Datus quoque fuisset in reprobum sensum, qui cùm Deum cognovisset, non sicut Deum glorificasset, nec amasset, nec gratias egisset. Dicit tamen in Ethicis de contemplatione felici, quod videtur Dei esse amantissimus, quià cognitionem ejus desiderat. Qualiter, oro, fieret & conjunctio optimæ potentiæ rationalis cum optimo objecto Deo per contemplationem, si non indè dilectio & delectatio sequeretur, vel si obsisteret perversitas voluntatis. Vocant aliqui Theologiam nostram, nec purè speculativam, nec omninò practicam, sed affectivam; quod epitheton aptissimè noscitur Theologiæ mysticæ convenire.

Discipulus. Perspicuum est illud quod loqueris, nec à Philosopho negandum, qui dixisse legitur: *Inveni te primam causam, fac me tibi placentem*. Verùm quid indè vis concludere, manifesta.

Magister. Concludo, quòd vel Metaphysica est practica scientia, vel quòd non omnis intellectus proten-

tensus in appetitum, seu voluntatem, diceretur practicus.

Discipulus. Ita sequi videtur.

Magister. Esse debet igitur de intellectu practico sermo restrictior, ut solùm dicatur practicus, dùm ad factibilia, & agibilia inferiora convertitur per extensionem in affectum, & in effectum operationis hujus; considerando relationem ad fines proximos, non ad supremum, qui Deus est colendus, & amandus. Propterea sic beatitudo dicenda est speculativa, sic Theologia propriè accepta, sic hæc sapientia Canticorum, cujus finis est amor pulcher sponsi ad sponsam, terreno quolibet amore calcato. Sic ubilibet ars amoris terreni, vel animalis, practica. Ars itaque divinalis amoris, seu fruitionis, speculativa dicetur, velut prima, & altissima scientiarum, quam imitatur Metaphysica philosophantium. Sed ubi desinit ipsa Theologia, per Fidem sumit exordium, per Spem insuper & amorem, considerans Deum sicut amabilem, & pulcherrimum, & qui juxtà verbum sponsæ est desiderabilis, immò fons, & origo, radix, & parens omnis pulchræ dilectionis.

Discipulus. Etsi propero cognoscere singulorum proprietates membrorum, quæ sponso tribuuntur, & sponsæ sub tropicis locutionibus; trahitur tamen nescio quo pacto mens illud attingere, quod modò dixisti de dilectionis, vel amoris origine.

Magister. Jure enim trahitur; nam hoc cognito cetera mox patebunt, quamvis hæc cognitio secundùm processionem Theologicam incipiat per Fidem à pulchritudine primæ causæ ad pulchritudines effectuum insinuandas, viæ Philosophiæ non adverso, sed converso.

Discipulus. Acceptus erit iste modus fidelibus. Prosequere.

Magister. Pulchritudo prima nobis per Fidem relucet in beatissima Trinitate. Tradit enim Fides, quòd Pater in divinis est mens, sive memoria fœcunda omnium intelligibilium, ad quam paternus intellectus convertens aciem, gignit ex se verbum expressivum omnium intelligibilium. Hoc est illud *Verbum* quod *erat in principio apud Deum*, Joan. I. I. per quod *omnia facta sunt*. Hoc Verbum est naturalis imago Patris, eadem essentialiter cum Patre, sola relatione personali personaliter ab illo distincta. Et quoniam imitatur perfectissimè Patrem, superest ut dicatur imago pulcherrima, vel speciosissima Patris, & ita dilectissima à Patre, se teste, qui ait: *Hic est Filius meus charissimus, in quo mihi benè complacui.* Marc. IX. 6. Cùm verò Pater communicaverit divinam vitam Filio, communicavit nedùm cognitionem omnis veri, sed amorem similiter omnis boni. Est autem paterna bonitas supremum & primum amabile. Amavit ergò Filius summè Patrem, & convertendo voluntatem in ipsum totus (ut ità loquamur) exarsit, & flagravit in ejus dilectionem. Ex qua dilectione mutua Patris ad Filium, & Filii ad Patrem, processit amor personalis, quem dicimus Spiritum sanctum. Considerat hìc Fides circulum quendam intelligibilem in triangulo personarum. Pater enim dat se Filio, quem diligit; Filius Patri impendit se per amorem, quo flagrat in Patrem. Hic autem amor communis est Patri & Filio, tanquàm nexus amborum. Jure ergò dictus est Deus quasi, *Sphara intelligibilis, cujus centum ubique, circumferentia nusquam*, nisi, supple, in seipso. Non autem potest se Deus ad extrà communicare, nisi quodam modo punctualiter. Ipse verò totum se in se toto continet, quem tenebræ creaturarum non comprehendunt. Ostendit nobis hæc Fides summam consummatam in tota Trinitate pulchritudinem amabilem, & dilectionem pulcherrimam, quoniam hìc est æqualitas numerosa, quæ reddit pulchritudinem, & pulchritudo succendit ad amorem ut sit pulchritudo dilecta, & dilectio pulcherrima, mutuò se respicientes. Undè Dionysius. *Divinus amor est sicut quidam æternus circulus per optimum ex optimo, & in optimo, & in optimum inenarrabili conversione circumiens.* Est autem circulus pulcherrima figurarum.

Discipulus. Omiseris, precor, nunc ampliora hìc disserere de inenarrabili pulchritudine divinitatis & ad Mariæ pulchritudinem te converte, dicens in primis:
A Cur non dixit, Deum salutare suum respexisse pulchritudinem ancillæ suæ, sed humilitatem.

Magister. Duas habitudines esse ponit Philosophus in intelligentiis quas Angelos dicimus. Unam, qua convertuntur ad Deum ad contemplandum magnitudinem ejus cum admiratione, pulchritudinem cum dilectione, & omnimoda subjectionis obedientia, motu quodam assiduo quasi circulari circa divinam unitatem. Ita loquitur apud Boëtium Philosophia,

Mentemque profundam,

scilicet divinitatem, *circumit.* Et iterùm:

Da fontem lustrare boni.

Alteram dicit Philosophus habitudinem intelligentiæ, respectu inferiorum, quæ regit mediante motu sui orbis, prout Philosophia subjungit.

Simili convertit imagine Cœlum.

Determinat consequenter idem Philosophus, quòd habitudo prima quæ est subjectionis ad Deum, lon-
B gè perfectior est, & pulchrior quàm habitudo regitivæ dominationis respectu inferiorum, quoniam in prima consistit intelligentiarum felicitas, & beatitudo, non in secunda. Quòd si Angelus magnificans Deum, & exultans in Deo, gratias ageret verbis humanis, quid, obsecro, mallet dicere: vel quòd Deus respexit humilitatem servi sui subjiciens eum sibi; vel quòd respexit dominationem, atque potentiam, scilicet in regimine creaturæ.

Discipulus. Res aperta est super electione primi. Undè palàm intelligo beatam Mariam nedum pia devotione, sed altissima, metaphysicalique ratione suam pulchritudinis beatificæ perfectionem plùs insinuasse per humilitatem subjectionis, quam respexit in ea Dominus, quàm si dominationis nomen aliquod posuisset.

Magister. Accipe rationem alteram non minùs in Theologia fundatam. Quid enim perdidit apostatas Angelos: quid postmodùm dejecit homines institutos ad reparationem Angelicæ ruinæ? Utique superbia,
C plùs glorians in phantastica dominatione, quàm in humili ad Deum subjectione. Cavendam hanc perditionis turpitudinem insinuat Maria, & exemplo vocis suæ, quâ suam humilitatem gloriatur respexisse Deum, & formidanda protestatione. *Fecit*, inquit, *Dominus potentiam in brachio suo, dispersit superbos mente cordis sui.* Luc. I. 52. Quare: *Excelsus Dominus, & humilia respicit, & alta à longè cognoscit.* Ps. CXXXVII. 6. Quare *à longè?* Quia longè projicit, & dejicit, & deponit, *potentes de sede*, & exaltat *humiles.* Luc. I. 52. Jam Maria gerebat alta mente repositum verbum Filii: *Qui se exaltat humiliabitur, & qui se humiliat exaltabitur.* Luc. XIV. 11. Illud quoque Discipuli sui: *Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.* Jac. IV. 6. Verificavit idcircò Deus in ea verbum Sapientis: *Ubi humilitas, ibi sapientia.* Prov. 11. 2 Deus collocavit per Incarnationis mysterium sapientiam in humilitate sua.

Discipulus. Occurrit post solutionem quæstionis propositæ petendum, quid sit respectus Dei, quales ejus
D oculi, quibus *humilitatem ancillæ suæ respexit?* Sed omissa multiplicatione quæstionum, convertatur protinùs sermo tuus ad describendum pulchritudinem Beatæ Mariæ, quæ tam grata, tam incredibili formositate refulgens inventa est, ut concupisceret Rex speciem ejus, & de sublimi solio Deitatis descenderet ad infima nostræ mortalitatis, accipiens servi formam. Quanta, qualisque putanda est pulchritudo totius, quando in uno oculorum suorum dicit se *speciosus formâ*

formâ præ filiis hominum, Ps. XLVI. 3. corde vulneratum: *Vulnerasti*, ait, *cor meum in uno oculorum tuorum*, Cant. IV. 9. & quod minùs videtur, *in uno crine colli tui*. Denique primum nomen, quo Maria legitur in Canticis nominata per sponsum fuit: *O pulcherrima mulierum*. Cant. V. 9. Verè *pulcherrima*, quæ pro superba mystica Vasthi Eva superno Regi, non Assuero, sed Deo, meruit copulari, gratiam inveniens in oculis ejus, quam adamavit super omnes mulieres. Erat enim formosa valdè, & incredibili pulchritudine, omniumque oculis gratiosa, & amabilis, videbatur.

A

Magister. Conabimur inaniter, si verbis æquare volumus pulchritudinem ejus, qua sub Deo major nequit intelligi, colligens in se omnes pulchritudines sparsas in creaturis. Ita ut sit verè una speciosa unius sponsi, una perfecta sua, una matri suæ, electa genitrici suæ, quæ genitrix est gratuita Dei bonitas, quæ pulcherrima pulcherrimam sibi fecit. Dicere nihilominùs aliqua tentabimus ordine primitùs doctrinali.

Pulchritudo, quæ est æqualitas numerosa, dividitur prima sui divisione, quòd quædam est naturalis, & quædam artificialis. Naturalis multiplex est; quædam intellectualis, altera rationalis; dehinc animalis. Rursùm aliqua est solùm vitalis: altera solùm substantialis: altera accidentalis. Artificialis verò quædam est per se, quædam per accidens, per rationis industriam, superinducta pulchritudine naturali.

B

Pulchritudo autem naturalis describi potest, quòd *Est æqualitas numerosa consurgens, & resultans ex unitate, veritate, & bonitate, vel ex mensura, numero, & pondere, vel ex modo, specie, & ordine*. Itaque proprietates entis sunt *unum* & *verum*, & *bonum*. Sic quod ens, & unum ens, & verum ens, & bonum convertuntur. Nec est possibile, quòd ens aliquid sit, quin hæc tria sibi conveniant, quæ non re distinguuntur sed sola significandi ratione. Sic de modo, specie, & ordine. Sic de mensura, numero, & pondere.

Pulchritudo igitur naturalis non habet aliquod ens positivè contrarium, quæ sit positiva turpitudo naturalis, ut impii Manichæi somniabant duo principia, unum malorum, & hoc turpissimum; & aliud bonorum, quod necesse est esse pulcherrimum. Nec oportet post Augustinum, & Dionysium, conari deducere, malum nec esse positum in entibus, sed tantummodò dici privationem pulchri, seu boni, seu modi, speciei, & ordinis. Pulchrum similiter cum ente convertitur, tanquàm proprietas resultans ex tribus prioribus, & hæc pulchritudo tanquàm ex triplici lineamento figurali, instar trianguli, quæ est prima, & perfecta forma linearum rectarum. Hæc nihilominùs pulchritudo naturalis in circulum deducitur, quæ est perfectissima figurarum, non recti linearum, sed curvarum. Ita quòd præter legem geometricalem sit hic circulus triangulatus, & triangulus circulatus.

C

Pulchritudo naturalis reperibilis est universaliter in creaturis, quia necesse est quodlibet vestigium suæ primæ causæ, quòd gerat similitudinem aliquam non penitùs univocam, sed analogam ejus tanquàm exemplatum sui exemplaris, & sigillatum sigilli sui. Sunt autem tria primæ causæ propria, & appropriata, secundùm quæ reperitur unumquodque ens producere secundùm triplex genus causæ efficientis, formalis, vel exemplaris, & finalis. Pulchritudo naturalis accipit lineamentum modi & unitatis, vel mensuræ, à potentia efficiente lineamentum speciei, vel veri, vel numeri à sapientia exemplante lineamentum ordinis; vel ponderis inclinantis à bonitate divina finiente. Quæ tria conjunxit Apostolus, dicens: *Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia. Ipsi gloria in sæcula*, Rom. II. 36. qui omnia facit speciosa, & pulchra, secundùm tria hæc indelebilia prorsùs lineamenta in quolibet ente protracta, quæ rursùs se reducunt in circulum ad primæ unitatis exemplum.

D

Nunc autem ad speciales pulchritudines naturalis proprietatis descendamus. Itaque quodlibet ens habet tantùm de pulchritudine naturali, quantùm habet in se de entitate, & bonitate. Invenitur autem ens intellectuale, & hoc dupliciter: vel ut per se existens; vel ut alteri natum uniri, ut humani intellectus. Invenitur rursùs ens rationale secundùm duplicem portionem. Invenitur præterea ens animale, & hoc dupliciter: vel conjunctum rationi, ut in hominibus; vel per se stans, ut in brutis. Proindè invenitur ens vitale, seu vegetabile, & hoc dupliciter: vel cum sensu; vel sine sensu. Ampliùs est ens solùm substantiale, ut elementa, vel materia prima, quæ de se non est principaliter nihil, cùm sit pars substantialis compositi; sed considerata sine forma, non est actus formalis, & informis dicitur; & sic turpis, appetens formam sicut aliquid pulchrum. Tandem est ens analogum, quod appellamus accidens, cujus est in esse non esse secundùm Philosophos; cùm tamen ponat Fides, ea posse sine subjecto per se esse.

Discipulus. Dicito de singulis, doctrinali qui aptus est stilo, qui tantæ rei magis est accommodus. Deindè traduces omnia ad pulchritudinem mulieris quam respexit amoris oculo totus desiderabilis sponsus ejus.

Magister. Intellectualis pulchritudo, ad primum & indelebiliter expressum lineamentum, quod dictum est, superaddit tanquàm imago jam perfectior triplicem lineam trium virium, seu potentiarum naturalium insitarum sibi, quæ sunt memoria, intelligentia, & voluntas. Sive dicantur istæ vires tria quædam accidentia, naturam intellectualem necessariò sequentia, secundùm Thomam, & sequaces; sive sint vires essentialiter eædem cum natura intellectuali, sed formaliter differentes, juxtà Scotum; sive sint penitùs eædem res, tantummodò secundùm rationem distinctæ, per respectum ad operationes, seu rationes objectales, vel terminorum connotationes, quod nobis magis placet secundùm expressionem à Gandensi datam. Intellectualis hæc pulchritudo primò consideratur ut nuda, sine habitu superaddito, vel operatione, & hoc in ordine ad suum superius, quod est Deus. Ut vis memorativa Dei correspondeat Patri, seu paternali memoriæ, tanquàm appropriatè indita sibi à Patre, seu protracta in tabula naturæ intellectualis. Vis intellectualis Dei, quæ est expressiva verbi, correspondeat Filio, ut Verbum est in acie intelligentiæ potentialiter, aut aptitudinaliter, expressum, Vis amativa Dei, correspondeat Spiritui sancto, ratione amoris indè producibilis per voluntatem, sive per vim affectivam intellectualem. Ità semper dicetur mens recolere Deum, & intellectus intelligere Deum per habitum, & diligere non in actu, sed aptitudine. Similiter & seipsam (modo quo loquitur frequenter Augustinus) dicetur recolere, intelligere, & amare. Ita quòd non accipitur hìc memoria pro recordatione præteritorum, cùm sit respectu omnium, modo tacto. Intellectualis verò pulchritudo intelligitur principaliter in Angelis, qui propterea nominantur à Philosophis *Intelligentiæ*. Reperitur tamen, licèt imperfectiùs, portione inferiori rationalis animæ, quæ mens dicitur, prout est Dei capax, & particeps ejus esse potest. Proindè dicta est facta ad imaginem Trinitatis, & Divinitatis similitudinem: ut scilicet est Dei memoria, Dei intellectiva, & Dei amativa, immortalis demum & simplicis Divinitatis imitativa, per similitudinem analogam; & quamvis humana mens sic considerata juxtà verbum Aristotelis, qui consonat in hoc Fidei, sit tanquàm tabula rasa, non repleta scientiâ & virtutibus omnibus juxtà Platonis errorem. Nihilominùs hoc modo mens est naturaliter luminosa, immò lumen intellectuale, immortale, & indelebile, in quo, & per quod nata sunt intelligi prima principia, ap-

prehensione facta terminorum à sensibus, secundùm modum cognoscendi in via hoc lumen dicitur illud quod signatum est super nos. Æstimo autem quòd sit intellectus agens de quo Philosophus est locutus, qui super phantasmata irradiat, ut species intelligibiles abstrahat, vel eliciat, vel fodiat, & sit intellectus possibilis, scilicet ipsemet consideratus ut tabula rasa, fiat actuatus per species intelligibiles ad intellectionem.

Discipulus. Quo pacto mens humana, dùm separatur à corpore, statim post infusionem ejus poterit cognoscere, cùm non habeat phantasmata, quæ speculata sit, nec speculari potest extrà corpus?

Magister. Si singulas circà materiam quæ tractatur, incidentes dubitationes vellem tollere respondendo, nec ingenium, nec hora, nec susceptum de pulchritudine compendium ferre posset. Pergamus intereà cœptum iter, absque tot diverticulis, quæ collocutionibus aliis subintrare poterimus.

Discipulus. Assentio.

Magister. Intellectualis pulchritudo tunc augeri, & quodammodò supercolorari, & pingi dicitur per infusionem habituum diversi generis tàm intellectualium, quàm affectualium; tam in via, quàm in patria, secundùm triplicem differentiam. In via quidem per infusionem Virtutum Theologicarum, Fidei, Spei & Charitatis, aut aliquarum superioris perfectionis, sub ænigmate tamen. In patria verò secundùm tres dotes animæ, sive sint eædem cum lumine gloriæ; sive distinctæ, sicut habitus ad faciliùs eliciendum actus gloriosos, visionem, dilectionem fruitivam, inhæsionem, vel adhærentem fruitionem correspondentem Spei. Juxtà illud: *Mihi autem adhærere Deo bonum est*. Ps. LXXII. 28. Et hæc tria secundùm tres vires rationales concupiscibilis, & irascibilis, quales Theologus ponit in superiori portione rationalis. Intellectualis pulchritudo rursùs augetur per actus, & operationes, exponens eam viribus, & habitibus prodeuntibus qui dici possunt rationabiliter tertia pulchritudo principalis super naturalem primariam, & generalem cuilibet enti superinducta: ubi statim videre est quàm multiplicata sit, tàm in eadem natura, quàm in diversis hujusmodi pulchritudo actualis operationis. Nam principalis, & consummata reperitur in gloria, qualem habet nunc pulcherrima, & Beatissima Beatorum, Beataque omnium in visione Dei cum nuda dilectione, & fruitione, in quibus essentialis beatitudo, formalisque consistit. Quia pulchritudine nulla sub Deo speciosior in formis accidentalibus invenitur, nulla honestior, nulla suavior, & jocundiòr, nulla melodiosior, & sonorior, nulla salubrior & utilior, & hoc secundùm triplex genus boni, honesti, delectabilis, & utilis. Intellectualem hanc pulchritudinem præcessit, & inchoavit illa pulchritudo mentis quam habuit in via ter Beata nostra Domina, dùm contemplationi dedita fuit assiduè, quantùm status patiebatur exilii, dum exultavit spiritus ejus in Deo salutari suo, quia inspiciebat Dominus humilitatem ancillæ suæ. Ille enim respectus, cùm Deus immutabilis sit, quid aliud erat, nisi candela talis pulchritudinis, talis exultationis in mente Mariæ humilis ancillæ suæ? Et ideò jam pulcherrimæ, & dilectissimæ, quia fuit humillima, in qua figuratur lilium convallium Jesus salutaris suus. Erat tunc spiritus Mariæ, licèt in corpore, quasi nihil de corpore portaret. Hinc defecisse; hinc extrà se fuisse; hinc in atriis domus Domini; hinc in extremis maris habitasse. Dicta sint hæc cum tropis talibus sine numero, quæ contribuuntur contemplativis; quamquàm longè aliter distantiùs in Maria. Intellectualis hujus contemplationis pulchritudinem in via nemo meliùs apprehendit, quàm experientia doctrinæ. Nihilominùs eruditio doctrinalis dat aliquid intelligi, & non meliùs quàm si consideretur status mentis quasi separatus, nondum à corpore, sed à rationis inferioris portione. Tunc profectò, & non aliter intelligit quid sit divisio corporis, & animæ, quid raptus, quid extasis, quid liquefactio animæ, quid transformatio, quid unio, quid mors Rachelis, id est, rationis in partu Benjamin, quo contemplatio signatur. Cur prætereà nominat Dionysius mysticam sapientiam esse irrationalem, hoc est, sine ratione, quantùm ad vim rationis apprehensivam, non quoad affectivam, quæ jungitur Spiritui sancto per amorem extaticum. Insuper Cherubin in cœlestibus, per quem amorem ignotis ignotè conjungimur. Non quod omninò sit amor sine cognitione prævia vel comite, juxtà cujusdam mysticè theologizantis imaginationem. Verum est, quòd illa cognitio non super se reflectitur, ut videat se videre: jam enim avolaret ista simplex synderesis scintillantis, & ardentis affectio, juxtà illud Canticorum. VI. 4. *Averte oculos tuos à me, quia ipsi me avolare fecerunt*.

A

Discipulus. Multa dicuntur de statu mentis hujusmodi, & nunquàm sufficiunt. Immò potius eo magis exaltatur à nobis Deus, quo plus ascendit homo ad cor altum, ut jam non solum de pulchritudine Patriæ, sed istius viæ verificetur: Quòd *nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus diligentibus se*. I. Cor. II. 9. Undè clamat: Ps. XXX. 20. *Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ, Domine, quam abscondisti timentibus te*. Non dicit, revelasti eam timentibus te; patiuntur enim quod nesciunt. Hinc etiam dicit contemplativus, raptus in hanc caliginem, sentiens sibilum auræ tenuis alicujus, cujus ignorat vultum, qui nescit undè venit, aut quo vadat. Dicit, inquam: Nescivi. Anima mea conturbabat me, propter quadrigas Aminadab, id est, raptus tales. Et etiam alibi: *Ad nihilum redactus sum, & nescivi*. Ps. LXXII. 22. Fit denique collustratio spiritus, non sine quadam interpositione, qualem suo modo sentit oculus pelliculis palpebrarum tenuibus interpositis ad radios solis nitidissimos incidentes super oculos. Videt itaque solem oculus in suo lumine, sed quid sit non datur inspici, medio prohibente. Tolle pelliculam, vel aperi; protinùs aspicies.

B

Magister. Noli mirari, si non comprehenditur incomprehensibilis. Jam enim non esset *magnus Dominus, & laudabilis nimis, cujus magnitudinis* esset *finis*, Ps. CXLIII. 3. aut *sapientiæ numerus*. Ps. CXLVI. 5. Jam non esset proprietas verbi, de qua diceretur: Cogitationum scrutator, & intentionum cordis, quod inscrutabile testatur Apostolus esse. Quo circà versis ad Mariæ pulchritudinem oculis, perpende, si potes, qualis fuerit in via status suæ mentis, aut spiritus quàm sublimis in arce contemplationis, quàm elevatus à terra sursùm, quantis irradiatus fulgoribus, ab isto, qui illuminat *mirabiliter à montibus æternis*. Undè *turbati sunt omnes insipientes corde*, Ps. LXXV. 5. qui dicunt, saltem affectu, vel effectus etsi non assensu, in corde suo, non est Deus. Si erat, ut mulier amicta sole justitiæ, cujus sub pedibus luna totius mutabilitatis creaturarum, & in capite ejus pulcherrima spiritualium syderum in æternitate splendentium corona. Quid indè colligi potest, si vales considera. Nonne lumen illud immensum scintillabat aliquotiens ad oculum mentis intuendum se nudè præbens, qualiter in via vidisse Moyses, & Paulus æstimantur? Nonne sicut in rimula quadam exilis coruscationis, dum oculos ferit emicans flamma, mox disparens ità fulgurabat in mente Mariæ splendor divinæ gloriæ? Nonne cernebat eam quandoque, tanquàm dum aliquis videt, seu vidisse putat nascentem per nubila lunam? Fallor, si non tot vicissitudines euntis, & redeuntis sponsi dant hæc intelligi. Modò tenetur, modò videtur, mox disparet, modò stat post parietem; nihilòminùs respicit per fenestras, prospicit per cancellos. *Cant*. II. 9.

C

D

Dis-

Discipulus. Quid, oro, putaveris esse talem prospectum per fenestras sponsæ?

Magister. Quid nisi radiosas, & angustas illuminationes in domo sponsæ, quæ domus est superius mentis cœnaculum. Non enim potest aliter concipi prospicere noviter Deus, nisi quia prospici se facit, sed in transitu subito referens aliquod simile, si piè dici potest, ad illud pastorium, seu galathæam,

Et fugit ad salices, & se cupit ante videri.

Tota denique visio Ezechielis de animalibus & rotis per mysticas coruscationes, & scintillationes, nobis illud insinuat.

Sed nos sermo de raptu, & extasi ferè totos abripuit, dùm delectat, nec satiat. Redeamus ad semitam: linquamus inattingibilem mentis contemplationem pulchritudinis, & de rationali pulchritudine verbum fiat.

Rationalis itaque pulchritudo pingitur, & collocatur in tabula rationis inferioris, quam distinguere fas est proportionabiliter ad distinctiones traditas de pulchritudine portionis superioris quoad naturam, quoad habitus, quoad operationem suo modo. Habet inferior portio duplicem oculum, seu faciem, sicut & superior: undè & superior convertitur ad Deum; potest attamen oculum dimittere ad rationes inferioris aspectum.

Non secùs inferior portio faciem elevat ad portionem superiorem, quasi mulier ad virum suum; nihilominùs divertit oculos ad animalem portionem quæ corporeo in sua operatione eget organo, vel instrumento. Hæc portio congruè dicitur ancilla, quia ministrat in humilitate domus triclinio prædictis viro & mulieri, duplici videlicet portioni rationis, quarum nulla requirit corporis organum in propria actione, licet ancilla subministret eis simulachra, vel objecta; quia *Necesse est quemque intelligentem phantasmata speculari.*

Discipulus. Nuper ad duas portiones duntaxat partiebaris formam hominis scilicet in animam, & spiritum.

Magister. Spiritum accepi pro mente superiori; Animam verò pro toto illo quod ei subditum est.

Discipulus. Nunc autem inferior ratio distincta memoratur ab animali virtute, quam ancillam denominas.

Magister. Negare non valeo, nec volui; & si fortè non satis expressi quin tres communiùs assignentur hujusmodi portiones & à diversis diversimodè, non adversè. Sed volens coarctare sermonem eo modo quo beata & pulcherrima mulierum Canticum inchoaverit, commemorans tantummodò animam, & spiritum; posui cum anima portionem inferiorem, quam multi (sicut scimus) conjungunt aliquando cum mente, & spiritu; quoniam inter utramque partem seu portionem, quasi medium tenet locum, accipiens aliquando suas operationes ab illustratione principaliori, atque stabiles conclusiones deducendo resolvit; quandoque verò reducit ad sensationes deforis immissas, tanquàm ad habitam de ipsis certitudinaliter experientiam. Porrò tres hujusmodi vires exprimendo Paulus distinxit, loquens frequenter simul de spiritu, & anima; de corpore non quidem mortuo, sed animato quod est sensualitas. Sic Christus insinuavit: *Tristis est*, inquit, *anima mea usque ad mortem.* Matth. xxvi. 38. Et statim post: *Spiritus quidem promptus est*; ℣. 41. nec mirum, quia beatus; *caro autem infirma*, quæ relicta passionibus tota erat. Hinc Apostolus loquens de divisione spiritus, & animæ, addidit compages & medullas, & cor, fortè sensualitatem indicare volens.

Discipulus. Non oportet ut video, magnipendere si hoc, vel illo modo quis accipiat, dummodò conveniant in acceptione colloquentes, quo confusa evitetur æquivocatio. Nam *caro* aliquando sumitur pro *anima, corpore, & spiritu*, ut ibi: *Verbum caro factum est.* Joan. i. 14. *Anima* similiter pro *homine*, ut ibi: *Omnes animæ descenderunt in Ægyptum. Spiritus* verò pro *tota anima rationali*, ut de Christo: *Emisit spiritum.* Matth. xxvii. 50. Transfer te igitur ad similitudines quæ supersunt insinuandas.

Magister. Animalis pulchritudo sequitur ad intel- A lectualem, & rationalem, prout in homine sensualitas in ipso conjuncta est rationi, nata per ipsam regulari principatu despotico, & servili. Non enim est libera, sicut superior appetitus intellectualis essentialiter, sed participativè tantummodò, cui ratio consiliativa principatur, non dominatu tyrannico, vel servili, sed libero. Hinc fit ut appetitus sensitivus compelli, & corrigi, & flagellari debeat à ratione, si fuerit inobediens sibi, de quo dictum est ad Cain: *Sub te erit appetitus tuus, & dominaberis illius:* Gen. iv. 7. voluntas verò cogi nequit.

Animalis hæc portio multiplici pulchritudine decoratur ultrà naturalem quæ generalis est, ultrà consignatas habens totidem insuper linearum quinque vires sensuum exteriorum, & quinque vel sex interiorum, sicut alibi didicisti, & dicetur, quantùm repetendum esse volueris. Superadduntur pro specia- B litate majori tam habitus, quàm passiones morales salubres, & operationes multiplicatæ super numerum: quales si quisque dinumerare voluerit, necesse est, ut cognoscat omnem scientiarum differentiam, quæ per sensus interiores & exteriores acquiruntur; omnes quoque moralium virtutum distinctiones, omnem Grammaticæ, Logicæ, Rethoricæ disciplinam, cum Arithmetica, Geometrica, Musica, Astronomia, quas sine animali portione ratio superior, & inferior non addiscunt. Legisti, quantam super una virtute memorativa deduxerit Augustinus admirationem. Et quis ad hanc, & alias singulas sufficeret exponendas.

Ceterùm animalis pulchritudo, quæ non est conjuncta rationi, qualis est generaliter in quolibet animali præter hominem; quot obsecro, depicta est C ornataque formis, instinctibus, & industriis: usque adeò, quod in nonnullis relucet quædam participatio rationis. Ita nimirùm secundùm Legem deitatis, sicut mentis humanæ supremum conjungitur infimo naturæ Angelicæ, & infimum rationis attingitur à phantastica virtute. Sic phantasticam hominis portionem brutorum phantasia nonnullorum imitando contingit. Omnes verò pulchritudines hujusmodi respersas in brutis, natura conjunxit in humana ratione. Rationem denique supplet in brutis intelligentia prima regens infallibiliter ista cujus providentia in sui dispositione non fallitur, cujus ars prima dedit, & indidit, tàm hominibus quàm ceteris animantibus artes innumeras, undè prodeunt artificiales pulchritudines. Sicut in nidis animalium sibi fabricandis; in victu quærendo per insidias mirabiles, ut in vulpibus, & araneis; in provisione circà, vel contra futuros eventus, ut in apibus & formicis. Quis cuncta dinumeret? Tandem occurrit hic animalis cognitionis pulchritudo in vitali, seu vegetativa virtute, sive sit per se posita separatim D à potentia cognitiva, sicut in plantis, & in singulis absque cognitione viventibus; sive conjuncta sit, quemadmodùm videre est in hominibus, & animalibus, usque ad illa quæ fixa terræ solo & unico vigent sensu tactus, sicut conchæ, & ostreæ, quod earum dilatatio & constrictio manifestat. Quam vitam dicunt aliqui matricem in femellis retinere. Vitalis pulchritudo quàm multa sit, quàm admirabilis, & stupenda in attrahendo cibum, in frangendo, in dirigendo, in dispertiendo, in assimilando, rursùs in expulsione superfluorum, in augmentatione, in generativa virtute, in organizatione figuraque membrorum, nullus explicaret sermo. Nullus etiam de minimo grano, vel folio planam sufficeret naturali virtute, & plenam tradere rationem. Quod cernens

Eccle

Ecclesiastes I. 8. *Cuncta*, inquit, *res difficiles sunt*, *& non potest eas homo explicare sermone.* Et iterùm: *intellexi, quòd omnium operum Dei nullam possit homo invenire rationem*, VIII. 17. supple, sufficientem, *& si dixerit sapiens, se nosse, non poterit reperire.*

Tota postremò Job interrogatio facta sibi à Domino de divinis operibus, quarum pulchritudo comprehendi non potest, ad hoc tendit: Quid de pulchritudine rerum naturalium; quid porro de pulchritu- A dinibus rerum tot artificialium; quid de objectis sensibilibus per accidentia sua, vel species, se repræsentantibus ad sensum? Ecce quod in grano frumenti sunt infinitæ partes proportionales, secundùm deductionem Aristotelis demonstrantis continuum non esse compositum ex indivisibilibus. Oportet ex hoc concludere, quòd infiniti numeri sint illic, & figuræ; imò tot, quot in toto mundo. Omnium insuper Scripturarum, literarum, & nominum continet nedum potentialiter, sed actualiter in aspectu Dei videntis numeros hujusmodi, literas, & figuras. Cujus signum accipito de una imagine, qualem inferre licebit de ceteris. Potest itaque statuæ factor per solam partium ablationem formare pulcherrimam imaginem ex uno trunco ligni, qualis utique prius ibi non erat, cum nihil addiderit; & adhuc tamen nihil de B cœlorum secretis tot pulchritudinibus attingimus.

Discipulus. Si taliter res se habent de pulchritudine rerum omnium, quòd incomprehensibiles habeantur; cur hactenùs frustra illas desudavimus inquirere.

Magister. Frustra nequaquam, nec inaniter sine fine, qui triplex est: Unus ducens admirationem opificis primi Dei: *Speciei* enim *generator* hæc omnia constituit, qui utique speciosior esse concluditur per speciem creaturæ. Alter finis est ad humiliationem nostri, per contemptum viæ, & desiderium patriæ, ubi relucet pulchra perfectaque cognitio secundùm visionem quam devotus Bernardus cujus dies agitur, fertur insinuasse per ascensum suum post obitum in montem Libani.

Reliquus finis est nostræ conquisitioni proprius, C & accommodus, de pulcherrima mulierum quam respexit Deus. Exultavit spiritus ejus in Deo salutari suo. Qua super re quatuor accipito considerationes. Prima est; speciositas pulcherrimæ mulieris, quæ sibi datur in Canticis, & alibi, plenè nequit intelligi, pulchritudinibus aliorum entium non intellectis: exponitur enim per similitudines omnis tàm naturalis, quàm artificialis formositas, quibus ignoratis, ut ignoretur transsumptio necesse est. Secunda; speciositas quælibet reperta in creaturis sparsim, tota colligitur in beata, & pulcherrima mulierum, vel formaliter, vel eminenter. Hæc est regula divini Dionysii Hierarchias ordinantis, quæ superiùs tangebatur. Tertia; speciositas pulcherrimæ mulieris sumitur ab omni pulchritudine ceterarum, donis & ornamentis; & quo mireris ampliùs, omnis deformitas aliena dæmonum, & peccatorum, sibi cedit ad ornamentum. Quarta; speciositas, & pulchritudo D creaturarum piè recognita, Fidem illustrat, Spem roborat, Charitatem inflammat, cum opitulatione in omni tribulatione, & angustia.

Discipulus. Papæ! verè magna proposuisti, quorum certificationem expecto, præsertim super illo quod me miraturum jure dixisti.

Magister. Respondet Apostolus, si suæ locutionis vixtus cognoscitur, ubi dicit, quòd *diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.* Rom. VIII. 28. Si in bonum, igitur in pulchrum. Et si omnibus diligentibus, quantò ampliùs Mariæ super omnes Deum diligenti tale quid eveniet? Putasne summus artifex Deus quicquam in universo mundo, quem pulchrum pulcherrimus ipse mente gerens formaverit, aut esse permiserit sine causa?

Discipulus. Nequaquam putaverim, sed omnia sub ordine pulchro pulchra fecit valdè.

Magister. Nonne primum in quolibet genere præcipuum est, & mensura aliorum, quemadmodùm. Dux in exercitu. Maria verò dicta est pulcherrima & perfecta super ceteras creaturas non unitas divinitati, qualis est humanitas Christi. Consequens est igitur, quòd omnia sibi subserviant, tàm bona naturæ, quàm gratiæ, quàm artis, & fortunæ.

Discipulus. Sit ita de bonis. Mala autem quid afferre habent nisi malitiam, & turpitudinem?

Magister. Scis ad honorem Regis esse, si perversos proditores suos alligatos coërceat in compedibus. Scis, quòd in picturis nigredo ritè juncta dat decorem imagini. Hoc in superciliis formosissimæ mulieris aspice, quibus nigredo decens, rubedo indecens esset, vel viredo.

Discipulus. Sic invenio. Sed de turpitudine flagitiorum, & scelerum, & blasphemiarum, nunquid non secùs erit.

Magister. Secùs esset, si dedecus culpæ maneret inordinatum sine decore justitiæ: nunc autem pulchrius non collocatur Angelus in cœlo, quàm dæmon in inferno, qui positus est illic tanquàm scabellum pulcherrimæ mulieris conterentis, secundùm Legem Domini caput suum. Quamvis enim *omnis pulchritudo filiæ Regis sit ab intus*, ideòque constituitur, & *astitit Regina à dextris* Dei, hoc est, *in vestitu* corporis *deaurato*, est quoque *circundata varietate* cujuslibet creaturæ, *Ps.* XLIV. 14. cui astat unicuique sua pulchritudo, saltem naturalis, cujus prima lineamenta deleri non possunt; possunt tamen superindui tenebrositates, & turpitudines vitiosorum tàm habituum, quàm actuum. Quæ turpitudines in sua ratione formali nihil dicunt positivum; sunt enim privationes pulchritudinis in esse debito per modum, speciem, & ordinem.

Discipulus. Magis certè conturbarer ambagibus, præsertim de odio Dei, qualiter possit esse pulchrum, si non alibi dissolutionem docuisses. Perge nunc ostendere, quo pacto sit in maria pulchritudo quælibet reperibilis in creatura, maximè quia minorata est, sicut & Filius, scilicet paulo minùs ab Angelis, adeò quod naturalis speciositas damnati Luciferi insignior sit ex dictis, quia perfectior. Quot sunt præterea virtutes specificæ, totam (ut dicitur) naturam speciei consequentes in gemmis, herbis, verbis, industriis quoque animalium. Rursùm in donis hominum gratuitis, ut est character Sacerdotalis repugnans sexui femineo. Nunquid, ut intereà silentium sit de ceteris, ex his omnibus Mariæ formositatem ornabis, vel eam coronabis?

Magister. Ornabo planè, & coronabo. Quod quomodo sit, jam deduxi. Circumdatur quippè omnibus, & singulis, quasi vestimento decoro multimoda varierate depicto, quorum omnium virtutes insignes continet, non quidem formaliter sed eminenter. Unde si non habet naturalia qualia gerit Angelus etiam damnatus; jam ideò tamen est admirabilior, & eminentior Mariæ pulchritudo per gratiam quæ naturam inferiorem quàm sublimiorem copiosiùs ornat, & perficit. Non habet characterem Sacerdotalem, formaliter fateor; habet autem eminentiùs ad reconciliationem peccatorum, ad apertionem Paradisi, quià verè ponitur *felix cœli porta*, ad auxiliandum contra potestates aëreas, contrà calamitates & miserias omnes, tàm animarum, quàm corporum, quotiens placuerit, scilicet illos misericordes oculos ad nos convertere, quotiens nos voluerit tanquam pia Marer filios, quamquàm debiles, & fœdos, curandos, purgandosque suscipere.

Discipulus. Respiro totus in spem bonam, dùm te audio talia disserentem. Totus exultat spiritus meus & aspirat meditari frequentiùs istam beatam, & pulchram mulierem, quam tali potentia piè disseris eminentem. O felices, qui te talem, ô Maria, genuere parentes. O verè felix Joseph sponsus tuus virginalis, qui

qui tui custos cum puero Jesu fidelis, sedulus, prudens, atque charissimus, audire, videreque te cum Filio, tanto tempore dignus fuit.

Magister. Credidi propter quod locutus sum. Ps. cxv. 1. Propterea, jam istos non beatificare nequeo, neque sufficio, quos, ô beata, tibi feceris esse devotos, quos traxeris post te, postque Jesum benedictum fructum ventris tui, in odorem unguentorum tuorum. *Cant.* I. 3. Quomodò non beati, quibus ubera charitatis lactanda, quibus os pietatis osculandum non dedignata fueris ostendere? Ergo jam *oleum effusum nomen tuum.* c. I. 2. Ergo tu *fons hortorum* ad emundationem simul, & recreationem, cum delectatione mirabili mundo datus. *Tu puteus* c. IV. 15. satietatis *aquæ* vivæ *salientis in vitam æternam.* Joan. IV. 14. Puteus aquarum quæ fluunt impetu de Libano candido paradisi. Tu hortus consitus omni genere tàm arborum, quàm areolis aromatum: Tu jam coronata triumphas *de capite Amana*, id est turbulenti, *de vertice Sanir & Hermon* fœtoris, & anathematizationis, *de cubilibus leonum, de montibus pardorum*, Cant. IV. 8. scilicet tyrannide superborum damnatorum, quæ *luna* mutabilitatis sunt *sub pedibus* tuis ad calcandum. *Apoc.* XII. 1. Porro *sexaginta sunt Reginæ, & octoginta concubinæ, & adolescentularum non est numerus*, Cant. VI. 7. secundùm varios animarum gradus.

Una tamen *columba perfecta*, quam *viderunt filiæ* per adoptionem, *& beatissimam prædicaverunt*: *Reginæ*, quæ suis dominantur affectibus, *& concubinæ* quærentes concupiscentiæ remunerationem per filiorum boni operis generationem *laudaverunt* te, ℣. 8. quia beatam te dicent omnes generationes. *Quam pulchra es, & quam decora charissima in deliciis* Cant. VII. 6. Sed cui *charissima in deliciis*: illi nempe, cujus *deliciæ sunt esse cum filiis hominum.* Prov. VIII. 31. *Statura tua assimilata est palmæ* triumphali, *Cant.* VII. 7. & *ubera tua botrus vineæ* germinantis virgines, id est, virginales affectiones, & sobria ebrietate debriantis usque ad sanam insaniam apud stultos seculi, usque ad denudationem per voluntariam paupertatem. *Tu deliciis affluens* c. 8. 5. tota dilecto superinnіteris dicens vocem plenam sensibus inexplicabilibus. *Ego dilecto meo. & dilectus meus mihi.* Cant. VI. 2.

Discipulus. Eia, Magister, euge, euge, quid nos agimus, obsecro, Cantica Canticorum exponendo, cum Canticum Mariæ susceperamus. Et ecce nunc in laudes erumpimus, nunc obsecrationes interserimus, ad quas titubat animus, ad quas hac, illacque defluit oratio mentis, incerto pede, lingua balba, vagis oculis, gestu vario, quasi fabulando, seu phrenesiando nos habemus; immò veriùs nos habemur, rapimur, distrahimur, nescio quo spiritu, quem nescimus *unde veniat aut quo vadat.* Joan. III. 8.

Magister. Vah Frater. Quid si nos introduxerit ista de qua loquimur beata in cellaria Regis *in cellam vinariam*, cujus est modò clavigera? Quid stupes? quid miraris si sobriam biberimus ebrietatem spiritus? Quid si datum fuerit accedere proximiùs, & serenissimas voces amoris audire profundiùs. Totus ipse gestio me quem jam non capio considerare, quod utique continget, quando dicere fas est unicuique nostrum: *Anima mea liquefacta est, ut dilectus locutus est.* Cant. V. 6. *Fulcite me floribus stipate me malis, quia amore* ejus *langueo.* c. II. 5. *Lava ejus sub capite meo & dextera illius amplexabitur me.* ℣. 6.

Discipulus. Cessemus jam, cessemus spectare talia qualia amantes sibi somnia fingunt, & ad incœpta revertamur.

Magister. Quæ cœpta?

Discipulus. O quæso non meministi? Cur inquiris? Intremus elucidationem Cantici beatissimæ, & pulcherrimæ mulieris cum epithalamio Salomonis.

Magister. Nimirum istic sumus. Neque enim exigunt certum expositionis ordinem, quæ nullo sunt ordine contexta, vel cohærentia; quæ prætereà non uni tantùm affectui sunt accommoda, sed innumeros verbum quodlibet affectus eructat pro audientium qualitate. Expone, si potes dum ægrotus assiduis suspiriis plangens, & singultans ex imo pectore anheloque spiritu repetit, ha, ha, ha, quid tibi significet ista vox plangorosa.

Discipulus. Donatus respondet dicens, interjectionem esse partem orationis significantem mentis affectum voce incognita. Quid autem postulas vocem mihi incognitam exponere cognoscendam.

Magister. Non perdidit operam, & impensam, qui te puerum docuit orationis partes. Tu nunc grandior effectus ita cognoscito quemlibet amoris intimi & non ficti vocem prorsùs incognitam non amanti, immò nec alieno compertam amanti, si non qualibet conjectura. Exemplum de doloris interjectione, dum sanus ægrotum audit, & solari quærit. Cui respondet apud comicum talis aliquis: *Facile cum valemus aliis consilia damus.* Tu si hic sis, aliter sentias.

Discipulus. Desperare doces super intellectu Canticorum.

Magister. Nequaquam; sed intelligendi modum denuntio: suffecerit elicere nunc hac, nunc istac exultationes per agitationem concussionemque studii vehementis, pauculas emicantes scintillulas, prout istas excessivi amoris hoc, vel illud verbum inserit, ad faciem mentis perstringens illam & igniens. At verò sub alia similitudine stude familiaris esse vocibus amoris in loco peregrinationis tuæ; non se adeò poterunt occultare, quin familiariùs in te magis & magis prodient & intelligibilem, nunc hoc modo, nunc altero manifestent, vel nutibus etiam se, & gestibus insinuent. Peregrinantes pariter in exemplum habe, quamvis barbari sint. Pueros quoque colludentes, necdum perfectis resonantes verbis, qui quomodò se intelligere consuescunt, imitari coneris.

Deinde beatam, & pulcherrimam mulierum postulemus, ut nos illo respiciat pietatis & amoris oculo, quali respecta fuit à Deo salutari suo. A quo nos impetret respici, saltem ut amarè fleamus exemplo Petri. Respiciat terram cordis nostri, & faciat eam tremere. Et ab illo tremore suo concipiamus spiritum salutis, qui in amoris spiritum aliquando transformetur, & hymnum tunc canamus cum alacritate cordium: *Magnificat anima mea Dominum.* Luc. I. 46.

Magister. Irritas meum quærendi studium de plurimis; sed aliorsùm me vocat (ut audis) occupatio domestica regularis. Dies crastinus sollicitus erit in idipsum.

Discipulus. Expeditum me reperies; propitius sit nobis Deus.

TRACTATUS
QUARTUS
PER DIDRAMA
SEU DIALOGUM
DE MARIÆ BEATIFICATIONE
Per Notulas octogintaduas.

PRIMA NOTULA.

ECCE *enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes.* Luc. I. 48.

Discipulus. Nonne cor nostrum ardens erat in nobis hesterno colloquio, dùm de Canticis Canticorum Mariæ, simul & Salomonis conquireremus, quasi fabulantes peregrini, necnon dilatato corde videremur anhelando spiritum attrahere?

Magister. Memini, & visa est renovari ut aquilæ juventus nostra senilis quodammodò, & cana in exteriori homine; sed interior renovatur de die in diem, si adsit verbum Dei reficiens ipsum; si Jesus instar peregrini, nec proindè cognitus se comitem conjunxerit; si aperuit sensum nobis, ut intelligamus Scripturas hymnorum, & maximè Psalmorum, & Canticorum. O si se talem exhibere dignabitur, qui loquitur animæ nostræ: *Surge, propera amica mea, columba mea, formosa, & veni.* Cant. II. 10.

Discipulus. O si jam hyems congelationis spiritualis transeat; si gelicidium torporis; si imbris stillicidium assiduæ tentationis abeat, & recedat; si flores pulchriorum aspectuum appareant in terra cordis nostri, dante Domino benignitatem. O si tempus putationis, & resecationis curæ omnis superfluæ adveniat; si vox turturis castè gementis, & consolantis, luctu bono audiatur in terra sensualitatis nostræ conformantis se rationi, ut concordet philomelæ, & à laude contemplationis alacris turturis suspirium. O si ficus jam non maledicta, nec solis onusta verborum foliis proferat grossos suos, in signum fructus post suavis. Demùm si vineæ bonarum operationum dent odorem suum bonæ famæ, in vitam, & lætificationem Dei, & hominum, quid secuturum sit, ô Magister, agnoscis.

Magister. Quænam anima, Frater, est tàm hebes, & gelida, quæ non ad vocem blandientis amici, vel dilecti quem sequitur, expergiscatur? Quæ non tota liquefiat, se jam in se, non continens propriis terminis desideriorum, sed effluat in dilectum, currat post vocantem se gratis nominibus: *Surge*, inquit, *propera amica mea.* Cant. II. 10. Surge quæ malè jacueras cum adolescente perdito, propterea paternam adire misericordiam, ut accumbat super collum tuum, detque in accubitu tali nardus humilitatis tuæ odorem suum, ut jure voceris amica, suscipiens pacis osculum, & speciosa, recipiens primam innocentiæ stolam cum annulo Fidei. Proindè facta *columba* nidifices *in foraminibus petræ, in cavernis materiæ.* Cant. II. 14. *Petra autem erat Christus.* I. Cor. X. 4. Tu in fixura clavorum, in caverna lateris usque ad patefactionem cordis, Fidei devotione subintrans, illic reponas sanctarum meditationum pullos tuos. Ostende dilecto potenti faciem tuam, jam colore roseo decoram, & vernantem in aspersione sanguinis agni immaculati. *Sonet vox tua* in auribus dilecti, quæ dulcis sit in laude, conferens in jubilo. Denique sis vinea florens desideriis odoriferis, de qua vulpeculæ parvulæ intentionum dolosarum diffugiant captæ. Surrepunt enim quandoque suffodientes ad elationis præcipitia, & vineas radicitùs demoliuntur, & corrodunt. O si postmodùm fas habeat anima talis, jam facie decora, jam voce suavis, suspirabunda dicere: *Dilectus meus mihi, & ego illi, qui pascitur inter lilia, donec aspiret dies, & inclinentur umbræ.* Cant. II. 16. 17.

Discipulus. Quid, oro, vult hæc interrupta, & inexplicita penitùs locutio?

Magister. Audisti jam voces amoris ideò non perfici, quoniam tot occurrunt animæ desideria valida, quot nequeunt simul erumpere. Confundunt se potiùs, & opprimunt. Sentit amans quicquid exprimere potest; nihil ad hoc quod optat, satis est: quare dat se magis intelligi per interruptiones, more interjectionum, ab imò pectoris eructatas, vel erutas. Solet inde peti à taliter anhelantibus, quorsùm mittitur illud suspirium.

Discipulus. Da supplementum verborum istorum: *Dilectus meus mihi, & ego illi.* Cant. II. 16.

Magister. Quis arenulas maris, aut pluviæ guttas dinumeret? Quis inscrutabilia scrutetur corda? Non facilius est id quod requiris. Nihilominùs aliquid accipito: *Dilectus meus mihi* intendit, *& ego illi. Dilectus meus mihi* finis omnium desideriorum meorum, & omnium cogitationum & intentionum cordis, & operationis cujuslibet, seu motionis cardo, centrum, est & axis; *& ego illi* totum quod dat reddo. *Dilectus meus mihi* deliciosus est, amorosus est, concordans est, suavis est, benignus est, jocundus est, delectabilis est, mihi omnia: quippe cum quo sum unum cor, una anima, unus spiritus. Ideò *dilectus meus mihi* unitur, *& ego illi.* Cant. II. 16. *Dilectus meus* se *mihi* dedit in pretium, in mortem, *quomodò non omnia* mihi secum *donavit?* Rom. VIII. 32.

Discipulus. Quo pacto dicitur se donare Deus, qui nusquàm abest? Qualiter est anima sibi finis desideriorum suorum, vel operationum, qui propter seipsum omnia operatus est, secundùm Sapientem? *Prov.* XVI. 4.

Magister. Docet Angelica salutatio modum donationis Dei. Salutatur enim Maria per Angelum, sic anima per Spiritus sancti aliquem instinctum, qui loquitur pacem ad conversum cor. Mandat quoque salutes, dicens animæ secreto cordis silentio. *Salus tua ego sum.* Ps. XXXIV. 3. Et illud: *Remittuntur tibi peccata tua.* Matth. IX. 2. *Vade in pace*, Marc. V. 34. Non enim datur salutatio inimicis, nec excommunicatis, nec eis quorum præsentiam horrescimus. Sic invenit apud Deum gratiam anima quæ per eum fit disposita, & organizata suo modo, calore vitali gratiæ, ad susceptionem Domini, de quo, & à quo vivit anima non minùs quàm disponitur corpus organicum per harmoniam qualitativarum dispositionum ad animæ rationalis introductionem faciendam in corpore. Tunc audit anima: *Dominus tecum*, Luc. I. 28. quia se dat ad nutum animæ ut fruatur se, & alio quolibet utatur in se, & propter se. Undè fit amoris illa reciproca donatio mirabilis, quâ *manet in charitate*, in Deo, & *Deus in eo.* Joan. IV. 16. *Dilectus meus mihi*, supple, seipsum dat, & ego illi seipsum reddo, & meipsam cum eo, cum quo jam una effecta sum. Et sicut in illa Trinitate ineffabili Pater dat Filio Spiritum, & Filius Patri reddit eundem Spiritum; sic anima datum sibi dilectum dat, & reddit seipsum sibi, qui tribuit ut sit ipse principium, & finis omnium desideriorum utriusque. Hanc dignationem amoris inæstimabilem, quia Philosophi superbi non potuerunt nec voluerunt attendere, propterea nullas tales ad Deum voces depromere conati sunt: *Dilectus meus mihi & ego illi.* Cant. II. 16. Fuerunt idcircò ab hujusmodi Epithalamio Mariæ, & Salomonis penitùs alieni,

alieni, & ad illud surdi. Quod attendens Christus exultavit in spiritu in illa hora: *Confiteor tibi* inquit, *Pater*; *Domine cœli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus, & prudentibus, & revelasti ea parvulis. Ita Pater, quia sic placitum est ante te.* Matt. 11. 25. 26. non meritum cujuscumque; ne quis glorietur in se. Undè si tale aliquid cecinit Maria, dicens: *Deposuit potentes de sede, & exaltavit humiles.*

A *Discipulus* Quantùm intelligo, Deus se dat in dono quod informat animam & vivificat, eam reddens deiformem, & pulchram, amabilem, & desiderabilem: qui lætatur in operibus suis, maximè in filiis hominum?

Sed cur anima dicit aliquando: *Dilectus meus mihi*, ut hæc transferat, aliquando se proponens & dicens: *Ego dilecto meo?*

Magister. Dilecta fertur in dilectum secundùm vim duplicem, apprehensivam scilicet, & motivam. Vis apprehensiva, seu cognitiva, quodammodo trahit ad se, & in se suum objectum, quod est verum. Sed conversus est ordo virtutis motivæ, vel affectivæ, præsertim dilectivæ, cujus objectum est bonum, quia tendit, & extendit se ad ipsum. Caussam dat Philosophus. *Verum*, inquit, *est in anima*, *sed bonum in rebus. Undè bonum quod est appetibile primò movet appetitum, imprimendo se per cognitionem*; *non enim velle possumus incognita. Appetitus verò quasi circulo quodam redire conatur in appetibile, & se sibi dare, communicare, vel imprimere.* Propterea dicitur anima, dùm dilectum cogitat, & imaginem sui format, vel speciem, quòd sibi dilectus imprimitur. Dum verò diligit, ipsa se dilecto dat, & explicat, & ad ipsum quasi foris egreditur.

B *Discipulus*. Quid ad rem nostram?

Magister. Multùm per omnem modum. Hoc est illud mysticum verbum Christi de dilecto suo quod *ingredietur, & egredietur, & pascua inveniet.* Joan. x. 9. Hoc item aliud de Moysi, qui minavit gregem ad interiora deserti, ubi vidit Dominum in flamma rubi. Gregem intellige, totam cogitationum turbam, quæ ad interiora mentis colligitur. Est alter ordo, dùm Moyses vocatus à Domino de nube caliginis exit ad ipsum, sicut Christus, relictâ turbâ, ascendit in montem. Sic anima subintrans se, & trahens ad se sponsum per cognitionem, dici potest pascere sponsum. Sic ipsum habere in lecto pacificæ mentis, & coangustatæ, ne sit locus adultero. Exiens verò per dilectionem ad sponsum, trahitur ad sponsi palatium, thalamum, vel cubiculum.

C *Discipulus*. Quid postremò?

Magister. Siquidem in hac conjunctione sponsi, & sponsæ, per dilectionem consurgit delectatio, dùm rursùs imprimit se dilectus in dilectam sugentem ubera consolationis suæ, dicitur hinc delectatio quasi *quædam lactatio*. Hinc est fruitio complectens universas beatitudinis partes, ut dotes, tentionem, vel apprehensionem inhæsivam pro cognitione, & dilectione pariter & delectatione. Sic fruitionem describit Augustinus, quòd est *Amore inhærere alicui rei propter se, in quo mens delectata quiescit.*

Discipulus. Dum rapit nos æstus amoris obliti sumus penè inquisitionem primitùs occurrentem super verbo tuo, ô Beata Beatarum. *Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes.* Luc. 1. 48.

Magister. Regredi licet quando volueris.

D *Discipulus*. Pulsat hæc animum quæstio, qua ratione potuit absque spiritu jactantiæ humilis ancilla Domini tam excelsum de se proferre præconium? Subit inde quæstio, quo nomine digniori Maria nominetur? An Beata, quæ cecinit: *Ecce enim ex hoc Beatam me dicent omnes generationes.* Luc. 1. 48. Subsequitur alia quæstio. Quot modis dicta sit Maria Beata?

Magister. Conabor satisfacere quæsitis his, & quidem de primo scietis, animam Mariæ magnificasse Dominum, non solùm quia magnus in se est, & magnus à creatura sua prædicatur, & colitur; sed etiam, quia magnificam reddit animam, cui *magna* facit *qui potens est*. Nunquid parùm tibi magnificata videtur Mariæ anima, quæ operationi suprà modum magnificæ fuit ausa præbere consensum, dicens ad Angelum: *Fiat mihi secundùm verbum tuum*, Luc. 1. 38. Quid est hoc, nisi, fiam Mater filii, cujus Pater est Deus? Quid excelsius, quid sublimius, vel (ut alius vult) arrogantius poterit cogitari?

Discipulus. Hoc movet multos, quomodò simul & in unum conveniunt tanta humilitas: *Ecce Ancilla Domini*, cum tanta magnificentia, *Fiat mihi secundùm verbum tuum*; talis abjectio cum tali gloria?

Magister. Docet nos Philosophia, si Theologia parùm est, conditiones magnifici, seu vim virtutis magnificentiæ. Magnificus utique non de honore, vel gloriâ curam habet, sed de operibus præclaris, quæ gloriâ digna sunt, & honore; colit lucem, spernit umbram. Gloria sua est (sicut dicit Apostolus *Rom.* IX. 1.) testimonium conscientiæ suæ. Non de alieno pendet judicio, cui modicum est, si judicetur *ab hominibus*, vel ab homine, *aut ab humano die*. Nam qui se *judicat Dominus est*. 1. Cor. IV. 3. 4. Fit humilis proindè in fuga gloriæ, fit magnanimus in operatione magnorum cum dignitate meritorum. Denique cùm gloriatur, in Domno gloriatur. Observat hoc magnifica nostra, & magnificanda, quæ tota in Dei gloriam refudit beatitudinis suæ famam *Quia fecit*, inquit, *mihi magna*, *qui potens est*. Luc. 1. 49. Non ergò mihi gloria, gloria sola sibi. Fuisti proptereà, Virgo beata, *sicut Angelus Dei*, ut nec benedictio te moveret, nec maledictio per elationis, aut dejectionis vitium. Quæ quò magis gloriam fugiebas, eò magis te sequebatur, sicut umbra corpus. Esse bona non videri volebas.

Discipulus. Magnificus, magnorum dignus honorum, nunquid iniquos judicat eos, qui se spernunt?

Magister. Planè sic judicat, censetque puniendos, non propter se, sed propter justitiam, & alienam utilitatem. At verò longè diviniùs dat Fides cum gratia, magnificentiam cum humilitate conjungi, quàm inanis Philosophia. Dicit ex sententia: Ps. 113. 9. *Non nobis, Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam.* Tibi gloria, nobis autem confusio, qui servi inutiles sumus, qui nihil habemus quod à te non accepimus, tua tibi dona confitemur, & reddimus. Volumus, ut ad locum, undè exeunt flumina gratiarum revertantur, ut iterum fluant, te donante: sis magnificus in sanctitate, & gloria.

Discipulus. Non est quod contradicam: Dic de secunda quæstione.

Magister. Enunciasse videtur prophetico spiritu plena Verbigena nostra, quòd hoc nomen adjectivum appropriatè sibi & antonomasticè daretur per omnes generationes, velut nomen epitheton desuper sibi datum, sibi debitum, sibi placentissimum, necnon convenientissimum, jocundissimum, & appropriatum. Dignare nos laudare te, virgo sancta, ô ter, quaterque beata. *Beata* primò *quæ credidisti*, clamat Elizabeth. Beata secundò, quia *gratia plena*, secundùm Gabrielis salutationem. *Beata* tertiò, & *benedicta*, quia *benedictus fructus ventris tui*. *Beata* quartò, *quia fecit tibi magna qui potens est*. *Beata* quintò, quia Mater Domini. *Beata* sextò, quia fœcundata virginitatis honore. *Beata* septimò, quia *nec primam similem visa es, nec habere sequentem.*

Discipulus. Numerasti numeros beatitudinis sub quadam generali laude; quid censes, si ad specialia descendamus?

Magister. Descendamus placet; sic enim plenior dabitur intellectus præconii, quo *Beata* dicitur per *omnes generationes*. Offertur animo triplex beatitudo. Una viæ per spem; altera propriè per rem; tertia quasi mediat inter spem & rem; inter viam & patriam qualem habuit manifestè Christus, quem fuisse viatorem secundùm animam, & comprehensorem secundùm

dùm spiritum, nullus ambigit Theologus. Porrò qualis sit beatitudo per Spem, & gratiam, norunt communiter fideles Christiani. Qualis præterea sit beatitudo gloriæ, *videmus nunc per speculum in ænigmate*, 1.Cor.13, 12.credentes eam esse, quam *nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit*. c.2.v.9. Recogitata verò duplex hæc beatitudo viam apperit ut tertia quasi media citiùs cognoscatur, quia minor est quàm gloriæ consummatæ, & major quàm solius Spei, & communis gratiæ. Nec abhorret hæc distinctio Theologica physicam considerationem, quæ ponit virtutes primas, politicas; secundas, purgatorias; tertias, purgati animi, quas Aristoteles vocat heroïcas. Hæc beatitudo quæ A purgati animi, vel heroïcalis excellentiæ dici potest, fuit in Beata nostra dùm viveret super omnem purum hominem, sicut Beata residet in patria super omnem Angelicam potestatem; hæc est *quæ à nullo vincitur illustrium* secundùm Damascenum. Et juxtà Hierarchicam Dionysii legem *continet eminenter omnem perfectionem creaturarum, tanquam inferiorum, ut jure dicatur Regina Mundi, & Domina*. Vis igitur brevi compendio Mariæ beatitudinem notam tibi fieri? Da sibi per eminentiam quicquid in creaturis videris meliùs ipsum, quàm non ipsum: etsi non formaliter, tamen eminenter; quamquam infinitè distanter à Deo. Et quoniam particeps fuit in via utriusque beatitudinis, viæ scilicet, & patriæ; ponemus aliquas de conditionibus beatitudinis æternæ, per quas gradatim veniamus ad petita, vel ad petenda.

Discipulus. Expediens judico, nec audiendi tenebit me fastidium, etiam si præcognita narraveris. B

Magister. Est beatitudo spiritûs, quæ separatur ab anima, id est, à sensuali portione. Hæc fuit in Christo viatore. Hæc in spiritibus separatis viget. Habet nihilominùs anima suam beatitudinem dum resumetur incorruptibile corpus à spiritu beato. Dicitur incorruptibile, pro tollenda calumnia quam vellent aliqui struere de resuscitatis justis tempore Passionis, quorum spiritus statim in descensu spiritus Christi in lymbum Patrum beatificati sunt, quando momordit Christus infernum, salvando spiritus istos per beatificam visionem, de qua latroni dictum est: Luc.23,43. *Hodie mecum eris in Paradiso*; qui purgandum fortassis aliquid habebat, nisi privilegium novitatis adventus Regis ipsum, sicut & alios multos, forsan & omnes, tunc à Purgatorio liberasset. Tales, inquam, spiritus beatificati, si corpus non incorruptibile susceperunt, C aut quia mortui sunt secundùm quosdam; sequitur unum mirabile, quòd tales fuerunt comprehensores in corpore mortali, sicut Christus. Sequitur etiam quòd fuerunt bis mortui, sicut Lazarus, cùm *statutum sit omnibus semel mori* Hebr.ix.27. secundùm Apostolum. Respondent, quia Apostolus non negat, quin pluries. At verò nulla fit ambiguitas de resurrectione novissima. Sunt autem tres dotes spiritus beati, sit separatus, aut conjunctus, quæ sunt fruitio, visio, & tentio. Sunt quatuor ipsius animæ sensitivæ resumpto corpore glorioso, quod plenè subditum est tàm animæ, quàm spiritui; undè reddetur clarum, impassibile, agile, subtile. Nolo tamen existimes, quòd spiritus, & anima, sunt in eodem homine modò vel tunc duæ naturæ distinctæ, vel duæ animæ, & essentiæ; licet fuerit aliquando articulus in Anglia condemnatus dicere, quòd non sunt duæ animæ in homine eodem, rationalis, & sensitiva. Prior verò sententia tenenda est, D prout Ecclesiasticis dogmatibus continetur. Dixit Christus, quòd potestatem habebat ponendi animam suam; sed quòd illa sit spiritus suus notavit Evangelista: Joan.xix.30. *Tradidit spiritum*.

Discipulus. Pridem ità dixisti, pridem ita monuisti, expone quod ordiris.

Magister. Quia loquimur de dotibus quæ solent attribui nubentibus: Sponsus enim dotat sponsam; & nulla creatura non unita divinitati (ut excipiatur anima Christi) dignior fuit Dei sponsa nominari, Maria, uti pro sponsi & sponsæ metaphora, dum inquirimus beatæ Mariæ laudes, atque præconia, dum viatrix etiam peregrinaretur in terra.

Discipulus. Gratanter ac lætus accipio, quatenùs in his Assumptionis suæ solemniis, dum Cantica Canticorum resonat Ecclesia tanquam epithalamium suum, materia conquirendi jocundissima ministretur.

Magister. Animadverte quemadmodùm tres in Matrimonio succedunt gradus. Est enim Matrimonium initiatum, est ratum, est consummatum.

Discipulus. Scio; sed quid ob hoc texere vis?

Magister. Volo dicere, virginalem sponsam nostram, secundùm triplicem hunc statum triplicem habuisse beatitudinem. Beatam respice primo modo, dum ab instanti creationis spiritus sui initiatum est Matrimonium cum æterno sponso Deo per arram Fidei, Spei, Charitatis, & ceterarum virtutum. Beatam respice secundo modo, dum Matrimonium plenè consummatum est in assumptione corporis & animæ, cum æternitate dotum suarum. Beatam intellige tertio modo, quando Matrimonium fuit ratum in conceptione Filii Dei, & deinceps per gratiam consummatum, nec dissolvi posset per peccatum, quamvis ad cubiculi secretum primò fuit in Assumptione introducta, ubi fuit & Matrimonium consummatum.

Discipulus. Jam velut per rimulas incipio videre quò tendit iter tuæ deductionis.

Magister. Videbis apertiùs, si paucula de dotibus enumeravero, potiùs quam docuero. Tres idcircò dicuntur dotes sponsæ ad cubiculum sponsi receptæ per gloriam, visio, fruitio & tentio, quæ respondent tribus Theologicis virtutibus viæ, quæ sunt Fides, Spes, & Charitas; & tribus animæ viribus, rationali, concupiscibili, irascibili. Dicuntur, inquam, igitur dotes, quià sunt habitus disponentes tres istas vires secundùm mentem quæ est spiritus; immò unus tunc cum sponso spiritus, ad actus qui beatiudinem constituunt, quicquid sunt intuitiva visio, & actualis fruitio, cum æternitate. Ad quid valent, dices, istæ dotes? Sanè quatenùs sponsæ suppetet undè portet jugum suavissimum, & onus levissimum beati conjugii, ubi fit mens suo modo parens Verbi, & sacrarium Spiritus sancti. Nunquid parva videtur talis, tantique Filii educatio jugis, & æterna, qualem habet ipsa mens Verbigena, Virgo in unum Mater & Filia.

Discipulus. Convenisse credimus hæc tria simul in Maria; sed quo pacto conveniant in mente rationali non ita perspicio, vt virgo dicatur, mater, & filia.

Magister. Virgo nominatur, propter synderesim, quæ nunquàm violatur. Mater, quia parit in se verbum, rorante desuper Patre luminum, cujus est filia, cujus Filio nuptialiter conjuncta est. Quidni tunc psallet, & exultet Mariæ spiritus in Deo salutari suo, laudans, & psallens, & jubilans pleno, totoque cordis affectu hoc Canticorum Canticum amoris per amorem, Canticum nuptiale quod dicitur epithalamium. Canticum novum propter illum qui nova fecit omnia. Tenor hujus cantici consistit in essentiali beatitudine visionis, dilectionis, & fruitionis Dei, quæ semper uno, & invariabili tenore subsistit, & resonat. Porrò respectus creaturarum tàm in verbo, quàm in proprio genere movet ad Canticum multiplici varietate decorum tanquàm pro discantu. Neque dubitaveris omnes & singulas in unum concurrere mentalis spiritus affectiones. Formabitur enim melodia spiritus ad exemplar harmoniæ, sive melodiæ divinalis, quæ stabilis semper in se manens fastidire non potest, tanquam assiduè renovetur. Habes ecce veritatem conclusionis unius, quam tu tibi declarari quandoque postulabas; si Maria in hoc Cantico se in omnes perfundebat affectus, vel animæ passiones.

Discipulus. Habeo fortè pro statu gloriæ, quamvis ambiguum videatur, si sint in spiritibus Beatorum omnes affectus, tot & tales, quot & quales sentimus in via; immò non est dubium de dolore. *Non*

enim

enim *erit ampliùs ibi luctus, neque clamor, sed nec ullus dolor*, Apoc.XXI.4.

Magister. De hoc statim videbimus. Tu colligas, & intelligas intereà quale fuerit Canticum beatæ Virginis, quot vocibus alternatum, dùm jam adepta fuerat beatitudinem illam quæ dicta est superior ad beatitudinem solius viæ proxima, & vicina beatitudini patriæ. Quid si viatores aliqui exercitatos pro consuetudine sensus mentis habentes possint cum omni promptitudine voces affectuum secundùm notulas quinque vocalium sparsas per syllabas psalmorum unam quamque concinere, vel formare.

Discipulus. Concludit intelligentia tua, quàm rationabilis sit conclusio, quæ non ita recipienda est, quasi vox quælibet affectionis retineat sonum integrum; franguntur enim quadam allisione non aliter quàm in compositione dictionum videmus. Non enim hæc dictio *Magnificat* plenè sonat istas literas *M a g n i f i c a t*; sed in unum colliguntur quasi tertium mixtum sonum. Usus est Philosophus hoc exemplo, dum de mixtione tali loqueretur elementorum, quòd manent quidem in mixto, sed refracta; vel secundùm essentiam, ut placet Avicennæ, vel ut Averrois, secundùm proprias qualitates.

Magister. Exemplum placet quod inquisitionem Philosophicam præsupponit. Exemplum aliud video de multis aromatibus simul tritis, ex quibus odor tertius mixtus resultat quandoque plus redolens aroma prædominans. Coaptetur exclamatio Canticorum; III.6. *Quæ est ista quæ ascendit per desertum sicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ & thuris;* & sequitur, *& universi pulveris pigmentarii?* Exemplum aliud est in re nostra; licèt enim pueri distinctè priùs sonent *Ut*, *Re*, *Mi*, *Fa*; postmodùm jungunt literam paulatim cum vocibus istis; tandem usu continuò cantant sine vocibus notularum, quod tandem exemplum in contrapuncto, deindè in discantu plus apparet, undè valeamus ad musicam cordis transferre rationem, ubi celeritas major est, atque facilior sonoritas affectionum spiritualium, quàm sit exterior vocalium.

Discipulus. Das praxim utendi gamma mystico Canticorum cordis. Undè palam fit, non esse sistendum jugiter in his quinque vocalibus, A. E. I. O. U. Sed nec in singulis deliberatè pausandum est affectibus; alioquin phantasia plus tædio læderetur, quàm intelligentiæ recreatio proveniret: cujus rationem sensualis nos quotidiè docet cantus. Sed manet dubitatio mota de Beatis Deo jubilantibus, apud quos sola vox lætitiæ, & nulla spei, nulla compassionis, nulla timoris, nulla denique doloris resonare videtur. Et hæc dubitatio verti potest ad beatitudinem Mariæ Virginis pro statu viæ proxima statui patriæ, quando non habebat peccata quæ doleret, quando conformis erat sua in omnibus voluntas providentiæ Dei quæ in sui dispositione non fallitur.

Magister. Habebit hoc ultimum de conformitate voluntatis locum proprium. Ceterùm de affectibus beatificati spiritus edoceri poteris per similitudinem determinationis abundanter traditæ per Doctores de Virtutibus Moralibus, & Theologicis, & de Donis, Beatitudinibus, & Fructibus, si manent in patria. Quorum finalis est resolutio, quòd in quolibet bono habitu reperitur aliquid quod dicit perfectionem; sed in pluribus conjunctum est aliquid pro statu viæ imperfectionem notans, vel indigentiam. Fides dicit innitentiam primæ veritati; Spes divinæ liberalitati; Charitas divinæ bonitati; & horum quodlibet bonum est perficiens spiritum. Sed ad imperfectionem respice. Fides importat ænigma, Spes cum ænigmate futuram fruitionem, Charitas verò non adeò, quamvis hîc non consequatur intuitivam visionem. Pœnitentia dicit detestationem peccatorum. Timor fugam separationis à Deo. Compassio seu misericordia promptitudinem auxiliandi, zelus amorem justi. Et ita per omnia reperies aliqua de se bona, si conjunctos defectus abstuleris, ut à pœnitentia peccatum commissum; à timore periculum cadendi; à compassione miseriam, cui nunc oporteat subveniri. Dic ita de singulis affectionibus beatorum spirituum, quas Theologia vocat extenso
A nomine *passiones*, quæ non sunt in spiritu rationali, maximè separato, secundùm realem mutationem, quemadmodùm Philosophi strictè loquuntur de passionibus sensitivæ animæ. Affectio autem spiritum immutans intentionalis est, sicut gaudium & desiderium de Deo; odium vel displicentia de peccato; resilitio in Deum, & ab inferno; affectus succurrendi alieno incommodo.

Discipulus. Etsi magna pars quæstionis soluta cernatur per exemplum de virtutibus; tamen descriptio beatitudinis affert scrupulum, quoniam *Beatus est qui habet quicquid vult*, secundùm Antiquos, & Augustinum, qui addit, *nihil mali vult*. Beatus dicitur quasi *benè actus*, *cui omnia optata succedunt*, secundùm Cassiodorum.

Magister. Conclude primò per etymologiam *Beati* contrà Stoïcos, quòd virtutes non sunt insensibilitates; quià dicitur *Beatus* quasi *benè actus;* ergò benè motus; ergò non insensibilis. Et hæc certè
B concedunt de affectionibus intrinsecis rationis; sed sensuales omninò detrahunt à sapiente, quasi saxeos virtus efficiat. Porrò non est de ratione beatitudinis, quòd beatus statim habeat quicquid vult optandum, maximè circà alterum; sed absoluta beati voluntas, sicut semper conformis est divinæ voluntati, sic semper impletur. Et hujus declaratio proprium locum habet.

Superest distinguere de spiritibus affectionum receptivis. Aliqui sunt impassibiles effecti, & hoc contra passibilitatem læsivam, vel corruptivam, vel abjectivam perfectionis debitæ, ut in cœlo: quoniam nihil impedit, immò confert esse passibiles passione perfectiva, sicut dilectio Dei, suaque fruitio. Nonne cœlum impassibile dicitur primo modo, quòd lumine solis cernitur mutari. Alius est spiritus rationalis, atque receptivus læsivæ passionis, etiam ut spiritus est, & hoc quotidianum est nobis viatoribus, velimus, nolimus. Et de damna-
C tis spiritibus Fides credit; sed modus alio loco dicendus est. Et tertia vel fuit in nonnullis spiritibus proprietas, quæ dedit eis posse non pati passione læsiva, vel disconvenienti, qualis fuit pro statu naturæ institutæ, & qualiter erat in anima Christi, nisi spontè passiones suscepisset. Videsne igitur, quòd primus spiritus per passiones non læditur qualescumque; nec si poneretur in stagno sulphuris ardentis. Gaudet assiduè, nec gaudium minuunt aliæ conjunctæ affectiones, sicut compassio deficientium, detestatio peccati, resilitio reverentialis in propriam parvitatem, quæ timoris species est; odium denique vitiorum, quod est zelus bonus; & ità de reliquis in perfectione semota. Tertius spiritus suo modo carebat læsivis passionibus in primo parente, & nunc fortè sic in Enoch & Elia. Sed an Beatæ nostræ talis fuerit exultatio spiritus in Deo salutari suo, non arbitror asserendum, quin doluerit tàm anima, quàm spiritu; non enim glorificatus fuit spiritus suus sicut spiritus Christi; nec vo-
D luntate sola passionibus læsivis subjacebat. *Tuam* inquit Simeon, *ipsius animam pertransibit gladius*. Luc.II.35.

Discipulus. Nonne fuit immunis ab omni peccato nostra Beata, & si sic, cur passa est? Quià quicquid patimur, peccata nostra meruerunt. Eva denique fuisset ante lapsum ipsa Maria perfectior, quia tunc poterat nihil pati.

Magister. Notata est alibi responsio, quòd in Maria fuit necessitas originale peccatum contrahendi, secundùm causas inferiores, secundùm legem propagationis ex conjunctione viri cum femina. Lex

enim superior præjudicavit huic necessitati, præveniendo casum per sanctificationem, & gratiam. Sic dicit in alio casu sanctus Thomas de occurentibus tempore judicii obviam Christo in aëra; quòd *si non moriantur, hoc non est secundùm causas inferiores, quibus habebant necessitatem moriendi. Nec est contra Apostolum dicentem*: Hebr. IX. 27. Statutum est hominibus semel mori, *deindè* judicium; *quia privilegium Superioris hoc suspendit.* Non secùs est in proposito de Maria à necessitate contrahendi originale peccatum præventa, & privilegiata, & excellentissimè sic redempta; qualiter redimi non egebat Jesus Christus, quià per carnalem concubitum non formatus. Dolores idcircò pertulit Maria; non omninò spontè, sicut Filius; sed nec penitùs involuntariè, sicut nos, in quibus motus vitiosi præveniunt judicium rationis, quos ratio præveniebat in Maria; alioquin venialia saltem commisisset. Nihilominùs dolebat propter spiritum passibilem, & statum, cum omni tamen moderatione, & virtute, & merito continuo. Complebat insuper illud Apostolicum: *Gaudete in Domino semper, iterum dico, gaudete.* Philip. IV. 4. Sciebat, quod Dominus sibi proximus erat & fuerat super ceteros viatores; quod notavit cùm subjunxit pro causa exultationis sui spiritus: *in Deo salutari*; *Quia respexit* (inquit) *humilitatem ancillæ suæ.* Luc. I. 48. Juxtà promissum per Isaïam: Isa. LXVI. 2. *Super quem respiciam nisi super pauperculum, & contritum spiritu, & trementem sermones meos.* quàmvis certa esset non minùs Apostolo, quòd *neque mors, neque vita*, &c. Rom. VIII. 35. separaret & *à charitate Dei, quæ erat in Christo Jesu* salutari suo. Et ideò continuò gaudebat plus quàm in sola spe; sed minùs quàm in re gloriæ. Ecce habes in hac dictione beatam E. pro Spe; habes A. pro lætitia; jam suprà Spem auditur tertium A. dum venit in gloriam. Huc pro Canticis accedit incidens consideratio nominis hujus *beatitudo*, quod quinque vocales quinque significantias affectuum in se claudit. Ceterùm quià dixisti, omne quod patimur, peccata meruisse; verum est propter originale peccatum, quod removit prohibens læsivas passiones cum peccatis. Nostra denique Beata semper habuit gratiam gratum facientem, quæ originali supereminet justitiæ, qua primitùs ornata fuit Eva, sed perdidit.

Discipulus. Accepisse puto sufficientem pro elicita priùs conclusione deductionem de Cantico Mariæ, secundùm omnes affectiones, sub omni facilitate formatas per organum cordis, ubi fulgebat mentis verbum, sententiosissima numerositate repræsentans innumerabiles rationes rerum instar patriæ, licet adhuc in ænigmate viæ. At verò putas-ne credendum, quod vocale Canticum addiderit nonnunquàm hæc verba.

Magister. Sanè puto, maximè in ista peregrinatione laboriosissima, comitibus Jesu puero, & virginali sponso Joseph, ut adimpleret ad litteram illud: *Cantabiles mihi erant justificationes tuæ, in loco peregrinationis meæ.* Psal. CXVIII. 54. Cur præthereà non cecinerit, corporalem recreando laborem, nunc Psalmos Patris sui David; nunc Canticum proprium; nunc illud Zachariæ; nunc Simeonis, alludens sponso blandienti, & dicenti; *Sonet vox tua in auribus meis*; *vox enim tua dulcis.* Cant. II. 14. Nunquid existimas, Beatam nostram in jocundissimo partu, & post partum, dum natus erat Salvator mundi, concinentibus Angelis: Luc. II. 14. *Gloria in altissimis Deo*, siluisse? nunquid non infanti posito in præsepio, & flenti debuit & consolatorium fescennium, dulci susurro velut auræ tenuis resonare? Quid verò de celebri ritu propriarum nuptiarum conjecturas, quæ nuptiis alienis interfuit hilariter honorandis, & vino de aqua facto gratuita pietate solandis? Quid in Templo nutrita, & de Canticis Sion edocta, debuit, quæso, silere?

Discipulus. Grata commemoras, quæ non abhorrent à pia credulitate, etiamsi addideris justum Joseph cum puero Jesu nonnunquàm unà cecinisse. Sed hæc hactenùs; quæ seculi prudentibus in oculis suis (quibus omne quod putant sublime videre) nugæ videbuntur aniles, & indignæ; quasi non multò amplior fuerit humiliationis, vel crucis mysterium, vel lotio pedum; immò generaliter omnis actio novissimi virorum, quià factus est propter nos *opprobrium hominum, & abjectio plebis*, Ps. XXI. 7. quàm sint ista quæ dicimus de Maria.

Magister. Das materiam dissolutionis priùs factæ quæstionis tuæ, cur erumpens in Canticum novum dixerit Beata: *Magnificat anima mea Dominum.* Luc. I. 46. Sanè quid magnificentius eo, cujus *magnificentia elevata est super cœlos?* Ps. VIII. 2. Quidni talem magnificaret, hoc est, magnificum prædicaret? Quidni toto nisu dilataret, & extenderet animæ sinum de ejus amplexum? Quidni præthereà crebriùs alternaret affectus suos secundùm notulas vocalium, modò de lætitia in compassionem, sentiens quòd *miserationes* Dei sunt *super omnia opera ejus?* Ps. CXLIV. 9. Præcipuè nunc, quando *misericordia Domini plena* fuit *terra*; Ps. CXVIII. 54. quando completa est postulatio Psalmistæ: *Et veniat super me misericordia tua Domine, salutare tuum secundùm eloquium tuum*, Ps. CXVIII. 41. quando *misecordia & veritas obviaverunt sibi*; quando *justitia & pax osculatæ sunt*; Ps. LXXXIV. 11. quando Deus dedit benignitatem, & terra nostra dedit *fructum suum*; ℣. 13. quando timidus, dolens & languidus homo per sapientiam accusatus, per justitiam donatus, & punitus per potentiam, susceptus ad gratiam *per viscera misericordiæ Dei nostri, in quibus visitavit nos oriens ex alto*, Luc. I. 78. glorificationis æternæ spem afferens, quando soluta mors deperit, datur triumphus gratiæ.

Discipulus. Conjicio, tales inenarrabiliter contemplationes Beatam nostram sub omni celeritate, in *momento*, in *ictu oculi*, in *novissima turba*, 1. Cor. XV. 52. contulisse, & in affectum suavissimi cordis traducendo cantasse, juxtà & suprà, per mixtionem notularum, ut fit in verbulis, seu minutis discantuum. Intonans igitur voce serena personuit post Elizabeth præconium, immò exclamavit voce grandi ad aures sæculorum omnium: *Magnificat anima mea* Dominum. Luc. I. 46.

Tale tuum carmen nobis, divina Maria,
Quale sopor fessis in gramine, quale per æstum.
Dulcis aqua saliente sitim restinguere rivo.

Sed redit ad cor, cur non dixit Maria: *Magnificat anima mea Deum?*

Magister. Altiori repetamus principio, dicentes, Mariæ linguam fuisse calamum scribæ velociter scribentis, hoc est, Spiritus sancti, qui nedum velociter, sed multipliciter scribit, adeo quòd non est jota unum positum sine causa; non est apex unus tam in significatione, quàm in ordine frustrà locatus. Ex quo perpenditur, quàm lata, & lauta sit mensa Sapientiæ sacræ, quæ tot epulas & fercula ministrat, quot possunt à quocumque veri & salubres sensus elici, secundùm quadruplicis expositionis genus. Prævidens igitur Spiritus sanctus seminarium quinque vocalium non esse prætereundum à posteris; sed indè significationes alias, modo quo nunc fecimus, & facturi sunt alii subtiliùs eliciendas; voluit primum Cantici Canticorum Mariæ versiculum terminari sub hoc nomine trissyllabo *Dominum*, tanquàm neuma proprium, O. I. U.

Discipulus. Mirum verò cur Canticum summæ lætitiæ finivit in voce doloris, & mæstitiæ, qualem U. quinta notularum designat.

Magister. Triplex occurrit hîc, & nunc mystica ratio. Primò: quatenùs ex prima vocali A. & ultima U. redderetur quasi diapente, quæ est quinta perfecta. Altera: quatenùs fieret antitheton, seu contrapositio gaudii ad mœrorem. Tertia: pro laude humilitatis, quæ Cantica viæ solet in dolore terminare, quasi diceret: *Quomodò cantabimus Canticum Domini in terra aliena?* Ps. CXXXVI. 4. Fit proindè gravior, solidior, & eminentior ipsa salubris lætitia, quæ tali fine stabilitur

tur, interrogatione humanæ miseriæ, sed non absque misericordia, quam. I. junctum sibi notat.

Discipulus. Non dilataveris nunc hanc imaginationem, sed te confer magis ad causam litteralem.

Magister. Ista quidem litteralis est, quià secundùm litteras. Sed ad intentionem tuam dico, quod *initium sapientiæ est timor Domini.* Ps. cx. 10. *Si ego Dominus,* ait ipse, Malach. 1. 6. *ubi est timor meus?* Timor, ut scis, ad antiquam Legem spectabat, sicut ad novam amor. A Dominus præterea plus respicit opus creationis, & potentiæ, undè ab omnibus magnificandus esse conceditur Dominus. Nomen verò, quod est *Deus salutaris meus* ad opus recreationis, & gratiæ nemo Christianus ambigit pertinere. Ideò cur debuerit subsequi vides.

Discipulus. Nisi priùs ostendisses quemadmodùm Beata nostra particeps *juvencularum tympanistriarum,* potuit alternare repentè proprias meditationes, & affectus, non ita satisfacerent mihi responsiones tuæ; quia talem nequeo consequi celeritatem.

Magister. Dat causam qui ait: *Corpus quod corrumpitur aggravat animam, & deprimit terrena habitatio sensum multa cogitantem.* Sap. ix. 15. Nostræ verò Beatæ conversatio jam erat in cœlis, jam quoque dotes corporis glorificati inchoabat ex abundantia virtutum, nec non dominii spiritus super animam & corpus, ut esset indè corpus agile, secundùm omnes vires cognitivas, B & motivas subtile: prætereà clarum, nec ità passibile ut nostrum quod prævenitur à primis motibus; sed tamen ista minùs quàm nunc in patria.

Discipulus. Des aliquod indicium corporis Mariæ, spiritum non prægravantis.

Magister. Præveniebat spiritus suus corporales intùs motus qui nati sunt obsequi rationi. Non gravabat eam puerperium; nulla labes tyrannicæ rebellionis ex fomite colaphizabat eam; denique nullas in se commotiones illecebrosæ carnis sensit, sed à respicientibus se sedavit: credi similiter debet ab audientibus serenissimam vocem ejus. Secùs de aliarum vocibus, quæ ad gehennam inflammant: ideò nec prædicare permittuntur, nec cantus apud eos caret discrimine plusquàm sibilus colubri, vel serpentis, quarum sunt oculi ut aspectus reguli, & tactus germina C virtutum eradicans, & exurens.

Discipulus. Sentio quos & quas tangit illud; secùs & ista diversitas à Maria. Sed utrùm caruerit tentationibus inimici?

Magister. Non oportet, quià satan si ausus est tentare Filium Dei, quomodò non tentasset Matrem? quod ei cessit ad palmam victoriæ multiplicis & aureolæ, ut coronaretur quæ legitimè certasset, quià non ut Eva succubuit tentatori. Dolebat prætereà cum dolentibus, gaudens cum gaudentibus; sed utrumque moderamine summo, ut plus de vulneribus, & nexibus animarum per vitium, quàm corporum per pestem & gladium ureretur, exemplo Filii plùs dolentis ingratitudinem nostræ nequitiæ, quàm tormentum mortis propriæ suo modo. Quare noli dubitare, quià Canticum suum jocundissimum, & à jocunditate incœptum instituerit Maria cum timore sancto, cum zelo bono, cum viscerosa compassione, cum spe & multo desiderio, quam urgebat D charitas exclamare post Ascensionem Filii sui: *Filiæ Jerusalem,* nunciate dilecto, *quià amore langueo.* Cant. v. 8.

Discipulus. Vellem comparares beatitudinem Mariæ, qua nunc fruitur, ad beatitudinem viæ; quæ licet fuisset probata singularis, nihilominùs patriæ par non fuit. Cùm enim prætulisset Jesus Joannem *inter natos mulierum;* subjunxit: *Qui minor est in regno cœlorum, major est illo.* Matth. xi. 11. Itaque rem mihi feceris Festisque suis accommodam, quæ recolimus.

Magister. Suscipe nunc oculis intelligentiæ, & aures erige Fidei, quemadmodùm magnificavit hodiè Maria Dominum, videns facie ad faciem Christum, qui sibi magna fecit, & inscrutabilia, priùs in terris, nunc in cœlis.

Discipulus. Constituit ipsa sola Hierarchiam secundam sub Deo trino, & uno Hierarcha primo, & summo; apud quem Hierarcham humanitas Filii sui sola sublimata, sedet à dextris virtutis Dei per unitatem suppositi.

Magister. Suscepit ipsam Dominus recordatus misericordiæ Dei, collocans ipsam super omnes choros Angelorum, apud quos videtur beatus Joannes Baptista primus post Mariam positus in Ordine Seraphin, loco Luciferi; simul & alii, pro qualitate meritorum usque ad infimum Ordinem Angelorum, sub quo repositos dicunt salvatos ex solo Christi merito, deficiente proprio, qui secundam Hierarchiam constituunt.

Magnificata est ita hodiè beata Virgo, ut Regina cœli, immò & Mundi jure vocetur, habens præeminentiam, & virtutem influxivam super omnes. Principatum habet dimidii regni Dei, si sic dici potest, sub typo Esther, & Assueri. Regnum quippe Dei consistit in potestate, & misericordia. *Semel locutus est Deus, duo hæc audivi, quia potestas Dei est, & tibi Domine misericordia.* Ps. lxi. 12. Potestate Domino remanente, cessit quodammodò misericordiæ pars Christi Matri, sponsæque regnanti. Hinc ab Ecclesia tota *Regina misericordiæ* salutatur. Magnificat hodiè Dominum, quià magnificata præ omnibus diebus vitæ suæ, plenum gratiæ complementum hodiè secura recepit: nulla dies ipsi festivior, nulla desiderabilior jocunditate refulsit. Feliciùs parit hodiè gloriosa Filium in corde, quàm viatrix in corpore genuerat; immò *jam non meminit pressuræ,* Joan. xvi. 21. *quia natus est homo in mundum* alterum, & in sinum Patris collocatus.

O quantis hodiè, ô qualibus harmoniæ modulis adaucta cœlestis melodiæ cantilena resultat. Nulla post Christum vox suavior, nulla penetrabilior, & acutior, nulla liquidior exauditur. Consonat ei pro tenore gravissimè presso gravissimus, & infimus peccatorum Lucifer, cum simul ululantibus, & stridentibus damnatorum rugitibus. Consonant, inquàm, quia justitiæ voces consentaneas molli modo cantui melodizant, sed eis væ, væ; Deo autem gloria & magnificentia, in sæcula sæculorum. Exultavit spiritus inhians priùs in Deo salutari suo; nunc impleto funditùs hiatu desiderii, requiescit in intimo sinu sponsi dilecti Dei salutaris sui. Priùs anxia deprecabatur: *Osculetur me osculo oris sui.* Cant. 1. 1. Priùs ubera sponsi sitiebat, priùs trahi se post se postulabat. Hodiè toto amplexu nunquàm abrumpendo, toti sponso Beata conjungitur. Inebriatur ab ubertate uberum sponsi, & torrente voluptatis, nulla jam necessitate trahenda potatur. Trahat nos post se, deprecamur, cujus *Nomen oleum effusum, ut curramus in odore unguentorum* suorum. Currant in via quædam adolescentulæ, scilicet virtutes, & actiones portionis inferioris: ita per metaphoram nominaverimus. Gaudet omnes per virtutes esse fœcundas; fœcundet enim in fœcunditatem meritis ejus vir noster, dux virginitatis nostræ, quæ est superior portio mentis nostræ. Gloriabatur se introductam in cellaria Regis, quasi sub clave custodita, cui modò omnia patent secreta Regis cœlestis. Stillet nobis de promptuariis Paradisi plenissimis refrigerans poculum adversùs æstum vitiorum. Nulla jam sibi nigredo, vel fuscedo; nulla per solis exustionem decoloratio; nulla jam pugna filiorum Matris suæ contrà se; nulla vinearum habenda custodia; omnia quippe pacata; omnia secura sunt, & tranquilla. Tu Beata, dilectum tuum optabunda petebas: *Indica mihi, quem diligit anima mea, ubi pascas, ubi cubes in meridie, ne vagari,* id est, vanè agi *incipiam, post greges sodalium tuorum.* Cant. 1. 6. Cernis nunc dilectum nimia claritate, simul & fervore, per intimam & meridianam visionem, ut nullus sit ampliùs evagandi

gandi timor, nullum discrimen oberrandi post greges fictorum pastorum, qui sponsi se simulabant amicos, sed fallebant. Non jam audies quasi sub ambiguitate sermonis: *Si ignoras te, ô pulcherrima mulierum*, quæ Deum, quæ te, quæ omnia cognoscis; procul hinc, procul egredi periculum, *post vestigia gregum* Cant. I. 7. nulli supererunt hœdi fœdorum affectuum pascendi; nulla pastorum tabernacula plura videbuntur; quoniam tibi est *unum ovile, & unus pastor*, Joan. X. 16. omni divisionis suspicione rejecta, quando scandens ad æthera potestates aëreas debellasti, nihil adversum te malignantes spiritus posse sentientes. Admirari potius oportebat, dæmones, & pavescere, quasi quærentes inter se: *Quæ est ista quæ ascendit per desertum, quasi aurora consurgens*, Cant. III. 6. quæ nobis est umbra mortis, *& terribilis ut castrorum acies ordinata*. c. VI. 3.

Non est quidem incredibile, Christum fuisse, cujus *currus* erat *decem millibus multiplex* Ps. LXVII. 18. per Angelos, ducens secum multam ex Purgatorio captivitatem, ob honorem novæ coronationis ipsius quæ Regina misericordiæ, & Domina gratiæ, & Mater misericordiæ, sub cujus imperio sunt omnia Jura Regnorum *ut in* suo *nomine flectatur omne genu cælestium, terrestrium & infernorum*, Phil. II. 10. quamvis aliter ad Filium benedictum, qui tamen subditus dignatus est esse illi. Causam meditor alteram, cur Maria comparatur *equitatui Dei in curribus Pharaonis?* Cant. I. 8. Jam non propter se, sed propter nos viatores, quos à diabolico Pharaonis defendit incursu.

Confugiamus ad ejus opem, quoniam submergit Pharaonem illum Regem super omnes filios superbiæ, & hoc cum curribus, & equitibus amarissimæ pœnitentiæ lachrymosæ: O quotiens dispersis superbis *mente cordis sui*, *deposuit potentes* affectus *de sede* tyrannidis, *& exaltavit humiles* pœnitentes, eos *esurientes* implens *bonis*, Luc. I. 53. quales invitat dicens: *Et à generationibus meis implemini*. Eccli. XXIV. 26.

Discipulus. Quo pacto Mariæ tribuis id quod esse proprium Dei confessa est? *Fecit*, inquit, *potentiam in brachio suo, dispersit superbos mente cordis sui*. Luc. I. 49.

Magister. Cùm sponsus, & sponsa spiritales sint unus spiritus, cur non eadem poterit esse vox amborum, quamvis dispariter; hæc impetrando, iste imperando, fecit potentiam. Quidni sponsus communicet sponsæ verba sua quæ sibi tribuit ubera sua. Fatemur, quòd non potest operari creatura non innitendo primæ causæ potentiæ. Quare nec omnipotens, nec creatrix unquàm propria & primaria auctoritate dici potest, etiam ubi possit tanquàm instrumentum ad effectum creationis assumi, nullo præsupposito materiali principio, cooperante Deo, ad efficax suum velle.

Discipulus. Expedis te faciliter de controversia Doctorum: Si habuerit omnium potentiam anima Christi, sicut omnium scientiam; & si creatio communicabilis sit creaturæ: sed quid sibi vult hæc additio, *in brachio suo?*

Magister. Usitata est transsumptio, qua per *brachium* significatur vis operativa, sit in Deo, sit in Angelis membris carentibus corporeis. Verum altior est perscrutatio, ut per *brachium* Filius Dei insinuetur, sicut per *digitum* Spiritus sanctus, ut ibi: *Si in digito Dei ejicio dæmonia*. Luc. XI. 20. Operari quippe dicitur Pater per Filium, per quem *omnia facta sunt, & sine ipso factum est nihil*. Joan. I. 3.

Discipulus. Nunquid si Deus non esset trinus in personis relativè constitutis, sed esset unicum suppositum absolutum secundùm errorem Judæorum, & Philosophorum, haberet potentiam creaturarum ad extra productivam?

Magister. Dici solet, quòd ad impossibile sequitur quodlibet: cùm ergò Deus propter immensitatem suam, & infinitam communicabilitatem de necessitate fluat (ut ita dicamus) in triplicem subsistentiam personalem relativam ad intrà; alioquin non se perfectè communicaret; quia nimirùm non communicaret se nisi velut umbraticè, vel umbratiliter, & quasi punctualiter in creaturis, prima communicatione non posita, cujus vestigium reperitur de necessitate in quolibet opere divino, ubi relucet potentia Patris, sapientia Filii, amor Spiritus sancti: nihilominus magis ad intentionem quærentis puto respondendum, quòd cum potentia Dei, prout ad extra respicit, & operando se extendit, est eadem in qualibet personarum, & secundùm istam opera Trinitatis sunt omninò indivisa; videtur ex suppositione, quamvis impossibili, sequi potiùs ex illationis consideratione, quòd Dei potentiæ competeret creaturarum productio sicut modò, in quibus relucet simul potentia, sapientia, & bonitas Creatoris.

A

Discipulus. Videtur probabilis illatio. Sed cur dictura Virgo beata *dispersit superbos mente cordis sui*, præmisit: *Fecit potentiam in brachio suo*, Luc. I. 15. tanquam dispergere superbos, esset omnipotentiæ Dei proprium.

Magister. Credo, legerat apud Job Dominum dicentem: *Disperge superbos in furore tuo, & respiciens omnem arrogantem humilia*. Job. XL. 6. Sequitur. *Et ego confitebor quod salvare te possit dextera tua*; quasi significaret, hoc esse proprium solius Dei.

Discipulus. Cur Maria non contenta dicere, *dispersit superbos*, addit, *mente cordis sui?*

B

Magister. Sunt qui referunt hanc additionem non ad *superbos*, sed ad *dispersit*, ut mens cordis sui sit ipse Deus dispergens, connotando morem humanum, qui mente recogitat ex affectu cordis, dum hostes perdere, eos deponendo à sede pestilentiæ, *humiles* vult exaltare depressos. Dat enim frequenter Scriptura cor Deo, ut ille: *Tactus dolore cordis intrinsecùs*. Gen. VI. 6. Et alibi de David: *Inveni virum secundùm cor meum*. Act. XIII. 22. Et Filius dicitur de corde Patris genitus, cum Patri mens, seu memoria fœcunda tribuitur ab exponentibus mysterium sublimissimæ Trinitatis. Sunt aliqui respondentes, Mariam voluisse vehementem exprimere superbiam, & intrinsecùs radicatam, dicendo istos non qualicumque modo, nec leviter superbos, *sed mente cordis sui*, qualis est dæmonum superbia, qualis fuit hominum divinitatis honorem usurpare quærentium. Aut certè superbi dicuntur habere cor nedum dispersum, sed mentem cordis, dum mens ipsa quodammodò sublevata est à corde, nec eadem uti fas est eis, ut in habentibus absorptum, vel ablatum judicium; proptereà deteriùs quàm bestiæ, vel pecora, pressi jacent. Lege si non taliter dispersos dat intelligere Nabuchodonosor, cui cor feræ datum est, humano corde mutato. Quo contrà dum cor humilium benè contritum est, aut pulverizatum in mortariolo pœnitentiæ, seu sub duplici mola timoris, & Spei, redditur sibi cor plus quàm humanum, & fit vas in honorem capax Dei, seu gratiâ plenum. Superbi fiunt *tanquam columba seducta, non habens cor*, Ozee. VII. 1. dicentes ex sententia: *Et cor meum dereliquit me*. Et illud: *Cor meum conturbatum est in me, dereliquit me virtus mea, & lumen oculorum meorum, & ipsum non est mecum*. Ps. XXXVII. 11. Quo contra pollicetur humilis Christus superbiæ victori: *dabo ei sedere mecum in throno meo, sicut & ego sedi in throno Patris mei*. Apoc. III. 21. Quid oro, celsius, quid ampliùs exaltatum?

C

D

Discipulus. Sentio hanc materiam uberrimam aperuisti ad loquendum de dispersione cordis, quam assiduis fluctuationibus, ut in mari fervent compellimur experiri. Sed hanc dispersionem Israël mystici quis congregabit, quis uniet, quis sedabit?

Magister. Dedit hoc intelligi palam beata Maria cantatrix nostra; nam superbiam *mente cordis sui dispersit*, si talium opulentia sit inanis, & vacua: quæ sine

sine pondere virtutis raptatur per inania, nec gratiâ cor suum stabilitur; consequens, ut humilitas innitens Deo, fixa sedeat, & ut justitiam esuriens, justitiæ fructibus sit satiata, & repleta, jam non ad instar arundinis vento quolibet vanitatis agitanda.

Discipulus. Consequens est fateor.

Magister. Talem deniqne suscipit, id est, sursùm A ad se capit tanquàm puerum, qui *verè Israëlita est, in quo dolus non est*, Joan. I. 47. Dominus, recordatus misericordiæ suæ. *Beatus* ergò *vir, cui non imputavit Dominus peccatum, nec est in spiritu ejus dolus*, Ps. XXXI. I. *humilem* enim *spiritum suscipiet gloria.* Prov. XXIX. 23. Nec exemplum nobis longè quærendum est: Ecce ancilla Domini, cujus Dominus humilitatem respexit, quam ideò *beatam dicent omnes generationes. Quia fecit mihi magna qui potens est*, cujus nomen sanctum, cujus *misericordia in generatione & generationes timentibus eum*, Luc. I. 48. 49. 50. qui ut timerent, & prævenit, & dedit. Hodiè sibi Mariam de sæculo nequam eripuit, & extulit ad dexteram suam. Ita verificatam conspicimus Psalmistæ gloriationem. *Quia*, inquit, *inflammatum est cor meum.* Ps. LXXII. 21. Quo inflammatum? si non igne quem misit Filius suus in terram, & voluit vehementer accendi. *Et renes mei commutati sunt*, mirabili prorsùs commutatione, ut absque viri copula funderent operatione Spiritus sancti prolem benedictam. *Et ego ad nihilum redactus sum*, scilicet propria reputatione, *& nescivi.* ℣. 21. Quare? Quia *anima mea conturbavit me propter quadrigas Aminadab*, Cant. VI. II. qui *spontaneus* interpretatur.

Discipulus. Quæ sunt hæ quadrigæ?

Magister. Sunt vel nunciationes Angelicæ, vel raptus anagogici, hoc est, sursùm ductivi, in divinam caliginem, vel *penna columbæ deargentatæ*. Ps. LXVII. 14. Quibus sæpè assumptis *diluculo* habitavit *in extremis maris* Ps. CXXXVIII. 9. ad atria gloriæ cœlestis, etiam dùm viveret. *Beatus* igitur Mariæ spiritus, *quem elegisti*, Christe, *& assumpsisti.* Ps. LXIV. 5. Sequitur: Ps. LXXII. 23. 24. 25. 25. *Ut jumentum factus sum apud te.* Deus enim sessor est animæ sanctæ, secundùm Augustinum. *Et ego semper tecum*, quia Deus singulariter fuit secum. *Tenuisti manum dexteram meam*, quæ spiritualibus adaptatur, *& in voluntate tua deduxisti me*, non temeritate elatam præcipitasti me. Quid tandem? Ecce consummatio, *& cum gloria suscepisti*, id est, sursùm ad te sumpsisti. Scio jam *quid mihi* sit *in cœlo*, scio *quid à te volui super terram.* Nunc omninò *defecit* à se *cor meum & caro mea*, dùm absorptum est omne quod mortale erat in victoria. *Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum.* Propter quod *Magnificat anima mea Dominum.* Et nos magnificemus Deum, cujus illustratione Spiritus intelligamus quæ supersunt de Cantico, dum interim pausabimus.

TRACTATUS
QUINTUS
PER
DIDRAMA
SEU
DIALOGUM.

Quoniam fecit Dominus Mariæ magna qui potens est.

Ubi prima partitio.

Si Maria passibiliter movebatur.

Per Notulas septuaginta:

PRIMA NOTULA.

B QUIA *fecit mihi magna qui potens est.* Luc. I. 49.

Discipulus. Magna planè, & inscrutabilia quæ fecit Mariæ Dominus. Cupimus nihilominùs scrutari, si magnificans anima Mariæ Dominum, passionaliter movebatur ad eum: fuit enim absque ulla dubitatione sapientissima, atque virtuosissima. Passiones verò non cadunt in sapientem, secundùm Stoïcos, quorum in hoc doctrinam multi Christiani, præsertim Anagogici, Anachoretæ secuti sunt, dicentes, virtuosum, si perfectus est, ad nihil passionabiliter affici; immò consequitur impassionabilitatem circa res corporeas, tam in concupiscibili, quàm in irascibili, & ad hunc finem suas dirigebant intentiones. Et hoc ipsum Collationes Patrum, & Climacus, & Bernardus, *in scala triginta graduum* manifestant. Sed in contrarium est textus Evangelii narrans, ipsam doluisse. De quo dolore prophetavit Simeon: *Et tuam*, inquit, *ipsius animam pertransibit gladius*: Luc. II. 35. quod in Passione Filii se præsente, & dolente, secundùm C Doctores, effectum est.

Magister. Amplissimos sinus habet quæstio tua, quæ de passionibus est, super quibus habes Opuscula specialiter edita conformiter ad Philosophos, & Catholicos Doctores. Quid igitur vis molestus esse, vel superfluus in quærendo?

Discipulus. Moveor ad tollendum scrupulos, immò laqueos magnos qui proveniunt conscientiis timoratis ex lectura talium doctrinarum, quæ tepidos, & vitiosos nominant omnes Monachos, nisi vicerint, & eradicaverint funditùs hujusmodi passiones, aut saltem toto studio conentur ipsas evellere, quod assequi plures reputant impossibile & frustrà niti, cùm audiunt Apostolum conscium arcanorum Dei protestando gemere: *Sentio aliam legem in membris meis*, in quibus scilicet est anima, *repugnantem legi mentis meæ.* Rom. 7. 23. Et iterùm: *Caro concupiscit adversùs spiritum, & spiritus adversùs carnem.* Gal. V. 17. Consonat cum ex- D perientia vox communis Doctorum, quòd primi motus non sunt in nostra potestate, dicente Augustino: *Non est in potestate nostra, quibus visis tangamur.* Est autem conquisitio specialis de pulcherrima, & speciosissima mulierum, Mariâ, si motus suos omnes habuerit in sua potestate, & quousque. Utrùm videlicet non potuerit non dolere visa morte Filii? & ita de reliquis passionibus quæreretur per apprehensionem objectorum variorum, sub convenientis, & disconvenientis ratione, cùm dixerit Christus: *Tristis est anima mea usque ad mortem*, Matth. XXVI. 38. qui tamen fuit incomparabiliter virtuosus.

Magister. Altior est inquisitio tua quàm æstimetur à pluribus qui de passionibus, & peccatis, & motibus primis loquuntur assiduè; posset initium perscrutationis accipi à pluribus qui de passionibus loquuntur, & motibus primis, & peccatis. Nihilominùs una placet ad præsens quasi narrativa triplicis processus qui fit in hominibus proportionabiliter ad triplices Hierarchias Angelorum, & secundùm tres gradus hominum, animalium, rationabilium, & spiritualium. Accipe in primis puerulum utentem solo sensu, & non ratione, nec spiritu. Accipiamus alterum utentem sensu, & ratione, sed non spiritu, vel mente. Accipiamus tertium utentem sensu, ratione, & spiritu.

Discipulus. Sub primo & tertio gradu vidimus, & legimus homines existere, sed de secundo non ita fit perspicuum quòd aliquis possit uti sensu, & ratione, sine spiritu; cùm spiritus sit eadem res cum ratione.

Magister. Nonne similiter in quolibet homine sensualis anima, & ratio sunt eadem prorsus anima, secundùm communiorem Ecclesiæ doctrinam; & tamen reperitur in uno homine usus animæ sensualis, ut in pueris in quibus nullus est usus rationis. Ita nihil videtur incongruum, si dicatur; quòd aliquis utatur ratione, qui pro tunc non utitur spiritu, vel mente, quia diversas habent facies spiritus, & ratio; spiritus autem sola divina, & æterna, ratio ad temporalia respicit, & creata.

Discipulus. Nolo contendere de possibilitate rei, quia scio posse per intelligentiam sic accipi tanquàm ista, sensus, ratio, & spiritus essent reali, immò locali distinctione divisa. Perge quò tendimus, ad evidentiam propositæ quæstionis.

Magister. Consideremus in puero tria per ordinem in potentiis sensitivis, quia de solis vitalibus, & vegetativis nihil ad præsens plusquàm de plantis, in quibus non solemus ponere passiones, nisi fortè per transsumptionem ad animata: dicimus enim, *pratum ridet*, *lætantur segetes*; *horret hyemem terra*; *fugiunt se contraria*; *desiderant se*; & *uniuntur simili.*

Discipulus. Sequamur usum proprium loquendo de passionibus quas dicimus esse in sensu.

Undè passio describitur, quòd est *apprehensio sensualis convenientis, vel disconvenientis; præsentis, vel absentis.*

Magister. Supponamus hîc & nunc descriptionem C hanc passionis quasi causalem cum declaratione, vel suppletione, & dicamus, quòd in anima sensitiva pueri, qualiter intelligi potest anima Mariæ, dum cecinit: *Magnificat anima mea Dominum*, Luc. 1. 46. invenimus & apprehensionem, & motionem, & executionem, & hæc vel in potentia, vel in habitu, vel in actu. Sed loquamur de actu, & exemplificemus in visu. Puer itaque dum Mater ostendit ubera, apprehendit per visum, & sensum communem, & phantasiam. Deindè si esurit, sequitur ad hanc apprehensionem motio quædam desiderii, nedum naturalis, sed sensualis, & animalis; & si non eget cibo, sequitur aliquando motio fastidii cujusdam. Tandem tertiò si non fuerit impedimentum, consequitur executio movendi membra ad sugendum ubera, vel ab eis divertendo.

Discipulus. Quotidiè videmus hæc tria tàm in pueris, quàm in animalibus brutis. Sed quod istorum D trium nominatur formaliter, & propriè passio?

Magister. Certè medium, scilicet motio interior, consequens naturaliter apprehensionem.

Discipulus. Non est igitur passio formaliter apprehensio?

Magister. Hoc utique verum est, sed causaliter, quia passio formalis causatur ab apprehensione; sicut & passio risus exterior ponitur pro effectu passionis, dicendo: puer ridet. Ita sumitur aliquando nomen passionum à causa formali, vel etiam exemplari extrinseca, vel à materiali, sive objectali, vel à signo. Nihilominùs passionis descriptio formalis est per motionem consurgentem ex apprehensione convenientis, vel disconvenientis, præsentis, vel absentis. Quod absens apprehenditur tanquàm præsens, si non re, tamen intentione, vel specie. Sed utrùm apprehensio convenientis cum conveniente sit ipsamet motio, licèt sub alia ratione, reducitur ad problema, de quo nihil ad præsens.

A Sufficit hîc supponere, quòd passio dicitur motio talis, quam fecit apprehendens objectum suum sub ratione convenientis, vel disconvenientis; executio sequens in opus dicitur effectus ejus. Ex quibus patet confestim intellectus præinductorum verborum Augustini dicentis, quòd *Non est in potestate nostra quibus visis tangamur.* Accipitur itaque visio pro apprehensione, & tactus pro ista consequenti motione, de qua dicunt Doctores, quòd primi motus non sint in potestate nostra.

Discipulus. Nulla dubitatio fit, quin ad pueros, vel alios homines impotentes uti ratione, vera sit ista regula, quòd primi motus non sint in potestate nostra plusquàm in bestiis, quamquàm sit valdè difficile in hominibus reddere causam, cum habeant rationem junctam eis, quid sit illud quod impedit usum rationis.

Magister. Multa prætermimus, quæ quærenda sunt B alibi, quatenùs ad rem sub compendio veniamus, quam rem nemo tam planè concipiat, qui non (sicut in Geometricis) priora cognoverit. Sed quæ tradita sunt alibi sufficienter, quid ea necesse est assiduè repetere?

Discipulus. Præsupponamus illa sicut de origine, numero, & divisione passionum, de causis insuper, & effectibus earum; tu verò non obmiseris pervenire quò tendimus.

Magister. Nostrum itaque prosequamur exemplum de anima parvuli quærentis. Primò, si, præsentato objecto visui suo, potest non apprehendere. Secundò, si, facta apprehensione, potest non moveri. Tertiò, si, facta motione, quam dicimus passionem, potest in executionem non progredi.

Discipulus. Respondet experientia quæsitis istis tribus negativè.

Magister. Nunc oritur profectò difficilis quæstio de Maria: ponamus eam coram oculis nostræ considerationis in lumine Fidei quasi parvulam, sicut aliquando parvula verè fuit, & infans. Quæramus si tunc poterat uti ratione, ut interim sileamus de statu quo latebat in utero matris.

Discipulus. Quorsùm, precor, evadet hæc quæstio tua?

Magister. Nos viderimus. Quod ut apertiùs fiat, constituamus apud parvulum quem prædiximus, unum Pædagogum pervigilem, qui potestatem habeat talem super eum, ut absque jussu suo primò nihil videat. Secundò, si viderit aliquid, non ad id moveatur. Tertiò, si viderit, & moveatur, non tamen exequatur; immò si cœperit exequi, possit tamen ne continuet, impediri.

Discipulus. Cùm non sit impossibile apud Deum omne verbum, concedo tale aliquod tanquàm possibile.

Magister. Nunquid non, præsupposito casu tali, poterit Pædagogus inculpari, si permiserit parvulum videre aliquid, vel ad visa moveri, vel prosequi sine jussu suo contra voluntatem, & ordinationem primi Patris subdentem filium sub Pædagogo tali.

Discipulus. Poterit justè, sed quid elicere vis non video.

Magister. Hæc est parabola istius, quam inquirimus, veritatis. Si consideremus itaque primam hominis institutionem in Adam & Eva priusquàm peccarent, occurrit nobis sensualitas utriusque, quæ si non habuisset conjunctam rationem, similis fuisset ceteris animantibus irrationabilibus, quæ moventur super terram.

At

At verò data fuit ratio libera regens eam instar Pædagogi juxtà quatuor præmissa, quantùm ad apprehensionem, ad motionem, ad executionem, ad continuationem; sed *homo, cum in honore esset, non intellexit: comparatus est jumentis insipientibus, & similis factus est illis*, Ps. XLVIII. 13. ut jam sensualitas inobediens sit, datæ sibi rationis præveniens judicium, in videndo, in movendo, in exequendo, in continuando, sæpè velit nolit ratio.

Discipulus. Experimur heu nimis quotidie hanc comparationem in nobis.

A *Magister*. Putasne fit absque rationis culpa præventio talis.

Discipulus. Non arbitror præventionem hujusmodi rebellionis processisse, sine culpa prævaricationis.

Magister. Culpa ista est, quam appellamus originale peccatum, quod in primis parentibus fuit actuale & primum; quo factum est in eis, & omnibus posteris justa perversio talis, ut ratio quæ noluit esse subdita divino Præcepto, sentiret sensualitatem jure sibi primò subditam, nunc rebellem ei, ut non quæcunque ratio velit, vel spiritus, illa faciat caro; sed remurmuret contumax, & rebellet.

Discipulus. Nolo multa in hac re, quæ sunt dubitabilia, quærere; quia sunt abundè satis tractata per Doctores. Ut qua ratione puniuntur filii pro peccato parentum, aut cur, peccato deleto, remanet rebellio? sicut in baptizatis, & sanctificatis, immò & in Christo, licet spontaneè; dixit enim: *Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma*. Matth. XXVI. 41. Alioquin non fuisset *tristis anima ejus usque ad mortem*, si penitùs consensisset rationi, non plusquam in Adam luctus fuisset aut dolor, innocentia permanente. Sed adhuc remanet de Beatissima Virgine dubitatio specialis, quam præsupponimus nullo unquàm fuisse peccato fedatam, nec veniali, nec originali, nec actuali; cur dominatæ sunt ei multæ passiones doloris, & languoris. Non enim potest responderi quòd hujusmodi passiones dispensativa voluntate, sicut Christus, assumpserit; nec solis fuit subjecta passionibus in vi duplici, scilicet concupiscibili, & irascibili; quin etiam habuit ignorantiam in rationali, dum putavit Filium perditum, & dum loqueretur inventus, non intellexit, quid diceret: *In his quæ Patris mei sunt oportet me esse*. Luc. II. 49. Tamen his iterùm pertransitis quæ reperiuntur ut cunque tractata, remanet proposito nostro confinis dubitatio: Si Maria, ab instanti conceptionis suæ habuit perfectum usum rationis super sensualitatem, ut nihil apprehenderet, nec in apprehensis moveretur, sine judicio rationis ejusdem: alioquin non fuisset in ea status naturæ integræ primitùs institutæ, quo fiebat ut nihil apprehenderet, vel appeteret, nihil exequeretur sensualitas, nisi prævia judicio rationis, & ita fuisset Maria non sine peccato saltem veniali, quale habent pueri ceteri etiam unius diei; quia prævenit in quolibet tali motus sensualis, qui impedit judicium rationis.

Magister. Urges vehementer, nedum in isto quod opponis; sed in similibus multis, ut de parvulis, si stetisset Adam, remaneret par dubitatio. Non enim videtur, quod statim nati cum justitia originali, vel in utero positi viguissent judicio rationis, sicut in ætate perfecti, neque cum dormiebant. Denique non apparet, quòd Eva potuerit liberè non audire serpentem exteriùs suadentem, nec ita semper avertere visum, quin aspiceret objecta visibilia, & in aspectis moveretur, ut videret lignum, *quod pulchrum erat visu & ad vescendum suave*. Gen. II. 9.

Discipulus. Si primus status permansisset, non oportet dicere, pueros fuisse natos ætate perfectos; nec tamen sensualitas rebellasset in eis judicio rationis, quo caruisset ætas ista; non enim fomitem captivantem in legem peccati sensissent, ut parvuli nostri. Salvaretur ita de nostra Virgine Maria in infantia, quia vel omninò fomite caruit, vel usus, & stimulus ita ligatus fuit, ut nihil adversùs rationem prævaleret.

Magister. Scio, talia posse dici; sed an satisfaciant exemplo proposito, non est omninò perspicuum. Amplioris fuisset privilegii, si Mariæ anima simul ut creata est, infusaque corpori præparato, perfectè gavisa fuisset usu rationis, non dicimus cum gratia. Sic enim alii qui non penitus improbabiliter posuerunt usum rationis acceleratum in Joanne, dum exultaret in utero, & dum circumcisionis tempore mirabantur inspicientes. *Quis putas*, inquiunt, *puer iste erit? Etenim manus Domini* (potentia scilicet, miraculorum operatrix) *erat cum isto*. Luc. I. 66.

Discipulus. Dixisti de primo gradu hominum, qui ut sic considerati sine usu rationis comparantur jumentis insipientibus; immò jam ex infectione peccati deterioris jumentis conditionis, nisi gratia salvet, & juvet. Dic nunc de gradu secundo, quo puer habet usum, nedum animæ, ut sensualis est, sed ut rationalis.

Magister. Præassumpta similitudo de Pædagogo dat intelligi statum illum, & magis hoc manifestatur in tertio, quando simul additur libertas spiritus. Dant Doctores per Allegoriam triplicis hujus gradus notitiam in tentatione prima; ubi fuit serpens quasi sensualitas instigans, rationemque præveniens; fuit Eva quasi jam habens rationem, sed viro minorem: fuit Adam perfectus in mente, & spiritu, cujus erat dirigere mulierem.

B *Discipulus*. Sentio materiam hanc intensibilem in longiùs. Dic modò modum quo tentamur in tentationibus, nunc ab infima parte animæ usque ad supremam; nunc ordine converso, vel utrobique per novem gradus; quoniam anima apprehendit, movetur, & exequitur. Deinde ratio sic apprehendit, movetur, & exequitur. Demum sic in spiritu fit apprehensio, motio, & executio. Vertamus ordinem à summo deorsùm, apparebunt duo processus tanquàm in Angelicis Ordinibus.

Magister. Consideratè notasti processum, quem ad alios terminos posuimus, sub eadem sententia deducere. In adimpletione siquidem divinorum Præceptorum, quæ via sunt ad vitam, contingit quadruplex habitudo. Prima est apprehensio per spiritum, Fide inspirante, formatum, qui spiritus primò judicat Præcepta esse adimplenda, quia jussa à Deo. Secunda movetur per volitionem & charitatem, ut impleat ista.

C Tertia præcipit rationi, & animæ sensuali, quatenùs exequantur ista. Sunt in ratione faciliter subindè tria illa, velle, consentire, præcipere. Sed anima sensualis, etsi consentiat, velit, & exequatur, consentiendo, volendo & exequendo; hoc tamen est frequenter cum remurmuratione quadam, & renisu, propter annexas passiones distrahentes animum, ne condelectetur spiritui, & rationi; & hoc tamen dum agitur, sufficit ad salutem. Sunt enim priora nostræ supposita voluntati; ultimum hoc nequaquàm quod est condelectatio sensualis in via Mandatorum. Hinc *jugum* Dei *suave*, hinc *onus* Dei *leve* fit ei molestum, & grave.

Discipulus. Experiri cogimur assiduè rixam istam, dum passionabiliter afficimur ad varia; dum judicium rationis; dùm liberum mentis arbitrium conformans se Legi Dei, lex membrorum tyrannica conatur avertere, cujus querimoniæ plenas Paulus reliquit Epistolas.

D Sed dic interim, quid in hac parte anima Mariæ fecerit, aut senserit; quid insuper ab aliis faciendum censueris?

Magister. Accipe considerationes duodecim. Anima Mariæ nunc est gloriosè magnificata, ut nihil apprehendat, nihil affectet, nihil exequatur, contrà, vel præter judicium rationis, & spiritus; sed neque potest, lege stante. Hæc itaque Lex beatitudinis æternæ, ut sicut Deus est omnia in omnibus, ità stat in Beatis anima conjuncta libertati spiritus, qui adhæret Deo, existens unus cum eo spiritus. Extenditur hæc libertas spiritûs, nedum ad rationem inferiorem, ne-

dùm ad animam sensualem, resumpto corpore, sed ad omnem generaliter in homine beatificato motionem.

Salvantur perindè multa, quæ de Beatis tàm hominibus, quàm Angelis quæri solent. Quomodò loquuntur; qualiter illuminantur, & illuminant, quando volunt, & quando nolunt. Datur insuper intellectus subtilior de primi status impassibilitate, non quâ non potuit pati, sed potuit à passione salvari à Dei potentia, & Angelorum custodia, à propria justitia, & clarissima industria, denique à loci convenientia, cum dominatione super se perfecta, & super irrationalia universa. Anima Mariæ dùm viatrix erat, ità fuit magnificata, ut in nullo moveretur contra judicium rationis, & spiritus: sed neque poterat post Filii conceptionem, lege stante. Consequitur hæc veritas ex dictis Doctorum ponentium ipsam nullatenùs venialiter deliquisse; quòd salvari non posset, si non habuisset omnes motus, nedùm spiritus, & rationis, sed animæ sensualis subditos rationi vel non contrarios, neque prævenientes rationem. Dùm autem ratio sopita erat, & in suo impedita judicio sine culpa sua, prout evenit in somno, non oportet tales motus prævenisse judicium rationis, quod pro tunc nullum erat. Facit exemplum propositum de Pædagogo, si sine culpa fuerit absens, vel inclusus, ut parvulo consulere non valeat. Sic solvitur, quòd Adam, vel Maria somniando non erravit.

Anima Mariæ, dum viatrix erat, potuit apprehendere tentationes forinsecùs immissas, sicut anima Christi; sed nullo modo fuisset mota passionabiliter per eas absque judicio rationis. Poterat sanè protinùs eas dijudicare, atque repellere; poterat non moveri secundùm eas ad libidinem, vel ad iram, vel ad superbiam, ipsis etiam in apprehensione durantibus; quòd valde secùs in nobis est, non potentibus ad apprehensionem hujusmodi non moveri: non tamen hoc semper fit cum demerito nostro; sed si perstiterimus absque consensu rationis, & spiritus, redundabit in meritum, quandoque repugnando viriliter ut diffugiat, quandoque non repugnando, sed fugiendo, ut ibi: *Resistite diabolo, & fugiet à vobis*: Jac. IV. 7. quandoque non curando, sed irridendo potiùs, & vilipendendo diabolicas immissiones, quales sunt blasphemiæ abominabiles & horrendæ, immissas quandoque purissimis, atque sanctissimis, quas magis oportet irridere quàm horrere. Elicitur ex his quemadmodùm victoria castitatis, & humilitatis in Maria non fuit absque pugna, ad qualem jugiter attingere nos monent Petrus, & Paulus. Quoniam *adversarius vester diabolus circumit quærens quem devoret*. I. Pet. V. 8. Nec ignorare convenit astutias ejus, cui mille nocendi artes; sed confidamus quòd plures nobiscum sunt, si toto corde suis innitamur auxiliis.

Anima Mariæ, dum viatrix erat, cogebatur necessitate naturali multa pati contra naturalem inclinationem suam; sed non contra rationem, vel spiritum. Fuit iste status Mariæ singularis inferior quàm status Beatorum, & Christi dum mortalis erat. Fuit superior ad alterum cujuslibet hominis viatoris statum quàmvis homines possent juxtà considerationem præcedentem uti passionibus illatis ab extrinseco, virtuosè negotiari cum Deo, tolerando eas tanquàm justo judicio missas, vel permissas ab eo, ut in Job, & in Paulo, & in omnibus generaliter Martyribus. Evenit autem, ut qui sunt his passionibus inquietiores & minùs in anima sereni, sint in operibus Mandatorum implendis fortiores, qui perstant, ubi delicatus noster contemplativus deficeret. Impassibilitas animæ per humanam industriam non potest acquiri, neque per virtutes consuetudinales à Philosophis positas. Lex itaque carnis, quæ fomes dicitur, semper introrsùs hæret, secundùm Theologos; quæ lex compesci paulominùs potest assuefactione contraria, non evelli. Satagentes in oppositum, præsumptione spiritus sui, prostrati sunt potius quàm devenerunt ad intentum finem, sive fuerunt Stoïci, Physici, vel Platonici, vel, quod meliùs, Epicurei, promittentes ad hanc deducere serenitatis voluptatem; detrahentes cupiditatibus, seu passionibus, non illis

A adjiciendo malitiam, vel fomentum. Impassibilitas animæ tantò proximiùs habetur, ceteris paribus, quantò spiritus & ratio fuerint in suis actibus bonis, & habitibus fortiores. Deducitur hoc ex eadem causa, quæ ponitur impassibilitas Beatorum in resumptis corporibus, quæ consurgit principaliter ex plenitudine dominationis spiritus, & rationis supra corpus: Impassibilitas animæ non requiritur in hac vita pro prosecutione felicitatis æternæ. Manifestat hæc gratia Dei tanquam *jugum suave*, & *onus leve*, Matt. XI. 30. quæ subitò pessimos, & inveteratos dierum malorum justificat, & per Baptismum, & martyrium provehit ad cœlos. Hanc non intellexerunt gratiam, & purificationem spiritus, homines illi sine Christo, sicut nec haberi potest sine Christo, qui eam cui vult, & quàm citò vult communicat.

B Patuit in illo latrone benedicto comite suo in Passione, & Regno.

Impassibilitas nec in via potest haberi, neque in patria, sine stabilimento gratiæ; juxtà illud: *Optimum est gratia stabilire cor*. Hebr. XIII. 9. Confunditur in hoc, juxta quod prætactum est, Philosophantium nonnullorum vanitas, præsumentium per theletas, seu purgationes aliquas sacrilegas sic à passionibus absolvi, & virtutibus armari moralibus, quòd in exitu mortis anima libera scanderet cœlum; qualia dixerunt Porphyrius, Plotinus, & Appolonius, teste Augustino lib. 10. *de Civ. Dei*. Ponit & aliud simile Albertus *in fine de intellectu, & intelligibili*. Passibilitas animæ fit sæpè occasio virtutis exercendæ, sicut patuit in Apostolo Paulo. Declaratur insuper ex utilitatibus per tentationes varias provenientibus, quas esse cum passionibus nemo nescit. Unde *Qui non*

C *est tentatus, quid scit?* Eccli. XXXIV. 9. *Et per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei*. Act. XIV. 21. Quo circà concluditur ex præmissis atque subsequentibus, doctrina saluberrima, quòd non ex ablatione passionum animæ, sed ex observatione Mandatorum Dei, debet sumi religiosi profectus argumentum: hoc etiam in Missarum celebratione locum habet, ut celebraturus non tantumdem interroget, si sibi devotus appareat, recollectus, & tranquillus, quantùm si Præcepta servaverit Dei, & servare proponit, non juxtà propriam æstimationem, sed regulam Evangelicam à sanctis Patribus declaratam. Si quid in sentimentis suavibus ei additum fuerit lucro deputemus, sicut ultra panem deputamus vinum quasi pitantiam, vel saporis condimentum.

Passibilitas animæ necessariò conjungitur præsenti vitæ mortali, nec aliquandò minùs in contemplativa quàm in activa; tàm exteriùs, quàm interiùs; tàm in bonis, quàm in malis, licet diversis finibus & meritis. Probant hæc exempla beatorum præcedentium cum experientia præsentium. Dispensat & hæc Deus frequenter,

D *ut non apponat se homo magnificare super terram*. Ps. X. Heb. 18. Si devotis permittitur aliquando talis apparens devotio *in laqueum, in retributiones, & in scandalum*. Ps. LXVIII. 23. Væ, væ nobis ab hoc scandolo! Quid hîc nobis erit tutum, cùm nec tuta sit ipsa devotio?

Passibilitas debet à multis viatoribus tolerari potiùs quàm ut excutiatur eniti. *Divisiones itaque gratiarum sunt*, I. Cor. XII. 4. similiter & administrationes, in quarum aliquibus expedit passiones animæ cum virtute, & ratione miscere, ut in bellantibus pro Republica quoad irascibilem, & quoad concupiscibilem in uxoratis filiorum procreationi vacare debentibus. Et ita de multis quæ vitam activam respiciunt, in quibus majus est virtutis meritum, quàm venialium passionum detrimentum. Passibilitas animæ ob-

obstare solet plurimùm quærentibus contemplationem, & suavitatem quietis internæ. Consonat omnis doctrina Sanctorum quòd regulariter ad contemplationis quietem nemo pervenit, nisi passionibus edomitis in anima, etsi non radicitùs evulsis. Et hoc quomodò fiet convenientiùs, an in solitudine, an in multitudine, specialis est consideratio. Sed non omnes capiunt contemplationis donum in se, pro complectione, vel statu, conditione, vel officio.

A

Discipulus. Gratus mihi est ternarius iste quaternarum considerationum. Et quamvis, ut infers novissimè, non omnium sit perfectam quærere passionum mortificationem, sicut nec altitudinem contemplationis: nihilominùs audire cupio de fructibus mortificationis hujusmodi, quatenùs istos concupiscere, etsi non obtinere, fas mihi sit.

Magister. Assignabo duodecim utilitates ex Cantico Mariæ sumptas, non eas prosequendo, sed punctuatim annotando paucula quæ latiùs alibi legere, & si Deus sensum aperuerit, vivaciùs experiendo poteris intelligere.

Discipulus. Ut placet.

Magister. Consequitur ad edomationem passionum in anima, juxta decursum Cantici Canticorum Mariæ: Primo, altior, latior, sublimior, & alacrior Domini magnificatio. Consequitur secundò, jocundior in Deo salutari nostro, spiritus exultatio. Consequitur tertiò, profundior quàm respicere dignabitur, hominis humiliatio. Consequitur quartò, profundior ad beatitudinem approximatio, in ædificationem aliorum, dantium laudem Deo. Consequitur quintò, divini nominis sincerior in se apud alios sanctificatio. Consequitur sextò, copiosior Dei per generationes, & generationes se timentes misericordia, seu miseratio. Consequitur septimò, mirabilior, & gratiosior, & cautior contrà superbiam cordis, & mentis dispersionem, quam severa divini brachii potentia facit, unitio cordis seu recollectio. Consequitur octavò, præcelsior, & celsior, depositis de sede sua superbis passionibus, & dæmonibus, humilium affectionum, & animarum sublimatio. Consequitur nonò, opulentior, suavior, & divinior esurientium justitiam repletio, dùm divites sibi dimittuntur inanes omni bono. Consequitur decimò, misericordior istorum qui Fide, & moribus, sunt Israëlitæ, pueri susceptio. Consequitur undecimò, per ejus impetrationem divinæ misericordiæ super nos amplexans recordatio. Consequitur duodecimò, perspicacior omnium, quæ locutus est Deus ad Patres nostros, Prophetas, & Doctores, reseratio.

Discipulus. Pretiosos elicuisti fructus provenientes ex mortificatione animalis affectus, cum appenso spiritus studio. Nos istorum participes fructuum faciat in terris, qui perficiantur in cœlis, ubi Deus *quos prædestinavit; vocavit, justificavit*, Rom. VIII. 30. magnificavit, gloriosè cantantes in idipsum: *Magnificat anima mea Dominum*. Luc. I. 46.

Magister. Fecit mihi magna qui potens est, ô Maria; fecit & tibi magna *sanctum nomen ejus*. Nomen, & verbum Fidei quod, & cui credidisti, ô Beata, & beatificanda per omnes generationes. Non es ingrata beneficiis Dei; confiteris illa quatenùs undè exeunt flumina gratiarum, illuc revertantur.

Discipulus. Affer rationem, quare Mariam *beatam dicent omnes generationes*.

Magister. Dabitur ex fine ratio, & ex affinitate; quoniam Mater est illius qui fecit omnes generationes cœli, & terræ, & omnium quæ in eis sunt. Ideò jure dicitur Mater pietatis, & consequenter omnis divinæ magnificationis, & laudis & gloriæ.

Discipulus. Quo pacto sic?

Magister. Mirabilis accipiatur deductio, sed vera. Itaque pietas ex affinitate, & affinitas ex generatione consurgit. Est enim pietas in genere quidam amor proveniens inter aliquos ex radice vel causa, cujusdam affinitatis mutuæ, qualis est inter parentes, & filios, & è contrà; qualis inter cives, & civitatem suam, vel patriam; qualem præterea nos dicimur habere ad Deum Patrem nostrum, & Dominum, qui vicissim pius ergà nos esse laudatur, quià possedit, fecit, & creavit nos. Undè pietas, de qua magis ad propositum, quæ concernit mutuam Dei ad nos habitudinem, describi potest: Pietas *est amor proveniens, eò quod Dei genus simus, capaces, atque participes ejus*. Fundatur in hac pietate quælibet altera; sicut à divina paternitate *omnis* secundùm Apostolum *paternitas in cœlo & terra nominatur*. Eph. III. 15. Cum ergò beata nostra sit Mater hujus Patris nostri; consequens est, ut sit Mater pietatis, & origo ejus. Est verò pietas ex affinitate, quæ finem dicit.

Discipulus. Placet deductio.

Magister. Quantò magis si ultrà progredimur, attendentes illud præclarissimum de se, & à se præconium: *Ego mater pulchra dilectionis, & timoris, & agnitionis, & sanctæ spei; in me omnis gratia viæ, & veritatis*. Eccli. XXIV. 24.

Discipulus. Elucida distinctiùs.

Magister. Descripsimus pietatem, quod est *amor proveniens, eò quod Dei genus sumus, & capaces ejus*.

B

Nulla verò pulchrior dilectio, quàm in amore fundata, & talis pietatis.

Discipulus. Assentio; doce quid sit *mater timoris*, & *sanctæ spei*; convenit enim materiæ quam de passionibus modò tractabamus.

Magister. Convenit scio; propterea non inscius, aut improvidus hæc induco. Siquidem amor est origo cujuslibet affectionis alterius. Est autem Maria *Mater pulchra dilectionis*; sit igitur necesse est *Mater timoris, & spei, & lætitiæ*, & doloris, qualis est illorum, quos beatificat lugentes Filius ejus.

Discipulus. Non habeo quid contradicam.

Magister Converte nunc recordationem tuam ad tractata priùs in prima chordula præsentis Psalmi Mariæ decachordi, & latiùs in Libro de Canticis, invenies fecundum piæ exercitationis, & consolationis instrumentum sub figura multiplici.

C

Discipulus. Scio quid suggeris, scilicet nescio si curiosa magis quàm officiosa reputabitur hujusmodi configuratio, difficilis scribentibus, phantastica meditantibus, vana devotis. Quid ad nos, inquiunt, de figuris & notulis, ambulare quærentibus in simplicitate cordis?

Magister. Nemo quempiam cogit. Scio mihi profuisse pro fastidio ex varietate tollendo, pro recordationis facilitate, pro sententiarum multiplicitate. Constituitur enim figuratio, non ut mansura semper sit in imaginatione, sed quòd ad intelligentiam puram forti meditatione trahenda est phantasmatibus superatis.

Discipulus. Arduum istud nimis, atque rarissimum.

Magister. Vanum est nobis, fateor, ad hoc ipsum *antè lucem* Spiritus sancti *surgere*, fiat quod sequitur:

D

Surgite, postquàm sederitis, qui manducatis panem doloris. Ps. CXXVI. 2. Doleamus priùs in mortificatione vitiorum, & passionum moderatione. Tollantur, si placet, protractiones linearum, detur ordo sententiis, vocibus & terminis.

A.	Gaudium A.
E. I. O.	Spes E. Pietas I. Timor O.
U.	Dolor U.

Parùm refert ordo talis à crucis, vel rotæ, figuratione. Sufficit tamen nobis ad omne canticum spirituale talis ordinatio.

Discipulus. Delicatus esse videbitur qui respuet.

Magister. Ecce vides constitutam in medio pietatem, quæ quatuor ex æquo respicit alias affectiones, quatenùs cor piè gaudeat, piè speret, piè timeat, piè doleat. Quisquis hoc servaverit, securus sit, virtuosus

 est,

est, psaltes est Domini in psalterio jocundo, & cithara; in omni generaliter musico instrumento cum cantico, symphonia, & choro.

Discipulus. Fac ergò manifestum.

Magister. Descriptio pietatis facit illud perspicuum. Sanè si pietas hominis ad Deum est *integer amor ad ipsum, eò quod ipsius genus sumus, capaces ejus, atque participes.* Sublimè descriptiones alias utiles nimis. Pietas dolens, est *affectio proveniens ex consideratione disjunctionis ad Deum.* Pietas sperans, est *ex affectione proximandi Deo, vel hærendi.* Pietas timens *ex renisu, & fuga elongationis a Deo.* Si super uno, pioque tenore fiat circà pietatem circumitus, sequitur harmonia, id est, ad unitatem resonantia suavis, & secura, quia temperata: semper enim & dolor erit gaudiosus, & gaudium dolorosum. Spes timorata, & timor non desperans; immò quilibet mixtus erit cum qualibet. Fiat insuper mirabili temperie quasi complexio mixti unius temperati propter unionem in centro pietatis, quasi in vita conciliante contrarietatem. Sicut si hujusmodi cor necessariò est in moribus suavissimum, velut humoribus temperatis. Sic in vita mortali simul, & meritoria, vivax & jocundum semper ex æquo gaudens, triste, sperans, timens. At contrà si pietas abscesserit, defluent istæ passiones, harmonia dissipabitur tanquam ab horologio sine pondere, sine modo, vel ordine, tanquàm postremò decoro cadavere sine vita. Obviabit ista rotatio sensualis regulari, qualem ducimus circulo rationis.

Discipulus. Speciosa sunt ista dum audiuntur, sed impetus obliqui circuli, sensus deorsùm jugiter ad temporalia se deprimens, vehementior impellit, & circumit.

Magister. Non clam me est, sed vincere, sed obsistere secundùm pietatem, hoc opus hic labor est, Matre pietatis adjutrice. Porrò si scire delectat, quid sit *magnificare Dominum*; quid *exultare in Deo salutari nostro*, cum omnibus ad collaudationem spectantibus, in hymnis, & Canticis; quid lucidius, quàm ex pietatis ratione descriptiones assignare? Quid est *magnificatio Domini* si quæritur? Dic quod est *species pietatis corde, ore, vel opere, proveniens ex consideratione, vel protestatione divinæ magnitudinis, & majestatis sui dominii.* Est enim *majestas quasi magnitudinis status.* Quid *exultatio spiritus in Deo* si quæritur? Dic, quod est *pietas protestans in gaudii signo, quoniam Deus est salutare nostrum.* Dic itaque consequenter ad interrogationes *de benedictione*, id est, *bona donatione*, de *gratiarum actione*, *de adoratione*, de *latria*, de *Religione*, de *tubis ductilibus*, *de chordis & organis*, quoniam hæc omnia sunt pietas ad Deum, talibus signis, & indiciis se protestans. Est autem pietas (ut diximus) *ad Deum amor integer, eò quod Dei genus, capaces, & participes ejus sumus.* Dignatur verò Deus vicissitudinem ad genus suum refundere, immò prævenire *in benedictionibus dulcedinis*, maximè per Incarnationem, pro qua cecinit Mater ista pietatis Canticum suum novum: M*agnificat anima mea Dominum, & sanctum nomen*, de quo superest, non colloquendo, sed disserendo subire Tractatum; tu interim sileris.

Discipulus. Superest aliud specialiùs insinuandum fundamentum; qua ratione Beatam nostram dicunt omnes generationes.

Magister. Ratio jam prætacta est ex fine, omnesque generationes sunt affines ei, non qualitercunque, sed ut Matri. Debent idcircò cognoscere beneficiorum largitiones ex ipsa procedere; hæc autem recognitio est sua benedictio, qua in re dices ea quæ sequuntur. Dic quòd omnes generationes beatam dicunt Mariam, sicut ad ipsam omnes habent pietatem, saltem naturalem. Ratio, quià naturalem habent amorem omnes generationes ad eam secundùm genus suum, post Dominum nostrum Jesum Christum. Dic, quòd Mater est effecta. Clamat idcircò: *Venite ad me omnes, qui concupiscitis me, & à generationibus meis adimplemini.* Eccl. XXIV. 26. Et iterùm: *Memoria mea in generationes sæculorum.* ℣. 28. Sicut *misericordia* Dei est *a progenie in progenies timentibus eum.* Dic quòd generationes hominum degeneres sunt habendæ, quæ Mariam non piè colunt, nec

A beatam spontaneè recognoscunt. Additur *spontaneè*, quià velint nolint, ipsam naturali pietate venerantur, & colunt, quemadmodùm de dæmonibus ait Jacobus, quod *credunt, & contremiscunt.* Jacob. II. 19. Dic prætereà, quod ab *initio, & antè sæcula creata* sit, *Eccli.* XXIV. 14. hoc est prædestinata causa finis, & affinis omnium generationum; quòd dicunt ideò recognoscere, & benedicere genus suum, immò regenerationis initium post Christum. Dic quòd apud generationes sæculorum *generatio præterit, & generatio advenit.* Eccli. I. 4. Ipsa verò est terra permanens, de qua *veritas orta est*, Ps. LXXXIV. 12. quæ manet in æternum. Dic quòd omnibus affinis est velut in omni genere affinitatis ista quam benedicunt, & beatificant omnes generationes. Est soror ab humana specie; est Mater ex nostra post filium generatione; est cognata cum Angelis, & nobis ex similitudine intellectualis naturæ. Est unum cor nobiscum, una anima, unus animus, & unus spiritus ex delectationis obligatione.

B Dic quòd perindè fiduciam magnam habemus adire in omnibus necessitatibus nostris suæ thronum pietatis.

Planè despicere non potest genus suum, quæ Mater est pietatis, cujus origo progreditur ex generis unitate.

Discipulus. Gratis ità dicere desidero, gratis affecto colere, benedicere, & prædicare beatam, & beatificandam per omnes generationes, *quià fecit ei Dominus magna, qui potens est, & sanctum nomen ejus.*

ALTERA PARTITIO

SINE DIALOGO

DE

C SANCTO NOMINE DEI;

UBI DE TRIPLICI NOTITIA DEI,

Per Notulas septuaginta duas.

PRIMA NOTULA.

MAGNIFICAT *anima mea Dominum, quia fecit mihi magna qui potens est, & sanctum nomen ejus.* Luc. I. 46. 49.

Magna sunt, & magna nimis, ô Virgo beata, quæ fecit in animali portione Dominus per Incarnationem sui, dum supervenit Spiritus sanctus in te,

D fecundans nedum in mente, sed in corpore; & virtus Altissimi obumbravit tibi, tam in corpore per extinctionem fomitis, quàm in mente per infusionem effectualem nominis sui, ut experimentaliter agnosceres, ô Sancta Sanctarum, quia *sanctum nomen ejus.* Sanctum nomen, impollutum, incontaminatum, consecratum, confirmatum, sine terra, sine concreatione materiæ, & ab omni prorsùs impuritate liberum, & alienum. Sanctum nomen illius, qui dedit Filio tuo Jesu Christo nomen *salus.* Act. IV. 12. Nam ideò *Jesus* à Deo, & Angelo, & homine, nominatus est, *Matth.* I. 21. quià *salvum faciet populum suum a pec-*

a peccatis eorum, Matth. I. 21. ipso dicente: *quia nemo venit ad Patrem nisi per me*.. Joan. XIV. 6.

Sed obsecrat te Beatam, cui *fecit magna qui potens est*; obsecrat te pauper, exul, & advena, non abscondas (ô pulcherrima, & prudentissima feminarum) nomen istud sanctum Filii tui, qui *fecit* tibi *magna qui potens est*; non sileas à me, neque taceas à me servo tuo, & puero tuo. Cupis glorificari nomen A istud per te, indè gloriaris te Beatam dici per omnes generationes; non propter te, sed propter natum de te hortaris cum Psalmista & dicis: *Magnificate Dominum mecum & exaltemus nomen ejus in id ipsum*. Ps. XXXIII. 4. Conscius est, & testis meus fidelis in cœlis Dominus qui tecum est jam non in utero carnis carnaliter, sed spiritualiter in utero tàm corporis, quàm animæ. Conscius, inquam, quia studiosè meditata est mens cogitare quod, & quale esset nomen sanctum ejus; non quod est apud se, quia nec possibile, nec fas istud mortalem inquirere; sed apud creaturam suam imagine sua notatam, & sui capacem; quare me creare dignatus est, non meo merito; quid enim mereri potui priusquàm in esse fui? Scripsit de divinis nominibus collaudator tuus Dionysius divinus: *O beata per omnes generationes Hebræorum, Græcorum, Latinorum, & omnium generaliter nationum, & linguarum*. Scripsit, & docuit quòd B nomina, scilicet Dei, sumuntur ex triplici via, seu consideratione. Via causalitatis, & symbolicæ similitudinis, ex sensibilibus. Via supereminentiæ, ex intelligibilibus. Via abnegationis, & per supermentales excessus. Dic, obsecro, mihi; dic *benedicta inter mulieres*; Luc. I. 42. dic ubi pascat, ubi cubet dilectus tuus iste ex dilecto, dilectus amicus tuus, dilectus & amicus per amorem. Trahe me coram te post eum in odorem unguentorum suorum simul & tuorum, quoniam omnia tua sua sunt, qui tibi nunc est omnia in omnibus qui cubat, & pascitur in lectulo florido mentis tuæ, & tu in secreto cubili majestatis suæ apud Patrem qui fontale principium est totius divinæ majestatis. Ibi profectò domus Matris suæ, ibi cubiculum genitricis suæ, ibi post deosculationem sanctam, & pudicam docet te. Doce tu me, quæ nec ipsum, C nec te ignoras; doce, precor, quod, & quale sit nomen sanctum ejus, doce si sufficienter modos cognitionis explicuit Paulus conscius verborum, *quæ non licet homini loqui*: 2. Cor. 12. 4. qui ex te muliere dicit ipsum *factum sub Lege*; muliere si quidem illa, quæ fas habet dicere: *Ego mater pulchræ dilectionis*, Eccl. XXIV. 24. cum ceteris in laudem sapientiæ positis, tibi per Ecclesiam antonomasticè, & emphaticè laudabiliter attributis; doce, quæso, si sufficienter scilicet, & ad plenum nomen Dei, quemadmodùm potest haberi, ab eo sit expositum, cùm ait: I. Cor. XIII. 12. *Videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem*. Ecce triplicem invenio nominis sancti Dei cognitionem, specularem, ænigmaticam, & facialem. Prima, & secunda nobis hîc conceduntur, & nunc; tertia tunc in re, nunc in spe sola præstatur. Doce, si sancta peto, si sancta requiro, quæ & qualis D sit hæc triplex cognitio. *Audiam quid loquatur in me Dominus* Ps. LXXXIV. 9. per spiritum sapientiæ suæ, & tuæ; suæ per essentiam, & tuæ per gratiam singularem; *semel loquitur Deus, & idipsum non repetit*. Job. XXXIII. 14.

Habes Legem & Prophetas, interroga diligenter eos, & dicent tibi: Fiat ita. Sed adsit Spiritus tuus bonus interroganti; adsit & audienti, ne vel stultè, & indignè interroget, ne responsiones denique datas auribus surdis accipiat, sed obediat Spiritui totiens inculcanti: *Qui habet aures audiendi audiat*. Matt. XI. 15. Non sit cor incrassatum, nec oculi mentis cæci. Audiam, videam, & intelligam per disciplinam Scripturæ, dicentis per os Prophetarum, Philosophorum, & Theologorum, quemadmodùm notitia Dei, quæ est nomen suum, multipliciter acquiritur, quo nunc maximè intelligetur resonans illud Apostoli verbum: I. Cor. XIII. 12. *Videmus nunc per speculum in ænigmate; tunc autem facie ad faciem*. Et quia præponit visionis verbum, quæstio est, si omnis de Deo cognitio sit visio, cùm visio quælibet videatur esse cognitio, & intuitiva cognitio? Multa verò sunt nomina de Deo, quæ non significant intuitivam cognitionem. Est ergò primùm inquisitione dignissimum, quid sit intuitiva cognitio, sive visio.

Cognitio intuitiva licet approprietur visui, vel oculo corporali; nihilominùs extendit se ad omnes sensus corporales quinque, immò ad omnem vim perceptivam. Potest autem describi cognitio intuitiva, quod est *simplex, & immediata cognitio rei, secundùm objectalem directam immutationem in se, vel in propria sua specie*. Patet descriptio, quia convenit omni, & soli cognitioni intuitivæ. Differt à complexis & mediatis cognitionibus rerum, quæ non causantur *secundùm objectalem, & directam immutationem in se, vel in propria sua specie*, quales sunt cognitiones abstractæ, complexæ, vel incomplexæ quæ fiunt per alienas species in imaginatione, vel ratione, rebus absentibus, seu non existentibus. Videtur autem quòd cognitio intuitiva sic descripta sit idem quod experientia, vel experimentalis perceptio, seu notitia. Posset hoc numerari per singulos sensus.

Sed est dubitatio, si cognitio debeat dici immediata, & intuitiva, quæ fit per propriam speciem derelictam in sensu, deficiente, vel absente objecto. Qualiter enim dicetur cognitio immediata de re, dum necessariò requiritur media species? Quomodò præstereà dicetur experimentalis cognitio de re quæ absens est, vel quæ nullo modo est? Oportet hic propter concordantiam Doctorum de cognitione intuitiva, & immediata conquirere quæ cognitio dicetur, & quare dicatur immediata. Perindè venit ad cognoscendum quæ, & qualis, & quot modis visio intuitiva nominetur.

Invenimus autem quadruplex medium in cognitione; unum elevans, alterum contemperans, alterum adducens, aliud conjungens.

Exemplum in ostensione coloris: primò requiritur lumen medium elevans potentiam visivam, & ponens colores in esse spirituali, visibili, & diaphano, seu perspicuo. Hoc autem medium non impedit, quin cognitio coloris dicatur immediata.

Est secundum medium contemperans objectum visibili oculo corporali, ut servetur harmonia conveniens oculo, ut non ab excessu visibili destruatur; nempè prætereà pervium, & perspicuum, nimia radiatione proportionem excedat ad oculum. Sed nec tale medium prohibet cognitionem immediatam, licet intuitivam. Quid est medium tale, nisi proportio complexionis organi videntis?

Est medium tertium deducens objectum ad oculum, quia sensibile positum suprà sensum non facit sensationem, secundùm Aristotelem, & experientiam. Propterea necesse est species esse medias, quæ deducunt per medium conveniens in contemperatam rem sensibilem ad proprium sensum suum. Discurre per omnes, & singulos sensus, & ita videbis. Sed nec obstat tale medium, quin cognitio sit immediata, & intuitiva; alioquin nulla talis esset in sensu de rebus ad extra, nisi quod fit de speciebus, & actibus, ab intrà de intelligibilibus, ubi benè reperitur aliqua res immediatè cognosci per essentiam suam, nulla specie mediante, sed actu distincto à re.

Est quartum medium conjungens objectum cum potentia. Vocatur autem hujusmodi medium actus, quo res intuitivè videtur, fortè etiam habitus infusus, vel acquisitus potest dici tale medium, nisi meliùs referatur ad medium elevans. Certùm est autem, quòd nec medium tale conjungens potentiam cum objecto, reddit cognitionem dici mediatam, & non intuitivam, vel experimentativam: alioquin nulla creatura habet immediatam cognitionem, quia solus

lus Deus est sua cognitio actualis, secundùm Articulum Parisiensem, & veritatem. Remanet tamen èx prædictis satis apertis difficultas prædicta, si res possit dici videri intuitivè, & experimentaliter, dum non est, vel absens est. Doctrina communis Artistarum tempore meo non habebat inconvenientem hanc positionem, quin sol absens à nostro hemisphærio videretur intuitivè per lumen suum in aurora; quin sonus audiretur dùm non erat. Ità de reliquis sensibus, ex quo species simplex, & propria erat præsens, quasi deducens objectum ad potentiam. Notanter addimus ad speciem quòd sit simplex, & propria; ne cogamur concedere notitias sensus communis, & imaginationis, & rationis de rebus ad extrà esse intuitivas. Est Doctor unus, qui ponit mediam notitiam inter intuitivam, & abstractionem simplicem; dicens in casu nostro, quòd notitia quæ præsente objecto, & causante speciem, scilicet in oculo, dicebatur intuitiva; desinebat autem esse intuitiva, id est, vertebatur in abstractivam, corrupto, seu absente objecto.

A

Nihilominùs positio prior probabilis est, quæ non deputat inconveniens, quòd res videatur intuitivè, dum non est. Patet in Deo, qui omnia ista quæ non sunt, intuetur. Similiter & Beati in eo; immò & Prophetica visio de absentibus in suo lumine magis dicenda videtur intuitiva, quàm abstractiva; sicut & in Angelorum cognitione per innatas à creatione species, vel receptas. Auget verò difficultatem hanc consideratio perspectivorum dicentium, visionem non fieri, nisi sub eversa pyramide, cujus basis est in re visa, & punctus cuspidis in oculo. Rursùs determinat Decretalis Benedicti, quòd beatitudo formalis consistit in duobus actibus, qui sunt visio, & fruitio; sed addit, quòd objectalis beatitudo est ipse Deus.

B

Ponatur ergò per possibile, vel impossibile, quòd subtrahente se Deo in ratione objectali, quemadmodùm liberè potest, maneant illi duo actus, visio, & fruitio; nunquid dicetur iste priùs beatus etiam nunc beatus formaliter, & intuitivè. Augetur ampliùs si consideremus omnem creaturam quæ comparatur ad Deum in ratione vestigii, vel imaginis, tanquàm in ratione speciei repræsentantis Deum, quanquàm per analogiam; sed non minùs quàm radius, quàm lumen solis comparetur ad solem, licèt non sit ejusdem substantiæ cum sole. Videns igitur creaturas, & intelligens, id est, intus legens habitudines hujusmodi imaginis, & vestigii, in quadruplici genere causæ, efficientis, formalis, exemplantis & finis, nedum intelliget *invisibilia Dei per ea quæ facta sunt* juxta verbum sapientis, & Apostoli; *Rom.* 1. 20. sed habebit notitiam intuitivam de Deo non minùs immediatam, & propriam, quàm habeat oculus de suo objecto, puta de sole per lumen suum viso. Hoc nullus videtur concessisse, immò damnatus est Articulus, quòd Deus hìc immediatè per essentiam videatur: & si non immediatè, ergò nec intuitivè.

C

Addamus ad difficultatem, & contra Articulum, quia existente homine in prospectu dicimus, quòd homo videtur; constat tamen, quòd oculus corporalis non attingit ad substantiam hominis, sicut nec alius quivis sensus. Oportet ergò quòd referatur ad visionem intellectus visio substantiæ hominis, vel essentiæ suæ. Ac proindè ponunt aliqui, quòd objectum intellectus naturaliter, & pro statu præsenti, est *quidditas rerum naturalium, habita per abstractionem intelligentiæ, vel intellectus agentis ex phantasmatibus.* Nunquid ergò agentis hæc intellectualis cognitio dicetur intuitiva?

D

Procedamus ultrà: quòd si requiritur, & sufficit talis abstractio hìc nobis, non plùs cognoscimus substantias, seu quidditates rerum materialium, quàm Dei quidditatem; nec plùs animam nostram, quàm Angelicam naturam; immò breviter, nihil intelligimus intuitivè experimentaliter de rebus, nisi sola accidentia; nec etiam per intellectum, ut intellectus est, sed prout influit in sensus exteriores per se, vel per vires proprias, si ponuntur substantialiter ab eo distinctæ. Sed neque poterit haberi cognitio simplex, & immediata, & absoluta cujuscunque differentiæ substantialis, immò nec de differentiis accidentium, quod concedit unus Doctor.

Quid prætereà, si concesserimus cum Augustino, quòd non possumus hìc habere cognitionem sinceram de rebus, nisi de luce divina; nunquid oportebit quòd in omni cognitione veritatis, præsertim sinceræ, cognoscatur lux divina, saltem in suo lumine, sicut agnoscitur sol in omni visione corporali colore per irradiationem lucis, aut luminis solis, & ita redibit quòd Deus hìc intuitivè videtur.

Denique superest exponendum quid Apostolus intelligit, dum ait: 1. Cor. XIII, 12. *Videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem*, quæ sit differentia inter istas tres visiones. Difficultates istæ sunt diù mihi, multùmque quæsitæ; sed nec satis apparet exitus, nisi per nominum distinctionem, quæ nomina cùm sint ad placitum, si per ea constet de rebus, & sententiis, satis debet esse inquirentibus veritatem, maximè per disciplinam, & doctrinam; sed non satis ad experientiam.

Possumus itaque de notitia intuitiva loqui generaliter; magis propriè; loqui propriissimè. Definitionem præscriptam de notitia intuitiva, loquendo, scilicet, prout visio, & intuitio se extendit ad omnem vim perceptivam sui objecti simpliciter, & immediatè, ut dicimus: vide quomodò hoc sonat, quomodò redolet, quomodò sapit. Sic dicitur de intelligente hæc, dicimus quòd benè sentit. Et indè venit sententia generaliter. Omnis perceptio objecti simplex, & immediata, potest appellari intuitiva, sive objectum sit realiter præsens in se, sive per suam speciem tantummodò, ipso destructo, vel absente; quemadmodùm solet dici, quòd oculus videt, & auris audit res aliquas jam destructas, vel ablatas, propter species colorum, vel sonorum quæ remanent in exteriori sensu, sicut prætactum est; aut si miraculosè visio causaretur à Deo in oculo, vel in objecto causata servaretur. Cadent etiam hìc exempla de coloribus, qui videntur alii quàm sint, ut in Iride & nubibus, & in vitris suppositis objectis, & oculo, linea recta visuali. Magis propriè nominatur intuitiva notitia, quæ fit objecto præsente, & actualiter immutante per se, vel per suam speciem immediatè. Exemplum commune est in sensibus exterioribus per differentiam ad interiores. Propriissimè verò nominatur intuitiva cognitio, quæ causatur ex objecto per seipsam, & essentiam, scilicet absque specie media. Sic enim Deus intuetur seipsum; sic Angeli cognoscunt essentias suas; licèt per actum superadditum; sic cognoscimus nostros actus interiores; sic percipimus immutationes passionum per ipsasmet passiones actualiter immutantes sine specie media; licèt non sine actu perceptivo medio, quoniam hoc proprium est soli Deo, quòd sit sua perceptio.

Elicimus ex præmissis, quòd omnis notitia propriissimè intuitiva, ac perindè notitia quæ habetur per devotionem, & unionem mentis ad Deum, nequaquàm fit, aut fieri potest sine cognitione prævia vel comite, secundùm Avicennam, aut ex perceptione tali consurgit: alioquin in plantis, & inanimatis poneretur delectatio. Sed ut cum Philosophica ratione loqui nos pateat, fundemus istud dictum per aliquas veritates. Dans formam, dat consequentia ad formam. Ista est Philosophi, & experientiæ: consequens verò ad omnem formam, tàm naturalem, quàm realem, quàm intentionalem, quàm spiritualem, ponitur esse coaptatio, vel inclinatio, vel appetitus, vel affectus spontaneus, & suavis, aut volun-

tas

tas tendens in finem suum : quisquis sit iste finis, proximus, mediatus vel ultimus.

Ceterùm ne multitudo nominum nos impediat, appellamus consequens illud ad omnem formam nomine amoris ; de quo Augustinus : *Amor meus pondus meum, illò feror, quocunque feror.* Est autem in omni re pondus : omnia enim in numero, pondere, & mensura, formata sunt. De quo Jerotheus, referente Dionysio, composuit hymnos amatorios.

Ceterùm de multiplici amore Dei sparso per creaturas, de quo Boëtius : *O felix hominum genus, si vestros animos amor, quo cœlum regitur, regat.* Et divinus Ignatius amore igneus : *Amor*, inquit, *meus crucifixus est.* De quo amore puellæ Martyres gloriatæ sunt inter tormenta, nominatim Agnes, & Felicula cum ceteris. *Ecce*, inquit Felicula, *sicut capi videre amatorem meum Christum, in quo amor meus fixus est*, undè dicitur affectio.

Concluditur statim quod amor, vel affectio animalis, rationalis, & intellectualis, non causatur sine cognitione prævia, comite, & consequente.

Omittamus intereà de amore, vel affectu rerum inanimatarum, qui utique amor, vel appetitus consequitur formam naturalem ipsorum ad loca sua tanquàm fines suæ conservationis : sicut ignis causans ignem dat formam suam cum inclinatione ad locum suum sursùm in quo quietatur si est ; movetur autem si non est, impedimento cessante.

Restringamus ad amorem triplicem qui proposito nostro congruit, ut ostendamus quòd Deus per amorem cognosci non potest sine cognitione prævia, & comite. Sic perindè palam fiet quæ sit, & qualis cognitio per amorem, per experimentalem ejus notitiam, & qualiter intuitiva dici potest. Itaque perceptio amoris, vel affectualis, vel experimentalis, est propriissimè intuitiva ; non quidem semper de re dilecta, sed de ipso amoris actu, vel affectu quo tenditur in dilectum. Sistat hìc, oro, devota mens, & attendat, quid intendit hæc veritas ostendere. Dicit enim duo : Unum, quòd amor, vel affectus sentitur intuitivè, vel experimentaliter propriè, & per essentiam, & hoc tertio dicimus, nisi se conjungat amanti immediatè per essentiam suam, & non per alienam speciem ; non tamen sine actu cognitionis mediæ inter amantem, & amatum, quantùmlibet amatum sit essentialiter præsens amanti.

Capiamus exemplum primitùs de tertio in divinis, & in beatis. Itaque Deus Pater non produxit Spiritum, nisi priùs origine produxerit Verbum, quod *in forma Dei*, Phili.II.3. est secundùm Apostolum. Porrò generando, & communicando Verbo formam, dat consequentia ad formam suam. Quid autem consequentius ad formam est, nisi quòd inclinetur, & afficiatur ad suum principium, & locum generationis, scilicet quemadmodùm experimur in generatione naturali ignis, vel aliorum, quibus post mensuram, numerum, & formam datur pondus amoris naturalis ad locum suum, & hæc quidem materialiter in materialibus, in spiritualibus spiritualiter, sicut in Angelis, sic in anima rationali ; immò sicut altiori longè modo in Verbo divino, quod ex forma divinalis Paternitatis sibi communicata consequenter inclinatur, afficitur, & inamoratur, & zelat per amorem suum spiratum, qui Spiritus sanctus est, redire ad Patrem circulo completissimo, ubi non differt *α & ω, principium & finis.* Et hæc circulatio in æternum est, fuit & erit, sicut Pater æternaliter dat formam suam Filio, & consequenter eandem vim spirativam communicat Filio, per quam vim spiratur concorditer Spiritus sanctus, amor utriusque.

Redeamus super alia duo dicta, primum, & secundum. Itaque secundum dictum est, quòd talis notitia non semper est intuitiva, vel propriè experimentalis rei dilictæ. Ratio manifesta est, quia non semper est notitia talis simplex, & immediata per objectalem, & immediatam motionem rei dilectæ, sicut supponitur, & crebrò videmus. Primum verò statim perspicuum est intuenti descriptionem notitiæ intuitivæ, & experimentalis, propriè dictæ. Nihil enim magis immediatè, & simpliciter, & per essentiam, & per objectalem actu præsentiam sentitur, quàm amor intimus, vel affectus, sit iste intellectualis, sit sensualis, sit de re præsente, vel absente, vel non existente.

A Tollatur attamen calumnia super hæc, quæ dicitur de absentia rei dilectæ, vel non existentia ejus. Et dicamus cum Philosophis, & Theologis subtilissimis, quòd omnis res creata habet triplex esse, quorum quodlibet potest dici præsens suo modo.

Habet esse in arte divina, nec qualecunque esse sed divinum, & vitale, quod factum *in ipso*, scilicet Verbo, *vita erat.* Joan.I.4. Et qualis vita? Nimirùm illa, quæ est *Lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* ℣.9. Si quidem omnis creatura est in Deo, creatrix essentia.

Habet secundum esse in intelligentia angelica secundùm sapientiam quam effudit Deus super omnia opera sua, quæ ab initio creata est immediatè, angelica postmodùm de multis : hoc esse communicatum est omnibus in prima creatione, & in consequenti in omB nium hominum illuminatione, & plùs, & minùs, clariùs & obscuriùs.

Habet tertium esse omnis creatura in proprio genere, seu materiali, seu spirituali.

Coaptemus distinctionem triplicis hujus esse ad rem nostram, & dicamus, quòd nulla res amari potest universaliter loquendo, nisi præsens sit amanti altero trium modorum præcedentium quæ referuntur ad duos, scilicet, ad modum præsentiæ essentialis in proprio genere, vel ad modum præsentiæ intentionalis, seu formalis, in sua cognitione. Undè Deus, si per impossibile non cognosceret creaturas, ipse non diligeret eas ; quia in principio quod est Verbum creavit omnia, *portans omnia verbo vertutis suæ.* Hebr.I.3. Similiter in Angelis amor non esset ad alia à se, immò nec ad se, nisi tale quod amatur præsens esset essentialiter, vel intentionaliter diligenti, vel cognoscenti.

Objiceret aliquis, quòd insensibilia feruntur pondere suo ad loca sua, nec tamen ista cognoscunt. Re-C sponsum est priùs, quòd habent naturalem formam suam in seipsis, cui data est, & impressa talis inclinatio consequens formam.

Undè nec habet pro inconvenienti Doctor unus totus Seraphicus concedere quòd in omni re sit impressus quidam motus cognitionis naturalis, dirigentis quodam suavi impetu rem quamlibet in suum finem ; sicut & in Angelis, sicut & in hominibus, sicut in animalibus per cognitionem supperadditam quasi formalem, & accidentalem. Sic in eisdem, quemadmodùm in ceteris, impressa est forma essentialis, qua spontaneè in brutis, liberè in intellectualibus, dirigit in proprium finem.

Verùm est quòd libertas, ut arbitraria est, non semper conformatur, & indè procedit peccatum quod corrumpit modum, speciem, & ordinem debitos addi per habitus, & actus virtuosos, ad libertatem naturalem, quæ, licet semper in se virgo sit, & pulchra, D etiam in dæmonibus violari non possit in essentia sua, præcipitatur tamen à domino suo per inobedientiam arbitrariam libertatis, ut non exerceat naturale dominium suum, & quo prædita est dominium. Qua in re cecinit nostra tympanistria : *Dispersit superbos mente cordis sui*, Luc.I.51. Deponens potentes de sede naturalis sui dominii, non per suam, sed per subditorum rebellionem.

Consonat præmissis descriptio Dionysii de regno Dei. *Regnum*, inquit, *est omnis finis, & ordinis, & legis, & ornatus distributio*, ubi per totum orna-

ornatum, secundùm expositores accipitur *inclinatio naturaliter indita cuilibet naturæ, ut obediat suaviter Creatori.* Juxtà illud Sapientis à Philosophia deductum apud Boëtium. Quòd *Sapientia attingit à fine usque ad finem fortiter, & disponit omnia suaviter.* Sap. VIII. 1.

Tempus est, & locus, ex præmissis solvere difficultates prætactas circà cognitionem nominis Dei intuitivam, experimentalem, & effectualem; sicut orat Ecclesia in Oratione præsentis Dominicæ: *Deus virtutum, cujus est totum quod est optimum, insere pectoribus nostris amorem tui nominis &c.*

Præsupponendo quid sit notitia intuitiva communiter dicta, quid propriè, quid propriissimè. Rursùs quid sit amor, vel affectus, & undè oriatur, & quemadmodùm affectus omnis experimentaliter cognoscatur, colligat se mens humilis, & videat quot concurrunt ad visionem gloriæ consummatam, ut de his quæ certa Fide credimus, & ex aliis quæ quotidiana nos docet experientia, citiùs attingamus ea quæ mediant inter cognitionem naturalem viæ & supernaturalem gloriæ. Illa verò sunt, quæ proveniunt hîc nobis per gratias speciales supernaturaliter inmissas, *prout unicuique dividit Deus mensuram Fidei,* Rom. XII. 3. donorumque suorum. Ista sunt specula, istæ species, istæ formæ, istæ theophaniæ, istæ caligines lucidissimæ, ista silentia sub quibus, & in quibus speculatur à nobis hîc, & nunc, Deus.

Concurrit ad visionem gloriæ lumen quadruplex, scilicet lumen potentiale, habituale, objectale, & actuale.

Lumen potentiale est ipsamet anima rationalis: remanet enim semper naturale lumen ejus, & substernitur tam gratiæ, quàm gloriæ, quicquid sit de aliis luminibus naturaliter acquisitis in actu, vel habitu.

Porrò lumen habituale præcipuum & principale, vocatur lumen gloriæ, correspondens lumini gratiæ in via, differens ab ea per esse consummatum, quemadmodùm doctrina communis docet de habitu charitatis, quòd manet idem in patria, quod *non excidit* secundùm Apostolum. 1. *Cor.* XIII. 8.

Ceterùm lumen objectale est ipse Deus se præsentans in objectali ratione, nulla specie mediante; propterea dicitur videri facie ad faciem, & sicut est, & oculo ad oculum.

Denique lumen actuale ponitur in actibus intellectus, & voluntatis, qui sunt visio, & fruitio, juxtà determinationem Extravagantis Benedicti.

Correspondent autem visioni, & fruitioni actualibus tres habitus, succedentes habitibus Fidei, Spei & Charitatis in via, quos tres dotes appellamus animæ Christo desponsatæ matrimonio per gloriam consummato.

Quamvis ab aliquibus ponantur dotes ipsi actus visionis, & fruitionis, sub quibus includitur actus qui dicitur tentio succedens spei viæ, & per appropriationem fruitio nominatur; si distinguamus dilectionem à tentione, vel etiam fruitione strictè sumpta, quæ delectationi propria est. Sicut in via ponitur in actibus, & habitibus gratuitis quædam trinitas virtutum Theologicarum; similiter ponitur suo modo in beatitudine trinitas in unitate luminis gloriæ. Hæc autem unitas in trinitate, & trinitas in unitate, vocatur beatitudo formalis. Si in habitibus, habitualis; actualis, si in actibus; sed objectalis Dei repræsentatio facialis, appellatur objectalis beatitudo.

Habeatur, quæso, præ manibus (ut ità loquar) præsens distinctio de duplici beatitudine, objectali, scilicet & formali; quia facit ad intellectum, & concordantiam Doctorum præcedentium tempus Decretalis.

Rursùm advertat unusquisque, quod memoriæ non abstrahitur beatitudo formalis in prædicta Decretali, quoniam memoria non facit specialem potentiam distinctam contrà intellectum in assignatione habituum virtuosorum, vel actuum; sicut nec vis irascibilis, contrà concupiscibilem ponit numerum.

Applicemus sermonem de hoc quadruplici lumine beatificato ad quadruplex lumen quod concurrit ad contemplationem viæ, dicentes quòd ex parte luminis naturalis in se non est variatio hîc, & ibi; sicut nec ipsa animæ natura essentialiter diversa est, præsertim in eadem anima, quicquid sit de perfectione essentiarum diversarum animarum, prout sonare videtur Articulus. Quia anima Christi non sit perfec-

A tior anima Judæ: error.

Dicamus de habitu gratiæ ad habitum gloriæ, quòd differunt penes imperfectum, & consummatum, similiter & actus ejus. Et ita de actu, & habitu Charitatis posset dici. Sed de habitibus, & actibus Fidei, & Spei, longè aliter quam in visione, & fruitione Patriæ; & hoc propter tertium lumen, quod nominamus objectale, quod est ipsemet Deus in se visus. Sicut ergo deficit hîc in via tertium illud lumen objectale, non quidem in se, quoniam ubique est; sed in ratione objecti clarè, & nudè, & immediatè in se visi; sic deficit, & differt visio, & tentio viæ à visione, & tentione Patriæ: nomen insuper Dei, quo se nominat, & manifestat in cœlo, à nominibus, quibus in terra nominatur. Quo super Sancto nomine recipe quæ sequuntur.

B Sanctum dicitur Dei nomen à sanctitate, quam Dionysius describens ait: *Sanctitas, est ab omni inquinatione libera, & perfectissima, & incontaminatissima puritas.* Græcè enim nominatur *agios, sanctum*, ab *a* quod est *sine, & ge, terra.* Potest autem hæc particula constitui per se, subintellecto verbo, quòd nomen Dei est, vel dicitur, vel eminet Sanctum.

Potest nihilominùs hæc sententia pendere, seu correspondere ad præcedentem, ut dicat Maria quòd sanctum nomen Dei fecit sibi magna. Si quidem omnis cognitio Dei, sicut est Fides, vel intelligentia, rectè vocatur nomen Dei. Constat autem quòd per Fidem, & assensum datum verbis Angeli, Virgo concepit Filium Dei.

Fecit te ergo beatam, quæ credidisti, fecit magnam nomen Sanctum Dei. Docent Sacramenta quàm magna sit in nomine Domini virtus ejus. Aut certè nomen hoc in similibus accipitur pro nominato, quod est Deus.

C Sanctum nomen Dei, id est confirmatum per omnem creaturam, maximè intellectualem, quarum nulla subsisteret, nisi causa quæ dedit esse, influeret. Hinc canit Ambrosius.

Rerum Deus tenax vigor
Immotus in te permanens.

Et facit hoc ad præcedentem intellectum, de magna virtute nominis Dei.

Sanctum est nomen Dei, quià sanctificatum, id est consecratum, & dedicatum est in electis Dei ad ejus gloriam, laudem, & obsequium. *Sancti eritis, quia ego Sanctus sum, dicit Dominus.* Levit. II. 45.

Sanctum est nomen Dei, quia sanctificatum Legibus æternis, quod nefas est violari. Clamant Seraphin, *Sanctus, Sanctus, Sanctus.* Ad insinuationem Trinitatis personarum jungebant ad ter *Sanctus*, nomen hoc, *Dominus Deus Sabaoth*, quia Trinitas est in personis, unitas est in essentia, cujus opera participant tripliciter, imitatione internæ sanctitatis, & æternæ. Nomen Dei unicum est, sibi soli cognitum; propD terea non potuit ab aliquo alio à se imponi, vel effari plenè & propriè, quia naturam suam cum suis proprietatibus solus comprehendit; dicitur hinc *inhabitare lucem inaccessibilem,* I. Tim. VI. 16. nec non ineffabilis, & innominabilis, esse laudatur. Nomen Dei datum est Christo, *quod est super omne nomen*: Philip. II. 9. sic ad proprietatem reducendo, factum est per Incarnationem, ut homo esset Deus, & Deus homo per communicationem idiomatum, & nominum.

Nomen Dei singulariter inter puras creaturas eminet in Maria, quæ *illuminans*, vel *illuminata.* per interpretationem nominatur, & *Domina.*

No-

Nomen Dei sumptum à creaturis sic est omnimodum, quòd ab omni creatura usque ad infimam potest sumi notitia quædam rei, & indè nomen quo cognoscatur imponi, & formari. Ratio, quia quælibet est vestigium, vel imago trinitatis, secundùm exemplaris tria appropriata, & secundùm triplex genus causæ, efficientis, formalis, & finalis. Deus sicut potest nominari secundùm suas creaturas, sic potest ab homine (qui creatura antonomasticè mundi dicitur, participans cum omni creatura) videri, & intelligi, *nunc per speculum, & in ænigmate*, verba sunt Apostoli. 1. *Cor.* XIII. 12. Deus in suis, & ex suis creaturis potest dici intuitivè videri, si visio intuitiva largissimè sumatur; primò prout generaliter omnis perceptio objecti simplex, etiam immediata, dicitur intuitiva, sive objectum sit realiter præsens in se, sive per suam speciem, seu similitudinem tantummodò.

Constat enim, quòd omnis res, sive extra animam, sive intra gerit similitudinem Dei: potest enim homo intelligens, id est intus legens, & credens, ferri in notitiam objecti cujus est hæc similitudo, vestigium, species, vel imago. Secùs de brutis, & hebetibus, qui Deum, & ejus signa, & verba, voces, & species, & specula non assumunt, nisi ut sunt res quædam ad aliud non revelatæ. Deus experimentaliter cognosci potest, aut percipi à creatura mundi viatrice, etsi non in se, tamen in sua objectali ratione, vel imagine, seu similitudine, tam extrà quàm intrà.

Sequitur ex præcedenti juncto corollario uno, quo dictum est, omnem notitiam propriè intuitivam esse experimentalem, & è contrà. Deductio patebit infra *in Tractatu: De mente cordis*. Similiter definitio sapientiæ, quæ supremum locum tenet in nominibus Dei pro statu viæ: quam ità descripsit Dionysius. *Sapientia est divinissima Dei cognitio, quæ est per ignorantiam cognita, secundùm unitionem supereminentem, quando mens ab aliis recedens, postea etiam se ipsam dimittens, unita est supersplendentibus radiis, inscrutabili, & profundo sapientiæ lumine luminata.* Deus si negetur hìc cognosci experimentaliter, vel intuitivè, vel etiam quidditativè, vel quià nescimus hìc de Deo, quid est, sed quid non est; quia cognoscitur per ignorantiam, ut dicit definitio nunc inducta: oportet ad concordiam Doctorum sanctorum nostris uti distinctionibus, quæ rationabiliter ab utrisque possunt admitti.

Una distinctio jam posita est de notitia mediata, & immediata.

Altera similiter inducta est de notitia intuitiva, quæ rationabiliter apparebit, si consideremus consequentias istas, & similes non valere. Hæc res est intellecta; ergò hæc res est. Hæc res est imaginata; ergò est. Hæc res est intuitivè visa per suam speciem; ergò est. Sicut nec ista. Hæc est res cognita à Deo intuitivè per suam essentiam; ergò ista res est; demonstrata re quæ est solum possibilis, nec fuit, nec erit.

Tertia distinctio est de quidditativa cognitione rei. Cognoscitur itaque res uno modo secundum quid nominis, sicut chimæra cognoscitur, quia scimus quid hoc nomen significat scilicet, chimera.

Secundò dicitur res cognosci quidditativè quando scitur quià talis res est actu, aut sub quadam generalitate cognoscuntur aliquæ suæ proprietates, & causæ. Si non admittitur hoc membrum distinctionis, vix relinquetur aliqua cognitio quidditativa de rebus etiam creatis, & visibilibus. Tertio modo propriissimè quid est de re scitur, dum ipsa cognoscitur per suam causam proximam, & totalem. Sic enim intelligitur illud Philosophi: *Scire, est rem per causam cognoscere, quoniam illius est causa &c.*

Cognoscimus hic quid est Deus duobus primis modis. Tertius vel est proprius Deo soli, vel communicatus beatificæ visioni, ubi facie ad faciem videbitur sanctum nomen ejus, cantabitur in idipsum: *Magnificat anima mea Dominum.* Luc. 1. 46.

TRACTATUS
SEXTUS
DRAMATICUS
SUPER HOC VERSU.
Et misericordia ejus à progenie in progenies &c.
UBI DE LAMENTO MARIÆ,
Per Notulas centum.
PRIMA NOTULA.

A *Et misericordia ejus à progenie in progenies timentibus eum.* Luc. 1. 50.

Discipulus. Sentio quemadmodùm consonat in Cantico suo Maria cum Patre suo, cujus in uno David psalmo est initium: *Misericordiam, & judicium cantabo tibi Domine.* Ps. C. 1. Timor itaque venit ex consideratione Judicii. Quid est igitur in hoc cantico, jungere misericordiam cum timore, nisi misericordiam & Ju-

B dicium pariter cantare? Quid prætereà misericordiam & timorem Deo psallere, nisi exultare cum tremore. Sunt in hoc cantico tenor justitiæ, & mollis cantus misericordiæ. Sed quæstio est: si Maria junxerit cantans, & conferens in corde suo, cum spiritûs exultatione lamentum miseriæ, præsertim quia dictum est, quòd in omnes affectionum voces se cantantis Mariæ variabat affectus. Sic enim levius induci potuerimus nos peccatores, semper cum lætis miscere tristia, desiderare lectulum sponsi, sed timere speluncam inferni; gyrare per Meridiem, sed flecti ad Aquilonem; sperare de misericordia, sed timere Judicium; scire tempus ridendi, & tempus flendi. Si spes elevat ad præsumptionem, deprimat timor, sed non ad desperationem. Resiliat timor ab horrore severitatis ad placorem benignitatis. Dicat omnis Christianus. *Impulsus eversus sum, ut caderem*, propter miseriam iniquitatum mearum, *& Dominus suscepit me*, Ps. CXVII. 13. secundùm multitudinem miserationum suarum.

C *Magister.* Lamentata est absque dubitatione cum multis tunc apud Dei aures mentis suæ ploratibus Virgo Beata. Absit, ut imitaretur inertiam Judæorum, quam, sub inducta parabola puerorum in foro ludentium, damnavit Christus; *Cecinimus vobis, nec saltastis; lamentavimus, nec plorastis.* Luc. VII. 32. Judæi si quidem (si per allegoriam loquimur) neque Christum manducantem cum eis, nec Joannem abstinentem in eremo susceperunt, sed utique detraxerunt. Sic mente corrupti homines omnia ad suum trahunt interitum, quemadmodùm ægris auribus nec carmen placet, nec lamentum; ut in corporalibus non minùs spiritualibus cantibus, & auribus.

Discipulus. Offert ergò quæstio, dùm sederimus super flumina Babylonis hujus exilii, quid eligibilius sit, vel cantare, & saltare; vel lamentari, & plorare.

D *Magister.* Nonne solutionem aperit nobis, qui de sedentibus *super flumina Babylonis*, & flentibus, subjungit: *In salicibus, in medio ejus, suspendimus organa nostra.* Ps. CXXXVI. 2. Deinde: *Quomodò cantabimus canticum Domini in terra aliena?* ℣. 4. Legimus, Christum crebrò plorasse, & doluisse; exultasse spiritu semel. Maria semel exultavit in Cantico. Joannes, cujus hodiè (dum hæc scribimus) Decollationis Dies agitur, exultavit semel in utero. O quotiens Mariæ animam doloris gladius pertransiit. Joannes exemplar, &

præco pœnitentiæ, non minùs operibus quàm prædicatione, quotiens benè creditur lamentasse? Saltat Herodiadis filia cum gaudio, & pretium saltationis sibi datur *caput Joannis in disco*. Joan.VI.25. *Egrediuntur* (inquit Job. XXI. 11. 12. 13. de gaudentibus,) *quasi greges parvuli eorum, & infantes eorum exultant lusibus. Tenent tympanum & citharam, & respondent ad sonitum organi. Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt.* Et quid Ecclesiastes denunciet audi: *Melius est ire ad domum luctûs, quam ad domum convivij.* Eccle. VII.3. Et iterùm: *Risum reputavi errorem, & gaudio dixi: cur frustra deciperis.* Cap. II. 2.

Discipulus. Nolo vexent te allegationes hujusmodi quæ suppetunt absque numero, de gaudio, vel tristitia stultorum, qui dum lætantur, insaniunt; dum tristantur, furiunt. Sit colloquium præsens de lamento sponsæ, dum adhuc peregrinatur à sponso, postquàm de canticis, & epithalamio satis abundè confabulati sumus.

Magister. Fiat ut vis; & undè vis exordiamur. Puto, quòd à lamento languoris sponsæ quærentis sponsum in lectulo quietis scilicet, per noctem cognitionis ænigmaticæ, & non invenientis; sed neque per vicos, & plateas civitatis, dum anxia circumit, & discurrit, dum adjurat filias Jerusalem civitatis, *quæ est libera mater nostra* per obsecrationes ardentis desiderii. *Si inveneritis*, inquit, Cant. V. 8. *dilectum meum, annuncietis ei, quia amore langueo.*

Discipulus. Immò priùs sentio conferendum de lamento sponsæ, cui sponsus ob turpitudinem suam, deformitatemque dedit Libellum repudii, quià vetula scilicet & rugis arata, quià deposita à sede stabilitatis, & honoris, sedet in pulvere vanitatis, aut vagatur egressa post vestigia gregum illorum qui ab unitate gregis sponsi se separant, aut certè famelica, inanis, & egens effecta, pascere quærit hædos fedorum desideriorum *juxta tabernacula pastorum*, quæ sunt conventicula hæreticorum istorum, qui verbis & exemplis, ab ovili Pastoris unius quod unicum est, se dividunt, non amici, sed ficti sodales effecti: Fallor si non sponsus tales, vetulas & rugosas, vagas & esurie consumptas, notabat *pulcherrima mulierum*, quamvis genere masculino loqueretur. Non enim est in amore spirituali *masculus, aut femina.* Gal. III. 28. Dixit ergo de sponso: *Dispersit superbos mente cordis sui.* Luc. I. 51. Itaque sicut, te docente, didici pulchritudinem consistere in veritate, & bonitate; sic oportet, quòd ex istorum carentia resultet turpitudo.

Magister. Sagaciter advertisti; undè verò reputas tale incommodum turpitudinis odiosæ accidisse sponsæ?

Discipulus. Nimirùm ex ignorantia sui, & superbia, quorum quodlibet aut divortium, aut repudium operatur. *Si ignoras te, ô pulcherrima mulierum, egredere, & abi.* Cant. I. 7. Ecce de ignorantia. Porrò de superbia Vasti legimus, & in cantico Mariæ de superbis audivimus potentibus, & divitibus, nec alicujus (ut dicunt) egentibus, & nesciunt quià miseri sunt, miserabiles, pauperes, cæci & nudi, quales evomit à se Deus; quales dispergit *à mente cordis sui* sine modo; nec non de sede veritatis deponit sine numero; demùm inanes sine pondere bonitatis, ordinisque dimittit.

Magister. Loqueris secundùm tropologiam, & allegoriam, quæ repudium hujusmodi variis locis notant in Scripturis, maximè Prophetis, in Isaïa, Ezechiele, Jeremia, cum ceteris. Isaïas primò sub typo vineæ electæ, quæ debuit *facere uvas*, & *fecit labruscas*; Isaïæ V.4. posteà sub figura Tyri: XXIII.16. *Sume citharam* pœnitentiæ, *circumi civitatem* Ecclesiæ, vel cælestis patriæ, per orationem, *meretrix oblivioni tradita*, id est, repudiata, *benè cane, & frequenta canticum* per petitionem veniæ, *ut memoria tui sit* per reconciliationem misericordiæ. Talem deplorat Jeremias. *Et egressus est*. inquit, *à filia Sion omnis decor ejus.* Thren. I. 6.

Discipulus. Scio, multa sunt in hanc sententiam, quæ triplicem statum sponsæ notant. Quædam est reconcilianda per abjectionem turpitudinis, ut istæ quas loquimur ignorantes, & superbæ. Quædam exercenda ad nitorem pulchritudinis. Quædam citiùs introducenda ad fecunditatem generationis. Sic quæruntur Assuero virgines, quæ primò segregantur à

A populo; dehinc decorantur pigmentis variis in triclinio; demùm collocantur in thalamo. Sic filii Israël primò fugiunt ab Ægyptis, & submerso Pharaone, per Baptisma fluminis, aut flaminis, transeunt mare rubrum; posteà transeunt per desertum; tandem, Jordane transito, comedunt terræ promissionis fructum. Hæc est via trium dierum, post quod triduum reperitur Jesus in Templo cœlorum in medio seniorum Sanctorum suorum.

Denique triplex iste status divisione dividitur, incipientium, proficientium, & perfectorum. Nunc est quæstio, quid cuilibet huic statui sponsæ sit eligibilius, an exultatio vel lamentum?

Magister. Oportet nos addere dictis prioribus primitùs distinctionem de lamento. Unum est in sola ratione, non redundans passionaliter ad sensualitatem, & hoc appellatur displicentia, vel odium, vel detestatio, vel abominatio liberè elicita per judicium rationis. Sic proportionabiliter de gaudio, & desiderio,

B & ità generaliter de omni nomine passionem sonante, competit accipere suo modo.

Lamentum aliud est quod oritur & radicatur in sensualitate, aut ortum in ratione derivatur, & redundat ad cor sensuale; non aliter de ceteris affectibus, quos Philosophi solas propriè voluerunt dici passiones, quæ sensum afficiunt, & quodammodò affligunt.

Ampliùs verò, ut modò notabatur, lamentum unum est temporale, hoc est pro solis temporalibus incommodis apprehensis à ratione pœnæ afflictivæ. Aliud spirituale, pro solis malis culpæ, apprehensum sub ratione offensæ divinæ bonitatis, & justitiæ.

Lamentum pœnæ habent damnati, non lamentum culpæ, ut offensiva fuit, aut est divinæ justitiæ, qualiter est in viatoribus plurimis invenire. Quibus præsuppositis, & aliis declaratis per Doctores; quatuor tibi præsentabo theoremata, aut paradoxas, id est,

C gloriosas & vix credibiles propositiones, de lamento culpæ; prout est offensiva divinæ justitiæ. Hoc enim solum propriè est laudabile, & meritorium, nec potest procedere nisi ab electione libera voluntatis.

Lamentum offensæ divinæ, quò majus, intensiusque fuerit in sponsa, eò majorem causat in ea spiritualem lætitiam. Hoc sentiebat qui confitebatur Domino dicens: *Secundùm multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tuæ lætificaverunt animam meam.* Ps. XCIII. 19. Rursùs si simpliciter ad simpliciter, magis ad magis, & maximè ad maximè, secundùm regulam Philosophi. Regula verò Christi vera est, quòd lugentes consolantur, quòdque tristitia sua vertatur in gaudium post lamentationem, & fletum (teste Sara juniore) consolationem infundit; ergò magis lugens magis consolatur, & maximè, maximè.

Lamentum offensæ tantò magis est in sponsa, quò fuerat ipsa perfectior in via. Patuit in anima Christi

D secundùm portionem inferiorem. In Maria verò, & in Paulo & in similibus, secundùm etiam superiorem mentis apicem. Undè jurabat Apostolus, quòd propter fratres Judæos nolentes credere erat sibi *continuus dolor* in corde, adeò ut exemplo Moysi peteret *anathema esse à Christo, pro fratribus*, Rom. IX. 2. 3. quasi deletus de Libro vitæ: cujus intelligentiam alibi didicisti. Legis insuper exhortationem Apostoli: *Gaudete in Domino semper, iterùm dico gaudete.* Philip. IV. 4. Ipsum nonne putas quod hortatur observasse?

La-

Lamentum offensæ redundans in sensualitatem sponsæ, fortitudinem indicat eò majorem in sponsa, ceteris paribus, quò lamentum plùs sentitur in sensibilibus. Pro cujus intellectu cum similibus, utilis est valdè distinctio juncta prioribus, quòd lamentum quandoque procedit ab objectis exterioribus immutantibus primò sensus quinque deforis, vel alterum de eis.

Deindè transeunt ad interiores sensus, qui radicaliter sunt in corde, & in cerebro completivè; & tandem immutatur ratio inferior, vel superior simul cum inferiore; & hic est processus naturalis communior. Aliquando verò fit ordo conversus, non adversus, quòd ex actibus rationis utriusque liberè derivantur immutationes ad cor carnale, & consequenter ad cerebrum, post ad sensus exteriores, ut ad oculos per lachrymas, aut ad linguam per clamores, & ad manus complosiones, mille modis pro qualitate passionum, rationis imperio. Loquitur propositio de hoc processu secundo. Cujus hæc est probatio, quòd majoritas effectus, attestatur majori fortitudini suæ causæ.

Attamen actus activorum, quià sunt in patiente disposito, posuit propositio nostra, ceteris paribus, non ignorans complexiones sponsæ hujus, aut illius varias, secundùm dispositiones ad lamentum, vel lætitiam; ad metum vel ad spem cum similibus, quorum causas expedit esse cognitas à devotis, quorum notitiam Theologi & Oratores accipiunt à Philosophis & Medicis. Per rationem quidem à Philosophis, & à Medicis per experientiam. Qua super re nostrum habes de passionibus Opusculum.

Lamentum redundat eò faciliùs ad cor sensitivum sponsæ, quò fuerit, ceteris paribus, minus in ipsa de lamento solius pœnæ, minus quoque de reliquis passionibus sensitivis, ratione commodi solius, vel incommodi temporalis. Fundatur hæc propositio in Apostolica doctrina, cujus rationem explicat propositionis nostræ causa. Ait namque Apostolus. *Gaudeo, non quia contristavi vos, sed quia contristavi ad pœnitentiam. Contristati enim estis secundùm Deum; ut in nullo detrimentum patiamini ex nobis. Quæ enim secundùm Deum tristitia est, pœnitentiam in salutem stabilem operatur: sæculi autem tristitia mortem operatur.* 2. Cor. VII. 9. 10. Ecce ista quæ posita est distinctio sub Apostolicis verbis, paucioribus exposita, quòd quædam est tristitia secundùm Deum, quædam sæculi, vel secundùm sæculum. Una vitam, quia salutem; altera mortem, quià salutis suffocationem operatur. Porrò tàm Apostolicum, quàm nostræ propositionis verbum, Philosophica cum Theologica ratione monstratur, si teneamus illud vulgare, vel magistrale metrum:

Pluribus intentus, minor est ad singula sensus.

Quod Satyricus aliter explicat:

Pectora nostra duas non admittentia curas,

Si igitur fuerit occupata, distractaque ratio superior cum inferiori, immò quandoque submersa, & penitùs in usu suo præpedita per lamentum sæculi; consequens est, ut vel minor, vel omninò nulla sit ad tristitiam secundùm Deum, seu lamentum culpæ liberum. Proportionabiliter de gaudio debet dici. Habes ecce quatuor propositiones, quæ quoquo modo tuæ petioni satisfaciant, mente pertracta.

Discipulus. Salubria quidem sunt quæ dicuntur; supersunt tamen aliqua diffusiùs exponenda. Non enim ratio primæ propositionis assignata est, sed authoritates inductæ, quæ possunt intelligi de gaudio non viæ, sed patriæ, quando servus bonus, & fidelis audiet: *Intra in gaudium Domini tui.* Matth. XXV. 21.

Non præterea calumniabilis est secunda propositio de sponsa non habente conscientiam peccati, qualis indubiè fuit anima pulcherrimæ mulierum. Sed nec assignatus est modus concordandi propositionem simul & Apostolica verba, *Philip.* IV. 4. quibus jubet in Domino gaudere semper, & iterùm gaudere: si semper oportet sponsam etiam perfectissimam, secundùm te torqueri lamento. Ampliùs qualiter opposita simul stabunt, lamentum cor constringens, & dilatans lætitia. Porrò tertia propositio videtur inniti totaliter distinctionibus devotionis, ad causas naturalis rationis, seu dispositionis sensualis.

A Denique contrà propositionem quartam cum sua declaratione ponit Gregorius, quòd *mala quæ hic nos premunt*, & utique lugere faciunt crebrò, secundùm sæculum, *ad Deum nos ire compellunt*, juxtà parabolam Christi de Rege dicente ad servum: *Compelle intrare, ut impleatur domus mea.* Luc. XIV. 23. Sic Hebræi, compellentibus Ægyptiis, tenebrosam Ægyptum sunt egressi. Alioquin flagella suæ iracundiæ immitteret frustrà Deus, præsertim in electis, ut in sponsa, seu reconcilianda, seu decoranda per exercitium, seu ad sponsum proximiùs introducenda.

Magister. Jure expostulas; sed non omnia pariter dici poterant. Et quidem ratio primæ propositionis quæ ponitur de gaudio viæ simul cum lamento, taliter accipitur. Desiderium quanto ferventius & efficacius fuerit, eò (ceteris paribus, ut semper intelligi volumus) dùm impletur, est causativum intensioris lætitiæ. Sicut enim desiderium quod differtur, affligit animam; sic oblectat dum impletur. Quis verò nesciat sponsam pro culpa lamentantem secundùm Deum, desiderare plurima, quæ lamentum implet, saltem probabili conjectura. Desiderat quandoque reconciliationem per absolutionem culpæ: hanc efficit lamentationis contritio. Desiderat absolutionem pœnæ: hanc efficit, & operatur in toto, vel tanto lamentans confessio, vel satisfactio. Desiderat augmentum gratiæ, ac perindè gloriæ.

B Nonne promovet ad hoc lamentans oratio, vel affligens jejunium, vel depauperans largitio, quæ semet exinanivit bonis fortunæ, vel naturæ, vel gratiæ, aliis miserendo? Rursùm desiderat sponsa lamentans purgationem à scoria peccatorum, renovationem quoque pulchritudinis, & augmentum per lavacrum lachrymarum, debilitationem fomitis, & submersionem mystici Pharaonis diaboli: libidinosæattereà commotionis, & luxuriæ magnæ extinctionem, cujus oblivionem facit tristitia unius horæ.

C Quid morarer per singula, cum nemo possit verbis, lamenti secundùm Deum, exæquare valorem. Sufficiat Apostolus, ubi suprà 2. *Cor.* VII. 11. reddens rationem sui gaudii, quià contristaverat Corinthios secundùm Deum. *Ecce enim hoc ipsum secundùm Deum contristari vos, quantam in vobis operatur sollicitudinem, sed defensionem, sed indignationem, sed timorem, sed desiderium, sed æmulationem sed vindictam. In omnibus exhibuistis vos incontaminatos esse negotio.* Jungamus officium hoc unum lamenti secundùm Deum, quòd nihil efficacius ad contemplationis quietem, nihil admirabilius ad mentis illuminationem serenam, quàm profundè lamentans compunctio.

Sententia est venerabilis, & expertissimi talium, Richardi, cui consonant Sanctorum verba multis locis de præconio humiliati cordis.

D Denique lamentatio secundùm Deum quantò minus habet de complacentia secundùm sæculum, tantò minùs suspecta est, tantò securior à latente superbia; nisi fortè quis diabolico monstro gignat superbiam ex suo contrario, quod est humilis lamentatio.

Ceterum, propositio secunda loquitur de lamento culpæ, non propriæ, sed alienæ potiùs, quale Christus suscepit pro nobis, cui Virgo, Mater, sponsa, soror, & filia super omnes charissima, se absque ulla dubitatione conformavit; adeò quòd ultronea voluntate consensit, dilectum suum ex dilecto, & amicum per amorem, & filium talem pro nostra redemptione cru-

crucifigi, cujus Redemptionis post Filium fuit desideratrix maximè, fuit & zelatrix. Ideo donec compleretur, nedùm sufficienter pretio Passionis soluto pro omnibus, sed etiam jugiter, & efficaciter in singulis nondum damnatis ipsa, quoad vixit, amarissimis Deum sponsum, & inenarrabilibus gemitibus postulabat, frequenter quoque cum clamore valido & lachrymis, exaudita est pro sua reverentia.

Demùm quatenus nunc beata, & impassibilis facta exaudiatur, lamentando tunc meruit. Petis rationem intentioris tristitiæ in sponsa, quæ diligit intentiùs; dat istam perspicuè consideratio philosophica, juncto Fidei lumine. Cùm enim tristitia sit apprehensio objecti sub ratione disconvenientis; quantò fuerit apprehensio fortior, & clarior objecti sub ratione disconvenientis amplioris insinuati, constat indè sequi lamentum proportionabiliter intentius. Constat proindè, malum culpæ improportionabiliter deterius esse quocunque malo pœnæ. Quibus attentis, quid super est concludere, vides.

Miraris autem, quomodò summum lamentum stat cum continua lætitia. Solet hoc tractari abundè per Doctores de passionibus Christi cum beatitudine gaudii; quòd non oportet in beata Maria, non in Paulo, vel Moyse, vel Magdalena, cum similibus in via, ponere gaudium, vel lamentum in summo continuum fuisse, sed interruptum frequenter, aut alternatum successivè, nunc remissiùs, nunc intentiùs, pro loco & tempore, secundùm alternas meditationum suarum volubilitates circa cardinem suum Deum, pro modulis exercitationum. Ita enim videre est in aliis viatoribus, ipsos diversimodè secundum gradus, officia, status, ceterasque vicissitudines circumstantiarum exerceri. Hoc vidit qui dixit: *Omnia tempus habent*; Eccle III. I. prosequens per plurima.

Subindè nullus Catholicorum negaverit, qui tenorem Scripturæ sacræ veteris, & novæ; qui narrationes anctorum Patrum cognoverit, Antonii, Macharii, Martini, & similium, per tentationes diabolicas, non in affectionibus carnis, ac spiritus impugnari, quemadmodùm boni Angeli nos adjuvant. Quæ tentationes, & adjutoria, non sine sensuali passionum immutatione naturali; quamvis non naturaliter, sæpè fiunt, sit hoc à cœlo, sit à terra, sit ceteris modis multis.

Postrema objectio tua de tribulationibus procedit ex æquivocatione. Passiones quippe sensuales non ex judicio rationis provenientes, sed quadam necessitate naturali sensibus impressæ, non sunt ut sic dicendæ passiones humanæ, sed animales. Sunt ob hoc impertinentes ad laudem, vel vituperium, prout tales sunt.

Dicuntur ideò per Cassianum bona, vel mala media, quibus uti contingit, benè, vel malè, per liberum arbitrium. Loquitur autem conclusio de lamento, & tristitia sensualibus, virtualiter, seu participativè liberis, quià liberè imperatis, vel receptis. Tunc enim dicitur tristitia secundùm sæculum, similiter & gaudium, vel timor, vel desiderium, quando sola radix est amor suiipsius usque ad contemptum Dei. Alioquin si referatur in Deum per amorem ejus super omnia (cum in habentibus symbolum facilior sit transitus) ceteris paribus, tristitia sensualis augebit rationalem, & lætitia lætitiam, nisi de per accidens proveniat impedimentum ratione temporis, aut loci, vel complexionis, aut circumstantiæ alicujus quam tunc observare suadet virtus, & ita symbolicam similitudinem variare decet, quando plus obesset, quam prodesset.

Discipulus. Diu jam, dum sedulus attendi quæ disseris, volvebat animus dubitationem quam modò verbis multis posuisti. Cum enim pro statu viæ confusa, aut saltem mixta sint omnia, spes, metus, mæror, gaudium, apud sponsam cujuscunque fuerit, etiam supremi, & incomparabilis status, qualem tenuit Maria beata *pulcherrima mulierum*: non absurdè quæritur, quale sit exercitium laudabilius, pulchrius, atque nobilius, vel exultationis, vel lamentationis?

Magister. Videtur devotus Bernardus, loquens de unguentis sponsæ, pietatis unguentum præponere pretiosius esse unguento devotionis, & unguento contritionis. Hoc ultimum suffunditur ad pedes Jesu. Secundum ad caput, quod est Deus, quià *caput Christi Deus.* I.Cor.XI.3. Tertium ad corpus suum ungendum, quod est Ecclesia nunc militans: quæ unctio fit per miserationem alienorum peccatorum, sicut primum conficitur ex fecibus contritis propriorum criminum in mortariolo cordis per pilam timoris. Secundum verò conficitur ex redolentibus herbis diversorum beneficiorum per pilam, seu pistillum Spei contusum in petra meditationis. Consonat Gregorius, & eum sequens Richardus *in suo Benjamin*, quòd nullum Deo acceptabilius sacrificium, quàm zelus animarum, qui tam trito affectu plangit peccata proximi, quàm trito quivis alius peccata propria lamentatur; immò pluri affectu, quia puriori, & perfectiori, potentiâ mentis, & corporis, ad lamentum secundùm Deum dispositâ.

Discipulus. Si res ità se habet, inæstimabilis est nobis exhibita sperandi materia apud dilectissimam, & apud amantissimam feminarum; & consequenter apud Sanctos, Sanctasque omnes, juxta proportionem meritorum. Itaque si pro peccatoribus salvandis cum tanta lamentorum anxietate precabatur, quid agere nunc ista fornax suæ charitatis imperturbabilis, & impassibilis speranda est?

Magister. Piè, verèque concludis. Quid si superaddidero propositiones aliquas veræ Fidei, & bonæ Spei, de Beata nostra? Prima, quòd nihil absoluta voluntate petit à Deo, quod non obtineat; alioquin non esset idem velle & idem nolle sponsi, & sponsæ; sed dissolutio amicitiæ, qualis hìc esse nequit. Rursùs nemo petit Mariam pro se piè, & perseveranter in nomine Jesu Salvatoris sui, hoc est, ad salutem, quin illud Maria velit absoluta voluntate compleri. Rursùs Maria voluntate pietatis, quæ dicitur optatio quædam adjutorii, petit, & obtinet, nunc efficaciùs à Deo, quàm voluntate simili, sed passibili, dum actu dolebat in mundo. Hoc intelligit Bernardus, dum dicit: *Maria si perdidit passionem, non tamen compassionem.*

Rursùs Maria tripliciter adjuvat viatores. Impetrativè, si non meritoriè, propter statum.

Commissivè per aliquos Angelorum, vel Sanctorum quales voluerit destinare, cum sit suprema hierarchizans post Filium, purgando, illuminando, & perficiendo. Cooperativè quandoque, per principalem sui donationem, secundùm testimonia miraculorum multis exhibita, tàm in morte, quàm in vita. Narrat Anselmus, cuidam morienti astitisse Mariam, & interrogata quænam esset? respondit: *Ego Mater & Regina misericordiæ.* Rursùs ergo Maria potest, ut cuivis in suo exitu præsens consolatrix, ductrix, & protectrix existat. Non aliter suo modo dicere potuimus de omnibus Sanctis singillatim ad robur certæ Spei.

Discipulus. Grata sunt ista, devotionisque plenissima. Vellem igitur suscipere sub doctrina tàm speculativa regulari, quàm practica velut experimentali, quis sit orandi modus, maximè provocativus ad lamentum.

Magister. Tradit Orator Tullius certos locos secundùm quos amplificatur miseratio, similiter & indignatio, quos tibi possum nunc numerare, & ad lamentationis excitationem inducere, qualiter à nonnullis comperi factum super Lamentationes Jeremiæ.

Discipulus. Placeret adaptatio, si non fastidiret prolixitas, & non rapina quædam videretur appropriativa sibi traditionis alienæ, quæ omnibus patet ultrò.

Ma-

Magister. Veritas à quocunque dicatur, est communis omnibus, & singulis, quæ per generationes se transfert, ut loquitur sapientia. Non enim caruit Cicero priorum doctrina. Sic de Rhethorica Aristotelis, quæ causas dat, & radices passionum. Sic de Tractatu Orationis per Hugonem studiosissimè, compendiosissiméque condito. Sic de Rhethorica divina Guillielmi Parisiensis. Sic de Meditationibus A Anselmi, Bernardi, Augustini, Isidori, & similium fas esset nos remittere ad Autores, & nihil; quòd non noviter efficeremus afferre; ne corniculam alienis ornatam plumis, risui nos præberemus.

Discipulus. Non ita certè desipio, non ita glorior in arrogantia novitatum, ut ita sapiam. Sed consilio Senecæ sint apes imitandæ, colligentes ex multis floribus favos mellis; itaque materiam afferre non possumus, nisi communem toti sæculo. Forma verò potest esse nostra; ut elementa communia sunt, sed per formas mixtorum in species distinguuntur. Cuperem hoc modo fieret inter nos. Modus enim tractandi quasi formalis est, tollens sui novitate fastidium, & invitans, vel irritans ad assensum.

Magister. Tradidimus in alio Tractatu *Super initium cantici Mariæ* quinque verba, ad quæ totam Scripturarum seriem diximus reducibilem, & secundùm quæ cantabilis est omnis melodia passionum.

Discipulus. Mente teneo. Sunt enim ista quinque, Dei magnificentia, munificentia, misericordia, justitia, & nostra miseria.

Magister. Quid si ad pauciora reduxero, simul ostendens concordiam Rhetoricæ mysticæ, divinæque, cum sæculari.

Discipulus. Placeret audire. Brevitas enim, memoriæ, simul & ordinis, & luciditatis est amica. Magnam quoque soliditatem habet in se doctrina quælibet, quam fundat natura rerum, à quibus, quia nesciunt mentiri, gloriabatur Aristoteles, tam multa didicisse, & physicè, id est, naturaliter didicisse.

Magister. Celeberrimus Hugo pinxit sicut in tabula parva, radices Rhetoricæ naturalis orationis insinuando coloribus. Orator quippe nominatur ab orando. Undè nomina provenerunt orationibus Tullii, C Demosthenis, & similium: sic autem incipit. *Quo studio, quove affectu orandus à nobis sit Deus, ex Dei misericordia, & nostra miseria &c.* Positis subindè speciebus orationis cum definitionibus, colligit se tandem ad tria, quæ propriè sunt Oratorum captantium Judicem inflectere. Primum respicit personam Judicis. Alterum personam ipsius adversarii. Tertium respicit personam, pro qua fit oratio. Hæc vero tria Theologicè reducuntur ad duo præmissa, scilicet, ad Dei Judicis misericordiam, & ad nostram miseriam.

Discipulus. Quo pacto sic? cùm indignatio, & immiseratio maximè, solent amplificari ab adversariorum insolentia, crudelitate, malitia, fraude, dolo, astutia, facinore, nequitia, protervia.

Magister. Dicam illud quod Theologiæ proprium est, attendere scilicet, adversarium nihil posse ad augmentum nostræ miseriæ, Deo non ordinante, D vel permittente.

Propterea Job afflictus, & Orator peritissimus, post tot adversantis satanæ crudeles injurias, & persecutiones, oraturus Judicem Deum pro liberatione sua, convertit totam adversarii machinationem, & tyrannidem in Deum Judicem suum per humilem confessionem. *Dominus*, inquit, Job. I. 21. *dedit, Dominus abstulit.* Non impugnat maledictum satanam, nec insectatur ut raptorem, & persecutorem: *Dominus*, inquit ibidem: *abstulit. Sit Nomen* Domini *benedictum.*

Denique percussus plagâ pessimâ, scimus quid responderit mulieri blasphemare suadenti. *Quasi una*, inquit, Job. II. 12. *ex stultis mulieribus locuta es. Si bona suscepimus de manu Domini, mala autem quare non sustineamus.* Ecce mala se de manu Domini, non satanæ, confitetur accepisse. Huc accedit, quòd omnis adversantium crudelitas ad nostræ cumulum miseriæ retorquetur, si non auferat istam, aut comprimat, aut in melius vertat Dei Judicis misericordia. Nulla sanè major miseria, quàm si, remota pietate, velit nos cum severitate tractare. Vides, arbitror, quemadmodùm theologizantium oratio fundatur in Domini pietate, & in misericordia, cùm cernant pietatem unam Dei, alteram Sanctorum Sanctarumque omnium, qui sunt tanquàm Assessores Judicis habentes in consulendo, in sententiandoque vocem suam. Porrò justitia Dei spectat ad severitatem punientem per tortores, scilicet dæmones, vel homines pessimos, offensas peccatorum.

Denique quicquid patimur, undecunque proveniat, quid nisi calamitas nostra, quid nisi miseria nostra censebitur, si non in melius vertat Judicis misericordia? Et certè salubriùs est, humiliùs, atque modestiùs totam adversariorum debacchationem, fremitus, & hostilitatem devotis protinùs Fidei oculis retorquere ad ineffabilem divinæ providentiæ Legem, quàm ad tortorum, nihil absque suo nutu valentium, crudelitatem, & iram convertere. Mentior si non ita practicaverit Psalmista. *Cùm tribularer*, inquit, *ad* B *Dominum clamavi.* Psal. CXIX. I. Et *Levavi oculos meos in montes &c.* Psal. CXX. I. *Ad te levavi oculos meos &c.* Psal. CXXII. I. Et alibi alios fine numero à sacris Litteris narratos invenimus sic orasse.

Discipulus. Perspicuè concordasti Hugonem secum, & cum Tullio; nostraque verba quinque sub ternario limitasti, qualem qui habet, ipso signo *Thau* triangulari T quod est signum lugentium salutare, signatus est. Quò igitur progredimur longiùs, eò se plures offerunt quæstiones, & velut inexhauribili fonte sapientiæ rivuli scaturiunt. Vox ista multorum est. Quid lamentum, quid fletus noster potest coram Domino, cujus iræ nemo resistere potest, qui nec pœnitentia movetur, ut homo; qui res sic administrat, ut eas proprios motus agere sinat. Qui nos tentari vult, nonne vult ut hostium nostrorum non obviemus insultibus? Nonne dispsuit ab æterno quæ futura sunt, ut dici valeat illud Sybillæ ad Palinurum:

Desine fata Deum flecti sperare precando.

Quid tandem eget nostris vel bonis, vel gemitibus, & lachrymis, qui, *Cujus vult miseretur, & quem vult indurat.* Rom. IX. 18.

Sed quoniam tales invenio dubitationes alibi tractatas, statui non insistere pro hîc, & nunc: converto potiùs inquisitionem ad Mariæ Canticum. Si tres prædictas Rhetoricæ partes in se contineat, quatenùs inflecteret Dominum pro salute consequenda, nedum sui solius, sed mundi totius satisfaciendo per lamentum, dolorem & fletum, cùm nihil audiatur resonare nisi lætitiam, gaudium, & laudes, quales confiteor voces hîc concrepare, conformiter ad quatuor verba Deo convenientia, quæ sunt magnificentia, largitas, pietas, justitia. De nostra verò miseria verbum nullum: quia; quid ad jocundum Epithalamium tibia funerea?

Magister. Erras, si miserationem ullo tempore, vel loco; si cantico vel silentio credideris in Maria defuisse, quæ Mater ideò dicitur misericordiæ, quia quodammodò sibi proprium est misereri miseris, quæ figuratur aptè per Templum sine simulacro dedicatum Athenis ipsi misericordiæ, cui solis lachrymis, & gemitibus offerabatur sacrificium, non sanguine hircorum, vel taurorum, de quo Statius:

Nullis inclusa metallis
Forma Dei, mentes habitare, & pectora gaudet.

Fortassis ista fuit Ara, cujus titulum legit Paulus; *Ignoto* Deo. Act. XVII. 23.

Discipulus. Patefeceris ergò quod loqueris de lamento Mariæ cum cantico. Proderit itaque pro generalio-

ri

ti cognitione totius Rhetoricæ cordialis, dum exemplo doctrinam firmaveris, simul & chordulam nostri Psalterii decachordi, quam modò tangendam accepimus, commodiùs adaptabis.

Magister. Et misericordia ejus à progenie in progenies timentibus eum. Luc. I. 50. Ecce duo misericordiam scilicet Dei subvenientis, & miseriam peccatoris timentis Deum, & orantis. Puto, non dubitas de A Maria, quin cum Propheta vidit omnis consummationis finem. Credis præterea, quòd nostræ Redemptionis mysterium fuit finis hujus consummationis, de qua non siluit Christus in Cruce, dicens: Joan. XIX. 30. *Consummatum est.* Cognoscis subindè, quot, & quantas, quales, & quotiens lamentationis materias secum, habuerit finis consummationis hujus mysterii.

Denique non negabis, quin *Maria conservabat omnia verba hæc, conferens in corde suo.* Hoc est enim, Secretarii sui Lucæ testimonium. *Luc.* II. 9.

Discipulus. Omnibus his assentio; progredere.

Magister. Concedis insuper quòd Maria non satiabatur dulcedine mirabili, considerare altitudinem consilii divini super admirabili piissimo mysterio Redemptionis generis humani, cùm simile legas de Augustino, cujus sensus interiores non erant perfectionis illius, & perspicaciæ, comparabiliter ad B Mariam.

At verò legimus pariter in Augustino lachrymas, & lamenta, & potissimè circa mortem ex duplici recogitatione, Legendâ suâ teste; dum profundiùs secreta divinitatis, & familiariùs miseriam humanæ fragilitatis rimaretur: nec referas volo lachrymas suas ad solam lætitiam; quia subditur ibidem, quòd lugubrem, & amarissimam tunc duxerit vitam.

Discipulus. Non adeò sum hebes, vel incredulus Evangelio, ut negem, in Maria fuisse lamentum; nec in hoc versatur inquisitio præsens. Sed convincas, peto, lamentasse Mariam in Cantico.

Discipulus. Talia præparare non sine væ volumus, addentes, ne dicenda fortè nimis horrescas, quòd Maria jugiter in omni meditatione sua, & contemplatione, dicere potuit: Ps. XXIV. 15. *Oculi mei semper ad Dominum*, quoad vim cognitivam, & illud: C Matt. VI. 10. *Fiat voluntas tua*, quoad indeviabilem amoris assensum, quo fiebat, ut nullo turbaretur fletu, vel lamento contrà judicium rationis quod divinæ voluntati per omnia concors erat, nihil volens, nisi quod eam velle, volebat sponsus. Nunc accipe finem, cur Maria cecinerit in exultatione spiritus: *Magnificat anima mea Dominum?* Luc. I. 46. Utique quia magnificata erat vehementiùs. Cur magnificata? *quia respexit humilitatem ancillæ suæ*, & *quia* fecerat ei *magna qui potens est*, ut omninò liberalissimus distributor. Proindè subditur secundum in quo sumus: *Et misericordia ejus a progrenie in progenies timentibus eum.* Luc. I. 50. Progredere, tunc terribile resonabit divinæ potentiæ, severitatis & justitiæ tonitruum, adversùm miseros, & miserabiles, tam D homines, quàm Angelos superbos dispersos, potentes depositos, divites exinanitos. Nunquàm pertractare potuit secum Maria totam vim tantæ severitati in Deo, calamitatis pondus in hominibus non damnatis, quin compassione moverentur, quin concuterentur beata viscera suæ pietatis pro omnibus hominibus, præteritis, & futuris atque præsentibus, quantùm in se erat, conformiter ad Filium, redimendis, & salvandis.

Discipulus. Adverto quod intendis. Sed videamus, si recognitio divinæ severitatis dispergentis superbos, potentes deponentis, & divites exinanientis fuerit ipsi non lamenti, sed gaudii magna materia, juxtà illud: Ps. LVII. 11. *Lætabitur justus*, (qualis planè justitia fuerat in Maria) *cùm viderit vindictam.*

Magister. Lætam verò non negaverim in conformitate voluntatis ad Deum, sed acerbissimè contristatam simul cum unico, propter iniquitates, peccata, & scelera atque delicta, quæ talem dispersionem, & exinanitionem demeruerunt; præsertim pro illis, quos fortè redimendos efficaciter præsumebat, & orabat verbis intùs in corde formatis, etsi non ore prolatis.

Discipulus. Quid orabat?

Magister. Quatenùs iteratò resurgerent ad unionem, sublimationem, repletionemque bonorum. Nimirùm cùm Filius in Cruce pendens pro transgressoribus oraverit: Luc. XXIII. 34. *Pater, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt.* Audiebat sæpè talia Maria recordata misericordiæ Filii sui, qui *suscepit Israel puerum suum.* Intuebatur ergò Maria, dùm caneret contrà superbos, potentes, divites, abyssum imperscrutabilem miseriarum, quæ invocabat abyssum misericordiarum in altera abysso, quæ est vox cataractarum Dei. Cataractæ quid aliud dicunt, nisi vias occultissimas divinorum Judiciorum, de quibus Psal. XXXV. 7. *Judicia tua abyssus multa. Qui terribilis est in consiliis super filios hominum.* Hebr. X. II. In cujus manus horrendum est incidere, *Ps.* LXV. 5. dùm arripuerint manus suæ judicium, dum acceperit, hoc est, ad se ceperit tempus, ut post misericordias judicet justitias, quando reprobis est intonaturus: *Ite in ignem æternum.* Matt. XXV. 41. Grande malum projici à facie Domini, & talis Domini, pejus dum ejecti maledicuntur. Rursùs malum additur, quia pergunt in ignem. Quod verò subinfertur *in ignem æternum*, nec æstimari quidem potest quantùm sit horrendum.

Nonne, quæso, hæc omnia conferebat frequenti cordis contemplatione Beata nostra, prudentissima feminarum? Nunquid non, obsecro, totus tremor, horror, & dolor, occupabat pios artus suos, lachrymæque decoræ manabant ex oculis, quàmvis in Domini voluntate mens immota maneret?

Discipulus. Non frustrà dubitavi qui redeo nedum certior de Mariæ lamento, sed doctior ex istis similia colligere, qualia vides seriatim ex primo verbo magnificationis, per reliquum Cantici pulcherrimum ordinem reperiri. Nullus demùm mihi superest scrupulus de conclusione collationis alterius, quòd in omnes affectionum voces Mariæ se mens in hoc Cantico cum omni facilitate vertebat: & maximè; dùm attendo, quanta puritate, quàm integra perspicacitate sensus intimi cordis prædìti erant ad audiendum, videndum, odorandum, gustandum, contrectandum, interpretandum, seu loquendum spiritualia cum corporalibus, à summo cœlorum usque deorsùm in operibus, quæ Dominus volens *fecit in cælo & in terra, in mari, & in omnibus abyssis.* Ps. CXXXIV. Est enim contemplatio liber mentis intuitus ad res perspiciendas circunquaque diffusus, tanquam si instar benedicti sub uno solis radio totus mundus collectus cerneretur. Conjecturo de ampliatione cordis Mariæ, dum de Patre suo Salomone legitur, quòd dedit ei Dominus *sapientiam & prudentiam multam nimis, & latitudinem cordis quasi arenam, quæ est in littore maris.* 3. Reg. IV. 29. Nemo fidelis dubitaverit, quin amplitudo cordis incomparabiliter major emicuerit in Maria.

Magister. Si concessa modò volueris cum traditione cantichordi conferre, concludes faciliter quòd nedum in toto Cantico, sed in singulo verbo, & ad quamlibet notulam, potuit Maria sicut peritissima, & exercitatissima cantatrix cum organo gutturis interioris verbula multiplicare non æstimabilis harmoniæ.

Discipulus. Conferam aliàs. Nunc investigemus, si Lamentationes Jeremiæ coaptaverit aliquando Maria Cantico suo pleno lamentis cum gaudio. Et si sic, utrùm plùs ad litteram de destructione materiali Jerusalem, quàm ad tropologicam, de domorum subversione in anima peccatrice intellexit, & senserit, compatiendo sponsæ repudio.

Ma-

Magister. Nunquid oblitus es quæ de lamento culpæ secundùm Deum monstravimus, cujus respectu lamentum pœnæ vix est alicujus momenti, quemadmodùm in Canticis Canticorum, licèt verba sunt carnalia, sensus omninò spiritualis requirendus est. Non secùs intelligere possemus de Lamentationibus Jeremiæ, immo generaliter de omnibus hymnis: non quòd litera neganda sit, vel abigenda; sed quòd sensus suavior & salubrior latet in medulla, quæ præcipuè inquirere decet sponsam, quæ se dedit statui lugentium in tempore novitiatus, & probationis suæ in hoc mundo, sub sponso, & Abbate Christo.

Discipulus. Heu mihi, meisque similibus, qui totis, non dicam, horis, non diebus, non hebdomadis, sed Mensibus & Annis, aridi manemus, nonsuspirantes, non gementes, & flentes, in hac lachrymarum valle. Nunquid certæ reprobationis æstimabitur signum? *Cor enim durum malè habebit* in extremis, sive *in novissimo.* Eccli. 3.27. Et quid aliud cor durum, quàm cor lapideum, cor adamantinum prorsùs insensibile manens ad omnes divinorum Canticorum literas, notulas, & voces. Læditur vetus homo noster, spoliatur bonis fortunæ, tollitur substantia. O quàm mox *defletur lachrymis amissa pecunia veris!* cùm tamen oportuerat lamentis amarioribus animam deflere perditam, flere repudiatam, quam sola mors gehennalis expectat. Væ, væ, qualiter expectat? Certè demergendam in stagnum sulphuris ardentis, ubi *fumus tormentorum ascendit in sæcula sæculorum.* Apoc.XIV.11.

Magister. Jurè flemus, dùm nos flere non possumus. *Quid miserius misero non miserante se?* plorat Augustinus. Cujus miseriæ dùm causas inspicimus, illæ multos à desperatione revocant, alios in spem majorem attollunt, alios formant ad humilitatem, alios in ampliori securitate constituunt, nonnullos verò damnabilis ingratitudinis, vel inertiæ reos monstrant.

Discipulus. Causas edissère.

Magister. Divisiones itaque gratiarum sunt. I.Cor.XII.4. Est autem gratia compunctionis lachrymosæ donum Spiritus sancti, faciens postulare *gemitibus inenarrabilibus.* Rom. VIII. 26.

Datur aliquando gratia in corde molli, & pio, qualem femineus (nisi degeneret) habet sexus, hic facilis ad lamentum, compassionem, & fletum.

Datur alii par gratia devotionis, quamvis sit in eo cor virile propter siccitatem, vel complexionis rationem. Quis habuit excellentiùs strenuitatem cordis naturalem, quàm David ipse, qui puer leonem interfecit, & ursum? Qui inermis Goliath multis terribilem aciebus armatis invasit, dejecit, jugulavit? Quàm magnanimus, quàm bellicosus, quàm victoriosus extiterit legimus. Nulla tamen muliercula, nullus puerulus delicatus ità faciles stillat lachrymas, quàm faciles ad Deum, & sub Deo vir talis, & tantus Rex David orando fundebat. Testes sunt omnes Psalmi sui, Pœnitentiales præcipuè, quos lachrymis, rugitibusque lamentis, gemitibus assiduis plenos liquit.

Sunt alii se magnanimes per arrogantiam reputantes, judicio quorum flere indecorum in orationibus, aut canticis.

Sunt qui lachrymarum laudant lavacrum, sed eas haurire de puteo cordis per chordam meditationis, & in pelvim oculorum immittere sunt inertes. Est in aliis fons cordis limo repletus terrenæ cogitationis, ut scaturire non valeat. Vult alios Deus in humilitate sicci cordis custodire; ne ex effusione lachrymarum superbiant.

Supplet in aliis carentiam intrinseci doloris cordialis per labores exercitationis corporalis, multis modis, ut qui non habent irriguum superius in corde, quo delectentur balneati; nec inferius, quo purgentur abluti; ipsi tanquàm ferrum, vel æs, vel argentum, ponantur in camino tribulationis animas clarificare, vel emolire valentis.

Sunt qui nauseant super manna delicatissimo verbi Dei, suspirantes ad allium, vel pepones, vel carnium ollas Ægypti, carnales scilicet delectationes in fabulationibus, in rumoribus, in desideriis mundi continuis. Possunt aliquando tales plorare, fatemur; sed fletu sæculi, non secundùm Deum, quem iterùm deflere necesse erit, quià mortem operatur tàm culpæ, quàm pœnæ æternæ. Videbis alios qui præsentis miseriæ curas, rumoresque undique alienas, inutiles, immò noxias, veroque lamento contrarias semper accumulant.

Discipulus. Vetas ergò flere damna sæculi, mortes
A parentum, subversiones Regnorum, strages corporum. Ubi erit illud Apostoli? Rom. XII. 15. *Flere cum flentibus.* Ubi pietas naturalis? Ubi Christiana charitas? Ubi passio proximorum?

Magister. Fortiter impellis, si non restitero, aut si non cautus aliorsùm declinavero. Utrumque difficile, sed armabit nos gladius biceps verbi Dei, viamque faciet evadendi. Paratus est hic gladius aperire ex prioribus sepem obicis tui, dividendo lamentum juxtà divisionem circumstantiarum, potissimè finium, quod fiet Theologicè, si fodiamus originem lamenti secundùm duplicem moralis scaturiginis suæ venam. Hæc vena certissimè amor est. Quis enim flet, nisi quia læditur amor suus, scilicet, quod amat in se, vel in altero? Porrò Philosophi secundùm divisionem boni triplicis, triplicem amorem posuerunt. Theologizans siquidem Augustinus coarctat amorem duplici fine simul cum origine proportionali, dicens, quòd est amor sui, sup-
B ple, vel suorum, usque ad contemptum Dei per inobedientiam Præceptorum. Et est conversus ad priorem eversum, qui est amor Dei usque ad contemptum sui, supple, & suorum.

Discipulus. Non refugio dividentem hunc gladium, si viam patefeceris per eum.

Magister. Dum quis flet damna bonorum temporalium, secundùm aliquod genus boni, vel honorabilis, vel utilis, vel delectabilis, ex primo amoris sui in finem contemptus Dei; nemo Christianus dubitaverit, quin pessimus sit, & deflendus fletus iste.

Discipulus. Nec dubito; sed medium invenio, qui nec ad Deum dirigitur, nec contemnit ipsum, qualis est pius amor naturalis bonus de genere.

Magister. Pellis iterùm ad aliud devium, si sit aliquis actus indifferens inter bonum morale, & malum, & inter bonum meritorium, & malum demeritorium. Declinemus ad præsens talem introitum, & dicamus sub compendio de fletu deliberato, bono vel malo, ex
C ultimo fine Deo, cum circumstantiis ad finem illum positis, vel neglectis, seu rejectis: Non enim agit homo lamentum in genere, sed agit lamentum in numero, teste Aristotele; quia actiones sunt singularium. Fit igitur lamentum cum circumstantiis, & fine. Quisquis ergò flet deliberatè temporalia, vel seipsum, aut addit conditionem Deo quam apponere Christus docuit tàm verbo, quàm exemplo suo. Matt. XXVI. 39. *Veruntamen non sicut ego volo, sed sicut tu. Fiat voluntas tua.* & ità plorat meritoriè, si dicto suo non dissentit affectus, vel effectus suus. Si verò conditionem hujusmodi nec affectus, nec effectus plorantis addiderint actu, vel habitu; lamentum jam est sæculi, non secundùm Deum, & mortem operatur. Loquimur tamen (ut expressimus) de fletu humano, scilicet libero. Non enim est in potestate nostra, quandoque multis visis, aut sensatis, non plorare, contranitente
D etiam voluntatis affectu pro tempore.

Discipulus. Sunt aliqui qui nec uno modo, nec alio modo flere possunt, etiam dum affectant, qualiter implebunt illud Apostoli præmissum: Rom. XII. 15. *Flere cum flentibus?* Sunt & qui lamentationibus ita sunt absorpti, sed depressi, quòd *Gaudere cum gaudentibus* vim non habent.

Magister. Una est per omnes passiones communis difficultas; etsi quidem desit facultas, sufficit & supplet voluntas.

Ecce debet aliquis modò *flere cum flentibus, gaudere cum gaudentibus*, Rom. XII. 15. Non invenit fletum; desideret, aut desiderare concupiscat, imitando Psalmistam, Ps. CXVIII. 20. *Concupivit*, inquit, *anima mea desiderare justificationes tuas in omni tempore*. Valet hoc consilium in multis, & apud multos, tamen maximè parvulis in Christo nondum habentibus exercitatos sensus pro consuetudine boni operis, aut qui tentationum pondere, vel interiùs, vel exteriùs conturbantur, dum in eis obtenebratur intellectus, alligatur affectus, obturbatur affatus, tollitur effectus. Suppetunt exempla plurima pro pluralitate scandalorum; ut à carne, sicut in leprosis, & philocaptis & ægrotis; ut à mundo, sicut in calumniam passis, spoliatis, carceratis, & aliis mille modis; ut à diabolo.

Demùm à diabolo nullus est qui se abscondat, qui circumit assiduè quærens quem devoret. Sit aliquis, cui dedit otium Deus vacandi sibi, sit segregatus in eremo, vel cœnobio ab humanis turbidinibus, quamquàm non ignoret bella, opinionesve bellorum, cum ceteris; de quibus ait Gregorius quòd *necesse est multa mala prævenire, ut malum valeant sine fine nunciare*: Aut si sit talis in sæculo ad quem nihil de regimine publico spectat temporali, vel Ecclesiastico. Aut fortè nihil percipit auditu de talibus, qualis erat in palma vas balsamitæ contemplationis, & seraphicæ sursùm devotionis Maria Magdalenæ: qualis altera Maria Ægyptiaca: qualis primus Eremicola Paulus. Quæratur, si fas sit cuilibet talium, nec lugere, nec gaudere pro proximis, quos retinens mundus exagitat vicissitudinibus infinitis; hoc non absurdè quæri sciet ille qui cognoverit plures acerrimos pati scrupulos, si non defleant bellorum varios eventus, mutationesque Regnorum. Sapiens est (dicunt alii) qui non curat, in cujus manu mundus sit. Quid si pereunt peritura? Tales contrariæ conditionis referunt Seneca, & Flaccus Philosophus, unus, puto Heraclitus, ad omnem occursum hominum ridendo cachinnabat, adeò nihil serium sibi fieri videbatur. Alius Democritus, humanos incessanter deflebat errores, de quo mirandum dicit Flaccus;

Undè oculis tantus suffecerit humor?

Nemo in primis obligatur ad lachrymas exteriores oculi; sufficiunt illæ cordis, seu judicii rationis, quæ nihil aliud dicunt quàm compassionem alienæ miseriæ, quæ compassio interior desiderat sublevationem facere, prout oportet, & quomodò oportet, cum ceteris circumstantiis, si facultatem haberet.

Nullus præterea tenetur pro quolibet tempore, vel incommodo compassionem affectualem, vel effectualem accipere, dum occupatio suppetit in affectionibus & operibus aliis, saltem bonis, etsi non æquè, vel magis bonis: non enim tenetur homo semper ad melius faciendum. Tollit hæc doctrina scrupulos ab omnibus de quibus inquiris, si se circà divina, & spiritualia sæpiùs afficiant, humanis affectionibus non inspectis, quibus obviare suum non est, nec ex officio, ut supponitur, nec ex necessitatis articulo, dum potest afflictis probabiliter aliundè succurri.

Ceterùm nemo pius & sapiens, imitator esse debet alterutrius Philosophorum quos inducis, quia miseriam alterius ridere, intemperantis est, & superbi; dolere verò quamlibet sortem humanam intolerabilis est miseriæ, vel invidiæ stultissimæ, de qua in Job: Cap. V. 2. *Stultum, occidit invidia*. Et Lyricus:

Invidia Siculi non invenere Tyranni
Tormentum majus.

Et Flaccus.

Invidus alterius rebus marcessit opimis.

Hinc quidam cùm vidisset tristem alium: *Evenit tibi*, inquit, *aliquid mali, aut alteri aliquid boni.*

Rursùs appropriatè pro Christianis scientibus illud Apostoli: Rom. VIII. 28. *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum*, & quòd Dei providentia in sui dispositione non fallitur: addimus pro serenatione conscientiarum de quibus inquiris, quòd securè possunt in omni recogitatione miseriæ temporalis, sit illa propria, sit communis, in solatium recipere omnia quæ scripta sunt de patientia tribulationum sustinenda; quemadmodùm Petrus admonet, *omnem curam nostram, & sollicitudinem* projicere *in eum*, Pet. V. 7. non solùm tuam de te, sed omnem de omnibus: neque enim tibi plus oneri debet esse cura, vel sollicitudo aliena, quàm propria, ut non excutias istam ex humeris tuis super Deum. Lege quemadmodùm Christus in Cruce tanquàm gratia Dei dilectissimam commendavit Matrem suo dilectissimo Discipulo, nec postmodùm de Matre verbum ullum invenies. Hoc itaque exemplo docemur, cruci Religionis affixi, domum Patris, & Matris oblivisci, & esse super terram *sine Patre, sine Matre, & sine genealogia*. Hebr. VII. 3. Quisquis ista compleverit, serena pace gaudebit, in utramque paratus fortunam temporalium, vel dextrorsùm, vel sinistrorsùm, quasi neutrius partis existens, nisi quam Deus monstraverit eligendam; non quòd non oremus pro Principibus, & amicis justè certantibus; sed quòd omninò vovatur & terminetur ad hoc centrum oratio: *Fiat voluntas tua.* Matt. XXVI. 42. Nunquid non hoc modo resistentes invicem apud Danielem Angeli, habent sub expectatione divinæ dispositionis concordiam. Potes addere, quòd pro varietate circunstantiarum expedit, nunc diutiùs frequentari lamentum; nunc verò gaudium spiritus plus assumi.

Exemplum de duobus fratribus conclusis in carcere pœnitentiali. Unius meditatio magis erat ad Pœnas Inferni, quas demeruerat; alterius ad gaudia Paradisi, quæ sperabat; hic secundus pulchro, vegetoque corpore; alter squalida cute vix ossibus hærente; sententia Patrum in eis par meritum judicavit.

Postremò teneatur Pauli determinatio cum Sapiente, omnem tristitiam seculi à corde pellendam. *Rom.* VII. 10. Qoud salubriter potest ad omnem passionem sit gaudium, sit ira, sit desiderium, sit timor, quando non est secundùm Deum, apte trahi. Non est autem secundùm Deum si tollat, aut non ædificet; debitum religiosæ devotionis affectum, vel intellectum cum affectu.

Discipulus. Væ miseris, quibus licebat flere, sibimetipsis totos intendere, vacare & videre quoniam suavis est Dominus: qui nihilominùs se derelinquunt, nec se, nec alios dignè flentes. Qui rumorum fabulationibus indulgent, sed non ut lex tua, Domine. Qui gratis occupantur nil profuturis, cogitationibus vagis, quibus cùm se oblectaverint, dicente Seneca, *Tristes manent, nec sibi, nec aliis utiles.*

Inutiles crebrò, quia tempora furantur, rem pretiosissimam, nec redituram. Gravi postremò se fasce peccatorum onerant, impediunt, circumligant, mergunt, per murmur, per detractiones, per lætitias de casu inimicorum, per crudeles incompassiones super perditiones animarum, gaudentes de partialitate valitura nihil aliis, obfutura plurimùm sibi. Dicunt tamen: Hoc agimus & quærimus ut oremus attentiùs, immò verò ut sedulius vos damnetis.

Magister. Intras satyram, cui nulla poterit par esse tragœdia: quin potiùs redeamus ad Beatæ nostræ lamentum, quod nobis sit in exemplar fructuosæ lamentationis.

Discipulus. Nescis, quantùm doleam plenus indignatione spiritûs.

Magister. Vide ne lacum intres quem fodisti, gemens frustrà: fer eos quos non habes fas corrigere; timori quoque Dei locum linque.

Discipulus. Conferamus, laudo, de Beata pulcherrima mulierum, nedum quonam modo lamentata sit, & ploraverit; sed de quolibet universaliter affectu, qualiter usa fuerit in canticis, & hymnis canticordis, hoc est, in exultatione cordis sui. Certè nos intereà deserant mordaces & noxiæ curarum muscæ mentis irruentes oculis, & suavitatem devotionis cum sabbati tranquillitate perdentes.

Magister. Reficiat tamen anteà nostri laborem multilo-

tiloquii, quies oportuna silentii. Cras agemus, ut voles. Cujuslibet intereà sigillatim apud se vigeat recordatio; lamentum nutriens, & confirmans timoratum apud Deum, quia *Misericordia ejus à progenie in progenies timentibus eum.* Luc. I. 30.

SEQUUNTUR

CONSIDERATIONES XVIII.

PRima sit *Misericordia* Domini *timentibus eum. Letetur cor meum, ut timeat nomen tuum*, Ps. LXXXV. II. nomen sanctum, & terribile. Scio, canente te, beatissima Virgo (teste prophetico sermone) quià *beneplacitum est Domino super timentess eum & in eis qui sperant super misericordia ejus.* Ps. CXLVI. II. Jungitur meritò spes de Misericordia ad timorem de Justitia. Sicut enim nomen Domini redditur sanctum, & suave sperantibus; sed ne dulcedo mellei spiritus plùs comedatur quàm satis est, terror additur districtioris justitiæ, quasi salis ad saporem. Terret te, ô anima, *Deus ultionum Dominus*, Ps. XCIII. I. Deus justus, & justitias diligens; alliciat misericors in essentia, & miserator in efficacia, *Dominus suavis*, Ps. XXXIII. I. *& multùm misericors.* Ps. CII. 8. Damnat te Thronus justitiæ, adi *cum fiducia Thronum misericordiæ*, Hebr. IV. 16. dùm licet appellare, dùm adhuc dies est comparitionis, dùm misericordia sedet in Throno suo, quæ exuperat judicium. Cave, ne differas quousque Dominus accipiat tempus à te, tunc utique justitias judicabit, nec appellare licebit. Ecce confugit ad Thronum misericordiæ reus iste, ô beatissima Virgo, Regina misericordiæ, defende jura Curiæ Regni tui cum Filio tuo, dum sedes à dextris in ea, dum *tempus est miserendi.* Ps. CI. 104. Defer appellationi meæ, suscipiens eam ad te. Non remittas ad Sedem Justitiæ, quoniam terribilis est nimis, & aggravans, & insustentabilis ira ejus. *Horrendum est* denique *incidere in manus ejus*, dicit Apostolus. *Heb.* X. 31.

Audio, quid moneat, immò jubeat misericordia. Si vis misericordiam, fac misericordiam, & ama eam, serva Leges Curiæ, quas dictat misericordia. Quales Leges? *Dimittite, & dimittemini. Nolite judicare & non judicabimini. Date, & dabitur vobis. In qua enim mensura mensi fueritis, remetietur & vobis.* Luc. VI. 37. 38. Denique *Judicium sine misericordia fiet ei qui non fecerit misericordiam.* Jocob. II. 13. Remotâ misericordiâ quis Judicium sustinebit?

Credo, Domina, quia sic est, *adjuva incredulitatem meam.* Marc. IX. 23. Conscius itaque sum mihimetipsi, quòd ex corde desidero dimittere debitoribus meis, sicut vult & præcepit misericors Filius tuus; sed trepidat conscientia super effectibus. Desiderium pauperis exaudiet Dominus, præparationem concupiscentis dimittere magis aspiciet, quàm ad exhibitionem operis. Si non satis effecero quod in me fieri concupisco, ut dimittantur mihi peccata mea, fiat mihi secundùm desiderium, qualiter ea cupio mihi dimitti, dimittam & debitoribus; immò generaliter universis.

Desideret igitur misericors Filius tuus, ô Regina misericordiæ; desideret, te orante, quatenùs mihi dimittat peccata mea; certè cùm sibi suppetat posse in omni quod desiderat (si desiderare dici potest) dimittet; utique talem me faciet, cui dimittere jam sit opus justitiæ suæ, quia promissionis, *Dimittite & dimittetur vobis.* Dicam tamen aliqua, quorum mihi videtur esse testis conscientia; si fallitur, corrigatur. Dimitto tali devotione cuilibet debitori pro Christo in vita sea, quòd nullum volo reum fieri debiti pœnæ gehennalis, & tandem à Paradiso secludi. Absit hæc iniquitas tam crudelis.

Dimitto rursùs tali ratione, quòd nulli vellem pœnas inferri, ut pœnæ sunt, viis injustis. Nullas insuper molestias procurare fieri, Juris ordine (qui tuus est ô Deus) interrupto. Si autem per te, aut tuo Judices subordinatos judicium infligis ad correctionem malorum, & innocentium sublevationem, aut consolationem, benedictus tu in omnibus operibus tuis, quia justa sunt in omnibus viis. Oro planè mihi sic dimitti iniquitates meas per afflictiones in præsenti, sub ma-
A nu misericordiæ tuæ, quatenùs non reserves eas, ubi, & quando horrendum est incidere in manus damnantis Justitiæ tuæ. Da mihi misero, Mater misericordiæ, quatenùs miserear *animæ meæ placens Deo*; Eccli. XXX. 24. habeam odio iniquitatem, quià *qui diligit iniquitatem, odit animam suam.* Ps. L. X. 6. Quid autem infidelius, quid crudelius, quàm odire animam suam? Quia qui sibi nequam, cui bonus?

Sentio, Domina misericordiæ, sentio, fateor, & si negare præsumerem, mentietur iniquitas sibi. Sentio, væ misero mihi, commotiones aliquando varias adversùs similes mihi peccatores, aut minùs peccatores, præsertim si mihi, aut meis verbis vel operibus molestias inferunt, etiam si justæ sunt. Renitor, ô Domina, dùm veniunt commotiones ad judicium superioris rationis; vellem non moveri, non irasci, non formidare, non conturbari, sed *imperfectum meum viderunt oculi tui*,
B Ps. CXXXVIII. 16. gemo sub pondere veteris hominis mei, velle pacis mihi adjacet, sed posse non invenio. *Fiat*, Domine, *voluntas tua, sicut in cælo* rationis, *sic in terra* Matt. VI. 10. sensualitatis. Sed hoc aliquando datur non ex toto perfectè, quousque absorpta fuerit mors in victoria laborabo, & onustus ero, quamdiù sum peregrinus à te. Onerat corpus, onerat quotidianum opus, onerat peccans proximus, oneratque diabolus astutias, caro blanditiis, mundus angustiis, demùm sicut *onus grave gravatæ sunt super me*, Ps. XXXVII. V. iniquitates meæ cum omnibus injustitiis.

Succurrant, obsecro, quadrigæ tuæ, *quadrigæ Aminadab*, Cant. VI. 11. qui voluntarius interpretatur. *Benigne fac Domine in bona voluntate tua* mecum, *Ps.* L. 20. id est, benè ignitè age cum quadrigis his virtutum ignitis, ut Eliæ. Sublevent Fides, Spes, & Charitas; veniant equi
C tractores quadrigarum cum rotis quatuor Virtutum totidem Cardinalium. Ista septem onera molestiarum, Fides onus corporis, Spes onus operis, Charitas onus proximi peccatoris. Prudentia superet astutiam, Temperantiam, concupiscentiam, Fortitudo tristitiam. Justitia postremò omnem nequitiam.

Lætetur cor quærentium Dominum. Ps. CIV. 3. Jubet hæc, Virgo suavissima, Filius tuus totus desiderabilis per Prophetam. Fiat in me quod jubet, fiat quod sequitur: ℣. 4. *Quærite Dominum, & confirmamini, quærite faciem ejus semper.* Ità, Domina, sim numeratus in generatione *quærentium Dominum, quærentium faciem Dei Jacob.* Ps. XXIII. 6. Væ, quid tibi & lætitiæ, peccator stolidissime? nunquid non audis? nonne pavescis verbum sapientis? Prov. XIX. 10. *Non decent stultum delitiæ?* nonne legis, Eccle. VII. 3. quod *melius est, ire ad domum luctus, quàm ad domum convivii?* Et rursùs: Eccle. II. 2. *Risum reputavi errorem, & gaudio dixi; cur frustra deciperis?*

Sed ex adverso consolantem & consulentem audio; Ps. XXXVI. 4. *Delectare in Domino, & dabit tibi petitiones cordis tui.* Totus denique Psalmorum decursus invitat
D ad exultationem, gaudium & laudem, nedum homines, sed generaliter omnes creaturas. Hinc de hominibus in speciali: Ps. LXXXVIII. 16. *Beatus homo, qui scit jubilationem.* Quid autem est jubilus, nisi gaudium cordis intensum, quod nec retineri potest intus, nec foris exprimi. *Hilarem* ad extremum *datorem diligit Deus.* 2. Cor. IX. 7. Onerosa res Domino suo servus tristis, delectat alacris hilaritas obsequentis. Qualis honor Domini, si servus semper horreat eum tortorem, ut delusorem, ut irrisorem & tyrannum? Crudelem litem hanc, ô anima Christiana, jam scripsimus absolutam ex Apostolica distinctione de tristitia, & lætitia, secundùm Deum, & secundùm sæculum, secundùm veterem, & novum hominem. *Rom.* VII. 10.

Ceterùm finis, & intentio lætitiæ tuæ nomen imponet, si

si timorata. *Lætetur*, inquit Propheta ad Dominum *cor meum*; Ps. LXXXV. II. quo fine? *ut timeat nomen tuum*: si cum modestia. *Gaudete in Domino semper*. Philip. IV. 4.

Sequitur; *Modestia vestra nota sit omnibus hominibus*. ℣. 5. Si suavis in Spiritu sancto, si grata, si seria, si modesta, si subtristis in veteri homine, si verecunda coram Domino, si vilis sibi speret in misericordia Dei; si lachrymosa cum decore, si querulosa cum pace, exultabunda cum timore.

Commonitio denique Sapientis: *Qui diligitis Dominum, timete illum*. Eccli. II. 10. Ecce timorem. Deinde de misericordia, & lætitia, simul in oblectationem, id est, omnem lactationem vobis veniet misericordia. Rectè quidem ad Mariæ Canticum, *& misericordia ejus à progenie in progenies timentibus eum*. Luc. I. 50. Undè? Propter generale in omnes beneficium. ℣. 46. *Magnificat anima mea Dominum*. Initium quoddam, tangens modum expositionis moralis, seu tropologiæ Lamentationum Jeremiæ. *Thren*. I. I.

Aleph. Quomodò sedet dejecta *civitas* animæ meæ, priùs *plena populo* virtutum omnium, nunc *sola*, & solitaria facta, locus spinarum, & veprium peccatorum. *Facta est*, ipsa priùs *Domina Gentium* per subjectionem passionum omnium, nunc *velut* mater *vidua* non habens viri Dei sui protectionem adversùs tyrannidem dæmoniorum. Ipsa dudùm *Princeps provinciarum*, quæ sunt sensus sui, jure subditi suo principatui, *facta est* eis *sub tributo* durissimæ servitutis, in luto luxuriæ, paleis superbiæ, lateribus avaritiæ, fornace ferrea totius miseriæ.

Beth. Plorans ploravit assiduè *in* afflictionis *nocte*, & *lachryma ejus* volvuntur *in maxillis ejus* exteriùs. *Non est qui consoletur eam ex omnibus charis ejus*, Angelis, & Sanctis charis ejus; & *omnes amici ejus spreverunt eam*, quià vident à sponso spretam, *& facti sunt inimici*, zelantes adversùs miseram, & ream pro honore Domini, quem offendit.

Ghymel. Migravit Judas deserens animam meam, ne confiteretur, & hoc *propter afflictionem* culpæ totiens repetitæ, *& multitudinem servitutis* verecundæ, quam habet totiens iterata, nec valitura propter continuum recidivum, confessio.

Daleth. Viæ Sion, quæ sunt itinera, quibus anima scandit ad speculationem divinorum, *lugent*; dùm materiam dant lugendi, *eò quod non sit* bonus, & altus cogitatus, *qui veniat ad solemnitatem* gaudentis affectus. *Omnes portæ ejus*, sensus videlicet exteriores, sunt *destructæ* perversis secantium securibus. *Sacerdotes ejus*, vires superioris rationis *gementes* pro voce exultationis, & confessionis. Virginales olim affectiones suæ *sunt squalidæ*, turpes & fœdæ. Quid plura? *& ipsa tota est oppressa amaritudine* vitiorum pro suavitate sanctorum benè olentium unguentorum.

TRACTATUS SEPTIMUS
PRINCIPALIS PROSAICUS,
DE MENTE CORDIS ET COGNITIONE DEI
SUPER ILLO SEXTO VERSU: Fecit potentiam in brachio suo.

Per Notulas centum quinquaginta.

PRIMA NOTULA.

FECIT *potentiam in brachio suo, dispersit superbos mente cordis sui*. Luc. I. 51.

Consideremus attenta mente cordis nostri, nos qui tota anima magnificare Dominum, qui Deum tota mente, & corde perfecto diligere præcipimur. Audiamus, quid in hoc Cantici tono notaverit juvencula tympanistria, cujus mens humilis contemplata est multa sapienter. *Dispersit* (inquit) *superbos*. Hoc sufficere videri poterat ad confusionem superborum, ad collaudationem humilium, ad potentiam divinam
A in suo brachio commendandam, etiamsi non additum esset, *mente cordis sui*. Sed firmissimè teneamus, nihil in hoc Tractatu Canticorum superfluum, sicut nihil esse diminutum; quià nimirùm Spiritu sancto dictante sapienter editum est, cujus *perfecta sunt opera*, Deut. XXXII. 4. in cujus eloquiis nec *unum jota, nec unus* perit *apex*. Matth. V. 18

Intelligendum tamen est inprimìs (ne nostram fallat investigationem nominum vel æquivocatio, vel ignorantia) quid vocetur *mens cordis*. Lucidiùs hoc cognito, patebit integer, & multiplex hujus particulæ sensus. *Mens* etsi pro vi memorativa quandoque sumitur, ut cum dicimus, *mens meminit hujus*; nihilominùs ad præsens coarctabitur acceptio ad illud quod eminet, & est præcipuum in creatura rationali, vel intellectuali.

Undè & *mens* ab *imminendo* dicta est, vel à *meliore*, vel à *mensura*, quoniam & illud quod eminet,
B & simplicissimum est in unaquaque re; mensura aliorum in tali re consistentium est. Volumus autem in primis incedere grossa, & palpabili fide, plùs quàm physica, & subtili determinatione, quemadmodùm pro simplicibus, & idiotis (fidelibus tamen) cuditur hoc Opusculum. Cujus titulus esse potest, *De Mente cordis*, seu, *De Triclinio cordis*, in quo præsidet tanquam Architriclinus spiritus rationalis, secundùm tres mansiones, seu cenacula, vel tabernacula cordis sui. Constituamus idcircò quid per nomen mentis volumus intelligi: nec obstrepet, aut contradicat, quispiam contentiosus acceptioni; nam nomina sunt ad placitum, cùm prætereà processus aperire poterit congruam impositionis rationem. *Dùm autem convenit de re, stultum est*, dicit Dionysius, *contendere de nomine*. *Mens est portio, vel potentia creaturæ rationalis, quæ facta est capax Dei, & ejus particeps esse potest*. Consonat hæc descriptio Philosophicis & Theologicis traditionibus. Sed habet plurimas quæstiones, quæ vix etiam ab ipsis litteratis possunt terminari, ut
C de quidditate potentiarum animæ rationalis, de ipsarum diversitate, & identitate cum essentia, de numerositate, & officiis, & hujusmodi ceteris.

Placeat igitur rudior manifestatio, & dicatur quòd rationalis, vel intellectualis creatura nominatur uti mente sua, immò seipsa, tanquàm mentalis tunc existens, dum tota convertitur ad solum Deum tanquàm ad objectum suum, unum, primum, supremum, optimum, æternum, præcipuum, & summum.

Teneatur interim ista descriptio, seu quid nominis mentis. Ac proindè Metaphysicales cessent inquisitiones, quales notatæ sunt, de quidditate reali mentis, de modo quo potest clarè, & nudè percipere solum Deum, vel ferri in eum. Respondeat etiam quivis idiota fidelis interrogatus, quæ qualis, & quanta, est mens tua? Respondeat inquam, mens est anima mea; dum ipsa convertitur ad Deum solum, tota, & sola ad solum, & unum. Sic sonat initium vulgati
D Auctoris, etiam pueris inculcatum.

Si Deus est animus, ut nobis carmina dicunt.
Hic tibi præcipuè sit pura mente colendus.

Ecce quod mentis officium est, præcipuè colere Deum.

Quo stabilito, confestim elicere fas habemus rationes aliquas, cur ad hæc verba: *dispersit superbos*, additum est, *mente cordis sui*. Una ratio est, si respiciamus ad primos parentes nostros Adam & Evam, quos condiderat Deus ad sui contemplationem claram, & serenam pro statu viæ, quam contemplationem fuisset in gloria visio facialis subsecuta. Væ tibi superbia! Ita enim mente à primis parentibus dis-

dispergi per divini brachii potentiam demeruisti, ut jam heu! nos infelicissima proles, nullum mentis habitaculum in cordibus habere potuissemus, sicut nec Deum cognoscere, nisi misericors, & miserator Dominus noster Jesus Christus, potenti virtute providisset. *Deum* quippe *nemo vidit unquam*, ait Joannes, sed *unigenitus qui est in sinu Patris ipse enarravit*: Joan. I. 18. Potest altera ratio sumi, si respectus habeatur ad apostatas Angelos; quos in tantam conata est attollere celsitudinem stulta suæ mentis præsumptio, ut diceret primus eorum: *Sedebo in lateribus Aquilonis & similis ero Altissimo.* Isaï. XIV. 13. 14. Mens verò nimiùm sublimata, nimiùm etiam præcipitata est, simul & dispersa.

Ad hoc enim quidam in alta tolluntur, ut lapsu graviori ruant, finisque ad alta levatis est ruere. Quæreret hîc scrupulosior aliquis: Nunquid habent dæmones ipsa corda, cùm corpora non habeant, præsertim carnalia, cujusmodi substantiæ cor esse compertum est: At verò si Deum habere cor trahimus de Scripturis (ut dicimus Filium esse de corde Patris, juxtà illud Psal. XLIV. 2. *Eructavit cor meum verbum bonum*) nemo jure negabit posse cordis nomen Angelis attribui, cum de insensibilibus creaturis inveniamus dictum: *Transferentur montes in cor maris.* Ps. XLV. 3.

Transeamus idcircò, nunc & alibi digressiones morosiores inducere per concordantias multiplices, ubi statim constare potest de variis acceptionibus terminorum in Scripturis. Ex quibus accipere paucas ad propositum, quod in manibus habetur, suffecerit. Hoc indulto, poterit & alius sensus elici, conjungendo hoc complexum, *mente cordis sui dispersit superbos*, sicut in Genesi Cap. VI. 6. dictum est, *tactus dolore cordis intrinsecùs*, cum dispersit per diluvium generale omnem carnem.

Occurrit & alius sensus, si traducamus dispersionem in bonum; dispersio siquidem malorum, vel à malis bona est, sicut & defectio & separatio. Similiter invenimus à Sanctis nominatam aliquando superbiam *sanctam*; quæ scilicet nobilitatis suæ conscia nescit prostitui, vel calcari, nescit nisi summis jungi. *Ponam te in superbiam sæculorum*, ait Dominus de Jerusalem nova. Isaï. LX. 15. Assumat utinam mens nostri cordis hanc superbiam, ut nulli dignetur intendere, nulli jungi, nulli inhærere, nisi uni soli quod est necessarium, optimum, æternum & summum; qualiter *elegit Maria partem optimam*, Luc. X. 42. qualiter exultans Propheta dicebat: *Defecit cor meum, & caro mea; pars mea Deus in æternum.* Ps. LXXII. 26. O verè sancta, & desideranda superbia, quæ unicum bonum suum possidere vult excellenter sine arrogantia, & vana gloria, singulariter sine invidia, imperturbabiliter sine ira, infatigabiliter sine acedia, indesinenter sine avaritia, delectabiliter sine luxuria & gula, honorabiliter sine hypocrisi ficta. Dispergat oro, potentia divinæ miserationis universas alteritates; omnes concupiscentias, omnes sollicitudines & phantasias à mente cordis nostri, ut libera mens apponi dispersione glorietur exultans: *Mihi autem adhærere Deo bonum est.* Ps. LXXII. 28. O felix dispersio, quæ summam congregationem operatur, prout loquitur divinus Dionysius, quod unifica virtus divinorum luminum restituit, & replet, & convertit nos ad congregantis Patris unitatem, & simplificam deitatem. Cui concinens Vates regius: *Ædificans*, inquit, *Jerusalem Dominus, dispersiones Israël congregabit.* Ps. CXLVI. 2. Hanc dispersionem meretur sancta superbia, quatenùs purgetur, & illuminetur, & perficiatur in unico optimo mens cordis pura, & deiformis.

Hæc autem non habetur perfecto complemento, præterquàm in gloria, participativè verò per gratiam, plus aut minus in via, secundùm distributionem sancti Spiritus; maximè per Theologiam mysticam, prout aperient sequentia, quantùm concesserit Spiritus bonus, quem dat Pater cœlestis *petentibus se.* Luc. XI. 13.

Incideret hîc locus de divisione *spiritus, & animæ*, Hebr. IV. 12. *compagumque, & medullarum*, & discretione *cogitationum & intentionum cordis* per potentiam Verbi, quod est brachium Patris æterni. Qua divisione secundùm Doctores mysticos nulla mirabilior, nulla potentior. Sed ad faciliora revertamur, ut cœpimus, eis contenti, quæ Tractatu dramatico secundo notavimus.

A Prætactum est quòd in corde rationalis creaturæ reperitur triplex habitaculum, undè nominari potest *cordis triclinium.* Spiritus verò quasi præsidens jure dicitur Architriclinus, de quo per Tropologiam signatum est in nuptiis, dùm in Cana Galileæ Christus aquam convertit in vinum.

Procedemus autem ordine magis narrativo, quàm demonstrativo, vel probativo, supponentes dicta Doctorum cum suis declarationibus Metaphysicalibus, & Theologicis usquequaque, multiplicique ratione fulcitis, quos insecuti composuimus pridem Opusculum *De Theologia mystica*, partitum in duos Tractatus, secundùm traditionem speculativæ primò, post practicæ, per duodecim industrias. Contentetur obsecro, quisquis lector accesserit, si non mox pariter omnia numeraverimus quæ faciunt ad decorem & ornatum, dispositionemque, mirabili varietate descriptam ex Libris tàm naturæ, quàm Scripturæ; quia B fortè dicetur altero loco. Suffecerit hîc, & nunc sensibilis descriptio, quemadmodùm per corporalia spiritualia figurantur, eò quòd omnis nostra cognitio incipit à sensu pro statu præsentis miseriæ. Propterea interior homo nominat exteriorem, quod est *unanimis, dux suus, & notus suus.* Ps. LIV. 14. Proponetur una descriptio, non ut in ea sistatur, sed ut manuductio quædam pro rudibus, & idiotis, ad divina quomodolibet capescenda.

Juxtà quod ità Gregorius exorditur *in Homilia quadam de thesauro, & pretiosa margarita*: *Regnum cœlorum idcircò terrenis rebus simile dicitur, ut ex his quæ animus novit, surgat ad incognita, & per hæc quæ scit nota diligere, discat & incognita amare.*

Assignabimus igitur humano cordi tanquàm loco C grandi, & spatioso, tria cenacula, supremum, medium, & infimum. Primum nominabimus cenaculum mentis; medium verò cenaculum rationis. Tertium erit & infimum, animæ cenaculo deputatum. Nolumus tamen, ut statim arbitretur inspector, hæc idcircò depingi, quòd ità sint; sed ut faciliùs accipiat figurata, dum incipit, sed non sistat in figuris. Sic per mysticos intellectus arca Noë litteralis, sic Arca fœderis, habens instar illius spiritualis quæ monstrata est in monte, sic triclinium Samuëlis per typum, sic triclinium feminarum in Ester, sic universaliter (ut ad unum dicamus) omnes parabolicæ locutiones significatum accipiunt. Sic prætereà coram oculis positum cordis triclinium, in quo mens obtinet summum locum, de quo seorsum consequenter propriæ considerationes annectuntur, quòd rariùs ser- D mo invenitur de mente præcisus. Ratio ponitur in medio, anima stat in imo. Spiritus noster tanquàm Architriclinus præsidet toti triclinio, nunc ab arce mentis dilabens ad ultimum animæ cenaculum pro administratione sensuum; nunc stat in cenaculo rationis ad investigationem Philosophicæ cujuslibet disciplinæ. Porrò si quis aspectu primo despexerit, aut abjecerit hanc nostram speculationem, & tanquàm communis vulgata vilescat, quasi nihil afferat novarum sententiarum præter verba, vel figuras; accipiat pro responso primo, quòd ideò non est abjicienda, quia consonas habet, & priscas Doctorum sententias, sicut & ipsi secum veniunt. Deindè fastidium tollitur, dum eadem sententia variè describitur. Undè fundatur color Rhetoricus *Expolitio* nominatus. Denique nemo cogit insistere huic speculationi, præsertim cum neglectu aliorum; imò (si non fallor) proderit ad omnium similium faciliores intellectus,

præcipuè si conditio primi cenaculi, quo mens residet velut in aureo Salomonis reclinatorio, fuerit plenè nota. Caveatque sibi maledictum illud sibi dici: *Dispersit superbos mente cordis sui*. Luc. I. 51. Quibus ita præordinatis, subjungamus triclinium cordis. Architriclinus dicitur *corculus*, id est, *cordis cultor*, & cordatus dici potest spiritus, scilicet rationalis, quamvis sit unus in essentia, triplex tamen in potentia; imò multipliciter triplex in viribus, & efficacia. Triclinium fuit Maria, quam Ecclesia sic salutat:

A

Salve Mater pietatis
Et totius Trinitatis
Nobile triclinium,
Verbi tamen incarnati
Speciale majestati,
Preparas hospitium.

Primum spectat ad mentem, alterum ad carnem, ex qua *Verbum caro factum est*, Joan. I. 14. triplex in natura, unus in persona. Triclinium triplicatum reperitur in cœlesti Hierarchia. Triplex insuper actus hierarchicus, *Purgare, Illuminare & Perficere*. Materiam hanc supponimus latissimè per Doctores prosecutam. Hoc primùm notetur, quod in omni creatura rationali, & justa, præsertim in homine, triplex hæc triplicata Hierarchia reperitur, secundùm triplicem vim, memorativam scilicet & perceptivam, & affectivam; primò in mente, secundò in ratione, tertiò in anima, tripliciter in qualibet sigillatim. Hæc est amplissima speculatio ex hierarchico Dionysii Tractatu *Decimo Capite*. Triclinium multipliciter triplex conformiter ad cœlestem reperitur in Ecclesiastica Hierarchia; sic similiter & in singulari juxtà triplicem in quolibet statu coordinationem consideret speculator. Triclinium habet magnus mundus sub Deo; quia quædam sunt entia purè spiritualia, quædam purè corporalia, quædam ex corpore & spiritu condita. Declaratio supponitur.

B

Triclinium habet minor mundus in habitaculo cordis, scilicet prout superiùs figuratur. Hæc pars magis proposito congruit; ad cujus elucidationem, & dilatationem, non est necesse simplices inducere subtiliter; sufficiat eis pro devotione capescenda, quoniam sunt creaturæ rationales ad beatitudinis impassibilitatem ordinatæ, quas necesse est intendere quandoque regimini corporis morali, quandoque erudiendæ rationi, sæpè & primò divinæ dilectioni pro impletione suorum Præceptorum. Intentio prima concernit naturam, secunda industriam, tertia puram gratiam. Triclinium minoris mundi perfecta distinctione cognoscere, spectat ad Philosophiæ, & Theologiæ Professores, si voluerint naturam, proprietatemque contemplationis agnoscere, & illud implere Græcum oraculum: Γνῶθι σε αυτον, id est. *Nosce te ipsum*. Si prætereà voluerit sapienter discernere, quemadmodùm Theologia activa spectat ad infimum, speculativa ad medium, mystica ad supremum cordis nostri. In infimo sunt adolescentulæ, in medio concubinæ, & Reginæ, in tertio unica est perfecta cum dilecto. Triclinium cordis includitur in Præcepto dilectionis. Deut. VI. 5. *Diliges Dominum Deum tuum; ex tota mente tua*; ecce supremum. *Ex toto intellectu*, ut ponitur in Luca c. X. 27, & hæc est ratio; ecce secundum. *Ex tota anima tua*; ecce tertium. *Ex toto corde*, ecce simul totum. Hìc tamen attende, quòd omnia vocabula rationali creaturæ, ut rationalis est, atrributa, sæpè permixtim accipiuntur unum pro altero, & singulum ipsorum pro singulis: quæ multiplicitas utendi causat frequenter confusionem in doctrinali disciplina, vel in studiosa meditatione, nisi proprietas nominum (quo sumitur apud Doctores) annotetur. Triclinium eleganter exposuit, & distinxit, venerabilis Richardus, & antè eum Hugo, fundantes se in Augustino præcipuè. Boëtius quoque in suo Libro *De consolatione*: *quarto & quinto*. Et post istos Dominus Bonaventura, tam in Lectura *Secundi Sententiarum*, quàm *in suo Breviloquio* sub compendio. Denique mirabiliùs *in suo Itinerario mentis in Deum*. Sed & Autor Libri *De spiritu & anima*, qui (se judice) fuit tantummodò compilator ex aliis, multa notavit digna. Omnes postremò, qui de anima rationali, & viribus ejus Philosophicè aut Theologicè tractaverunt, illustrant triclinii nostri notitiam, ita tamen quòd Theologica traditio præferatur. Dicitur hoc propter Avicennam, & Averroëm, & Platonicos, & alios, quorum recitator fuit Albertus *in suo de anima*, *& de intellectu*, *& intelligibili*, discrepantes in multis à Fidei pietate. Scrutetur illud Apostoli: *Omnia tentate quod bonum est tenete*. I Thess. V. 21. Triclinium cordis convenienter assignatum est secundùm triplex habitaculum, seu cenaculum, sub appropriatione nominum istorum, *Mens, Ratio, Anima*, quibus præponitur velut Architriclinus ipse spiritus rationalis. Sponsus autem potest nominari *Animus*. Uxor verò dicetur *Affectus vel Affectio*, & hæc multiplex, signanter triplex. Undè nominari potest noster animus nunc animalis, si ex utero animalis affectus gignit prolem; nunc rationalis, si ex utero rationalis affectionis gignit sobolem; nunc spiritualis, si fœtus ex multis affectionibus procedat, Spiritusancto superveniente, atque sui roris intima aspersione mentem fecundante. Triclinium cordis quandoque reducitur ad binarium, & senarium; quandoque ad septenarium protenditur. Famosa Apostoli distinctio de homine veteri, & novo, interiori scilicet & exteriori: dat interiori quicquid spectat ad divina; dat exteriori quicquid ad vitia, & ad brutales spectat affectus. Primum vocat spiritualem hominem, alterum animalem: ubi nominibus aliter utitur quàm habeat distinctio nostri triclinii, sed sententia faciliter consonat; sicut ista quæ septenario dilatatur. Triclinium cordis habuit Deus, & proximus noster Jesus Christus, secundùm humanitatem, quòd fuit in eo mens beata, ratio prompta, anima mœsta cum carne infirma. Significavit hoc triclinium Hugo sub metaphora triplicis oculi scilicet carnis, rationis, & mentis, seu contemplationis. Significavit hoc ipsum Richardus sub typo triplicis conjugii ipsius Jacob. Unum cum ancillis fuit Bala, & Zelpha, alterum cum liberis Rachel, & Lia. Tertium (quod satis dat intelligi) cum divina sapientia, de qua Salomon cecinit: *Mulierem fortem quis inveniet?* Prov. XXXI. 10. Hæc utique est sapientia *Mater pulchræ dilectionis*. Hæc non ex virili semine, sed mystico spiramine Virgo concipit & parit Dei Filium, quoniam spiritus rationalis per Jacob figuratus, non sufficit ad hunc partum in utero mentis, sicut nec Maria Virgo fecundabatur à Joseph sponso suo, qui non dominatur, sed obsequi debet Dominæ sponsæ suæ, quàm fecundat Spiritus Jesu Christi, qui Dominus simul, & Pater est, & sponsus, & filius, in hoc partu.

C

Porrò de mente, quæ superiora cordis tenet, principaliter est propter verba literæ, simul cum mysterio, pertractandum. Hæc est velut in arce, ad quam invitat apud Salomonem Sapientia & apud Boëtium Philosophia, quibus obedientes sancti, & elevati viri, conscendebant in excelsa. Elias, Elisæus, Daniel, Petrus, Sara, Judith: Esther quoque rogatura Assuerum, venit per ordinem ad tertium ostium. Christus demùm in monte transfiguratus est. Jesus in cenaculo grandi strato montis Sion cibavit Apostolos corpore suo, quibus & præbuit se videndum post Resurrectionem, & Spiritus sancti cœlitus missi virtute roboravit, docuit, & succendit, colligens illic, & uniens humiles *mente cordis sui*.

D

SEQUUNTUR DE MENTE,

Veritates Duodecim.

CONTINUETUR ergò de mente expositionis collectio, repetendo primitùs, quòd mens ab eminentia nominatur, & in supremo cordis triclinio colloca-

locatur, quia proprium habet officium spiritualibus intendere, non qualibuscunque; quia ratio communiter circa sui cognitionem, & spiritualium occupatur; sed mens vacat soli Deo. Hoc jam præmisimus; in hoc quid nominis convenimus, adeò quòd, si vacet mens sibi, jam non sortitur nomen mentis, pro quanto vacat alteri, quàm Deo.

Ipsam verò constat non esse Deum. Convenissent in hoc quid nominis etiam Philosophi summi, licèt à modo ponendi discrepassent. Mens sicut à solo Deo creatur in natura, & in essentia; sic à solo Deo formatur, & illuminatur, tanquàm imago, & similitudo sua. Hæc jam consideratio discrepat à traditionibus Philosophorum, qui posuerunt animam rationalem secundùm mentem proximè formari ab intelligentia ultima, cum ceteris erroribus notatis in tenore Articulorum Parisiis damnatorum, de quibus non est hìc insistendum per singula. Sufficiat interim, positiones Fidei simpliciter supponere, non probare.

Mens comparatur ad Deum sub triplici habitudine. Primò, sicut ad principium productivum. Secundò, sicut ad objectum motivum. Tertiò, sicut ad donum sanctificativum. Primum habet commune cum quolibet ente: Undè reperitur in mente modus, species, & ordo; rursùs, unitas, veritas, bonitas; denique mensura, numerus, pondus. Etenim consistit in re qualibet, quantùmcunque modicum habeat entitatis, & in accidentibus, & in materia prima vestigium Trinitatis.

Mens cùm comparatur ad Deum sicut ad objectum motivum, sortitur imaginem Trinitatis in natura sua, ubicunque, & qualitercunque fuerit collocata. Ratio, quia capax Dei est, ut eum recolat, intelligat, & dirigat. Nec potest aboleri triplex hæc potentia, mente ipsa stante. Undè nec in dæmonibus lux harum potentiarum, seu virium, seu aptitudo naturalium extinguitur, quin in se lux existat, prout esset sol in luce sua, etiamsi nihil extrà se actualiter illustraret.

Mens comparata ad Deum sicut ad objectum motivum, est nobilior, & expressior similitudo Dei naturalis, quàm si consideretur primo modo tanquam vestigium. Ratio, quia imago propter majorem expressionem est nedum medium deducens à posteriori tanquàm à signo causato ad causæ suæ notitiam; sed habet in se formaliter, saltem in actu primo, cognitionem & dilectionem suæ causæ primæ. Rectè eodem modo quo discipulus cognoscit artem magistri objectivè in aliis; sed formaliter eam, aut saltem virtualiter, in se capit; & hæc est propria distinctio imaginis à vestigio.

Mens comparata ad Deum sicut ad donum sanctificativum, sortitur nomen similitudinis Dei; quia per hunc modum particeps ejus esse potest, & hoc plùs, aut minùs, secundùm exuberantiam gratiæ gratum facientis, cum tribus Theologicis virtutibus in via, aut tribus dotibus, aut actibus in gloria. Ratio, quia gratia gratum faciens una est in radice & essentia, & triplex in habitibus fundatis & formatis in ea, & ab ea, quorum ipsa est radix, & forma, & finis, proportionabiliter ad essentiam divinam, unam in trinitate, & trinam in unitate.

Utrùm verò gratia sit priùs subjectivè in essentia animæ, quàm in potentiis? Videtur quòd in essentia, sicut essentia est prior, & potentior quàm potentiæ, quia radicantur, & fluunt ab ea. Sed neque gratia immediatè elicit actus potentiarum, sed imperat illos, & virtutes eliciunt, scilicet, Fides, Spes, & Charitas; aut potentiæ, mediantibus his habitibus, qui sunt Fides in rationali, Spes in irascibili, Charitas in concupiscibili.

Mens in parvulis baptizatis censenda est vera imago & similitudo Trinitatis. Ecce nunc incipimus investigationem theoricæ Christianorum, quam nullus sapientium, & prudentium mundi cepit. Ad cujus cognitionem non sunt necessariæ inquisitiones Philosophicæ vel Metaphysicales, nec Mathematicæ, sed sufficit gratia cum Spe, & Fide, per dilectionem operante. Quemadmodùm sub compendio divinus Augustinus, quòd *Fide, Spe, & Charitate, colitur Deus.* Undè deduxit contra Platonicos Plotinum, Porphyrium, Hermetem, Apuleium, & similes, longo processu, *in suo De Civ. Dei: & in De vera Religione*: Quòd solus Christus dederat modum generalem redeundi mentes in Deum, purgando, illuminando, & perficiendo, neque oportebat theletas aut theorgias magicorum, vel idolatrarum induci, sed respui. Sufficiebat denique illud impleri, quod hortabatur Ecclesia: *Sursùm corda.*

Mens parvulorum baptizatorum, & generaliter omnium Christianorum quantùmcunque simplicium, si sint in gratia, censenda est soli Deo tanquàm sponso vero, & soli suaviter inhærere, per influxum formalem gratiæ gratum facientis. Ratio, quia acceptatur, quamvis non semper exeat gratia in actum, secundùm exemplum in qualitatibus materialibus, albedine, nigredine, & calore, quia forma communicat actum suum primum, quamdiu manet in subjecto. Sic enim homo dicitur rationalis, & vivens, à mente sua, etiam dum homo dormit, dum actu nihil intelligit. Sunt autem influxus formales ipsius gratiæ tres principaliter, quos appellat hierarchicos Dionysius, *purgare, illuminare, perficere*, appropriatè ad vigorem virtutis in mente, ad fulgorem veritatis, & ad ardorem, vel amorem, charitatis; quos omnes influxus ipsa complectitur quietudo fruitionis, quæ est *Pax exuperans omnem sensum*, Philip. IV. 7. & in qua effectus principalis stat Theologiæ mysticæ, qui ideò dicitur amens, id est, sine mente; & irrationalis, id est, sine ratione; & stulta, id est sine consueto ordine cognoscendi, prout infrà notabitur.

Mens parvulorum baptizatorum (de quibus minus videtur, quia nondùm habent usum liberi arbitrii) censenda est naturaliter, & supernaturaliter, liberè Deo frui, quamvis non libertate, ut est arbitrans, sive deliberans; propterea nondum dicuntur actu mereri, vel agere virtuosè; sed complacenter, & pulchrè, cùm, decore virtutum, copulantur ipsi Deo sponso suo. Ratio est, quia imago suæ mentis ad sui reformata est honorem principii, secundùm memoriam intelligentiam, & voluntatem.

Mens omnibus hominibus est æqualis libertatis quoad essentiam, & actum primum; sed non quoad actum secundum, propter impedimenta, vel adjutoria, modò istis, modò illis advenientia. Caderet hic sermo de triplici libertate, scilicet, à coactione, à peccato, & à servitute. Undè est præterea quòd libertas arbitrii non potest cogi, nec ab hominibus, nec à Deo, nec à corpore proprio, cùm experiamur ipsam libertatem totaliter frequentiùs impediri quoad actum suum. Sed aliud est cogi, aliud impediri, vel deturbari, prout Sancti docent.

Mens primo modo priùs descripta nedum eminet in cordis triclinio suprà rationem superiorem, sed locanda videtur, suprà synderesim, & conscientiam. Ratio, quia portio, sive ratio superior, ut talis est, intendere potest aliis sub Deo, quæ sunt spiritualia, & intelligibilia, ut sunt Angeli & Sancti. Porrò synderesis est naturale judicatorium, vel inclinatio, sicut alii loquuntur. Sed hoc judicatorium generaliter attenditur ad verum in universali, & inclinatio ad bonum similiter in universali.

Mens autem solum respicit Deum, & inclinatur ad ipsum unum, verum, bonum, æternum, solum & summum. Habet igitur objectum prius, & principalius ipsa mens, quàm ratio superior, aut synderesis. Perpendit hoc dùm procedit ad actum secundum, tàm secundùm potentias suas, & vires, quàm secundùm habitus, quibus ipsa formatur, & decoratur. Mens non habet intellectum agentem, vel potentialem, quasi potentias distinctas

stinctas essentialiter ab invicem, vel à seipsa, sicut multi Philosophantium locuti sunt, quos non oportet imitari; quia ponebant aut unitatem mentis in omnibus, aut ipsam non esse corporis formam, nec de novo creatam, sed perpetuam; nec ad gratiam, & gloriam, à Deo solo sublimari, cum erroribus hujusmodi, contrà nostræ Fidei pietatem. Caderet hîc exquisitior sermo, qua ratione dicitur mens simul esse agens, & patiens; mota, & movens. Sed hæc in spiritibus, & à materia separatis reperitur libertas, cum seipsam movet, dum se reflectit super se, & super actus suos.

Transeamus ad præsens conquisitiones hujusmodi speculativas, & Metaphysicales: & ad modos, & ad causas undè mens dispergitur revertamur, quatenùs ejus unitio, & simplificatio plùs nota sit, ne incurratur verbum hoc improperii: *Dispersit superbos mente cordis sui.* Luc. I. 51.

Dispersio mentis dedit occasionem impositoribus nominum, quos necesse fuit sapienter attentos esse circa rerum proprietates, ut mens à *mene* diceretur. Est autem *mene* idem, quòd luna, vel defectus.

Mens autem præsertim stulti (secundùm Sapientis verbum) *ut luna mutatur.* Eccli. XXVII. 12. Lunatica quippe est, quam spiritus immundus mittit nunc in ignem cupiditatis malè inflammantem, nunc in aquam tumoris malè suffocantem, nunc elidit in terram cogitationum noxiarum de terrenis, & volutatur & clamat, & stridet, & spumat, & arescit, & discerpitur per varia, vix tandem redit ad se per lucidum intervallum, ut Deum noscat, & se, & hoc ab infantia. O quam sæpè descendit nostra mens de Jerusalem panis in Jericho lunaris mutationis. O quotiens incidit in latrones! Sed locus est hîc & nunc doctrinæ, & non quærelæ.

Dispersio mentis causam habet duplicem in genere. Quædam vitiosa est, altera non vitiosa. Vitiosarum quædam est ex originali culpa, quædam ex veniali, quædam ex mortali. Sunt autem causæ aliæ non vitiosæ, sed naturales quemadmodùm est necessitas somni; quamvis aliquorum videatur opinio sentire, quòd pro statu naturæ institutæ mens non fuisset à somno depressa, nec etiam in pueris, quin actus semper meminisset, intellexisset, & dilexisset Deum. Et hoc privilegium trahere volunt ad beatam Virginem, immò ad Joannem Baptistam, etiam ex utero, sicut non est dubium, quin Christus viator semper dicere poterat: *Ego dormio, & cor meum vigilat.* Cant. V. 2. Quippè beatus erat secundùm mentem; non sic Joannes, & Maria.

Stemus hìc, & in aliis cum traditione communi, quòd in istis etiam quandoque mens cessabat ab actibus suis, & causis naturalibus, & constat sine peccato. Dispersio mentis pro statu naturæ lapsæ) de qua principaliter erit sermo) nunquam intelligitur fieri quoad actum suum primum. Hoc jam tactum est; quià sicut anima rationalis est perpetua, postquam creata est, sive sit in corpore, sive extrà corpus: lux est quædam in se nata lucidum reddere in actu secundo subjectum dispositum, ut corpus, vel seipsum, si non aliquis intervenerit obex. Undè & naturalia in dæmonibus, secundùm Dionysium, splendida remanserunt. Vocatur autem actus secundus ipsa operatio elicita, & immanens, vel imperata, & transiens.

Dispersio mentis quoad actum secundum, provenit quandoque negativè, quandoque privativè. Negativè siquidem, dum non sinitur exire in actum sine culpa sua; privativè verò cum culpa sua. Exemplum primi, in dormientibus, infantibus, & fatuis naturaliter. Exemplum secundi, in ebriis, & philocaptis, & aliis, quos excæcat sua malitia.

Dispersio mentis habetur virtuosè, dum spiritus propter actus virtutum in activa pro tunc impeditur cogitare de Deo solo, & manere in arce sua. Certum est autem quòd omnes virtutes consonant quoad habitus suos, nec se impediunt: actus verò sæpe mutuò se non compatiuntur. Quis nesciat, quòd actus vitæ activæ suspendunt actus vitæ contemplativæ, & è contra? Non enim simul est, vacare actionibus extrinsecis & intrinsecis speculationibus. Si autem quæratur, utrum semper oporteat agere id quod melius est in se: clara est responsio, quòd non; alioquin quilibet obligaretur ad opera supererogationis: nam virtus, & ars terminos suos habent, & certos.

Sufficit igitur pro regula ad salutem, quòd fiant actus qui tunc jacent sub Præcepto operantis, quantumcumque quis videatur idoneus ad alia, & præditus talento multiplici ad supererogandum; quæ regula tollit scrupulos super distributione talenti accepti, quos frequenter inducit fervor indiscretus, & zelus non secundùm scientiam, proveniens ex radice superbiæ, vel vanitatis, vel certè à dæmonio meridiano, *cujus oculi* sunt *sicut palpebræ diluculi*, & qui per arrogantiam *fervescere facit sicut ollam profundum maris*, cui cor stultorum comparatur, & *ponit quasi cum unguenta bulliunt*, Job. XLI. 9. 22. hoc est, cùm de vitiis virtutes effingit.

Dispersio mentis quoad habitum gratiæ gratum facientis, nunquàm provenit absque peccato mortali; sed actus ejusdem gratiæ potest sine culpa mortali vel veniali frequenter interrumpi. Hæc pars sequitur ex præcedenti. Unde pro faciliori notitia omnium quæ tractamus, possumus per distinctionem dicere, quòd mens in homine, sicut anima rationalis, potest considerari dupliciter. Uno modo secundùm esse suum; alio modo secundùm benè esse Si primò modo, sic est incorporalis, & immaterialis naturaliter. Si secundò modo, sic recipit varietates plurimas; & hoc dupliciter in genere, quia vel constituitur secundùm benè esse habituale suum solum, vel secundùm esse actuale. Si secundùm esse habituale; sic est dupliciter, vel secundùm habitus purè supernaturaliter infusos, vel secundùm habitus naturaliter per assuefactionem acquisitos. Talis est distinctio de benè esse actuali; quia vel procedit illud ex habitu supernaturali, vel supernaturaliter, vel solùm naturaliter.

Fierent subindè multæ distinctiones de comparatione mentis, aut animæ rationalis, quoad benè esse vel quoad esse, secundùm quid, quod est additum sub uno esse. Et secundùm istos respectus haberetur notitia, cur anima tot nominibus appellatur, cùm sit essentia simplex, & una, ut quòd dicitur spiritus, mens, ratio, anima; dicitur portio superior, & inferior; dicitur intellectus speculativus, & practicus; dicitur simplex, & compositus, aut discursivus; dicitur formalis, & actualis vel adeptus; dicitur agens, ut possibilis; dicitur inventivus, & judicativus; dicitur liberum simpliciter & liberum arbitrium; dicitur synderesis & conscientia; dicitur naturaliter agens; dicitur rationalis concupiscibilis; dicitur tandem principaliter spiritus cognitivus; dicitur mens collecta, & unita in humilibus devotis; dicitur dispersa in superbis mente cordis sui.

Veritates octo diximus de dispersione mentis. De collectione videamus, simul & devotione. Collectio mentis ad Deum potest acquiri quasi via triplici in genere. Una est, per devotionem simplicem; altera per Philosophicam investigationem, & intelligentiam; tertia per Theologiam, quæ complectitur intelligentiam, & devotionem simul, si plena sit. Nunc de prima principalior est intentio ad confusionem superborum *mente cordis sui.*

Describitur autem devotio secundùm Doctores, nominatim secundùm Hugonem in suo *De oratione. Devotio est elevatio mentis in Deum per pium, & humilem affectum, Fide, Spe, & Charitate subnixum.* Nihil hac descriptione verius, nihil luci-

lucidius, nihil proposito nostro simplicium documento accomodatius tradi potuerat.

Porrò de mentis devotione non siluit Scriptura, *Exod.* xxxv.21. loquens de offerentibus *mente promptissima, & devotissima.* Mens devota est in incipientibus, devotior in proficientibus, devotissima in perfectis. Collectio mentis per devotionem, nihil aliud est, quàm elevatio. Non enim potest mentis elevatio fieri ad Deum per pium, & humilem affectum, quin colligatur ad unitatem. In qua unione tradit divinus Dionysius mysterium consistere Theosophiæ Christianorum. Undè præterea sumitur distinctio spiritualis amoris à carnali, quia primus unit, alter spargit. Et quia talis unio non attingitur absque amore spirituali extasim faciente, tradiderunt expositores sui, quòd appellat Theologiam mysticam, experimentativum, vel gustativum amorem. De quo dicit unus inter cæteros, quòd amor hujusmodi causabatur sine cognitione prævia vel comite. Quod an verum sit, & quomodò potest accipi tactum est alibi, sub duodecim considerationibus: & hìc superaddentur aliqua. Certissimum quidem est quòd amor omnis cognitionem præsupponit unam, aut alteram.

Habemus ecce tria principaliter in descriptione devotionis. Primò: quòd *est elevatio mentis in Deum.* Secundò: quòd hæc elevatio *fit per pium & humilem affectum.* Tertiò: quòd hujusmodi affectus debet esse *Fide, Spe & Charitate subnixus seu formatus.* Possunt hìc explicari quatuor causæ devotionis, finalis, materialis, efficiens & formalis.

Posset insuper aperiri, quid intelligimus per elevationem mentis in Deum, quia non fit hìc sermo de elevatione locali, cùm Deus sit ubique, & semper, intimior menti, quàm mens sibiipsi. Sed intelligimus de elevatione spirituali, non secundùm esse mentis, sed secundùm benè esse habituale, & actuale, per affectum scilicet pium, & humilem, qui quandoque stat in habitu solo, quandoque procedit ad actum, quemadmodùm Fidem, Spem, & Charitatem, nunc pro habitibus, nunc pro actibus accipimus.

Accipientes autem pro actibus convenienter imprimìs coarctamus sermonem ad tria hæc vocabula *affectus, pius, & humilis,* ita ut abbreviando dicere possemus, quòd devotio est *affectus pius & humilis.* Quisquis ergò plenè cognoverit quid est *affectus pius & humilis,* sciet utique quid est devotio.

Et quoniam *finis legis est dilectio* 1. Tim. 1. 5. secundùm Apostolum, conformiter ad Christum testificantem, *in duobus mandatis dilectionis tota Lex pendet & Prophetæ.* Matth. xxii. 40. Fuit opinio celebris, quod Theologia Christianorum magis est affectiva propriè, quàm speculativa, vel practica. Non enim data est Lex Christiana, ut hìc intelligamus Deum, sed ut captivemus *omnem intellectum in obsequium Christi.* 2. Cor. x. 5. Valet hæc consideratio pro simplicibus Christianis, & militat adversùs superbos mente cordis sui, qui nihil credere volunt, nisi priùs intelligant, quales erant Philosophi, quos damnant Parisienses Articuli de errore quasi per omnia, specialiter dum dicebant, quòd nihil scit qui Philosophiæ non studuit; quòd insuper non est alia felicitas hominum, quàm studere Philosophiæ, & quòd non est curandum de Fide. Procedit rursùs hæc consideratio contrà superbos, solo nomine, & vanitate Theologos, qui student solùm ut sciant, vel sciantur; nihil verò trajiciant ad affectum, nihil ad mores, & virtutes. Et cum dicit etiam Gentilis Philosophus: *Inquirimus quid sit virtus, non ut sciamus, sed ut boni efficiamur.*

Cognovimus proh dolor, aliquos, quibus omnis doctrina miscens cum speculativa pietatem Fidei ad effectum reddebatur gravis, molesta, nauseans, & onerosa, ita ut Doctores devotos deriderent ut idiotas, & vetulas, quales sunt apud tales Gregorius, Bernardus; immò damnata arrogantia, & amentia! Augustinus & Dominus Bonaventura, cum similibus. Est, inquiunt, doctrina eorum ad prædicationem, & devotionem, quasi stare nequeant pariter devotio, & eruditio. Siquidem verum est, quòd repugnant scientia inflans, & Charitas ædificans, quia *execrabilis est superbo humilitas.* Eccli. xiii. 24. Sed est scientia, quæ non inflat, sapientia scilicet *quæ desursum est, pudica, suadibilis, pacifica,* Jacob. iii. 17. quæ erudiens intellectum, simul per devotionem informat & inflammat, & pascit affectum, favus scilicet cum

A melle, oleum cum igne, utile cum dulci. Devotio nihil habens de Philosophia, vel Theologia scholastica speculativa, sufficit ad salutem; sufficit insuper ad collectionem unitivam mentis cum Deo per supermentales excessus. Philosophia verò & Theologia, sine devotione dispergunt superbos mente cordis sui, depriment, & avertunt, ut se misceant quæstionibus infinitis. Ratio brevis in promptu est, quia *Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.* Jacob. iv. 6. *Declaratio sermonum tuorum illuminat* (ait Psalmista) *& intellectum dat parvulis.* Ps. cxviii. 130.

Consideremus proprietatem devotionis, ut consequenter appareat quales apti sunt ad devotionem; illi nimirùm, quibus est suavitas in affectu, pietas in intellectu, humilitas in affectu simul & in intellectu. Est itaque devotio *affectus pius & humilis. Quid est autem affectus, nisi spontanea quædam, & suavis inclinatio,* ait

B Hugo. Porrò contrariatur affectus suavitati, mentis duritia, quæ compunctionem non molitur de qua Sapiens: *Qui autem mentis est duræ, corruet in malum.* Prov. xxviii. 14. Et iterùm: *Cor durum malè habebit in novissimo.* Eccl. iii. 27. Contrariatur pietati Fidei mentis insipientia, de qua Psalmista. *Dixit insipiens in corde suo, non est Deus.* Ps. lii. 1. Et alibi: *Illuminans tu mirabiliter a montibus æternis, turbati sunt omnes insipientes corde.* Ps. lxxv. 5. *Prædicamus Christum* (ait Apostolus) *Græcis quidem stultitiam.* 1. Cor. 1. 23. Contrariatur humilitati, Spei, mentis arrogantia, quæ præsumit de meritis, vel desperat de præmiis. Hic est vir, *qui non posuit Deum adjutorem suum, sed prævaluit in vanitate sua.* Et rursùm: *Manus* enim *nostra excelsa, & non Dominus fecit hæc omnia.* Deut. xxxii. 27. Et illud de Judæis apud Prophetam: *Desperavimus:* Jerem. xviii. 12.

C Sciverit igitur omnis homo, qui noverit comprehendi sub hoc maledicto, *dispersit superbos mente cordis sui,* quòd ad mentis collectionem unitivam necessaria est devotio quam descripsimus, quæ est *elevatio mentis in Deum per pium & humilem affectum, Fide, Spe, & Charitate subnixum.*

Propterea quemcunque videris carentem istis, dic, quòd dispersus est mente cordis sui, quantumcunque se Philosophum, vel Scholasticum Theologum esse jactet. Dic illud Job de tali: *Si ascenderit in cœlum superbia ejus, & caput ejus nubes tetigerit; quasi sterquilinium in fine perdetur; & dicent qui eum viderant: ubi est? Quasi somnium avolans non invenietur, & transiet quasi visio nocturna.* Job. xx. 6. 7. 8. Dic quod est sal infatuatum, ejiciendum, & conculcandum. Secùs verò, si quem agnoveris in affectu suavem, pium, & humilem; si ad Deum cum simplicitate Fidei, Spei, & Charitatis elevatum, quamvis iste sit sine literis, sine Philosophia

D sine Theologia; talis utique collectus, & unitus est mente cordis sui. Quid igitur? Vana est Philosophia? Inutilis est Theologia? Vana prorsùs, inutilis, & noxia habenti, si non comes affuerit devotio, quæ pius est & humilis affectus; qua comite poterit ad intelligentias plurimas evehi, quas non habebit de lege communi simplex Christianus.

Poterit insuper talis esse utilis in doctrina, quâ Fides saluberrima gignitur, nutritur, defenditur, roboratur. *Utilis* præterea, sicut dicit Apostolus, *ad arguendum.* 2. Timoth. iii. 16. Proinde devotio sola non sufficit ad explicationem sui

sui mentibus alienis insinuandam, cùm amplius in experimentali sensu, vel affectu, quàm in ratiocinativo intellectu consistant. Sunt idcircò malè devoti simplices illi, qui juxtà suas affectiones tradere satagunt aliis regulas, & Leges ex Scripturis sacris. Hinc fatuæ revelationes, hinc superstitiosæ affectiones prodierunt. Sicut è converso Philosophi, & Theologi devotione carentes, sinistras de devotionis mysterio derisiones intulerunt. A

Rursùs: ita se habent affectus, pietas, & humilitas in Deum, ut nequeat una veraciter sine altera inveniri: nusquàm enim pietas Fidei ritè stabilitur sine affectione humili, nec humilitas Spei, & suavitas Charitatis, sine Fidei solidæ pietate. Quo factum est aliquando, ut dolere, pœnitereque se dicerent nonnulli litteratorum, quòd non in simplicitate parentum, scilicet laïcorum permansissent. Fides itaque donum Dei est, ne quis glorietur. Pax insuper in credendo precabatur ab Apostolo suis: *Deus*, inquit, *Spei repleat vos omni gaudio, & pace in credendo.* Rom. xv. 13. Ratio subditur, *ut abundetis in Spe, & virtute Spiritus sancti*: quæ virtus, est Charitas

Caderet hîc sermo de certitudine Fidei, & quemadmodùm intellectus in ipsa stabilitur, sicut & in Spe, & in Charitate per omnimodam sui derelictionem sub potenti manu Dei captivando *omnem intellectum in obsequium Christi*, 2.Cor.x.5. qualiter suadebat Chrysogonus Anastasiæ: *Tu verò ancilla Christi, trophæum Crucis tota mente constringe.* Modus infrà notabitur. Quid autem est mens tota, nisi mens unita totaliter, & collecta? Omnis verò mens talis devota est in incipientibus, devotior in proficientibus, devotissima in perfectis, quos non dispergit superbia mentis cordis sui. B

De devotissima mente dicemus aliqua. Primò de devotione perfectorum ad alios reditura. *Devotissima mens* qualis est in perfectis, *habet* in se *secretum solitudinis, serenum luminis, tabernaculum pacis; habet & cenaculum, seu diverticulum refectionis, cubiculum requietionis, nidulum pullificationis*: Hoc est ex Bernardo. *Videt illic lucem, quam non capit locus. Audit harmoniam, quam non capit tempus. Odoratur fragrantiam, quam non spargit flatus. Gustat cibum quem non minuit edacitas. Hæret amplexui, quem non devellit satietas.* Hæc ex Augustino. C

Sed amirabilior est super omnes Dionysii traditio, quæ videtur insipientibus corde rem magis involvere contradictionibus, quàm docere. Si quidem ad Timotheum scribens de mystica Theologia, sic dicit: *Tu autem, Timothee, circa mysticas visiones, corroborato itinere, & sensus desere; & intellectuales operationes, & sensibilia, & invisibilia, & omne non ens, & ens, & ad unitatem, ut possibile est, inscius restituere, ipsius qui est super omnem essentiam, & scientiam, & à teipso, & omnibus immensurabili, & absoluto pura mentis excessu, ad superessentialem divinarum tenebrarum radium omnia deserens, & ab omnibus absolutus ascendens.*

Quæreret aliquis, quomodò possunt hæc fieri quæ repugnare videntur in forma verborum. Tentemus aliqua dicere prænotando, quòd duplex est hîc notificationis modus. Unus doctrinalis extrinsecùs, alius experimentalis intrinsecùs. Undè sciendum, quòd omnis cognitio nostra ortum habet ab aliqua experientia. Omnis præterea cognitio, si perfici debeat, in experientia terminatur. Experientiæ verò nomen dicitur ab *ex*, & *pario, paris*, quià paritur experientia ex rebus in viribus cognitivis, & affectivis. D

Hinc dicimus; hoc experior, hoc comperio, hoc reperio. Est autem experientia secundùm rem, seu quid rei perceptio simplex, non discursiva, causata, seu parata immediatè ab objectali motione, ità quòd sufficit ad hanc perceptionem præsentia objecti cum potentia perceptiva, remotis impedimentis. Si enim color objicitur visui, sufficit ad visionem per solam impedimentorum ablationem, ut quòd oculus non sit clausus, nec cæcatus, nec aliter impeditus. Sic est de auditu respectu soni, de gestu respectu gustabilis, de tactu & olfactu suo modo.

Ceterùm perceptio ponitur in definitione pro genere, quæ secundùm nomen dicitur perfecta captio, & hæc convenit experimentali cognitioni præcipuè; quoniam in ipsa, prout experimentalis est, non cadit error, vel deceptio; nisi fortè occasionaliter apud potentiam discursivam, quemadmodùm dicit Hippocrates, quòd *Experimentum est fallax.* Causam dicti præmisit. *Ars*, inquit, *longa. Ars* itaque formatur non ab uno tantùm experimento, sed à plurimis, quorum utique singulum verum est; alioquin non esset per experimentum.

Attamen combinatio experimentorum, & conquisitio discursiva de quidditate & conditionibus rerum expertarum, immò & ipsorum experimentorum, quæ res sunt, an substantiæ, vel accidentia, sæpè fallit.

Consurrexit proindè necessitas Grammaticæ, & Logicæ, pro communicatione mutua super experimentis singulis, & rebus expertis, ne omnes, aut plures experientiæ laterent vicissim homines, præsertim experientiæ interiores, quas *nemo novit nisi spiritus hominis qui in ipso est.* 1.Cor.II.12.

Consurrexit denique modus alter cognitionis per experientiam, qui disciplinalis, vel scholasticus, vel doctrinalis appellatur, per voces, & scripta; quoniam aliter non possumus conceptus primos per experientiam habitos exponere.

Consurrexit etiam distinctio vetus de conceptibus primæ intentionis, & secundæ, & tertiæ, & de modis significandi, & de suppositione naturali.

Tota postremò pars Philosophiæ, quæ rationalis dicitur, propterea necessarium sumpsit exordium.

Suffecerit ad præsens commemoratio distinctionis, ut ostendamus primò, quòd unio mentis, de qua nunc loquimur, consistit in experientia, propterea transfundi non potest in alios per doctrinam, sicut nec visio, nec aliqua sensatio exterior aliter in alios transfunditur, nec amor, nec odium, nec lætitia, neque generaliter aliqua experimentalis cognitio.

Nihilominùs doctrinalis traditio non est frustrà. Primò propter inductionem, ut fiat amplificatio potentiarum perceptivarum cum objectis experimentaliter percipiendis. Deindè notificatio fiat impedimentorum, quatenùs auferantur. Hæc enim duo sufficiunt ad experientiam; ità tamen, si objecta moveant naturaliter, alioquin tertium requireretur scilicet actualis, & libera motio objectalis, qualem habet extra se Deus, qualem habet libertas arbitrii super actus suos.

Nullus idcircò putet vel expectet, quòd ab homine de per se sibi tradi possit cognitio super unione mentis cum Deo. Meritò quidem; quia nec de quacunque experientia potest hæc fieri circa creaturas. Nemo prætereà speret experimentum, nisi sublatum fuerit impedimentum. Est igitur commune studium omnium qui de Theologia mystica, quæ consistit in unione, loquti sunt, inducere ad tria quæ requiruntur, & sufficiunt; videlicet desiderium divini objecti, remotio impedimenti, imploratio divini beneplaciti. Primum fit insinuando pulchritudinem & valorem. Secundum fit, aperiendo defectum nostrum, & languorem. Tertium fit per orationis vehementiam, & ardorem. Hæc autem tria complectitur ipsa devotio, quæ est elevatio mentis in Deum, sicut in objectum proprium; & hoc per pium, & humilem affectum, in quo semper est Deo beneplacitum. Occurret forsan aliquis, & dicet: Quid ad te de doctrina mysticæ sapientiæ, qui non es par-

particeps hujus experientiæ? Respondeo. *Credidi propter quod locutus sum*, Ps. cxv. 1. *Credidi* sermonibus expertorum, *propter quod* conformiter ad eos *locutum sum*. Quatenus inducar, & inducam, quantùm Dominus adjuverit, ad desiderium tanti objecti, cum isto qui dicebat: *Unam petii à Domino. hanc requiram*. Ps. xxvi. 4. Unam videlicet pretiosam margaritam Evangelicam, quâ habitâ, dicamus, sufficit; quâ non habitâ, saltem desiderare concupiscamus. Enitamur denique pro remotione cujuslibet impedimenti cum imploratione divini beneplaciti: sanabit ità fortè oculum mentis, & ei se præsentabit experiendum, gustandum, & videndum, quàm suavis ipse est, quàm magna multitudo dulcedinis suæ quam abscondit timentibus se. Superest ostendere, quòd doctrinalis traditio Theologiæ mysticæ se extendit ad Theologiam Scholasticam, nec ab ea diversa est, vel seclusa, immò nec à vera Philosophia. Fiet autem hoc commodè si verba beati Dionysii à Paulo, immò à Spiritu sancto docti concordaverimus ad invicem per Scholasticam Theologiam, cujus ignorantiam habentes, quamvis experientiam intrinsecam sentiant beatæ unionis; tamen hanc doctrinaliter elucidare nequibunt.

A

Exemplum est manifestum in doctrinis Philosophicis. Nonne poterit Astrologus, qui nunquàm expertus est eclipsim solis, & lunæ, tradere doctrinam hujus rei, qualem rusticus, qui experietur ipsas ad oculum, tradere nequibit? Poterit rusticus utique dicere socio præsenti: aperi oculos, & vide, poterit extendere digitum ad eclipsim, sed nil amplius. Astrologus verò, licèt ita monstrare non poterit præsentialiter, docebit tamen absentes qualiter aperiendi sunt oculi, qualia sunt impedimenta quæ removeri oporteat, immò si Catholicus sit, divinum beneplacitum jungere non omittet, qui facit eclipses, si vult & quando vult.

B

Sic in proposito, nisi quòd Astrologus habet demonstrationem; Theologus verò solam eruditionem, in Fidei autoritate firmatam. Multi multa locuti sunt, & nos multotiens jam inter multos de, & super verbis Dionysii, dum tractat de mystica Theologia, & divina sapientia Christianorum. Dixerunt aliqui, quòd consistit hæc Theologia in abnegatione omnium à Deo, alii quòd in affectu & dilectione; nonnulli, quòd in intelligentiæ puritate; alii quòd in mentis ad Deum collectione, vel unione; alii quòd in devotione, seu mentis elevatione; alii quòd in raptu, vel extasi, vel mentis alienatione. Quas sex positiones absque contentione pertractemus sub certis propositionibus, ostensuri conformiter ad verba Cantici Mariæ, quòd existit in experimentali, & gratuita unione, seu collectione & exultatione humilium *mente cordis sui cum Deo*, dùm *dispersit superbos*, dùm *deposuit potentes de sede*, dùm *esurientes implevit bonis*, dùm *suscepit Israël puerum suum recordatus misericordiæ suæ*.

C

Dicamus igitur abbreviato sermone, quòd sapientia Christianorum, de qua tractavit divinus Dionysius, est unio mentis, seu collectio, tanquàm pro genere. Jungitur experimentalis, & gratuita cum Patre luminum Deo, tanquàm pro formali differentia, & pro fine, vel objecto. Mens ponitur quasi pro materia, vel subjecto. Habemus ecce genus discriptionis, scilicet unionem, simul cum objecto suo Deo, & mentem pro subjecto; nec oportet insistere scrupulosiùs, quia nullus ambigit. Sed in hoc est difficultas, quæ, & qualis sit ista unio, & quemadmodùm comparetur, & cur pro differentia additum experimentalis, & gratuita. Porrò quin gratuita sit hæc unio quis negaret? ad quam nec natura sufficit, nec industria. Sed neque sàtis est unio gratuita, si non percipiatur quemadmodùm Deus habitualiter unitur per gratiam, & virtutes in parvulis baptizatis, quos tamen non dicimus mysticè sapientes. Superest igitur difficultas velut unica, quid sit, & quomodò sit unitionis experimentia. Possumus autem dicere, quòd experimentalis unio mentis cum Deo est simplex, & actualis perceptio Dei, gratiæ suæ gratum facientis dono, qualis hîc incipit & perficitur in gloria per gratiam consummatam. Est igitur hæc unio experimentalis, prægustatio quædam gloriæ, pignus, & arra felicitatis æternæ, cui contraria est dispersio, & aversio superborum mente cordis sui. Relinquitur tandem hæc depurata, seu expolita Theologiæ mysticæ descriptio dicendo, quòd est experimentalis Dei perceptio. Potiùs autem ponitur perceptio, quàm cognitio; quia generalis est terminus ad omnem vim mentis, scilicet rationalem, concupiscibilem, irascibilem, vel ad vim apprehensivam, & affectivam, quamvis nihil verè videatur percipi, quin vis apprehensiva concurrat. Alioquin vis affectiva ferri posset in incognitum, quod aliqui nedum concedunt, sed hoc probare contendunt. Nec Theologiam Scholasticam suscipiunt in hac parte, sed à mystica secernunt: super qua re videri poterit in processu.

D

De experimentali unione,

VERITATES.

EXPERIMENTALIS Dei perceptio facilis, & immediata, non habetur hîc in via, de lege communi, sed expectatur pro præmio in gloria consummata.

Conceditur hæc ab omnibus, nec oportet probationibus immorari; immò, sic concessa est propositio, ut in errorem aliqui prolapsi sint, dicentes, quòd nec in Patria Deus immediatè videbitur, sed in theophaniis quibusdam contemperantibus inaccessibile lumen Dei, imbecilli menti. Quo super errore destruendo Doctores nedum copiosissima disputatione; sed sententiali determinatione processerunt, juxta notata Domini Bonaventuræ 2. *Sententiarum. Dist.* 23.

Experimentalis Dei perceptio non videtur esse formaliter ipsa unio. Admittitur autem hæc prædicatio, quasi per causam, vel concomitantiam, sed non multùm interest ad rem nostram. Tanta quippe est connexio omnium virium mentis, vel habituum virtuosorum, cum habitu gratiæ, & actu principali ejus, quòd apparet quædam circumincessio, velut in Benedicta Trinitate suo modo. Est enim gratia gratum faciens una in trinitate habituum Theologicorum, & trina in unitate sua, seu radice, sicut mens una est in essentia, & trina in potentiis. Utrùm verò potentiæ sint realiter ab invicem distinctæ, vel tantummodò relativè, seu comparativè; & si gratia priùs informat essentiam mentis, quàm potentia, parùm interest pro devotis scrupulosiùs inquirere.

Experimentalis Dei perceptio videtur fieri, dùm influxus formalis, & habitualis gratiæ gratum facientis, in actus suos immediatè se protendit. Exemplum de formis aliis, dùm ex actu primo, qui est informare, procedunt ad actus secundos; sicut vita ad vivere, lux ad lucere, intellectus ad intelligere, sensus ad sentire. Sunt autem effectus plurimi gratiæ; tres Hierarchici, *Purgare, Illuminare, Perficere*, quos aliqui multiplicant secundùm mentis vigorem, fulgorem, & amorem: dicentes, quòd virtutem memoriæ purgat, elevat, & stabilit; fulgorem intelligentiæ illuminat, informat, & assimilat; amorem affectivæ perficit, vivificat, & unit, & mentem acceptam Deo reddit.

Experimentalis Dei perceptio fit secundùm fructus spiritûs, quorum maximus, & primus est Charitas, idest, *chara unitas*, undè prodeunt alii, *Gaudium, pax, patientia, longanimitas, bonitas, mansuetudo & Fides, modestia, continentia, castitas*. Gal. v. 22. 23. Undè Charitas, prout est virtus Theologica, dicit habitum; sed prout est fructus, dicit actuale Charitatis experimentum,

tum, vel sentimentum, quamvis nesciat homo certitudinaliter undè veniat, aut quò vadat, sicut infra notabitur.

Experimentalis Dei perceptio, vel notitia, si pura esse debeat, & vehemens, requiritur in sensibus animæ proportionatis sensibus carnis, quòd purgentur, illuminentur, & perficiantur per operationes gratiæ gratum facientis, quas nunc elicit immediatè, A
nunc imperat mediatè per habitus Virtutum, Donorum, & Beatitudinum. Sic experimur, quòd homo non percipit se vivere, nisi dum anima procedit ad actus secundos per opera vitæ, quæ cessant utique, positis impedimentis in sensibus per ebrietates, per somnium, per infirmitates, aut ægritudines.

Experimentalis Dei perceptio si debeat esse perfecta, & talis quæ dici mereatur sapientia divina, vel mystica, terminatur in caliginem, quam inhabitat *Deus verè absconditus*, Isaïæ XLV. 5. *& qui posuit tenebras latibulum suum*. Ps. XVII. 12. Quod ut fiat experimentaliter, necesse est mentem ab omni cognitivo actu, vel affectivo circà creaturam communem, etiam circà seipsam tunc vacare, & in silentio summo esse, mori denique toti creaturæ, ut soli Deo vivat creatrici essentiæ. Hic est nunc punctus difficultatis, & mysterium absconditum, quod nemo novit per experientiam, nisi qui accipit. Potest tamen nosse per doctrinam in autoritate fundatam cum manuductionibus, & B
exemplis; alioquin vanè penitùs studuisset beatus Dionysius, cum ceteris, condere Libros super hac re.

Experimentalis Dei cognitio terminatur in caliginem; sed priùs deserit aliam caliginem. Caligo quæ deseritur, est omnis creatura quæ de se non nisi caligo est, privatio scilicet luminis; alioquin non dixisset Joannes de creaturis, quòd *lux in tenebris lucet & tenebræ eam non comprehenderunt*. Joan. I. 5.

Fit autem ista desertio secundùm tria quæ notat Dionysius in verbis præmissis. Primò, deseritur operatio sensitiva, quia non oportet ut vegetativa deseratur. Secundò, operatio intellectiva secundùm omne ens, & non ens; & hoc planè accipiendum est de ente, vel non ente creato, vel creabili, non de ente primo, & puro. Tertiò, deseritur mens ipsa, non utique quin maneat essentialiter in se, alioquin esset, & non esset: nisi velimus insanire cum Almarico, & similibus hæreticis dicentibus, mentem C
contemplativi, vel beati perdere suum esse in proprio suo genere, & redire in illud esse ideale quod habuit essentialiter in arte divina. Et hoc esset prorsùs mentem annihilari, aut nihil omninò posset annihilare Deus. Et hoc aliqui volunt, sed malè; quia similiter ipse creare nihil posset. Quid est igitur, mentem seipsam deserere? hoc est, ipsam in actu primo suo essentiali manentem, nullum actum secundum circà seipsam, aut circà quodlibet aliud ens, præter Deum exercere, & tunc intrat novam caliginem, de qua sequitur exponendum.

Experimentalis Dei cognitio, seu notitia, vel perceptio quam investigamus, quia non terminatur in Deum, clarè, & nudè visum, sistitur in caligine quadam suprà se, deserendo primam caliginem creaturarum post se, vel sub se; immò & se post, & sub se, modo dicto. Ratio est, quia nec mens habet oculum, qui natus sit hìc videre Deum, nec Deus D
objicit directè, & immediatè seipsum. Grandis attamen difficultas est, si omnis notitia experimentalis sit intuitiva, super qua notitia tractatur de sancto nomine Dei.

Satis sit hìc dicere, quòd intuitiva cognitio Dei non negatur hìc in via, ex hoc præcisè quòd Deus est objectum improportionatum mentis oculo propter excellentiam visibilis, sed quia non placet Deo. Ratio, quia objectum intelligibile quantò est perfectius, tantò magis idoneus est oculus mentis capere ipsum. Non enim læditur harmonia mentis de se ab excellentia intelligibilis, quemadmodum destruitur harmonia oculi sensualis per excellentiam lucis. Comparatio igitur oculi vespertilionis ad solem non dicit omnem similitudinem ad oculum mentis, respectu manifestissimorum in natura, dicente Aristotele, quòd *Intellectus quantò perfectiora intelligit, tantò fit habilis ad altiora*: undè probat immaterialitatem ipsius.

Experimentalis Dei perceptio per caliginem non fit sine clarissima irradiatione, ac sine silentio susurrante, & occultè dicente. Difficilius hoc videtur ad explicandum. Credendum tamen est verbis Dionysii crebrò sic loquentis in definitione sapientiæ, & alibi. Placuit inquirere exemplum sensibile visus corporalis ad lucem solis; fit enim frequens per Dionysium, & Augustinum, & Aristotelem, cum ceteris comparatio talis, quia nihil similius in creaturis corporeis luce spirituali, quàm lux solis, sicut visui corporeo visio mentis.

Exemplum unum; sint duæ domus valdè distantes, quarum quælibet fenestram habeat apertam aspectu mutuo, & directo; sit medium prorsùs expeditum; sit oculus, seu videns in unam fenestrarum, constatque, quòd si nullum sit in medio lumen, puta de nocte, oculus erit inter duas caligines, quarum nullam attinget, quia nec illam quæ retrò se est in domo suæ fenestræ, vel istam quæ in ista fenestra est, quia ad fenestrarum vacuitatem non pertingit, medio non illustrato.

Sed illustretur medium, per quod acies oculi dirigatur ad fenestram oppositam, judicabit utique talis oculus esse caliginem, quamvis domus intrà se copiosè sit illustrata. Docet hoc experientia cum ratione perspectivorum, quia nunquàm videtur lux sine coloris mixtione, qui non est nisi in corpore terminato. Undè oculus carnis purè in medio lucis positus nihil videret, sed esset in caligine. Ecce quòd ad inspiciendum caliginem oportet quòd oculus sit inter duas caligines retrò, & antè; oportet nihilominùs, si debeat anterior caligo videri, quòd fiat irradiatio per medium.

Exemplum de voragine terræ, quæ non agnosceretur per oculum sub se, tenebroso medio inter oculum & voraginem, nullatenùs illustrato.

Exemplum alterum, quod ab Augustino jam priùs inductum est de divisione spiritus. Sit oculus in excelso monte, qualis fertur esse Olympus; sit ab imo nubes caliginosa prohibens aspectum omnium quæ sub eo sunt; sit rursùm inter solem, & oculum alia caligo impediens aspectum solis directum, non autem diffusionem luminis ex obliquo. Constat quòd oculus satagens inspicere solem, non intuebitur nisi caliginem, quamvis inde suscipiat obliquam irradiationem. Alioquin non videret oculus istam caliginem, radiatione hujusmodi non existente. Potest hìc induci illud Isaïæ: *Surge illuminare Jerusalem, Ecce tenebræ operient terram, & caligo populos; super te autem orietur Dominus, & gloria ejus in te videbitur*. Isaïæ LX. 1. 2. Consonant exemplis verba Richardi de divisione animæ & spiritus. *In hac*, inquit, *divisione, anima, & quod animale est, in imo remanet; spiritus autem, & quod spirituale est, & quod elevat ad summa, & ab infimis dividitur, ut ad summa sublevetur, ab anima scinditur, ut Domino conjungatur*, quia qui adhæret Deo, unus spiritus est cum illo. 1. *Cor.* VI. 17. Felix divisio, & mirabilis separatio, ubi quod corpulentum est, & fœculentum, deorsùm remanet; quod spirituale est, & subtile, usque ad contemplationem divinæ gloriæ sublimatur, & in eamdem imaginem transformatur.

Pars inferior componitur ad summam pacem, & tranquillitatem, cùm pars superior sublimatur ad gloriam, & jocunditatem. Hæc autem sub eisdem verbis ponit Autor *De spiritu & anima*. Quæ autem sit ista pax, quæ

quæ gloria, quæ jocunditas, & quid est quod videatur, hoc est quod inquirimus.

Experimentalis Dei perceptio non fit per solam abnegationem. Ratio, quià pura negatio nihil ponit. Undè ut *Damascenus Libro quarto cap.* 4. in fine dicit: *Sunt etiam quadam affirmativè de Deo dicta, virtutem superexcellentis negationis habentia; ut puta tenebras dicentes in Deo, non tenebras intelligimus; sed qnoniam lux non est, sed super lucem, & lux, quoniam non tenebra est.* Hæc ille. Sic igitur quicquid affirmativè de Deo dicimus, includit negationem aliquam; & è converso negatio relinquit affirmationem, non quidem ad idem, & secundùm idem, & pro eodem; alioquin esset contradictio manifesta; sed accipiuntur affimatio & negatio respectu diversorum, quià negatur à Deo quicquid est imperfectionis in creatura; sicut omnis creatura est imperfecta quantumcunque perfecta sit in suo genere, & ponitur per superexcellentiam affirmatio de Deo. Propterea dicit sæpè Dionysius, quòd *Deus non est ens, sed superens, superbonus, superDominus, & similia.*

Experimentalis Dei perceptio claudit in se duplicem viam cognoscendi Deum, scilicet per abnegationem, & excellentiam; nec via abnegationis sufficit, nisi via excellentiæ adjungatur, nec è contrà. Propterea damnatus est Articulus Parisiensis, dicens, quòd *Non cognoscimus de Deo hìc in via, nisi quid est.*

Exemplum beati Dionysij est aptissimum, ubi dicit *secundo De mystica Theologia: Sicut per seipsum agalma natura facientes*, id est, imaginem ex ligno vel lapide, *auferunt ea qua superjecta sunt, putà oculi visionem vetantia, & ipsam in seipsa ablatione sola occultam manifestant formam, ut in manifestationem ducant.* Sic, supple fit, in cognitione per abnegationem. Constat autem, quòd statuæ factor nihil addit ad lapidem, ut sculpat imaginem; sed trahit tantummodò de eo: veruntamen, aliqua ablatione facta, linquit pulchram scilicet imaginem. Consonat Augustinus Dionysio, & exemplo pro confirmatione dictorum sic dicit. *Cùm audis bonum hoc, bonum illud; tolle bonum hoc, & bonum illud, & vide, si potes, ipsum bonum, nullo alio bonum; tunc videbis Deum. Ità de vero, ità de pulchro, ità de ente præcipuè, ita de quolibet attributo divino.*

Experimentalis cognitio Dei potest intelligi per ablationem fieri septem modis; quorum duo spectant maximè proposito nostro. Unus ad intelligentiam, alius ad devotionem. Unus modus est per nominis impositionem, alius per voluntariam acceptionem, seu credulitatem. Tertius per realem ablationem. Quartus per intelligentiæ depurationem. Quintus per intelligentiæ perspicacitatem. Sextus per intelligentiæ deiformitatem. Septimus per intelligentiæ simplicissimam unitatem.

Discurramus per singulos modos. Est itaque primus familiaris nobis pro statu viæ, verbi gratia, de uno hoc nomine *bonum*, vel *bonitas*, quia, habito de ipso, sic accipi poterit de ceteris. Experimur itaque, quòd sint aliquæ res à nobis appetibiles, vel quia utiles, vel quià delectabiles, vel quià pulchræ & honorabiles. Imponimus ad hæc appetibilia significanda hoc nomen *bonum*. Experimur consequenter quòd res appetibiles sunt in multis defectuosæ, & quòd ubicunque quærimus refectionem, ibi reperimus aliquam defectionem molestam appetitui carnis, aut spiritus.

Procedimus ultrà ad impositionem unius nominis, quod signat *bonum usquequaque perfectum*, cui nihil adsit, vel adesse possit de malo, nihil bonum desit, ità quod sit bonum, quo majus cogitari non possit, sicut Augustinus accipit. Postmodùm Anselmus de hoc nomine *Deus*, quod appellamus bonum simpliciter, ens, aut summè perfectum. Qua impositione facta confestim omnis qui scit impositionem, & audit hoc nomen *Deus*, vel hoc nomen *bonum*, nullo addito, id est, *bonum simpliciter*, quià simpliciter dico, quod sine addito dico. Omnis itaque talis accipit pro reliqua re tali præstantissima, quam ceteris omnibus anteponit, hoc nomen *bonum*, & hoc nomen *Deus*, ità quod convertibiliter se habent *bonum simpliciter & Deus.*

Constat, ità fieri potuisse, & factum esse, & ità retineri. Quo præsupposito, voluit Anselmus, & quidam alii demonstrare Deum esse sicut putabant evidens esse, quòd *bonum*, quo majus excogitari non poterat, necessariò erat; alioquin si posset non esse, jam non esset *bonum*, quo majus cogitari non posset.

Sed secundùm veritatem processus est sophisticus, & invalidus, si non aliter confirmetur. Diceret enim insipiens, contrà quem arguit, se admittere istud quid nominis, quod *Deus* est *bonum* quo majus cogitari non potest; negaret tamen, quòd aliquid tale sit in re, sed tantùm in nomine; sicut si *Deus* imponeretur ad significandum bonum summum in tribus suppositis absolutis, nihil in re nomini responderet.

Præterea restat secundus modus, qui necessarius est accedere volenti ad Deum, credere scilicet voluntariè quòd aliquod tale bonum est verè in rerum natura; immò super omnia quæ cogitari possunt in rerum natura, per aliquam imaginationem, rationem vel intellectum.

Hæc autem voluntaria & fidelis acceptio, quæ nedum concedit quid nominis, sed quid rei firmiter credit, & ita in omni locutione sibi supponit hoc nomen Deus, quià suppositio est acceptio termini in propositione, pro suo significato ultimato. Ex hac acceptione secunda protinùs elucidare possemus, quemadmodùm devotissima mens laïcorum simplicium pertingere potest ad experimentalem Dei perceptionem, seu Theologiam mysticam, quæ in unione consistit mentis ad Deum, dum conjungit eos sibi, dum *dispersit superbos mente cordis sui.* Pergamus attamen priùs ad aliquam modorum aliorum numeratorum declarationem.

Et quidem tertius potest à solo Deo fieri, redigendo omnia bona in unum se bonum, qualiter erat ab æterno antè mundi constitutionem in architypo mundo solo; sed non multùm facit ad propositum, nisi pro quanto faciliùs venit fidelis simplex, vel Theologus, ad cognoscendum supereminentiam boni æterni super aliud boni nomen, quando credit, unum posse necessariò manere, aliis non existentibus vel destructis.

Quartus modus maximè congruit proposito Augustini, secundùm quem processit in suis Confessionibus; immò in omnibus penè Libris suis, etiam cum simplice Matre sua, dùm colloquerentur valdè dulciter ad fenestram. Deputabat itaque, Matrem devotam talis abstractionis Philosophicalis esse capacem, prout colligitur ex Libro suo secundo *De ordine*, dum vult deducere, quòd omnis Philosophica traditio ordinatè processit ex amore, prævià Grammaticâ, dehinc Logicâ, & consequenter suo ordine de reliquis. Amor enim cùm fuerit humani convictus, ad quem loquela requiritur nec sufficit, nisi polita sit ratio, secundùm deductionem illic traditam, quamvis in laudem Pythagoræ nimius fuit, ut idem in retractationibus fatetur humiliter Augustinus. Modus iste tantus reputatus est à Philosophis, ut dicerent, absque illo non posse quicquam scire propriè, & intelligere; ità enim posuit Albertus in suo *De intellectu & intelligibili*: deducens per longum processum positiones antiquorum Philosophorum, immò & Idololatrarum, qui theletis, & thurgicis purgationibus utebantur; quorum meminit Augustinus *De Trinitate* disputans adversùs eos.

Quid prætereà dicemus de isto quarto abstractionis modo, si fieri potest absque devotione? Constat ita posse, quia communis est ad omnem cognitionem de rebus habendam per rationem, maximè per intelligentiam.

Habet autem intelligentia multipliciter inveniri, sicut ex tribus modis consequenter additis colligitur; quamvis conceperint aliqui Boetium voluisse, intelligentiam esse solius Dei; sed moderatiùs est usus, quòd est solius divini generis, sicut ratio humani. Genus autem sumus Dei; licèt non illa perfectione in qua erimus dùm similes erimus Deo, & Angelis, vel intelligentiis ejus. Intelligentia non erit in actum suum A absque multis abstractionibus propter connexionem suam cum materia. *Corpus autem quod corrumpitur, aggravat animam*, Sap. IX. 15. quoniam pro statu viæ talis est ordo potentiarum, quòd superior non exit in actus suos, nisi præcesserint actus inferiores. Hoc autem secundùm Augustinum *non est natura, nisi destituta*.

Porrò sequens modus hujus respiciebat statum naturæ suæ primitùs institutæ; similiter & excellentiùs spectabat ad Angelos ante glorificationem creatos. Remansit hæc perspicuitas naturalis etiam in ipsis dæmonibus quoad speculabilia; in practicis enim excæcat eos malitia vehementer. Sextus demùm modus spectat ad omnes glorificatos spiritus. Septimus verò proprius soli Deo. Restringetur autem sermo noster ad duos modos, quibus potest per abnegationem, & oblationem cognosci Deus. Unus est fidelis simplex devotio; alius est Philosophica, vel Theologica intelligentiæ depuratio. Sic enim semper à dispersione fit resolutio ad unitatem; sicut à pluritate singularium vagorum, ut hoc ens, hoc bonum, cum involucris accidentium loci, & temporis, hìc & nunc, fit resolutio ad unitatem speciei, & consequenter ad quidditates simplicissimas quas signant termini transcendentes: correspondent autem vocibus ad extrà conceptus naturaliter significantes, secundùm quos sumebatur suppositio naturalis.

Colligimus ex his duas pro fundamento veritates. Prima, quòd experimentalis Dei perceptio cognitionem intelligentiæ puræ præcedentem non requirit, nec sequentem. Apparet per indirectum, quoniam hæc intelligentia paucissimis convenit. Theologiam verò mysticam dicit Dionysius communem esse Christianorum.

Altera veritas. Experimentalis Dei perceptio potest in simplicibus per devotionem obtineri quandoque faciliùs, quàm per litteratos. Patet ex descriptionibus devotionis & experimentalis notitiæ, & abstractionis voluntariæ per solidam Fidem.

Revolet tandem O. ad A. finis ad principium Tractatus ipsius, ô beata consolatrix peccatorum, qui cœptus est sub hac nota Cantici tui: *Dispersit superbos mente cordis sui.* Luc. I. 51. Resumatur imaginatio de triclinio cordis. Fiat secundùm illud deductio clarificans quæ supersunt. Constituat sibi noster spiritus tria cenacula, infimum, medium, & summum; sit in infimo sicut incipiens; sit in medio, scilicet secundo proficiens; sit in tertio perfectus.

Concordantiam super qua stabiliatur accipiat ex consideratione Sacramenti Eucharistiæ, de qua fiet posteriùs sermo super isto: *Esurientes implevit bonis.* Luc. I. 53. Sunt in hoc benedicto Eucharistiæ Sacramento primò *Res Sacramenti*, quæ est verum Corpus Christi, signatum per accidentia panis, simul & vini, & contentum. Est insuper hoc Corpus verum Sacramentum totius corporis mystici quod est hìc signatum, non signans, aut contentum. Est tertio per concomitantiam personalem & essentialem, ipse verus Deus, quia *caput Christi Deus.* I. Cor. XI. 3.

Ecce quòd spiritus hominis fidelis, simplicis etiam, & sine literis potest, & debet considerare, & credere cum anima, scilicet in infimo cenaculo posita, quoniam hìc est corpus Christi verum, & vivum, cum articulorum Fide, quæ humanitatem respiciunt. Potest ex hac Fide totam se recolligere ad meditationem istorum quæ corporaliter acta sunt per Christum, & ex illa meditatione potest concipere spiritum devotionis per pium, & humilem affectum Potest etiam virtus Spiritus sancti talem affectum devotionis ita purificare, ut ad nihil aliud diligendum pro tunc saltem, quod sit adversùs se, convertat affectus sic credentis. Convertat se modò similiter ad piam considerationem, & fidelem corporis Christi mystici, idest, animarum jam salvatarum in Paradiso, vel salvandarum de hoc mundo, ac etiam de Purgatorio. Hæc ascensio tenet locum suum, ubi lustrat spiritus universa in circuitu, cœlestium, terrestium, & infernorum. Convertat, & elevet postremò fidelem suæ meditationis devotionem ad solum Deum, secludendo non per rationem seu intelligentiam; sed per sinceram dilectionem omne aliud diligibile creatum sub ænigmate solius piæ Fidei, qua credit actualiter, quòd hìc est Deus suus, quo majus, & nobilius cogitari non potest, nec amari, qui totus est desiderabilis. Sæpè compertus est in devotis simplicibus totus casus, quem ponimus.

Ex quo colligimus quemadmodùm devotus simplicium spiritus exercet se tripliciter uniendo mentem suam in Deo per pium, & humilem affectum ad hoc Sacramentum. Spiritus autem magis eruditus per B rationem, & intelligentiam, potest ex industriis scientialibus acquisitis clariùs ista cognoscere, quàm per solam Fidem; sed non veriùs, neque sublimiùs. Undè visitavi pridem in infirmitate sua quamdam feminam ætate grandævam; quæsivi quomodò sibi esset: mox suspirando clamavit quomodò potuit. Removi cor meum ab omni creatura, & reposui in Creatore. Ego verò responsionem tantæ Fidei stupens, & laudans abscessi, hoc unum inferens: Satis est: & verè si ex animo, nihil suprà. Spiritus subindè fas habet per sapientiæ diffusionem, & illapsum, magis sursùm agi, & reduci qualis erat Pauli mens. *Sive*, inquit, *mente excedimus Deo*, 2. Cor. V. 13. Et iterùm: *Sapientiam loquimur inter perfectos.* I. Cor. II. 6. Et rursùs: *Nos autem revelata facie transformamur de claritate in claritatem, tanquam à Domini spiritu.* 2. Cor. III. C 18. Sapientiam hanc suprà diximus descripsisse Dionysium tractantes illud: *Et sanctum nomen ejus*, circà finem. Assignat idem Dionysius, quòd *Hæc sapientia est amens, & irrationalis, & stulta; & tamen est omnis rationis, & mentis, & scientiæ causa.*

Videamus de verbo hoc, te docente, & illuminante, ô Virgo beata, sapientissima feminarum. Quid sibi vult hoc verbum, ut sapientia quam quærimus, in nullo videatur nostri triclinii cenaculo reperiri, nunquid in supremo, ubi mens habitat? At sapientia est amens, id est, sine mente; Nunquid in medio, ubi ratio collocatur? At ipsa dicitur irrationalis, sine ratione. Nunquid in imo, ubi cognoscit anima? Sed hæc sapientia stulta vocatur, quasi scientiam nullam habens. Dic obsecro te, Virgo prudentissima, dic per sapientiam tuam, quo pacto talis repugnantia verborum, & nominum, immò & rerum secum stabit? Hoc est quod longo jam pro- D cessu vestigavimus.

Hoc altero jam Tractatu priori De sancto nomine Filii tui, quædam dicere spopondimus sub te fisi. Hoc nunc exolvere tentavimus, expositionem recensentes definitionis sapientiæ à devoto tuo Dionysio positæ. Sapientia, inquit, est *divinissima Dei cognitio, quæ est per ignorantiam cognita, secundùm unionem super mentem, quando mens ab omnibus aliis recedens, posteà etiam seipsam dimittens unita est splendentibus radiis; inscrutabili, & profun-*

fundo sapientiæ lumine illuminata. Fiat per particulas noster cursus.

Sapientia est divinissima Dei cognitio. Cùm Dei cognitio hîc in via, (quià sic loquimur in sequentibus) sit triplex in genere: quædam symbolica benè utens sensibilibus; quædam propria benè utens intelligibilibus; tertia mystica, quæ ducit ad supermentales excessus: hæc tertia hîc nominatur *divinissima*, quià perfectissima, quià experimentaliter habita. Quid enim perfectius scitur, quàm quod in experientia cognoscitur? Supra verò deductum est, quòd *Theologia mystica est experimentalis Dei perceptio, & intuitiva, suo modo.*

A

Sapientia est per ignorantiam cognita. Si ad idem, & secundùm idem omninò fiat locutio; constat, quòd hoc constare non potest, sicut nec contradictio potest. Referuntur ergò ad diversa hæc duo *per ignorantiam*, & *cognita.* Tollitur unitio intellectualis discretiva cujuscunque rei creatæ, vel creabilis, & hoc non in habitu, sed in actu; saltem intentio, quæ posset movere, vel trahere, intellectum discretivum ad impediendum affectum mentis circà Deum, ab actu qui dicitur hîc *cognitio.*

Sed qualis cognitio, statim aperitur *secundum unionem super mentem.* Erit super hac unione sermo posterior super illud: Luc. I. 53. *Esurientes implevit bonis*, non enim potest hæc materia grandis tota simul evolvi. Vocant unionem hanc expositores Dionysii quos legi, unionem extaticam unientem affectum mentis cum Deo. Videtur aliis, quòd hæc unitio non sit formaliter amor, vel dilectio, sed radicaliter fundatur in gratia gratum faciente, dum est in actu sicut principali, & supremo, qui est unire cum Deo. Juxtà illud Apostoli: I. Cor. VI. 17. *Qui adhæret Deo unus spiritus est.* Hæc unitio per gratiam præsupponit tres virtutes Theologicas, Dona, simul & Beatitudines, & ceteros habitus, præsertim infusos, quorum gratia gratificans est radix, forma & finis; quod dicitur propter gratias solùm gratis datas, quæ non reddunt ex se gratum Deo, ut sunt gratiæ omnes, si strictè loquamur, præter Charitatem. Cujus ratio est, quià sola charitate excepta quæ non compatitur quodcunque mortale contra Legem Dei, ceteri habitus stare possunt cum peccato mortali, & gratiæ privatione; sed è contrà gratia stat sine illis.

B

Rursùs hæc unitio dicitur *super mentem*, quemadmodùm Tractatu secundo super illud: *Exultavit Spiritus meus*, deductum est, Mariam fuisse suprà spiritum; immò & sine spiritu quandoque, dum cecinit hoc Canticum: Luc. I. 46. *Magnificat anima mea Dominum.*

C

Propterea dicitur hæc sapientia amens, non quòd mens perdita sit, vel destructa; sed quia pro tunc de se nil cogitat intelligendo seipsam actualiter, vel amando. Et hoc explicatur, cùm subditur in definitione, *quando mens ab omnibus aliis recedens, postea etiam seipsam dimittens.* Hoc quomodò fieri possit, pluriès ostensum est, etiam naturalibus industriis, maximè præsupposita Fide summi Dei. Sed quod sequitur prorsùs gratuitum, ad quod nec natura sufficit, nec attingit industria, propterea jurè dicitur hæc sapientia singulari privilegio data a Spiritu sancto quibus vult, & quomodò vult spirante, & nonnisi fidelibus Christianis, quantumcunque alii fuerint per intelligentiam elevati, & illuminati. Hæc sapientia non datur per lætitiam internam affectus circà Deum, sine sapientia incarnata, & impanata, sic loquendo: sed quià Christus ostium est ad hanc sapientiam, dux & scala; idcircò sequitur, *unita est* scilicet mens superior, & principalior portio spiritualis, *supersplendentibus radiis, inscrutabili & profundo lumine sapientiæ illuminata.* Confestim elicitur, quòd hujusmodi sapientia non sit pura caligo, nec puræ tenebræ, nec pura ignorantia; alioquin mens ipsa qualiter esset *inscrutabili, & profundo lumine illuminata?*

D

Colligitur secundò, quòd hæc illuminatio nequit haberi per humanum scrutinium; quià dicitur *inscrutabili lumine, & profundo*, quoniam ad illud nequit per se ratio, vel anima deducere; sicut nec altitudinem divinæ sapientiæ penetrare. Sunt enim apud Deum idem, altitudo, seu sublimitas & profundum, sicut ipse est initium, & finis. Solus igitur Spiritus sanctus causat hanc illuminationem sapientiæ, cujus spiritus est acutus, & omnibus mobilibus mobilior, attingens ubique propter suam munditiam. Spiritus autem sanctus, quem mittit Pater in nomine Filii, non est acceptor sublimium personarum in docendo veritatem, parvulis, & simplicibus derelictis qui credunt in Filium. Quin etiam si quæ dici possit acceptio, cadit illa super parvulos, & humiles in oculis suis. *Ita Pater*, inquit Filius, Matt. XI. 26. & *sic placitum est apud te.* Placitum dicit, non cujuscunque meritum.

Confundit hæc sententia generaliter omnes scrutatores majestatis humanâ quavis industriâ, nisi hac una sola, humiliari sub potenti manu Dei, ut nos exaltet factos humiles. Porrò recumbe in novissimo loco cum novissimo viro Christo in Cruce posito, ut dicat ipse qui nos invitavit: Amice, ascende superiùs, veni usque ad Thronum Patris, & in ejus sinu quiesce, ut tibi sit gloria in idipsum.

Promptum erit deinceps concordare, retentis priùs dictis, quid sit divina caligo, quid divinæ tenebræ. Siquidem est una caligo respectu creaturarum, similiter & tenebræ; quoniam cessat actualis illuminatio, seu visio intellectualis, vel sensualis cujuscunque creaturæ; immò & ipsiusmet mentis cessat consideratio de se. Est altera caligo, seu tenebra quæ dicitur divina, quià nullo modo comprehendi potest à mente illud quod per illuminantem radium, vel radios ostenditur, & hoc minùs quàm abyssus corporalis immensa per oculum, quocunque solis lumine superfusum, penetrare. Fas tamen ad illud immensum divinum, quantumcunque sit absconditum, & in caligine positum, visui spirituali, fas, inquam, affectui, quòd aspiret, quòd desideret, quòd ad illud qualecunque sit, unitivis protensionibus se extendat. Siquidem & invisa, nec plenè cognita diligimus, desideramus, suspiramus, & speramus.

Habemus igitur duas caligines; unam inferiorem, quæ est actualis ignorantia creaturarum; alteram à superiori, quæ actualis ignorantia Dei; quoad visionem objectalem habemus medium lucem, immò lumina multa, multos radios, quæ tamen sunt una virtus unitiva, unus radius sursùm educens ad Patrem luminum, undè oriuntur ùt à fonte. Sicut insuper virtus magnetis attrahit & reducit, & convertit ad se ferrum. Et generaliùs sicut omne objectum appetibile suum trahit appetitum, quod vidit qui dixit *Trahit sua quemque voluptas.* Quomodò loquitur sponsa ad sponsum: Cant. I. 3. *Trahe me post te.* Sciebat, quia nemo venit ad eum, nisi tractus. Sed ô felix tractus!

Oritur hîc non parva dubitatio, quæ fundatur in notificatione, quid sit divina caligo, vel tenebræ. Est enim caligo talis, defectus comprehensionis divinæ Majestatis. Constat autem, quòd beati similiter ab illa comprehensione deficiunt, & non ab apprehensione. Solvit hoc nomen mox additum, etsi non apprehensione. Apprehendunt itaque Deum objectaliter, & nudè, & clarè, & immediatè; propterea dicuntur extenso nomine, comprehensores, nec relinquuntur eis tenebræ ullæ, vel caligines, vel theophaniæ, prout hîc in via. Sunt idcircò semper in luce, & lumine super se, quantùmcunque exaltetur Deus apud mentem beatam in cognitione.

Secùs in via, quia nec mens habet oculos dispositos per lumen gloriæ, ut videat objectaliter Deum, nec Deus vult objicere hîc nudè semetipsum. Et hæc ratio

ratio potior est primâ, quia si vellet hîc Deus, posset; quod & fecisse creditur Moysi, & Paulo, & dilectissimæ feminarum: nonnullis etiam fortassis ex privilegio, & exercitio amoris singulari. Hinc Bernardus præexposito verbo illo: Job. XXXVI.32. *Abscondit lumen in manibus*, scribit ad Carthusienses de Monte Dei, dicens: *Nonnunquam quasi pertransiens gratia perstringit sensum amantis, & eripit eum sibi, & rapit in Deum pro modulo suo ad momentum idipsum ei ostendens videndum sicuti est. Interim etiam & ipsum efficit idipsum, ut sit suo modo sicut illud est.* Hæc ille. Sonant in hanc sententiam plurima verba Augustini, & Gregorii. Nonnulli verò latiùs & elatiùs hoc asserunt quàm satis est, dicentes: animam in omnem plenitudinem Dei transire, ut optat Apostolus, in illud scilicet ideale esse suum converti, quod habet ab æterno. Posset & hoc sanè intelligi, & indè colligi singularitas amoris singulorum beatorum in Deo, sicut habet & attingit quælibet linea propè centrum suum singulariter, & discretè; quod tamen omnibus lineis commune est, & sibi. Desipiunt autem, quia non concedunt animam in esse proprio sui generis remanere.

Sequitur de reliquis quæ contradictionem implicare videntur. Silentium occultè docens: Est pax illa mentis quæ exuperat omnem sensum, & quies ab omni opere intellectuali & sensuali, modo dicto. Est quasi sibilus auræ tenuis post spiritum compunctionis subvertentem montes, & conterentem petras peccatorum post commentationem se manifestantem in confessione, post ignem zeli satisfactionis. Hic sibilus est vocatio Mariæ in silentio per Martham. Hæc est vox auræ lenis, cujus venas susurri furtivè capit auris contemplantis. Hæc mors optabilis, sine qua non videmus Deum, *quia non videbit me homo & vivet*, ait Dominus Moysi. *Exod.* XXXIII. 20. Hic est ventus roris flans in medio fornacis Babylonicæ, quæ est cor nostrum suæ naturæ destitutæ derelictum. Nam cor impii quasi clibanus ignis succensus. Quanto, putas, opus est silentio, quanta pace, quanta serenitate, ut audiatur vox sponsi in abscondito cubiculi cùm sponsa intùs introrsùm valdè cum summo silentio, solus cum sola delectatur, nec admittit alienos.

Similiter & sponsa secretum captat nunc *in foraminibus petræ, in caverna materiæ*, Cant 2. 14. nunc *in monte myrrhæ*, aut *colle thuris*. Ibid. IV.6. nunc *super montes aromatum*, unde cum quæsivisset dilectus; *quæ habitat in hortis amici auscultas. Fac me audire vocem tuam* verecunda de præsentia amicorum [Interliniaris]: *Fuge dilecte mi*, non quòd eo vellet carere, sed habere solitarium. Et ubi? Certè *super montes aromatum*, Ibid. VIII. 13. 14. qui sunt montes æterni, à quibus Deus mirabiliter illuminat.

Pascit in illis, & quiescit, undè *turbati sunt omnes insipientes corde*. Ps. LXXV.6. Claret subindè quid sit obscurissimum illud, quod est super manifestissimum, hoc est, ipse Deus. Constat autem illud philosophicæ traditionis, quòd manifestissima naturæ, sicut Deus, & intelligentiæ, sunt occultissima nobis. Veritas est, quòd Philosophia non consideravit, aut concessit, revelationes desuper à Patre luminum, quales ponit, & in quibus quasi solis innititur spiritus Christianus. Voluit Deus efferre nos ad supernaturalem, & æternam vitam. Dedit propterea Legem, & Sacramenta sua super naturam, ita ut vita Christiani magis pendeat à miraculis, quàm natura. Militat hoc contrà curiositatem omnium naturalia scrutantium, vel ex eis in vivendo pendentium: sicut Astrologorum nonnulli sunt, & Medicorum, & aliorum, per prudentiam suam regere Rempublicam existimantium, quales omnes deducit in stultum finem crebrò Deus, ut sciant, quia Dominus ipse est Deus, qui regna mutat, & tempora.

Perspicuum denique fit, quàm alta sis mente contemplata, Virgo beata, tu super omnes illuminatrix, & illuminata, dùm decursu mundi labentis peregrinationis hominum sub stabili Dei providentia prospiciens cecinisti: Luc. I. 51. *Dispersit superbos mente cordis sui*, confirmans per id quod sequitur: *Deposuit potentes de sede, & exaltavit humiles.* Luc. I. 52.

A

TRACTATUS
OCTAVUS
PER DIDRAMA
SEU DIALOGUM
Partitiones habens quatuor.

Prima: de depositione potentum, per impulsus dæmoniorum: per notulas quadraginta quatuor.

Deposuit potentes de sede. Luc. I. 52.

B *Discipulus.* Gloriatur Psaltes nostra, *cujus Dominus humilitatem respexit.* Gloriatur in humilium collaudatione, simul & exaltatione. Ex abundantia enim cordis humiliati loquitur; legerat, quòd magna potentia Dei solius, & ab humilibus honoratur. Propterea magnificat Dominum cum exultatione spiritus, quia sibi humili *fecit magna qui potens est*, quia *misericordia ejus à progenie in progenies timentibus eum.* Et qui sunt timentes Deum, si non humiles?

Quo contrà, si ab humilibus honoratur, & timetur Deus, consequens est ut despiciatur à superbis. Quid prætereà superest, nisi ut despicientes superbi dispergantur, & à sede deponantur, qui sibiipsis, non Domino, potentes esse volunt? Sed habet quæstionem: Qui sunt hi potentes?

Magister. Volo priùs agnoscas, quanta subtilitate notatur in hac psalterii chordula duplex impulsus. Unus in deorsùm. *Deposuit*, id est, *deorsùm posuit, & depulit.* Alter sursùm evehit, & trahit, & impellit, *& exaltavit humiles.* Consonantia multiplex super hoc impulsu duplici suppetit, uno deorsùm, & malo; sursùm altero, & bono. Audi de malo. Ps. CXVII. 13. *Impulsus eversus sum, ut caderem*; & iterùm: Ps. XXXV. 13. *Expulsi sunt, nec potuerunt stare.* De Elia verò dicebant filii Prophetarum: 4 Reg. II. 16. *Ne fortè tulerit eum spiritus Domini, & projecerit eum in unum montium, vel in unam vallium*, & de Christo scribit Marcus, Cap. I. 12. *quòd expulit eum Spiritus in desertum.* Unus tamen impulsus viguit antè peccatum, quo spiritus intellectualis ferretur in Deum, non violenter, sed ultroneo voluntatis amore. Sic trahi petebat quæ dicebat: Cant. I. 3. *Trahe me post te.* Et Christus: Joan. VI. 44. *Nemo potest ad me venire, nisi Pater, qui me misit, traxerit eum.* Peccavit Lucifer, ortus est alter impulsus usque ad abyssum. Undè dictus est diabolus quasi deorsùm fluens. Seducti sunt, & seductorem imitati sunt primi parentes in peccando, factus est par impulsus in cadendo, nec poterant stare propria virtute. Sed Dominus *fecit potentiam* suam *in brachio suo.* Ipse misertus est, & fecit humiles, ut exaltarentur, fierentque sublimes.

Discipulus. Væ væ peccatoribus ab impulsu malo. Sed qui sunt hi potentes, quos Maria præintellexit; an dæmones isti?

Magister. Loquitur ad Job Dominus de diabolo super metaphora *Behemoth* quòd *non est potestas super terram*, Job XLI. 24. *quæ ei possit comparari*, qui nedum superbus;

bus, sed *Rex est super omnes filios superbiæ.* Job. XLI. 25. Qui, testante Apostolo 1. Thess. II. 4. *extollitur super omne quod dicitur Deus*, de quo Propheta superbiæ suæ vocem exprimens *Conscendam, super astra cœli exaltabo solium meum, sedebo in monte Testamenti.* Sequitur: *Et ero similis Altissimo.* Isa. XIV. 13. 14. Fuerunt qui opinarentur Luciferum invidisse Altissimo Filio, & æqualitatem ejus affectasse. Et quia propter Filium tempestas advenerat mortis ex invidia diaboli in Orbem terrarum, dixit in secreto Trinitatis consilio: *Si propter me orta est, mitte me in mare:* Jon. I. 12. 13. fiam homo passibilis omnibus fluctibus tentationum expositus, *& cessabit tempestas.* Videtur huic positioni textus alludere Cantici. Cùm enim dixisset Maria de Deo: Luc. I. 49. *fecit mihi magna qui potens est*, & quia videlicet humilitatem ancillæ suæ respexerat, rursùm subjunxit de dispersione locutura. ℣. 51. *Fecit potentiam*, nec in hoc stetit; sed addidit, *in brachio suo.* Novimus autem, quòd ab Isaïa Filius incarnatus, & passus, appellatus est *brachium Domini*; *Quis*, inquit, *credidit auditui nostro, aut brachium Domini cui revelatum est?* Isa. LIII. I. De quo sequitur: *Verè languore nostros ipse tulit.* ℣. 4.

Discipulus. Concordare videtur hæc positio cum traditione Doctorum per omnia. Ponunt enim, quòd per summam humiliationem Filii Dei superbia diaboli dejecta est, qui quasi *fortis armatus* custodiebat *atrium suum.* Luc. XI. 28. Sed habet oppositionem, quia Lucifer nunquàm vidit intuitivè Trinitatem nec per revelationem videtur ejus cognitionem habuisse, sicut nec Fidem, & minùs vitam æternam, quæ est (dicente Christo) Joan. XVII. 3. *ut cognoscant Deum verum, & quem misit Jesum Christum.* Sed nec casum præscivit suum: doluisset enim pœnaliter sine culpa. Nolo tamen contentionibus deservire, abundet quilibet in sensu suo. Satis est ad rem nostram, quòd diabolus voluit esse similis Altissimo, quia sibi suam beatitudinem à propriis viribus expetebat, nulli quærens aut ferens, esse subjectus. Hinc evenit illud Christi: Luc. X. 18. *Videbam satanam tanquam fulgur de cœlo cadentem.* Sic *Finis ad alta levatis, est ruere*, dum humiles exaltantur.

Sunt quæstiones aliæ plurimorum; ut, cur Deus creavit quem casurum noverat? Cur non apposuit ut redimeret eum, sicut hominem post lapsum erexit, & alia quæ abundè tractata sunt per Doctores.

Hæc tamen omnibus curiosis, & potentibus apud semetipsos nulla poterunt satis esse, ut investigare sufficiant sensum Domini, nisi per Fidei humilitatem se captivent; obtundetur, & reverberabitur potiùs ex lumine rationum suus visus. Credant de Domino optimo & sapientissimo, quòd benè omnia fecit; alioquin de operibus nullam poterunt invenire rationem.

Magister. Sobriè consulis. Salubrius est nobis intendere, ne deponat nos Dominus de sede, sed exaltet humiles contra potentis insidias, & impulsus; adversùs quem est nobis colluctatio, quia assiduè *circuit quærens quem devoret.* 1. Pet. V. 8. Sit deinceps igitur, si placet, collocutio nostra contrà tentationes inimici, cui nomina mille; mille nocendi artes.

Discipulus. Laudo propositum.

Magister. Plùs laudabilis, si recogitaveris, præcipuam hanc esse sibi artem, celare suas artes.

Discipulus. Quo pacto.

Magister. Tollere satagit ante omnia nostros oculos, ne credamus ullos esse dæmones, aut ullos à dæmonibus tentationum impulsus violentos immitti. Scit, quòd perniciosior est occultus noster inimicus. Nihil insuper periculo proximius, quàm suum nescire, nec credere periculum. Aut si fortè habitualiter creditum est, actualiter id nec attenditur, nec timetur, malè dormitur inter latrones. Cæcatis oculis quid nisi pateat in foveam lapsus? At contrà. *Frustra jacitur rete ante oculos pennatorum.* Prov. I. 17.

Discipulus. Immò jacitur aliquando, ut terreantur sonorum impulsibus, & territi capiantur. Hæc aita dæmonum fraus est, si viderint se videri per oculos Fidei, aggravant periculum, spem evasionis intercludunt. Fallor, si non conabatur satan sic illudere, sic tenere Antonium, cùm ei totum mundum laqueis plenum ostendit. Qui territus & suspirans, ait ad Dominum: quis hos evadet? Scis quale responsum accepit?

A *Magister.* Humilitas.

Discipulus. Consonat Psalmista: Psal. CXIV. 6. *Custodiens parvulos Dominus, humiliatus sum, & liberavit me.* Evadunt pisciculi per rimulas retis, dum magni retinentur inclusi. Sed in quo potissimè consistit humilitas? Vidimus enim plurimos per nimiam perditos humiliationem, quales pusillanimes, quales desperantes, quales tædio vitæ se necantes.

Magister. Certum tene, & nullatenùs dubites nullum perire, diabolo impellente, nisi priùs posuerit in eo pedem superbiæ. Vidit hoc qui orabat; Ps. XXXV. 12. 13. *Non veniat mihi pes superbiæ, & manus peccatoris non moveat me. Ibi ceciderunt omnes qui operantur iniquitatem.* Sunt ergò duorum Principum vexilla duo distinctiva, humilitas, & superbia; humilitas Dei, & superbia diaboli. Sunt impulsus duo, deorsùm, & sursùm. Quid humilius Cruce Christi? Quid arrogantius superbia diaboli? *qui extollitur super omne quod dicitur Deus*, & ut Deus, & plùs

B quàm Deus, satagit adorari. Hinc omnia reperit machinamenta per idololatras, per magos, sortilegos, & maleficos.

Discipulus. Fuerit hæc arrogantia per diabolum semper intenta; multos tamen decipit non superbos, quales aliquos notavimus.

Magister. Invenietur in omnibus perditis superbiam dominatam. Nonne *initium superbiæ est apostatare à Deo?* Eccli X. 14. Apostatat omnis, qui non credit, qui desperat, qui suum præ omnibus judicium anteponit, qui propriam, non Domini voluntatem implere fatagit, qui *justitiæ Dei non vult esse subjectus*, sed propriam statuere. Sic Cain desperans: *Major est*, inquit, *iniquitas mea, quam ut veniam merear.* Gen. IV. 13. Certè *major est*, ô Cain, *iniquitas tua*, quàm meritum tuum ex te; sed non major quàm Dei misericordia, si eidem subjeceris te. Judas priùs in tenebris satanæ nimis audax, postmodùm tenebris à corde remotis per astutiam diaboli factus est pusillanimis suprà modum ad

C nudum prospectum horrendissimi sceleris sui. Cecidit indè à se per desperationem, & sub se per damnationem, sed non adjecit ut ad veniæ petitionem assurgeret de peccato quod ore confitebatur, quod detestabatur opere, pecuniâ restitutâ.

Discipulus. Horreo totus dùm versutias diaboli recogito, dum *terribilis Deus aspicitur in consiliis super filios hominum*, Ps. LXV. 5. dum *judicia sua abyssus multa*, Ps. XXXV. 7. dum omnia respicio fieri peccatoribus ad muscipulam, laqueum & ruinam. Cadit justus & resurgit, cadit alter, nec Dominus supponit manum suam.

Magister. Sed non minùs mirabilis est misericordia Dei super humiles. Illudit draconi isti Behemoth, sicut avi. Puer autem Emanuel tenet ipsum laqueis. Sinitur aliquando procedere ad impulsionem electorum, gaudet erumpere. Porrò dum excedit, protinùs revocatur. Facit ità *Deus cum tentatione proventum, nec sinit tentari supra id quod possumus.* 1. Cor. X. 13. Possumus,

D intellige, non in nostra, sed sui fiduciâ.

Discipulus. Putasne satan iste posuerit inimicitiarum suarum laqueos contrà mulierem nostram Virginem purissimam, quæ à sexu mulier, non à corruptione, dicitur, similiter à fecunditate, & venustate;

Magister. Puto, namque cantantem ut audivit: Luc. I. 46. *Magnificat anima mea Dominum*, miratus causam gaudii, pariter & exultationis, credidit arrogantem; cùm subintulit: ℣. 42. *Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes.* Junxit applausum suum, demùm impulit ab extrà quasi blandiens, ut elevatam Mariam vehementiùs alliceret. Sed illu-

illusus est, & elisus ab humilitate Mariæ, validiùsque repulsus. Sed repulsus ad alteram se convertit astutiam subinferens: O quanta facta es beata per omnes generationes, quæ talis existis, & tanta! Tu superbiam humilitate vicisti, rara prorsùs honorata. Euge euge, quià dignè beata, quià dignè laudanda per omnes generationes es inventa. Cujus insidias subdolas intelligens Maria blandientem mox repulit ut adversantem. *Convertantur,* inquit, *retrorsùm, & erubescant, qui dicunt mihi, euge euge.* Pſ. xxxix. 15. 16.

Discipulus. Æquissime Deus, quid hìc nobis erit tutum? Dicitur in prosa:

Cum nec ipsa vel virtutum
Tuta sit victoria.

O monstrum horrendum, ingens, superbia, quæ nunc à suo contrario, nunc à vento solo, nunc à propria morte nefariam trahit originem. Sed ô quale præstabitur effugium, si tàm à dextris impugnat, quàm à sinistris. Si vivit, si moritur, semper sævit, semper impellit, semper evertit ut cadamus.

Magister. Accipe consilium. Impulsus cade, & vide ne steteris in te. Jacta te cum novissimo virorum in novissimo loco. Securus eris, quia suscipiet te. Hoc erit *altissimum refugium tuum. Non accedet ad te malum,* si habitaveris *in adjutorio Altissimi,* Pſ. xc. 10. 9. 1. non in te, non in meritis tuis, non in industriis, non in timore malorum tuorum, dicens Domino: *Susceptor meus es tu,* exultabis te liberatum *à laqueo venantium.* Ibid. 2. 3. Ceterùm pulliculus esto sub alis suæ miserationis, non timebis ab hoc rapace milvo. Te pupillum, & viduam animam tuam, te mansuetum constitue. Crede psalmis, suscipiet te. Statuet te in sublimi protectionis suæ throno, faciens etiam hìc, & nunc confidere te in cœlestibus, quia *conversatio in cœlis est,* Philip. III. 20. dum speras in eo, impulsus impulsu vincetur. Cantabis, & dices: *Deposuit potentes de sede.* Luc. I. 52. In me ponere & super me, & affectiones meas, *exaltavit humiles,* quia *gloriam præcedit humilitas.* Prov. xv. 33.

Discipulus. Speciosa sunt quæ loqueris, & devota; sed qua poterit ratione homo justus sibi benè conscius de virtutibus judicare, se virtutes non habere.

Magister. Virtutes veræ non sunt, nisi quas gratiæ gratificantis radix profert, vivificat, fovet, & roborat; quia *non habet aliquid viriditatis ramus boni operis nisi maneat in radice charitatis.* Nescit autem homo, an amore dignus sit gratificante; quarè nescit se veras virtutes habere.

Discipulus. Scit nihilominùs gratias se plurimas à Domino recepisse in bonis, vel fortunæ, vel naturæ, vel animæ. Quid super istis dicet Deo?

Magister. Utique Confitebitur Domino, gratias aget benefactori suo.

Discipulus. Lego Pharisæum in Evangelio gratias agentem, quia non erat injustus, adulter, raptor; jejunabat bis in Sabbato, Decimas dabat, recessit tamen injustificatus in domum suam, potensque in regratiatione sua dejectus est, dùm publicanus humilis exaltatus.

Magister. Intende diligenter, & invenies laqueos inimici superseminatos in viis Pharisæi. Ambulabat iter rectum gratiarum actionis: quid enim gratitudine rectius esse potest? Quid perversius ingratitudine? Posuit juxtà hoc iter, quo Pharisæus ambulabat, laqueum arrogantiæ, quo comprehensus corruit in foveam contemptus ceterorum: in contemptum nominatim astantis, & pœnitentis publicani. Nequitia hæc est dæmonum, omnia statim pariter depravare. Sufficit eis vel unus aditus ad perniciem. Sciunt, bonum constitui ex circumstantiis omnibus bonis; malum verò sibi sufficit ad reatum, si vel in uno peccaverit.

Discipulus. Pharisæus iste benè dotatus in gratiis Dei, considerare quid habuit?

Magister. Primò illud: *Quid habes quod non accepisti,* I. Cor. IV. 7. & hoc videtur fecisse gratias agens Deo. Secundò diceret. *Si accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis?* Et si putabat observare, mentiebatur iniquitas sibi. Quare? quia proximos contemnebat non habentes. Judicabat alienum servum publicanum, qui Domino suo jam justificatus astabat. Dedit Dominus Apostolis formam quid agerent in articulo tali: *Non,* inquit, *vos me elegistis,* Joan. xv. 16. ne gloriemini quasi ex vobis; *sed ego elegi vos,* ne sitis ingrati quasi non acceperitis; *& posui vos, ut eatis, & fructum afferatis,* ne torpeatis otio gratiam Dei in vacuum recipientes, *& fructus vester maneat;* quatenùs perseverantia coronetur.

Discipulus. Facilè talia dicimus, facilè nos in verbis dejicimus. Sed *ô pravum cor hominis, & inscrutabile!* Jerem. XVII. 9. Quis cognoscet illos occultissimos in cordis finibus satanæ laqueos, & vehementes impulsus quis evadet?

Magister. Paulò antè respondebas ex oraculo Antonii: *Humilitas.*

Discipulus. Quid? quòd humiles etiam in arrogangantia mersi, volumus judicari?

Magister. Hæc est palma superbiæ, videri vult humilis, ne vilescat. Confitetur se aliquando peccasse, immò plus peccasse quàm fecerit, aut sibi conscius sit. Quare hoc? quia quærit in peccato laudem justitiæ, dum audit à Sapiente *Justus in principio accusator est sui.* Prov. XVIII. 17.

Discipulus. Vah, qualis hæc pernicies! Quàm stulta gloriatio! *Filii hominum usquequò gravi corde, ut quid diligitis mendacium?* Pſ. IV. 3. Qualè dabitur inter ista consilium?

Magister. Consulit Beda contrarium ad Pharisæi verba modum: „Deus ignosce mihi peccatori, quia „*non sum sicut ceteri hominum.* Innocentes, castitate „pollentes, orationi instantes, sobriè, justè, & piè, „viventes in hoc sæculo, fructus dignos pœnitentiæ „facientes, *sicut etiam hic publicanus,* Luc. XVIII. 11. sicut „hæc meretrix, de qualibus jurat Veritas, quòd *præcedent in regno Dei* Pharisæos. Matt. XXI. 31. Non jeju„no, non decimas do: si aliquid boni facio, illud qua „districtione judicetur ignoro, aut quo fine terminetur.„

Discipulus. Totus intremiscit in me spiritus meus, dùm hoc ultimum maximè recognosco, quià *nescit homo finem suum. Quia væ etiam laudabili vitæ hominum* (dicit Augustinus pro Matre flens) *si remota misericordia judicetur.* Non autem ex meritis datur gratia; *alioquin jam non esset* gratuita, nec *gratia.* Rom. XI. 6. Profectò si aliqua debet humilitatem parere consideratio, hæc ultima debet, quia qua districtione judicetur vita nostra, & quo fine terminetur, ignoramus.

Magister. Rectè sentis. Sed tamen hìc insidiari, hìc impellere non desinit inimicus. Testes accipe multas hæreses ex his divinæ gratiæ laudibus ortas, & velut adversas. Dixerunt aliqui: Si totum divinæ gratiæ tribuimus, nostra quid agunt opera? Benè, malè fecerimus, soli quos susceperit gratia, salvabuntur. Vox aliorum est: Boni non est nisi bona tribuere; non fecit Deus homines, præcipuè fideles suos, ut damnentur. Benignus est, non crudelis, ut qui in perditione hominum delectetur. Tollit satan perindè semen bonum à terra cordis nostri perturbati, aut suffocat in ortu, vel dùm fructus habendus esset, exterminat.

Discipulus. Hæreticos innumerabiles non inficior à satana circumventos. Porrò sermonem habeto de Christianis fidelibus.

Magister. O si cordis secreta lynceis, ut dicunt oculis penetrare fas haberes, quot pejores heu, introrsùs hæreticos, sub velamine Christianitatis invenires. Attamen nolo te curiosum scrutatorem esse vitæ alienæ; semper memineris præconii charitatis, quià *non cogitat malum.* I Cor. XIII. 5. Vox est Christi: *Ut quid cogitatis mala in cordibus vestris?* Matth. IX. 4.

Discipulus. Quo pacto possum ista non cogitare, quæ experientia palàm facit. *Ma-*

Magister. Fuge quantùm potes experientiam; tecum habita; te cogita; te circumspice; clausos in alienis sceleribus, apertissimos in tuis oculos habe. Quid necesse est, ut alienis sordibus cor tuum inquines; aut impleas suspicionibus malevolis, & impuris?

Discipulus. Homo sum. Fratres, & proximos, qua ratione possum non curare, quo pacto non lugere cum lugentibus, cum infirmantibus non infirmari? A

Magister. Crede jam hîc latet laqueus satanæ multiplex vix extricabilis tanquàm Dedali labyrinthus; quasi negotium perambulans in tenebris, & undè veniat aut quo tendat, vix deprehensibile. Ponatur interim silentium de Beneficiatis, & Officiatis in Republica, de Præsidibus aliorum quorum cura vel ingesta, vel arrepta, vel suscepta est. Loquamur de homine sic libero, qui soli Deo, & sibi vivere quærit; qui non habet homines impositos super caput suum, quem punitio peccatorum non urget, ut intendat eis: cui convenit illud attendere: *Quid* ad te *de his qui foris sunt judicare?* 1. Cor. v. 12. *Portabit onus suum unusquisque*, Gal. vi. 5. vaca tibi tuæque saluti. Ecce tales multos continet Ecclesia; præcipuè in Religionibus, qui deposuisse se credunt curam omnium, ita ut nec sui ipsorum retinuerint. Attendat, oro, quilibet talium: *Fili, accedens ad servitutem Dei; sta in timore, & præpara cor tuum ad tentationem.* Eccl. II. I. Tempus B quippe non deerit; nam impulsus etiam in ista re frequenter quam potissimùm vitare debueras.

Discipulus. Quæ est res ista?

Magister. Nimirùm quam diximus de aliorum judicio. Cogitant malum, gaudent super iniquitate, & si non facienda, tamen audienda. Vident curiositates aspectu contradicentes, nedum civitatis sed Regnorum. Indè tunc de bellis, de titulis regnantium primos omnium rerum motus accipiunt: charissimam & in familiaritatem recipiunt sibi famam:

Monstrum horrendum, ingens, quod per mendacia crescit,
quod magnas territat urbes,
Semper & auditis aliquid novi adjicit auctor.

Denique sic cupiunt omnia cogitare, quasi de omnibus fuerint rationem reddituri. Jubentur à Petro I. v. 9. *sollicitudinem omnem & curam suam in Deum projicere.* Ipsi verò curam omnium suscipiunt. C

Discipulus. Nunquid non audire talia possunt, quasi non audientes? Audiunt, ut sibi consulant, ut vilescat mundus cum perturbationibus suis, ut patriam cœlestem desiderent, ut pro afflictis devotiùs intercedant apud Deum.

Magister. Inducis perizomata prurientis ficulneæ, quibus nuditatis suæ pudenda tegere putant; quasi non meliùs in pace colatur, & oretur Deus in animi collectione, non in dispersione, quam necessariò rumores, & *fabulationes, non ut lex tua, Domine,* Ps. CXVIII. 85. causant, nutriunt, & augent. Hinc incertæ fluctuationes impulsivæ cordis. Hinc modò gaudia vana, timores solliciti, falsæ spes, odia, luctus, partialitates, exterminium postremò totius unitatis ad Deum, quam pro parte optima sibi elegisse blandiuntur. Itaque duas civitates constituunt duo amores. Civita- D tem Dei amor uniens; civitatem Babylonis amor dispergens. Sentiet hæc quisquis attendere profundiùs cognoverit, quòd conversio ad creaturas dispergit de se cor in varia; colligit autem, & unit sola in Deum conversio: relinquit illa post se tristitiam, ista consolationem. Denique satis erit impulsori, etiamsi cetera scelerum damna non afferat, temporis consumptio. Hæc victoria, hic triumphus suus ingens.

Discipulus. Quid? quòd in talibus contrà tædium animi consolationes quærunt?

Magister. Quærunt, sed inveniunt pro refectione defectionem. Itaque dulcedo fallax, & scalpens aurium pruriginem abit celeriter; fixus aculeus pungit arctiùs; miscent se ultrò rixis alienis. Pares sunt tenentibus canem, vel lupum auribus, quorum morsus vix, vel nunquàm effugiunt. Nihil ad sanationem animi fluctuantis plus adversum, quàm se in talibus oblectare, qui nunquàm animi suavitate, sicut nec sanctitate gaudebunt. Et quid operatur hæc omnia nisi superbia mentis, quæ, spreto vero bono, quærit in infimis delectari, vult quietem per inquietudinem possidere? Quòd si senserit potens calumniator Christianum, qualem loquimur, rumores fugere, curare seipsum sollicitè, putas requiescet? In pulvere sufflabit aliorsùm, sed tamen ad deorsùm.

Conabitur ut fiat solitarius, agrestis, incivilis, austerus suis, sibi tristis, omnibus odiosus, aut inutilis, loquenda tacebit indiscretus, tacenda loquetur, avarus, utilis priùs ad Confessiones audiendas, idoneus ad commotiones secretas, aut publicas, fugiet omnia velut à facie colubri.

Secum rabiosa silentia rodit.

Undè sub regula posuit quidam:

Dum fugiunt stulti vitia in contraria currunt.

Nec jam currunt; sed impulsi rapiuntur, sed rapti præcipitantur. Absorbet eos profundum, & verè, quod non habet remedium, si *urgeat super eos puteus os suum* Ps. LXVIII. 16. descendens in infernum, quià *superbia eorum, qui te oderunt, ascendit semper.* Ps. LXXIII. 23.

Discipulus. Concludis in unum contraria, ascensum & descensum.

Magister. Ascensus superbiæ descensus est; sicut gratiæ descensio exaltatio sublimissima reputatur. *Quod* enim *altum est apud homines, abominatio est ante Deum.* Luc. XVI. 15. Dicta sunt multa super multis impulsibus, qua ratione, quove possent indicio secerni bonus impulsus & malus.

Hæc brevis est distinctio sursùm, deorsùm; deposito de sede quietis, exaltatio ad sedem pacis dicta est; altera unitio & dispersio nominetur; tertia dejectio, & susceptio nominetur; quarta rectitudo & curvitas addatur; quinta satietas, & inanitas vocari potest; & sexta exultatio mentis, & desolatio.

Discipulus. Quomodò possunt hæc fieri, cùm reproborum multi gaudeant, justi lugubrem trahunt vitam?

Magister. Intra in sanctuarium Dei, ut intelligas in novissimis eorum. Si videris stultum fixa radice, vide simul & exitum, maledices pulchritudini ejus statim, quià *ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt.* Job. XXI. 13. At verò quià non attendunt ista filii hominum, ipsi absque timore perpetrant mala, quamvis timida semper sit malitia; *secura* verò *mens, quasi juge convivium.* Prov. XV. 15. Non est autem unitas nisi in uno, & solido æternoque bono. Pellitur, & impellitur unita mens, sed immota manet: dispersa velut arundo ventis agitata non subsistit, corruit tandem, & fit illius ruina magna. Impellitur vicissitudine miserabili, nunc contrà Deum per præsumptionem, per impietatem, per desperationem, per infidelitatem: nunc contrà se per dissolutionem cordis, per debilitatem corporis, per enarrationem virtutis, per consumptionem temporis. Denique contrà proximum per errorum inductionem, per pudoris exterminationem, per rancoris contentionem, per favoris denegationem.

Discipulus. Latissimos impulsuum malignorum notas impetus generales; particularis enarratio, vel enumeratio plùs doceret.

Magister. Infinitum, tradit Aristoteles, *incognitum esse, nec numerari potest.* Circumstantiæ verò particulares impulsuum sunt infinitæ, quorum prætereà, quòd non se semper continuò manifestant, latet exitus; dejiciunt aliquando plus, quàm sentiatur. Notavit psalmus species septem impulsuum. Ps. XC. 5. 6. 7: Unus est timor nocturnus, & hic obscurus; alius subitus, sagitta volans in die; tertius perplexus & involutus, negotium perambulans in tenebris; quartus importunus; quintus violentus, qui pariter exeunt ab incursu; sextus est à dæmonio meridiano, qui se in Angelum transfigurat; septimus est à divinorum curioso scrutinio super filios hominum, qui pereunt omnes à sinistris:

cadent à latere tuo mille, xc. 7. qui videbantur perfectiores, *& decem millia à dextris tuis* omnes Fide signati. Horrendus nimis est hic impulsus.

Ecce dùm hic vivimus navigamus velut in mari magno fluctuantium cogitationum. O quàm sæpè suscitatur, & inhorret spiritus procellosæ tentationis, permittente Deo, impellente diabolo. Invidet enim depositus iste sublimandis ad sedem, undè corruit. Ascendunt fluctus interioris nostri maris ad cœlos per præsumptionem; descendunt usque ad desperationis abyssos. Afflat ex adverso bonus noster spiritus, ponit procellam nostri cordis in auram, & silent fluctus ejus, & deducit nos in portum nostræ voluntatis. *Ps.* cvi. 26. 29. 30.

Discipulus Venit in recordationem illud scriptum tuum per sex lectiones, ubi dictum Apostoli tractas. *In ipso vivimus, movemur, & sumus.* Act. xvii. 28. Distinxisti quadruplicem vitam spiritus. Porrò de motu & statu nostro in Deo præstolabantur aliqui sermonem. Nunc verò advenit occasio, loqui de motibus impulsuum bonorum, & malorum, dum nunc impulsos, & depulsos suscepit contremiscens morientium terra, velut in quodam stationis serenæ sinu.

Magister. Centilogium accipies seorsùm de impulsibus. Cras præterea dum suppetet hora, quæ nunc tarda est, plurima rursùs me loquente, te auscultante, de bonorum & malorum Angelorum officio quietus accipies.

Discipulus. Delectabit auditio.

SECUNDA PARTITIO
DE
CUSTODIA ANGELORUM,
ET
FALLACIIS DÆMONUM,
Per Notulas quinquaginta.

DEPOSUIT *potentes de sede, & exultavit humiles.* Luc. i. 52.

Discipulus. In hoc heri stetimus; in hoc rursùs advenio post impletum Canonicæ institutionis Officium, auditurus te, sicut es pollicitus, locuturum.

Magister. Si per *potentes de sede* depositos dignitatis intelligimus apostatas Angelos, consequens est, ut exaltati humiles accipiantur Angeli boni, in sede felicitatis æternaliter exaltati. Si malignitas invida dæmonum circuит, & impellit homines ad ruinam viatores; si per eos fiunt immissiones malæ, vult opposita Charitas beatorum Angelorum fieri, quod dicit Psalmista *Immittet Angelus Domini in circuitu timentium eum.* Ps. xxxiii. 8. Ad quid? *Ut eripiat eos.* Habet litera Hieronymi secundùm Hebræum: *Circundat Angelus Domini in gyro timentes eum, ut eruat eos.* Audis circuitum malum, audis & gyrum bonum, immissionem scilicet bonam, & malam. Datur omnibus ad exercitium circuitus satanæ quærentis, ut devoret. *Circundat Angelus Domini in gyro timentes eum*, ut adjuvet, & salvet. Exaltat dæmon ad ruinam, quia per superbiam. Exaltat Angelus bonus ad gloriam, & ad vitam, quia per humilitatem.

Est namque exaltatio, quæ causat humiliationem, sed utraque mala deprimens, & damnans. Est optata exaltatio humilis, & humiliatio exaltans, quia pœnitens, & salvans. Si benè te humiliaveris, benè exaltaberis. Si te humiliaveris ad pœnitentiam, habes veniam, & exaltaris ad gloriam. Sunt hostiles nobis insidiæ per depositos à sede, sunt excubiæ cœlestes pro nobis plures, ne timeamus. Merentur, ut aliqui tradunt, Angeli suam quam jam habent beatitudinem, ministrando hominibus. Congaudent eis, certum est, dùm salvantur. *Gaudium est Angelis Dei* (testatur Christus) *super uno peccatore pœnitentiam agente*; Luc. xv. 10. quantò magis super uno justo pœnitentiam non deferente? Vexillum satanæ cum perdito exercitu suo defert infidelis temeritas. Crux fidelis, seu Crucis humilitas, vexillum est Angeli Domini, *qui circundat in gyro timentes eum, ut eruat eos. Hæc est victoria, quæ vincit mundum*, teste dilecto Domini *Fides nostra.* i. Joan. v. 4. Petrus quoque Princeps vexillum hoc jubet erigi contrà diabolum, qui *circuit quærens quem devoret; cui resistite*, ait, *fortes in Fide.* i. Pet. v. 9. Similis est Apostoli non ignorantis astutias satanæ sententia, sub metaphora scuti. *In omnibus*, ait *sumentes scutum Fidei, in*

A *quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere.* Ephes. vi. 16. Scutum istud nunquid non est veritas Fidei, de quo Psal. xc. 5. *Scuto circundabit te veritas ejus.*

Sequitur multus effectus victoriæ per discursum psalmi per totum. Interrogavit me pridem virgo grandæva probatissimæ, & devotissimæ vitæ, nomine Agnes, propinqua quondam Urbani Papæ V. Quod est potissimum contrà diaboli tentationes subsidium? Dum suspenderem ego cogitabundus responsionem: Ipsa subintulit mox; *Crux.*

Suscepi protinùs hanc vocem quasi de cœlo sonuisset, & ita sonuerat. Ego enim etiam atque etiam multis jam Annis mecum reputans, conferens insuper cum aliis, non invenio compendiosius, non efficacius antidotum. Quare? Quia nullum humilius, nullum insuper arrogantiæ diaboli magis adversum, nullum

B quod ita ipsum prostraverit. *O crux signum triumphale*, clamat Ecclesiastica prosa! Et in hymno:

O crux ave spes unica!

Et iterùm Ecclesia: *Ecce crucem Domini fugite partes adversæ.* Et Apostolus: *Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi.* Gal vi. 14. Sileo interim de probatissimis miraculis, quia nota sunt satis: In Constantino, in Heraclio, in Justina, in Christophoro, in Judæo Cruce signato, cum ceteris multis. Suadet obhinc Hieronymus Eustochio, ad omnem gressum pingere Crucis signum. Et Chrysogonus ad Anastasiam carcere clausam: *Tu autem, ancilla Christi, trophæum Crucis tota mente constringe.*

Accipiatur brevis ars Crucis ad victoriam vitiorum,

C non ad perpetrationem malorum, qualiter in militaribus insigniis gerunt aliqui non devotione humili, sed sacrilega tyrannide dominandi. Impelleris, ô anima Christiana, superba sapere, vel quærere; Crux apponatur protinùs corde, voce, vel operis signatione. Quid enim magis est superbiæ inimicum? Invidia vult obrepere, virusque suum animo spargere, Crux theriaca fiet efficacissimum.

Crux omnem iræ, vel rancoris, amaritudinem dulcorabit.

Crux reddet contrà desidiam strenuum, contra cupiditatem efficiet pauperem spiritu.

Crux gulæ, simul & luxuriæ febres acutissimas temperabit. Una omnium communis est ratio, quia pendens in ea crucifixit pestes istas omnes triumphans in corpore suo Christus. Hoc est signum *Tau*, quo signatos, Angelus exterminator percutere non sinitur, salvat potiùs & protegit; si tamen corde fideli Cruci isti consentiat. Alioquin mendax Angelus, & mendacii pater, arripit quod suum est.

D *Sicut Moyses exaltavit serpentem in deserto*, Joan. iii. 14. sic exaltatus est Filius hominis prudens ut serpens. Curabantur à serpentibus percussi, æneі serpentis inspectores. Aspice serpentem hunc, pro similitudine sine veneno culpæ, Christum pendentem in cruce; Fides ejus à morsibus tentationum, ne te perimant, liberabit. Hinc de Luca canit Ecclesia, quòd *Crucis mortificationem jugiter in suo corpore portavit.* Hinc Apostolus ait: *Christo confixus sum cruci.* Gal. ii. 19. Hinc Andræas lætus, & alacer ibat ad Crucem. Hinc rursùs Paulus: *Nihil me judicavi scire inter vos, nisi Jesum Christum, & hunc crucifixum*; i Cor. ii. 2. hæc humilitas sua fuit, hæc

hæc exaltatio, & secundùm mensuram humilitatis dabitur sublimitas exaltationis.

Propterea tu, cujus humilitatem profundiorem omnibus respexit Dominus, Virgo beata, meritò gloriaris super omnes in exaltatione tua. Nolo tamen putaverit aliquis, lignum Crucis, ut lignum est, adorandum, sicut nec est ens divinum, & summum, quo sit fruendum, quod sit super omnia diligendum. Sciunt hæc fideles, sciunt & Philosophi omnes. Nihil habet lignum Crucis divinitatis, etiam in qua pependit Dominus; sed in Cruce tanquam in signo surgit Fides nostra ad Dominum nostrum Jesum Christum Deum verum, qui salutem nostram operatus est in ea. Sic de imaginum veneratione vetus habet Doctorum determinatio. Sic per figuram signum accipitur pro signato, ut nomen pro nominato, imago pro imaginato.

Dices fortè mihi, nunquid non in homine, præsertim in Maria Virgine, verior & expressior est imago beatissimæ Trinitatis? Sed & ipse dæmon retinet hanc essentialem imaginem: asinus proindè, cui Christus insedit, cur non adoratur? Respondebo primitùs sub una generali veritate, de re qualibet indistinctè. Non est aliqua res, quantumlibet etiam vilis appareat, quin ex ejus consideratione possit animus fidelis elevari ad magnificationem, & adorationem Dei. Ratio, quia à qualibet tanquam à signo potest à posteriori vestigari, vel inquiri majestas Dei, *sempiterna quoque virtus ejus, & divinitas*; Rom. 1. 20. ab aliis quidem clariùs ab aliis obscuriùs.

Porrò nimis habet de periculo scandali, & idololatriæ, teste beato Dionysio, si nominetur Deus infimis nominibus creaturarum vilium per metaphoram, & symbolum, quàm si fiat hoc de rebus dignitatem habentibus, quales sunt Angeli, quales sunt homines ratione prædıti. Quis enim crediderit, quòd Deus sit essentialiter lapis, aut vermis?

Confunditur nihilominùs idololatria, quæcumque fuerit circà creaturam aliquam, seu de creatura; quia non refert totum hominem ad Deum, sistens in auxilio creaturæ, maximè dum hæc facere prohibetur. Habet Virgo benedicta sanctitatis privilegia; habent & homines in dignitatibus constituti, quorum consideratione participativè solùm, & per analogiam dicuntur honorandi; sed sub Deo, cui veraciter soli debetur honor, & gloria.

Denique vitamus scandalum, & irrisionem infidelium, aut simplicium, si coleretur asinus, sicut colitur Crux. Non enim æquè faciliter honorem referrent ad prototypum, id est, ad signatum Christum, nec ad Redemptionis nostræ mysterium, quemadmodùm fit de Cruce.

Crux humilis mox ut in memoriam venerit animæ fidelis, sit hoc visu, sit cogitatu, sit auditu, quid aliud signat, quid aliud per signum, seu significationem intellectui repræsentat, quàm Dominum nostrum Jesum Christum, *in quo est salus, vita, & resurrectio nostra, per quem salvati, & liberati sumus.* Hæc ideò consonant proposito nostro, quia vincere docent nos de impulsore nostro.

Crux humilis memoriter intellecta liberationem signat, vitam, & salutem. Ipsa consolationem, & ex consequenti gloriam, & exultationem, si gratus sit animus, operatur.

Crux humilis hominem collocat, & recumbere facit in novissimo loco, quo nullus cogitari potest inferior, quia *novissimus virorum* Isaiæ. LIII. 3. pendet in ea. Sic recogitatus, creditus, speratus, & amatus, qui nos invitavit, dicet: *Amice, ascende superius, & erit* nobis *gloria.* Luc. XIV. 10.

Crux sicut humiliat in profundissimo loco, sic exaltat in summo. Non enim mentitur nostra Psaltes: *Et exaltavit humiles.* Luc. 1. 52.

Gloria Crucis, & exaltatio, simul cum exultatione, tantò verior est, solidior atque jocundior, quantò minus habet de creaturarum vanitate.

Gloria Crucis fit in Confirmationis Sacramento, & aliis mysteriis de oleo similiter, & balsamo, quandoque de oleo solo, sed sacrato; ut qui considerat pœnam in Cruce, consoletur ex intima Spiritus sancti unctione.

Gloria Crucis facit insignem Christianum, dum oleo lætitiæ linit ipsum ex nomine. Est enim Christus per interpretationem *Unctus.* Reges autem, Sacerdotes, A Prophetæ & pugiles, inunguntur prisco more.

Gloria Crucis non constanter retinetur, & prædicatur, si non ad Crucis ignominiam, passionem, & tolerantiam, animus præparatur: non enim natura compatitur, ut duo fines principales & ultimi simul intendantur, præsertim contrarii. Quid autem vanæ gloriæ, quid avaritiæ, quid libidini, plus quàm ipsa Crux reperitur adversum? Sunt qui sub nomine Christianitatis arbitrantur se magnificare Dominum, qui crucifigunt in se rursus *Filium Dei*, & habent *ostentui*; *qui gustaverunt verbum Dei bonum, & virtutes futuri sæculi*, sed per apostasiæ superbiam prolapsi sunt, quos *impossibile* (pro difficile dicit Apostolus Hebr. VI. 4. 5. 6.) *est rursùs renovari ad pœnitentiam*: vel certè sumitur hîc renovatio baptismalis, quam constat iterari non posse.

Glorietur frater humilis in exaltatione sua per Crucem; B mores insuper secundùm nomen Christiani, vitamque componat. Sit prima, sit ultima, sit tota laus tua. O anima devota, dic simul, & profitere: Christiana sum; sic enim magnificas Dominum. Accipe rursùs. Exaltatio Crucis Christi tota mysteriis plena refulget. Est in ea longitudo, latitudo, sublimitas, & profundum; longitudo æternitatis, latitudo Charitatis, sublimitas Majestatis, profundum Sapientiæ judicantis. Habet Crux excelsa, simul & humilis, medium, cui sursùm, deorsùm, dextrorsùm, sinistrorsùm conjunguntur, & in hoc medio Jesus totus effluens, & affluens misericordiæ visceribus.

Unde si eidem Fidem affixeris tuam, radiabit sursùm amor, dextrorsùm Spes, sinistrorsùm timor, & deorsùm dolor; quæ sunt animæ quatuor principales C affectiones, secundùm quas benè contemperatas, & ordinatas, est omnis harmonia spiritualis. Exerceat te super his traditio de Canticis. Conversus ad Crucem, piæ mentis oculis lachrymosis inspicias extensum in hoc ligno sanctissimum Corpus Jesu, sicut tympanum, vel citharam, undè protulit voces suas in symphonia divinis auribus gratissimas: pro inimicis primam, ad latronem secundam, fuit ad Matrem tertia, ad Discipulum quarta, ad Patrem quinta, pro seipso sexta, pro consummatione Redemptionis septima, pro suo transitu octava, ita *factus obediens* Patri *usque ad mortem* Philipp. II. 8. dedit fidelibus suis perfectum humilis obedientiæ, nec non pietatis documentum.

Est autem humiliatio per obedientiam exaltatio. Triplex est in genere, quæ sub arbore Crucis exer- D cetur humiliatio; pœnitentialis, sacramentalis, supernaturalis, secundùm tres status, incipientium, proficientium & perfectorum. Suadet Rex ipse David dare *Psalmum jocundum cum cithara.* Ps. LXXX. 3. Est autem cithara pœnitentium, quæ vertitur in luctu in psalterii solatium. Tradit expositor unus, citharam quâ David adhuc pastor, & psallens coram Saül expellebat ab eo spiritum Domini malum, prætendisse signum Crucis. Jubetur apud Prophetam anima peccatrix sumere citharam, & benè canere. Cantus iste puto lamentationis, est pœnitentialis de quo Psalmista: *Confitebor tibi in cithara, Deus, Deus meus.* Ps. XLII. 4.

Ita demùm consonat psalterio jocundo internæ lætitiæ; ita sub alio typo consonat philomelæ modulis, turturis suspirium. Ita spiritus noster vexatus ab angelo Domini malo, melius habet. Ita (si de poëticis aliquid misceri placet) Orpheus Furias mitigat in-

infernales, id est, furiosas suas passiones, quæ quidem potentes nimis deponuntur de sede cordis, & humiles exaltantur affectiones piæ mentis. Componebat ad citharæ modos Pythagoras motus suos. Et ad excitationem prophetici spiritus psaltem adhibuit Eliseus.

Hæc de Crucis auxilio contrà dæmonis impulsus generales tantumdem dicta sunt, simul & Angelorum præsidio.

Ceterum quia periculorum particularium animadversio plùs horretur, & vitatur, plùs insuper liberator imploratur, gratior denique fit misericordia liberantis; expediens judicavi particularibus numerandis intendere, nisi tamen aliter censueris, Frater.

Discipulus. Immò verè cupidus, & attentus, sicut hactenùs auscultabo, quousque petiveris à me verbum.

Magister. Fit impulsus Angelicus virtuosè, sapienter, & benignè, quatenùs humiles exaltentur. At verò depositus iste de sede diabolus, deorsùm fluens satanas, satagit homines deponere violenter, fraudulenter, & malignè. Violentia cernitur in obsessis. Fraus verò, dùm specie bona salubris & virtuosi consilii, quasi moralis Philisophus dolosè impellit. Paucos accipe modos ex innumeris, & ut sit aliquis ordo in non habentibus ordinem, sed confusionem Babylonicam, dicenda per quaternaria, seu per tetrades partiemur.

Detestatur quandoque superbiam patentem, sed ut in deteriorem, sub involucro fictæ humilitatis præcipitet. *Nam est qui se nequiter humiliat.* Eccli. XIX. 23. Et rursùs ait satanas: *Noli humilis esse in sapientia tua*; Eccli. XIII. 11. quatenùs insipienter exaltetur. Detestatur præsumptionem, & timorem laudat, quatenùs ingerat timoris scrupulos ubi non est timor, ut ablata pace cordis, recedat iste, cujus *locus est in pace.* Ps. LXXV. 3. Detestatur inobedientiam, ut peccati servitutem inducat, & asininam patientiam, quæ fert non ferenda, quales notabat Apostolus esse Corinthios. Fefellit innumeros nequam iste, qui sub velamento obedientiæ nefanda perpetrarunt quasi peccare non possent, quià non habent velle, vel nolle, juxtà verbum suum. Detestatur superstitiones quandoque manifestas; sed non occultas, & obumbratas sanctis observationibus: in jejuniis, in virginitate, in sanctis orationibus superstitiones impellit. Proinde *Cur* fuit prima dæmonis vox & interrogatio? *Cur*, inquit, *præcepit vobis Dominus?* Gen. III. 1. Utitur frequentissimè *Cur* isto, quatenùs homines in curiositatis noxiæ laqueos cadant. Cur fecit Deus rationales creaturas quas præsciebat fore peccaturas, & damnandas? Cur eas Deus tales non condidit, quæ peccare non possent? Cur delectatur in perditione viventium? Quod indè sibi lucrum crescit? Nunquid non melius esset universis, si, peccatis omnibus ablatis, remanerent in solo decore virtutum? Cur indurat aliquos, & aliorum miseretur? Cur acceptio personarum reperitur apud ipsum? Cur non citiùs venit ad homines redimendos, & Legem veterem quam dederat in fœdus æternum, per aliam commutavit. Cur tot absque Baptismo innocentes; tot in insulis sine Legis auditu viventes; tot qui salvarentur, si bonis doctrinis, & societatibus instruerentur perire permittit, & dimisit? Scit iste nequam, quòd *perscrutator majestatis opprimetur à gloria.* Prov. XXV. 27. Scit hominem prohibitum ne *in pluribus Dei operibus* fuerit *curiosus.* Eccl. III. 22.

Culpat hypocrisim, sed ut homines absque honestatis velo perpetrent mala. Laudat simplicem cum verecundia sancta; quatenùs hypocrisis fictiones introducat. Culpat invidiam, & benignitatem laudat; sed ut malignitas improba nocentium foveatur. Culpat è contrario iniquitates aliorum; ut personale odium contrà fraternam charitatem suscitetur. Culpat iratos; sed ut zelum sanctum abjiciant. Laudat zelum sanctum; quo præceps ira furiat. Culpat inertiam; sed ut inquietudo plus æquo laboriosa fatiget. Laudat quietem sanctam; sed ut in sterquilinium torpentis inertiæ dejiciat. Ostendit odibilem avaritiam, & quòd *nihil nequius quam amare pecuniam*, Eccli. X. 10. sed ut prodigalitatem consumptionem omnium cum rapinis introducat. Pulchram dicit, & amabilem, frugalitatem; ut tenacitati locum paret. Ostendit quantas gignit infirmitates gula; sed ut periculosiorem vacuitatem capitis, & corporis absque remedio operetur. Laudat omnia sana esse sanis, & nihil A esse *rejiciendum, quod cum gratiarum actione accipitur*, I. Tim. IV. 4. ut à temperantia fallax abducat. Ostendit quàm fœda sit luxuria, quàm vilis, nec honore digna, ut conjugiorum jura contaminet. Laudat prolificationem, immò jubet per illud: *Crescite & multiplicamini*, Gen. 1. 28. quatenùs concubinatum licere demonstret. Ostendit non esse jurandum. *Sit* inquit, *sermo vester, est est, non non*; ut detestetur omne juramentum. Dicit ex adverso. Qui benè jurat benè credit; ut perjuria, vel contumelias nominis Dei multiplicet.

Circumit iste satan terram, & perambulat eam, ut circumstantias omnium consideret.

Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodò, quando. Tendit laqueos, in quos impellat multos valdè; ut si fuerit aliquis ab uno liberatus, cadat in alterum. Facit ad hoc Macharii narratio de poculis. Non enim semel victus cessat, sicut opinatus est Origenes. B Itaque considerat dum circuit, & observat volentes placere Deo. Videt aptum aliquem ad Religionis ingressum, impellit ad oppositum sic illudens: Cur civilem vis deserere conversationem; quoniam homo naturâ civile animal est, homines, hominum gratiâ facti sunt, ut se mutuò juvent; sicut pecora, ut hominibus serviant. *Væ soli.* Eccle. IV. 10. Cur non poteris sub habitu sæculari salutem tuam operari sub uno Abbato tuo Christo? Gaudeas Lege libertatis, quam dedit tibi Deus, & emit Christus. Quid pulchrius? quid eligibilius libertate? Cur tot, & tales vis subire observationes & vota super te inducere, qui non sufficis ad præcepta servanda? Quid sunt obligationes tot, nisi laquei totidem ad transgressores? Vide ne illaqueatus verbis oris tui cadas. *Displicet enim Deo stulta & infidelis promissio.* Eccle. V. 3. Ecce quot quales in Religionibus defecerunt; quot ceciderunt; quot apastatæ retro abierunt? Cur non vis talentum tibi creditum in his, & in aliis gratiis multiplicare? Ut quid perdi- C tio hæc esset in Religionis ingressu, sive solitudine. Celat perditus iste laqueos in sæculo: fit iste qui salvandus fuerat in Religione perditus in sæculari conversatione, fit sæcularis, conjungitur uxori. Heu quos illic laqueos tribulationum non invenit. Nascuntur filii: alia cura, si procax uxor, gravis, magnifica; si sterilis; si fœda; si lubrica. O quale supplicium. Sit de militia, aut de Curialium numero, quot illic curis involvitur. Primitùs erit

Dulcis inexperto, cultura potentis amici.
Expertus metuet, non feret invidiam.

Sit oportet assentator ad omnia, sit miser vivens, dormiens, comedens ad alterius arbitrium.

Sit Causidicus, aut practicus in Physica, fraudes mille spargentur in practicatione. Dum quærit dives fieri, incidet in desideria multa & laqueos, quibus D mergatur in interitum. Sit Beneficiatus in Ecclesia, & cælebs, cavendum sibi erit à retibus simoniæ, à negligentia Servitii, à luxuria, ab inerti conversatione, à dilapidatione bonorum Ecclesiæ.

Circumit & considerat satan iste alterum quem ex instabilitate propria, vel infirmitate cognoscit ad Religionis, aut solitudinis vitam ineptum. Vide ait, quanta sit Religionis, quanta solitudinis perfectio, vacare soli Deo, salutem suam operari. *Quid prodest homini si universum mundum lucretur, anima verò sua detrimentum patiatur?* Matth. XVI. 26. Vide quantum *totus mundus in maligno positus est*; Joan. V. 19. quàm brevis vita,

vita, quàm mors incerta, quæ tormenta Inferni? quæ gaudia Paradisi? Vide, ne procrastines, ne consilia multorum, præsertim domesticorum, & sæcularium quæras. *Inimici hominis domestici ejus*: Matth.x.36. & *Animalis homo non percipit, quæ Spiritus Dei sunt*. 1.Cor.II. 14. Res certa est. De solis incertis habendum est consilium. Dicere quòd Religionis status non sit perfe- A ctior, hæresis est. Magna verò stultitia est nolle esse perfectum. Quid hæsitas? Quid tergiversaris? Vocat te Deus per inspirationes istas; quid in te stas, & non stas? projice te in eum, & ipse te suscipiet, neque deseret jam susceptum. Vide nunc pauper homuncio dum compungeris corde, *fac votum Deo cæli*, firmet te juramentum. *Felix necessitas, quæ ducit in melius*. Gregor. Sciveris, opus cum voto Deo esse acceptabilius. Da totam arborem voluntatis tuæ cum fructibus suis Deo tuo. Denique qui propositum tuum istud sanctum diverteret à te, reus esset ut Deo se redderet in Religione, loco tui.

Silet iste nequam, quòd ad Religionis introitum oportet attendere nedum bonitatem Religionis in se; sed alias circumstantias, maximè duas, quarum una se tenet ex parte Religiosorum, si perfectè Regulam servant: altera ex parte sui ipsius, si juxtà parabolam Christi, dùm inchoat, poterit consummare. Quòd B si secundùm rationis consilium res tàm grandis aggredienda est, quam postmodùm mutare non licet: non tamen sequendi sunt pueriles impetus, aut motus devotionum, quales habere possunt pueri, aut puellæ, quandoque plus ex inconstantiæ vitio, vel melancholiæ, quàm gratiæ certo instinctu; potiùs aliquando, qualiter modo, ex astuto dæmonis impulsu, quàm certæ devotionis afflatu. Silet, quoniam media sunt moderanda secundùm virtutem tam agentis, quàm patientis; nec poterat David cum armis Saül egredi contra Goliam. Non possunt simiæ cum botis latioribus, quas in fraudem eis derelictis, accipiunt, incedere. Silet onera Religionis, cum moribus inhabitantium; dat benè sentire de omnibus, neminem judicare, spes adjicit quandoque magnas, quòd proficiet aliis sua eruditio, suum consilium, quia literas novit, quia prudens est in agendis. Denique exemplum dabit reliquis de sæculo, ut ita faciant quemadmodùm & fecit, & sæeculum relinquant. Quid? Tandem voto se constringit, deserit habita Beneficia, C dat sua pauperibus, via sibi unica Religionis relicta est. Captus est, ait, insultans dæmon. Euge, euge, jam non est silendum, jam in odium Religionis exaggeranda sunt omnia. Aperiendi sunt oculi, discrimina revelanda, murmur inducendum, dicat ipse sibi sentiens se delusum. Quid mihi feci miser? In quod me malum impuli? Non potero ferre jugum hoc intolerabile. Quæsivi requiem, ut in pace servirem Deo, & ecce turbatio, fugi homines, homines invenio. Cedebam tentationibus de sæculo; deteriores dæmonis perfero: quid feci? quid agam? quò me vertam? Amicos carnales offendi spernens eos cum suis consiliis, nullus mihi ad eos regressus. Si dispensationem voti quæsiero, non dabitur, aut in data nunquàm constans sibi animus quietabitur; sed neque quomodò viverem in sæculo relictum est. Si ad aliam migravero Religionem, scandalosus ero meæ, & forsitan intolerabilis alienæ. Quid feci? Devotio- D nem in sæculo suaviorem, & crebriùs inveniebam, quia sensus vegetiores, nec perturbati per vigilias, non exinanitum cerebrum per jejunia, non oppressa mens in prolixitate vocalis Servitii; sed & sæcularibus involvor curis pro necessitatibus Fratrum. Cogit obedientia currere, discurrere per sæculum, qui quietem solam sperabam mihi obtinere. Sic quotidianis fatigor odiis, & rixis. Quid feci? quid tandem volui miser? Delectabat me studium, docebam, & docebar. Nunc qui doceatur, aut doceat, nullus est. Fratres satis esse respondent occupationes Religionis suæ, vexatio satis est. Non est, inquiunt, Religio schola docendi, sed disciplina vivendi. Si vixero secundùm mores Fratrum collapsos omninò à Regulis Patrum, perditus sum sine dubio. Si singularis mihi vivere volo, nec datur, nec sufficit. Ecce quid murmurat inconstans, quandoque non sine magno perplexitatis vinculo, maximè si Monasteria mulierum collapsa, junior jam aliqua vovit, & intravit.

Circumit iste depositus de sede, quærit quem devoret. Invenit hominem deditum studiis literarum & scientiarum; si potest, avertit. Affert occupationes ex sæculo, sicut ex Prælatorum servitiis, aut Principum, aut penuria transcribentium, vel imperitia, aut Librorum causat nimietatem onerosam, aut frustrà fieri verba surdis dicit. Si nequiverit abducere quatenùs otium desideret studiosum, sed sibi vacet, & sapientiam scribat in otio, subdolus impellit, ut, alios dùm docere vult scribendo, se seducat. Laudat jam laborem, sed corrumpere satagit intentionem. Eia, Doctor, scribe quæ relegat posteritas, quæ tibi sint in nomen æternum, quoniam melius est nomen bonum quam unguenta pretiosa. Orabunt alii pro te. Non tibi soli laborabis, talentum tuum distribues. Sed ad quid satan ista? Quid sibi super aliorum salutem; profectò nihil, sed satagit, ut iste sub hac intentione scribens, audiat in judicio; Recepisti mercedem tuam. *Accipe quod tuum est, & vade*, Matth. xx. 14. *De ore tuo*, & scriptis tuis, *te judico, serve nequam*. Luc. XIX. 22. Fers literas mortis tuæ, sal infatuatum. Eia scribe, sed subtilia, sed extranea, sed noviter inventa. Turpe est alienis uti. Sic impellit, ut deserat terminos quos posuerunt Patres sui. Ut vanè gloriosus dicat: *Super omnes docentes me intellexi*. Ps. CXVIII. 99. Ut deserens vias certas dicat. *Aquæ furtivæ dulciores sunt, & panis absconditus suavior*. Prov. IX. 17. Eia scribe, aut de tuis virtutibus, aut celeritatem ostende dictandi. Aut da satis intelligi, quòd benè, quòd devotè vivis, ut loqueris; aut certè in alienis laudibus quære laudem tuam. Quære celebritatem nominis, si non ex te, saltem ex illis quos exaltas, scribendo miracula sua, visiones, vitam supra modùm mirabilem, divinationes, sectas novas. Canonizatus eris in ipsorum canonizatione. Sed ô fraudem satanæ detestandam, quandoque tamen ita fallentem; ut interim taceamus de manifestis erroribus, & hæretica pravitate. Eia scribe, totus insiste laboribus importunè; non des requiem calamo, postpone Horas Canonicas, aut absque intentione proferas, indulge securus lautioribus cibis, utere somno usque ad saturitatem. Desere civilem aliorum conversationem. Compensabit hæc omnia labor tuus in dictando. Sic impellit iste nequam, scit quòd inutiliter, immò noxiè fiunt non jussa, Præceptis omissis. Scit, quòd favemus ultrà modum scriptis nostris, diligimus ut filios, placent, etiam si deformia sunt, & inculta, si vacua sententiis. Testis est simia fabulosa. Gallina dum nimio clamore prodit ovum, perdit illud. Corvus crocitans, ut à vulpe laudetur, fraudatur cibo suo. Non aliter sæpè virtutes perdunt scribæ docti, vel quæsitas priùs, vel acquirendas in tempore. Ratio, quia *dicunt, & non faciunt*, Matth. XXIII. 3. quia de donis Dei dum gloriam quærunt, Deo rapiunt quod suum est, quia scit insuper sinistra talium, quid facit dextera. Possunt nihilominùs meritoriè fieri nova scripta, si modus affuerit, finis, & ordo recti. Unum facere, & aliud non omittere.

Circumit, & invenit hominem deditum Confessionibus audiendis. O quot *immissiones* facit *per Angelos suos malos*. Ps. LXXVII. 49. Venit ad Confessionem plebeius idiota, veniunt pueri, & puellæ, juvenes, & maritatæ. Suadet investigare diligenter super omnibus circumstantiis, ut agnoscat vultum pecoris sui, quia nec aliter solvi potest peccator, nisi dixerit omnia. Absit iste curiosus scrutator, & deficiat scrutans scrutinia cum scandalo confitentium, cum lapsu proprio, cum suspicionibus infinitis, cum interminabilibus scrupulis, sive

sive remittat non absolutum, sive detineat morosissime, vix tandem absolvendum. Veniunt tales postmodùm, & vertitur in oppositam qualitatem, quia timet expertus tales facere interrogationes. Dicit sibiipsi, salvet se si voluerit, non intrabo domum conscientiæ alienæ, nihil interrogabo, scit peccata sua, dicat illa si vult. Sic dimittit inscios, sic verecundos latere in peccatis suis, non utens clave scientiæ, quæ data est ad aperiendum (cum discretione tamen) A
secretas conscientiæ plagas. Veniunt alii magni, prudentes de sæculo, veniunt prædones, usurarii, simoniaci, rancorosi, violatores Ecclesiasticæ libertatis, concubinarii notorii, nolunt à peccatis resilire, nolunt restitutiones facere, sunt excommunicati, sunt irregulares: alii si culpantur excusant, aut defendunt peccatum suum, dicunt se justa bella gerere, & planè mirum est, si etiam Angelus de cœlo reperiret quid agendum in talibus multis, nisi coassisteret sibi miraculosa Dei virtus. Veniunt alii, vel aliæ, curiosè agentes, ad fabulationes vertunt Confessiones suas, miscentur colloquia de prophanis, utinam non de nefariis, utinam quæ spiritu cœpisse videntur, non consumment in carne, prohibeat deteriora Deus. Circumit, & invenit declamantem in populo, seu prædicantem. Cognosce dæmonis quot impulsus sunt in Sermone, dùm de omni statu personæ sunt, quæ vitiis contrariis infectæ sunt. Si culpat avaritiam, prodigus applaudit, & ridet avarum. Si prodigalitatem B
vituperat, avarus libens ad se contrahit dicens, tene quod habes. Si loquitur adversùs inertiam, gaudet iste qui stulto labore consumitur, & esse sub sentibus curarum mordentium, delicias computat. Zelus laudatus accendit iracundos. Pietas laudata pusillanimes nutrit, & desides. Pro tunc, & qualem tua prædicatio fructum afferet considera. Sunt qui nolunt præmeditari, nolunt Sanctorum allegationibus, vel autoritatibus, aut certè nesciunt uti. Garriunt, & effundunt quicquid in buccam venerit, cæci cæcos alloquentes. Sunt ex opposito qui tot accumulant allegationes super allegationes, rithmos ad rithmos, concordantias cum concordantiis effluunt usque quaque, non Deum, sed se, sed scientiam suam ostendere volentes. Blandiuntur sibi, quia non propter se, & famam scientiæ, sed ad ædificationem quærunt aliorum. Sunt qui solùm apud auditores suos inobedientiam, & rebellionem inferiorum tacendo, culpant vitia Superiorum, etiam dùm absunt. Undè nihil plausibilius C
audit invida plebs, quàm Superiorum vitia prodere, augere, inculpare. Et hæc sæpiùs, & accuratiùs student aliqui Prædicatores detestari, qui si vel in modico vitio culparentur, protinùs implacabiliter obsisterent vera dicentibus, & capitali clàm, vel palàm, persecutione vexarent. Adde, quòd multitudo prædicationum sæpè fit in laqueum audientium. Quare? Quia jam sanè sciunt voluntatem Domini, nec faciunt, prævaricatores effecti de peccantibus.

Propterea perplexos habet Behemoth nervos in multis, quibus non est exitus frequenter possibilis, nisi mors inflicta judicialis, seu captivitatis hostilis viam fecerit, liberans ab omnibus debitorum vinculis; aut si non fuerit assumpta Religio cedens omnibus; aut ultronea paupertas sua, & suorum subeatur. Sed quàm difficilia sunt hæc remedia, præsertim in senibus, in ægrotis, in delicatis viris, & pomposis. In feminis nescit nemo.

Singulariter idcircò notavit Apostolus avaritiam, tentationibus, & laqueis diaboli, plenam D
esse, *quæ mergunt hominem in interitum*, I. Timoth. vi. 9. undè vix fit regressio. Circumit iste satan, iste depositus, & invenit hominem in solitudine vel deserti sicut est pellicanus; vel domicilii, sicut nycticorax, vel tecti, sicut passer; protinùs immittit fraudulentus auceps iste laqueos exquisitos, & tota malignitate conatur involvere, nunc pennas, nunc pedes istius, qui solitarius elegit vivere, volaturus (ut æstimat) ad superna, & secum furens ait: Non sic abibit solitarius iste, si benè me novi. Sit piger, impatiens, mala cogitet, & sua quærat. Agitatur nunc fervore novitio, fingit sibi quietem, & otium, fingit patientiam si non habeat consortium, fingit puritatem in affectibus habituram, fingit denique, quòd dabit se Deo totum. Sed ô miser, nescit quantùm meis artibus ab expectatione sua longè fiet. Surgite vos infernales & improbæ pestes meæ. Stultum hunc impellite casurum in retia peccatorum, quæ fugere putat, nec præcavet. Tu primitùs inertia, deses ad bonum, sed ad perniciem efficacissima. Hic exteriori caret exercitio, otiosus vacat: age tædiosa sit oratio, sibi fastidiat, & dicat quousque eadem: succedat nunc impatientia; fac ipsum suimet pœnitere, fac displicere quietem, fac otium proprium horrere, nec se jam ferre possit. Fac langueat totus, & pigritet. Exurge nunc blasphemia, cogitationes nefarias immitte. Fac desideria occidant pigrum. Age doceat otiositas mala multa. Tradideris eum quatuor quaternionibus passionum vinculandum, in carcere nostro peccatorum. Scis nomina, scis officia, vulgata sunt. Spes, mœror, metus gaudium: speret vana, metuat falsa, mœreat molestè, gaudeat molestiùs. Tuum erit ultimum hoc officium, ô libidinosa cupiditas, quærens assiduè quæ tua sunt. Quærat iste consolatiunculas proprias, si poterit, in carnalibus deliciis, cibo, somno, venere. Si refugerit patentem hanc turpitudinem tuam, velaveris eam similitudine devotionis ad Deum. Da mendaciter intelligi ipsum quærere quæ Dei sunt, se in Domino delectari solo, cùm sua principaliter quæratur oblectatio. Signum hujus accipe certum, quia dimissis divinorum impletionibus Mandatorum, laborat in hoc totus, ut in aliis quæ spiritualia fingit, delectetur. Deridemus meritò sabbata ejus, videntes ignominiam ejus. Videmus introrsùm fornicationibus propriis, mendax, procax, meretrix inquirit, & rapit.

Adauge dolos tuos, ô libidinosa cupido. Interroget curiositas tua cor ejus in plurimis, si mallet damnari, quàm offendere Deum sponsum suum Redemptorem suum, de quo gloriatur. Si mallet subire mortem, aut incendi, quàm frangere jejunium, vel incurrere carnis lapsum. Quicquid elegerit irretiemus eum vel arroganti mendacio, si pœnam proposuerit inferni, vel incendii, quod si postposuerit, jam peccavit, quia peccare prælegit. Adde, si videris ipsum in multis deficere, dic blandiens: non concutiant te defectus isti, Frater, permittit eos Deos in te ad humilitatis custodiam, ne magnitudo virtutum te extollat. Habes in Paulo simile de stimulo satanæ propter magnitudinem revelationum. Capiamus eum, & illaqueabimus, ut defectus proprios jam non laboret corrigi, sed in illis audeat etiam gloriari. Sit rursùs tuum ô blasphemia soror inertis desidiæ machinamentum, sic cogitationes immittere, quales nec homines sæculi, nec meretrices dignarentur admittere. Pudeat ipsum, qui tantus est in oculis suis, pudeat, & indignetur, & irascatur, superbiens etiam in Deum; & sanctos Angelos ejus, & Sanctos, & desperet tandem seipsum. Suaderem vobis, inquam, quatuor sodalibus mihi charissimis super hujusmodi solitariis, in alia discrimina deturbandis, sed ea quotidiana quasi domestica, scilicet curiositatem perscrutationis vitæ alienæ, negligentiam propriæ vitæ, videre festucam in alieno oculo, non advertere trabem in suo; ceteros spernere, sibi, suaque placere; rumoribus novis assiduè agi, & suspicionibus temerariis inquietari: proindè minùs omnibus hominibus alacres spiritu, minùs esse patientes, plùs sui amatores, plùs sordidos, aliorum mala tenentes.

Agite postremò, sodales fidelissimæ mihi, quatenùs istos exhibeatis solitarios, tandem mihi similes fieri. Solitudinem odiant, fiant dispersi mente cordis sui,

sui, fiant gyrovagi, & profugi, fiant instar Cain vagi, & profugi. Quid enim magis proprium est mihi, quàm esse gyrovagum, circumire terram, & perambulare eam? Hæc nequam spiritus. At verò quid te agitas, Frater, quid turbaris, cùm jam silentim pati non potes hactenùs observatum.

Discipulus. Nunc prorsùs inspicio quoniam undequaque miser sum, & miserabilis, nec quid agam, nec quò me vertam, scio. Ita conclusus sum inter angustias ex impulsibus satanæ numeratis, præsertim in ultimis, ut meritò tædeat animam meam vitæ tuæ. Nolo tamen desperare memetipsum, sed auxiliaria potiùs documenta quærere. Itaque fraudes, & laqueos investigasti; tuum sit remedia tradere, cautelas & auxilia.

Magister. Si humanum præstolaris auxilium, falleris; illud enim nec perspicuum est, nec validum, maximè adversùs aëreas potestates. *Est vita hominis militia super terram.* Job. VII. I. Advocandi sunt milites Angeli boni contra nequam hos spiritus. Plures sunt, fortiores sunt, sapientiores sunt absque ulla comparatione; ferventiores in juvando, quàm aliorum malignitas in impellendo; tantummodò adsimus nobisipsis, nec ultra pellamus eos adjutores tàm sedulos, benevolos, & certos.

Discipulus. Hoc est profectò potissimum quod flagito, quod ab eis peto dari mihi, ne repellam eos. Cupio pariter & deprecor, quatenùs impulsiones suas quibus instigant nos benè agere, studueris aperire.

Magister. Si de custodia Angelorum, præcipuè singulorum qui dantur singulis ab exordio, si de suis officiis sigillatim conarer aperire quæ sub exemplis leguntur in Scriptura sacra, quæque per historias, quæ subinde per Doctores sacros tradita sunt, superfluus, immò vanus jure dicerer, res suscipiens supra vires. Attamen ne totus obmutescam, quasi spernens precem tuam, eligam unum sua autoritate refulgens exemplum. Deindè per considerationes aliquas paucis versibus comprehensas curabo nos adversùs diabolicos insultus reddere doctiores.

Discipulus. Gratus audiam, & attentus.

Magister. Petrus post tot perpetrata virtutum insignia, dormiebat in carcere, vinctus catenis inter duos milites. Typus iste est Christiani, licèt egregii meritis, qui per Herodem istum, satan gloriantem in pellibus quæ palliant nequitiam suam, detruditur in tentationis horridum carcerem; discrimen imminet mortis, nisi quòd orante jugiter Ecclesia, fit quod sequitur.

Angelus astat, fulget, pulsat, surgere clamat.
Solvit, & educit, libertatique relinquit.

Discipulus. Placet metri compendium, quo septem Angelico sancto facta ministerio complecteris.

Magister. Solerter advertis. Existimo non gravaberis, si considerationes pauculas rursùs ita versibus ligavero super cautelis quibus agere nos oportet, & priùs facere quod in nobis est, Gallicè (*faicts ce que doibs.*)

Discipulus. Non gravabor, nec levitati deputabo metrum, quale frequenter in Psalmis, & Canticis, Prophetæ sumpserunt.

Magister. Immò nihil apud veteres Philosophos seriosius metro fuit. Accipe ergò dogmata septem.

Pensa quis finis proprius, qui sit status omnis.
A satan impelli sperans fac jussa: timensque.
Magnifica Dominum, dic, ô me suscipe, Christe!
Vixeris hic & nunc, velut hic & nunc moriturus.
Vive pius, purus, velut hic & nunc obiturus.

id est, obviam Christo iturus.

Discipulus. Et si provocet me aviditas expositionis latioris, nolo tamen esse molestus exactor post tàm multiplex eloquium per te nunc habitum.

Conservabo interim omnia verba hæc conferens in corde meo, quousque altera nos collocutio congreget in idipsum, quousque præterea Centilogium de impulsibus accepero.

Magister. Fiat ut vis, & in eo benè vale qui *deposuit potentes de sede, & exultavit humiles.*

A

TERTIA PARTITIO
DE SEPTEM
MODIS GENERALIBUS
ANGELICÆ CUSTODIÆ,
Per Notulas Octoginta-tres.

ET *exaltavit humiles.* Luc. I. 52.

Discipulus. Conventionis hujus nostræ diem & locum prosperum faciat istorum Beatorum Beatissima ista, per humilitatem singulariter exaltata, cujus est hoc verbum: *Et exaltavit humiles.* Luc. I. 52.

Magister. Fiat: tu quid affers colloquii post triduanum hoc silentium?

Discipulus. Perlegi tuum *super impulsibus* Centilogium. Experior illud esse connexum priori nostræ B collationi; desinit in auxilio bonorum contra apostatas Angelorum nobis in hoc exilio, ubi etiam filius dilectus *nihil differt à servo, cùm sit dominus omnium, sed sub tutoribus Angelis, & actoribus est, usque ad præfinitum tempus à Patre.* Galat. IV. 2.

Magister. Benè est: bonos tutores habet iste filius.

Istic nempe sumus, cognoscere qualia sunt adjutoria bonorum, qualia ministeria, quales pulsus, aut immissiones. Memini verò te nudiustertiùs septem officia numerasse sub Tropologia liberationis Petri.

Angelus astat, fulget, pulsat, surgere clamat,
Solvit, & educit, libertatique relinquit.

Magister. Non errat recordatio. Scisne memoriter additas simul septem considerationes ad tutelam nostram sub quadruplici versu.

Discipulus. Nimirùm sic continent.

C
Pensa, quis finis proprius, qui sit status omnis.
A satan impellit sperans fac jussa, timensque
Magnifica Dominum, dic, ô me suscipe, Christe.
Vixeris hic & nunc, velut hic & nunc moriturus.
Vive pius, purus velut hic & nunc obiturus.

Magister. Scires adaptationem facere septem ad septem, reddendo singula Angelorum auxilia, singulis his considerationibus, aut doctrinis.

Discipulus. Cupio securiùs ex te cognoscere, simul ut abbreviatior sermo fiat.

Magister. Tentabo sic efficere, pariterque reddere totum Mariæ Canticum consonans dictis nostris. Itaque taliter accipe summatim primò, dehinc amplior conquisitionis erit locus.

Angelus astat, ut pensemus, hoc est, ponderemus, & libremus in trutina cordis, *quis sit finis.* Si enim satan adest nobis ut noceat; quis ferret, si non contra staret Angelus bonus? Sicut præterea quærit iste satan claudere, vel eruere penitùs oculum Fidei, ne recogitemus finem nostrum, qui Deus est; conveniens est ut Angelus bonus sanet, & illuminet oculos cordis in viam, & in finem pacis. Hæc de primo.

D

Angelus astans fulget in carcere mortis hujus. Noverit unusquisque positus in tenebris, qualis suus sit status proprius. Sunt enim juxta qualitates morborum singulorum qualitates auxiliorum.

Angelus astans, & fulgens pulsat incitans ad bonum. Scit enim generaliter omnes, & hoc nos scire facit, à satan impelli; dum enim scitur periculum, sollicitudine majori fugitur ad auxilium.

Angelus astans fulgens & pulsans jubet surgere velociter. Hoc autem impletur, dum sperando, divina Mandata servantur; alioquin jacet obrutus in peccatis vetus homo noster de se desperans, aut non cum minori discrimine nimis sperans, aut præsumens.

A

Angelus astans, fulgens, pulsans surgere jubens, solvit à catenis vitiorum *vinctum in mendicitate & ferro.* Ps. cvi. 10. Concussus enim timore casto, & sancto, cum grata Domini magnificatione, jam se præcingit virtute actionis, jam calceat caligis Præceptorum *in præparationem Evangelii pacis.* Ephes. vi. 15.

Angelus sextum peragit officium, dum *astans postquam fulsit, pulsavit, surgere jussit, & solvit, educit extra carcerem.* Aperit ultrò portam ferream pœnitentiæ, transit vicum unum satisfactionis arctæ, & directæ.

Angelus tandem sic eductum *libertati derelinquit.* Quo facto, sic sanè deinceps quæ retrò sunt obliviscens, liberatus, in anteriora se totus extendit. Reversus quidem ad se, Deo gratus, & Angelo suo; dicit ex sententia: *Nunc scio verè, quia misit Deus Angelum suum, & eripuit me de manu Herodis, & de omni expectatione plebis Judæorum.* Act. xii. 11.

B

Discipulus. Delectat, simul & ædificat adaptatio; neque curiositati deputandus iste mihi verè brevis, & lucidus ordo. Addideris, quod spopondisti.

Magister. Intellige priùs quemadmodùm quatuor prima spectant ad omnes generaliter qui purgantur; spectant alia duo magis ad illuminandos tanquàm proficientes; septem propriè quærit eductus, & perfectus. Porrò canticum nostrum sic adapta. Sciveris ut scis, quoniam finis universæ rationalis creaturæ consistit in magnificatione Domini, & quòd exultet spiritus in Deo salutari suo. Quid est enim beatitudo, nisi Domini nostri salutaris magnifica, jocundaque fruitio, honor & collaudatio? Hoc primum. Ceterùm respectus humilitatis, consideratio, & cognitio status proprii, & conditionis in unoquoque. Hoc secundum.

In hoc perindè, quòd facit nobis *magna qui potens est*, quòd beatificat apud alios, concludimus quòd *Dominus est in circuitu populi sui*, Ps. cxxiv. 2. quòd *immittit Angelus Domini in circuitu timentium eum*, Ps. xxxiii. 8. contrà tot gyrovagos dæmonis impulsus. Hoc tertium. Rursùs ex sanctificatione nominis sui, dum dat spem, & impletionem Mandatorum Dei, velociter inclamat, qui priùs astiterat, illuxerat, pulsaverat ad Deum, ad nos, ad adversarium solerter cognoscendum. Hoc quartò. Subsequitur quintò timor Domini liberans à peccato; *Timor enim Domini expellit peccatum* testimonio Sapientis. *Eccl.* i. 27. Sed ne servilis sit, aut vilis mercenarius timor, magnificat ipse gratis Dominum, recogitans, quoniam *misericordia ejus à progenie in progenies timentibus.* Luc. i. 50. 51. 52. 53. Consurgit autem timor, dum anima nostra considerat humanam miseriam, si severè faciat Dominus *potentiam in brachio suo*, si *superbos* dispergit *mente cordis sui*: *deposuit potentes de sede*, si *divites* dimittit *inanes*; quis non extimuerit, si ex consideratione suæ misericordiæ, quis ipsum non magnificaverit, quia timentibus veniam dat, quia humiles exaltat, quia esurientes satiat, & salvat? *Suscepit* propterea sextò Dominus *Israël puerum suum* ℣. 54. illuminatum, pulsatum, commonitum, absolutum, si dixerit: *Domine Jesu, suscipe spiritum meum*, Act. vii. 58. dum verò susceperit, quis de manibus suis eripiat eum? *Dominus qui justificat*, Dominus qui suscipit, *quis est qui condemnet*, Isaiæ. l. 8. 9. aut quis abjiciat? Postremò spiritus ita susceptus in manibus salvigardiæ, id est, salvæ custodiæ Christi, suæque libertati derelictus, post omnem Herodis expectationem; quid superest agat ille, qui spiritu Dei agitur, qui jam perspicit ultrà in lege perfectæ libertatis, quæ non timore supplicii, non spe premii trahitur; sed suavi jugo Christi mentem sanctam spontaneam totam contulit ad honorem Dei, & patriæ liberationem? Recordatur profectò solius misericordiæ Dei, dulce habet in Lege Domini meditari die ac nocte; *sicut locutus est ad Abraham* Patrem nostrum, *& semini ejus in sæcula*, Luc. i. 55. quod est Christus. Hoc denique est perfectorum, sicut alia sunt illorum qui proficiunt, aut incipiunt.

Nunc per singula discurramus Angelorum ministeria, quæ tacta sunt circà Petrum. *Angelus astat.* Cur ità? Cur, si non ut astare coram Deo nos faciat? Deo autem tunc astare nos tradit Dionysius, *cùm castissimis orationibus instantes revoluto animo propinquamus, credentes, quoniam ipse est Dominus Deus salutaris noster, innitentes ei sicut littori fixo, tracti a magnete virtuoso. Astans* verò tunc *refulget Angelus*, cum nos docet, cujus conditionis, & status, & humilitatis sumus, quatenùs inspiciat Deus humilitatem ancillæ suæ animæ nostræ; noverit ipsa quid se quærere conveniat: non enim omnibus omnia æqualiter licent; decent, & expediunt. Totum pastorale Gregorii contextum est in hujusmodi documento. Propterea transeuntes judicamus quatuor industrias specialiter assumendas contrà astutias satanæ fundatas ex locis dialecticis, quibus homines ignaros proprii status conatur avertere, vel mutando, dum benè sunt; vel retinendo pertinaciter statum, dùm malè locati sunt. Locum assumit ab auctoritate, sed applicat sinistrè. Locum ab exemplo, & similitudine, sed dissimiliter; cùm nihil in persona, vel re nostra. Locum ab inductione, quatenùs præcipitet in judicia falsa, & temeraria. Locus denique sub truncato enthymemate, minore sua non apposita explicata. Scit enim quòd ex minoribus, seu particularibus præmissis, tota pendet difficultas illationis. Fallit se voluntas sæpiùs in hac argumentatione, dùm præsentato aliquo objecto generaliter, sub ratione boni, confestim fertur ad illud attentandum, non discernens in particulari, quod, vel quale sit illud bonum. Dicit ratio succurrendum necessitati proprii corporis sui: comede, & bibe jubet voluntas. Colendus est Deus: tene te igitur in hac Religione respondet voluntas. Dicit ratio, maledicti sunt qui viam pacis præpediunt: respondet voluntas, quòd maledicti sunt qui viam cessionis hujus contendentes de Papatu non inquirunt.

C

Notum est, qualiter loco ab autoritate abutebatur apostata Julianus: Christus dicit: *Nisi quis renuntiaverit* &c. Luc. xiv. 33. Immò sic diabolus ausus est dicere Christo: *Scriptum est*: *Angelis suis* &c. Matth. iv. 6. Non habemus necesse longè morari, quia ex ipso sumpserunt omnes deceptiones hæreticorum exordium, maximè dum quærunt homines ultrà sapere, quàm divisit eis Deus mensuram Fidei, vel doctrinæ; dùm fieri volunt Magistri, qui nunquàm fuerunt discipuli; sacrarum litterarum interpretes, qui nunquàm didicerunt illas. Adjecit igitur diabolus aliud machinamentum efficacius ex hoc loco per autoritatem fieri translationes varias pro vulgaribus idiotis, quibus habitis, & lectis in superficie, contemnunt mox sacros expositores. Nolumus inquiunt, nisi textum nudum, quem tradidit Spiritus sanctus.

D

Tandem redduntur impersuasibiles, neque sibi relinquunt autoritatis pondus, undè valeant ad veritatis cognitionem illustrari. Ceterùm de locis ab exemplo, & simili, tot sunt experimenta fallaciarum, quot hominum capita; dùm quilibet assequi vult quemlibet, dum exemplo dicit se vivere talium, & talium quos approbat, aut canonizat Ecclesia, vel qui Superiores eorum sunt, qui Rectores, qui Doctores, qui laudati. Quid facit Filius, ajunt, *nisi quod viderit Patrem facientem?* Joan. v. 19.

Pa-

Patres tamen optimos ipsi nolunt, sed pessimos hoc exemplo sequi. Vox aliorum est: Paulus se laudavit, Paulus visiones in raptu suscepit; cur non potest modò Dominus in talibus, & talibus similia operari? Hinc confictio Prophetarum, hinc miraculorum admonitio, hinc etiam adoratio damnatorum hominum in populis: testis est mihi Legenda, immò de adoratione canis mortui visum est in Vienna. Caveat igitur sancta sedes Romana, caveat in ea sedens Papa, quibus argumentis, & causis, & mediis canonizatio alicujus sit facienda.

Discipulus. Cognita sunt omnia quæ loqueris, etiam pro infelicissimis diebus nostris. Neque de loco A per inductionem necesse habes exempla ponere; quia quotidianis suspicionibus improbis contrà status varios militat per ipsum dæmon, præsertim apud solitarios, & devotos in oculis suis, ut damnent ceteros omnes. Diabolus dicit: ex particularibus inspectis defectibus, generalem inferant condemnationis sententiam.

At verò difficultatem habens maximam quadruplex ille fallendi locus, qua ratione vitabitur? Dicunt isti, si glossas recipit textus unus Scripturæ, cur non alius? Si licuerit istis glossas addere, cur non nos, inquiunt, aut non eadem facilitate respuimus eas, sicut doctrinas apocriphas? Quo pacto igitur fiet distinctio inter miracula vera & falsa; inter revelationes veras & fictas? Si canonizata est hæc persona propter attestationes miraculorum, & austeritatem vitæ, cur nequit hoc tempore fieri simile sub similibus?

Magister. Habes alibi Tractatus, qui ad istas quæ B quotidiè fiunt objectiones respondere conantur. Sed apud plurimos neque talis sufficiet responsio, nec puto, quòd altera, sine gratuito, miraculosoque Dei dono. Olim dum scriptis, & verbis ostenderem quòd in istis non potest tradi ars, vel regula infallibiliter humanitùs, inducebam argumentum quo se fundat Academicorum ambiguitas, dicens *Nihil scire, immò nec hoc sciri, quòd nihil scitur.* Argumentum est de distinctione dormientis, & vigilantis, dùm se videre putat dormiens similiter ad vigilantem, & hoc cum ratiocinationibus multis, & deflectionibus, quibus dicit sæpè sibi: Tu non dormis. Ecce talia, & talia facis, & inspicis. Tu somnum tuum aliis narras, & recolis. Est autem vigilantis, ait Seneca, narrare somnia sua. Ita somnians hæc & talia nunquam agit. Porrò suppetit in hac re visitatio Petri, quam tractamus; de ipso quidem utique vigilante scribit historia Lucæ: *Nesciebat verum esse quod fiebat per Angelum: existimat autem se visum videre.* Act. XII. 9.

Discipulus. Concludo magis, quoniam necesse sit nobis in his tenebris, & umbra mortis, angelica visio, simul & illuminatio, cum ista quæ intimo sensu, & gestu docet de omnibus Spiritus sancti unctione.

Magister. Jure concludis; jure consulimus nos assiduè per devotionis orationem sub hoc duplici refugio supliciter humiliari, quatenùs veritas nos exaltet.

Angelus astat. Potest in momento, in ictu oculi noster Angelus à summo cœlo deorsùm nobis astare, qui nihilominùs semper astat Deo beatifica visione. Non deserit exemplar æternum, dùm venerit circà nos operari; consulit non minùs diligenter, quia suæ actionis regulam esse scit, & artem directivam. Fit autem aliquando custos Angelus longè à custodito, D non per ignorantiam, non per negligentiam suam; sed propter malitiam nostram, cui dedignatur astare. Fit hoc aliquando per dispensationem ad experientiam nostræ colluctationis cum adversariis nostris, dum enim Angeli boni, qui juxtà nos erant, de longè steterint, fit quod sequitur: *Et vim faciebant qui quærebant animam meam. Et qui inquirebant mala mihi locuti sunt vanitates, & dolos tota die meditabantur.* Ps. XXXVII. 13. Fit tunc Angelus noster *adjutor in opportunitatibus, in tribulatione*; Ps. IX. 10. *facit cum tentatione proventum.* I. Cor. X. 13. Erudivit enim priùs, quid agere conveniat tempore conflictus, & impulsus.

Discipulus. Operæpretium est cognoscere, quibus doctrinis armat Angelus bonus suos stare contrà diabolum in die belli.

Magister. Multi multa scripserunt in ænigmatibus, & figuris & similitudinibus variis, corporaliter pugnantium. Tu quoniam scholasticus fuisti, gratantiùs puto recipies, si exemplum quasi familiare de schola tibi tradidero. Constitue satanam quasi sophistam, cujus hoc totum studium est fallere; non quærit sapiens esse, sed videri. Undè ut decipiat garrulus est, multa petit. Celat propositum suum, & investigat alienum, sophisticus per omnia. Tu è contrà doctus ab Angelo bono cautus esto, nominatim in quatuor: disseremus postmodùm de reliquis.

Primò, velis non videri sapiens, sed esse. Sapientis autem præcipua cura est, finem respicere.

Secundò, pauca cum adversario loqui, vel ex toto silere.

Certum habe tertiò propositum suum, quòd te quærat decipere, non docere.

Certum sit quartò propositum tuum, nolle veritatem deserere.

Discipulus. Discurre summatim de singulis.

Magister. Sapientia Christianorum est re ipsa, non solùm nomine, profiteri se Christianum. Hoc qui bona fide quæsierit, hoc qui cupierit, ut malit esse bonus quàm videri, exemplo Catonis, perveniet ad optatum, juxtà Socratis documentum. At verò *Spiritus disciplinæ effugiet fictum*, Sap. I. 5. hypocritam scilicet, & delusorem, *ipse deludet*, Prov. III. 34. quià deludi sinet. Eligit talis servire duobus Dominis, ingredi terram viventium duabus viis; fit prætereà inconstans, fit arundo semet agitans, fit cum garrulo sophista, se similiter in omnibus effluens, deserit cautelam secundam silentii. *In silentio* autem *& spe* Isaiæ. XXX. 15. est *fortitudo* nostra. Observatio silentii quàm necessaria sit, notavit Rex pœnitens. *Ego*, inquit, *tanquam surdus non audiebam, & sicut mutus non aperiens os suum.* Ps. XXXVII. 14. Vulgata veritas est: *Femina quæ auscultat, & castrum quod loquitur, nesciunt diu stare.* Possumus addere de curiositate alterius cujuslibet sensus. Eva si clausisset aures ad primam diaboli curiosam interrogationem, quià per *cur* incepit; si mox confugisset ad mariti consilium, superasset tentatoris astutiam; exem- C plo cujusdam matronæ, quæ dum impeteretur ab adultero; *quæram*, inquit, *à marito meo si tibi consentiam.* Probè quidem, si verbo suo cor, & operatio protinùs jungebantur; alioquin procacitas dicti plùs accendit adulterum; divertere se protinùs & silere cautum magis.

Fulciamus etiam ex animalium fabulis dogma nostrum. Vulpes & cattus dùm in nemore fuissent obviam sibi, audirent à longè sonitus venatorum, & latratus canum, contremuerunt mutuò inquirentes, qualiter evaderent. Nescio, inquit cattus nisi modum unicum. Spernens eum vulpes, asseruit se habere modos mille, & mille, per circumitum. Facta est inter loquendum irruptio canum, cattus exilivit in arborem, vulpes canum morsus plurima circumitione deludens diù; tandem comprehensa docuit, saltum catti unicum plùs ad evasionem valuisse. Hæc nos fabula respicit, semper ad arborem ad quam docet sapientia confugiamus, non tàm motu corporis, quàm pii cordis.

Damus aliquando aliquod tale salubre consilium, quod dum præterimus, decipimur. Exemplum doceat à parabolis sumptum. Nidificabant palumbi silvarum in arborum proceritate more suo, circumibat vulpes ad radices, se comminans ascensuram, se nidos omnes cum fœtibus direpturam, nisi pullulus sibi projiceretur unus. Trepidantes palumbi, agebant quod petebat, & abibat. Revertebatur

batur ad simile, quousque passer dato palumbis consilio, contineret se nidis suis, vulpes à fraude sua fraudata est. Sed in passerem vertit insidias, non viribus, sed adulatione. Erat in dumo passer, vulpes affuit beatificans aviculas, quæ volatu suo se protegerent à bestiis, & laqueis terræ. Sed hoc unum deest, inquit, qua ratione contra ventorum turbines & frigora, se protegant. Voluit passer gloriari, & concionari, cum garrullo. Respondit, se protectionem habere dum flabat Boreas à sinistris, mergebat enim caput sub plumis ad dexteram, & è contra si à dextris. Fingens vulpes se non satis audire propter distantiam, protrahebat alloquium. Dilapsus est passer ad ramos proximiores terræ, quæsivit vulpes, dùm ventus flabat ab anteriori quid agebat. Sic, ait, dimittens caput ad pectoris plumas. Exiliit vulpes in non videntem, & deceptam blanditiis vorax rapuit.

Inducamus de Scripturis: *Oculi mei semper ad Dominum*, dicit Psalmista Ps. xxiv. 15. Sequitur effectus, & ratio, *quia ipse evellet de laqueo pedes meos.* Et in Psalmo xxxvii. 14. de David, qui *factus* erat *sicut homo non audiens, & non habens in ore suo redargutiones.* Subditur: *Quoniam in te, Domine, speravi, tu exaudies me, Domine Deus meus.* ℣. 15. Et alibi: *Educes me de laqueo, quem statuerunt mihi; quoniam tu &c.* Ps. xxx. 5. Iterùm: *Providebam Dominum in conspectu meo semper.* Ps. xv. 8. Et rursùs: *Ecce sicut oculi servorum &c.* Ps. cxxii. 2.

Discipulus. Ridebunt fortè nostri scholastici fabulationes tuas de avibus, & bestiis, quia subtilia quærunt. Dicent præterea, spectare potiùs ad opprobrium respondentis metam silentii, si non audeat cum adversario congredi, congressus nihil respondeat. Ubi erit prætereà, quod jubet Jacobus? *Resistite diabolo, & fugiet a vobis.* Jacob. iv. 7. & Petrus de eodem. *Cui resistite fortes in fide.* 1. Pet. v. 9. Dic quæ fortitudo, quæ laus est, fugere? *Time credere malis*, dicit apud Poëtam. Sed contra, audentior ita vulgò dicitur (*Qui fuit on le chasse*) Qui fugit fugatur.

Magister. Quid si fugerint scholastici tui quartam cautelam à nobis hîc notatam, qualiter accipiatur crassius ridebunt. Docemus, & quicquid sophista nequam diabolus argumentans concluserit contra bonos mores, aut Fidem dicat pius, & fidelis animus ab Angelo monitus, nego consequens, nec aliter, nec aliâ formâ, respondeat: stet in sua positione securus. Undè illud de Comico agunt homines, birreus semper homo.

Discipulus. Stultus hic modus responsionis habetur.

Magister. At verò nullus sapientior, nullus cautior apud Christianos respondendi modus contrà diabolum. Quicquid aggarriat, quicquid nectat, hæc responsio una sit fidelis animæ: Christiana sum. Sic olim Blandina Martyr; sic re, & nomine quidam Sanctus apud tortores perstiterat ut nihil extorquere posset sua malignitas ab eis, quàm Christiana sum, Christianus sum. Hoc meum nomen, meum genus, mea sors, & Patria. Mentior, si non ita jusserit Apostolus devitare *contentiones*, verborumque *profanas novitates*, Tim. 1. 6. 20. *& non intendere genealogis interminatis*, 1. Tim. 1. 4. cum similibus.

Discipulus. Cur ergò sancti Doctores tot quæstiones induxerunt, agitaverunt, determinaverunt.

Magister. Habes altero Opusculo rationem.

Porro principalis noster sermo est hîc de impulsibus secretis diaboli cum blasphemiis suis, quæ non meliùs quàm contemnendo vincuntur: fugiens, indignans, aut diridens anima Christiana dicat simpliciter, quòd alia dixit procaciter. Quære qui tibi respondeat. Dicat: blasphemia tua super te Lucifer, & damnate; alioquin si velit sibi facere laudem, quia bene dissolverit sophistrias omnes nequissimas, ipse se seducit, quià jam superbiens meretur illudi, meretur laqueis irretiri, nisi talis sit, qui *pro consuetudine* habeat *sensus exercitatos*, totus spiritualis effectus, omnia dijudicans.

Angelus astat ad recordationem Dei, *fulget* ad cognitionem nostri. Pulsat ulteriùs tertiò ad confutationem adversarii. Diximus super hujusmodi pulsibus & impulsibus jam plurima, volo nunc inducere fallacias quatuor ex logicalibus sumptas, ad cautelas quatuor prædictas, & totidem à locis dialecticis deceptiones ortas. Sunt hujusmodi fallaciæ una secundùm plures interrogationes, ut unam; altera secundùm quid ad simpliciter; tertia secundùm accidens per conjugationes inutiles; quarta per apparentiam contradictionis & non existentiam.

Discipulus. Istæ sunt cognitæ Logico; sed quid ad devotum? Quid ad morale documentum?

Magister. Multùm per omnem modum. Scis quia extrà dictionem nominantur istæ fallaciæ, quia non ex distinctionibus, sed ex rebus ortum habent in apparentia, simul & defectu. Neque prætereà quispiam est idiota sine literis, quin istis possit falli.

Discipulus. Induc exempla.

Magister. Subdolus impulsor instar sophistæ proponit animæ timoratæ plurimas interrogationes, urget quatenùs una detur absoluta responsio. Ad formam, inquit: Quærit ab uno (exempli gratia) qui ex adulterio gratissimum ei, optimis moribus, & artibus institutum habet filium. Velles tu, devote Petre, non habuisse Filium talem? Si respondeat, placet hunc habere; perstat inquirens: Quid super adulterio dicis, ex quo non aliter habitus est? Responde quid elegeris ex duobus, carere filio, vel adulterio? Si dixerit, carere filio, conscientia ei contradicit. Si placet adulterium, planè peccat, non pœnitet.

Discipulus. Sentio, quòd danda sit duplex responsio: placet filius, displicet illicitus concubitus.

Magister. Consultè sentis, unde si millies impulerit, ut facta comparatione filii ad adulterium, respondeat Petrus, quid è duobus mallet; non oportet, ut simpliciter respondeat, sed distinctè. Tactus est priùs alter casus super interrogationibus curiosis. Si doleat homo de peccato sic, quòd mallet fuisse damnatus, vel annihilatus. Si fugiat ita peccatum quòd mallet cruciari per incendium multis diebus, quàm frangere debitum jejunium, aut committere mendacium. Vitanda est fraus interrogationum hujusmodi plurium, quæ impellunt respondentem aut ad temerariam, falsam, & arrogantem de suis viribus præsumptionem, aut culpabilem electionem; dicat igitur, neutrum eligo, displicet peccatum, horreo incendium; nunc incendium non incumbit eligendum. Quid si vehementiùs urgeatur aliquis eligere, quid ageret adveniente casu tali, prout erat martyrium tempore tyrannorum? respondet se humilians sub Deo & sancto Angelo ejus, dicat: Dominus non patiatur me tentari supra id quod possum. Et si casus eveniret, qualem proponis, spero in Domini bonitate, quòd faceret *cùm tentatione proventum, ut* possem *sustinere*; 1. Cor. x. 13. vel aliter, quàm per peccatum evadere. Caveat igitur arroganter prædicere cum Petro. *Etiam si oportuerit me mori tecum, non te negabo*, Matth. xxvi. 35. dicat potiùs. *Imperfectum meum viderit oculi tui*, Ps. cxxxviii. 26. sis *Adjutor in oportunitatibus, in tribulatione*, Ps. ix. 10. aut in talem tentationem me non inducas.

Discipulus. Cautè sobrièque consulis. Confundis ex hoc curiosas inquisitiones quorumdam Confessorum super voluntate certa non peccandi, seu recidivandi in futurum, ut dùm interrogatur pœnitens à se, vel ab altero: Credis tu, quòd postmodùm nunquam cades in tale peccatum? Respondeat: Ego fragilis formido lapsum; non tamen volo nunc, vel eligo casum, de futuro misericordiæ Dei me commendo, deprecans ut me custodiat à peccato; quòd si ceciderit fragilitas mea, deprecor, adjiciat ut resurgat.

Hæc

Hæc fallacia secundùm plures interrogationes ut unam, quantùm video, non melius evitatur quàm per silentium modestum se divertens ad alia cogitanda, aut per distinctionem acutam interrogationum, aut perstet juxta quod notasti, negetque consequens.

Magister. Ita est etiam circa speculabilia Fidem rectam tangentia.

Discipulus. Exemplifica.

Magister. Omnis penè deceptio provenit in speculabilibus ex defectu distinctionis,& resolutionis ad simplicia, qua deficiente, Doctor quò plus inquiret per argumenta scilicet dissolvere, tantò plus involvet, & eò plus si non veritatem, sed adversarii confusionem pro sua laude scrutatur. Exemplum: volens unus Doctor concordare simul, quomodò actus peccati sit à Deo, & à libero arbitrio, concludebat argumentorum subtilitate, non pia religiositate quòd Deus erat causa peccati, quòd Deus facit hominem peccare, quòd Deus vult hominem peccare, dum peccat. Addidit ipse idem, quòd libertas arbitrii comparata ad Deum, faciat ista necessariò quæ factura est. In operatione ad divinam præscientiam omnia de necessitate sunt futura; alioquin, inquit, Deus posset falli. Addidit quoque, quòd ideò & non aliundè, res dicuntur impossibiles fieri, quia positivè Deus vult ita esse possibile; cum tamen, si Deus per impossibile non esset, impossibilia nunc, non essent tunc minùs impossibilia. Addidit contingentiam in Deo intrinsecam esse, quia distinguere connotationes terminorum, vel nesciebat, vel aspernabatur.

Discipulus. Tange breviter formas argumentorum.

Magister. Arguit sic in forma Logicali; demonstrato *Sorte* qui facit homicidium vocetur actus ille A. *Sortes* facit A. Et *Sortes* habet præceptum de non faciendo A. ergò *Sortes* peccat. Tunc ultrà. Deus facit, & vult totum antecedens, & quamlibet partem antecedentis; ergò facit & vult consequens quod est illud, *Sortes* peccat.

Discipulus. Videtur indissolubilis hæc ratio.

Magister. Videtur si non distinxeris aliquid in ea. Si præterea non respexeris ad blasphemiam insanam ultimæ illationis quod Deus facit & vult quod *Sortes* peccat, quantò magis oportuerit *sapere ad sobrietatem*, Rom. XII. 3. ubi etiam solutio rationis latuisset,& dicere: solvat eam Angelus Domini, & solutionem aperiat. Omnis absque dubitatione ratio quæ militat contrà pietatem, sophistica est, peccans in materia, vel in forma. Quod si non videat discipulus homo, videt Doctor Christus homo, & Angelus ejus in ipso.

Itaque dum subsumit Doctor iste Anglicanus, quem *profundum* cognominant, quod *Sortes* habet præceptum de non faciendo A. actum, vel intelligit absolutè de esse actûs solummodò, & tunc est falsa minor ista, quia *Sortes* potest in casibus multis facere A. actum sine peccato, sicut in furia, vel in invincibili ignorantia. Si verò intelligatur, quòd *Sortes* habet præceptum de non faciendo A. deformiter, & peccabiliter; hoc utique verum est. sed jam Deus neque facit, neque vult quòd *Sortes* taliter agat, & ità non facit neque vult antecedens prædictæ sophistriæ suæ, quia palam concludit deformitatem, aut consequentia nihil tenet: constat enim, quòd nec Deus, immò nec homo, potest velle deformitatem sub ratione deformitatis, dicente Dionysio, & Philosopho, quòd *Nemo ad malum aspiciens operatur*; velle autem est quoddam operari.

Discipulus. Cui simplicitas placet, placeat & tua responsio, consequens est, judicio meo. Sed neque si calumniabilis esset ista, vel altera responsio, deberet inconveniens tantùm concedi quod offendit omnium pias aures tam Philosophorum, quàm Moralium, & simplicium, in quacunque Lege viventium. Dic alteram sophistriam de futuris contingentibus.

Magister. Accipit sic: Antichristus fuit heri, futurus est Antichristus, non erit, ergò Deus vel homo qui credidit Antichristum esse futurum, deceptus est. Antecedens est possibile, & compossibile: quia prima necessaria, & secunda possibilis; omne autem possibile stat cum necessario; igitur consequens possibile, quod impium est de Deo concedere.

Discipulus. Dic responsionem.

Magister. Distingue minorem, qua dicitur, Antichristus non erit tanquàm possibilis sit. Aut intelligis, quòd est possibilis, quacunque lege posita, & tunc istam nego. Aut intelligis, quod possibilitas comparatur ad Dei potentiam absolutam, seclusa omni lege, seu comparatione, & sic conceditur; sed negatur consequentia, quòd ergo credens Antichristum futurum ex Fide, sit deceptus de facto, vel de possibili. Ratio est clarissima, quia in majori non credidit, aut scivit aliquis Antichristum fore, nisi de lege ordinata, sciens quòd de absoluta potentia Deus non posset facere quin potentiam haberet, ut Antichristus nunquàm foret. Non est igitur aliqua deceptio, sed summa conformitas. Porrò deceptionis rationem quæ ponit intrinsecam in Deo contingentiam, modò notavimus. Alibi latiùs aperta est in Centilogio *De modis significandi*.

Discipulus. Perspicua fit ampliùs mihi sapientis narratio, quia *qui sophisticè loquitur, odibilis erit*. Eccli. XXXVII. 23. Et iterum: *Illusores ipse deludet*. Prov. III. 34. *Sic qui quærit mendacium subvertetur ab eo*, Prov. XIX. 9. cadens in laqueos, quos tetendit. Porrò *qui ambulat simpliciter, ambulat confidenter*. Ibid. X. 9.

Magister. Non aliter est. Narrat Rufinus in illo quem addidit Historiæ Ecclesiasticæ Eusebii Libro, de quodam invincibili Sophista contra pietatem Fidei, quem simplicitas pii senis nudam proponendo veritatem Fidei vicit. Docemur in hoc apud Sophistas (etiam dæmones) perstare in simplici confessione Fidei. Nosti illum, qui mox ut aliquem sentiebat sophisticè contendere, quiescebat, nisi forsan ex silentio suo circumstantium scandalizatio timeretur. Mos sophistarum est, ut tandem semetipsos fallant, & apprehendant in astutia sua, dum ad agibilia venerint; docet hæc protervia dæmonum, quorum argutias retorquet Angelus Domini contra semetipsos in fines contrarios.

Discipulus. Exempla da.

Magister. Impulit fratres Joseph, ut ex visionibus somniorum inviderent ei, quærentes media quæ scripta sunt, ne regnaret super eos. Quis eventus fuit scimus. Regnavit. Ita quotidiè fideles impetit quosdam, ut dejiciat; & exaltantur, quia per tribulationem humiliantur. Fiunt doctiores, quos infatuare quærit. Fiunt purgatiores, & fiunt sanctiores, quos satagit inficere, quia disciplinam convertunt in pœnitentiæ, patientiæque virtutem. Permittit Angelus futura quidem dæmones ab eis cognita similiter investigare, & audire. Quare: quia scit, quòd dum quærent obniti, complebunt voluntatem Dei. Sic in Joseph, sic in omnibus fiet electis.

Discipulus. Satis enim de fallacia secundùm plures interrogationes dixisti, quemadmodùm nunquam absque distinctione danda sit unica responsio. Video perindè consilium saluberrimum, quod est, quod se fideliter resolvere consuescat.

Magister. Animadverte quemadmodùm in moralibus etiam istud prodest,& expedit. Si dolet caput,& aliquis ex ebrietate, vel alia culpa fiat æger; acceptet dolorem, & ægritudinem patienter, ut est afflictiva, orans Deum, quatenùs sit pars purgationis suæ, pœniteat de causa, pro quanto est culpabilis. Si moritur Pater, & fiat heres filius locupletatus, doleat piè mortem Patris, gaudeat gratus de opibus relictis. Si puniuntur judicialiter peccatores, lætentur de justitia, tristentur de demeritis. Potes altiùs speculari de præscientia Dei circa damnatos, etiam si proponis tibi talem fore, non quidem asserendo, vel cum desperatione. Dic considerando justitiam Dei: Justus es, Domine, &

& justitiæ tuæ diligendæ sunt, & honorandæ; peccata verò, quæ sunt damnationis occasio detestor, odio, abominor, quia taliter me velle vis, & præcipis. Solvitur indè laqueus iste nequissimi, qui vult responsionem unam dari, dum curiosiùs inquirit: si Deus vult te damnare, vis hoc & tu? Dic, nolo peccare, quòd si non peccavero, non damnabor. Si rursùs urgeat pulsans, quid si tibi reveletur tua damnatio? Quid si reveletur de te Petro, quòd alter, qui peccaverit in hac die, tandem salvabitur; alter, qui non ita peccaverit in hac die, tandem damnabitur. Casus est possibilis, & ideò revelabis. Nunquid elegeris hodiè peccare, nunquid in primo casu desperares. Responde cautus semper, non unica, sed duplici responsione. Habent hanc industriam pueruli, dum interrogantur quem è duobus plus diligis, Patrem, aut Matrem? Inquiunt, diligo Patrem, diligo Matrem. Sic interrogatus demùm Petrus: *Diligis me plùs his?* Joan. XXI. 15. 16. Distinxit, & respondit; *Tu scis, Domine, quia amo te*, innuens quia diligunt & alii te.

Si quæritur, nunquid malles peccare nunc, postmodùm salvari? Respondeo, nolo peccare, volo salvari. Et in altero casu dic: Volo sperare, quia sic præcepit. Credo similiter, Deum non revelare nisi verum, sed non ita quòd neget seipsum. Si sub electione proponuntur duo mala, cave neutrum eligas. Nam in malis quid est eligendum? At verò si culpa nostra ceciderimus, ut necesse sit alterum ex peccatis fieri, minùs est acceptandum, quia jam in comparatione deterioris, sortitur boni, secundùm quid, rationem. Denique proficit iste pulsus Angelicus, qui dissolvit colligationes spirituales, sicut in Petro materialiter actum. Proficit, inquam, contra omnes penè fallacias, quæ sequuntur, si pia voluntas affuerit.

Discipulus. Explica de fallacia secundùm quid, ad simpliciter.

Magister. Considera solerter undè voluntas decipitur, præsertim à mundo, & carne, per prosecutionem voluptatum, aut per fugam tribulationum. Præsentantur itaque sibi tanquàm bonæ simpliciter, vel simpliciter fugiendæ, qui sic arguat caro, vel mundus. Hæc delectant nunc, hæc contristant modò. Est autem delectatio bona, & tristitia mala. Si voluntas sit impia, vel incauta, confestim elegit hoc bonum secundùm quid, & refugit simile malum. Si verò sit virtuosa, consulit rectam rationem, & obedit consilio. Si verò nequam sit, refugiet rationem consulere, immò claudit oculos, & aures sibi. Porrò voluntas incontinentis audit quidem consilium rationis, conscia sibi, quia benè suadet. Sed tandem inclinata per bonum secundùm quid, dimittit judicium rationis actualiter considerare, & impetu suo fertur in illud, sciens semper in habitu, & consentiens rectum esse, præferendumque rationis judicium.

Discipulus. Quo pacto fieri potest, quòd voluntas feratur in objectum, non prævio rationis judicio, quòdque in illud ita fieri debet; non enim fertur in incognitum.

Magister. Est inter doctos grandis disceptatio, si & quale fieri valeat quod inquirimus, maximè quia, dicente Philosopho consonè ad Sapientem: *Omnis malus ignorans.*

Ceterùm Parisiensis Articulus habet ita: *Si ratio recta, & voluntas recta est*, error; supple sic dicere. Itaque duo sunt in hominis liberi arbitrii judicio. Unum quod est rectæ rationis, & vocatur propriè judiciale, seu legale. Aliud est per modum arbitrariæ potestatis. Arbiter autem non semper tenetur insequi judicium secundùm leges, sed habet plenam facultatem eligendi sicut sibi placuerit, nunc autem tale est judicium; quia potest insequi, vel non insequi, pro suæ voluntatis arbitrio, judicium rationis.

Discipulus. Intelligo tale effici sæpè, propterea ratio principatur voluntati, non ut ancillæ; sed sibi consulit ut Dominæ. Portat tamen sibi lucernam, ut videat, qualiter sit incedendum, non ut cogat eam, immò divertit ad ejus imperium lucernam suam, vel suffocat, & deserit eam, ne luceat actu pleno. Et ita, quamvis voluntas vitiosè eligens; sit semper errans in electione tali arbitraria; non oportet tamen quòd error sit ratione judiciaria, vel assentiva. Est nihilominùs ut communiter ignorantia crassa, vel supina.

A Solvitur quemadmodùm Adam potuerit peccare, nec tamen errore seductus est in ratione, sicut incontinens, dùm peccat contra charitatem, non ob hoc perdit Fidem. Perspicuum denique factum est Autoris moralis documentum, *Dùm aliquid proponitur, confestim discute quid sit.* Confestim Virgo prudentissima sic discussit: *Cogitabat, qualis esset ista salutatio.* Luc. I. 29.

Magister. Addendum est pro cautela, quatenùs à bonis secundùm quid delectabilibus nimiùm revolvendis voluntas protinùs se divertat, dùm ista constiterit simpliciter mala esse. Potest autem in malis secundùm quid de tristabilibus considerandis insistere ad patientiam exercendam. Non enim furantur intellectum sapientis adversitates, quemadmodùm voluptates. Habes proindè rationem dicti illius priùs inducti per te: Jubet Apostolus: *Fugite fornicationem.* I. Cor. VI. 18. Esset hìc conquisitio de primis motibus, si, &

B quomodò repelli debeant; si, & quando sciri potest quòd voluntas acceptat istos, vel refutat, & hoc imputabitur ad peccatum mortale. Rursùs si stat eodem tempore tentationis, quòd voluntas peccet in venialibus multis, & cum hoc multipliciter vitam æternam mereatur. Tolleret istorum decisio scrupulos à conscientiis plurimis timoratis.

Discipulus. Sed peto transeas ad aliam fallaciam quæ dicitur accidentis, quia super his dubiis alibi tractatum est. Complectitur in ipsa accidentis fallacia quælibet inutilis conjugatio, seu connexio, dùm putat aliquis quòd ex convenientia, vel disconvenientia aliquorum duorum, vel plurium ad unum tertium conveniant, vel disconveniant inter se; similiter ista duo, vel duo.

Magister. Super hoc autem tene pro regula, quòd

C omnes, & singulæ voluntates quæ per charitatem uniuntur cum uno tertio, quod est Deus; ipsæ uniuntur inter se, quantumcunque visæ fuerint discordare, sicut de dispersione legimus Pauli, & Barnabæ.

Discipulus. Pulcherrimum hoc (per meam Fidem) & gratissimum est hoc theorema: verificat planè Psalmistæ verbum: *Particeps ego sum omnium timentium te, & custodientium mandata tua.* Ps. CXVIII. 63. Felix ergò, mirabilisque unio plurium in Deo, quasi in unico medio connexorum.

Magister. Quid de pluribus quantumlibet unitis, & conjunctis in alio, quàm in Deo?

Discipulus. Video, quòd non simpliciter uniuntur, fas est, quòd nullæ virtutes inter se conjunguntur, si non in unica veritate prima connexæ sint.

Magister. Hoc videtur difficilius, præsertim cùm in

D divinis videatur exceptio fieri, quoniam Pater, & Filius, & Spiritus sanctus uniuntur una veritate quæ Deus est, seu divina essentia. Est autem alius Pater, alius Filius, alius Spiritus sanctus.

Discipulus. Subintras aliam fallaciam accidentis, ad quam aliæ quasi singulæ reducuntur; quemadmodùm fallacia secundùm non causam, ut causam; sicut fallacia consequentis, quæ omnes ferè complectitur paralogismos ex locis dialecticis malè formatos.

Magister. Subit animum recordatio generalis, me, dùm puerulus essem, legisse quamdam fallaciarum applicationem moraliter ad peccata mortalia, sed abolita est recordatio specialis.

Discipulus. Dic si habes istam in promptu, vel aliquam affer probabilem.

Magister. Non recordor illius; possumus autem dicere, quòd infernalis bestia de mari passionum exiens à corde impii, quòd est *sicut mare fervens*, Isaiæ. LVII. 20. habet septem

septem capita, & cornua decem, quibus impellit ad transgressiones, nominatim septem. Appropriat autem quodam modo singulas singulis capitalibus vitiis. Utitur ad superbiam fallacia petitionis principii, arguens ità: Omnis magnus est honorandus, tu es magnus: dùm quià nihil habet, quod non accepit, & ità de nihilo sui potest gloriari quasi principio. Si autem venerit ad verum principium, jam non in se, sed in Domino glorietur.

A

Discipulus. Placet adaptatio, discurre per reliquos.

Magister. Utitur ad invidiam fallacia secundùm non causam, ut causam; arguens sic: Omne nocivum est odiendum. Iste qui pollet virtutibus, tibi nocet: tollit enim tibi, ne sis in virtutibus singulariter honorandus. Ecce quòd virtutes assumit ad causam odii, quæ sunt ad amorem causæ veræ.

Utitur ad iram fallacia ignorantiæ elenchi, quasi contradictorium sumat ab adversario honoris sui, dum perturbat ipsum, ne aliter quàm oportet glorietur. Debet insuper irasci culpæ, non personæ; vincere malitiam, quæ iram concomitatur, & hoc per mititatem; non malitiam ipsam irascendo nutrire.

Utitur ad acediam conjugationibus inutilibus, & ineptis, per evagationes mentis innumeras, quæ ad fallaciam spectant accidentis.

B

Utitur ad avaritiam fallacia secundùm plures interrogationes ut unam, dum ad omnes necessitates humanas sublevandas dicit sufficere congregare pecunias, quæ frequenter afferunt plures indigentias, quia qui plura habet, pluribus indiget.

Utitur ad gulam fallacia secundùm quid ad simpliciter. Istud est delectabile, & bonum gulæ, ergò est simpliciter eligendum.

Utitur tandem ad luxuriam fallacia ista & altera, quià non conjunguntur extremitates convenienti medio. Fallaciam quoque proponit consequentis, arguens sic: Generatio filiorum est bona, ergò cessatio à generatione mala; per argumentum à contrario sensu, quod fit ab opposito antecedentis ad oppositum consequentis. Sed ecce cùm tibi quasi scholastico satisfacere cupio, vitium curiositatis apud non scholasticos vereor incurram.

C

Discipulus. Tolerabunt inter alias materias congruas eis, hanc inseruisse Scholasticam.

Magister. Ità maximè, quia potest Angelus Domini bonus ex istis maligni Sophistæ pulsibus curiosis inducere pulsus ad virtutes.

Discipulus. Tange quomodò?

Magister. Si per singulos discursus fuerit, prolixitas pareret fastidium. Dicam verò tibi sub compendio regulam certissimam, sed non ab omnibus statim cognoscibilem, seu practicabilem. Sicut in purè speculabilibus nulla formatur consequentia tenens universaliter, nisi fieri possit reductio ad primam, & unicam veritatem, quæ Deus est; sic valet nulla consequentia in agibilibus bonis, nisi possit reduci ad primam bonitatem, quæ Deus est, finis omnis bonitatis. Similitudo fundatur in hoc, quià sic se habet finis ultimus in agibilibus, sicut primum principium incomplexum, vel complexum in speculabilibus.

D

Hæc est Philosophi. Porro non fit syllogismi resolutio ad primum principium rerum speculabilium, nisi virtualiter, aut expresse reguletur per *dici de omni*, aut per *dici de nullo*; alioquin non poterit effici vera contradictio, penes quam deficit fallacia ignorantiæ elenchi specialiter, sed generaliter, etiam quæcumque fallacia. Hinc est, quòd ex puris indefinitis non tenet argumentum de forma, nec ex puris negativis. Hinc est, quòd terminus communis ad plures res (sicut hoc nomen essentia divina) non potest esse medium sufficiens in syllogismo expositorio. Hinc est, quòd si affirmativa de *dici de omni*, includat omnia quæ possunt de subjecto prædicari, illa non sufficit, ut sit præmissa *de omni*. Exemplum, omnis Pater est generans: si non distribuat pro essentia divina, non est efficax præmissa ad syllogizandum de *dici de omni*, & sic constat tunc, quòd est universalis falsa pro essentia. Non aliter accipiendum de *dici de nullo*, quòd negetur omne quod affimativa, de *dici de omni*, ponit, alioquin non esset vera contradictio. Cadunt in absurditates non ferendas, qui istud non considerant. Concedit unus, quòd duo contradictoria non verificantur in instanti temporis. Alius, quòd innumerabilia contradictoria vera sunt in instanti æternitatis. Alius, quòd primum principium non est evidens in divinis, cùm sit ibi præcipuè certissimum. Alius, quòd anima movetur, & non movetur, quià movetur in manu, & quiescere simul potest in pede. Alii quòd relationes in Deo sunt Deus, & non sunt Deus. Alii sunt de formalitatibus in divinis; at verè si negatio capiatur de *dici de nullo*, quæ scilicet negat omne illud convertabiliter quod affimatio ponit in tempore, modo, loco, & ceteris; evidens est quòd erit vera contradictio. Et si non, non. Undè non contradicunt istæ duæ; Pater generat, essentia non generat, nisi neget negatio generationem à Patre. Sed homines grossi intellectus, subtiles istas non advertunt resolutiones in negando, vel affirmando. Putant idcircò contradictiones esse, ubi non sunt.

Discipulus. Edoctus sum juvenis super hoc *dici de omni, & de nullo* quòd in eis fundatur, vel resolvitur omnis consequentia bona, & formalis; sed non habui tam expressam super istis explanationem. Putabam, quòd idem esset propositio affirmativa cum *dici de omni*; sed video differentiam non modicam, similiter & in *dici de nullo*.

Magister. Conabantur aliqui solvere paralogismos in divinis, addendo *ly* quod est.

Sed hæc ars brevior est, & certior quam Aristoteles satis intelligitur posuisse. Platonici quoque de homine communi, & singulari, loquentes habebant introducere tale *dici*.

Discipulus. Nunquid non multæ sunt consequentiæ Topicæ, seu Rhetoricæ quæ non possunt nec debent, isto modo regulari?

Magister. Prudenter opponis propter Canonistas, & Legistas, immò propter omnes in sacra Scriptura consequentias in moralibus, & historicis accipiendas, modo qui congruit morali negotio, ubi non possunt haberi consequentiæ, ut sæpiùs, nisi quæ tenent solùm gratià materiæ, & non formæ, quales accipiuntur à locis dialecticis, quales prætereà non resolvuntur ad contradictionem secundùm quid modificatè. Ut si dicatur: *Responde stulto juxta stultitiam suam*, Prov. XXVI. 4. 5. statim subditur? *Ne respondeas stulto juxta stultitiam suam*, quæ videntur contradictoria. Similiter in Evangelio. Matth. v. 16. *Videant opera vestra bona.* Et in eodem textu culpantur hypocritæ, qui *faciunt opera sua coram hominibus.* Sed ratio dictorum tollit contradictionem apparentem, immò existentem ex vi Logicæ in speculabilibus. Hinc de subtilitate Logicorum, & Metaphysicorum surrexit dictum, quod *nimia subtilitas reprobatur in Jure*, cujus intellectus nunc expositus verissimus est, atque saluberrimus; alioquin sunt ad morale negotium subtilitates hujusmodi Logicorum, & Metaphysicorum sicut cinifes Ægypti, morales oculos suis aculeis tenebrantes.

Sunt ex adverso grossi morales ad subtilia speculanda quæ de Metaphysica sunt, & Theologia speculativa nimis inhabiles, sicut modò diximus, quia consequentias non accipiunt, nisi per tropos & apologos, suo modo.

Discipulus. Quorum est laudatior conditio?

Magister. Utraque laudabilis, immò necessaria, sed pro necessitate materiarum varianda, dicit Philosophus *Primo Ethicorum*, de quærentibus acribologias, id est, Metaphysicas demonstrationes in moralibus; topicas autem rationes in Mathematicis; utrumque est

est vituperabile, quia quærenda est certitudo juxta negotii qualitatem. Proficit hæc regula contrà nimiùm scrupulosos in moralibus, dùm certitudinem quærunt ampliorem quàm haberi possit, secluso miraculo; sufficit enim probabilis & moralis conjectura.

Discipulus. Concordas more vulpis fabulosæ, quæ discantum philomelæ, tenorem corvo dedit, miscens grossum subtili, utile dulci, imò jam non misces, sed suades separatim accipere.

Veni, si placet, ad alteram principalis considerationis declarationem, quòd omnis consequentia debet in agilibus reduci ad ultimum finem, si probabilis debet esse.

Magister. Habes Apostolum: 1. Cor. x. 31. *Omnia in gloriam Dei facite.* Habes Christum. Matt. vi. 33. *Primum quærite regnum Dei.* Habes ab eodem Præceptum de dilectione Dei super omnia, quæ finis Præcepti est. Quocircà concludimus salubre pro Christianis omnibus documentum. Plùs insistendum est dilectioni, quàm speculationi. Plus insuper unioni affectus vacandum est, quàm discretioni intellectus.

Discipulus. Aperi quomodò?

Magister. Proprietas intellectus est discernere, & hoc adeò quòd illa quæ realiter idem sunt, satagit, & valet separatim considerare, & separata conjungere. Veritas est hæc Philosophiæ, & experientiæ. At verò proprietas affectus est, se in unum ferre, & se in unitatem recolligere, ubi etiam distincta sunt realiter amata. Propterea dicuntur amantes se, unum cor, una anima, unus spiritus. Cùm autem Deus sit totus desiderabilis, secundùm omne quod in eo potest intelligi, constat, quanta felicitate & libertate potest affectus se totum in Deum ferre. Intellectus, dum discreta rimatur metaphysicando circà Deum penitùs unicum, plus spargitur, plùs difficultatur, minùs ædificatur in fine Legis, quæ est dilectio. Denique non ita Deum comprehendit, vel apprehendit intellectus, cùm non sit à nobis totus cognoscibilis, sicut est totus amabilis, si formaliter sunt in Deo perfectiones distinctæ quoad affectivam, quæ totum amare quærit, non perfectè formalem, hanc, vel illam.

Discipulus. Saluberrimum in Physica radice dogma fundatum elicuisti. Nos enim jubemur omnem intellectum captivare in obsequium affectus Christiani, quæ necessitas est, totum in intelligendo, seu discernendo Deum nostrum per universum labilis vitæ tempus, studium consumere, nec tamen attingere. Videmus effici potiùs tales temerarios assertores, garrulos, inflatos, aridos sine devotione, sine pietate.

Magister. Experta loqueris pro diebus nostris. Quocircà est laudanda præ talibus idiotarum simplicitas amativa. Neque mihi videntur aliundè Philosophi dati in reprobum sensum, quàm eò quòd, relicta pietate unitiva affectus circa Deum, toti evanuerunt per inquisitiones solius intellectus, impulsi, non dubium, à spiritibus erroris quibus servierunt, per theletas, theorgias sacrilegas potiùs quàm Creatori.

Collaudandus ad extremum est Doctor Theologus, cujus doctrina sic erudit ad intellectus distinctionem, quòd non minùs allicit, trahit, & inducit ad affectus unionem.

Sed ecce dum officia beatorum Angelorum circà nos ex historia Petri quærimus, per multa digressi sumus; vix tamen attingimus pauca pro multitudine dicendorum, nominatim circà contradictionis observationem, ad quam oportet fiat omnis resolutio. Sed necessarium prædiximus esse, quòd in vera contradictione negatio destruat quicquid, & qualecumque, quod affirmatio posuerit. Fundatur in hoc ars obligationum, ars insuper responsionum ad insolubilia Logicorum, ars Theologorum circà mysterium beatæ Trinitatis. Sæpè enim fit apud subtiliter intelligentes in speculabilibus, quòd negatio non accipitur ut negans simpliciter omnia de quibus fit affirmatio. Dicimus enim, quòd Pater & Filius, sunt essentia divina; tamen verè dicimus, quòd Pater non est Filius. Non accipitur ibi negatio secludens essentiam, sed unitatem solùm personalem. Salvat hæc consideratio multos subtiliter formalizantes; sed paucissimi sunt, qui capiant virtutem negationis hujusmodi non simpliciter, sed cum moderatione. Circa hanc (ut æstimo) moderationem Philosophus in materia Trinitatis faciliùs admisisset, quàm homines non Philosophi, si Fides seclusa sit, hæc autem Fides salvat eos dicentes: Magister noster Christus, sponsa ipsius Ecclesia, dedit nobis ità credere, simul & confiteri. Sufficit autoritas: si plus detur intelligi, gratias ei.

Discipulus. Sentio, quòd multa supersint ex propositis de Angelorum custodia, quibus homines exaltantur contra diabolicos impulsus. Vix diximus de astantia boni Angeli, quoad primum; de illuminatione sua, quoad secundum; de impulsu suo, quoad tertium. Quid de clamore, quo jubet surgere Petrum, quasi mysticè diceret: *Surge velociter*, Act. xii. 7. per spem; fac jussa per obedientiam quoad quartum.

Magister. Hoc est præcipuè servandum; alioquin nihil valent cetera. Solvit proindè quintò ligatum Angelus, undè timens, & gratus magnificat Dominum. Educit sextò Petrum, quia Jesus suscepit eum. Septimò libertati relinquit.

Tunc vivit Petrus, velut hic & nunc moriturus.

Cantat dum exierit de carcere corporis: *Nunc scio verè &c.* qui priùs *existimabat se videre visum.* Act. xii. 9. Et quid omne quod videmus in carcere positi, nisi visus aliquis Fidei, simul & Spei. Tunc autem sciet homo verè, cùm liberatus ab Angelo plenè relinquitur in libertate gloriæ filiorum Dei: quando depositis potentibus de sede, gloriari licebit apud Sanctorum omnium concives: *Et exaltavit humiles.* Meditemur de reliquis.

QUARTA PARTITIO

PER

SOLILOQUIUM,

UBI DE CUSTODIA ANGELORUM

Per notulas quinquaginta.

NOTULA PRIMA.

DEPOSUIT *potentes de sede, & exultavit humiles.* Luc. i. 52.

Sis igitur humilis anima mea quatenùs exalteris. Magnifica magnum, prædica Dominum. Gratias age sibi in quiete tui silentii. Quid nisi magnificetur iste, cujus *opus* est *confessio & magnificentia?* Ps. cx. 3. Gratias & tibi, beata Virgo, cujus est hoc magnitudinis exordium. Itaque est gratum animæ meæ, posse in magnificatione Domini cantico tuo uti. Donum istud est gratiæ Dei, donum pariter meriti tui. Dederis exemplo tuo cantare Domino primitùs misericordiam pro beneficio speciali: *Quia respexit humilitatem ancillæ suæ*, animæ meæ, creans eam, sui capacem faciens eam in Baptismate, sui participem atque Dei conformem, confortans eam sacræ Confirmationis unctione. Deindè per pœnitentiam reparans lapsam, eruens eam totiens misericorditer ab inferno inferiori, cibans eam pane cœlesti, qui dat vitam mundo, Spem denique felicitatis æternæ concedens. *Magnificat anima mea Dominum.* Luc. i. 46. Cantans ei mise-

misericordiam, simul & judicium pro omnibus, & singulis animabus, cum quibus debet esse anima una, & cor unum, quia *misericordia* sua est *à progenie in progenies timentibus eum.* Luc. I. 50. Cantet rursùs anima mea magnificans Dominum. Primò super judicio, quia *deposuit potentes de sede.* Dehinc super misericordia, quia *exaltavit humiles.* Fiat iterùm conversio de misericordia in judicium, quia *esurientes implevit bonis.* A Ecce misericordiam. Et de judicio sequitur, quia *divites dimisit inanes.* Sola postremò misericordia sicut ab initio decantetur. Quia *suscepit Israël puerum suum, recordatus misericordiæ suæ.* ℣. 54. Apposuit ab initio magnificare se Lucifer super cœlum, & Adam posteà super terram. Tu verò, Beata nostra, contrario modo magnificare cœpisti, non te, sed Dominum. Vide anima mea, si verè magnificas Dominum; si sis humilis ancilla sua, non diaboli serva, non iræ filia. Horrendum nimis est dictum ad Judæos: Joan. VIII. 44. *Vos ex patre diabolo estis*: Et iterùm: *Qui facit peccatum, servus est peccati.* ℣. 34. Proditor igitur Domini sui, non magnificator. Vide anima mea, ne magnifices Deum verbis; factis autem neges, vilifices & blasphemes. Dilige salutare Dei, confitere peccata tua, & dic: semper *magnificetur Dominus.* Ps. XXXIX. 17. Nolo solam te cogitaveris, nolo ceteros excluseris. Exhortare potiùs cum exultatione B spiritus: *Magnificate Dominum mecum, & exaltemus nomen ejus in idipsum.* Ps. XXXIII. 4. Magnificatio tua sit omnium communis, & omnium sit tua specialis. Ità enim decet fieri magnificationem unam, sicut est cor unum, & anima una. Si cecinerimus magnificantes Dominum, prævenient nos *Principes* Angeli nostri *conjuncti psallentibus.* Ps. LXVII. 26. Sis, anima mea, talis, qualium in medio sunt iidem Principes. Sis tympanistria, quia sunt *in medio juvencularum tympanistriarum. Adolescentulæ* sunt istæ, Domine Deus salutaris meus, quæ *dilexerunt te* nimis, Cant. I. 2. quæ per mortificationem carnis innovatæ suaviter tympanizant. O si, deposito onere veteris hominis, qui nos tyrannizat, qui nos in carcerem mittit, ut Herodes Petrum, qui nos tradit quatuor passionibus carnis nostræ, quasi totidem quaternionibus; est enim quælibet in quatuor qualibet, qui catenis alligat dua- C bus, quæ sunt amor voluptatis, & vanitatis. O si nos inter hæc mala sopitos, discinctos, discalciatos præveniat vel unus de Principibus istis. O si

Angelus astet, fulgeat, pulset, surgere clamet,
Solvat & educat, libertatique relinquat.

O si tunc jubilo cordis in magnificatione animæ, in exultatione spiritus, cantare licebit. *Nunc scio verè quia misit Dominus Angelum suum, & eripuit me.* Act. XII. 11. Tanta est dignitas tua, ô anima mea, tanta, quòd ab exordio creationis tuæ tibi, tuæque custodiæ deputatus est Angelus unus de Principibus cœli, qui depositis potentibus in sua superbia de sede dignitatis, ipse humiliatus sub Domino proprio, & supremo exaltatus est, magnificans non proprium Dominum, sed dominantis majestatis imperium.

Denique datus est tibi, quatenùs se rectore, se duce, suscitet te Dominus de pulvere, & stercoroso corpore, ut collocet te cum ipso Principe tuo, ceterisque Principibus populi sui, & solium gloriæ teneas in palatio Dei. Cave, precor, ô anima mea, ne ipsi sis ingrata tanto Principi tuo. Noli turpiter in oculis suis vivere, noli vilis offendere, noli præsentiam suam à te, molestis actibus injuriosa, repellere. Væ tibi, væ, si eo longè stante, vim faciant, & impulsum qui te quærunt perdere, seducere, & devorare. Qua tunc virtute resistere, qua poteris, aut scies industria, sola, miserabilis, cæca, nuda, pauper evadere? Confide nihilominùs etiamsi ambulaveris *in medio umbræ mortis*, Ps. XXII. 4. si vincta fueris *in mendicitate & ferro*, Ps. CVI. 10. Princeps tuus pius, & custos est tuus, tibi nuncius, id est, Angelus præveniet te, frequenter astabit, fulgebit, percussoque latere tuo (quod est synderesis) acclamabit. *Surge velociter* per spem, *circumdas tibi vestimentum tuum* Act. XII. 7. 8. per operationem, *præcingere* per disciplinam. *Calcea te in præparationem Evangelii pacis* Ephes. VI. 15. per obedientiam. Tunc catenæ consuetudinis malæ cadent de manibus tuis, ut possis benè agere. Educet te de medio duorum militum, timore, & dolore, & hoc infrà te. Transibitis, ipse, & tu primam & secundam custodiam noctis circà carcerem. Ecce sunt hi custodes, mundi tentationes in desideriis, & lætitiis vanis, quos bona spes transit, & lætitia spiritualis. Venietis ad portam ferream. Hæc est diabolica custodia tertia, quæ viso Angelo discedet, ultrò viam faciens transituris. Transibitis vicum unum districtum, & longum, & rectum. Hæc est sancta meditatio de divinis post satisfactionem de peccatis. Hìc te videbitur relinquere ductor tuus, quia soli Deo per contemplationem tunc assistis, & hærebis sola soli, unica unico, quid est enim contemplatio, nisi assistentia coram Deo? & hoc in secreto solitudinis, in sereno luminis divini, in amœno pacis; postquàm salvam te fecerit à pusillanimitate spiritus per securitatem, & à tempestate, per tranquillitatem, postquàm indicaverit tibi ubi pascat, ubi cubet in meridie. Tunc psalles ex sententia: *Dominus regit me, & nihil mihi deerit, in loco pascuæ ibi me collocavit.* Psal. XXII. 1. Denique si priora respexeris quasi tibi sobriè reddita, & rediens à mentis excessu suspirabunda, grataque cantabis: *Nunc scio verè, quia misit Angelum suum.* Act. XII. 9.

Deinceps jam conaberis redire ad ipsum, familiaris esse satagens ampliùs & ampliùs Principi tuo, Angelo bono, cujus præventionem in mediis peccatorum tenebris, in oblivione torpida, divinæ, & suæ pietatis, experiri datum est. Absit, ut aliquando immemor sis liberationis tuæ. Cave sic postmodùm esse mortua in corde tuo. Absit, ut gaudium suum, suorumque quod habuit in pœnitentiali solutione tua perdas unquàm, vel minuas. Dic sedulò, dic toto cordis incendio ad ministrum tuum, qui totus est ignis Dei, quia *ministros suos facit ignem urentem*, Ps. CIII. 4. id est, Uriel, dic:

Angele, qui meus es custos, pietate superna,
Me tibi commissum serva, defende, guberna.

Parvulos honora, qui tales Angelos habent. Doce similiter eos credere, honorare proprios Angelos qui vident omnia quæ faciunt. Caveant, eis spectantibus, agere turpia, quæ videntibus hominibus facere non auderent. Assuescat orare sæpiùs quilibet bonum Angelum suum modo prædicto, vel simili, cancellatis manibus super cor, & pectus stringens. Dicat ex affectu magno parvulus corpore: Mi bone Angele, custodi me benè (*Mon bon ange, garde moy bien.*) Sic imbibat nova testa, quem ve- D tus servet odorem. Lactet ab uberibus pietatem Religionis ad Deum, & Angelum suum, sicut infans Agnes Jesum: non enim parùm refert, pueros sic, vel sic affici. Loquor expertus: cuidam infanti Pater effigiavit se contra parietem in modum crucifixi, dicens: Vide, fili mi, quia sic fuit crucifixus, & mortuus Deus tuus, qui te fecit, & salvavit. Mansit hoc exemplar puero, ut habuit memoriam illa ætas, illa anima, speculum ad hunc modum mansit usque in senectam, & senium, crescens crescentibus Annis. Benedictus Pater iste pius, quoniam dies Exaltationis sanctæ Crucis fuit dies obitus sui, quo obviam iit Christo per Crucis humiliationem sublimiter exaltatus.

Audis, an libenter, obsecro te, Domina Angelorum, pium de tuis Angelis soliloquium, simul &

& præconium? Audis profectò, immò nudè conspicis, complaces, & approbas. Piissima quoque verbum de pietate collaudes, neque sinas irremuneratam cujuslibet ad Angelos abire devotionem, non magnificentiam animæ, non exultationem spiritus in recordatione.

Quid porrò dicemus: O Regina cœlorum, ô Domina Angelorum! Quid de Filio tuo, qui vocatus est *Magni consilii Angelus?* Consilium illud magnum & antiquum, per ipsum Verbum fuit nunciatum, & A expletum.

Si Mater es Principis, immò Creatoris Angelorum; Si mater es illius qui totiens nominatur *Dominus exercituum, Dominusque virtutum*, qui electus est ex millibus tàm Angelorum, quàm Sanctorum. Cujus *currus decem millibus multiplex*, Ps. LXVII. 18. jure superest, ut exaltata sis super choros Angelorum, ut audias à Filio tuo: Cant. I. 8. *Equitatui meo assimilavi te*, qui tibi me pacificavi, tibi me humiliavi, paulominùs in hoc ab Angelis minor factus. Sic humiliatus in te & me, & te superexaltavi, *ut in nomine Jesu*, & Mariæ, *omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium, & infernorum*. Philip. II. 10.

Beatus ille, cui Beata dederis affectum diligendi te, honorandi te, loquendi de te, cantandi tecum: *Magnificat anima mea Dominum.* Luc. I. 46. Salutandi te: *Ave*, Maria, *gratia plena Dominus tecum.* Luc. I. 28. Benedicendi te super omnes mulieres, confitendi, & B laudandi, quia *benedictus fructus ventris tui Jesus*, Amen.

Beatus, cui Beata spiraveris affectum petitionis septiformis, ab Angelo magni consilii Filio tuo descendentis. Pete imprimìs triplicem nobis beatitudinem, objectalem in sanctificatione nominis sui, formalem in adventu regni sui, virtualem in adimpletione beneplaciti sui. Deindè proventum cujuslibet rei necessariæ corpori, vel animæ, in pane quotidiano, & supersubstantiali. Denique remotionis impedimenti sit illud culpa: *Dimitte nobis debita nostra.* Matt. VI. 12. Sit illud pugna: *Et ne nos inducas in intentationem.* ℣. 13. Et illud pœna & miseria: *Sed libera nos à malo.*

Beatus, cui tu Beata Fidem dederis (*quæ per dilectionem operatur*) Gal. XV. 6. credere in Deum, C cum ceteris, secundùm divinitatem, & humanitatem Articulis.

Beatus insuper, & magnificans, & magnificus, si astantibus Angelis tuis in illuminatione vultus sui, si pulsantibus, si vocantibus nos, magnificabit anima mea Dominum, exultabit spiritus noster in Deo salutari suo. Si respiciet Dominus humilitatem ancillæ suæ, animæ nostræ. Si beatificabit apud omnes generationes Beatorum in cœlis, sanctificans in nobis Nomen sanctum suum, & hoc quoad impletionem Præceptorum, & osculum pedum, secundùm animalem obedientium statum. Si prætereà solverit Angelus tuus bonus colligationes infirmitatum nostrarum. Si nos eduxerit à tenebris tot phantasmatum, & custodiarum. Si portam ferream aperuerit, ut nos in primis canentes suscipiat *Angelus magni consilij* Christus ad osculum manus, per gratiarum actiones; quia timentibus misericordiam, D quia humilibus exaltationem, quia esurientibus impletionem bonorum benignè largitus est, superbis dispersis, potentibus depositis, divitibus inanitis, & hoc quoad rationalem statum. Si postremò deserit ipse *magni consilii Angelus*, liberos in Lege perfectæ libertatis sub actione, vel impulsu sui spiritus tanquàm in statu perfectionis, & filialis adoptionis, & in osculo oris. Nam *qui spiritu Dei aguntur, hi filii sunt Dei*; Rom. VIII. 14. hi sublevatis oculis post contemplationem, & mentis excessum, nihil vident, nisi solum Jesum, solam salutem, solam misericordiæ recordationem. *Sicut locucus est ad Patres nostros, Abraham*, qui diem ejus vidit & gavisus est. *Et semini ejus in sæcula.* Luc. I. 55. Tunc fiet in quolibet tali, quem ità dignatus fueris, Angelorum Domina. *Vive Deo purus, velut hìc, & nunc moriturus*; imo verò jam mortuus toti mundo vivens soli soliloquium meum & Angelorum Domino Deo salutari suo.

Complacitum tibi sit, ô Beata Beatorum, ô Domina Angelorum, quia ita soliloquium meum conformiter agito ad Canticum tuum, conformiter ad aliud drama meum, *De pulsibus & officiis beatorum Angelorum*, torum Angelorum, contrà depositorum potentum tot violentos, tot fraudulentos, tot malignantes impulsus.

Conformiter rursùs ad liberationem Petri; insuper ad septemplicem industriam, quæ versatur in recordatione Dei, in recognitione status proprii, in debellatione adversarii, in impletione divini Præcepti, dehinc in meditatione, in speculatione, in contemplatione, aut beatifica visione. Nihil itaque dulcius, nihil suavius, quàm consonè tibi dicere, vel vivere, cujus spiritus super mel dulcis, quæ suavissima facta es in deliciis, quæ *Mater est pulchræ dilectionis, timoris, agnitionis, & sanctæ spei.* Eccli. XXIV. 24. Quanta sententia, sapientissima feminarum, latet hìc in paucis verbis! Sunt ista æternæ sapientiæ ubera, cui tu Unigenito à Patre æternaliter, & à te temporaliter, præbuisti ubera tua. Sunt nihilominùs ista creatæ sapientiæ verba propriè Angelorum, qui ab initio creati sunt in sapientia Dei, quoad imaginem, quoad similitudinem fiunt ipsis originaliter inspirata. Omnia siquidem in sapientia fecit, sed & refecit in sapientia, quæ primitùs incarnata, postmodùm (ut ità dixerim) voluit impanari, quia panis vitæ fieri.

Non est jam, ô anima mea, quid excusationis invenias. Si quæritur à te flente, ubi est Deus? Respice in Sacramentum Altaris; dic tota fiducia: Iste est Deus meus, iste frater, iste *dilectus ex dilecto.* Cant. V. 9. *Et ipse est amicus meus, filiæ Jerusalem*, ℣. 16. iste, cui astanti Angelorum chori; iste, qui *facit Angelos suos Spiritus*; Ps. CIII. 4. iste, qui misit Angelum suum Petro, *& eripuit eumde omni expectatione plebis Judæorum.* Act. XII. 11. Vellem ex te cogitare, Petre, quo nomine vocabatur Angelus tuus ille bonus, qui astitit, & refulsit in habitaculo carceris. Da veniam, si curiosus interrogo. Habemus nomen illius qui Tobiam duxit & reduxit; quia Raphaël *Medicina Dei* secundùm nomen, & officium ejus. Nempe liberavit ipsum à devoratione piscis, cujus mors multis usibus utilis fuit. Junxit Sare conjugio, dæmone fugato virorum septem necatore. Reddidit Patri seniori visum luminis, simul & spiritum contulit prophetandi, quæ omnia plena sunt mysteriis. Habemus nomen Principis Synagogæ, & nunc Ecclesiæ, Michaëlem, qui ut Deus pro filiis populi sui stat, qui primitùs in cœlo fecit ruinam diaboli magnam, & Angelorum ejus. Qui mulierem illam, signum magnum in cœlo, *amictam sole, & luna sub pedibus ejus & in capite ejus corona stellarum duodecim*, Apoc. XII. I. protexit à dracone septem capitum, liberavit Filium quem peperit, & collocavit in Throno Dei, dedit mulieri alas sicut aquilæ, ut volaret, non absorpta ea ab aqua draconis, sed ut in solitudine nutriretur. Non prosequimur per singula. Habemus nomen illius Angeli, qui ad te *missus est Virginem desponsatam viro* &c. Luc. I. 26. Appellabatur hic Gabriel, *fortitudo Dei*, quia forti mulieri, quàm Salomon inquirebat, deputatus est; quia fortiorem forti armato nunciabat tibi, quia singulariter ad opera fortis nostræ salvationis ordinatus fuisse probabiliter æsti matur.

Sicut in Prophetia ad Danielem in revelatione confortativa, & directiva ad Joseph sponsum tuum virginalem. In nunciatione Joannis ad Zachariam. In cantico cœlesti ad pastores: in monitione, ne redirent ad Herodem, ad Reges. In Resurrectio-

nis

nis nunciatione ad mulieres. Habemus proindè nomen illius Angeli, qui purgavit Isaïæ labia per calculum de Altari, vocatus est Seraphin ab incendio.

Habemus de Cherubin, dictis à plenitudine scientiæ, in animalibus, & rotis Ezechielis. Nunc piissime, quæro, Petre, quod erat nomen Angeli te liberantis, quem Angelum proprium fuisse custodem tuum fas credere est nobis. Dicitur in Apocryphis Esdræ sermo nobis fieri de Uriel Angelo, cujus interpretatio sonat *Ignis Dei*.

Ur siquidem ignis, *el* Deus. Benedictissime Deus, A liceat nobis, cujus ignis est in Sion, & caminus in Jerusalem, in cujus dextera est ignea Lex, cujus eloquium ignitum vehementer, immò qui totus ignis consumens es: cujus denique ista vox est: *Ignem veni mittere in terram; & quid volo, nisi ut ardeat?* Luc. XII. 49. liceat Angelum tuum, ô Petre, liceat & quemlibet aliorum viatoribus singulis deputatum, Uriel appellare, cujus officium est suaviter urere renes, & cor nostrum; consumere sordes vitiorum; succendere totum cor ad virtutes; sacrificare pietatis holocaustum, quod est in odorem Domino suavissimum.

Potest, nec negamus, sufficere nomen Angeli, quia nuncius Domini est; sed addere videtur aliquid, quòd Angelus iste sit spiritus, & flamma ignis, quia fulget in intellectu & ardet in affectu. Sublevavit B Angelicus spiritus Eliam igneo curru, qui priùs ambos quinquagenarios è cœlo descendens incenderat. Data fuit *Lex per Angelos in manu mediatoris*, Gal. III. 19. quantus verò flagraverit ignis loquitur historia. Custos erat Paradisi flammeus ensis. Descendit denique Spiritus sanctus super Apostolos in *igneis linguis* factus Uriel in singulis. Quid est, quòd Uriel iste redigit quos inflammat in cinerem, per timorem, & humilitatem spiritus; mollit per pietatem, & mititatem, contra cordis duritiem lapideam; resolvit in luctum per propriæ fragilitatis scientiam; corroborat per decoctionem, & humoris fluidi resolutionem, undè venit apud animam fames, & sitis congrua; tractabilem reddit ad consilium, & misericordiam; subtiliat, & purificat cor ad intelligentiam.

Demùm saporem, & internam pacem efficit per renovationem juventutis, sicut aquilæ, sicut cervorum, sicut accipitris, ut serpentis. Notæ sunt similitudines istæ, quales per metaphoram operatur in C nobis Uriel noster, si non obstiterit ipsi animus noster, anima nostra, cum corde simul, & spiritu.

Studiositas Theologorum quærit plurima de custodiis circa nos Angelorum. Si nos unquàm deserunt. Si nos salvandos præsciunt, aut damnandos: Si Christus *magni consilii Angelus* (cui ministraverunt Angeli post jejunium, quem & Angelus in agonia confortavit) habuit Angelum pro custodia? Similiter si talem habuerit Domina nunc Angelorum futura? Si deerit Antichristo custos Angelus? Nunquid Angelus bonus loqui potest animæ nostræ sine phantasmatum simulacris; quia de ordinatione phantasmatum per Angelum, & impedimentorum remotione non est dubium. Est enim modus iste ordinarius pro statu viæ, qualiter erudit Magister discipulum, proponendo per ordinem doctrinam cognoscendorum, juxtà modum capacitatis suæ. Si boni Angeli sunt incitatores ad bonum, sicut mali dicuntur incitatores ad malum? Si D causent radium, vel lumen spiritui nostro? Si cogitationes nostras inspiciunt? Quis numerus Angelorum? Sit hæc studiositas Theologis accommoda. Desit autem curiositas ab omnibus quos decet ampliùs studere devotioni, quàm subtili speculationi. Certum habeat unusquisque serviens Deo, quoniam *omnes sunt* secundùm Apostolum, *administratorii spiritus*, & hoc mediatè, vel immediatè; *in ministerium missi propter eos qui hereditatem capiunt salutis*. Hebr. I. 14. Qui verò capiunt, & quot, noli quærere, si non vis errare. Certus esto, si benè vixeris sub lege magni Angeli, & custodia suorum Angelorum, quorum Domina est Maria, salvus eris, socius eorum factus in ævum.

Studeamus igitur plùs benè vivere, quàm disputare. Sis, ô Christiane spiritus, assiduè paratus ad mortem.

Vive Deo purus velut hîc & nunc moriturus.

Erat unus insignis Causidicus in articulo mortis; dixit Confessor, ut voce, qua posset, diceret septem Psalmos. Venit ad versum illum: *Quoniam non est in morte, qui memor sit tui.* Ps. VI. 6. Cœpit arguere more suo, qualiter illud stare non poterat. Nam & ipse moriens memor erat Dei. Subintulit Confessor. O Domine, tempus est pœnitendi; & orandi, non disputandi. Respicit omnes hæc narratio, quoniam media vita in morte sumus. Angelicum potiùs imploremus auxilium, quàm de modis auxiliandi disputemus? Sciunt advocandi, sciunt auxiliandi, sciunt consulendi, sciunt purgandi, illuminandi, & perficiendi suum hierarchicum triplex officium. Non est ægroti, velle medicantis artem; neque litigantis, Advocati scientiam perscrutari; maximè dùm constiterit super utroque fidelis, & prudens: fidelis, ne decipere velit; prudens, ne decipi possit, quales sunt Angeli. Deputet autem anima quælibet Christiana magno Dei dono, si se senserit affectam ad aliquem Sanctorum, nominatim ad proprium Angelum, reverenter, piè, & humiliter. Deputet hoc beneficio tuo, ô Domina Angelorum. Magnificet tecum super ista talis anima, dùm psallat in conspectu Angelorum Dominum, ministret incensum devotæ orationis, quod offerat Deo salutari nostro.

Prætereà non timuerit invidiam facere anima Christiana ceteris, si fortè fuerit ad unum, quàm ad alterum devotior, si fiducialior ad quempiam, si frequentior sit recursus. Sunt repleti charitate, non invenit locum invidia, *non quærit quæ sua sunt*. I. Cor. 13. 5. Omnia deputant communia. Recursus est ad Stephanum, recursus est ad Petrum, Joannem, Michaëlem, Gabriëlem, Raphaëlem, Urielem, Mariam, Martham, cum ceteris: tuam enim in communi recipiunt orationem uni fusam, dùmmodò par utrinque devotio; tuum optant meritum, non honorem à te suum. Quid enim ipsis est in cœlo, quæ gloria, quæ laus, quæ magnificentia est ob omnibus, quid volunt super terram? Argue tibi sic. O anima Christiana, dùm impellit te spiritus superbiæ super vanitatibus transituris. Si glorificanda, sive si magnificanda à Domino in æternitate, qui semper, & ubique gloriam meam dicet. Quid mihi de punctali, & umbratili gloria super terram? Si verò justo (quod avertat Dei pietas) judicio damnandus sum, totus honor impensus ab hominibus plùs ad tormentum mihi cedet, quàm solatium. Plùs indè blasphemabit anima mea Dominum, plùs exiliet furens spiritus in Deum, quia non fuit salutare suum, plùs exardescent invidi dæmones animam cruciare, quò plùs in bonum senserunt honorari.

Agite quod vestrum est ministerium sancti Angeli Dei. Depositum vestrum servate. Poterat omnipotens Dominus homines per se custodire, quos possedit, fecit, & creavit. Sed voluit secundùm legem sapientiæ suæ, quòd nos inferiores reduceremur ad ipsum supremum per vos mediatores. Voluit ostendere majestatem potentiæ suæ, magnificentiam gloriæ suæ, quia tales habet virtutes, & exercitus militantes sibi, undè nominatur *Dominus exercituum, & virtutum*. Voluit communicare bonitatem simul cum virtute vobis Angelis suis, ut illam nedum recipientes in vobis, sed in alios communicare possetis, audebo dicere, deberetis.

Si Deus ita res administrat, ut eas agere proprios motus sinat, imò jubet secundùm ordinem justitiæ

suæ. Vestri autem proprii motus, Angelici spiritus sunt custodire viatores; magna nobis fiducia datur in vestræ charitatis auxilio: si Domina, si Regina nostra, si Mater, si soror nostra, gratum erit vobis, semper tales filios, & fratres dirigere, protegere, & salvare, maximè quia sumus futuri cives vestri. Si tanto furore satagit nos satanas impellere, seducere, & proterere, tantus amor vester conabitur ampliùs per impulsus bonos nos salvare.

Debilis est oratio nostra, pauper, fragilis, balbutiens, cespitans, & cæca, si non fulciatur, & illuminetur à vobis, si non loquelam placentem, & aptam, loco ejus feceritis in necessitatibus nostris. Si non ipsam egenam, & mendicam, deduxeritis ostiatim per vicos civitatis sanctæ Jerusalem, qui sunt Ordines vestri, qui sunt Sanctorum, Sanctarumque omnium chori varii, qui plateæ patentes omnibus ad misericordiam. Clamate nobiscum, & nobis: *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie*, Matth. VI. 11. cum ceteris petitionibus, cum modis petendi; quærendi, & præstandi, per universæ Scripturæ contextum, præcipuè Evangelicum, nobis in exemplum datum.

Sed & fratres habemus in Purgatorio carceratos sub manu justitiæ, futuri protinùs sunt consortes vestri, immò sunt jam per gratiam confirmati. Visitet eos pietas vestra, consoletur sedulitas vestra, salutate singulos vice nostra. Suggerite, ut memores nostri sint, dùm benè sibi fuerit. Insinuate, quomodò nos memores ipsorum sumus, quatenùs indè consolationem accipiant.

Sunt nobis viatoribus adversantes, mundus, caro, dæmonia. Vos potentiores excubiæ, state pro nobis in acie. Sunt incommoda nobis plurima, ratione corporis, nunc ab elementis per intemperiem, nunc à cœlestibus influentiis, propter materialem ad influxus suos sustinendos vitæ indispositionem. Fas habetis in melius naturalia etiam incommoda vertere; si naturalia possunt dæmones bona frequenter in deterius, quantùm divina providentia, & quantùm vestra custodia permiserit, immutare. Sæviunt autem perfidi, & homicidæ, si, & dùm, permittitur eis; sæviunt tunc toto malignitatis ardore: quòd si non astiteritis adjutores in oportunitatibus, in tribulatione, quis subsistet?

Tradiderunt Gentiles, nos habere ab hora conceptionis quemlibet unum suum Genium, qui cum moriente deficiat. Stulti dicebant Genium esse Deum, qui Fata, Fortunamque Deos faciebant. Prudentiores Genium ad inclinationes nobis corporaliter impressas à cœlestibus referebant. Cùm autem hujusmodi inclinationes nobis corporaliter quædam, & commodæ sint, duplex Genius erit nobis, bonus, & malus. Assumunt perfidi dæmones ad nostram utrumque perniciem.

Vestrum verò est Angelicæ Virtutes, Principatus, & Potestates, ex adverso pro salute nostra, à dextris, & à sinistris, omnia in bonum deducere; si pii, si devoti, si seduli quæsiverimus opem vestram, quam quærere præmonetis sæpè, prævenientes nos in benedictionibus dulcedinis.

Dormiebat Petrus, non orabat aliquem ex Angelis, factum est tamen illud quod supra tractavimus in exemplum nostrum: & Angelicum præconium.

Angelus astat, fulget, pulsat, surgere clamat.
Solvit, & educit, libertatique relinquit.

Sed ecce dùm meditatio nostra protenditur in longius, Frater astat pulsans ad ostiolum solitudinis nostræ, quæsiturus, arbitror, venit super plurimis, quæ de Cantico nostro tractanda supersunt, præcipuè super eo quod sequitur: *Esurientes implevit bonis, & divites dimisit inanes.* Luc. I. 53. Non me fallit æstimatio. Sumit ab hoc versu principium colloquendi. Et nos parebimus inquirenti. Concentus est Centilogium *De Impulsibus*, consedebimus: sit in medio nostri Jesus Christus Dominus noster.

TRACTATUS NONUS DE EUCHARISTIA DRAMATICUS

Super illud:

ESURIENTES IMPLEVIT BONIS,

Per quinque Partitiones. Prima Partitio procedit

PER

DIALOGUM,

Per Notulas centum.

ESURIENTES *implevit bonis.* Luc. I. 53.

Discipulus. Si ita res se habet, esuriam, obsecro, quatenùs impleat me Dominus bonis: dives non fiam, quæso, ne dimittar inanis; esurio nihilominùs in hoc Cantico nosse quid contemplabatur anima Mariæ super hac esurie.

Magister. Legis de divina sapientia dictum ex persona sua: *Qui edunt me, adhuc esurient & qui bibunt me adhuc sitient.* Eccli. XXIV. 29. Est igitur esuries, & sitis aliqua, non corporalis, quam experiuntur & bruta; sed spiritualis, quæ est fames non panis materialis, sed audiendi verbum Dei, quod est sapientia Dei Patris procedens ex ore ejus, in quo vivit interior homo noster.

Discipulus. Vide, ne dissona sibi sit hæc expositio. Etenim si edentes, & bibentes sapientiam, adhuc esurient, & sitient; quomodò dicuntur hi repleri bonis: Sitis quoque, & fames, dicunt vacuitatis indigentiam, non plenitudinem satietatis. Nonne sapientiæ fons, & fluvius est ista salutaris aqua, quam qui biberint, non sitient in æternum? Non autem cohærere videntur, *sitiet adhuc*, & *non sitiet in æternum.* Joan. IV. 13.

Magister. Erras, nesciens diversimodè dici satietatem, sitim, & esuriem, sapientiæ, seu & justitiæ.

Discipulus. Non poterit hoc aptiùs fieri, quàm per descriptionem, resolutionemque terminorum juxtà morem tuum. Dic igitur, quid sit esuries, quid satietas sapientiæ: & quid opposita satietas divitum, quid sit inanitas eorumdem, consequenter apparebit.

Magister. *Esuries* in genere describitur quòd est *amor, vel appetitus rei, ut convenientis & absentis.* Et si amor sequitur apprehensionem intellectualem, seu rationalem, de qua ad propositum, tunc addendum est in descriptione tanquàm pro differentia, quòd *esuries est amor consequens apprehensionem rationalem rei sibi convenientis, & absentis*, vel, *ut convenientis, & absentis. Satietas* sibi correspondens *est amor consequens apprehensionem rationalem rei ut convenientis, conjuncta, seu præsentis.*

Discipulus. Differunt ergò satietas, & esuries, sicut amor, & desiderium, quorum sunt oppositæ rationes, quia amor præsentis est, desiderium verò respicit ad futurum.

Magister. Invenimus esuriem, & sitim, dici non tantummodò de absenti, vel futuro; sed etiam de præsenti jam habito quod avidè sumitur sine penuria, propterea non tollit satietatem. Rursus aviditas ipsa tollit fastidium, quasi novum semper accipiens quod habet, & amet, id est, cupiat; undè dicitur aviditas, quâ cupit simile habere & tenere. Sic habes in prosa:

Fruuntur nec fastidiunt
Quo frui magis sitiunt.

Exem-

Exemplum est in voraciter edentibus, & bibentibus, quia satisfaciunt desiderio, neque protinùs illud fastidiunt, quousque fiat alteratio virtutis appetentis in aliam qualitatem.

Discipulus. Exemplis consentio. Sed undè venit nausea, vel fastidium spirituali fruitioni, cum anima sit immortalis, nec alterabilis in essentia sua?

Magister. Provenit hoc ex conjunctione cum corpore. Potest etiam in separatis spiritibus, cùm non fuerint confirmati, variatio cognitionum, simul & affectionum suboriri. Secùs in confirmatis, quos fruitio divinitatis jugiter eodem tenore, quasi semper renovato, delectabit, & implebit. Quam rem postulat Ecclesia post Communionem orans: *Fac nos quæsumus, Domine, divinitatis tuæ sempiterna fruitione repleri, quam pretiosi Corporis, & Sanguinis tui, temporalis perceptio præfigurat.*

A

Discipulus. Audio nunc, quàm consonè dicit Christus ad hoc Canticum: *Beati qui esuriunt & sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur.* Matth. v. 5. Et Psalmista. *Edent pauperes & saturabuntur.* Ps. xxi. 27. Et alio Cantico: *Famelici saturati sunt.* 1. Reg. ii. 5.

Magister. Nondùm fortè sensisti, quorsùm te ducere possunt hæc Cantica.

Discipulus. Quorsùm, precor?

Magister. Siquidem ad compendiosam totius beatitudinis cognitionem.

Discipulus. Quonam modo?

Magister. Paucis accipe. Si esurientes implentur bonis; si ideo beati sunt, quia esuriunt justitiam, cum additur, quia saturabuntur; si beatitudo nihil aliud sit, quàm Dei fruitio, quod est omne bonum; nonne consequens est, quod esurientes, de quibus Maria loquitur, sint beati?

B

Discipulus. Consequens est, fateor, nisi de beatitudine fiat sermo æquivocus.

Magister. Describamus quid sit fruitio Dei, quatenùs æquivocatio nulla latere possit. Est itaque fruitio Dei *operatio secundùm habitum gratiæ gratificantis non impedita.*

Discipulus. Gravis est descriptio hæc Magistralis; sed vide, ne cadas in illud; *Dum brevis esse volo, obscurus fio.*

Magister. Non tantùm Magistralis est hæc descriptio, sed Physicalis, quamvis de terminis sit contexta Theologicis. Describit enim Philosophus delectationem, quòd est *operatio secundùm naturalem habitum non impedita.* Constat autem, quòd fruitio Dei delectatio est, aut non sine delectatione. *Fruimur* (inquit Augustinus) *cognitis, in quibus ipsis propter se mens delectata quiescit.*

C

Discipulus. Elucescere tenuiter incipit proportionalis ad tuam, Philosophi descriptio. Sed habet utraque dubitationem, quo pacto describitur delectatio per operationem, cùm delectatio sit *passio quædam mulcebris ad operationem consequens, & non operatio.* Ratio, quià fit operatio, quasi exprimendo; delectatio autem velut imprimendo. Exemplum in pueris lactantibus, undè nomen delectationis, & oblectationis tractum est. Puer exprimit se ad ubera, undè lac imprimitur in os ejus.

Magister. Conquisitio tua videtur à Philosopho sine decisione dimissa. Sed salvemus utrarumque viam dicentes: quòd si delectatio sit aliud ab operatione; caussatur tamen ab operatione, & ità descriptiones dictæ sunt datæ per caussam, quasi diceremus: Delectatio est ex operatione, secundùm habitum connatularem non impedita, similiter de fruitione, suo modo.

D

Discipulus. Sit ità, ut dicis: non enim placet in hac re litigium. Attamen non habetur intentum, quòd fruitio Dei sub tali descriptione sit beatitudo; convenit enim viatoribus per gratiam Deo fruentibus.

Magister. poterat mox explanari tua dubitatio, si voluerimus distinguere duplicem beatitudinem, unam spei, alteram rei; unam gratiæ, alteram gloriæ; qualis distinctio communis est, & accepta. Aut si volumus ad beatitudinem gloriæ sermonem contrahere, patietur hoc ipsa additio, quâ dicitur, *non impedita*, hoc nempè non implebitur perfectè, nisi in gloria, quæ est gratia consummata nullatenùs impedita.

Discipulus. Malo amplecti, fateor, distinctionem de duplici beatitudine. Similiter quòd duplex est fruitio, viæ scilicet, & patriæ; scrupulus tamen ingeritur ex præsenti dicto tuo, quià nulla est hìc operatio secundùm habitum gratiæ gratificantis, quæ non impedimentum patiatur.

Magister. Et patitur scimus; sed non semper tale, quòd tollat fruitionis Dei rationem. Undè quadruplex in genere numeratur impedimentum fruitionis actualis. Unum causat necessitas, alterum fragilitas, tertium vanitas, quartum iniquitas. Causa prima est tolerabilis, secunda miserabilis, tertia punibilis, quarta damnabilis. Prima interrumpit fruitionem, sed non esse morali, seu meritorio, habitu gratiæ remanente. In secunda frustratur actus fruitionis. In tertia sordidatur ut leprosi pannus, propter veniales culpas, quæ sunt ligna cremabilia, fenum, stipula. Quarta verò totum destruit, & eradicat, fundamentum.

Discipulus. Nota loqueris, adde qualia sunt adjutoria.

Magister. Nimirùm conatus libertatis multiplex. Insuper habitus acquisitus ex actuum frequentatione bonorum. Juvat præterea roboratio, vel augmentum habitus gratiæ gratificantis tàm in se, quàm in suis ramificationibus per virtutes, dona, & beatitudines. Denique per ablationem impedimentorum intùs, & extrà, divinitùs per Angelos; aut humana industria in corpore, & anima comparatam.

Discipulus. Latam aperuisti materiam, quàm coarctes, oro.

Magister. Si cupis agnoscere præcipuum fruitionis Dei pro statu viæ nutrimentum, & fervoris incentivum; quid vel quale potero convenientius exponere, quàm Eucharistiæ Sacramentum? Hoc est sacræ Communionis Mysterium, *In quo Christus sumitur, recolitur memoria passionis ejus, mens impletur gratia, & futuræ gloriæ nobis pignus datur.* Hoc exclamando canit sancta Ecclesia: Hinc superaddit: *O quàm bonus, & suavis est, Domine, spiritus tuus in nobis, qui, ut dulcedinem tuam in filios demonstrares, pane suavissimo de cœlo præstito; esurientes imples bonis; fastidiosos divites dimittens inanes.*

Discipulus. Sanctum, pulchrum, & consonum das fruitionis auxilium, de quo fiat, obsecro, collocutio inter nos prolixior, quos ordinavit Deus esse Regale Sacerdotium.

Magister. Fiat, ut voles, cui quærenti responsiones adjiciam.

Discipulus. Dic in primis, si Beata nostra isto fuerit usa Sacramentali cibo dum viveret, maximè in illo cenaculo grandi strato montis Sion; ubi primitùs exhibita est institutio hujus Sacramenti, quod antè fuit prædicatum, dicentibus multis, & retrò abeuntibus: *Durus est hic sermo*: Joan. vi. 61. cui Prædicationi probabile est interfuisse Mariam.

Magister. Probabile, quià sequebatur Filium, tunc unicum custodem suum (sicut loquimur) pede post pedem. Probabilia insuper sunt plurima de, & super hac Beata Beatarum, quæ sunt potiùs accipienda de pietate devotionis, quàm de Fidei necessitate, vel temeritate assertionis, ubi non suppetit autoritas Scripturæ cogens, aut ratio convincens.

Discipulus. Sic accipienda decrevi dicta tua aliorumque Doctorum in hac materia; alioquin via nimis prona præberetur ad errorem. Neque placet ratiocinatio nonnullorum generalis, dum arguunt: Deus potuit conferre hanc gratiam Matri suæ, ergò contulit. Potuit itaque dare fruitionem Patriæ ab instanti conceptionis, cum aliis multis quæ certum est non dedisse.

Magister. Quid si addatur ad posse Dei, quòd hæc decuit ipsum dare Matri suæ.

Discipulus. Redit in mentem Opusculum tuum pro articulo simili, in materia probationis Articulorum Fidei, cujus resolutio finalis stat in hoc, quòd in rebus ad extrà non ideò Deus dicendus est facere aliqua, quià decentia sunt, & bona; sed è contrà potiùs ideò aliqua dicuntur & sunt bona; quià Deus talia vult esse illa. Consonat illud Philosophiæ apud Boëtium de Deo,

Quem non externæ pepulerunt fingere causæ
Materiæ fluitantis opus.

Magister. Sic est, ut meministi. Sic tollendum est argumentum tale ad intelligentiam veritatis, nisi præsupposita rectitudine Fidei; alioquin non ædificatio sed irrisio sæpè venit.

Discipulus. Quid est pietas Fidei?

Magister. Habes à me latiùs alibi, quod nunc sub compendio repeti potest. *Pietas Fidei est probabilis, seu verisimilis opinio sub aliquibus quæ devotionem ædificare possunt, quæ ex Scripturis authenticis nec clarè sequuntur, nec repugnant.* Et sic accipi volo quæ pridem, vel deinceps enunciavero, qualiter in nostra Josephina præmisi protestationem, metro ludens.

Discipulus. Redi nunc ad priora post digressionem hanc non penitùs inutilem.

Magister. Immò necessariam pro dicendis, ut temeritas evitetur, & cervicosa contentio, quando, & ubi securior est, testibus Hieronymo, & Gregorio, pia dubitatio, quàm temeraria definitio. Potest igitur piè credi de Beata nostra, primò quòd credidit, & scivit mysterium benedicti Sacramenti, & antè institutionem, & post, immò & dum instituebatur, licèt præsens fuisse non credatur, nec tunc communicasse Sacramentaliter; potuit attamen tunc spiritualiter, & antè, & post, effectum manducationis accepisse.

Discipulus. Edissere, qua ratione fieri potuerit illud, quod dicis.

Magister. Possum faciliter ex traditionibus Doctorum de triplici manducatione Sacramenti. Quidam Sacramentum manducant solùm spiritaliter; alii solùm Sacramentaliter; alii verò Sacramentaliter, & spiritualiter, utroque modo.

Discipulus. Usitata est hæc distinctio; sed ipsam per descriptiones elucida.

Magister. Manducatio Sacramenti solùm spiritualis, non Sacramentalis, fit per Fidem hujus Sacramenti, quæ per dilectionem operatur.

Discipulus. Sistamus hìc primò conquirentes, si spiritus Angelici dici possunt frui hoc Sacramento benedicto spiritualiter, quia constat eos frui Deo impletos bonis ab eo. Similis esset quæstio de Maria beata, quæ non jam fruitur per Fidem, sed per speciem claræ & immediatæ visionis, cum inhæsione perfectissima quietissimaque per amorem.

Magister. Respondet descriptio negativè. Non enim prorsùs idem est, *frui Deo*, & *frui spiritualiter hoc Sacramento*, licèt è converso quisquis fruitur spiritualiter hoc Sacramento, fruitur verè Deo. Deficit igitur in Angelis ratio manducationis Sacramenti, quià non ordinatum est nisi pro viatoribus hominibus; ideò rectè viaticum appellatur. Maria verò non modò, sed tunc, dum instituebatur Sacramentum, viatrix erat habens Fidem. De primo verò dicit Augustinus. *Crede, & manducasti.* Credidit Maria, propter quod & manducavit.

Discipulus. Sic videtur; transi nunc ad manducationem solùm Sacramentalem, describendo eam.

Magister. Sacramentalis manducatio duntaxat est actualis susceptio Sacramenti corporalis, cum informi Fide, sine Charitate.

Discipulus. Si ità est, confestim video sine multiplicatione quæstionum, quòd nec brutum, nec Angelus, nec infidelis, nec hæreticus, nec discredens hoc Sacramentum, comedunt hìc Sacramentaliter ipsum. Ratio perspicua est, quià Fide carent. Infantes vero baptizati, quia Fidem habent habitualem, seu Fidei Sacramentum, assumere possunt etiam Sacramentaliter, quia de spirituali constat propter habitum Fidei; alioquin quomodò verum esset generaliter illud verbum Christi: *Nisi manducaveritis carnem filii hominis, non habebitis vitam in vobis.* Joan. VI. 54.
A Consequenter habetur, quid sit manducatio Sacramenti spiritualis, simul & Sacramenti spiritualis, si duæ præcedentes jungantur in unam.

Magister Liberat nos à multiloquio prævolans ingenium tuum. Nunc accipe, qualis, & quàm frequentiùs fuerit manducatio Mariæ, præsupponendo pro dicendis, quòd in ipsa non minor fuerit Fides cum charitate circà figuras hujus Sacramenti datas in Lege Scripturæ simul & naturæ, quàm in aliis Patriarchis, & Prophetis, saltem post Conceptionem Jesu Christi.

Discipulus. Non dubito quin ex tunc non obscurior, sed clarior fuerit in ea fidelis cognitio cum charitate, præ ceteris Patriarchis, & Prophetis, immò & Apostolis. Quicquid sit de illa positione, quòd ab utero fuerit in ea præventum rationis judicium, cum actuali operatione gratiarum, simul & virtutum. Sumunt argumentum ab exultatione Joannis in utero Matris. Adduunt, quòd nec in somno cessabat operatio talis in actu
B mentis. Jungunt, quod omnia scivit tunc quæ beati sciunt, licèt non cum claritate pari. Sufficit autem ad rem nostram solidior positio, quam me dixi non ambigere. Deduc ultrà quod intendis.

Magister. Dignare me laudare te, Virgo sacrata, simul cum benedicto fructu ventris tui Jesu Christo; da de ligno vitæ dignos, ac salubres fructus carpere, sive excerpere; da theoremata digna promere, quorum sit hoc primum. Maria, sicut præ ceteris in via esuriit justitiam, sic præ ceteris puris viatoribus impleta fuit bonis, ex illo, in illo, & per illum qui est omne bonum, dicens ex sententia animæ suæ magnificanti Deum: *Benedic anima mea Dominum, qui replet in bonis desiderium tuum.* Ps. CII. I. 5.

Discipulus. Consentio.

Magister. Maria, sicut præ ceteris in via cognovit, credidit, & intellexit figuras Legis, & Naturæ, Christi
C Sacerdotium præsignantes, sic in illis, aut per illas manducavit fruitivè benedictum fructum ventris sui, & spiritualiter ejus Sacramentum, undè exultavit spiritus ejus in Deo salutari suo.

Discipulus. Consentio.

Magister. Maria dum legebat David Patrem suum dicentem de Christo Filio: *Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech*, Ps. CIX. 4. qui scilicet panem, & vinum obtulit; ex tunc intelligebat, & manducabat spiritualiter hoc Sacramentum benedictum, undè cecinit: *Magnificat anima mea Dominum.* Luc. I. 46.

Discipulus. Consentio.

Magister. Maria psallens illud Davidicum: *Memoriam fecit mirabilium suorum misericors, & miserator Dominus, escam dedit timentibus se. Memor erit in sæculum testamenti sui.* Ps. CX. 4. 5. Credebat, & intelligebat, hanc
D escam Sacramentalem figurari, & in figura comedebat eam, & testamentum sperabat hereditatis æternæ.

Discipulus. Consentio.

Magister. Maria non minus refecta est, & impleta bonis hujus Sacramenti, quàm Patres antiqui, quos loquitur Apostolus I. Cor. X. 3. quod, *eamdem escam spiritalem manducaverunt, & eumdem potum spiritalem biberunt: Bibebant autem de spiritali consequente eos petra; petra autem erat Christus*, qui *est verè panis, qui de cœlo descendit.* Joan. VI. 59.

Discipulus. Consentio.

Magister. Maria dum stans, vel orans in Templo, aspiciebat, credebat, & intelligebat omnes oblationes, victimas, & holocausta, sacrificia insuper matutina, & vespertina, manducans implebatur bonis hujus benedicti Sacramenti, etiam ante conceptum benedicti fructus ventris sui.

Dis-

Discipulus. Consentio.

Magister. Maria sicut intellexit Filium suum fuisse agnum, *qui occisus est ab origine mundi*, prout Joannes in Apocalipsi *Cap.* XIII. I. loquitur. Sic recolens sacrificium Abel, & ejus martyrium, fruebatur Christo agno, qui fuit figuraliter occisus in eo, primitiæ Martyrum, & virginitatis consecrator.

Discipulus. Consentio.

Magister. Maria dum celebratur Phase, sive Pascha Judæorum, celebrabat & ipsius anima cum exultatione spiritus *Pascha nostrum*, quod *immolatus est Christus*, quem epulabatur *in azymis synceritatis, & veritas, fermento veteri* rejecto cum *fermento malitiæ, & nequitiæ.* I. Cor. V. 7. 8.

Discipulus. Consentio.

Magister. Maria quocunque loco fuerit corporaliter in vespere cenæ Domini, comedit antè, & post institutionem hujus Sacramenti verum Corpus, & bibit spiritualiter verum Sanguinem Filii sui plus appropriatè, dum illud Judas comedit solùm Sacramentaliter, si Fidem informem tunc habuit, aliter non. Ceteri verò tam spiritualiter, quàm Sacramentaliter, receperunt.

Discipulus. Consentio.

Magister. Maria vespere dictæ cenæ dicenda fuit frui Corpore, & Sanguine Filii sui plus appropriatè, quàm ipse Christus; dicitur se cibasse eodem pane, & vino, mysticè consecratis, quia non in Fide, sed in clara visione, nec in augmentum Charitatis seipso fruitus est.

Discipulus. Consentio.

Magister. Maria dicto vespere Jovis Sancto, etsi non fuit insignita charactere Sacerdotalis officii, dùm Judas illum susceperit, nihilominùs nunc, & anteà, & postmodùm fuit in Regale Sacerdotium præ consortibus suis inuncta; non quidem ad consecrandum, sed ad offerendum hanc hostiam puram, plenam, & perfectam, in altari cordis sui, in quo semper ignis ardebat holocausti. Fuit enim rubus ardens incombustus.

Discipulus. Consentio.

Magister. Maria plus complacuit Deo, plus humano generi profuit post Christum benedictum fructum sive Filium suum, offerendo ipsum spontaneè in holocaustum in ara cordis sui, ferventissima charitate succensi, quamvis hoc primitùs fieret in ænigmatibus, & figuris ante cenam hanc benedictam fructus ventris sui.

Discipulus. Consentio. Sed ecce numerasti quasi fructus duodecim ligni vitæ, quod in paradiso viderunt Ezechiel, & Joannes transplantatum juxta decursum fluvii defluentis à sede throni Dei, & agni, secundùm ripas duplices à dextris, & à sinistris. Dixisti de sinistra figurarum in Lege naturæ, & scripturæ veteris, notatarum. Adde si vis totidem ex dextra fructus veritatum in Evangelicis historiis completarum, maximè quia dixit Apostolus, Sacramentum Christi absconditum fuisse à seculo, *Ephes.* III. 9. sed in Ecclesia & ab Ecclesia propalatum.

Magister. Dictum Apostoli non ita strictè accipiendum putaveris, ut non aliqualiter fuerit ab aliquibus intellectum, quippe sine cujus Fide implicita, vel explicita nunquàm fuit salus. Non tamen fuit antè Legem gratiæ, sicut in ipsa realiter exhibitum, seu completum. Faciam igitur quod hortaris. Et sit theorema primum.

Jesu, tua fruitio esurientes replens bonis, virtuosiùs affecit Mariæ spiritum, quàm corporalis contrectatio & lactatio suavissima tuiipsius, qui es benedictus fructus ventris sui. Ratio, quià cum majori merito, undè exultavit spiritus suus in Deo salutari suo.

Discipulus. Consentio.

Magister. Jesu, tua fruitio, seu manducatio, esurientes replens bonis mirabilior fuit, & virtuosior, suo modo in Maria, simul & virginali sponso suo Joseph, quàm sola contrectatio, vel visio corporalis, dùm natus es in Bethleem Judæ, dum reclinatus super fenum jacuisti in medio duorum animalium in præsepio, quasi pabulum jumentorum. Et certè *comparatus est homo jumentis insipientibus*, Ps. XLVIII. 13. quibus dedisti cibum, & ad quorum vilia, & sordida corda sæpè venis, concinentibus cum Ecclesia choris Angelorum: *Gloria in altissimis Deo, Et in terra pax hominibus bonæ voluntatis.* Luc. II. 14.

Discipulus. Silentio meo deinceps consentire videar, ubi nihil addidero.

Magister. Jesu. Tua fruitio præsentabatur Mariæ, & Joseph in Circumcisione, quando primò fudisti pretiosum sanguinem tuum, non dubium, cum clamore valido & lachrymis, undè tunc exauditus es pro tua reverentia. Jesu. Tua fruitio figurabatur in oblationibus trium Regum pro primitiis Gentium, quam tunc figuram intelligebant Joseph, & Maria confitentes in corde suo sicut orans postulabat Ecclesia, *ut quæ solemni celebramus officio, purificatæ mentis intelligentia consequamur.* Jesu. Tua fruitio fuit ipsi Simeoni qui *justus erat & timoratus*, Luc. II. 25. simul & Annæ Prophetissæ cum parentibus tuis in exultatione spiritus, & gratiarum actione cognita, dùm exclamavit Simeon benedicens Deum, & inter ulnas te puerum bajulans: *Nunc dimittis &c.* Luc. II. 29. Denique in oblatione, & immolatione turturum, aut pullorum columbarum cognoscebant oblationem tuiipsius in cruce signatam. Jesu. Tua fruitio fuit in Maria, & Joseph per illud universum peregrinationis septennium, dùm prætereà fuisti ipsis subditus, stans in medio sicut qui ministrat, tàm in domus obsequio, quàm in fabrili fortassis opificio. Undè dictus es à Judæis nedum *fabri Filius*, sed *faber*, Matth. XIII. 55. &. Marc. VI. 3. mansisti usque ad tempus, dum eras, *quasi incipiens triginta annorum*, ut putabaris, *Filius Joseph.* Luc. III. 23. Jesu. Tua fruitio gustabatur jam à Maria, & ab Apostolis credentibus, dum prædicasti hoc Sacramentum, & dum abeuntibus aliis quæsivisti à remanentibus: *Nunquid & vos vultis abire?* Joan. VI. 68. Respondit Petrus illuminatus intùs à Patre, fortassis & à Matre tua astante nutibus, ac signis admonitus: *Domine ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes: & nos credimus* ℣. 69. hoc primò: de hinc *& cognovimus quia tu es Christus Filius Dei.* ℣. 70. Jesu. Tua refectio, dùm Maria recepit Ecclesiæ Sacramentum etiam Sacramentaliter, maximè post adventum Spiritussancti, quando cœpit hoc Sacramentum frequentari, fuit admirabilior suo modo, quàm maternalis generatio Verbi Dei. Hæc enim fruitio Sacramentalis ponit generationem Verbi Dei & aliud multùm ultrà in admirationem, & utilitatem omnium, à progenie in progenies timentibus eum. Jesu. Tua fruitio Sacramentalis fuit ministrata Mariæ viatrici (sicut piè credi potest) nedum à Joanne custode, nedum à Petro Vicario tuo, & totius Ecclesiæ principali; verùm etiam à Diaconibus septem constitutis ad hoc ipsum, inter quos primus fuit Stephanus, immò & à quolibet passim Sacerdote sine distinctione, quia sic exigebat humilitas Mariæ singularis, dum attendebat opportunum tempus, & locum. Jesu. Tua fruitio Sacramentalis, quâ Maria impleta est bonis, exemplar erat, & est omnibus fidelibus quòd esuriant hoc Sacramentum, & impleantur bonis ejus cum Fidei certissimæ firmitate, quæ Spem, & Dilectionem operatur. Denique quòd non in vanum, vel omissionem, & contemptum, gratiam hanc idest Eucharistiam suscipiant. Jesu. Tua fruitio Sacramentalis implevit Mariam priùs bonis, quàm obiret, idest obviam tibi Christo iret, & assumeretur in cœlum. Nec abhorret à pietate Fidei, quia tu benedictus fructus ventris sui totus festivus adveniens dederis sibi (sicut postmodùm Dionysio in carcere) mysterium hoc corporis, dicens: Accipe hoc, chara mea, quod mox complebo tibi in regno meo una cum

Patre

Patre meo. Jesu: Tua fruitio nunc est Matri tuæ regnanti in patria copiosior, & avidior, quasi impletio, & toto ore dilatato, sed suo modo videtur fuisse mirabilior in via. Ratio, quia difficilior, & in augmento meriti propter ænigma Fidei major.

Discipulus. Consentio.

Magister. Congaudeat igitur, & exultet semper Ecclesia, cum jocundo pignoris amorosi consolata dono. Ecce enim *Emmanuel*, id est, *nobiscum Deus*, Matt. I. 23. quàmvis & absconditus, quamvis velatus, tamen vere Deus. Complevit denique, quod ascendens promisit: *Ecce vobiscum sum usque ad consummationem seculi*; Matth. XXVIII. 20. neque jam est, aut fuit, *alia natio tam grandis quæ habeat Deos appropinquantes sibi, sicut Deus noster adest nobis*, & certè ipsi non sunt dii.

Discipulus. Stupeo totus mecum, & admiratione suspendor, undè talis, qualiter, & cur hæc gratia, hæc Eucharistia, hæc bona gratia.

Magister. Mirari te ad infinita nolo, qui sicut voluit, scivit, & potuit. *Omnia enim quæcunque voluit, fecit.* Ps. CXIII. 3. & quæ fecit, benè fecit. *Vidit enim cuncta, quæ fecit, & erant valdè bona.* Gen. I. 31.

Discipulus. Cur hanc mihi causam inducis, quæ generalis est ad omnia; vellem, ut ad particularem, & proximiorem causam hujus Sacramenti descenderes.

Magister. Si hæc in primis tibi causa non sufficit, neque si mille alias assignavero, poteris contentari, nec ad intelligentiæ lumen ascendes. Et hoc dictum sit universaliter pro omnibus Articulis Fidei. Verùm siquidem *credere oportet accedentem ad Deum, quia est*, Heb. II. 6. & quia mentiri, aut fallere, non potest. Sed in hoc Sacramento præcipuè requiritur firmissimum Fidei fundamentum; alioquin quicquid rationis inductum fuerit, plùs offendet, & obruet, quàm ædificet, vel ostendat.

Discipulus. Credo sicut Ecclesia credit.

Magister. Sta firmus in hac certitudine verborum, & securus es; aut si compendiosiùs agere vis, dic ex toto corde Christianus sum.

Discipulus. Fiat assiduè, Domino propitio.

Magister. Quid igitur ultrà petis, quid exigis?

Discipulus. Sanè cupio utrumque intelligere quòd credo, tum ad consolationem meam, tum ad aliorum Catholicorum fortassis ædificationem, simul & hæreticorum confutationem.

Magister. Causæ placent, si tenueris illud Apostoli: *Non plus sapere, quam oportet.* Rom. XII. 3. *Sunt enim divisiones gratiarum.* I. Cor. XII. 4. Ambulet unusquisque igitur, *prout ei divisit Dominus mensuram Fidei.* Rom. XII. 3. Hoc in expositione, vel intellectu sacrarum Scripturarum; hoc universaliter in omnibus operibus Dei considerandis observare necesse est. Quod quia Philisophi non fecerunt, erraverunt in vanitatibus suis, & *obscuratum* factum *est insipiens cor eorum.* Rom. I. 21. Similiter & sectæ omnes hæreticorum datæ ob hoc *in reprobum sensum.* ℣. 28.

Discipulus. Dabit Deus meliora nobis, qui credimus, ut intelligamus; non intelligere volumus, ut credamus.

Magister. Præposterus esset ordo nedum in Theologica, sed omni generaliter disciplina, noviter accedentium ad discendum. Hoc Pythagoras, hoc Plato, hoc Sancti Patres pro Cænobiis, hoc omnis Schola, non discola canit; hoc rursùm absurdum est à docentibus, nec dent *sanctum canibus*, nec spargant *margaritas ante porcos*, Matth. VII. 6. ne non ædificent, sed destruant, memores illius Sapientis: *Qui erudit illusorem, ipse sibi injuriam facit.* Prov. IX. 7. Fuit notus mihi quidam scholasticus habens devotionis spiritum. Ingesti sunt animo suo scrupuli multi quæstionum circà benedictum hoc Sacramentum.

Petebat instantiâ continuâ dissolutionem dubiorum suorum à maximis Theologis, quos noverat Parisiis; quid morarer enarrando per singula? Crescebat morbus ex remediis, & sicut de hæmorrhoïssa legitur, pejus in dies se habebat ex remediis, & impensis. Consulit tandem unus expertorum, ut ad orationem totum se converteret, & contrà scrupulos omnes ageret suscipiens Sacramentum, dicens hæc, aut similia verba: *Credo sicut Ecclesia credit.* Credidit, & accessit, serenatus est, & solidatus, nec parum illuminatus deinceps circà venerationem hujus Sacramenti.

A

Discipulus. Novi & ego illum.

Magister. Novi proindè, & expertus novi, nedum circà hunc articulum, sed in aliis variis consilium hoc habuisse similem effectum, quemadmodùm testatur Augustinus, quòd *ad unam vocem cesserunt omnes dubietatis tenebræ, & perierunt omnes quæstiones, quibus anxiabatur circa textum Apostoli.* Denique meminit alio loco, quòd *non satiabatur dulcedine mirabili considerare Dei consilium circa Redemptionem generis humani*; qualem denique postmodùm in omnibus Articulis Fidei nominatim in hoc se præstiterit, experta lætatur omnis Ecclesia. Hodiè maximè sub annuo solemnitatis suæ Festo, quo hæc scribimus.

Discipulus. Orandus ergo est Deus.

Magister. Credo, Domine, da intelligam quod credo; nunc quidem *ex parte, tunc autem facie ad faciem*, I. Cor. XIII. 12. & perfectè oratum est.

B

Discipulus. Quid si noluerit exaudire dicens *Sufficit tibi gratia mea*, 2. Cor. XII. 9. quia credis. *Fides enim Dei donum est*, ait Apostolus, *ne quis glorietur.* Ephes. II. 8.

Magister. Sufficit itaque mihi: sed si ampliora mihi liberalitas sua concedere voluerit, non abjiciam, nec ingratus recipiam; alioquin deneget, aut tollat omnem in caligine peregrinationis hujusmodi intelligentiæ collustrationem; *sit lucerna pedibus meis* solum Fidei *verbum*, Ps. CXVIII. 105. & *lumen semitis meis*, potiùs, quàm cum claritate majori, *manus peccatoris* per superbiam aut curiositatem *moveat me.* Ps. XXXV. 12.

Discipulus. Placeat hoc humilitatis fundamentum.

Magister. Nunc si vis videre Jesum, oportet, quia statura pausillus es, & turbæ phantasiarum te comprimunt ut ascendas in arborem sicomorum exemplo Zachæi; simul obedi sapientiæ, quæ post præparationem hujus Sacramenti sub typo immolationis victimarum suarum vocat ad arcem.

C

Discipulus. Explana quid per arcem intendis, & sicomorum.

Magister. Mentem tuam, & mysticam sapientiam.

Discipulus. Quo pacto sic?

Magister. Collige per interpretationem *sicomori*, quæ *ficus fatua* dicitur. Similiter & crede Dionysio dicenti, *sapientiam Dei divinissimam, stultam esse.* Si quidem & Apostolum audi: *Quod stultum*, inquit, *est Dei, sapientius est hominibus.* I Cor. I. 25. Et iterùm: *Qui vult sapiens esse, stultus fiat.* I Cor. III. 18. Hic titulus Scholæ hujus stultitia est, tradente Lactantio. Audi Apostolum: *Prædicamus Jesum Christum, Judæis quidem scandalum, Græcis verò stultitiam*, I. Cor. I. 23. sed *quod stultum est Dei sapientius est hominibus.* I Cor. I. 25.

D

Discipulus. Cur ea quæ communia sunt pro tota Fide Christiana, nunc inducis ad singularem materiam, quam tractamus?

Magister. Ratio in promptu est, quia nulla videtur apud sapientes hujus sæculi major, nulla absurdior stultitia, nullaque magis infatuat sensus carnis, & exteriùs, interiùs, quàm hæc sapientia Dei. Cognitum est, quid latrator iste demens evomuerit adversùs Leges omnes, quòd malæ sunt; Christiana verò pessima, quæ Deum suum quotidiè comedit.

Discipulus. Cùm tot nefandæ Leges fuerunt, & horrendæ dantes in sacrificium, & epulas homines vivos; immo filios proprios, & filias, cum aliis innomi-

minabilibus portentis vitiorum, colligo quantum, qualeve scandalum, & ruinam maledictus iste sibi suscitaverit adversùs hoc benedictum Sacramentum.

Magister. Sic refert Lyra de Judæis, quòd idololatras nos exindè pessimos execrantur. Facit ad hoc historia Judæi bullientis, & transverberantis hostiam consecratam Parisiis; sed miraculum confutavit illum aliosque convertit.

Discipulus. Nota loqueris. Ad quæsita nunc accede, causam aperiens ad intelligentiam, cur ita Deus fieri voluerit, qui omnia fecit in sapientia.

Magister. Respondet Apostolus quòd *quia in Dei sapientia mundus eum non cognovit, placuit Deo per stultitiam prædicationis salvos facere credentes.* 1. Cor. 1. 21.

Est autem hæc stultitia prædicationis, quòd Deus potest alia facere quàm fecerit, aut facit, pro liberrimo suæ voluntatis arbitrio. Hoc enim Christianæ Religionis fundamentale principium; quo concesso, subvertitur, & corruit funditùs omnium Philosophorum radicale principium.

Omnia quæcumque voluit, Dominus fecit, Ps. CXXXIV. 6. ait Christianus. Omnia quæcumque fecit Dominus, dicit Philosophus, necessariò fecit, nec aliter, aut aliàs, facere potuit.

Discipulus. Pridem recensui mecum, quia non potest tradi capitalior diversitas inter Fidem, & Philosophiam. Nam posito Philosophiæ fundamento, sequitur necessariò, mundum nunquàm incœpisse. Sequitur, animas humanas vel esse infinitas, vel esse unicam, ut delirat Averrois; vel migrare de corporibus in corpora per infinitas revolutionum vices, ut somniabant Pythagoras, & Plato, & sequaces; aut quòd anima rationalis mortalis est. Quodcunque verò concessum fuerit ex altero quatuor horum modorum, tollitur consequenter omnis pia Religio.

Magister. Verè colligis. Nunc oculos tuæ considerationis Fide purgatos converte ad Beatam Beatarum Mariam, perpendens apertè, quàm verum sit illud Ecclesiæ laudantis eam præconium: *Gaude Maria Virgo, cunctas hæreses sola interemisti in universo mundo*, Philosophorum maximè.

Discipulus. Quo pacto sic?

Magister. Nimirùm quia Verbum verbo Virgo concepit, virgo permansit; hoc nos credimus, ipsa per experientiam intellexit. Nihil verò scitur verius quàm doctrinæ experientiâ. Hanc solam habere ducem, & magistram, professi sunt Philosophi. Siquidem tolle certitudinem experientiæ, tolles veritatem ejus, subvertitur pariter omnis philosophantium via, vel investigatio veritatis. Tollitur verò falsa, vel insufficiens experientia, quam opinati sunt Philosophi habere generalem quòd ex nihilo nihil fit; quòd non nisi commixtione sexuum homo fit; quòd Deus nec hominibus, nec corporibus cohabitat, cum ceteris sine numero, quæ omnia partus per Virginem nostram expertus falsificat, & confundit.

Discipulus. Habebatne Maria rationes alias ab hoc unico partûs experimento?

Magister. Habebat profectò per spiritum Propheticum, tàm suum, quàm præcedentium Patrum: qui spiritus, apertissima luce super omnem rationem, vel demonstrationem haberi naturaliter possibilem, veritates nostræ Fidei certissimè revelabat, & ad intelligentiam collustrabat.

Discipulus. Quid, quæso, dixeris? An Beata nostra videbat verum Corpus Filii sui, dùm ipsum Sacramentaliter consecratum sumebat?

Magister. Si de visione sensuali quæris; nec ab oculis ejus in via, neque nunc in patria corporaliter percipi potest, ut hîc est. Intelligi verò, sicut & credi verè potest, sicut nec spiritus oculo.

Discipulus. Confundit hæc intellectualis experientia sapientissima stultum Philosophiæ principium velut in omnibus. Sed eratne altera ratio Mariæ contrà Philosophos, quàm per revelationem, aut Fidem?

Magister. Erat profectò, quamvis rationem hanc etiam ex naturalibus & Metaphisicis officinis, & nostra Fides plurimùm juvaret, & illustraret.

A *Discipulus.* Affer, obsecro rationem, vel Moralem, si habes, vel Metaphysicam, vel Mathematicam, vel Logicalem, vel Legisticam, secundùm tres partes Philosophiæ.

Magister. Animadverte in primis veritatem unam, quâ salubriorem, quâ solidiorem, nullus unquam Philosophorum legitur posuisse nullus rectè philosophantium traditur vel nescisse, vel negasse.

Discipulus. Papæ! dic, quæ sit illa, & si Theologiæ consona sit?

Magister. Consona planè. Est autem hæc veritas: *Quicquid fit, fit propter finem.*

Discipulus. Legi eam in Physicis, & Metaphysicis. Ab Aristotele legi, ab Avicenna, legi à Commentatore, & Algasel, cum ceteris, sub hac sententia variè demonstratam. Nec vox ulla experientiæ consonantior invenitur; sed quid ad rem nostram? B

Magister. Multùm per omnia. Primò, quia consequenter oportet ut secundùm experientiam, vel exigentiam finis, ceteræ omnes causæ tres habeant moderari, sicut efficiens causa, sit illa principalis, instrumentalis, aut coadjuvans. Iterùm materialis causa, sit illa prima, vel secunda, vel tertia. Rursùs formalis causa, sit illa constituens, informans, inhærens, aut solùm exemplaris, aut objectaliter, seu vitaliter immutans, de quibus non est differendum per singula, sufficit applicare proposito.

Discipulus. Sufficiat, dum primitùs ostenderis, veritatem hanc Theologiæ conformem esse.

Magister. Non potest ad præsens efficacius exemplum sumi, neque sublimius quàm in constitutione prima Hierarchicæ politiæ, ubi Seraphin superiores collocantur, & immediatiores Deo, quia bonitatem, & amorem Dei proximiùs inspiciunt, quæ bonitas, & amor finis est omnium aliorum. Ad Cherubin verò causa formalis, vel exemplaris spectat; sicut efficiens ad potentiam in Thronis designata. C

Discipulus. Lego exemplum hoc à Dionysio traditum, simul & deductum.

Magister. Nunc verò solerter attende pro re nostra demonstrationem moralem. Primò à fine pro stultitia nostra contrà mundi sapientiam, quæ more Goliath jugulatur ense suo. Portat insuper litteras (ut Urias) mortis suæ. Si enim cuncta facta sunt propter finem; homo (cum bona gratia Philosophorum, si sunt homines) non erit excludendus. *Nunquid enim vanè constituisti omnes filios hominum?* Psal. LXXXVIII. 48. Quærit Propheticus Philosophus hoc à Domino, sicut impossibile. Est igitur hominum finis aliquis, & hic quidem superior ad bruta omnia, quemadmodùm præcellit ea ratione qua Dei capax est, & particeps esse potest per cognitionem, & amorem cum memoria. Mentior, si non Aristoteles inchoaverit duos Libros ab hoc puncto, secundùm duplicem vim animæ rationalis, voluntatis scilicet, & intellectus *In Ethicis*: De voluntate: *Omnia*, inquit, *bonum appetunt. In Metaphysicis*: De intellectu: *Omnes*, inquit, *homines natura scire desiderant.* Colligatur acriter utrobique consequens deductio, quid aliud invenimus conclusum, quàm homines factos esse ad beatitudinis, seu ad felicitatis, consecutionem? D

Hæc autem consecutio nequit haberi (sicut proximò dicebatur) si omnia de necessitate eveniunt, utique necessariò, si Deus necessariò agit ad extram;

quia nulla causa secunda est non sibi essentialiter subordinata. Sed neque potest ulla beatitudo manere, si homines vel infiniti ponuntur actu, vel finiti sub uno intellectu, vel per mortem totaliter deficientes, aut de belluis ad belluam, secundùm animam regirantes.

Discipulus. Urget vehementer moralis hæc ratio, communes habens pro omni secta causæ partes. Dic Logicalem rationem.

A

Magister. Accipe simul cum Metaphysicali pro majori solidiorique compendio. Pono istam: *Deus est, quo majus cogitari non potest.* Debet eam Logicus admittere; quoniam ex ejus concessione nihil sequitur impossibile. Debet & eam Metaphysicus acceptare qui ponit, Deum esse primum in entibus; immò super omnia, quo nullum majus esse potest, quia jam si esse posset, esset, cùm in necessariis non differant, *esse* & *posse*, secundùm Aristotelem, & veritatem. Pono consequenter utrique Logico & Metaphysico: cùm Deus sit optimum, & summum in rebus, & super omnia, dicetur rectè, & erit ens universaliter perfectum. Et, ne processum impediat vel nominis æquivocatio, vel ignorantia, voco ens universaliter perfectum, cui nulla deest perfectio, nec imperfectio ulla adest. Et hoc Anselmus sic explicat: *Ens cui convenit omnis perfectio*, seu potiùs omnis perfectionis denominatio, quæ melius est ipsum quàm non ipsum, idest unde res perfectior dicitur, & est simpliciter, si sibi conveniat illa denominatio perfectionis, quàm si careret illa.

B

Discipulus. Non video qualiter in hac descriptione entis simpliciter perfecti, debeat Logicus, aut Metaphysicus dissentire tibi, cum nomina sint ad placitum.

Magister. Vocamus ens tale Deum; immò jam non solùm vocamus cum Logico, sed ipsi Metaphysico apertè demonstramus, quoniam natura semper incœpit à perfectis; ideò necesse est quòd purus actus præcesserit omnem potentiam. Quid autem est purus actus, si non ens per se, & simpliciter dictum, sine additione quacunque. Et hoc utique concessum est ab omnibus, esse, & esse Deum. Nam si tale ens simpliciter dictum non est ens, quid aliud esse potest? Si Logicus resolvit definitiones suas ad aliquid primitùs intellectum; illud utique necessariò dicitur ens primum, & simplex. *Quicquid enim intelligitur*, arguit Bonaventura, *intelligitur vel ut non ens, vel ut ens.* Hæc divisio est per immediata, & in primo principio, scilicet ens, & non ens, cùm privationes, & negationes nequeant intelligi, nisi per habitum oppositum prius intelligetur ens, quàm non ens. Si autem ita est, oportebit quòd ens intelligatur altero modo, velut ens in potentia, vel ut ens in actu permixto potentiæ, vel sine potentiæ admixtione. Si istud secundum detur, habetur propositum, quia illud est Deus: oportet autem quòd ita sit, quòd potentia non nisi per actum cognoscitur, & quasi per analogiam. Et consequenter, ex Philosophi regula Logicali, si analogum per se positum ponitur pro suo significato principali, ita est prima vera necessaria, Deus est ens, concedenda, tàm à Logico, quàm à Philosopho Metaphysico, immò apud habentes veram terminorum illorum duorum notitiam, Ens & Deus, dicenda est per se nota non minùs, quàm primum principium.

C

Discipulus. Irrefragabiliter mihi videtur complecti, juncto quòd si ens in potentia prius dicatur intelligi, necesse est hoc fieri resolutivè per ens in actu; sed pergè consequenter.

D

Magister. Præcurro, tu sequere. Si Deo competit omnis denominatio perfectionis simpliciter, abjecta prorsùs imperfectione, cùm perfectiùs sit agere liberè, contingenter, extrà se, quàm necessitate naturæ; convenit hæc libertas Deo. Quamvis enim libertas contingentiæ non sit perfectionis simpliciter respectu finis; est tamen perfectionis respectu ordinatorum in finem, quando sine talibus mediis finis nedum haberi, vel acquiri potest; sed obtinetur necessariò, sicut est de Deo, cujus perfectio non dependet ab aliis extrà se; alioquin non esset per se sibi sufficiens; alioquin præterea non posset esse beatus absque creaturis.

Discipulus. Fecimus ab inchoata Sacramenti Eucharistiæ materia digressum, plus mole sententiarum quàm verborum, gravidum; non tamen inutiliter, ad exaltationem stultitiæ Christianæ contra sapientiam mundanorum.

Magister. Quid si voluerimus traducere Mathematicam ad rem nostram?

Discipulus. Vide oro, quid agas, quia non habet Eucharistiæ Sacramentum æmulam acriorem, quæ per suas acribologias, idest demonstrationes potissimas, & per communes animi conceptiones oppugnare nos satagit. *Constat*, ait, *quòd si duæ quantitates juxta ponantur, & neutra alteram excedat, ambæ sunt æquales.* Iterùm: *si ab æqualibus inæqualia demas, quæ remanent sunt inæqualia. Totum est majus sua parte*, & ita de ceteris per se notis. Ecce verò clamat ista: Ecce corpus humanum solitæ quantitatis applicatur hostiæ parvulæ, nec tamen excedit, vel exceditur.

Magister. Esset utinam nobis intellectualis iste vigor elevatus super phantasiam, & imaginationem, quemadmodum fuit in Maria, perspicuum esset statim quòd adversùs hoc Sacramentum Mathematicæ positiones nihil concludunt. Possemus insuper ex diversis eloquiis filiarum Mathematicæ, quæ sunt Arithmetica, Geometria, Musica, Perspectiva, Astronomia, gratas accipere pro nobis manuductiones: sed ad compendium satis sit hîc explodere quæ objecta sunt per distinctionem, quid est quantitatem applicare quantitati. Aut hoc fit dimensivè, aut commensurativè, vel circumscriptivè; & ita Mathematicas conceptiones non negamus: aut applicatio fit tantummmodò definitivè, & non localiter; quemadmodùm anima rationalis applicatur corpori suo, tota in toto, & tota in qualibet parte, non localiter. Et super hoc nihil ad Mathematicam cui deest intellectualis oculus Fide purgatus, ut possit divinum hoc mysterium intueri. Debemus, quæso, Deum plus nosse, quam Mathematicus naturalis potest intelligere. Si filia ejus Astrologia potuit investigare (licet umbraliter, & imperfectè) Virginem beatam gestare in gremio puerum cœlitùs in signo Virginis, quem aliqui Jesum vocant (sicut testis est Albumasar) non abnegemus partum nostræ Virginis, quia talis decet partus Deum.

Discipulus. Omiseris ista pro nunc favorem Fidei sonantia, & ad defensionem propriam intende, docens quemadmodùm quantùm corpus alteri possit coaptari modo non quantitativo, quoniam exemplum de anima rationali nullum est verè; caret enim quantitate.

Magister. Fiat hoc per conversionem panis in Corpus Christi jam existens, accidentibus panis remanentibus, ita quòd jam corpus Christi non est hîc locatum in Hostia per dimensiones proprias, sed per illas quæ panem efficiebant. Et quia quælibet pars panis transsubstantiata est in totum Corpus Christi, propterea totum est in tota Hostia, & totum in qualibet parte, non plùs habens positionem ad locum dimensivam, quàm anima nostra.

Discipulus. Et si præsupponat hæc responsio tua rem valdè mirabilem, non tamen ita Deo impossibilem quin subsit sibi, cum voluerit, posse. Neque enim majus æstimo esse rem mutare in aliam per potentiam obedientialem creaturæ, quàm rem ex nihilo producere. Sed quid dicetur secundùm positionem illorum qui contendunt, panis substantiam remanere, tanquam sit facilior ad salvandum, hæc positio.

Magister. Immò verò difficilior, & hæreticalis; tùm quia damnata per Ecclesiam, tùm quia tollit veram existentiam Corporis Christi in hoc Sacramento.

Non

Non enim remanet via, vel ratio salvandi veram præsentiam actualem Corporis Christi, nisi quia transsubstantiatus est panis in ipsum, sed salvatur modo dicto. Fallitur itaque Philosophorum, & Mathematicorum imaginatio, quasi totum corpus sit extensum, & extensivè sub dimensionibus Hostiæ, ita quòd propria quantitas sit ratio sibi essendi in loco, quasi propterea sit respectus ad locum, sicut est ad invicem partibus in toto; neque tamen dimensiones panis remanentes efficiunt Corpus Christi, vel inhærent sibi, sed per se stant ab omni corpore separatæ. Undè sicut dicimus nos Petrum videre, dùm videmus sua accidentia, vel figuram; ita dicimus, nos videre Corpus Christi, dùm videmus accidentia panis illius, qui in ipsum transsubstantialiter conversus est.

Discipulus. Causam aperis, cur prædictus error, dùm putatur esse facilior, destruit totam Fidem hujus Sacramenti de vera existentia Corporis Christi sub speciebus panis, quæ non solùm figurant, sed continent; alioquin si non continerent, non plùs esset Hostia adoranda, quàm petra deserti, quæ Christum figurabat. *Petra autem erat Christus*, ait Apostolus 1. Cor. x. 4. Sic de figuris omnibus aliis, sic de imaginibus, & picturis, & literis curreret argumentum. Denique nec Fides haberet meritum, nec veritatem Christi verbum, nec efficaciam ejus Sacramentum.

Magister. Addè quòd fieret injuria Prædicatoribus primitivæ Ecclesiæ doctis ab ore proprio Beatæ Virginis; sicut & Paulus asserit, se hanc veritatem à Domino accepisse. Possem adducere mira super hac Transsubstantiatione, monstrata per alia. Insuper manuducere Legis utriusque mira, exemplo Ambrosii promptum esset. Sed

Si sensus deficit
Ad firmandum cor sincerum
Sola Fides sufficit.

Discipulus. Sufficit mihi planè, quàmvis claritas intellectualis rationis addita sit: Deo laus, & gloria. Claret ex fine, quòd institutum est hoc Sacramentum, quatenùs ostenderet Deus immensitatem suæ potentiæ, incomprehensibilitatem suæ sapientiæ, inenarrabilitatem suæ benevolentiæ. Et hæc triplex ratio est potissima, quoniam in perfectione finalis causæ solidatur.

Propterea transfer te nunc ad declarandum copiosissimam utilitatem hujus Sacramenti, & postmodùm regredi poterimus ad ceteras quæstiones, si fuerint insinuati fructus (ô benedictissima Virgo) benedicti fructus ventris tui, undè crebrò cecinisti magnificans, cum exultatione spiritus ad supermentales excessus rapta: *Esurientes implevit bonis, & divites dimisit inanes.* Luc. 1. 53.

Magister. Esuries in primis necessaria nobis est, si tantis quærimus impleri bonis.

Discipulus. Sic putandum. Sed quid impedit, aut quid inducit hanc esuriem, aperire paucis non postponas.

Magister. Scis quid obstabat filiis Israël, ne Manna saperet eis, sed verteretur in nauseam.

Discipulus. Murmur improbum, & ingratum, quia desiderabant carnes, allia, porros, & pepones Ægypti.

Magister. Caveamus similes fieri, gustatis quippè tàm vilibus Ægyptiacæ tenebrositatis escis, desipit omnis cibus spiritualis. Esuries itaque causatur ex evacuatione stomachi à noxiis humoribus; hanc verò paupertas spiritus facit. Exemplum habetur Christi crucifixi, non vult bibere vinum sæcularis delectationis, quia myrrhatum, quia felleum, quia acetosum est spiritui. Dicit cum Psalm. LXXVI. 4. *Renuit consolari anima mea; memor fui Dei, & delectatus sum.* Rursùs ipse timor Domini reverentialis, obediens, & humilis, operatur esuriem sanctam, quia sanctam à sæculo inanitatem. Mititas præterea cum pietate tollit virus amarissimum rancoris, & invidiæ. Scientia verò cum luctu purgat, & abluit vasculum cordis à symptomatibus, & fœtoribus præteritorum criminum. Confertur perindè fortitudo sanitatis in spiritu, undè consurgit esuries, & sitis justitiæ. Et ubi justitia, si in hoc defuerit Sacramento? Denique postquàm dixerat Propheta de malè habentibus: Ps. CVI. 18. *Omnem escam abominata est anima eorum.* Addidit, *clamaverunt ad Dominum.* Sequitur: *Misit verbum suum, & sanavit eos de interitionibus eorum.* Et quomodò sanavit? nisi quia fastidio pereuntem recreavit appetitum. Ideò sanavit, quia *non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo quod procedit ab ore Dei*, Matth. IV. 4. At ubi mittitur istud verbum præsentaliùs alibi, quàm apud hoc Sacramentum? Desit igitur iners desidia, quæ sibi noxios ex indigestione humores attulerat, cùm per exercitium calor non acuitur in spiritu, sed languescit. Adsit tandem masticatio per integros, & fortes meditationis sanctæ dentes, quo fiet ut cibus ita ruminatus plùs sapiat, plùs appetatur, ac perindè plùs nutriat.

Suffecerit hoc pro præsenti dramate Psalterii Mariæ super hac chordula: *Esurientes implevit bonis*, per Notulas centum. Porro supersunt longè plura, quæ certis ex causis censeo convenientiùs per soliloquium, quàm per alloquium nostrum meditanda esse, vel, quantùm nostra Psaltes impetraverit, contemplanda. Tu interim, Frater, tecum habita; postmodùm fiet, dùm reditus erit nobis ad commune colloquium, doctrinalis apertio super omnibus in soliloquio personatis.

Discipulus. Longanimis expectabo.

SECUNDA PARTITIO
PER
SOLILOQUIUM
MULTA VARIETATE DISTINCTUM.

Et sunt in eo particulæ quasi natulæ cantabiles centenæ, vel ultrà, pro loco peregrinationis meæ.

MAGNIFICAT *anima mea Dominum.* Luc 1. 46.

Dùm clauso hortuli nostri florentis ostiolo vacamus à sæculo; dùm nullus obstrepit alienus, loquar nunc ad cor tuum. Dicam: Magnifica, precor, anima mea Dominum. Magnifica, quoniam magnificè fecit. *Esurientes enim implevit bonis.* Dedit nobis *panem de cœlo verum* sub umbraculo Sacro-sancti Eucharistiæ Sacramenti; dedit & nobis abundè omnia ad fruendum in hoc benedicto fructu ventris tui, ô benedictissima feminarum. Fas tibi est, ò anima mea, fas gloriari, & ex toto dicere: *Sub umbra illius quem desiderabam sedi, & fructus ejus dulcis gutturi meo.* Cant. II. 3. Sede igitur solitaria, sede, & sile, & leva te super te, sede per quietem, non per torporem, Deus implebit desiderium tuum in bonis. Desiderabas dilectum ex dilecto, dilectum per amorem amorosissimum: ecce sub umbra istius sedes, sub sacris Eucharistiæ symbolis; os aperi per aviditatem devotionis, & attrahe spiritum charitatis, *dilata os tuum* Ps. LXXX. 11. per desiderii fervorem, ipse secundùm promissum suum implebit illud. Et quibus implebit? Planè fructu ejus, qui dulcis erit gutturi tuo. Sit, ô anima mea, guttur tuum, sicut dilecti tui, suavissimum. Noli cadere in maledictionem talium, quales Propheta detestatur: *Sepulchrum patens est guttur eorum.* Ps. V. 11. Cave fœtores horridos exhalare criminalium sepulchrorum. Noli scatere tetris detractionum, aut quarumlibet spurcitiarum cadaverosis fœditatibus, & vermibus. Sit purum, sanctum, nitidius oleo lætitiæ guttur tuum, sit vinum optimum, dignum dilecto ad bibendum, & labiis illius, & detentibus ad ruminandum. Experieris certè vicissitudinem dilecti, quia

quia dulcis est gutturi tuo fructus ejus. *Cant.* II. 3. Fructus iste, si nescis, ô anima mea, fructus est trium seminum. Tricesimus incipientibus, sexagesimus proficientibus, centesimus perfectis. Seminatus fuit in terra, non exculta, vel aperta; sed fuso tantummodò imbre cælitùs, cum voto Spiritus sancti, vivificoque calore, decoctus fuit meridiano sole Passionis, datur tibi nunc velatus nebula. Dixit Sapiens, quòd *in festinatione nebulæ est omnium medicina.* Eccli. XLIII. 24. Suscipe lætantem, sede vacans tibi, & sibi soli, senties affirmo, quid sapiat verbum illud: *Et fructus illius dulcis gutturi meo.* Cant. II. 3. Gustabis itaque, ô anima mea, quoniam suavis est Dominus; gustabis bonum verbum ejus, & virtutes futuri seculi, credes Sapientiæ de se illa præconizanti: Eccli. XXIV. 27. *Spiritus meus super mel dulcis, & hereditas mea super mel, & favum.* Curres post exhortationes. *Transite ad me omnes, qui concupiscitis me, & à generationibus meis implemini.* ℣. 26. Surge propterea, ô anima mea, curre: ecce trahit te dilectus tuus post se. Trahentem sequere, securè sede sub umbra sacrorum Eucharistiæ velaminum. Experieris sanè, gratulabundaque cantabis: *Et fructus ejus dulcis gutturi meo.* Cant. II. 3. Gustato fructum dulcis amici tui. Quid superest, ô anima mea? Quid dicis? Quid speras? Quid gemis? Accipio furtivè venas susurri tui, clamans introrsùs cum silentio: *Sitio.* Introducat *me Rex in cellam vinariam*, post cellaria fructus sui. En ipse est vitis vera, cujus vinum generat virgines, nec solum generat, sed impraegnat. Det ipse vinum illud, det bibere sobriam ebrietatem spiritus. Introducat *me in cellam vinariam.* Quid tibi vis, ô anima mea? Dudùm dixisti post petitum osculum oris sui: Cant. I. 1. *Meliora sunt ubera tua vino.* Et iterùm: ℣. 3. *Memores uberum tuorum super vinum.* Cur non vinum petis? Sed pro te mihi respondeo, quoniam ipse tibi est lac, & vinum, siquidem & ubera ejus sunt botri vineæ: loquitur quoque: Cant. V. 1. *Bibi vinum cum lacte meo.* Vocat insuper: *Comedite amici*, & bibite, *& inebriamini, charissimi.* Doctè facis, ô anima mea, invitata non abnegas, non dissimulas, non causaris. Dulcis fuit fructus ejus gutturi tuo; quæris sitiens & vocata bibere vinum divinæ suavitatis post ubera consolantis humanitatis; petis impleri quod sequitur: Cant. II. 4. *Introduxit me Rex in cellam vinariam.*

Quid agis, anima mea? Quænam hilaritas vultus? Quis tremulus, & honorus oculorum nitor? Quisnam omnis gestus, omnis alacritas, lætitia, simul & voluptas? Quid siles? Quid quasi spasmata stupes? Verè cognosco, quia *introduxit* te Rex *in cellam vinariam, ordinavit in* te *charitatem*; immò charitate vulneravit te; immò charitatem, si dici potest, sicut sine modo, sic sine ordine dedit. Hinc modus dilectionis tuæ non habet modum. Hinc tota liquescens, tota collabens, tota te non sustinens, suspirabunda susurras: Cant. II. 5. *Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore langueo*, quia vulnerata charitate ego sum. Meditor ego mecum dummodò te talem inspicio (O tristis nuper, anxia, & pauper anima mea) quanta, & qualis sit hæc dextræ Dei sponsi tui mutatio, mirans & ego tecum recognosco. Itaque libet exclamare: O quam bonus & suavis est Domine Jesu Christe spiritus tuus, quàm vivus & efficax sermo oris tui, qui in cenaculo grandi strato Ecclesiæ tuæ Sion, panem & vinum corporalis edulii converterit in fructum, lucem animarum, Corporis, & Sanguinis tui. Siquidem sermo ille, *verba* ista quæ locutus es, *spiritus & vita sunt.* Joan. VI. 64. Verè *spiritus & vita*; undè & vitæ talis effectus est exortus in te, ô anima mea? Quid reliquum est, ô anima mea? fulcita es floribus sanctorum desideriorum, stipata malis ordinatarum affectionum sub expectatione futurorum præmiorum. Video, quàm benè tibi sit, non deserit te collabentem dilectus tuus. Indicat hoc tuum velut auræ tenuis suspirium: *Læva ejus sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.* Cant. II. 6. Ecce jam fructum edere non quæris suavem gutturi tuo, non *cellam vinariam* introire, non fulciri *floribus*, non stipari *malis*, sed tota in totum lapsa, & collapsa, tota complexu suavissimo, serenissimo & casto, in ejus sinu consopita quiescis. O quàm beatus, & efficax, & felix est cibus iste fructuosus! Vinum est vivacissimum Corporis & Sanguinis tui, Christe Jesu. Undè talis comparatur effectus, talis refectio, talis dormitio, quies talis *in pace in idipsum.* Ps. IV. 9. At verò quàm brevis hora! Dic, obsecro te, benigne Jesu (sic enim innuere videtur anima mea) dic per amores tuos quod sequitur: ℣. 7. *Adjuro vos, filiæ Jerusalem per capreas, cervosque camporum, ne suscitetis, neque evigilare faciatis dilectam, donec ipsa velit.* O quàm benè sibimet, & mihi excidit, *sive excedimus, Deo*; verbum, ô Paule, summa suavitate refertum; *sive sobrii sumus, vobis*; 2. Cor. V. 13. verbum heu ærumna miseriæ repletum quia *repletur homo multis miseriis*, Job. XIV. 1. dum redit ad se, dum redit ipse ad terram miseriæ, & tenebrarum ab illa, qua interim quiescebat in regione vivorum. Sic ô anima mea, suscitavit te vita immortalis, resorbuit te ad se pondus corporis. *Corpus* itaque *quod corrumpitur aggravat animam.* Sap. IX. 5. Languida prorsùs, & vulnerata charitate vigilas. Tu suspensa respectas undique, fortè redeat ad te dilectus tuus. Cujus adhuc calore tepet *lectulus noster floridus.* Cant. I. 15. Dirigis aures ad omnem sonitum vel flatum sensibilium auræ tenuis, si fortè audiatur in silentio vox optata dilecti tui. Fallor, aut in somnis vigilo, si non ità res se habeat: non enim poterit zelotes amicus minùs amare, quàm amica non impar esse ad amoris vicissitudinem. Non audio clamantem: *Vulnerasti cor meum, soror mea.* Cant. IV. 9. Quid igitur? Considerans ego amorem sponsi in celeri reditu, laudo pariter vigilantiam sollicitudinis tuæ, ô anima. Et erat adhuc de longè *saliens in montibus, transiliens colles*, Cant. II. 8. alacer, & hilaris canticans præ amore. Sensisti continuò distantis adhuc vocem & exultationem. Exilisti illicò tremefacta, & dixisti: *Vox dilecti mei*: est supplendum, quam audio. Vox sonora, cujus auditu resurgunt mortui, nam *qui audierint vivent.* Et nonne te mortuam indicas, ô anima, aut certè mortuæ similem, dùm amicus abesse putatur? *Non avertas*, inquit Propheta, Ps. LXVIII. 18. *faciem tuam à me.* Dat rationem precis, quia *similis ero descendentibus in lacum. Vox* autem *Domini* dum *super aquas*, & *aquas multas*, Ps. XXVIII. 3. phantasticarum, fluctantiumque curarum sonuerit, fit confestim, ipso jubente, tranquillitas; facit inhabitare diluvium tale fluctivagum, illic sedens, illic virtutem populo suo spirituali dans, & benedicens in pace. Sed & intercidit flammam ignis illecebrosæ tentationis, vitulosque petulantis superbiæ, licet Libani, id est, candidati, videantur sub colore boni, concidit, obruit & conterit, hæc est vox dilecti.

Verùm quid agimus? Quorsùm anima, quorsùm abripimur? Referam ego tecum secretè inter nos alloquia tractare de fructu vitæ, de pane, *qui de cœlo descendit*, Joan. VI. 59. & dat vitam mundo: vox exhortationis meæ hoc dederat initium: Magnifica nunc anima mea Dominum, subjunxeram quasi pro causa, vel theoremate dicendorum, quia *esurientes implevit bonis.* Sed ignoscendum est, danda venia sobriæ ebrietati, quam cella vinaria propinavit, immò verè jam veniâ nil opus est, quia digressio nostra probationem intimiorem operatur, ostendens in hoc nostro Sacramento: *Esurientes implevit bonis.* Et sic implentur, ut plenitudinem non capiant, desiliant quasi ruptis lagunculis virium omnium; titubant quasi quis crapulatus à vino pondere plenitudinis spiritus; tandem resident & quiescunt in idipsum. *Pondus meum, amor meus.* Dic si potes, quantis bonis impleta est, cujus oportuit caput à læva dilecti suscipi, & levari. Hic est effectus principalis unus inter ceteros, cibi, & potus salutiferi Sacramenti. Videturne tibi parùm deficere à se, rapi super se, posse ex sententia dice-

dicere: *Defecit in salutare tuum anima mea.* Ps. CXVIII. 81. Et rursùm: *Defecit caro mea, & cor meum.* Ps. LXXII. 26. Sed ne mala putaretur hæc defectio subjunctum est: *Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum.* Nonne pars optima quam elegit Maria; pars, de qua glorians Psalmista dicebat: *Dominus pars hereditatis meæ, & calicis mei.* Ps. XV. 5. *Sustollam te super altitudinem terræ*, ait Dominus, Isaiæ LVIII. 14. & *cibabo te hereditate patris tui Jacob.* Propterea idem Psalmista subintulit: Ps. XV. 6. *Etenim hereditas mea præclara est mihi.* Dicit in alio loco: Ps. XXII. 5. *Parasti in conspectu meo mensam*, postquàm præmiserat: ℣. 1. *Dominus regit me, & nihil mihi deerit.* Tandem subjunxit. ℣. 5. *Et calix meus inebrians quam præclarus est.* Noli deinceps mirari ebriam, quæ in cella vinaria bibit hunc calicem. Veruntamen quià reperitur alius *calix inebrians, calix aureus Babylonis*, Jerem. LI. 7. putares nil interesse inter ebrietatem, & ebrietatem. Audi quid anima, quam *introduxit* Rex pacificus *in cellam vinariam* addidit pro munere: *Ordinavit in me charitatem.* Babylon interpretatur *confusio*; contrarium verò confusioni, quid amplius est quàm ordo, & ordo charitatis? Charitas enim, quasi chara unitas. Undè colligis, quòd ordo charitatis est ordo unitatis. Hîc assumus, ô anima. *Bonum est hîc esse; faciamus hic tria tabernacula*, Matth. XVII. 4. sive cenacula, quæ fabricavit ordo charitatis ad esum, & potum spiritualis refectionis sub umbraculo spiritus obumbrantis, tibi unum, intellectui unum, menti unum; vel tibi unum, proximo unum, Christo unum. Quid respondes anima mihi? Nescit fortè spiritus meus exemplo Petri quid dicat: Bibit & ipse de cella vinaria, experitur in se ordinatam charitatem. Est nimirùm ordo *Parium dispariumque rerum, sua loca unicuique tribuens dispositio.* Erit igitur ordo charitatis, idem quod ordinatus amor. Ordinatur autem amor ad Deum, ad proximum, ad seipsum: Christus est Deus & proximus simul. Moyses similiter inter Deum & proximum mediator erat. Elias denique bonum zelabat utriusque. Docet ô anima mea modus attentionis trinæ, libenter accipere te quæ dicuntur, & quæ dicenda parantur. Multa super hoc triplici tabernaculo, vel cenaculo, seu triclinio scis ubi tractavimus, super Cantico Mariæ, ponentes spiritum nostrum velut architriclinium, te velut in inferiori cenaculo, cor vel intellectum in secundo, mentem in tertio. Procedamus nunc hîc & altera via, tribuantur singulis universa. Sit unum cor, & una anima, & una mens, & unus simul cum intellectu, & voluntate, & ratione, & affectu spiritus. Omnia siquidem unum facit ordo charitatis, ordo charæ unitatis. Tu, anima, sis eadem, quia cor, mens, spiritus, intellectus, ratio, voluntas, synderesis, affectus, cum ceteris. Nec hoc extraneum, cùm legamus, quòd *multitudinis credentium erat cor unum & anima una*; Act. IV. 32. quantò magis unius hominis in seipso, qui habet nihilominùs intrà se regnum Dei; regnum omnium seculorum?

Distribuat ordo singulis in pluritate, & universis in unitate fructus ligni vitæ, fructus duodecim spiritus, quorum præcipuus est charitas, supremus quidem, ideò dulcissimus, quia altissimus. Distribuat in primis sub ternario fructus suos. Assignet per relationem ad Deum sacrificii oblationem, vel hostiam. Assignet ad proximum istam communionem, & amicitiam. Assignet ad seipsum totum hominem viatici refectionem, & exitus ad patriam.

Benè hîc datus est ordo charitatis circà benedictum Sacramentum, & quoad initium, & quoad medium, & quoad finem, seu terminum; quæ tamen tria redeunt ad seipsa velut in mysticum circulum, ut sit consummatio in unum. Oblatio siquidem initiata est in Cruce, facta Deo sacrificium. Viaticum perducit hominem ad terminum. Communio tenet interim proximos hîc in unum. O si habeamus amicum ad quem vadamus media nocte præsentis miseriæ, & dicamus ei: *Amice, commoda*, id est, commodè da *mihi tres panes.* O utinam instantia victus, det quotquot habemus necessarios, & esurientes impleamur bonis.

Studiositas nescio, an curiositas, ordinari meditatur cuilibet horum trium fructus duodecim sub mysticis assignationibus in Scriptura. Primò de numero duodecim panum propositionis in antiqua Lege. Secundò de numero duodecim panum in Evangelio, scilicet septem & quinque, duplici refectione. Tertiò de fontibus Helim, quasi totidem refectionibus; quia nihil prohibet omne quod reficit panem dici. A Dicitur namque à *pan*, quod est *totum.* Doceat nos hæc petitio cum sua glossa: Luc. XI. 3. *Panem nostrum quotidianum, & supersubstantialem*, ponit Matthæus, *da nobis hodie*, quid mirandum si fontes nominaverimus panes, cùm de lachrymis testatur Psalmista Ps. XLI. 4. *Fuerunt mihi lachrymæ panes die ac nocte.* Et alibi de cinere: Ps. CI. 10. *Cinerem tanquam panem manducabam.* Benè suggeris, & suades, ô anima mea, suffecerit ista tetigisse pro ordine charitatis, proque juvamento memoriæ in studio meditationis. Causam aperis perspicuam. Nescit amor ordinem talem insequi, nescit coarctari. Ordo suus est, hîc ordinem non servare. Pergit quocumque rapit, ducit, aut impellit, aut agit spiritus, qui *ubi vult*, & quando vult *spirat*; Joan. III. 8. nam & rotæ sanctarum Scripturarum movebantur *secundùm impetum spiritus. Spiritus enim vitæ erat in rotis*, B Ezech. I. 20. & cum elevatis animalibus elevabantur per contemplationem; cum stantibus stabant per distinctionem, & cum ambulantibus ambulabant per operationem.

Sequamur quò rapiat fervor spiritus. Oremus, ut olim quasi responsuri Deo: *Præbe, fili mi, cor tuum mihi*, Prov. XXIII. 26. ut ità pro mensura metri: *Præbe cor tuum mihi, fili*, respondeamus; Accipe pater quo vis fer, rape, duc, age, defluat à se, & ferveat à te. Æstuet ebria mens in suum conversa furorem. Scis, anima, quid sequitur sub triplici similitudine solis nota tibi, & mihi: Arx, pax, fax, dux, lux, frux, rex, quoque lex, lanx. Concernunt hæ dictiones triplicatæ tria divinis appropriata Personis. Sollicitudinem interim nocturnæ vigiliæ teneamus, soror anima, dùm pervenerit germanus noster conquæsiturus more suo per dialogum, seu dramata, variandus erit sermo. Poterit nihilominùs nostri postmodùm particeps esse secreti: *Esurientes implevit bonis.* Luc. I. 53. Volens reficere benignus Jesus bonis C non qualibuscumque, sed æternis, cibo qui non perit; pane *qui dat vitam mundo calicem novi & æterni testamenti*, prædicabat dicens: Joan. VI. 56. *Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus. Litigabant ergò Judæi*, compescuit eos: ℣. 43. 44. *Nolite*, inquit, *murmurare: Nemo venit ad me, nisi* Pater meus, qui *misit me, traxerit eum.* Ibid. ℣. 4. Mira sententia tua Christe, si jungatur cum altera similiter tua: *Nemo venit ad Patrem, nisi per me.* Joan. XIV. 6. Dic nobis per benignitatem veritatis tuæ, qualis iste sit circulus, qualis gyratio, qualis circuitus. *Nemo venit ad me nisi a Patre tractus. Nemo venit ad Patrem, nisi per me.* At verò sic est: Nemo venit ad Filium nisi repletus bonis Spiritus sancti. Nullus dat Spiritum sanctum Filio in divinis, nisi Pater. Non potest igitur venire ad Filium, nisi cum Spiritu sancto, quem dat ei Pater. Hinc est oratio Christi ad Patrem, *Ut dilectio*, inquit, *qua dilexisti me, sit in eis, & ego in eis.* Joan. XVII. 26. mira circumincessio! D Rursùs ipse Filius non redit ad Patrem, nisi per Spiritum sanctum, quem spirando reddit Patri felici & inenarrabili, id est, non narrante circulo dat Spiritus sanctus mentem, quam inhabitat nunc Filio à Patre, nunc Patri à Filio. Petebat hunc circulum, qui philosophans dicebat:

Da fontem lustrare boni.

Sic intelligitur illud de sanctis animalibus,

Quas lege benigna
Ad te conversas reduci facis igne reverti;

id est, ignea charitate Spiritus sancti, consonè ad illud Eccle. I. 6. *Gyrat per meridiem & pergit in circuitu lustrans* uni-

universa spiritus cœlestium, terrestium, sed & infernorum, quia flectitur ad Aquilonem motu, vel obliquo, vel recto *Ambulant impii in circuitu*, Ps. XI. 9. sed circa se recurvi sunt: referunt omnia ad se, nihil diligunt, nihil agunt, nihil timent, nihil fugiunt vel odiunt, nisi propter se, quia se suum finem statuerunt. Sunt genus satan, qui circuivit terram, & perambulavit eam, qui *circuit quærens quem devoret*. 1. Petr. v. 8. *Perambulabat & Jesus Jericho*, Luc. XIX. 1. *Circuibat civitates & castella*. Marc. VI. 6. Audis ex suis unum perambulantem in innocentia cordis sui in medio domus suæ, nam & *Dominus in circuitu populi*. Ps. CXXIV. 2. Circuit igitur justus, & perambulat, sed circa Deum, circa centrum illius intellectualis sphæræ, cujus centrum est ubique, circumferentia nusquam, nisi in se. Deserit se justus, nihil refert ad se, sed ad Deum; nihil amat; nihil agit; nihil desiderat nisi propter Deum, immò nec se vult esse, vel vivere vel benè esse, nisi ad Deum, & propter Deum. Intelligis, anima circuitum, & circuitus attendas effectum. Pauperes in se, divites in Deum replentur bonis, quoniam veritas est in circuitu suo, lumen & requies. Divites non in Deum, sed in se, dimittuntur inanes, quoniam *Universa vanitas omnis homo vivens*. Eccle. I. 14. *Dormierunt somnum suum, & nihil invenerunt omnes viri divitiarum in manibus suis*. Ps. LXXV. 6. *Stulte*, hac *nocte* morieris *animam tuam repetent a te, & quæ congregasti, cujus erunt?* Luc. XII. 20 Quærebam aliquando pauper, & esuriens: *Indica mihi quem diligit anima mea, ubi pascas, ubi cubes in meridie*. Cant. I. 6. Volebam pasci cum pascente, quiescere cum cubante; nolebam vagari, id est, vanè agi in circuitu impiorum; nolebam egredi à conspectu Domini; horrebat animus pascere hœdos fœtidos sensuum meorum *circa tabernacula pastorum* ab unitate divisorum. Invitabat me qui dicebat: Matth. XI. 28. *Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis*; qualis heu, sum. Pollicebatur repletionem in bono, *& ego*, inquit, *reficiam vos*. O piena refectio. Superaddebat de quiete, *& invenietis requiem animabus vestris*. Venerat aliquando *timor, & tremor super me, & contexerunt me tenebræ*. Ps. LIV. 6. Ne quæsierit aliquis unde? *Quoniam vidi iniquitatem, & contradictionem, in civitate* Babylonis, & dixi: *Quis dabit mihi pennas sicut columbæ?* Ps. LIV. 7. Hæc sunt suave jugum Christi & onus leve, qui totus columbinus est, totus mitis, & humilis corde. *Expectabam eum qui salvum me fecit, à pusillanimitate spiritus, & tempestate*, ℣. 9. exorans: *Velociter exaudi me, Domine, defecit spiritus Deus*. Ps. CXLII. 7. Defecit præ inopia cibi & potus in regione longinqua dissimilitudinis, horroris, & egestatis. Sic volebam, sic expectabam, sic orabam. Ps. LIV. 14. 15. *Tu verò homo unanimis*, vetus homo, factus eras, ut esses unanimis; *dux meus, & notus* per pravam sensibilium cognitionem; *qui simul mecum dulces capiebas cibos* Sacramentalis devotionis, communicationis, *in domo Dei*, domo orationis, *ambulavimus cum consensu*. Et heu, quale nunc, & hîc dissidium: *Veniat mors super illos*, undè scandalum tale venit? *Descendant in infernum viventes*, Ps. LIV. 14. 15. 16. & funditùs pereant, quoad dæmones; aut si sunt homines, ut corrigantur, ne in infernum descendant morientes. Detruserunt eruditionem meam; mentem meam, apud inferos, *collocaverunt me in obscuris sicut mortuos sæculi*. Ps. CXLII. 3. Quærebam elongare sæculum, & manere in solitudine; sed ingenti mole phantasmatum depressus, corrui & duriter allisus sum. Demersit me tempestas aquæ fluctuantium desideriorum; absorpsit me profundum curarum; superest, ut urgeat super me puteus os suum utriusque mortis. Sed, ô tu benignissime Deus, *Emitte manum tuam de alto, eripe me de aquis multis, de lacu miseriæ, & de luto fecis*; Ps. CXLIII. 7.

Da dextram misero, & tecum me tolle per undas.
Jube me, Domine, Matth. XIV. 28. *venire ad te super aquas* phantasmatum, fac solidum litus æternitis attingere.

Reputabam cum spiritu meo, undè mihi talis oppressio, tanta depressio, qui mentis, alacri volatu, irruentia undique phantasmata transvolare non prævaleo? Ecce quotidiè pauper & esuriens, ad mensam ejus Sacramentalem accedere satago; obedire volo Præceptis salutaribus divina institutione formatis, & dico: *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie*. Luc. XI. 3. Dat: Accipio. Non sentio me repleri bonis, A dimittor inanis, fame, siti, macieque consumor, & laborare. Ubi ergò vox tua, Christe? si vocatus, si laborans, oneratus, si veniens ad mensam tuam non invenio refectionem; utinam non defectionem! Terret me, heu nimis tua per os propheticum imprecatio: *Dederunt in escam meam fel*, Ps. LXVIII. 22. utique fel amaricationis vitiorum, *& in siti mea potaverunt me aceto*, quod & acerbum est & frigidum est, per indevotionem; nec non obstupescere dentes cogit meditationum per abominationem: de qua Propheta: *Omnem escam abominata est anima eorum*. Ps. CVI. 18. Væ, væ, væ, quid sequitur? *Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum*, Ps. LXVIII. 23. usque ad maledictiones duodecim, quarum neutra tolerabilis est à reproba creatura. Consultius est niti per pœnitentiam effugere, quàm curiosiùs discurrere, vel effari velle. Da, beata Virgo, Prophetissa mea, da nunc B aperire mysterium verbi tui. *Esurientes implevit bonis, & divites dimisit inanes*. Mensa Judæorum erat mensa legalium omnium sacrificiorum, suarum oblationum, victimarum, hostiarum, primitiarum, decimarum, holocaustorum, undè implebantur Sacerdotes. Vivebant cum ceteris, quos per talia sanctificari dicebant. Venit Summus Pontifex & *Sacerdos in æternum* Jesus Christus *secundum ordinem Melchisedech, panem & vinum obtulit*. Fecit cessare sacrificia cum ceremoniis omnibus, non solvendo, sed implendo Legem. *Non*, inquit, *veni solvere legem, sed adimplere*. Matt. V. 17. Transiit umbra figurarum, lux veritatis emicuit, verificavit Christus quod prædixit: *Auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus ejus*. Matt. XXI. 43. *Relinquetur vobis domus vestra deserta*. Matt. XXIII. 38. Hoc imprecabatur, seu prædicebat allegatus Propheta: *Fiat* C *habitatio eorum deserta*. Ps. LXVIII. 26. Consonat omnis cœtus Prophetarum super oblatione jugis sacrificii, super cessatione Legalium per mortem Christi. Hoc idem testatur effectus. Hoc dedit Christus intelligi pendens in Cruce. Dixerat: Joan. XIX. 21. *Sitio*, ut implerentur Scripturæ: *Dederunt in escam meam fel, & in siti mea potaverunt me aceto*. Ps. LXVIII. 22. Vide mirabilem correspondentiam ad Prophetiam inductam. Continuò Christus dicit: *Consummatum est*. Joan. XIX. 30. Quare? Quia omnia, quæ de eo scripta erant finem habebant; veritas veri sacrificii umbratile consummavit. Hoc in spiritu prævideràt qui dicebat: *Omnis consummationis vidi finem*. Ps. CXVIII. 96. *Finis itaque legis Christus* secundùm Apostolum *Rom*. X. 4. Dedit ille Mandatum dilectionis latum nimis, latum ad Deum, ad proximum, ad amicos & inimicos, & ita latum, ut ab eo, & in eo, penderet omnis Lex, & Prophetæ quia finis omnis Legis dilectio. Tunc ablatum est à Judæis regnum Dei. Voluerunt constituere justitiam Legis; in ea continuè stare id est, abjicientes gratiam Dei, non perstiterunt ipsum velamen oculorum, & importabile legis jugum tenere super se. Itaque *Regnum Dei*, dicente Dionysio, *est omnis finis, & omnis ordinis, & legis, & ornatus distributio*. Rejecerunt à se quatuor ista Judæi, rejiciendo Christum, in quo, per quem, & ex quo, & à quo est omnis finis, ordo, Lex, & ornatus. Ornatum intellige, quam libet in re qualibet inclinationem, quam indidit sapientia, disponens omnia suaviter in finem suum, secundùm Legem à Deo, & ordinem inter se mutuò constitutos. Nunquid non, ô benedicta in mulieribus, notatam olim circà te desertionem hanc invenimus. Remanserat puer Jesus in Jerusalem, quæsitus per triduum magni mysterii. Inventus est in Templo sedens in medio Doctorum, de Lege disputans & respondens. Et de quibus arbitrandum est quæstionibus, nisi de tempore Adventus Messiæ, & Scripturarum impletione?

Vo-

Voluit ipse benignus Filius tuus, ô Virgo benigna, Virgo benè ignita, voluit benignè facere bona voluntate sua tibi, deseruit litteralem Sion cum sua Jerusalem. Descendit cum Joseph, & tecum in Nazareth floridam, non vetustam, & erat subditus vobis, in quibus mystica jam Sion, & Jerusalem residebant. Mansit Annorum spatio octodecim, quousque Baptisma sumpsit Anno tricesimo, quousque consummaret opus ad ædificationem cœlestis Jerusalem, quousque acceptaret Deus Sacrificium justitiæ, sacrificium spiritus contribulati, Christi oblationes.

Demùm in hoc unico sacrificio holocaustum, & vitulos typicos super Altare Crucis imposuit. *Introivit semel in Sancta* Sanctorum *æterna redemptione inventa*, Heb. IX. 12. facta est hostia peccati. *Damnavit de peccato peccatum*, Rom. VIII. 3. liberavit Ecclesiam suam ab intolerabili jugo tot sacrificiorum, quæ neque perfecta, neque plena, neque placita per se erant, sed nec placita reputabat ea Dominus ex bonitate offerentium; propter malitiam studiorum suorum. Lege Isaïam, Psalmos discute, nihil apertius invenies, quàm reprobationem, & abominationem, cum prohibitione sacrificiorum, si ad literam, prout accipiebant tunc Judæi, referantur. *Quoniam si voluisses*, ait David, *sacrificium, dedissem utique, holocaustis non delectaberis*. Ps. L. 18. Et alibi voce Domini: Ps. XLIX. 9. *Non accipiam de domo tua vitulos, neque de gregibus tuis hircos*, cum ceteris sine numero cadentibus in hanc sententiam.

Sacrificium nihilominùs expetit Dominus, sed quale figurabant sacrificia illa, non literâ, sed spiritu. Significavit hæc Sacerdos noster unicus, dum prædicaret oblationem puram, perfectam, & placitam Corporis, & Sanguinis sui. *Verba, quæ ego loquor*, inquit, Joan. VI. 64. *vobis, spiritus & vita sunt*. Et priùs ad Samaritanam: *Deus Spiritus est, & Deum oportet adorare in spiritu, & veritate* Joan. IV. 24. Cum igitur, ô anima mea, sis spiritus in carne: quid convenientius, quàm ut sacrificium tuum esset spiritus tuus in carne, vel caro in spiritu, per communicationem carnis, & sanguinis? Neque enim absque sacrificio manere debueras, in protestationem supremi Dominii quod habet Deus super omnia & in omnibus. Sic enim describitur sacrificium, quòd est oblatio facta Deo, & in recognitionem supremi Dominii sui. Sit hæc oblatio solùm interior in spiritu, sit exterior in affectu, vel effectu.

Sacrificium, sicut & Verbum abbreviatum, fecit Deus super terram, hostiam vivam, unicam, mundam, plenam bonis, plenam effectibus omnibus illis, pro quibus hostia litteralis solebat offerri. Si deletionem peccatorum petis. *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi*. Joan. I. 29. Si gratiarum actionem, gratias agit Christus Patri. Si malorum evitationem, sanat ipse nos, & liberat, quià *verè languores nostros ipse tulit*. Isaiæ. LIII. 4. Si bonorum consecutionem celerem, interrogatus latro docebit, qui tempore hujus sacrificii vespertini audire meruit cum juramento: *Amen dico tibi, hodiè mecum eris Paradiso*. Luc. XXIII. 43.

Verum dicis, ô anima, sunt ista jam apud Christianos omnes ita digesta, ita cognita, ut fastidium sit apud plurimos vel repetere, vel audire. Vis aliquid offeratur novum, aliquid insolitum. Subit illud rabidarum deliciarum, ait Seneca: *Quousque eadem*. Tales invenit Paulus Athenienses, qui *ad nihil aliud vacabant*, quàm *audire, vel dicere aliquid novi*. Act. XVII. 21.

Similes sunt purientes aures divitum, qui dimittuntur inanes, quia quos non replet bonis spiritualibus veritas, vanitas inquietat. Sed ecce, ô anima, novus Rex, nova Lex, novus grex, novum sacrificium, novum Testamentum, non vitulorum, sed Christi Sanguine confirmatum; sed Testamentum hereditatis æternæ, proptereà dicit qui sedet in Throno: *Ecce nova facio omnia*. Apoc. XXI. 5. Vis uno verbo cognoscere, quid est novum, & solùm tale? Æternum. Vetera sunt omnia, & ad interitum tendunt, quæ separantur ab æterno. Brevis distinctio veteris, & novi, sicut & temporalis, & æterni. Nova planè omnia, sed in novatis nova, si Lex per spiritum vivificata servetur. Quæ Lex? Audi: novis supervenientibus vetera projicietis. Et quid vetustius veteri homine nostro secundùm carnem? Quid si sibi nihil sapit novum? Febricitans, & excæcatus est malis humoribus, quia pessimis humoribus repletus est. Tolle vetera, nova erunt spiritualiter omnia, cor, opus
A & lingua. Dabo tibi latissimam novitatum materiam.

Considera tot varietates sacrificiorum, oblationum, holocaustorum veteris Legis, præsertim in Levitico. Tolle nebulas figurarum ab eis. Aufer ab oculis tuis velum quod scissum est tempore Passionis. Confer ad interioris legis spiritum, orietur protinùs tibi sol justitiæ Christus. Et qui in sacrificio Corporis, & Sanguinis sui nova fecit omnia; Paschalem Agnum, manna deserti, panem cœli, tauros, vitulos immolationis, hircum emissarium, passeres, turtures, & columbas, vinum & libamia, sal in omni sacrificio, caudam cum capite, neque mel, neque fermentum. Denique quotidianum bis sacrificium cum matutino, vespertinum.

Omnia hæc cum similibus erunt tibi novitatis materia: *Immolabis hœdum* Christum pro similitudine carnis peccati, sine peccato. *Comedes agnum non crudum*, per infidelitatem tuam, *non coctum aqua*, per curiosam Philosophiam, *sed assum* igni, per charitatis ardorem; *devorabis* per devotam aviditatem *caput*. Exod. XII. 6. 7. 8 2. &
B seq. Siquidem *caput Christi Deus* I. Cor. XI. 3. simul cum pedibus humanitatis, & visceribus Sacramentorum intimis. *Os non confringes ex eo* violentiâ perscrutationis. *Totum quod comedi non potest* per intelligentiam, *igni*, sancti Spiritus, *combures* per venerationem amorosam. *Sint azimi panes* sine fermento malitiæ cum lactucis agrestibus amaræ compunctionis. *Sint accincti renes* per castitatis zonam, *sit* Spei longanimis *baculus* in manibus, & *comede festinanter*, avidè, scilicet anhelans, & tendens peregrinus ad patriam. *Lini* ad extremum *utrumque postem, seu superliminare domus tuæ, vel ostii, de sanguine agni*. Fit hæc linitio sub signaculo Fidei in intellectu, & amoris in affectu. Scis hæc, ô anima mea? Scio. At nihil est quòd magis suadeam facere de te, quàm ipsam te sacrifices totam Deo. Fiet hoc, si captivaveris, & quodammodò trucidaveris, *omnem intellectum* tuum *in obsequium Christi*, 2. Cor. X. 5. omnem affectum in holocaustum Charitatis. Crede, & ama illum qui latet, & præsens est; sis ipsa pla-
C cens hostia, sis rationabile sacrificium, nedum mane, & vespere, sed assiduè, nocte dieque. Invitata es anima ad nuptias, & cenam magni Regis in hoc Eucharistiæ Sacramento. Noli excusare te, noli tardare; assume vestem, tandem in novissimo loco recumbe cum illo qui pro te factus est *novissimus virorum*, undè *nec reputavimus eum*, ait Propheta Evangelicus, *nec erat ei species, neque decor*. Isa. LIII. 3. Habet Altare Crucis latitudinem charitatis, longitudinem æternitatis, sublimitatem majestatis, profunditatem sapientiæ judicantis. Projice te, & absconde in hoc profundo, & toto nisu pedem crucis stringe amplectens. Dic cum fiducia sperandæ pietatis; vivit Dominus quia non dimittam te. Orietur hæc virga crucis ex radice Jesse, quod interpretatur *incendium*. Concremetur hîc totum cor tuum, ô anima mea. Ardeat in holocaustum, in odorem suavissimum Domino. Dicit Propheta Domino de malignis, id est, malè ignitis: *Pone illos ut clibanum ignis in tempore vultus tui*. Ps. XX. 10. Dicat idem de benignis: sint ipsi clibanus
D boni ignis, qui est in Sion, & caminus ejus in Jerusalem. Monstrosum nimis gelicidium, si non fluat sicut cera cor tuum, ô anima mea, a facie hujus ignis qualiter defluebat qui dicebat in Canticis: Cant. V. 6. *Anima mea liquefacta est, ut dilectus locutus est*. Jam habemus non vocem, sed præsentiam. Quid si addiderimus in bonum, quod de malis subjungitur: Ps. XX. 10. *Dominus in ira sua*, in ira boni zeli, quem tollit à repudiata: *conturbabit eos*, ut sanentur, *& devorabit* *eos*

eos ignis bonus, qui Dominus est. Felix verò devoratio. Devoret utinam nos totos ignis tuus, benigne Jesu. Siquidem ignis consumens es tu, & *pedes* tui *sicut electrum in camino ardenti*. Apoc. I. 15. Jacuit ad pedes istos congelata priùs Maria tota, mox in lachrymis, instar nivis, ad solem fervidum liquefacta est. Audiebat simul eloquium tuum, quod est ignitum vehementer, non solùm ignitum, sed sicut *oleum effusum nomen tuum*, Cant. I. 2. in fomentum ardoris. Antè A *faciem* ardoris hujus *quis sustinebit?* Ps. CXLVII. 17. quis *est qui se abscondat a calore ejus?* Ps. XVIII. 7. quisquis erit infelix, congelatus erit. Spectat hoc nimis accommodè Mysterio Corporis & Sanguinis tui Jesu Christe, qui propter nimiam charitatem, quâ dilexisti nos, descendisti in abyssum incendii. Corriget fortè aliquis, & dicet, non te descendisse, dùm mitteres hunc ignem in terram, sed ascendisse in altitudinem Crucis tempore meridianæ, & ardentissimæ Passionis tuæ: profectò nihil adversum est. *Quisquis descendit, ipse est qui & ascendit*. Eph. IV. 9. Quisquis humiliabitur, ipse est qui & exaltatur. Quisquis novissimum locum elegit, ipse est cui dicit invitans Luc. XIV. 10. *Amice, ascende superius*. Felix nimiùm, & sublimis humilitas. Propterea demerge te, ô anima mea, cum novissimo virorum in profundo sapientiæ judicantis, qui & humiles elevat, & replet bonis; potentes verò detrubat, & dimittit inanes. Est aliud ex dictis B nostris quod scire desiderat animus meus. Quo pacto potest ignis intùs claudi velut in clibano cordis nostri, dùm ipsum devorat exteriùs. Grata prorsùs hæc inquisitio, sed gratior inventio: experientia denique cum sensu gratissimo, & ita gratissima, ut nil suprà. Hæc est repletio omnis boni, hic effectus præcipuus Eucharistiæ Sacramenti, ubi secundùm Dionysium Christus est carbo ignitus, immò totus ignis: Adjuvet nos Philosophica positio: nihil enim prohibet vel ab hoste doceri; quanquàm vera Philosophia nostræ Theologiæ nequaquàm sit adversa; sed non ascendit ad ejus altissima. Tradit Philosophia quòd anima, præsertim rationalis, tota est in toto composito suo, & tota in qualibet ejus parte, tanquàm in hoc sit microcosmus, id est, minor mundus majori similis, ubi Deus totus est in toto, & totus in qualibet parte, per essentiam, præsen- C tiam, & potentiam. Considera cor hominis, & vide quoniam intrà se est tota anima tanquàm in clibano.

Est enim anima, secundùm Philosophos, & Poëtas, ignea vis, vel igneus vigor. Diffundit itaque se per totum cor, tanquàm infrà sphæram activitatis suæ vivificans ipsum. Ipsa nihilominùs anima præambit, & circumdat, & continet exteriùs cor nostrum, tanquàm circumferentia ejus ad extrà, dùm est ipsa eadem tota, sicut centrum ad intrà; tota tamen indivisibilis, non sicut punctus positionem habens in continuo, nec extrà se fluens, sed aliter, mira virtute, ex operatione quâ penetrat, se diffundens. Fatemur. Imaginatio enim non capit hoc, sed ratio concludit, & intelligentia, si pura sit, & simplex intuetur. Elevat se suprà continuum, & tempus, suprà hîc, & nunc temporis, & loci materialis. Vis intelligentiæ, vel mentis puræ defigit oculos conspicuos ad hîc & nunc ævi, vel æternitatis, etsi non modò per essen- D tiam, tamen aliquando per speculum nitidum, & imaginem, de quo Apostolus: *Nos*. inquit, *revelata facie*, supple ab involucris phantasmatum *transformamur de claritate in claritatem, tanquam à Domini spiritu*. 2. Cor. III. 18. Fit quippe talis transformatio per illapsum sancti Spiritus purgantis animam, & elevantis in idipsum.

Hactenùs hæc introducta faciunt ut oremus cum Ecclesia, cujus orationes elevatissimæ sunt, & rotæ igneæ, nisi sit frigidum pectus plùs cristallo congelatum. Illo nos igne Spiritus sanctus inflammet, addamus & devoret, quem Dominus noster Jesus Christus, addamus in hoc Sacramento, misit in terram, & voluit vehementer accendi. Capiet tunc ignea mens cum summa facilitate; sentiet cum summa jocunditate, quemadmodùm Deus est omnia in omnibus, & totus in singulis; communis omnibus, & unicuique singularis; totus apprehensus à quolibet beato, à nullo comprehensus; totus intimus, totus extimus; totus omnium centrum, totus & circumferentia; totus stabilis, dans cuncta moveri. Ad hoc Philosophi conati sunt, maximè Metaphisici, sed sola Dei gratia, & veritas, quæ per Jesum Christum facta est, poterit hoc adipisci, tunc per gloriam consummatam, & hîc in via per Theologiam mysticam. Valet insuper hæc mentis elevatio mirabiliter ad intelligentiam mysteriorum Eucharistiæ Sacramenti. Tradidit enim Christus rem à sensibus taliter elongatam, ut discamus nedum amare, sed intelligere, & venerari cœlestia, secernere materialia à spiritualibus, Deum à creaturis, vitam æternam à mundi fluxis, & caducis calamitatibus.

Sciamus proindè, quòd aliter habet processum suum Dei providentia super homines, aliter super bruta. Cur ità? Certè ut magis divinæ gratiæ & miraculis innitamur, quàm naturæ. Non quidem, ut tentemus Deum, sed ut noverimus nos ad finem nostrum, qui suprà nos est, non nisi gratuitis super naturam miraculis pervenire. Hoc quia non vidit Pelagius, erravit ingratus gratiæ Dei; non quòd homo destituatur operatione sua naturali propria plusquàm bruta, sed ad altiora niti debet, & in his gratiæ Dei totus inniti. Nota distinctionem hanc de duplicitate operationum, & oppositas contrà rationes Augustini concordabis. Voluit Dei sapientia spiritum rationalem conjungere materiæ, quatenùs ista nos connexio doceret, spiritum nostrum cum Deo, qui spiritus est, faciliùs conjungi posse; & quoniam ex eisdem gignimur, & nutrimur, incarnata priùs, dehinc velut impanata, vel inescata, sub speciebus Sacramenti sapientia facta est nutritio nostra, sicut & formatio. Et quoniam nutritio proficit sanis, & mundis, facta est eadem sapientia nobis in *probatica piscina* Joan. V. 2. quinque vulneribus corporis sui salus, mundatio. Cor famelicum, cor quod aruit, *quia oblitus sum comedere panem meum*, Ps. CI. 5. cor durum, cor carneum, cor ad solem justitiæ non liquescens, sed obduratum; cor quod derelinquit animam meam, & facta est *sicut columba Ephraïm seducta*. Ozee, VII. II. Redi nunc ad vocantem te Christum in Altari. Dic cum Psalmista: Ps. XLI. 4. *Introibo ad Altare Dei, ad Deum qui lætificat juventutem meam*. Eras nempè cor vetustum priusquàm emitteret lucem suam. Recreavit te, & innovavit in tabernaculis Ecclesiæ, detracta pelle vetusta peccati, defluentibus plumis ad calorem Austri. Contusa ad petram Christum in abstinentia, curvitate nimia rostri.

Grandem nobis fiduciam sperandæ pietatis indulsisti, benigne Jesu, proponens exemplum filii prodigi, cui tanta celeritate Pater occurrit, cecidit super collum, osculatus est eum. Stolam citò primam jussit proferri, annulum cum calceamentis dari. Denique vitulum saginatum in epulationem occidi. Tu figuraliter es vitulus iste quem revertenti de regione longinqua peccati filio vis apponi. *O altitudo divitiarum sapientiæ & scientiæ Dei*! Rom. XI. 33. O supereminens scientia charitatis Christi; si mansisset apud Patrem perditus iste filius, qui typum tenet Adæ fugientis à facie Domini, vitulus ad epulationem non fuisset occisus, quia nec Christus immolatus fuisset. Cesset igitur ô curiositas quæstio tua! Cur dimisit Deus, ut peccaret Adam? Ecce quantum fructum Dei sapientissima bonitas elicere scivit, potuit, & voluit ex peccato.

Curre jam, ô anima pœnitens, clama post Christum cum Chananæa: *Domine fili David, miserere mei*. Matt. XV. 22. Qui si fortè à Matre comite rogatus, ut dimittat te; sileat, & procedat, irrue festinatione tota, præveni faciem ejus in adoratione dicens: *Domine*,

mine, adjuva me. ℣.25. Si rursùs opposuerit confundens te, quòd panis filiorum non est dandus canibus. Responde totâ fiduciâ: *Etiam, Domine; nam & catelli edunt de micis, quæ cadunt de mensa dominorum suorum*, ℣.27. Tandem mereberis audire: *Fiat tibi sicut vis*. ℣.28. Filiam tuam (quæ est sensualitas lunatica, & à dæmonio fomitis originalis malè torta) invenies sedatam, & sedentem in obedientia rationis. Convivium enim si re-A cogites, ô anima, figuraliter restaurant septem filii Job, cum tribus sororibus, quilibet in diem suum.

Sensisti quandoque motum reverentiæ profundæ, nec non humilis ad Deum timoris, non audes præ verecundia sursùm oculos attollere, dicens cum percussione pectoris: *Deus, propitius esto mihi peccatori*. Luc. XVIII. 13. Scito quòd apud te fecit convivium primogenitus filius Timor in die suo.

Sensisti motum pietatis ad Deum, ad te, ad proximum, suavem, & lætum, mitem, insuper valdè profusum. Hæc dies est secundi filii.

Sensisti, æstimo, tot miserorum afflictiones in pœnis & culpis super filios hominum, vel ex propriis angustiis luxisti beato, sanctoque luctu. Hæc est dies tertii filii.

Corroborata es in vigore tolerandarum adversitatum, vel in abstinentiarum rigore firmata. Facta es esuriens, & sitiens satisfacientem justitiam. Ecce quar-B tus filius instauravit in die suo convivium.

Consiliata es in operibus supererogantis justitiæ, castitatis, paupertatis, & obedientiæ. Hæc est dies quinti filii.

Intellexisti mysteria Sacramentorum, præcipuè hujus; retulisti omnia quæ videntur ad æternitatis spectacula; obtinuisti etiam munditiam cordis, nedùm à peccatis, sed à phantasmatibus, & curis. Pulcher iste dies, & serenus, est sexti filii.

Sapuit tibi tandem per omnes sensus intimos, quàm suavis, & bonus est spiritus Domini gustantibus eum, videntibus eum, audientibus eum, odorantibus eum, amplexantibus eum in hoc Sacramento. Felicissimum hunc, ac beatissimum in apparatu convivii diem filius septimus habet suum.

Bibunt illìc vinum septem filii cum tribus sororibus, cujus qualis sit effectus, si scire desideras, insinuabit qui dicit: *Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, & torrente vo-* C *luptatis tuæ potabis eos*. Ps. XXXV. 9. Biberat hanc sobriam ebrietatem spiritus pia Mater Augustini Monica: dùm post susceptionem Sacramenti in publico rapta clamavit: *Volemus in cœlum, Fideles; volemus in cœlum.* Pulsata & exquisita quid ità clamaret. Demissa cum vultu voce, inquit: *Cor meum, & caro mea exit in Deum vivum.* Altera quædam ruptis venis expiravit, vim amoris sancti ferre non sustinens. Felices sunt domus illæ fidelium, per quas fiunt per orbem perfectum convivium singulis diebus illuminatæ conversationis. Offert nihilominùs holocausta Job mysticus, quoniam justitiæ nostræ non sunt omninò sinceræ; egent insuper conservatione. Debet denique consummationem accipere in gratiarum actione omnis cibus communiter.

Quos præthereà fructus apponere soleat in hac Eucharistiæ mensa Spiritus sapientiæ, censeo meditationi devotorum potiùs, quàm scriptorum expressioni linquendum; veniant, vacent, gustent & videbunt. Sed D neque putandum est, nos consortes, & concives futuros beatorum spirituum ab ipsis deseri, dùm sedemus in Ecclesiæ convivio. Facti sunt quippe *omnes administratorii spiritus propter eos qui hereditatem capiunt salutis*, Heb. I. 14. cujus arram accepimus hìc, & pignus. Si ad instructionem convivii perfectam plurima requiruntur, divites sunt hi spiritus ad ampliora, habent ad votum cellaria Regis, proferunt de thesauris suis quæque voluerit interior homo noster. Petitur ignis, & caminus incendii; Seraphin ardent. Petitur sal & lumen; Cherubin sapiunt, & lucent. Petuntur sedilia; Throni habent illa, ministratur à suprema Hierarchia, quia ministrantibus imperant. Quæritur qui dominetur in convivio, qui virtute pareat, qui potestate tueatur; hæc secunda potest Hierarchia. Quæritur pro inferiori cenaculo, quòd ordo sit in convivantibus; offerunt se Principatus, subordinant Archangeli, & Angeli subserviunt. Si fructus defuerint, ascendamus *in palmam* Crucis, apprehendamus *fructus ejus*, Cant. VII. 8. quod si solos carpere possumus infimos, minusque maturos, distribuit liberaliter de mediis, & supremis chorus ipse Sanctorum per ramos inhabitans. Exemplum accipe.

Ibat ad passionem Dorothea virgo. Theophilus quidam scholasticus exclamavit ad eam (suspicor irridens.) *O Dorothea, sponsa Christi, mitte mihi mala de paradiso sponsi tui.* Spopondit se missuram. Jussa flectere cervicem, orarium priùs eximens astanti dedit puero, qui ferret Theophilo & diceret: *Dorothea ancilla Christi mittit tibi mala de paradiso sponsi sui.* Recepit gratus, applicuit faciei. Sensit continuo vim cœlici cujusdam odoris, quo repletus, & totus in alterum virum mutatus, repetens dicebat: *Benedictum sit nomen Domini mei Jesu Christi.* Qui mox captus, dire tortus, post occisus, ascendit *in palmam*, ubi pleno ore vorat *fructus ejus*.

Ceterùm quâ possumus ad te fiducia confugere, beatissima feminarum? Tu Mater es Eucharistiæ, quia Mater gratiæ bonæ. Tu clavigera cellariorum Regis pacifici. Tu frangere panem potes, illum petentibus. Tu epularis quotidiè splendidè; non negabis micas ulcerosis nobis, & mendicis, quorum tot sunt linguæ clamantes ad tuam misericordiam, quot sunt ulcera nostram ostendentia miseriam: vox sapientiæ vox tua est. Nimirùm quia tu nedum sapientia per emphaticam locutionem, sed Mater es sapientiæ, sponsa, soror, filia. O quàm amplissimum pandit nobis hæc meditatio, & quam amænum hortum, immò paradisum deliciarum tuarum, Virgo sapientissima, cujus in Filio sacramentaliter suscepto laus omnis terminatur. *Ego*, inquit, *ex ore Altissimi prodivi*: Eccli. XXIV. 5. *Ego Mater pulchræ dilectionis*: ℣. 24. *Ego sicut vitis fructificavi*; ℣. 23. cum ceteris in sapientiæ præconium numeratis, nec finitis. *Tu quasi oliva speciosa in campis*, Eccli. XXIV. 19. quæ mundo naufrago ramum illum olivæ paternæ protulisti Jesum Christum.

Colligere fas habet ipsum in hoc Eucharistiæ Sacramento fidelis anima, fas illum ferre in ore suo, dùm vesper mortis adveniens, suadebit regredi ad verum Noë Deum, qui dum creavit eam, misit per aquas, & terras hujus diluvii; quatenùs benè volando rediret ad ipsum qui misit illam. Felix planè anima quæ redibit ad vesperam vitæ suæ, ferens in ore suo ramum hunc olivæ Christum, per sacramentalem saltem spiritaliter susceptionem.

TERTIA PARTITIO
PER
SOLILOQUIUM
CONVERSUM
AD MARIAM.
Per notulas quinquaginta.

PRIMA NOTULA.

CONTEMPLATIONIBUS tuis deinceps intendere cupientes, nos esurientes convertimur ad te esurientem olim, ad te pauperem spiritu, & humilem ancillam Christi, Virgo beata; Virgo jam benedicta per omnes generationes; Virgo nunc æternis epulis semper abundantissimè plena, cujus mens contemplata est multa nimis sapienter. Tu conscia super omnes, post Filium, Sacramenti hujus absconditi à seculis extitisti. Ecce plus quam Salomon hæc. Quare? Dic nobis per misc-

miserationes tuas; dic quæ & quanta bona contemplabatur mens tua, cùm post beneficia tibi singulariter exhibita, tu generalia omnibus cecinisti, dicens: *Esurientes implevit bonis.* Luc. 1. 53. Narrat Lucas conscius secretorum tuorum, quòd *Apostoli erant cum mulieribus, & Maria Matre Jesu.* Subdit postmodùm; *Quotidie quoque perdurantes unanimiter in Templo, frangebant circa domos panem, sumebant cibum cum exultatione & simplicitate cordis.* Act. II. 46. Eras inter hos sumentes cibum haud dubium, ô Maria Mater Jesu, exultabas in simplicitate cordis collaudans Deum, & habens gratiam ad omnem plebem. Quid sequitur: *Dominus autem augebat qui salvi fierent quotidie in idipsum.* Est igitur salutaris effectus hujus Sacramenti, salus & augmentum Fidelium *quotidie in idipsum.* Et hæc contemplatio tua præcipua. Nulla fuit natio, quæ non sacrificium censeret offerendum illi soli quem credebat, aut fingebat Deum sibi. Sacerdos, & sacrificium, est nobis factus, ô Maria, Filius tuus. Sed qualis Sacerdos, & quale sacrificium, exponit Apostolus ejus latissimè scribens ad Hebræos. Non in vitulorum sanguine & taurorum cæde. Hæc contemplatio altera.

Contemplabatur mens Mariæ, quantum se sacrificium arbitrabatur David, quantum Salomon, quantum omnes priscæ Legis exolvisse, si multa taurorum, si agnos absque numero jugularent Domino. At nos sub unica panis exigui specie, sub modici vini calice, sacrificium absque ulla comparatione placidius in odorem suavissimum Domino consecramus offerentes. Etsi quidem hostia secundùm literam, parva, nitens, sana, teres, azyma, mundaque, scripta. Signat hæc septuplex conditio, nos debere vitia capitalia septem excludere. In parvitate superbiam, in nitore invidiam, in integritate iram, in rotunditate volubili acediam, in azymo furfur avaritiæ, in munditia feditatem luxuriæ, in scriptura hebetudinem gulæ. Gratias tibi, Virgo beata, quæ talem nobis hostiam protulisti. Gratias Filio tuo, qui nos à jugo Legis intolerabili liberavit. Væ tentantibus inducere rursùs super cervices credentium illud jugum, quibus se Paulus constanter opposuit, & Apostoli consenserunt.

Contemplabatur Maria, quemadmodùm fuit tempus antè Passionem, dum legalia currebant fructuosè in populo Judæorum. Fuit tempus post Passionem usque ad perfectam prædicationem Evangelii per Judæam, dum erant permissa (quàmvis inutilia) quatenùs Mater Synagoga cum honore ferretur ad tumulum. Fuit Tempus tertium, quo temerator materni sepulchri reputandus est, & à Fide alienus, qui legalia vel observat, vel observanda contendit. Libenter profectò nos credentes de Gentibus caremus jugo tali, libenterque in hoc sacrificio puro, facili, profectoque, gloriamur. Non sumus ingrati gratiæ Dei. Justitiam enim constituere volumus, sed per gratiam speramus salvari longè confidentiùs quàm illi per Legem, ut interim de sacrificiis execrandis Gentilium sileamus. Congregavit nos Deus in unam Ecclesiam, in communionem Sanctorum unam, dans remissionem peccatorum. Itaque sub Fide, Articuloque unius Ecclesiæ Catholicæ comprehenditur communicatio, seu communio omnium Sanctorum. Est enim Ecclesia congregatio, seu potiùs convocatio Fidelium viatorum, prout accipitur, à triumphante distincta. Est insuper Ecclesia continens communionem Sanctorum, id est, Sacramentorum, per quæ nimirùm Sacramenta fit remissio peccatorum. Cessat igitur quæstio nonnullorum, cur de Eucharistiæ Sacramento non factus est in Symbolis Articulus, factus quippe est sub communione Sanctorum, id est, Sacramentorum, inter quæ post Sacramentum Baptismi istud Sacramentum fuit prædicatum & usu continuo divulgatum, quod & antonomasticè Communio vocatur.

Contemplabatur hæc Communionem, & sapuit mens Mariæ continuandam per generationes usque ad consummationem seculi; quòd si non mutabitur hoc sacrificium, utique nec Sacerdotium Christi, nec Lex mutabuntur; contrà Joachim, & sequaces ejus, novam Spiritus sancti Legem in Evangelium æternum damnabiliter promittentes; propterea dicitur 1. Joan. 11. 18. *hora novissima* tempus legis Christi, quoniam altera non succedit.

A

Contemplabatur mens Mariæ *conferens* jugiter *in corde suo*, Luc. 11. 19. quemadmodùm Christi Corpus contentum, non solùm signatum sub speciebus panis, & vini, est vera res hujus Sacramenti. Est insuper signum, seu Sacramentum totius Corporis mystici, quod est Ecclesia Catholica tàm Militans, quàm Triumphans, cujus caput Christus est; Christi autem Deus. Corpus Christi etsi non videatur, est tamen de se signum visibile; gratia verò uniens fideles in unum corpus, & spiritum, causatur à Christo.

Contemplabatur, quemadmodùm in omni sacrificio Altaris datur sponsus Christus Ecclesiæ sponsæ suæ, datur caput membris, à quo suscipiunt influentiam perfectionis, secundùm mensuram uniuscujusque membri; quousque perveniant ad mensuram plenitudinis Christi.

B

Contemplabatur omnem hominem viatorem significari sub hoc Sacramento quoad sufficientiam sacrificii, non tamen quoad finalem efficaciam, nisi tantùm electi.

Contemplabatur hominum Communionem sub multiplici differentia. Est Communio naturæ, à qua nullus excipitur. Est Communio secundùm aptitudinem ad gloriam, & ab ista nullus viator excipitur, quià *Deus vult omnes homines salvos fieri.* 1. Tim. II. 4. Est Communio prædestinationis, & gratiæ finalis, & ab illa omnes reprobi vivi, & mortui excommunicantur, vel excipiuntur.

Contemplabatur communionem aliquam esse in gratia, in meritis secundùm præsentem justitiam tantummodò. Similiter aliqua erat Excommunicatio secundum præsentem injustitiam, & demeritum. Rursùs aliqua erat secundùm præsentis Ecclesiæ extrinsecum Judicium per Sententias Irregularitatum, & Excommunicationum initiata.

C

Contemplabatur, quòd in oblatione Sacramenti, ut erat sacrificium, nullus viator, quantumcunque perversus, vel excommunicatus, erat excipiendus ab offerentis affectu charitativo, ex quo erat capax beatitudinis. Secùs de Excommunicatione jam damnatorum; hinc orat Ecclesia, quòd hoc sacrificium *sit ablutio scelerum, & remissio omnium delictorum*, quatenùs per sacrificii virtutem peccatores reviviscant, & ad vitam gratiæ revertantur.

Contemplabatur, quòd Ecclesiæ Judicium poterat arcere Sacerdotes offerentes sacrificium, ne per expressam Ecclesiæ orationem comprehenderent excommunicatos ab ipsa. Noluit tamen, nec debuit prohibere charitatis interiorem affectum, ut dictum est, propterea fortè institutus mentalis modus orandi per *Memento.*

D

Contemplabatur, quòd horrenda esset Excommunicatio, & quàm timidè ferenda, & timidiùs sustinenda, quæ faceret hominem ab hac Communione salutifera separatum.

Contemplabatur, quòd in ratione sacrificii petit Sacerdos quoslibet associare non prohibitos ab Ecclesia, & ejus pia intentione. Unde sicut oblatio Christi fuit singularis pro omnibus, ità fuit communis pro quolibet singulari. Hæc contrà timidos avaros in spiritualibus, qui quærunt appropriare ea sibi, quibus non est liberalitas hujus sacrificii satis nota.

Contemplabatur, quòd licèt una Missa sufficiens esset de se, sicut & Passio Christi, pro salvatione omnium viatorum; nihilominùs in ratione satisfactionis, & pretii plus valebant plures Missæ, quàm una, & plus una pro uno, quàm pro multis, secundùm ordinem divinæ sapientiæ, quæ dat omnibus mensuram, numrum &

& pondus. Scit autem ipsa Beata nunc in Verbo, mensuram hanc in Ezechielis mensuratione figuratam, nos nescimus.

Contemplabatur, quòd exemplo Christi, poterat Sacerdos offerre Sacramentum pro peccatis aliorum quandoque cum pluri merito, quàm si pro se solo celebraret; nec se tamen, nec aliquem debet excipere nisi modo dicto, nec singulariter appropriare; propterea stultè agunt qui volunt Missas dicere secundùm intentiones suas quasi venales, & mercenarias, & avaras, & non secundùm intentionem, & traditionem Ecclesiæ liberalem: planè nec sunt audiendi.

Contemplabatur, & ita servabat charitas Mariæ, ut sacrificium intùs offerret non nisi Deo, nec ad aliquem se obligaret quasi pro vice gratuitorum oblatorum. Jam enim videretur simoniaca mercatio, sed non primo modo, dùm solus Deus est principalis terminus.

Contemplabatur, quòd titulus solus, securus, & mundus à simonia, vel turpi quæstu, in receptione temporalium per Sacerdotes, est titulus sustentationis Ministri, seu Sacerdotis celebrantis. Qua super re longus alibi *De sollicitudine Ecclesiasticorum* Tractatus est habitus.

Contemplabatur, quòd titulo generaliter quadruplici quælibet persona viatrix tenetur offerre sacrificium hoc ipsi Deo, saltem spiritualiter in sui cordis altari. Primò, ratione charitatis ad se. Secundò, ratione consortii ad omnem hominem capacem beatitudinis. Tertiò, ratione beneficii suscepti, sit in bonis fortunæ, sit in bonis naturæ, sit in bonis gratiæ. Quartò, ratione gratiarum actionis Deo & Sanctis omnibus pro beneficio tanti Sacramenti, cum ceteris, complacenter, bevolè recolendo.

Contemplabatur, quòd ultrà titulos istos obligabantur Sacerdotes titulo suscepti tanti Sacerdotalis officii, ut possint gloriari cum Apostolo 1. Cor. xv. 10. *Gratia Dei in me vacua non fuit.* 1. Cor. xv. 10. *Cùm enim crescant dona, rationes etiam crescunt donorum*; diversimodè tamen, pro qualitate circumstantiarum.

Contemplabatur, quemadmodùm Christus lavit pedes Apostolorum antè institutionem hujus benedicti Sacramenti, & antè ministrationem, in signum quòd solis mundis debet tradi, & à mundis celebrari, dicente Apostolo: 1. Cor. 11. 28. *Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat.* Nota sunt quæ sequuntur, sed pro multis horrenda.

Contemplabatur, quòd ad celebrationem, & susceptionem tam sublimis Sacramenti nullus de se dignus est, quia nec ex meritis, quæ incerta, & sæpè vana, & sordida sunt; nec ex officio, quia justè, & sanctè quæ sancta sunt exequeris. Hinc fuit tanta apud multos reverentia, quòd Sacerdotes esse fugerent. Legitur hoc de sancto Marco, & de nonnullis Eremitis.

Contemplabatur, quòd, stante conscientia benè sibi conscia de non impedimento peccati mortalis, vel Irregularitatis, vel Excommunicationis, vel scandali, Sacerdos laudabiliùs faciebat celebrando, modo & tempore constitutis ab Ecclesia, quàm propter solam reverentiam abstinendo, & hoc, ceteris paribus. Rationes poterunt infrà tradi.

Contemplabatur, quemadmodùm staret aliquem Sacerdotem, vel alterum communicantem, esse realiter in peccato mortali, & extrà gratiam, vel in Excommunicatione, & tamen non peccabit noviter in celebrando, vel communicando. Non negatur tamen, quin semper sit in peccato, sed non peccat noviter in hoc actu suo. Valet hæc contemplatio pro scrupulosis, & habet locum quando facta examinatio conscientiæ, prout solet in talibus fieri bona fide, de recolendo, & amovendo omne peccatum, & impedimentum; pro tunc non occurrit.

Contemplabatur exindè Maria, quòd ad non indignè celebrandum, seu communicandum, sufficit conscientia probabilis conjecturæ, quòd nullum pro tunc habet impedimentum necessariò vetans, vel arcens, ad celebrandum, vel communicandum. Et hoc iterùm contrà scrupulosos consolatorium est documentum.

Contemplabatur, quòd à tanto bono, tàm honesto, tàm utili de se, & delectabili non erat privandus, vel arcendus homo, sine magno, & legitimo impedimento, ut pro immunditia corporali sola, quæ mortali peccato juncta non est, scandalo tamen rationabili non imminente. Longus esset hìc processus de leprosis, de menstrua patientibus, vel hæmorrhoïdas, vel pollutiones in somno, cum ceteris. Ratio omnium est, quia non est afflictio danda afflicto, sed consolatio. Ratio altera, quia cibus iste magis est spiritus, quàm carnis, qui nec carnalibus sordibus in se, vel ex se maculatur. Elevet in hac consideratione devotio Fidelium sursùm corda.

Contemplabatur magnificans anima Mariæ Dominum cum exultatione spiritus in Deo salutari suo, quemadmodùm præsentialiter erat in hoc Sacramento iste cui ministrant millia millium, & decies centena millia assistunt ei. *Dan.* vii. 10. Non ita tamen, quòd omnes dimisso empyreo cœlo, assisterent huic in terris Sacramento, nisi secundùm ordinationem divinæ sapientiæ cùm beneplacito Creatoris.

Contemplabatur, non esse indignum, sed dignissimum videri Angelicis spiritibus, visitare præsentialiter Ecclesias, in quibus celebratur, & servatur Eucharistiæ Sacramentum. Exemplum hujus figurale fuit in scala Jacob & in monte Sinaï, quando data est Lex per Angelos in manu mediatoris, cum similibus multis.

Contemplabatur, quanta erat patientia Christi, quanta Angelorum beatorum hic assistentium, dum tolerant indignitatem contrectantium hoc Sacramentum, cùm illi tanta severitate puniebantur accedentes ad montem Sinaï. Undè & bestia, si tegisset montem, obruebatur lapidibus. Sæpè autem potest in hoc Sacramento conqueri Christus: *Manus tradentis me mecum est in mensa.* Luc. xxii. 21. Et illud: *Juda, osculo filium hominis tradis*, ℣. 48. Nihilominùs ex peccatis talium elicit Deus bona in salutem electorum, sicut ex bonis Dei mala peccatores eliciunt.

Contemplabatur, quòd hoc sacrificium dabat gloriam Deo in excelsis, & in terra pacem hominibus bonæ voluntatis; lætificabat Angelos, liberabat Purgatorio detentos, ut eorum pœna brevior sit, aut levior. Viatoribus impetrabat nunc conversionem ad gratiam, nunc conservationem in gratia, nunc contra mundi pericula firmamentum, nunc Angelorum custodiam, & refrenationem tentatorum.

Contemplabatur ex his, & similibus effectibus, laudabiliùs esse ex amore Sacramenti, & confidentia misericordiæ Dei, sæpiùs accedere, quàm ex timore, vel scrupulis, diù se ab eodem Sacramento quodammodò excommunicatum facere, qui nec se exponit periculo, qui non habet certitudinem de legitimo impedimento, & accedit, quemadmodùm suprà notatum est. Sed & stultus illius timor est, vel reverentia minùs prudens, qui ad Dominum se vocantem, & invitantem, non accedit, sed procrastinat, sed dicit voce corvi, cràs, cràs, cràs. Sæpè demum fit illud:

Qui non est hodiè, cras minùs aptus erit.

Contemplabatur tales qui nolunt accedere, nisi sint actualiter devoti, & fervidi, similiter agere, quasi frigidus nolit ad ignem proximare, nisi priùs calidus sit; nec sordidus, nisi sanus. Sit tamen iste vivens, non mortuus per mortale, qui confidit accedere; alioquin, si sit mortuus, non recipit emolumenta vivorum; non est conditio mortuorum, ut comedant.

Contemplabatur Maria etiam, se ex se nequaquàm esse dignam participatione tanti Sacramenti; erat enim humilis, & vilis in oculis suis super omnes, sicut excelsior & excelsior super omnes. Dicebat igitur cum Apostolo 1. Timoth. 1. 15: *Venit Deus salvos facere peccatores, quorum* prima *ego sum.* Sed misericordiam in

in præservativa sanctificatione, & redemptione ab omni peccato etiam originali consecuta sum, alioquin etiam natura filia iræ fuissem, sicut & alii. Solus & unicus Filius meus neque peccatum, neque necessitatem habuit consequendi peccatum privilegio singulari, quia singulariter ex Spiritu sancto natus.

Contemplabatur aliquando communicantes secum in Eucharistia peccatores esse, forte & peccatores sciebat esse aliquos qui Sacramentum ministrabant, qualis fuisse putatur septimus Diaconorum Nicolaus. Sed non cessabat ob hoc, non refugiebat, non se excommunicabat, id est, extra communicationem se ponebat; sciens, & recolens dictum Filii sui, qui sumitur in hoc Sacramento: *Venit peccatores salvos facere*, dum Pharisæorum falsa justitia indignaretur, exprobrans,& dicens: Luc.xv.2. *Hic peccatores recipit.* Et iterum ad Discipulos: Matt.ix.11. *Quare cum Publicanis, & Peccatoribus manducat Magister vester?* sed neque Christus prohibuit Judam per abnegationem cibi sui.

Contemplabatur amplius, & complectebatur amplissimo sinu charitatis omnes peccatores terræ, & publicanos & meretrices, quales sæpe præcedunt in Regno Dei. Clamabat valide cum lachrymis intra templum cordis sui se connumerans exemplo Danielis: *Peccatores, te rogamus audi nos. Miserere nostri secundum magnam misericordiam tuam*, quia peccatores magni sumus. *Et secundum multitudinem miserationum tuarum*, Ps. L. 1. quia multi, sicut inspicis, sumus. Exemplum itaque dedit nobis quantumcunque videamur justi, ut, quemadmodum illa fecit, ita & nos faciamus. Nemo alium judicet, nemo damnet, sed solum per Ecclesiam suam, & suos damnet Deus. Corvus fuit qui pascebat Eliam. Præscripsit formam orationis, excipiens nullum, qui dicere jussit, *Pater noster*, non meus: *dimitte nobis debita nostra*, Matt.vi.12. non mea.

Contemplabatur fieri quandoque, ut Rex introduceret quæstorem in cellaria sua, collaturus bona, dum pro pluribus, & majoribus indigentibus exponit se quærere. Siquidem *ubi abundavit delictum, superabundavit & gratia*; Rom.v.20. major quoque miseriarum abyssus, abyssum fortius invocat misericordiarum.

Contemplabatur, & assumebat hujusmodi Sacramentum quasi hora sua esset, qua transitura erat ex hoc mundo ad Patrem, vel post desertum ad terram promissionis, comestura de fructibus. Revolvebat animo tota celeritate omnia nova, & vetera de thesauro cordis sui, quæ ad devotionem, & venerationem, & laudem, & jubilum, cum exultatione spiritus provocabant; maxime omnia, quæ cœpit Jesus facere & docere singulariter secum, & universaliter cum omnibus per totum vitæ cursum, ab introitu ad exitum, & usque in seculum. O quantam, quam uberem vides, anima Christiana, Mariam tibi ministrasse materiam contemplandi. Expergiscere igitur, oculos aperi, aures erige, cor dilata, & excipiens Eucharistiam clama: *Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter ubera mea commorabitur.* Cant. 1. 12. Fasciculus utique parvulus mole, sed virtute immensus. Dic ex sententia, hoc est sensu, vel sentimento intimo. *Omnia poma divinarum* Scripturarum, *nova & vetera, dilecte mi, servavi tibi.* Cant. vii. 13. Et unde, quia dedisti mihi de tuo, tibi reddo. Talis mihi certe es, qualem te fideliter recogitavero. Infans, puer, Juvenis, prædicans, sanans, moriens, resurgens, regnans.

Contemplabatur susceptionem Eucharistiæ quasi Filium audiret ex Cruce dicentem sibi, quod latroni juravit: *Amen dico tibi, hodie mecum eris in Paradiso.* Luc. xxiii. 43. Siquidem *gratia* Dei (testimonio Sapientis) est *paradisus in benedictionibus* Eccli. xl. 17. Et ubi gratia, si non Eucharistia, quæ per excellentiam *bona gratia* nuncupatur? Porro *gratia Dei vita æterna*, Rom. vi. 23. scilicet vita & pax. Est autem in Eucharistia pax nostra Christus. Completur ergo salutatio tua, ô Paule, toties posita, & à Joanne & Petro similiter: *Gratia vobis & pax.* Apoc. 1. 4. & 2. Pet. 1. 2. Quid gratia & pax, nisi gratia pacifica? Et si pacifica non est impedita. Deductum vero prius habes, quod Paradisus, & æterna vita, est fruitio Dei secundum habitum gratiæ non impedita, præsertim quando est consummata.

Contemplabatur cum exultatione spiritus Eucharistiam in Templo, jubilansque dicebat: *Suscepimus Deus misericordiam tuam, in medio Templi tui.* Ps. 47. 10. Suscepimus olim misericordiam hanc visibiliter, me præsentante, Simeone recipiente, Anna prophetante. Etenim *Deus meus, misericordia mea.* Ps. lviii. 18. Suscipimus hanc eandem Sacramentaliter quotidie, si volumus in medio templo cordis nostri. Itaque templum Dei sumus. Non quæramus sapientiam accusantem, non justitiam damnantem, non potentiam punientem, sed misericordiam absolventem. Suscipimus eam Sacramentaliter quotidie mirabilia in excessu facientem. Facit de sapientia accusante advocatam, de justitia damnante absolventem, de potentia puniente protegentem & liberantem. Siquidem *factus est nobis* Christus *à Deo sapientia, justitia, sanctificatio, redemptio; via, veritas & vita.*

Contemplabatur existentiam mirabilem Filii in hoc Sacramento, quem visibiliter tractaverat cum blanditiis, & osculis suavissimis in gremio corridentem. Credebat hoc idem sibi licere nunc, quamvis alio modo; sed non minori merito. Osculatur, tangit, & quod sibi tunc non licuerat corporaliter manducat & bibit, & accipit vitam, nam *qui manducat me*, inquit, *& ipse vivet propter me.* Joan. vi. 58. Grandem rem tibi, ô anima Christiana, grandem nimis æstimasses, si Virgo benedicta posuisset olim Filium suum in gremio tuo. Si concessisset amplexum, & osculum; sed habe hic rem suo miraculo, & merito grandiorem. Eia nunc, ô anima, canta Cantica Canticorum, quæ suspirabunda petebas: *Quis det mihi te fratrem meum sugentem ubera matris meæ, ut inveniam te solum foris, & deosculer te, & jam nemo me despiciat?* Cant. viii. 1. Ecce foris; & vere foris, à nemine visibilis dat se solum tibi, dat ut osculeris eum, fac quod sequitur: Apprehende eum & introduc in domum conscientiæ tuæ, quæ est domus sapientiæ Matris tuæ. Illic docebit te. Da & mihi potum ex vino conditum devotionis tuæ; da mihi mustum malogranatorum tuorum fervidæ dilectionis.

Contemplabatur in Eucharistia, quia non est hic localiter Corpus Filii sui. Non enim posset trahi linea visualis à corpore Christi, ut hic est sacramentaliter, usque ad oculum, & e converso. Credebat quod per concomitantiam erat anima in Corpore, similiter cum Sanguine, & cum Deitate. Sed nunquid per concomitantiam erant illic dum consecrabantur tempore cenæ vestes suæ, nunquid aër circunstans corpus & vestes? Curiositas, aut studiositas, hoc inquirit, ut deducat quod in hoc Sacramento per concomitantiam sunt omnes Angeli, omnes Sancti, & tu, beatissima Virgo, immo sub brevi verbo totus mundus, siquidem Deo canitur: *Pleni sunt cœli & terra gloria tua.* Orat Ecclesia Patrem, *ut veniens Filius tuus cum omnibus Sanctis, paratam sibi inveniat mansionem.*

Contemplabatur Corpus verum Filii sui Sacramentum esse corporis sui mystici. Signat igitur hoc Sacramentum totam Ecclesiam electorum, etiam ex vi Sacramenti. Non tamen dicimus, quod contineatur hic tota Ecclesia sub Sacramento. Concedimus, quod Christus homo est ubique personaliter, quia videlicet persona Christi Verbum Dei est ubique. Non tamen concedimus, quod Christus sit ubique corporaliter dimensive, sed tantum in cœlo, & Sacramentaliter in Templo. Logica hic opus est una ex ancillis sapientiæ, si nolumus male loqui. Contemplabatur ideo dici Corpus Christi in Hostia, quia conversa erat in se, speciebus Hostiæ reservatis. Unde

dè consequens est, si Christus apparuerit hîc aliquando sub specie pueri, vel crucifixi; si debeat credi, quòd sit ibi Christus, oportet quòd species Hostiæ remanserint; alioquin non erit ibi Christus Sacramentaliter; sed nec videtur, quòd localiter, cùm talis non sit in cœlo status, & statura. Caveat igitur sibi curiositas inquirendi miracula. Caveat vicina levitate tales protinùs adorare visiones. Meminerit de Martino, cui spiritus nequam transfiguratus apparuit in specie Christi, qui Angelus est magni consilii, nedum Angelus lucis, sed lux Angelorum. A

Contemplabatur existentiam Filii sui vivaciùs per intelligentiam, quàm per solam fidem, & nullo modo imaginationem admittebat, immò nec rationem. Percipiebat insuper præsentiam ejus per amoris sentimentum, & complexum. Quantò verò sit perspicacior oculus intelligentiæ, quàm imaginationis, vel rationis, Metaphysici tradiderunt; immò & Mathematici de quibus minùs videretur, vix credibilia posuerunt. Putant se perspectivi demonstrasse, quòd omnes radii luminis, & colorum omnium quantumcunque à circumferentia prodeuntium, concurrunt impermixti in quolibet puncto medii vel speculi, vel oculi. Sic inquiunt, in guttula iridis sunt tres colores, qui apparent in arcu, sic in collo columbæ, sic certè consequens est, quòd infinities infinitæ. Sic in organo memoriæ diceremus. Et quis ineruditus oro, crederet ista? Demonstrat Arithmetica cum Geometria, quòd in quolibet parvo piso, vel calculo, sunt omnes numeri cum figuris omnibus, & habitudinibus suis, quæ omnia utique sunt infinita. Nec est, ut dicatur, quòd solùm sunt in potentia. Videt quippe Deus actu, & in actu omnia talia. Si potest per solam remotionem (exemplo Dionysii) una figura fieri visibilis in hoc piso, præexistebat igitur in eo, quia nihil additum est, sed subtractum; cur non ità de ceteris figuris dici potest? B

Contemplabatur hæc Maria longè vivaciùs oculo intelligentiæ, quantùm spectabat ad magnificandum Dominum (cujus potentiæ & sapientiæ, non est numerus,) quàm quicunque Philosophus, docente eam Spiritu sancto omnem veritatem; etsi non fortè semper in actu, tamen in habitu. Accipiat hanc expositionem quisquis aliquam vellet struere calumniam super omnibus Mariæ contemplationibus tactis, aut tangendis, si, & quantùm continent veritatem. Sciat Mariam majori cognitione totius seculi cum decursu fuisse præditam, quàm Prophetarum, vel Apostolorum, vel Philosophorum cœtus ullus. Si Mathematicus viso piso cognoscit in eo, non per imaginationem, neque per sensum exteriorem, sed per scientiam demonstrationis acquisitam, tot theoremata Geometriæ, tot Arithmeticæ, tot Perspectivæ, non abneget illa quæ de Sacramento credimus intelligi posse, Domino revelante, qui *intellectum dat parvulis*. Ps.cxviii.13. Sunt innumerabiles populi, quos Deus trahere vult post se per cognitionem, & amorem; & quia cognitio intellectualis datur paucissimis, dedit Fidem innitentem authoritati dicentis, intuentem viciniùs, & adhærentem firmiùs, & certiùs, quàm adhæreat Philosophus per scientiam suis conclusionibus. Docet hoc effectus; quia fidelis citiùs vitam deserit, quàm Fidem, non ita Philosophus. Tale aliquid miratus est in Ignatio Trajanus, sicut legitur, cujus Ignatii illud est insigne elogium: *Amor meus crucifixus est*. qui à te, Virgo beata, litteras accepit responsivas suis petitionibus, ut ex te, per te, & in te Fides Neophitorum firmaretur.

QUARTA PARTITIO

PER

SOLILOQUIUM,

Quasi Narrativum.

DE CONTEMPLATIONIBUS MARIÆ SUPER HOC SACRAMENTO.

Et principaliter de duodecim bonis ejus, quibus replentur esurientes,

Per notulas centum cum additione quadraginta theorematum, de Unitate.

Contemplabatur ampliùs Maria magnificans Dominum, quàm magnam fecit ipse cenam, quàm lautum, & splendidum convivium, dum suis Fidelibus instituit hoc Communionis Sacramentum, dùm *esurientes implevit bonis*. Dicta sunt aliqua de Eucharistia, prout data est in oblationem sacrificii; mixta sunt aliqua de ipsa eadem, prout est in Communione convivii; sed supersunt ampliora, si benedixerit Dominus cenam suæ familiæ, si fregerit panes, si cum pisciculis jusserit illos recumbentibus ministrari. Nunc *duodecim sporta*, nunc *cophini septem* post saturitatem colligentur fragmentorum. Tanta est, tam efficax Christi benedictio, quia & per benedictionem se totum largitus est in hoc Communionis Sacramento. Ceterùm, facto interim silentio de speciali, seu personali refectione Viatici, quod est tertium bonum; notemus adhuc pauculas Beatæ Mariæ contemplationes de secundo bono; contenti de dictis super primo.

Contemplabatur Maria *conferens in corde suo*, Luc. II. 19. ad instructionem hujus convivii quasi omnes cataractas cœli aperiri. *Quis fidelium dubitet*, (inquit Gregorius) *in ipsa immolationis hora cœlos aperiri, & imis cœlestia jungi?* Dicuntur hìc aperiri cœli, non per fractionem, sed per influentiam specialem, qualiter optabat Propheta dicens: *Utinam dirumperes cœlos*. Isaiæ. LXIV.1. Et iterùm: *Rorate cœli desuper &c.* Ibid. XLV.8. Vox insuper est Ecclesiæ gratulantis: *Hodie per totum mundum melliflui facti sunt cœli*. Sicut invenimus Dalilam perfidam dixisse de Samsone: *Nunc apperuit mihi cor suum*; Judic.XVI.18. secretum enim revelaverat; sic hìc revelantur cœlestia. C

Contemplabatur, quòd istic junguntur ima cœlestibus propter connexionem membrorum Ecclesiæ triumphantis in uno Capite Christo præsentialiter hìc exhibito. Orat Ecclesia Patrem: *Jube hac perferri per manus sancti Angeli tui*, qui Christus est, *Angelus magni consilij*, perferens totum corpus mysticum *in sublime altare divinæ majestatis*, id est, supremæ & altissimæ divinitatis. Majestas itaque dicitur, quasi magnitudinis status. Peracto demùm Sacramento dicitur Corpus Christi rapi, & in cœlum ab Angelis deferri, non per realem loci mutationem, sed per operativæ connexionis virtutem. D

Contemplabatur quòd istic est oblatio una, & plures offerunt. Offert Filius, offert Spiritus ejus sanctus, offerunt Angeli, offerunt Sacerdotes, offerunt Fideles assistentes, qui quantò plures sunt, & devotiores, tantò fit acceptior oblatio, quod valet pro celebrantibus in medio, seu patenti Ecclesiæ loco. Tu singulariter, & efficaciter offers post Filium, Virgo benedicta, *Vita dulcedo, & spes nostra*. Contemplabatur, quòd istic aliud est Sacramentum, aliud usus Sacramenti, non sic in Baptismo. Usus est Sacramentalis come-

comedere, & bibere, sub intentione Ecclesiæ. Hic usus, etsi veraciter nutriat corpus, sicut & alios effectus habet naturales, ne deprehendatur transsubstantiatio, & hoc ad Fidei meritum; non tamen ordinatur usus ad hunc effectum, sed ad solius mentis nutrimentum. Hinc Christus ait: *Verba, quæ loquor vobis, spiritus & vita sunt*, Joan. VI. 64. quia vitam spiritualem reficiunt. Iste est finis, hæc institutio.

A Contemplabatur Maria, quòd istic post desitionem accidentium panis & vini, desinit esse Corpus Christi, & Sanguis; non per annihilationem vel aliam in se mutationem. Redit autem materia, vel eadem numero quæ priùs fuit, quod utique fieri potest per creationem, ut redeat idem numero, aut materia creatur noviter, qualis est carnis, vel vermis, vel alterius rei, quæ per actionem accidentium succrescit. Placet aliis meliùs dicere, quòd sicut accidentia habent modum substantiæ per se subsistendo, sic tenent locum materiæ, & formæ panis in agendo, & patiendo; non novo, sed antiquo miraculo.

Contemplabatur, magis ad rem nostram, devotionis amplificationem. Aspiciebat in latitudine cordis innocentis, quemadmodùm electi omnes conferunt partes suas ad opulentiam hujus convivii, à primo Abel justo usque ad ultimum, qui nasciturus est in mundo. Considerabat præcipuè fratres suos duodecim Apostolos. Hi volentes convivium esse splendidum, collegerunt ex omnibus reliquiis ciborum à Domino benedictorum, & multiplicandorum, duodecim sportas, vel cophinos. Hos vocamus *Symbolum Apostolorum*. Apposuit enim quilibet bolum suum, idest Articulum; sed, ô magne Deus, quàm magna virtute refertum. Introducat nunc nos Rex in hæc cellaria sua, quorum tu Celleraria es. O tu Beata, tu maximè conscia substantia, idest fundamentum es illorum, qui Christum de te dicunt conceptum, & natum.

Contemplabatur, quemadmodùm super floridum Jesum, qui flos est campi inenarrabilis benedicti ventris sui, Spiritus sanctus septem Dona, quasi totidem refectionis spiritualis nutrimenta, diffudebat per descensivum illapsum, nec desinit effluere tanquam caput in membra. Sed per quod medium? Planè per te, Virgo, virga Jesse. Tu collum Ecclesiæ firmissimum, & candidum, tanquàm turris eburnea, & suavissimum quasi vinum. Tu connectis Ecclesiæ membra suo capiti Christo Filio tuo, tu sustentas, tu vitales haustus prima suscipis, & refluis, tu aspiras & respiras in Ecclesiæ corpus universum.

Contemplabatur septem panes dotum istorum Donorum, conjunctos panibus aliis septem Beatitudinum, quibus connectuntur septem panes dotum beatarum. Porro Sacramenta sub eodem numero, nec non virtutes totidem contra rabidam famem septem vitiorum. Sed hæc ex alibi traditis notissima, non hîc docendo, sed cursim rememorando posuisse satis sit, ad amplificationem nostri convivii.

Contemplabatur Maria pauperes Ecclesiæ militantis, circà tale convivium diversimodè se habentes? Vox aliquorum est: *Parasti in conspectu meo mensam adversùs eos qui tribulant me.* Ps. XXII. 5. Et iterum: *Calix meus inebrians quam præclarus est!* O verè mirabilis contrà tribulantes armaturæ species, ut mensa sit ad tutamentum, quæ priùs literaliter afferre solet carnalibus nocumentum. O vehemens ebrietas, quæ mortem superat, & infernum, de qua Psalmista *Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ.* Ps. XXXV. 9.

Contemplabatur alios quasi mendicos, petere, quærere, pulsare, dicentes ex institutione Christi: Luc. XI. 3. *Panem nostrum quotidianum* (*& supersubstantialem* dicit Mattheus) *da nobis hodiè.* Jungebant sex petitiones istæ mediæ tres ultimas, quæ sunt de remotione triplicis mali, scilicet culpæ, pugnæ, & pœnæ. Nec non tres primas, quæ sunt de collatione boni sanctificationis, & regni, & beneplaciti divinæ voluntatis.

Contemplabatur plurimos per omnes generationes eam dicentes beatam quia *gratia plena*, quia Domino sociata, quia *benedicta in mulieribus*, Luc. I. 28. & præcipuè quia per eam collatus fuit fructus vitæ, fructus benedicti ventris sui Jesus Christus: Amen. Quare tota devotione offerebant sibi, *Ave, Maria*: quia complacebant in recordatione nominis sui; quia congratulabantur suæ felicitati, & suam famam optabant augeri. Concinebant denique post impletionem bonorum ab ea provenientium: *Magnificat anima mea Dominum.* Luc. I. 46.

Contemplabatur mens Mariæ magnificnns Dominum cum exultatione spiritus, quemadmodùm Dominum instituens Eucharistiæ Sacramentum, *Esurientes implevit bonis, & divites dimisit inanes.* Luc. I. 53. Et hoc sub triplici bono esurientium impletivo. Unum est bonum oblationis sacrificii. Alterum bonum communicationis convivii. Tertium refectionis viatici, vel edulii. Primum quoad Deum, secundum quoad proximum, tertium cujuslibet quoad seipsum.

B & quidem de duobus primis plurimæ sunt Mariæ contemplationes inductæ. Fuerunt nonnulli, qui non satis attendebant ad hoc primum duplex bonum Eucharistiæ, quod habet oblationem Deo, & communionem proximo. Considerabant duntaxat tertium bonum propter similitudinem ad panem, & vinum, quod datur in refectionem edulii, seu viatici. Consulebant idcircò severiùs, ne quis accederet ad hoc Sacramentum, nisi valde sanus, & mundus: movebat eos iste Medicorum aphorismus: *Ægra corpora quantò magis nutries, tantò plus lædes.* At verò perspicuum est, quòd Eucharistiæ Sacramentum, etiam ubi lædit accipientem, aut consecrantem, neque sibi prodest pro viatico refectionis; prodest tamen Ecclesiæ toti pro sacrificio oblationis, & Sacramento communionis. Væ tamen *homini, si universum mundum lucretur, anima verò sua detrimentum patiatur.* Matth. XVI. 26. Hæc pro præfatione. Veniamus ad Mariæ contemplationes circà tertium fructum.

C Præmittamus sub quadruplici metro totum Mariæ compendium pro dictis, & dicendis.

Hostia sacrificat, satiat, cibat.

Ecce tres fructus principales. Sequitur in speciali de cibo, sub numero contemplationum duodecim:

& cibus iste,
Restaurat, satiat, delectat, roborat, auget,
Obdormire facit, caro servit, mens dominatur.
Vim genitivam dat, transformat, inarrat, & unit.

Contemplabatur mens Mariæ Sacramentum Eucharistiæ tanquàm cibum refectionis sub specie panis & vini, ut signum signato responderet, ut similitudo curreret pedibus suis, dum dicitur: *Esurientes implevit bonis & divites dimisit inanes.* Luc. I. 53.

Contemplabatur in Eucharistiæ Sacramento Filium suum, qui factus est cibus hominum, qui semper est cibus Angelorum.

D Contemplabatur, quòd *esurientes*, qui sunt pauperes spiritu, *implevit bonis* per hunc cibum, dum fastidiosi divites dimittuntur inanes. *Esurientes* si quidem *implevit*. Primò, bono restaurationis. Secundò, bono satiationis. Tertiò, bono delectationis. Quartò, bono roborationis. Quintò, bono augmentationis. Sextò, bono obdormitionis. Septimò, bono subjectionis in carne. Octavò, bono dominationis in mente. Nonò, bono insuper generativæ virtutis. Decimò, bono transformationis. Undecimò, bono inarrationis. Duodecimò, bono unionis.

Su-

Sumamus compendium à vocabulis bonorum istorum cum suis contemplationibus in Maria jungendo prædictis.

PRIMUM BONUM,

Restaurat.

VITA spiritualis, sicut & corporalis, suo modo conservatur in calido, & humido debitè commensuratis. Loquimur autem hîc de vita secunda, quæ consistit in actione, provenitque à vita prima. vicem calidi tenet charitas, seu gratia, prout charitatem nominamus fervorem charitatis in agendo; vocem hujusmodi quasi passivam sibi vendicat affectio bona voluntatis. Sit hoc memorabile pro dicendis omnibus fundamentum: sicut enim non perditur vita essentialis animæ, sic nec restauratur. Porrò dicimus vitam animæ Christianæ, vitam amoris. *Amor tuus vita tua*, loquitur ad animam suam Hugo. Amorem intellige non cujuscunque, sed Dei; alioquin quilibet adversus amor nominatus libido, vel cupiditas, mors, non vita dicendus est. *Diliges Deum ex toto corde* jubet Deus, subjungit amoris hujus effectum, *& vives.* Luc. x. 27. 28. Crescente verò cupiditate, vel libidine, minuitur, aut obtunditur actus, & fervor charitatis, etsi habitus permaneat.

Quot autem modis, & quotiens istud contingat, plus experimentis docemur, quàm verbis. Notavit hæc mala sub quadruplici clade Amos Propheta, quasi per totidem animæ passiones quæ sunt spes, metus, mœror gaudium. In eruca, nominatur gaudium carnis virentia carpens. In locusta, notatur spes arrogantis. In brucho autem, iners, & totus exterioribus incumbens metus. In ærugine, mœror sæculi interiora consumens. Ex his quid superest, nisi vita languens, & ægra? Pollicetur alius Propheta vice Domini, quòd revertentibus ad ipsum restitueret Annos quos eruca, locusta, bruchus, & ærugo consumpserunt. Hæc est restauratio quam operatur Dominus per Eucharistiæ sacrum cibum, quia sanat has infirmitatum pestes, & replet in bonis esurientes.

Contemplabaris, ô Maria, restaurationem hujusmodi, sed aliter experiebaris quàm ceteri. Nihil quippe per vitium deperdebatur in te de vita gratiæ, qualiter in nobis. Attamen naturalis necessitas viæ non sinebat hanc vitam in suo fervore semper esse, qualiter tibi nunc est in Patria; sed nec eras in termino meriti. Tu idcircò justa justificabaris adhuc, & erat *semita* tua *sicut lux splendens*, *crescens usque ad perfectam* æternitatis *diem.* Prov. IV. 18. Restauratio tua erat, non tàm suppletio deperditi, quàm augmentatio jam habiti.

Sciebas Eucharistiæ susceptionem virtutem habere privilegiatam, quam dicimus vim operis operati. Addit hæc vis ad proprium meritum solius voluntatis, vel proprii operis; plus valet hîc, sicut & in Baptismo actualiter accipere, quàm solum voluntatis desiderium habere. Quocircà stultè agunt qui se reddunt inhabiles ad susceptionem; stultè qui sine causa rationabilis impedimenti se substrahunt. Prudenter verò qui sibi benè conscii frequenter accedunt. Porrò meretur Sacerdos dignè consecrans, sed ampliùs dignè communicans etiam non Sacerdos. Adde quod fingentes hostiam consecratam esse quæ non est, & ita præsentantes ad adorandum, vel communicandum, rei sunt criminis idololatriæ, quantùm in se est. Et quamvis ignorantia possit alios excusare, ne peccent adorando, propter conditionem subintellectam etsi non expressam, suscipientibus tamen non accrescit tantus fructus. Exemplum in aliis Sacramentis, maximè de Baptismo.

Denique non est cauta satis consecrantium sollicitudo, qui hostiam prius quàm sit consecrata sursùm levant, flectunt genua, post benedicunt, populo respiciente, nec attendente consecrationis horam vel momentum. Est autem Corpus Christi præsentialiter solum tunc in altari, primò, dùm verba Sacramentalia finita sunt in instanti ultimo, ita quòd primum non esse verborum, est primum esse Corporis Christi in Hostia, quæ verba non solùm sunt significativa, vel demonstrativa, sed operativa ex ordinatione institutionis Christi coassistentis efficaciter pro isto instanti primo non esse verborum. Et illud instans demonstratur ad intellectum dum dicitur: *Hoc est Corpus meum*, Matth. XXVI. 26. quia illud est primum instans existentiæ Corporis Christi, & non factio. Ideò non benè dicitur: Hoc fit Corpus meum. Conformiter de Sanguinis consecratione suo modo, cujus forma non dependet à prima. Cognovit ista tuus (ô Virgo beata) devotus, & sapientiæ magnus Discipulus Hugo, qui laborans in extremis, noluit uti hostia quam per intimum spiritus sensum deprehendit non esse consecratam. Post dum est allata consecrata, timens periculum vomitus, si sumeret, dixit magna Fide: *Filius redeat ad Patrem, & Spiritus ad Deum qui dedit illum.* Et ita piè credimus (quia statim obiit) esse completum.

SECUNDUM BONUM,

Satiat.

QUANTA sit, & quàm improba fames peccatorum, quos non implet, & occupat Charitatis cibus, & potus, recogitare stupor est; sentire grandis, & incomparabilis miseria, quia usque ad mortem. Crede non mihi, sed Sapienti: *Desideria*, inquit, *occidunt pigrum.* Prov. XXI. 25. Experientiam interroga: respondebit quemadmodùm aures pruriunt ad rumores, oculi furiunt ad respiciendum vanitates, & insanias falsas, glossa, scilicet quæ faciunt insanire. Itaque *nec satiatur oculus visu nec auris auditu.* Eccle. I. 8. Adde quòd os scurrilitate, & vaniloquiis, gustus saporibus, olfactus odoribus, tactus contrectationibus adimpleri videtur nec saturatur. Proindè summa malorum *Vanitas vanitatum, & omnia vanitas*: Eccle. I. 2. si non repleverit veritas, & charitas; erigitur & inanescit vanitas, sibi dives, vacua Deo. Suadet immò urget Superbia & dicit; vivas excellenter; Invidia susurrat, emineas singulariter; Ira vult hoc secundum impertubabiliter retinere; Acedia infatigabiliter; Avaritia indefectibiliter; Gula & Luxuria delectabiliter. Hypocrisis venerabiliter. Denique summatim collige, quod vanitatis fames, & concupiscentiæ est, ut sibi subserviat impunita nequitia. Hæc felicitas mundanorum; hæc verò quia vana sunt & inania, non satiant, sed acriori tales fame perurgent, lambunt umbram fructuum super spinas apparentem.

Inhiant umbræ crassi ossis instar canis, qui natans, dùm vanitatem umbræ captat, hiando perdit veram escam.

Quid non mortalia pectora cogis,
Auri sacra fames?

Exclamat quidam. Devorat alius carnes suas, alius scintillas ardentes haurit, alius in montibus attrahit ventos. Et cur hæc omnia? Nisi quia rabies famis est valida. At verò cibus noster dignè susceptus, quia vero bono replet, verè satiat, aut pro magna parte famen sedat. Alioquin timeat, qui non minùs, aut plùs quàm ante dimittitur inanis, ne judicium sibi manducet & bibat.

Contemplabaris satietatis hoc bonum, simul & experiebaris, ô Beata: propterea nusquam in te dominabatur vana gloria, quam replebat totam Eucharistia. Nec erat locus in te vanitati, nec duplicitati, nec falsi-

falsitati, quam funditùs occupabat veritas simplex, & solida. Quid enim quæreres in cœlo, aut quid velles super terram, præter unam hanc rem solam optimam, & æternam, dicens ex sententia: *Et pars mea Deus in æternum*. Pſ. LXXII. 26. Planè nimis avarus est, cui tanta pars non sufficit; immò miserrimus & pauperrimus, qui præter hanc aliam quærit. Sunt qui te Mariam de inani gloriatione vellent notare, quia cum exultatione spiritus protulisti: *Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes, quia fecit mihi magna qui potens est*. Luc. I. 47. 48. Faciunt de te secundùm se judicium, qui ad omnem gloriunculæ ventum agitantur ut arundo. Nesciunt quantò humilitatis pondere stabilita eras, non in te, sed in Deo salutari tuo, dum hæc Prophetica nunciatione proferres: *Beatam me dicent omnes generationes*.

TERTIUM BONUM,

Delectat.

SI delectatio est perceptio convenientis conjuncti, aut ex hujusmodi perceptione consurgit. Nihil verò convenientiùs, nihil intimiùs conjungitur animæ, quàm iste cibus in quo Christus sumitur. Delectat igitur in summo, si sensus interiores ipsius animæ, sive mentis, purgati sunt in summo. Figuratur idcircò per manna, de quo Sapiens testis, *Sap*. XVI. 7. quòd *omne delectamentum* in se habebat.

Senserunt aliqui perceptibiliter in sensibus carnis delectationem hujus panis. Sicut iste à Guillielmo Parisiensi memoratus in Rethorica sua: qui per olfactum cognoscebat locum quantumcunque aliàs incognitum, ubi repositus erat Dominus suus: ita enim loquebatur de Eucharistia. Hujus insuper cibi gustus ita sibi sapuit, ut non contentus comestione Sacramenti, vasculum ruminaverit ligneum contentivum ejus. Quid dicemus de passis extasim sæpè, vel post comestionem hujus Sacramenti, vel ad solum devotionis intuitum? Posset hujus delectationis fervidus ardor, totus incendens, totus liquefaciens, colligi per totum decursum Cantici Canticorum, sub alloquiis amorosis sponsæ ad sponsum. Videre est illic, ut æstuet affectibus, ut totum scintillet amorosum ipsius incendium, vulneratur, languet, stipatur, fulcitur, cadit, & spasmatur. Væ illis, quorum *anima nauseat super cibo isto levissimo*, Num. XXI. 5. suspirans *ad ollas carnium Ægypti, allia, porros, & pepones*. Ibid. 11. 5. Væ aliis nec calidis, nec frigidis, qui nauseam & vomitum sui provocant de ore Dei; qui suavitatem unguenti perdunt per muscas tepidorum desideriorum morientes; qui similes sunt ovibus male fotis, & ideò fœtidis; vel qui majori maledictione miscent fel in hoc cibo, & vinum dant myrrhatum Christo perversè sumendo.

Contemplabaris, & experiebaris hanc delectationem, etiam in mediis doloribus, ô Virgo beata: fiebat tibi in Eucharistia dilectus tuus sicut *fasciculus myrrha*, Cant. I. 12. suavis, & amarus. Sed in consideratione divinitatis totus formosus, & suavis, & *charissimus in deliciis*, & verè *totus desiderabilis* Cant. V. 16. in exultatione spiritus in Deo salutari. Sic novissimè legeris Ignatio scribens: *Non te moveat*, inquis, *persecutionis austeritas, sed exultet spiritus tuus in Deo salutari*.

QUARTUM BONUM,

Roborat.

EDUCAS *panem de terra*, quærit Psalmista cujus effectus subjungitur, *& panis cor hominis confirmet*. Pſ. CIII. 15. Jungitur, *vinum* lætificans cor, & oleum devotionis faciem exhilarans. Hæc sunt tria quibus Isaac sua benedictione suum filium Jacob stabilivit: *Frumento*, inquit, *& vino stabilivi eum*. Gen. XXVII. 37. Legitur in figura, quòd Mater futura Samuëlis Anna comedit, & bibit, *& vultus ejus non sunt ampliùs in diversa mutati*. I. Reg. I. 18. Timeant illi post cibum istum mutabiliores effecti, quales notat Apostolus Corinthiis loquens: *Ideò inter vos multi infirmi, & imbecilles, & dormiunt*, I. Cor XI. 30. hoc de somno mortis, vel corporis potest intelligi suæ mutabilitatis ad vitia.

A

Contemplabaris, & experiebaris corroborationis hujus virtutes. O Maria convalescebas, & in adversitatibus sæculi, quam nec ipsa mors Filii prostravit in terram. *Stabat*, inquit custos tuus virgineus Joannes, *stabat & juxta Crucem Jesu Mater ejus*. Joan. XIX. 25. Habet virtus suam antiperistasim, coadunatur in se ex circunstante non penetrante contrario, ac perindè fortificatur. Sedet Job percussus *ulcere pessimo*, Job. II. 7. sedet in sterquilinio, ubi velut in throno Regio concionatur, nec innocentiam deserit, nec veritatem, nec animi robur & virtutem amittit. Quamvis autem delectatio teneat operantem in operatione, nihilominùs tenet & contristatio quæ secundùm Deum est. Cur ita? Nimirùm quia delectat. Quæ ratio? Quia scit placere Deo. Undè hoc? Certe quia vel probat exercens ad virtutem, vel purgat, & liberat à reatu, vel erudit ad sapientiam.

B

QUINTUM BONUM,

Auget.

CONSEQUUNTUR ista se mutuò in anima nondum perfectæ charitatis, videlicet restauratiò, satiatio, delectatio, roboratio & augmentatio. Et rursùs sextum, quòd est obdormitio. Collige simul unico Psalmistæ verbo tres ultimos fructus suos. *Dedisti*, inquit, *lætitiam in corde meo, à fructu frumenti, vini & olei sui multiplicati sunt*. Pſ. IV. 7. 8. Ecce post delectationem augmentum, seu multiplicationem sequitur obdormitio. *In pace in idipsum, dormiam & requiescam*. ℣. 9.

C

Contemplabaris, & experiebaris hoc augmentum per Eucharistiam, ô Beata. Diximus suprà quoniam virtus Eucharistiæ sacramentaliter operatur in sui digna perceptione. Differt ex hoc maximè à Sacramentis antiquæ Legis, quoniam virtus inanis erat, si non ex devotionis suscipientium; aut si virtus erat in Circuncisione, erat longè minor. Transibimus intereà de augmento virtutum tuarum, ô Beatissima Beatissimarum. Tu facta es nobis exemplar longanimitatis efficacissimum, ut non ita desideremus peregrinari à corpore, quin incolatum Cedar per pacem, & æquanimitatem, toleramus, postulantes, & sperantes gratiæ, simul & gloriæ, nos ampliorem cumulum recepturos.

Confundantur, & erubescant nequam spiritus, qui pastos hoc cibo, dum prosternere quærunt, elevant; dum expugnant, coronas fabricant; dum se extollunt *super omne, quod dicitur Deus*; 2. Thess. II. 4. vident invidi stercorosum hominem, quem *suscitat Dominus egenum de pulvere, & de stercore* erigit *pauperem ut sedeat cum Principibus*, undè excommunicati sunt, *& solium gloriæ teneat*, I. Reg. II. 8. quod appetentes ceciderunt ut fulgur in abyssum.

D

SEXTUM BONUM,

Obdormire facit.

FELIX verò somnus, suavis, & jocundus. Hic aufert, & ligat sensus exteriores, ut vigeat interior.

rior. Habet hic somnus extranea valdè, sed salutifera somnia, suo modo peragit sæpè vigilantium opera. Somnia hæc si quæris, sunt divina spectacula, ad quæ noster spiritus dormiens rapitur, & elevatur. Pulchra valdè sunt, & jocunda, & quæ in fastidium ducant omnem gloriam mundi cum ista quæ dicebat: *Regnum mundi, & omnem ornatum ejus contempsi.*

Contemplabaris, & experiebaris frequenter hæc somnia, ô Serenissima feminarum. Legimus de virginali sponso tuo Joseph, quòd pluries corporaliter dormiens acceperit divinas revelationes. Tu corporaliter vigilans, sed per contemplationis extasim dormiens, mirabiliores respexisti. Signum tuæ dormitionis post conceptionem Filii notat Lucas dicens: A Cap. I. 39. *Exurgens autem Maria in diebus illis abiit in montana cum festinatione.* Undè, precor, exurgens fuisti, si non à somno quodam, non tàm sensuali, quàm, spirituali, & hoc in contemplatione, quatenùs sedula fieres ministratrix in actione? Otiosorum enim est sedere, vel dormire; activorum exurgere, & progredi.

Væ nunquàm soporatis in hoc somno requiei spiritualis. Torquet eos insania vigiliarum hujus sæculi, sequuntur phantasias, & phreneses capitis sui; furiunt, movent lites, nequeunt catenis Præceptorum teneri, lacerant occurrentes, discerpunt se, reversant nescientes quid dicant, neque de his quibus affirmant; accipiunt umbras & falsa simulachra pro veris rebus, quæ solæ sunt æternæ: eorum verò similitudines sunt flexibiles, & incertæ. At ècontra dormientes mundo, & vigilantes Deo, vident vera, sed B ab insanis istis irridentur ut insani. Ratio, quia non capiunt ea quæ vera sunt; sed umbratilia vident sub imagine vanitatis, quæ par est levibus ventis, volucrique similia somno. Hinc implacabilis rixa contra spiritales per mundanos; hinc subsannationes, & pugnæ. Volunt nempe spiritales ad sanitatem deducere phreneticos istos: at sibimet sapientes, sibi divites, suis in malis ridentes, & cantantes refugiunt, odiunt, & persequuntur. *Dixit enim insipiens in corde suo, non est Deus.* Ps. XIII. I. Dixit & sapienti quotidiè, *ubi est Deus tuus.* Sapiens, & fidelis ostendit sacratam Hostiam, & dicit. *Hic est Deus meus.* Protinùs extollunt risum, subsannant, & blasphemant: C *Durus est hic sermo, & quis potest eum audire?* Joan. VI. 61.

Contemplabaris, ô Virgo, tales benigna, compatiebaris, & orabas, & mentem optabas eis meliorem dari.

SEPTIMUM BONUM,

Caro servit.

DEBILITATUR itaque fomes carnis concupiscens, & tyrannizans adversùs spiritum, dùm ritè sumitur iste cibus vitalis: gustato quippe spiritu, desipit caro.

Contemplabaris experta non noviter bonum istud, ô Maria: quippè fomitem omnem carnis extinxerat Verbum in te caro factum. Utrùm verò passionabiliter aliquando movebaris, tractavimus quodam dramate Cantici tui. Sed videre me videor subsannantes insanos Legem, & Eucharistiam Dei nostri. D Ecce, inquiunt, promittis per Eucharistam carnem sub servitute redigi, quæ plerumque sævit acriùs, impugnat acerbiùs. Exemplum de Apostolo vestro sumite, qui dicebat: *Castigo corpus meum, & in servitutem redigo*, I. Cor. IX. 27. nihilominùs sub pondere ejus pressus gemebat: *Non quod volo facio.* Rom. VII. 19. Et rursùs: *Velle mihi adjacet, posse autem bonum, non invenio.* ℣. 18. Hinc exclamabat: *Infelix ego homo, quis liberabit me de corpore mortis hujus?* ℣. 24. Accipiat verò quisquis opposuerit talia, dictum quod continuò subjunxerit, quasi talibus, sibique respondens: *Gratia Dei*, supple, liberavit me, *per Jesum Christum.* ℣. 25. Et ubi gratia, si non in Eucharistia confertur dispositis? Dudùm in re simili multas assignavimus rationes ferè viginti, cur non semper conceditur sentimentum spiritus extinguens formitem carnis actualem. Tres sunt principales, humiliatio, patientia, seu probatio, & coronatio. Procedimus nunc aliâ viâ, transeuntes ad octavum Eucharistiæ bonum.

OCTAVUM BONUM,

Mens dominatur,

SI mens in Sacramento Eucharistiæ subjicit se fideliter Deo, subjectam habebit profectò carnem. Dixit Dominus ad Caïn: *Sub te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius.* Gen. IV. 7. Intellexerunt hoc aliqui dictum de appetitu voluntario, & libero. Sed illi, secundùm Aristotelem, ratio dominatur regulariter: quia potest contradicere, nec obedire, tanquam libera contradictione in seipsa. Dominatur autem ratio cum voluntate appetitui sensitivo serviliter, & despoticè, quia potest, & debet rebellantem coërcere, At si non potest, & vult, liberatur à culpa, si mens sit in gratia sub Lege Christianæ libertatis.

Contemplabaris hæc dum viveres, Virgo beata. Colligebas ex hac radice causam assertionis Filii tui: *Jugum enim meum suave est, & onus meum leve.* Matth. II. 30. Detur aliquis, quantumlibet oneratus pondere carnis, tollat suprà se jugum Christi, vel in Baptismo, vel in Eucharistiæ Sacramento, vel in Pœnitentiæ lavacro, confestim efficietur dignus civis vitæ æternæ. Tradebant Philosophi felicitatem aliquam nos posse consequi. Sed, ô bone Deus, per quanta temporum dispendia, per quot exercitia virtutum moralium, per quàm raram, & arctam prudentiæ semitam, & directionem paucissimis datam; Christus noster uno momento viam ad beatitudinem, non qualemcunque, sed æternam aperuit. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit.* Marc. XVI. 16. Et rursùs pro re nostra. *Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum.* Joan. VI. 52.

Denique Legem dedit, quam observat. Si *septies*, immò *septuagies septies* peccaverit homo & dixerit, *pœnitet me*, jubet, ut dimittatur ei. *Matt.* XVIII. 22. Non est minùs misericors, ut non dimittat sibi dicenti, *pœnitet me.* Plenæ sunt exemplis Scripturæ suæ, de publicanis, de peccatoribus, de adultera, de latrone, de Petro. Quis verò nesciat, quin mens Eucharistiæ Sacramento se ritè subjiciens dicat ex animo, *pœnitet me?* Quo dicto vincit carnem, ut non sibi rebellis sit ad perditionem, si non sponte se dederit rursùs mancipium sibi, serva vilis effecta per indignam libidinem, aut furorem.

Ast fortè dicet aliquis: dominationem mentis suprà carnem esse fragilem, servitutique proclivem. Fatemur, quoniam & *thesaurum nostrum habemus in vasis fictilibus*, 2. Cor. IV. 7. ne quis glorietur, sed assit robur Fidei, *quæ per dilectionem operatur.* Gal. V. 6. Accedat Fides; hujusmodi, mens utique domina fiet invincibilis: poterit quidem à corpore, violenta morte, tolli, sed non vincetur, immò victrix coronabitur. Nolo per exempla singula morari. Turba Martyrum omnium de omni ætate, & sexu profert testimonium omni exceptione, vel calumnia majus, quorum plurimi sub eodem penè momento, de reprobis per omnem vitam servis suæ carnis, fecit Fides Christi dare carnem suam ad mortem. Romanus, Genesius, Josias, Latro bonus, & mille alii; tàm subitò mens eorum dominata est carni, tàm feliciter, & fortiter ex ejus subjectione sunt in æternum triumphatores effecti.

NONUM BONUM,

Vim genitivam dat.

CIBUS habet hoc proprium, dùm nutrit comedentem, ut tempore suo faciat habilem ad generationem. Semen enim, superfluum est alimenti, non A in quali, sed in quanto provenit indè stimulus, & tempus amantium.

Planè *quando venit plenitudo temporis*, Galat. IV. 4. Deus dedit cibum Eucharistiæ, fecit per ipsum mentem esse verbigenam, sterilitate depulsa. Cibus iste, juxtà prædicta,

Restaurat, satiat, delectat, roborat, auget,
Obdormire facit.

Quid consequentius, quàm ut vim genitivam det. *Immisit Dominus soporem in Adam*, Gen. II. 21. ex ejus costa, vice seminis, statuit eam in mulierem. Mysterium est Christi dormientis in Cruce, & Ecclesiæ sponsæ. Hunc Christum inebriatum vino charitatis & nudatum, senior Judaïcus Filius irrisit, & maledictus est. B

Contemplabaris, ô Maria, quoniam si mens exemplo tuo sit Domina, fit apta ad generationem Verbi. Tua enim interpretatio Dominam sonat. Et certè ita decebat, ut ad Dominam mitteretur Angelus partu consecrandam divino, parituram quoque Dominum dominantium; hoc quoad literam de carnali generatione Verbi, non secùs de generatione mentali.

Contemplabaris omnia quæ de spirituali desponsatione Dei & animæ notata sunt in Scripturis, præsertim in Canticis Canticorum. Intelligebas omnia quemadmodùm vergunt in hanc sententiam. Ecce per analogiam virginalis aliqua mens nutrita cibo vitali, manet in se, tanquam in civitate, id est, civium unitate, qui sunt cogitationes, & affectiones ordinatæ. Civitas hæc est Galileæ per transmigrationem æternam, per volubilitatem obedientiæ, per rotam interminabilem circà beatissimam Trinitatem. Huic civitati nomen Nazareth ob floridam conversationem. Mittitur *Angelus à Deo* fortis, scilicet instinctus divinus, C ad mentem hanc, virginem desponsatam, sed non in concupiscentia junctam viro, qui est spiritus suus intellectualis, sonans in augmentum. Ideò *nomen* ejus *Joseph de domo David*, Regis utique cœlestis manu fortis. *Et nomen Virginis Maria*, quæ Domina salutatur, ut *gratia plena*, turbatur ut verecunda, cogitat ut prudens, *qualis* est *ista salutatio*. Confortatur, edocetur, assecuratur per instinctum, quoniam *Spiritus sanctus superveniet in* se purificans eam ab omni concretione materiali, *& virtus Altissimi*, Verbum Patris, *obumbrabit* sibi per secretum sui luminis illapsum. *Ideoque & quod nascetur ex illa sanctum, vocabitur Filius Dei.* Credit, optat, consentit, & concipit, efficitur Verbigena, mox ut obediendo dixerit: *Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundùm verbum tuum.* Luc. I. 26. & seq.

Contemplabaris experiens quotidiè mentem tuam, ô Maria, Filium Dei parturire per amorosorum exer- D citia donorum, donec in Bethleem, domo panis cœlestis, nasceretur hic jam non puer, sed vir perfectus, & collocaretur non in præsepio, sed in Throno Patris summi, & astares à dexteris ejus Regina: quæ omnia ecce completa sunt in te. Ideò *beata quæ credidisti*. ℣. 45. Ideò per hanc beatitudinem obsecramus mentes nostras tuis precibus divino germine repleat Eucharistiæ sacer cibus.

DECIMUM BONUM,

Transformat.

NULLUS invenitur illapsus intimior in corporalibus, quàm ut cibus convertatur, & transformetur in cibatum. Manet jam non in se, sed in comedente; vivit ejus vitâ, non suâ. Scimus, quòd ex voce Domini dixerit Augustinus: *Cibus sum grandium. Cresce, & manducabis me. Nec tu me mutabis in te, sicut cibum carnis tuæ, sed tu mutaberis in me.* Notavit hanc intimitatem Christus, qui olim sub nomine sapientiæ posuisse se dixerat *mensam*, & miscuisse *vinum*. Nouissimè cùm cenaret cum Apostolis: *Ecce*, inquit, *dispono vobis regnum, ut edatis, & bibatis super mensam meam.* Luc. XXII. 29. 30. Poterat infirmos, aut carnales movere ut crederent quòd regnum Dei sit esca, & potus, nisi verba sapientiæ prorsùs nos à tali suspicione redderent alienos, & Apostolus expressisset, immò & Christus affirmasset, quòd erunt in gloria sicut *Angeli Dei*, qui nec nubent, nec nubentur; profectò nec ideò comedent, aut bibent cibum carnis. Quid autem sit iste panis, & iste cibus regni cœlorum, dedit Christus intelligi dum ait: *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo.* Joan. VI. 57. Est igitur, hunc cibum manducare, in eo manere.

Contemplabaris, ô sapientissima feminarum, quoniam in Eucharistiæ Sacramento fit transformatio panis in essentia sua, remanentibus accidentibus. At verò dùm mens in Deum transformatur, remanet quidem essentia mentis, sed accidentia nova succedunt, non phantastica, non materialia, sed Deiformia, divina claritate radiante. *Transformamur* (inquit Apostolus 2. Cor. III. 18. *de claritate in claritatem*, de claritate communis notitiæ rationalis acquisitæ, in claritatem Fidei Deiformis infusæ, de claritate hac Fidei, in claritatem intelligentiæ, & de hac demùm, in claritatem saporosæ, & sapientialis experientiæ.

Experiebaris transformationem istam in sumptione sacri cibi; propterea sicut de voluptuosis brutalibus concludit Philosophia apud Boëtium, quòd *deformantur in belluas*; ita de sapientibus elicit, quòd in Deum transformantur. Denique sicut primi sunt belluæ, vel pecora, in effigie corporis humani; ita de secundis rectè dicimus, quòd sunt dii sub humana specie transformati; felix hujus transformationis cognitio, sed experimentum, & sentimentum longè beatius.

UNDECIMUM BONUM,

Inarrhat.

DEDERAT olim Dominus animæ rationali pignora suæ dilectionis, pulchras arrhas suæ desponsationis cœlum, & terram, ad ejus obsequium, simul & solatium. Contempserant has arrhas plurimi etiam Philosophorum, atque eis omnia viluerant. Dedit ad extremum seipsum pariter in arrham, & pretium, dùm in hoc sacro convivio juxtà Canticum Ecclesiæ, *futuræ gloriæ pignus datur.*

Contemplabaris, ô dilectissima mulierum, sedula mente cum gratiarum actione pignus, & arrham desponsationis tuæ, non in uno tantùm, sed in qualibet creaturarum refulgere. Dicebas ad intuitum cujuslibet: arrham hanc dilectionis suæ contulit mihi Dominus sponsus meus; dedit omnia mihi, & non minùs mihi, quia cum multis, immò tantò jocundiùs, quantò nulla sine socio jocunda possessio; dedit omnia mihi quatenùs ipsum cum omnibus & super omnia cognoscam, colam, dili-

diligam, laudem, & adorem. Dedit cœlum, & terram: quid enim horum indigebat? Dedit & omnia quæ in his sunt in consolationem vel famulatum: ecce pignus amoris. Addidit manus in reparatione, quia propter nimiam Charitatem suam exinanivit majestatem suam, ut acciperet causâ mei pro me servilem formam, frater effectus, & filius, ex Deo, Rege, Domino, & Patre. Crevit itaque arra benevolentiæ simplicis, in dilectionem gratuitæ electionis, undè dilectio nomen habet. Proindè prolapsa est dilectio in amicitiam (quæ addit ad dilectionem signa mutua cum communicatione secretorum) quando cum hominibus conversatus est. *Jam*, inquit, *non dicam vos servos, sed amicos.* Joan. xv. 15. Amicitia proindè prolapsa est in zelum propter singularitatem amicitiæ, quæ non compatitur societatem in amore, qualis est sponsi ad sponsam; & è contrà, dum, & si societas rumpit fœdera pactionis. Zelotypiam hanc consequitur inamoratio, qualem suo modo experimur in stultè philocaptis. Hanc senserat quæ languens dicebat: *Vulnerata charitate ego sum.* Postremò nil superest, nisi plena, & secura possessio. Hæc nominatur propriè in bonum Charitas, idest chara unitas, de qua sequens est ultimum Eucharistiæ bonum.

DUODECIMUM BONUM,

Unit.

HIc finis, hoc complementum omnium quæ dicta sunt, aut dici possunt, super cibi istius laudibus, fructibus, & effectu. Totus ob hoc mundus creatus est, exterior, & interior. Ad quid inquies? Certè ad unitatem, ut omnia sint in unum consummata; hoc est illud verbum, de quo Christus: *Porrò unum est necessarium.* Luc. x. 42. Et divinus Dionysius, *Omnia uno participant.* Demùm & ipse Theologiam suam mysticam in unione suprà mentem constituit. Unionem hanc præposuit sponsa pro fine dilectionis sub osculi nomine, *Osculetur me osculo oris sui.* Cant I. I. Consonat Apostolus: *Unus panis, & unum corpus multi sumus omnes, qui de uno pane & de uno calice participamus.* I Cor. x. 17.

Contemplabaris, ô Beatissima Beatarum, unionem istam sub velaminibus, & symbolis multipliciter insinuatam, qualis erit in patria una domus Patris, *& mansiones multæ*, Joan. xiv. 2. *& unum ovile, & unus Pastor*, Ibid. x. 16. unus denarius diurnus, una corona, unum bravium, unus lectulus, unus sinus, unum cubiculum, unus nidulus, unus panis, unum corpus, & unus spiritus, unum gaudium, penetrabas contemplans omnes has similitudines. Sed nescio, si difficilius, & profundius sit ad intelligendum verbum Christi, qui dum transiturus ad Patrem oraret pro electis, *ut sint unum*, inquit, *consummati in unum.* Joan. xvii. 23. Et rursùs: *Ut sint unum, sicut & nos unum sumus.* ℣. 22. Major itaque, vel singularior unitas nulla est, quàm beatæ Trinitatis. Magna igitur, & singularis est unitas omnium electorum inter se, & cum Deo. Magna, & admirabilis est unio Humanitatis Christi in unitate personæ Verbi. Sed si per intellectum secludatur unio beatifica, hæc secunda erit inquam eligibilior primâ.

Da sapientissima Beatorum omnium, da posse me quicquam in re tanta scribere quod sentit, aut sentire desiderat hebes mens mea, da te illustrante, & Deo propitio, aliquid balbutire. Assumitur in primis manuductio imaginationis, non ut duret, sed ut transeat. Imaginetur circulus more Mathematico, ex cujus centro medio indivisibili penitus, & unico, protendantur lineæ rectæ usque ad quodlibet punctum circumferentiæ. Transcendat ratio, vel mens imaginationem, & addat quòd centrum habeat vim cognitivam, qualem habet Angelus; habeat similiter quælibet linea recta à centro egrediens ad circumferentiam, vim hujusmodi cognitivam. Constat ex hac hypothesi, quòd quælibet linea per cognitionem, non solùm per terminationem, attinget totum punctum: neque enim potest dici, quòd partem unam una, alteram altera solùm apprehendat, cùm pars ejus non sit. Centrum similiter intelliget singulas lineas à se protensas ad circumferentiam; maximè si ponatur quòd iste sit ambitus activitatis suæ, & cognitionis.

Ascendat adhuc sublimiùs mens nostra, & ponat quòd illud centrum sphæræ intellectualis non accipit cognitionem linearum à se progredientium per receptionem cujuscunque motionis objectalis ab extrà, sed in se sit ex se sufficiens omnium cognitio. Ecce quòd hucusque nihil posuimus à magnis, & elatis Philosophis alienum; si dixerimus, Deum esse centrum tale, talisve naturæ. Accedat modò Fides, aut intelligentia per Fidem purgata, illustrata, roborata, elevet mentem suprà Philosophiam sequentium solam experientiam effectuum, ad investigationem causæ primæ. Doceat Fides quemadmodùm Deus quasi centrum jam positum non educit ex se lineas, aut circumferentiam ex se causat extrà per effectus, nisi purè liberè, contingenter, quià planè bonorum creaturæ suæ non eget, sufficientissimus per se sibi. Porrò sicut non efficit aliquid extrà se nisi purè contingenter, ita nec objicit se per modum formæ intelligibilis cuicunque intellectui creato, nisi purè liberè, contingenter sub quacunque ratione. Sit ista ratio absoluta entis, sit denominativa ratio unius per indivisionem sui, sit denominativa ratio veri per comparationem ad intellectum, sit denominativa ratio boni per comparationem ad appetitum, maximè ad appetitum rationalem, vel intellectivum, seu mentalem, quia propriè solus talis est primi boni capax & ejus particeps esse potest, sicut & intellectus primi veri. Consequenter adjuvet imbecillitatem nostræ mentis illustratio tua, Virgo sapientissima quatenùs istam quam quærimus unionem attingamus. Et si non hìc per experientiam facialem, saltem per intelligentiam discretivam, & perceptionem directivam.

Concessum invenio, & deductum à magnis mundi Philosophis, maxime Platonicis, quòd per virtutes purgati animi potest intellectus separatus à corpore uniri formari, sustentari in Deo primo, & unico omnium centro. Concessit hoc adversarius noster procacissimus Averrois. Erraverunt tamen isti, & defecerunt scrutantes scrutinio, quia viam, & ostium, scalam, & vehiculum perveniendi non habuerunt, aut rejecerunt Dominum nostrum Jesum Christum. Rursùs quia *Deum non sicut Deum glorificaverunt* Rom. I. 21. benè vivendo, & humiliter gratias agendò, pièque colendo, erat eorum intelligentia discretiva, non satis quidem clarè de Deo super hoc, & nunc, qualem habent dæmones, sed sine humilitate, & pietate, & devotione: & charitate: In elatione oculorum, in exaltatione cordis, in suis non Dei viribus spem habentes. Venit Christus tuus, & noster, ô Benedicta, se viam, & exemplar oppositæ humilitatis exhibuit *factus obediens* Deo *usque ad mortem mortem aut crucis*, Philipp. II. 8. quia nihil abjectius poterat cogitari. Cur sic? ut elevatus à terra, id est, ob omnibus quæ terreni homines quærere possunt, traheret ad se omnia, tàm exemplo tali, quàm auxilio invisibili. Postremò quia transiturus erat ad Patrem etiam corporaliter, videntibus Discipulis, quibuscum eras humillima creaturarum reliquit hoc pignus dilectionis, hanc arram Eucharistiæ, quæ nos consummat in unum. Nam quid dici potest unitius, quàm *qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo.* Joan. vi. 57. De inesse, & mansione superadmirabilis prorsùs ista sententia: *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanqui-*

guinem, in me manet, & ego in eo, Joan vi. 57. nec minùs admiranda, simul & amplexanda quæ sequitur: *Sicut me misit vivens Pater, & ego vivo propter Patrem; & qui manducat me, & ipse vivet propter me.* ℣. 58. Denique subditur: *Qui manducat hunc panem vivet in æternum.* ℣. 59. Et quoniam alio tempore, & loco Christus ait: *In domo Patris mei mansiones multæ sunt.* Joan. xiv. 2. Et iterùm de diligenti se: *Et Pater meus*, inquit, *diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus.* ℣. 23.

Subdamus aliqua de hujusmodi mansione, per quam noster *Emanuel (quod interpretatum est nobiscum Deus)* Matth. i. 23. manet in manducante, & manducans in eo. Mansio in alio, præsupponit *esse in*. Sunt autem secundùm Grammaticos sedecim modi *essendi in*, quos Philosophus restringit ad octo, addunt aliqui nonum. Sed sub compendio dicamus quòd esse in alio maximè per mansionem, dicit duo. Dicit enim distinctionem aliquam, quia nihil unum penitùs sine quavis distinctione reali, vel ratione substantiali, vel accidentali, absoluta, vel relativa, dicitur esse in aliquo, licèt benè concedamus, aliquid esse idem sibiipsi, resolvendo locutionem ad hanc negativam, *quòd idem non differt à seipso*.

Alterum quòd importat mansio, dicit quamdam unionem, seu convenientiam duorum in aliquo quasi tertio, sive illud tertium sit substantia, sive sit res aliqua relativa, sive sit accidens absolutum, sive relativum. Sublata enim per intellectum omni convenientia ad invicem, non remaneret modus, cur una res diceretur esse in altera. Fiet hoc perspicuum, quisquis modos *essendi in*, discutere voluerit. Sed veniamus ad compendium super proposita mansione.

Mansio mutua manducantis cum manducato in Eucharistiæ Sacramento, manifestam habet manducantis, & manducati distinctionem, & diversitatem. Superest idcircò solùm investigare, quid est illud in quo uniuntur. Et primò dici nequit quòd uniantur in eadem essentia, sicut tres personæ distinctæ sunt ejusdem penitùs essentiæ. Undè consurgit, quòd Pater est in Filio, & Filius in Patre, & Spiritu sancto per incircuminceſſionem, quâ nulla potest esse major Sic enim Evangelium sancti Joannis incipit: *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum.* Sed neque est ista unio in identitate relativa personæ, quemadmodùm in Christo tres naturæ uniuntur. Porrò non est unio, quæ est per participationem carnis ejusdem, quomodò tu beata Virgo cum Filio tuo communionem sortita es, ut diceretur singulariter, *Dominus tecum*, Luc. i. 28. & quòd Filio tuo singulare præparasti hospitium.

Mansio quam inquirimus, non tantummodò generalis in existentia, quâ Deus dicitur esse in rebus per potentiam, præsentiam, & essentiam, secundùm triplex genus causæ: efficientis, quâ dicitur esse in rebus appropriatè ad potentiam; formalis ad præsentiam; & finalis, ad essentiam. Quoniam hoc modo est in re qualibet, usque ad insensibilia, & dæmones. Immò etsi per impossibile res non dependerent à Deo in aliquo genere causæ; tamen propter immensitatem suam diceretur Deus adhuc esse in rebus; quia videlicet res non essent sine Deo ipsas penetrante, neque Deus sine eis.

Sed neque mansio quam quærimus, fundatur sufficienter in conjunctione donorum non gratificantium, qualia numeravit Apostolus de divisione gratiarum loquens, quæ licet sint à Spiritusancto, possunt nihilominùs esse sine ipso, supplent Doctores, gratificante, vel acceptante; quia constat istas gratias esse non posse, ipso non operante, secundùm triplex genus causæ; immò si scrutamur acutiùs, nulla res potest dici esse in Deo, & è converso, nisi secundùm aliquam habitudinem causæ, vel productionis, vel communicationis, accipiendo amplè nomen causæ ad creationem, & conservationem: & sicut Richardus extendit in divinis ad productionem personarum; sed non admittitur à modernis. Sic enim Pater est in Filio, quia communicat essentiam quam habet primitùs, & fontaliter, producendo Filium, & non quòd sit perfectior Filio, vel Filius imperfectior; sed hæc est productio ex proprietate primi principii, sicut est ex proprietate Filii, quòd recipiat à Patre totum quod est Patris, seclusa primitate producendi naturali modo Filium alterum: communicat nihilominùs primitatem

A respectu spirationis Spiritus sancti modo liberali. Sanctus verò Spiritus non potest ultrà habere primitatem, nisi respectu productionis creaturarum, & unum principium cum Patre, & Filio.

Mansionis convenientia quam inquirimus, consistit in habitu, vel actu, vel utroque gratiæ gratum facientis; vel consummatæ sicut in patria; vel inchoatæ, sicut in via: consonant Doctores. Sequitur ex præmissis per indirectum. Stemus igitur in hac veritate, & videbimus, quomodò *sunt in domo Patris multæ mansiones*, Joan. xiv. 2. & tamen unica est. Multæ quidem propter multitudinem singularium gratiarum formalium differentium in perfectione, *sicut stella differt à stella*, secundùm Apostolum I. *Cor.* xv. 41. in hoc proposito.

Est autem unica gratia gratificans objectaliter, clariùs, & obscuriùs, non in actu suo intrinseco, qui certè unicus est, & immensus, & idem; sed in effectu ex-

B trinseco. Sic salvatur illud de Prosa, quòd

Una vox est lætantium,
Et unus ardor cordium.

Trahit ad idem illud *In voce exultationis, & salutis sonus epulantis.* Psalm. xli. 5. Non dicit, in vocibus, & sonis, nec dicit, in una voce, & sono. Traheret nos (si sequi vellemus) ad amplissimam istam de canticis materiam, & harmoniam, quemadmodùm unica est symphonia in universo, tanquam in organo magno, quoniam unica vox est, & unus sonus, vel unisonus concentus. Undè & harmonia, & concentus, & symphonia, & unisonum, vel monochordum, sua interpretatione dicuntur ab unitate. Et hoc quidem gratissimè, & appropriatissimè ad versum Psalmistæ nunc inductum. Consonat ad manducationem, vel epulationem Eucharistiæ, qui respicit insuper symphoniam illam, & chorum, dùm occiso vitulo saginato pro reditu filii, dicebat Pater Evangelicus duro, & dissono fratri: *Epulari, & gaudere oportebat.* Luc. xv. 32. Sed alibi copiosissimè materia hæc (utinam salu-

C briter) à nobis tractata est in utraque lingua.

Mansionis hujus convenientia licèt sit unica in radice gratiæ gratum facientis, sortitur nihilominùs nominationes plurimas sine numero per Scripturas sacras. Et hoc expediens est scire, simul & notare, propter amplificationem sanctarum meditationum, & affectionum devotarum consequendam, quamvis hoc nequeat ad plenum fieri, nisi fuerit homo spiritualis effectus, & quasi totus Deiformis, aut deiformatus, aut deificatus, secundùm varios gradus gratiæ in via, & consummationis in patria. Dicitur (exempli gratia) mansio Dei in homine, & hominis in Deo, ut hîc. Dicitur vivificatio, & habitatio vitæ æternæ, saltem in radice, ut hîc, vivet in æternum, quia suam gratiam habet. Dicit autem Apostolus Rom. vi. 23. quod *gratia Dei* est *vita æterna*. Dicitur *& osculum oris sponsi*, quod petit sponsa. Dicitur *lac*, & *vinum*, & *unguenta*, & *oleum effusum*, & *tractus*, & *pulsus* ad sponsum. Dicitur *introductio in cellaria*, *conjunctio dilecti inter ubera sponsæ*, tanquam *fasci-*

D *culus myrrhæ*. Dicitur *suus decor*, *sua quies in lectulo florido*. Hoc est *donum perfectum desursum descendens*, Jacobi. i. 17. non ascendens de deorsùm. Hæc est sapientia divinitùs inspirata cum suis laudibus universis. Hoc divinum silentium, hoc *sibilus auræ tenuis*, hoc susurrium verbi absconditi, hoc *vox quasi auræ lenis*, immò & *tonitrui magni*, & ut ad unum colligamus innumera, quicquid sonat mansionem vel habitationem, vel inhæsionem, vel unitatem unius

unius corporis, & unius spiritus, animæ cum Deo, sponsæ cum sponso, unicæ cum unico, sub gratiæ gratificantis nomine, & radice, principio, forma & fine, unico vocabulo datur intelligi, quod est manere in Christo per mutuum gratiæ complexum.

Invenies autem semper in hac mansione, quomodolibet nominetur, habitudinem causæ ad causatum, & è contrà. Sic materia de qua minùs videtur, dicitur esse in forma, nedum quià recipit influxum formalem ab ea, sed quià communicat sibi potentialitatem subjectivam, ut substet in ea sicut in materia, quàmvis dicitur solùm patiens; nihilominùs appetitiva simul est, ut accipiat formam, ut perficiatur ab ea. Sic locatum appetit locum ut conservetur, & locus locatum, ut conservet ipsum. Similiter Deus, qui bonorum nostrorum non eget, vult gratuita pietate communicare se creaturæ suæ, præsertim rationali, quæ communicatio dicitur inhabitatio, secundùm triplex genus causæ, extendendo ad creationem, & conservationem, & objectalem motionem, vel immutationem vocabulorum causæ.

Plurimùm est ista consideratio pro cognitione quidditatis ipsius mansionis rerum in Deo, juxtà illud Philosophicum, quod Paulus Theologicum fecit: *In ipsa vivimus, movemur & sumus.* Act. XVII. 28. Fas porrò convertibile dicere est: Deus in rebus suis est per potentiam, præsentiam, & essentiam, modo dicto. Sed in aliquibus ultrà simplex esse confert benè esse, maximè per gratiam, & gloriam. Et hæc inhabitatio respicit influentiam divinam, quæ superadditur ad naturam, & essentiam.

Mansionis hujus convenientiam gratuitam profectò felix qui possederit habitualiter, felicior qui actualiter cum habitu; sed felicissimus, qui *revelata facie* transformatus fuerit *in eandem imaginem de claritate in claritatem tanquam à Domini spiritu* 1. Cor. III. 18. actus, ductus & tractus, ita quòd sentiat per *illuminatos cordis oculos* (sicut imprecatur Apostolus: Eph. I. 18. *supereminentem scientiæ charitatem Christi*, Eph. III. 19. hoc est, gratiam hanc conjungentem, & charam unitatem ad simplificam Deitatem.

Multi quidem sunt qui habent in habitu, sicut pueri noviter baptizati. Multi qui in actu possident, & exercent dum merentur. Sed paucissimorum est sentire distinctè, & apertè nexum istum, mansionem istam, vocem istam, propter occursationes curarum in memoria, phantasiarum in intelligentia, & concupiscentiarum (quamvis minimè criminalium) in volitiva, vel affectiva. Sentiunt hanc gratiam inhabitationis Christi, & Spiritus sancti, qui cum Apostolo mente excedunt *Deo*, prætereà sentiunt operationem intrà se verbi Dei; de quo dicit idem Apostolus, quòd *vivus est sermo Dei*; Hebr. IV. 12. quià loqui potest cum quolibet *& efficax, & penetrabilior omni gladio ancipite*, quem gladium venit Christus mittere in terram ut pertranseat *usque ad divisionem animæ, & spiritus, &* feratur spiritus sursùm, & anima maneat deorsùm, quod fieri nequit, nisi maxima pax fuerit, & silentium, tam sursùm, quàm deorsùm; nisi prætereà fuerit divisio compagum, & medullarum, & cognitionum, & affectionum naturalium sese complectentium. Fiat etiam discretio cogitationum, & intentionum simplicium, naturaliter acquisitarum, vel acquisibilium, & remaneat in sentimento, & experientia; solus felix iste, & gratuitus deiformis illapsus, & influxus Spiritus Jesu Christi, plùs supereminens in spiritu, & mente super animam quàm distat cœlum, & terra.

Dicimus, operationem vitalem non ità penitùs esse eamdem in spiritu, vel cum spiritu & anima. Sentiunt hanc gratiam actualem, & experimentalem, non quidem omnes qui dignè manducant Corpus Christi, & in quibus manet Christus, & ipsi in Christo, sicut modò dicebamus: sed væ etiam cordi hominis, quod *pravum* est, *& inscrutabile*, Jerem. 17. 9. quià putaverunt aliqui gloriantes in se; & habentes cor elatum, & exaltatum, & elatos oculos ambulantes in magnis & mirabilibus super se, neque humiliter sentientes. Putaverunt, inquam, vel ex consuetudine sensuum exercitatorum; sicut aliquando fit in habentibus consuetudinem prophetandi, vel ex diabolica illusione excæcante cor, justo sed occulto Dei judicio, tanquàm in somno gravi, sentire, distinguere, & experiri in se regnum Dei hoc intrà se, & dicere ex sententia: Ps. LXXII. 26. *Defecit caro & cor meum, Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum*; sed mentiebatur iniquitas sibi. Beata igitur, & ter beata semper humilitas, quam solus docet, & dat ille qui ait: *Discite a me, quia mitis sum, & humilis corde.* Matth. XI. 29. Denique *Beatus vir, qui semper est pavidus*, Prov. XXVIII. 14. & exultans in tremore, complens illud quod est omnis homo. *Deum time, & mandata ejus observa.* Eccl. XII. 13. Non quòd timor humanus; mundanus, & servilis stet cum charitate, quæ talem omnem *timorem mittit foràs*. Joan. IV. 18. Sed non illum profectò castum, quià *manet in æternum*. Auget potiùs assiduè usque ad gloriam confirmatam, in qua firmatur, & sistit. *Manifestum est igitur magnum pietatis sacramentum, quod manifestatum est in carne, justificatum in spiritu, & est assumptum in gloria.* 1. Tim. III. 16. Neque minùs mirabiliter in hac sacra manducatione Sacramentum hoc pietatis exhibetur, quod quidem manifestum est in sensibilibus signis panis, & vini, velut in carne; sed per gratiam cum Fide, Spe & Charitate justificat hominis spiritum, & quodammodò assumit in gloria, quia Fides dirigit ad imaginem specularem gloriæ Dei. Spes erigit usque ad interiora velaminis ejusdem gloriæ Dei. Charitas verò se erigit, subintrat, & apprehendit, & astringit dicens Cant. III. 4.: *Inveni quem diligit anima mea, tenui eum, nec dimittam.* Subindè vox ejus est Sunamitis ad Eliseum: *Vivit Dominus, & vivit anima mea, quia non dimittam te.* 4. Reg. IV. 30. Apprehendam te (inquit anima in Canticis) *& introducam* te *in domum matris meæ, & in cubiculum genitricis meæ.* Cant. III. 4. Felix introductio, & nota sunt quæ sequuntur. *Quæstus* prætereà *magnus est pietas* hæc *cum sufficientia.* 1 Tim. VI. 6. Reponit enim cor hominis in sede sua, & in centro, & in loco quandoque proximiùs, dum plùs est cor assimilatum, depuratum, & illuminatum, cum pondere majoris charitatis. Exemplum in magnete ferrum trahente nunc vehementiùs, nunc remissiùs, pro qualitate mediorum; nam si circumliniatur ferrum per allium, suspenditur vis attractiva. *Pietas* itaque subindè *valet ad omnia*, 1. Tim. IV. 8. quoniam reddere docet, & ordinare, prout unicuique debitum est; Deo, sibi, & proximo, secundùm genus omne passionum, vel affectionum, ut gaudeat speret, timeat, & doleat sicut oportet, moderatè, secundùm circumstantias omnes, prout sapiens judicabit, & debita pii cordis harmonia suadebit.

Dicamus prætereà, quòd mansio mutua manducantis hoc Sacramentum cum Christo manducato salvari non potest, neque cognosci, sine cordis mentalis motu. Ità enim dicebat Bernardus pluries expertus, sentire se præsentiam Verbi ex motu cordis, intellige mentalis; undè etsi nonnulli voluerint hanc mansionem posuisse sine habitu gratiæ distincto à Spiritu sancto; nulli tamen negaverunt motum cordis distinctum tàm à Deo, quàm à corde, seu mente cordis, qui motus cordis totus fit supernaturalis per infusionem ac illapsum Spiritus sancti moventis cor, qualiter nulla facere posset creatura, immò nec ipsa mens sola taliter se movere posset, quamvis sit instrumentum seipsum movens, sed non tali motu deiformi, nisi detur à Spiritu sancto. Iste autem motus est nexus ipse medius quo Christus est in manducante se dignè actualiter, & manducans in eo; ita quòd recipiens istum motum, tanquàm si chorda musicalis percutiendo sonorè moveretur, reddit illum motum, & istum sonum Deo; quemadmodùm Filius

lius recipiens Spiritum sanctum à Patre per inspirationem activam Patris, reddit per eamdem vim spirativam quam recipit, Spiritum sanctum Patri. Agitur ergo, & agit anima manducans actualiter digne Christum, & in eo manens: quia scilicet facit illum actum per acceptionem, & redditionem spontaneam esse suum.

Qualis autem sit iste motus, aut quid, dixerunt aliqui, non esse rem absolutam, vel formam, vel respectivam, seu relativam. Alii, quòd est complexè significabile, scilicet animam sic se habere. Alii formam posuerunt esse absolutam de genere qualitatis. Alii tenentes idem, quòd simul est forma respectiva, addiderunt subjectum denominare esse tale vitaliter immutatum, & Deo acceptum; undè nec tali denominatione posset informare subjectum non cognitivum, vel affectivum. Et quoniam Deus non potest esse talis forma constituens, vel informans, & relativa dependens, jure damnatus est Parisiis Articulus tali positioni favens. Similiter in Decretalibus summorum Pontificum, quòd Deus solus est formalis beatitudo, sive lumen gloriæ, nihil actu superaddito. Nec celeberrimus ille Hugo, neque Magister Sententiarum, unquàm ità ponere voluerunt, qualiter improba quorundam subtilitas sine modestia, sine freno furiosè se agens, trahere conata est. Patet ad extremum sensus Apostolici verbi: *Unum corpus*, & unus spiritus *& unus panis sumus*. 1. Cor. III. 17. Et alterius Lucæ: Act. IV. 33. *Erat cor unum, & anima una*. Intellectus insuper totius illius cœlestis Sermonis nocte Jovis sancta per tria capitula. Libet exclamare cum Propheta canticum illud: Ps. CXXXII. 1. 2. *Ecce quàm bonum, & quam jocundum, habitare fratres in unum Sicut ungnentum in capite* Christo, *Christi* autem *caput* est *Deus*. 1. Cor. 11. 3. Reliqua autem quælibet creatura (maximè autem rationalis) est corpus ejus, vestimentum ejus, mons ejus. Mons quidem Hermon prius anathematizatus, & mons Sion justificatus. Et quid ros? nisi gratiosus illapsus illius: Osee. XIV. 6. *Ego ros, & Israel quasi lilium germinabit*.

Denique datur credi, datur etiam sciri, datur & aliqualiter intelligi. Sed quàm beatiùs erit, & experiri, quomodò Deus hospes gloriosissimus erit *omnia in omnibus*, modis, ut potuimus, expositis. Sed plus docebit verbum istud impressum menti, quàm expressum ore, dum ipso plenè viso toto ore, totaque aviditate fruemur. Quam fruitionem temporalis perceptio Corporis, & Sanguinis præfigurat.

Connectemus quasi pro Notula Centesima quadraginta Notulas, seu minutias Theoreumatum quadraginta.

UNITATEM Dei per unitatem centralis puncti posse manuduci. Hinc est ex Philosophis Dei descriptio, quòd est *Sphæra intelligibilis, cujus centrum est ubique, circumferentia nusquam*.

Unitatem Dei absque creaturis posse intelligi.

Unitatem Dei absque ipsius absoluta entitate non posse intelligi.

Unitatem Dei non posse continuò, & tempore, perfectè intelligi.

Unitatem Dei nullatenùs à creaturis dependere.

Unitatem Dei necessariò creaturarum producibilitatem virtualiter includere.

Unitatem Dei necessariò suam æternitatem concludere.

Unitatem Dei non necessariò quamlibet distinctionem formalem intrinsecam ex parte rei quoad nos concludere.

Unitatem Dei non necessariò productionem actualem creaturarum supponere, vel inferre.

Unitatem quoque numeri, & ordinem creaturarum existentium referri ad divinam quoque unitatem, & monadem oportere; secundùm triplex genus causæ, efficientis, exemplaris, & finalis.

Unitatem divinam gignere unitatem, & in se suam reflectere unitatem per amorem spirativum, triangulo intelligibili perfectè circulato.

Unitatem Dei posse plùs, aut minùs intelligi, pro libero arbitrio suæ motionis objectalis, nunc sine visione creaturarum, nunc cum visione plurium, vel paucorum. Exemplum de lineis omnibus terminatis ad centrum, quarum quælibet si punctus centralis ab eas liberè contradictoriè influeret cognitionem, aut lucem; posset intelligere centrum, lineis egredientibus non cognitis, aut inæqualiter cognitis.

Unitatem divinam, seipsa se invariabiliter habente, cognoscere variabilia immutabiliter, mutabilia futura præsentialiter, contingenta necessariò, & certitudinaliter; nullam tamen ideò ponendam esse contingentiam intrinsecam in Deo, sicut nec tempus, nec locum, nec corpora, nec complexiones, nec discursus, quia talia scit, & cognoscit. Et hic est lapsus magnorum Doctorum quærentium Metaphisicam, ubi Logicus faciliter se expediret.

Unitatem Dei posse diversissima producere ad extrà, nulla distinctione, nisi personali existente ad intrà; nulla insuper variatione determinationis ad intrà facta. Et hic est lapsus hominum grossi sensus, ponentium necessitatem Fati, aut Fortunam, in omnibus, nec valentium providentiæ simplicissimam formaliter intueri, neque cum libertate humanæ voluntatis ipsam concordare, neque cum peccatis hominum actionem Dei jungere, neque cum Dei misericordia reprobationem præscitorum.

Unitatem Dei potuisse, & posse semper effectuum varietatem educere; & eductis providere, & provisa reducere ad se quodlibet, ad proportionabilem unionem. Hic est lapsus Philosophorum præsupponentium, quòd ab eodem, inquantùm idem, non provenit nisi effectus idem; nec ab antiqua voluntate novus effectus sine immutatione voluntatis. Hic est lapsus eorum qui putant intelligere comparationem Dei ad creaturas, absque creaturis comparatis, cùm tamen intellectus unius correlativi necessariò præsupponat alterius intellectum, tanquàm duo relativæ comparationis extrema, seu fundamenta.

Unionem naturæ intellectualis creaturæ cum Deo, & per Deum, & in Deo aliter consistere, quàm ceterarum creaturarum non intellectualis naturæ, quoniam istæ percipiunt Deum, & aliæ non.

Unionem naturæ intellectualis cum Deo, per Deum & in Deo, non posse, nec debere concipi per transformationem ipsius intelligentiæ essentialem, sed accidentalem; per habitus scilicet & actus, secundùm objectales influxus seu vitales, seu (clariùs loquendo) perceptivos.

Unionem aptitudinalem naturæ intellectualis cum Deo, per Deum, & in Deo consistere, & attendi, secundùm triplicem ejus potentiam in unitate essentiæ, quæ sunt vis memorativa, intellectiva, & volitiva.

Unionem habitualem gratificam naturæ intellectualis, cum Deo, per Deum, & in Deo consistere, & attendi, pro statu viæ, secundùm triplicem virtutem Theologicam in gratiæ gratum facientis unitate.

Unionem actualem naturæ intellectualis cum Deo, per Deum, & in Deo consistere, & attendi pro statu viæ, secundùm operationem perceptivam, & motivam triplicis virtutis Theologicæ in radice gratiæ gratum facientis.

Unionem actualem naturæ intellectualis cum Deo, per Deum, & in Deo consistere, vel attendi pro statu gloriæ secundùm operationem triplicis dotis, in radice gloriæ, sive gratiæ consummatæ, quas includit simul fruitio, quæ est consummata perceptio. Unionem intellectualis naturæ cum Deo aptitudinalem, habitualem, vel actualem in via, vel patria non posse consistere, vel attendi per transformationem naturæ divinæ essentialem in naturam intellectualem creatam.

U-

Unionem naturæ divinæ cum natura intellectuali creata debere concipi per illapsus objectivos fieri, conformiter, seu quadam proportione ad motiones sensibilium, & sensuum objectales, & hoc altero trium modorum ab Apostolo positorum, facialiter, aut specularirer, aut ænigmaticè perceptivè.

Unionem naturæ divinæ cum creatura intellectuali radicaliter plùs attendi secundùm vim tactivam objectalem, proportionabiliter ad sensus materiales, qui omnes in vi tactiva radicantur. Nam & gustus, est quidam tactus, similiter alii sensus suo modo. Consonat illud Philosophi: *Omne agens agit per contactum.*

Unionem Dei cum creatura intellectuali, secundùm vim contactivam spiritualem objectalem, esse vehementiorem, intimiorem, & puriorem, non sicut in sensibus, in quibus tactus est materialis, & impurus.

Unionem Dei, secundùm vim tactivam, spiritualem, objectalem perfectiùs, puriùs, intimiùs, & suaviùs attendi in via, quàm secundùm motionem objectalem ad visum, vel auditum spiritus percipientis.

Unionem Dei per Eucharistiæ Sacramentum dignè susceptum plùs attendi secundùm vim tactivam, & gustativam spiritales, quamvis in hac unione actuentur sensus omnes spiritales suo modo, saltem in ænigmate, & per Fidem, & Spem.

Unionem Dei, secundùm vim tactivam spiritualem, objectalem, actualem, esse secretissimam, nec percipi posse, nisi ab accipiente. Sicut nec subjectum perceptionis alibi, vel extrà est. Hinc est illud: *Nemo novit quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui in ipso est.* 1. Cor. II. 11.

Unionem Dei cum natura intellectuali gradus habere varios, & multiplices, pro varietate objectalium illapsuum divinorum perceptivorum, & sentimentorum.

Unionem Dei cum natura intellectuali præcellere post Christum in Maria, & consequenter omnibus, in patria.

Unionem Dei cum natura intellectuali remotissimam esse à Lucifero, vel altero, si quis sit damnatior eo: & consequenter aliis in gehenna, maximè quoad unionem objectalis illapsus, secundùm vim tactivam, per quam sentitur, & gustatur quàm suavis est Dominus.

Unionem Dei cum natura intellectuali inter hæc duo extrema patriæ, & gehennæ, medias intellectuales naturas plùs, aut minùs recipire, vel à se repellere.

Unionem consummatam omnium electorum cum Deo objectaliter effici per repletionem intuitivam, & nudam omnium sensuum spiritualium, & redundantium in sensuales, tàm ad intrà, quàm exteriùs, ut sive ingrediatur, sive egrediatur, natura intellectualis, pascua inveniat.

Unionem consummatam esse cum quolibet electo singulariter, & tamen communiter apud omnes, juxtà comparationem centri sphæræ intelligibilis respectu linearum egredientium, & in centro conjunctarum. Sic virtus cœlestis influentiæ in sphæra corruptibilium necessariò conjungitur ad centrum, immò veriùs ad Deum.

Unionem consummatam recipere majus, aut minùs, juxtà majorem aut minorem circà centrum ipsum quod est Deus, virtualem, & quasi circularem proximationem.

Exemplum de circulis sphæræ. Hæc comparatio commodior est, quàm quòd egressus creaturarum fiat instar numeri, per additionem unitatum; quia possunt esse species multæ, æquè perfectæ, & omnes de necessitate conjunctæ Deo sunt, sicut in centro lineæ.

Unionem consummatam efficere, *ut sit Deus omnia in omnibus, cùm tradiderit Filius cum Spiritu sancto Patri regnum*, qui fontalis est divinitas, & unitas, qua simplicior, aut ulterior nequit intelligi. Hæc est Apostoli à Dionysio declarata.

Unionem consummatam, si per intellectuales circulos accipiamus, oportere per conversum modum ad materiales sphæras cœlestes intelligi, quæ quantò majores sunt mole, tantò efficaciores in virtute. Spiritualia verò quantò simpliciora, & centro proximiora, plùs habent de influentia. Undè Beata Beatarum continet omnes Hierarchias in ambitu simplicissimæ virtutis suæ. Indè *Regina Cœlorum, & Domina Angelorum.* dignè vocata est.

Unionem Eucharistiâ figuratam, & sacratam, desiderare nos, & esurire, præ ceteris bonis contemplativis debere, propterà sursùm levare corda à speciebus materialibus Hostiæ ad Christi Corpus verum, & ab illo ad mysticum, & ab indè per elevativam vim, & unitivam Verbi divini, reduci ad congregantis Patris divinitatem, & simplificam Deitatem, qua nihil ultrà. Hæc est Dionysii.

Unionem hanc non posse non consequi perfectè sine divino illapsu segregante mentem ab omni alteritate, curis insuper, sollicitudinibusque depulsis, & supermundanè explicatis, ut in divinam monadem congregemur, & ineffabilibus, & ignotis ineffabiliter & ignotè congregemur. Hæc est Dionysii.

Unionem hanc non posse nos consequi, nisi irruentia undique phantasmata nos mentis puritate transvolare prævaleamus. Hæc Bernardus: *Erras*, inquit, *si citrà expectas locum quietis, secretum solitudinis, serenum luminis, tabernaculum pacis.*

Unionem hanc percipi motu cordis, maximè mentalis, esse præsentem; colligi verò suos effectus, & efficaciam vivacem, ex divisione spiritus & animæ, cum depulsione vitiorum, & reformatione virtutum, in jocunditate, & suavitate, in Spiritu sancto, juncta magnificatione Dei, & exultatione spiritûs in Deo salutari suo. Dum in hoc convivio *mens impletur gratia, & futura gloria nobis pignus datur.* Amen.

QUINTA PARTITIO

PER SOLILOQUIUM

Exhortatoria

AD MEDITATIONES HUJUS SACRAMENTI.

Per Notulas quinquaginta.

Meditare nunc, anima Christiana, cui fortè contemplari non satis adhuc concessum est. Meditare cum vehementi studio animi, qualis, & quantus sit iste qui tibi sacramentaliter nunc offertur, quàm magnus, quàm sapiens, quàm delectabilis, & benignus. Esuriens & pauper es, & nihil habes, plurima debes, tibi non suppetunt merita undè restituas, undè dives fias, fodere non vales, sed mendicare non erubescas. Sit tibi mendicitas tua lucrum tuum. Necessitas nescit verecundiam, sicut nec habet Legem. Ille tibi nunc offertur, si nescis, qui propter te dixit, & passus, & expertus est: *Ego autem mendicus sum, & pauper.* Ps. XXXIX. 18. Tibi datur iste, qui *propter nos egenus factus est, ut illius inopia divites essemus.* Tantùm tribuit, quòd quasi nihil sibi retinere videretur. Dives esse debes, cui divitiæ largitæ sunt immensæ. Noli cadere, ô anima Christiana, in illam exprobrationem ut dicas: *Ecce ego dives sum, & nullius egeo.* Apoc. III. 17. Sciveris, quia misera es, & miserabilis, & pauper, cæca, & nuda, eò plus misera, & miserabilis, si hoc ignoraveris. Nam quid miserius mi-

miserâ, se miseram nesciente? Audi consilium, suadeat tibi Salvator tuus præsens in hoc Sacramento. Suadet tibi ut emas aurum ignitum, quatenùs dives fias. Non opus est per diversa vagari, ut venditorem invenias. Ipse est venditor, simul & pretium emptionis. Suadet inungere collyrio oculos tuos, ipse fecit collyrium ex sputo gratiæ suæ, & luto mortalitatis tuæ. Suadet vestiri vestibus albis; ipse tibi gratis, & aurum ignitum erit in hoc Sacramento, & collyrium, & vestis. Esuris & sitis, cenare vis; hospes non est longè quærendus qui cenam dat. Ecce ipse stat ad ostium, & pulsat, aperi sibi januam, cenabit tecum, & tu cum illo. O splendida, felix, & lauta cena, ubi ipse qui cenat Christus sumitur, ubi fas est habere & dicere: *In voce exultationis, & confessionis sonus epulantis.* Ps. XLI. 5.

Stat & pulsat, nunc quasi cum digito, qui est Spiritus sanctus, nunc malleo terribilis Judicii sui, nunc sonitu velut auræ tenuis blandiens, & dicens: *Aperi mihi soror mea, columba mea, immaculata mea.* Cant. V. 2. Conqueritur non tàm suam, quàm suorum, & tuam noctis incommoditatem, undè refrigescit fervor charitatis. Dat hoc intelligi, quia *caput meum plenum est rore,* ait, *& cincinni capitis mei guttis noctium.* Noli tardare, exurge velociter, noli somnolenta verba reddere. Alioquin declinabit & discedet, atque sæpè quæsitus, clamatus, obsurdescet.

Faciat cenam Simon olim leprosus nunc curatus à Domino. Ipse est spiritus noster antè leprosus. Ministret Martha, & sollicita sit erga frequens ministerium; hoc est, inferior portio rationis. Maria Virgo superior pars inungat pedes Jesu, fracto devotionis alabastro: effundat insuper confisa magis super caput illius recumbentis. *Caput verò Christi Deus.* I. Cor. XI. 3. Impleatur *domus* tua cordis *ex odore unguenti.* Cesset murmuratio Judæ sensualis, & furis, de quo fure conqueritur unus Prophetarum. *Oculus meus deprædatus est animam meam.* Thren. III. 15. Sit Lazarus nuper resuscitatus per gratiæ vitam unus de recumbentibus. Et hic est affectus noster, sæpè quatriduanus mortuus, misericordiâ Dei suscitatus. Faciat & aliam cenam Christo Simon idem, vel aliter in littera, similis in figura. Accedas, ô peccatrix anima Christiana; nulla te verecundia prohibeat: nullum in peccando modum tenuisti, nihil ad te moderari est quo saneris. Sta, maneas retrò secùs pedes recumbentis in hac Sacramentali cena, lava lachrymis, terge capillis meditationum sanctarum.

Junge oscula charitatis, oleo piæ miserationis inunge. Sic age: ut tandem merearis audire: *Fides tua te salvum fecit: vade in pace.* Luc. VII. 50. O fides, ô salus, ô vade, ô in pace. Fecerunt Christo corporaliter diversi varias cenas cùm viveret in terris. Fecit apud illos magna miracula. Non est impotentior nunc in cœlis, non est manus ejus abbreviata, ut salvare non possit in mente, sicut tunc in corpore. Æstima cenam hanc, ô anima Christiana, nunc ex illis unam esse.

Cenabat apud Petrum, & Andræam, Joannem & Jacobum noster Christus hîc in Sacramento velatus. *Tenebatur socrus Petri magnis febribus, imperavit febri, & socrus continuò surrexit & ministrabat eis:* Luc. IV. 38. Et tu spera similiter.

Conviva fuit apud Matthæum noster Christus hîc in Eucharistia. Convenerunt publicani, & peccatores, murmurabat falsa justitia Pharisæorum, qui cum morbo suo sensum amiserunt pariter. Confitere te de numero peccatorum, & indigentium pœnitentiâ, & audies: *Non veni vocare justos, sed peccatores.* Matt. IX. 13.

Audies prætereà similem in domo Zacchæi pœnitentiam, in Jericho civitate lunatica. Et verè tu lunatica es, anima Christiana, hîc in via tua immensi lunatici. Tu stulta, quæ ut luna mutaris. Tu quæ *nunquam in eodem statu* permanes. Nihilominùs obedi dicenti: *Oportet me manere hodiè in domo tua:* Luc. XIX. 5. festinus, & lætus descendat, ô anima mea; festinus suscipiat Jesum in hoc Sacramento spiritus tuus princeps publicanorum, quia princeps, & primus peccatorum. Dic hilariter. *Ecce Domine dimidium bonorum meorum, do pauperibus.* Luc. XIX. 8. O heu, Domine, quid & quale est illud dimidium bonorum, qui nihil habeo, nihil ha-
A bere concupisco, dùm tantùm cupio nisi te, dùm tu portio mea, tu pars mea, tu hereditas mea, quàm præclara es mihi. Ecce ego, Domine, non dimidium bonorum, sed te totum bonum meum, in hoc Sacramento contentum do pauperibus hospitalis tui magni in hac terra morantium; & in altera, scilicet in Purgatorio positorum. *Quod si aliquem defraudavi, reddo quadruplum;* quia temetipsum, qui unus pro decem millibus computaris, & in cujus ditione sunt omnia, quo solvente, & adquitante, nemo potest dicere, cur ita facis; tollis quod meum est; quoniam omnia tua sunt, jure pleno.

Desiderio desideravit manducare Pascha cum Discipulis suis Jesus passurus. O anima Christiana, putas desiderium suum, ut salva sis, imminutum sit per gloriam, ut non desiderio desideret manducare Pascha, scilicet tecum suam cenam? Cave, ne dura sis, ingrata, rustica, incivilis, ut fraudes Dominum tuum
B benignissimum à desiderio suo. Hospes est, petit in hospitium tui cordis suscipi, & colligi. Et ô bone Jesu, qualis & quantus, quàm honestus, suavis, & commodus hospes advenies, quando advenis etiam non invitatus sæpè, sed invitans.

Quid invitationem commemoro? Compellis. Mittis manum tuam omnipotentiæ tuæ activæ, per foramen obedientialis passivæ in omni creatura. Sic tacta dic, ô anima Christiana, & venter meus intremuit ad tactum ejus. Exurge taliter excitata, stillent manus tuæ myrrham primam; pleni sint digiti tui myrrha probatissima, quasi nihil in opere tuo putredinis, au fœtoris appareat. Mortificat omnia carnalia myrrha compunctionis amarissima. Aperi, dilecta pessulum ostioli tui; sed heu tepida sedes, somnolenta, pœnam cognoscis pigritantis ignaviæ; vult certè, vult ad fervorem spiritus altiùs inflammare. Sentis jam nunc vim
C eloquii sui vehementer igniti, alioquin undè clamor ille tuus: *Anima mea liquefacta est, ut dilectus locutus est?* Cant. V. 6. Non jam tenetur anima terminis propriis; sicut fluit cera à facie ignis, sic tota defluis, tota liquescis in amatum. Invenerunt te vigiles qui Babylonicam custodiunt mundi civitatem; dum per creaturarum noctes quæris dilectum, & vocas, percutiunt te suis pulchritudinibus allectivis, quæ sunt in mundo, *concupiscentia oculorum, concupiscentia carnis, & superbia vitæ.* I Joan. II. 16. Verberant te, quamvis non ad mortem peccati mortalis, sed venialis tamen lædunt.

Porrò custodes murorum, iniquitas & dolus, & injustitia perversorum civium, dum non talia, sed dilectum quæris, eò quòd tristitiam inferunt cordi tuo; pallium gaudii tui, nunquid non auferunt? *Quis scandalizatur, & ego non uror?* 2. Cor. XI. 29. anima
D Pauli clamat ignita. At verò charitatem cum suis lampadibus, quæ sunt ignis, & flammarum, extinguere non potuerunt aquæ tribulationum multæ, nec turbida Babylonis flumina obruerunt eam. Transi, ô anima, transi civitatem hanc cum habitatoribus suis, non quæsieris, an viderunt quem diligis; verbera potiùs, quàm verba bona dabunt. Eleva oculos tuos in montes, ubi sunt filiæ Hierusalem; clamor ingens tuus audiatur: *Filiæ Hierusalem, nunciate dilecto, quia amore langueo.* Cant. V. 8. Felix languor, & suavi vulneratus telo charitatis. Ecce sentis, ô anima, quantùm profuerit tibi ejus quem diligis absentia. Torpebas algida, jacebas somnolenta; nunc curris, nunc liquescis, & languida per amorem ad filias Hierusalem ignitas, anxia, anhelaque convertere. Clementes sunt filiæ Hierusalem, amorosum habent pectus amoris. Idcircò

circò verba scintillantia recognoscunt. Interrogant, *qualis sit dilectus tuus ex dilecto*, Cant. v. 9. id est, dilecto per dilectionem, totus amor tuus dilectio. Nominant te pulcherrimam mulierum, non ut superbias, nisi fortè sanctâ superbiâ. Volunt quòd tua sancta pulchritudo tibi cognita sit, quæ jam digna sit & amari, & amare. Talem pulchritudinem non decet amor nisi pulcherrimus. Tempus tibi venit amantium; cave, ne des amorem tuum indigno tuo.

Denique post notificationem speciositatis sponsi, tu, ô anima Christiana, rectè censes interrogata. *Ubi abiit dilectus tuus?* ℣. 17. Mysticum ostendis Ecclesiæ ortum, in quem descendit quotidiè sacramentaliter, ad areolam aromatum, & in Altari sacro suaviter redolente, ut ibi pascatur in hortis irriguis, & formosissimis sanctarum animarum, & lilia castissimorum spirituum ad se trahat, & colligat ad thalami cœlestis ornatum. Accede propiùs ad hunc hortum, immò sis hortus à Propheta *Jerem.* xxxi. 12. descriptus *irriguus*, à cujus fonte non deficient aquæ gratiarum Sis *hortus conclusus* servans te solam soli. Sis *fons signatus*, ne pateas adultero. Sis *puteus aquarum viventium*, cujus impetuosum à Libano Paradisi fluxum nullus obex peccati tardet, aut impediat. Hora est quotidiè, ô anima Christiana, hora, quâ transeas ex hoc mundo ad Patrem, ab exilio in Patriam, à deserto afflictionis in terram promissionis. Si retardet te corpus, liber tamen est animus ut volet. Vult tecum Jesus facere Pascha suum, fac te illi cœnaculum grande stratum in dilatatione, & amplitudine cordis. Cenare dignabitur, lavabit pedes Discipulorum suorum, qui sunt disciplinati affectus tui: sint ipsi novellæ olivarum in circuitu mensæ Domini, quorum & Mater est sapientia, uxor spiritus tuus deiformis. Habitet ipsa sicut vitis abundans in lateribus domus tuæ. *Ego*, inquit, *sicut vitis fructificavi suavitatem* &c. Eccli. xxiv. 23. Quid denique? Cibavit omnes ex adipe frumenti. Dicet: *Comedite, amici mei, & bibite, & inebriamini charissimi*. Cant. v. 1. Trepidas timore? Tandem hic timor aliquando pellendus est foris à charitate. Cogitas te tantis indignum mysteriis? Certè nec ex meritis tuis, etiam per mille millia Annorum satagens digna fies. Dignificet te oportet qui te invitat ad se. Dignificabit autem, si studueris ea quæ displicent oculis suis, à domo cordis expellere. Enitere, precor, hic & nunc, ô anima mea, parare te, si te cognoscis imparatam. Cave diutiùs in sterquilinio fecis mortiferæ volutari, sub expectatione crastini. Quid scis si crastinus elucescet tibi dies? Quis super hac re reddet te securam? Non est tuum *nosse tempora vel momenta, quæ Pater posuit in sua potestate*. Act. 1. 7.

Rursùs ita collige, si conscia tibi non fueris impedimenti legitimi, quominùs Eucharistiam suscipias; cur tanto te bono pigra & ingrata privabis? Si remordens accuset te conscientia, cur pœnitendo, cur impedimenta tollendo, possetenùs non intendis? Cur novis te laqueis malè differendo, stultè contemnendo, te rursùs involvis. Audio quid respondeas, frigida sum, dispersa sum, carnalis sum, exagitor curis, scrupulis inquietor, mordeor concupiscentiis, Fides imbecillis est, nutat Spes, Charitas refriguit; quæ mihi conventio cum hospite tanto? Immò verò quæ tibi curatio, nisi sub Medico tanto? Si te sanam judicares, opus Medico non haberes, jure repelleres à te.

Exemplum Petri non approbamus in hac parte. Stupuit ad capturam piscium, substitulit tremens: *Exi à me, Domine, quia peccator ego sum*. Luc. v. 8. Tantò magis, ô Petre, si peccator es, retinendus est Medicus sanctificans, & peccata tollens à te. Quantò sapientiùs peccator Zacchæus, qui festinus gaudens suscepit Jesum ad se; denique quàm prudenter hoc fecerit, data salus ostendit.

Centurionis, ô anima mea, similitudinem inducis, quam in humilitate tua proclivior es imitari, utinam non ex ignavi procrastinatione. Dicat, inquit, Jesus *tantum verbo, & sanabitur puer meus*, Matt. viii. 8. affectus scilicet rationalis, qui jacet paraliticus, & malè torquetur; sufficit hoc, non intret tectum meum, non intret ad me, ut rememorentur peccata mea, & interficiat Deus puerum meum, reddens ipsum de languido mortuum.

Urgens pertinaciter. Non est novum absconsum à Sapiente, quia *occasiones quærit qui vult ab amico recedere*. Prov. xviii. 1. Si vera te humilitas compescit à suscipiendo, cur eadem te non impellit in obediendo? Vocat te Deus ad mensam suam, compellit etiam per servos, A scilicet Prælatos de Ecclesia quandoque intrare, temporibus institutis, ut in Pascha. Statuit Christus Testamentum hoc æternum & novum, dicens: *Hoc facite in meam commemorationem*. Luc. xxii. 19. Si te retrahit indignitas tua, major alliciat considerata dignatio sua, charitas, misericordia, veritas, mititas atque benignitas. Accede & dic: *Misericordia & veritas tua, semper susceperunt me*. Ps. xxxix. 12. Ægrotus an non agit stultissimè, cui tantùm displicet deformitas ægritudinis suæ, quòd aspectum vel adventum horret medicantis manus alienæ, dum Medicus invitat, offert, provocat, astat ut suscipiatur & sanet.

Debilis es, ô anima Christiana, surge, comede, bibe in mensa sapientiæ, in arce Sion; aut si potiùs inve- B neris te in deserto solitudinis mœstam, si tædio vitæ hujus moribundæ dejectam. Surge, comede & bibe, & ambulabis *in fortitudine cibi illius usque ad montem Dei Horeb* 3. Reg. xix. 8. in mensa refectionis æternalis. Esurit Daniel in lacu leonum, cœtus scilicet fidelium in Purgatorii lacu mersorum. Fer prandium messorum laborantium in Ecclesia viatorum, refocillabit eos cibus iste tuus, quia per te datus est, & oblatus in Altaris alveolo, ad cœtum desiderantium nunc in lacu degentium. Portabitur in momento, & hoc in cincinno uno capitis tui, qui cincinnus est unica mentis ad eorum refectionem intentio. Respondes, ô anima pigritans, anima volvens & revolvens cor tuum ad excusandas excusationes, utinam non in peccatis: præparatum, ait, vult Medicus corporalis infirmum suum fieri per evacuationem humorum corruptorum priùs quàm cibet eum antidoto salutari. Scit illum aphorismum: *Ægra corpora quò plùs nutries, eò magis lædes*. Consonat Apostolus quasi præconisans, & arcens indignos: *Probet autem* C inquit, *seipsum homo*. 1. Cor. 11. 28. Nil planè contradixerim verbis tuis istis, ô anima Christiana, non prohibeo, sed præcipio præparationem. Sed talis sufficiat, ut plena nequaquam primitùs perfectaque sanitas exigatur. Compatitur secum vita spiritualis languores qui non sunt ad mortem: tales non auget morbos, sed tollit Eucharistiæ gratiosa susceptio. Nolo, ut dijudices te dignam isto Sacramento, etiam si calida, si fervens, si tranquilla, si in pace spiritus, si stabilis in fide, si spe gaudens, si efficax & vigil in opere, si castitate, si sobrietate pollens; alioquin condemnabit te os tuum, & pravum te Judex tuus comprobabit. Quid ingemiscis ad hæc, & suspirabunda clamas cum Susanna: *Angustiæ sunt mihi undique?* Dan. xiii. 22. Cave, ne sic erraveris. Patet exitus, & egressus amplus. Desere te, & projice te in manus Salutaris tui. Non est crudelis, non invidus. Cur invitans te non suscipiat te, & suscipiens non conservet, & sanet? Consilium tamen est, ut recumbas in novissimo loco, ut crucem ab imo totâ mente constringas. Porrò si conscia fles veste te D nudatam nuptiali, hic illam confestim poteris ab invitante Rege, si petieris, impetrare, contemptus solus desit. Sed sola phantasiis, aut Philosophorum argutiis impeditur fides, si curiositas accesserit cum serpente, dicens: Cur ista & ista constituit Deus? Cur non manifestè se præsentat Deus? Cur præsentia divinitatis non sufficit? Qualis situs est hic Corporis Christi, ubi caput, ubi pedes; si corporeis nos intuetur oculis, si audit, si movetur? Dic ad hæc omnia Fide simplici: Christiana sum, Catholica sum. Deus omnia quæcunque voluit, fecit: Deus omnia quæcunque fecit & dixit, verè dixit, & benè fecit:

sit nomen ejus benedictum, sit in Ecclesiæ Fide meritum meum, sit accessus ad Sacramentum. Et tu *Maria*, Mater Eucharistiæ, quia *Mater gratia*; Mater pia miserorum, quia *Mater misericordia*. Tu contra tales versutias, tales phantasias, viles concupiscentias, vilissimas nec nominandas blasphemias, *tu nos ab hoste protege*. Et quia morimur assiduè (*quid enim aliud quotidianus defectus corruptionis, quàm quædam prolixitas mortis*) tu continuè nos *horâ mortis hujus suscipe*. Sis susceptrix omnium, qui filio fidenter dicimus unusquisque: *Domine Jesu, suscipe spiritum meum*. Act. VII. 58. Si, te miserante & opitulante, suscipimus Filium tuum in Eucharistiæ Sacramento, profectò ille nos suscipiet, & incorporabit in mystico suo corpore. Credimus, & manducamus eum, diligimus, & speramus, & ipse manducat nos, quia sibi nos incorporat.

Dic tecum conferens, ô anima! Dic, si introiero in domum Ecclesiæ, domum utique meam, si coheres sum Filii, cujus domus hæc est: inveniam victimas immolatas, quia unicam pro omnibus hostiam præparatam. Invenietur mensa sapientiæ posita, & mixtum vinum. Sic cibata, sic potata desiderabo in jocunditate spiritus, in innovatione juventutis Verbigena fieri. Non enim est prius anima apta venire ad osculum pignorationum Verbi, nisi fuerit ab uberibus inebriata suis, quæ fragrantia sunt unguentis optimis amorosissimæ allocutionis. Undè sentitur sicut oleum effusum nomen suum. Undè adolescentulæ nondum aptæ viri copulæ, stimulos inchoant amantium sanctos intrà se sentire; necnon amoris per amorem, igneo, sed sobrio furore succendi. Plurimis obligata es debitis, ô anima mea, multis nimis, & apud creditores, & exactores qui perurgent, dicentes: *Redde quod debes*. Matt. XVIII. 28. Ecce nihil habes ex te undè restituas, nisi fortè parum olei devotionis. Clama ad verum Elisæum in hoc Sacramento: Isa. XXXVIII. 14. *Domine, vim patior responde pro me*; liberabit ipse te per infusionem olei in vasa virium cordis tui, quæ præsentabunt filii tui affectus, scilicet pii ad Jesum, cujus nomen est sicut *oleum effusum*. Cant. I. 2. Creditor primus est creatio, cui te totum debes, sicut ab alio nihil habes. Secundus, est recreatio, à quo benè habes, quæ tota perieras. Tertius, est Baptismalis adoptio, quæ non data est cuilibet nationi. Quartus, post tot peccata, pœnitentialis justificatio, & ab Inferno liberatio, quem millies demerueras. Quintus, gratuita beneficiorum largitio, nominatim in hoc Altaris Sacramento. Sextus, proximorum damnificatio, in commissis, in amissis, in omissis. Septimus, futura beatificatio, cui consequendæ nulla sunt digna tuorum opera meritorum. Sed ecce venit ad hoc Sacramentum Christus, *qui factus est nobis Sapientia* creans, recreans, & adoptans: *Justitia* justificans: *Sanctificatio* mundans & implens: *Redemptio* debita solvens. Denique *via* vehens ad cœlum, *veritas* dirigens, & *vita* beatificans. Suscipe puerum Jesum sacramentaliter, ut suscipiat te misericorditer faciens spiritum tuum esse *Israel puerum suum*. Suscipe Regnum cœlorum, se consule, sicut puer amplexabitur te, benedicet tibi, dicet: *Sinite parvulos venire ad me, talium enim est regnum cœlorum*, Marc. X. 14. *unum talem qui suscipit, me suscipit*. Matt. XVIII. 5. Nec mirum, quia tu idem es, ô bone Jesu, qui suscipis, & susceptus haberis.

Dulcis hospes animæ,
Dulce refrigerium,

Non exhibes te videndum, sed tangendum, sed gustandum, sed amplexandum. Tu, anima mea, sicut ovis quæ perierat, redempta, reportataque propriis humeris, comedis nunc domestica de pane suo, & de calice bibis, dormis in sinu suo, habet te pro filia, immò pro sponsa, immò pro Matre Verbigena, cui ministrare dignatur, & subjectus esse. Nonne mira susceptio? Fiet super hac susceptione drama sequens. *Suscepit Israel puerum suum*. Luc. I. 54.

TRACTATUS
DECIMUS
SUPER ILLO:
A SUSCEPIT ISRAEL PUERUM SUUM.

Et est in eo duplex Partitio.

Prima fit per Dialogum, & Notulas septuaginta sex.

Suscepit Israel puerum suum. Luc. I. 54.

Magister. Exhilaresce tu, qui perieras in Adam totus Israël. Exulta in jubilo cordis, & laudibus oris. Exulabas expositus perditioni, cæcitas ceciderat in Israël. Erraveras sicut ovis quæ periit. Videbatur Dominus oblitus misericordiæ suæ, qua juraverat Abrahæ, dicens: Gen. XXII. 16. 18. *Per memetipsum juravi, quia fecisti hanc rem, & non pepercisti unigenito tuo propter* B *me. In semine tuo benedicentur omnes Gentes*. Clamabat universus perditorum cœtus: *Ubi sunt misericordiæ tuæ antiqua, Domine?* Ps. LXXXV. 50. Ecce, *cùm esset Rex in accubitu suo*, Cant. I. 11. quiescens in sinu Patris, *nardus tua*; ô pulcherrima, & suavissima feminarum, *dedit odorem suum*, sicut odorem agri pleni, cui benedixit Dominus. Odoratus est Deus Pater odorem suavissimum totius honestatis tuæ, Virgo sanctissima, nata ex semine Abrahæ. Propterea *recordatus est misericordiæ suæ* antiquæ, *sicut locutus* erat *ad Abraham, & semini ejus in sæcula*. Luc. I. 54. 55. Misit continuò, & ab intimo sinu divinitatis suæ Filium suum, qui *ad liberandum suscepturus hominem*, non horruit tui *virginis uterum*. Hoc denique est, quod magnificans Dominum cum exultatione spiritus depromsisti jubilans, & erumpens in canticum: *Suscepit Israel puerum suum*.

Discipulus. Dic, obsecro, rationem exhortationis tuæ præsentis, super hac notula Cantici Mariæ vehementiùs habitæ, quàm in exordio ceterarum.

Magister. O nescis frater, quàm justè, quàm alacriter id effecerim. Sunt alia beneficia Dei magna val- C dè, pro quibus psallat juvencula nostra in hoc Psalterio decachordo, magnificans in anima Dominum cum exultatione spiritus in Deo salutari suo. Magnificabat, quòd respexerat *humilitatem ancillæ suæ*; quòd beata diceretur per omnes generationes; quod fecisset *ei magna, qui potens est, & sanctum nomen ejus*, hoc quoad magnitudinem Dei in se, & ad singulare beneficium collatum in Maria. Procedebat consequenter ad insinuationem aliorum sub generali narratione beneficiorum, sub tropicis antithetis, jungens cum misericordia pietatis, timorem severitatis; cum dispersione & depositione superborum, exaltationem humilium; cum esurie satiante, saturitatem inanem; tandem omninò conclusit ut oratrix peritissima per hoc verbum: *Suscepit Israel puerum suum*.

Discipulus. Finis non hîc stetit, subdidit enim: ℣. 55. *Sicut locutus est ad Patres nostros, Abraham & semini ejus in sæcula*.

Magister. Finis (ut Philosophia te docuit) primus D est in intentione, ultimus in executione. Præcesserunt plurima susceptionem Israël Domini per Incarnationem, inter quæ fuerunt nunciationes propheticæ, quas Maria ponit consummationem accepisse tunc primùm, cùm *suscepit* Dominus *Israel puerum suum*.

Discipulus. Nunquid videtur è converso textus Evangelicæ locutionis notare crebrò, dicens: *Hoc autem totum factum est, ut implerentur Scripturæ Prophetarum*. Matt. XXVI. 56.

Ma-

Magister. Respondet usus communis Glossatorum, ly *ut* positum hîc, dici per consequentiam, non per causam principalem, & finalem. Sub hoc sensu Scripturæ sunt impletæ, quià taliter factum est nostræ Redemptionis mysterium. Sed in proposito quidquid Dominus locutus est per os Sanctorum finem accepit *cum suscepit Israel puerum suum.* Hinc totiens de susceptione tali, nunc ad Litteram, nunc per Allegoriam, modò per Tropologiam, sæpè per Anagogiam, Sanctorum unusquisque meminit consonans ad hoc beneficium: *Suscepit Israel puerum suum.* Luc. I. 54. Ut est illud: *Susceptor meus Deus Jacob.* Ps. XLV. 10. Et illud: *Dicet Domino: Susceptor meus es tu.* Ps. XC. 2. Et iterùm: *Adjutor meus tibi psallam, quià Dominus susceptor meus, Deus meus, misericordia mea.* Ps. LVIII. 18. Quare *misericordia mea?* Quià *recordatus misericordiæ suæ*, mihi dedit illam.

Discipulus. Copiosissimam cum dissolutione dubitationis factæ materiam devotionis aperuisti, de susceptione dignativa Dei.

Magister. Immò si recogites quàm meritò sic inciderim.

Discipulus. Cur illud est? Precor eloquere.

Magister. Spiritus meus ut Christianus, Dei dono, qui & sacras ab infantia Litteras novit, considerabat frequentes Scripturarum voces sub hac sententia: *Memento finis:* Eccli. XXXVI. 10. *Recordare novissima.* Ibid. VII. 40. *Memento judicii mei.* Ib. XXXVIII. 23. Et *quia mors non tardat.* Ibid. XIV. 12. Et ab Ecclesia. *Media vita in morte sumus.* Experiebar hoc idem quotidiè in mortibus hominum, etiam magnorum, & charissimorum. Animadvertebam tutum esse consilium Sapientis: *Antè judicium para justitiam.* Ibid. XIX. 19. Et quià bonus finis non est, quem non præcessit bona vita. Subibat & illud: *Ad aliquem Sanctorum convertere.* Job. V. 1. Quid multa? Proposuit mihi spiritus exemplum unius Sanctorum, cujus in morte fuerat hoc verbum: *Domine Jesu, suscipe spiritum meum.* Act. 7. 58. Percussit illicò cor meum suavis quædam, & spontanea devotio suspirans mecum, & dixi: O si daretur hoc esse verbum meum similiter ultimum: *Domine Jesu suscipe spiritum meum.* Suggessit proindè cor meum in me: *Consuetudo*, inquit, *est altera natura.* Consuesce in vita quod protinùs occurrat in morte, dum cursus vitæ tuæ coget dicere: *Consummatum est.* Joan. XIX. 30. Dic verbum ultimum Christi: *Pater, in manus tuas commendo spiritum meum.* Luc. XXIII. 46. Junge supplicans cum illo magno Prothomartyre Stephano: *Domine Jesu, suscipe spiritum meum.*

Discipulus. Jocunda, simul & exemplaris est hæc narratio.

Magister. Confirmationem habet ab illo qui durissimus ad Baptisma suscipiendum, per appositionem florum de Altari ejusdem Stephani sub pulvinari capitis ipsius dormientis delatorum repentè mutatus est in virum alterum, quià tetigit Deus cor suum. Suscepit Deus spiritum ejus ad Fidem, baptizatus est, & deinceps usque ad ultimum fuit in ore suo hoc verbum, cùm nesciret Stephani illud fuisse novissimum: *Domine Jesu, suscipe spiritum meum.* Vade, & fac similiter.

Discipulus. Fiet ità, propitio mihi Deo, cum omnibus Sanctis ejus, & Stephano. Fuerat iste mos meus; tamen dicam in omni recollectione mea ad Deum cum noviter profitentibus: *Suscipe me secundùm eloquium tuum, & vivam, & non confundas me ab expectatione mea*; & *Adjuva me, & salvus ero.* Ps. CXVIII. 116. 117.

Magister. Salubriter id effeceris; sumus enim nos Christiani de numero illorum quos aspernabatur Pharisaïca justitia; & ideò jam non justitia, quià Pharisaïca, *quia hic peccatores recipit.* Luc. XV. 2. Suscipit nos benignus Jesus in Religione sua cùm clamamus: *Abba Pater.* Rom. VIII. 15. Sumus hîc dum vivimus in ea novitii. Tempus probationis habemus, usquequò venit dies Professionis faciendæ coram Abbate nostro Deo, & cœlestium Conventu toto, ut tunc habeamus vocem in Capitulo, stallum in choro, cibum in Refectorio, lectulum in Dormitorio. Constituit hîc & construxit officinas magnas, Abbas noster Christus suæ Abbatiæ, dum penderet in Cruce pro nobis novitiis. Oratorium; *Pater, ignosce illis.* Luc. XXIII. 34. Capitulum; Latronem confitentem absolvens. *Amen dico tibi &c.* ℣. 43. Dormitorium; curam Matris Joanni, in quo gratia, totam linquens. Claustrum; clamans & stans perseveranter in Cruce. Refectorium; dicens: *Sitio.* Joan. XIX. 28. Cellam probationis usque ad consummationem, dicens: *Consummatum est.* ℣. 30. Denique nil superest, nisi Professio in manibus Abbatis, non secundùm carnem, sed secundùm spiritum dicendo: *Pater, in manus tuas commendo spiritum meum.* Luc. XXIII. 46. Et orando: *Domine Jesu suscipe spiritum meum.*

Discipulus. Nimiùm heu miseros dixerim hos Novitios, si Professionis hora dum venerit, audiant: *non suscipiam vos. Discedite a me maledicti in ignem æternum.* Matth. XXV. 41. Quò contrà beatissimi, quos misericordia, & veritas suscipiunt, audientes: *Venite benedicti Patris mei.* ℣. 34.

Sed revertamur, ut ostendas quis est iste puer Israël secundùm Litteram, quis secundùm Allegoriam, quis secundùm Tropologiam, quis secundùm Anagogiam, sicut antè tangens nondum elucidasti.

Magister. Israël unus litteralis est, secundùm carnem; populus undè Christus carnem sumpsit: *Nusquam enim Angelos apprehendit*, Matth. II. 16. *sed semen Abrahæ* in Maria. Israël est alter literalis per repromissionem, populus Gentium qui *vidit lucem magnam.* Isaiæ IX. 2. Hunc populum ab impotentia, ab ignorantia, à nequitia, ab omni turpitudine, & inquinatione suscepit Deus in populum acceptabilem, doctum, sanctum, pulchrum, incoinquinatum, ut Rex potentissimus ad regnandum, ut Doctor sapientissimus ad erudiendum, ut sponsus suavissimus, totus pulcher, & decorus, totus desiderabilis; cui diceret: *Desponsabo te mihi in fide: quia charitate perpetua dilexi te.* Ozee 11. 20. Denique repudiato carnali Israël, spiritalem suscepit Gentilem populum tanquàm *Israel puerum suum.*

Discipulus. Non me latet, quin multa possunt literaliter hîc quæri de vocatione Gentium, Judæis reprobatis. Transi ad Allegoriam.

Magister. Spectat ad eam ipsa Gentium spiritualis vocatio. Nihil enim prohibet eumdem textum plures simul conjungere sensus, quorum quilibet tamen erit literalis, quamvis sit Allegoricus, & moralis. Patet ex illo: *Ex Ægypto vocavi Filium meum.* Osee. XI. 1. Et iterùm: *Israel primogenitus meus*; Exod. IV. 22. undè Israël literalis, & allegoricus ipse pariter unus est Christus.

Demùm Israël moralis, & anagogicus, figuratur in personali Israël, qui & Jacob dictus est, qui benedictionem Patris accepit Rebeccæ consilio, qui scalam in monte vidit, qui duodecim Patriarchas genuit, qui post benedictionem Angeli, mutato sibi nomine, gloriatus est dicens: *Vidi Dominum facie ad faciem, & salva facta est anima mea.* Gen. XXXII. 30. Et Apostolus: *Nos*, inquit, *revelata facie gloriam Domini speculantes, transformemur de claritate in claritatem tanquam à Domini spiritu.* 2 Cor. III. 18. Tropologiam simul conspicio cum Anagogia lucente in puero humili, & obsequioso Israël personali. Elucidavit omne mysterium anagogicus iste Richardus *De duodecim Patriarchis*, concludens ad *Benjamin* adolescentulum *in mentis excessu.* Ps. LXVII. 28. Potero fortassis abbreviato sermone aliqua post quærere.

Sed vehementer movetur animus ad hoc mysterium cum autoritate Apostoli novissimè positum, cùm scriptum noverimus: *Non videbit me homo, & vivet*; Exod. XXXIII. 20. nec hoc passim cuivis dictum est, sed Moysi oranti videre faciem Domini.

Discipulus. Quasi nihil antè notaveris in aliis Tractatulis, & super hoc cantico de cognitione Dei; nunc ita videris novus & inscius perscrutari velle.

Magister. Materia hæc (crede mihi) & jam vetus est, & tamen semper nova. Conor judicans obedire Hieronymo monenti: *Discamus in terris, quorum nobiscum scientia perseveret in cœlis.* Oro cum Augustino ad Dominum: *Noverim te, noverim me.* Et certè si non noverim Deum, nec me noscam. Quærebat in Canticis anima devota: *Indica mihi quem diligit anima mea, ubi pascas, ubi cubes in meridie, ne vagari,* A id est, vanè & inutiliter agi, *incipiam*, Cant. I. 6. supplendum est de ignoto. *Qui gloriatur* (ait Propheta, vice Dei) *in hoc glorietur, scire, & nosse me.* Jerem. IX. 24. Denique: *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te Deum verum*, ait Christus ad Patrem. *Joan.* XVII. 3. Noli propterea te in admirationem cordis ducere, si pridiè, si quotidiè circà visionem Dei versor, satagens unus esse generationis illius, de qua Psal. XXIII. 6. *Hæc est generatio quærentium* Dominum, *quærentium faciem Dei Jacob.* Et iterùm: Ps. XXVI. 8. *Tibi dixit cor meum, exquisivit te facies mea, faciem tuam, Domine, requiram.* Et *Lætetur cor quærentium Dominum* ad osculum oris. *Quærite Dominum, & confirmamini* per complexum amoris, *quærite faciem ejus semper*, Ps. CIV. 3. quid nisi per affectum contemplationis aut apertæ visionis.

Discipulus. Collaudo desiderium tuum, simul & studium, quale me decet maximè dum occupat me senectus, & senium. Et quid ampliùs in sæculo nisi *labor, & dolor?* Undè consolatio, nisi quià miserationem Domini cum suæ veritatis agnitione recordabor? B Depereant omnes istæ quæstiones infinitæ, quibus pridem frustrà laboravi, dicam deinceps: Unam petii à Domino; à qua una quisquis avertitur miscet se necessariò quæstionibus infinitis, & interminabilibus. Si avertitur voluntas ab una prima bonitate, continuò miscet se quæstionibus infinitis per cupiditatem insatiabilem; intellectus, per sciendi curiositatem; potentia, vel memoria, per inquietam mutabilitatem. Sit igitur nobis semper dulce quærere faciem Domini; aut si non datur, concupiscat anima nostra desiderare *sicut cervus ad fontes aquarum* ad te Deus. *Sitivit anima mea* ad te *fontem vivum*. Dicebat ad hanc similitudinem Propheta. Sed quousque sities, ô Propheta? Sanè donec *veniam, & apparebo antè faciem Dei.* Ps. XLI. 2. 3. Domine, *avertisti faciem tuam à me, & factus sum conturbatus*, Ps. XXIX. 8. *similis descendentibus in lacum*; Ps. XXVII. 1. suscipe me Domine puerum tuum Israel; aut si nondum sum tali dignus nomine pueri tui Israël, suscipe me, ut dignum efficias; C quia tali honore dignus erit, quem tu volueris honorare, qui clemens eris in quem tibi placuerit, *suscipe servum tuum in bonum.* Ps. CXVIII. 122.

Magister. Ex quo votum est unicum cordis nostri quærere faciem ejus semper; nec mutuò quærimus, si non invicem de Deo loquimur, colloquamur assiduè, quatenùs sit in medio de se loquentium. Ostendet se fortassis saltem sub peregrina specie, aperiet intellectum, inflammabit affectum. Postremò coactus ad Eucharistiæ mensam se cognosci faciet; vel saltem raptim *in fractione panis*, quem quotidiè frangimus celebrando.

Discipulus. Dic idcircò, quid sibi vult anagogicus Israël. *Vidi*, inquit, *Dominum facie ad faciem.* Gen. XXXII. 30. Concinit Paulus: *nos autem revelata facie.* 2. Cor. III. 18. Quid est aliud revelata facies, quàm D visio nuda facialis? Cur dicit *speculantes*, & non jungit, facie ad faciem videntes.

Magister. Doces de responsione, dùm prudenter interrogas.

Discipulus. Qualiter ita, quæso, nunquid sapienter inscius sum?

Magister. Animadverte quomodò si facies esset penitùs revelata, prout in patria fulgebit, non essemus speculantes, sed comprehensores. Rursùs, si nihil gratiæ specialis ultrà communem statum viæ conferretur, non fieret hæc additio, *de claritate in claritatem, tanquam à Domini spiritu.* Ibid.

Discipulus. Tuum est hoc aperire.

Magister. Dubiorum involucra quid evolvit, & discriminat, si non distinctio? Distinguamus ergò de triplici facie, de triplici velamine, de triplici speculatione, de triplici claritate, de triplici transformatione.

Discipulus. Ausculto.

Magister. Habes ex prioribus triplicem in triclinio cordis hominis faciem esse, secundùm triplex habitaculum, sive cenaculum. Facies mentis superior est; facies rationis media; facies animæ, non illius brutalis, sed obedientis rationi, quæ dicitur portio rationis, inferior.

Discipulus. Memini traditum priùs super isto. *Dispersit superbos mente cordis sui.* Luc. I. 51. Studui post hoc mecum Philosophiam concordare, juxtà coordinationem habituum quinque, nobis partim insitorum, partim acquisitorum: itaque ars, & prudentia primum vendicant cenaculum. Scientia, & intellectus secundum tenent. Sapientia velut in arce sedet in supremo cum mente, vel spiritu, vel animo retinens principatum.

Magister. Solerter egisti colligens ex auditis alia non accepta. Triplex consequenter accipe velamen. Certè Fidei velamen primò, quæ sola soli Deo nata est connecti & nebulas patitur aliquando, non in se intrinsecè, & essentialiter; sed secundùm quid, & accidentaliter, propter molem, & nebulas corporis. Undè sollicitudines velant memoriam, phantasmata intelligentiam, concupiscentiæ voluntatem. Velatur aliter secundò facies mentis eminentior; non ut priùs ex corruptione corporis, sed ex statu viatorum: sic facies hominis pro statu naturæ institutæ recipiebat velamen, saltem in somno, saltem in quotidiano corporis obsequio, ut non tota claritate faciei suæ ferretur semper in Deum. Velatur aliter tertiò facies mentis velamine quodam, non tam positivè, quàm negativè, & nullo modo privativè. Tale velamen (ut accipias faciliùs quæ dico) habuerunt Angeli incorporei prima morula viæ suæ, priusquàm raperentur ad gloriam felicitatis æternæ.

Discipulus. Sed quid, vel quale velamen erat illud?

Magister. Planè voluntas Dei, nolens se facialiter, & objectivè per essentiam suam nudè aperire. Est igitur istud velamen tertium semper apud viatores, de communi lege. Est primum apud omnes pro statu naturæ destitutæ, quandoque totaliter, quandoque plùs, aut minùs; nisi fuerit ablatum per gratiam specialem, qualiter fuit in te, ô Maria beata, & benedictissima feminarum. Alterum videlicet secundum velamen mentis, quale fuisset non in Angelis, sed in Parentibus primis, dum stabant innocentes, potest auferri minùs, de communi lege, quàm primum, immò nec arbitror quòd à te, dignissima & pulcherrima, fuerat totaliter, dum viatrix esses, evolutum, vel ablatum; sed crebrò, sed sæpè, sed frequentissimè tollebatur pro loco, & tempore, quantùm status viæ mortalis tolerabat.

Discipulus. Non obvio, si non ascribas præconia ista dignissimæ feminarum, quæ nec Ecclesia sibi tribuit, per quæ poneretur extrà viæ statum, neque enim simul, & assiduè poterat non esse viatrix, & esse.

Magister. Triplex ampliùs nota speculum, quia dicitur *speculantes*, cui conjunge triplicem claritatem. Unum speculum est cum claritate sua, quod indidit natura, & industria polivit, quale fuit apud Philosophos quoad intelligibilia per investigationem naturalem, quamvis mixtæ fuerint multæ nebulæ, immò tenebræ errorum. Non tamen oportet dicere cum aliquibus, quòd nihil speculati fuerint veritatis, etiam de Deo, & intelligentiis. Sciebant saltem, quòd Deus non erat lapis, aut brutum. Rursùs alterum nota secundò speculum per supernaturalem irradiationem super intellectum humanum cum limpidiore & sinceriore claritate, quàm possit natura sola, vel

vel industria, propinare. Denique tertium accipe speculum cum sua claritate, quod intimè latet, quod ab exterioribus nequit assumi totaliter; sed omnis hæc claritas Filiæ Regis ab intùs, est introrsùs valde, ad quam non admittitur alienus. *Bibe de aquis tuis prior*, jubet Sapiens. *Cor quod novit amaritudinem animæ suæ, in gaudio ejus non miscebitur alienus.* Prov. XIV. 10. Non enim gaudium habet intrinsecùs ortum ab amaritudine cordis in contritione, qui non similiter afficitur in dolore, qui vertitur in gaudium.

A

Discipulus. Frequenter audivi talia qualia dicis, sed nondum dicere vales (nisi mentior) quod plenè concipiam. Fac manifestum si potes.

Magister. Si manifestationem expectas doctrinalem & disciplinalem, polliceor hoc faciliter effecturum, si discipulum quasi puerum te præbueris. Crede primò more discipuli; sciveris ità postmodùm quæ dicentur, saltem ex mediis, seu locis intrinsecis, videlicet ex autoritate dicentis, quod & ex ista maxima: *Cuilibet experto in sua arte, vel scientia credendum est.* Tali loco & maximâ Fides innixa Deo, & Ecclesiæ, quæ regitur Spiritusancto, stabilitur. Si verò non contentus istâ notitiâ, tibi quæsiveris demonstrationem evidentem, aut notitiam intellectualem ex terminis, aut experimentalem perceptionem, frustrà (ne dicam stultè) conabimur. Manifestissima sumitur ratio ex aliis in nobis expertis, quæ nemo potest extra se tradere experiri; nec tamen absque experientia possunt sciri. Tale speculum, talis sua claritas (ne te suspendam diutiùs) est unio per gustum, & tactum spiritualem, quæ unio dicitur hìc per anagogiam *susceptio Israel pueri Domini Dei.* Per Apostolum dicitur *transformatio.* Dicitur in Canticis *osculum* & *amplexus.* Dicitur per Psalmistam *adhæsio* & *inhæsio.* Jungit *adhæsioni susceptionem. Adhæsit*, inquit, *anima mea post te, me suscepit dextera tua.* Ps. LXII. 9. *Hæc est mutatio dextræ Excelsi.* Ps. LXXVI. 11. Hæc actio, vel deductio spiritus.

B

Discipulus. Multiplices licèt talia centies nomina, non ad intelligentiam satis erunt.

Magister. Verbum latens in mente non aliter potest extra prodi, quàm per voces, maximè quando est verbum tale, quale describit Augustinus: *Verbum*, inquit, *est notitia cum amore.* Dixerit aliquis fidus tibi, nosco Joannem, & amo eum; consentis ei, & formas in te credulitatem de notitia cum amore, quam intueri, id est intus tueri, vel aspicere fas non habes. Nihilominùs enitere tecum in corde tuo Joannem illum diligere, uniet dilectio te Joanni, non prior aliena dilectio, sed tua. Senties intrà cor susceptionem ipsius Joannis, non jam alienâ, sed intus propriâ experientiâ. Converte similitudinem hanc ad unionem cum Deo, per proprium suum, non alienum amorem, senties in te quid habeat suavitatis, quid virtutis verbum hoc anagogicè de te, ad te, & in te prolatum: *Suscepit Israel puerum suum.* Luc. 1. 54.

C

Discipulus. Cur si non amavero, sentiam tale nihil suave, vel jocundum.

Magister. Repetam altiùs ex intimis Philosophiæ principiis quasi non jam credas autoritati, sed rationi convincenti. Triplex esse genus boni definierunt Philosophi per naturæ voces edocti: *Bonum utile, bonum delectabile, bonum honestum.* Cognoverunt ulteriùs, quòd res inanimatæ tendunt per appetitum naturalem inditum, ad bonum duntaxat eis utile, sicut ad loca sui conservativa, & ad alia, sine quibus esse vel benè non possunt. Porrò de delectabile bono nihil habere dicuntur, sicut nec de tristabili, nisi per transsumptiones voluerimus amplè nimis loqui. Res autem animatæ per formam sensitivam in actu fundatam tendunt quidem in bonum utile, quod dum sequuntur, & illud eis conjungitur, sentiunt delectationem, ita ut jam ferantur in proprium bonum, quia delectabile eis, etiam si non esset utile, immò nocivum sæpè. Natura tamen plus ingeniavit delectationem in animalibus propter operationem utilem, quàm propter delectationem suavem; unde si haberet animal nutrimentum sufficienter sibi conjunctum, si præterea generaret sibi simile ad conservationem suæ speciei, natura non curasset adjungere delectationem in sensibus gustus, & tactus, plus quam in igne, qui fertur ad locum suum, & generat sibi simile sine delectatione. Si autem animalia, dimisso sibi utili, vel suæ speciei, quærunt solùm delectari, fit hoc præter intentionem naturæ principalem. Si verò conjungunt utrumque, non errant, ut delectatio teneat operationem, & foveat.

D

Discipulus. Dicis ea quæ Philosophiæ consonant & experientiæ; conclude proindè: quia delectatio non fit sine operatione aliqua cognitiva, simul & motiva, quia nec motiva vis sola sufficeret plus quàm in rebus sine anima. Nec rursùs sola discretiva sine motu virtutis appetitivæ satis esset ad delectationis originem.

Magister. Censes acutè, porrò cernas acutiùs volo, qualis sit hæc combinatio sensus percipientis, & appetitus moventis. Nec ideò quæsiverim si sint duæ potentiæ realiter, & essentialiter distinctæ, vel sola ratione. Sufficiat quòd ad causandam delectationem mutuò se præsupponunt.

Discipulus. Præsupponunt scio, non aliter quàm forma literarum præsupponit oculum dirigentem, & manum moventem, ubi neutrum per se sufficeret.

Magister. Exemplum placet, etsi non penitùs adæquatum. Exemplum aliud est de libertate arbitrii quæ non unam, sed duas præsupponit potentias, aut potentiæ unius essentialis duas rationes. Quæro tamen, quæ potentia priùs occurrat ad causationem delectationis; appræhensiva, vel motiva? Aut si sit penitùs res eadem; quæritur sub qua ratione priùs ipsa concurrit, vel apprehendendo, vel movendo?

Discipulus. Cur hoc in quæstionem vocas, cum vis appetitiva animalis, non movetur, nisi priùs objectum sit apprehensum, & sibi præsentatum; propterea, & non ob aliud, vocatur animalis.

Magister. Quid si tibi monstravero conversum ordinem inveniri. Exempli gratia in homine, qui potentiam habet reflexivam super se, delectatur ipse in objecto per apprehensionem, & vim motivam voluntatis. Convertat, & reflectat apprehensivam ad cognoscendum, quid, & qualis sit hæc delectatio causata ex perceptione prima conjunctionis objecti convenientis cum appetitu, qui est vis motiva solùm, ut sit non cognitiva, nec perceptiva. Attende solerter hoc dictum, cujus ignorantia, vel inconsideratio multos fallit, & involvit. Nesciunt enim secernere id quod attribuatur virtuti motivæ, ut sic, à virtute discretiva, & hoc propter continuitatem mutuam, & circumincessionem, seu coëxistentiam.

Discipulus. Unus ex illis usque nunc fui; unde frequenter turbatum, & circundatum me tenebris inveni, ne cognoscerem illud dilucide, ad quod (quantum jam conjecturo) ducere me satagis.

Magister. Nil admirandum, si discreta conjunctim, & conjuncta discretim concipiantur aliter quàm oportet, confusio subsequatur. Concedis, quòd in prima causatione delectationis, necesse est vim apprehensivam in actu suo præcedere, si non tempore, tamen ordine naturæ. Nunc animadverte postquàm delectatio causata est; si vis cognitiva cognoscit hanc delectationem, constat quòd inde consequatur nova delectatio, & reflexa, quæ fit, ut homo sciat, & velit se delectari.

Discipulus. Constat, & experiri protinùs licet unicuique non protervo.

Magister. Quæro nunc similiter à non protervo, nec dyscolo, quæ causa præcedat, ordine naturali, perceptionem delectationis istius secundæ reflexæ, utrum appetitus, vel vis perceptiva sensûs, aut intellectûs:

Discipulus. Videor aptè respondere, si dixero, quòd ad hanc delectationis secundæ perceptionem neutra potentiarum per se primò sola concurrit, sed ut conjunctæ fuerint, & unitæ, ad primæ delectationis (quæ nunc objicitur) habendam reflexæ super se perceptionem.

Magister. Consequitur ergo secunda perceptio ad unionem utriusque causæ concurrentis, nec potuisset aliundè percipi reflexa delectatio, nisi simplex prior esset.

Discipulus. Nequeo contradicere; perge, si placet ad tertium bonum, quod *honestum* nominatur.

Magister. Hoc proprium soli naturæ intellectuali est, ut ad bonum honestum solùm propter se moveatur, etiam si nihil indè utilitatis, nihilque delectationis oriretur; quamvis in se tamen summè sit utile, & delectabile. *Honestum*, inquit Tullius, *est, quod sua nos vi trahit, & allicit sua dignitate.* Finis itaque naturæ intellectualis est, ut suscipiatur ad bonum honestum, quo solo fruatur, & in illo delectata quiescat. Nulla ad hunc finem attingit irrationalis creatura, quia nec ad illum creata est memorandum, intelligendum & amandum.

Contemplabaris altissimam hanc, & pulcherrimam veritatem, ô altissima, & pulcherrima feminarum. Hanc insinuasti, dùm de solo Israël (qui sua interpretatione dicitur *videns Deum vel visio Dei*) complevisti Canticum tuum: *Suscepit Israël puerum suum.* Luc. I. 54.

B

Discipulus. Proposueras inter distinctiones antedictas, de facie, de velamine, de speculo, de claritate; distincturum te insuper de transformatione.

Magister. Aptè recolis, simul & alia sunt de susceptione per Anagogiam, quam susceptionem transformativam dicimus, addenda prioribus. Pauses interim ab inquisitione, & super hac susceptione transformativa tredecim considerationes accipe.

Susceptio sancti Israël transformativa, sicut non propriè dicenda est generatio, vel transsubstantiatio, sic nec propriè est naturalis alteratio. Generatio quippe tendit ad introductionem formæ substantialis, qualis non introducitur in hac transformatione quam nominare possumus deiformem, quia forma imprimitur divinitùs menti, qualem non habet ex natura vel sola industria. Sed neque mutatur aliqua res essentialiter in animam, quemadmodùm panis transsubstantiatur in Corpus Christi. Porrò naturalis alteratio fit per abjectionem formæ prioris contrariæ, & hoc in melius, vel in pejus.

C

Susceptio vero transformativa deiformis non præsupponit, aut requirit hujusmodi variationem, secundùm contrarias qualitates. Simulatur idcircò magis illuminationi solis in cœlo, & in medio pervio, atque perspicuo. Sic à lumine superno illuminari dicitur tàm universalis, quàm particularis Ecclesia, sicut à sole luna.

Susceptio transformativa plus consistit in perceptione unitiva, quàm in amore solo per se, vel in cognitione sola. Veritas ista concluditur ex colloquio priùs habito, quo quæsivimus delectationis originem, etiam sensualis. Deus itaque cum sit summum bonum, objicit se mediatè vel immediatè dilecto Israël puero suo sub triplici ratione generali, boni scilicet honesti, delectabilis, & utilis. Aut, sub aliis loquendo terminis, illabitur in mentem, ut pulchritudo seu formositas; ut suavitas; ut salubritas. Est denique Deus immensa lux, in quo *tenebræ non sunt ullæ* Joannis testimonio, I. *Joan.* I. 5. Est autem proprietas lucis, se communicare, seu diffundere per universam sphæram suæ activitatis. Sphæra verò divinæ activitatis, est immensitas, & æternitas sua, cujus circumferentia nullatenus extra se est. Undè æternitas quasi *extra terminos entitas, vel unitas.* Sic idem est penitùs centrum, & circumferentia. Sic infinitas in Deo, magis secundùm rem dicitur

D

positivè, quàm negativè. Nomen verò videtur negativum, sicut è contra de finitate, quæ vocatur *terminatio*, sic, quia fines habeat, ultra quos progredi non potest. Est igitur hæc negatio, quam negat infinitas quasi non finibilitas. Nosti verò per Logicam, quòd duplex negatio reddit affirmationem. Sed prosequamur quod cœpimus.

A Lux divina communicat, & producit suam speciem per totam se simillimam sibi, & æqualem, propter quod habet pulchritudinem infinitam, de qua Sapiens: *Pulchritudinem ejus admirabitur oculus.* Eccli. XLIII. 20. Nam oculo maximè convenit de pulchritudine judicium, sicut aliis sensibus de salubritate, & suavitate; propterea comparatur bono honesto, bonum pulchrum, quod nec delectabilis, nec utilis, ut sic, includit rationem. Amaretur enim, etsi nec utilis esset, nec delectabilis aliundè quàm ex se.

Porrò si divina pulchritudo solùm se offerret individuo creaturæ rationalis intuendam, sive pluri; solus intellectualis oculus judex esset, non gustus, aut tactus: qua super re sequatur alia consideratio.

Susceptio transformativa si perfecta sit, præsupponit individuo creaturæ rationalis illapsum fieri verbi luminosi, quod est species adæquata suæ luci; & hoc, secundùm virtutem activam summè proportionatam, & secundùm operationem perfectè replentem omnem indigentiam pueri Israël ad hanc transformationem suscepti. Placet itaque speciei pulchritudo, etiam propter se solam. Sed virtus speciei agens proportionaliter in potentiam receptivam, suavitatem inducit: sicut & operatio replens indigentiam, affert salubritatem, Habes igitur bonum honestum in pulchritudine, habes delectabile in suavitate, habes utile in salubritate, habes proindè bonum omne, de quo ad Moysen Dominus: *Ostendam tibi omne bonum.* Exod. XXXIII. 19. Concluditur iterùm, quòd susceptio transformativa consistit in concursu omnis boni, etsi non formaliter, saltem virtualiter, & eminenter; hoc autem tale bonum in habitibus deiformibus est sola gratia gratificans, aut gloriæ consummatæ sanctificans.

Susceptio transformativa nunquam potuit obtineri, nisi per gratiam divinitùs infusam, quæ radix est omnis transformationis deiformis, & sursùm unionis. Continet autem virtualiter in se Fidem, Spem, & Charitatem, cum ceteris habitibus luminosis, & affectivis, taliter suo modo, qualiter essentia animæ originaliter complectitur suas vires. Omittatur interim similitudo de divina essentia, respectu trium Personarum, respectu insuper omnium rationum perfectionem in divinis dicentium; quia nulla creata simplicitas isti potest adæquari, vel par esse.

Susceptio transformativa actualis non conceditur de communi lege sine exercitio actuali mentis, faciendo quod in se est ad hanc susceptionem, saltem per obicis cujuslibet ablationem. Exemplum in supernaturali formæ rationalis introductione, quæ naturales dispositiones præsupponit in corpore. Consideretur ex hac duplici consideratione statim, quòd absque miraculo non fit susceptio transformativa, maximè gratificans; nihilominùs illam affore non fit certum evidenter, sine miraculosa revelatione, propter consimiles motiones quas habet natura per habitus acquisitos informes ad habitus Fide, Spe, Charitateque formatos: hinc hæretici pertinaces, hinc nonnulli infideles; hinc peccatores vani, gloriosi de suis sentimentis, sæpè confunduntur in æstimatione sua; relaturi supplicium, undè præmium magnum consequi putant. Hinc est illud: *Cadent a latere tuo mille*, Ps. XC. 7. qui se de latere proximos arbitrabantur. *Et decem millia à dextris tuis* statum Christianitatis assecuti.

Susceptio transformativa vicissitudinem habet reciprocam, & quasi circularem. Utimur similitudine palpabili ex Scripturis. Dixit in Apocalypsi Christus. *Ecce sto ad*

ostium, & pulso, si quis mihi aperuerit januam, introibo ad eum, & cenabo cum illo, & ipse mecum. Apoc. III. 20. Fit perindè illud de Grammatica:

Hospes, qui recipit, & qui susceptus habetur.

Audis quòd Christus intrat ut hospes in animam, & animam cibat ut ipsam suscipiens. Et certè sic est tenendum, simul & admirandum, non jam per similitudinem, si ad susceptionem Eucharistiæ transeamus. *Qui manducat*, inquit Christus Joan. 6. 57. *meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet* quasi hospes susceptus à Christo: *Et ego in illo*, quasi qui suscipitur in mentis hospitio. Felix nimirùm puer Israël hospite tanto. Felix munere duplicato, atque reciproco. *Suscepit Israël*, Deiformis noster spiritus, *puerum suum*. Jure stupes ad hoc verbum, ô frater. Scis, quia vocem Jesum Christum puerum nostrum; suscipit Israël spiritus suus Deiformis suscipiendo Sacramentum. Planè sic legis de eodem Christo: *Puer natus est nobis, & filius datus est nobis*; Isaïæ. IX. 6. Potest hoc intelligi de puero Jesu secundùm carnem, qui per te Virginem puerperam *datus est nobis*, & corporaliter *natus*. Est alius mirabilior, & nisi de se testis esset incredibilior sensus, quia *datus est nobis*, ut sit puer noster per filialem susceptionem in utero mentis Israëliticæ conceptus, & genitus. *Qui fecerit*, inquit, *voluntatem Patris mei, ille meus frater, soror, & Mater est.* Matth. XII. 50. Audis Matrem, & cujus Matrem, nonne pueri Jesu? Sic enim à Patre *puer*, & à Prophetis, & ab Evangelistis, crebrò Christus nominatur, quàmvis vir fuerit ab utero. Etiam indè *factum est novum super terram*, quia mulier circundedit *virum*. Isaïæ LXI. 10.

Susceptio transformativa reddit animam Verbigenam. Ipsa siquidem quæ per naturam ancilla est, quæ per gratiam adoptionis filia, quæ per subarrationem dignativam sponsa, fit per nimiam gratiæ superabundantiam gravida de te puero Jesu, te marito, te viro, te sponso, ut jam sponsus & sponsa sint duo in uno spiritu, immò in uno fœtu, qui es tu Domine. Suscipe propterea, ô Deiformis anima, & simul sponsa dicta: suscipe tuum puerum, non jam ut hospitem tuum, non jam ut Dominum, non jam ut amicum, non ut sponsum qualemcunque; sed ut sponsum, & Filium tuum. Filium, qui concipitur in utero memoriæ, per infusionem roris gratiæ. Filium, qui formatur in utero intelligentiæ per infusionem Deiformem. Filium, qui parturitur, per opera charitatis elicitivè, vel imperativè, donec in mundum nascatur perennitatis gloriosæ. Videor audax nimis, & rectè videor, si non testimoniis Scripturarum fulcitus essem, quæ Deum esse tradunt animæ sanctæ, & Israëliticæ omnia quæ dicta sunt. *Filioli mei* (inquit Paulus Gal. IV. 9.) *quos iterum parturio, donec formetur in vobis Christus.* Et Dominus per Prophetam Jeremiam dicit: *Pater meus, dux virginitatis meæ tu es.* Jerem. III. 4. Et iterùm: *Fornicata es* &c. *tamen ad me revertere, & ego suscipiam te.* ℣. 1.

Susceptio transformativa mirabilior effecta est post lapsum, quàm stante, nec peccante natura fuisset.

Primò, quia non majus est, cœlum, & terram creare, quàm peccatores justificare. Ratio. Non enim habet positivum creatio contrarium, sicut contrariatur justificationi peccatum. Rursùs in creatione sola potentia consideratur, sed in justificatione sapientia, simul & benevolentia, nec minùs cum potentia pensatur. Quid sapientius, quàm ut vincat sapientia malitiam, & ita vincat, quòd ex ea fit elicere maximam justitiam? Vult exhibere summam benevolentiam, vult exercere summam potentiam in debellando per humilitatis dejectionem omnem superbiam. Conferebas hæc verba frequenter in corde tuo, Virgo dignissima, nec satiabaris dulcedine mirabili super hac susceptione Israël pueri sui. Hinc devotum tibi cum ex actione pia dirigitur in Prosa votum.

Nec abhorre peccatores
Sine quibus nunquam fores
Tali digna Filio.

Tu quoque Gregori sic exclamasti: *O felix culpa Evæ, quæ talem, & tantum meruit habere Redemptorem.* Addamus susceptionem: *O certè necessarium Adæ peccatum, quod Christi sanguine deletum est.* Noli A propter hoc extolli, ô culpabilis Eva, noli tibi blandiri peccator Adam, quia Dei benignitas omnipotens, non impotens vestra perversitas talem meruit Redemptionem, & susceptionem exhibuit.

Susceptio transformativa clarior quandoque, nonnunquàm obscurior invenitur. Provenit hoc principaliter à beneplacito suscipientis activè, sed dispositivè à conditione suscepti. Vox indè est illa Pauli 2. Cor. III. 18. *Transformamur de claritate in claritatem*; quia videlicet *alia claritas solis, & alia claritas* est *lunæ*. I. Cor. XV. 41. sicut non par semper est revelatio faciei. Tenet Dominus in manibus lucem &c. *Si vult, videtur*, ait Augustinus, *si non, non.* Sit aliquis clausis palpebris, seu membranulis oculorum, positus extrà radios solis; constat quòd nihil, aut tenuissimè videbit, quàmvis oculi sint sanissimi, nec velamen aliquod maximè compositionis habentes. Prodeat iste ad intensissi- B mum lumen solis aspiciendum converso intuitu; non videbit itaque rotam solis, attamen multo splendore lucescet oculis per velamen palpebrarum. Sit aliud exemplum de oculis apertis ad obliquum lumen solis circà crepusculum diei in susceptione matutina, quali Christus resurrexit, *cùm tenebræ essent super terram* Matth. XXVII. 45. *orto jam sole.* Marc. XVI. 2. Sit aliud exemplum: si poneremus solem liberè objectaliter se visui præsentare.

Susceptio transformativa ferventiùs excandescit, aut tepidiùs, duplici ratione, quæ nunc de claritate ponebatur, scilicet arbitrio Dei, vel dispositione subjecti. Disponitur autem subjectum, quod est mens rationalis, maximè per humilitatem spiritus, quia *humilem spiritu suscipiet gloria.* Prov. XXIX. 23. Interroga naturam, audis sub exemplo respondentem. Objice speculum concavum politum solaribus radiis, causabitur ex multa reflectione in puncto concursus radiorum ardens ignis. Similis erit effectus ex vase cristallino, vel vitreo pleno aquâ.

Quid! quod aspectus pulchritudinis corporalis ali- C quos transformat in furiam, & mentis amentiam, cur non poterit inspecta pulchritudo spiritalis Dei? Cur non divinorum spectaculorum pulcherrimorum consideratio in talem suo modo spiritualis ardoris effectum mentem evehere? Cur non poterat extrà se fieri? Cur non ad dilecti pulchritudinem tota rapi, ac perinde amens esse? Sic enim divinus loquitur Dionysius in re nostra; sed ô felix amentia pro qua sequitur.

Susceptio transformativa spiritualis contrario modo se habet ad transformationem animalem, & brutalem. Tradit Dionysius, quòd *amor in terrenis est dispersio, & labefactio amoris. Sed divinus amor est sicut quidam æternus circulus, per optimum, ex optimo, & in optimo, & in optimum, inenarrabili conversione circumiens.* Colligitur protinùs differentia brevis inter duos amores, quorum unus constituit civitatem Dei, se- D cundùm Augustinum; alius civitatem Babylonis.

Primus unit, secundus dispergit. Et verè sic est, si per omnia respexeris. Dedit Christus intelligi causam, quia, inquit, *unum est necessarium*; Luc. X. 42. plurima verò sunt contingenter variabilia. Necessarium itaque (quia tantummodò unicum est) colligit: cetera omnia, quia labilia sunt, dispergunt. Amor qui innititur uni necessario, stabilitur in eo amor innitens mutabilibus, ut mutetur necesse est. Est autem *omnis creatura vanitati subjecta.* Rom. VIII. 20. Audi de ho-

homine, qui *fugit velut umbra*, Job. xiv. 2, *bra, & nunquam in eodem statu permanet.* Job.xiv.2. Civitas igitur Babylonis quam fundat amor sui usque ad contemptum Dei, quàm rectè Babylon, id est, confusio nominatur. Civitas verò jure vocatur Ecclesia, quia convocat, & colligit. Dicitur & *Jerusalem, cujus participatio ejus in idipsum.* Ps. cxxi. 3. *Ædificans*, inquit Propheta, *Jerusalem Dominus, dispersiones Israël congregabit.* Ps. cxlvi. 2. Fit hoc dum suscipit Dominus *Israel puerum suum*, quia similiter venit ad hoc, Caypha prophetante, sed non à seipso: venit enim ut filios Israël in unum congregaret, congregatione non tàm locali quàm spirituali, in unam Fidem, in unum ovile, in unum nidulum sub alas amorosissimæ circà fœtus gallinæ, quæ est æterna sapientia Christus Jesus.

Susceptio quælibet à Deo, nomine propriissimo dici potest *unitio*, sive literaliter susceptionem accipias, sive per allegoriam. Mysterium quippè Incarnationis quando celebratum est, finis suus totus fuit unitio. Tunc enim fecit Christus utraque unum, dùm conjunxit ima summis; dùm factus est lapis in caput anguli, dùm cantata est in terra *pax hominibus bonæ voluntatis*, Luc. ii. 14. pace reformata cœlestium cum terrenis. Si verò per Tropologiam, si per Anagogiam susceptio Israël pueri consideretur, quid aliud videbitur quàm unitio? Hoc est ad unum collectio, & ad unum exaltatio, ad unum impletio, restitutio & conversio humilium *mente cordis sui?*

Discipulus. Sile, quæso, sile; jam satis est mihi, jam quasi luce serenitatis infusa, omnis consummationis video finem. Consummatio sermonum enim ista est procul dubio. Det hoc unum Deus, & dicemus, sufficit nobis, credemus dicenti; *sufficit tibi gratia mea.* 2 Cor. xii. 9.

Magister. Æstuas gaudio novo, quasi non priùs omnia quæ protulimus millies audieris, tum à Scripturis Evangelicis, & Apostolicis, tum à collationibus mutuis, quibus ita frequenter insertus est sermo de Theologia mystica à Doctore Dionysio.

Discipulus. Audivi, fateor, & legi, nunquàm verò mentem ita perstrinxit quædam, ut nunc, intima perceptio. Nunquàm ita mihi sapuit verbum hoc hominis pleni *Fide, & Spiritu sancto*, Stephanum loquor: *Domine Jesu, suscipe spiritum meum.* Act. vii. 58. Quod verbum nonne consonanter erat ad verbum Mariæ, sive Canticum: *Suscepit Israel puerum suum?* Luc. 1. 54. Hoc plenè mox effectum est, secundùm Anagogiam, dùm obdormivit Stephanus cum Domino *in pace in idipsum.*

Magister. Gloriosus Deus in Sanctis suis, mirabilis in majestate, & in magnificentia; quia nunc magis aperuit intellectum, ut intelligeres Scripturas, in tua collocutione, hìc in via sub peregrina licèt effigie, tetigit cor, & strinxit, quò susceptionem ejus perciperes, nedum per disciplinam doctrinalem, sed experimentalem cognitionem. Hæc est cognitio, cum quâ, & sine quâ non acquiritur, & gustatur sapientia mystica; hæc susceptio unitiva *sancti Israel Regis nostri*; hæc collectio humilium *mente cordis sui.* Hæc sola dividit inter cives Jerusalem, & Babylonis; hæc sanctificatio, hoc regnum, hæc voluntas Dei, hic panis supersubstantialis, hic liberat à malis culpæ, pugnæ, & pœnæ. Amen: hoc est quod sine mente, vel defectu mixto cujusvis naturæ pro momento hujusmodi experientiæ. Crede mihi, quoniam vel expertis merè gratis datur, quamvis non soleat dari nisi desiderantibus, quærentibus & pulsantibus.

Denique vim patitur; quæ si cui datur, confertur aliquando nihil agentibus, quandoque aliquid agentibus, quandoque somnolentis raptim, ut subitò nescire possis, quando *veniat, aut quò vadat.* Cur ita? Planè ne tuo merito, vel industriæ ascripseris susceptionem visitationis suæ, sed dic, *tempus beneplaciti Deus.* Ps. lxviii. 14.

Discipulus. Loqueris experta. Sufficit ad exemplum Paulus, * superabundant in miraculosè visitatis, & susceptis testimonia.

A *Magister.* Crede tamen, quòd non idcircò tibi prohibenda est, vel alteri lectio, non allocutio devota, non meditatio solers, non oratio frequens, & fervida, non demùm Sacramentalis susceptio, quæ si ritè fiet, superat vigor ejus attractivus hæc omnia spiritualis exercitii documenta. Crede equidem dum in hortis Ecclesiæ habitas Consecrationis tempore, adsunt amici, Angeli auscultant, fac dilectum audire vocem tuam: ostende ei faciem tuam, si decora est; sonet vox tua in auribus ejus, si suavis est.

Discipulus. Docueris, obsecro, quæ sit illa vox quam audire petit *dilectus meus mihi.*

Magister. Doceat te finis, & consummatio Cantici Canticorum, quòd jungemus ad hoc Psalterium: *Fuge, dilecte mi, assimilare capreæ, hinnuloque cervorum super montes aromatum.* Cant. viii. 14.

B *Discipulus.* Mirabilis verò est talis amicæ vox ad dilectum, petere ut fugiat: quo absente nihil jucundum, cujus præsentiâ nil optabilius esse potest ad votum.

Magister. Ignorans mysterium, nescis quia non potest altera proximior ad dilectum fieri præsentia, quàm si fugiat ipse *super montes aromatum*, non qualicunque modo, sed ad similitudinem capreæ, hinnulique cervorum. Mos est capreæ solitudinis secreta diligere. Caprea quasi *capiens alta.* Secretum similiter mutuum quærunt dilectus, & dilecta. Nunc in foraminibus petræ, nunc in caverna maceriæ. Petra autem est Christus crucifixus, perforatus, & in latere cavernatus. Secretum verò novissimum, & ultimum est *super montes aromatum*, montes qui suscipiunt, immò dant pacem populo.

C Ceterùm quid quærit hinnulus cervorum, dum fugit per deserta montium? Puto redit assiduè ad ubera matris, in cujus antro quiescit, & sinu. Scis autem quia se refert, & omnia Filius semper ad Patrem. Ipse hinnulus gratissimus ad cervam charissimam, sapientiam ingenitam confert. Concludo tandem, quòd sonet hæc dilectissima vox in amorato per amorem, *Dilecte mi:* quid per adjunctam, oro te, petis similitudinem, nisi ut fugiat dilectus ad Patrem, quo ibidem quiescente, trahat dilectam suam secum, collocet non jam in hortis, ubi sunt amici; sed solam cum solo, unicam cum unico, deliciosus amator complectatur. Sicut in eodem lectulo florido, sicut in lectulo Salomonis pacifici, sicut in cubilibus sponsi, ubi sponsa dicat ex sententia: *Dilectus meus* mihi totus, & unicus, conjungitur, *& ego illi.* Cant. ii. 16. Dicat & suus Deiformis spiritus jam Israëlita, per limpidam visionem; jam puer amplexatus, per intimam susceptionem; jam suus effectus hæres, per filialem, hereditariamque possessionem, nunc quidem in spe sub certa expectatione futurorum. *Suscepit Israel puerum suum.* Luc. 1. 54.

D *Discipulus.* Benedictus Deus, & magnificus in sanctitate; desero jam ex animo alias quæstiones omnes præ dulcedine verborum istorum, præ suavitate mellei spiritus sapientiæ.

Magister. Placet ad initium redigi, non ratiocinando, sed jubilando; placet concinere cum exultatione spiritus in idipsum: *Magnificat anima mea Dominum*, quia *suscepit Israël puerum suum.* Luc. 1. 46. 54.

ALTE-

ALTERA PARTITIO

QUASI PER SOLILOQUIUM ET MEDITATIONES.

Per Notulas triginta.

SUSCEPIT *Israël puerum suum.* Luc. I. 54. *Suscipe me, Domine, servum tuum in bonum.* Ps. CXVIII. 122. Servus tuus sit spiritus meus, qui desiderat esse Israël puer tuus. *Multi dicunt animæ meæ, non est salus ipsi in Deo ejus*; ℣. 3. Dicunt hoc crebrò calumniatores superbi, mundus, caro, dæmonia. *Tu autem Domine, susceptor meus es, gloria mea, & exaltans caput meum.* ℣. 4. *Caput meum* mens mea, Domine, quia capiat te. Caput enim à *capiendo* nomen habet. Sed nec altera est assignabilis differentia potior mentis ad reliqua omnia mente carentia, nisi quia capax tui est, & particeps esse potest. Capax per intrinsecam conditionem memoriæ, intelligentiæ, & voluntatis. Particeps verò, id est, perfectè capiens per habitus, actusque superadditos, maximè per illapsum Deiformis gratiæ tuæ.

Suscipias igitur me *secundùm eloquium tuum*, Ps. CXVIII. 116. suscipiam & ego te per amorem tuum. Quid hoc, suscipe, nisi sursùm me cape in mentis meæ cenaculum. Domine inclina cœlos tuos, & descende, ut ascendam ad te, *Adjutor meus, tibi psallam, quia Deus susceptor meus es.* Ad hoc enim fecisti me, *Deus meus, misericordia mea.* Ps. LVIII. 18. Propterea precor, & obsecro, suscipe me recordatus misericordiæ tuæ. Sunt vanæ susceptiones, hoc est, *sursùm acceptiones* mentis meæ de te, quousque veniat consummatio, quousque dextera gloriæ tuæ suscipiat me in finem.

Susceptio autem ænigmatica creaturarum extrinsecùs est. Interiùs capio te intùs in anima mea, nunc per speculum cognitionis, & amoris; nunc in eisdem speculis, quæ sunt cognitio, & perceptio dilectiva, quibus interim constringis, & allicis experimentaliter pauperculum cor meum, suscipiens ipsum; sed non in illa, quâ refulges, claritate in ipsum, non in illo torrente voluptatis tuæ. Cùm hoc factum fuerit, ut ita suscipias me, & ego te, fiet illud de Psal. XVI. 15. *Satiabor, cum apparuerit gloria tua.* Dic, benignissime puer Jesu, dic spiritui meo, quem imples dono tuo: *Ecce puer meus, quem elegi*, Matt. XII. 18. quem suscepi, quem amplector, cui benedico. Olim ferebas indignè, si quis prohiberet pueros ad te venire. Venio ad te, suscipe me. Si ejicis foràs venientem ad te, quomodò suscipies fugientem? Ubi est illa vox mansuetudinis tuæ: *Eum qui venit ad me, non ejiciam foràs.* Joan. VI. 37. Scio, Domine, docente te per Scripturas, quia est puer, & puer. Puer sensibus, & non malitia, vel moribus, qualis est *puer centum annorum* Isaiæ LXV. 20. maledictus. Nolo, Domine, talis inveniri puer, sed in quo sit innocentia, humilitas, & obedientia, qualis appellatus est David annosus, qualis jam Abraham centenarius. Collegit unus septem puerorum conditiones adversarias septenario vitiorum. Sunt pueri parvi, undè frangitur superbia; puri, undè luxuria deturbatur; modico satiati, quos gula non superat, ludunt ne sint inertes, & languidi; concordant contra malignitatem invidiæ; citò dant, ut liberales; citò pacificantur; rancoris expertes. Sunt ista sæpiùs ex ætatis beneficio; comitantur alia multa ex ætatis vitio.

A Ceterùm vetus puer efficitur spiritus rationalis in qualibet ætate corporis, si fuerit præditus innocentia, si humilitate, si obedientia. Talis erat spiritus Mariæ humilis, & obedientis ancillæ. Talis ipsius David, qui vilescebat in oculis suis. Talis in Abraham, qui jussus immolare filium, protinùs obedire paravit. Et ô quàm mirabiliter obedire! Spiritum talem, qui sit humilis, innocens, & obediens, innova in me, Deus, quem digneris suscipere. Sit in eo simplicitas, sed cum prudentia; sit humilitas, sed cum fiducia; sit obedientia, sed non in angaria.

Magna prorsùs erat in humilitate Mariæ fiducia, magna obedientiæ promptitudo, magna in simplicitate prudentia; quoniam nec temeritate præceps fuit in respondendo, nec post insinuationem Angeli, qualiter fieret Mater Dei, dare diffidit suum assensum, quo habito, mox per Incarnationem *suscepit Israel puerum suum.*

Susceptio tua, Domine Jesu, colluctationi similis est, dùm te vicissim suscipere, & retinere laboramus. Figuravit hanc luctam Israël iste literalis puer tuus. Timebat nimis à facie fratris sui Esaü; transmiserat omnem comitatum, solus remanserat. B Apparuit vir luctans cum eo usque manè in Phanuel. Jacob illum volentem discedere, detinuit. *Non*, inquit, *dimittam te, nisi benedixeris mihi.* Gen. XXXII. 26. Benedixit in eodem loco, & statim ortus est sol. Luctatur homo solus existens, metuens impulsus contrarios, orat Deum tota mente nocte tribulationis; & ita luctatur cum Angelo magni consilii. Quid enim oratio fervens est, nisi quædam luctatio Dei cum homine? Se mutuò brachio amoris suscipiunt.

Porrò non cessat Jacob supplantator vitiorum, quousque benedictionem suscipiat meritorum, etiamsi videatur jam aurora mentalis illuminationis; perstat tamen, donec statim post benedictionem sol oriatur luminosior in experimentali perceptione.

Mutatur nomen, quia transformatur in virum alterum. Jam est Israël vir potens, & fortis Dei, viget in actione arduorum, & in difficilium perpessione, & in limpida Dei visione fit Israël.

C Gratulatur se vidisse Deum *facie ad faciem*; sed per subjectam creaturam quasi per speculum. Concipit internæ fiduciæ gustum, *& salva*, inquit, *facta est anima mea.* Gen. XXXII. 30. Robur denique carnalis amoris in quantum necesse est emarcessit, propterea claudicat solo pede necessitatis tangens panem. Facta sunt hæc post generationem undecim filiorum, & natus est multò post in introitu Bethleem domus panis ipse Benjamin filius dextræ vel doloris, moriente Rachel Matre sua, dum parturit eum.

Placet prætereà, ô anima Christiana, summatim recordari mysterium genealogiæ nostri Jacob Israël, ab alio desertissimè expositum. Habet mysticus Israël, dum Jacob est, duas sorores liberas in uxores, Liam, & Rachel. Habet Liam, vim affectivam; hæc laboriosa est, secundùm nomen in exercitio virtutis. Huic Liæ deest oculus intelligentiæ perspicacis. Habet idem Jacob mysticus Rachel, decoram, & simplicem instar ovis, secundùm nomen suum. Hæc est intelligentia superioris ratio- D nis, quæ se versat in exquisitione veritatis, specialiter principii.

Datur utrique ancilla sua. Servit Racheli imaginatio, non qualiscunque, nec brutalis, sed cum ratione participans: dicitur hæc Bala, hoc est, *inveterata*; loquitur quidem incessanter, etiam dum sola est, more senum. Sensualitas autem, vel sensualis appetitus, obsequitur Liæ. Est ipsi nomen Zelpha interpretata *os inhians*, quia neque visu, neque auditu, (teste

(teste Salomone) nec alio sensu satiatur, inhiando, seu desiderando.

Ceterùm Jacob vir videns in primis paupertatem suam, generat affectum timoris ex Lia; dicitur iste Ruben *filius visionis*. Gignitur post hunc affectus doloris Simeon hoc est, *auditio*, quia qui verè dolet, & pœnitet, protinùs exauditur. Sequitur tertius filius dictus Levi, id est, *additio*, quoniam post timorem, & dolorem, additur spes. Quartus in filiis Liæ, Judas, *confitens*, vel *confessio* subsequitur. Hic est amor, aut gaudium. Copulatur enim Lia, quæ est *bona voluntas*, Deo tanquàm viro suo per gaudium amorosum. Cernens autem Rachel sororem Liam, scilicet voluntatem totam, prolis fecunditate lætantem, zelat & ipsa parere. Et quoniam habet timorem, qui est *principium sapientiæ*, Prov.1.7. habet & amorem, qui trahit rationis oculum videre dilectum; desiderat ipsa Rachel cognoscere Deum, quem Lia timet, & diligit. At verò quia necesse est cognitionem priùs à sensu, & imaginatione fieri, dicentibus hoc Philosopho, Apostolo, & experientiæ sono, dat Rachel ipsi Jacob sponso suo Balam ancillam, *imaginationem*. Suscepit ab ea duos filios spectantes ad imaginationem junctam rationi. Unus est Dan, qui *considerat, speculatur, & judicat de malis futuris* in malorum damnatione. Nephtalim alter filius, *considerator est bonorum futuri seculi*, dans eloquia pulchritudinis, nunc in Canticis Canticorum, nunc in Psalmis, & juxtà nominis interpretationem, nunc utitur comparatione, modò conversatione recognitio futura.

Porrò dum Lia conspicit ancillam sororis Balam, peperisse geminam hanc prolem, Dan, & Nephtalim; provocatur tradere similiter ancillam suam nomine Zelpham in sinum viri sui. Fit ita. Nascitur indè duplex sibi filius, Gad, & Azer. Horum interpretatio est *beatitudo*, & *felicitas*, quoniam beati sunt, & felices qui post speculationem æternorum, hinc malorum, hinc bonorum, pariunt in sensualitate, quæ est juncta voluntati, immò participativè voluntas; pariunt, inquam, duos filios, quorum primus est *vigor abstinentiæ*; secundus *vigor patientiæ*. Accipe quomodò *beati* sunt, *qui lugent*, ut Gad. *Beati, qui persecutionem patiuntur*, Matt.v.10. ut Azer. Verùm post hoc tempus Ruben jam adultus, ingrediens, & egrediens, invenit mandragoras de bona fama; quoniam qui abstinentes sunt, & patientes sunt, cum timore Dei collaudantur, *bonus odor Christi sumus*, inquit Apostolus 2. Cor. 11. 15. Rachel verò petit partem mandragorarum, quas totas Lia dat libenter Racheli, quia subjicit se rationi, quatenùs viro suo copuletur. Jam enim nihil ad famam respicit, sed ad Dei gloriam, sed ad futuram viventium terram, & quietem. Dicit è sententia: *Quid enim, mihi est in cœlo, & à te quid volui super terram?* Ps.LXXII.26.

Superest igitur, ut Lia generet duos filios, qui sunt Issachar, & Zabulon. Issachar est *asinus fortis* sibi vilescens, qui vidit requiem, haud dubiè æternam, quòd esset bona, & terram, supple viventium, quòd esset optima, & factus est tributis spiritualium exercitiorum serviens, qui inter terminos habitavit; neque enim quærebat esse in terra, neque poterat in cœlo. Fecit quod potuit. Inter terminos habitavit, positus hîc in horizonte divinorum, & humanorum, crebrò vertebat oculos ad divina. Quintus iste est filius Liæ, qui est *gaudium spiritus, & amor boni*. Quem consequitur sextus filius, qui est *zelus factus in odio mali*. Hunc sextum Lia Mater appellat *dotem bonam*. Nam quæ melior dos zelo animarum, & odio vitiorum? Nomen ejus secundùm laudem suam Zabulon *habitaculum fortitudinis*. Nam quod aliud habitaculum fortius, quàm ubi moratur æmulatio dura sicut infernus, veniens ex gaudiosa divini muneris dilectione, quæ *ut mors fortis est*; cujus *lampades ignis, atque flammarum*. Cant.VIII.6. Patuit in Martyribus zelando salutem animarum, quorum charitatem multæ persecutionum aquæ non potuerunt extinguere, nec flumina voluptatum obruere valuerunt. Rursùm verò satis est probabile, quòd zelus, dum exercetur, offendit in multis, & dum currit, incurrit, si non indè nascatur *sancta verecundia coram Deo*, quam nominamus Dinam in femineo sexu, propter minorem quàm in viris fortitudinem, & quia propter formositatem plùs allicit. Quid enim apud Deum, quid apud homines gratiosius, quàm humilis verecundia post tot sanctos mores, post genitos, quales diximus, sex Liæ filios. Sunt isti sex principales affectus voluntatis, moderati, simul & ordinati. Etenim virtus quid aliud est, quàm dilectio, vel affectio veritatis, moderata per rationis normam, & ordinata per voluntatis intentionem? Nomina sunt, timor, dolor, spes, gaudium, quæ sic nominat prosa:

Spes, mœror, metus, gaudium.

Subindè sunt amor boni; zelus, vel odium mali. Conjunguntur filii quatuor ancillarum. Bala quippè genuit duplicem speculationem; unam Inferni, alteram Paradisi: Zelpha autem genuit duplicem in sensualitate affectum; unum, qui est rigor abstinentiæ; alterum, qui dicitur patientiæ vigor. Sed *væ* filiis hominum *à scandalis* Matth.XVIII.7. quoniam *non est homo qui vivat, & non peccet*, Eccle.VII.21. non est qui non hostilibus quandoque pateat insidiis. Ecce dum prædicti omnes filii Jacob circà pascendos greges bonarum actiouum ad proximos occupantur, Dina soror jam adulta, nec se continens in solo mentis habitaculo, egreditur videre mulieres regionis illius. Egressus est hîc per curiositatem, dum vitam aspicit aliorum, dum denique mores, & formam vitæ eorum comparatione sui considerat. Gloria sua jam non tota est testimonium conscientiæ suæ coram Deo, sed gloriam foris expetit. Violatur hoc modo Dina, quæ est *sancta verecundia*, dum satagit mundo gloriosa videri. Sed à quo violatur Dina, id est, *judicium verecundiæ?* Certè à labore asinino, scilicet à Sichem, qui interpretatur *labor, quem gignit Hemor*, qui sua interpretatione, sicut & actione notat *asinum*; quid enim stultius, quàm vanè gloriari de non suis virtutibus, vel de receptis aliundè? Amor igitur propriæ excellentiæ generat vanam gloriam, quæ Dinam (quamvis obnitatur) opprimit, & violat. Offert se nihilominùs ad compescendum furorem fratrum Dinæ Sichem iste; offert circumcidere mores suos omnes, scilicet pro gloria vera laborare, ut nihil appareat in suis moribus inverecundum. Hac circumcisione facta, propter hominum gloriam, tres dies, qui sunt tres considerationes, transeunt: dùm Simeon, & Levi, *dolor* & *spes*, non secundùm scientiam, arreptis gladiis suis, insiliunt in omnes mares sub Sichem, & Hemor habitantes, viriles quoque suas operationes occidunt, dum dolor est gravissimus. Simeon per gladium exprobationis, Levi per gladium exactionis impossibilis sæviunt, Dolor gravis est, quia perdiderunt exteriùs famam. Labor est gravior, quia perdiderunt interiùs innocentiam; gravissimus, quia demeruerunt gehennam. Quantò satiùs erat hujusmodi filios operationum custodire sub Religionis disciplina; ipsos quoque paulatim bonos efficere per intentionem meliorem, quàm furore pertinaci, & æmulatione dura, inutiliter exprobrando, & plùs exigendo quàm poterat, perdere, simul & opprimere? Videmus quemadmodùm necessaria sit post & inter virtutes omnes discretio, quam pro sui utilitate non est nata parere, nisi Rachel, *ratio superior*. Est iste primus Rachel filius in ordine filiorum undecimus Jacob Patriarchæ, qui nominatur Joseph, scilicet *accrescens*; quoniam experimentis crescit assiduis, &

virtutibus

virtutibus excolitur, dum plus vivit. Facit huic Pater tunicam talarem, quià solus ad talos consummationis opera perduxit. Hunc odiunt fratres sui, dùm modum vult eis imponere, dum impetus refrenare. Accusat eos apud Patrem *crimine pessimo*, Gen.xxxvii.2. quod est hypocrisis, *simulata æquitas non est æquitas, sed duplex est iniquitas.*

Rursùs inter hæc Ruben violat Balam, dum nimiùm grandis effectus est, quià timor, si nimius est, dùm se custodire nititur, format inutiles imaginationes, quibus se convolvens à salutaribus impeditur. Tandem ipse Joseph, dum semet excolit quotidiè, per prudentiam fit major; Mater ejus Rachel concipiens, & parturiens anxii doloris desiderio Benjamin, hoc est, *filius dextræ*, Gen. xxxv.18. filius in potioribus donis cœlestium collocandus. Moritur in ejus partu Rachel, quià dum cœlestia mens rimatur, oportet ut ratio succumbat, & huic vitæ moriatur, quià *non videbit me homo, & vivet*, ait Dominus à Moysen. Exod. xxxiii. 20. Hic est *Benjamin adolescentulus in mentis excessu*. Et ubi? & nempè in Ecclesiis, ubi benedicitur Domino. Et quæ sunt Ecclesiæ, nisi convocationes tàm cogitationum, quàm affectionum sanctarum. Psallunt meditiones sanctæ Domino cum juvenculis inspirationibus tympanizantibus in corpore mortificato.

Præveniunt *Principes* Angeli *conjuncti psallentibus in medio juvencularum tympanistriarum. Ibi Benjamin adolescentulus in mentis excessu.* Ps. lxii. 26. 28.

Suscipit Dominus hunc puerum Israël, quoniam *amantissimus* est *Domini*, & habitat, *confidenter in eo sicut in thalamo: tota die commorabitur*, Deut.xxxiii.12. quia *manet in charitate*, & omnis talis *in Deo manet, & Deus in eo.* 1. Joan. iv. 16.

Denique deliciosus puer inter humeros Dei per mutuos amplexus requiescit. Dixit *in excessu* suo, *omnis homo mendax*, Ps. cxv. 11. quià jam factus super hominem, dicit *in excessu mentis* suæ per humiliationem hujus miseriæ: *Projectus sum à facie oculorum tuorum.* Ps. xxx.23. *Usquequò*, Domine, *avertis faciem tuam à me*, Ps.xii.1. quoniam facies tua plena est gratiarum, quam adhuc velamine mortalitatis hujus celas à me.

O quotiens venditur Domine noster Joseph in Ægyptum tenebrarum harum! Quotiens iste frater suus Benjamin minimus descendit ad eum, jungit oscula cum amplexibus, dum discretio prudens in humanis, & contemplatio prudens in divinis, una veritatis sententiâ conveniunt. Sic *justitiâ* de practicis, *& pax* de speculativis *osculata sunt.* Ps. lxxxiv. 11. Cur ità? Nimirùm quià *misericordia, & veritas obviaverunt sibi*, Ibid. de quibus uterque gloriatur: *Misericordia tua, & veritas tua semper susceperunt me.* Ps. xxxix. 12. Et tu, Domine Jesu, per quem facta est misericordia, cujus *currus* est *decem millibus multiplex*, Ps. lxvii. 18. currus igneus vehens ad cœlestia, cujus *equitatus* victoriosus est *in curribus Pharaonis*, Cant. 1. 8. trahens sponsam ad te. *Suscipe servum tuum in bonum, non calumnientur me superbi* Ps. cxviii. 122. inimici mei, dum loquar eis in porta obitus mei. Obstruat sapientia tua suscipiens causam animæ meæ, furores calumniæ suæ, recordatus solius misericordiæ tuæ, Domine Jesu, spes ultima animæ meæ.

TRACTATUS
UNDECIMUS
DRAMATICUS

Sub duplici partitione super illo versu:

Sicut locutus est ad Patres nostros.

PRIMA PARTITIO
DE CONTEMPLATIONIBUS MARIÆ

Super locutione Dei per Prophetas, & maximè per semetipsum, incipiendo ab Evangelica narratione juxta compilationem noviter factam, quæ dicitur Unum è quatuor. *Per Notulas quadraginta, super rubrica prima:*

IN PRINCIPIO ERAT VERBUM.

Unde datur intelligi, quantùm super reliquis sermo protensior esse posset.

A

SICUT *locutus est ad Patres nostros.* Luc. 1. 55.

Magister. Multifariè, multisque modis olim Deus locutus est *in Patribus & Prophetis, novissimè diebus istis locutus est in Filio.* Hebr. 1. 1. 2. *Conservabat autem Maria* (sicut scribit Lucas *Cap.* 1. 19.) *omnia verba hæc, conferens in corde suo. Conservabat* nedum nova, sed vetera. *Similis* erat *Patrifamilias, qui profert de thesauro suo nova & vetera.* Matt. xiii. 52. Similis & sponsæ, quæ dilecto suo servat *omnia poma, vetera, & nova.* Cant vii. 13.

B

Discipulus. Quo pacto non obviat dictum Job: *Semel loquitur Deus, & ipsum non repetit.* Job. xxxiii. 14. quomodò præterea verbum Psalmistæ non repugnat: *Semel locutus est Deus duo hæc audivi, quia potestas Dei est, & tibi, Domine, misericordia.* Ps. lxi. 12.

Magister. Locutus est semel Deus, locutus est etiam multipliciter. Semel in æternitate, multipliciter in tempore, verbum semel in æternitate locutum non repetet. Ex verbo temporali multa audiuntur: inter quæ præcipuè sunt duo, misericordia, & veritas, seu potestas. Contexitur inde versiculus Cantici hujus: *Et misericordia ejus à progenie in progenies timentibus eum*, Luc. 1. 50. super quo Tractatus habitus est.

C

Discipulus. Habitus est memini. Esset autem jocunda, nec infructuosa collocutio, si recenserentur collocutiones Mariæ super verbis illis, quæ locutus est Dominus *in Patribus & Prophetis*, quæ præterea *locutus est in Filio*, qui fuit semen Abrahæ, cui Dominus locutus est.

Magister. Vocas ad rem magnificam valdè & cujus magnitudinis non sit finis. Dicam tamen ex infinitis paucissima quæ Maria conferebat in corde suo, de locutionibus Domini. Tu ex minimis collige, quantùm magna potueris. Interroga pariter, quantùm volueris, super his omnibus quæ contemplata est mens Mariæ sapienter. Videor autem ità convenienter incipere, si dixero contulisse Mariam *in corde suo*, quemadmodùm perfecerit omnia quæ sibi dicta fuerant ab eo, juxta cognatæ Elizabeth vaticinium. Est enim magnificentiæ proprietas consummatio fortis inchoatorum; sicut ad magnanimitatem spectat aggressio considerata magnorum. Laudans igitur, & magnificè gratias agens Domino, cujus perfecta opera sunt concinebat in Psalterio hoc decachordo per mentis jubilum.

D

Discipulus. Placent ista.

Magister. Licet autem de multitudine magnificationis Mariæ multa perquirere: multa jam sanè dicta sunt; sed eò plura supersunt, tanquam de infinito quodam pelago, cujus quantitatem non molis, sed virtutis accipientibus semper ultrà contingit accipere. Neque vidimus idcircò ab hauriendo desistere, sed insistere ad refocillationem animarum no-

strarum, quæ non arescent siti, dum *fons hortorum*, dum *puteus aquarum viventium* Cant.IV.15. fluunt impetu, non impediti de Libano candoris virginei, scaturientis in abundantia *de fontibus Salvatoris* Isaiæ XII.3. Christi sui. Ceteris quippè per partes datur; Mariæ autem, Hieronymo teste, se infundit gratiæ plenitudo tota. Ideò salutatur antonomasticè *Gratia plena*, cujus plenitudinis abundantiam nullus aperire sermo sufficiet. Non enim jam esset adeò mirabilis, & angusta, si verborum angustiis clauderetur.

Discipulus. Rectè dicis.

Magister. Audebo nihilominus in auxilio plenitudinis gratiæ suæ transire ad contemplandam sapientiam contemplationis suæ, sapientiam quam contemplata est multo intuitu; quæram plurima de seipsa; utinam hæc seipsa vel ab ipsa liceret.

Discipulus. Oratum te, peroratumque cupio, quatenùs in omni locutione nostra misceas utile dulci, speculationem cum devotione, nec per multos opinionum rivulos effundaris. Dic positionem, vel quæ potior, vel sua novitate jocundior apparebit. Sciscitor in primis, quibus, & quot modis cognoscatur, quòd mens Mariæ contemplata sit multa sapienter, ut ad magnificandum Dominum anima cum exultatione spiritus moveretur.

Magister. Congratulor sancto tuæ devotionis studio, quòd in amplissima, & magnifica vis nos exerceri materia, contemplationes beatæ & sapientissimæ sapientum omnium suadens recenseri; non quidem omnes, ut impossibile rectè censes, sed quot, & quales ipsa dignabitur ministrare de se loquentibus, magnificentiam simul cum laude mirantibus, & cupientibus, quantùm fas fuerit recordari, protestatione præmissa, quòd ea tantummodò volumus asserere, quæ certa tradit autoritas Fidei, vel quæ ratio clara convincit. Cetera verò tanquàm piè opinabilia ad exercitium devotæ speculationis recensebimus; non quod ita fuerit, affirmantes, sed quòd ita fieri potuerit, secundùm probabiles conjecturas, æstimantes. Didicisti, quòd *duo contradictoria non in veritate stant simul, sed in probabilitate.* Pictores imitabimur, & Rhetores qui non adæquatam, & apertam significationem gestorum promittunt inducere; alioquin temeritate fallerentur, atque mendacio; sed verisimiles illi picturas, isti rationes offerre contenti sunt.

Discipulus. Dyscolum esset plus exigere de rebus, quæ nec sensu percipi, nec ratione probari, nec autoritate possunt confirmari, de quibus tamen aliqua dicere, vel scribere, vel audire decet & expedit. Incipe securus, quia persuasum sic teneo, nec, aliter recipio.

Magister. Contemplationes Mariæ recensere placet tempore quo quasi vidua Mater post Ascensionem Filii, post missionem Spiritus sancti, clauso super se cubiculo, reducebat antè mentis oculos præteritum decursum universæ vitæ Filii sui. Hoc sibi speculum, hoc sibi exemplar satis erat in omni contemplatione sua.

Discipulus. Placet electio temporis, dum beata nostra viatrix adhuc existeret, & dum reductis ad gesta, dictaque Domini nostri spiritualibus oculis illorum poterat reminisci. Nos demùm per hæc ædificari familiari repetitione valemus. Ubi enim modò pascit, modò cubat in meridie claritatis immensæ, quis contemplaturus ascenderet? Porrò ne te fortassè ordo gestorum sollicitet, perge quorsùm volueris, in contemplationibus beatæ Mariæ Virginis recensendis, quoniam nec Evangelistarum traditio doctrinalis, ordini se gestorum per omnia conformavit. Sentis ex ista compilatione laboriosissima, quæ nuper edita est *Ex quatuor ut unum*; neque veritati tamen Evangelicæ, neque devotioni, neque doctrinæ deperit aliquid salvari.

Magister. Contemplabatur eò tunc Maria solitaria secum frequentiùs omnia, quæ viderat, vel audierat, quæ contrectaverat *de Verbo vitæ*, sicut ejus custos virgineus Joannes de se pro multis loquitur dicens: *Quod fuit ab initio, quod vidimus, quod audivimus, quod oculis nostris perspeximus, & manus nostræ contrectaverunt de Verbo vitæ, & vita manifesta est, & vidimus & testamur, & annunciamus vobis vitam æternam, quæ erat apud Patrem, & apparuit nobis.* 1. Joan. I. 1.2. Hoc testimonium in nulla fuit eminentiùs creatura pura, quàm in Maria verificatum, quæ verbum vitæ nedum vidit, nedum audivit, nedum contrectavit; sed concepit, peperit, lactavit, & aluit. Ceterùm nulla sunt, quorum sola sibi conscia fuit, nec prodidit dicens: *Secretum meum mihi.* Isaiæ XXIV. 16. Multa quæ potuerunt, se sola revelante, cognosci; quorum fecit participes Apostolos, & Evangelistas, maximè Lucam. Cognovit, vivente Joseph virginali sponso suo, singula quæ Dominus noster subditus eis operatus est usque post obitum felicem ejusdem Joseph custodis, & testis fidelissimi, quando cessit ipsa in custodiam peculiarem Filii sui, sequens eum quocunque iret præsens in omnibus quæ faceret, & doceret, usque dum custodiæ Joannis in Cruce tradita est.

Discipulus. Affer, si habes, vel autoritatem, vel rationem, de sequela Matris, toto tempore Christi prædicantis, hac, illacque discurrentis per civitates & castella, quia venerat ad hoc, sicut respondit ipsum retinere volentibus. Talis autem discursus videbatur importunus verecundiæ virginali, honori maternali, sexus insuper, ætatisque fragilitati.

Magister. Convenientissimus ergò fuit comitatus talis Matris cum Filio. Viri nempè viduata solatio fuit; Filius quoque prædicans Matris indigebat obsequio, quoniam non renuit extraneas etiam mulieres se sequi, sibique ministrare de facultatibus suis per omne iter quod erat ipse facturus. Testatur hoc Evangelica narratio, quæ Matris societatem expressit locis pluribus, ut in nuptiis, dum dixit Filio: *Vinum non habent.* Joan. II. 3. ut postmodùm, dùm descendit Capharnaum infidelem civitatem, ipse & Mater sua, dicit Joannes. Quantò probabiliùs credenda est ascendisse cum eo Jerosolymam sanctam civitatem, ubi vidit Filium, qui cum fecisset quasi flagellum de funiculis omnes ejecit de Templo. Legimus prætereà quòd Mater Jesu sæpè quæsivit loqui ei, foris stans, & insequens. Quod insuper efficacius afferre possumus argumentum præsentis continuè, quàm illud, dum Filius ignominiosissimæ morti traditus esset, voluit beatissimam Matrem adesse conspectricem. De Discipulis rursùs & Apostolis scribit Lucas, post Passionem Domini, quòd *erant perseverantes in oratione cum mulieribus, & Maria Matre Jesu.* Act. I. 14. Porrò si Filius non habebat ubi caput reclinaret, hoc ipsum probabile de paupere vidua Matre sentire. Fovebatur igitur à Filio. Legimus quatuor Philippi filias Prophetissas sequentes ipsum prædicantem. Apostolus quoque dicebat, *se potestatem* habere *sororem circumducendi*, 1. Cor. IX. 5. sicut & ceteri Apostoli. Denique quid charitas materna velit, & audiat, quid filialis retribuat pietas? Augustinus cum Monica testis adsit.

Discipulus. Probatam satis æstimo sequelam Mariæ continuam cum Filio, quòd nobis afferet non mediocrem contemplationum suarum materiam atque fidem, per universam totius Evangelicæ seriei narrationem. Quinetiam Maria contemplabatur ea quæ didicerat infantula, sub parentum domestica disciplina; dehinc quæ toto puellaris ætatis tempore didicit, & perlegit in Templo, sub doctrina Sacerdotum, cum aliis virginibus de Sacerdotali Regalique prosapia nobilem trahentibus originem, erudita. Tandem reliqua tàm ab Evangelistis posita, quàm longè plura non posita per totum beatissimæ vitæ suæ cur-

cursum æstimamus multa nimis. Invenire tuum est. Incipe quomodò placuerit. Dignabitur spero, sese nostro qualicunque sermone laudari, quam audire videor exhortantem omnes per verba Patris sui David: Ps. XXXIII. 4. *Magnificate Dominum mecum, & exaltemus nomen ejus in idipsum*, dicentes: *Magnificat anima mea Dominum*, quoniam hic est finis noster, ista salus, ista perfectio, istud prncipium, & ultimum creaturæ rationalis opus bonum.

Magister. Contemplatio Mariæ præcipua fuit de magnificando Dominum. Causam verò posuisti, & dicant: *Semper magnificetur Dominus* (ait Propheta Ps. XXXIX. 17.) *qui diligunt salutare tuum*, quod est Christus, Verbum in principio apud Patrem, Deus de Deo, per quem omnia facta sunt, & per quem destructa per peccatum refecta sunt; quoniam *Verbum caro factum est*, *& habitavit in nobis*. Joan. I. 14. Et quià contemplabatur mens Mariæ, quemadmodùm futurus erat Deus homo, factus *Judæis* in *scandalum*, & *Gentibus* in stultitiam & derisum, voluit à magnificatione Domini salutaris sui Canticum inchoare, significans nihil in depressionem divinæ magnificentiæ factum esse per Incarnati Verbi mysterium nova potiùs mentis nostræ oculis (ô magnificentissime Deus) lux tuæ claritatis infulsit, ut dum Deum visibiliter agnoscimus, per hunc in invisibilium amorem rapiamur.

Discipulus. Hæc causa probabilis est, cur à magnificentia sumpsit exordium, dum recreata considerat per exinanitionem Passionis. At verò dum attenderet omnia quæ facta sunt per Verbum, nonne confestim à magnificatione creaturarum assurrexit ad cognoscendam, laudandamque magnitudinem Creatoris.

Magister. Assurrexisse non denego, conjecturans ipsam propterea præposuisse nomen Domini, quàm salutaris, consonando Psalmistæ verbo: *Omnia quæcunque voluit Dominus fecit in cœlo & in terra, in mari, & in omnibus abyssis.* Ps. CXXXIV. 6. Ideò quippe Dominus appellatur, quià subjectam habuit creaturam jure suo factam, aut ab eo fieri possibilem. Porrò si quæreretur à Maria de rebus conditis in tali mensura, numero, & ordine; nonne pro omni ratione potuit respondere: Dominus est, quod bonum fuit in oculis suis hoc fecit; & quod fecit prius *in ipso vita erat, & vita erat lux hominum, & lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt.* Joan. I. 4. 5.

Discipulus. Tollebat ex hoc curiositatem stultam scrutantium scrutinio, volentium sapere non ad sobrietatem, non ad mensuram cordis sui nimis exiguam, qua nequit immensitas Dei claudi. Non attendunt isti, quòd omnium quæ facta sunt, & quomodò facta sunt, simul & refecta, tota ratio est omnipotens, & omnisciens voluntas operantis.

Magister. Contemplabatur in hoc Evangelico Joannis custodis sui principio mens Mariæ multo intuitu septem abyssos, quas solus Dei penetrat oculus lucidior super solem. Siquidem Deus ipse Dominus qui intuetur abyssos, ideòque super omnem creaturæ scientiam, notatam per Cherubin, sedere perhibetur. Hinc tenebras esse *super faciem abyssi* Gen. I. 2 Moyses scripsit. Hinc de luce divina positum est, quòd *tenebræ eam non comprehenderunt*, Joan. I. 5. non negando qualemcunque participationem hujus lucis velut umbratilem. Umbram quippe dicimus esse refulgentiam quamdam lucis plùs, aut minùs, & non omnimodam lucis privationem. Sic Angelus est ordine naturali prima umbra, seu refulgentia summæ lucis participatio. Anima rationalis altera. Denique umbra cognitivæ lucis occumbit post umbram sensitivæ virtutis in vegetativa, ac deinceps.

Discipulus. Quid de vita dicemus? An effulgeat similiter in creaturis, & occumbat?

Magister. Si vita dicatur omninò illud quod habet vim motivam sui, conclusimus alibi, quòd nulla res est sine vita; quoniam naturalis amor omnibus insitus est, quo res quælibet tanquam pondere suo moveatur mediatè, vel immediatè ad proprium centrum omnium Deum: rationales creaturæ per cognitionem conjunctam sibi, sed irrationales per separatam; feruntur nempè ad loca sua per impetum amorosum Dei dirigentis, ut à sagittante sagitta dirigitur petere signum quod sagittans intendit. Est igitur res quælibet in Deo quædam vita, etiam priusquàm fiat, & hoc per rationem idealem, non quidem extrà Deum (prout Aristoteles arguit Platonem ideas posuisse) sed in Deo, secundùm respectus habitos ad creaturas per intellectum paternum, & per Verbum suum, juncto voluntatis amore quo vult Deus bonitatem suam ad extrà communicare, & lucem immensam quodammodò splendescere, & umbratiliter radiare. Alioquin ipsum Verbum divinum, ut sine voluntate tali consideratum, purè speculativum, non operativum censendum est, etiam dum protenditur, seu procedit communicativè ad processionem Spiritus sancti, qui amor est Patris, & Filii. Praxis igitur non intenditur in intellectu speculativo, si confessè se habeat ad appetitum, nisi procedat ad operationis rationem: sicut alibi de Theologia quòd sit speculativa, didicisti, quamvis ejus finis præcipuus sit amor Dei, & laus ejus magnificans Dominum. Tunc verò divinum Verbum non irrationabiliter appellatur practicum, dum divina voluntas accipit ipsum ad productionem, seu producibilitatem eorum omnium quæ facta sunt, secundùm triplex fieri. Unum est in mente Angelica, vel humana. Secundùm in existentia propria, seu genere proprio; & in esse formali suo.

Ceterùm privatio, seu nihil dicitur sine verbo facta, non quia sit aliquid extrà intelligentiam, sed ita quòd nomen entis, vel esse, vel existentiæ Philosophus extendit ad illa circà quæ negotiatur intellectus, ut sunt privationes, & relationes rationis, ut complexè significabilia ex fabricatione intellectus componentis, & dividentis, cum similibus.

Discipulus. Grandes sub paucis collegisti contemplandi materias, redire placet ad illas abyssos septem, quas innuis Mariæ mentem fuisse contemplatam.

Magister. Abyssum dicimus profunditatem, cujus fundus aut terminus non potest ab inspicientibus intueri. Vide si non sit abyssus talis ipse benedictus Deus trinus, & unus in sua majestate, non per respectum quàmvis extrinsecum consideratus, quià *nemo novit Patrem, nisi Filius, nec Filium nisi Pater*; Matth. II. 27. non excluso tamen Spiritu sancto, qui prorsùs est ejusdem cognitionis essentialis cum Patre, & Filio. Sex alias abyssos numeramus, habendo respectum ad res exteriores, maximè rationales, quæ solæ capaces sunt beatitudinis æternæ, vel perennis miseriæ.

Nunquid non abyssus est misericordiæ Dei, quæ res viles, & de se nihil dignata est facere seipsa dignas, atque particeps suæ pulchritudinis, nobilitatis, & honoris immensarum, usque adeò quòd idipsum sunt per gratiam, quod Dei Filius est per naturam. Hoc intuebatur in Spiritu Propheta loquens in persona Domini: *Ego dixi, dii estis, & filii Excelsi omnes.* Ps. LXXXI. 6. Si quidem *dedit eis potestatem filios Dei fieri, non ex sanguinibus* corporeis per voluntatem viri se commiscentis cum carnis suæ, id est, mulieris voluntate, sed ex gratiæ germine, dum *Ex Deo nati sunt* per Verbum regerans, quòd ideò *caro factum est*, Joan. I. XII. 14. ut esset caro Deus habitans in hominibus, & homines in eo, superadmirabili prorsùs unitate. Vis altera, velut ex opposito, tibi monstretur abyssus, hæc incomprehensibilis, & horribilis divinæ justitiæ severitas, quæ projicit à facie sua rationalem creaturam, reprobans, & indurans eam, reputans eam indignam seipso, qui creavit eam.

Subindè sunt abyssi duæ proportionabiliter ad duplicem hanc hominum sortem assignandæ. Primis dicetur: *Venite benedicti Patris mei, percipite Regnum* quod

quod paratum est vobis ab origine, mundi, Matt. xxv. 34. *quod nec oculus vidit*. 1 Cor. ii. 9. Audient alii: *Ite maledicti*. Demùm considera duas abyssos velut intermedias, quæ sint viæ ad duplicem præcedentem, de quibus est in Psal. xxiv. 10. *Universa via Domini misericordia, & veritas*. Ecce quàm incomprehensibilis sit utraque viarum. Quoniam *est via, quæ videtur homini recta, & novissima ejus ducunt ad mortem*. Prov. xiv. 12. Et viceversa justorum semita reputatur insania. Alternatio tanta postremò cernitur in viis istis, tam ambigua, tam perplexa, tam timida, & incerta, ut verè dictum sit: *Nescit homo finem suum, & omnia in futurum servantur incerta*. Eccle. ix. 2. Latro per totam vitam sceleratus, ad unum petitionis verbum meruit audire: *Hodiè mecum eris in Paradiso*; Luc. xxiii. 43. dum Petrus negavit, dum Judas Apostolus desperationis pejori laqueo quàm canapis se suspendit.

O quotiens mentem Mariæ contemplantem sapienter has abyssos, arbitramur Deo dixisse. *Oculi mei defecerunt in salutare tuum*, quoad tres abyssos misericordiæ, *& in eloquium justitiæ tuæ*, Ps. cxviii. 123. quoad tres abyssos veritatis, & severitatis, ejusdem justitiæ. O quotiens expavit sicut Paulus, quotiens casto silentio magnificans Dei secreta, nec audaci temeritate subintrans, aut irrumpens, suspiravit! *O altitudo divitiarum sapientiæ, & scientiæ Dei*; sapientiam quoad intrinsecam abyssum divinitatis; scientiam verò referamus ad alias. Sequitur: *quàm incomprehensibilia sunt judicia ejus, & investigabiles viæ illius*. Rom. xi. 33. Has vocat Psalmista *cataractas*: *Abyssus*, ait, *abyssum invocat, in voce cataractarum tuarum*. Ps. xli. 8.

Discipulus. Considerans ista totus horrore concutior, totus ad me, meamque vilitatem resiliens, divinam majestatem trepidus expavesco; nec quid agam, quid dicam, quò me vertam, quò fugiam, prorsùs scio.

Magister. Projice te totum securus in illum qui est *Deus noster refugium, & virtus*. Ps. xlv. 2. Itaque Patre trahente venimus ad Filium. Filius verò pollicetur, *eum, qui venit ad me, non ejiciam foras*. Joan. vi. 37. Projiciamus tota Fide, totaque Spe nos in manus misericordiæ suæ, resilientes à severitate justitiæ. Non poterit misericordia claudere gremium redeuntibus, quæ pro fugientibus requirendis, reparandis, & salvandis, in hoc miseriæ deserto lacerata est spinis, & Cruce clavata.

Postremò, quid nisi magnificentiam talis Domini reverearis, exultans ei cum tremore dicens: *Domine Deus, magnificatus es vehementer*. Ps. ciii. 1. Rursùs cum sapientissima mulierum: *Magnificat anima mea Dominum*. Luc. 1. 46.

Discipulus. Contemplationem dic alteram Mariæ, quià proposui redire posteriùs super istam de abyssis Judiciorum Dei, qui aliquos misericorditer dat filios Dei fieri, coheredes regni; aliis ad interitum derelictis, justo quidem, sed occulto Dei judicio.

Magister. Salutanda sæpè est, & adoranda *Mater misericordiæ, vita, dulcedo & spes nostra*, quatenùs Dei misericordiam, non judicium sentiamus. Etenim si *quod factum est in* Verbo *vita erat*, Joan. 1. 4. quantò perfectius fuit, & est ipsa in eodem Verbo vita, per quam & in qua Verbum caro factum reddidit perditis, & mortuis vitam? *Dulcedo* subindè *nostra* est, quæ fontem in se parturiit dulcedinis. *Spes* insuper intercedendo reconcilians, & sublevans, non autoritate prima salvans. Transferuntur obindè per Ecclesiam illa Verbi præconia sub nomine Sapientiæ prædicata per Sapientem ad istam Verbigenam de Verbo gloriantem: *Ab initio*, inquit, *& antè secula creata sum* Eccli. xxiv. 14. per prædestinationis elevationem præ omnibus. *In me omnis spes vitæ & virtutis*, ℣. 25. per auxiliationem.

Discipulus. Novi talia omnia, quæ Sapiens colligit, & mecum sæpè retracto, maximè dum Nativitatis ejus sacra celebritas recolitur, de de qua fieri posset comparatio ad illius Nativitatem, qui fuit *homo missus à Deo, cui nomen erat Joannes, qui venit in testimonium, ut testimonium perhiberet de lumine*. Joan. 1. 6. 7.

Magister. Alludis, si sciens, vel insciens nescio, ordini cotextus Evangelici, cujus suprà meministi *De quatuor ut unum*, quod opus in centum quinquaginta rubricas partitum est, cum aliquot rubricellis. Dum enim Verbi generatione contemplationem incœpimus Mariæ, tu nunc traducis ut de Præcursore loquamur; sequamur hunc ordinem, si complacitum ità tibi fuerit.

Discipulus. Sequamur quæso, de beato Joanne qualis fuerit Mariæ contemplatio quasi secunda principalis edissere.

Magister. Contemplabatur mens Mariæ Joannem, nunc ad litteram, nunc ad tropologiam; quandoque verò per allegoriæ & anagogiæ mysterium.

Discipulus. Littera palàm facta est de Joannis nunciatione cum præconiis ejus, parentumque suorum; affer aliquid [illegible] mysteriis.

Magister. Contemplabatur Maria Verbum quod erat in principio, quandoque metaphysicaliter; assumebat enim similitudinem hominis per artem operantis in exteriorem materiam. Conferebat ad primum artificem Deum, qui omnia quæ facta sunt, produxerat non naturali necessitate, non casualiter, aut fortuitè, sed spontaneè. Recensebat aliquos Philosophos ità sensisse, sicut dicit Joannes Evangelista. Deus enim manifestaverat eis, quoniam *invisibilia* Dei *per ea quæ facta sunt à creatura mundi*, id est, homine *intellecta conspiciuntur*. Rom. 1. 20. *Sempiterna quoque virtus ejus, & divinitas* ostendit ordinatissimè constituta suprà omnem artis excogitationem. Ars verò quid est nisi *Recta ratio rerum agibilium?* Ita concludebat Maria metaphysicans, oportere poni Verbum, seu *Logos*, id est, sermonem, vel rationem Patris, per quod Verbum *omnia facta sunt; & quod factum est*, erat ubique præcognitum ab hoc Verbo, non alia cognitione quàm seipso qui Deus est, quem nullus dubitat esse vitam, & primam vitam; alioquin jam non esset Deus Verbum suum, vel ideæ suæ. Cujus rei absurditatem ipse etiam Philosophorum Princeps Aristoteles ferre non potuit, conferens cum Platone. Porrò noluit Deus condens universa, latere penitùs immensitatem lucis suæ, dum eam fecit splendescere per creaturas, quas omnes in sapientiæ suæ luce constituit. *Omnia in sapientia fecisti*, ait Psal. ciii. 24.

Fuit igitur *homo missus à Deo*, qui spectator esset omnium operum Dei, quique *testimonium perhiberet de lumine*; *non enim erat ille lux, sed ut testimonium perhiberet de lumine. Erat lux vera quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*, Joan. 1. 6. 7. 8. 9. quià nullus illuminatur ad cognitionem liquidæ, & puræ & perspicuæ veritatis absque prima luce, secundùm triplex genus causæ, efficientis, exemplantis, & finientis. Quali dono, qua gratia; qualis, oro, potest esse major, etiam Philosophiæ testimonio? Erat propterea homini misso à Deo *nomen Joannes*, dum mundi spectator in statu innocentiæ conditus est, *ut testimonium perhiberet de lumine*. Videbat primam lucem per speculum, & in speculo creaturarum, non in obscuritate ænigmatis. Videbat & in imagine mentis suæ, & per eam lucidiùs multò, quàm per vestigium, vel speculum creaturæ; nondum tamen intuebatur in sua quidditate nudam lucem. Sed heu! *Homo cum in honore esset non intellexit, comparatus est jumentis insipientibus, & similis factus est illis*. Ps. xlviii. 13. Propterea tunc evenit, ut lux vera in mundo esset, per quam factus est mundus. *Et mundus* iste microcosmus *eum non cognovit*, ad quem cognoscendum factus erat.

Discipulus. Nihil hactenùs attulisti in hac contemplatione Mariæ secundùm Physicam rationem, quod sit

sit ab homine verè philosophante negandum, si non sit aversùs à vera luce Deo per tenebras peccatorum; si non sit obscuratum insipiens cor ejus, nec datus in reprobum sensum; si denique fuerit in eo gratia Dei, ut meritò Joannes appelletur. At verò si id quod sequitur, ita possit ad commodum Philosophiæ flecti, desidero cognoscere, scilicet *in propria venit, & sui eum non receperunt, quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem Filios Dei fieri, his qui credunt in nomine ejus, qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt: Et Verbum caro factum est.* Joan. I. 11. 12. 13. 14.

Magister. Non potest ad literam expositio tradi, nisi de Incarnatione Verbi, per cujus Fidem fiunt homines Flii Dei, cujus insuper literalis Joannes præco fuit, vox, & lucerna. Confitetur hinc Augustinus, quòd *Quid haberet mysterii.* Et Verbum caro factum est, *nec quidem poterat suspicari, cùm de præcedenitbus aliquid non negaret intelligentiam concepisse ductu Philosophiæ.* Erat nempè Platonis instructus, & Pythagoræ disciplinis. Attamen sine præjudicio literam videamus, si Verbum Dei possit dici in propria venisse per infusionem luminis vultus sui super faciem mentis humanæ; immò per quandam ex utero mentis incorporationem sui. Omnis itaque res, quantumcunque subtilis sit, incorporeæque naturæ, si comparatur ad simplicitatem primæ lucis, corporea judicatur, materialis insuper; quia potentialis est, atque mutabilis, & non purus actus. Dum ergò prima lux influit, & illabitur in portionem rationis superiorem, quam dicimus *apicem mentis*, vel *synderesim virgineam*, quidni dicamus, Dei Verbum quodammodo incorporatum, vel hominem factum, propter Deiformem principalis humanæ partis unionem, per quam, si Boëtio credimus, fiunt homines dii. *Dei* etenim propterea *genus sumus, in quo movemur vivimus, & sumus*: Act. XVII. 28. & habitat in nobis Verbum suum unigenitum, & æternum, *plenum gratiæ, & veritatis.*

Discipulus. Non advertebam talis Philosophicæ contemplationis applicationem, quæ non aberrat à Fide.

Magister. Fides plus elevat arcem mentis, ut verbum Dei inhabitet per Fidem in interiori homine, ut hortatur Apostolus. Considerans igitur hanc unitivam habitationem Augustinus dicit, *Mariam Matrem Dei concepisse primò feliciùs Deum per Fidem, quàm posteriùs per carnem.* Non enim secunda sine prima sibi salutem attulisset conceptio.

Discipulus. Utrùm potuerit Maria sine Fide, vel Charitate, fuisse Mater Dei corporalis?

Magister. Si potentiam ordinatam spectes, non potuit, quoniam Deus hoc facere non ordinavit; sed quin aliter ordinasse potuerit, cùm sit immensæ potentiæ, nec implicet contradictionem ita fieri, quis hæc à Dei potentia negaverit?

Discipulus. Sunt aliæ quæstiones absque numero super Incarnationis beatæ mysterio; utputà, si Verbum fuisset incarnatum homine primo non peccante? Si potest ratio tradi convincens, cur Deus homo sit? Ita enim conari videtur Anselmus cum aliis nonnullis.

Rursùs cùm opera Trinitatis sint indivisa ad extrà, quomodò fieri potuit, ut solus Filius diceretur incarnatus, cum similibus abundantissimè tractatis per Doctores, quos idcircò non induco.

Magister. O quanta credis perspicacitate mens Mariæ contemplabatur omnia talia *conferens in corde suo*; qualia meruit experiri, quando

Domus pudici pectoris
Templum repentè fit Dei,

quando fas fuit pro salutatione sibi dici:

Salve Mater pietatis
Et totius Trinitatis
Nobile triclinium,
Verbi tamen incarnati
Spiritale majestati
Præparans hospitium.

Triclinium fuit per Fidem Charitate formatam, sed spirituale hospitium per veram maternitatem, nedum carnis solius, sed & mentis præparavit. Intelligitur autem spiritualis maternitas in anima Verbigena facientem voluntatem Dei Patris, quæ ideò frater, soror & mater est Verbi Dei, Mater, Virgo, Filia.

Nunciat hanc Verbi conceptionem Spiritus sanctus, qui ubi vult spirat; quæ inspiratio, vel instinctus interior tenet ad animam vicem Angeli, qui Gabriel est, *fortitudo Dei*; nam quid fortius, quidve potentius potest nunciari? Ceterùm gratia Dei per Joannem significata præcedit, viam præparans Verbo Dei, qui Joannes per orationem conceptus est, Gabriele similiter nunciante. Nihil enim habet homo fecunditatis in quavis portione rationis, sit vir, vel mulier, ut talis filius indè possit gigni; procedat oportet, & præcedat Zacharias (dictus *Domini saturitas*) in Templum, positurus incensum devotionis, cujus oratio exauditur, & concipit Elizabeth (quæ est *Domini memoria*) filium, cui nomen est Joannes, in quo gratia Dei, quamquàm nullus in cognatione naturali vocetur hoc nomine.

Porrò, si sequeris allegoriam, Zacharias *Sacerdotium*; Elisabeth *Legem veterem* significat, ex quibus timore frigescentibus non potuit concipi gratia Dei: *nihil enim ad perfectum adduxit lex*, quousque *venit plenitudo temporis*, Gal. IV. 4. quando sol justitiæ debuit oriri super terram humanæ conditionis per mysterium Incarnationis. Tunc præcessit in Joanne Lucifer illum solem, qui *ex utero* Patris *antè Luciferum* genitus est *in die virtutis* suæ *in splendoribus Sanctorum.* Ps. CIX. 3.

Discipulus. Ergò ne putandum est, Mariam nihil de prænunciatione Joannis cognati sui fuisse literaliter contemplatam.

Magister. Immò verò nec unum iota dimissum est, nec unus apex omnium quæ Lucas scripsit, quin Maria rimaretur, & meditando ruminaret, conferens ad innumerabilia quæ nos latent, neque scriptis mandari potuerunt. Itaque si Joannes fuit tanta solemnitate nunciatus, si per orationem suprà naturæ cursum impetratus, si sanctificatus in utero, si gaudium & exultationem cum admiratione parentibus attulit, si præcedit Christum *in spiritu, & virtute Eliæ*, Luc. I. 17. si sobriè educatus & vestitus, in exemplar pœnitentiæ, per contemptum temporalis felicitatis, & amorem æternæ. Si talia nobis innotuerunt, Luca ex ore Mariæ nobis referente, nemo dubitaverit quin ad seipsam plurima talium retulerit revolvens oculos ad proprios parentes, qualiter Angelica nunciatione fuit ipsis ortus suus cum vitæ serie, id est, ordine revelatus, ut non minùs de gratiis ab utero sibi largiùs collatis Maria consurgere ad gratiarum actiones, quàm pro Præcursoris hujus jocundo, sanctoque natalitio nunciato, repetens crebriùs cum exultatione spiritus Canticum suum: *Magnificat anima mea Dominum.* Luc. I. 46.

SECUN-

SECUNDA PARTITIO
DE
VITA SOLITARIA
JOANNIS
QUASI
SUPER RUBRICA SECUNDA

De Nunciatione sua, & habitatione in deserto.

Sunt in hac partitione tres particulæ, juxtà triplicem modum manifestandi vitam solitariam.

Et continet notulas nonaginta.

DISCIPULUS.

ETSI multa fuerunt ipsi Mariæ contemplanda circà Joannis Nunciationem in Templo; si circà Visitationem, & Salutationem Elizabeth; si circà Nativitatem, Circuncisionemque pueri, quibus interfuisse Maria creditur, similiter & audivisse canticum illud Zachariæ: *Benedictus Deus Israël*, Luc. I. 68. cum mysteriis hîc inclusis: nihilominùs ad præsens vertere contemplationis oculos desidero ad solitudinem Joannis, de qua Lucas sic intulit. *Puer autem crescebat, & confortabatur spiritu, & erat in deserto usque ad diem ostensionis suæ ad Israel.* Ibid. ℣. 80.

Magister. Fiat ut vis, & incipiam quomodò vis.

Discipulus. Cùm homo sit naturaliter animal sociale, gregale, & civile, secundùm Philosophum; Platonis quoque sententia dicit, *homines hominum causâ factos esse.* Ecclesiastes insuper maledicit solitarios dicens: *Væ soli.* Eccle. IV. 10. Nonne ritus iste vivendi in desertis culpabilis est habendus tanquàm conveniens feris indomabilibus, aut hominibus melancholicis; solitudinem enim quærere Aristoteles posuit in Homero fuisse signum melancholiæ: fuit igitur puer Joannes melancholicus, aut feralis.

Magister. Addere debebas unam distinctionis partem à Philosopho positam: *Solitarius*, inquit, *vel Deus est; vel bestia.* Fuit autem puer Joannes Deus per participationem divinitatis, non per naturam: *Etenim manus Domini erat cum illo.* Luc. I. 66. Fuit repletus *Spiritus sancto ex utero matris suæ.* neque complexione melancholicus, cum per miraculum fuit, Domino operante, formatus, cujus perfecta sunt opera. Lege quod dicitur: *Puer autem crescebat, & confortabatur spiritu.* Post subditur: *Et erat in deserto.* Quare & quousque? Nimirùm *usque in diem ostensionis suæ ad Israel*, quatenùs intereà loqueretur Dominus ad cor ejus in solitudine, revelans, & indicans, quæ esset ipse facturus ad Israël, & docturus. Simul ut

Non levi saltem
Maculare vitam
Famine posset.

Dedicabat Evangelicum virum in suo cælibatu virgineo, imitabatur vitam Eliæ, per quem erat ipse figuratus. Complebat prænunciatam de se Prophetiam Isaïæ: *Ego vox clamantis in deserto.* Isa. XL. 3. Prædicabat primitùs, exemplo Sanctorum, spem regni cœlorum per contemptum terrenorum, quatenùs autoritatis pondus adderet verbis suis operatio, atque talis meritò judicaretur, qui fallere nollet cupidine mundanorum, ne dùm alis prædicaret pœnitentiam, ipse per deliciarum insecutionem reprobus inveniretur.

Discipulus. Collegisti summatim causas solitudinis in Joanne: de ceteris verò solitariis quid judicas? Non enim similibus tueri se valent causis.

Magister. Operi tuo, dicit Ambrosius, *intentio nomen imposuit.* Et Christus: *Si oculus tuus fuerit simplex non habens aliquam partem tenebrarum, totum corpus tuum lucidum erit, & sicut lucerna fulgoris illuminabit te.* Luc. XI. 36. Primum est igitur, aspicere quæ sit, & qualis intentio solitudinem inquirentis. Movet aliquos feritas incomposita complexionis naturalis, vel A acquisitæ, non patiens civiliter conversari, cujus odium contra omnes, & omnium contrà se, sicut de Ismaële loquitur Scriptura. *Gen.* XVI. 12. Hanc causam solitudinis in caco monstro ab Hercule necato; hanc in leonibus; hanc in avibus nocturnis accipimus. Movet aliquos cupiditas implendæ voluptatis seu propriæ voluntatis, quorum felicitas æstimatur impunita nequitia, peccare scilicet volunt, neque verecundiam hominum, neque pœnam pati. Quærit enim latibula fœdæ voluptatis impletio, quòd & feræ demonstrant, & aviculæ quædam ostendunt; nisi fortassis aliquos ità bestiales invenies, quos propriæ nequitiæ publicatio delectat, prædicantes ut Sodoma peccatum suum, & cùm malefecerint gloriantes. Movet alios animi quædam dejectio, seu pusillanimitas, causata per phrene- B sim, aut melancholiam, multis modis, quales numerant Medici, quos nihilominùs fatentur innumerabiles reperiri. Taliter dementatum tradunt expositores Danielis ipsum Nabuchodonosor, cujus fuit habitatio cum feris. Et dæmoniacus iste per Legionem oppressus, qui habitabat in sepulchris. Pueros insuper aliquos, immò juvenes, & senes, hac timoris formidine agitari sic constitit, ut nec videre alios vellent, nec se paterentur facialiter intueri. Quorum tandem aliqui per deserta vagantes, nusquam comparuerunt: alii laqueo, vel præcipitio, vel aliter, sibi mortem intulerunt. Laudabilis certè verecundia, maximè puerilis, & in mulieribus, quæ salvam rem facit, malis obstans conatibus: sed ne quid nimis, ne læsâ tandem verecundiâ frons accipiatur meretricis, atque verificetur ille subversivus juvenum versus:

Angelicus juvenis senibus satanizat in Annis.

Movet alios inanis jactantia, alios spes quæstus uberioris, alios otium iners, alios phantastica libertas, a- C lios quidam fervor novitius, non secundum scientiam, volens sibimet esse dux, Prior & Abbas. Alios ignorantia difficultatis eremiticæ vitæ seducit, æstimantes solitariis deesse nihil præter orare Deum, dùm, ubi segregatos se faciunt ab aliis, inveniunt semetipsos cum passionibus durissimis luxuriæ, gulæ, desidiæ, & acediæ, suprà modùm; ut interim de diabolicis astutiis, de visitationibus hominum curiosis ad insolita, de victualium postremò, vestiumque carentia taceamus. Tandem pœnitet eos suimet, & gyrovagi fiunt cum Caïn, solùm de eremitica vita barbam, & appellationem retinent, quibus solitudo non abstulit vitia, sed aluit, auxit, & multiplicavit, qualibus vicos, & plateas vidimus impleri. *Teterrimum hoc genus Monachorum*, ait Hieronymus Beatissimus, & Benedictus, *immò monstra sunt hominum extra terminos bonæ politiæ depellenda.*

Discipulus. Et quis ad solitudinem, his attentis, putabitur idoneus? Confirmas enim quod opposui: D *Væ soli.*

Magister. Vide, ne malitia plurimorum, paucis obsistat bonis, & electissimis, prorsùsque divinis cultoribus solitudinis, quales in commendationem Fidei vocat Apostolus: *In solitudinibus errantes, in montibus, & speluncis, in melotis, & in pellibus caprinis*, Heb. XI. 38. quales Paulus, & Antonius, Arsenius, Agathon, Hilarion, cum similibus innumeris, qui naturam supergredientes ostennderunt in seipsis, quòd *Regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.* Matt. XI. 12. Quid denique de Joanne nostro, quid de puero Benedicto, quid de similibus factum sit, ipse legis.

Discipulus. Spiritus ubi vult spirat, Joan. III. 8. neque mi-

mirabilia trahenda sunt ad imitationem, sed reverenter admiranda.

Magister. Rectè sentis. Non agitur itaque feliciter vita solitaria sine quodam afflatu Spiritus sancti, quandoque patenter revelantis, quandoque secretiùs inspirantis, ducentis, & agentis. Dicitur enim de Christo, quòd *Spiritus impulit eum in desertum*; Marc. I. 12. dicitur, quòd *ductus* sit; Matth. IV. I. dicitur quòd *agebatur in desertum*. Luc. IV. I. Et hic de puero Joanne præmittitur, quòd *confortabatur spiritu*. Luc. I. 80. Qui autem privata lege ducuntur, publicis, & generalibus non subsunt institutis.

Discipulus. Qua ratione cognoscetur, quòd à Spiritu sancto quis ducitur in desertum solitariam ducturus vitam, cùm tot seductionis causas narraveris? Et universaliùs expeto de solitariis omnibus, quis debet esse suus finis? Quis suæ oculus intentionis.

Magister. Tres modos solitudinis insinuasse videtur mihi Psalmista comparans se tripliciter. *Similis*, inquit, *factus sum pellicano solitudinis, & factus sum sicut nycticorax in domicilio. Vigilavi, & factus sum sicut passer solitarius in tecto.* Ps. CI. 7. 8. Prima figurat solitudinem deserti, secunda Claustri, tertia tecti, sive Templi, quod signat tectum amplum. Consideratur insuper triplex in generali finis quærendæ solitudinis; unus peccandi vitatio, alius peccatorum punitio, tertius ad Deum proximatio. Habet tamen in singulis Spiritus sanctus proprios fines, qui postmodùm constat ex eventu, sed interim loquimur de humano consilio. Ampliùs quæ sit, & qualis solitudo deserti, patet in eremicolis, juxtà narrationes, & vitas Patrum, qui præterea sint, & qui nunc ad hanc solitudinem idonei tradiderunt. De solitudine verò Claustri, vel Cœnobiorum, habetur notitia per Regulas ipsorum, quæ conveniunt omnes essentialiter in triplici voto, obedientiæ, paupertatis, continentiæ.

Porrò de solitudine tertia, quam imaginamur similem passeri qui solitarius est in tecto, non ita cognitionem invenimus traditam. Participat autem cum utraque priori solitudine, differens tamen ab utraque.

Solitudo Claustri collocatur in civitatibus, sicut habet nicticorax domicilium in eisdem. Sic se habet solitudo passerum in tecto: non enim refugit civitates, sicut pellicanus in deserto longè fit ab eis, & Eremi cultores similiter longè fiunt. Ceterùm solitarius *sicut passer solitarius in tecto*, nulla lege vivendi sub voto astringitur, imitans in hoc voluntarios eremitas. Nihilominùs locum villarum, vel civitatum non relinquunt, dispares in hoc Eremitis. Legimus, quòd Anna prophetizans de puero Jesu, *non recedebat de Templo, jejuniis, & orationibus vacans*. Luc. II. 37. Legimus de sancta Judith, quòd fecerat in superioribus domus suæ sibi cubiculum, ubi cum puellis suis sola morabatur. Sara junior molestata perrexit orare ad superius cubiculum domus suæ. Eliæ & Elizæo fuerunt in civitatibus assignata in superioribus domus cenacula. Petrus oraturus ascendit *in superiora domus*, Act. X. 17. ita per multa colligitur sanctos Viros loca sibi quæsisse secreta, & alta.

Discipulus. Edissere quomodò potest esse laudabilis hujusmodi tertia solitudo, quasi sit cum domo, & sine domo. Residet itaque *solitarius in tecto*: quam similitudinem non siluit ipse Christus loquens de tribulatione futura, monens eum, *qui in tecto est, ut non descendat tollere quæ in domo sunt*. Matth. XXIV. 17. Habent enim domus regionis illius tecta plana, apta deambulationi, secretæque conversationi, tanquam pavimenta de lapidibus planis cum cemento structa.

Magister. Propositum solitarii talis est, uti mundo, quasi non utatur. Non enim fidit in viribus propriis aut corporis, aut animi, posse pati solitudinem, vel deserti, vel claustri; facit hoc quod potest. Accipit solitudinem tecti non semper ad literam, sed per similitudinem. Sicut enim manens in tecto non respicit quæ fiunt in domo, si nec ille solitarius ea curare vult quæ fiunt in mundo. Vivit sibiipsi, & Deo; curam suam totam, & cogitatum suum, & suam sollicitudinem, projicit in Deum. Finis suus est triplex prætactus. Primus, vitare faciliùs peccata futura, dum non tangit picem curæ corporalis, ne inquinetur ab ea. Secundus, cogitare omnes actus suos in amaritudine animæ suæ. Tertius proximare Deo, videns enim iniquitatem, & contradictionem in civitate, & dolos, & usuras, & blasphemias in medio ejus, elongat se non corpore, sed mente, manens in solitudine, qualem sibi fecerat Esther in A medio palatio, vocans se solitariam, & cujus præter Deum non esset auxiliator alius.

Discipulus. Contraria videtur esse sibimet hæc solitudo; videt enim, & audit mala quæ fiunt in civitatibus, nihilominùs (ut dicis) fugit ea. Si fugit, qualiter illa videt, & audit.

Magister. Doceat te Propheta Regius qui dicit: *Qui inquirebant mala mihi locuti sunt vanitates, & dolos tota die meditabantur. Ego autem tanquam surdus non audiebam, & sicut mutus non aperiens os suum.* Ps. XXXVII. 13. 14. Non dicit *surdus*, & *mutus*, sed *tanquam surdus*, & *mutus*.

Discipulus. Si zelum Dei habet, quo pacto non obviat iniquitatibus, quomodò saltem voce non reclamat, non arguit, non prædicat, non inculpat?

Magister. Habet utique zelum, sed secundùm scientiam, quæ docet eum conversari in medio nationis pravæ, quæ non plus sapit aut inquirit, quàm oportet. Ne- B que frustra nititur, sed gemens intùs tolerat quæ nec potest, nec debet arguere. Respondet crebrò curiositati zeli sui. Quid ad te? non est tuum nosse talia, vel talia: non arguere: non eniti contra ictum fluvii. Curam illam Deo linque, & tuam age.

Discipulus. Omnes hoc modo si dicere, facereque statuerent, quis persequeretur vitiosos, quis bonorum profectum pacis conciliator intenderet. *Sancta rusticitas*, ait Hieronymus, *sibi soli prodest, immò dum non opitulatur aliis; obest, dum non est pro proximo, contrariatur ei.* Nauta dum navem deserit, nonne submergit? Damnationem proindè pigri servi, nonne pro talento recondito talis meretur, & metuit.

Magister. Cur metueret qui nihil erogandum suscepit ex officio, cui nihil ex articulo necessitatis incumbit agendum? Tradit ad usuram talentum omne C quod accepit, dum utitur illo qualiter, & quousque se lex, & voluntas erogantis extendit. Si non abutitur donis sibi traditis quando, & qualiter non oportet; profectò non retinet talentum, non est contrarius Christo. Non deserit navem, qui custodiam ejus non accepit. At verò videant qui suis humeris officia publica, vel imposuerunt, vel imposita susceperunt, quemadmodùm reddent rationem de subditis. Quid ad istum de non suis, quæ forris sunt, quæ juris sunt alieni?

Discipulus. Nonne mandavit Dominus *unicuique de proximo suo*? Eccli. XVII. 12. Nonne jussio Legis est: *Diliges proximum tuum sicut teipsum?* Matth. XIX. 19.

Magister. Mandatum, jussùmque fatemur, curare proximum, & diligere; sed non plus quàm seipsum, non plus quàm Deum. Deus certis amorem Dei & proximi terminis limitavit, de quibus non est hîc dicendum per singula, quorum debes alibi notitiam comparasse, scilicet in Libro *De Consolatione Theologiæ*.

D *Discipulus.* Didici, quòd fieri justè debet, quod justum est. Quòd *nihil prodest homini si universum mundum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur*. Matth. XVI. 26. Quòd prædicare, & arguere, nemo solemniter debet nisi missus. Quòd fraterna correctio non pro semper obligat. Quòd sæpè fit eadem correctio temerariè, dum neque fructus cernitur, neque modus custoditur, nec tempus, persona, aut locus observatur. Sed apparet difficile, quomodò manens inter alios non incurrat casus plurimos, in quibus oportebit ipsum non solùm sibi vacare, sed proximis intendere. Alioquin vel inutilis, vel incivilis, vel arrogans fortassis, aut phantasticus poterit multorum judicio reputari. Susurrabunt mutuò dum viderint aliquem lite-

literatum, qui fundit unguentum suæ meditationis ad pedes, vel caput Jesu: *ut quid perditio hæc?* Matth. XXVI. 8. Cur non erogat per prædicationem in pauperes, idiotas, & egenos? Talia sibi soli meditatur, & ruminat, cur regiminis curam non quærit? Cur non suscipit, oblatam? Quo pacto priùs habitam derelinquit?

Magister. Nihil affers incognitum, sed ad alta vadenti contemnendus est ipse contemptus, nec populari rumore, sed conscientiæ veritate vita ducenda est, maximè quærenti Deo vivere, quærenti cum Propheta dicere: *Mihi autem adhærere Deo bonum est, & ponere in Domino Deo spem meam.* Ps. LXXII. 28. *Omnis gloria ejus*: Cujus ejus? utique animæ devotæ, *filiæ Regis*, & sponsæ, *ab intùs* est, Ps. XLIV. 14. cui *pro minimo est ut ab hominibus vel ab humano die* 1. Cor. IV. 3. judicetur, sed nec se judicat, omne judicium suum ponens super eum qui *Dominus est*, cui soli intendere, quem quærere, in quem sperare, quem diligere constituit. *Qui vult inter vos sapiens esse*, monet Apostolus, 1. Cor. III. 18. *stultus fiat ut sit sapiens* Christo, desipiat mundo, ut placeat Christo. Nam qui volunt hominibus sæculi placere, qui civiles ab eis, qui benevoli, qui sociales, qui (ut eorum verbum ponamus) boni socii, blandienti lingua, vocari desiderant, videant, ne Dei, immò sui constituantur inimici; perdunt nempe tempus comessando, jocundando, detrahendo, narrando fabulationes, sed non ut lux tua, Domine: deteriora non addimus, quæ ferre coguntur.

Discipulus. Quotidianus nobis hominum convictus quæ dicis ostendit.

Magister. Crede mihi, posse vacare sibi non est parvum, neque negligendum talentum, non est infodiendum terræ, quià non est terrenis occupationibus obruendum; habet homo pro quolibet sensuum, quos accepit talenta totidem, singulis non pariter utitur. Si totus se ad videndum salubria, totus ad conversionem cordis convertit, redditur excusata manus, vel pes, vel lingua, si tunc non operatur homo, aut ambulet, aut loquatur. E converso si robusta fuerit manus, & oculus lippus, ut videre vix possit, mittat *manum ad fortia*; hoc est viri solitarii & activi. Determinat Aristoteles Philosophica ratione, vitam contemplativam simpliciter, optimum esse hominis bonum. Consonat omnis theologizantium chorus. Determinat hoc Augustinus, quod *otium veritatis inquirendæ, præferendum est negotio charitatis*, si nullus imponat; nec sic tamen funditùs otium deserendum nostra sustineri. Jam verò quæritur, quis ad hanc sit idoneus vitam solitariam. Non juvenis moribus, qui ad operationem mittendus est, ne vacet: *Multa enim mala docuit otiositas.* Eccl. XXXIII. 29 Vidit hoc qui philocapto mederi pollicens ait:

Loca sola nocent, loca sola caveto.

Talis non cum Deo, sed cum desiderio rabioso continuè loqueretur. *Occidunt desideria pigrum*, præsertim sine literis, cujus *otium mors est*, Seneca teste, *& vivi hominis sepultura.* Et Horatius:

Si non intendas studiis, & rebus honestis,
Invidia, vel amore torquebere.

Ceterùm nequit vacare otio constitutus sub alterius potestate; quo jubente fac hoc, faciendum est: vade illac, istac eundum est: obsequere subditis, istos dirige, & rege, parendum est. Ampliùs, si proprio te voto constrinxeris ad actionis negotium, jam tibi vacationis otium sustulisti. Si denique necessitas periclitationis proximorum corporalis aut spiritualis imminet, cui tu potes, non alius pro nunc probabiliter opitulari, lex necessitatis, immò charitatis à vacatione te separat. Lex postremò divinæ jussionis inspirata te perurget sese sequi, qualem hi qui spiritu Dei ducuntur infallibiliter recognoscunt.

Discipulus. Hactenùs multa conquisivimus de vita solitaria sub quadam fluctuatione sententiarum, & ordinis: cupio naturam ipsius Philosophica, simul & Theologica ratione scrutari; descriptionem quoque suam in primis volo fundamentaliter notam esse.

SECUNDA PARS

DEMONSTRATIVA

Post primam inquisitivam

DE SOLITUDINE.

MAGISTER.

VITA solitaria est, *vita intellectualis naturæ, seu rationalis, quæ agitur segregatim à multis & propter Deum.*

Discipulus. Cur ad vitam solius naturæ intellectualis solitariam vitam stringis, cùm sit avibus, & bestiis aliquibus sua solitudo vivendi?

Magister. Volui sub compendio vitam tollere omnem, quæ beatæ vitæ particeps esse nequit.

Discipulus. Nunquid satis erat, ut de intellectuali natura sermo fieret, additione non facta de rationali dicens, intellectualem dimittendo.

Magister. Postulat hoc fieri proprietas vocabulorum. Cùm enim *rationale* sit differentia constitutiva hominis, nec solius hominis, secundùm Porphirium Platonicum, ponentem dæmones, & Angelos esse animalia rationalia, quæ deos vocat, & compositos ex anima & corpore tradit per immortalitatem differentes ab homine. Definitio nostra debuit hoc notare, quamvis aliquando rationalis dicatur natura quælibet quæ potest uti ratione, & quæ libertatem habet arbitrii, potens in opposita. Est enim liberum arbitrium *facultas rationis & voluntatis*, quasi liberum de ratione judicium, juxtà quem loquendi modum Deus diceretur nedum intellectualis naturæ, sed rationalis, licet Boëtius appropriet intelligentiam puram soli Deo; aut veriùs soli generi divino; quoniam usus Philosophorum tribuit Angelis intelligentiam, quos ideò vocant *Intelligentias*, & ab hominibus non penitùs abstulerunt, ponentes agentem intellectum.

Discipulus. Vis igitur ponere in Deo vitam solitariam vel socialem?

Magister. Audies postmodùm, si primitùs exposuero de parte definitionis addita cùm dicitur: *vita naturæ intellectualis, aut rationalis, quæ agitur segregatim à multis, & propter Deum.* Damus per hoc intelligi causam formalem, seu differentiam à vita sociali. Causam insuper finalem vitæ solitariæ, non cujuscunque, sed laudabilis assignamus propter Deum, qui Deus gratiâ sui est, sive propter seipsum tanquam liber, & nobilis in supremo. Ceterùm natura quælibet, præsertim rationalis, quædam in se dicitur vita prima, si nihil etiam actualiter ratiocinaretur, vel intelligeret actu perfecto, neque similiter vellet; cui vitæ non attribuitur propriè solitarium, vel sociale; sed vitæ, quæ dicitur vita secunda, proveniens, profluens, aut emanans, ab hac vita prima. Hæc autem dicitur operatio vitalis elicita, seu producta à re quæ est vita prima, ut anima rationalis; vel habet vitam primam, ut homo. Sic intelligitur definitio Philosophi de anima, quod est *actus primus corporis physici, organici, vitam habentis in potentia*, supple ad vitam secundam, quæ est vitalis operatio. Sic intellexit idem Philosophus, qui posuit felicitatem hominis non in habitu solo cum Stoïcis, nec in sola substantia, vel natura, à ponentibus Fata; sed in optima operatione, respectu optimi objecti, per optimam potentiam, optimo habitu roboratam. Sic dicebat Christus: *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum verum Deum, & quem misisti Jesum Christum.* Joan. XVII. 3. Loquuntur ad ipsum conformiter Theologi, ponentes vitam æternam in æterna Dei visione, quæ fruitionem complectitur, delectationemque supremam includit.

Postre-

Postremò sumptam dicimus ex his distinctionem Physicam, pariter & Theologicam, de multiplici vita. Quædam est activa, quædam contemplativa, quædam mixta. Rursùs quædam est bona civilis, & moralis; quædam mala, multis modis, ob pessimas operationes, secundùm pravos fines, sicut ad superbiam, & honores vanos; sicut ad divitias, & opes injustas; sicut ad voluptates, & luxus sordidos. Et hæc juxta tria quæ sunt in mundo, qui triplicem sibi vendicat sapientiam; terrenam, animalem, diabolicam. Ampliùs verò dividitur vita talis, quæ est operatio naturæ rationalis vel intellectualis, in vitam socialem, & in vitam solitariam, de qua præsens sermo quærit: Vita solitaria agitur non in multitudine, aut saltem non cum multitudine; sed separatim à turba, maximè secundùm quod accipit vulgus, dum separatio, seu segregatio fit in locis solis, ut erat Joannes puer in desertis. Additur ad extremum, quòd segregatio fit *propter Deum*, ad excludendum pravam quamlibet solitudinem, qualem Epicureorum voluptatum assertores, & Stoïcorum secta laudabant, ad qualem prætereà bestialitas morum, vel corruptio complexionis impellit.

Discipulus. Elucidatam sufficienter existimo definitionem vitæ solitariæ; sed an conveniat Deo, & Angelis, scire desidero.

Magister. Si vivunt intellectualiter, prout eos vivere nulli dubitare fas est, vivant oportet aliquâ vitâ solitariâ, aut sociali. Et quidem de Angelis, & hominibus salvatis persuasum satis habemus, quòd vivunt socialiter, atque civiliter. *Gloriosa dicta sunt de te, civitas Dei*, loquitur Propheta de civitate cœlesti. *Ps.* LXXXVI. 3. Concludens: *Sicut lætantium omnium habitatio est in te.* ℣. 7. Et in prosa;

Quàm felix ista civitas
In qua jugis solemnitas,
Et quàm jocunda Curia
Quæ curæ prorsùs nescia.

Consonat Aristotelis verbum, quòd *extra cœlum sunt animalia optimam vitam ducentia*: sed si nominet animalia, largo modo, intelligentias, vel Angelos: si dicat insuper eas extrà cœlum formaliter, quia cœlum non formant, nec tempore mensurantur. At verò de vita divina non ita perspicuum est, si socialis fuerit æstimanda. Obstat Philosophus metaphisicando ponens Deum primum, & supremum Monarcham extra ordinem totius universi, tanquàm solum, singularem, & unicum principantem, cui nullus sociatur, non plùs fortè, quàm si per impossibile, secundùm ipsum, sed per possibile, & verum, ex positione Fidei, Deus fuisset ab æterno sine creatura. Hæc est altissima de Dei primitate sententia Philosophi consonans Theologiæ per omnia, immensitatem, & immutabilitatem primi entis magnificans, & attollens.

Discipulus. Nonne latuit, Philosophum Trinitas Personarum divinarum in unitate substantiæ? Quam si cognovisset, utrùm dixisset Deum solitarium, vel solitariam in se gerere vitam; aut aperi quid Theologica Fides ex dictis inferret.

Magister. Fallit, aut conturbat nonnullos habentes de divinitate sermonem, dùm nituntur Physicas coaptare considerationes ex creaturis sumptas, ad illa quæ Deo conveniunt, quæ plùs in infinitum disconveniunt creaturarum proprietatibus, quàm assimilentur eis. Exempli gratia. Ponimus, Fide docti, generationem naturalem Filii Dei de Patre Deo: quærunt, si generatio talis sit univoca, vel æquivoca. Quodcumque dicatur, instantiæ plures occurrent. Expeditior via tenetur, quæ nec univocam dicit generationem, nec æquivocam. Est enim plùs quàm univoca, quæ generans communicat generato eandem quam habet naturam, necdùm specificam, prout in creaturis, sed prorsùs ipsam unam, nec specie, nec numero distinctam. Rursùs non est penitùs æquivoca generatio ex ista radice, quamvis habeat aliquod simile in hoc, quòd actus geniti est alius specie ab actu generantis, quia filiatio non convenit paternitati. Sed horum, cum similibus, declaratio Theologis remittatur. Ad rem nostram venientes dicamus, quòd vita Dei in se, nec solitaria, nec socialis taliter existimanda est, qualiter rationalibus convenit creaturis.

Itaque si singularem divinæ naturæ spectes unitatem, nil minùs sociale vel gregale, nil plùs solitarium, vel segregatum & solum reperies. Si verò converteris oculos Fide purgatos ad communicationem divinæ essentiæ, quæ non in uno absoluto supposito sistit, sed fluit (ut ita loquamur) pullulat, aut germinat à Patre, secundùm Dionysium, habens tria supposita relativè distincta, & hoc ex immensitate bonitatis suæ; nihil minùs solum, aut solitarium judicabis. Sic loquitur Richardus, sic alii Theologi, volentes deducere Philosophica ratione Trinitatem in divinis ex immensa bonitate, quæ ipsius diffusiva est, nedum punctualiter, ut in creaturis, sed immensè: tum ratione jocunditatis, quia nullius rei sine socio jocunda est possessio; tum ratione felicitatis, & ex talibus judiciis, ex quibus societas ponatur in divinis, sic & Trinitas. Est tamen hæc societas distans nimis à societate creaturarum, quæ quantumlibet associatè vivant, non efficiuntur, nec sunt unum per essentiam, quamvis benè dicantur cor unum, & anima una, unus spiritus, per gratiam, & concordiam voluntatum. Colligas ex præmissis licet corollarium pulcherrimum de vita qualibet creaturæ rationalis, utendo deinceps rationali, prout extenditur ad intellectuale, sit hoc in Angelis, sit in homine, pro brevitate sermonis.

Discipulus. Asto cupidus audire, si quid afferas novi.

Magister. Audi, & vide, quòd omnis vita creaturæ rationalis tantò perfectior est, quantò magis participaverit de utraque divina vitâ, sociali scilicet, & solitariâ.

Discipulus. Quomodò fiet istud; cùm sociale, & solitarium contrarias habent rationes?

Magister. Animæ sunt rationes contrariæ, si respectus ad varia fiat; alioquin unica Dei vita non esset pariter socialis, & solitaria, cujus oppositum monstravimus: quam insequi vitam, tota laus, tota gloria, tota perfectio jure putatur rationalis creaturæ.

Discipulus. Quid concludere rursùs possis conjicio; sed apertiùs edissere.

Magister. Post Christum vita beatissimæ Mariæ fuit excellentissimè socialis & solitaria, dùm viveret, & nunc societatem Cherubim, & Seraphim, omnemque Angelicam vitam exuperat gloriosa. Conjungitur una, sola, perfecta, pulchra, columba, amica, sponsa, soror, & Mater, unico sponso suo & Filio, dicens ex sententia: *Dilectus meus mihi & ego illi.* Cant. II. 16. Invenit eum quasi foris super omnem creaturam in æternitatis solitudine, in desertis seculorum, quem deosculatur toto cordis, & oris affectu: dicens: *Et jam me nemo despiciat.* Cant. VIII. 1. Ecce solitariam.

Discipulus. Porrò de Joanne quid diceres, quid de tot solitariis in vita præsenti tam viris, quàm feminis, Maria Magdalene, Maria Ægyptiaca, & Sincletice? Quid prætereà de retinentibus vitam socialem? Quid de mutua collatione duplicis hujus vitæ, socialis, & solitariæ?

Magister. Dixi jam, si retines, nec gravat repetere, quòd omnis vitâ creaturæ rationalis, sit in via, sit in patria, sit socialis, sit solitaria, perfectior est tantò, quantò magis particeps est divinæ vitæ, quam supremè solitariam deduximus, & socialem, suo modo.

Discipulus. Qua ratione fit hæc participatio?

Magister. Nempè per unitatem gratiæ, quæ reddit Deiformem essentiam creaturæ rationalis, in se, & cum Deo unam facit, sic & in multiplicitate potentiarum, associatio virtutum Theologicarum & moralium, cum donis, & beatitudinibus & fructibus, & operationibus indè sequentibus, & pulcherrimam intùs socie-

societatem constituentibus in viatoribus; sed pulchriùs, & proportionabiliter excellentiùs in Beatis. Longa esset, sed facilis adaptatio ad propria, simul & appropriata divinæ Unitatis, & Trinitatis Personarum, respectu unitatis essentiæ rationalis cum trinitate potentiarum imaginis, necnon cum viribus sibi insitis per naturam (ut ita fas sit dicere) supernaturalem. Vetus est distinctio de natura naturante, quæ est Deus, & de natura naturata, quam indidit creaturis.

Discipulus. Consentio quæ loqueris de vita bonorum: sed reproborum vitam qualem dicis; solitariam, an socialem?

Magister. Ego verò neque solitariam, neque socialem appellabo, utpotè quæ vita non est, sed mors horrida, monstrum horrendum peccator, ingens est, qui secum dissidet, qui convenit nulli, qui dissipatur, & solvitur curis & sceleribus, facinoribus, & flagitiis incessanter; sine modo, sine ordine, sine pondere mensurave subsistens; se odit, in se sævit; malus omnibus, pessimus sibi; & eò infeliciùs, quò deterioribus peccatis fuerit obnoxius, à primo peccatore usque ad ultimum.

Discipulus. Terribile est quod loqueris: solitariam habent vitam quos opera comitantur, & rodunt; neque sociales appellandi sunt, qui nec sibimet fœderantur agitati præcipites, *ubi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat.* Job.x.22.

Magister. At verò vulgus indoctum veritates istas ex abditis Philosophiæ & Theologiæ penetralibus erutas fortè non capiet; fortè tanta mala quæ tolerat, pacem appellabit; si ad tempus gaudeat de impunitate nequitiæ, si abundat divitiis, si voluptatibus effluat, maximè si sibi fuerint *filii sicut novellæ plantationes à juventute sua*, si *filiæ composita & circumornatæ, ut similitudo Templi*, si *promptuaria eorum plena*, si *oves fœtosæ*, si *boves crassæ*, si *neque ruina*, *neque transitus*, *neque clamor in plateis eorum*; si blandos denique senserint amicos dicentes *Beatum populum, cui hæc sunt.* Psal. CXXXIV.12.13.14.15. Sed heu, *popule meus*, conqueritur Propheta *Isa.* III.12. dicens, *qui beatum te dicunt ipsi te decipiunt.* Ratio, quia solus *beatus populus, cujus Dominus Deus ejus*, qui solus est in desolatione potens adjutor, in associando fidelis comitator.

Discipulus. Expedit ergò loqui familiariùs de vita solitaria, conformiter ad acceptionem vulgarium; tunc enim eò fiet utilior, quò communior sermo multis.

Magister. Rectè censes: sapientibus enim & insipientibus debitores sumus. Fiet autem luciditùs, si per distinctiones, & definitiones habeatur resolutio, consequenter ad primam vitæ solitariæ definitionem generalem, quæ Deo simul convenit, Angelis & hominibus, suo modo. Loquimur prætereà de viatoribus solis hominibus, quos docere, monereque jam possumus. Et quoniam *solitarium* distinguitur contrà *sociale* non secundùm rem, sed secundùm formalem rationem; priùs est videre, quot modis aliquid dicatur sociale non qualitercumque, sed in vita humana, seu morali. Attende, quot in genere vel specie, talis vitæ socialis modos invenies.

Discipulus. Philosophus duas primò societates ponit, œconomicam, & politicam. Politica verò multiplex est. Una civitatis perfectæ. Altera patriæ magnæ, seu provinciæ. Deindè politias bonas distinguit, in Regnum, Aristocratiam & Thimocratiam. Politiam verò Sacerdotum (quæ dudùm Druydes in Gallia vocabatur) determinat partem esse politiæ cujuslibet perfectæ, sicut & milites, & populum.

Magister. Sufficit ista notasse ad inveniendum distinctionem vitæ solitariæ multiplicem, ne nos decipiat ambiguitas in nomine.

Porrò ne progressus eat in immensum, coarctabitur sub tetrade, seu quaternario. Et dicemus, quòd est vita solitaria, primò Cælibalis; secundò, Monachalis; tertiò, Eremiticalis; quartò, Sapientialis.

Vita celibalis est vita creaturæ rationalis, abdicans à se societatem conjugalem propter Deum, ut liberiùs ei serviatur in continentia corporali, aliter quàm œconomica societas.

Vita Monachalis, ultrà cælibalem abdicat à se appropriationem rerum personalium, & propriam voluntatem propter Deum, in pœnitentia salutari, aliter quàm politica civilitas.

A

Vita Eremiticalis, ultrà Monachalem abdicat à se societatem humanam, secundùm loca & tempora propter Deum, in abstinentia singulari, aliter quàm Monachalis, vel civilis societas.

Vita Solitaria Sapientialis reperitur in quolibet genere vitæ solitariæ triplicis scriptæ. Et *est vita abdicans à se, quantum fert humana mortalitas, quicquid obstare potest sapientiæ contemplandæ propter Deum, & experientiæ saporali, aut perfectiùs quàm sentiat aut sapiat quævis humana communitas.*

Ecce quadruplicem vitam solitariam, quæ quadruplici opponitur vitæ sociali, secundùm rationes formales, aut objectales sumptas ex proximis finibus, & differentiis accidentalibus.

Et prima est appropriata Sacerdotii, vel Ordinis Sacri, quamvis alii sunt cælibes, quàm Sacerdotes,

B

vel Ordinis Sacri professores; sed non ad sacra deputati mysteria. Secunda vita est Monasterii, vel Cœnobii, vel Claustri, & hominum sub triplici voto viventium. Tertia est Eremi, vel deserti, & hominum loco segregato se continentium propter Deum. Quarta vita est studii, non qualiscumque, sed divinæ sapientiæ: & ista est hominum apud semetipsos contemplantium, curis omnibus aliis postpositis & calcatis, vel reverenter omissis; quod additur propter istos qui Regularibus astricti disciplinis, licentiam accipiunt legitimam, quòd non exerceantur in illis, sed vacent otio sancto sapientiæ contemplandæ. Nota in Psalm. CI.7.8. tres sub tribus avibus solitudines: *Similis*, inquit, *factus sum pellicano solitudinis;* hæc est appropriatior Eremitis. *Et factus sum sicut nycticorax in domicilio;* hæc Cœnobitis, vel Monachis. *Vigilavi, & factus sum sicut passer solitarius in tecto;* hæc pro contemplativis, quasi super tectum in civitatibus sibimet vacantibus.

C

Discipulus. Multæ passim inveniuntur traditiones de triplici vita; prima, quæ solitaria dicitur, non simpliciter, sed per respectum ad societatem oppositam: Clericos enim cælibes scimus quotidiè publicè conversantes; carent tamen œconomica societate, & illo consortio quod ab initio constituit Deus, dicens: Gen. II. 18. *Non est bonum hominem esse solum, faciamus ei adjutorium simile sibi*, quod consortium Christus in nova Lege temperavit, non penitùs abdicans ab hominibus, sed præferens castitatem illorum qui *sunt eunuchi propter Regnum Dei. Qui potest capere, capiat.* Matt. XIX.12. Vita talium cælibum hac ratione dicitur solitaria deindè plùs Monachorum. Deindè specialiùs Eremitarum vel Anachoretarum.

Nunc de quarta vita solitaria, cujus nomen non ità resonat in usu vulgari, colloqui in dies desidero. Et primò quis sit finis ejus specialis, & proximus.

D

Magister. Finis qui generalis est de jure, vel facto cuilibet homini, scilicet uniri Deo per gratiam, & virtutes, iste est homini contemplativo specialis, & proximus; nec aliter omninò sibi præstituit. Non vult Beneficiorum curis intendere, non regimini etiam spiritali populorum, ut Sacerdotes, Prælati. Non vult officium claustrale (si fas habeat) insequi, non vult in austeritate eremi seipsum concludere; sed temperanter uti cibo, & somno, & obsequio tolerabili unius, vel paucorum; vult sufficientiam habere Librorum, ad intelligentiam sapientiæ valentium; vult aliquando, sed rarissimè collationem disputationis habere cum scho-

scholasticis, quorum vita socialis est, non hoc modo solitaria, nec penitùs tali fine. Laborant igitur multi ut intelligant & disputent: de sapore verò gustare, vel negligunt, vel nequeunt, distenti curis aliis, aut passionibus sensualibus impediti.

Discipulus. Manifestiùs ista patebunt si exempla narraveris.

Magister. Narrabo, sed primitùs explicabo finem otiosi nostri, vel sapientiæ studiosi. Ità enim magis hoc nomine, quàm solitarii vocandus apparet. A

Studet alternatim, velut æquè primò nunc intelligere, quæ credit Fide, nunc sapere ea, vel saporare per affectum quæ credit, aut intelligit. Hic est enim duplex oculus contemplationis se mutuò juvans, & consequens, & hoc, secundùm duplicem vim rationis superioris, in qua duplex pars creatæ consistit imaginis beatæ Trinitatis; intellectus, scilicet & affectus, sive ratio & voluntas, sive intelligentia veri summi boni, & synderesis, prout dicitur scintilla tendens in amorem primi boni.

Ceterùm post hunc finem duplicem unus est posse interpretari quæ sentit & intelligit, quantùm licet eloqui: multa quippe sunt arcana intùs verba, quæ non licet homini extrà loqui. Subindè quartus finis est in promptitudine animi, non semper in operis executione, Ecclesiam ædificare, & illuminare in toto, vel in parte, ex his & per illa quæ contemplatus est B sapienter. Nunc accipe primum exemplum, & præcipuum post Christum sapientissimæ mulierum. Legis itaque de Maria, quòd conservabat omnia verba, quæ de Christo erant, *conferens in corde suo.* Ecce duplicem primum finem intelligendæ sapientiæ, & assiduè meditandæ in corde suo, quod intelligitur superior pars rationis, vel arx mentis. Vocat enim sapientia ad arcem & ad mensam. Verba nempè sapientiæ dulciora sunt super mel & favum. Ita si favus masticatus dente meditationis rumpatur, & effluat in os non infectæ mentis.

Porrò duplex alter finis, qui est interpretari posse contemplata, & Ecclesiam illuminare, nonne cognoscitur in Maria fuisse, secundùm Doctores, quando revelavit Apostolis, & Evangelistis ea quæ de Filio suo Christo erant, quantùm, & quoùsque licuit C ei loqui, & audire decuit alios, vel expedivit. Non hoc ignorabas, ô Ignati ferventer ignite, cujus amor erat, te dicente, crucifixus. Etenim scripsisti Mariæ Christiferæ. *Venire*, inquit, *debueras visitare neophytos, ut ex te, & per te, & in te confirmentur.* Cui benignè Maria humilis ancilla rescripsit se cum Joanne venturam.

Discipulus. Congratulor in exemplo, sed scripta sapientiæ suæ debuerat (ut videtur) posteritati relinquere.

Magister. Nequaquàm. Intelligebat etiam tunc modestissima feminarum id quod Apostolus posteà sanxit, doctrinam publicam non esse feminei sexus D officium, præsertim regulare. Confundit exemplo suo garrulitatem arrogantem nonnullarum, quas in spiritu futuras aspiciebat feminarum.

Intelligebat prætereà causam in Filio suo Christo alteram, qui suam noluit per calamum & attramentum scribere Legem, secundùm deductionem Augustini *De consensu Evangelistarum*, circa principium. Scripsit eam sufficienter, & adhuc quotidiè scribit in cordibus fidelium. Quod eventurum Jeremias prophetavit: *Dabo Legem meam in visceribus eorum, & in corde eorum scribam eam.* Jerem. XXXI. 33.

Discipulus. De doctrinis feminarum quæsivi latiùs: crebrò faciliterque falluntur in visionibus capitis sui, & profectò scienter & subdolè quandoque fallunt & fingunt. Loquor expertus de multis. Quamobrem, his omissis, dic de viris, quos exuperavit Maria Mater illa mirabilis, femineæ cogitationi masculinum animum inserens. Nam plusquàm mulier hæc, parùm est; plus quàm vir, hoc modicum est; plus quàm Angelus omnis, propemodùm satis est.

Magister. Possem tibi numerare tàm Apostolos, quàm Apostololicos viros ipsis contemperaneos, nisi quòd sapientiam magis acceperunt per revelationem, quàm per Scripturarum meditationem, teste Hieronymo. Sunt affines proposito nostro, Augustinus paulò post conversionem suam segregatus habitans, & quid ageret ostendunt Soliloquia sua, & Liber Confessionis, cum multis. Gregorius insuper, Monachus primò, summus Episcopus.

Prætereà sanctus Bernardus, Hugo, Richardus, contemporanei. In quorum doctrinis quid sit intelligentia Scripturarum, quid contemplatio, relucet simul, & qualis fuerit vita taliter contemplantium, & sentientium de Domino in bonitate & simplicitate, & suavitate spiritus satis liquet.

Discipulus. Nominas illos, qui Monasticæ fuerunt vitæ, sicut & Beda, & Basilius, & Thomas, & Dominus Bonaventura, quos subticere non oportuit.

Magister. Nonne dixi tibi, quòd nulla species vitæ secludit homines, quin, habito moderamine, possint uti vita hac otiosa, & studiosa, vel in toto, vel ad tempus, si aliundè fuerint idonei ad intelligentiam & contemplationem Scripturarum, maximè post edomitam furiam passionum.

Discipulus. Quale moderamen intelligis?

Magister. Vacationem, de qua Hieronymns: *Vacate & videte. Sit animus liber oportet; sint sensus intùs & extra quietissimi necesse est; si gustando vivere, & vivendo gustare volumus, quoniam suavis est Dominus.* Ceterùm, qualia sint tantæ tranquillitatis impedimenta, noverunt qui ad contemplativam vitam tradere se satagunt; monstrat experientia de plurimis, de quibus radicales causas Physica, seu Medicinalis dat doctrina, & sublimiùs aperit Theologiæ mysticæ disciplina. Putas officiarent Doctores prænominati circa temporalia, vel etiam spiritualia Monasteriorum exercitia continua? Putato meliùs, quòd sedebant ad pedes Jesu, audientes verbum illius in Scripturis. Sedebant solitarii, & tacebant sine cantu, vel voce carnis, dum cantabant Domino in cordibus suis, dum inhiabant in superna fluenta fontis vitæ, dum in otio suo sine negotio laborabant, & negotiabantur pro se, & posteris in intelligentia sapientiæ salutaris. Aptabatur illis verbum Scipionis: *Nunquam minùs solus quàm cum solus*; ut qui poterant apertis oculis, ac pedibus mentis expeditis inserere se toti mundo, præteritorum, præsentium, atque futurorum; tàm eorum quæ videntur, quàm eorum, quæ non videntur, qualia sunt spiritualia; cesserunt ob hoc nonnulli Pastorali curæ habitæ. Alii oblatam suscipere noluerunt, utentes parabolica similitudine de lignis constituere volentibus sibi Regem, quibus assensit rhamnus, non oliva, non ficus, non vitis, contentæ dulcedine fructus sui.

Discipulus. Habet multam conquisitionem, si Prælationis status in vita activa sit perfectioris, eminentiorisque meriti, quàm solitariorum contemplativorum vita. Qua super re Chrysostomus ad Basilium dialogizans præfert absque dubitatione Præsulatum.

Magister. Nolumus ad præsens istam subintrare litem; utraque vita certè, contemplativa, & activa pulchra est, utraque meritoria, utraque Dei donum, utraque distributio Spiritus sancti, utrumque necessarium est mystici corporis ornamentum, & membrum. Legatur elegantissima similitudinis istius deductio per Apostolum ad Romanos, atque Corinthios introducta, quàm nec Aristoteles, nec Plutarchus siluerunt. Contemplativum te constituit Deus; *noli altum sapere, sed time.* Rom. XI. 20. Vide ne casus hinc gravior fiat, quò mens altiùs fuerit elevata, gemens illud: *Et elevans allisisti me.* Psal. CI. 11. Cave ne mon-

montem ascendere coneris, undè tanquàm fulgur videbat Christus satanam de cœlo cadentem. Si constitutus es in lecto contemplationis otiosæ, si mysteria noveris omnia, si posueris in cœlo nidum tuum, si caput nubes tetigerit, tu ad unum flatum superbiæ reprobus à charitate factus detraheris in abyssum, & tanquàm sterquilinium in fine perderis, quando ille activus, judicio tuo mundanus totus, per difficiles distractus actiones, mordacibus attritus curis, cœlestia nec intelligens, nec sapiens, suscipietur humiliatus in cœlum, agente misericordiâ illius, A qui *suscitat de pulvere egenum*, & *de stercore elevat pauperem: ut sedeat cum Principibus, & solium gloriæ teneat.* 1 Reg. II. 8. Ambulet unusquisque vocatione quâ vocatus est in timore & tremore. Nemo judicet *alienum servum, pro quo Christus mortuus est. Suo Domino stat aut cadit*: Rom. XIV. 4. Liberatus es à cura sæcularium actionum, non incumbit tibi regimen per auxilium proximorum; tibi, tuæque saluti vacare concessum est. Vaca igitur gratus Deo. Laborantes ipsos juva precibus assiduis; memineris Judiciorum Dei terribilium super filios hominum, qui quorum vult miseretur. *Clemens*, inquit, *ero, in quem mihi placuerit.* Exod. XXXIII. 19.

Denique pro concluso tene, quòd qui fuerit humilior, ac vilior in oculis suis apud Deum, respiciet illum propitius, & misericors Deus, qui per os loquitur Prophetæ: B *Ad quem respiciam, nisi ad pauperculum, & contritum spiritu, & trementem sermones meos?* Isa. LXVI. 2.

Discipulus. Nonne maledictus, qui partem suam facit deteriorem? Cur non igitur quilibet aptus sedere ad pedes Jesu, & audire verba ejus in otio cum Maria, partem optimam (Judice Christo Jesu) sibi quærit? Cur non implebit hortationem Sapientis: Eccli. XXXII. 15, 16. *Præcurre prior in domum tuam, & illic advoca te, & illuc lude, age conceptiones tuas.* Et iterùm: Fili, in paucis sint actus tui, & in tempore otii scribe sapientiam, cujus conversatio non habet amaritudinem, cujus aspectus pulchrior est super solem, cujus amore Joannes puer allectus confortabatur spiritu, & erat in deserto.

Magister. Attende quid sequitur, *usque in diem ostensionis suæ ad Israël.* Itaque non licet hominem sæpè esse, ut vult. *Spiritus ubi vult, spirat*, Joan. III. 8. distribuens status, ordines & gradus, non prout homo, sed prout ipse vult. *Erat Joannes in deserto*, sed non nisi quousque voluit Deus ipsum ostendere in Israël, & prædicare, & prædicando subire martyrium. Eucherius C specu clausus, vinculatus, in Archipræsulem Lugdunensem raptus fuit. Alii instituerunt è contra sæculi curis, quos depulit spiritus. Attende istum secundum Elisæum priùs arantem justum, post Archiepiscopum Lugdunensem. Sic igitur hominum vitæ mirabilis est, nunc activæ, nunc solitariæ mutatio dexteræ Excelsi. Multos salvavit Deus mediis in fluctibus negotiorum, qui litus otii tenentes naufragassent.

Discipulus. Et nihilominùs ex duobus bonis, nonne fas est apud homines deliberare, quod meliùs saltem de genere operis in se, quidquid sit de circumstantiarum omnium qualitate?

Magister. Utique fas est, ut in omnibus honorificetur Deus, utque per cognitionem muneris gratia cognoscatur, & magnificetur autor. Sic egit pulcherrima mulierum, magno spiritu videns ultima. *Ecce*, D inquit, Luc. I. 48. 49. *ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Quia fecit mihi magna qui potens est.* Et quo fecerit medio junxit: *Et sanctum nomen ejus*, suppleri potest, & ad verbum istud fecit retorqueri; Virgo enim Fide, qua nomen est Dei sanctum concepit Sanctum Sanctorum.

Discipulus. Laudes igitur vel paucas numera vitæ solitariæ, qualis esse debeat in profitentibus eam, sit in eremo, sit in domicilio, sit in tecto, seu studio: qua scilicet Dei gratuita pietas in electos, justa severitas in reprobos solitarios, tali collaudatione monstretur velut in pictura vel speculo. Scitum est illud Augustini. *In eremo bene vivere est summa laudatio, & malè, summa damnatio. Benè vivens glorietur in Domino: malè; verecundetur, & convertatur in animo, ne, dùm vitam solitariam extollat præconiis quibus caret, audiat à Domino.* De ore tuo te judico, serve nequam. *Luc.* XIX. 22.

Magister. Fedus pictor, ut speciosissimam vitæ solitariæ pingat imaginem suades. Faciat hoc non nostra turpitudo, sed proprius ejus sermo frequenter à Maria contemplatus.

TERTIA PARS
COLLAUDATIVA
VITÆ SOLITARIÆ.

EGo illa sum vita solitaria, quæ de terrenis hominibus cœlestes, de carnalibus spiritales constituo. Ego dispersiones Israëlis congregabo, propter quas Dei Filius segregatus à peccatoribus, & excelsior cœlis factus, descendit in aulam secretam, & clausam uteri virginalis. Concluseram in oratorio cubiculi Matrem ejus solitariam, quando salutata est ab Angelo, quando respondens: Luc. I. 38. *Fiat mihi secundùm verbum tuum*, concepit mox æternum *Verbum caro factum.* Novum tunc fecit Dominus ut mulier circundaret virum, cujus nomen erat oriens, qui *verè est Deus absconditus*, Isaiæ. XLV. 15. quem ab æterno continebat sinus Patris illius qui solus est, & alium non habet, cui soli honor & gloria, per deserta, spaciosaque sæculorum. Ego ista sum vita solitaria, per quam omnia facta sunt, & in qua omne quod factum est nihilominùs vita erat, sed non altera, & altera vita. Ego vitam istam, dum caro facta est, feci seorsùm à turbis pernoctare pluries solum in oratione Dei. Multiplicavit in solitudine panes, superavit in deserto diabolum solus cum feris habitans & jejunans; nihilominùs comites fuerunt Angeli ministrantes, dùm humano carebat consortio. Dum Transfigurationis ostendit gloriam, seorsùm tres tantummodò duxit in montem, ubi tandem *levantes oculos neminem viderunt nisi solum Jesum*, Matt. XVII. 8. quoniam à contemplativis sola salus per omne quod inspiciunt cogitatur. Solus, & avulsus à secretissimis etiam Apostolis ter oravit Patrem, & factus est in agonia prolixiùs, quando sudavit rorem sanguineum, quando *apparuit illi Angelus de cœlo confortans eum*, Luc. XXII. 43. non auxilii necessitate, sed dispensatione mysterii. Quis dedit puero Joanni locum amplum in solitudine? Quis aluit in desertis? Quis solitarium confortavit? Quis mysterium Baptismatis sibi revelavit, & disposuit? Aderam ego cuncta disponens. Carebat illic puer Joannes solatio nutricis, & parentum; non sedebat super ollas carnium, vino non æstuabat, non vestiebatur mollibus, uxorem non habebat. Aderam sibi pro omnibus, & per omnia ad solatium, victum, vestem pretiosam.

Denique qualem quæsivit Sapiens assumere sibi, copulavi sapientiam, & mysticam Abisac sponsam Sunamitem (quæ *incendium Patris* sonat) in sinu reposui. Porrò quid de primo illo formato Adam dictura sum, qui tam diù salvus mansit, quamdiù solus: data fuit mulier in auxilium, mox istum detrusit in exilium. Raptus est Enoch in solitudine paradisi terrestris, ne malitia immutaret, & subverteret cor ipsius: *Placita enim erat Deo anima illius; Propter hoc properavit eum educere de medio iniquitatum.* Sap. IV. 14. Sede-

quitatum. Sap. IV. 14. Sedebat Abraham solus subter ilicem Mambre, *Gen.* XVIII. 2. quando *tres vidit, & unum adoravit.* Postmodùm gradiens solus audivit ab eis mysteria. Solus erat, dùm ritum Circumcisionis accepit à Domino. Vidit Angelum in solitudine Agar ancilla, quæ de puteo visionis refocillavit puerum morientem.

Jacob solus primò vidit scalam cum Angelis descendentibus, & ascendentibus, & typum domus Dei. Solus cum Angelo luctatur, & meretur benedici, meretur nomine novo, quasi mutatus in virum alterum, insigniri.

Moyses iste magnus Legislator didicit in solitudine visionem magnam rubi ardentis, patrationem miraculorum accepit, populi liberator, & Deus Pharaonis instituitur. Postmodùm solus cum solo Deo, vocatus ab eo de medio caliginis loquens sicut amicus ad amicum, Tabulas Legis accepit.

Deerant panes in deserto, arida erant omnia. Ego verò non defui manna pluens de cœlo, & aquas producens de saxo durissimo Postremò aggregavi mihi Prophetas, & filios Prophetarum non sine mirabilibus multis, quorum vitam, præsertim Eliæ, imitatus puer noster Joannes, erat in desertis sæpè confortatus spiritu, non minus quàm Elias. Nunc circumductis usquequaque oculis video turbam magnam Solitariorum turbam fugientem. Paulus sub palma conclusus pascitur ejus fructu, foliisque vestitur, bibit de fonticulo, cava manu. Visitat ipsum protinùs migraturum magnus ille Solitarius Antonius, cujus elogium est, non posse extra solitudinem Monachum vivere, non magis quàm in arido pisces.

Migrat Arsenius in eremum ab angelico jussu dicente sibi: *Arseni, fuge homines, & tace & salvaberis.* Multos hujusmodi contemnentes multitudinem civitatum, quasi onagri liberi, ruptis vinculis vitiorum nec clamorem exactorum audientes, ostendunt ipsæ narrationes, quas appellant *Vitas Patrum*. Sed, ô bone Jesu, quàm minimam loquuntur meorum filiorum portionem, quos recepi, quos alui, quos salubriter institui; ad beatorum omnium societatem recto calle perduxi; dicente mihi sapientia, quam dilexi: Tu chara mihi imprimis, ô vita soror solitaria, tu suscipias velim unamquamque animarum ad te, quæ me diligit, me quærit, me colit, ad me vigilat sine fictione. Habito siquidem in otio sancto, & eruditis interfsum cogitationibus. Fugio fictum, fugio sæculariter occupatum. Nam quæ mihi societas cum sæculo, quæ parvulis me revelo, non dispersis *mente cordis sui*. *Esurientes* implebo *bonis*, quibus appono mensam lautissimam; procul ejectis, & dimissis divitibus.

Suscipe igitur pauperculam animam, quæ me sitit, me esurit. Duc eam tecum in solitudinem, illic loquere ad cor ejus, ibidem lacta eam, & inebria ab uberibus consolationis tuæ, quoniam *meliora sunt ubera tua vino*. Cant. I. I. terrenæ delectationis in comessationibus turbulentis. Si autem ambulat in magnis, si in mirabilibus super se, si *non humiliter* sentit, si per pueritiam innocentiæ, non ut puer Joannes in desertis, sit ut puer Israël videns Deum, quem ipse *suscepit recordatus misericordiæ suæ* sit talis anima sicut ablactata super Matre suæ, egrediatur & abeat, quoniam ignorat se, pascat hædos suos fœtidorum affectuum *juxta tabernacula pastorum* mundanorum. Esuriat siliquas porcorum in regione longinqua egestatis, nec sit qui det unde venter suus impleatur: si se magnum jam aliquid existimat, quo Deus indigeat ad pascendum oves pascuæ suæ, prorumpat ad auxiliandum omnipotentem, eo non trahente. Si propterea quærat exitum solitudinis, vel horreat introitum, ejice procul inutilem cum hac arrogantia, scilicet quæ neque salutem sibi, neque jocunditatem allatura est tibi, sale nimirùm propè deterius est infatuato, per defectum.

At verò si te quærat, te complexetur in simplicitate cordis, sis ei *Paradisus* in benedictionibus, sis *hortus conclusus*, sis *fons signatus*, cujus non deficient aquæ; sed sit ei desertum in stagna aquarum salientium *in vitam æternam*. Ostende ei faciem tuam quæ intrinsecùs latet sub pallore, & squalore tribulationis corporalis. *Sonet vox* dulcis *tua in auribus* ejus & dic: Ego sum illa contemplationis Mater proximior Deo, A visu perspicacior, venustate pulchrior, securior, sedatior, suavior, permanentior, devotior, familiarior, verior, pretiosior, divinior, finalior, & ideò perfectior, amantior, & amatior, simplicior, intimior, purgatior, clarior, timoratior, humilior, obsequentior, citius impetrans, plus essentialiter mœrens, fœcundiùs prolificans, cujus ad extremum finis totus, & assiduus, est magnificare Deum.

Discipulus. Jocundæ sunt laudes istæ, sed habet dubitationem ista laudis particula, scilicet quòd vita solitaria sit plus essentialiter mœrens, fœcundiùsque prolificans. Quomodò fiet istud, ut qui solus est, sit in prole fœcundior? Formosior est Rachel, nunquid Lia fœcundior?

Magister. Sunt merita quædam, sunt & prolificationes, quas dicere possumus accidentales; sic enim habet distinctio Theologica de duplici præmio: vocat B unum *essentiale*, *accidentale* alterum. Radix meritorum cum suis prolificationibus, & præmiis, consistit essentialiter in charitate, quæ quantitatem merito dat & præmia essentialiter juxta sui magnitudinem. Porrò sunt exteriora opera, quibus ex multitudine & utilitate proveniente circà proximos, accrescunt sæpè proventus spiritales ex orationibus, & benefactis aliorum; quo fit, ut Evangelica pauper vidua, quamvis plus omnibus miserit in gazophilacium dans minuta duo: magna tamen exterior largitio cum minori charitate; potest sibi facere amicos, potest peccata redimere, juxta illud: *Redemptio animæ viri divitiæ*: Prov. XIII. 8. Sed in comparatione æternorum talia non magna sunt. Est expressum verbum Gregorii, cui ratio Theologica suffragatur, quòd *contemplativa majoris est meriti*.

Discipulus. Compescuit objectionem meam tua distinctio de duplici merito. Sed alia suboritur: Quare Joannes Baptista, optima parte dimissa, quam con- C templando tenebat in deserto, ad sæculum venit ad prædicandum, simul & baptizandum immò & Herodem arguebat adulterum?

Magister. Obedientia sic impulit; quâ spretâ, contemplatio solitudinis noxia est, non meritoria. Contemplata es frequenter idipsum conferens in corde tuo, ô sapientissima feminarum. Placuit in deserto Joanni, quamdiù sibi licuit, habitare solitarium. Placuit & obediendo illi qui se misit baptizare, seu visibili forma fecit hoc ut probabile est, seu secreto sancti Spiritus afflatu perdoctus est. Conquisivit in eremo virtutes quæ directionem sibi conferrent in sæculo. Sobrietatem in victu, austeritatem in vestitu, lucem, simul & ardorem in affatu, & effectu. *Erat enim lucerna ardens & lucens*. Joan. V. 35. Erat stabilis, non ut arundo agitata vento. Erat in prædicando discretus, varians Præcepta pro qualitate dicendorum. Erat regula vivendi cete- D ris, quoniam priùs incœperat à se; non imponebat onera gravia pœnitentiæ, quæ priùs ipse non tulisset super se; non docebat, seu loquebatur ex propriis, quoniam qui loquitur ex propriis mendax est. Sed quæ lucidius explicuit in visione columbæ signantis Spiritum-sanctum in voce paterna de nube ad Filium.

Primus viam stravit pœnitentiæ, non pro temporali aliquo, sed æterno cœlorum regno.

Prima vox quæ de Christi verbis colligitur ex Evangeliis post illam, dùm puer inventus in Templo dixit: *Quid est quod me quærebatis?* Luc. II. 49. Fuit ad Joan-

Joannem, ad quem baptisaturus advenerat, dum prohiberet eum Joannes. *Sine*, inquit, *modò*, *sic nos decet implere omnem justitiam.* Matth. III. 15. Et quid omnis justitia, si non humilitas inferiori se subjiciens, sicut è contrario omnis injustitia superbia est, superiori se præferens.

Discipulus. Estne putandum, quòd beatissima Virgo visitaverit unquàm in desertis cognatum Joannem, & filiolum quodammodò suum, tàm in utero, dum sanctificatus est, quàm post uterum dum natus, & circumcisus est?

Magister. Visitasse eum cum Jesu, simul & Joseph, piè credi potest, dùm in desertis jejunavit Christus post Baptismum. Quod si Jesum satan est ausus aggredi diversis tentationibus, non est incredibile Joannem ejus impulsibus exortem non transisse, quatenùs probatus vinceret, & vincens coronam acquireret.

Attamen (ut aspicis) diuturna nos locutio traxit ad vesperum, dùm super Mariæ contemplationibus cœperamus habere sermonem, & vix paucissimas numerasse suffecimus. Quid existimas, si per totum Evangelicum contextum, secundùm capitula, vel rubricas notatas in *Quatuor ut unum* progredi studeremus. Esset ista sancta, & salubris recogitatio; sed pro sua infinitate minus fortè conveniens ad scribendum. Non sunt itaque solitariis, & contemplantibus explicandæ contemplationes Mariæ per singula.

Mittant ipsi manum ad fortia, habent abundè quas ruminent dente meditationis, digerantque ruminata vivido calore charitatis, si non contempserint ea quæ locutus est Dominus ad Abraham Patrem nostrum, & semini ejus, quod est Christus, in sæcula. Amen.

TRACTATUS

DUODECIMUS

IN PERSONA MARIÆ

PER

SOLILOQUIUM

Summatim colligens sensum hujus

CANTICI CANTICORUM MARIÆ

Per Notulas centum: quasi per Psalterium decies decachordum.

Superadditis his duobus Versiculis ab Ecclesia frequentatis in quolibet Psalmo:

Gloria Patri & Filio &c. Sicut erat &c.

PRIMA NOTULA.

MAGNIFICAT *anima mea Dominum.* Luc. I. 46. Justè quidem, quia *magnificus est in sanctitate.* Exod. XV. 11. *Quia fecit mihi magna qui potens est, quia sanctum nomen ejus.* ℣. 49. *Et exultavit spiritus meus in Deo*, qui factus est salutaris meus Jesus meus, quia *respexit humilitatem ancillæ suæ; ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes.* ℣. 48. Singularia sunt hæc mihi magnifica, undè singulariter *Magnificat anima mea Dominum*, undè *exultavit spiritus meus in Deo salutari meo.* Sunt alia quæ magnificè fecit, & operatur usque modò generaliter per decursus seculorum *Magnus ipse Dominus & laudabilis nimis*, cujus *magnitudinis non est finis*, Ps. CXLIV. 3. *cujus sapientiæ non est numerus*, Ps. CXLVI. 5. cujus non est terminus in bonitate, quoniam *misericordia ejus à progenie in progenies timentibus eum.* Quia *fecit potentiam in brachio suo, dispersit superbos mente cordis sui.* Quia *deposuit potentes de sede, & exaltavit humiles. Esurientes implevit bonis: & divites dimisit inanes. Suscepit Israël puerum suum, recordatus misericordiæ suæ. Sicut locutus est ad Patres nostros, Abraham, & semini ejus in secula.* Luc. I. 50. &c.

Sub hoc versuum denario meum constituitur psalterium decachordum: placet imitari Patrem meum
A David Regem, qui post necem Goliadis Domino victoriarum non ingratus: *Deus*, inquit, *canticum novum cantabo tibi, in psalterio decachordo psallam tibi.* Ps. CXLIII. 9. *Bonum* sanè *est confiteri Domino, & psallere nomini tuo Altissime, in decachordo psalterio, cum cantico, & cithara.* Psal. XCI. 2. 4. Dividitur hoc psalterium in duos Tomos, seu Partitiones, quæ ex tetrachordo, & exachordo reddunt decachordum. Sonat magnifica Domini spem alia in tetrachordo; porrò magnifica communiter largita cantantur in hexachordo.

Magnificat igitur *anima mea Dominum*, quia me Dominam constituit secundùm nomen meum. Ma-
B ria nempè sua interpretatione, *Dominam* insinuat. Futurum est præterea ut me Dominam non qualemcunque, sed Dominam mundi, Dominam *beatam me dicent omnes generationes. Scitote quoniam Dominus ipse est Deus.* Ps. XCIX. 3. Deus autem scientiarum Dominus est, scientiæ verò, inquam, quæ illuminat, quæ descendit à Patre luminum, propterea consequens fuerit, ut Dominam me Dominus instituens illuminaret, secundùm nomen sanctum suum, & meum. Maria quippe dicitur *illuminata* & ipse est *lux*, qui *illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*, Joan. I. 9. quantò ampliori perfundit lumine Dominam mundi.

Proindè super est, ut *Domina illuminata* refundat lumen in ceteros. Est enim lumen sui ipsius naturali liberalitate diffusivum, quod factum est, ut jure dicerer *illuminatrix.* Sic enim sonat Mariæ proprium nomen meum. Sic Maria per ethymologiam dicor *maris stella*, quam illuminatricem esse constat. Hæc illa sum, quæ proxima Deo cardini totius machinæ
C mundi, dirigo navigantes in civitatem, quoniam non habent hîc manentem civitatem, sed futuram inquirunt homines. Et qui homines? Certe viatores procellis hujus maris magni graviter impulsi. Futurum est per omnes generationes, ut me *stellam* esse *maris* prædicent, me respiciant, cursus suos ad illustrationem meam dirigant. Nec fallentur hæc agentes, nec errabunt in deviis, nec in periculis contabescent. Itaque Domino propitio me *Dominam* invocantes, me *illuminatam*, & *illuminatricem* aspicientes, patriæ portum salutarem introibunt.

Hæc sunt quæ *magnificat*, magnum prædicat, magnum esse apud omnes generationes clarificat, & significat *anima mea Dominum.*

Et exultavit spiritus meus in Deo salutari meo, qui salutem fecit, qui lucem dedit, & gaudium in universo mundo. Futurum certè est, ut decantet omnis Ecclesia sanctorum colentium Sanctum nomen Dei: *Nativitas tua, Dei Genitrix Virgo gaudium annunciavit universo mundo.* Salutabit etiam, & di-
D cet:

Ave Regina cœlorum,
Ave Domina Angelorum,
Ave radix sancta,
Ex qua mundo lux est orta.

Presignata sunt pridem hæc magna quæ mihi fecit qui potens est, quæ jam nunciata per Angelum completa conservo conferens in corde meo. Nonne cor meum ardens esse convenit? Nonne cantans, jubilans, & exultans in collatione tam magnorum?

Non-

Nonne justissima ratione *Magnificat anima mea Dominum*, qui me sublimavit in Dominam, qui me illustravit per immensam lucem suam, qui Dominam illuminatam dedit in lumen aliorum, dum extulit me in sublimem maris stellam directricem navigantium. Cupient ex posteris generationibus, me beatam dicentibus, plurimi cognoscere, cur non cecinerim in prima persona. Magnifico Dominum, sed in tertia. *Magnificat anima mea Dominum.* Similiter de exultatione *Spiritus in Deo salutari meo?* Docebuntur ex A Theologicis, & Philosophicis traditionibus cum Rhetoricis coloribus, magnam super istis rationem, sed non expectent, ut omnia (quia incomprehensibilia sunt) comprehendant.

Sunt in humano corde meo (quod confert de omnibus) tres per Tropologiam mansiones. Dominum imitor Patrem meum, in cujus *domo mansiones multæ sunt.* Joan. XIV. 2. Trahit enim propriè Dominus nomen à *domo*, quia præsidens, & princeps, aut primus, & œconomus in domo est. Domina quoque similiter *à domo*, quia principalis cum Domino, nomen habet. *O Israel*, clamat Propheta, *quàm magna est domus Domini, & ingens locus possessionis ejus.* Baruch. III. 4. Gerit hujus magnæ domus imaginem microcosmus homo, minor mundus. Eminet in hac domo cor: & in corde domicilium B tricameratum, seu triclinium reperitur. Est inhabitator hujus triclinii animus; hic appellatur vigor perceptivus seu cognitivus. Consociatur huic anima, quæ correspondenter dicitur vis motiva, vel affectiva. Fit indè conjugium Philosophicum, & morale, seu mysticum, dùm vigor perceptivus animi, vel animus, dirigit vim motivam animæ. Talis subindè resultat maritalis nexus, ut neutrum istorum per se sufficiat ad generationem prolis vel filiorum, in bonis operibus, & meritis; non aliter quàm generatio naturalis, vel à viro separatim, vel à femina sola perfici nequit. Excludo miraculum, quale fecit mihi, & in me, qui potens est. Dum supervenit in me Spiritus sanctus, & virtus Altissimi obumbravit mihi, quin tunc primò Deus *suscepit Israël puerum suum recordatus misericordiæ suæ*, dum *verbum* fuit *caro factum.*

Habitant igitur in triclinio cordis animus, & anima, vir & uxor sua, vigor perceptivus & vis motiva, vigor cognitivus & vis activa. Talem domum C cordis, tales & inhabitantes in ea Pater meus David Rex intellexerat, dicens: *Perambulabam in innocentia cordis mei in medio domus meæ.* Ps. c. 2. Et iterùm: *Non habitabit in medio domus meæ qui facit superbiam*, ℣. 7. quia tunc dominaretur omnis injustitia, tunc fieret spelunca latronum domus Dei.

Porrò nondum diximus de spiritu; nunquid putandus est in domo cordis intima locum non habere? Habet profectò non qualemcunque, sed universum, quo meretur Architriclinus nominari quasi princeps triclinii. Hic alio nomine notiori & proprio sub neutro genere (quia nullius est generis) vocatur *Liberum Arbitrium*, penes quod suprema potestas est. Nec mirandum: conveniunt nempè ad integritatem potestatis suæ animus & anima, vir & uxor familias, vigor perceptivus, & vis affectiva. Viderunt hanc connexionem acutissimi Metaphysici, nominum primi impositores: definierunt *arbitrium esse facultatem rationis & voluntatis*, quasi per interpretationem *Liberum Arbitrium* sit *liberum de ratione judicium.* D Vocatur hìc ipsa ratio (quamvis alio termino) vigor cognitivus, qui est animus perceptivus. Voluntas autem est motiva vis in anima, quæ utitur ratione quæ per eam in motibus propriis dirigitur; si velit jure dici Domina, si Regina in cordis domo, & intimo Regno magno principari. *Regnum* si quidem *Dei intra* nos *est*, Luc. XVII. 2. ubi sub Domino supremo Deo regnat spiritus per deiformitatem decorem indutus. Alioquin deponitur de sede dignitatis suæ, & dispergitur superbus *mente cordis sui.* Quo contra spiritus cum animo; & anima benè regulatus, & actus, exultat in Deo salutari suo.

Colligitur hoc loco resultans imago, & similitudo beatissimæ Trinitatis, & appropriatorum suorum. Spiritus Architriclinus, & œconemus potentiam Patris, & primævitatem retinet. Porrò Filii sapientia relucet in vigore animi perceptivo. Motivitas verò sancti Spiritus in animi vi motiva præsentatur.

Et quoniam in paucioribus via magis patet, constituamus totam domum microcosmi, seu minoris mundi, in corde præsidentis in domo. Dicamus animum & animam, virum & uxorem; sponsum & sponsam, quorum sæpè vox est eadem, sicut idem est non corpus, sed anima & animus. Præficitur huic domui, & universæ familiæ cogitationum, affectionum spiritus deiformis, vice Sancti Spiritus, factus idem cum eo: nam *qui adhæret Deo unus spiritus est.* 1 Cor. VI. 17. & hæc emphatica, non essentialis locutio, quâ fit, ut abstractum ponatur pro concreto, Deus pro divino, & pro spirituali spiritus, ut fiat vehementior expressio.

Superest sermo de triplici modo conjugii mystici, quod celebratur cum animo & anima, juxtà triplex habitaculum in triclinio cordis domus cordis. Diversificatur nempè conditio animæ pro varietate habitaculorum cordis: unum est infimum; aliud medium; tertium supremum. Anima tanquam ancilla est in infimo. Anima quasi socia, & libera, & compar residet in medio; sed animæ in supremo locatæ non dominatur, non jungitur animus vir ipsi sic habitanti tanquàm ancillæ, vel compari, sed ut Dominæ suæ custos ordinatus, & in solatium datus. Ego Maria talis data sum in sponsam virginali meo viro justo Joseph; non ut me humiliaret, non ut parerem ex eo, sed ut custos, & testis, & nutritius sedulus esset. Peperit Elizabeth uxor libera, quamquàm sterilis, ex viro Zacharia, tamquàm in medio cenaculo. Pepererunt ancillæ Jacob, per mysterium, Bala & Zelpha, prolem in inferiori cenaculo cum liberarum Liæ & Rachel filiis numeratam. Loquens introducitur anima in Canticis Canticorum, dum residet in superiori cenaculo, dum vult esse Verbigena, non ex virili semine naturalis animi, sed mystico spiramine solius Spiritus sancti, qui est spiritus Verbi divini. Vox ejus est: *Osculetur me osculo oris sui.* Cant. I. 1. Et paulo post. *Indica mihi quem diligit anima mea, ubi pascas, ubi cubes in meridie.* Non quærit infimum, non medium, sed supremum in meridie æternitatis, ubi cubiculum, ubi & cenaculum est refectionis cibi, qui non perit, locus pascuæ, ubi nihil deerit. Erat anima mea secundùm meliorem sui portionem, quæ ab imminentia *mens* dicitur, conclusa in hoc superiori cenaculo, quando *fecit mihi magna qui potens est.* Complacet, Domine Deus meus Rex universæ creaturæ tuæ; complacet recordari, & conferre in toto corde meo supra, sub, & in medio, qualia, & quanta fuerunt magna quæ fecit mihi magnificatus vehementer, & gloriosè.

Missus est Angelus tuus *Gabriel in civitatem Galileæ*, Luc. I. 26. quæ *transmigratio*, quæ *volubilis*, quæ *rota* per interpretationem significatur, propter volubilem ad jussa tua promptitudinem. Porrò nomen civitatis ab unitate, quasi *civium unitas.* Nazareth autem à *floritione* nuncupatur. Jure quidem, quià *flos campi* in ipsa nutritus est. Eram desponsata viro, verè sic dicto *a viribus, & virtute*, verè nominato Joseph ab *augmento*; verè de domo David à *nobilitate & mansuetudine.* Erat virgini mihi nomen Maria. Non eram à viro cognita, vel cognoscenda. Votum obstabat, simul & ordo divinæ sapientiæ constitutus ab æterno. Salutavit ingressus Angelus ad me solitariam clauso literali, & spirituali cubiculo Dixit: *Ave gratia plena Dominus tecum.* Luc. I. 28. Collocaveram ad ostium cu-

cujuslibet cenaculi, prudentem, pro ostiaria, cognitionem. Hæc ut audivit Angelicam salutationem, stetit, & cogitabat secùm, & mecùm, qualis esset illa salutatio; non erat præceps ejus consilium, non subditus ad quemlibet ingredientem, & blandientem applausus. Me turbatam consolatus est Angelus me nomine meo vocans: *Ne timeas*, inquit, *Maria, invenisti gratiam apud Deum*. ỳ. 30. Gratias Deo, quòd inveni, quia inveni quem multùm, diùque quæsiveram. Promisit me concepturam, parituramque Filium Jesum nomine, qui esset *magnus*, & *Filius Altissimi* vocaretur. Promisit daturum illi Deum *sedem David Patris ejus*. Promisit, quià regnaret *in domo Jacob in æternum*, *& regni ejus non* esset *finis*. ỳ. 32. 33. Erat itaque regnum illud non terrenum, quod utique finitur, sed cœleste. Falluntur ergo Judæi Messiam expectantes (nescio quem) temporaliter apud eos regnaturum cum potentia, pompaque sæculari, cùm de paupertate regnaturi Messiæ, de Passione, & abjectione sua Prophetiæ omnes ad tempora Messiæ respicientes impletæ sint. Quæsivi modum ab Angelo, docuit, & exemplum Elizabeth cognatæ sterilis induxit. Consensi dicens: *Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundùm verbum tuum*. ỳ. 38. Junxi cum humilitate naturæ magnanimitatem Fidei, & gratiæ. Concepi mox Filium Altissimi. Mulier à sexu, non à corruptione sic dicta, virum mox circumdedi, quià totum in virtute perfectum. Prædixerat hoc Jeremias Cap. XXXI. 22. *Faciet novum Dominus super terram, mulier circumdabit virum*.

Fuit hæc conceptio mirabilis in infimo cenaculo animæ meæ, immò sub ea in parte vegetativa, nutritiva, & generativa. Hanc *humilitatem ancillæ suæ respexit* in carne mea Deus. Nam matrice feminea quid humiliùs? Mirabatur olim, & nunc lætabitur, & lætata cantabit Deo salutari meo omnis EcclesiaSanctorum: *Tu ad liberandum suscepturus hominem non horruisti Virginis uterum*. Beata prorsùs, & dignativa susceptio, undè me Matrem Dei, Matrem gratiæ, Matrem misericordiæ, me *beatam* denique *dicent omnes generationes*. Undè collaudabunt, quod *extollens quædam mulier de turba vocem dixit*: *Beatus venter qui te portavit, & ubera quæ suxisti*. Luc. XI. 27. Sed non horruit planè. Conceptio nempe priùs effecta est in superiori cenaculo cordis per virtutem gratiæ seminalis, quæ virginalem animæ meæ portiunculam elevavit divinitùs, ut esset Mater Verbi per dignativam susceptionem priùs in mente, quàm in carne. Tunc tenebræ cognitionis nostræ moralis lucem non tàm comprehenderunt, quàm apprehenderunt. Nihil enim aliud ab ipso plenè comprehendit ipsum, nisi idipsum. Tunc *dedit* omnibus *quotquot receperunt eum potestatem Filios Dei fieri, his qui credunt in nomine ejus*; Joan. I. 12. dùm nos divinitatis suæ participes esse tribuit. Felix Joannes generis nostri lux, & decus; felix qui missus es *à Deo, ut testimonium* perhiberes *de lumine*: non quia lux eras, sed quià testis de lumine. Felix Annunciatio tua, quæ in Templo, quæ ad dexteram altaris incensi, quæ orante universo populo, quæ per Gabrielem, quæ cum prophetatione futuri meriti, quæ cum similitudine ad Eliam repromissâ, fuit celebrata.

Grata mihi erit recordatio temporis illius, quando de Nazareth, licentiâ receptâ à virginali sponso, à justo Joseph, abii *in montana cum festinatione*. Intravi *in domum Zachariæ*, salutavi *Elizabeth*, exclamavit salutata: *Et undè hoc mihi ut veniat Mater Domini mei ad me?* Luc. I. 43. Causam addidit cognitionis, exultationem infantis in utero. Subjecit: *Beata quæ credidisti, quoniam perficientur ea quæ dicta sunt tibi à Domino*. ỳ. 45. Magnifici nempè proprietas, est consummare quod incœpit, & certè *Dei perfecta sunt opera*. Deut. XXXII. 4. Subdidi protinùs ipsum, ore proprio, quod diu mente priùs tractaveram canticum novum in jubilo: *Magnificat anima mea Dominum. Et exultavit spiritus meus in Deo salutari meo*. ỳ. 46. 47. Movebat Spiritus sanctus, spiritus benedicti fructus ventris mei totum cor meum, ut in anima, & in spiritu, cum exultatione magnificaret Dominum. Dederat jam cognoscere posteriorem decursum per omnes generationes sæculorum, quantùm judicavit talis Filius illustrare talem Matrem pro beneplacito voluntatis suæ. Hinc ista prænunciatio Prophetica: *Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes*. ỳ. 48.

Junguntur aliæ postmodùm in hexachordo psalterii de misericordia Dei, *in progenie & progenies* cum reliquis. At verò delectat plurimùm conferre in corde meo super istis nominibus, *Dominum*, & *Deo salutari meo*. Æstimaverunt perscrutatores sæculi, quòd propter relationem actualem ad creaturas Deus ab æterno dictus fuerat Dominus. Sed si universa creatura conveniret in unum; posset exprimere vocem supplicem Patris mei David: *Conserva me: Domine; quoniam speravi in te: dixi Domino, Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges*. Ps. XV. 1. Deus, itaque, sicut fuit ab æterno sine creaturis Deus; ita dici potest fuisse Dominus, non per actualem, sed per aptitudinalem creaturarum possibilium ad se relationem. Deus enim plenissimo, & liberrimo jure dominatur suæ creaturæ, sive sit, sive non sit. Potest enim, si vult, educere in esse non existentes, & rursùs eas in nihilum redigere quæ jam existunt, cui nulla potest creatura dicere, cur ita facis? Qualis esset hæc in Domino majestas, id est, *magnitudinis status*, si ad sui magnitudinem Deus creaturis existentibus indigeret? Vidit anima mea, in arce posita domus cordis mei magnificum nimis, & immensum dominium Domini Dei. Cecinit idcircò per jubilum: *Magnificat anima mea Dominum*. Luc. I. 46. Excitaveram per Psalmistæ vocem crebriùs, eam. *Benedic, anima mea, Dominum, & omnia, quæ intra me sunt nomini sancto ejus*, quià *sanctum nomen ejus*. Ps. CII. 1. Considerabam quià nihil accreverat sibi, sed creaturis ex earum productione. *Nulla est* apud eum *transmutatio*, *neque vicissitudinis obumbratio*. Jacob. I. 17. Semper est qui est, semper qui potens est. Et hoc est primum *sanctum nomen ejus*. *Qui est*, inquit Moyses, *misit me ad vos*. Exod. III. 14. Addidit *spiritus meus*: Exultare poterat pro omni laude; satis est Deum nominare Deum, quoniam majus eo cogitari non potest. Addidit ad expressionem, usitatissimo more totius Scripturæ, maximè Psalmorum: *In Deo salutari meo*.

Prolixior nimis esset sermo, si mysterium contentum in verbis istis, *Domino Deo salutari meo*, quæreret exprimere. Mysterium siquidem beatissimæ Trinitatis cum appropriatis Personarum continetur his terminis; *Dominus Deus salutaris meus*, simul & habitudo creaturæ intellectualis ad ipsam Trinitatem. Capax enim ejus est sola, & per beatitudinem particeps ipsius, id est, *perfectè capax* esse potest. Spectat *Dominus* ad potentiam adjuvativam actu, vel aptitudine. Spectat *Deus* ad sapientiam provisivam. Spectat *salutaris* & *meus* ad bonitatem reductivam. Comparatur omnis creatura, quantumcunque tenuis entitatis, ad ista tria undè sortitur unitatem, veritatem, & bonitatem aliquam, suo modo, per analogiam ad primum ens, unum, verum, bonum. Sortitur modum, speciem, & ordinem. Sortitur denique mensuram, numerum, & pondus. Reddantur singula singulis.

Porrò creatura intellectualis longè altiori, & diviniori proximiorique modo dignitatem, potentiam, sapientiam, & benevolentiam divinas imitatur. Dicebatur nunc ratio, quià trium istorum capax est. Et quomodò capax? Certè per memoriam, cognitionem, & amorem. Denique per influentiam gratuitam perfectè capax,

pax, hoc est, *particeps* esse potest. Nulla siquidem alia creatura comparatur ad Deum, sicut ad objectum cognoscibile, amabile & memorabile, præter intellectualem.

Sola igitur scit, & potest, si vult, magnificare Creatorem omnium ut Dominum suum, ut Deum suum, ut salutare suum, & ità suum, ut semel habitum, & possessum, nunquàm perdere possit in vita. Fuit in me specialis ratio, cur appellaretur *Salutaris meus*, A quod est, *Jesus meus*, propter maternalem prærogativam, secundùm quam voluit etiam dici Filius meus, immò & subditus esse meus. O Deus altissime, quis, qualis, quanta majestas, quantæ humilitatis! Sed minuit admirationem, dum venit ad peccatores servus esse, *opprobrium hominum*, & *abjectio plebis* Ps. XXI. 7. usque ad mortem crucis. Datur hìc documentum quatenùs ad hæc nomina, *Dominus*, *Deus meus*, anima, vel spiritus semper assurgat in timorem sanctum, propter majestatis Dominium; in honorem pium, propter sapientiæ decus eximium, quæ sua dignitate trahit, & allicit; denique in amorem sincerum, propter possessionis beneficium. Etenim plus amamus quæ nostra sunt. Nomen verò *Salutaris*, & *Salutis* complectitur hæc tria, quià replet indigentiam irascibilis, quæ tendit in arduum; rationalis, quæ tendit in honestum, & pulchrum, & verum; B necnon concupiscibilis, quæ se jungit, & intimat ad bonum consummativum, & unitivum, umbris derelictis. Quo fit, ut turpiora judicet, & horreat recta ratio, quæ magis eam ab honestatis nobilitate, & libertatis sede dejiciunt, sicut luxuria, & gula. Pulcherrima proinde virginitas nuncupatur.

Trahitur hæc altissima, & prorsùs jugiter ruminanda consideratio ex ipsis naturæ proprietatibus. Natura quippè filia Dei Patrem imitatur. Concluserunt Philosophi cultores sui, quòd non potest inveniri, nisi triplex ratio boni, *utilis scilicet*, *delectabilis*, *& honesti*. Rursùm triplex hæc ratio tota non reperitur in aliis, quàm intellectualibus creaturis, & hoc adverterunt pauci nimis. Creaturæ inanimatæ tendunt in solùm conveniens eis, & utile, absque delectabili, scilicet ad loca sua, pro conservatione; vel, actiones ad pro sui multiplicatione, ne species deficiat. Creaturæ sensitivæ tendunt ultrà bonum suum utile ad delectabile, sed non ad honestum. Creaturæ intellectuales tendunt sub hac ratione triplici ad objecta sua, maximè ad honestum; verum siquidem, si rectæ sunt, aut solùm apparens, si perversæ: C est enim singularis & eminens proprietas animæ rationalis, ut appetentissima sit honestatis. Sunt in animalibus, & avibus, quædam simulachra concupiti honoris, quia pugnant ut vincant; sed radix est non honestum bonum, sed utile, ut pro nidis, vel deliciosum pro cibis, & prolificatione: similiter & brutalibus hominibus, qui comparati sunt *jumentis insipientibus*, Ps. XLVIII. 13. *quibus non est intellectus* Ps. XXXI. 9.

Nonne magnificus, nonne potens Dominus sic magnificans, & extollens animam, & spiritum rationalem, sic per hoc triplex bonum replens, si non repleverit omne in bonis desiderium; scilicet quæ repletio beatitudinis est consummatæ fundamentum? *Magnificate* igitur *mecum Dominum*, ô filii hominum, *& exaltemus nomen ejus in idipsum*. Ps. XXXIII. 4. Canant omnes, & dicant singuli mecum: *Magnificat anima mea Dominum*. Luc. 1. 46. Itaque *Bonum est confiteri Domino*, *& psallere nomini tuo*, *Altissime*. *In decachordo* D *psalterio cum cantico in cithara*. Ps. XCI. 2. 4. Omnipotens Pater tuus (ô spiritualis anima) qui possedit, fecit, & creavit te, noluit te derelinquere sine musica delectatione: voluit in primis te in Canticis exerceri. Nutriunt hæc amorem sanctum, quia spiritum exhilarant, delectant mentem, & lætificant, oblectant animam. Totum proinde cordis triclinium gaudio replent in voce exultationis, & salutis. Complectur ille decachordi psalterii David Patris mei finis in unum. *Omnis spiritus laudet Dominum*. Ps. CL. 6. Spiritus (ut diximus) est Architriclinus cordis, princeps cordis. Oeconomus domus suæ vocatur ex naturæ suæ proprietate, *Liberum arbitrium*, aut spiritus liber arbitrio. Consurgit potestas ejus ex animo & anima, viro & uxore, modis expositis. Non enim esset spiritus liber, si sola sibi potestas esset perceptiva, non etiam motiva; neque si potestatem haberet movendi se, non etiam cognoscendi se, spiritus libertate polleret. Et quoniam potestas utraque sibi convenit, facultas *a facilitate* dicitur illa potestas. Sic enim duo simul convenientes ad tractum navis facultatem sortiuntur quam non habet quisque per se sumptus. Sic ad scribendum concurrunt oculus visione sua dirigens, & manus digitorum motu scribens; alioquin non esset facultas, hoc est, *facilitas* in formatione literarum.

Hoc planè cognito, memoriterque retento, fiat adaptatio finalis, quomodò concurrat psalterium cum cantico, & cithara. Dicat igitur ipse spiritus: *Exurge gloria mea*, *exurge psalterium*, *& cithara*. Ps. LVI. 9. Sonet psalterium ab alto; fidiculas habet ex auro, vel auricalco: dat spiritus deiformis, & animæ, dùm resident in excelso cordis habitaculo tanquàm in arce Sion, quæ est apex mentis; dat, inquam, psalterium; dat idem spiritus animo & animæ, dum manent in infimo tabernaculo, citharam quæ ex imo sonat, quæ ex corio desiccato, & tenso, cum chordulis nervorum tortis texta est, in signum mortificatæ carnis. Subindè canticum commemoratum inter psalterium & citharam dat spiritus animo & animæ, sponso & sponsæ, dum medium locum mystici cordis tenent. In primo solaæternitas. In secundo æviternitas. In tertio materialitas inspicitur. Veniat ætas quando *pertransibunt plurimi*, *& multiplex erit scientia*, Dan. XII. 4. quando sapientia abscondita in mysterio copiosiùs elucescet. Multa enim habeo super istis dicere, quæ modò portare non potest unusquisque. Exurgat cum diluculò spiritus exhilaratus & *psalterio decachordo cum cantico in cithara*. Exurgat in gloria sua, exurgat diluculò, dum aurora lucis per gratiam rutilat, dum *hiems* infidelitatis *transiit*, *imber* carnalis sensus *abiit & recessit*, trahens deorsùm, lumenque conglutinans; *flores* sanctorum desideriorum pulcherrimi, & vernantes *apparuerunt in terra*, quæ priùs mortis, & aliena facta est vitæ, & nostra. *Tempus putationis* palmitum minùs utilium *advenit*. *Vox turturis* casti gemitus, suavisque planctus, *audita est in terra nostra*, quæ à vitiis derelicta deserta est; sed virtutibus speciosa pinguescens, & uberrima *ficus*, quæ (sicut vitis & oliva noluit deserere dulcedinem sui fructus, ut regnaret inter sterilia ligna sæculi) *protulit grossos suos*, *vineæ florentes* sub unica vite, quæ est æterna sapientia, & sub agricola Patre *odorem dederunt*, Cant. II. 8. 9. 10. 11. 12. *Bovis in vitam*, sed *malis est odor mortis*. 2. Cor. II. 16. Quid superest, nisi ut *vox* spiritus deiformis imaginem habens dilecti nunc audiatur, & dicat ad animam, quocumque fuerit habitaculo collocata: *Surge*, *propera*, *amica mea*, *immaculata mea*, *& veni*; *columba mea*. Cant. II. 10. *Columba*, prout manet in inferiori, *immaculata*, prout tenet superius, *amica*, prout residet in medio. Audiatur sequens exhortatio: *Ostende mihi faciem tuam. Sonet vox tua in auribus meis. Vox enim tua dulcis*, *& facies tua decora*. ℣. 16. Quidni respondeat amica deliciis plena: *Dilectus meus mihi* suavis est, pulcher, & decorus, *& ego illi*, ℣. 16. quià *deliciæ* suæ *esse cum filiis hominum?* Prov. VIII. 31. Nam si delectabitur Deus in operibus suis, quantò putandus est ampliùs delectari in humana natura quam possidet in filiam, & heredem gratissimam, quam fecit in imagine pulcherrimam, quam creavit in facultate liberi arbitrii sub se potentissimam. Siquidem ex ipso creata est in essentia

tia immortalis: per ipsum facta, seu formata est, vigore perceptivæ intellectualis. In ipso possessa est in vi affectiva seu dilectiva, dum ad suum principium redit circulariter perfectibilis.

Laudavit in psalterio *anima mea Dominum* sub duplici chordula. Prima in exultatione spiritus: *In Deo salutari meo*. Rapta quippe sum in cordis arcem: etiam in spiritu, immò & extrà spiritum; exemplo Reginæ Sabæ, quæ ad aspectum sapientiæ Salomonis in ordinatis operibus suis non habebat ultrà spiritum. Et certè *plus quam Salomon hic*. Luc. XI. 31. Psallit hinc Propheta David Pater meus. Ps. XCI. 6. *Quàm magnificata sunt opera tua, Domine, omnia in sapientia fecisti, impleta est terra possessione tua*; immò *elevata est magnificentia tua super cœlos*. Ps. VIII. 2. & terram. Hic est, in cujus salutari deficit anima mea, Domine Deus meus. *Oculi mei defecerunt in salutare tuum*. Ps. CXVIII. 123. Mirabi- lis prorsùs, sed felix hæc defectio.

Laudavit in cithara *anima mea Dominum*, magnificans eum, *quia respexit humilitatem ancillæ suæ*. Luc. I. 48. mortalitatem in me suscipiens naturæ.

Laudavit in cantico *anima mea Dominum* per universos modulos, qui sequuntur in hexachordo. Gratia cum Elizabeth, quæ *Dei saturitas* interpretatur, sicut & Zacharias *Dei memoria*. Hæc de filiabus Aaron in Lege, Prophetis, & Psalmis eruditissima, vetus mulier, & nova Mater; sed in antiquis est sapientia, maximè dum partus Joannis, id est, boni operis, in quo gratia, comitatur.

Laudavit hæc Elizabeth Dominum, exclamans voce magna in Cantico oris. Senserat enim ex Joannis prægaudio, & exultatione Domini præsentiam in me, Canticum incœpit à me: *Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus* &c. *Et undè hoc mihi, ut veniat Mater Domini mei ad me?* Luc. I. 42. 43. Erat Zacharias sapientissimus, quia Sacerdos Dei Altissimi; perdiderat pro signo usum vocis, quam nata vox clamantis Dei postmodùm, mox ut nomen scripsit, restituit. Contuleramus plumina spatio Mensium trium Elizabeth & ego, verbis illi, nutibus & signis. Protinùs ut solutum est vinculum linguæ ejus, collaudavit Dominum diluculò nascentis auroræ per gratiam rorifluæ. Canticum ejus fuit sub triplici tetrachordo, & personuit ter nomen salutis. Et quid salus, nisi Jesus? Quid salus, nisi virtus replens totam indigentiam sui passi? Quid hæc salutaris repletio in hominibus, nisi beatificatio? Quid hæc beatificatio, nisi benedicta visitatio? De qua Job. Cap. X. 12. *Et visitatio tua custodivit spiritum meum*. *Benedictus* igitur *Dominus Deus, quia visitavit & fecit redemptionem plebis suæ. Et exaltavit cornu salutis nobis*. Luc. I. 68. 69. Sed ubi *exaltavit cornu salutis*, hoc est, potentiam salutarem? Subdit: *In domo David pueri sui*. Possem per singulos modulos concordare triplex hoc tetrachordum Zachariæ in duodecim versiculis cum meo psalterio decachordo. Dixit salutem à Domino factam *in domo David pueri sui. Sicut locutus est per os sanctorum* &c. ℣. 70. Consonat ultimis psalterii mei versiculis: *Suscepit Israel puerum suum. Sicut locutus est ad Patres nostros*. ℣. 54. 55. Dixit *salutem ex inimicis* futuram, & plebem humilem Deo servituram: *In sanctitate, & justitia coram ipso*. ℣. 75. Totam hanc sententiam meum personuit hexachordum, colloquens, & alloquens puerum, cum quo jam *erit manus Domini*. Luc. I. 66. *Praibis*, inquit, *antè faciem Domini, ad dandam scientiam*, non qualemcunque, sed *salutis*. ℣. 76. 77. Ecce tertiò jam dicta salus. Indè est quòd revelavit Angelus charissimo, virginali, & justo viro meo Joseph de benedicto Jesu sancto meo: *vocabis nomen ejus Jesum*. ℣. 31. Causam addidit: *Ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum*. Matth. I. 21.

Prætereundum nunquid est Canticum Angelorum: immò magis eò commemorandum, quò *subitò facta est cum Angelo multitudo militiæ cœlestis* quasi chorum ducens. Præmisit hic chorus castrorum psalterium inchoans à summo: *Gloria in excelsis Deo*, junxit citharam cum psalterio, *& in terra pax* &c. Luc. II. 14. Vox ipsorum laudantium Deum nonne canticum est?

Nonne similiter est Canticum in ipsa tam multiplici, & sedula pastorum laude? *Reversi sunt glorificantes & laudantes Deum*. ℣. 20. Silemus pastorales ad literam fistulas, tympanum, & chorum, chordas, & organum, tibias, & cymbala. Plus anagogia nos delectat.

Nec incommemoratus abibis, ô Simeon juste, pie, longanimis, timorate! Tu veniens *in spiritu in Templum*, dum induceremus ego, & Pater ejus, puerum Jesum cum oblationibus Hostiarum, cum redemptione quinque siclorum, tu puerum in ulnas suscipiens & gratias agens cecinisti: *Nunc dimittis servum tuum, Domine, secundùm verbum tuum in pace: quia viderunt* &c. ℣. 29. 30. Sufficere potuerat pro summa laudis & gloriæ verbum hoc satis unicum quod expressisti. *Lumen ad revelationem Gentium*. Contulisti mecum de susceptione Israël pueri sui, vocans ipsum salutare, *gloriam plebis suæ Israel*. ℣. 32.

Exhilaresce nunc Rex & Pater meus David, Psaltes Domini. Compleri sentis, & intelligis exhortationes tuas totiens in psalmis positas, iterùm iterùmque repetitas. *Cantate Domino canticum novum*. Ps. XCV. 1. *Exurge gloria mea, exurge psalterium, & cithara, exurgam diluculò*. Ps. LVI. 9. Habet aliquid diluculum istud mysterii, etiam intellectum litteraliter. Dixit David alio loco me significans: *Sanctificavit tabernaculum suum Altissimus. Adjuvabit eam Deus mane diluculò*. Ps. XLV. 5. 6. Dedit & titulum psalmo illi, cujus initium fuit verbum in cruce Filii mei: *Deus Deus meus ut quid me dereliquisti*. Matth. XXVII. 47. Dedit, inquam, titulum *Pro susceptione matutina*. Petit in Canticis Sponsa Sponsum. *Manè surgamus ad vineas*, Cant. VII. 12. quando scilicet *aspiret dies* æternitatis: & *inclinentur umbræ* mortis hujus. *Cap.* II. 7.

Rursùs inter tot opera Dei facta commemoratio specialis est per Prophetam diluculi: *Tu fabricatus es*, inquit, *auroram, & solem*. Ps. LXXIII. 16. Et sanè quid aurora pulchrius? Quid jocundius? Quid salubrius? Ad homines venit in susceptione matutina ros lucis, ros refrigerans, ros fœcundans. Rorat desuper juxtà votum Prophetæ: *Rorate cœli desuper*. Isa. XLV. 8. Indè Dominus ait: *Ego ros, & Israël quasi lilium germinabit*. Osee. XIV. 6. Hoc rore perfusa concepi societatis fructum; hoc rore mens impleta instar testæ ovi rore pleni, trahitur à radiis solis in excelsum. Citharizant in auroræ diluculo, psallunt, jubilant alacriter volucres spirituales. Sunt *exultationes Dei in gutture eorum*, Ps. CXLIX. 6. quibus excitatus omnis spiritus exurgit diluculò laudare Dominum. Causat hæc omnia sol oriens nondum visus. Sol, in quo *posuit Dominus tabernaculum suum*, Ps. XVIII. 6. quià nihil in rebus sensu perceptibilibus efficacius manuducit ad Deum, & insensibili comparatur. Sunt ista in sole, *lux, vigor, fulgor, fervor*, sub syllabis explicata septem. *Lux* eminenter continet hæc tria, quæ sunt proprietates ejus, *vigor, fulgor, fervor*. *Vigor*, quasi fœcundus plena luce, continet eminenter fulgorem. *Vigor, & fulgor* continent eminenter fervorem, & ibi status cum circulo quodam. *Fulgor & fervor* redeunt ad vigorem essentiali luce plenum, seu fœcundum, velut ad parentem. Conformiter in divinis: essentia divina communis tribus Personis continet eminenter ipsas cum omnibus perfectionibus simpliciter, non tamen formaliter, etiam secundùm ponentes in divinis formales perfectiones. Pater, fontalis est plenitudo divinæ essentiæ, potens generare Filium, sicut vigor lucis fulgorem suum: Pater & Filius, sunt sufficiens principium Spiritus sancti, sicut vigor, & fulgor, sunt principium fervoris, & ibi status; quià, Filius per acceptam vim spirativam reddit se, & Spiritum sanctum Patri.

Transeamus ad imaginem spiritus humani: dicamus ip-

ipsum esse lucem, sicut verè est lux; & eo perfectior, quò meminit, intelligit, & diligit, seque super se reflectit; quia se percipit, quia se movet dum percipit, & percipit dum se movet circumincessione mirabili. Essentia spiritus continet eminenter vigorem memoriæ fœcundæ, & hic continet eminenter fulgorem intelligentiæ. Duo autem hæc, vigor memoriæ, & fulgor intelligentiæ, continent evidenter fervorem amicitiæ: & hic est status; quia reflexio fit ad fontale principium, dummodò redit finis ad principium per medium, quia, si lineæ tres rectæ sunt, quælibet de puncto ad punctum, secundùm originem, resultat triangulus intelligibilis. Sed quia finis redit ad suum principium per medium, necesse est intelligi sphæram, aut circulum.

Qui potest puro, vivaci, & irreverberato spiritûs oculo considerare quæ diximus de Architriclino, vel œconomo cordis nostri, poterit in se, & per se, tanquàm in speculo, & perspeculum, cognoscere se in se, & per se; poterit consequenter rapi à se, & supra se, ad sapientiam divinam, quæ per ignorantiam cognita est secundùm unionem super mentem. Quod si deficit in multis fidelibus hæc sapientia; sola Fides, Spes, & Charitas sufficiunt in gratiæ essentia radicatæ, & in ea virtualiter, immò supereminenter repositæ, etsi non formaliter. Oportet enim in omnibus sic fieri, ut omnia participent uno, & ad unum congregentur, secundùm varios ordines usque ad monadem divinæ essentiæ, quæ fontaliter est in Patre. Sic potentiæ animæ ad ejus essentiam. Sic habitus omnes virtutum donorum, & beatitudinum, ad unam gratiam referuntur.

Denique si contentio de tot distinctionibus secundùm formas metaphysicales sit rationalis, & quantum rationalis, seu minùs necessaria, magis ex hoc patet, si distinctio per relationes in divinis sit maxima, qualis per absoluta fingetur. Colligitur altera similitudo lucis solis ad lucem spiritus. Lux se diffundit per medium non impeditum, secundùm totam sphæram suæ activitatis: manet tamen in se jugiter suus vigor, fulgor, & fervor. Divinus Spiritus stabilis semper in se, diffundit se per omnes creaturas, quasi centrum omnium, per illapsum, secundùm essentiam, præsentiam, & potentiam; nihilominùs ambit, & præambit creaturas universas quasi circumferentia.

Rursùs ad rem nostram spiritus hominis totus est in corde carnali, sicut centrum ejus influens, & radians ad totam circumferentiam cordis. Spiritus verò non indè minùs est ambiens, & præambiens totum cor, quasi circumferentiam ejus.

Qui fixo posset hanc, & aquilino veritatem oculo spiritus intueri, profectò facilior ad omnia quæ dicta sunt de Deo, & de spiritu nostro, prospectus suus esset; sed reverberatur propter conjunctionem ad continuum, & phantasmata & ad hic, & nunc, donec puritate mentis possit spiritus ad unitatem se colligere, & collectus stare. Sed ô *Domine* Deus, *quis habitat in tabernaculo tuo?* Quàm hoc paucorum, quàm hoc paucissimorum quod sequitur! *Aut quis requiescet in monte sancto tuo?* Ps. XIV. 1. O requies, ô in pace, ô in idipsum! Hæc est pax, & unitas, in qua petit dimitti Simeon in Cantico. Venit ad hoc *oriens ex alto*, dirigere *pedes nostros in viam pacis*, ut cecinit Zacharias. *Luc.* 1. 78. 79.

Consonat Angelicum melos dans in terra pacem *hominibus bonæ voluntatis.* Dedit similiter tangens in ultimo psalterium meum: *Suscepit Israël puerum suum.* Luc. 1. 54. Quid enim susceptio, nisi *sursum acceptio* secundùm nomen suum: & quid à Deo sursùm acceptio, nisi ad se spiritualis attractio; sicut vis magnetis trahit ad se ferrum, & universaliter omnis finis finibile suum; omne appetibile appetitum proprium? Hinc Philosophicè enunciavit, non poëticè, qui dixit:

Trahit sua quemquem voluptas.

Hoc in te factum est, ô gloriose testis Stephane, quando complendo omne desiderium tuum, hoc unum petisti: *Domine Jesu suscipe spiritum meum.* Act. VII. 58. Hoc tuum instar oloris canticum, parata morte, suavissimo gutture protulisti.

A *Magnificat anima mea Dominum.* Luc. 1. 46. *Quia fecit mihi magna qui potens est*, quando *qui creavit me, requievit*, & se univit *in tabernaculo meo*, Eccli. XXIV. 12. quando *nova facta sunt omnia* 2. Cor. V. 17. in cœlo, & in terra. Quomodò nova? Eò nimirùm, quia æternitati sunt conjuncta. Vidit hoc Psalmista sæpiùs incitans ad canticorum novitatem: *Cantate Domino canticum novum, quia mirabilia fecit.* Ps. XCVII. 1. Nunquid non omnium novitatum supereminens novitas quæ mutavit signa, innovavit mirabilia; quando *Verbum* immensum *abbreviatum* est, quando divina Majestas ita est inclinata, *ut acciperet servi formam*, quatenùs exaltaretur forma servi ad divinam? Subdit mirabilem novitatis rationem, dicens: *Salvavit sibi dextera ejus*, ℣. 2. & hoc humiles ad æternitatem exaltando. Dextera quippe pertinet ad æternitatem. Hinc est illud sponsæ: *Dextera illius amplexabitur me.* Cant. II. 6. Et Psaltes: Ps. LXXII. 24. *Tenuisti manum dexteram meam, & cum gloria suscepisti me, quia dextera tua exaltavit me.* Ps. CXVII. 16.
B Salvationem hanc, seu salutem operatus est in me, qui *fecit mihi magna*, quæ sum terra illa, de qua *veritas orta est.* Ps. LXXXIV. 12. *Etenim Dominus* dedit *benignitatem, & terra nostra* dedit *fructum suum* benedictum, ℣. 13. dum germinavit Salvatorem. Itaque non jam mandavit tantummodò *salutes Jacob*; Ps. XLIII 5. sed operatur *salutem in medio terræ.* Ps. LXXIII. 12. Dicit unicuique: *Salus tua ego sum*; Ps. XXXIV. 3. *Quoniam non est in alio salus. Neque enim datum est sub cœlo aliud nomen hominibus in quo oporteat nos salvos fieri.* Act. IV. 12.

Tu propterea, ô Gabriel, dum missus es à Deo legatus ad ea quæ salutis hujus, & pacis erant à salutatione cœpisti: *Ave gratia plena Dominus tecum; benedicta tu in mulieribus* Luc. 1. 28. Addidit Elizabeth cognata mea: *Et benedictus fructus ventris tui.* ℣.
C 42. Suppletum est per te, Gabriel, nomen proprium dum cogitanti mihi *qualis esset ista salutatio*, subintulisti: *Ne timeas, Maria, invenisti gratiam apud Deum.* ℣. 30. Terminat aliquorum devotio, Jesus Christus. Amen. Salus sua absque *mene* seu defectu verè fiat, hoc est, quare, qualiter, & undè *beatam me dicent omnes generationes*, quia beatitudinem salutarem fecit per me, faciens *mihi magna qui potens est, & sanctum nomen ejus*, quod dum benè vivimus, sanctificatur in nobis. *Sanctificavit* & in me *tabernaculum suum Altissimus*, Ps. XLV. 5. quia *sanctum nomen ejus.* Hoc quoque *quod natum est* in me *sanctum*, Luc. 1. 35. *vocabitur Filius Dei* Jesus magnus per Angelum, & *Sanctus Sanctorum* per Danielem. Dan. IX. 24. *Fidelis Dominus in omnibus viis suis*, Ps. CXLIV. 17. quia *omnia opera ejus in fide*, Ps. XXXII. 4. & *sanctus in omnibus operibus suis.*
D Ps. CXLIV. 13. *Sanctus, Sanctus, Sanctus.* Apoc. IV. 8. *Dominus Deus Sabaoth. Pleni sunt cœli & terra gloria tua.* Taliter conservo memoriter omnia quæ salutifera sunt, conferens in corde meo. Meditans sum assiduè, & admirando deficiens, quanta sit, & qualis hæc salutatio. *Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes.* Luc. 1. 48. Concinet olim mihi omnis Ecclesia Sanctorum salutiferum promens illud, atque gratissimum: *Salve Regina Mater misericordiæ.* Et iterùm:

Salve Mater pietatis
Et totius Trinitatis
Nobile triclinium,
Verbi tamen incarnati,
Speciale majestati
Preparans hospitium.

Denique frequentiùs: *Ave Maria gratia plena, Dominus tecum.* Decet profectò me Matrem salutis salutantem non insalutatum præterire. Debet obsequio-

sus amor vicissitudinem amationis recipere. Debet gratia plena, cum qua Dominus est, refundere gratiam pro gratia. Debet benedicta, benedictionem; fructifera, fructum; Domina, Regnum. *Illuminata*, simul & *illuminatrix* secundùm nomen meum, debeo cohoredibus meis illuminationem. Dabit postremò Jesus salutem indefectibilem; ad hoc etiam venit.

Contuli crebrò mecum in corde meo talia. Contuli simul cum virgineo Joseph viro meo vocans ipsum, sicut Sara Abraham, Dominum. Quærebat à me inter secreta colloquia, quomodò hæc, & hæc fierent, aut facta essent, quæ tandem in me modò completa sunt. Conservabat memoriter in simplicitate cordis sui salutationem Angelicam, quam acceperat à me; similiter & Canticum novum meum: Canticum insuper Zachariæ cum Cantico Simeonis. Cantabiles sibi erant hæ jubilationes in loco peregrinationis suæ, hæc Cantica Sion, hæc in recordationem cœlestis Jerusalem solatio sibi tradita sunt. Et quia doctissimam me noverat in psalmis, & canticis, dicebat aliquando Maria Domina mea, quia Mater Domini mei: *Sonet vox tua in auribus meis, vox enim tua dulcis.* Cant. II. 14. Vox verò mea quid aptiùs sonaret in auribus suis quàm proprium Canticum: *Magnificat anima mea Dominum?* Luc. I. 46.

Apparuit tandem magna Fides ejus, dum visitatus ab Angelo triste illud jussum accepit: *Surge, & accipe puerum, & matrem ejus, & fuge in Ægyptum.* Matt. II. 13. Audierat priùs ab ipso Angelo confortante se, ut me acciperet in conjugem: *Quod enim in ea natum est, de Spiritu sancto est.* Matt. I. 20. Prædixerat me Filium parituram. Jusserat, ut vocaret nomen ejus *Jesum*. Cujus causam, & divinitatem aperiens, inquit: *Ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum*, ℣. 21. cum delens iniquitates sit Deus solus.

O quàm dissimilis hæc prænunciatio videri poterat ad istam: *Surge, & accipe puerum, & fuge in Ægyptum*! Matt. II. 13. Quàm distans ô Gabriel, nunciatio tua! *Regnabit in domo Jacob in aeternum*, & ista: *Accipe puerum, & fuge in Ægyptum*! Magna Fides magnam fecit magnificentiam; utrique nostrûm cum magnanimi spe contulit, ut contra spem speraremus. Porrò totum illud septennalis peregrinationis exilium, quanta sedulitate, patientia, & longanimitate transegit cum puero Jesu, & mecum, recolat pius animus, & conferat in corde suo.

Venient generationes, quando scribet aliquorum devotio plurima super istis piè speculanda, multa Prosaïcè, quædam Heroïcò carmine, cui *Josephina* nomen erit, quædam aliter, & aliter. Nonnulli de laudibus justi virginalis sponsi mei, fidissimique custodis, & testis delegati, multa suæ posteritati legenda relinquent; statuent consummationem in ipsius pretiosa morte, quâ præsentibus Filio meo, & me, pièque flentibus, appositus est ad Patres suos in senectute bona, cujus memoria in generationes sæculorum.

Scribentur deinceps certiora pro decursu temporis quo *Jesus erat incipiens quasi Annorum triginta*, Luc. III. 23. quando tota cessi in custodiam, & individuam sequelam ejus; dum per priores Annos fuerat velut occultus, & inglorius, subditus pauperculis nobis, quasi servulus, qui venerat etiam *ministrare, non ministrari*, Matth. XX. 28. in humilitatis, & summæ obedientiæ documentum. Tunc prodiens Joannes ab eremo jussus baptizare, jussus clamare, *Parate viam Domino*: Matth. III. 3. jussus annunciare primus regnum Dei, jussus prædicare *pœnitentiam in remissionem peccatorum.* Luc. III. 3. Signum proinde suscipiens: *Super quem videris Spiritum descendentem & manentem, ipse est qui baptizat in Spiritu sancto.* Joan. I. 33. Consensit baptizare Filium meum, servus Dominum, vox Verbum, amicus sponsi sponsum, cui refugienti cum reverenti timore Jesus subintulit: *Sine. Sic nos decet implere omnem justitiam*, Matth. III. 15. & hoc in confutationem omnis injustitiæ nostræ.

Campus ecce copiosissimus apertus est collationum mearum memoriter in corde meo; affabiliter, sæpè doctrinaliter, & devotè, cum alloquio alieno communicatorum, etiam vivente Filio meo benedicto.
A Seduliùs autem contuli post Resurrectionem, & Ascensionem ipsius, quando (data sub cruce in filialem Discipuli illius, *quem diligebat Jesus*, Joan. XXI. 7. custodiam) mansi usque ad felicem obitum meum cum Apostolis, & Discipulis in Jerusalem, qui fuerunt illic per Annos duodecim ad convincendum Judæorum incredulitatem. Erant enim (sicut aperuit *Medicus charissimus Lucas*, Coloss. IV. 14. secretorum conscius meorum) *omnes simul in oratione perseverantes cum mulieribus, & Maria Matre Jesu.* Act. I. 14. Tunc dato Spiritu sancto, celebris habebatur Sacri Panis Communio *in simplicitate cordis.* Ibid. II. 46. Jungebatur oratio Dominica; Symbolum conditum est, me consultâ. Hoc autem ultimum de me in Canone Scripturæ Catholicæ verbum reperitur expressum quia sum Maria Mater Jesu. Sed ô sapientissime Domine Deus salutaris meus, quanta & quàm multifaria sunt præter hæc dicta, docta, collataque, quæ si per singula scriberentur, *nec ipsum arbitror mundum capere eos qui scribendi sunt Libros.* Joan. XXI. 25.
B Et quoniam *finis legis* Jesus *Christus* Rom. X. 4. & hujus ego appellor Maria Mater Jesu: placet collationes aliquas de Domino Jesu meo sub fine Psalmi hujus decies decachordi notulare. Sunt viginti quatuor hujusmodi collationes.

SEQUITUR PRIMA;

QUÆ EST

NOTULA

Septuagesima septima in ordine.

DOMINUS Deus salutaris meus, Jesus meus, quem *Magnificat anima mea* cum exultatione spiritus, & ipse est finis omnis consummationis. Et est regalis distributio omnis Legis, & ornatus vel inclinationis naturalis, & ordinis. Ipse *Rex Regum, & Dominus dominantium.* I. Tim. VI. 15. Dominus Deus salutaris meus non *vanè* constituit *omnes filios hominũ*, Ps. LXXXVIII. 48. minùs quàm alia opera sua subjecta sub pedibus hominis, quæ tamen facta sunt bona valdè, nec à suo fine frustrata. Dominus Deus salutaris meus constituit naturam humanam supra ceteras irrationales creaturas, ut capax esset, & particeps esse posset honestatis, quæ dicitur *honoris status, terminus boni, & finis honoris.* Est autem honor ille bonum honestum, bonum conveniens appetitui rationalis ut rationalis est. Dominus Deus salutaris meus, non est salutaris, vel salus, vel Jesus secundùm nomen suum, si non implere valeat totam indigentiam rei salvabilis secundùm omnes vires suas.

D Patet hoc ex descriptione salutis, vel salutaris, cujus finis est, ut repleat totam indigentiam patientis. Salus in rebus sensu carentibus sufficienter obtinetur, dum suo convenienti, vel utili bono conjunguntur, etiam si non delectabiliter participant illud. Patet hoc in quiete rerum sensu carentium ad loca sua, dum præterea formam sibi similem introducunt ad conservationem speciei. Salus in animalibus carentibus ratione sufficienter obtinetur, dum suo convenienti, vel utili conjunguntur, & dum illam conjunctionem percipiunt, & in perceptione delectantur, etiam si nihil participant de honesto. Patet, quia ad honestum percipiendum nequaquam con-

condita sunt. Salus in omni creatura rationali, vel intellectuali nequaquàm obtinetur, si non honesto bono suo cum perceptione conjungatur, intelligendo de salute perfecta, quæ consistit in actu, non aptitudine sola, vel habitu.

Patet, quia ad honestum bonum percipiendum actualiter formata est. Salus in hominibus constitui non potuit abutentibus ratione, Philosophis, aut aliis, præterquàm in honesto solo bono, supremo, æterno, & uno, non in divitiis utilibus, non in deliciis suavibus, non in honoribus, vel gloria temporalibus. Patet, quoniam hæc omnia si affuerint, remanet indigentia, seu vacuitas, vel inanitas non repleta in principaliori potentia rationis, quæ susceptiva est boni honesti, & illius perceptiva.

Magnificentia salutaris ad honestum capessendum propria est solius naturæ intellectualis; sola enim movetur ad honestum, vel stat in eo sub hac ratione, quòd bonum hoc, aut illud, consonat rectæ rationi, etiamsi non haberet rationem delectantis, aut utilis: honestum quippe est, quod sua vi nos trahit, & allicit dignitate. Honestum, bonum dicitur per relationem ad appetitum rationalem ut rationalis est, ordinem suum servans, retinensque naturam.

Magnificentia salutaris ad honestum fontaliter est in Deo Patre luminum, apud quem non est alia ratio cujuscunque appetibilis, vel amabilis, quàm honestas sua, omnia enim propter seipsum fecit Dominus, non propter aliud vel utile, vel delectabile, intuitu principali.

Magnificentia salutaris neque habetur, neque servatur, nisi recta ratio, quæ semper ad optima deprecatur, terminetur, aut finiatur in desiderio suo. Semper enim curva remurmurat, inquietatur, & imperfectè stat. Hoc vidit qui dixit: *Non est pax impiis.* Isaïæ LVII. 21. Et rursùm: *Cor impii quasi mare fervens quod quiescere non potest.* ỳ. 20. Hinc orat Pater meus David Ps. L. 12.: *Cor* creari *mundum*; *spiritum* insuper dari *rectum*, *spiritum sanctum*, *spiritum principalem* secundùm tria, ad quæ factus est rationalis spiritus, ut rectè, sanctè, fortiter feratur in honestum.

Magnificentia salutaris variè quæsita est ab omnibus quotquot venerunt hactenùs usque ad Dominum Deum salutare meum, vel qui priùs implicitè credebant in eum. Ipse enim est qui totum hominem salvum fecit, secundùm omnes vires, qui consistens in sinu Patris annunciavit nobis de Deo, qui ad veram honestatem via est, vector, ostium, & terminus idem.

Respectio salutaris illius, qui est *excelsus Dominus & humilia respicit*, Ps. CXXXVII. 6. solam in anima rationali, ancilla sua, respicit humilitatis honestatem. Hæc speciositas animæ, hic decor, hæc pulchritudo quæ trahit ipsum, & allicit: nec aliundè tamen ideò Jesus trahitur, quàm à se, vel allicitur; quoniam in hac humilitatis honestate quam dedit, se respicit, & diligit.

Respectio salutaris notatur à sponsa in Canticis. *Cùm esset Rex*, inquit, *in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum.* Cant. I. 11. In nardo humili redolente accipimus honestatem. Intuitus hujus honestatis oculus est efficax, & vivus, qui penetrat, & vulnerat cor in amore.

Respectio salutaris fit in ancilla, quæ respicitur, conversa vicissitudine ad dilectum qui respicit per oculum simplicem, & rectum, de quo veritas: Matth. VI. 22. *Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum*, supple operationum tuarum, *erit lucidum*, & rectum. Ratio, quia & finis præstituetur bonus, & ad finem ordo rectus, non distortus per ineptitudinem, aut vitium.

Respectio salutaris multipliciter intelligitur fieri à Domino Deo salutari meo. Unus modus est in æterna prædestinatione, secundùm quam dictum est à Filio in Joanne: *Qui ex Deo est, non peccat, quia generatio Dei conservat illum.* 1. Joan. V. 18. Alius, per gratiam habitualiter gratificantem, qualis est in parvulis, & in hominibus sanctis, dum dormiunt. Tertius, est in operationibus sanctis cum perceptione divinorum charismatum, per sensum intellectus, & affectus, in una facultate liberi spiritus, in corde uno, quod est natura essentialis animæ, supereminenter continens memoriam, intelligentiam, & affectum.

A Fit hæc salutaris perceptio sæpè dum dicit homo devotus: *Ego dormio*, supple, in viribus infimis, actum non sentiens temporalium, *& cor meum vigilat*, Cant. V. 2. in somniis spectaculorum æternorum.

Beatitudo animæ rationalis dicenda per omnes generationes consistit in factione magnorum per illum, *qui potens est*: hoc autem fiet dum erit memoriæ repletio æternitatis, & pacis; erit intelligentiæ repletio veritatis, & luminis; erit volitivæ repletio dilectionis, & fruitionis.

Beatitudo animæ rationalis dicenda per ómnes generationes consistit in statu, *qui est omnium bonorum aggregatione perfectus.* Hæc est definitio recta beatitudinis, quæ statim dicit in optimo, dum optima potentia optimo suo objecto imperturbabiliter conjuncta est.

Beatitudo animæ rationalis consistit in hoc, quòd B ipsa tanquàm signum magnum in cœlo *amicta* est *sole* totius honestatis in rationali. Est *luna* totius mutabilitatis *sub pedibus ejus* in concupiscibili. Est *corona* totius perfectionis quasi *stellarum duodecim in capite* virtutis irascibilis, *Apoc.* XII. 1. quæ tendit in ardua. Denique parturit filium, qui rapitur ad thronum Dei, recturus gentiles affectiones; fit enim Verbigena, quia descendit in eam *Spiritus sanctus*, & *virtus Altissimi obumbrabit* sibi, & quid obumbratio nisi lucis effulgentia cum tenebra? Major idcircò intelligitur obumbratio, quæ sub luce clarior est obumbratio, qualis post animam Filii mei facta est mihi, sub cujus *umbra*, quam desiderabam sæpè *sedi*, Cant. II. 3. & postquàm solicitè ministraveram ei.

Beatitudo animæ rationalis, quam *fecit* magnam *qui potens est*, plùs dependet à beneplacito suæ manutenentiæ in statu finis ultimi, & honesti, quàm in vigore propriæ naturæ, vel in fulgore perceptivo, aut in appetitiva motione. Solvitur proindè faciliter quæstio, cur satan irremediabiliter corruit, dum alii C steterunt immobiliter, quia terminum viæ datum cuilibet eorum impleverunt, hi per depositionem de sede dignitatis suæ, isti per exaltationem ex sua, dum viatores essent sub Deo, fideli humilitate, honestate, pulchritudine, formositate, speciositate, in ordinis sui conservatione.

Sanctitas nominis Dei convenit cum honestate, convenit cum salute; convenit cum humili divina respectione; convenit cum magnificentia beatitudinis ab ipso collatæ, convenit insuper cum timore Dei, cum humilium exaltatione, cum esurientium repletione in bonis: postremò cum Israël pueri Dei susceptione.

Sanctitas, & omne generaliter nomen, quod ad æternitatem significandam adaptatur, propriè propria est inter creaturas naturæ intellectuali quoad finem suæ conditionis intentum, si non ex propria malitia, & impuritate deficiat: est enim sanctitas libera ab omni contagione, puritas spontè servata. Sic sanitas suo modo, sic nobilitas, sic libertas, dicunt facultatem D proximam, & facilem ad operationes proprias, & ordinatas, & debitas exercendas. Sic insuper pax dicitur *ordo non impeditus*, vel *ordinis tranquillitas.* Sic modestia modi status est, & bonitas boni status.

Sanctitas colligit & satiat dum salus omnium, & Sanctus Sanctorum Jesus splendor Patris in divinis, illabitur creaturæ intellectuali tanquàm species, & imago, & virtus Domini Dei sui Patris; dum enim illabitur ut species, percipitur ut pulcherrima. Quid enim est pul-

pulchritudo, nisi proportio numerosa, quæ suum perfectè repræsentat exemplatum? Porrò dum illabitur ut virtus agens per contactum medium, seu moderatum, percipitur suavitas. Natura enim, quæ tristatur in extremis, in mediis delectatur.

Postremò dum illabitur ut operatio, replens totam capacitatem, & indigentiam sui passibilis, ipsa salutem omnia complentem operatur, & fit quies. Sanctitas salutaris & beata complectitur necessariò in anima rationali, quam sanctificat, salvat, & beatificat, omne bonum, ut verificetur illud ad Moysem: *Ego ostendam tibi omne bonum*, Exod. XXXIII. 19. bonum honestum principaliter. Et ex ejus perceptione necessariò sequitur summa delectatio, propter convenientiam summam. Demùm utilitas, propter indigentiæ cujuslibet supplementum. Undè fas habet benedicere Deo, qui replet in bonis desiderium suum, concinens in exultatione spiritus in Deo salutari suo. *Magnificat anima mea Dominum*, Luc. I. 46.

GLORIA *Patri*, *& Filio*, *& Spiritui sancto*. Quoniam inspirante te, & præveniente in benedictionibus dulcedinis, ô gloriosa Trinitas, Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, Ego humilis ancilla magnificationis tuæ cum exultatione spiritus Canticum in finem usque deduxisti. Gloria tibi qui es *α & ω*, *Principium & Finis*, Apoc. I. 8. cui soli debetur honor & gloria. Conjunxi priùs *Psalterium jocundum cum cithara*, Ps. LXXXIII. 3. misericordiam, scilicet & gratiam cum potentia. Jure superest, ut subnectam canticum gloriæ tuæ, quod habuisti in te, & apud te, *priùs quam mundus fieret*. Joan. XVII. 5. Mundum enim, & omnia quæ in eo sunt condidisti propter magnam gloriam tuam. Indè est, quòd *cœli enarrant gloriam tuam*. Ps. XVIII. 1., & omnia quæ cœli ambitu continentur *gloriam magnificentiæ regni tui*. Ps. CXLIV. 12.

Gloriam hanc vidit in spiritu Isaïas, dum audivit Cherubim clamantia: *Sanctus*, *Sanctus*, *Sanctus*, *Dominus Deus* Sabaot. *Plena est omnis terra gloria ejus*. Isaïæ VI. 3. Dudùm in principio, quando creati sunt cœli & terra, canticum hoc gloriæ tuæ frequentatum est per spiritus Angelicos, laudantes te Dominum, & Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum. Cui cantico quia dissonare præsumpserunt apostatæ spiritus, quærentes eamdem sibi usurpare gloriam, zelasti propter eam, quoniam sola tibi propria est; zelavit & Princeps militiæ Michaël exclamans: *Quis ut Deus?* Fuit postmodùm in consummatione septem dierum conditus rationalis spiritus in homine, cui datum est Psalterium decachordum ad magnificandum te Dominum; quoniam præceptum disciplinæ ipsi, secundùm quod tibi concineret, in laudem, & gloriam tuam contulisti. Rupit ipse chordulas hujus Psalterii transgressor effectus, & ideò projectus est extrà Paradisum deliciarum, cui si non data fuisset cithara pœnitentiæ ad reparandum *Psalterium jocundum* obedientiæ, & gratiæ, nihil sibi remanebat de canticis, nisi lamentationes mortalis exilii cum bestiis, & væ, væ damnationis cum dæmonibus in gehennæ suppliciis. Reparavit hoc *Psalterium jocundum cum cithara* Filius secunda in Trinitate Persona, volente Patre, cum Spiritu sancto cooperante, dum factus est ipse per assumptionem carnis, & spiritus, cithara in carne mea, *Psalterium jocundum* in spiritu, & gloria Patris in divinitate. Sic enim alloquitur eum Pater: *Exurge gloria mea*, *exurge Psalterium jucundum cum cithara*. Cui Filius respondens inducit: *Exurgam diluculo*. Ps. CVII. 3. *Tu enim susceptor meus es*, *gloria mea*, *& exaltans caput meum*, Psal. III. 4. quod resuscitasti ad gloriam. Taliter itaque egregius David Psaltes Pater meus dedit intelligi: propterea simul consonans sibi erupit nunc anima mea in magnificationem Domini, cum exultatione spiritus, miscens *Psalterium jocundum* misericordiæ *cum cithara* severitatis, & pœnitentiæ.

A

Ampliùs verò cur non potiùs à glorificatione, quàm à magnificatione sumpserim initium, ut dicerem: *Glorificat anima mea Dominum?* Sentiebam profectò privilegium hoc Cantici gloriæ reservandum multitudini militiæ cœlestis exercitus, quando completi fuerint dies, ut pariam Filium meum primogenitum. Fiat tunc revelatio cœlitùs ad pastores, quibus pro simplicitate sua, & sedulitate vigili super gregem suum, velut in quadam solitudine deserti, subitò fiet cum Angelo evangelizante *gaudium magnum* comes *multitudo militiæ cœlestis laudantium Deum* cœlico carmine, *& dicentium*: *Gloria in altissimis Deo*, *Et in terra pax hominibus bonæ voluntatis*. Luc. II. 14. Venient pastores, videbunt, & mirabuntur, revertentur glorificantes Deum. Futurum est insuper ad Bethleem diversorium partus mei: inolescat mos per Ecclesiam Sanctorum, toto terrarem orbe diffusam, jungere finibus Psalmorum, Canticorum & Hymnorum celebriter, velut una & incessabili voce cum omni militia cœlestis exercitus: *Gloria Patri*, *& Filio*, &c. *Sicut erat in principio*, *& nunc*, *& semper*, *& in secula seculorum*, *Amen*. Sed, ô gloriosa Trinitas, quanto pondere sententiarum resonat in auribus meis parvus, hoc est, pauculus numerus verbulorum. Quot, & quanti futuri sunt concives Sanctorum & domestici Dei, qui ad justitiam erudiunt plurimos, & fulgebunt velut stellæ in perpetuas æternitates, qui ad declarationem cœlestis hujus Cantici gloriæ laborabunt te doctrice.

B

Concertabunt apud diffidentes futurorum hæreticorum fragores, strepitus, horrendosque clamores, ut in debita concinant harmonia, te beatissimam Trinitatem in unitate, & unitatem in Trinitate, in perenni seculorum tempore. Amen.

C

Dicent crebrò: *Gloria tibi*, *Domine*. Nominabunt te Deum gloriæ, te *gloriam plebis tuæ Israël*. Luc. II. 32. Te Dominum virtutum, qui es *Rex gloriæ*. *Tu Rex gloriæ*, *Christe*, concinit omnis Ecclesia. *Tu ad dexteram Dei sedes in gloria Dei Patris*. *Tibi laus*, *tibi gloria*, *tibi gratiarum actio*. Quid igitur superest humilitati meæ quam respexit Dominus, nisi ut cum omnibus generationibus seculorum subjungam pro fine pulcherrimo debitoque superaddens ad Canticum meum: *Gloria Patri*, *& Filio*, *& Spiritui sancto*: *Sicut erat in principio*, *& nunc*, *& semper*, *& in secula seculorum*, *Amen*.

Explicit Liber super Cantico Mariæ vel hymno, *Lugduni* M. CCCC. XXVII. *tunc Archipræsulatum cum Galliæ Primatu agente Reverendissimo Patre Domino N. nostræ peregrinationis benevolo susceptore & otii studiique fautore magnificato.*

FINIS.

CAR-

CARMINUM SUPER MAGNIFICAT PARS NON MINIMA,

Quæ pro abigendo tædio quietæ senectutis, & recordatione præteritorum studiorum, non tam nitori studens, quàm devotioni, & utilitati, modulatus est.

MAgnificat anima mea te Dominum, meus in te.
Spiritus exultat, respice, fac humilem.
Advena dum terris dego, me cura placendi
Sæpiùs elusit, Christe, pete veniam.
Da modo complaceat tibi soli serior ætas,
Carmine se solans, sis sibi solus honor.
Carnea carnales elegia cantat amores,
Cœlica cœlestem promat amicitiam.
Gesta stilo memori miserandi temporis hujus
Dent alii, nobis diva Sophia placet.
Non est consilium pulchri spectacula cœli
Linquere, scænumque vile stilo terere.
Me mea scripta tuis committo, Pater, manibus, fac,
Quantùm, quàmve parùm vis fieri, maneant.
Maxima pars monet, & supponit noscere sese
Viribus in propriis intùs & exteriùs.
Se scripturarum manifestant dicta vicissim,
Crebro latent sola, perlege, se reserant.
Denique præveniat reserans oratio sensus,
Lectorique comes sit pia sedulitas.

CUr speculativas claudo sub lege metrorum,
Materias, quærit cor juvenile seni?
Metrorum levitas an non minuit gravitatem;
Sensus, & proprium pondus habere vetat?
Dedecet an senium nullus juvenilibus aptus
Ætatem proprium quamque decet studium?
Grandior es, pudeant puerilia, nunc lachrymarum,
Tempus, nunc lachrymis corda pianda piis.
Ludicra pone senex puer ut non sis maledictus,
Seria res agitur, mors volat antè fores.
Parce seni juvenis, paucis confusa resolvo,
Mens gaudet numeris, arctiùs arcta tenet.
Ædificat senium doctrina virilis, & actæ
Ludicra delectant metra pueritiæ.
Gratus erat puero jam de conceptibus omnis
Sermo, nimis cupiens noscere, quid sit homo.
Intùs & exteriùs quod habet vires repetebam
Sedulus, & tandem serò videre datum est.
Triclinium cordis quid sit, quid mentis asylum,
Qualis imago Dei, gloria qualis ei.

HOc opus, hoc studium, canos excrevit in Annos,
Otia delectant, sabbata sola placent.
Ex requie requies, mensis de mense vacare
Dant, exaltatus ut Deus est videam,
Miris ista modis Deus attulit otia nobis,
Anxia curarum vincula diripiens.
Fortè, nec invideo, poterit, quod scribitur olim,
Id fore nonnullis utile, suave, placens.
Nec puerilia sunt, quibus usi metra Prophetæ.
Psaltes, Philosophi, Theologique graves.
Attamen auditu carnis resonantia non sunt
Carmina de rebus, quas sapit unica mens.
More suo, si sit brevitas obscura, patescet,
Vocibus aut prosis latiùs exposita.
Ingeniique modum decet unumquemque, notare,
Par aquilæ non est quæque volabit avis.
Ars quoque nulla statim totam se prodit, oportet.
Usus ut acceptam ruminet assiduus.
Ingenium clarescit & ars, si longior usus
Affuerit, nemo summa repente capit.

ARguitur senium, quod desipiens puerescat,
Altera causa subest, perdita vita prior.
Est virtus vegeta minor in sene, fortior aufert
Ex animo pacem, de cerebro requiem.
Fulget in antiquis sapientia, sed quibus ætas
Junior in claris consenuit studiis
Profectos gaudet elegia claudere sensus
Versu sub duplici, pulchrior indè nitet.
Complacuit per eam vacua monumenta senectæ,
Utile cum dulci consociando dare.
A *Otia prudenter vitans Eremicola quidam*
In plectis operans sine cremabat eas.
Exemplo consolor in hoc, si nulla manerent
Posteriùs studii scripta labore mei.
Profuerint si non aliis oblivia vitæ
Mœsta dant, animum, dum meditando replent.
Qui loquitur linguis, neque intelligitur, illum
Præcipis ut cantet, Paule, Deoque, sibi.
Ergo tecum habitans cane musis, ludeque tecum,
Gratia quanta, Deo posse canendo mori.

HUmanæ finis naturæ nos docet aptus
Quis modus & nostris ordo ratus studiis.
Philosophia, Fides, cum quavis Religione,
Conveniunt, quod homo sit ratione vigens.
B *Rursùs sola bonum ratio concernit honestum*
Bruta super, finis solus ei Deus est.
Finis dispariter brutis, quoniam meminisse,
Posseque nosse Deum, quin & amare, datum est.
Sumitur ex istis veraciter esse beatos,
Verbum qui capiunt, & retinent Domini.
Talibus optima pars cedit, quæ cogitat uni,
Postpositis curis, scire vacare Deo.
Contemplativos ideo laudare beatos
Ausus Aristoteles, consonus est Fidei.
Multa tamen variat, sed in hoc concordat, ut ætas
Ultima divino dedita sit studio.
Non nisi post artes, mores & Philosophiam,
Otia concedit posse beata sequi.
Christicolas quanto leviùs citiùsque beatos
In commune facit spes, amor, atque Fides.

C *THeologia quidem pariter cum Philosophia*
Mores non desinit, altiùs erudiunt.
Sit procul atra comes, cui mos inflare scientes.
Scire tumere facit, testis Apostolus est.
Contemplativos ratio demonstrat amicos
Esse Dei, quibus & paucula sufficiunt.
Signat amicitiam perquirere conditiones
Dilecti, de quo cogitat, & loquitur.
Hoc contemplator; præsertim Theologizans
Nonne docendo facit? vel meditando silens?
Vivit contentus præsentibus, anteriora,
Posthabitis aliis, unica cura sequi.
Non rixas hominum, bellorum, sive tumultus
Audit, ad hæc surdus, mutus in ore suo.
D *Sumit in exemplum Loth, qui prout advena judex*
Tam sceleratorum non fuit in Sodomis.
Transiliens iditum cur se misceret iniquis
Qui foris esse volunt, cur sibi sit nocuus?
Altior est mundo curas qui deserit omnes,
Quem suscepta nihil publica cura premit.

Magnificans Christum benè, plebs ait, omnia fecit;
Nam quæ fecit, erant omnia valdè bona.
Firma fides nisi sit divæ pietatis amatrix,
Jugiter inquirens, irrequietus eris.
Illa vel illa Deus cur fecit? quæstio curis
Plena nimis, plenum sciveris ossa notat
Osum cur jungas, cur ossus erit vitiosus?
Scrutator rerum, quas agit omnipotens.
Quærat & inquirat, non inveniet rationem,
Ipse quidem fecit omnia quæ voluit.
Ordo duplex rebus, nam primus respicit unum
Qui creat, est medium, finis, & initium.
Æternus, nulli mixtus, quamvis sit ubique
Præsens esse suum, posse vel influere.
Alter inest rebus inter se vividus ordo
Certis qui numeris mutuò nectit eas.
Primum contemplans nullam prorsus rationem
Dic, nisi quod fecit omnia quæ voluit.
Justitiæ radix est, velle suum prior ulla
Quæritur, erratur, quid prius initio.

AN divina caret rectâ ratione voluntas?
Non caret, ipsa sibi sufficiens ratio.
Primipotens faciat quod vult nec justius ullum est.
Libertas aliter quomodò cedet ei?
Sit status in primo, si non, ubi constituetur?
Dispositis rebus ordo secundus inest.
Invenies istic connexas mutuò causas,
Ut cur ex rebus proveniant aliæ.
Hoc natura facit, quæ vis est insita rebus.
Quæ rem consimilem procreat ex simili.
Philosophis studium talis fuit ordo secundus,
Ex hoc ad primum scandere cura fuit.
Theologis quia mox solum sublime fides dat,
Se prius his statuunt, infima deindè petunt.
Ardua disparitas, felix qui semper in alto
Nixus principio, judicat in reliquis.
Actio bassa petit, sed contemplatio fini
Jugiter intendens: dirigit hùc oculos.
Indè quieta manet, torquet nihil ordo secundus,
Scit quoniam primo consonat, optimus est.

ESse gradus rerum varios cognoscit, & apto
Cuncta loco posita quicquid iniquus agat.
Ordo secundus habet mala plurima, sed tamen illa
Solis noxia sunt, jure volente, malis.
Sis bonus, innitens primo, bona sunt tibi prorsùs
Omnia, nilque tuo deerit in obsequio.
Exclamabis ad hæc quo pacto, quâ ratione,
Esse bonus valeo, ni Deus hoc dederit?
Non potes, affirmo, quare sis subditus illi,
Atque tuam minimè justitiam statuas.
Est tamen orandum, benè vivendum, mediis lex
Quæ jubet instandum, nec potes absque Deo.
Murmura non resonent hominum, da, quæso, salutes
Ipse Deo soli, qui creat, & recreat.
Prima libertas causæ determinat omnes
Effectus, proprio vult ut in arbitrio.
Philosophus si libertatem denegat istam
Aut nihil, aut fiet omne potens fieri.
Ecce gradus similes numero sive possibiles sunt.
Quilibet ut fiat, hic fit, & ille nihil.

JUdicio res solerti pensata, docebit
Omnia, quòd primi terminat arbitra vis.
Non tamen arbitrii libertas ulla creati
Tollitur, augetur, & viget indè magis
Cur ita vult, ita namque Deus qui cuncta ministrat,
Condita vult propriis & sinit ire modis.
Naturalis vis, quam respicit ordo secundus,
Contingenter agit, si Deus inspicitur.
Sed manet arbitrio dupla contingentia nostro,
Ordine sub duplici sic patet imparitas.
Impius est error dicens prodire necesse
Omnia sub primo, si referantur ei.
Res habet instanti solo quæcunque necesse,
Si vult namque Deus, quæque repentè perit.
Tolle Deum facere quicquam, mala nulla manebunt,
Non tamen idcircò vult Deus esse mala.
Cur ita? Nam propriam vult, appellat rationem,
Nemo malum vellet sub ratione mali.
Sermo pias igitur lædens aures reprobetur
Quod Deus actor vult crimina, probra, nefas.

A *SPiritus exultavit, ait meus, alma, superbos*
Mente sui cordis ad nihilum redigens.
Spiritus & mens sunt essentia, ponimus unam,
In nobis animam, consociamus eis.
Fit tamen à sermone Dei, Paulo referente
Has inter vires sectio mira nimis.
Spiritus, atque anima, quæ sunt ratione secati,
Lucida nonnulli scripta dedere sua.
At si dividitur, vel quomodò spiritus, & mens;
Sermo rarior est, utique dividitur.
Qualiter astruitur rationis portio duplex
Non re distincta, sed magis officio.
Mentis amor Deus est solus, sed spiritus omne
Respicit objectum, quo benè diligimus.
Mentis imago Deum prospectat ut unica solùm
B *Spiritus objecta plurima respiciet.*
Semper in arce manet Sion mens, spiritus omnem
Jerusalem quasi Rex regulat, atque regit.
Menti lectulus est sponsi locus unicus omni.
Triclinio mentis spiritus imperitat.

SPiritus est menti dux, & rector, vice sponsi,
Quem fœcundare gratia sola potest.
Namque utero mentis dum spiritus advenit almus,
Supremi virtus semet obumbrat ei.
Nascitur hinc sanctum Domini, quod gratia gignit,
Concipit illud mens, parturit, atque parit.
Verbigenæ menti dux spiritus additur, ejus
Dum peregrinatur, ducitur arbitrio.
Virgo Maria, Joseph non te gravidavit, erat vir
Attamen ille tuus, continuusque comes.
Cum puero Matrem fidus deducit, alebat
Spontè labore suo, sedulitate pia.
Spiritus haud aliter menti datus, impius, & trux
C *Est si non Domino paret, & obsequitur.*
Impietas quanta est seductor de duce si fit
Mentis si fœtum suffocat, aut perimit.
Evenit hoc operum quotiens alimenta bonorum
Detrahit, aut gladio criminis ultrò ferit.
At si pœniteat consurgit cum puero mens
Rursus, & ad patriam fas erit ire suam.

LIbertate viget homo duplice; prima cohæret
Fini, quæ nunquam tota perire potest.
Libera vis hæc est, quæ non deliberat, est vis
Arbitra, cui flecti semper utrimque datur.
Complaciti primam nos dicimus, altera nomen
A contingenti sumit, & officium.
Pollet utraque Deus: per primam spirat ad intrà,
Altera disponit cuncta suis vicibus.
Prima necessarium non aufert, altera vero
Contingenter agit prospiciens media.
Arbitra vis, lunæ similis, mutabilis indè,
Obvia fit primæ noxia criminibus.
Si duo concordent, vir & uxor, spiritus & mens,
Promisit, faciet, Christus erit medio.
Non duo jam, vel tres inconnexi, sed in unum
Cor simul atque animam fortis amor rapiet.
D *Gratuitus cum nativo jungentur amores.*
Finis principio, quatenus alpha fit ω.
Mens conversa, mens pater es, dux virginitatis
Alme mea, dicens, oscula sancta feret.

ARbitra vis si spiritui proprietur, ad ipsum
Omnis culpa redit, noxa, scelus, vitium.
Scilicet omittit vel committit, quia menti

Disso-

Dissonat, intentè semper amare Deum.
Mordet eo vermis damnatos arbitra, quando
Vis refugit, quod amans libera vis meminit.
Hanc Deus impressit menti cum viribus ejus.
Indelebiliter, dum manet ens proprium.
Libera vis nunquam, nisi sit simul arbitra peccat.
Dote quidem tali pollet imago Dei.
Vult natura Deus, vult inclinatio recta,
Spiritus ut mentem ducat in alta suam.
Spiritus arbiter est, mens libera, collige paucis,
Inter eas vires sectio qualis erit.
Spiritus arbiter est vires anima super omnes
Qualis contingit sub ratione regi.
Est penes arbitrium quævis operatio laudis
Vel vitii, rebus utitur, & fruitur.
Arbitrium tuleris, nihil est peccabile, nullum
Demeritum cuiquam provenit, aut meritum.

Spiritus est typicè dictus Jacob, *& variè vir*
Ancillæ, socia vir, pariter Domina.
Mentem dic Dominam Domini, cui fulget imago,
Gloria, lux, speculum, quem meminit, scit, amat.
Synderisim quandoque scias pro mente reponi.
Cujus natura pellit ad omne bonum.
Aut, prout hic loquimur, soli mens dedita primo est,
Cujus & objectum, finis & unicus est.
Mens ità synderisim supereminet unica jungi,
Quæ solet ad sponsum filia, virgo, Deum.
Mens, & apex mentis, ideò distincta notentur.
Sit quòd amor radix, finis, & initium.
Omnia finit amor, prout inchoat omnia, nunquam
Ipse tamen nescit, nec memor esse nequit.
Unius & trini Salvator semper imago
A Patre per Verbum circulat almus amor.
Imprimit hoc natura bonum, sed gratia format:
Gloria consummat post rudimenta viæ.
Contemplantis habes finem, qui sublevat ad se
Mentem, suprà se, sicque sigillat eam.

Est naturalis affectus, & est animalis,
Est rationalis mens amat arce manens.
Mens patriam repetens amat, & quæ possidet illa
Mens amat, & se mens omnipotentis amat.
Divini generis amor est mentis triplus iste
Finis, & objectum, stat tribus ipse Deus.
Per speculum primus amor est, speciem tenet alter,
Actu se proprio solus amat Dominus.
Solus in immensum se novit, amat, fruiturque,
Actu non menso nullus amare potest.
Sub gradibus ternis opus exercetur amoris,
Credulitate prior fit, ratione sequens.
Ex intellectu reliquum fit, consimili dic
Gratificus, quod amor triplificat meritum.
Primum simpla fides, intellectûs quoque donum,
Quod sequitur, præstat, dat phrenesis reliquum.
Gloria triplatur, communis prima secundam
Mater habet, ternam, Christe supreme, tenes.
Unica sublimis gradibus caret omnipotentis
Gloria, sit quamvis trinus & unus idem.

Gratia gratuitus amor est, Baptismus amori
Primitus impresso desuper addit eam.
Mens per eam Patris æterni, vitæque perennis
Heres adaptatur, sponsa fit, arra datur.
Naturalis amor nunquam delet, eundem
Ad reprobos etiam continuat Dominus.
Obniti conatur ei malè grata voluntas.
Se crucians ut equus calcitrat ad stimulum.
Mira Dei bonitas patet, ac invicta potestas,
Curque voluntati pax nequit esse mala.
Extimulans agitat, urget, pungitque remordens,
Complantatus amor jura Dei retinens.
Primus amor mentis liber se sponte coaptat
Primo principio, quod nec amare nequit.
Arbitrium sequitur usum rationis, & ultrò
Flectitur in partes, si volet, oppositas.

Spontève suspendit se partes inter utrasque,
Usquequò confirmet gloria velle bonum.
Liber amor melior, quo plus fulget, viget, ardet.
Corde, manu, sensu privigil, hinc melior.

Est occasus in ens purum, fit casus & alter
In purum non est, mens ab utraque cadit.
Dic ita contingens, quia non valet esse, & in esse,
Non impossibile dicitur esse tamen.
Falsave sunt non aliud est in eis medium.
Non, negat omne quod affirmatio ponit,
A *Et viceversa, quid me duret ibi.*
Principium primum complexum fallere ponens.

Arbitra se virtus viresque suas movet omnes,
Flectitur ad sese mota movens eadem.
Altera causa tamen semper concurrit, ut ipsum
Objectum saltem causa suprema movet.
Actio non eadem, motus, seu motio, moto,
Hoc Deus ad sese solus habet proprium.
Par est objectum, par est ratioque videndi,
Actio, sed dispar, cùm Deus inspicitur,
Verbum si dicat ea mens, aliter tamen intrò
Verbum divinum corde Pater generat.
Spiritus & sanctus mentis spiratur amore,
Non prout hunc spirant Filius atque Pater.
Exemplar verbum dices, exemplar amorem,
Quem sanctus sibimet spiritus appropriat.
Unica forma Dei formas supereminet omnes,
Altera dic non est forma realis ibi.
Formales varias rationes fabricat usus,
Intellectivus abstrahit, aut referat.
B *Componens caveat falsos conjungere sensus,*
Dum super abstracto scire cupit quid id est.

Mens à mene *dum variatur imagine luna,*
Mens quia metitur, eminet, & meminit.
Mens ità totus homo, mens intellectus & est ens.
Ipsa voluntas est vis memorans pariter.
Mens homo, dum lunaticus est, dum more Zachai
In Jericho degit, luna *sonat Jericho.*
Vix intervalla recipit lunaticus iste
Lucida pauca nimis, valle manens misera
Torquet & illidit vel humi, vel aquis, vel ignes,
Passio crebra ruens, dormiat, aut vigilet.
Nitatur tamen, ut vel rarò cogat in unum,
Spiritus initium quod sit amore pio.
C *Semet adunat amor, vires reliquas simul omnes*
Colligit imperitans, actificans habitus.
Tunc lucet tenebra, radians caligo subitur.
Mens intrò rapitur, lux inabyssat eam.
Sicut aquis oleum supereminet, almus amor sic
Supra quodlibet ens exilit usque Deum.
Argentum vivum semper protendit ad imum,
Centrum, quod Deus est, semper homo repetit.

Magna potens fecit mihi magna, canis, benedicta,
Ecce beatam me prædicat omne genus.
Virginitas Matri, Fidei cor, summus ad imum
Junguntur, mirer quid potius dubito.
Magna potens tollit mirari, solus is ipse
Cor Fidei junxit omnia qui potuit.
Desine mens hominum temeraria, velle profundum
Conari sensum te penetrare Dei.
D *Infinitus enim non circumscribitur arcto*
Formata mentis quolibet ingenio.
Cuncta Deus sapienter agit, nec homo rationem,
Asserit hoc Salomon, scire potest aliquam.
Destruat, ædificet, perdat, vel collocet, ut vult,
Cur ita fecisti dicere quis poterit?
Despicit excelsos oculos, cordisque superbos
Mente sui, dignè fallitur improbitas.
Improbitas sapere quæ non vult, sicut oportet,
Sensus sobrietas est inimica sibi.
Contingenter agit extra se prima voluntas
Libera, se variis insinuando modis.

Motus cuique rei proprius divina voluntas,
Paret, & ad nutum flectitur illa Dei.
Nulla prior causa est, cui soli dicere fas est;
Sic volo, sic jubeo, velle mihi ratio est.
Grammatici causam quærenti significati,
Respondent, quia sic impositor voluit.
Dispositis rebus datur altera causa propinqua,
Ordine, pro rerum proprietate, modis.
Quæque Deus format vult, non quia sunt bona de se,
Sed bona sunt, quia sic disposuit fieri.
Cùm voluit nihil esse prius quodcunque creatum,
Tunc nihil hoc fuerat, si capit esse bonum.
Fiat lux, dixit, bona lux, quia complacuit lux
Ut fieret, bona sunt omnia jure pari.
Quod bona, quodque potens, sapiensque per omnia clamant
Vocibus excelsis cuncta creata simul.
Res ità disponit, proprios ut eas finit actus,
Seu motus agere, vertere spontè potest.
Vertit, & immutat quotiens miracula fiunt,
Ut dum suspensa qualibet actio fit.

Multi quid fatum sit fortuna requirunt,
Solaque si præter nomina sunt aliquid.
Sunt aliquid, nec enim sermo communis inanis,
Nil penitùs frustrà publicus usus habet.
Est operans à proposito certum sibi finem,
Certaque pro fine præstituens media.
Dicere fortuitum nemo præsumit, ubi quis
Prævisis mediis, quod petit assequitur.
At dum proveniunt ea rarò qualia prorsùs
Non intendit agens, dicito fortuita.
Pergis ad Ecclesiam Domino tua reddere vota,
Et patet antè pedes aurea massa tuos.
Utique fortuitus est hæc inventio, causam
Ejus fortunam dicere ritè potes.
Indè vides primam causam, quicquid facit, esse
Nil sibi fortuitum, nam videt illa priùs.
Non ita fit nobis, quos ignorantia duxit,
Non præconceptis finibus, aut mediis.
Adde quod excelsus Deus, efficit omnia, quare
Fortuna omnipotens est Deus & Dominus.

Quicquid contigerit nobis, nec præscia mens est
Prævidisse Deum non dubitare potest.
Hinc fortuna liquet quod in omni re dominatur,
Nemo scit, sibi quid vespera sera vehat.
Præterea causas alias si colligis omnes
Ipsas, fortunam sæpius invenies.
Cur? quia concausant, ubi nemo intenderet actum
Talem, vel tali fine, modo fieri.
Junge intellectus ubi major inest, minus illic
Est de fortuna, cur? quia plura videt.
Angelici porro cives, animæque beatæ,
Nil, vel raro aliquid fortuitum reputant.
Omnes namque docet in Verbo visio clara,
At nos væ miseros nubila tanta tegunt.
Porro priora tenens de fortuna, sciet aptè
Mox quid sit casus, causa, vel ejus opus.
Casus inest soli propria ratione carenti,
Ut sunt bruta, quibus nulla praeest ratio.
Nulla quidem propria est, sed inest aliena, regens, dux,
Et quæ non errat, primo potens ratio.

Dixeris hunc vigilem sensus sunt cujus aperti,
Pervius & liber spiritus hos animat.
Somnus vero quid est, illiberatio sensus
Communis grossus fumus opilat eum.
Ergo status medios, variosque notato frequenter
Sensibus humanis possibiles fieri.
Somniculosus enim vigilat torpore gravatus,
Nec vigilat prorsùs, inter utrumque manens.
Læsio communis sensus, vel apertio lenta,
Dat phrenesim capiti sic reversa venit.
Verba nihil connexa sibi profert reversans,
Nescit quid sequitur, quidve repugnet eis.
Cur? quia nulla regit ratio phantasmata, nullo
Ordine, quæ gyrant ut mare fluctivagum.
Somniat ergo vigil minùs aut plus, plurima vexant
Fortia vel modica dum simulacra caput.
Gallum nunc loquitur, asinum modo, castrave terris.
Fundat in Hispanis, vota facit varia
Passio quæ fortis fuerit, quæ fixa cerebro,
Credite, quod non vult se ratione regi.

Passio dum turbat cerebrum, fit homo fatuizans,
Augetur tandem, lædit: & est phrenesis.
A Ergo vides cordi devoto, vel studioso,
Noxia cur fiunt idola corporea.
Abstrahat ergo sagax a phantasmatibus almam
Vim mentis, puro lumine se recreet.
Sed quàm difficile est, quàm rarum, nec venit ulli
Gratia, ni fuerit desuper irradians.
Qua duce præsumat cor sursùm posse levari,
Et quadam lucis se regione frui.
Semper suspecta sit quantumcunque salubris
Passio credatur, quem retinere nequis.
Namque præire suam, quæ ductrix est, rationem
Gestit, & effrenem se rapit absque modo.
Non secùs indomitum vidi gestire caballum,
Sic stimulis acti taurus, aper furiunt.
Passio judicium variat, prout ebrietatem
Non uno faciunt fumida vina modo.
B Hic silet, hic loquitur, furit hic, ridet pius ille,
Hic vigil, hic stertit, fit ratione nihil.

Gloria celsa Deo vobis, vir, & ô mulier, pax,
Quæ vos conciliet semper amore pari.
Qui mores hominum, quos secum sexus uterque
Fert, conferre cupit, scandala præcaveat.
Nam generare solet odium collatio talis,
Laudetur potiùs fœdus amicitiæ.
Mutuo se refovent artus in corpore vero,
Humanus sic se sexus uterque juvet.
Consona membra sibi, non ullum corpore schisma est,
Non oculus manui dicit inepta mihi es.
Est hominum species eadem, sit femina, sit mas,
Sunt animæ similes, quæ ratione vigent.
Conditor unus ejus, plasmator, sive creator,
Par, & origo dedit nobilitate frui.
Materies similis, clauduntur morte parili,
Idem finis eis primo statutus erat.
Crimina nemo libens sua credito vult recitari
Cùm soleat laude quisque tumere sua.
Dixeris ergo frequens, quod sexum possit utrunque
C Nexu jocundo conciliare sibi.

Exhortare, colant, & ament se sexus uterque.
Præveniant gratis jugiter obsequiis.
Si vitam inspicias hominum, si denique mores,
Nemo caret vitiis, junior, aut senior.
O tandem major parcas, insane, minori.
Non alios damnet, quem mage culpa ligat.
Omnes nonne simul eadem damnatio stringit,
Omnes peccati perdita massa sumus.
Quisquis salvatur, hunc salvat gratia sola,
Gratuiti doni est gloria nulla tibi.
Nos fecit Dominus, nos destructosque refecit,
Sunt & apud Dominum femina, virque pares.
Nunquid vita mares solos æterna beabit?
Hæc ne salus cuneo femineo dabitur?
Qui sexum culpat muliebrem, sive virilem,
Culpat cum puero te, pia Virgo, tuo.
Matribus, & Patribus propriis convitia dicit,
D Sanctos, & Sanctas conspuit improbiter.
Vir bonus esto memor, quod sit tibi femina consors,
Inque tibi gratum sit data subsidium.

Vir, qui fortior es, quanto robustior in te,
Et pollet valido mens tua judicio.
Femina si varium cor habet mutabile semper
Plus indulget sibi, plus miserere pius.
Tu dux, tu rector caput es, rege, consule, nutri,
Dilige, conserva, Christus ut Ecclesiam.

Scanda-

Scandala, sed dices, prabet mihi femina crebrò
Blanditiis, rixis, cultibus, illecebris,
Consentire cave, tibi nil, affirmo, nocebunt,
Hoc tua, si praceps, non sua culpa facit.
Quid quòd res omnis laqueus culpa fit iniquis,
Omnis non ideò res odienda bonis.
Cultu si nimio mulierum sexus oberrat,
Ponat nostra viri provida cura modum.
Evam debuerat Adam reprehendere, sed dum
Consentit, proprium plectitur ob vitium.
Femina sis subjecta viro, caput est, sibi pare.
Laus sua laus tua sit, gloria, fama, decus.
Probra malis, dicta bona sis, scito, tua laus sunt,
Nam virtutis honor dedecus est vitiis.

NOn nocet innocuis infamia fœda nocentum.
Antè tribunal onus quisque feret proprium,
Femina cùm tibi sit pudor, & devotio cordis,
Flebilis, & mollis utere dote tua.
Cerne quòd omnipotens per sexum fortia fregit.
Sæpe tuum, tribuens martyrii bravium.
Ergò probas conare sequi, vos fortia fortes
Exercete mares, laus sit utrique sua.
Sit vobis in amore bono nexus, cor, & unum,
Una prout species, finis & unicus est.
Spiritus annexas tres vires, tres quasi sponsus
Ancillam, sociam suscipit, & Dominam.
Est ancilla caro, ratio quoque libera, sed mens
Est dominans, gravidat solus eam Dominus.
Artes fusca petit serviles fulgida francas;
Deica vult soli sola vacare Deo.
Spiritus est servus, liber Dominus, prout his se
Arbitrio proprio plusve minùs, subjicit.
Consona si fuerit microcosmo copula triplex,
Nil microcosmo pulchrius aspicies.

ET sanctum nomen ejus; cujus? nisi Sancti,
Sanctorum, Sanctos ut superas alios.
Sanctus Sanctorum vult Sanctum sanctificari
Nomen, ut orando prima petitio dat.
Est natura capax rationis, cetera claris
Dotibus excellens, qua meminit, scit, amat.
Provida cura Patris homini specialiter aptam
Orandi formam jussit, & instituit.
Hic bona qua cupiat, mala qua fugiat numerantur,
Mentis & interpres lingua Deum rogitet.
Qui Pater es noster in cœlis, sanctificetur,
Abba, tuum nomen sanctificare potens.
Adveniat regnumque tuum, fiatque voluntas
In terra sicut cœlicus ordo facit.
Panem hodiè nostrum da nobis quotidianum,
Et super ens, triplex qui datur, & satiat.
Debita dimitte nobis, dimittimus ut nos
His, quorum nobis debita noxia sunt.
Ne nos inducas, ut nos tentatio lædat,
Gratia sed tua nos liberet absque malo.

MIra Dei pietas omnis pietatis origo,
Ex nihilo miseris se dedit esse Patrem.
Filius es, non jam de terra, cœlicus esto,
Cœlesti caveas degener esse Patri.
Adde quod & frater dici dignatur, & esse
Proximus, & socius factus homo voluit.
Immò minister, ait, ego sum, non conditione
Servili, pietas unica flexit eum.
Amplius adjiciam, quod crede tamen, quia sponsum
Tradit se menti, Deigenamque facit.
Filius ergo tuus, Deus, ô dignatio qualis!
Factus, Verbigena magnifica Dominum.
Noster parvulus es, natus nobis, datus idem.
Filius, & nomen Emanuel *proprium.*
Factus es & nobis ultrò sapientia, justus,
Sanctificans, redimens, vitaque, vera via.
Qui solus propriè es, ex quo, per quem fit, & in quo,
Quodlibet es forma, finis, & efficiens.

Hinc unum verum, bonitas, species, modus, ordo,
Pondus, mensura, provenit & numerus.

IN cœlis habitas, cœlum cœli, simul ipsum
Cœlum cœlorum dixeris ex propriis.
Vel cœlis ideò quia te celas, tenebrasque
Ponis latebras, cui locus est nebula.
Hac caligo quid est tibi sermo mysticus edet,
Quem docuit Paulus, crede Dionysio.
A *Scribimus, & legimus, loquimur quoque plurima; sed quid?*
Omnia sunt si non spiritus introducet.
Multis hos cœlos devotio fecit apertos,
Dixit uterque Joan cœlica visa sibi.
Prologus orando nos feceris hactenùs aptos.
Attentos, dociles, quæque petenda sequi,
Abba, tuum nomen oramus sanctificetur,
Sanctum sanctificans sanctificare decet.
Nomen notitiam quasi notamen *vocitamus,*
Est unum nomen, omnimodumque Deo.
Sanctificantem nos decet illum sanctificemus,
Sedulo quæramus nomina nosse Dei.

THeologia triplex numeratur, mystica tradit
Solus quod se scit exuperante gradu.
B *At per symbolicam transferre in quodque creatum*
Fas est, & summo nomina ferre Deo.
Vilia dum transfers, aures offendere noli
Simplas, atque pias, vera licèt tua sint.
Ex perfectis propria constat Theologia,
Nil imperfectum nominibus resonat.
Omnia tollit mystica summo, datque secunda
Nomina cuncta Deo, terna stat in propriis.
Prima Deum celat in se, velatque secunda
Symbolicis, retinet terna velut medium.
Tertia namque parit conceptus interiores
Abstractos, primo principio proprios.
Actu perfectus, primus, purus, quod est ens
Æternum, verum, simpliciterque bonum
Utitur in patria conceptibus intuitivis,
Quos indè visus imprimit ipse Deus.
Finge, Deus retrahat se, cessat & intuitiva
Visio, namque Deus solus erit species.

C *ADveniat regnum, quia si non primitùs ad nos*
Venerit, ad regnum nitimur in vacuum.
Intrà nos regnum, Jesus esse Dei manifestat,
Ergo suum regnum Rex regat ut proprium.
Ligna petunt Regem, nec ficus, vitis, oliva,
Consentire volunt, nam sua sufficiunt.
Solus in assensum se ramnus inutilis istis
Devovet, ut regnet, devorat ignis ea.
Fabula spectat eum, proprium qui spernere regnum
Sustinet interiùs, exteriora petens.
Fiat velle tuum, dices, consentit, & optat.
Congratulatur, amat, complacet, atque favet.
Flectivus amor se conformare supremo
Velle tenetur ei, dum satis innotuit.
Sic jubet, aut prohibet, sed consilii, monitique,
Ac de permissis non eadem ratio.
Nemo Dei tenet fieri cum murmure judex,
Cur mala permittit, res aliasque facit.
Dum peccata finit, non vult ea, sed vetat, odit,
Quamvis non removet, punit at illa tamen.

FIat, progressum designat, an omne creatum
Dicendo fiat, potulit ipse Deus.
Corporei motus terram si respicis, hi sunt.
D *Rectus, & obliquus, circulus est reliquus.*
Spirituum motus ita triplex: orbicularis,
Rectus, & obliquus; pro medio Deus est.
Circulus est simplex, rectus se duplat ut altum
Centrum quod Deus est, proximat, aut refugit.
Terminus obliquo quadruplex, modò namque sinistris,
Nunc graditur dextris, antè retrove petit.
Dum resoluta manet causa mens vertice prima

Egrediens nusquam, gyrus ibi suus est.
Progrediens ratio motus se dividit in sex,
Quatuor obliquus, rectus habet bivios.
Constans prima suo mens centro provida vis est
Dafatum, aut casus fortuitos reliquis.
Casus vitabis, te cœlo fixeris alto,
Velle tuum terris sit quasi cœlicolis.
In terra fiant, prout in cælo, tua sancta
Jussa voluntatis, dic ita, rectus eris.

Panem dum petimus, petimus quicquid reficit nos,
Intùs & exteriùs spiritus, aut caro vult.
Dic quasi pan panem, quia totum significat pan,
Panis & ergo Deus solus, & omne bonum
Nostrum se fecit, dum nos formavit, & addit
Dans formam, pariter quæque sequuntur eam.
Quotidiè quia deficimus, sic quotidianum
Quærere nos panem cogimur in precibus.
Da tu, qui solus propriè das, reddere quicquam
Nemo potest, donum dicito tale datum
Nobis qui vita peregrini vivimus ista,
Qui nondum fines attigimus patriæ,
Nunc hodiè tempus præsens, nunc dicimus ævi,
Nunc est æterni, semper utrunque notat.
Nunc modò, nunc ævo, nunc perpetuò petimus, da,
Te panem super ens, & super omne Deus.
Hostia tu sacra nobis, tu quotidianus
Panis sacraris, noster & efficeris,
Panem si petimus, nunquam, te teste, negabis,
Nec pro pane, Pater cœlice, das lapidem.

Et dimitte Pater nobis tot debita nostra,
Creditor exclamat, suffocat, & cruciat.
Quod debes redde, multi sunt, vim patior, sed
Responde pro me, quæso, benigne Pater.
Debeo me, quia sum factus, quia sum reparatus,
Quod baptizatus filius efficior.
Heres sum, frater, socius, membrumque ministrum
Se dedit, & toto se licet ultrò frui.
Pauper homuncio tot, tantis obnoxie donis,
Da de corde tuo quæ tibi debita sunt.
Toti debitor es Orbi, pugnabit & Orbis
Totus contra te, gratificus nisi sis,
Et ne nos inducas, hoc est, non sine pulsos,
Tentatosque gravi pondere subruere.
Si tentas, purges, doceas, stimulesque, probesque,
Fac humiles, mites, nosseque nos facito.
Æterna duc, alme via, tentatio non nos
Dæmonis illaquet, inficiatque caro.
Omne quod in mundo est supremus, te duce, tolle
Tot laqueos, vel eos contere sub pedibus.

Noctis non pavidos faciat timor, atque diei,
Nulla sagitta volans perforet, aut noceat.
Nescio quid tenebris latet, atque perambulat anceps,
Perplexum, dubium, sit procul, aut pateat.
Crebrior incursus nimis, aut violentior absit,
Dæmonium cedat meridiem simulans.
Sis spes, confugium, tuus adsit & Angelus aspis,
Et draco sub pede sint, regulus, atque leo.
Contere sub pedibus satanam, tot retia rumpe,
Tot laqueos, funes, vincula, tendiculas.
Impius & stultus tentantem vincere jactans,
Quamvis omnis ei gratia defuerit.
Sed nos libera sors & verax liberet omni,
Christe, malò, populus dicat & omnis, Amen.
Novimus esse malum contractum, flemus & actum;
Cernimus exactum, quod tollere gravat.
Trina mali pestis tres vires deprimit angens
Debilitat, cæcat, urit & igne malo.

Virgo salutata per Ave, Gabrielis ab ore,
Symbolicique patres, ferte levamen. Amen.

Septem septenas ex scripturis numerabis,
Exercere quibus ingenium poteris.
Distorquent animam capitalia crimina septem,
A Virtutes contra rectificant totidem.
Dona tot expediant mentem, septemque beatos
Perficiunt, septem scito petenda tibi.
Purgat & exornat sacri septemplicis usus,
Dotes tot patriæ totus homo recipit.
Addere multa tibi poteris septena, coaptans
Singula corde pio, quotidiè meditans.
Talibus assueto, tibi contemplatio tandem
Tædia depellens perfacilis veniet.
Summa Breviloquii Bonaventuræ tibi tradet,
Noscere summatim singula dicta modò.
Ordine septeno sanctos, ut quodque dierum,
Poscit opus, studeas connumerare tibi.
Quale quid acta dies tulerit, nunc annua confer,
Ut formes animum commemorando tuum.
Tuque salutifere, per partes divide septem.
Illud Ave, Jesus, & Christus. Amen: sit ita.

B

Est in progenies pietas divina timens se,
Compatitur miseris, & miseretur eis.
Pauper spiritus est timidus, reveretur, & in se
Majorem inspiciens, decidit, & resilit.
Ergo Dei summa sub majestate timendum,
Desperans de te decide, suscipiet.
Te timor edoceat, quæ sit sententia Christi,
Trado suave jugum, do levitatis onus.
Est pietas amor ex affinitate resultans,
Primaque proximitas à Patre progreditur,
Cœlestis Pater est omnis pietatis origo.
Cœlis, & terris, finis, & initium.
Ex bonitate Dei pietas excrevit in omnes
Progenies, regnat væ nimis impietas.
Hæc tria conveniunt, pietas, timor, atque sophia,
Accipe Job testem, qui tria connumerat.
Suave jugum Christi est, timor adsit junctus amori
Laudem nam per se neuter habere potest.
C Est puerilis amor nisi sit reverentia, porrò
Servilis timor est si sit amore carens.

Quo pacto poterit, inquit, vulgata querela,
Dici, vel fieri suave jugum Domini.
Lex quasi sit facilis Legi contraria carnis,
Lex quæ radices fixit amara suas.
Imbibitur totis serpitque maligna medullis
Fomes, ad omne nefas estque tyrannus atrox.
Sobrius esto, vigil, mitis, castus, moderatus,
Sperne voluptates, Lex tua, Christe, jubet.
Esto vorax, dormi, ventrisque libidine fervens,
Da cor ad illecebras, clamat amica caro.
Nonne gravem Paulus carnis sathanæque sagittam
Senserat, exclamans crebriùs, heu miserum!
Eripiet quis me miserum de corpore mortis
Hujus, ubi pugna deprimit assidua.
Audi quid sacro respondet numine plenus:
Gratia me Domini, te miserante Jesu.
D Gratia namque potest hominem, pietasque repentè,
Ut per Baptismum, salvificare hominem.
Quot qualesque legis, quos uno mortis in ictu
Gratia, suave jugum, vexit ad æthera.

Non ullum dici vult Philosophia beatum
Qui non ex habitu depulerit vitia.
Indè fit, ut paucos vel nullos inveniemus,
Felices, quales ponitis, ô Stoïci.

Gratia suave jugum momento tradit in uno,
Quo fias felix, scriptus & ad patriam.
In mediis igitur rixis, pugnis quoque carnis,
Gratia donatur, gloria quam sequitur.
Insipiens si sis, injustus, sordidus, omnis
Servus peccati vileque mancipium.
Protinus ipse Jesus Christus, sapientia, justus,
Sanctificans, virtus, atque redemptio fit.
Forsitan est aliquis multo, grandique gravatus
Pondere peccati, flagitii, sceleris.
Constituit dignum mox gratia, speque beatum,
Vitat & infernum, cœlica porta patet.
Saulus erat spirans cædem, plenusque minarum
Concidit, & Paulum gratia mox statuit.
Suavius & levius quid erit? nam tollitur à te.
Criminis omne jugum, sponte nisi subeas.

SI pecces rursus, convertere, mox veniam dat,
Vires & Christus adjuvat arbitrii.
Hæc dulcedo jugi remanens abscondita pravis
Est, quam devotis experientia dat.
Gratia Martyribus levis, & fortis, data monstrat.
Carnis ut arcta juga suave jugum superat.
Impietas timida venia caret, omne jugale,
Fit sibi difficile, murmurat impatiens.
Cur te distendis ventosa superbia? quid te
Sufflas, & jactas? dum tibi vana places.
Vidi ego vesicam modico turgescere flatu,
Quæ pisis sonuit quatuor impositis.
Hanc puer unus acu pupugit displosa repentè.
Vilis & absque sono flaccida detumuit.
Quisquis adulantum turgescis voce, sub isto
Disce tropo tibi quid mortis acumen aget.
Te priùs ergò humilem proprii compunctio cordis,
Spinave configens, si sapis, efficiet.
Nullus adulator pejor tibi quàm tibi fies,
Si tibi blandiris, teque colendo tumes.

LUcifer hinc cecidit, nec mirum, dùm videas nos,
Turpes, & viles, peste sub hac ruere.
Pulcher quid faceres, quid in omni parte decorus,
Omni cum plenus sorde superbis homo?
Dicis dives sum, nec egens; nescis, quia pauper,
Nudus, cæcatus, vilis es, atque miser.
Prospera sors nutrix est hujus subdola pestis,
Aspera sanat eam prosperiore manu.
Unus ut è Patribus ventoso corde careret,
Dæmone vexari quæsiit, obtinuit.
Ergò quid adversas tanto fugimus studio res,
Consulimus sortes, fidimus Astrologis.
Sed nolo tentare Deum, dices; agis aptè,
Si tamen antèferes præsidium Domini,
Angelicum si subsidium, si spemque, fidemque,
Cura nec humanis sit nimis auxiliis.
Cura superflua fit, si plus, si non, ut oportet,
Nec pro persona conditione, statu.
Tu corpus refove, tu cura sedulò carnem,
Quid nisi confestim putre cadaver erit?

EX bonitate Patris pietas est intùs oborta
Unius & trini, sumitur hinc ratio.
Diffusiva sui bonitas est, summaque summè
Qualis perfectè deforis esse nequit.
Hæc tenuis vix umbra boni, divina necesse est
Sese diffundat interiùs bonitas.
Est naturalis communio, dic & amoris,
Suppositis trina est, licet est essentia simplex,
Summa palam bonitas hinc reserata patet,
Omnia dic eadem, nisi sola relatio cogat.
Ponere personas nominibus propriis,
Est Pater, est Genitus, & sanctus Spiritus unus.
Optimus omnipotens, omnisciens Dominus,
Qualibet in re sunt hujus vestigia causæ.
Plus hominis mente claret imago Dei,
Mens etenim se cognoscens, se diligit inde
Mens verbum gignit, hinc amor exoritur,
Mens pater est, verbum genitus, dilectio nexus
Ac essentia sunt hæc tria non eadem.

PLena est simpliciter ideò Deitatis imago,
Nec lux in sole lumen & ipse calor.
Vis verum liber cognoscere, simplificetur
Cor sursùm remeans, infima despiciat.
Materia trahit imperfectas conditiones,
Quò magis à summo distat origo sua.
Hoc in sole notes, & lumine, sed viceversâ,
Dum redit ad primum, spirituale sapit.
Mens hominis mundum sua per simulacra receptum
Sensibus effigiat spiritui similem.
Spiritus est nempè quod gignit spiritus, ista
Mentis conditio libera primò fuit.
A Principium rebus primùm speculando creatis
Objice, cùm nullo crimine læsa jacet.
Inficitur carnis oculus, sed hebet rationis,
Contemplativus lumine penè caret.
Par fit jumentis, mens corpore mersa gravatur,
Declivis stolidam vix benè visit humum.
Est Domini pietas in progenies timoratas,
Contritis gravibus, dat leve suave jugum.

FRancia progeniem pietas germana coarctat
Flere tuam, quòd eam dura manus cruciat.
Permittente Deo Francorum nobile regnum,
Cur tot ab ærumnis hactenùs atteritur.
Scire volens, ut cura solet distendere mentes
Humanas, nosse consilium Domini.
Scripturas scrutare sacras, scrutare Prophetas,
B His velut in speculo quod petis invenies.
Effectus similes causæ similes operantur,
Ergo Jerosolymam cernito cur periit.
Mittitur hanc contra divini virga furoris
Assur, qui plenam flagitiis adimat.
Nonne pares, pudet heu, causas in Parisiensi
Urbe fuisse diù vidimus excidii.
Errores cæcos populo, pseudoque Prophetis,
Pomposósque status, undè rapina venit.
Indeque seditio, paupertas, publica cædes,
Membris in propriis hostibus invalida.
O nimis erratum est, tandem vexatio nobis
Intellectum det, præteriti pigeat.

CErtet pro patria, pro justis legibus omnis
C Verus Francus, erit laus sibi cum merito.
Prodigus, atque rapax, luxus piger exulet omnis,
Prisci causa mali seditione potens.
Fœda libido procul, qualem vel dicere turpe,
Arsit quæ quondam sulphure Pentapolim.
A populo Domini moderata stipendia quærant,
Finis & hic sit, ne publica res pereat.
Ut corpus nervi, sic vectigalia regnum
Sustentant, aptè distribuenda tamen
Expedit & populo præsumere, non dominari,
Experti sumus, & tradit Aristoteles.
Curia cum Pastore tuo Romana memento,
De te quid totiens Francia promeruit.
Redde vices, fer opem, letalia dogmata damnes,
Quæ vitas hominum, fœdus & omne necant.
Nulla fides detur mendosis aure susurris,
Scire cur nolunt, nil rationis habent.
D Regnet justitia, vigeat prudentia, sacrum
Prole nova crescat Parisii Studium.

SOrs miseranda nimis! Te Francia diva, fatigat.
Plus quàm cujusvis vox resonare queat.
Olim proscriptos pro libertate tuenda;
Proque fide passos, mos relevare tuus,
Sensisti Thoma propriis dum trusit ab oris,
Anglia te, crebrò sensit & Ecclesia.
Heu pietas, heu prisca fides, coguntur alumni
Francigenæ, mortes, exiliumve pati.
Summe Deus, pro lege tua, quam sub decachordo
Men-

Mentibus impressam scribis, & in tabulis.
O quot Theologi, quot Pontifices periere.
Carcere quos clausos dira necat rabies.
Effugit altera pars alienis incola terris,
Tutior exilio, sed spoliata bonis.
Austria tu felix, felix studiosa Vienna,
Dux quibus est talis traditus in regimen.
Zelo qui fidei fervens, ob eam fugitivo.
Offert Doctori sponte refrigerium.
Sis sua magna Jesu merces, pro cujus honore
Doctorem recipit, discipulumque tuum.

DIspersit *Dominus vana* de sede superbos
Mente sui cordis, *vita nec apta manet.*
Turbis curarum lacerata notatur, & est par
Pulveribus turbo quos violentus agit.
Sede sedet nulla stabili, nec convenit ulli,
Dissidit & secum turbida mens hominis.
Nusquam vita malis est solitaria, quamvis.
Desertis eremi sis relegata locis.
Millibus hac si sit hominum circumdata turbis,
Nusquam civilis, nec socialis erit.
Mens humilis, simplex, & solitaria secum
Petra nixa manet, concomitata Deo.
Sola simul socialis, & est ubicumque locetur.
Dissidet hac nulli, convenit ipsa sibi.
Sola quidem minime cui virtus sit comes omnis,
Sit licet extremis finibus acta maris.
Sola tamen secum quamquam se deserit, & si
Multus ei populus cingat utrunque latus.
Est vicina Deo, quem jugiter aspicit, est spes.
Anchora ne fluitet, perstet, amatur, amat.

I*Mperat, unitur, secura, serena, suavis,*
Pulchra videns, fini consociata suo.
Conscia secreti divini, sicut amica,
Sicut dilecti sponsa, columba, soror.
Has dat theorica laudes sapientia vitæ,
Solitarius est solus amicus ei.
Nec solus tamen est, quamvis locus, & manus, & spes;
Osque vacent, animus omnibus obsequitur.
Proficit hic & nunc verum scrutando, salubre,
Scribit quæ senior posteritas relegat.
Nulla licet scribat, nil prædicet ore, perorat
Moribus, exemplis, voce loquens operum.
Est solitudo pretiosum, crede, talentum,
Terrenis caveas dum datur infodere.
Posse vacare sibi non gratia parva, videre,
Quam suavis Dominus, gratus ea fruere.
Martha sit intendens multis, sinat ipsa sororem,
Uti parte sua, vult Jesus hoc fieri.
Scisma nec intersit membris, oculusve tenellus.
Non culpetur, agat si manuale nihil.

M*Agna domus vasis, nec servis, utitur, iisdem*
Non par officium, sors sua cuique sat est.
Sunt tot in activam pede qui se præcipiti dant,
Theoricæ paucos, quæso, vacare velint.
Sint fortes, gladios teneant, Salomonis ab intrà est
Lectulus ob sponsam, sponsa quiescat ibi.
Filia clausa domi maneat, matri famuletur,
At vir in arma ruat, ditior ex spoliis.
Solus non pugnat, sed pro pugnantibus orat,
Hos non dedignans actio quos tribulat.
Otia non laudi tribuit, nec obinde superbit,
Se catulo segni judicat esse parem.
Et tamen impetrare potest dilectio, quòd non
Vel labor, aut meritum, se cruciantis habet.
Suevit amicitiæ jus, regula, jus dare, quod non
Concedit meritum, justitiæque rigor,
Ambo parem referunt prædam, tentoria servans
Miles, & hostiles exuperans acies.
Est equidem felix, est solitudo beata,
Si simplex, nec iners fructificet, vigeat.

S*I ratio trahit affectum, si sensus, & actus*
Non discordant, sit gloria vana procul.
Rumores fugiat dicens sibi clause, quid ad te?
Factorum ratio sit tibi velle Dei.
Solitudo nocet nil, desit sollicitudo
Curarum interior cor lacerans miserum.
Cor gravat ebrietas, cor crapula, curaque vitæ.
Sole, sub hac triplici peste perire cave.
Sunt qui delicias reputant sub sensibus esse,
A *Sub curis quibus est irrequieta quies.*
Parcit eis Dominus sibi se committere solos,
Atque ministerio collocat ipse suo.
Ast alios, quos scit pro vita qualibet aptos,
Nunc has, nunc illas, vult variare vices.
Optima pars hæc est, hæc robustissima, felix,
Gaude cui Dominus præstat utraque frui.
Alternis uti gaudet natura, nec uno
Corpus iners studio jugiter esse sinit.
Vita beata venit, cui solum sufficit unum,
Sola vacat soli, sed socialis ovat.

L*Ibertas onagrum delectat, libera colla,*
Liber & a turbis montis aprica colit.
Pellicanus macer est, desertis incola solus
Serpentes perimit, pulliculosque fovet.
B *Nicticorax tenebris latitat, quia lumen ab extra*
Interioris vim disgregat intuitus.
Passer ut in tecto sta solitarius alto,
Te neque conturbet turbida cura domus.
Unus, ait, culpatus, eo quod non loqueretur,
Ni tacitus prosim, sermo nec ædificat.
Prima Dei requies sopor Adæ, tres Abrahamque
Cernens, ac Esaü sacrificare volens.
Scala Jacob sua lucta Rachelis amor decoris,
Ignis Oreb, Moyses monte loquens Domino.
Cantica cum psalmis montana Maria petendo
Simeon jubilans, quique colunt eremum.
Benjamin, & Paulus, aquilæ similisque Joannes,
Extasis & Petri, celsa videns Stephanus.
Turtur solivaga volitans & alauda canendo
Vitam symbolice theoricam tibi dant.

Q*Uàm multos homines præventrix gratia mæstos*
Ex improviso visitat, & reficit.
Nunc sapit hic psalmus, nunc versus in intima cordis
C *Labitur, apparuit aridus antè nimis.*
Ergò nec introitus scitur, non exitus ejus,
Felix qui semper pervigil optat eam.
Expectat tamen in tempus placiti tribuentis,
Si locus, atque modus, eligat ipse suus.
A servo nunquam Dominus declinet in ira,
Sed nec in ira sit suus introitus.
Hostes heu legimus, Dominus quos ipse cibavit
Frumenti ex adipe, melle replevit eos.
Cur? ut justior hinc pateat damnatio donis
Dum sunt ingrati, muneribusque Patris.
Tolle, Pater, tolle tua munera, si tuus hic sit
Servus abusurus, verbera da potius.
Ast heu verberibus potero fortassis abuti,
Quicquid vis igitur fac, modò ne peream.
Gratia præveniat, comitetur, & usque sequatur,
Securus donum postulo tale mihi.

M*Ens purè conjuncta Deo secreta nitescit,*
Fit regio pacis, lucis, & aula placens.
D *Fulgida caligo est, nebulæ, tenebræque coruscant,*
Montibus æternis lumina crebra micant.
Inque sinu mentis numerosa spirituales
Angustat rerum se nihilum species.
Ordine quinetiam resident phantasmata pulchro.
Immotis ut aquis sol radiare solet.
Interea mundi fugiunt per inania curæ,
Illecebra carnis, & satan insidiæ.
Sed redeunt heu sæpè nimis velut agmine facto,
Obice cor firmo se nisi munierit.

Corpo-

Corporis occultat sensus, aditusque dolosos
Pervigil exploret, vim quoque vi superet.
Garrula vitetur cum fictis fama susurris,
Nil aliud ladat, tempora depereunt.
Tempora res pretiosa nimis, stimulos sed & acres
Infigunt mage, vix & abire valent.
Invitus patiere jugum, quod sponte subisti,
Frena ferentis equi fabula te doceat.

DEcipitur qui vult nimium sociabilis esse,
Dum putat agrestis nomen habere viri.
Elongans fugito, persiat, claudentur & ora;
Sic vivat, dicent, sit suus iste modus.
Cœlis interea tacitum miscere licebit.
Alloquiumque, fiet mentis in arce locis.
Stillabunt lachrymas cordis liquefacta suaves:
Intima, non quales cogit acerba lues.
Spiritui, simul & carni cibus iste placebit,
Omnia fœcundans rore salutifero.
Sed caveas, laqueum, caveas sub melle venenum,
Si tibi plus placeat quam Deus iste sapor.
Explorabis ita, Domini si jussa retrorsum
Projicis, ut vitam deliciosus agas.
Præmia si petis hic operum, dicetur, amice,
Quæ tua sunt tibi sint, accipe, vade, sile.
Heu mea qualia sunt, nisi pessima præmia tollens,
Quid nisi pravus ero, perpetuoque miser?
Argue, castiga, Pater, ure, seca, neque parce,
Dummodo permaneam, complaceamque tibi.

INtellectus agens habitus, & spirituales
illustrat species, nec locus est tenebris.
Gratia dum comes effulget, si vita serena
Sit, neque conturbat passio turbida cor.
Aere sicut sol atomos radians manifestat,
Omnia sic cordis intima clausa patent.
Pœnitet ob vitia tantis horrentia nævis,
Evitet inde boni gratior intuitus.
Est regio lucis, & pacis gratia menti,
Lumen ab æternis montibus accipiens.
Gratia namque Dei paradisus deliciarum,
Cum natis hominum deliciæ tibi sunt.
Nonne fit absque fide, dices, cui cura suorum,
Nulla subest hominum, proximitasque perit.
Fit fateor, tamen & curas cognoscere debes,
Atque modos varios, pro gradibus statuum.
Incola deserti, vel vita monastica curant
Absentes populos, non ope, sed meritis.
Non ita Pastores aliqui, Regesque Ducesque,
Aut qui quotidie clamitat ad populum.

IRrationalis, amens, & stulta vocatur,
Mystica cui nomen Theologia dedit.
Privatur ratio, mens, sensus, pax quia Christi
Exuperat sensum cum ratione simul.
Causa tamen mentis & sensus, & rationis
Lux tenebrosa, silens vox scia, nescia fit.
Esse sui generis ratio, mens, sensus habent, sed
Noscendo nequeunt æquiparare Deum.
Solus in immensum se novit, amat, fruiturque,
Quisque gradu menso sanctus amare potest.
Unio simplifica, satians, & pura, quietam
Mentem perficit, & perficiendo rapit.
Unio deifica mentem quasi sorbet abysso,
Fitque petens, noscens, sancta, Deum patiens.
Unio pacifica modus absque modo reputatur,
Et gradus absque gradu, lux sine luce simul.
Theologiam potest propriam, quam dicimus, ista
Concordare simul, mystica gustat eam.
Mentis in excessu, sapiens sapit, insipientis
Cor conturbatur, posse negat fieri.

EXaltavit, ais, humiles, ô Virgo beata,
Mundi quam Dominam magna potens statuit.
Cur? quia respexit humilem Deus, ut tuus esset
Filius, & Matris subditus imperio.
Gloria suscepit humilem sublimior, ex hoc
Ipsa novissima sis, proximiorque Deo.
Namque novissimus & abjectior esse virorum,
In Cruce suspensus, esse Jesus voluit.
Propter quod Deus exaltavit eum, sibi nomen
Tale dedit, nomen omne quod exuperat.
Sta modo, collige te, mea mens, hinc corrue toto
Prona sinu, signum stringe salutiferum.
Tolle jugum Crucis hoc, à quo divellere nullus
Prævaleat casus, dic, crucifixe Jesu:
A *Fasciculus myrrhæ mihi dilectus meus, inter*
Ubera constringet se mea, suavis amor.
Oscula det labiis, ungat, trahat, afflet odorem
Intus, & in cellas ducat aromaticas.
Amens quo raperis, mea mens, quæ digna flagellis
Oscula vis, cujus terra tremit tactu.

PArce, precor, rapit en pietas inspecta, supremam,
Quæ majestatem non sinit, ut verear.
Brachia distendit, vultum declinat, apertum
Per latus ostendit se cor amore Dei.
Frigidus, ingratus, meus esset amor, per amorem
Si talem minimè flexus amaret eum.
Majestas, fateor, retrahit, si conspiciatur,
Carne tegit sese, sola patet pietas.
O pietas, quæ nec colaphos, nec sputa, flagella,
Clavos, nec mortem respuit ecce Crucis.
Jam nec amore mei languet, neque vulnera sentit,
Mortuus in dura sed Cruce pendet adhuc.
Mortuus amplexu se quomodo subtrahet, unde.
Mens pia, conjungi cum pietate sua.
B *Os dare quid refugis? Cur non in amore liquescens*
Tota fluis? Cur non Crux madet ex lachrymis?
Ipsum fortè tenet flentis gremium genitricis
De Cruce depositum flens sibi compatere.
Saxea mens nimis est adamanteque durior atro,
Talia quæ spectans mollior esse nequit.

TAnge, Jesu, virga totiens Crucis, ut lachrymarum
De cordis silice largior unda fluat,
Marmore frigidius, ô cor quod tantus amoris
Non rogus accendit, stasque gelu rigidum.
Flammivolis saltem scintillis integé te, cor,
Quæ Crucis ex omni parte vides saliunt.
Incipe, percurre, primisque novissima junge,
C *Singula quæ patitur, Virgo, Jesusque nota.*
Una tibi poterit scintilla, nisi reprobus sis,
Ignem de lignis, crede, Crucis parere,
Adjice sarmenta vitiorum, quæ resecabis
Junge, quasi ligna plurima dona Dei.
Lucam, cujus adest celebris lux, perlege, Lucas
Trinis cum sociis gesta Crucis reserat.
O Luca felix, qui vivendo studuisti
Morte Crucis corpus mortificare tuum.
Crux Petrum revehit ad cœlos, & Cruce frater,
Tu suus, Andrea, lætus alacris obis.
Stigmate Francisco Seraphim sub imagine fixit,
Ut mors fortis amor, flammeus, ac penetrans.

TU Bonaventura Crucis hoc succensus amore
Quod fueris, nomen, & tua scripta docent.
Indicat hoc picta tumulo propria Crucis arbor
Lugduni qualem plurimus Orbis habet.
D *Ejus ad exemplum strictum Crucis acta repone:*
Qui videas oculis, corde, vel ore legas.
Nidulus esto tuus Crux, tutus, pulcher, amænus.
Intra quem foveas pulliculos operum.
Christus obumbrabit sub pennis, bruma nec ardet,
Nec poterit milvus esse satan nocuus.
Adde, quod ex omni regionis parte subibit,
Flans pius affectus flamine, carmen agens.
Carmen ab interno cordis resonare docebit
Gamma novum punctis quod Crucis inseritur.
Cantica delectant si talia lector abunde

Sub duplici lingua comperies alibi.
Crux est activis, Crux theoricis speculanda
Sorte nec æquali, non oculis paribus.
Martham sollicitam pars circa plurima turbat:
Dum pro parte sua sola Maria sedet.

Lippi sunt oculi Liæ, claro sed ocello
Rachel amicitior cernere diva potest.
Vivat parte sua quævis contenta sororum,
Alternare vices gratia ni dederit.
Gratia quod non dat, nemo feliciter audet.
Gratia rara nimis mente vacare Deo.
Corpore vestivit ideo se Christus, ut esset
Ad divina tibi dux, via, scala, status.
Corde tenens Christum, per sensus carnis habere
Tecum crede Deum, quod satis ad meritum.
Theoricos, humilis, quos non datur hic imitari,
Collaudes, & erunt præmia certa tibi.
Stringe Crucis malum, si non potes alta tueri,
Ad patriam ducet te ratis Ecclesiæ.
Sit tua theoria Crucis inspectio crebra,
Sufficit en sanguis pulliculis aquilæ.
Dum Crucis accubitu Rex est, tua nardus odorem
Spirat, si fueris plantula, parva calens:
Impositas laudes prius & devotius imple,
Præcipuum ratio vult opus esse Dei.

Sicut es ad Patres nostros, mirabilis alme,
Sint ipsi nobis, deprecor, auxilio.
Christe calendarium volat ad Patres memorandos,
Ecclesiæ, quorum vita, precesque juvant.
Primò reconcilians series jocunda dierum
Adventus Domini percelebris colitur.
Adventus duo sunt Christi: primus Cruce vilis,
In majestate, crede, sed alter erit.
Hos Judæa rudis quia non intelligit, errat,
Messiæ regnum corporeum reputans.
Christicolas dic consimiles, qui temporis hujus
Quicquid in ore sonent, prospera corde petunt.
Divitias, si delicias, si præstet honores,
Christus honoratur conditione fori:
Deseritur finis igitur, quia spiritualis.
In Christi cultu murmure crebra tonant.
Ecce tot annis jam colo Christum, langueo pauper,
Mæstus, inops, gaudet perfida gens opibus.
Surgere de tenebris hortatur Epistola Pauli,
Hæc Augustino versio mira fuit.

Advenis, Andræa, decor, & vir plenus amore,
Cui crucifixus amor, cui Cruce vita venit.
Fortis amor Crucis, est superans mortem, quia vivum
De Cruce deponi fortis amor vetuit.
Testis ad extremum lux emicat, & tua vox est,
Jam Dominum video, qui vocat ad patriam.
Primus ut instituit animam, corpus dedit aptum,
Corpus peccati fit modò carcer ei.
Rem, sed non causam, vidit Plato, sive Poëta,
Emendanda tamen corpora non capiunt.
Accipiunt sancti, velut Andræas, cupiunt se
Corporibus solvi, restituenda sciunt.
Eligit electum gratis Deus, attamen ipsi
Traditur electo gloria pro meritis.
Electis igitur non est operatio frustrà,
Par, vice conversa, dicito de reprobis.
Mirandas hominum facies, super astraque terram
Dæmon, ait, Christum, corruit ad reliquum.
Orat ut Andræas, Nicolaus luxuriosus,
Sobrius, & castus, salvus & efficitur.

Omnia sunt scripta spem consolantia nostram,
Est solamen in hoc themate Theologum.
Spem facit, summam tua desperatio summa,
In se qui sperat est maledictus homo.
Conjungenda tamen operatio mira videtur,
Hæc sententia, sed gratia firmat opus.

Actu peccati coagit Deus, & finit esse
Culpam, mox ora tollat utrumque Deus.
Tollat, si desit actus, si non finet esse
Culpam, teque statim gratia sanctificet.
Cessat murmur ita, neque mens contraria fiet
Velle Dei, dic, fac quomodò vis, Domine.
Vult bona nos facere benè talia, taliter orans
Sic facit, & quod fit tunc tamen esse nequit.
A Projicit ut ficus grossos, ita plurima cœlo,
Stella cadet terris, glossa modos aperit:
Glossula si desit hic textus ridiculus fit,
Philosophis sciolis, ac rudibus tumidis.
Depereant igitur laici, qui simplici textu
Utendum dicunt, Clerus & ejicitur,
Vult intelligere priùs, & post credere quisquis,
Huic sacra Scriptura nil nisi scandala dat.

Tempus judicii quorumdam calculus ausus
Dinumerare fuit falsidicus nimiùm.
Calculus à Christo dum scanderet astra recisus,
Tempora namque Pater ut voluit posuit.
Scire diem finis mundi quid sollicitaris?
Hora tui cùm sit tam propè Judicii.
Quin & principia de multis rebus iniquè
Quærere, vel nocuum, testis Apostolus est.
B Discors in numeris interpres lingua videtur
A numeris, quales textus Hebræus habet.
Concordare tamen scit, spiritus omnia sanctus,
Si non scire datur, credere sat tibi sit.
Ritibus innumeros fallacis dæmonis annos
Plus centum mille millibus annumerant.
Sunt qui salvare nituntur mensibus annos
Nomina potentes, nec tamen ista valent.
Omittit Genesis de multis progeniebus,
Quas dicit primùm conglomerasse Cain.
Non ego, sed noster istud scit solvere Doctor,
Dicit Judæus, tu quoque dic simile.

Nil impossibile fuit, est, erit, Omnipotenti,
Tam nova, quàm vetera, gestat in arbitrio.
Finis & est Legis Christus, mysteria cujus
Edocuit duplici dans in amore statum.
Captivare jubet intellectum simul omnem
Obsequio Christi Doctor Apostolicus.
C Discipulos monuit exercerent pietatem,
Non intendentes Judaicis fabulis.
Credo magis Moysi modò propter testificantem
Christum, conversa quem vice credo Jesum.
Immortales Lex animas si tradit apertè,
Cur viget inter eos secta Saducaica?
Lex verò Christi manifesta traditione,
Spemque, Fidem, vita perpetua tribuit.
Huic intende sagax scrupulos, phantasmata si dant,
Despice, fit velle credere, pro merito.
Orando potiùs Fidei tu pace frueris,
Quàm perscrutando, vive pius Domino.
Qui potuit mundum Fidei mox Lege tenere,
Hic potuit mundum multiplicare citò.
Explicuitque modos, quantùm satis esse beatam
Quærenti vitam noverat, & voluit.
Scandala tradiderit Evangelium tibi nulla,
Christo, qui docuit, teste, beatus eris.

D Spiritus & sua mens puerum perdunt aliquando,
Et sanctum Domini crimine mortifero,
Quærant per triduum, quod agunt, si pœnitet ipsos
Contritos, fassos, atque satisfaciunt.
Perditur, aut potiùs quasi per milliaria distat,
Per triduum voti comperiunt triplicis.
Spiritus & sua mens, dùm contemplantur idipsum,
Templo cœlesti comperiunt Dominum.
Sit triduum, cujus est prima dies alienis,
Nullis in curis sollicitos fieri.
Altera multivago phantasmate posse carere,
Tertia lætitia spiritualis amor.

Nos

Nos etenim Templum Domini sumus, ac tibi Christum
Per triduum triplex fas reperire Jesum.
Hoc triduum triplex signatur in ordine trino,
Mortalis vita triplificante gradu.
Nazareth adveniunt Joseph, & Mater, comes almus,
Subditur ambobus obsequiosus eis.
Subditur, ô qualis dignatio, quanta decoris
Gloria, sunt annis octodecim pariter.

EX obitu Joseph, atque Jesu, viduata Maria est,
Una sibi custos gratia disponitur.
Mentem transcenso carnis phantasmate sursùm
Sola Deo sociat gratia, gloriave.
Etsi cognitus est quasi per carnem Jesus antè,
Non jam per carnem notus ei Deus est.
Obsequitur tamen in senio Jesus, atque ministrat,
Cœlestis mensæ delicias patrias.
Accipito mensam, non carnis, sed fruitivas
Unius, & trini, delicias animæ.
Transit enim Christus, quia se mediante venitur
Ad Patris mensam, quâ cibat ut Deus est,
Corporis & carnis perceptio sacra figurat,
Speratas Patris perpetuas epulas.
Inventum retine puerum, ne perdat Herodes.
Glorius aut mundus, aut vitiosa caro.
Arca Dei typice mens sacrificantis habetur,
Idolicus Dagon non societur ei.
Ignis in altari sacer est, caveas alienum
Mittere, ne pereas percutiente Deo.

TUrbis in mediis eremus fuit in Genovefa.
Octo per decades virgine vita fuit.
Cantica mos habuit suus æstimo dulciùs illa,
Quæ Salomon cecinit, corde sonare pio.
Nigra prout casula cedat extra servo decorem,
Interiùs pelles ut Salomonis habens.
Pugnarunt in me geniti propriæ genitricis,
Viribus addentes deserui propriam.
Tu mihi dic, anima mea, quem dilexit amicè
Pascis ubi, vel ubi meridiè recubes.
Nolo vagari post pecudes, quascunque sodales,
Chare, tui pascunt, dux mihi solus eris.
Ubera sugentem matris, quis det mihi fratrem
Te foris inveniam, solus, ut oscula des.
Apprehendam te, ducamque domum genitricis
Intrò cubile mea, meque docebis ibi.
Pocula de vino tribuam, conditaque mustum,
Malogranata, quod mea pressa fluunt.
Ejus læva meo capiti supponitur, atque
Stringet in amplexus se sua dextra meos.

NAtio Franca sui Guillelmi festa decorat.
Cui & hoc ideò gesta fuisse ferunt.
Febricitans tremit, in culpas cur urgeor, inquit,
Febris & interior in maledicta fremit?
Paule, prior solus deserti cultor haberis
Dira fuge causa faustula facta fuit.
Fonticulus potus fit, palmaque vestis, & esca,
Corvus fert panem quotidiè medium.
Paule, genu flexo moreris, tuus astra penetrat
Spiritus; Antoni, talia visa refers,
Effodiunt tumulum fremitu quasi flente leones,
Frugalis vita dona tuis tribue.
Illustris Doctor, Hilari, mysteria libris
Unius a trini scis reserare Dei.
Vultu fac hilari mea mens sit Doctor Hilari,
Vincit luciferum mens hilarata ferum.
Cœlitùs immisso Regem dum Chrismate sacrat,
Remigius, viguit multiplicata fides.
Dulcis Remigi, freta remigat effera remis
Spiritus invalidis, sis sibi remigium.

ANtoni patres, Augustini, tua vita
Lecta dedit, Christum totus ut esset amans
Dæmonis insultus miros perpesse rogamus
Fac prece nos ejus vincere vimque, dolos.
Annonam tibi cum Paulo corvus duplicavit,
Pòst animam Pauli scandere celsa vides.
Horrendum curare sacrum tibi dat Deus ignem,
Totaque laude tua terra repleta sonat.
Palpitat extractus ab aquis piscis malè vivit,
Interius Monachus exiliens ab aquis.

A *AGnes zelotes Christi, lepræque fugatrix,*
Vita leprosa tuo sana sic auxilio.
Ecce duos video validi quos urit amoris
Vis nimiùm, sævus hic amor; ille pius.
Visio solamen charis præclara ministrat,
Flentibus, & sua se gaudia flere vetat.
Dilectrix Agnes agni mitis per amorem,
Quæ Salomon cecinit Cantica sæpe refers.
Vulneror & languet flammanti mens ab amore,
Flores cum malis mox adhibere mihi.
Esset in accubitu dum Rex, afflavit odorem
Nardus grata suum, plantula parva calens.
Alloquitur dilectus eam, laudatque vicissim,
Ter pulchram dicit, quod latet intrà silet.
Assimilavi te quasi sis equitatus amica,
B *Inter currus, quos sævus habet Pharao.*
Pulchritudo genas ut turturis ornat utrasque,
Sponsa, tuum collum pulchra monilia sunt.
Murenas auri faciemus vermiculatas
Argento, quæ sunt sensus, & eloquium.

NOva luce suum dùm februus exit in orbem.
Transmare dicuntur festa Joseph colere
Signat & hæc nostra pia, sed rudibus Josephina
Exametris texta, mystica multa canens.
Sis Josephina soror mea, dux mea, lux & amoris
Arra, Jesu, Matris Virginis, alme Joseph.
Quomodò tres olim fuerint domus, una peregra,
Nunc domus æthereа tu, Josephina canis.
Posce vices referant, pete, cœlis me peregrinum
Suscipiant, Patris consocientque domo.
Mansio sat fuerit quæcunque novissima Patris.
Altis æquari qui nequeo meritis.
C *Tu mihi jure locum retines, Josephina, sophia*
Est tibi fas laudes appropriare suas.
Tu mulier fortis, Salomon, quam carmine scripsit
Alphabetizans, Cantica quam resonant.
Est carmen totum sapientia, nam sapiens est
Vir Joseph, atque puer, mater, & est sapiens.
Spiritus unus eos conjunxit, vivificavit:
Spiritus istorum sit, Josephina, tuus.

QUàm bonus & suavis, Josephina spiritus idem.
Multus, & est unus, cor Josephina reple.
Subtilis, penetrans, renovans, stabilis, tamen, omni
Mobilior motu, cor, Josephina, reple.
Rore salutifero siccatas compluе mentes,
Germine fœcundo, cor, Josephina, reple.
Quisquis adhærere tibi vult spiritus unus,
Vivit in Christo, cor, Josephina, reple:
Pulchra columbinis oculis formosa venusto,
Simplex aspectu, cor, Josephina, reple.
D *Te puer & juvenis, te nunc ætate senili*
Quæsivi sponsam, cor, Josephina, reple.
Deliciosus amor, & soror, & dilecta sophia,
Amplexu casto, cor, Josephina, reple.
Simplificans animam convertis ad interiora,
Dilatasque simul, cor, Josephina, reple.
Immaculata manes, in te fœdum nihil intrat,
Ejiciens sordes, cor Josephina, reple.
Assimilas uni, trinoque Deo, facis unam,
Quousque tuos animam, cor, Josephina, reple.

TEstibus oranda fueras, Josephina, decoris,
Pro modulo nostro panniculos dedimus.
Permanet internus decor, integer, inviolatus,
Respicit hunc solum spiritualis homo.

Symbolicis uti si nominibus placet, amplam
Materiam laudis quolibet invenies.
Colla, supercilia, frontem, crines, oculos, os,
Dentes cum labiis, naribus adde genas,
Brachia cum manibus, mammas, & pectus amoris,
Venter, crura, pedes, omnia labe carent.
Vitis, oliva, rosa, thus, balsama, myrrha, cypressus,
Palma virens Libani, cedrus odora decens,
Hortus conclusus, fons signatus, puteusque
Plenus aquarum, quas fundit ei Libanus.
Punica mala struunt paradisum deliciarum,
Libia fert vallis, fert & ager nitida.
Filia, sponsa, soror, Regis dilecta supremi,
Currus, quadriga, nardus odorifera.
Quid multis moror? Es lignum vitæ, quod in ævum
Vivere dat, quæso, cor, Josephina, reple.

F*Esta, Joseph, Josephina trahit tringinta per annos,*
Vel prope cum sponsa, dum peregrinus erat.
Mysterium loquitur incarnati quoque Verbi,
Usque Joseph mortem fine quiescit eo.
Pertrahit hanc animus speculantis longiùs usque
Secula, quæ cœlis perpetuata manent.
Una domus terris Joseph, & Jesus, atque Maria,
Nunc Patris æterni cœlica regna tenent.
Una manet Josephina, licet varientur in ipsa
Tempus, & ætates & status, atque loca.
Cor speculantis eam deducit jugiter aptè
Ad meditanda novis assiduè studiis.
Ingenium solers exercet, tædia tollit,
Hæc fastiditis est requies animis.
Colloquio suavis, revelat sermone viantis,
Cordeque sincero, flammat amore Dei.
Scripturas aperit, sensus exponit earum,
Intellectus agens clarior efficitur.
Influit allapsu secreto faucibus imis,
Manna, favos, lac, mel, cor, Josephina, replet.

D*E tribus hoc nostrum modulatur carmen, amicum,*
Appropriat nomen cur Josephina sibi.
Nonne Marianam poteramus, vel Jesuinam,
Appellare sacram, nomine præcipuo.
Et poteramus ita, sed vir caput est mulieris,
Et Jesus ambobus subditus ultrò fuit,
Adde quòd una domus fuerat curanda per unum.
Patris œconomici sollicitum studium.
Ampliùs unus erat ipsis animus, caro, mens, cor
Sponso cum sponsa natus erat medius.
Nazareth oppidulo viginti quinque sub annis
Nostra parùm motis fit Josephina comes,
Conscia secreti magni, quod Virgo retractans
Corde pio confert cum Joseph, atque Jesu.
Quicquid ibi resonat Jesus est, Joseph, atque Maria,
Solus & afferret an Jesus omne bonum?
Junge quod augmentum *signat Joseph, &* peregrinus,
Se bonus extendit anteriora petens.
Omne bonum satiare potest, aliud satiaret
Particulare nihil cor, Josephina, replet.

Q*Uis dederit tales affatus noscere quales*
Conjecturali das Josephina nota.
Fas spirare tibi divino Pneumate plenè,
Nunc hoc, nunc illud mysteriale sacrum.
Nunc agis a claris in clara cor aspicientum
Per speculum clarum, vel per ænigma latens.
Roras nunc etiam de cœlis, & pluis hos tres,
Mentibus inspirans quæ coluere colant.
Amplectens stringis, refovesque sinu benedicto,
Et desiderium spontè suum satias.
Sic Abisac Patris incensum gelidos Patris artus,
Grata ministratrix casta puella fovet.
O mihi si talis dignaberis esse ministra.
Blanda senem recreans, ò Josephina, tuum.

Divitiis, opibus, alius quærit satiari,
Seque replere putat: dives inanis eget.
Gloria multorum cor, gloria vexat, & angit:
Vanaque, quid mirum! nulla replere queunt.
Ex qua parte volet, & quantum volve, revolve,
Nulla quies, si non cor, Josephina replet.
Vel *corda Sophia replet,*

Sicut poterat poni in omnibus præcedentibus loco istius, *cor, Josephina, replet.*

A

D*Esponsata Jesu Mater Joseph alma Maria*
Sponsi Festa tui fac colat Ecclesia.
Dicitur octavis hypapanti concelebrari
Trans mare condignis mors Joseph obsequiis.
Cis mare dignus erat recoli Festo speciali,
Virgo tuus sponsus Jesu.
Ast alibi colitur quarto denoque calendas,
Jam vel totidem sicut Aprilis hebet.
Francia quæ polles superanti nomine Christi,
Cur devotio fit hìc tua posterior?
Saltem quisque suo templum sibi corde sacratum
Dedicet, hoc fas est cuilibet, & facile.
Vir Joseph illustris, virgo, justusque Propheta,
Sponsus, dux, testis Virginis, atque caput.
Tu Pater es Christi, nutritor, conscius, heres.
Esto peregrinis dux, via, vita, salus:
Digna tuis meritis tibi nos præconia dignas
B *Virgineo laudes fac dare conjugio.*

C*Onscia secreti sapiens Josephina, superni,*
Quæstio me pulsat plurima, solve, precor.
Quæstio præcipua, terris si virgo viatrix
Undique perfecta plus Gabriele fuit.
Affirmativam pietas materna videtur
Ponere, namque Deus solus eam superat.
Oppositum probat ignorantia, passibilitasque
Matris, cui nec erat visio clara Dei.
Et docet hanc Gabriel trepidam, solatur an ipsum,
Perdidit ignara per triduum puerum.
Quid quòd & ipsius animam pertransiit asper
Morte Jesu gladius, vaticinante sene.
Scire tuum non est, respondit sacra sophia,
C *Omnia mysteria, qualiacunque dabo.*
Virgine Matre fuit virtus, habitus status ipsi
Tunc status in terris quàm Gabriele minor.
Virtus ac habitus quos gratia destinat illi,
Gratificans, Matrem celsiùs arce locans.
Attamen includunt scrupulos prædicta, fatemur,
Difficiles, tibi sunt ista notanda priùs.
Est naturalis, est carnalisque voluntas,
Tertia sit duplex quæ ratione viget,
Hanc absolutam dic, & sub conditione,
Seu desiderio, format eam pietas.
Prima duplex ex se nunquam peccare valebit,
Cui tamen interpres esse solet ratio.
Absoluta Deo semper conformis oportet
Sit ratio, pietas nulla repugnat ei.
Conditio salvat se supponens rationi,
Velleque divino, sic Jesus edocuit.
Porrò qui nescit non est ideò vitiosus,
D *Si non ignoti debeat esse scius.*
Omnia quæ novit Dominus, res nulla creata
Scire valet, multis pœna nec est vitium.
Purgant, illustrant modò perficiuntque Hierarchæ
Majores imos, nulla tamen macula est.
Missus ab excelsis actus afferre Hierarchos,
Sic fuerit cordi virgineo Gabriel.
Rursùs multorum Virgo si nescia mœrens,
Quid mirum? tristis Filius ejus erat.

T*Ristitiam dat ars, res adversata volenti*
Qualiter hoc potuit esse volente Deo

Hoc

Hoc pietas potuit se salvans conditione
Apposita, de qua multa loquenda forent.
Est de notitiis distinctio plurima, quamdam
Experimentalem jungimus ad reliquas.
Proficiens in ea Christus.

Tantumdem repertum est de Carminibus his Lugduni in Conventu Cœlestinorum.

CENTILOGIUM
EJUSDEM CANCELLARII
DE
MEDITATIONE
CRUCIS

Cujus pars magna habetur inter carmina super *Magnificat.*

EXaltavit, ais, humiles, ô virgo beata
Mundi quam Dominam magna potens statuit.
Cur? Quià respexit humilem Deus, ut tuus esset
Filius, & Matris subditus imperio.
Gloria suscepit humilem sublimior ex hoc
Ipsa novissima sis, proximiorque Deo.
Namque novissimus, & abjectior esse virorum,
In Cruce suspensus esse Jesus voluit.
Propter quod Deus exaltavit eum, sibi nomen
Tale dedit, nomen omne quod exuperat.
Sta modò collige te, mea mens, hinc corrue toto
Prona sinu, signum stringe salutiferum.
Tolle jugum Crucis hoc, à quo divellere nullus
Prevaleat casus, dic, crucifixe Jesu.
Fasciculus myrrhæ mihi dilectus meus, inter
Ubera constringet se mea, suavis amor.
Oscula det labiis, ungat, trahat, afflet odorem
Intùs, & in cellas ducat aromaticas.
Amens quo raperis, mea mens, quæ digna flagellis
Oscula vis, cujus terra tremit tuitu.

PArce precor rapit en pietas inspecta supremam
Quæ majestatem non sinit, ut verear.
Brachia distendit, vultum declinat, apertum
Per latus ostendit se cor amore mei:
Frigidus, ingratus meus esset amor, per amorem
Si talem minimè flexus amaret eum.
Majestas, fateor, retrahit si conspiciatur,
Carne tegit sese, sola patet pietas.
O pietas, quæ nec colaphos, nec sputa, flagella,
Clavos, nec mortem respuit ecce Crucis.
Jam nec amore mei languet, neque vulnera sentit,
Mortuus in dura sed Cruce pendet adhuc.
Mortuus amplexu se quomodò subtrahet, aude,
Mens pia, conjungi cum pietate sua.
Os dare quid refugis? cur non in amore liquescens
Tota fluis? cur non Crux madet ex lachrymis?
Ipsum fortè tenet flentis gremium genitricis,
De Cruce depositum flens sibi compatere.
Saxea mens nimis est, adamateque durior atro
Talia quæ spectans mollior esse nequit.

TAnge, Jesu, virga totiens Crucis, ut lachrymarum
De cordis silice largior unda fluat.
Marmore frigidius, ô cor, quod tantus amoris
Non rogus accendit, stasque gelu rigidum:
Flammivolis saltem scintillis te ingerere cor.
Quæ Crucis ex omni parte vides saliunt.
Incipe percutere, primisque novissima junge.
Singula quæ patitur Virgo, Jesusque nota
Una tibi poterit scintilla, nisi reprobus sis,
Ignem de lignis, crede, Crucis parere.
Adjice sarmenta vitiorum, quæ resecabis,
Junge, quasi ligna plurima dona Dei.
Lucam, cujus adest celebris lux, perlege, Lucas
Trinis cum sociis gesta Crucis reserat.
O Luca felix, qui vivendo studuisti
Morte Crucis corpus mortificare tuum.
A *Crux Petrum revehit ad cœlos, & Cruce frater*
Tu suus, Andrea, lætus alacris obis.
Stigmata Francisci Seraphim sub imagine fixit,
Ut mors fortis amor, flammeus, ac penetrans.

TU Bonaventura Crucis hoc succensus amore
Quod fueris nomen, & tua scripta docent.
Indicat hoc picta tumulo propria Crucis arbor
Lugduni qualem plurimum Orbis habet.
Ejus ad exemplum strictim Crucis acta repone,
Qui videas oculis, corde, vel ore legas.
Nidulus esto tuus Crux tutus, pulcher, amœnus.
Intrà quem foveas pulliculos operum.
Christus obumbrabit sub pennis, bruma, nec ardor,
B *Nec poterit milvus esse satan nocuus.*
Adde, quòd ex omni regionis parte subibit,
Flans pius affectus, flamine carmen agens.
Carmen ab interno cordis resonare docebit
Gamma novum, punctis quod Crucis inseritur.
Cantica delectant si talia lector abundè
Sub duplici lingua comperies alibi.
Crux est activis, Crux theoricis speculanda,
Sorte non æquali, nec oculis paribus.
Martham sollicitans pars circa plurima turbat.
Dum pro parte sua sola Maria sedet.

LIppi sunt oculi Liæ, claro sed ocello
Rachel amicitior cernere diva potest
Vivat parte sua quavis contenta sororum
Alternare vices, gratia ni dederit.
Gratia quod non dat nemo feliciter audet,
Gratia rara nimis mente vacare Deo.
C *Corpore vestivit ideò se Christus, ut esset*
Ad divina tibi dux, via, scala, status
Corde tenens Christum per sensus carnis habere
Tecum crede Deum, quod satis ad meritum.
Theoricos humilis, quos non datur hic imitari,
Collaudes, & erunt præmia certa tibi.
Stringe Crucis malum, si non potes alta tueri,
Ad patriam ducet te ratis Ecclesiæ.
Sit theoria Crucis inspectio crebra,
Sufficit en sanguis pulliculis aquilæ.
Dum Crucis accubitu Rex est, tua nardus odorem
Spirat, si fuerit plantula parva calens.
Impositas laudes prius & devotius imple,
Præcipuum ratio vult opus esse Dei.

ECclesiæ vocem loqueris quæ fortior est, vim
Nescio quam dat ei, qui regit Ecclesiam.
Psallas attente, sapienter psallere jussus,
Post intende tuis, vel meditando sile.
D *Affectus si quando pios devotio gustat,*
Ruminet, ut dum vult, mandet eos notulis.
Nobiliora nimis sacra sunt vascula mensæ,
Sed gustata favis mella placent propriis.
Suspectus sapor est, quem non profert Crucis arbor,
Hortus & ille sacer à phrenesi riguus.
Gratia certa Crucis est, quando repente cor uno.
Mutatur visu, moxque novus fit homo.
Anxius est aliquis curis stimulatus amaris,
Crux animum subeat, solvitur omne malum.
Erigit ad spem, lugentem solatur, & atræ
Disparent tenebræ, vis inimica fugit.
Effugat à se tristitiam mens læta malorum,
Jam meminit, quæ se prateriisse videt.

Peccatis Deus indulsit quià pœnitet, ergò
Sobria lætatur jure dolore suo.

M*Os habet, ut fœdis in amoribus illaqueati,*
Crebrò voluptates præteritas recolunt,
Hic locus est, hoc tempus adest, modus ille jocosis
Dum desideriis perfruor ipse meis.
Dona Crucis plùs verus amor suscepta recenset
Gratus amatus se quò magis afficiat.
Hic locus, ista dies, fuit hæc oratio talis
Gratia quando modis se dedit in variis.
Ergò præcipuè satagas semper memorari.
Suaves affectus, quos tibi Crux peperit.
Aspice magnete ferrum spectare videbis
Usque polum, tua sit mens ita fixa Cruci.
Mens affecta fide Christo se dirigit, & spes
Erigit, amplexum porrigit verus amor.
Tunc phrenesis reficit, pax dicit, sufficit, unit
Gloria, perficiens perficiendo cadens.
Casus & occasus felix, quià semper in ortu
Permanet, & mira fit novitate placens.
Visio non tædet, recreatque fruitio visi,
Esurit, & satur est, semper edens quod habet.

D*Ilige tota mente Deum pro te patientem,*
Atque Redemptoris immemor esse cave
Dilige toto corde pio, puroque, nec ullis
Errorem nebulis obtenebrare sine.
Dilige tota sic anima, spontaneus ultrò
Quod facias hilaris, quæ jubet ipse Deus.
Fortiter ergò Deum, sapienter, suaviterque omni
Dilige virtute, viribus omnimodis.
Sit timor ut Domino, sit honorque Deo, sit amatus,
Ut tuus est totiens se vocat esse tuum.
Ditius esse nihil poterit, quis ditior heres:
Quam cui de summo dicere fas, meus est.
Interiores se jungunt sensus deitati,
Objectum deitas, cuique fit ut proprium.
Lux oculis splendet, quam non locus accipit usquam,
Attamen in nullo deficit ipsa loco.
Dulcisonè resonat sine tempore, spirat odorem,
Aere qui nullo stabilis inseritur.
Ac propriè cibus hic reficit, qui vescitur illo,
Esuriet nunquam, non iterum sitiet.

H*Æret in amplexu casto, præbetque frui se,*
A quo divellunt tædia nulla sui.
Interpres clausos aperit sensus vice linguæ,
Expedit ut vires jussa paterna sequi.
Suave jugum mitis, humilisque Jesus tibi fecit
Esse Crucem, post se quotidiè fer eam.
Morsibus horrescis perimi serpentis iniqui,
Hunc ligno fixum respice, tutus eris.
Devius esse times variarum ambage viarum,
Crux iter ostendit, ducit & ad patriam.
Pinge Tau *frontem, nec te gladius jugulabit,*
Hac Cruce signatus civis erit superum.
Bella fremunt, profer certi vexilla triumphi,
Visis hostis eis protinùs effugiat.
Dæmonis ars, & mille modis versutia tentat,
Pinge Crucem veluti fumus inanis abit,
Cœlica lux veluti jocunda serena micarent,
Mentem tranquilla pace frui tribuit:
Antonium talis, Augustinumque beavit,
Lux, & quamplures desuper irradians.

F*Ructus honore fuit Adam tali, quod ab arce*
Mentis in æterna primitùs respiceret.
Mole modò premitur, & carcere carnis oportet,
Corporis assensu quærere vera priùs.
Sacra repræsentat super omnia hostia sensus,
Signa vel objecta mystica dona Crucis.
Est foris, est intùs virtutum regula, libro
Christi pendentis sanguine scripta suo.
Est modus hic omnis divinus scriptus amoris,
Chartam non aliam quære necessariam,
A *Cesses jam petere sponso pia mens ab amico.*
Pascit ubi vel ubi meridie recubet.
Ecce Crucem cerne, neque sic vaga post alienos
Custodes pecorum, nec malus error agat.
Hœdos despiciat fœdos, fictosque sodales,
Dic Christo, pastor tu mihi solus eris.
Finis legis amor Christi de corde sereno,
Dum benè conscia mens, dum neque ficta fides.
Christus homo Deus est, hunc ergò time, sua servans
Jussa pio corde, fac ità, salvus eris.

Finit editum per Cancellarium in die beati Lucæ, Anno Domini 1428. Lugduni.

EJUSDEM CANCELLARII

C

CARMINUM

SUORUM

HONESTA DEFENSIO

Decantata Lugduni vix. xii. dies antè vitæ consummationem.

V*Idit livor edax, ut mea carmina.*
Despexit, nitida veste carent, ait.
Nec pulchris facies picta coloribus,
Vox est rauca, sonans parùm.
Ornatus varios, si meretricula (*,*)
C *Nil virtutis habens, nec solidum bonum*
Quærit, quis stupor est? Sat sibi si placet,
Fallax, alliciens procos,
Fucatos oculos hæc stibio gerit,
Comit Cæsariem, lubrica conspici
Assuescit, placidis blanda, procax, vaga
Quos prostituit enecat.
Ast matrona gravis, casta, pudicaque,
Cui nativus adest color, & decus,
Ut prosit satagit seria moribus,
Sponso quod placeat studet.
Totam composuit cincta modestia.
Cultum net proprium, nent famulæ simul.
Linum lanasve non petit extrà,
Solers artifica manu.
Non nequam, petulans, subdola, fractaque
D *Vox, sed suave sonat, cui rigidus tonus,*
Vivax ex oculis cœlica lux micat,
Sancta prole beatior.
Frugi mensa sibi, splendida, sobria,
In qua psalterio Rex David insonat,
Hymnos imparibus quos numeris ligat
Metris carmen amicius.
Carmen tale cano, sit procul ethnica,
Mendax musa strepat his, quibus est Venus,
Aut Mars deliciæ, vanaque numina,
Noster solus amor Jesus: *Jesus.*

JOAN-

JOANNIS GERSONII
Doctoris & Cancellarii Parisiensis,

ANAGOGICUM
DE VERBO
ET HYMNO GLORIÆ.

Collat. ad Codd. MSS. Victorin. 699. Colbert. 1356. Gallicè: & Navar. unum.

GLORIA *in excelsis Deo, Patri, & Filio, & Spiritui sancto.* Nihil enim potest aptius præferri, volentibus nobis de verbo & hymno gloriæ sermonem mysticum, vel Anagogicum facere in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Et quia *Sapientia* Prov. IX. 3. mittit *ancillas suas vocare ad arcem*, quam divinus Dionysius vocat mysticorum eloquiorum superincognitum, supersplendentem, & subtilissimum verticem. Incipiamus velut ab infima sapientiæ ancilla, quæ est Grammatica, præsupponentes ex ea, quòd secundùm nominis interpretationem gloria est *quasi clara, scilicet cum laude, vel honore notitia.* Est autem honor *exhibitio reverentiæ in signum virtutis*, soli autem Deo honor, & virtus. Præsupponamus insuper ab eadem A ancilla sapientiæ vocantis ad arcem, quòd tres sunt gradus notitiæ gloriosi Dei, videlicet positivus, comparativus, & superlativus. Et hoc aliter, & aliter, secundùm duplicem statum, quorum unus est viatorum, alius comprehensorum, prout infra patebit deducendo, prout insuper secundùm hos gradus, positivum, comparativum, superlativum; clarè patet verbum gloriæ. Primò, secundùm mysterium regni Dei. Deindè, secundùm mysterium Fidei. Rursùs, secundùm gloriam Dei æterni. Ulteriùs denique multipliciter, secundùm tempus, & locum, & modum beneplaciti tui Deus, laxando in verbo tuo rete verborum nostrorum.

Gloria Patri, cum Filio, & Spiritu sancto: tanquam clara notitia, & lux *lucet in tenebris, & tenebræ eam non comprehenderunt.* Joan. I. 5. Est autem triplex tenebra. Una culpæ. Alia pœnæ, seu miseriæ. Tertia defectibilitatis naturæ. Prima in peccatoribus. Altera in viatoribus post peccatum. Tertia in omnibus etiam beatis citrà Deum. Gloria autem Deo de superlativo gradu, & B vertice sublimissima, & superincognita qui est pelagus entis infinitum, qui *inhabitat lucem inaccessibilem*, I. Tim, VI. 16. cui soli honor & gloria: cui soli debetur exhibitio suprema reverentiæ in signum virtutis infinitæ. Sufficiunt intellectuali creaturæ duo gradus cognitionis divinæ, qui sunt positivus, & comparativus. Tertius verò superlativus in quadam caligine, & silentio veneretur. Sciatur denique, quòd *lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt*, quemadmodùm triplices sunt modi tenebrarum. Unus culpæ. Alius pœnæ, seu miseriæ. Tertius defectibilitatis naturæ. In peccatoribus primæ. In viatoribus secundæ. In omnibus creaturis etiam beatis tertiæ.

Quamobrem concludimus cum Sapiente, quòd omnis *perscrutator majestatis* alius à Spiritu sancto, qui etiam perscrutatur profunda Dei, *opprimetur a gloria*, Prov. XXV. 27. peccator infeliciter, viator bonus salubriter, comprehensor vel apprehensor, in patria feliciter.

Gloria Patri cum Filio, & Spiritu sancto: secundùm my- C sterium regni Dei describi potest, quòd *est notitia per ignorantiam habita, secundùm unionem supra mentem.* Hoc est expresse Dionysii, quam possumus sub aliis verbis tradere, quòd est unio defectiva vel defectio unitiva in cognitione, & amore Dei: sic est enim defectio unitiva in voluntate sicut in intellectu. Circa quod attendendum juxta triplicem gradum comparationis grammaticalis in metaphora fundatam, quòd defectio, seu privatio, vel tales termini dicentes negationem in hac materia, non accipiuntur, nisi prout negant vel privant gradum superlativum, vel simpliciter sicut in beatis, vel respectu cognitionis, vel fruitionis gloriæ pro statu viæ. Alioquin manifesta esset contradictio, neque diceretur plus anima cognoscere per eam, quàm lapis aut asinus: propterea non dicimus, quòd sit defectio solùm; sed quòd est unitiva defectio, vel unio defectiva.

Gloria Patri cum Filio, & Spiritu sancto: præexigit hominem esse fidelem Christianum. Hujus signum est, quòd divinus Dionysius incipit hanc notitiam per orationem ad beatissimam Trinitatem: *Trinitas*, inquit, *superessentialis, & super Deus, & superoptimè Christianorum inspector Theosophiæ, dirige nos* &c.

Notetur in primis invocatio Trinitatis, cujus non habetur in via cognitio, nisi per Fidem saltem, non per gloriam. Est igitur hæc notitia, & invocatio non ad sensum, sicut constat; non ad imaginationem; non ad intellectum viatoris. Est igitur per Fidei mysterium.

Gloria Patri cum Filio, & Spiritu sancto: secundùm mysterium jure vocatur *Theosophia* Christianorum accommodatiùs quàm *Theologia. Theosophia* si quidem dicitur magis à *sapore Dei*, quàm à *logos* quod est *sermo*, unde Theosophia nominatur quasi *sapor Dei.* Hoc vidit qui dixit, sapientiam esse secundùm nomen suum quasi *sapidam scientiam.* Tribuit igitur divinus Dionysius magisterium hujus Theosophiæ ipsi beatissimæ Trinitati, vocans eam inspectorem Theosophiæ Christianorum. Ubi enim amor, ibi oculus & inspectio. Provenit autem ex amore Dei benigniter inspiciente Christianos cognitio, secundùm mysterium, quæ est unitiva defectio: propterea primo capitulo in litera post orationem ad Deum, & exhortationem ad Timotheum sic ait: *Hic autem vide, quomodò nemo indoctorum auscultat* &c. vocat indoctos, paganos, idololatras, & Philosophos imaginantes sua scientia Deum posse comprehendi, qui tamen posuit tenebras latibulum ejus.

Gloria Patri cum Filio, & Spiritu sancto: secundùm mysterium Fidei in viatoribus potest dicere negationem seu privationem cognitionis Dei, secundùm duplicem gradum superlativum; & hoc vel simpliciter sicut in beatis, vel secundùm quid, & comparativè, respectu tantummodò Theosophiæ beatorum, qui per mysterium Fidei non cognoscunt. Notatur autem ista negatio, seu privatio, vel defectio per hanc præpositionem *super*: exemplum statim in primis tribus adjectivis additis ad hoc substantivum *Trinitas*, quæ sunt superessentialis, super Deus, superoptimè, secundùm tria quæ appropriantur Trinitati. Essentia, vel unitas, quoad Patrem; provida deitas quoad Filium; & optima deitas quoad Spiritum sanctum. Constat itaque quòd si essentia, deitas & bonitas accipiantur secundùm gradus cognitionis Dei primos, positivum scilicet & comparativum; competit viatoribus talis cognitio, sed non in superlativo gradu, qui est positivus, & comparativus in beatis, quantò minùs superlativum Dei gradum simpliciter comprehendit.

Gloria Patri cum Filio, & Spiritu sancto: secundùm mysterium regni Dei, ubi videtur nudè & clarissimè Deus. Hæc tria vocabula, *superessentialis, super Deus, & superoptimè* nequeunt negare, seu privare superlativum gra-

gradum cognitionis viæ, sed superlativum gradum cognitionis patriæ. Quis autem sit iste gradus, patet ex jam dictis. Patet insuper verus intellectus, & concordia Græcorum, & Latinorum, si cum veritate prædictorum judicentur, Latini sana tradentes, & definientes quòd Deus in patria clarè videtur, & nudè, non in theophaniis solis, vel sacris symbolis, intelliguntur quoad gradus positivum, & comparativum gloriæ. Græci verò ponunt, dum ajunt, Deum non videri, cum beato Dionysio in *Theologia mystica : primo capitulo, litera F.* referendo ad gradum superlativum simpliciter, ut in patria, vel secundùm quid, ut in via. In qua de communi lege, impossibile est videre divinum radium, nisi sacris symbolis circumvolutum, vel circumvelatum, vel circumtectum, sicut in exemplo sensibili. Lumen cœli videri non potest ab oculo corporali, si non sit admixtum coloribus vel colorum speciebus.

Gloria Patri cum Filio & Spiritu sancto : secundùm mysterium tàm Fidei in via, quàm regni Dei, non parum elucidatur per traditionem hanc Scholasticam, quamvis efficere nequeat unionem defectivam, seu mysticam. Ratio potissima est vitatio erroris, & confusionis, immò & irrisionis apud impios, & aridos in Lege Dei. Signum hujus est, quòd homines devotioni traditi, & unientes se, vel unire putantes cum Deo, plurics explicaverunt suas devotiones veras, aut fictas, per errores hæreticales, & insanos. Confessi sunt alii, magis sobriè, cognitionem hanc mysticam doceri non posse per Scholasticam quoad explicationem doctrinalem. Prohibuit idcircò eos à conatu vel studio impossibilitas æstimata cognoscendi. Nunc verò doctrinalis secundùm terminos clarissimos, & usitatos, palàm facta est traditio sine verbornm involucro, adeò quòd nec apud Christianos idiotas relinquitur ulla contradictionis, seu repugnantiæ nebula. Itaque si quæratur à fideli Christiano, nunquid potest aliquis vel in via, vel in patria, cognoscere, vel amare Deum in tanto, & tam excellenti gradu, sicut ipse cognoscit & amat seipsum? Nonne protinùs respondebit, quòd nihil potest æquari Deo in cognitione, vel amore? Si rursùs inquiritur : possuntne homines tam viatores, quàm beati cognoscere Deum, & amare multis modis? Fidelis hujusmodi non cunctabitur affirmativum dare responsum de utroque statu, suo modo.

Gloria Patri cum Filio, & Spiritu sancto : cognoscitur hîc in via quatuor modis, secundùm quod dicit Dionysius *cap. 3. de Mystica Theologia*, Theologiam se quadruplicem dedisse. Unam propriam de divinis characteribus, idest personis affirmativè, ut de Incarnatione Verbi, & hanc non habemus. Alteram de divinis scripsit nominibus secundùm essentiam divinitatis: & hæc apud nos dicta est *De divinis nominibus*. Sub hac Theologia propria continetur tertia pars de substantiis spiritualibus, sicut De *cœlesti Hierarchia & Ecclesiastica*. Tertiam Theologiam nominat *Symbolicam*, qua caremus, nisi quia in locis plurimis tangit multa de symbolis, hoc est, de similitudinibus translatis ad Deum. Quartò, nominat *Mysticam*, circà quam nunc insistimus. Denique notat. *Cap. eodem 3.* & consequenter *in 4. & 5. & in epistolis ad Gaium.* &c.VII. *De divinis nominibus* considerationes aliquas huic Theologiæ mysticæ competentes.

„ Una est, quod, oportet eam esse brevissimam, immò non secundùm brevem sermonem, sed sermonis defe„ctum, sicut in silentio, & caligine, & otio, & in hoc „ casu super intellectu per defectum nominationis. „ Hoc ibi.

„ Ponit considerationem alteram, quòd procedendum est in ablationibus, seu negationibus, ab infe„rioribus ad summa, quamvis fiat processus opposito modo per Theologias alteras positivè procedendum. „ Causam reddit in textu manifestè, quoniam magis est „ vita, & bonitas, quàm aër, & lapis, & magis non „ crapulæ, & maniæ non dici, & intelligi.

Tertia consideratio est ad intelligendum difficillima secundùm formam verborum, sed facillima, si præmissi gradus comparationis notentur. Dicit enim in fine capitis ultimi, quòd „ neque est ejus uni„versaliter positio, neque ablatio, sed eorum, qui „ post eam sunt positiones, & ablationes, facientes ip„sam neque auferimus, neque ponimus. Vocat prætereà cognitionem istam esse superlucentem caliginem in obscurissimo, quod est supermanifestissimum. Consonat hæc sententia verbis Philosophi dicentis, quòd *manifestissima naturæ sunt occultissima nobis.* Si verò fiat A comparatio ad nostram cognitionem, tantummodò concordabis per distinctionem triplicis gradus comparationis.

Denique non est hîc contradictio, quia cum dicitur: *Deus est super omne ens, & non ens*, ly *non ens* non refertur ad purum ens, quod est Deus; quia tunc esset aperta contradictio, sed refertur ad modum cognitionis, quo creatura potest cognoscere ens quodcunque, quia non nisi finito gradu, pro quo sit verbum sequens.

Gloria Patri cum Filio & Spiritu sancto : secundùm mysterium Fidei in via, immò regni Dei in patria, cognoscitur per ablationem, seu negationem, vel privationem, aut defectionem ab omni eo quod est ens, vel non ens, ad gradum superlativum referendo. Ratio, quia sicut Deus sibi soli secundùm hunc gradum cognoscitur esse, ita sibi soli convenit B secundùm hunc gradum perfectè cognoscere, quid est non esse. Quoniam *oppositorum eadem est disciplina* secundùm Philosophum, propterea nemo perfectè cognoscit non ens simpliciter, nisi concipiat perfectè quid est ens simpliciter, hoc autem solus Deus ipse de seipso novit. Dicitur ergò sua cognitio mystica esse super omne ens, & non ens, undè & in prima Epistola ad Gaïum : *Si quis* &c. inquit, *videns, Deum intellexit quod vidit, non ipsum contemplatus est, sed quiddam eorum ab ipso existentium & cognitorum. Ipse autem super animum & essentiam supercollocatur universaliter, non cognoscendo, neque videndo; cognoscitur & ipsa secundùm quod melius perfectissima ignorantia scientia est ejus super omnia cognita.* Hæc ille. Constat itaque quòd ista manifestam includunt & non intelligibilem contradictionem, si non sit adaptatio concors, secundùm tres gradus comparationis, quas ancilla Theologiæ Grammatica nobis tradit dictis C modis.

Secunda partitio.

VERBUM gloriæ secundùm mysterium Fidei sæpiùs aperitur, & efficaciùs per dignam Eucharistiæ perceptionem spiritualem, quàm per humanam industriam. Itaque Dominus noster Jesus Christus, cujus Spiritus revelat mysteria, dixit inter cetera (sed Evangelia non explicant) postquam præmisit: *Hic est calix sanguinis mei* Matt. XXVI. 28. *mysterium*, inquit, *Fidei qui pro vobis effundetur*. Expertus hanc efficaciam fuerat, credo, sæpè beatissimus Dionysius, qui post nimia tormenta positus in carcere, sacrum istud mysterium celebravit, cui visibiliter astitit Dominus noster Jesus Christus cum multitudine Angelorum, & seipsum tradidit Sacramentaliter eidem beato Dionysio D dicens : *Accipe hoc, chare meus, quod mox complebo tibi unà cum Patre meo: mecum enim est maxima merces tua, & his qui audierint, salus in regno meo.* Subjunxit : *& per quibuscunque petieris impetrabis.* Obsecramus igitur te, Dionysi benignissime, ut nobis impetres reserationem mysticæ Theologiæ tuæ, quantum expedit saluti nostræ. Si enim *voluntate humana non allata est aliquando Prophetia*, dicente Petro, 2. *Pet.* I. 21. quantò minùs hæc mystica Theologia, seu potiùs Theosophia, quam à conscio secretorum Paulo didicisse putaris, ô Dionysi, cooperante Spiritu sancto in verbo gloriæ.

Ver-

Verbum gloriæ, quod est *magnum pietatis Sacramentum, quod manifestatum est in carne, vivificatum est in spiritu, & assumptum est in gloria*, quotidiè præsentialiter exhibetur in Sacramento Corporis, & Sanguinis, quod est *mysterium Fidei*. Fides igitur dirigit nos ad mysticas visiones. Spes erigit. Charitas porrigit, & attingit. Deindè sapientia reficit, pax sufficit, gloria perficit, secundùm inferiùs deducenda. Verbum gloriæ secundùm mysterium Fidei in Eucharistiæ Sacramento nos inducit ad gloriam mysteriorum Dei, quoniam manifestatur nobis in carne nostra per sensus corporales exteriùs; & interiùs, dum sub sanctis symbolis dat se Christus palpabilem, osculabilem, manducabilem, imaginabilem. Justificabitur autem in spiritu nostro per illapsum Spiritus sancti, qui diffunditur in cor nostrum. Et sicut unum est corpus verum, quod est res hujus Sacramenti, & signum corporis mystici, quod est unum in eodem corpore, & eodem spiritu, Christus; superest tandem quòd assumatur in gloria spiritus noster, quamvis interim *vita nostra abscondita* sit *cum Christo in Deo*. Sed *cùm apparuerit Christus vita* nostra, *tunc &* apparebimus *cum ipso in gloria*. Coloss. III. 3.4.

A

Verbum gloriæ dum in hoc Sacramento nobis manifestatur *in carne*, dum justificatur *in spiritu*; nunc etiam & hìc præsentialiter assumitur *in gloria*. Omittamus intereà de Deo gloriosas cognitiones, quæ per affirmationes fiunt, de quibus est triplex Theologia, sicut notatum est ex Dionysio una consideratione præcedente; veniamus ad quartam, quæ fit per omnium ablationem, & ostendamus, quemadmodùm Fides erigit ad illam. Dimissis itaque duobus gradibus cognitionis Dei, positivo, & comparativo; Fides relinquatur in pura caligine quoad gradum speculativum respectu patriæ. Quòd si quæratur à Fide: ad quid dirigit spiritum nostrum? Respondebit, ad caliginem. Similiter dum quæritur à Spe: ad quid erigit? Respondebit, ad caliginem.

B

Porrò si quæratur à Charitate, cui se porrigit, quid attingit? Cui se unit? respondebit ad caliginem. Denique prosequendo si fiat inquisitio, quid est illa caligo? Quid quæso, habent respondere, nisi quòd est cognitionis privatio, & amoris defectio. Urgeat aliquis ulteriùs perquirens: Quomodò possunt hæc fieri? Num caligo est Deus noster? Nunquid negatio potest esse affirmatio? Nunquid ignorantia potest esse scientia? Nunquid unio fit ad nihilum? Quia caligo quid est nisi privatio? Profectò respondere potuerunt Fides, Spes, & Charitas, quòd non tam agunt, quàm aguntur? Et à quo aguntur? Certè ab ipso Deo, qui caliginem *inhabitat, & lucem inaccessibilem*, non utique simpliciter, sed in suo gradu supremo, qui est superincognitus, & superlucens, & sublimissimus vertex, ad quam nos dirigi orat Dionysius, invocans Trinitatem superessentialem, superdeum, & superoptimum Christianorum inspectorem, & Theosophiæ, cum reliquis sequentibus in textu: Hunc textum expedit repetendo ruminare, propterea jungetur posteriùs ad Anagogicum nostrum hoc de hymno gloriæ.

C

Verbum gloriæ secundùm mysterium Fidei, quia supergreditur duplicem gradum cognitionis gloriæ, positivum, & comparativum, in quo se meditantes, & contemplantes exercent tam cognitivè, quàm dilectivè, deficit totaliter in se, & recidit super eum, qui per simplicitatem, & in infinitum est sub se, & per majestatem in infinitum suprà se. Constat antem hujusmodi casum, vel excessum causari non posse nisi ab infinita virtute. Est igitur summa defectio summa refectio, de qua Christus: *Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos*. Matth. XI. 28. Qualiter autem potest spiritus rationalis, & laborans, & oneratus, plùs venire ad Deum Christum, quàm abjiciendo nedum laborem suum, nedum opus proprium, vel alienum; sed deferendo semetipsum? *Quid stas*, inquit Augustinus, & *quid non stas, dum in te stas? Projice te in Deum, & suscipiet te*. Et Gregorius. *Nisi quis à seipso deficiat, ad eum, qui super ipsum est, non appropinquat. Nec valet apprehendere quod supra ipsum est, nisi sciat mactare quod est*. Faciliter autem ista dicuntur, faciliter & creduntur à fidelibus, sed per intelligentiam experiri, hoc opus, hic labor est; immò planè nec jam opus, nec labor, sed actio Spiritus sancti, secundùm tempus, & locum, & modum beneplaciti sui in multitudine misericordiæ tuæ.

D

Verbum gloriæ secundùm Fidei mysterium, dum agit ut rationalis anima deferat se, & omnia sua; contingit, ut eadem etiam se per negationes gradatim exerceat. Exempli gratia, in Eucharistiæ Sacramento, quod est mysterium Fidei, recogitat fidelis anima, dùm videt accidentia panis, & vini: Est hìc Deus tuus? Non, inquit; sed continet præsentialiter Corpus verum, & Sanguinem Dei mei. Deindè subjungit. Corpus hoc verum, & Sanguis Domini Dei mei, nunquid est Deus tuus? Non, inquit, sed uniuntur Domino Deo tuo. Significant etiam Corpus Ecclesiæ mysticum, quod vivificatur ab uno Spiritu Domini Dei mei, *unum corpus, & unus spiritus*, ait Apostolus. *Ephes*. IV. 4. Subinfert, si corpus hoc mysticum cum corpore vero sit Dominus Deus tuus? Altior, inquit, est Dominus Deus meus, quia nec materialis est, nec finitus, nec temporalis, neque secundùm carnem, neque secundùm spiritum cognoscibilis est hìc in majestate sua. Sic fit tandem, ut deficiat à seipsa per cognitionis defectum, & suscipiatur à spiritu Christi per dilectionis illapsum. Remanent autem quæstiones difficiles, an scilicet rationalis anima sub tali gradu superlativo constituto sentit aliquid? Si agit aliquid? Si meretur aliquid? Si diligit aliquid? Si novum semper fiat, & supernaturale miraculum? Rursùs qualis est differentia talis defectionis, vel abnegationis in via, vel in patria, quia blasphemum videtur dicere, ignorantiam esse in patria, quia nec anima Christi illam habuit in via.

Respondeamus ad singula, conjungentes *α* cum *ω*, initium scilicet creationis cum fine glorificationis.

Verbum gloriæ secundùm mysterium Fidei nostræ tradit, hominem formatum esse ad *ad imaginem, & similitudinem* Dei. Undè & Apostolus dicit, I. Cor. XI. 7. quòd *vir est imago & gloria Dei*; in hoc autem non est distinctio viri, & mulieris. Consideremus hanc imaginem, similitudinem, & gloriam Dei in prima creatione sua. Consideremus in ea essentiam suam secundam, quæ per memoriam capax est Dei, & per intelligentiam, & voluntatem particeps ejus esse potest. Quid autem est aliud ista capacitas, & ista perceptibilitas, nisi quædam impressio primæ, & æternæ unitatis, veritatis, & bonitatis, prout anima naturaliter ex impressione prima configuratur, & coaptatur beatissimæ Trinitati in memorando, cognoscendo, & amando, suum principium efficiens, exemplans, & finiens. Dicitur autem anima rationalis secundùm hæc tria naturaliter agi, ut meminerit Dei secundùm impressionem primam, ut insuper cognoscat eum, & diligat indelebili configuratione ad suum principium effectivum, exemplativum. Quocircà vocabitur hæc vitalis operatio, vel actio aptitudinalis respectu Dei naturaliter deiformis, simplex, & quieta; quæ deleri non potest, etiamin damnatis, ut naturalis est, quià *naturalia in eis*, dicente Dionysio, *remanent splendida, quamvis in malum finem, sicut & in abusum resplendeant*.

Verbum gloriæ secundùm mysterium Fidei nostræ tradit hominem reformatum esse in Baptismo per gratiam, infusionemque virtutum habitualium, & est hæc reformatio veluti quædam superinductio colorum deiformium ad lineamenta naturalis imaginis, & similitudinis. Est insuper tantæ pulchritudinis, & decoris, ut reddant animam Deo placitam, gratam, & acceptabilem; adeò quòd si migret statim à corpore spi-

spiritus mox stolâ gloriæ decoratur. Est autem hæc vita gratiæ, spiritualis & habitualis operatio, supernaturaliter deiformis, & simplex, & quieta, perficiens, & ornans similitudinem, & gloriam creatæ rationalis animæ. Transeamus mediam vitam peregrinationis istius, quæ est utique discontinua, multiplex, & inquieta, & veniamus ad vitam gloriæ, quæ perficiendo vitam naturæ, & gratiæ conformiter ad illas est continua, simplicissima, quietissima, & æterna.

A Concludamus igitur, quòd quantùm vita peregrinationis gratiæ conformatur initio creationis, & recreationis suæ, necnon fini glorificationis suæ in patria, tantumdem perficitur, simplificatur, & quiescit hîc in via, juxtà Psalmistæ quæstionem: *Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requiescet in monte sancto tuo?* Ps. XIV. I. De Benjamin quoque est: *Habitabit confidenter in eo, sicut in thalamo, tota die morabitur, & inter humeros illius requiescet.* Deut. XXXIII. 12. Requiem hanc optabat Petrus in monte, factus in extasi, dum post vocem allatam *a magnifica gloria* dixit, nesciens quid diceret, quià magis agebatur, quàm agebat: *Domine, bonum est nos hîc esse. Faciamus hîc tria tabernacula* &c. Matth. XVII. 4.

Verbum gloriæ secundùm mysterium Fidei, dum subintrat per abnegationes latibulum nubis, tenebrarum, & caliginis; anima rationalis acta per Spiritum sanctum, reagit secundùm eundem spiritum, juxtà illud: *Dilectus meus mihi, & ego illi.* Cant. II. 16. Et ita meretur, atque reficitur; quoniam de latibulo caliginis venit ad tabernaculum, quod est *in circuitu ejus*, juxtà illud Davidicum, postquàm de Deo dixerat: *Inclinavit cœlos, & descendit, & caligo sub pedibus ejus.* Dehinc *ascendit super cherubim & volavit, volavit super pennas ventorum.* Conclusit, & *posuit tenebras latibulum suum*: Ps. XVII. 10. 11. 12. Cui consonat poëtica fictio:

B

In sublime volans, nubi se immiscuit atræ.

Superadditur: *Et in circuitu ejus tabernaculum ejus.* ℣. 12.

Consideremus igitur Deum velut in latibulo tenebrarum secundùm Theologiam mysticam, quæ fit per abnegationem in gradu superlativo, ubi est veluti in monte condenso, & umbroso, & in desertis seculorum, & in montibus æternis. Et verè Deus absconditus Salvator sanctus Israel. Attamen *in circuitu ejus tabernaculum ejus.* Juxtà Canticum Ecclesiæ: *In circuitu tuo, Domine, lumen est quod nunquam deficiet, ubi constituisti lucidissimas mansiones.* Et psalmus: *In circuitu ejus veritas ejus.* Ps. LXXXVIII. 9. Spectant ad hæc omnia quæ Seraphicus Doctor Bonaventura tradidit in *Itinerario mentis in Deum*, sub capitulis, & gradibus ad hoc tabernaculum continens duplicem gradum cognitionis Dei, positivum, & comparativum.

C

Spectat verò septimum capitulum ad latibulum caliginis, & tenebrarum, quod explicat suo modo, non contrariè ad nostrum hymnum gloriæ.

Verbum secundùm mysterium Fidei, sicut non est in patria, sed clara visio, & fruitio; sic non ibi propriè loquendo est ponere Theologiam mysticam, quamvis Deus gloriæ nequaquàm in superlativo gradu, qui prorsùs infinitus est, videatur, aut ametur. Pro cujus elucidatione, & totius materiæ; consideremus consequenter ad prædicta quatuor modos spirituales, quibus inspicitur Deus per abnegationem. Unus est per simplicem Fidem, Spem, & Charitatem. Alter est per investigationem Philosophicam tantummodò. Tertius, per investigationem Theologicam, quæ complectitur duos præcedentes. Quartus, per apertam, & claram Dei visionem, de quo dicamus ad præsens, quòd anima beatissimæ Virginis (exempli gratia) clarissimè videt Deum post animam Filii sui, quoad gradum cognitionis positivum, & comparativum. Nihilominùs dum extendit se ad superlativum, qui soli Deo convenit, illìc deficit, videns quòd inattingibilis est; sed non reflectitur, aut non cadit in caliginem cognitionis, quemadmodùm fit in via, sed semper in apertam visionem.

D

Quamobrem sua defectio non dicitur ænigmatica, seu caliginosa, vel tenebræ. Undè cùm dicitur de Joanne Baptista, quòd fuit plus quàm Propheta, non tollitur ab eo gradus Prophetiæ, sed augetur. Proportionabiliter in proposito, si Maria non cognoscit Deum, quantùm Deus seipsum, non ponitur in sua cognitione tenebrositas. Si enim Sol clarior est, quàm Hesperus, aut Lucifer, non ponitur in Hespero vel Lucifero caligo tenebrarum, sed claritas Solis superior prædicatur. Semper autem dum ambulamus per Spem, & Fidem, quantumcunque profecerit cognitio nostra, de communi lege, cadit in incognitionem per speculum, & ænigma.

TERTIA PARTITIO
DE
VERBO GLORIÆ.

Excelsus in verbo gloriæ spiritus rationalis, vel intellectualis, dum ambulat ad Dei cognitionem actualem, nunc per investigationem naturalem, nunc per simplicem Fidem, nunc per utrumque; si plena fiat resolutio, semper fit occasus, vel defectio ad superlativum gradum, quo Deus in se cognoscit se, sicut in inferiori fit, vel occubitus cognitionis, & motus, & potentias vita carentes. Quocircà dicimus ulteriùs, quòd actu finito cognitivo, & affectivo (quià uterque pariter incidit) potest attingi objectum infinitum. Et ita, infinitum, quale est Deus, à finita potentia, & actu finito memorabitur, intelligetur, & diligetur in patria. Poterit igitur dici talis actus infinitus terminativè, vel objectivè, quamvis in se sit finitus quantitativè, quemadmodùm, viceversa, Deus infinito actu cognoscit omnem creaturam esse finitam. Quocircà potest quælibet creatura, quantumcunque finita, dici infinita cognoscibiliter, quia scilicet infinito actu, qui Deus est, cognoscitur; neque comprehendi potest totaliter ab alio, quàm à Deo; quamvis ab anima beata cognoscatur quantùm habet de perfectione, secundùm principia intrinseca sua, quæ in essentia creaturæ finita sunt, & perfectionis limitatæ. De tali scire loquebatur Philosophus describens, *scire esse rem per causam cognoscere.* Intellige de proximis, & creatis causis: quià prima causa etsi potest cognosci per demonstrationem, vel aliter comprehendi, tamen plenè nequit.

Excelsus in verbo gloriæ spiritus rationalis procedendo ad cognitionem Dei, tandem deficit, & cadit in occasum, secundùm positionem Philosophorum, maximè Platonicorum quam recitat, & reprobat Augustinus in suo *De civitate Dei*, quam insuper Albertus Magnus explicat in suo *De intellectu & intelligibili* ex dictis Philosophorum, dimittendo pietatem Fidei. Legatur in speciali caput ultimum, ubi concludendo dicit, quòd *spiritus debet procedere de cognitione in cognitionem, quousque fiat assimilatio ad causam primam, in qua sic substantificetur & formetur, quod jam non indigebit organis in sua contemplatione.* Et *hoc est*, inquit, *caducum aliis vita immortalis.* Quamvis ista & similia videantur altè & speciosè dicta per Philosophos & idololatras; sunt tamen impossibilia, & per multos Articulos Parisienses prohibita, & excommunicata; propterea, dimissis infidelibus, transeamus ad fideles, etiam simplices, dummodò fundati sint, & radicati in Fide, Spe, & Charitate, quales invenimus fuisse Martyres, & Anachoretas Patres.

Pla-

Placeat autem sub compendio protinus insinuare modum secundum perveniendi ad superincognitum & supersplendentem, & sublissimum verticem hujus sapientiæ, quæ per ignorantiam cognoscitur *tanquam à Domini spiritu.* 2. Cor. x. 18. Itaque Spiritus sanctus dirigit animam per Fidem usque ad superlativum gradum divinæ cognitionis exclusivè, & per Spem erigit eam *usque ad interiora velaminis*, Hebr. vi. 19. secundùm Apostolum, & per Charitatem illic figit, & unit. Quælibet enim istarum trium virtutum Theologicarum habet pro immediato objecto, & termino suo Deum. Ac proindè secundùm Theologos differunt à virtutibus moralibus, & aliis quæ circà alia versantur objecta.

Excelsus in verbo gloriæ spiritus rationalis sic elevatus, & actus à Spiritusancto per Fidem, Spem & Charitatem, secundùm memoriam, intelligentiam, & voluntatem radicatas in essentia sua, & in superiori facie, quæ formata est à solo Deo immediatè & capax est ejus, secundùm triplicem hanc potentiam terminat immediatè suam actionem ad solum Deum & attingit ipsum terminativè, vel objectivè & cum hoc non sit per apertam visionem, necesse est quòd fiat per caliginem. Est autem caligo *privatio luminis, seu cognitionis*, sicut & tenebræ; prout etiam silentium dicit *soni defectum.* Mirum verò videtur quomodò possit cognitio, vel amor cognosci, vel agi, per privationem cognitionis, & amoris. Sed in prioribus evacuata est hæc difficultas, quia privatio vel defectio, seu tenebra, seu silentium, non dicuntur simpliciter, seu uniformiter; sed tantummodò respectivè ad superlativum cognitionis, vel amoris gradum. Privatio prætereà non dicit hîc negationem habitus cum debito existentiæ ejus, quemadmodùm cæcitas non dicitur simpliciter privatio visus, nisi sit circà subjectum quod debet habere visum, non enim lapis propriè dicitur cæcus. Nos autem in proposito accipimus privationem pro negatione simplici, dum ponimus quòd sancti privativè cognoscant Deum sub gradu supremo. Non enim apti sunt, vel debitores ita positivè cognoscere, quamvis istud notet imperfectionem: Et certè quælibet res creata respectu Dei, dici debet imperfecta.

Excelsus in verbo gloriæ spiritus rationalis per hujusmodi defectionem superadmirabiliter reficitur; quoniam plùs unitur Deo, sinceriùs, atque sublimiùs, sine quavis admixtione phantasmatum, vel sordium, & imperfectionum cujusuis creaturæ, quàm per positivum. Quo pacto sic? Quia nimirùm nullum est ibi medium inter Deum, & spiritum. Privatur enim cognitio, & amor cujuslibet alterius rei præter Deum. Si verò quæritur; nunquid terminus cognitionis, & amoris stat, & finitur in caligine sola, prout est privatio quædam? Respondendum est, quòd negationes & privationes terminare non] possunt nisi per affirmationes; undè nec Deus cognoscit mala, & imperfecta, nisi per ideam boni, & perfecti. Quid sit igitur? Respondet beatus Dionysius, quòd *in occasu, & occubitu, & defectione ineffabili conjungitur anima ineffabiliter, & ignotè, ineffabilibus, & ignotis.* Et iterùm ait, *partitis alteritatibus, & concupiscentiis, curisque inclusi, & supermundanè explicitis, nos in divinam monadem congregamur;* proptereà vocat hanc defectionem, unionem super mentem. Rursùs: *Vivifica,* inquit, *virtus divinarum illuminationum, quæ scilicet fuit secundùm positivum gradum, abundè nos replet, & restituit, ac convertit ad congregantis Patris unitatem, & simplificam deitatem.* Attende quòd ideò nominat Patrem, quoniam in ipso est fontalis Deitas secundùm eundem Dionysium. Filius insuper, & Spiritus sanctus omnem gloriam suam referunt in gloriam Dei Patris.

Excelsus in verbo gloriæ spiritus rationalis per vehemens exercitium Theologicum, simul & Philosophicum, potest elevari ad apicem, seu verticem Theologiæ mysticæ cum auxilio Fidei, Spei, & Charitatis, sublimiùs quàm rudis, & simplex Christianus, & hoc de communi lege, supra quam tamen est Spiritus sanctus.

Patuit hoc ultimum in Apostolis idiotis, ac aliis, quamplurimis. Patet verò præsens consideratio de Doctoribus Catholicis Græcis, & Latinis, ex Libris & traditionibus suis, ex quibus aliqua fortassis excerpta jungentur inferiùs ad textum mysticæ Theologiæ Dionysii confirmandum. Fuit aliquibus bonis, & magnis viris hæc doctrina propter sui profunditatem in scandalum, quia non satis advertebant aut advertere poterant modos locutionum de eminentia Dei super omnem creaturam, & quòd tamen omnibus esset esse, & benè esse. Concluserunt itaque ex isto, sequi quòd omnis creatura esset Deus, quia Deus, & suum esse, sunt omninò idem. Sic aliqui Juristæ imposuerunt Joanni Scoto translatori librorum beati Dionysii posuisse, & summè in hoc hæreticasse, quòd omnis creatura esset Deus. Reducunt aliqui positionem de univocatione entis creati, & increati, secundùm rem, vel ex natura rei, aut secundùm realia universalia ad errorem istum, quamvis hoc non intendant illi.

Excelsus in verbo gloriæ spiritus rationalis circà cognitionem mysticorum eloquiorum, non principaliter innititur humanæ industriæ; illam tamen non abjicit sed exercet. Dudùm postquam scholasticis lectionibus tractaveramus de Theologia mystica speculativè per quadraginta quatuor considerationes, & octo partitiones, secundùm totidem materias principales. Notavimus postmodùm duodecim industrias pro practica, & pridem in vulgari ad Sorores scripseramus *De monte contemplationis* certos gradus, & modos. *Prima industria*, Dei vocationi intendere. *Secunda.* Propriam complexionem agnoscere. *Tertia.* Officium, vel proprium statum aspicere, *Quarta.* Semet ad perfectionem extendere. *Quinta.* Occupationes effugere. *Sexta.* Curiositatem deponere. *Septima.* Longanimitatem assumere. *Octava.* Passionum, vel affectionum origines animadvertere. *Nona.* Tempus idoneum, & locum inquirere. *Decima.* Somno, & cibo moderanter idulgere. *Undecima.* Meditationibus piis generativis affectuum insistere. *Duodecima.* Spiritum à phantasmatibus avertere. Porrò dùm interrogaretur à me germanus Nicolaus Cœlestinus post inspectionem industriarum istarum: quænam esset difficilior in practica? Respondit, quòd *spiritum à phantasmatibus avertere.* Sensit hoc verissimè, neque potest hoc industriâ practicari, quàm per Theologiam mysticam hîc in via, dum intellectus noster conjunctus est continuo tempori. Ponit Dominus Albertus ut priùs *Lib. De intellectu & intelligibili* penultimum ascensum in reditu animæ ad Deum, quòd efferatur super hoc, & nunc; hoc est, super continuum, & tempus.

Deindè ponit assimilationem in unione cum Deo, vocat occasum alterius vitæ, consonans in hoc beabeato Dionysio, si divinæ gratiæ munus tale tribuisset in Christo Jesu Domino nostro; quia ad hunc occasum Christus est ostium, via, ductor, vehiculum, quemadmodùm de Deo canit apud Boëtium Philosophia.

Principium, rector, dux, semita, terminus idem.

Consonarent insuper multa, quæ præmittit Albertus de intellectu agente, cum luminibus intelligentiarum se conjungente. Undè inquit: *Multi vocati Prophetæ ordinaverunt multas suppositiones, & ordinationes. Isti certè fuerunt Magici, & idololatræ, qui per theletas execrabiles, & dæmoniacas arbitrantur animas purgari ad Prophetias, & miracula facienda.* De quibus habetur apud Augustinum *De civitate Dei*, à sep-

septimo usque ad decimum, & consequenter in aliis quibusdam capitulis. Ipse enim satanas qui coli vult ut Deus, imitatur sæpè, vel imitari fingit veros ritus, & modos sacrificandi Deo per orationes, per jejunia, per castitatem, & purificationes. Nos autem soli Deo sacrificium laudis offerimus, & ad sanctos Angelos suos, hominesque beatos, tanquàm intercessores, & administratores spiritus propter electos supplicamus.

A

Excelsus in verbo spiritus rationalis, non evehitur ad Theologiam mysticam per raptus insanos, quales fuerunt in Sibyllis, & Vatibus, de quibus Historiæ, & Poëtæ faciunt mentionem; similiter & Scriptura sacra, sicut de Pythonicis, & de Balaam, qui cadebat, & aperiebat ejus oculos. Sicut & epileptici nonnulli, qualis fuisse creditur Mahometus; quemadmodùm prætereà ponunt Medici infinitas melancholiarum species, & alienationes animarum, undè credunt simplices, quòd tales rapiantur in cœlum, & cadunt in cœnum, aut in eodem statu perstant immobiles quo morbus invenit eos, & velut gelu constringit; undè congelatio appellatur in mente; sicut tempore nostro plures tales, qui prophetias & visiones se divinitùs habere jactabant vidimus, & fallebant, sicut & aliquando fallebantur.

Excelsus in verbo gloriæ spiritus rationalis in Theologia mystica se exercens non habet necessitatem, ut in eo sit corporalis defectio qualis legitur de bonis etiam Prophetis, ut Daniele, Ezechiele, & similibus. Dionysius enim nihil tale ponit exigi; frequens insuper experientia contradicit. Sed nec oportet ad supermentales excessus Theologiæ mysticæ intelligentiam purè concurrere, qualis fuit in multis Philosophis, qui secundùm Augustinum potuerunt omnia mundana transire, & attingere primam causam, irridentes idcircò simplices Christianos, non potentes ad intelligentiam talem evehi; quibus respondet Augustinus, quòd simplici fide tenent certiùs & salubriùs malum, seu velum in Ecclesiastica navicula quæ perducit ad cœlum. Non oportet prætereà supermentales excessus Theologiæ mysticæ fieri per tale miraculum, quomodò Protomartyr Stephanus, dum lapidaretur *intendens in cœlum vidit gloriam Dei*; Act. VII. 55. sicut Vincentius; sicut Laurentius, sicut beatus Andræas; sicut Felicula; sicut de aliorum Sanctorum plurimis in raptibus, & revelationibus, quales leguntur in Apocalipsi Joannis, de quorum differentiis, & proprietatibus, præsens brevitas non inquirit.

B

Excelsus in verbo gloriæ spiritus rationalis dùm per anagogiam conscendit in Deum, deserit omnes operationes ut sic, nedum intellectuales, & amicabiles, & delectivas; immò oportet prorsùs actum proprium, & liberum circà Deum in supremo gradu objectaliter positivè esse terminatum. Et quoniam videtur istud verbum durum esse, & repugnare dictis, & scripturis expositorum beati Dionysii; immò & nostris hactenùs de Theologia mystica traditis, quam in amore posuimus. Ponemus in forma pro testimonio, & intellectu, tam hujus, quàm præcedentium, textum Domini Bonaventuræ super *distinct. XIV. quæst. II. in fine. Ad illud*, inquit, *quod ultimò objicitur de comprehensione, dicendum quòd comprehendere dicitur tripliciter. Uno modo comprehendere, est idem quod charitate adhærere, & sic accipit Bernardus ad Eugenium.* Si sanctus, *inquit*, es, comprehendisti. *Alio modo, est idem quod clarè videre, & perfectè amare, sicut ad Philippenses* III. 12. Si quomodò comprehendam, in quo comprehensus sum. *Tertiò, comprehendere idem est quod claudere terminos rei: sic est Deus incomprehensibilis. Cùm ergò dicitur quòd Sancti sunt comprehensores in patria, & quòd Christus fuit comprehensor. Dicendum quòd medio modo accipitur, & sic habet veritatem. Nam Christus videt Dei immensitatem, nec tenet hoc Fide, sed certissima cognitione, hoc est novit Deum immensum.* Ecce per hæc dicta tres gradus cognitionis seu comprehensionis Dei lucidissima distinctione notatos conformiter ad prædicta.

Subjungamus illud quod protinùs idem Doctor dicit pro verbo præsenti. *Et si tu quæras*, inquit, *an positivè vel privativè Christus novit Deum immensum? Dicendum quodammodo positivè, quodammodo privativè. Positivè quantum extendit se capacitas, seu intelligentia. Privativè deinceps admiratur etiam illam profundam, & summam profunditatem divinæ immensitatis, sicut dicit psalmus:* Mirabilis facta est scientia tua ex me, confortata est, & non potero ad eam. *Ps.* CXXXVIII. 6. Hæc ille. Ecce quòd ponit privativam cognitionem in anima Christi, quantò magis in aliis. Hæc est autem cognitio quam vocamus mysticam, per abnegationem scilicet defectionem, & occasum.

Constat autem quòd non minus deficit dilectio, seu beatifica fruitio ab illo gradu supremo fruitionis quo Deus fruitur de solo actu infinito, quàm ipsa cognitio. In signum cujus non inveni positum à beato Dionysio tradente mysticam Theologiam, quòd dixerit ipsam terminari positivè objectaliter in Deo; sed vel nihil expressit de dilectione, vel ipsam dixit fieri per caliginem, & defectivè. Hinc est illud jam inductum, immò *mirantur, & deficiunt.* Rursùs in altero ex verbis Sapientis:

Quantùm potes tantùm aude
Quia major omni laude,
Nec laudare sufficis.

Poterit dici, *& laudando deficis*: quæ defectio summa est refectio, summusque profectus.

Excelsus in verbo gloriæ Spiritus rationalis, intrando divinam caliginem per defectionem, sublimiùs habet dicere: *Omnis consummationis vidi finem.* Ps. CVIII. 96. Tradit sententialiter beatus Hilarius, quòd nec Angeli, nec Archangeli sciunt, aut penetrare præsumunt divinæ generationis arcanum.

Constat quòd hoc non potest intelligi de visione beata in positivo, vel comparativo gradu: accipitur igitur de superlativo, quo per ignorantiam tantùm cognoscendo proficit spiritus in via, immò & in

C

patria, quantùm per gratiam, aut per gloriam magis exercitatus, & elevatus fuerit per memoriam, & intelligentiam, & voluntatem in gradu cognitionis positivo, vel comparatiuo, quia plus accedit deficiendo ad unionem refectivam; cujus hæ sunt conditiones, quòd infallibilis etiam in via qua nihil potest habere erroris admixtum, vel phantasmatis, nihil creaturæ defectibilitatis, nihil insidiarum diaboli, ubi est *altissimum refugium*, ubi solus unitur Deo, & unicus soli, & unico spiritui. Si quæras, quomodò fiet istud? Audi non me, sed divinum Dionysium: *Ineffabilibus*, inquit, *& ignotis mens ineffabiliter, & ignotè conjungitur.* Quis post hæc verba præsumeret ineffabilia fari, & in cognitionem ignota proferre? Possumus itaque doctrinaliter, & speculativè per quid nominis veritatem eloqui mysterii; sola verò Trinitas per experimentum rei.

D

Supersunt alia de verbo, & hymno gloriæ, nominatim super hoc versiculo. *Sicut erat in principio & nunc & semper, & in secula seculorum amen.* Differatur in partitionem alteram. Et pro confirmatione dictorum, simul & refectione animorum jungantur ultima verba Hugonis in suo *De arra animæ* ubi sic anima conqueritur, asserens se in cognoscendo deficere.

Anima. „Quid est illud, dilecte, quod in ejus re-„cordatione aliquando me tangere solet, & tam vehe-„menter atque suaviter afficere, ut jam tota quodam-„modò à memet ipsa abalienari, & nescio quò abstrahi in-

„ incipiam? Exhilaratur conſcientia; in oblivionem venit omnis præteritorum malorum memoria; cor illuminatur; deſideria jocundantur; jamque alibi neſcio ubi me eſſe video, & quaſi quibuſdam amplexibus amoris intus teneo, & neſcio quid illud ſit: & tamen illud ſemper retinere, & nunquam perdere toto animo meo laboro. Luctatur quodammodò debiliter animus, ne recedat, quod ſemper amplecti deſiderat, & quaſi in illo omnium deſideriorum finem invenerit, ſummè & ineffabiliter exultat, nihil ampliùs quærens, ſemper ſic eſſe volens. Nunquid ille eſt dilectus meus? Quæſo, dic mihi, ut ſciam ſi ille ſit; ut ſi denuò ad me venerit, obſecrem eum, ne recedat, ſed ſemper permaneat. „

Homo. „ Verè ille eſt dilectus tuus, qui viſitat te, venit inviſibilis, venit occultus, ut tangat te, ideò ut videatur à te. Venit non ut totum infundat ſe, ſed ut trahat affectum. Primitias quaſdam porrigit ſuæ dilectionis, non plenitudinem exhibet perfectæ ſocietatis. Et hoc eſt quod maximè ad arram deſponſationis tuæ pertineat, quòd ille in futuro ſe tibi videndum, & perpetuò poſſidendum dabit: nunc aliquando ut quàm dulcis ſit agnoſcas, ſe tibi ad guſtandum præbet: ſimul etiam ut interim de abſentia ejus conſoleris, quando ejus viſitatione, ne deficias, inceſſanter reficeris. „

QUARTA PARTITIO
DE
VERBO GLORIÆ.

GLORIFICATIO mutua Patris, & Filii, & Spiritus ſancti poſtulabatur fieri cum Chriſtus ait: *Pater venit hora, clarifica Filium tuum, ut Filius tuus clarificet te.* Joan. XVII. 1. Potuerat quoque Rex gloriæ Chriſtus ſecundùm hoc verbum gloriæ ad Patrem Deum gloriæ dicere, ſed exprimens exteriùs oculis ſublevatis in cœlum, fecit de verbo glorificationis hymnum gloriæ, dum harmoniam addidit vocis: Hymnum quippè dicimus *laudem Dei cum cantico.* Hunc eſſe hymnum conjiciunt Doctores, de quo Matthæus & Marcus. *Et hymno,* inquit, *dicto exierunt in montem Olivarum.* Matt. XXVI. 30. & Marc. XIV. 26. Non dubium; quia poſt inſtitutionem, & refectionem Sacramentalem ſtatim quando receſſerat Judas, Chriſtus dixit, teſte Joanne. *Nunc clarificatus eſt Filius hominis, & Deus clarificatus eſt in eo & Deus clarificavit eum in ſemetipſo.* Cap. XIII. 31. 32.

Deindè poſtquam docuit Diſcipulos multa, ſequitur de hymno glorificationis, ſeu gloriæ. Utrunque enim traditur ex verbo græco, unde gloria quaſi *clarea*, ſeu *clara. Pater venit hora, clarifica Filium tuum, ut Filius tuus clarificet te.* Joan. XVII. 1. Proindè ſubjungens, *claritate*, inquam, *quam habui priuſquam mundus fieret apud te*; dedit palam intelligi, quòd de glorificatione quam habet in æternitate ſolus cum Spiritu ſancto in gloria Dei Patris loquebatur. Hoc ipſum imitatur Eccleſia, dum frequentat hunc hymnum Gloriæ. *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui ſancto*; mox ſubjungitur: *Sicut erat in principio, & nunc, & ſemper, & in ſecula ſeculorum amen.*

Glorificatio Patris, & Filii, cum Spiritu ſancto, deſignatur fieri multipliciter ſub his & aliis verbis. Uno modo complacenter, congaudenter & congratulativè; quia ſcilicet complacet in gloria Dei. Alio modo deſideranter, & exhortativè; quia hæc gloria manifeſtatur per omnes creaturas, præſertim rationales. Tertiò modo repræſentativè, & expreſſivè: ſic opus ſapientis dicitur ſapientia ejus, & gloria ejus. Dicitur autem gloria Dei fieri, vel augeri, non in ſe, ſed dum manifeſtatur. Fit autem manifeſtior in effectibus ſuis. Oramus ſub hoc tropo; *Sanctificetur nomen tuum, Adveniat regnum tuum*, Matth. VI. 9. 10. quemadmodùm loquitur & hîc Chriſtus per totum hymnum. Quomodò ſimiliter dicit Apoſtolus; *Deinde finis*, ait, *cum tradiderit regnum Deo & Patri.* 1. Cor. XV. 24. Sequitur. *Cum autem ſubjecta fuerint illi omnia; tunc ipſe Filius ſubjectus erit illi, qui ſibi ſubjecit omnia, ut ſit Deus omnia in omnibus.* ℣. 28. Intelliguntur hæc per patefactionem generalem & perfectam, non per novæ gloriæ collationem in æternitate, quam dicimus ſuperlativum glorificationis divinæ gradum, ad quem omnia conſummabuntur, præſertim electi, ſub gradu Eccleſiæ comparativo, ſeu ſecundo conſtituti, & erunt ſicut hîc orat Chriſtus; *conſummati in unum.* Joan. XVII. 23.

Glorificatio Patris, & Filii cum Spirituſancto in beatis dici poteſt habere gradum, vel, ut Bernardus loquitur, *modum ſine modo*; hoc eſt myſterium, & arcanum quod loquimur, & inquirimus. Apertum verò eſt ſcholaſticè per præcedentia, ſi maneat clara, & certa diſtinctio de triplici gradu, ſeu modo, quòd idem eſt in propoſito. Unum poſuimus gradum glorificationis poſitivum, alterum comparativum, tertium ſuperlativum. Et licèt comparativus gradus, & ſuperlativus, præſupponant poſitivum: verumtamen appropriamus poſitivum in gloria viæ, comparativum in gloria patriæ, ſuperlativum in gloria æternitatis divinæ. Quod ſi voluerimus attendere, qualiter hic gradus gloriæ ſit ſine gradu, & modus gloriæ ſine modo, patebit primò ex ipſa definitione & interpretatione nominis hujus *æternitas*, quaſi *extra terminos entitas.* Nunquid infinitatem illam exprimit Davidici hymni *Magnus Dominus & laudabilis nimis, & magnitudinis ejus non eſt finis* Pſ. CXLIV. 3. quoad comparativum Patris. *Et ſapientiæ ejus non eſt numerus*, quoad appropriatum Filii. *Et miſericordia ejus ſuper omnia opera ejus*, quoad clementiam, & bonitatem Spiritus ſancti. Si quidem in omni re creata, vel creabili, ponitur modus, menſura, terminus, numerus, & ſpecies, finis, & ordo. Solus Deus eſt ſine numero, modo, menſura, vel termino, pro quo ſit ſequens verbum.

Glorificatio Patris, & Filii cum Spiritu ſancto, in ſeipſis rectè dicitur infinita, & immenſa, nedum privativè, ſed poſitivè, ſicut quælibet gloria creaturæ, viceverſa, dicitur finita, nedum poſitivè, ſed privativè, utendo largè nomine privationis pro negatione. Proficit hæc conſideratio ad intelligendum proprias voces Scripturarum. Undè finitum dicimus illud quod habet terminos poſitionis, ſeu poſitivos; ſed intelligitur una negatio, ſeu privatio, quod ultrà terminos illos, vel finitum illud progredi non valeat, vel extendi. Infinitum, viceverſa, dicitur negativè, quia non habet terminos quibus circumſcribatur, finiatur, definiatur, aut terminetur. Et hoc dicitur infinitum extrà genus. Porrò dicitur infinitum aliquid affirmativè, dum negat negationem in nomine finiti clauſam: æquipollent enim duæ negationes uni affirmationi. Conſideretur acriter nominum iſtorum & ſimilium talis ſignificatio, tunc non erit abſona vel diſcors iſta locutio. Gloria Dei eſt gradus ſine gradu, modus ſine modo. Similiter de cognitione, fruitione, delectatione, quamvis aliæ delectationes addi poſſunt. Sed nunquid æternitas, vel æternus Deus, ſeu Trinitas claudit ſe ſuis terminis, & comprehendit? Profectò ſic aſſentire poſſumus & conſequentiam negare quâ ſubinfertur; ergò Deus habet terminos: non enim ſequitur, Deus eſt infinitus terminus; ergò eſt terminus, vel terminum habens. Sed nunquid præterea anima Chriſti, vel Mariæ videt clariſſimè terminos æternitatis infinitos, quibus æternitas ſeipſam cir-

circumscribit, & definit? Sic, sicut hoc sequens verbum declarabit, in cujus explicatione totum stat quod inquiritur mysterium regni Dei.

Glorificatio Patris, & Filii cum Spiritu sancto conspicitur, & diligitur fruitivè, & objectabiliter in supremo comparativi gradus patriæ ab anima Christi, & Mariæ, non tamen in superlativo formaliter, & intrinsecè, quo beata Trinitas se cognoscit, & diligit, tam objectaliter, quàm intrinsecè. Attendenda est hæc determinatio Ecclesiæ cum approbatione Doctorum modernorum, quòd duplex est beatitudo. Una objectalis, & determinativa, & illa est solus Deus, sicut solo Deo fruendum est. Altera est beatitudo formalis, & intrinseca, consistens in duobus actibus, qui sunt visio, & fruitio, cum tentione, seu possessione secura. Sunt etiam apud Deum penitùs idem beatitudo formalis, & objectalis. At verò distinctio maxima est in creaturis beatis, inter beatitudinem ipsorum objectalem, quæ non nisi Deus; & formalem, quam utique constat esse finitam intrinsecè; & ab infinita extrinseca beatitudine Dei differre, vel distingui: etiam ubi poneretur, quòd Deus per seipsum sine creatis habitibus, aut speciebus aliis illabendo, formalem hanc beatitudinem in anima beata causaret. Concedunt hoc illi qui etiam contrariantur Ecclesiasticæ determinationi, quòd fortè nondum viderant eam. Concedunt, inquam, quòd de facto, vel de potentia Dei absoluta, non potest esse Deus animæ creatæ, nisi finita beatitudo formalis; quia nec creatura est capacitatis perceptivæ, cognitivæ, & dilectivæ Dei, nisi finitæ, & limitatæ. Quamobrem necesse est, ut beatitudo creaturæ formalis semper sit finita, quicquid sit illa formalis beatitudo, quæ utique est motus animæ à Deo distinctus. Etiamsi poneretur, quòd anima esset suus motus. Nec Magister hoc negat, sed expressit.

Glorificatio Patris, & Filii cum Sancto Spiritu tota videtur à beatis: & non totaliter sub hoc intellectu, quòd gloria beatorum finita est formaliter, quamvis objectaliter infinita, velut Gregorius loquitur de Domino gloriæ, *Totus est intra non inclusus; totus extra non exclusus; totus subtus non prostratus; totus supra non elevatus; totus circa non circumscriptus.* Veritas ista faciliùs investigatur non ratiocinando, sed exemplificando per similia in creaturis, ut de oculo lippo qui videt totam rotam solis, sed non totaliter, vel totam albedinem, aut aliud simile, ut de lineis circuli, si intelligeret centrum suum. Exemplum animæ rationalis approximat, quæ sic tota in corde est, quòd tota est extrà cor. Sic est in centro cordis, quòd ad ejus simplicitatem indivisibilitas centri non æquatur. Sicut nec ad magnitudinem non molis, sed virtutis animæ, quæ circumdat cor totaliter, non parificatur. Continet igitur cor ipsam animam totam, sed non totaliter, sub alio verbo, circumscribiliter. Ipsa verò totam se continet, & totaliter infrà terminos suæ capacitatis, qui finiti sunt: & in hoc deficit similitudo quoad Deum qui simpliciter infinitus est, & incircumscriptus, cujus perfectio nec accrescit ex creaturis, si sint; nec decrescit si non sint: qui semper in æternitatis suæ solio & Trinitatis triclinio sedet fixus, *Sicut erat in principio, & nunc, & semper, & in secula seculorum, Amen.* Multa de conditionibus Trinitatis, & æternitatis possent induci, quæ latissimè tractantur per Doctores, & aliqua sub metris notavimus. Denique pro verbo nostro facit illud Job: *Tonitruum*, inquit, *magnitudinis ejus quis poterit intueri?* Job. XXVI. 14. Dat primò intelligi quòd nullus: dat insuper intelligi quòd intuitus, vel intueri, vel visus extenditur ad omnes sensus tam corporales, quàm spirituales. *Tonitruum*, inquit, *ejus* (quod utique est objectum auditus) *quis poterit intueri?* Simile in Exodo, quòd *populus videbat voces.* Exod. XX. 18. Porrò colligitur ex isto, quòd Dominus habitat in silentio, & caligine, respectu cujuslibet creaturæ quoad cognitionem, & visionem suam sibi soli propriam, modo prætacto.

Glorificatio Patris, & Filii cum Sancto spiritu manifestatur in damnatis per ordinem Justitiæ quorum damnatio objectaliter, & terminativè infinita est; sed formaliter, & intrinsecè finita, proportionaliter ad ea quæ dicta sunt de beatis conversivè ad Deum, & aversivè à Deo. Certè sicut ens primum in suo gradu
A superlativo comprehenditur à se solo, sic & ejus privatio non essendi à se solo valebit totaliter comprehendi. Indè fit, ut neque dæmones, neque creatura aliqua plenè intelligat peccati mortalis ignominiam, sicut nec gloriam actus meritorii vel beati.

Taliter enim jam diximus de Dei ignorantia vel non cognitione cujusvis creaturæ, cujus causa principalis est, quòd Deus cognosci &c. nequit in summo. Superest igitur, ut superbia dæmonum descendat semper, vel ascendat ad nihilum. Gloria verò beatorum semper descendit in bonum, deficiendo; vel proficiendo conscendit in modis dictis. Juxtà quod lumeretur intellectus mystici verbi, quòd B. Dionysius appropriat ipsi Seraphim, quòd in eis semper est mobile, incessabile, calidum, acutum, superfervi-
B dum, & holocausti purgativum. Sumitur autem hîc motus, vel motio, largissimè; videlicet pro operatione quæ contrariatur otio, de qua dicit Damascenus, quòd *nulla res destituitur propria operatione.* Sic enim, & velle Dei, & intelligere, dicitur operatio quædam & motio, & in Angelis magis propriè. Terra siquidem est inertissima omnium, habet nihilominùs suam operationem, quâ se tenet, & figit in loco suo, restringens removere volenti. Dicitur ergò Seraphim semper mobile, sine interruptione amoris in Deum: incessabile, sine definitione: semper calidum, sine diminutione, seu minoratione, seu tepefactione: acutum, quia penetrat ad simplicitatem Dei, velut ad centrum: superfervidum, quoniam elevat se ad immensitatem ejus velut ad circumferentiam: Holocausti purgativum, & reliqua quæ sequuntur, spectant ad tres actus hierarchicos respectu inferiorum, qui sunt *purgare, illuminare, perficere.*

C Operatio igitur generale nomen est ad alias quinque species sonantes in motu, qui sunt. Prima. Motio, & hæc successiva. Secunda. Mutatio, & hæc subita in subjecto. Tertia. Factio, & hæc subita denihilatio, quæ aliter dicitur creatio. Quarta. Est productio in divinis, ubi est immutatio, quamvis sit ibi generatio, & spiratio. Quinta. Est actio qualiter forma influit in materiam, dans esse formale, & intrinsecum; dicitur ideò talis forma relativè ad materiam, qualiter forma quæ est Deus, nullo modo potest dici.

Glorificatio Patris, & Filii cum Sancto Spiritu, quadrupliciter cognoscitur, & amatur ab intellectuali creatura, tàm in via, quàm in patria. In via quidem per
D gratiam unam in se, & trinam in Fide, Spe, & Charitate, cum adjutorio disciplinæ Christianæ. Exemplum: dum quis videt, aut sumit Eucharistiam, hîc est cognitio sensibilis exterior. Est & cognitio sensualis interior, tàm imaginativa, quàm æstimativa, respectu Corporis Christi tàm veri, quàm mystici.

Hîc præterea cognitio rationalis secundùm utramque rationis portionem, superiorem, & inferiorem, quâ credimus, speramus, & amamus spirituales substantias, & sub Deo, ut animam Christi, ut Angelos, & spiritus electorum. Hîc est denique cognitio supermentalis, mystica, & anagogica ipsius simplicissimæ Deitatis in unitate Trinitatis. Concordantiæ sunt plurimæ & nominatim illa jam commemorata ab Apostolo I. Tim. III. 16. *Manifestè*, inquit, *magnum est pietatis sacramentum, quod manifestatum est in carne.* & hoc quoad duplicem primum cognitionis modum. *Justificatum est in spiritu* quoad tertium. *Assumptum est in gloria*; quoad quartum. Teneatur ergò pro regula, quòd qualis est in cognoscendo, & amando Deum Christianus,

nus, talis est sibi in retribuendo Deus. *Ego dilecto meo*, inquit sponsa, *& ad me conversio ejus*. Cant. VII. 10.

Glorificatio Patris, & Filii cum Spiritu sancto facta in beatis, reperitur aliquando dici formalis, eò quòd immediatè fit per essentiam sine specie media, quæ sit ratio cognoscendi divinam essentiam, immò per candem speciem, aut formam, quâ Deus cognoscit seipsum, anima beata cognoscit Deum. Addunt aliqui, quòd etiam actus beatificus characterizetur, seu formetur, non nisi à divina sapientia, & ejus essentia, dum objectivè videtur. Undè etsi divina essentia subtraheret se in ratione talis characterizationis, seu formalis configurationis, secundùm imaginem beatissimæ Trinitatis, creatura nullo modo posset dici beata, neque intuitivè videns Deum, immò esset implicatio, quemadmodùm implicat, creaturam esse, & Deum se subtrahere in ratione efficientis.

Notandum est igitur pro concordia Doctorum, quòd Deus propriè dicitur forma secundùm tres conditiones formæ convenientes. Forma enim dicitur, quia est in se formaliter, sive sit ab alio, sive non originaliter; secundò, quia dat esse formale; tertiò, quia denominat aliud esse. Constat autem quòd Deus habet esse in se, & quòd dat esse omni creaturæ, & quòd omnem creaturam denominat esse, tanquàm præcipua suæ existentiæ causa. Sic enim dicit Boëtius, *in qualibet creatura esse aliud quo est, & aliud quod est.* Quod intelligi aliter nequit, nisi de Deo, quo denominatur existere creatura. Doctores igitur ponentes, Deum esse beatitudinem formalem, accipiunt formam isto modo, & nullo alio. Nec volunt quod Deus sit formalis beatitudo inhærens, vel constituens, sicut formæ accidentales, vel substantiales inhærent, & constituunt, quamvis illapsus formæ divinæ sit perfectior, & intimior rei cuilibet, quàm possit esse forma suæ materiæ, vel accidens substantiæ. Itaque res quælibet plùs dependet à causis extrinsecis, quàm ab intrinsecis suis, quæ sunt forma, & materia, quæ utique nequeunt esse sine causa extrinseca efficiente, exemplante, seu formante, & finiente. Porrò si Doctores taliter se resolvunt, non sunt contrarii Articulis Parisiensibus, quòd Deus non possit esse forma, vel formalis beatitudo creaturæ. Quod utique verum de forma inhærente, vel intrinsecè, constituunt. Sunt qui necessariò dicunt, esse formam mediam, vel speciem in beatis, quam nominant lumen gloriæ, juxta determinationem Ecclesiæ requisitam. Dicunt alii sufficere, præsertim de potentia Dei absoluta, Deum, & animam, sine tali lumine, ad beatificandum per formalem illapsum. Quicquid enim dicatur hinc & indè, necessariò ponendus est motus intellectûs, & voluntatis, qui utique formosus est, illuminosus, & speciosus. Et hunc vocamus formalem beatitudinem, sine quo impossibile est, creaturam esse beatam, etiam de potentia Dei absoluta. Implicaret enim, sicut patet intuenti, quicquid dictum fuerit de necessitate habituum distinctorum ab actibus istis.

Glorificatio Patris, & Filii, cum Spiritu sancto fit præcipuè, & principaliter in mente, quæ sola propriè est imago, & gloria beatissimæ Trinitatis. Essent hìc rememorandæ distinctiones plurimæ de diversis animæ potentiis, & earum officiis, maximè quomodò dividitur anima à spiritu, & spiritus à mente, & quales sunt actus spiritus, & mentis. Quemadmodùm insuper sola mens ponitur in supremo vertice, vel culmine, A vel arce totius animæ, & potentiarum ejus, quæ respicit pro objecto & fine proprio solum Deum, memorando, intelligendo, & volendo purè liberaliter, quamvis immobiliter. Spiritus autem, & movetur liberaliter, & arbitrariè, & contingenter. Mirabilis prorsùs est divisio animæ, & spiritus, quam facit secundùm Apostolum, *sermo Dei vivus & efficax*. Hebr. IV. 12. Sed est superadmirabilior divisio spiritus, & mentis, qualem dat intelligi Paulus, cùm dicit de sermone Dei, quòd est discretor intentionum & cogitationum cordis, prout in quodam metro deduximus. Arbitror insuper, quòd hæc mens in Canticis nominatur anima, ut ibi: *Indica mihi, quem diligit anima mea &c.* Cant. I. 6. Et in Cantico Mariæ: *Magnificat anima Dominum.* Luc. I. 46. Nec enim convenienter intelligi potest de anima sensuali, nec de præcisè rationali.

Anima igitur est mens, quæ manens semper in arce dirigit amorem suum unica in unicum Deum, sola ad solum, diligens ad dilectum, exemplo solsequi irespectu B Solis; vel ferri, respectu magnetis, aut poli. Dicuntur ista speciosè, faciliter, & scholasticè. Creduntur præterea simplici Fide, sed rara est felicitas experiri. Experiuntur tamen aliqui hìc in via, fortassis etiam finaliter reprobandi, *ut qui gloriatur in Domino glorietur*, I Cor. I. 31. ut timeat. Æstimo enim, quòd dæmones ipsi, juxtà dictum Jacobi, *credunt*, immò & aliquo modo intelligunt per naturalia splendida, *& contremiscunt*, Jacob. II. 19. secundùm malum suum, quia servili timore trahuntur, quo refugiunt, & odiunt flagellantem. Contrariè ad homines, qui timentes, & trementes, & in se deficientes, sub reverentia majestatis laudant, diligunt, glorificant, hymnum gloriæ una & incessabili voce dicentes: *Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Sabaoth, pleni sunt cœli & terra gloria tua.* Conformiter ad quos frequentat Ecclesia, dicens: *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto: Sicut erat in principio, & nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.*

Deo gloria qui finem apposuit, ad Canticum Ma- C riæ juxtà propositum nostrum. Utinam Deo beneplacitum, & eidem gloriosissimæ Virgini Matri, & Filiæ. Cum qua semper *magnificat anima mea Dominum, Amen.*

Finit Anagogicum de verbo, & hymno Gloriæ à Joanne Cancellario Parisiensi Lugduni, Anno 1428. Et continet quatuor partitiones principales, in quarum qualibet sunt decem verba, seu considerationes, & in versu quolibet multæ Notulæ, seu verba per Literas Alphabeti usque ad numerum 124. & 10. Præsulatum tunc agente Reverendissimo Patre Domino Archipræsule & comite Lugdunensi primate Galliarum, nostræ peregrinationis benevolissimo susceptore.

FINIS

JOANNIS GERSONII

Doctoris & Cancellarii Parisiensis,

OPERUM

TOMI QUARTI

PARS SECUNDA:

CONTINENS

ORATIONES SOLEMNES, EPISTOLAS ALIQUOT, CARMINA,

& alia Miſcellanea.

JOANNIS GERSONII

Doctoris & Cancellarii Parisiensis,

ORATIO

HABITA

IN SOLEMNI SUPPLICATIONE

PRO PACE ECCLESIÆ.

Ex MS. Cod. Vict. 138.

MONITUM.

Habita est ista Oratio eo tempore quo nuntiatum est Bonifacium & Benedictum contendentes de Papatu, viam cessionis admisisse. Anno scilicet 1394. *aut* 1395.

GRACES à Dieu, louenge, & gloire, quant il nous la donne Victoire *Vade in pace* Luc. 7. 50. Alons, alons, sans atargier, alons de paix le droit sentier. Et qui est de paix le droit sentier, se non la voye de cession briefve, & droite, clere & pleniere, celle voye est pieça avisée, mais à present elle est ouverte, & abandonnée sans obstacle des deux contendans tous empechemens sont arriés mis ; pourtant alons &c. *vel sic* il convient dire, a devot peuple Chrishien, que ceste bienheureuse repentante Sainte Marie Magdelaine ne fust par avant en guerre, en division, en scisme, & dissipation, quant J. C. luy dit à present apres son abolution : *Vade in pace.* Elle estoit, doncques en guerre par avant, & certes ainsy estoit, paix ne peut estre à ung pechieur : *Non est pax impiis, dicit Dominus.* Isaïæ LVII. 21. Il ha guerre à Dieu : *Quis restitit ei, & pacem habuit?* Job. IX. 4. Il ha guerre à soy *Posuisti me contrarium tibi &c.* Job. VII. 20. *synderesis & ratio, & sensualitas.* Il ha guerre à tout homme, voir à toute humaine creature : *Pugnabit &c.* Sap. V. 12. *Creaturæ factæ sunt &c.* Sap. XIV. 11. Entendés quelle guerre : Orgueil enhorte laborer à vanité ; peresse, & luxure, & gloutennie tendent à soy reposer ; envie & ire la dessirent ; avariçe la pourmaine, & traine.

Per mare, per terras &c. mais apres grant guerre, grande paix. Vous veés, que apres ceque ceste penitent ha presché la voye de cession, & de renonciation à ses pechiés, Dieu lui a dit *Vade in pace*? & ne dit mye Marie *sed vade*, scilicet *de virtute in virtutem.* Appliquons à sens mistique, & disons, que ceste repentent figure l'Eglise quant à ses membres, qui sont en pechié, & division, & par especial en ce. . . . . Dieu maintenant apres ce qu'elle prent la voye de cession il enhorte & dit : *Vade in pace.* Or vausist Dieu que chascun de nous fist tele cession à l'estat de pechié par penitence à l'exemple de ceste bienheureuse penitente, que Dieu nous dit : Vat'en en paix, *Vade in pace*, c'est ung beau don, une doulce parolle. . . . . apres la guerre de pechié venir à paix. Mais pour acquerir ce don, & pour appliquer ces parolles à ceste Procession & à sa cause, & pour parler deubuement de paix, & du chemin de paix, raison est que nous retournons au trone de paix : *Adeamus cum fiducia &c.* Hebr. IV. 16. à vous Vierge tres digne &c. vous estes celle, qui tousjours fustes & alates en paix sans dissencion quelconque en vous contre Dieu, ou creature, qui estes Mere du Dieu de paix, *Deus pacis*, & qui estes Mere de celuy qui est nostre paix en naissant, preschant, & morant, qui estes Mere de celuy qui ceda à son estat pour avoir paix : *Qui cùm in forma &c.* Philipp. II. 6. Qui estes Mere de celuy qui à tel jour, comme vendredy qui vient, ceda à sa vie &c. Duquel Cayphas prophetisa en l'Evangille du jourduy &c. *Pour peuple unir fault ung mourir, ung pour accort soit mis a mort:* Joan. XVIII. 14. *Nulla gratior victima &c. melius est ut unus pereat, quàm unitas.* Qui estiés present, comme on peut penser sans fole affection, quant vostre Fils dit à ceste penitent *Vade &c.* qui ramenés pechieurs à paix, Theophilus, & autres ; car oncques ne faillites &c. qui estes plaine de grace, & qui tousjours rendés graces *Deo gratias* &c. en vostre Eglise, qui fustes nommée *plaine de grace* &c. *Deo gratias, qui dedit nobis victoriam,* 1. Cor. XV. 57. Graces à Dieu, honneur, & gloire, quant il nous ha donné victoire ; victoire voirement nous a donné Dieu, quant à la voye de paix, tant quise, & demandée, la voye de cession il ha encliné les cuers des deux contendens : & c'est une tres-noble & tres-profitable victoire, attend les assaults contraires & difficultés, & car n'est riens qui plus desplaise à Dieu, & aux hommes, voire à nature, que ingratitude, ou meiconnoissance ; selond ce qui sera declairé cy apres par la vois, & le contenu du livre,

livre, de nature de l'Escripture, & de mistique figure : c'est quant on ne recongnoit le bien d'ou y vient, comme le pourcel mainge le glan, sans regarder hault. Pourtant le Roy, qui tant y a traveillé, & tous mes Seigneurs de son sanc, & de son noble conseil, avec la maistresse de Science, la lumiere de l'Eglise, la deffenseresse de la Foy, l'Université de Paris, & Messeigneurs les Prelats ont ordonné faire ceste Procession solempnelle, pour dire de bouche, de cuer, & de bonne entencion, *Gratias Deo* &c. graces &c. & d'où vous vient ceste victoire; je vous pri, si non par l'especial don, & inspiration du Dieu de paix, & de toute consolation; se non par l'abundant grace de celuy, sans lequel nous ne povons ne paix, ne bien, avoir : *Sine me* &c. Joan. xv. 5. *Adeamus ergò cum fiducia, thronum gratiæ ejus* &c. Hebr. IV. 16. Accourrons doncques de present fyablement au throne de sa grace, pour trouver tousjours ayde, & misericorde, pour avoir grace, & souffisemment rendre graces pour eschuer le tres haineux vice d'ingratitude. Et car vous estes le throne de grace Vierge Mere tres digne, Mere de Dieu de grace, & de Misericorde, le trosne de paix sans guerre vicieuse, nous recourrons à vous par bonne confiance, car vous estes celle, à vray dire, qui oncques ne refusastes grace à creature humaine, qui de bon cuer vous en requist, vous estes celle de la quelle on recite, que tousjours aviés en la bouche, & ou cuer: *Deo gratias.* Vous estes celle qui futes plainne de grace, non pas seulement à souffisance, mais à sushabundance pour la departir à humain lignage, tellement vous nomma l'Angel Gabriel en son beau salut, lequel nous vous presentons au commencement en ceste vostre Eglise, & vous disons *Ave Maria, gratia plena. Deogratias*, &c. Elevons nos cuers, ô devot peuple Crestien, pensons à la cause de ceste Assemblée, & Procession tres solempnelle, boutons hors toutes aultres cures, donnons ceste heure à considerer le beau don de paix, qui nous approche. Eslevons les cuers pour rendre graces; ainsy l'enhorte l'Eglise à la Messe, qui par avant dit *Sursùm corda.* & puis *Gratias agamus.* Quantes foispar grans desirs depuis pres de trente ans avons nous demandé paix, huchié paix, souspiré paix, *Veniat pax* reviengne paix : quantes Processions en ont esté faites: quantes legacions par toute Crestienté; & jusques à cy nous n'avons eu nulle si certaine nouvelle d'aprochement de paix comme de present; nous n'avons nulle si belle victoire contre scismatique division, comme maintenant, quant la voye plus brifve, & convenable pour la debouter hors, & faire trebuchier, est ouverte, prise, & acceptée, au moins par parole, & par escrips, Dieu veuille, que par effet. Bien seroit maudit celuy, qui en telle matiere fainderoit, ou mentiroit, en disant l'un, & faisant l'autre; ja n'aviengne. Pour ceste cause est ordonnee par NosSeigneurs, qui sont d'un accort & à loer legacion à tous les deux, pour executer de fait ce qui est dit par Bulles, & pour avoir du nostre plus plainne, & pour oblacion sans quelconque ambiguité, ou aultrement pour delaissier comme parties de l'Eglise *operibus credite.* Creés l'ouvrage plus que langage. Et d'ou nous vient ceste victoire, sinon du ciel *de cœlo est fortitudo.* 1. Machab. 19. *Deo gratias igitur qui* &c. 1. Cor. xv. 57. *tamen non maneamus ;* mais alons sans &c. Et à vray dire, quant je tourne les yeulx de ma consideracion, ou secret parlement de ma pensee, & je regarde la condicion de ce tres dolereux, & domageux scisme; quant je pense à sa longueur, & à sa force enracinée. Et d'aultre part y me vient au devant comment contre toute humainne esperance, & contre vos dessertes l'avons nous deffini, certes non &c. la voye de cession ha esté prise, esleüe, & acceptée purement, & simplement, par celuy de Rome, & offerte au nostre. Je treuve ycy une grace, & ung don de Dieu, plus que d'homme mortel. Considerons ung peu la fragilité de creature humaine d'une part; advisons & les adversaires d'autre part, le monde, la chair, & l'ennemy, nous congnoiterons, que ycy est victoire de la divine puissance, insuperable sapience, inconprenable begnivolence, inestimable. Revirons bien nostre fragilité contre les assaulx crueulx des temptacions, & nous trouverons, que en chascune humainne creature helas est langueur pour vigueur; langueur quant à la partie exequtive; est erreur pour lueurs; erreur, quant à la Judicative; est froideur, ou fureur, pour bonne ardeur, ou pour faveur; froideur ou fureur quant à la volative; Si ne me pourroit sambler, que une oeuvre de tele puissance, de tele science, & de tele begnivolence, comme est accepter la voye de cession, & de renunciation à tel estat, comme est l'estat Papal, puist avoir esté faite sans l'especiale grace de Dieu. *Deo igitur gratias* &c. Je vous pry, que chascun à present considere, & avise la difficulté qui est à surmonter temptacion quelconque, tant soit petite; & par especial quant ce vient que son honneur, ou sa gloire, ou sa renommée y perit, & lors nous verrons, que ce n'est pas si legiere chose de renuncier à l'estat Papal, comme aucuns pensent, & que à ce convient que la grace divine y oeuvre : je ne dy pas, que à ce ne soit obligié ung Pape, ou ung Pasteur, en temps, & en lieu, *Sicut deduxi pluries coram Papa*; mais cecy est de tres haulte perfection, la quelle chascun n'a pas, comme il devroit. Nous avons veu, & veons plusieurs, qui se font exposer à tous perils de mort corporelle, voires spirituelle pour acquerir aucun estat, aucune chevance, ou pour les deffendre, & garder, *Ajax. Cato. Medea.* Se la fragilité fut tele es Angels, que pour le vent de une vainne gloire ils trebucherent des ciels en pardurable dampnation; s'elle fut telle en nos premiers parens que pour le goust d'une pomme ils pardirent eulx & leur succession; s'elle fut telle es Apostres, comme en saint Pierre, qui à la voix d'une femelete renya nostre Seigneur, & en Judas, qui pour ung peu d'argent, & convoitise fut pardu sans remede. S'elle est telle en nous tous que au vent d'une petite parole injurieuse, ou au feu d'une petite temptacion luxurieuse nous sommes comme furieux, & hors du sens souventes fois, & nous pardons. Nul ne doit presumer, que luy, ou aultre, puist vaincre tant de merveilleux assaulx, qui sont contre la voye de cession à tel estat si non par la grace divine. Il fault que le cuer aist esté hault relevé sus toute chose terrienne &c. *Hac est victoria est quæ vincit mundum Fides nostra*; 1. Joan. v. 4. *ex consideratione Dei, proximi sui exempla, pro Republica* &c. Je di ces choses à plusieurs fins. Premierement, pour eschuer presumption en nous : secundement, pour oster indignation despiteuse contre nostre proesme: tiercement, pour recongnoistre le don & la grace de Dieu, quant il ha encliné cuer humain à oeuvre de telle puissance, comme de vouloir ceder, ou renuncier à l'estat Papal, pour avoir paix & union. C'est une belle victoire, pour la quelle y nous convient dire : *Deo gratias &c.* . . . . .

Quicumque dixerit verbum sapientia ipsi dabitur victoria cessio verbum illud je pourroie plus en especial declarer les assaulx perilleux, qui ont esté, & sont, contre ceste voye de cession, pour monstrer, que la victoire est tres merveilleuse, honnorable, & vertueuse; c'est oeuvre de Dieu: mais affin que ceste victoire se parface, qui n'est pas du tout parfaite, & achevée, & que nous alions non arestans encores; ne sommes nous pas au terme, & au triomphe de plainne paix, combienque le principal en est fait, se à nous ne tient. Arrestons nous ung peu en ces trois poins, ou considerations, & disons que pour garder ceste victoire, & qu'elle ne nous eschappe, ains quelle viengne à la fin *versa est victoria in Luctum.* 2. Reg. XIX. 2.

Trois Capitainnes contre la bataille du scisme nous sont necessaires selond trois regars, ou habitudes, qui sont; envers Dieu, envers nostre proxime, & envers nous meismes. Envers Dieu regraciacion, envers nostre proxime compassion, envers nous meismes humiliation: à regraciation est jointe equité, à compassion benignité: à humiliation verité: ainsi avons nous les trois leurs de paix, & ses trois gardes, equité, benignité, & verité. *Misericordia &c.* Ps. LXXXIV. 11. Equité fait le chemin de paix plain, A benignité doulx; verité cler. Pourtant alons sans &c. Ces trois vertus furent en sainte Marie: regraciation, en oignant le chief; conpassion, en oignant les piés; humiliation, en s'enclinant, & plourant. Regraciation nous est monstrée ou livre de nature de l'Escripture de figure: lisons le livre de nature, c'est ce monde sensible, & les feuilles, & les lettres sont les creatures. Nous veeons, que toute riens rent graces à Dieu son faiteur, le loue, le beneit: *Cœli enarrant gloriam Dei &c.* Ps. XVIII. 1. Saint Augustin, & les Philosophes par la lettre, & la voix des creatures venoient à la congnoissance de Dieu, parceque toute creature le recongnoist son Createur, & dit *Ipse fecit nos, & non ipsi nos.* Psal. XCIX. 3. Et est l'homme pire que creature autre s'il ne loe, regracie B par entendement, & voulenté; car il est non pas seulement son Createur, mais redempteur, & Glorificateur. Lisons ou livre de nature en la partie des bestes, de l'Elephant s'il cognoit son protecteur &c. du chien; meurt pour son maistre, & puis ne mangue apres sa mort: du Lyon; notés l'histoire du pasteur à Romme, & de St. Jerome; de la vipere, qui occit son faon; du crapaut qui creva &c. dit St. Augustin. De tels plusieurs lisons ou livre de l'Escripture, Augustinus ad sanctum Aurelium. *Quid melius animo geramus, & ore promamus, & calamo exprimamus Deo gratias, hoc est dicere brevius, nec audire lætius, nec intelligi grandius, nec agi fructuosius potest.* Lisons les histoires des anciens Peres, qui rendoient graces &c. Moyse, & sa sueur Marie firent nouvel cantique à l'issue de grote apres la division de la rouge mer pour rendre graces: *Cantemus Domino &c.* Exod. XV. 1.

Nous le devons bien faire en l'issue de tenebreuse C division à la terre de promission, & cité de paix; ce scisme est pire, que Egypte, ou quel les fils d'Israel les Crestiens servent aux vices, comme en boe, en paille, en tuille, & sont occis les enffans males: boe de charité, paille de vanité, tuille de cupidité, occision de virtuosité. Or veulle Dieu, que nous passions tout oultre par le destort de ce monde, sans ce que Pharaon nous mette à mort &c. Delbora apres la victoire quelle ut de Cysaré, fit ung cantique.

Nous le devons mieulx faire pour la victoire de scismatique division. Anne fit cantique quant de sterilité fut faite ençointe de Samuel. *Exultavit cor meum &c.* 1 Reg. II. 1. Nous le devons mieulx faire pour ung Pape Prophete, & Juge &c. David apres la mort de Goliad: *Benedictus Dominus, qui docet manus meas &c.* Ps. CXLIII. 1. Et pareillement apres toute notable victoire &c. nous trop plus pour espirituelle victoire. Ezechias encouru la maladie selond Josephus pour ce qu'il n'avoit point fait cantique apres ce que l'Angel avoit occit cent & quatre vingt cinq mille Assyriens; depuis en fit ung: *Ego dixi &c.* Isaï XXXVIII. 10. Thobias Judith, Hester, &c. & nous de tenebres en charité, de persequcion en seurté, D de l'orguel de Naaman en humilité, sommes tournés par l'aide de Dieu, & de ses Saints. Item les trois Enfans & les Machabeans &c. A chascune nouvelle beuinissons *Exultate.* Ou nouvel testament, Zacharie, nostre Dame, & saint Symeon. Maintenant nous est comme nuncée la voix de paix *Quando visitavit nos oriens ex alto ut sine timore de manu inimicorum nostrorum liberati* &c. *In sanctitate*, par purtè: *Justitia*, par equité: *coram Deo*, sans simulacion: *omnibus diebus nostris*, sans interrupcion chantons *benedictus &c. visitavit oriens ex alto: illuminare &c.* Luc. 1. 74. &c. chantons *Magnificat, exaltavit humiles*; Chantons: *Nunc dimittis in pace.* Luc. II. 29. A la parfin quant à ce lisons le livre de figure. Recite Fulgence, que grace se figuroit par trois vierges, des quelles l'une donnoit une pomme d'or, & les autres luy en rendoient trois. Veons ou mirouer ardent, qui resplendit pour ce qu'il rent ses raïes du soleil envers le soleil; & la nature des fleuves se continuent pour ce que ils rentrent en la mer; recongnoissons par rendre graces de cuer, de bouche, & de oeuvre, affin que Dieu ne nous oste ce don pour nostre ingratitude comme selond les loys le serf ingrat dessert revenir en servitute: cy appert par le serf de iniquité Judich *post victoriam venit in Jerusalem.* Judith XVI. 22. Ayons le second champion pour nostre recours qui se nomme compassion, qui est joingt à benignité: ostons toute rancune &c. commun peril fait pais: appart entre les bestes, le chien, & le leu, chiens & chat dessoub seigneur s'accordent; appart entre larrons pour mal faire: trop plus ce doit faire pour bien. Notés des Consuls Romains, qui s'accordoient &c. *Item De Annestea Grecorum.* Notés comment Dieu sueffre, que on se traveille es moyens divers, puis que la conclusion est &c. exemple es transmutacions naturelles pour engendrer les mixtes parfais. Notés de Saint Pol & Barnabas pour un Marcus, & des Angels en Daniel. Dieu veult que la gloire soit en Dieu *ne glorietur stulta præsumptio* &c. nous sommes ung corps mistique, se l'un membre fault, l'autre le corrige en compassion, & benignité sauve la santé de tout le corps. Le Pape doit legierement pardonner s'aucuns luy ont fait desplaisir, car c'estoit à bonne fin, en ignorance *sapientibus & insipientibus debitor est, & materia furiosa est, sanenda etiam cum laceratione, sicut filius raperet matrem de incendio* &c. nous devons avoir compassion au chief, quant es mals sanblablement, car par aventure cuydoit bien faire ou attendoit ceste occasion. Exemple de *Quintus Fabius* recevons le bien en benignité *Cantemus* en nouvel, l'une qui se monstre plus clere envers nous. Nous en devons avoir joye *quia dedecus filiorum Pater sine honore. Patuit in Canaan, qui irrisit patrem &c.* Et si aucun dit, que doncques on devroit laissier le Pape tout à son plaisir: *Seniorem ne increpaveris.* 1. Tim. V. 1. Je dy, que non, pour obvier aus temptacions & assaulx de l'ennemy, du monde, & de la char, & cecy est benignité, & compassion. Exemple du fils au pere aveugle, ou inpotent, ou yvre; honneur, & ambicion aveuglent &c. Notés que celuy chevalier, qui se fit loyer pour passer oultre mer *Felix necessitas &c. nec dicat cogor quia velit, & nemo cogit.* On veult qu'il monstre par oeuvre son bon propos, dit J. C. *operibus credite*, creés l'ouvrage plus que langage: à l'ocuvre voit-on l'ouvrier. Notés l'aliance des corps du monde l'un descent pour pais, & union. *Creant sic inpossibilia mundi justitia compassionem habet, falsa indignationem* ait Gregorius *vis aptam meritis vicem rependere, dilige bonos jure, & miserere malis Si quis praocupatus fuerit &c. Ille heri, ego hodie, ille in secula. Exempla hodierna. Non sis criminator & susurro non oderis fratrem &c. contra libellos diffamatorios, sed magis gratiarum actio. Joseph dicit fratribus, ut non contenderent in via: ne irascamini in via.* Gen. XLV. 24. *Filii Israel ibant animo pacifico ad prelium, quantò magis ad pacem.* Prenons tiercement humiliacion jointe à verité, qui est plus contraire à verité que orgeuilleuse vanité; qui plus inpugne verité, que menšonge, & faussеté. Veons quelle vanité, ce seroit à humaine presumpcion cuyder que par sa force, par son sens, ou bonté, elle peut vaincre scismatique division; c'est faussetè contraire au dit de verité, *quam mundus dare non potest. Exuperat om-*

omnem sensum. Donnons la gloire à Dieu, c'est sa part, & nous aurons paix, qui est la part aux hommes de bonne voulenté. *Gloria in excelsis Deo.* Luc. II. 14. Et qui est bonne voulenté se non qui se rend subjette à Dieu : *Nonne Deo subjecta* &c. Ps. LXI. 2. ne mesprisons point cette grace, soit ostée propre reputation de puissance, science, ou sainteté soit es grans, soit es autres. Notés contre propre conseil. Notés contre adhesions à Drois positifs. Si veé en conclusion pour la joindre au commencement, que nous devons dire haultement, & liement, *Deo gratias*, afin que par ingratitude il nous oste ce grand commencement, & nous enpesche la fin. Ostons doncques tous enpeschemens, qui seroient à rendre graces, & qui empescheroient nostre langue, comme yuresse de charnalité, polisse de peresse, & oyseuseté, contraction d'avarice, inflacion d'orgueil, . . : . . d'envie, incision de ire, ou qui nous estrangleroient; pour oster l'inspiracion de Dieu, & de charité, qui est patient, benigne &c. *In cœlo erit gratiarum actio, & vox laudis.* Isa. LI. 3. & que cruaulté ne face le chemin aspre & espineux, fausetté obscur & tenebreux; iniquité dur & montueux, *dirigendo pedes nostros* &c. bonne mort l'omme dehors charnel, & de pechié *Pretiosa in conspectu Domini* &c. Ps. CXV. 15. *Moriatur anima mea morte Justorum.* Num. XXIII. 10. *Expedit ei, ut suspendatur mola.* Matt. XVIII. 6.

JOANNIS GERSONII
Doctoris & Cancellarii Parisiensis.

QUERELA
NOMINE UNIVERSITATIS
AD
SENATUM PARISIENSEM

***Habita adversùs Familiam Caroli* de Savoisy. *Mense Julio Anni* 1404.**

Ex eodem Codice M. S.

POur exposer à vous, Messeigneurs, la piteuse, & tres-miserable complainte de la fille du Roi, ma Mere, l'Université de Paris, je commencerai par l'un dict de la sainte Ecriture, comme il affiert à telle proposition & dirai *Estote misericordes*, Luc. VI. 36. Messeigneurs, Soiés misericords : c'est le commandement de nostre Roy, de nostre Empereur, de nostre Foy. Aucuns par aventure tourneront incontinent à merveilles cette maniere de commencer, ceux en especial, qui sçavent desja assez la cause, & la matiere tres enorme, & de nonpareille iniquité, pour laquelle la fille du Roy, la fontaine de science, la lumiere de nostre Foy, la beauté, le parement, l'honnesteté de France, voir de tout le monde, l'Université de Paris, envoie de present Monsieur le Recteur, & ses deputez par devers vous, Messeigneurs, par devers cette tres honorable haute, & Royale Cour de Justice. Comment dient eux, que veult ce estre ? que celuicy vient demander misericorde, vient exhorter à Messeigneurs, que ils soient misericords, en un tel fait si horrible, de non pareille mauvaistié, d'execrable sacrilege, de trescrueuse perversité, qui n'agueres fut perpetré encontre ladite Université pres, mais dedans l'Eglise de sainte Catherine veans icy. Mais aussi que peut-ce estre, que un de la profession de Theologie inexpert des Loix s'avance & se entremet de parler, & proposer en cette haute Cour, pour & ou fait de Justice, en usurpant, ce semble, l'office des saiges Orateurs, & Avocats de tres singuliere & claire eloquence, que icy sont, auxquels trop mieulx appartient parler en cette matiere, alleguer & conclure; C'est leur metier, leur coûtume, leur art, leur institution, science & profession. Et vecy qu'il en advient, car contre l'art de plaidoyrie, ce Theologien met en avant misericorde, quand il doit emouvoir à Justice; Il prend les parties de son adversaire. Car son adueriaire que peut-il autre chose demander icy à Messeigneurs, fors grace, & dire à Messeigneurs *Soyés misericords*, puis que le fait est tant

A clair, & notoire en toute iniquité, sans le pouvoir nier, ou en rien justifier, que chacun en huche vengeance, non pas de Paris seulement, non pas en une cité, ou icy; mais par tout le Royaume de France, voir ja hors le Royaume, en estranges contrées, voir certes le Ciel & la Terre en font complainte à Dieu. Or pleust à Dieu, Messeigneurs, & à sa benigne misericorde, que la tres noble personne du Roy, nostre Sire, feust en tel estat, & prosperité corporelle, comme nous tous le desirons; cette question cesseroit pourquoy un Professeur de Theologie, plus que un Advocat parle en cette matiere: car l'humble, & devote fille du Roy, par Royale adoption l'Université de Paris, en sa piteuse querelle, en sa tresjuste complainte se feust tournée sans moyen à sa Royalle personne par la maniere accoutumée, qui est telle que un Theologien propose pour

B avoir expedition briefve, sommierement, & de plain. Et c'est bien à sçavoir, que le Roy ne luy eust point refusée, & on en a ja veu des signes plusieurs. Or est autrement parla secrete ordonnance de nostre Seigneur. La fille du Roy ne peut de present avoir accez à sa Royalle personne, elle est comme Orpheline, & sueffre violence incredible, & crueuse: si faut qu'elle praigne son recours, sa defense, & refuge, à son hault Throne de Justice, ou sied, & se repose son autorité Royalle. Et qui est ce Throne de Justice? n'estja besoin que je le die, chacun le scet: c'est par excellence cette Cour treshonorable de Parlement, ce Senat des Peres conscripts, le Throne mystique que devisa le Saige Roy Salomon qui feust moult precieux, noble & merveilleux, auquel on montoit par six degrez, chacun desquels avoit deux

C lions entaillés & figurés, si étoient 12. en nombre, & le siege étoit soûtenu de deux mains, l'une à dextrè, & l'autre à senestre. Bien etoit ce Throne, la figure du Throne de Justice, duquel je parle, qui y vaurroit estudier, ou arrester. Ensuit les six degrés fors les vertus qui sont necessaires pour venir incontinent à Justice, Prudence, Attrempance & Force, Foy, Esperance & Charité. Les 12. Lions sont en figure les 12. Pairs. Les deux mains sont l'une Clergie, l'autre Chevallerie. Mais passons outre, car grand besoin nous tire ailleurs & disons, comme ja est commencé, que la fille du Roy, puis qu'elle n'a la presence de son Pere en personne, prend son recours à son Throne, ou repose sans muer ou defaillir sa Royale authorité. Et ce elle fait sommairement, & de plain sans moyens d'Orateurs, ou Ad-

D vocats, selon sa coustume & dignité. Sy ay repondu pourquoy un Theologien icy parle; en demonstrant aussy & protestant que la fille du Roy vient icy, non pas comme devant Juges ordinaires, mais comme devant ceulx qui representent le Roy, & se non quant à personne, au moins quant à authorité. Mais encore demeure la seconde demande, pourquoy & comment j'ay tellement commancié en suppliant *Estote misericordes* Messeigneurs, Soyez misericords. I. Se les Roys d'Israël, les Roys de France sont misericords, *Reges Israel clementes sunt* telle doit estre sa Cour; & tel Seigneur, telle Cour. En apres l'Escole de Theologie instituée par nostre Souverain Docteur, & Maistre Jesus Christ, apprend singulierement misericorde *Discite*, inquit, *a me, quia mitis sum & humilis corde.* Matt. XI. 29. Apprenés de moy, dit Jesus Christ à ses Escoliers. Qui dit *apprenez*, Il ne dit mie puissance, & faire miracle, Il ne dit mie vanjance rigoureuse, mais apprenés que je suis doulx, debon-

bonnaire, & humble de cuer. Si doit donc un Theologien ensuir la dottrine de son Maistre, & doit toujours tendre, & exhorter à misericorde. Car en bonne foy Messeigneurs, crées moy, je trouve icy bien matiere de misericorde, & se ne feust misericorde qui me contraint, jamais je n'eusse entrepris la parole en si haute, & dangereuse matiere, devant Seigneurs de telle prudence, authorité & eloquence, en si petit de temps, comme sçavent plusieurs, & conscience de tant petite institution que je sens en moy. Mais quand j'ay voulu refuser ce fait, & m'en excuser, j'ay trouvé dedans le secret plainement de mon cuer, de toutes parts plaintes & requestes, qui pourroient emouvoir mesmement pierres à misericorde, & à compassion, comme il appaira cy apres. Et se la puissance, & science n'est en moy telle que je puisse, & sçache proprement, vivement, & à bon droit exposer les causes de cette misericorde; car certes Demostenes, ou Tulle, & S. Jean Bouche-d'or, & S. Augustin, s'ils revenoient, pourroient bien faillir, tant grande est indignité de cette besogne; neantmoins la voulenté y est en moy: autre chose ne peut on demander icy fors bonne voulenté, j'aime mieulx voir que aucun reproche, ou honte soit sur moy de ignorance, ou de temerité, ou insouffisance, que la chose demourast en tel estat que les adversaires, ou malveillans de la fille du Roy, de la mere qui entre les autres m'a nourry des mon enfance, peussent reproucher, que pour elle, & en son affliction, on ne trouve en ses fils aucun qui en ait pitié, & misericorde, & qui en veille, ou sçache, ou veille parler. Ja Dieu ne veille souffrir ce reprouche miserable advenir. Je ne desire ja tant vivre que je voye un tel meschief. Puis donc, Messeigneurs, que je vous ay exposé la cause pour laquelle un Theologien, au moins de nom, & de profession, porte la parole, je veux plus à plain declarer, pourquoy j'ay au commancement prise telle parole, tel theme. *Estote misericordes.* Messeigneurs soyez misericords. Eslevés, je vous supplie, les yeux de vostre pensée, & les tournés à parfundement considerer & adviser, comment en la cause que j'entreprens, on vous demande, & doit demander de touttes parts misericorde. Premierement la fille du Roy, & toutte Clergie vous huchent misericorde en leur desolation. Le Roy, & toutte Chevallerie vous requierent misericorde en doubte de perdition. Le Peuple, & toutte Bourgeoisie vous crient misericorde en leur paour, & affliction. Mais aussy vous devez avoir misericorde de sainte Eglise, & de sa liberté, misericorde des maufiacteurs, & de leur damnation, ou infelicité; misericorde à la parfin de vous mesme, & de vostre Cour, qui est Cour de Justice, & de equité, & jaçoit ce, Messeigneurs, que ja les plusieurs conçoivent assez ce que je veuil dire, & plus par avanture, que je ne soray exposer, ou expliquer; neantmoins seuffrez, je vous prie, que je arreste ma parole sur chacun de ces six points lesquels j'ay mis en ordre pour les mieulx entendre, & retenir. La fille du Roy en especial, & toute Clergie en general, huchent à present misericorde en leur desolation. Elle crie *Vim patior.* Je souffre force, dit la fille du Roy, & violance, non mie en une de mes parties, & de mes membres, mais en tout, & par tout mon corps; & chacun ja cecy scet; ce fait detestable est tant notoire, que se je le vouloye celer, ou dissimuler, ce ne pourroit estre. Helas je suis celle, qui en Adam fus premierement inspirée en sa nouvelle creation. Je suis celle qui depuis par succession feu fondée & renouvelée en Egypte, par Abraham, & autres fils de Noë; puis feus transposée à Athenes, & nommée Pallas, ou Minerve, puis vins à Rome, quand la Chevallerie y seignourisoit. Puis par Charles-Magne le grand feus plantée à grands labeurs en France en la cité de Paris; & tant amee & chier tenue, que les tres nobles Roys de France ont voulu que je sois nommée la fille du Roy par civile adoption.

Et à moy telle helas; n'a gueres ha esté faite une violence, une impression, non pas une, mais plusieurs, comme chascun sçet. J'avois entrepris par amour filiale, & loyale au Roy mon pere, & par devote Religion en ma bonne simplesse, que je iroye solemnellement en Procession ordonnée jusques à l'Eglise dela glorieuse Vierge, & Martyre de Dieu, S. Catherine veant tout le peuple pour le plus emouvoir à devotion. Quelle autre œuvre pourroit estre plus meritoire, & plus digne de loüange, & Religion? Aussy allois-je en ma simplesse en l'innocence de mes supposts en tres bel arroy, & en merveilleux nombre à ladite Eglise de S. Catherine. Vinrent aucuns de la maignie de l'ennemy, qui par mauvaistié exquisite, rompoient cette Procession en passant, & chassant les chevaux sur les enfans, en les marchant, & trebuchant à terre & en la boe: c'est outrage devoit bien & trop suffir, mais ne mie un mal entre telles gens ne fine pas où il commance, toujours s'accroist; ne demoura gueres, que ceux revindrent, & sans sçavoir, ou demander qui etoit l'un ou l'autre, battoient, rompoient, chassoient, trebuchoient indifferemment tous mes fils les escoliers. Grand bruit, grand cris, & grand clameur, se va elever, n'étoit pas de merveille: petits, & foibles enfans n'avoient autre maniere de se revangier, fors crier aide & misericorde, & ceux qui eussent pû reboutter force, eurent cette attrempance, qu'ils ne vaurent pas prendre à soy la vanjance; mais la laissier au Roy & à Justice. Les petits enfans donc crioient mercy à eux; helas ils savoient mal à quels gens ils avoient à faire car en leur cueur n'avoit quelconque pitié, ou doulceur, ou compassion, ainçois de plus en plus accroissoit leur felonnie perverse, en tant que ils allerent querir glaives, ares, sagettes, epées, pilles de Flandres, & aultres armes invasives, comme s'ils se deussent combattre contre les ennemis du Roy, & du Royaume; je ne sçay s'ils eussent été tant hardis contre eulx: puis trayoient sagettes à la volée, feroient à tort, & à travers par tout, & ça & là, tellement qu'il n'y avoit point de refuge, & de sureté.

Bien est icy, Messeigneurs, matiere de pitié, & de compassion; que vous en semble? Est ce sans cause que je vous dis, *Soyés misericords*: à qui misericords? à celle qui ainsy vous peut dire, à la fille du Roy en son oppression. Mais encore y a pis, car jusques à l'Eglise vint cette fureur, & là fait feut du lieu de sûreté lieu de battaille, & de cruauté. Et vrayement paroles me defaillent à declarer à son droit l'indignité de cette besogne: aidés moy; pensés par vous mesmes quelle horreur c'étoit, & quelle confusion, veoir tel nombre de jolis escoliers, comme agneaux innocens fuir & trebucher devant les leus ravissables; & ne sçavoient où se cachier, ils s'en alloient à l'Eglise comme à lieu de refuge, & de seureté, comme les poussins fuient sous les aisles de leur mere; mais rien n'y valoit, car en surmontant la cruauté des mescreans, & des Vandres qui prindrent Rome, ils n'epargnoient de rien ceux qui estoient en l'Eglise, ainçois trahioient à eux comme bestes, en tant que plusieurs y furent navrés, & combien que ceux qui estoient en l'Eglise s'enfouissent çà, & là, où chacun pouvoit le mieulx. En tant que la Messe, qui etoit commanciée solemnellement, cessa, pour les chantres qui s'en partirent & se finit a grand paine, & à grand paour à basse voix, & le Sermon cessa, & les bonnes Dames, qui y etoient venues, cachoient les enfans dessous leurs manteaux. Mais encore ne pouvoient eulx avoir seurté. C'estoit droitement une perseqution telle, comme vous regardés en ces paintures, quand Herodes fit occire les Innocens. Un escolier fut navré d'une sagette en la mammelle assez pres de l'autre, l'autre au col, l'autre ot sa robe parcée. Et briefvement quant fu des persequteurs qui tiroient à la volée, n'y avoit quel-

quelconque sans peril de mort, fust maistre ou escolier, fust noble, comme estoient les plusieurs, fust non noble, fussent de vos enfans, Messeigneurs, fussent autres 30. navrés. En bonne foy icy, ha matiere trop grande de misericorde, & de compassion, & si je vouloie curieusement faire deduction selon l'enseignement de Tulle en sa Rhetorique, selon l'art de Caton seculier, je trouveroie tous les lieux qui font à misericorde, estre icy distinctement compris. A Mais tournons un peu nôtre parole à monstrer l'indignité de ce sourfait. Aucuns soulent soi abstenir de mal faire pour crainte des gens, & d'estre connus; ce meffait a eté fait tant en appert, que plus ne peut, de plain jour, & veant tout le monde. Que fera-on en tenebres? Qui en sera d'ores en avant sur en son hostel. Aucuns se tiennent de meffait, & refrainent pour doubte du Roy & de Justice. Ce meffait a esté fait pres de l'Hostel du Roy, pres de la fontaine de Justice Royale de Parlement, & de Chastelet, & en la principale cité de toute France: Que fera-on ailleurs au bout du Royaume? Aucuns resçoignent faire mal par innocence, & josne aage des enfans; icy ont esté principalement persequtés petits enfans, & quelle aage sera à seurté d'orennavant? Multitude refraint aucuns; car on devroit même epargner à une multitude, ou communauté s'el- B le excedoit: icy a eté punie toutte l'Université tressolemneilement assemblée. Que feront deux escoliers, s'ils sont apart, ou trois. Aucuns ont reverence à l'Eglise, & au Service divin, & aux habits sacerdotaux, meismes entre Pajens & Sarrasins. Il apparut des Vandres à Rome, & de Alexandre au Prestre de la Loy: vous voyés que ce forfait a principalement eté perpetré en l'Eglise à l'heure de la grande Messe, & du Sermon. Ou seront en seurté d'orennavant les nocens en Eglise, quand les innocens y sont persequtez? Quel point de nostre Religion sera gardé, si le S. Sacrement est violé? Que profiteront Sermons, se les Preicheurs sont persequtez, & debouttez. Aucuns prennent garde a leur noblesse, ou ceux de leur Maistre, ou de leurs parens. Vous oyez par quelles gens a eté fait un tel vilain outrage. Se Chevallerie persecute Clergie. Qui la defendra? Où sera Sauvegarde Royale gardée, se la fille du Roy est vilennée & violée? Aucuns ont compassion des autres qui s'humilient & crient mercy, comme on dit du lion, & nous le C voyons entre les chiens. Icy ont eté persequtés ceux qui plus ont esté humiliés. En especial le Bedel tenant sa verge, & soy agenouillant & criant pour Dieu mercy, & tendant à la paix, la feut battus, & defrappez. Mais à la parfin se Chrestiens, persequtent Chrestiens, & les François Francois, & les Parisiens ceulx de Paris: Que nous devront faire les Non-chrestiens ou estrangers? Qui est le Royaume tant ferme, tant riche, & poissant, que, s'il est tellement divisé, ne trebuche briefvement en sa perdition? Que fera du Royaume de France, fors une rapine & larronnerie, se justice en est tellement deboutée? *Nam semotâ justitiâ. Quid sunt Regna nisi magna latrocinia? Inquit Augustinus.* Quelle seurete? Quelle Foy? Quelle loyauté pourra avoir le Roy, & les Seigneurs en tels serviteurs larrons? meismement comme dit Tulle & le recite S. Augustin, pour avoir seurté ensemble, & gardant justice entre eux. *Estote ergo misericordes.* Luc. VI. 36. Soyez donc miseri- D cors, Messeigneurs, non pas seulement envers la fille du Roy, & son affliction, mais envers le Roy mesmement, & toutte sa Seigneurie. Car comme l'honneur de la fille tourne l'honneur du Pere; pareillement la fille ne peut estre deshonorée, sans deshonneur du Pere. *Dedecus Patris Filius sine honore.* Doncques toutte cette desolation rechiet sur le Roy & son honneur: car dit le Roy, & Prophete David, que l'honneur du Roy aime Justice, *Honor Regis judicium diligit.* Ps. XCVIII. 4. Si est certain que quiconque blesse justice, il blesse l'honneur du Roy, qui est la plus belle pierre de sa Couronne; mais aussy que dit le Sage, & experience le monstre. *Regnum de gente in gentem transferetur propter injustitiam & varios dolos.* Eccli. X. 8. Royaulme se transporte de gent à aultre par injustices, quand elles y sont faites. Et quelle pourroit estre plus evidente injustice, ou Royaulme de France, qui est celle, de laquelle nous parlons. Persequter sa fille en son corps, & en ses membres, de cler jour, veans tous, & n'est un secourant en lieu saint & sacré, en office divin, en priant ensemble pour sa bonne prosperité, par gens du Roy, & de sa Cour, par ceux qui la devroient aidier, defendre, & secourir, selon le serment de Gentilesse, ou de noblesse. Que dira le Roy quand il sçaura de telle desolation, & injustice qu'on n'en tient conte, nul n'en a misericorde! Que diront les subjets, & non pas eux seulement, mais ses adversaires, quand ils oiront & verront, que on trouveroit plus grand seureté en un bois, & un desert, qu'on ne fait en la plus noble, & ferme, & grande cité de tout le Royaulme de France. Pour Dieu, Messeigneurs, entendés icy, & par la foy, & loyauté que vous avez, & devez avoir au Roy, & à son honneur, & à la conservation de son Royaulme, & de toutte sa Signorie. Soyez misericords à sa noble personne, aidés lai, secourés lai. Et pour ce qui est dit, vous vées, que ce n'est pas de merveille, si tout le peuple generalement, & toute Bourgeoisie vous demande misericorde pour eulx aider, & secourir, quand ils ont veu leurs propres enfans, lesquels Dieu veuille garder, & defendre de telle oppression; les bestes meismement nous monstrent cecy, car elles exposent leur propre corps à feu, & à flamme, & à glaive, & à toute maniere de mort, pour leurs faons. Et se le peuple voit, & non pas seulement le peuple, mais plusieurs Nobles, & Seigneurs, desquels les enfans ont accoutumé converser à l'etude, que il n'y aist autre surté, c'est bien à sçavoir, que jamais n'envoieront leurs enfans pour encourir tel peril de mort: si perira l'etude, & demourra France comme non sçachante, & aveuglée par ignorance, & defaut de science, & de vray Clergie. Et quand Clergie y faudra, bonne Chevalerie n'y durera pas grandement. Pensez Messeigneurs, Messieurs, que si la chose eust un peu plus de durée, & que la large discretion, & attrempance de Monsieur le Recteur & autres Maistres n'y eust pourveu diligemment, que la turbation, & confusion irreparable etoit taillée de s'ensuir, non pas seulement par les escholiers, mais par leurs parens, & leurs amis, qui eussent voulu aller par voye de fait. Et n'est pas doutte, que se remede n'est icy mis par justice, une autrefois on usera de voye de faict: n'est celuy, auquel ses injures semblent petites, *Estote ergò misericordes.* Mais aussi jà pieça que l'Eglise se monstre aux yeulx de ma pensée, & complaint sa violation, & que le lieu de liberté, de franchise, & de seurté, ha esté fait un lieu de perseqution, & de tres enorme cruauté, *Domus mea.* O Vierge tres glorieuse, Madame sainte Catherine, vous estes digne en verité, que on portast autre honneur, & reverence à vostre Eglise, & à vos Reliques, & au saint Sacrement de l'Autel, qui dedans vostre Eglise se celebroit; la belle representation de la Nativité de nostre Seigneur, & de son saint sepulchre glorieux, qui est dans vostre Eglise desveroient estre autrement honnourez. Doncques, Messeigneurs, par icelle Religion Chrestienne, qui est en vous, par la misericorde que vous attendés des Saincts, & Sainctes, par l'honneur & reverence que vous avez à nostre Mere saincte Eglise, qui vous ha regenerez en vie spirituelle, Soyez icy misericords, en telle prophanation, & desolation de sa liberté, franchise, & seurté, & que la deshonneur, qui a esté faicte au

au saint Sacrement de l'Autel, & à tous Saincts, & Sainctes, & en especial à la vierge tres digne Madame saincte Catherine, soit reparée souffisamment, & tost, & patemment.

Puisque j'ay demonstré la misericorde, & compassion que vous, Messeigneurs, devez avoir des trois Estats, c'est à dire, de Clergie, de Signorie, & de Bourgeoisie, & de sainte Eglise, car tout a esté par ce fait detestable villé, corrompu, deshonoré, se remede n'y est mis; je descendray, s'il vous plaist, à declairer aucunement comment vous devez avoir misericorde des maufaicteurs, qui sont en ce fait coupables, & à la parfin de vous mesmes. Mais il nous convient ici entrer en termes de Theologie, & de haute Philosophie, en supposant premierement, que la misericorde de l'ame est trop plus grande, & pire que celle du corps; de tant que l'ame vaut trop mieulx que le corps, comme chose espirituelle, & immortelle.

Supposons en surplus, que la maladie, qui ne vient à garison, nuit trop plus que celle à la quelle on baille medicine pour venir à santé. Supposons en apres, que la garison de la maladie spirituelle se fait par repentance, & satisfaction; c'est à dire, par souffisante punition, & reparation du malfait. Si veez incontinent, que de ces choses qui sont cleres à tout entendement de raison, & par especial selon nostre Foy, & toutte Theologie, & bonne Philosophie, s'ensuit que on doit avoir misericorde, & compassion des maufaicteurs, comme de ceux qui sont plus griefvement malades que les malades corporellement. Ainsi le conclud Boëce :

Vis ergo meritis
Vicem rependere,
Dilige jure Bonos,
Et miserere malis.

Mais comment s'entend cette misericorde ? Nous le concluons par ce qui est dit: c'est par tourner telles maladies & tels malades à garison. Et cette garison comment se donne-elle? Par souffisante satisfaction & punition des méfaits, *Quia dedecus culpa non est sine decore pœna, & justitia.* Si veez que vous ne povés faire, ou monstrer plus grande cruauté envers les maufaicteurs, que de les laissier sans punition, & sans ce que ils satisfacent à ceux qui ont esté blessiés, & injuriés, & injustifiez. Pour Dieu doncques, Messeigneurs, aiés ici misericorde, corrigés les maufaiteurs, & amendez. Mais aucun me dira, que les maufaicteurs n'ont cure de telle misericorde, ils aiment trop mieux demourer sans punitions, & que tout soit pardonné, & dissimulé; peut ainsi estre. Neantmoins vous, Messeigneurs, qui estes leurs Peres, leurs Medecins, leurs Curateurs, pourtant ne devés vous substraire vostre misericorde. Autrement vous feriés comme la Mere qui laisse la fille tineuse, pour ce qu'elle est trop piteuse, c'est une crueuse pitié : ou comme le Medicin, ou chirurgien, qui laisse mourir son malade pour doute qu'il ne soit blessié, ou qu'il ne se plaigne; ou comme le Pere qui laisse perdre son enfant, & le Maistre son escolier par defaut de batture, ou de correction. C'est icy comme une amoureuse haine, ou amour haineuse. Mais montons encore plus hault selon les termes de Theologie, & la Verité de nostre Foy, car je parle à Chrestiens, & entre Chrestiens, & pour Chrestiens, si Dieu plaist, quelques pecheurs que soient les maufaiteurs en autre chose. Or disons doncques, que le méfait qui n'est ici puni, & corrigé en cette presente vie, ou regne & tient son Trone la Justice de Dieu piteuse, & misericorde, sera puni plus asprement sans comparaison apres cette vie en l'un des deux lieux, ou en Purgatoire, qui est lieu & Cour de Justice aucunement rigoureuse; où en enfer ou punit, & condamne, & domine Justice de Dieu horrible & tres crueuse, ainsi le dit l'Apostre: *Horrendum est incidere in manus Dei viventis.* Hebr. x. 31. Pourtant le saint Prophete demandoit à Dieu, qu'il ne feust point corrigé, ou condamné selon la fureur de Dieu, ou selon son ire, mais par misericorde, c'est à dire, en cette vie : *Domine, ne in furore tuo arguas.* Ps. vii. 1. Concluons doncques, Messeigneurs, que vous ne povez monstrer plus belle misericorde aux maufaicteurs, que de les jugier,
A & corriger en cette presente vie; pour eschever l'horrible mort, & damnation de l'autre. Ainsi le deprioit à Dieu S. Augustin : *Hic ure, hic seca.* Et : *Etenim multo tempore non sinere peccatoribus ex sententia agere, sed statim ultiones adhibere, magni beneficii est indicium.* 2. Mach. vi. 13. Et vauroye bien que ceulx maufaicteurs outrageux, desquels je parle qui sont coulpables de ce enorme méfait, fussent tous icy presens; j'ay cette fiance, que bonne verité les contraindroit confesser, & demander, & instamment requerir tout ce que je demande, s'ils ne sont en maulx obstinez. N'est point doubte, que par leurs mefaicts, & outraiges publiques ils ont pechié mortellement, c'est à dire, que ils ont deservis à mort pardurable au gibet enfer. C'est certain. En apres que par estre punis en ce monde ils peuvent echever cette mort perdurable. Or est vray que la punition de ce monde au regard de la condemnation perdurable est moins que une petite batture de un singlon de verges n'est envers la plus
B crueuse mort corporelle que on puisse soustenir. Qui est donc la personne ayant tant soit peu jugement de raison, nez un petit enfant, qui n'aimast tres bien estre battu d'un singlon de verges pour eschever la mort ? Qui est l'enfant, qui en tel cas, en telle election, ne presentast voulentiers la verge pour estre battus, se parce il veoit qu'il eschaperoit la mort à la quelle il seroit adjugé, & condamné. Mais à toutes ces raisons aucuns me diront par avanture, qu'il souffit qu'ils s'en repentent en Confession. Voire dià, & où sera satisfaction, & restitution des choses ostées, & du dommage fait à autres ? *Non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum.* En nom de Dieu, c'est de necessité satisfaire à partie, & reparer tout le mefait, en tant qu'il se peut faire par especial, quand il est tant notoire, & enorme, & plain de mal exemple.
C J'ay lû d'un grand pillar, qui avoit fait moult de maux. Avint qu'il feust condamné à mort contre sa voulenté; mais quand il approcha de gibet, il commença à faire de necessité vertu, regracia Dieu de tout son cuer, quand il lui donnoit cette mort, & cette peine en ce monde pour eschever l'autre: demanda en outre au bourreau que chacun de ses membres feust copé, & detaillé, afin qu'il en fist penitence, & satisfaction par la douleur, qu'il sentiroit. J'ay n'agueres ouy dire d'une femme, qui feut arse à Paris, que tantost apres la Sentence de sa mort elle joignit ses mains en hault, & leva les yeulx au ciel en regraciant Dieu de cette Sentence, car elle avoit proposé paravant que jamais n'eust fait penitence, ou repentance de son mefait, se necessité ne l'eust à ce menée. Peut-estre qu'aucuns icy se mocqueront, & diront que ce sont dits de Thelogiens. Je le confesse, pourtant sont ces dits veritables plus que des fols mondains,
D qui ne pensent qu'au monde, qui ne croient fors ce qu'ils voyent, desquels dit le Proverbe, *Fol ne croit jusques il prend.* Creés moy, non pas moy, mais verité. Vous ne porez, Messeigneurs, monstrer plus belle misericorde aux maufaicteurs, des quels nous parlons, que par les mener à ce que leur injure soit reparée, & se non voulentiers, au moins envis, & par contrainte. N'est plus male servitute, que franchisse, ou puissance de mal faire. Un homme est malheureux quand il veut mal faire & le peut ensemble. Autrement Dieu n'auroit pas souveraine franchise, qui ne peult mal faire. Qui est plus grande cruauté, que de veoir une personne qui se veult ferir d'une epée par le corps, ou qui se veult trebuchier en la mer & de le souffrir, tant s'efforce: au contraire n'est point doubte,

doubte, que c'est grande & deube misericorde de l'en retraire, vueille, ou non, *non sinere malos*. Jugiez icy pareillement en la maladie de l'ame, quand le pechieur ne veult venir à garison par amandement de son méfait, c'est misericorde de lui contredire à ce; & supposé encore qu'il n'en acquist point sa salvation pour ce que seroit maulgré luy, si en auroit il moins de damnation, comme Dieu fait grace aux mauvais pervers, qui ne se veulent repentir, quand il les fait mourir plustost, sans ce qu'ils accroissent toujours leur damnation. Il apparut ou deluge, & en Sodome. Prenés garde à cet exemple, une personne ira par male voye de pis en pis, c'est misericorde de la retraire du pis; où elle aura une playe fort enracinée, qui toujours ira en empirant, & pourrissant, c'est misericorde de la retrenchier *Ut Corpus redimas*, *&c.* Et icy je prendrais trois doctrines par maniere d'instruction ou de consideration.

La premiere doctrine : Les maufaicteurs, & coupables doivent amer tous ceulx qui prossuivent cette injure, & la reparation, comme ceulx qui aiment leur salut, & qui ont d'eulx misericorde, & compassion, & qui les aiment plus que eux mesmes ne font : *Aristoteles 5. Ccnveniens nulli &c.* Ainsi le disoit & desiroit le S. Prophete : *Corripiet me justus in misericordia*, Ps. CXL. 5. Car outre ce qui est dit, vous veez, que si des pieça on eust repris, & puny leur méfait, jamais ne feussent cheus en cettui-cy tant enorme, & publique, & detestable. *Nemo repentè fit pessimus, sicut nec summus.* Mais paravanture ils diront icy, ou aucuns pour eux, que on leur feroit plus grand grace, & amour & misericorde, se on leur pardonnoit tout le méffait: je dis que non, car on ne doit mie aimer plus son prouchain, ou son ennemy, que soy meismes; il souffit que on l'aime autant que soy, & j'ay monstré que chascun par droit, & par raison, doit vouloir que justice se fasse, quand autrement ne se peut le messait reparer, comme est icy. Car se vous, Messeigneurs, ou le Roy, ou l'Université, ou les blessiez laissoient ainsy aller cette besoigne, sans aultre reparation, que seroitce ce que ensuivroit de maulx, & de meschief pour tous ceulx, & contre ceulx qui sont advenir. Car la licence & la folle hardiesse de méfaire toûjours, demourroit au cueur de plusieurs : *Falicitas veniæ incentivum tribuit delinquendi.* Mais aussi il doit bien souffire, que on soit autant misericors comme Dieu, & non pas plus, ces seroit folle misericorde. Pourtant dit nostre Seigneur apres les paraboles proposées; *Sicut Pater vester cœlestis misericors est*. Luc. VI. 36. Et vous sçavés, que Dieu n'est point tant misericors qu'il ne soit juste; *Universæ viæ Domini misericordia & veritas*. Ps. XXIV. 10. personnes singulieres ne peuvent donner, au pardonner les injures publiques, & celles de Dieu, & du Seigneur. Voire, mais dira aucun qu'il n'est homme qui vousist estre puni, ou afflitté, si ne doit faire à aultri ce qu'l ne vouldroit point qu'on lui fist. Je repons, que ce qui est ici proposé; est faux, plusieurs sont saiges & bons Chrestiens, qui souffrent voulentiers punition en ce monde pour echever la damnation de l'autre; Et qui font amende de tout leur pouvoir envers ceulx lesquels in ont injuriez. Vous sçavez aussi que on ne parle mie en ce Commandement de Dieu de ce que aucuns font; mais de ce que on doit faire selon raison. Or veult raison, que la justice se fasse des maufaicteurs.

La seconde doctrine. Les coulpables de ce fourfaict doibvent de leur bon gré entant qu'ils ayment leur salvation poyer l'amende à justice, & soy offrir à l'amendie. Aultrement je ne voy point, comment eulx puissent estre en l'état de salut, & comment Prestre quelconque les pourroit absoudre, veu la circonstance du cas. Et non pas seulement doivent ceci faire pour leurs personnes, mais doivent à ce mettre diligence, que tous leurs complices soient serviteurs, ou aultres, fassent semblablement. Creez moy, venra le temps, ou tost, ou tard, en ce siecle, ou en l'autre, que eux tous jugeront mes paroles estre veritables, saintes, & profitables, ou en salvation, A s'ils les reçoivent en gré, ou s'ils les meprisent sans repentir, à leur horrible damnation.

La tierce doctrine. Les coulpables se doivent mieulx raporter au jugement du Roy, & de son Conseil, ou de sa Cour de Parlement, que à eulx mesmes. La cause est clere; car ils ne pourroient si bien veoir la maniere de reparer ce qui est malfait, comme aultres plus saiges, & qui ne sont point deceulx par trop grand amour d'eulx, ne aveuglez en ce fait. En bonne foy je ne propose icy chose que je ne voulisse faire en pareil mefaict, s'il m'estoit advenu selon l'affection, que j'ay depresent. A la par fin je proposoye, que vous, Messeigneurs, devez en ce cas avoir misericorde de vous mesmes, & de vostre Royalle Cour, qui est Cour de Justice, & d'Equité. Vous sçavés, que l'estat, & la vie Civile de cette Cour gist, & se maintient par justice, comme le corps est vivifié par l'ame: En tant donc, que justice est blessiée, ou violée, entant deffault cette Royalle Cour, s'elle n'est reparée. Vous devez donc B garder justice comme vostre vie, car à ce estes vous ordonnez. Et s'aucun de vous disoit, que souvent ne peut pour paour juste, ou pour faveur: respond le Saige. *Noli quærere fieri judex nisi virtute valeas irrumpere iniquitates.* Eccli. VII. 6. *Fili usque ad mortem certa pro justitia.* Eccl. IV. 33. Et Apostolus. *Nondum usque ad sanguinem restitistis.* Hebr. XII. 4. De quibus Boetius. *Tu quoque si vis.* Se tu ne peux resister aux 4. Tyrans, qui veulent corrumpre la justice; tu ne dois pas seoir en son Trone. Ces Tyrans sons les quatre passions. joye, & douleur, esperance, & peur, des quelles on pourroit faire un grand sermon, mais plusieurs. Advisez, Messeigneurs, se vous laissiez un tel fourfait sans punition, quelle playe mortelle sera à justice par tout le Royaulme? Quelle justice se pourra faire ailleurs, & en moindre fourfait; se icy à Paris, vous veans, & sçachans, injustice regne, & domine, & opprime justice, *Magna fenestra iniquitiæ.* Regardez, que vous ne soyés cause de mil, & mil maulx, de meurtres, de rapines, de trahisons, de larrecins, de sacrileges, de ravissemens de femmes, par tout le Royaulme, si vous ne cloiez bientost, & deligemment la voye à injustice, qui jà tant est ouverte. Et C ne pourrés dire, que vous n'en avez coulpe. On seult dire en la ruë de fevre que *Absentia nautæ vel negligentia, est causa subversionis navis.* Un marignier plonge la nef, quand il la laisse perir pour l'heure, qu'il la doit gouverner, & sauver. J'ay oüy reciter d'un sage fol, qui estoit en la presence du Roy, quand on luy demandoit grace pour un homme, qui avoit tué un aultre. Le Roy repondit, que par plusieurs fois il avoit fait semblable grace à cest homme & que plus ne la feroit: lors le fol dit au Roy, Sire vrayement vous povez bien faire grace à cet homme cy, car il n'a pas tué l'autre. Pourquoy, dit le Roy? & qui ha ce fait donques? Je le vous diroye, respondit le fol, se vous n'en devrez estre couroucié D nenny, dit le Roy. Et je vous dis, Sire, que c'est vous qui l'avez tué : car si vous eussiés en ça fait justice de c'est homme icy, l'autre ne fust point mort. Vous entendés bien, Messeigneurs, à qui va cette narration. Se justice eust esté bien executeé ou temps passé, pais feust maintenant avant elle, & la vaisit, *quia fructus justitiæ pax.* Isa. XXXII. 17. *Et justitia & pax osculatæ sunt.* Ps. LXXXIV. 11. *Qui habet aures audiendi audiat.* Matt. XI. 15. *Qui potest capere capiat.* Matt. XIX. 12. A ce propos je porroye ammener l'exemple que recite l'autheur du livre, qui se nomme. *De disciplina Scholarium.* Du fils qui mor-

mordit le nez à son Pere, quand on le menoit pendre, en disant *Pere vous estes celuy qui me pendez.* Gardés bien Messeigneurs, que les subjets du Royaulme ne vous puissent imputer leur empirement en ce monde & leur damnation en l'aultre, par deffault de les mettre en Justice, & à correction. C'est la misericorde, que vous devez à vous meismes. Et cette misericorde vous devez à cette Cour A & à son honneur. Pensés que on dira par tout se tel méffait remaine impunis ;on dira que cette Cour ne punit que les povres, & les petits méffaits, ou ceux qui n'ont amis, ou qui ne procedent par voye de fait; comme gens d'Eglise, Prelats, & autres: ils vous compareront à l'Epouventail de cheneviere, qui ne se remue point, & lors les oiseaux quand ils apperçoivent cecy, ne tiennent conte, & font leur fiente sur eux : ils amenront à leurs propos le dit d'un Philosophe nommè Anarazes, *Que les Droits & les Loix sont comme le toile de l'aragne, qui retient les petites mouschettes, mais les grosses passent tout.* Je pourroye icy m'arrester longuement à loüer justi- B ce, & condamner injustice par les exemples des Romains, & des Grecs ; & de ses sains qui n'epargnoient nez à leurs enfans propres, comme Brutes, & aultres. Remembrés devant vos yeulx le Jugement que fist Trajanus l'Empereur à la povre femme, pour la quelle chose il en a esté sauvé ; selon ce que on lit en la vie de saint Gregoire. Cest Empereur alloit en bataille & jà estoit sur son cheval : une povre femme vint aut devant & lui demandoit justice. Bonne femme, dit il, tu vois mon empeschement. Sire, dit elle, Je ne vous demande fors ce que vous me devez. Bonne femme, je te feray justice au retour. Voire, Sire, & si vous ne retournez. Mon successeur, dit Trajanus, te fera droit. Et la femme luy demanda, quel merite il en avoit, se un aultre lur faisoit bien : la justice d'aultrui dit elle ne C te sauvera ponit, *Semiramis, Seleucus oculum alter gloria circumdas.*

En lieu de Conclusions je prendray trois Considerations pour respondre à ce que on me pourroit oppoter, que je ne nomme les maufaicteurs, & ne dis point quelle amende je requiers. La 1. Consideration. Ce Trone de la justice Royalle ou repose son authorité, ce Senat des Peres conscripts, doit de son office faire enqueste diligemment, & constamment sans flechir & sans riens epargner pour attaindre tout ce fait au vif de la verité, supposé que tous auttes s'en teussent, ou dissimulassent leurs injures fust par paour, ou par negligence, fust par faveur, ou corruption. Et cecy je puis bien dire quelque terme il paraist, sans peril de Irregularité. Ce n'est à dire forsque vous faites votre devoir & secourés à la chose publique. Je ne tens point icy à la douleur, ou affliction des colpables, pour ce qu'elle plaise ; mais pour eschever pis, & que les innocens vivent en seurtè. Et se l'enqueste doit estre des injustices je adjoute ce, puis que ce fait tant non pareil de aultres demonstre que il n'est pas seul, on que ce n'est pas le premier ; car ce seroit trop mal semblable que soudainement aucuns se donnassent à tel fourfait. Je m'en raporte à vos haultes discretions, & par cette respons pour quoy je n'ay nommé quelconque personne en particulier : Car les informations bien faittes vous en pourront donner plus plainier cognoissance; & descendre à cette particularité appartient plus à aultres que à un Theologien.

La 2. Consideration. Ce Trone de justice doit par soy meismes trouver & dicter, ordonner, & conclure les manieres de reparer tous les fourfaits dessus touchiés en general, puis qu'on les aura attains en particulier & par noms especiaux à les faire exequter. Car sans exeqution, peu, ou neant vauroit tout le demourant, mais pourroit grandement nuire, & seroit l'entreprise plus perilleuse & plus dommaigeable & honteuse. Et par ce je me passe de former les conclusions. Je m'en attens à ceux qui sçavent les Droits, car je tiens icy plus le lieu de prescheur, que d'Advocat, ou Orateur.

La 3. Consideration. Cette Cour & Trone de justice doit faire briefve expedition & exeçution de cette besoigne, pour le peril & dommaige trop grand qui est en sa demeure. Pensez quantes ames demandent le pain de doctrine & de meditation, & nuls ne leur administrent. Je pourroye demonstrer comment se tourne au prejudice non pas seulement des vifs, mais de tous les morts ; combien qu'en soit moins mal cesser par aucun temps pour seurtè, & cheoir tantost à totale perdition. Pensez aussy que toujours vole là renommée de ce mesait. Sy doit ensemble courir la renommmée de sa reparation, ou aultrement le deshonneur est sans honneur. Par ce appert que diligence n'en ha esté faite & que les maufaiteurs, qui doivent estre tesmoins sont fuitifs prez du Royaulme & ont esté veus depuis.

JOANNIS GERSONII
Doctoris & Cancellarii Parisiensis,

SOLEMNIS ORATIO
EX PARTE

UNIVERSITATIS PARISIENSIS
IN PRÆSENTIA REGIS

CAROLI SEXTI, DELPHINI,

Compluriumque Ducum, & Comitum, atque Dominorum de stirpe Regis; insuper & multorum singulorum statuum hominum.

Habita Anno 1405. *coram Rege.*

Gallicè in MS. Codd. Vict. 848. & 284. & Colbert. 1356. & 2320.

IVAT Rex. Vivat Rex. Vivat Rex, 3. Reg. 1. 39. Vivat corporaliter, vivat politicè & civiliter, vivat spiritualiter, & indesinenter. Justis de causis (ut mea fert opinio) offert, ac proponit salutationem istam Regis filia, Studiorum Mater, pulcher & clarus Sol Franciæ, imò verò totius Christianitatis, Parisiensis Universitas, A à qua hùc missi sumus, in honorabilissimum conspectum vestrum, ô Rex nobilissime & excellens Princeps, & omnium Dominorum sublimis & sapientissimi Consilii, quod, jure optimo, dignitatem, magnificentiam, & Regalem repræsentat Majestatem. Missi, inquam, sumus, ut de vita Regia, de bono suo, totiusque regni, à nobis sermo habeatur, non per magistralem quidem autoritatem, aut præsumptionem ullam, absit talis omnis suspicio, sed omni cum humilitate, devotaque exhortatione, sicut patri obedientissima filia, sicut subdita justissimo suo & supremo Domino. Eà propter per preces, supplicationes, aut impetrationes, suum sumit initium, Israelitici populi verbo ad Salomonem utendo; cùm David, se adhuc superstite, Salomonem throno suo jussit B insidere, atque regnare, quamvis esset admodùm tener & juvenis, sicut notatur. 1.*Paralip.* III. Id autem factum est ad matris ejus Bersabee supplicationem. Tunc juxta Regium mandatum, approbationisque, lætitiæ, & exultationis signum, vociferare totus incœpit populus: *Vivat Rex* &c. Legimus Daniel. II. cap. quòd cùm magnæ Babylonis sapientes, qui tunc urbis illius Universitatem agebant, ad Regem Nabucodonosor venissent pro somnii sui expositione, eorum sermo nostro assimilabatur sermoni. *Rex*, inquiunt, *in sempiternum vive*. Dan. 11.4. *Vivat Rex*, est pulcher accessus, sapiensque salutatio. Quid igitur mirum si Regis filia eam imitetur sapientiam, ad dictæ Universitatis assimilationem? quia ultrà acquisitas, & naturales scientias, quibus illa solùm præstabat, hæc Parisiensis Universitas prima est, & principalis scientiarum inspiratarum primo homini à mundi initio in terrestri paradiso, quæ per successum ad Hebræos devenerunt, per Abraham; ut Josephus scribit, ad Ægyptios, de Ægypto ad Athenas, de Athenis ad Romam, à Roma denique ad Parisios. Hæc, inquam, Universitas multò præclariorem veræ Fidei, sempiternæque vitæ, quàm altera habet cognitionem. Quam ob causam lumen Fidei, veritatis magistra, clarum lumen totius sanctæ Ecclesiæ, & Christianitatis est appellata. Eàpropter scit & debet, jure optimo, dicere: *Rex in sempiternum vive*: *Vivat Rex*.

Considerat & novit etiam Regis filia suum bonum, suam fortunam, suum honorem, suam custodiam, atque protectionem, à Rege, ut vero patre, pendere, per benignam, civilem, & dignativam adoptionem. In salute illius est salus sua. Quid ergò mirandum est, si ipsa desiderat, & precatur bonam Regis vitam? dicitque, *Vivat Rex*. Insuper Regis filia, excellentiorem titulum eidem assignare profectò non possumus, dirigit, ac deflectit per universum Galliæ regnum suæ oculos considerationis, sole clariores, atque Argi oculos numeriosiores. Quapropter illi, quam Ezechiel vidit bestiam, non immerito comparari potest, plenam oculis antè & retrò, intùs & extrà. *Ezech.* III. Heu in sua quid perspicit consideratione? Videt turbationem per omnem contumeliam, perque cruciantia tormenta. Videt

Videt pluribus in locis oppressiones populi crudeles; violentiam pro justitia, rapinam pro misericordia, destructionem pro protectione, subversionem pro sustentatione, pro pastoribus spoliatores, pro defensoribus persecutores, puellarum violationes, maritatarum prostitutiones. Et profectò, in sanctis nonnullis locis fieri prophanationes locorum talium Sanctorum, homicidia plurium, immò, quod pejus est, horrendum, & abominandum, hominem seipsum occidere per insaniam, & desperationem, quoniam mala ad quæ compellitur, ferre non possit. Et, ut breviter dicam, ipsa videt verendam, & miserabilem regni hujus (quam Deus avertat) dissipationem, nisi remedium, convenienſque apponatur provisio. Nam secundùm quòd scribitur: *Sine regali providentia impossibile* est *rebus pacem dari.* 2. Machab. IV. 6. Ad has res Regis filia vigilantissima hujus regni potentissimi, Christianissimique, alta clamitat voce per ploratus & suspiria? *Vivat Rex.* Cur? quoniam novit optimè quod ait Sapiens: *Rex qui sedet in solio judicii, intuitu suo dissipat omne malum.* Prov. XX. 8. Ecquis est suus intuitus? Est ejus Consilium. De quo alio in loco dicit Sapiens: *Ibi salus ubi multa consilia.* Prov. XI. 14. Velit Deus ut hoc intuitu dissipentur omnia mala, quemadmodùm expediens esse cognoscit, & nos omnes speramus, cùm eos respicimus, qui ob illam rem nobis hic assistunt, atque nos usque adeò benignè audiunt. Sed ulteriùs filia Regis, scientiarum Mater, scit, & cognoscit per Theologorum, Juristarum, Philosophorum, & Poëtarum doctrinas, & præsertim per expressam Aristotelis *in Politicis* determinationem, quòd Regnum est politia, & gubernamen melius, durabilius, convenientius, & rationabilius, quàm quodcunque aliud, quod sit ad totius universi gubernationis exemplar, quæ fit per unum Deum supremum. *Mundus*, inquit Aristoteles 12. Metaph. *non vult male gubernari, & pluralitas Principum, seu Principatuum est mala, unus ergo Princeps.* Sic Homerus, sic Plato, sic complures quantumcunque ad extrà, ut populo placerent, idololatræ senserunt. Sic minor mundus, hoc est, homo unam solam omnia intrà se regentem animam habet rationalem. Habemus. 1. *Machab.* III. 42. quòd post mortem Alexandri, qui solus dominabatur, creati, & divisi sunt plures Domini. Sed quid dicit textus? *Et multiplicata sunt mala in terra.*

Nulla fides regni sociis, omnisque potestas
Impatiens consortis erit.

Nec fides, nec lex est his, qui simul regnant sive dominantur. Cognoscite ergò, ô nobilissimi, & excellentes Domini, quomodo magno jure & justa de causa Filia Regis Franciæ, bonum totius Reipublicæ desiderans, regimen optat, & petit vivere unum Principem, unum Regem, unum singularem Dominum. Ideò dicit: *Vivat Rex.* Et finaliter quoad hoc, quis est qui non benè judicet, & cognosat detestabile, maledictum, & execrabile schisma quod tam longo tempore totam dissipat, & devastat Ecclesiam, nunquàm convenientiùs extirpari, seu extrudi posse, quàm per Christianissimum Franciæ Regem, suorum prædecessorum exempla sequentem. Quantùm ergo quilibet bonus Christianus desiderare debet, quærere, & amare sanctæ Ecclesiæ, immò totius Christianitatis pacem, tantùm debet dicere, precari, & supplicari: *Vivat Rex.* Recitat nobis Biblia *Nehem*: 2. quòd cum Nehemias Legis Doctor vellet à Rege Babylonis Israëlitici populi captivi liberationem impetrare, ac etiam Jerosolymitanum Templum reædificare, sic sermonem incœpit: *Rex in sempiternum vive.* ℣. 3. Debet igitur Regis filia, Legis Magistra quoad libertatem Franci populi, & Templi (non quidem materialis, sed spiritualis, & mystici totius sanctæ Ecclesiæ) restaurationem dicere, & incipere: *Vivat Rex.* Qui sic non optat, & desiderat, aut qui regale Dominium in aliam mutari vellet politiam, aut cassari, destrui, sive malitiosè diminui; ostendo, & pronuncio, talem se non demonstrare legitimum sanctæ Ecclesiæ alumnum, nec bonum Regis subditum, & (quod pejus est) Deo; & Dei resistere ordinationi. Illud specialiùs locum habet in Regis Franciæ potestate, quàm in aliis. Quare? Quia ejus potestas singulariùs, quàm aliæ potestates, à Deo approbata, & honorata est. Ecqui! Quoniam cùm sanctus Remigius Clodovæum primum Regem Christianum baptizaret, eum unxit sanctæ lampadis oleo miraculosè missæ: quem consecravit in signum potentiæ, & tanquam Sacerdotali, aut Pontificali fungentem dignitate. Hic itaque Dei miraculis contradiceret, & tanquam schismaticus, & seditiosus reputandus est, qui huic pretioso, & pulchro, huic non consentiret clamori, quod legitima, & devotissima Regis Filia singulis adimplet diebus: *Vivat Rex. Vivat Rex.*

Verum est, materiam in præsentiarum proponendam, tractandam, & Deo dante, benè terminandam, talem in se difficultatem, sublimitatem, & arduitatem habere, ut non benè deduci possit, aut convenientem sortiri effectum, absque speciali Spiritus sancti gratia, & illius qui dicit: *Sine me nihil potestis facere.* Joan. XV. 5. In cujus manu sunt omnia regna mundi. Estque valdè congruum semper incipere ab oratione, quemadmodùm Regis Filia à principio in Processionibus, & Missis effecit, & adhuc perseverat supplicando: *Vivat Rex.* Quoniam *cor Regis* (inquit Sapiens Prov. XXI. 1. *est in manu Dei*, vita sua, sanitas sua, regnum suum, prosperitas sua. Et mihi quid, qui in scientia, & eloquentia meam sentio insufficientiam, & in aliis omnibus ad tam sublimem & adeò dignam materiam proponendam, & (ut res postulat) vivaciter, & propriè exponendam, habita metuendissimæ præsentiæ vestræ ratione; cui grandis inest dignitas, excellentia, & prudentia, sicut nemo ignorat. Quid, inquam, agendum est mihi? Quo recurrendum? Nisi principaliter ad Dei auxilium. Et quia ad id ego non sufficio, & materia publica unum quemcunque tangit, & comprehendit: exurgemus, si placet communi concordia devotoque consensu corda nostra levando ad Deum, sine quo nihil possumus. Jaciamus spem nostram, desiderium, & confidentiam suo in auxilio; & in nobili hoc Concilio devotum hymnum, qui mysticus est, exordiemur, qui & dicitur, cum sanctæ Ecclesiæ celebrantur Concilia, ut Deus secundùm promissum suum ibi sit ubi multi, non tantùm duo, aut tres, in suo nomine congregati sunt. Et dicamus, ut bonum noncíscamur principium, medium, & finem:

Veni Creator Spiritus
Mentes tuorum visita,
Imple superna gratia,
Quæ tu creasti pectora.

Comple, precamur, bonum in nobis desiderium, per sanctam tuam, ac secretam inspirationem. Et quod est illud desiderium? Tu nosti: *Vivat Rex.*

Et tu, nobilissime & excellens Princeps, P. & vos Domini mei omnes, patienter, & benignè quæ dicam intelligite, non personam considerando (humilis enim, pauper, & indigna est) nec ruditatem, aut sermonis indiscretionem; sed potiùs ad factum in se respicite, quod adeò justum est, nec aliud in conclusione nisi, *Vivat Rex* in Dei gratia, & confidentia benevolentiæ vestræ. Et quoniam materia de qua locuturus sum, & Regis Filia pro qua dicturus, benevolam debent habere audientiam absque tædio, & mala suspicione nocendi cuicunque personæ,

 par-

parvæ, aut magnæ. Id Deus à me prohibeat; nimis enim obligor omnibus, & malè pax per injuriam investigaretur. Procedam ergo ulteriùs in facto nostro, sed priùs humilem faciam gratiarum actionem, & devotam supplicationem. Gratiarum actio est ad Deum supremum Regem, ad beatam Virginem Mariam, ad sanctum Dionysium Franciæ Patronum, ad totam cœlestem Curiam, & ad vos excellentissimos Dominos hac de causa, quia omnes nos humiles vestri subditi, profectò magna cum lætitia & jocunditate cordis vos intuemur præsentialiter congregatos, communi quadam concordia confirmatos, & per juramenta, & per litteras conjunctos, ut bonæ ordinationi, Regiæ dispositioni, & Regno suo superintendatis. Benè igitur incœptum est; perficiatur quod supplicat Regis Filia: *Vivat Rex.* Et proculdubiò valdè necessarium est talem fieri concordiam. Aliter enim quomodò congruè ad Regis factum & Regni procedi potuisset? *Lib.* IV. *Cap.* 2. recitat Valerius, plures Romanos inimicitias & mortalia odia ad invicem habentes, cum primùm se ad officium aliquod Reipublicæ simul elevatos conspicerent, ad concordiam venisse, ut fuerunt Marcus Æmilius, & Fulvius Flaccus. Item Sextus Livius & Nero contrà Hasdrubalem. Si enim civitatis Gubernatores inter se divisi sint, plus alter alteri nocere conabitur, & quod alter effecerit destruere, quàm aliud quicquam; quin etiam concordia bona, & unio vestra, male vobis volentes confundet, jocunditatem bonis tribuendo amicis. Quia, ut dicit Sapiens: *Frater qui adjuvatur à fratre, quasi civitas firma.* Prov. XVIII. 19. Et virtus unita est fortior seipsâ dispersâ. Affirmat Julius Cæsar, quòd Francorum consensui totus mundus resistere non posset. Quomodò erit talis consensus? Per principalium Dominorum concordiam. Si autem dissensio fuerit, omnia dividentur: *Effusa est contentio super Principes, & errare fecit in invio, & non in via.* Ps. CVI. 40. Ad id facit historia per Macrobium, de Athenarum Rege recitata, qui hac consideratione cum filio suo in gratiam rediit, quamvis eum graviter priùs offendisset. Videmus ad mala agenda homines congregari, & uniri: Herodem, & Pilatum, ut Jesum Christum persequerentur: Latrones ut spolient & furentur: infernales inimicos, ut eorum astutiis homines graventur. Multò plus uniri debent Domini ad benè agendum, quoniam eorum dissensio nimiùm est nociva. Et, ut dicit Horatius, prorsùs super miserum recidit populum,

Quicquid delirant Reges, plectuntur Achivi,

Gratiæ Deo, qui hac bonam vobis tribuit voluntatem. O quàm magnum bonum! O qualem jocunditatem in hac unione intuemini, potius quàm discordia! Deus bonam concedat perseverantiam. Hæc est supplicatio nostræ adjuncta gratiarum actioni ut perseveretis de bono in melius: alioquin hæc parum prodessent. Sed dicet aliquis: Est fortassis pax ficta, & conficta; est dissimulatio ad magis nocendum, & aggravandum populum. Omne præteritum oblivioni tradi debet.

Post inimicitias iram meminisse, malorum est.

ait Cato. Dicit Tullius in Julii Cæsaris laudem, quòd nihil obliviscebatur præter injurias, quod illi ad victoriam obtinendam non parum præstitit adjumenti, & ex ingenuo emanat animo. Fieri potest (Domini mei) hactenùs multa facta & dicta hinc indè esse, nunc per hos, nunc per illos quæ ad unius tendebant depressionem, aut alterius exaltationem, eò quod unusquisque Magistro suo, & parti suæ benè servire, & complacere nitebatur. Verum id obesse non debet, immò potiùs dicendum est, quòd Octavianus Hærodi ait, qui pro Antonio contrà eum fuerat, fatebaturque se Octavianum destruere voluisse, ut benè famularetur suo Magistro. *Non invidemus* (inquit Octavianus) *virtutibus, si, cum adversario meo servires, illi fidelis fueris; Sic mihi quoque facies, cùm meas tutaberis partes;* atque ei veniam dedit. Considero insuper dessensionem locum habere

A potuisse absque odio, aut benevolentia; quemadmodùm inter sanctum Paulum, & Barnabam: quod fit cum certò Dei non sentitur voluntas in eo quod agendum est. Sicut in Daniele habemus de duobus bonis Angelis, secundùm sanctum Gregorium. Sed ponamus odia, & injurias intervenisse: nonne melius est eas deleri atque oblivisci propter bonum Regis, & totius Regni, quàm in destructionem omnium, & eversionem continuari? Legimus Græcos quandoque, ut bonum publicum melius se se haberet, communem fecisse concordiam, quæ *Amnestia* nominabatur, quam nos abolitionem dicere possumus, in qua de omnibus venia dabatur, absque ullius injuria, aut ultionis inposterùm memoria. Multi Nobiles Romani eligebant potiùs extremam obire diem, quàm destruere, aut patriam aggravare, quantumcunque injustè per suos exularent. Patuit de Themistocle, qui ob eam causam inter sacrificandum taurinum potavit sanguinem. Om-

B nia ergo Regi, ac Regno donentur, nec jusjurandum à vobis præstitum flocci pendendum est. Juramentum vinculum forte est, si modò licitum sit, nec est qui de eo dispensare possit, & præsertim cum sit propter tam magnum bonum. Scimus de Regulo, quantumcunque pagano, quòd potius elegerit ad suos reverti inimicos Carthaginenses, quàm suam promissionem falsam reddere, & irritari ingenui hominis promissum, & Regis verba servari debent. Ob eam causam Rex Joannes Angliam repetiit. Jephte propriæ filiæ non pepercit. Nec mirandum est, si vos Domini mei juramentum præstiteritis bono Regis & Regni unanimiter intendere velle, cum & id in sua institutione Rex noster juret. Abeant igitur adulatores hinc, & illinc, utriusque scilicet partis, qui per ficta sua verba præliari facerent petras, aut ferè Paradisi Angelos, si audirentur, aut eis fides adhiberetur. Studium eorum omne est divisiones omnes seminare per iniquas relationes, ut boni ap-

C pareant famuli, aut boni amici, aut ut complaceant. Sciunt enim optimè, libenti animo de eis qui odio habentur, mala verba audiri. Audiantur verba pacifica, ut pax perseveret, quemadmodùm supplicamus. Extrudatur quicumque culpâ suâ primam concitabit discordiam. In ea conscientia, & bona spe revertar undè digressus sum, & declarabo quid, petatur per pulchrum illum clamorem: *Vivat Rex.*

Divisio hujus propositionis. Tam in naturæ Libro, quàm Scripturæ triplicem reperio vitam. Vitam corporalem, carnalem, & personalem. Vitam civilem, politicam, aut universalem. Vitam gratiæ divinæ, sive spiritualem. Prima defectibilis est. Secunda permansibilis. Tertia perdurabilis. Prima vita, corporalis scilicet, in conjunctione animæ & corporis manutenetur, de qua *Factus est homo &c.* Genes. II. 7. Et Propheta: *Quis est homo qui vivet?* Ps. LXXXVIII. 49. Vita civilis in conjunctione, & u-

D nitate Domini, & subditorum in una Lege, & justa ordinatione conservatur. De hoc Philosophus ponit *in Politicis*, quòd *In Legibus est vita civitatis.* Et Apostolus comparat corpus mysticum ad verum, eadem ratione *Rom.* XII. & I. *Cor.* XIII. & *Eph.* IV. Tertia vita spiritualis manutenetur per conjunctionem Dei & animæ, in charitate, & amoris unitate, de qua: *Vivo ergo jam non ego, vivit verò in me Christus.* Gal. II. 20. Unamquamque harum vitarum, & omnes simul postulamus Regi nostro dicendo: *Vivat Rex.* Vivat corporaliter, vivat civiliter, vivat spiritualiter. Hic rectè sermo haberi posset de tribus

bus pulchris liliorum floribus aureis in campo armorum regalium scuti resplendentibus. Posset etiam adduci fictio Poëtica de Rege Herilo, quem dicit Virgilius tres habuisse animas, & tres vitas. 8. Æneidos.

Nascenti cui tres animas Seronia mater,
Horrendum dictu, dederat, terna arma movenda,
Ter leto sternendus erat.

Missa faciamus hæc, & dicamus : Vita prima defectibilis est; hodiè Rex, cràs moritur. *Eccl.* XII. Secunda vita diuturnior est, quia per legitimam regalis stirpis derivatur successionem. Estque amabilior prima, quantùm bonum publicum præstat privato. In cujus signum Princeps bonus corporalem suam exponit vitam pro civilis vitæ tuitione: Exempla sunt innumera. Tertia vita divina est, & perpetua, quæ aliis duabus longè est præstantior. Nam ut dicit Jesus Christus, qui gratia Dei caret nihil habet, quod ei conducat: *Quid prodest homini si universum mundum lucretur, anima verò sua detrimentum faciat.* Matth. XVI. 28. Marc. VIII. 36. & Luc. IX. 25. Sed elevate, quæso, paulisper vestræ cosiderationis oculos ad Regis filiam, eousque à me avertite, statum ejus & compositionem contemplemini, & percipietis convenientissimè ad eam pertinere facto, & verbo, nobilem hunc clamorem : *Vivat Rex.* Quarè ? Videte Medicinæ Facultatem, quæ curat, & gubernat vitam corporalem. Videte Philosophiam Moralem, Ethicam, Oeconomicam, Politicam, de quibus Artes, & Decreta, & Leges tractant, & inveniètis his duabus Facultatibus unam Civilem, & Politicam regi, & gubernari. Theologia est magna vitæ spiritualis, divinæ, & catholicæ gubernatrix. Nemo ergò Regiæ filiæ obstare audeat, quin publicè ubique dicet. *Vivat Rex.* Ipsa enim ea est, cui proprium est semper ad pacem inducere, quia per Palladem scientiarum magistram figurata est, quæ quidem Pallas nomen Athenis communi omni judicio indidit, cùm Mars aut Neptunus, illis nomen imponere vellent. Dictum ergò fuit, quòd qui Regem magis produceret proficientem, nomen Athenis esset inditurus. Pallas itaque olivam germinari fecit in pacis signum; Mars autem equum, qui prælium designabat; pacem censuerunt meliorem. Potest igitur dicere Universitas, quòd Cant. VIII. 10. dicitur: *Facta sum coram eo quasi pacem reperiens,* nec contraria audiantur mendacia. Si qui eam partialem fuisse, vellent insimulare ea in materia ; quia nunquàm cuicunque Domino ullos dedit Deputatos, quin fuerit, & sit parata dare cuicunque volenti tendere ad bonam Regis vitam, & justitiam. Regiæ filiæ munus est tractare, & docere veritatem, & justitiam; seque adjungit, & adhæret cuicunque qui justitiæ, & veritatis tutatur partes, & in ea intentione una cum ipsa, ejusque legitimis suppositis vivere, & mori non recuso. Et si dicat quispiam, quid Universitatis intersit, quin potiùs studeat, & libros suos visitet ? Est exigua nimiùm consideratio, quid prodesset scientia sine operatione ? *Scientia abscondita, & thesaurus invisus, quæ utilitas in utrisque ?* Eccli. XX. 32. Non solùm addiscendum est, ut sciamus, sed ut doceamus, & operemur. *Ethicorum* 2. Si Concionator, Doctor, aut Baccalaurus potest, & debet doctrinam quam didicit (ut alios instruat) publicare; Regis Filia tantis Magistris referta, claudet-ne os suum ? Abscondet-ne lumen suum sub scamno & scientiam suam in terra ? Hoc dicendum est minimè. Thronus Salomonis (qui regalem significabat potestatem) duobus sustentabatur brachiis, dextro videlicet, & sinistro, qui quidem thronus, est clarum speculum quod Virgilius fertur composuisse, ut Romam conspiceret, quià ipsum omnia monstrabat, brachium scilicet militare, & Ecclesiasticum. Si ergò miles pro justitia tutanda, se vitamque suam exponat in prælio; brachium Ecclesiasticum in Parisiensi Universitate sinet-ne omnia cadere, nec verbum dicet ? Nimis profectò reprehensibilis foret, si id faceret. Considerate ergò quomodò Regis Filia tanquàm clarus oculus in hoc regno posita dicitur, ut omnia facienda prævideat, & veluti custodia in alta turri posita prospiciat, ne ullum malum accidat ; aut est veluti imago Palladis in principali turre Trojanæ urbis, Ilium appellata est, posita, quæ quidem imago si diù durasset, Troja intereà non desiisset. Universitas, quæ talis est, claudet-ne oculos ? Tacebit-ne ? Patietur-ne auferri, & furari ? Ubi esset filiæ Patri subjectæ fidelitas? Ubi esset timor pœnæ, quam per Ezechielem Præsbyteris contra vitia tacentibus minatur Deus. *Ezech.* XXIII. Plutarchus homo unicus ausus est Imperatori Trajano gubernandi modum describere, magna cum libertate adjiciens : *Si tu,* inquit, *benè regnare desideras, in Plutarcho tuum habes introductorem; sin aliter facere vis, liber hic testimonium erit, te ad imperii destructionem, Autore Plutarcho non properare.* Quare ergò non potest, & debet similia verba veritatis Magistra Regi suo, & Domino liberiùs intonare ? Quid totus diceret Franciæ populus: quem quotidiè Universitas per suos subditos ad patientiam, & bonam obedientiam Regis, & Dominorum adhortatur. Si non æquè benè Regi loqueretur, ut sese benignè, justè, & rationabiliter ergà populum suum haberet, videretur adulationis, & dissimulationis factum, nec unquàm populus nos audire vellet. Demùm Universitas repræsentat-ne universum Regnum ? Immò verò totum mundum, in quantum adveniunt, aut advenire possunt supposita, ut doctrinam sapientiamque acquirant. Ipsa est tanquàm vigorosum seminarium totius corporis publici, ex quo homines nascantur totius perfectionis. Ideò debet Universitas pro tota Francia, pro omnibus statibus, quorum aliquos ipsa habet studentes, pro amicis omnibus in gravibus existentibus afflictionibus, qui huc venire non possunt, nec dolorosæ eorum interesse lamentationi : debet, inquam, rogare, & dicere : *Vivat Rex. Vivat Rex. Vivat Rex.* Et ad hoc se benè vestra ostendit concordia, nobilissimi Principes, cùm usque adeò plenariam illi datis audientiam, de quo gratias vobis agimus, supplicantes ut principalem de triplici vita Regis materiam benignè audiatis.

PRIMA PARS.

DE

CORPORALI VITA REGIS.

Vivat *Rex.* Primò vita corporali, quæ proportione, & harmonia congrua quatuor qualitatum primarum, caliditate, frigiditate, humiditate, & siccitate conservatur, & manutenetur. In quatuor contrariarum qualitatum disproportione. In corporibus humanis vitalis & naturalis corrumpitur complexio, habendo calorem nimium, aut frigus nimium, secundùm quod experientia infirmitatum demonstrat. Accipiemus igitur hìc nostræ supplicationis primum articulum, qui est de regalis personæ bono regimine, & quatuor dicemus considerationes.

Prima Consideratio.

Quantùm diligenda est boni Regis sanitas, & vita corporalis, tantùm non est vilipendenda aut odio habenda Regis filia, & specialiter quoad Medicinæ Facultа-

cultatem, dicendo Medicos nemini prodesse, aut quovis alio modo. Medicina enim post Deum, ejusque auxilium, ea est quæ in primis prodest ad hanc vitam conservandam; ideò sperni non debet tanquàm nociva, & inutilis.

Secunda Consideratio.

BONI amici, & fidi subditi sanitatem, & corporalem Regis vitam procurare debent non aliter quàm propriam, omnia auferendo impedimenta ipsam aggravantia, aut ad eam sanitatem habendam nocentia, etiamsi eis non omninò cordi esset. Sic enim unusquisque fieri in se velle deberet, postularetque de facto ut violenter retineretur, si per ignorantiam, aut aliter labi, aut se lædere vellet; & multò plùs, si ab unius talis vita, totius Regni bonum dependeret: sic agere ergà Principem aliquem, non esset resistere, aut contrariari ejus ditioni, aut potestati, sive manum in Christum Domini injicere; verùm potiùs obedire, atque obedientiam providere, veluti si quis haberet membrum per infirmitatem toti corpori nocivum, auferretur igne, aut cultro. Ad illud uniri debent, & convenire omnes Regii sanguinis propinquiores, absque hoc, ut unus præcedat, & alius sequatur, ad malè complacendum.

Tertia Consideratio,

QUAMVIS Regia vita corporalis diligenter sit quærenda, nihilominùs tamen hominibus anathematizatis, & maledictis à Deo, sanctaque Ecclesia, fides adhiberi non debet, nec ad consilia sunt admittendi, quemadmodùm sunt sortilegi, magici, incantatores, & id generis stolidi homines, & perversi. Sic enim agere, non modò nihil esset proficere, verùmetiam certis impedimentis bonam Regis vitam, & sanitatem impedire, quemadmodùm in tertio puncto de spirituali vita clariùs ostendetur.

Quarta Consideratio.

AD bonam corporalem Regis vitam habendam conveniens esset, & necessarium, adjuvante vita civili, & spirituali (quæ meliores sunt) quòd Rex semper bonâ associaretur comitivâ, saltem prudentum virorum, electorum statuum, bonorum morum, Deo devotorum, & ad bonum publicum fidissimorum: semper bona verba bonum tenent locum, & adhuc plùs bonum exemplum; nec adeò Regia vita opprimi, aut fatigari deberet, sicut sæpenumerò visum est in grande Regis præjudicium, immò verò totius Regni, ob irrationabiles, & onerosissimas satellitum petitiones. Velit Deus ut, his aut similibus considerationibus observatis, nostra exaudiatur oratio: *Vivat Rex.* Est hìc notandum in eo quod dixi, sumque de Regia vita dicturus, verba ea observari debere in nobilissimi Delphini persona, primi, & veri Regis heredis. Est enim tanquam una cum Rege persona, secundùm Sapientis dictum Eccli. xxx. *Mortuus est Pater, & quasi non est mortuus, reliquit enim similem filium post se.* Pater post naturalem, aut civilem mortem, in filii sui adhuc vivit persona. Indè est quòd Pater, & Mater tanto tempore filios suos in hereditate, aut dominio eis succedere desiderant; quod usque adeò verum est, quòd mater Clodovæi Burgundiæ Regis (sic enim tunc Burgundiæ Dux nominabatur) sponsa potiùs tres suos filios mori elegerit, quàm ut includerentur, & ab hereditate secluderentur. Sic per eorum avunculos de duobus factum est. Tertius verò Clodovæus fuit reservatus: tunc ambitio crudelis proditionis mater, sine fide, sine lege, sine progenie, & ingenuitate regnabat. Habemus quoque diligentiam Bersabee ut filius suus Salomon post David regnaret, & sic de aliis. Si dixerit quispiam Dominum Delphinum puerulum esse, cujus ergò reputandus erit æstimationis? Responde, quòd cujuscunque juventutis fuerit, est verus heres, & vivit Rex in ejus persona; totum etiam Regnum unitum, & junctum est ei per civilem alligationem tanquàm naturaliter, in quantum consuetudo valet naturam. Consuetudo, dico, est quòd Regnum per legitimam habeatur successionem. Et hìc principalis Philsophorum fundatur ratio, quâ probant Regnum meliùs per successionem quàm electionem gubernari, eò quod libentiùs consueto, quàm extraneo, aut novo dominio præstatur obedientia: in obedientia autem totum dominationis bonum consistit. Insuper qualemcunque juventutem Dominus meus Delphinus habeat, debet tamen benè conservari, & edoceri, sicut Mater sancti Ludovici de ipso fecit à quo tanta prodierunt bona, quamvis adhuc juvenis Regni susciperet gubernacula. Erat enim sapiens in suorum Consiliariorum sapientia, potens in suis militibus, justus in bonis suis Officiariis. Inexplicabile est quantùm doctrina bona prosit juvenibus; multò tamen plùs mala eis obest doctrina. Josias cùm octo tantùm esset Annorum regnare cœpit, 4. *Reg.* 22. & tamen post David fuit fortissimus, & sapientissimus, propter bonam illam instructionem, quam à Legis, sapientibus & aliis adeptus est. Dicunt etiam Hebræi, & Josephus, Salomonem sua in coronatione solùm undecim Annos natum fuisse; quos sequi videtur sanctus Hieronymus id recitans pro confirmatione, quòd tempore suo novem Annorum puer ex nutrice sua produxit filiolum. Nec Jonathas annosus erat, cùm pro Patre suo Azaria per Annos viginti quinque regnaret, vivente quidem Patre corporaliter; mortuo verò civiliter per lepram, & ab aliis hominibus separationem. Et dici potest, Deum velle, & posse sæpiùs prosperitatem Regno per innocentiam parvam, quàm per magnos peccatores destinare, viso quòd tales pueri non se solùm, verùm totum eorum dominium ab incommodis præservarent, secundùm ordinem Hierarchiarum. Hanc modò materiam dimittimus, velit Deus, ut Rex, nobilisque ejus propago sic serventur, gubernentur, & instruantur, quòd nostrum compleatur desiderium, & omnium fidelium Francorum, qui hunc faciunt clamorem: *Vivat Rex.*

SECUNDA PARS,

DE

SECUNDA REGIS VITA

Civili scilicet.

ULTRA, si placet, progrediemur, & de secunda Regis vita verba faciemus, civili videlicet, & politica, qui status Regalis dicitur, aut dignitas. Estque eò melior sola vita corporali, quò ipsa est diuturnior per legitimam successionem, & quò bonum commune prestat particulari, aut personali. Debet autem fidelis quisque subditus adeò, aut ampliùs solicitus esse facto, & verbo, ut hæc vita Regis benè conservetur, quantùm corporali vita est præstantior. Sciendum ergò est in quo vita hæc civilis consistat, & antè tetigimus quòd in unitate conservetur, nihil sine unione durare potest; quemadmodùm declarat sanctus Dionysius Galliæ Apostolus ultimo *De divinis Nominibus* & Boëtius *De Consolatione.* Unio autem diversorum sine ordine, & ordinatione fieri potest minimè. Ecquid ordo? Est cùm res quælibet id habet quod ad eam spectat in debito suo loco. *Ordo est parium, disparumque rerum sua unicuique tribuens collatio.* Ordo sine amoris vinculo manu

manuteneri non potest, ut ostendit Boëtius, optando talem amorem sine defectu gubernare homines, quemadmodùm mundus totus in bono, & unione regitur. *O felix hominum genus, si vestros animos amor, quo cœlum regitur, regat.* Concludo ergò, quòd odium, & divisio omni ordinationi contraria, vitam hanc civilem, & politicam destruunt. Hæc est expressa determinatio supremi Magistri Jesu Christi, in patentibus Evangelii Litteris. Luc. xi. 17. *Omne regnum in se divisum desolabitur.* A Ad meliùs autem intelligendum illud, capiemus hujus vitæ mysticæ ad veram, similitudinem, & dicemus, quòd quemadmodùm corporalis vita in bona proportione & ordinatione, & harmonia primarum quatuor qualitatum (ut dictum est) conservatur, & est naturalis complexio, quæ in una justitia naturalis qualitatis secundùm Medicinam custoditur.; sic simili modo vita ista civilis manutenetur, & conservatur proportione, & conjunctione quatuor Cardinalium, aut principalium virtutum, quæ sunt Prudentia, Temperantia, Fortitudo & Justitia; quæ quidem proportio generali quodam nomine *Justitia civilis, & legalis*, nominatur, prout Justitia est omnis virtus, aut nominatur, secundùm S. Augustinum in una Epistolarum suarum, amor Dei, in quem ordinari, jungi, & uniri debet omnis virtus. Considerate ergò, quòd postquàm civilis vita in u- B nione, amore, & bona ordinatione quatuor istarum virtutum conservatur, ipsa per contrarium destruitur. Unusquisque nocet, aut obest vitæ regiæ, quando quatuor illis virtutibus adversatur. Et quantùm precatur, & desiderat, *Vivat Rex*, tantùm niti debet, ut quatuor hæ virtutes in Rege regnent, & in suo regno Prudentia, Temperantia, Fortitudo & Justitia; alioquin vana & ficta est vociferatio ore clamando: *Vivat Rex*, & facto necessarias illius vitæ causas destruere. Et quomodò destruuntur? Per falsitatem, pigritiam, luxuriam, & injustitiam. Cogitemus itaque, & notemus quæso, supradictum Sapientis verbum? *Rex qui sedet in solio Judicii, intuitu suo dissipat omne malum.* Prov. xx. 8. Si dissipat omne malum, vitam habet civilem, sanam, & perfectam. Sed videmus quid eam manuteneat. Quatuor virtutes ipsam concomitantur. Rex debet sedere. Sedet in signum temperantiæ, aut moderationis. Sic enim designavit Magister quidam Romæ histrionem agentem, qui socium suum carpsit, eò quòd Principem belligerum, & om- C nia destruere volentem repræsentaret. Ipse verò Principem effinxit sedentem, & cogitabundum, in signum quod Princeps temperans, & benè præmeditans in omnibus actibus suis esse debet. Rex debet esse in throno, in signum firmitudinis, & constantiæ, quemadmodùm thronus inferiùs quadratus est. Sicut tetragonus, sine vituperio, inquit Aristoteles, nec benedictione, nec maledictione moveri debet, non plus quàm Dei Angelus. Rex debet sedere in throno, non quocumque, sed æquitatis, & justitiæ. Hæc est tertia virtus, de qua dicit Propheta: *Judicium & justitia correctio sedis ejus.* Ps. xcvi. 2. Rex diligenter intuitum suum ad cuncta dirigere debet, in signum prudentiæ, & veritatis. Intuitus hic suum est consilium, in quo veluti in oculo nullum debet esse impedimentum, nec pulveris avaritiæ, nec inflationis, præsumptionis, & superbiæ, nec fumi odii, nec spissorum humorum carnalitatis, nec cujuscumque maculæ duplicitatis, aut mendacii. *Rex* eo modo sedens *in throno judicii, intuitu suo dis-* D *sipat omne malum*, omnemque malitiam.

Poësis, seu fictio pulcherrima. Deducere conabar quatuor hæc puncta per historias, & concordantias, considerando in secreto cogitationis meæ colloquio Regium statum, Regnique ejus; cùm humani generis inimicus, & totius boni visus fuerat odiosum suum filium, magistrum Capitaneum, peccatum scilicet, vilem tyrannum, falsumque proditorem, fideli suo Domino, & supremo Deo destinare. Quare? Ut præliaretur & destrueret quatuor has virtutes, ut Justitiæ subverteret thronum, & hic auferret, & interficeret omnem civilem Regis, & Regni vitam, quod ne faciat, Deum obsecro. Nec solus erat (vobis affirmo;) magna, & maledicta septem capitalium, & mortalium vitiorum societas ei erat auxilio. Superbia, Invidia, Ira, Avaritia, Acedia, Luxuria, Gula, cum aliis quibusdam detestabilibus stipendiariis, & crudelibus expoliatoribus, absque numero; omnibus eadem est voluntas, & conjuratio, ad interneciem scilicet ponere pœnæ, & culpæ omnes virtutes. Stipendia eorum sunt mors: *Stipendia peccati mors.* Rom. vi. 23. Si timore, tremore, & horrore ea considerando affectus fuerim, nihil est quod quæras. Adhuc fremo, & tremo, quando hujus mihi subit memoria. Certè explicare non possem decimam, nec centesimam quidem partem dolorosorum, & affligentium cruciatuum, quos peccatum abominabilis proditor, omnesque ejus comites periculosi contrà pulchras virtutes exercere volebant. Notavi specialiter hìc quatuor maledictos expoliatores, qui sub umbra boni, & interdùm amoris, occultè, & implicitè, interdùm apertè contrà nitebantur, & repugnabant his virtutibus, quilibet cuilibet. Adulatio mendax contrà prudentiam, & veritatem. Delectatio acediosa & otiosa contrà fortitudinem, & stabilitatem. Rapina contrà justitiam, & æquitatem. Voluptuosus status contrà temperantiam, & frugalitatem.

Noverat humani generis inimicus, quòd per falsos hos quatuor satellites destrui posset totius Reipublicæ vita civilis, tum in capite, tum in membris, si eorum non obstaretur conatui. Per eos enim non modò regalis dominii status dissiparetur, sed quilibet trium statuum subditorum, conservantium, & manutenentium statum illum supremum. Status hi tres sunt: Status Ecclesiasticus, Status Militaris, & Status Civilis. Et contrariatur adulator mendax Clericis, & Consiliariis, & quibus inesse debet prudentia. Delectatio voluptuosa contrariatur militibus, quibus inesse debet fortitudo, & bellandi constantia. Colorata rapina contrariatur Justitiariis, quibus inesse debet ad benè judicandum æquitas. Sed pomposus status generaliter contrariatur omnibus, magnis, & parvis, ubi esse debet temperantia, & ad benè se habendum, & manutenendum sobrietas. Status in se bonum est probum, & honorabile, sive in Clericatu, sive in militia, sive in civilitate; sed quando injuria se jungit, & maritat alicui statui; totum est perditum. Ex hoc Matrimonio perditissima nascitur proles; dum injuria copulatur statui Clericali, nascitur sacrilegium, & simonia; in statu militari, expoliatio & tyrannis; in statu civili, usura & rapina. Propterea congruum mihi videbatur & necessarium proditoriam illam intentionem per quatuor illos occisores contrà quatuor virtutes revelare, & declarare quæ quidem virtutes bonam Regis conservant vitam. Et quare? Ut evitentur, & homines sibi ab eis caveant. In eo enim videbatur, & adhuc videtur esse principalis Regis filiæ intentio, ut inveniatur, & de facto apponatur congruum remedium, non nimis ad particularem descendendo modum, qui ad magnum Regis pertinet Consilium; sed in quantum bonæ prædicationis doctrina sese debet extendere, non ut doceatur aliquid, quod vos nobilissimos Dominos lateat, nec quin probè sciatis, sed ut admoneatur, & inflammetur ejus, quod jam novistis, intentio; quemadmodùm prædicatur de morte, non quin sciatur moriendum esse, sed ut humiliemur, & ad benè moriendum præparemur.

Certum est, in proposito illo, ac tali meditatione, ingens bellum in secreto mentis meæ collocutione ortum fuisse. Nam Dissimulatio ficta, & timida mendacis adulatoris filia, genita per proprium amorem cum commodo concumbentem, conabatur, & omninò mihi silentium imponere stude-

debat; Seditio crudelis jactabunda, & fatua in oppositam trahebat partem. Prior Dissimulatio locuta est, & dixit: Quid meditaris, amice? Quid agere, aut dicere tentas? Visne tu mundum reformare, aut corrigere? Scias profectò eum vetustum nimis esse ut corrigatur; nam correctione potiùs pejor efficeretur, quemadmodùm vetus patella, cujus si foramen unum obstruxeris, duo aut tria nova parabis. Vel veluti veterem reparando tunicam, aut domum, totum (ut videmus) rumpitur, & decidit. Sine, sine (inquit) omnia seipsis emendabuntur. Semper fortis minatus est debili, dives pauperi; mali autem pejorem semper habebunt partem: in hujus contrarium tendere, in vanum est conari. Nunquid considera, quis sis, & quo in periculo teipsum ponas statum tuum, & vitam amittendi? Vis tu os in cœlum ponere, dicere de magnis Principibus, quibus dicere non licet, quarè ità agant? Dorsum habes nimis macrum ad onus tam magnum portandum. Nonne legisti in historiis, quid consecuti sunt hi qui Dominos magnos corrigere, & docere voluerunt in boni communis favorem? Zeno, Socrates, Tullius, Boëtius, & quamplurimi alii id morte eorum experti sunt. Domini (amice mi) semper manent Domini. Et qui commune agit, more populei folii movetur, & vertitur; semper fortunam, & casum sequitur, sicut dicit Juvenalis: modò unum laudabit, & in cœlum efferet; nec citiùs manum verteris, quàm eum in fimum, aut damnum recidere permittat. Quid dico, recidere permittat? immò verò persequetur eum. Lege de ingratis capitulum in 5. Libro Valerii Maximi: invenies quòd Romani occiderunt, aut in exilium truserunt principaliores eorum adjutores, quemadmodùm fuerunt Romulus, Furius, Camillus, Scipio Africanus major, Scipio minor, Corilianus, Scipio Nasica. Sic etiam fecit Carthago Hannibali; Lacedemonii, Licurgo. Nihil ergo est de auxilio, aut favore communis boni. Stultus est qui confidit. Qui Communitati servit, à nemine pretium recipit; & si malè egerit, quilibet calumnias infert. Itaque mihi crede, & quiesce, tempori sese accommodandum est, tibi verùm dico, dissimulandum esse. Et est consilium Prophetæ Amos. v. 13. *In illo tempore vir prudens tacebit, quia tempus malum est.* Et estne tempus pessimum? sic certè est. Tacendum igitur tibi est: qui de omnibus tacet, de omnibus pacem habet. Sine præterire; sine unumquemque, id benè convenit. Sanet se qui potest. Crede quod Ptolomæus inquit: *Sapiens est, qui non curat in cujus manu mundus sit.* Noli magnos Principes à quibus recepisti, & adhuc recipere potes ingentes favores, inimicos tuos constituere absque utilitate aliqua. Nam dic quæcumque voles, si centum ex calibe linguis usus fueris, nihil egeris; verba quid proficient, cùm malorum cognitio tam grandium, tam miserabilium, non ad compassionem, & provisionem ponendam movet? *Vivat Rex*, vivat (ut consuetum est) absque restrictione status sui, aut diminutione Regalis sui dominii. Non est alter melior Dominus. Qui sunt subditi, ut Dominum suum corrigant, & discipuli magistrum? Ipsorum est obedire, quantumcumque sint dyscoli, & inordinati Domini; secundùm sancti Petri consilium. 1. *Pet.* II. 18. Sed dic etiam quo initio ista inchoabitur reformatio, & ad quem finem deveniet? Sic loquebatur Dissimulatio, ut materiam difficilem ostenderet, & ab omnibus relinquendam.

Hæc, ut videbatur ei, tanquàm sobria, & sapiens aiebat: cùm Seditio crudelis, quæ jam diù valdè impatienter Dissimulationi fuerat adversata, ejus interrupit sermonem, eam reprehendendo, sicut dubiam, & communi bono contrariam, & tanquàm pavidam, quæ Regem, & Regnum perditum iri permitteret, illaque cadere, nemine contradicente, ad malam civilem mortem. Posthàc Ira effervescens, & multùm furiosam se ostendens, talis enim reverà erat, & quomodò, inquit, manebuntne omnia semper in tali statu? Non quidem statu, sed destitutione, miseria, angustia, & desolatione, ut homines sint magis servi, quàm mutæ bestiæ, expoliati, rosi, & comesti usque ad ossa, ne minimum quidem ipsis hominibus relinquendo, & ad quos usus, aut potiùs spurcos, & viles abusus. Heu Deus, potiùs eligendum esset mille mori mortibus, quàm talia perpeti mala; moriatur qui mori debet, erit saltem sine languore tali, & doloroso tormento. Deus quid A hoc? O cœlum, ô terra, ô justitia, ô pietas! Invenieturne aliquis, qui bonum diligat commune, qui se exponat pro Republica Regis, & Regni. *Vivat Rex*. Ego quidem id volo, sed pereant proditores falsi, qui devastant Regem, & Regnum ejus; pereant, inquam, & exterminentur. Nam etsi fiant ordinationes, promissiones, & Regales Constitutiones quantas voles, nunquàm erunt in Regno hoc nisi rapinæ, & tyrannides, quamdiù certi vixerint homines. Sunt quemadmodùm ferrum, aut spina, quæ plagam ad sanitatem redire non permittit. Sed concordia erit. Qualis concordia? Sicut duorum fortassis luporum, ut agnum devorent. Heu ubi sunt nunc probi, & fortes Reipublicæ socii, qui pro bono publico contrà tyrannos corpus, & bona eorum exponerent? Judas Machabæus, Mucius, Themistocles, Trasibulus, Mathatias, & alii: ubi sunt, inquam, tales qui Regnum hoc à miserabili oppressione eruunt? Eorum debet esse via facti B habentium quod dicit Seneca, quòd *Non est sacrificium gratius Deo, quàm mors tyrannorum, qui tyranni permissi sunt omnibus patriam liberare volentibus.* Sed quid potest esse in causa, quòd nemo invenitur qui velit, aut audeat profari veritatem. Misera hæc dissimulatio omnibus os occludit. Boni Prædicatores ubi sunt, qui, ut dicunt, loquantur absque timore, quicquid eveniat? Mala regnantia, & peccata sunt satis grandia, vel enormia, tam detestabilia, tam horribilia, & abominabilia, in Fide, & bonis moribus, quòd terra ea sustentare non deberet, sed prorsùs deglutire. Pares etiam Franciæ, hoc est, qui Regi assistunt Principes certi, qui & dici possent Patres Franciæ, & sunt duodecim, deberent accusare, & per ignem & gladium sine misericordia ea exterminare.

C Ad furiosam hanc Seditionis vocem, ego quasi exanimis faciem deflectebam, rabiem ejus in dicendo ampliùs ferre non valens: benè meam percepit modestiam. Tunc extraxit è vestimento suo scripturæ magnam quantitatem libellorum diffamatoriorum, partim per cognatam ejus Detractionem editorum, & malum os; partim per suspicionem melancholicam; partim per vilem vulgi famam, quæ omnia à casu effutit, & deblaterat, sive verum sit, ut Virgilius, sive falsum; nonnihil tamen aderat veritatis. Hos libellos coram me explicando: vide, inquit, materiam sufficientem ad loquendum, & proponendum coram magno Regis Consilio, secundùm quod ordinatus es ad reformationem faciendam. Nec verbum quidem emisi ego, quia Dissimulationem percepi, quæ ad respondendum sese præparabat: tunc Seditio alto clamore incœptum prosequebatur; nec erat difficile perspicere quin talia colloquia, verbera sequerentur immixta. D Nec Dissimulatio ampliùs verbum emittere ausa est. Nescio quid egissem, si Discretio sapiens, voluntate divina, missa non fuisset per Regis filiam, scientiarum Matrem, Universitatem Parisiensem, ipsa est familiaris ejus amica; Discretio properavit, ut duo hæc monstrosa vitia, Dissimulationem, & Seditionem, effugaret. Dissimulatio, & Seditio vitia sunt, & peccata, ad nihilque conducunt, quoniam Dissimulatio in timiditatem labitur; Seditio autem in temeritatem. Discretio tenet rectum iter Regale, non declinando ad dextram Dissimulationis, aut ad sinistram Seditionis, & invisa est duabus aliis. Quia Dissimulatio Discretionem reputat jactabundam, & temerariam, quando ipsa audet dicere veritatem, quantumcumque ipsa

ipsa sit utilis, si ipsi Domino displiceat. Seditio eam fictam, & timidam reputat, quando tacet sic quòd non corrodit, & devastat singula, sed parvipendit Discretio eorum odia, aut rumores, ad Quinti Fabii maximi exemplum, qui non ponebat rumores antè salutem. Sufficit Discretionem Deum, conscientiam, & veritatem pro se habere, & communi bono prodesse.

Procedam igitur, si placet ulterius, secundùm instructiones factas, & ordinatas per sapientem Discretionem, sicuti credo; ejiciantur Dissimulatio, & Seditio. Et si forsitan non quiverim singula verba instructionis ipsius Discretionis bonæ Magistræ in propria retinere, meæ est fragilitatis, & meæ ignorantiæ; quia ingenium meum rude est, & labilis memoria, illud (affirmo) ex malitia non fiet. Semper ad Discretionem refero omne meum propositum, per quodcumque verbum exponam, est semper quòd *Vivat Rex*. Vivat, inquam, vita non corporali modò (ut dictum est) sed civili, & mystica, quæ manutenetur, & conservatur per unitatem ipsius, sicut unius capitis cum subditis suis qui sunt sicut corpus diversa habens membra, secundùm diversos status, & officia, quæ sunt in Regno. Propterea Rex aliquis persona privata non est, sed est una potestas publica, ordinata pro totius communitatis salute; sicuti ab uno capite descendit, & dependet totius corporis vita: & ad hoc Reges ordinati fuerunt, & Principes in principio per communem hominum consensum, & eo modo perseverare debent. Persistamus hîc paulisper in eo simili, & propter illam similitudinem, & ad securè continuandum dicta dicendis, quatuor sumemus veritates verissimas & certas. Famulatum hunc singularem debet Regis filia ipsi Regi, & omnibus Dominis pulchrius servitium præstare posset minimè, quàm eis constanter Fidei veritatem, sanam doctrinam, & bonos mores demonstrare contrà falsos informatores, manifestos, & occultos; & gratiæ Deo, vobis quoque Dominis meis, quoniam jam, & aliàs hæc libenter audistis.

Prima veritas.

SECUNDÙM quod per naturalem instinctum omnia membra in uno solo corpore sese exponunt pro capitis salute, pariformiter esse debent in corpore mystico verorum subditorum ad suum Dominum. Sed alia ex parte caput debet dirigere, & gubernare membra alia, aliàs enim destructio esset; caput namque sine corpore perdurare non potest. Hæc veritas est contrà horum errorem, qui dicere nisi sunt, Dominum in nullo subjectis suis teneri, aut obligari, quod est contra Jus divinum, & naturalem æquitatem, & veram dominii fidem. Quemadmodùm subditi fidem, subsidium, & servitium eorum Superiori debent; sic Superior fidem, protectionem, & defensionem suis debet subjectis; bonitas una aliam requirit. Secundùm Doctores Luciferi peccatum in hoc fuit, quòd voluit dominari omnibus aliis creaturis sine ulla obligatione ad earum custodiam, seu servitium, sicut Deus: scire debebat contrarium, quia servitus eò major est, quò dominatio major est. Propter quid aliàs supremus Pastor *Servum servorum* se appellaret? Quantò enim plus gratiæ aliqua creatura recipit, tantò, secundùm beatum Gregorium, plus ad Dei servitium obligatur. *Tantò esse humilior atque ad serviendum promptior quisque debet ex munere, quantò se obligatiorem respicit in reddenda ratione.* Ad hoc accedit, quod Trajanus Imperator fecit, eo super equo existente, & ad bellum jam properante, cùm femina quædam clamaret: *O Imperator, tu dominaris, & ego talem suffero dolorem, filius meus innocens occisus est.* Imperator substitit, & ait, postquàm rediisset à prælio, se illi justitiam ministraturum. *Et si non redieris*, inquit, *bona illa femina?* Respondit Trajanus, quòd Successor suus illi ministraret justitiam. *Non*, ait femina, *tu mihi debes justitiam. Successor tuus de seipso satis agere habebit, nec ab hoc debito te absolvet, peto a te quam mihi debes justitiam.* Cognovit Imperator, quòd verum diceret, descendit de equo, examinavit causam, & consolatus est mulierem; quo factum est, ut publicam statuam Judicium hoc repræsentantem habere meruerit, quam videns sanctus Gregorius, ejus misertus est, & precibus suis salvatus fuit. Et hoc probat nostra veritas, & etiam quòd Rex, & Princeps quilibet jurat se populum suum defensurum. Et si Dominus non fideliter ipsos ut subjectos tractaverit, eum ipsi non ut Dominum tractabunt; secundùm responsum quod dedit Domitius cuidam Consuli: *Si*, inquit, *me non ut Senatorem habueris, nec ego te ut Consulem habeo.*

Secunda veritas.

SICUT corporali visui nihil est crudelius, horribilius, & evitabilius, quàm corpus humanum, aut naturam videre sese dissipare, aut discerpere per morsus aut aliter: sic similiter visui spirituali rationis non est minor crudelitas; verùm multò major videre corporis mystici partes separari, & unam alteram persequi, sicut Dominum subjectos suos. Sicut persecutio fit in hoc, quòd unus alteri jus, & officium aufert; quia naturaliter unumquodque jus suum tutatur, & factum per violentiam repellit per factum, per violentiam. Vim vi repellere licet. Hîc manifestum est hos errare qui dicunt Dominis omnia ad ipsos spectare, & quòd omnia agere possunt ad eorum arbitrium, & voluntatem, omnia quæ subjectorum sunt, absque ullo titulo, ad se trahendo; quid hoc sibi vult? Violentia omnia potest. Et quid sequitur? Tale sequitur inconveniens, veluti si caput totum sanguinem, medullam, & aliorum membrorum substantiam, ad se attrahere vellet. Quid esset? Non dubium est, quin esset propria sua destructio. Caput sine corpore permanere non potest, corpus sine sustentatione perit totum. Hîc apparet ulterius, quòd Clericus ille perperàm, & perversè intelligeret textum Bibliæ, qui contra veritatem vertere vellet verba scripta. *Hoc erit jus Regis.* &c. 1 Reg. VIII. 11. quia verus sensus literalis alibi est, & specialiter. *Deut.* XVII. omninò his contrarius; & etiam omne bonum rationis naturalis judicium, cui nunquam contrariatur Jus divinum.

Huic opponitur quod 1. Regum scribitur: si Roboam, qui Sauli successit post David, & Salomonem, omnia Jure divino capere potuisset, quare decimam Regni sui partem amisisset, per hoc, quod ad consilium juvenum, & adulatorum multiplicare volebat exactiones populi, plus quàm Salomon? David etiam quare punitus fuisset de hoc quod hereditatem Miphiboseth Sibæ suo famulo divisit. Achas quare reprehensus fuisset, eo quod vineam Nabaoth habere desiderabat. Reverà ignoro undè talis error emanarit. Illud enim dicere, esset homines veluti oves subjicere, & Dominos ut lupos rapaces super eos mittere, aut gallinarum pullis milvos immittere. Omnia finaliter ad destructionem properarent. Sed ad auferendum hujus erroris fundamentum dicamus.

Primò: quòd ad intelligendum sanctam Scripturam non sufficit vocabulorum Grammaticalem, & vulgarem significationem intelligere; verùm etiam requiritur ingens studium, & prolixa instructio, tam in aliis scientiis Philosophiæ, & Logicæ, quàm in sanctis Doctoribus, qui inspiratione divina, & per comparationem unius ad aliud, sanctam exposuere Scripturarum, quæ puteus altus est. Aliter enim sequeretur quòd Grammaticus quilibet, qui Latinam calleret linguam, aut aliquis, qui Bibliam haberet in Galli-

cum versam sermonem, confestim bonus esset Theologus. Quod minimè verum est, immò est occassio maxima, & communis in hæreses labendi, sicut Julianus apostata, Helvidius, Jovinianus, & Thurelupini fuere: Scripturæ verba sæpiùs sunt ambigua, & in uno loco aliter capiuntur, quàm in alio, aut quàm communis Grammaticus acciperet. Et concordatur interdùm unus passus per alterum, & per causam, & circumstantiam dictorum. Intelligentia dictorum, secundùm Hilarium, ex causis assumenda est dicendorum. Exemplum in hac Latina dictione *Jus*, quod non solùm ipsum Jus, aut Justitiam, significat; verùm accipitur interdùm pro potestate quæ justa non est. Sicut hîc secundùm glossam ordinariam. Reg. VIII. 11. *Hoc erit Jus Regis*, capitur pro exactione. Versus:

Jus aqua, Jus rectum, Jus dicitur esse potestas.

Sicut etiam hæc dictio *Rex* quandoque sumitur pro tyranno. Osee. XIII. 10. 11. Et Job. XXXIV. 18. Et *Benedictio* pro maledictione. Job. III. Et *Lex Justitiæ pro injustitia exercitio.* Sap. II. 11. Et *Deus pro diabolo.* 2. Cor. IV. 4. Dicamus igitur, quòd exactiones hæ (de quibus supradictum agit Capitulum) Jus Regis nominantur propter harum trium causarum unam; aut ob justam populi punitionem, qui contra Dei voluntatem Regem postulaverant; aut ob publicam subventionem in casu necessitatis rationabili; aut per solam nuncupationem, eò quòd sic appellant ea quæ ipsa Jura constituunt, sicut dicitur, Jus portæ *Baudet* Et si dicat quispiam: posteaquàm ergò populus sic puniri debuit, Rex illud justè potuit exercere. Respondeo, quòd eodem modo probari posset persecutiones, & afflictiones inimicorum & tyrannorum justè factas esse; Deus falli non potest, novit intentionem eorum. Sic aliquis alius dicat, quòd Princeps quandoque ad id quod agit necessitatur. Sciendum est tunc, undè talis emergat necessitas, & an ex voluntate: si enim Dominus aliquis in triplo, aut quadruplo plures velit tenere quàm debeat homines, & quòd sic in statu suo necessitatur, hic necessitatem facit. Est, quæso, ipse excusatus? Profectò non: sed dupliciter accusandus, & multò magis, si nihil eorum quæ recipit, in boni publici vertat defensionem, verùm ad malum usum & dissipationem; propter quod sic oppressi à Deo vindictam petunt, & ipse exaudiet eos: *Propter miseriam inopum, & gemitum pauperum, nunc exurgam, dicit Dominus.* Psal. XI. 6. Quid autem ad Leges dicemus quæ dicunt: *Omnia sunt Principis.* Et Lucanus: *Omnia Cæsar habet. Cæsar erat, & habebat omnia.* Respondebimus objectionem contra objectionem; clavum contra clavum. Dicit Apostolus pluribus in locis loquens de Christianis: *omnia nostra sunt.* Respondebis certè omnia nostra esse, ut his benè utamur. Verum est, dico: omnia sunt Principis, ut his benè utatur secundùm Jus & rationem, hoc est, ad justam & necessariam patriæ suæ defensionem: ad finem hunc proprium suum corpus exponere debet.

Tertia Veritas.

Quemadmodùm venenum, & intoxicatio corpus occidit humanum; sic tyrannis est venenum, intoxicatio, & malum quod totam vitam politicam, & regalem ad interniciem ponit. Quare? Quia tyrannis omnia ad proprium suum nititur trahere commodum, & profectum, ideò conditionem habet innaturalem, & omninò bonæ vitæ civili contrariam. De quibus prolixiùs loquebatur Aristoteles 5. *Politicorum*, & ad tria reducuntur.

Pauca sciant, de se diffidant, sint & egeni,
Sic rege subjectos, dire tyranne, tuos.

Tyrannus vult subditos suos pauca scire, pauca fidere: hoc est, valdè contrarium bono regimini regali, quod ad hoc tendit, ut subjecti sui sint potentes, sapientes, & fidi ad pulchram imaginem, imitationem, & exemplar benedictæ Trinitatis. Ecquid pejus inimicus populi mortalis aut inferni inimicus facere posset, quàm populum pauperem, & divisum constituere? A Multò eligibilius foret sine Principe esse, ut fabulantur de ranis, quibus datus fuit Rex serpens quidam eas devorans. Ex hoc est quòd tyranni populum opprimunt per extraneos armigeros, per exactiones, corvaitas, tributa, homicidas secretos; impediunt insuper studium ne scientia acquiratur, defendunt omnia consortia, & divisiones nutriunt per falsas impositiones, & crimina. Concludamus ulteriùs, quòd si caput, aut aliquod civilitatis membrum tale incurreret inconveniens, quòd tyrannidis mortale venenum sorbere vellet, membrum quodlibet suo in loco toto posse obviare deberet per media convenientia, & talia per quæ non pejus sequatur: non congruit quòd si caput parvo afficiatur dolore, manum ipsum percutere, B hoc enim fatuum esset; nec convenit, ipsum statim abscindi, aut à corpore separari, sed in omni dulcedine medicari, tam per bona verba, quàm aliter ad bonorum Medicorum exemplum. Nec quicquam esset irrationabilius & crudelius, quàm per seditionem, tyrannidem impedire velle. Seditionem voco rebellionem popularem absque causa & ratione, quæ sæpenumerò pejor est tyrannide. Scilla vocatus fuit Romam, ut tyrannidem Marii auferret, & pejus Mario egit; *Excessit medicina modum. Immoderata medicina gravior est* (ut ait Lucanus) *principali infirmitate.* Opus est mirum in modum magna discretione, prudentia & temperantia, ad tyrannidem expellendam. Propter quod audiendi sunt, & fides adhibenda est sapientibus Philosophis, Jurisperitis, Legistis, Theologis, hominibus bonæ vitæ, bonæ naturalis prudentiæ, & magnæ experientiæ. In senibus est experientia. Non enim subitò Dominus aliquis tyrannus judicandus est, si peccator sit pluribus in casibus, cùm tamen non sit hoc manifestè C contra dominii sui finem, & in boni communis subversionem. Potestas (sicut dicit Apostolus 2. Cor. XIII. 10.) non est data cuiquam Domino in subversionem, sed ædificationem potiùs: & propterea qui ea abutitur, eam ut perdat dignus efficitur. Ideò apparet, quòd hi Regem suum, aut Principem minimè diligerent, si eum in stolidos errores, aut tyrannidis conditiones vertere præsumerent; nec est modus certior, quo Rex corporis & animæ, & totius dominii detrimentum patiatur. Nam tyrannis, & infidelitas tanquàm innaturalis, & violenta contra Deum & omnem rationem, diù permanere non potest. Dicit Sapiens, Sap. XVI. 4. *Oportebat enim illis sine excusatione quidem supervenire interitum exercentibus tyrannidem. Violentia etiam* (ut inquit Juvenalis) *durare non potest.* Rarò tyrannus morte moritur naturali, odio habetur à Deo, & à mundo. Nec fermè adeò parvus est, quin, si vitam suam periculo exponere vellet, ut tyranno vitam adimat, inveniat modum ipsum D occidendi, & pacem restituendi. Considerate igitur, quòd Reges, aut Principes libenter hos audire debent, qui tyrannidis venenum impedire norunt, ne eos arripiat. Estque multò eligibiliùs, ut minus habeant dominium quod sit rationabile, sanctum, & durans, dando aliqua restringentia, ne caput nimium ad se attrahat humorem, & sanguinem ceterorum membrorum; hoc non est caput aggravare, verùm potiùs adjuvare. Tale responsum dedit Theopompus uxori suæ, quæ conquerebatur de hoc, quòd certis Legibus potentiam suam restrinxisset: sicut

ſicut Rex ſe ſubdit in multis caſibus Juſtitiæ Parlamenti. *Verecundia eſt*, dicebat femina illa, *liberis tuis potentiam diminui ſinere, quam non conquiſiſti.* Reſpondit ipſe: *Sino eis minorem potentiam, ſed durabiliorem.* Quare durabiliorem? quia rationabiliorem. Sed dices: eſt autem minùs honorabilis. Scias quòd non, ſed magis honorabilis, quia habere ſubjectos ſecundùm rationem eſt ſingulare dominium, ſingularis dignitas, honor, nobilitas & ingenuitas. Et in hoc Dominus non ſe ſubjicit ſubjectis, ſed rationi, cui Jure divino & naturali unuſquiſque Dominus & alius quilibet obedientiam debet & ſubjectionem. De his Seneca; *Si vis omnia ſubjicere tibi, ſubjice te rationi.*

Quarta veritas.

Cùm Rex ſine ſubjectis, & ſubjecti ſine Rege diù durare non poſſint, & rationabiliter vivere, concordia eſt neceſſaria, & unio pacifica ſimul per conjunctionem quatuor virtutum ſuperiùs nominatarum in materiali corpore, mediante operatione, & confœderatione divina ſancti Spiritus, qui hanc in corporibus myſticis facit conciliationem, ſicut influentia cœleſtis in corpore naturali. Hæc eſt determinatio expreſſa omnium Philoſophorum, Juriſtarum, Legiſlatorum, Poëtarum, & Theologorum. In cujus ſignum Rex Regum ſe pacis Principem nominat. Ariſtoteles auctoritate Homeri, VIII. *Ethic.* determinat, quòd dominium regale eſt, ſicut Pater ad filios, aut ſicut paſtor ad oves; ſecundùm quod Homerus Græcorum Regem populi nominat Paſtorem, & Deus vult quòd eum Patrem & Paſtorem appellemus. Auguſtus Octavianus cùm publicè Dominus bonus, & juſtus appellaretur, hanc prohibuit nominationem, voluitque Pater Patriæ vocari. Diximus Salomonis autoritate, qui Rex pacis interpretatur, quòd finis Regis eſt, diſſipare omne malum: & quod eſt omne malum? Videamus quod eſt omne bonum. Dicit ſanctus Auguſtinus ſuper illud: *Pax Iſrael*, quòd eſt *Pax*. Bellum ergò, & diviſio eſt omne malum. Propterea finis Regis eſſe debet in ſuos ſubjectos pax, ut deſcribitur in Decretalium prologo: *Rex pacificus.* Sic cognovit, & facere voluit magnus Rex Artaxeres, qui dicitur etiam Aſſuerus. Undè *Eſther.* 16. in Epiſtola ſua teſtificans, ſe non voluiſſe abuti potentia, ſed quòd populus ſuus pace frueretur, quæ ab omnibus mortalibus eſt deſiderata. Benè ſe habet (volente Domino) cùm tale, & tam firmum habemus fundamentum. In harum quatuor virtutum quaternatio vita Regis erit admodùm ſtabilis, quia ſecundùm Salomonem: *Miſericordia, & veritas cuſtodit Regem.* Prov. XX. 28. Et hoc eſt noſtrum deſiderium. *Vivat Rex.*

DE INTENTIONE ADULATORIS MENDACIS.

VERÙM revertamur ubi eramus, & deſcendamus ad proditoriam intentionem quatuor proditorum tyranni (quod peccatum eſt) revelendam. Veniamus & videamus quomodò occultantur in quatuor nominatis virtutibus. Et primò de adulatore mendaci contra prudentiam. Prudentia eſt auriga virtutum. Quomodò? Per lumen veritatis, & per filiam ſuam diſcretionem, oſtendendo primùm omnium uniuſcujuſque rei exitum. Rerum exitus prudentiâ metitur; poſteà deliberat de mediis congruis ad talem finem obtinendum. Aliàs à caſu eſt, ſi quicquam bonum ſortiatur effectum. *Turpe eſt Principi*, ut dicebat Scipio Africanus, *allegare, & dicere non putavi.* Debet omnia priùs præmeditari, nec ſe fundare in vanis rumoribus, aut in his quæ impinguntur, ſicut dicit Julius Cæſar Francos agere. Ea propter ſæpiùs intentione ſua fruſtrantur; initia intentionum Gallorum ampla ſunt, ſicut de bellis, & exitus ſtricti nimis. Advertendum eſt diligentiùs quomodò intretur, ut exitus haberi poſſit ſine læſione, ſicut piſcis cavet ab hamo. Exemplum de quodam qui conſilium petebat, undè redeundum eſſet ab itinere quod facere intendebat. Sed audiamus quid faciat adulator mendax contra prudentiam. O Deus qualis famulus? Eſt incantator diaboli, qui faſcinat Dominos, & facit apparere de falſo verum, de ſtulto ſapiens, de nihilo magnum, de magnificis factis ſtolida, de ſtolidis inſenſata, hoc eſt extra omne bonum rationis judicium. *Hic profectò ex ſtultis inſanos facit*, ait Terentius. Quid decepit Luciferum, & eum mutavit in diabolum? Sui ipſius, & adhærentium adulatio. Adulatio tunc incœpit, magiſtrumque ſuum à tam ſublimi loco in profundum cadere fecit; de tam ſapienti in tam ſtolidum. Quid ergò agent homines? quo pacto ſibi cavebunt? Quid decepit Evam & Adam, de immortalitate ad mortalitatem mutavit, de omni bono in omne malum? Inimici adulatio, qui promittebat eos tanquàm deos futuros. Nonne adulatio Nabuchodonoſor, Alexandrum, Coſdroem, & alios quoſdam (ut eorum ferebat opinio) deos effecit. O qualis ſingularis fatuitas, & error erat, eſſe Deum in ſomnio, in faſcinatione, & in incantatione? Et nihil erat: *Velut ſomnium ſurgentium, Domine*, Pſ. LXXII. 20. & cæt. Et breviter ſecundùm Juvenalem, *Nihil eſt quod credere de ſe non poſſit, cùm laudatur diis æqua poteſtas.* Non eſt Religio tam extranea, de qua non citiùs falſum credatur, quàm de ſeipſo. Quid mirum, ſi Domini ſe falſos fuiſſe comperiant cùm redit veritas, aut per adverſitatem, aut per mortem quæ liquidò hujus æſtimationis falſitatem declarat. Alexander recepta plaga in prælio, poſteà cognovit hominem ſe eſſe, licèt ab hominibus filius Dei nominaretur. *Homines*, inquit, *me filium Dei nominabant; hæc autem plaga me hominem eſſe declarat.* Adulator, malus eſt janitor, qui ſæpenumerò ſpiritui mendacii, & falſitatis portam aperit. Qui quidem ſpiritus modò aſſumit cappam, & capitium ſubductum, & Prælatum fingit, aut Clericum; modò habitum militarem; modò habitum famuli, propter quod omnia ad deceptionem tendunt, ſecundùm Micheæ viſionem, 3. *Reg. ult.* Adulator, eſt tibicen qui ſemper ficta canit muſica, & mutat modulationem ſuam, ut Dominus vult eum canere, aut corizare. Ipſa eſt ſpeculi imago quæ ridet, cùm quis ridet; plorat, quando ploratur; ſemper gaudet alienum ſumere vultum. Dicet Dominus; caleo: dicet adulator; ſudo. Dicet Dominus; tempus eſſe frigidum: dicet adulator; ſe præ frigoribus tremere. Sæpenumerò eodem in prandio hunc aut ſimilem intuitus ſum caſum, miratuſque fui Dominum id minimè percipere, aut ſi percipiebat, quare non reprehendebat, ac deridebat. Adulator vertit ſemper conſilii tædam & facem quò Dominus vult pergere quantumcunque cadat, etiamſi collum ſibiipſi frangat. Talem me volunt, inquit, Domini mei, & talem me habebunt. Per Deum: voluntati eorum non contradicam, etſi ſciam mala hinc ventura, ſint eis, ſint eorum populo. Quarè eorum incurrerem indignationem? *Indignatio Principis mors.* In Dei nomine, noli mori Martyr, ſed Confeſſor potiùs, excorient, rodant, expolient, quid mea refert, modò prædæ partem habeam, aut commodum inde repertem? Audite, Domini, quid dicat adulator. Creditis eum ludere? proculdubiò ſic agit, & pejus. Inflat Dominum qui eum auſcultat ven-

to vanæ laudis. Propter quod Dominus stolida repletur opinione, & de se mira judicat, cùm solum ventus sit; quemadmodùm cum tria pisa in inflata sunt vesica, acus unius acuties omnem ejus deprimit pompam; & ab omni eum avertit incœpto. Quis es, inquit adulator Domine? Considera modò tuam dignitatem, profectò terra non sustinet Dominum tui similem in cordis nobilitate, in probitate, in pulchris verbis, in magnis sensibus & prudentia. Alii sunt solùm bestiæ in comparatione ad te. Insuper quandoque vilipendit Dominum, & in forma ministri maledicit huic & alteri. Quid, inquit, Domine? Nimis humilis es, nimis religiosus, dulcis nimis, largus nimis, nimis pius. Quid curas de abjectis illis hominibus, aut de cappiciis subductis, aut de simulatis Religiosis? Ostende te esse Dominum. Quis es, quæso? Eges-ne alterius ope? Quis est qui te gravare posset, aut quidquam ostendere aut tibi consulere? Audite, Domini, qualis advocatus vellet Deus, ut veritas contra adulatorem Domino responderet. Cùm adulator quærit quisnam sit; te oro, responde veritas: pauper es, & misera creatura, omnibus subjecta angustiis & tribulationibus, frigori, calori, dolori, infirmitati, & necessitati mortis inevitabili. Tu es saccus plenus fimi, terræ, cineris & putredinis, quantumcunque tunicam geras, quocunque auro, argento, aut lapidibus pretiosis, aut pomposa familia sis circundatus. Quid est, quæso, caro tua quæ citò aut tardè cadaver efficietur fœtidissimum, cibus vermium. Citò erit, tibi dico, quoniam in brevi hoc tempore nulla est mora. Et si ita est, exurge paululùm, aperi oculos per adulationem tibi clausos, & considera qui Domini erant in hoc Consilio. Antè quatuor aut sex Annos ab hominibus honorabantur, unusquisque eos timebat, unusquisque eis adulabatur, in tantum, aut plus quàm tibi. Sed considera ubi sint modò: *dormierunt somnum suum*. Ps. LXXV. 6. Egerunt personam suam. Mors in momento superavit eos, & sepulti sunt. Quid proficit eis superbia? Quid proficit, si oppresserunt, & ad dolorosa tormenta minorem populum (ut adulatoribus placerent) perduxerunt? Adulatores transferent te, de terra corpus; & animam, si cecidit, de inferno? Verè cecidit, & tu posteà eam, nisi Dei misericordia per pœnitentiam ponat, aut posuerit remedium. *Terra, terra, terra, audi sermonem*. Jerem. XXII. 29. Et quis est ille? *Omnis caro fenum, & omnis gloria ejus sicut flos campi; fenum aruit & flos cecidit*. Isa. XL. 6. Considera benè, quòd adulator infernalis inimici est Presbyter, qui canit Vigilias illis qui mortui sunt per peccatum, sepulti per malam consuetudinem, fœtidi jam per malam famam, cooperti durissimo, ac ponderoso indurationis cordis lapide, parati ut in inferni sepeliantur cœmiterio; malum cœmiterium profectò. Dicit adulator in suarum Vigiliarum principio: Placebo Domino, sed valdè malè continuat, quia non est in regione vivorum. Quid amplius de adulatoribus dicemus? Adulator est solùm verborum intricator. Et cùm ad veritatem dicendam ventum fuerit, per verba duarum facierum exitum quærit, per amphibologiam, per evasionem subtilem, & astutam; per conveniens aliquod diverticulum omni vento se coaptat, dissensiones suscitat, ut pacem facere videatur, semper est in consonantia, secundùm responsum vulpis quod dedit leoni, benè novit simiarum exire cameram, & fatui formam accipere, ut pacem habeat. Est mala cornicula, quæ magnorum Dominorum oculos eruit, vel eos velat, & cum eis ludit infidelitatis ludo. Adulator, ut omnem cumulum mali dicamus, est finaliter bonæ prudentiæ valdè contrarius. Quarè? quia falsitatem introducit, & ne veritas per alterius consilium manifestetur huic qui se omnium sapientissimum judicat, impedimento est. Sed ad cujus judicium? Adulationis.

Tanta sufficiant de malis conditionibus hujus homicidæ proditoris, mendacis adulatoris, contra quem quatuor ponemus Considerationes.

PRO PRUDENTIA.

Consideratio Prima.

A UNUSQUISQUE Dominus se in opere, & verbo talem ostendere debet, cui quis audeat dicere veritatem, sive sit ad laudem, sive ad suum vituperium; sit in occulto, sit in publico; est doctrina sancti Ludovici ad filium suum. Aliàs si Princeps dicat: Loquimini nobis placentia; aut si odio habet eos qui veritatem dicunt, sicut Achab de Michea: *Odio*, inquit, *habeo eum, quia semper mihi mala nunciat*. Profectò actum est de tali Principe, perditus est in corpore, in anima, & in fama: Ideò dicit Sapiens, quòd *Princeps, qui audit libenter verba mendacii, omnes ministros habebit impios*; Prov. XXIX. 12. sive enim sit jure, sive injuria, semper dicunt: *Dominus meus benè dicit, jus habet*; & perditur omnis liberè loquendi, & consulendi libertas. Nihilominùs Cato major assignat principalem causam exaltationis Romanorum, quia *erat*, inquit, *animus in consulendo liber*. Dominus agens secundùm adulatoris consilium non excusatur, si res malum sortiatur B effectum.

Consideratio Secunda.

PRINCEPS non solùm consilium petere debet, sed illi credere, & exequi, & id tenere secretum; aliter enim videretur irrisio, aut curiosè factum, petere consilium, & non exequi, ad exemplum Achab, qui ad instigationem Josaphat à Michea consilium petiit, & eum bis, aut ter per juramentum conjuravit, ne quicquam præter veritatem diceret; Micheas illi visionem Dei revelavit; tunc Achab iratus est, & eum in carceres intrudi jussit, & pane doloris, aqua quoque angustiæ sustentari. Tota historia ad nostram conducit instructionem in 3. *Reg. ult. cap.* Sic Princeps in se habet quod dicit Terentius, *Natura sic esse, ut clariùs alterius factum, quam nostrum intueamur*. Facillimè quisque in proprio facto cæcus est, aut per iram, aut per odium, aut per propriam affectionem. Plura etiam vident oculi multi, quàm unus solus. Quid de sensu unius solius est hominis? Propterea dicit, & præcipit Sapiens, omnia agi consilio debere, & nunquam quisquam pœnitentiâ ducetur. Assuerus (sicut legimus C in libro Esther) semper septem habebat sapientes, ad exemplum septem sapientum Prædecessorum Romanorum, quorum consilio omnia agebat. Ad hoc confert quod dicit Homerus de sole hunc mundum inferiorem gubernante per consilium certè septem signorum. Dicit Salustius *Diu consultandum esse & opus citò exequendùm*. Quoniam de illis qui consilio non credunt dicit commune proverbium: *Consilium in proprio capite minimè esse portandum*. Cur? Quoniam omne malum ad Consiliarios reflectitur, quantùm ad hominum æstimationem. Nam quantumcunque benè consulant, & veritatem; semper dici solet, est malum consilium quod ei datum est, quod omnia facit. Sed quid est interdùm bonorum consiliorum impediens executionem? Reverà id in causa est, quòd D secreta non tenentur. Semel in publica mensa, in qua antiquus sedebat Rex, mihi dictum fuit per quemdam Dominum, & postquàm consilia benè data fuerunt, nescio qui famuli, & nullius pretii, aut reputationis homines, vesperi, & manè omnia destruebant. Et quomodò id fieri possit, si consilia secreta forent? Secretum est fortissimum, & optimum contra omnes Ruipublicæ adversitates remedium, ut dicit Valerius Maximus *Lib. 2. cap. 1.* recitando Regem Persarum Romanis rebellem fuisse, qui citiùs in bello victus fuit, quàm Romani extrà Senatum existentes, quomodò ejus rebellio denunciata fuisset

fuisset agnoscerent. Ex hoc facta est ordinatio, ne pueri Consilia intrarent præter Papirium, qui ea benè noverat Matri suæ celare. Dimitto historiam. Quintus Fabius dicebat, quòd si camiseam, sive indusium suum secretorum suorum contra Hannibalem sciret esse conscium, confestim se illud dimissurum. Novit Dominus, si consilia Francorum sinapis sequantur clamorem, & per urbem decantentur, quantumcunque secreta fuerint.

Consideratio Tertia.

TALES ad Consilia vocari deberent, qui timerent Deum, & periculum propriæ eorum conscientiæ, & qui bonum commune privatæ, & propriæ præponerent utilitati. Aliter enim nunquam veritatem dicent absque timore, aut favore; nec seriosè mala populi, & oppressiones, aut quod displicere possit allegabunt; sed suos vertent humeros, & tacebunt: aut profectò, quod malum est, loquentur homines sanè sine fide, & sine lege, avari, ambitiosi, quibus non est curæ undè quicquam veniat, dummodò habeant; homines etiam præsumptuosi stoliditate aut juventute, nequaquam bonum constanter dabunt consilium. Qui ad Deum supremum suum Dominum, & ad seipsum Fidem non habet, quomodo alteri eam servabit? *Quisibi nequam, cui bonus?* Eccli. XIV. I. Nota in historia tripartita exemplum quo pacto Constantinus fidos suos probavit amicos: proclamari jussit quòd omnes volentes Christianæ renunciare Fidei, boni sui futuri essent amici, & Consiliarii proximi; alii autem ab eo egressuri. Multi mox Fide renunciarunt. Alii verò Fidem servando recesserunt. Constantinus suam mutavit sententiam, retinens fideles Deo, & Deo infideles expellens ait: *Si Deo Fidem minimè servatis, quæ spes mihi relicta est, ut mihi fideles sitis?* Juxtà hanc considerationem valdè videretur expediens, ut de principalioribus Regni partibus nonnulli vocarentur, & audirentur, tàm Nobiles, quàm Clerici, & Cives, qui liberè miserabilem statum patriarum suarum exponerent, quia multò meliùs noverunt per conquestum, & experientiam, quàm hi qui jucundè Parisiorum inhabitant domos, ubi totius Regni est pinguedo, & ubi vita sese ad cor retrahit: plus movent ea quæ evenerunt, & quæ homines senserunt, quàm quæ solummodò auditu percepta sunt. Debet etiam Regis filia in hoc casu benè audiri, & ei fides adhiberi, quoniam parentes tantorum scholasticorum ex omnibus finibus confluentium, & consequenter ipsi scholastici (ut scire potestis) benè hæc sentiunt. Est etiam verum quòd adulationis vox allegari non deberet per hujus Regni Consiliarios. Quæ vox? Est, quòd sufficit esse Confessores absque hoc quod sint Martyres. O adulator, qui ita loqueris; noris, Galliæ Dominos non tales esse tyrannnos, ut veritatem dicenti martyrium inferant, nec dignus es ut Martyr evadas. Archiepiscopus Rhemensis qui me ordinavit, dictam jam dedit responsionem cuidam Franciæ Domino: *Nec excusati sunt Rhemenses Consiliarii, qui loco, & tempore veritatem per fictionem subticent.*

Consideratio Quarta.

BONA prudentia exigit, ut accusationes clàm per adulatores factæ, aut ut alteri nocumentum inferatur, aut ut quis bonus famulus, vel Domini appareat amicus, aut propter stolidam complacentiam, mox rejiciantur, quod securius est: nec eis fides adhibeatur ulla absque hoc, ut pars altera audiatur. *Durares est*, ait sanctus Bernardus, *aliter agere*; qui tamen tempestate sua magnos ignorabat Dominos, & ab hac macula non erat coinquinatus, quæ nihilominùs causa omnia generat mala. David qui adeò bonus erat, & sapiens, per falsam Sybæ relationem contra Magistrum suum Miphiboseth deceptus fuit. 2. *Reg.* XVI. & XIX. de hoc Lyra tangit. Fui in Curia & scio quòd per tales occasiones potestatem habent vilissimi, & nullius pretii homines, optimos Domini amicos in indignationem ejus ponere absque ullo remedio, quia indignatio celata excusari, & sciri non potest. Et cum sic sit, quòd in certis casibus nunquam per Dominum ipsum talis revelaretur accusatio.
A Causam subticeo. Hæc consideratio locum habet in materia Fidei, & bonæ doctrinæ, ut nunquàm credatur homini, quantumcunque docto, aut probo, si non audeat in publico dicere quod in tenebris, & in secreto profert, & interdùm irrisionis, & joci modo. Fides ludum non habet, & veritas lumen amat, vultque benè examinari. Et antè omnia unusquisque Rex, aut Princeps Christianus cavere debet, ne per tales informationes in aliquos contrà nostram Fidem, & sanam doctrinam incidat errores, se in factis suis justificando, aut, alio quovis modo, qualiscunque fuerit per humanam fragilitatem peccator. Nullum enim est peccatum quod adeò Regem, aut Principem Deo displicentem reddat, & infamem mundo, usque ad persecutionem ejus per ignem, & gladium, secundùm Leges divinas, & Ecclesiasticas. * Si per talem considerationem prudentia in Consiliariis benè conservetur contra mendaces
B adulatores, magnum est adjumentum ad conservationem Regis, & vitæ suæ civilis. Quoniam Rex sine prudenti consilio, est velut caput in corpore sine oculo, sine auribus, & sine naso.

* Cave ab hujusmodi doctrinâ, à qua Joannes ipse posteà recessit.

DE
DELECTATIONE
VOLUPTUOSA FORTITUDINI
Contraria.

C EST necesse, cum Consiliariorum prudentia militum fortitudinem, & constantiam adesse, ut exequatur per potentiam quod deliberatum est per prudentiam: alioquin Rex est veluti corpus sine corde, & brachiis. Sed heu! delectatio voluptuosa maledictus stipendiarius peccati, spurcissimi quidem tyranni, qui guttur osculando abscindit, & amplexando occidit, potum administrando intoxicat: sicut Joab nimis pulchram hanc virtutem inquietat, militiam impugnando, quia non est tam fortis, tam constans, tam agilis, tam virtuosus commilito, quem delectatio non debilitet; & si se substernat, devastet. Ipsa est fons Salmacis, in quo, secundùm fictionem poëticam unusquisque vir balneans media efficitur femina, aut fœmininus hermophroditus. Ipsa est rete ex subtilibus ferreis telis à Vulcano confectum, ad illaqueandum Martem cum Venere, ad irri-
D sionem ipsius Veneris grandem, fortitudo scilicet cum delectatione. Et quomodò Troja magna destructa est? Per voluptuosam complacentiam in Helena. Per quid perdidit Tarquinius, & tota ejus soboles Romanam dominationem? Per delectationem voluptuosam Lucretiæ. Progenies Benjamin, per quid quasi totà destructa fuit? Per voluptuosum appetitum. Quinque civitates, & tota circumjacens regio, quæ anteà paradisus terrestris apparebat, per quid cœlesti fulmine perierunt? Per fœtidum, & vilem appetitum voluptuosum. Hannibal, Antonius, Alexander, Samson, David, & alii victoriosissimi milites, cùm

cùm primùm voluptas otiosa, & acediosa, eos amplexa est, perdiderunt cor, & fortitudinem omnem. Sed etiam Dominæ, & Matronæ omnes, quantumcunque benè honoratæ, sæpius statum suum amittunt, & vitam. Semiramis, Cleopatra, Rosemunda, Medea Bruchildis Franciæ Regina, & aliæ sine numero Dominæ sunt in exemplum. Princeps quidam Romanus audivit quosdam Athenienses Philosophos eam doctrinam dare ut voluptatem omnes sequerentur; quod ille vehementer admiratus est, & omnibus adversariis Romanorum eam doctrinam est imprecatus. Qua de causa? Quià sciebat, mox eos debiles futuros, & fastidiosos, facillimèque eos superari posse. Sed delectatio voluptuosa ut magis attrahat, & decipiat, facit taliter, ut boni umbram latenter induat. Propter Deum oro, Ingenui viri, noliliter fidere. Dicit Juvenalis, nihil in divite secretum esse.

Secretum divitis nullum esse putes.

Confestim omnia sciuntur, omnia his plena sunt. Exemplum de Mida, quem ejus famulus asininas aures habere celare non potuit. Experientia docet, servitores omnia dicere quæ ab eis petuntur; immò verò si nullus eos audire vellet. Est mala eorum conditio, libenter detrahere. Est id per quod volunt agnosci Dominis esse proximi, & faciunt quandoque eorum servitores quemadmodùm Actæon corrosus, & dilaniatus à suis est canibus, quamvis proprius eorum esset magister. Est etiam de malo homine in altum statum elevato sicut de homine, qui scalas ascendit altas, mitram gerens in capite; quantò plus cognoscitur, tantò magis ab omnibus digito ostenditur, & irridetur, & venit mox in Sardanapali exemplum, qui propter tales voluptates Regno privatus est per Præpositi sui invidiam, qui eum delitiosè nimis inter feminas viderat conversari. Propterea dicit Aristoteles, cautelam d. ndo tyranno, ut factum suum continuet, ne se delectationi voluptuosæ dedat: aliter enim continuò flocci penderetur. Et sumemus aliquas considerationes contrà delectationem voluptuosam pro fortitudine & constantia in militibus, loquendo aliqualiter sicut Clericus de armis, ex lectura, & auditu potiùs quàm per experientiam.

Consideratio Prima.

MILITES exercitati sint & instructi à juventute sua in pœnis, & laboribus, & bellandi exercitiis, tàm per experientiam, quàm per scientiam Chronicarum, Historiarum, præclara veterum facinora. Si juventus delicatè fuerit enutrita, quid in senectute faciet? Manus molles & teneræ difficulter tenent gladium, & caput comptum ac calamistratum malè gerit galeam. Saül, Gedeon, David, Cyrus, Alexander, & alii probati, & validi laboriosissimam habuerunt juventutem, ut per hoc magis exercitati, & in armis essent valentiores. Ad quod utilissima est consuetudo à juventute, adeò quòd ob talia in laboribus exercitia evenit quòd homines rurales, & pagani, aut opiliones, sunt nonnunquam in præliis plerisque militaribus fortiores. Propterea accidebat, ut Romani vocarent aliquem ab aratro, qui eorum esset Imperator: benè quoque illis contingebat. De hoc loquitur Vegetius, & Valerius. Per quod apparet quòd tales homines non sunt omninò à pulchris bellorum facinoribus repellendi, quòdque juventus non debet otio esse dedita, aut delitiis affluens. Bonæ insuper instructiones in antiquorum factis audaciam generant. Faciliusque fit quod quis scit benè se didicisse. Nos scimus, quòd per unum stratagema, hoc est, per unam belli cautelam, sicut per unum sophisma in Logica, aut per unam inventionem seu ordinationem subtilem, de quibus loquitur Frontinus in Libro suo, & Valerius, decem homines armati vincerent centum, & centum superarent millia. Omitto Epaminundæ contrà Xerxem historias, & aliorum plurium. Ideò dicebat Scipio Africanus, quòd bellum incipiendum est minimè ab eo qui taliter rem ordinare nescit, ut aliquid melius, sive prærogativam majorem, quam inimici sui habeat; aut si necessitas
A non cogat, ad defensionem festinantem compellat. Hic reprehendendi sunt hi qui parvipendunt, ut nobiles pueri è Libris, aut ex doctis addiscant Historias, aut præliorum Chronicas. Mihi quidem videtur, nullum debere esse Principem, aut aliorum Dominum, qui non pro se, suisque filiis Librum de regimine Principum, aut aliquem consimilem, in usu, & manibus familiariter haberet.

Consideratio Secunda.

MILITARIS status in frugalitate conservetur, omnis in omnibus hoc est dictum, mensura, & mediocritas absque luxu, & superfluitate, sit in vino, ferculis & vestimentis quæ possunt vertere corpus, & animum ad lasciviam, pigritiam, & delectationem voluptuosam: qui se adeò vino, aut cibis replet, ut vacillet, aut in lutum cadat, quomodò firmus esset
B contrà lanceam, aut mucronem: qui ad dulcem unius cicadæ sonum evigilare vult; quid faciet ad horribilem unius tubæ sonitum? Si tunica ad duos pedes post se in terra trahatur, & manicæ à sinistris amplæ sint equi quoque ipsi dimidii pedis sint longitudinis, quid proderit omne illud ad vigorosè hostes persequendos? Dicebat Marius, quòd tales parvæ munditiæ, & superfluitates Dominabus, & Domicellis congruunt; pondera verò & labores, viris. Augustus Cæsar, Carolus Magnus, Cato, Fabritius, & multi alii probati viri valdè sobrii fuere, tam domi, quàm in bello, in tantum, ut eorum aliqui non nisi eundo, & redeundo manducarent, panem quidem manu gestantes: non assidebant tribus horis mensæ, nec exquisitè præparata manducabant. Princeps quidam Romanus, Metellus nomine, cum contrà Jugurtam esset pugnaturus, expulit domo aquarum latores, & prohibuit ne quicquam cocti venderetur, præcepitque unicuique militi, ut sine famulo esset,
C & sine equo, suum quoque cibum, & arma ipse portaret. Clausit castra, & exercitum suum fossis, veluti si jam Jugurta præsens foret, propter quod victores extiterunt. Non trahebant post se tres aut quatuor Saumarios, seu quadrigas onustas tunicis, ornamentis, tapetis, caligis, calceis, subtentoriis telis. Non ferebantur post eos ferrei furni aut stanneæ fornaces, ut parvas facerent pastas, aut placentas; tale onus quid valet nisi ad impediendam celeritatem, seu festinationem. Et optimum lucrum est inimicos aggredi, & adoriri improvisos: ibimus ad securos. Julius Cæsar, & bonus iste stabularii Comes du Guesclin cognominatus, lucrabatur omnia per istam celeritatem. Sed exercitus aliquis portans sarcinas, & pondera sua instar testitudinis, aut tortusæ, quomodò festinaret?

Consideratio Tertia.

D IN militari statu antè omnia disciplina servetur. Generatur per disciplinam Principi, aut Capitaneo obedientia, absque hoc, ut quisque proprium velit sequi desiderium, aut delectationem voluptuosam. Salustius quærit, quam ob causam Romani mundi Monarchiam conquisierint? Per fortitudinem? Non: nam ut dicitur, Galli fortiores fuerunt, & in militia magis exercitati. Per audaciam? Non: quia Romani fuerunt timidissimi, plusquam alii. Concludit ergò, quòd id eis dedit militaris disciplina. Talis, inquam, erat disciplina, ut sæpiùs hic puniretur qui Capitaneo suo minùs obediret, quàm qui ad inimicos con-

confugeret. Posthumius Torquatus proprium occidit filium, eò quòd contra præceptum ejus duellum susceperat contra Gallum quendam, solus contrà solum, quamvis eum superasset. Similiter alius quidam Posthumius filio suo fecit. Nonne Saül proprium filium suum Jonatham occidere voluit, ideò quòd contra Edictum suum (quod tamen non audierat Jonathas) pauxillum mellis gustavit? Timeo, ne multò aliter apud Gallos sit disciplina servata, immò verò devastata. Cleacus Lacedæmoniorum Dux, cùm bellum iniret, suis dicebat: *Plus timete*, inquit, *Capitaneum vestrum, quam vestros inimicos.* Et revera exercitus sine obedientia, quantumcunque copiosus, non est nisi turba quædam hominum ad mortem, & omnem occisionem deditorum, quemadmodùm oves sine ordine & pastore.

Consideratio Quarta.

AD auferendam omnem status militaris occasionem ne se delectationi voluptuosæ jungat; armigeri, & stipendiarii sua recipiant salaria, ut benè satisfacere possint pro his quæ ab aliis accipiunt. Hoc enim est sancti Joannis Baptistæ præceptum. *Contenti*, inquit, *estote stipendiis vestris, & neminem concutiatis.* Luc. III. 14. Si persolutio deficiat armigeris, si nihil solverint; se de persolutione excusabunt, expoliabunt, & furabuntur, maximo cum detrimento, à pauperibus hominibus. De alterius corio largæ corrigiæ. Deinde eos invadit voluptuosa delectatio. Sed quid accidit pauperi populo? ut ante eos fugiant necesse est, quemadmodùm oves coram lupis. Nonne melius esset populo absque defensione esse, quàm tales habere protectores, immò expoliatores? Profectò non est lingua quæ sufficiat miserrimam hujus negotii describere indignitatem. Supplico, ut benignissimus, & piissimus vester animus peragat in misericordia, & compassione hoc quod nunquam quibuscunque verbis aut lamentatione, exponi posset. Heu miser aliquis homo, si etiam satisfecerit taxæ suæ, suæ impositioni, suæ quarto semper solvendæ Anno exactioni, calcaribus Regiis, cincturæ Reginæ, theloneis ad fluvios solvendis, & quibuscunque aliis exactionibus, parum illi remanebit: nihilominùs restat adhuc alia exactio. Venient enim satellites arripientes ollas, & patellas: miser homo nihil habebit ad manducandum, nisi fortassis modicum siliginis, aut hordei. Misella uxor audiet quatuor, aut quinque parvos pueros apud furnum, si furnus adsit calidus, qui quærent panem, clamabunt ut rabidi præ fame. Misera mulier nihil habebit quod dentes eorum conterant, nisi sit paululum panis habentis salem. Sufficere profectò deberet hæc miseria, sed venient raptores, omniaque quæ invenient rapient, fortassis unam gallinam, aut quatuor pullos ejus, quæ egena uxor nutrierat vendenda, ut reliquum exactionis posset persolvere, aut aliquam aliam exactionem superventuram, omnia capientur, & absumentur. Quærite quis solvet? Et si vir, aut uxor aliquid dixerint, vilipendentur, arguentur, & injuriis afficientur. Quid si jure eorum velint prosequi persolutionem, dietas amittent suas, & duplum debiti exponent, & finaliter nihil obtinebunt, nisi fortassis schedulam unam continentem, quòd tanta summa debetur tali. Ita dicit alius, & debebitur. Quid vobis videtur, potestne pejus bono illi homini contingere? Certè adhuc restat gravius: verberabunt armigeri, nec contenti sunt nihil capere ubi nihil est, sed minas injicient verbis, & opere, virum cum muliere percutient, aut domum igne consumunt, nisi eorum loculos repleant, & pecuniam extorquent quacunque injuria, nisi etiam vina & cibos ministrent. Taceo de uxorum, & viduarum oppressione. Videretur fortassis parum, eò quòd solo de uno homine sermonem feci. Credite, Domini, adeò certè sicut mortem, quòd sunt mille, & mille, & plusquam decem millia qui, per hoc Regnum, pejora quàm dixi, sentiunt, & senserunt.

Provisio moralis super illo quod dictum est, Altissimi & excellentes Domini, ad hæc verba nobile vestrum cor penitùs benignum, non dubito ad compassionem jure optimo versum, & affectum esse. O A Deus, quid contingeret, si oculis intueremini horribilissima, & crudelissima facta, eo quo fiunt modo; non credendum est, quin festinantissimè, antequam unquàm somnum altum caperetis in lecto, de remedio provideretis. Hæc incommoda non fiunt vestris jussis, scio; sed non sufficit erga Deum, & rationem. Parcite, si liberè loquor; non sufficit, inquam, nisi hos malefactores realiter, efficaciter, & de facto impediveritis. Quidam benè dicunt famulis suis, cum de eis fiunt querimoniæ, nihil attuleris; sed interiùs aut in occulto alia verba dicent: rape omnia. Heu qualis servitus est subjectorum aliorum, si hæc sit libertas. Ubi est pulcher ille Regis titulus: Rex Francorum? Multis in locis hujusmodi titulus, ut mihi apparet, deletus est. Solet dici de quibusdam patriis per tyrannos gubernatis, quòd opprimant, & subjectos eorum explument; sed residuum securum B est, & benè servatum, taliter ut nemo sit qui sub capitis pœna pullum, aut gallinam unicam auderet auferre. Nunquid res tolerabilior est subjectis, quàm cum nihil tutum est, nec in corpore, nec in bonis, nec in conscientia; quia timida cura, tremebundus timor ne spolientur per Principes, aut armigeros, eos afficit gravissimo, impatientissimo, & doloroso tormento, ut nostro tempore plus sint qui desperarint, & sese occiderint. Deus! Qualis horror se occiderunt, unus per suspendium, alius per submersionem, alius cultro cor suum perforando. Heu quid respondere poterunt in districto Dei Judicio hi qui perditionis talis Christianorum in corpore, &, quod pejus est, in anima (nisi Deus suam eis impartitus est misericordiam) occasionem dederunt? Si Deus his misericordiam non impartiatur, qui misericordiam non fecerint? Qualem rigorem his ostendet qui talem procuraverunt crudelitatem? Tu ea non agis mala; C verum est: sed ea fieri permittis, & suffers. Sic Deus judicabit justè contrà te, & dicet: non te puniam, sed infernales diaboli te cruciabunt, eos ego non impediam, quia malum pro te esset. Nunquid mirabile est, quomodò homines, qui nihil Fidei, nihil Legis, & nihil conscientiæ habent, non cogitant, qualem absolutionem habere, aut qualem satisfactionem facere in prædictis possent casibus. Non est adeò sapiens Confessor, quin quandoque dubitet de hujus rei exitu. Deus provideat. *Non dimittitur peccatum nisi restituatur ablatum.* Necesse est restituere, aut perdere: quod Samuël verbo & facto demonstravit evidenter. Hic fundo, & fumo duas factas petitiones; unam pro conservatione status Regii, & alteram pro defendenda contra inimicos Regni Justitia. Si Regi sint pauperes & pauci subjecti, quid sibi proderit dominium in subjectos? Et subjecti quid prosunt, nisi ut Rex & ipsi vivant justè. *In multitudine populi dignitas Regis.* Prov. XIV. 28. D Quantas familias existimatis Regnum hoc reliquisse per talia opprobria? Quantæ mortalitates in filios, viros, & bestias acciderunt propter nutrimenti carentiam. Ea quæ laboranda & colenda essent, absque labore & cultura dimittuntur. Miserum est ea cognoscere: pauperes enim non habent undè seminent, aut nec equos, nec boves habere audent propter Principum & armigerorum timorem; aut ad laborem parum afficiuntur, quoniam eis nihil relinquitur; nec filiis eorum per quos antiqui jam parentes sustentari, & adjuvari deberent: continuò abeunt. Malumus, inquiunt, tempus terere frustra quàm absque fructu laborare: necesse est interdùm homines senio confectos aratrum trahere, cum potiùs requiem

quiem habere deberent optatam. Et quid ultrà? Senes nobiles magnos reditus habentes ab his persolvi non possunt, quoniam egeni sunt nimiùm; *Ubi nihil est, Rex jus suum amittit.* Ecclesiastici quoque id optimè sentiunt. Pauperes mendicantes præ fame ut rabidi clamant, quia eis nihil administratur. Id videtur in quocunque statu ad oculum. Per prædicta, Regalia ædificia, & Reipublicæ, castra, pontes, munitiones, molendinæ omninò deperduntur. Et quantùm ad factum præliorum, judicate per ea quæ dicta sunt, quòd fideles subditi magis gravantur armigeris, quàm Regnum ab inimicis. Deus de sua gratia breviter remedium ponat, vobis Nobilissimis & Excellentissimis Principibus mediantibus, ut Rex vivat vita civili, & politica. *Vivat Rex.*

DE INSIDIATORE RAPACE,

Et suo conatu, contra REGIS VITAM CIVILEM.

DECLAREMUS in sequentibus perfidum rapacis insidiatoris conatum; id enim valdè expediens est. Quis enim eum permittat, cum fatiget, subvertat, & expellat pulcherrimam illam tertiam virtutem Justitiam, pulchriorem, & mirabiliorem, secundùm dictum Aristotelis v. *Ethicorum*, quàm sit diurnus Lucifer. Et sine qua, dicit Augustus IV. *De civitate Dei. Regna non sunt nisi latrocinia.* Ad hoc applicari posset de Diomede latrone marino, sive pirata, historia, quem interrogavit Alexander, quare spoliaret eos qui mare navigarent? Respondit liberè; sed tu quare totum spolias mundum? Ideò dicor *pyrata*, quia solùm parvam habeo naviculam; & tu qui habes magnos spoliandi circuitus, *Imperator* diceris. Eam considerationem habuit bona illa mulier, quæ ait, magnos latrones hos esse qui parvos ad suspendium ducerent. Hìc sumitur punctum reformationis Justitiæ in hoc Regno. Quoniam sic dicit Sapiens: *Regnum de gente in gentem transfertur propter injustitias.* Eccli. x. 8. Nullum est malum, quin quandoque appareat. Capiemus igitur quatuor contra rapacem insidiatorem pro Justitia considerationes.

PRO JUSTITIA.

Consideratio Prima.

SICUT nec debet Justitia, nec potest vendi; sic Officiales, aut Officiarii Justitiæ, pretio, argento aut rogationum violentia institui non debent; sed per probitatem, & sufficientiam. Quomodò venderet Justitiam ille qui adeo carè emit eam? Ipsam mihi credite vendet, & cavebit ne quicquam perdat. Nulla est cautela, nec malitia quin eam inveniat, priusquàm perderet. Jura politiæ applicabit, & judicabit nunc hac, nunc illac, & lancis, vel stateræ ponderosius auferet Jus. Non posset die uno, non mense recitari afflictio injusta quæ propter illam causam pauperibus accidit hominibus per dietarum amissiones, per defectus inventos, per emendas, per Procuratores, Advocatos, Promotores, per violentam satellitum extorsionem. O qualis animarum casus, & qualis illa curatio! Intrabunt domum, nec quicquam erit quin iterùm atque iterùm subvertatur bis, aut ter in die, quoadusque cum adversario compositio facta sit: quod contra Dei ordinationem est in antiqua Lege, qui nolebat hominem proximi sui domum intrare ut acciperet vadia & videret ejus pauperiem, sed ad ostium expectare deberet. Accidit insuper nonnunquam, expensas principale ipsum excedere. Sed an excusandi sint hi qui tales instituunt perfidos Officiarios, avaros, & ignaros? Certè non. Deus in Lege sua; & antiqui boni Domini voluerunt benè aliter Justitiam observari. Rex Cambises Præpositum habuit malè judicantem, quem excoriari præcepit, & pellem ejus Justitiæ sedi affigi, & filium ejus in ea sedere, ut memoriam haberet ne falsam exerceret Justitiam. Contrà tales loquitur Sapiens, Sap. 6. *Cum essetis ministri regni illius; nec rectè judicastis, nec* A *custodistis Legem justitiæ, neque secundùm voluntatem Dei ambulastis; horrendè, & citò apparebit vobis.* Et Ezech. xxxiv. & alibi pluries.

Consideratio Secunda.

QUEMADMODÙM misericordia fieri debet humilibus subditis; sic pariformiter justitia contrà perversos exerceri debet, ne per eos boni onerentur, & devastentur. Hoc est verbum Virgilii in Romanorum laudem:

Parcere subjectis, & debellare superbos. Æneid. 6.

Dicebat Cato Rempublicam benè se habere non posse, nisi inter bonos, & malos discrimen fuerit. Inimici familiares plus nocent, quàm extranei, & ideò potiùs sunt extirpandi. Nunquid habemus de pluribus Principibus, qui, ut Leges eorum B contrà malefactores defenderent, Justitiam in seipsos, & eorum filios exercuerunt. Carmides Legem instituerat, ne quis Forum cum gladio adiret. Longo post tempore cum Foris veniret, gladio succinctus erat, & absque advertentia Forum intravit. Lex ejus illi ostensa fuit. *Tenebo*, inquit, *eam*, & mox sese occidit. Zeleucus filium habebat unicum, cui ob demerita oculi erant eruendi; liberum tamen eum alii dicere volebant. Pater autem judicavit quòd ipse filius unum oculum esset perditurus, & Pater pro filio alterum. Archiepiscopus quidam Angliæ vestitus erat ad Missam celebrandam, cum sibi subditi sui tunc narraretur maleficium; à Missa celebranda expectavit, donec justitiam exercuisset: *Debeo*, inquit, *justitiam Deo, & prius eam persolvam.* Comes quidam erat in lecto mortis, & audivit filium suum quamdam violasse filiam, quem & vocavit, & occidit. Presbyter cum esset Sanctum recepturus Sacramen- C tum, illi conscientiam formabat. Respondit Comes non se filium occidisse, sed suum maleficium & Legem Justitiæ observasse. Audivi de quodam Comite, qui etsi perversæ esset vitæ, acriter tamen subditorum puniebat delicta. Et cum ab eo quæreretur, quare in aliis puniret quod ipsemet faceret. *Sufficit*, inquit, *mihi ut damner pro meis malis, absque hoc quod pro alterius malis pariter sim damnandus.* Qui malefactores à malis non prohibet, estne culpabilis in his quæ perpetrant malis? Ita, ita.

Postulabatur à quodam Rege Franciæ venia pro homine quodam, qui alium occiderat. Dedi, inquit, veniam eidem priùs in simili casu, propterea casum illum ulteriorem veniam non mereri. Quare, ait fatuus quidam assistens? Verè parcendum est illi, quia homicidium hoc postremum tu fecisti. Vade fatue, inquit Rex, nescis quid dicis. Quomodò ego eum occidissem? Dicam tibi respondit fatuus: Domine, si D de priori, inquit, maleficio justitiam fecisses, modò hoc non commisisset homicidium. Fuit sapiens fatui dictum, etiam si ipse unus è septem fuisset sapientibus. Et dictum hoc nostra probat consideratio.

Con-

Consideratio Tertia.

JUSTITIÆ Officiarii multiplicandi non sunt, nec sæpenumerò mutandi. Cùm Officiarii multiplicantur, unusquisque suam aufert portionem, in pensione, in donis, in exactionibus, ut suum ducat sta- A tum. Quid prodest, Regem centum habere Camerarios, & totidem cameræ famulos, & sine numero Secretarios, & sic de aliis Officiariis? Est honorificum, dicit quispiam? Verum est, sed honor iste semper emitur à Rege. Audivistis-ne de bona matrona, quæ Aurelianenses vidit studentes, quæ quæsivit quidnam facerent? Responsum fuit illi, eos studiis operam dare, ut essent Judices, Advocati, & Procuratores. Heu, dicebat illa, solùm est unus in patria nostra Procurator, & fermè tota patria destructa est; quid fiet de tam ingenti caterva? Hoc est quantùm ad Justitiæ Officiarios, quantùm ad hoc quod est eos facilè mutari. Ad id conducit quod recitat Aristoteles *in Rhetoricis*, de homine variis undique plagis cruciato, & propter sanguinem omninò muscis coopertum; quidam misertus est ejus, & B muscas omnes ab eo fugavit. Qui conquestus ait: *Novas venturas muscas prorsùs famelicas, quæ plus prioribus sugerent, & eum gravarent multò aliis fortiùs.* Acerbus est muscæ macræ morsus. Verum est Imperatorem quemdam Officiarios suos (ut eis uteretur veluti purgamine aut spongia) nutrivisse: ipse enim ab eis auferebat omne quod collegerant, eos incarcerando, aut aliter affligendo.

Consideratio Quarta.

HONORETUR suprema Justitiæ Curia taliter, ut ejus Sententiæ & Aresta sine violatione serventur, aliter omnis eorum justitia flecteretur, tremeret, & caderet; alioquin principalis vitæ civilis ipsius C Regis custodia deperiret. Nihil est quòd magis Dominium servet Regale in suo vigore, qualecunque personale Rex habeat impedimentum, quàm Justitiæ conservatio, Rege sive præsente, sive absente. Et si fiant defensiones Regni, potuisset institui una talis certa Lex, ut citò occurreretur inimicis vitæ civilis Regis, quæ semper esset permansura, in quocunque statu vita Regis corporalis esset, & vellet Deus. Utinam hoc benè fuisset præmeditatum, ponderatum, & ordinatum! Sed est nimis arduum: nihilominùs tamen ipsa civilis vita meliùs plerumque servaretur in manibus publicis populi, secundùm quod notat Aristoteles, quàm in manu Domini; consideratis maximis importunitatibus, & ardentibus eorum qui petunt cautelis, & Domini liberalitate, qui nihil novit abscondere, nescit adversari suis, & cùm ad rem deventum fuerit, nihil invenitur. Velit Deus, ut saltem Justitia, absque hoc ut infringatur, conservetur nec pro magno, nec pro parvo; aliter enim verificaretur Anacarsis Philosophi dictum, quòd Causæ & Aresta Judiciorum comparantur aranearum telis, quæ tenent parvas muscas, magnas verò evola- D re permittunt. Benè se habebit vita civilis Regis, si Prudentia sit in Consiliariis, Fortitudo in militibus, Justitia in Judicibus, quæ benè serventur, & manuteneantur contrà adulatorem mendacem, delectationem voluptuosam, & insidiatorem rapacem.

DE STATU INJURIOSO, ET SUO CONATU CONTRA VITAM REGIS CIVILEM.

SED expediens est, quòd quarta, & ultima virtus germana soror aliarum trium non violetur, nec dejiciatur. Quæ est ista virtus? Temperantia. Secundùm nomen suum ipsa est ad moderandum, & servandum omnia in semetipsa, ne quid nimis; sine mensura omne irregulare est, totum in confusionem cadit. Contra hanc virtutem totum suum nisum exercet quartus spoliator *Status injuriosus*. Verè spoliator est ipse, quoniam nihil ei sufficit, non plus quàm lupo prorsùs famelico, nihil eum replet. Est nisi quædam maris sine termino profunditas. Est abyssus sine fine, sine littore. Est Eristomus fabulosus, qui satiari non poterat. Est vitium unum in figura odiosum, nimis extraneum, nimis monstrosum, quia ex una parte omnia dat; omnia sine mensura, regula, aut animadversione expendit, seu exponit, ut satisfaciat hirudinibus famelicis, quæ eum omnino evacuant, die & nocte rodunt, absque hoc, ut quietem sumere possit: alia ex parte omnia per eum auferuntur, arripiuntur sine pietate, sine compassione extorquentur, quantumcumque alii pauperie premantur. Semper oportet, ut rapina sit nutrix prodigalitatis: *Qui sua consumunt* &c. Hîc verificatur Joëlis Prophetia in quatuor suis circulis. *Residuum erucæ comedit locusta, residuum locustæ comedit bruchus, residuum bruchi comedit rubigo.* Joël. I. 4. Recitant Poëtæ de Polyphemo gigante, qui viros & mulieres vivos devorabat, quem Ulysses excæcavit. De Busiride tyranno, qui homines equis suis dabat manducandos, quem Hercules occidit. De Lichaonte, qui homines diis suis sacrificabat, Jupiter illum in lupum mutavit. Status injuriosus facitne heu tales, aut pejores crudelitates? Nunquid vivit sanguine carnis pauperum? cùm eos ad angustiis plenam perducit mortem, per injuriam vim suam exercendo: sit in cibis, sit in equis, sit in canibus, sit in sumptuosis ædificiis, sit in pomposa, rabida, & furenda familia, sine numero, sine ordine, sine mensura; in vanitate umbrâ eleemosynæ, aut Religionis coopertâ. Est mirabiliter dura sententia, sed vera est Sapientis locutio: *Qui facit eleemosynam de substantia pauperis, sicut qui occidit filium coram patre.* Eccli. XXXIV. 24. O Domini mei, quid erit igitur de his qui dissipant substantiam, non unius, aut duorum modò, sed centum, immò mille, immò profectò centum millium in malis operibus, spurcis, & vilibus propter eorum injuriam. Nescio quid dicam, assero quòd non est domus adeò firma, castrum tam benè fundatum, civitas tam opulenta, regnum tam stabile, potens & honorabile, quin vastetur, decidat, & perdatur, cùm hæc monstrosa bestia Status injuriosus inhabitet ibi, & manet. Exemplum in Græcis, in Romanis, & multò plus quàm vellem, in statu Papæ, & Curiæ suæ ab Annis quadraginta, aut quinquaginta. Commune Proverbium sapientissimè dictum est: *Qui plus expendit quàm acquirit, sine conquisitione mortem acquirit.* Considerate hîc, considerate, supplico, quanta subleventur pro Regni defensione in subsidiis, in exactionibus, consuetudinibus, & aliis subventionibus, veluti si inimici per totum Regnum expansi, & dispersi essent, ut contra ipsum prælientur; nec omnia hæc sufficiant, ut communi Statui satisfiat, & communes expensæ aliquorum

quorum Dominorum expediantur: quilibet illud clamat; secretum non est. Id quomodò continuari, aut manuteneri posset, quin nimiam tyrannidem exercendo totum rumpatur, aut dissipetur.

Sumemus ergò quatuor considerationes pro Temperantia contrà Statum injuriosum, &c.

PRO TEMPERANTIA

CONTRA INJURIOSUM STATUM.

Consideratio Prima.

STATUS convenienter ab incuria, & ignavia separari debet; imprimis in Prælatis, & magnis Dominis. Quamobrem? Primò: propter bonum exemplum, & quia secundùm Dominos populus se gubernat.

Mobile mutatur semper cum principe vulgus.
Et *Qualis rector civitatis, tales & habitantes in ea.* Eccl. x. 2.

Nec dici intenditur, quin Domini eminentiorem, & honorabiliorem ultra alios habeant statum; id enim rationabile est: stolidum est enim minoribus, & subditis ad Dominos volare velle; nihilominùs tamen convenit sæpiùs minorum condescendere fragilitati, in speciali per Prælatos, & spiritualitatis homines. Exemplum humilitatis, & temperantiæ in Magnatum statu plus movet quàm verba. Sed inquies: Status Prælaturæ aut Dominii in vituperium, contemptum, & diffamiam eveniret profectò minimè; verùm magis honoraretur, appretiaretur, & revereretur; cum videretur id benè per humilitatem fieri, non per compulsionem. Insuper etiam, quòd per parsimoniam, & frugalitatem in bonis, & divitiis reservata in Rempublicam converterentur. Quid prodest, inquam, talis pompa, nisi ut Dominum, aut Prælatum aliquem semper in indigentia, aut paupertate vitam ducere compellat; plus quandoque quàm hos qui eorum quærunt panem? Voco eos in testimonium, quòd violentia adeò corpus aggravat mysticum tam ponderosè, ut jam fermè contritum sit, & à bona promissionis terra, per figuram, populus in tenebrosam revertatur Ægyptum duræ servitutis peccatorum, vitiorum, & vilis oppressionis, contra Legis Præceptum *Deut.* XVII. ubi præcipitur, ne multiplicentur equi & currus, ut non reducant populum in Ægyptum. Et ut verum dicatur, in omnibus est pompa. Principes, & Magnates hi sunt, qui minus habent, quibus minus remanet. Quotiens visa est Regia persona, ut ne aureum quidem habere possit, nec per preces, nec impetrationem ullam, his præsentibus, quibus sæpè per millia donabat. Taceo de supellectili, & alio statu communi. Aliàs comparavi aliquorum Dominorum statum ad id quod factum est Bel idolo & deo Nabuchodonosor. *Dan. ult.* Ministri & famuli suggerunt omnia pro eis, & eorum expensis esse, quæ afferuntur illis. Nihil est in Dei nomine. Simulant se velle præsentare, sed in nocte, hoc est in occulto, ministri omnia auferunt, sicuti per subterraneas cavernas, hoc est dictum, per cautelas subtiles, & occultas; ut per hoc quod dicunt, nescio quas, obligationes deobligandas, & per dona boni speciem habentia & justitiam coloratam: taliter ut centum franci à Rege donati ad utilitatem aliquam per manus famulorum suorum administrati, sæpiùs Regi quadringentos, aut sexentos auferant. Multi hìc se continent. Audivi tales esse, quemadmodùm canem *Taupin* dictum, qui omnia surripuit quæ Mater existens in nuptiali mensa volebat à dorso filio suo administrare. Quæ est hæc Mater nisi Respublica, quæ miranda Domino donare intendebat. Sed famulus hic, aut alter omnia inglutit. Propter Deum oro, sit Dominus tanquam puer qui fame deperibat, clamans ad Matrem suam: Mater mea noli amplius facere *Taupin* canem quncium tuum, nihil enim mihi dimittit.

CONTRA POMPOSUM STATUM.

Consideratio Secunda.

STATUS tam Clericalis, quàm militaris, & civilis, à pompa debet esse separatus, per hoc ut bonæ instituantur ordinationes & serventur, quæ ponunt mensuram in cibis, & tunicis, in equis, in supellectili, in annulis, & talibus rebus pompam nutrientibus.
A Rex Philippus per communem trium Statuum consensum aliquas instituit ordinationes, quas bonum esset servare, & fortassis semel in pleno Consilio legere, ad minùs darent cognitionem, & demonstrarent clarè qualem in pompam unusquisque Status Regni esset lapsus, & decidisset in omnibus rebus. Intereà notetur etiam tempus præteritum, quando, & qualiter in Camera Computorum computabantur duodecim denarii, aut duodecim solidi, pro reparatione tunicarum Reginæ, aut Delphini. Et sine prolixo processu reducatur in memoriam tempus Regis Joannis, quem multi videre potuerunt. Quia, ut relatione percepi, talis est modò miles, aut simplex Comes, qui majorem habet pompam in aureis, & argenteis vasis, in tapetis, in velis extensis, in vinis, in cibis, in apparatu, quam nominatus ille Rex haberet. Quale ergo est miraculum, si Regnum sit egenum, & si populus has pompas ferre non possit.
B Sed dicet fortassis aliquis hic, sicut in casu simili Romæ objectum fuit quòd recitat Valerius. Quomodò? Non possum ego de divitiis meis ad liberum agere arbitrium bibendo, comedendo, vestiendo, domos faciendo, eleemosynas largiendo? Respondeo quod non, in aliorum Reipublicæ membrorum præjudicium. Malum etiam exemplum esset, & servitus, non felicitas sicut dicit sanctus Augustinus. *Nihil infelicius felicitate peccantium.* Principes pagani, & sine Fide taliter ordinaverunt, sicut Licurgus, Solon, & Romani: apparet per eorum Leges quas omitto. Et certè credo talem ordinationem demùm unicuique placere, quia per eam non haberetur verecundia, ut quis se sobriè & temperatè manuteneret; omne autem quod pompam illam gignit est verecundia aut vana gloria: il-
C lud conspicitur, quia in secreto de talibus non est cura pompis. Burgenses, & alii matrimonio copulati norunt quomodò se tenere debeant.

Consideratio Tertia.

POSTQUAM necessarium est ad protectionem, & vitæ civilis Regis & Regni nutritionem, & conservationem accipere & levare subsidia, id in bona æqualitate, aut æquitate per totum corpus mysticum fieri debet. Hoc erat dictum Platonis, secundùm quod recitat Tullius in Libro *De Officiis*, quòd plus gravare unam partem, quàm alteram in exigendo, est introducere perniciosam rem in Republica, scilicet seditionem. Verum est, aliqua membra per mechanica operа, aut mercancias non labore: aliter enim laborant; quemadmodùm Domini, aut Clerici, ad exemplum cordis, aut stomachi; secundùm quod Senator quidam
D Romanus allegavit, ut populum cum Senatu ad unionem reduceret; contrà quem quidem Senatum tanquàm non laboraret, murmurabat populus. Talia membra de aliorum laboribus gubernari debent, sed temparatè, & in bona æqualitate, absque hoc ut simul totum auferatur, aut laborantia membra denudentur. Et quamvis hæc æqualitas ad oculum videri non possit, ut benè cognosco, nihilominùs tamen quisque agere debet ut potest, ne talis inveniatur enormitas, sicut tetigimus de Principibus, & armigeris. Pauper aliquis homo non habebit de omni labore suo, ut toto Anno uxorem & filios nutriat, & jura persolvat, & debita, nisi decem, aut duodecim cados vini, & duas, aut tres mensuras bladii, quod omne peribit in una raptura, aut

aut armigerorum adventu. Quid aget, quid incipiet, quomodò vivet? hoc duntaxat cogitare solùm grave est. Et in tali casu divites plures inveniunt exitus, aut favores, quàm pauperiores. Si vos omnes Domini mei benè simul essetis confœderati, quid vobis in corde Franciæ prodessent armigeri? Regnum satis superque dives esset ad sustentandos vos, & Status vestros absque hoc, ut cujusque status inferior, aut debilior efficeretur. Si petitis confœderari per hoc quòd A magnas extraneis datis pensiones? Nunquid securius est, facilius, & honestius, inter vos esse confœderationem, sive per contractus aliquos matrimoniales, sive aliter, Sic profectò extrudantur adulatores, qui libenter omnia turbant, ut piscari possint; sed piscatio hæc est mala nimis.

Consideratio Quarta.

POSTQUAM pompæ pomposos faciunt status in pluribus hominibus, ipsæ reducendæ sunt ad mensuram, & liberalitatem, sive sit prodigalitas, hoc est, *stolida ad extra largitas*. Rex Philippus scripsit Alexandro Magno filio suo contrà talia dona, ut ponit Tullius 2. *de Offic.* *Quod te malum*, inquit, *Rex, in istam* B *spem induxit, ut eos tibi fideles fore putares quos pecunia corrupisses? An tu id ais-ne? Macedones non te Regem suum, sed ministrum & præbyterum putent* Dona pomposa leviter, & sine utilitate expenduntur: citò acquisitum, citò expositum. Apparet de acquisitis per taxillorum ludum, aut usuram. Dona pomposa non satiant, sed inflammant, & inclinant ad semper plus recipiendum, & habendum; sicut canis, cui paulatim minuta dantur frusta. Dona pompofa pro uno amico, tres aut quatuor, aut plures faciunt inimicos, sive invidiosos, qui se reputant multò digniores ad talia recipienda. Dona pomposa spoliant centum, & centum pauperes homines, immò mille, & mille, ut solus unus homo, & abjecti quidem status vestiatur, & qui non centum in redditibus suis habet solidos. Dona pomposa reddunt sæpenumerò hos qui ea recipiunt raptores, & spoliatores, cùm à donatione C cessatum fuerit. Dona infructuosa, seu pomposa, adulatores, & fictos faciunt amicos, qui sequuntur prædam, non Dominum: qui plura eis tribuit, hic eos habet. De ficta amicitia sæpè se ad veram convertunt inimicitiam, hoc videtur ad oculum. Dona pomposa faciunt quandoque nullius reputationis homines honorari, & elevari, non sine vili, & spurca despectione, & non sine proborum, & ingenuorum Nobilium indignatione, qui de omnibus eorum magnis redditibus, & hereditatibus non possunt eo modo honorari, vestiri & reputari, quemadmodùm unus centum denariorum heres. Dona pompofa per schedulam aut os, omninò conceduntur, & non magni reputantur. Sed qui videret coadunatos, seu collectos mille, aut duo millia francorum, & eos conquirendi difficultatem, D denarium post denarium à misero populo, talis qui dat per millenarium, non daret per quaternarium. Nihilominùs tamen omnia ex marsupio prodeunt Domini, primum est quod solvitur sæpiùs. Obsistite, Nobilissimi & Excellentes Domini, obsistite per magnum vigorem contrà spoliatorem hunc Statum pomposum, & contrà alios dictos tres, adulatorem mendacem, delectationem voluptuosam, & insidiatorem rapacem. Sitis tutores, servitores & protectores quatuor virtutum, Prudentiæ, Fortitudinis, Justitiæ & Temperantiæ. In quarum conjunctione, & bona proportione consistit, & conservatur vita Regis, civilis & politica, mediantibus considerationibus superiùs nominatis. Sit vestro adjutorio (facto plùs quàm verbo) completa pulchra illa vox: *Vivat Rex.*

DE
VITA REGIS
SPIRITUALI,

Tertium hujus propositionis punctum.

NOSTRA exhortatio finalis, seu impetratio, pro spirituali, & divina vita Regis erit brevissima (hoc benè sentio) hora postulat. Non obstante tamen hoc, Christianissima vestra & religiosa benignitas (si vobis ita placuerit) devotas mihi vestras adhuc paululùm præstabit aures, & attentas. Non quidem mihi, sed ad honorem Dei, sui verbi, Regis filiæ, Regis, & altissimi hujus quod celebratur Concilii. Ob eam enim causam congregati sumus. Parùm temporis veritati præstetur, cùm sæpenumerò multùm temporis vanitati tribuatur. In ista confidentia audeo perseverare, & dicere tertiò: *Vivat Rex.* Vivat, inquam, vita spirituali, quæ conservatur in unione animæ cum Deo, hîc in gratia, & in fine per gloriam; hîc per dispositionem, & bonam donorum supernaturalium harmoniam, specialiter per tres virtutes Theologicas, Fidem, Spem & Charitatem. Et quia sæpiùs de his sermones fiunt, transeam breviter dicendo de ipsis per quatuor considerationes pro vita ipsa divina.

Prima Consideratio.

QUONIAM bona vita spiritualis dependet à prosperitate convenienti corporalis vitæ, & civilis; vita hæc spiritualis vigilanter in Rege, & in omnibus sui Regni hominibus conservari debet. Contrà quem vitam hanc spiritualem protegemus? Contrà Principem tyrannidis, peccatum mortale. Est occisio hujus vitæ per malos mores plùs nocens, quàm mali humores. Hoc pro certo tenete, quòd pro peccatis corporis mystici, sive sint in capite, sive in membris, adversitates nobis accidunt corporales, & civiles, & præcipuè quando sunt horribilia peccata extranea, fœda & vilia contrà Deum, & naturam. Proptereà bella, fames, pestilentiæ, seditiones & divisiones nos arripiunt; sic dicit Lex civilis, sic affirmat Scriptura sancta in mille locis, dictis, & exemplis. Notate maledictiones *Deut.* XXVIII. Et nunquid per peccatum David populus ejus correptus est pestilentiâ? 2. *Reg.* XXVI. Et pro peccato Achan punitus fuit omnis populus Israël? *Josue.* VII. Nabuchodonosor eò quòd Deum non cognovit, in eam cecidit melancholiam, ut se bovem esse reputaret? Non est igitur melius consilium contrà eas quas sentimus, & formidamus adversitates, quàm eniti ut vitam spiritualem tàm in Rege, quàm in subjectis nanciscamur. Immutemus malam nostram vitam, & Deus rigorosam suam mutabit sententiam. Serviamus illi, & ipse erit nobiscum, & tunc quis erit qui nobis poterit nocere? *Nulla nocebit adversitas, si nulla dominetur iniquitas,* inquit Gregorius. Nullus est adeò junctus peccato mortali per consensus alligationem, quin noceat, & proditor sit omnibus aliis, & omni conjunctioni vitali, quam nos solùm habere debemus in uno corpore, sed & exercere in eodem corpore. Conari ergò debet unusquisque quòd proximus suus sive magnus, sive parvus fuerit, benè habeat. Debet etiam malum impedire, Deum pro proximis orare, singulariter pro Rege, & Dominis, quia in eorum bono, nostrum consistit bonum. Nimis reprehensibile est eis maledicere, quia vis maledicit sibiipsi, & toti populo. Ob hoc, initio hujus Regni debet inchoari reformatio, magis quàm aliter, orando pro Dominis; in speciali pro Rege, ut Deus bonam illis largiatur vitam, & quòd sub ipsis pacatam nos duca-

ducamus vitam, secundùm Apostoli Præceptum. Domini alia ex parte omnem debent adhibere diligentiam, ut boni eorum sint subjecti. Debent etiam temperare eorum onera, aut adversitates, ne per impatientiæ gladium, aut murmurationis, aut insidiationis, & furti, quæ sunt peccati mortalis filii, crudeliter trucidentur. Omnia namque hæc essent in præjudicium (sicut dictum est) triplicis vitæ Regis, & Regni. Heu quid prodest Deum pacare verbis solùm, & impugnare factis; immò facto, & verbis impugnare, per vilia juramenta, per maledicere, & detestari, perjurare, loqui contrà Deum, contrà Fidem, contrà vitam omnium personarum bonarum, abuti Dei donis, ea impugnando, sicut fortitudine, pulchritudine, sensu, & ingenio, inimico serviendo, & Deum adversùs seipsas incitando: tales se reperient deceptos sive citò, sive tardè; sed fatuus non credit donec susceperit. Contrà Deum nec est fortitudo, nec sensus nec consilium; potest in momento omnia permutare, & omne perversum eorum studium, & præsumptuosam intentionem ad stolidum finem perducere. Comprehendit sapientes in astutia sua, & adducit consilium eorum in stultum finem nisi apponamus rationem in nobis, & expectemus donec Deus ponat. Vereor, ne talis ventura sit tempestas & in magnos, & in parvos, quod horreo eam meditari. Deus nobis meliora det quàm servitia nostra requirunt.

DE FIDE.

Consideratio Secunda.

QUONIAM Fides Christiana fundamentum est vitæ spiritualis, ipsa singulariter in Christianissimo Rege tam verbo, quàm facto debet apparere. Deus dando conditiones Regis qui populum suum esset recturus *Deut.* XVII. voluit præcipuè Regem semper Legis Librum coram se habere, in quo nocte & die legeret; voluit quòd sumeret exemplum à Presbyteris. In Lege Nova Rex jurat cùm consecratur, se viriliter omnes errores, hæreses, malas doctrinas expulsurum. Et optimo quidem jure, quià sanctus Remigius primum Regem Christianum baptizando, per spiritum prophetiæ prædixit quamdiù Fides permaneret in Rege, & Regno, Regem victoriosum futurum. Apparet igitur Regis filiam benignis auribus audiri debere in hoc quod tangit Fidem, & bonam doctrinam, tanquàm Legis Magistram. Et ad exemplum sancti Ludovici, & omnium aliorum, Fides est virtus, quæ Regem sub Deo humilem efficit, cognoscendo supremum Dei dominium, & quòd Deus est is, cui Rex de gubernamine rationem sit redditurus, sicut coram magno Cameræ Computi Magistro. Et debet esse talis subjectis suis, qualem Deum vellet ergà se habere, puta dulcis, benignus, & misericors: est exhortatio magni sancti Antonii ad Imperatores. Illam considerationem habuit Trajanus quando dicebat, se velle esse talem suis subditis, qualem vellet Dominum suum sibi esse. *Excelso excelsior est alter.* Eccli. v. 7. Et *Judicium sine misericordia fiet ei qui non fecerit misericordiam.* Jacob. II. 13. Per hoc videre possumus, quòd hi sunt periculosissimi cuicunque vitæ regiæ, qui seminant malas contrà Fidem doctrinas, sive publicè, sive occultè, sive sub forma ludi, & joci, sive ob certam malitiam. Tales profectò sequi deberet persecutio, quemadmodùm falsos monetarios, qui sunt contrarii vitæ civili aut temporali; hi autem temporali, & spirituali. Quare? Quià nihil est quod intantùm subditos, & Rempublicam teneat in obedientia & unitate sub Rege, sicut Fides religiosa. Et sunt proditores Deo & Dominis, qui unionis vinculum dissipant quantùm est in eis.

Non nimis extirpari possent hujusmodi homines; & per contrarium non satis extolli, & chara haberi potest filia Regis. Ipsa est quæ conservat, & nutrit illam Fidem. Et fortassis si tempore Mahometi ipsa fuisset adeò magna, & tam populosa, sicut modò, ex Dei gratia est, maledicta illa secta non in tantum fuisset dominata. Nonne percepistis à tempore dolorosi schismatis, quòd vix ulla alia patria admonuit ut cessaret, nisi ad instinctum Universitatis? Per supradicta apparet ipsam debere esse liberam, & quietatam ab omnibus subsidiis, aut laboribus, sive decimæ fuerint, sive aliæ subjectiones. Tum quià ipsa est filia Francorum Regis, & Nobilis; tùm quià singulariter ipsa laborat pro toto Regno, & tota Ecclesia; A ideò potiùs debet ei subsidium dari, quàm quòd oneretur. Et hæc una est supplicationum, quàm jam sæpissimè postulavit, & vos Domini per magnum Consilium petitioni ejus consensistis tanquam rationabili, quamvis nondum sit per Litteras, & expressa Mandata determinatum. Hic commendari posset bona Regis Fides, & vestrûm omnium Dominorum variis modis religiosorum (non satis erat expulisse Judæos, & usurarios non sine vobis) in hoc quòd prohibita sunt turpia juramenta, execrationes Dei, & maledictiones, quamvis executio minor sit, quàm necesse foret: in hoc quod ordinatum est, ne Confessio ad mortem damnatis denegaretur: in hoc quòd jam dudùm litteras dedistis contrà abominabiles maledictiones, & quasi idololatricas, quæ in Francorum fiunt Ecclesiis sub umbra Festi fatuorum. Fatui sunt ipsi, & perniciosi fatui, nec sustinendi, opus est executione. Finaliter quoad has res, & similes, est valdè neB cessarium ponere provisionem per præceptum, aut assensum Regalis providentiæ, sive pro habendo Provincialia Concilia, sive Deputatos in certo numero ordinando, secundùm postremum schedulæ restitutionis Articulum, qui videre debent omnia quæ reformanda veniunt in spiritualitate, & temporalitate Ecclesiæ Francorum.

DE SPE.

Consideratio Tertia.

CUM virtus Spes ad vitam requiratur spiritualem, virtus illa apparere debet, & esse in Rege, & in omnibus suis subjectis. Contrà hanc virtutem agunt inC cantatores, & incantatrices, sortilegi, magici, maledicti, & omnes hi qui superstitionibus utuntur, ut infirmitates sanent, invocando auxilium inimici, quasi Deus sit minùs potens, aut sapiens, aut adjuvare valens, quàm sit inimicus. Et hoc est quod priùs in primo puncto dixi. Et facio contrà hujusmodi homines argumentum evidens, & apud omnes homines bonum rationis judicium habentes, concludens: Tu sortilege, aut magice, qui promittis, & das spem aliquam curandi infirmitatem, aut hoc est per miraculum aut per naturam, aut per malam artem? Non per miraculum, quià talem in te non ostendis vitæ sanctitatem, ut Deus aliquod pro te facere debeat miraculum, præcipuè cùm tu contrà Legem ejus agas. Quot Religiosi, & alii devoti homines in mundo existentes sunt de quibus major esset spes ut miracula facerent, si D Dei esset voluntas? Si promittas curare per naturam, hoc est, per medicinam, audes-ne dicere, tibi potiùs fidem adhibendam in eo casu, quàm viginti, aut triginta, aut centum Medicinæ Magistris, qui omnem vitam suam studiis Medicinæ operam dando, & legendo contriverunt, viso quòd tu es indoctus? si confiteris, te mala arte uti velle, quæ prohibita est, jam factum est, nil ampliùs quæro. De mala arte nunquàm quicquam boni proveniet. Inimicus non potiùs bonum facere posset, quàm glacies calefacere. Fatuus est qui confidit. Semper utitur falsæ societatis ludo: qui plùs eum honorat, & frequentat, pejus demùm reportat. Qui plùs dicit, aut facit illi serviendo bona, eò pejùs agit. Dimitto historiam de Saül, &

& Osia. Si dicis, quòd arte uteris, sed quæ bona est, & licita. Quæro à te, quibus credetur: an tibi, an omnibus Franciæ Juristis, & Theologis? Quæsitum fuit à quodam Galliæ Rege cùm infirmaretur, quos ad suam admittere vellet personam, hortando ut spem suam potiùs in Deum poneret, quàm in aliud quodvis. *Malo*: inquit Rex, *mortem expectare ad bonum Dei placitum, quam ut per me fieret aliquid Deo, & nostræ Fidei contrarium.* O pulcherrima, devotissima, religiosissimaque responsio! O verbum Regis Christianissimum, verbum plenum veræ Spei, verbum remunerandum aut in hoc mundo, quod parum est, aut in alio in perenni gloria. Nimis contrariarentur corpori, nimis adversarentur bonæ spirituali vitæ Regis, & suæ sanitatis spei, qui vellent aliud nobili regiæ personæ accidere.

DE CHARITATE.

Consideratio Quarta.

QUONIAM *Charitas vinculum est perfectionis*, Coloss. III. 14. quæ principaliter vitam spiritualem Regis, & divinam conservat. Charitas, quæ est veluti *chara unitas*, debet conservari in Rege, & in subditis. Divisiones & schismata (quæ vitam civilem, & divinam occidunt) undè prodeunt, quæso? nisi per ambitiosam cupiditatem, quæ est Charitatis venenum. Si Charitas regnaret ubique, Charitas, inquam, non quæ proprium quærit commodum, sed quod Deo placet, & communi proficit bono (quia *ambitiosa* & appetens *non est* I. Cor. XIII. 5.) certè nos continuò pacem haberemus, & temporaliter inter Dominos, & spiritualiter inter sanctæ Ecclesiæ Prælatos. Intellecto etiam quod dicitur: Hispanos invenire illic & reportare huc. Sed vos noscitis, me diutiùs sermonem protrahere non posse, timeo enim vos fastidire. Materia etiam in se adeò proposita est, investigata, & declarata, ut jam ulteriorem non requirat sermonem; quia quod proponitur per executionem fieri debere viarum rationabilium, & præcipuè per viam breviorem, & placabiliorem cordium, scilicet per viam cessionis voluntariæ: si in aliis nullum sit impedimentum.

CONCLUSIO FINALIS.

PROPTEREA finem dictis imponendo, Nobilissime & Excellens Rex; Principes, & Domini. Filia Regis, humiliter Deo gratias agendo, & vobis de bono vestro & sancto proposito, consensu & alligantia, ad conservandam vitam Regis corporalem, civilem, & spiritualem, supplicat devotè pro vestra continuatione, & brevi executione, secundùm quod expediens est, juxtà puncta superiùs in generali enumerata, & de similibus magis in speciali, quemadmodùm vestra profunda prudentia optimè novit providere. Primò, in bona sanitate corporali Regis. Secundò, in suo statu. Tertiò, in facto Justitiæ. Quartò, in defensione Regni sui contra inimicos. Quintò, in facto libertatum rationabilium jam concessarum filiæ Regis, Universitati Parisiensi contra omnia subsidia, sive sint decimæ, sive alia. Sextò, in facto reformationis Gallicanæ Ecclesiæ, sive sit per Synodos Provinciales, secundùm antiquos Canones, sive committendo homines sapientes & probos, secundùm schedulam restitutionis in ultimo, & principali Articulo. Demùm in facto universalis Ecclesiæ, extirpando detestabile, maledictum, & execrandum schisma quod eam destruxit, & vastavit. Hæc erunt ad honorem, gloriam, & voluntatem Dei, ad bonum totius Christianitatis, ad gloriosissimam Regis, & Regni sui exaltationem & vestrûm omnium, ô vos Domini nostri, qui manus feretis adjutrices. Et erunt præcipuè ad jucundam omnium bonorum Francorum consolationem, qui per exaltationem gaudii, & lætitiæ, pulchram istam emittunt, atque emittent vocem: *Vivat Rex. Vivat Rex. Vivat Rex.* Immò verò & Regina, & Dominus Delphinus, & tota Regalis progenies liliorum florentium. Et nos omnes hìc per gratiam, & postmodùm per gloriam. Præstante eo qui est vita nostra, *in quo vivimus movemur & sumus* &c. Act. XVII. 28. Qui est benedictus per infinita secula seculorum. Amen.

A Explicit hæc propositio: *Vivat Rex*, facta Parisiis in Castro quod *le Louvre* vulgò appellant. In præsentia Regis, Delphini, quatuor Ducum, & alterius ingentis promiscuæ multitudinis.

JOANNIS GERSONII

Doctoris & Cancellarii Parisiensis,

X. CONSIDERATIONES

PRINCIPIBUS ET DOMINIS

UTILISSIMÆ.

Ne fatuis adulatorum decipiantur assertionibus.

B *Gallicè in MSS. Codd. Vict. 62. & Colbert. 1356. & 2320. Anno 1408.*

AD obviandum falsis nonnullis, & fatuis informationibus, quæ (ut dicitur) paulò antè factæ fuerunt contra veram nostræ Fidei doctrinam, notentur subsequentes propositiones, seu considerationes, quæ declarabuntur, & sustinebuntur magis in particulari, & prolixiùs, si opus fuerit, præcipuè quinta, septima, octava, & nona; aliæ enim evidentes sunt.

Consideratio Prima.

ANTE omnia unusquisque Rex, aut Princeps Christianus cavere debet, ne per malam informationem, aut quovis alio modo, cadat in aliquos errores nostræ C Fidei, & sanctæ doctrinæ repugnantes, ut se justificet in factis suis, aut sapiens appareat, qualiscunque peccator fuerit per humanam fragilitatem; quia nullum ab illo est peccatum, quod adeò displicentem Deo, & infamem mundo Regem aliquem, aut Principem reddat, usque ad persecutionem per ignem, & gladium, & omnem suam progeniem, & ad hoc conducunt Ecclesiasticæ Leges, & Civiles. [a]

Consideratio Secunda.

NON potest exhiberi majus Regi, aut Principi servitium, quàm constanter illi veritatem, & sanam doctrinam demonstrare. Et per oppositum illi satis puniri non possent, sive Clerici sint, sive alii, qui per adulationem, & per stultam complacentiam, aut per inconstantiam, aut propter aliquem alium malum finem, Regem aliquem, aut Principem, ad falsas in Fide, & D bonis moribus verterent opiniones, sive hoc factum fuerit sub specie joci, sive aliter; quos vitare debet Princeps, veluti Dei & sui ipsius proditores: quia aliter, sicut dicit Sapiens, *Princeps qui libenter audit verba mendacii, omnes ministros habet impios.* Prov. XXIX. 12. Cujus ratio est, quia ad complacendum unusquisque dicit (sive falsum sit, sive verum) *Dominus meus bene dicit, jus habet.* Propter quod interdum reputat se aliis sapientiorem, & quòd quodcunque dicit, tanquàm Evangelium sit. Dicit Juvenalis:

Nihil esse quod credere de se
Non possit, cùm laudatur,
Dis æqua potestas.

Con-

[a] Idem jam suprà dixerat; sed perperàm: pugnant enim econtra Leges Divinæ, Civiles, & Ecclesiasticæ.

Consideratio Tertia.

UNusquisque Rex, aut Princeps habere debet verbum ipsum, aut doctrinam, ad exterminandum malum, sive errorem. Cùm qui hujusmodi errorem, aut aliquid dixerit, quod (sive Clericus sit, Theologus, aut alius quisquam) recusat, aut non audet dicere, sive in publico dogmatizare coram his qui experti sunt, & instructi in veritatis Fidei doctrina. A Veritas amat lucem, & falsitas odit eam. Ista consideratio summè valet contra mala quæ facit detractio, aut proditoria adulatio ergà Reges, vel Principes; ne fides adhibeatur illi qui non vult dicere causam suam adversùs alium, nisi duntaxat in tenebris, & in occulto. Audi alteram partem.

Consideratio Quarta.

NOn sufficit intelligere sanctam Scripturam sic, ut duntaxat Grammaticalis, & vulgaris dictionum sciatur significatio; verùmetiam requiritur ingens, & longum studium tam in aliis scientiis Philosophiæ, & Logicæ, quàm in sanctis Doctoribus, qui inspiratione divina, & unum alteri comparando, sanctam exposuere Scripturam. Alioquin simplex Grammaticus mox bonus esset Theologus; immò per seipsum sciret omnem Latinè conscriptam scientiam, quòd verum est B minimè, sed est occasio maxima in hæreses labendi, sicut Julianus apostata, Elvidius, Jovinianus, & Turelepini fecerunt. Et novissimè quidam juxtà Cameracum, qui Vespertilio nominabatur; & fermè omnes hæreses ex ista præsumptione prodierunt, quia sæpenumerò dictiones sunt æquivocæ, & aliter sumuntur in uno, quàm in alio loco, aut quàm in communi sumuntur Grammatica. Et est necesse concordare unum Scripturæ locum per alterum, aliàs inveniretur contradictio.

Consideratio Quinta.

QUemadmodùm de Biblia benè & verè in Gallicum translata bonum aliquod, si sobriè intelligatur, potest emanare; sic per oppositum innumeri C errores, & mala evenire possunt, si malè fuerit traducta, aut præsumptuosè intellecta, refutando sensus, & sanctorum Doctorum expositiones. Satius esset hujusmodi rem ignorare; quemadmodùm in Medicinis, & aliis quibusdam scientiis, quas meliùs esset prorsùs ignorare, quàm parùm, aut malè scire, & se Magistrum reputando in eis.

Consideratio Sexta.

ERror est, Regem aut Principem informare, ipsum justo suo jure subjectis suis, & eorum bonis ad suam voluntatem uti posse, absque alio titulo publicæ utilitatis, aut necessitatis, imponendo quascunque exactiones ad libitum suum. Nam hoc pacto sine alia ratione agere, tyrannizare esset, non regnare, D secundùm veram, & propriam inter Regem & tyrannum distinctionem, quemadmodùm ostendit Aristoteles v. *Politic. Rex est pro bono publico. Tyrannus autem omnia non nisi ad propriam suam vertit utilitatem & voluntatem.* Quæ res de Jure naturali est contra Principem, & contra Christianam Charitatem, quòd scilicet Pastor aut Gubernator sit dissipator, & suos gravet subditos, veluti si essent bestiæ, non homines, & aliter quàm vellet Superiorem suum in simili sibi facere casu. *Quacunque vultis ut faciant vobis homines &c.* Matth. vii. 12. Et sic respondit Trajanus. Verum est quòd pro defensione necessaria populi omnia sunt in Principis justa ordinatione per rationem, & bonum consilium, quia ejus potestas *ad ædificationem* est, *non ad destructionem*, quemadmodùm dicit Apostolus. 2 *Cor*. xiii. 10.

Consideratio Septima.

ERror est, dicere terrenum Principem in nullo suis subditis, dominio durante, obligari; quia secundùm Jus divinum, & naturalem æquitatem, & verum dominii finem, quemadmodùm subditi debent fidem, subsidium, & servitium Domino, sic etiam Dominus subditis suis fidem debet, & protectionem. Et si eos manifestè, & cum obstinatione in injuria, & de facto prosequatur Princeps, tunc regula hæc naturalis: *Vim vi repellere licet*, locum habet.[a] Et id Senecæ in tragœdiis. *Nulla Deo gratior victima quam tyrannus* &c. Ad idem est Tullius. iii. *De Officiis*.

Consideratio Octava.

CLericus ille malè & perversè textum Bibliæ intelligeret, qui ad prædictos errores verba scripta i. *Reg*. viii. 11. vertere vellet; ubi sermo fit de institutione Saülis: *Hoc erit jus Regis*, Nam verus litteralis sensus alibi est, & specialiter *Deut*. xvii. omninò oppositus; & etiam omne naturalis rationis bonum judicium, cui naturali rationi non contrariatur Jus divinum. Dictio hæc *Jus*, non significat semper Jurisdictionem, seu Justitiam, sed significat interdùm potestatem, quæ non est justa, Versus:

Jus aqua, Jus rectum, Jus dicitur esse potestas.

Sicut hæc dictio *Rex* quandoque sumitur pro tyranno. *Osee*. xiii. 10. 11. & *Job*. xxxiv. 18. Et *benedictio* pro maledictione. *Job*. ii. Et *Lex justitia* pro injustitiæ executione. *Sap*. ii. 11. Et *Deus* pro diabolo, in *Psalm*. Et 2. *Cor*. iv. 4. Et pariformiter est in aliis rebus similibus innumeris. Et hanc violentiam minatur Deus populo, qui contra voluntatem suam Regem postulat, ut eum retraheret Deus ab illo proposito, secundùm omnes Expositores. *Jus*, Glossa ordinaria interlinealis *exactionem* nominat. Et etiam in communi sermone, sicut loquitur sacra Scriptura, *Jus* accipitur benè pro *injuria* & *violentia*: est Jus portæ *Baudet* dicitur, ut qui habet jus, emendam persolvat. Et illud cognoscitur per loquendi modum, & ex dicendi ratione. Dicit sanctus Hilarius: *Intelligentia dictorum ex causis sumenda est dicendi.* Taliter in nostro est proposito.

Consideratio Nona.

ALlegare Regi, aut Principi omnia licita esse quæ leguntùr in Biblia facta esse per Patriarchas, Reges, & veteris Legis Principes, est evidens error. Tum quia multi talium enormiter peccaverunt, & humiliter pœnitentiam egerunt. Tum propter veteris Legis statum, quæ est alia in pluribus punctis, quàm nova. Exemplum, ut repudiare uxorem, aut in certis casibus plures habere uxores, aut dare mutuum extraneo ad usuram. Et taliter in aliis cæremoniis, & institutionibus. Aliter sentire pejus esset, quàm judaïzare.

Consideratio Decima.

CLericus ille Regem suum, aut Principem amaret minimè, qui perversas tales ei vellet dare doctrinas, aut toto posse & scientiâ ipsas non impediret, quia non est modus certior, quo Rex, aut Princeps, se perderet in corpore, & in anima, totamque ejus dominationem, quàm habendo falsas tales opiniones, & eas opere exequendo. Cur? Quoniam per hoc dominatio sua in tyrannidem verteretur, & in infidelitatem. Modò certum est tyrannidem & etiam infidelitatem veluti innaturales & violentas contra Deum, &

[a] Perniciosa omninò doctrina, à qua recessit Gerson.

& omnem rationem, diù perdurare non posse, secundùm quod exempla Scripturæ, & naturæ innumerabilia ostendunt. Roboam propter malum tale consilium decimam Regni sui perdidit partem, sicut scribitur. 3. Reg. 12. *Regnum de gente in gentem transfertur propter injustitias.* Eccli. x. 8. Sequitur: *Avaro nihil est scelestius.* Et Sap. 16. 4. *Oportebat enim illis sine excusatione supervenire interitum exercentibus tyrannidem.* Et August. l. 4. *De Civ. Dei. Remota justitia, quid sunt regna, nisi magna latrocinia?* Et Sap. vi. 5. 6. *Cum essetis* A *ministri regni illius, non rectè judicastis* (notà *ministri*) *neque custodistis Legem justitiæ, neque secundùm voluntatem Dei ambulastis. Horrendè & cito apparebit vobis: quoniam judicium durissimum his qui præsunt, fiet.*

Notà quòd hæ exactiones, de quibus dicitur 1. Reg. VIII. 11. *Jus Regis* nominantur propter trium causarum unam: aut ob justam punitionem; aut ob publicam subventionem; aut per solam nuncupationem. Ob justam punitionem; quia populus meruerat ut tales haberet exactiones, quemadmodùm peccator jure est ipsius inimici, & diaboli, etsi inimicus jus nullum habeat, & peccet. Ob publicam subventionem; quia in casibus necessitatis pro justa Reipublicæ defensione tales exactiones justè recipi possunt, servata semper bona B æquitate, non propter Regis utilitatem, & non in omnibus casibus. Per solam nuncupationem; ideò quia Reges, qui per voluntatem tales exigere debebant exactiones, eas *Jura* nuncupabant, quemadmodùm Paganorum Idola *dii* nominantur, non quòd tales sint, sed quoniam ab eis sic appellabantur. Et solet dici, *Jus porta Baudet.* Qui jus habet, ipsum emendat.

JOANNIS GERSONII
Doctoris & Cancellarii Parisiensis.

PROPOSITIO

Facta Anno Domini 1408.

CORAM REGE FRANCIÆ, IMO ABSENTE REGE: ET SUIS MAGNATIBUS.

Scriptus occasione Pacis de qua agebatur inter Ducem Burgundiæ & Filios Ducis Aurelianensis Anno 1408.

Gallicè in MS. Cod. Vict. 848.

VENIAT *pax.* Isaïæ. LVII. 2. *Veniat pax*, dicit, & precatur modò cum sancto Propheta Isaïa filia Regis, veritatis Doctrix, Mater, & fons omnium Studiorum, pulchrum lumen, & clarum nobilissimi, & Christianissimi Franciæ Regni, à tota laudatum Christianitate. *Veniat pax*, inquit ipsa, & jure quidem petit pacem, desiderat pacem, vocat pacem, spiritualem scilicet pacem & temporalem: pacem quidem spiritualem in sancta Ecclesia contra schisma, & divisionem; & pacem temporalem nobili Regno Franciæ, veluti timens afflictionem. Nullus admirari debet hoc, officium enim ejus ad illud eam compellit. Non- D ne ipsa est filia pacis? Filia Regis pacis, qui dicitur *Rex pacificus* Parali. XXII. 9. Filia Dei pacis. Divinæ Sapientiæ filia, quæ pacem docet, & tribuit, quia *pacifica* est, dicit Jacobus. III. 17. Ideò dicere potest Prophetæ verbum in Canticis: *Facta sum coram te tanquam pacem reperiens.* Cant. VIII. 10. Facta sum coram Deo, & Rege tanquàm illa quæ pacem reperit. In figuram hujus Pallas, quæ dicitur dea scientiarum, olivam portat, & nomen imposuit civitati Athenienśi, cujus imago *Palladium* nominata, secundùm Trojanorum opinionem, ipsos semper conservasset in pace. Et habemus omnes Philosophos, & alios hujus Universitatis sapientes, ab initio mundi hucusque singulariter pacem commendasse, & consuluisse.

Quare? Quia *In pace omne includitur bonum*; dicit sanctus Augustinus. Neque quicquam est desiderabilius, commodius, honorabilius pace, in hoc, quòd *pacifici, beati*, & *Filii Dei* nominantur. Matth. v. IX. Et è contrario rixosi, & seditiosi sunt ipsius inimici filii, & maximè odio habiti, immò scelesti, & ideò maledicti, ait Sapiens. Cogitate ergò Nobilissimi & Potentissimi Reges, Duces, Principes, & Domini, in quibus repræsentatur Regalis autoritas Franciæ in Regis absentia, & in te præcipuè, Metuendissime Domine de Guienne; cogita, quid dicere sæpè possit Regis filia, humillima tua, & benevolentissima soror per dignativam adoptionem. Quid dicere potest, cùm scit, & percipit pulchram pacem (quæ vitam civilem dare debet tàm sanctæ Ecclesiæ, quàm nobili huic Regno) dejici, turbari, & veluti in carcerem missam esse, aut exilium. Cogitate quid dicat, quotiens opinamini, quòd per seipsam, & supposita sua usque adeò numerosa, & nonnulla bona, & devota, clamitet ad Deum cum Propheta Isaïa: *Veniat pax.* Apparet mihi benè me eam consideranti, sæpè ipsam Deo dicere per planctus, ploratus, & suspiria. Gloriose Deus pacis, misericordiæ, & totius consolationis, quotiens jam pacem petimus, quàm sæpè, & à longo tempore clamamus? *Veniat pax.* & *ecce turbatio* & afflictio. *Expectavimus pacem, & ecce turbatio.* Jerem. XIV. 19. Quid hoc sibi vult? Est-ne manus tua, Domine, & potentia tua imminuta? Defecit-ne tua benignitas quòd possis, nec velis pacem dare? *Ubi sunt misericordiæ tuæ antiquæ, Domine?* Ps. LXXXVIII. 50. Retinebis-ne semper iram tuam, & indignationem tuam? Dicis per Prophetam Jeremiam, secundùm quod Sponsa tua, Mater nostra, sancta Ecclesia canit, & ostendit in Introitu magnæ Missæ trium Dominicarum hujus temporis: *Ecce cogito cogitationes pacis, & non afflictionis. Invocabitis me & ego exaudiam vos. De quacunque tribulatione populus meus clamabit ad me, & ego liberabo eum. Reducam captivitatem ejus, aut exilium suum, undique, vel ex omni parte.* Et hìc pulchra promissio & gratiosa concessio. Compleantur itaque, Domine, hæc verba tua in nobis; invocamus te, exaudi nos, tua C veniat promissio, & sit stabilita ut Regis Edictum, & Domini. Sed ore veritatis liberationem petimus à tribulatione, miseria, afflictione, quæ nos undiquaque circundederunt, quæ nobis auferunt (& de pejori in pejus auferre nituntur) magnum bonum pacis, tàm spiritualis, quàm temporalis. Divisio, angustia & afflictio fatigat, separat, & devastat exiguum populum tuum Christianum mille & mille modis, miserabilibus quidem, & indignis. Da illi pacem, Domine, recollige eum, cogita pro & super eo. Cogita pacem, & non afflictionem. *Veniat pax.* Sic mea mihi dicebat consideratio, ô Nobilissimi Reges, Domini, quòd Regis filia, amica pacis, & ut soror, sicut veritas est soror pacis, sæpè facit seipsa, & ejus suppositis tales planctus, tales conquestiones, aut requestas Deo per devotam orationem. Nec hoc ei sufficit, nisi sermonem suum, & querelam vertat ad homines magnos, & parvos, diversis quidem modis, in Prædicationibus publicis, in Processionibus solemnibus, in compluribus & variis sumptuosis Legationibus, & diligentiis aliis innumeris. Et paulò ante post exhortationem Prælatis, & hujus Regni Ecclesiasticis factam, deliberavit solemniter & concorditer coram throno regalis autoritatis, qui hìc repræsentatur, sanctissimam hanc & utilissimam materiam pacis proponere. Sanctior esse non potest, nec utilior quoad aliqua puncta: Nec unquam me onerassem, nec consensissem ego, qui minimus sum, & pauperis conditionis, & in tam parvo tempore ut trium, aut quatuor dierum. Non, inquam, ausus fuissem talem assumere provin-

ciam, nisi quatuor præcipuè me induxissent, ac quasi me compulissent: Honor Dei principaliter, ac Matris nostræ suæ Ecclesiæ, & specialiter Ecclesiæ Franciæ, quæ hoc præcepit. Honor & utilitas Regis, totiusque Regni ejus. Honor & autoritas Universitatis Matris meæ. Favor & benignitas omnium vestrum, ô Domini mei, qui omnia dicenda in meliorem vertetis partem secundùm simplicem meam, & bonam intentionem. Talis reverà ipsa (ut mihi videtur) est. Et si facto, aut verbo contrarium inter loquendum appareret, hoc profectò esset propter ignorantiam, non autem ex malitia, non ex favore inordinato cujuscunque personæ contra bonum pacis Regis, & Regni. Et sic supplico, dicta mea recipi debere, & ut benignè interpretentur. Verùm est, quòd quoad materiam pacis spiritualis, & Universalis Ecclesiæ, & de desiderio, labore, ac diligentia quam unusquisque bonus Christianus secundùm statum suum, & pro parte sua, subire deberet, non multùm immorabor. Tantæ enim Prædicationes, doctrinæ, & exhortationes factæ fuerunt à tringinta Annis citrà, & maximè à vigintiquatuor Annis continuè in hoc casu, quòd solùm esset sermo amissus, aut in tædium versus, si nimiùm circà hoc quis immoraretur.

Consideratio Prima.

QUANTÒ major est dispositio pacem habendi, & quòd veniat in sanctam Ecclesiam per sanctam, & bonam procurationem Regis, vestram quoque, ô Domini, & Matris meæ Universitatis (quæ tantùm laboris adhibuit, & singulis adhibet diebus) tantò invigilandum est diligentiùs & prudentiùs omnibus modis, ne id impediatur, aut amittatur. Hæc consideratio scripta fuit postremò illi qui Romæ est, & complures aliæ mon.tiones. Et cognoscitur hæc consideratio in lumine veræ Fidei, & sanctissimæ Scripturæ: nam humani generis inimicus, omnisque divisionis autor, tantò plùs renititur per seipsum, & suos hanc impedire pacem, quanto propinquiùs eam senserit affuturam. Insidiatur calcaneo, insidiatur, & adversatur singulariter fini omnis boni operis. Ecquid mirum? Benè enim novit quòd perseverantia est virtus quæ coronatur, quemadmodùm illa quæ vincit, & omnia evadit. Ideò sequitur quòd cùm boni operis finis impeditus est, ipsum suum assequitur intentum, & omnia in pejus quàm priùs erant reducit. Quod si sic modò contingat, ut necessarium sit carere pace & unione in Ecclesia sanctâ, heu qualis spes deinceps haberi poterit quòd veniat? Et notate hîc quomodò inimicus perverterit illum qui priùs talem se ostendebat habere voluntatem, dicendo, scilicet quòd via cessionis non esset justa, nec rationabilis, qui antè illud voverat, & juraverat. Dicebat quidam: homo hic bonus esse non vult, nec tamen malus esse potest; & de eo qui apud nos est, quid boni dicere poterimus? Quis præcogitasset usque adeò stultum incœptum temeritate detestanda plenum, & falsitate, tam crudeliter cor ejus arripuisse, ut Regiam Personam excommunicare præsumeret, & vellet? O Deus! Personam Regiam tam innocentem, & in hac materia sine culpa quacumque. Nonne est certa inimici tentatio, immissio *per Angelos malos?* Plura dicerem, si opus esse existimarem, & nisi perciperem, unumquenque damnabilis hujus cœpti negotii capere indignitatem. Reperi duodecim numero errores, aut defectus intolerabiles, vel plures. Vobis itaque assero quod dicit Apostolus: *Nihil possumus contra veritatem.* 2. Cor. XIII. 8.

Consideratio Secunda.

FIERI debet modò usque ad Concilium quod Pisis celebrabitur recursus ad Deum. Et devotiùs quidem quàm adhuc unquàm factus sit; supplicando ei, & dicendo: *Veniat pax.* Et istud fieri debet per emendationem, & perversæ vitæ correctionem, quia *pax* non datur nisi *hominibus bonæ voluntatis* &c. Luc. II. 14. *Non est pax impiis, dicit Dominus.* Isaiæ LVII. 21. Certum est, quòd causa dolorosi hujus, & infortunati schismatis, est morum corruptio in populo Christiano; quemadmodùm humores mali disproportionem generant, & infirmitatem in humanis corporibus. Oportet ergò obstaculum auferri, si quis velit bonum evenire pacis effectum. Oportet bonam voluntatem paci cedere, & tribus suis sororibus, aut sociis, scilicet Misericordiæ,
A Veritati, & Justitiæ, quemadmodùm dicit Propheta: *Misericordia & veritas obviaverunt sibi: Justitia & pax osculatæ sunt.* Ps. LXXXIV. 11. Opus est ut maledicti hi prædones, & stipendiarii schismatis, crudelitas, falsitas, & iniquitas prorsùs repellantur, quemadmodùm aliàs prolixiùs declaravi. Dominus meus Episcopus Parisiensis, Decanus, & Capitulum Matris Ecclesiæ Nostræ Dominæ, jam pridem inter eos inchoarunt: nec quicquam expectant præter bonam ordinationem Regis, & vestram, Domini mei, aliorumque Prælatorum, atque Ecclesiasticorum virorum, & procedere ulteriùs instituendo tàm jejunia, quàm Processiones, & alia orationis, devotæque religionis opera. Et reverà hoc admodùm necessarium est, viso quòd inauditum hoc & maledictum schisma usque adeò jam est irradicatum quòd nunquàm omninò delebitur sine speciali Dei au-
B xilio, & tanquàm per miraculum. Teneoque quòd in præsenti casu rationabiliter potest peti miraculum, non tentando Deum, quia opus est supra vires humanas. Fiant itaque talia religionis opera per universum Regnum hoc, plura quàm priùs, exemplo eorum, qui Romæ sunt. Notetur historia: *Prædicaverunt jejunium, & vestiti sunt saccis à majore usque ad minorem. Et pervenit verbum ad Regem Ninive, & surrexit de solio suo, & abjecit vestimentum suum à se, & indutus est sacco, & sedit in cinere & clamavit, & dixit in Ninive ex ore Regis & Principum ejus dicens: Homines & jumenta, & boves, & pecora non gustent quicquam: nec pascantur, & aquam non bibant, & operiantur saccis homines & jumenta & clament ad Dominum in fortitudine. & revertantur vir à via sua mala, & ab iniquitate quæ est in manibus eorum.* Jonæ. III. 5. 6. 7. 8.

Consideratio Tertia.

CONVENIENTISSIMUM est, quòd omnes divisiones, aut partialitates, vel diversæ opiniones quæ,
C lapso tempore, ratione inauditæ hujus divisionis acciderunt inter quosdem ex ignorantia, vel fragilitate humana, ad præsens cessent; & quòd omnes ad unum se convertant, qui omninò unus sit: non enim ampliùs est tanta varietatis causa sicut priùs. Cur? Quoniam reverà veritas apparebit nimis dilucidè, falsitasque crudelis, & intentio mala, quæ occultabatur sub pallio pulchri apparatus, & pulchrarum promissionum, oblationum, & verborum discooperta est, & accusata, taliter, ut quòd hoc non videat, excusatus non sit. Fieri ergò debet quod dicebat Apostolus: *Quæ retrò sunt obliviscens, in anteriora me extendo.* Philip. III. 13. Obliviscor omne hoc quod præteritum est, inquit, & omninò meditor in anteriora pergere; quemadmodùm peregrini, qui malam viam evaserunt; non conantur reverti, aut retrudere (ipsis invitis) hos qui exire volunt: nec magnus videretur sensus, nec magna utilitas, si in laborioso quodam bello Capitaneus proclamaret aliquos militum
D suorum inimicos ipsius contrà voluntatem talium militum, & eorum intentionem, posteaquàm esse volunt coadjutores, & boni amici, & tales sunt quorum quis securè uti potest auxilio. Attamen semper me refero ad sapientem discretionem, & ordinationem vestram, ô vos Domini nostri, atque Matris meæ Universitatis, pro qua loquor. Diligenter etiam hîc advertatur ne quicquam fiat, aut concludatur, vel absolutè, determinatur usa quòd causa esse possit in futuro Concilio materiam principalem impediendi, &

& causa etiam divisionis inter alios quandoque venturos.. Non est igitur nimis insistendum, aut determinandum in aliquibus suffragiis, aut modis, cùm res propria non sit, sed compluribus conveniens, ubi unusquisque suffragium, seu vocem suam habere vult, vel honorem.

Consideratio Quarta.

A EST sanctissimum opus ad perveniendum ad hoc, ut pax reducatur spiritualis, intantùm desiderata, in Ecclesiæ sanctæ sinum, quòd pax temporalis fiat, vel manuteneatur inter Dominos, & præsertim hujus Obedientiæ, adhuc autem specialiùs nobis hujus Regni. Hæc causa sufficiens, etsi alia esset nulla, propter quam Regis Filia Universitas Parisiensis, cum Ecclesia Franciæ hùc venerunt, dicendo & postulando humillima quidem, integra & pia postulatione: *Veniat pax. Veniat pax.* Domini mei, dicat unusquisque vestrûm modò, & quod dicere debet Rex aliquis, Princeps aliquis, & Dominus, exemplo Regis Regum, & Domini dominantium, & Mater nostra sancta Ecclesia sæpenumerò hoc commemorat, ut dictum est; inquit enim: *Ego cogito cogitationes pacis & non afflictionis.*

Super quo verbo satis conformi themati nostro priori specialiùs fundabo quod restat dicendum. Et dicam primò, pacem esse finem omnis Dominii, quemadmodùm tyrannis tendit ad afflictionem. B Ad quid enim ordinatum fuit Dominium, nisi ut in pace teneantur, & unione subjecti inter se, & contrà eorum adversarios, per bonam quidem prudentiam, per sapiens gubernamen, per bonam defensionem contra omnem violentiam, & injustam oppressionem? Quare Domini reditus, & tributa à populo, & honorem reciperent, nisi propter illam causam, finem & intentionem? Ante triennium tamen, aut priùs declarata fuit hæc veritas prolixiùs in simili exhortatione ad pacem & concordiam, pro nomine Matris meæ Universitatis, fuitque thema: *Vivat Rex.* Ideò faciliùs prætereibo hoc, & complura alia puncta, quæ maximoperè ad præsens conducerent propositum, quoniam injunctione Matris meæ prædicta propositio illa tunc redacta fuit in scripto, & C adhuc inveniri potest. Dicamus igitur, quod magis proprium officium quod insit Regi alicui, aut Principi, tyrannidi contrarium, est cogitare cogitationes pacis, & non afflictionis. Recitat Macrobius in Saturnalibus per factum cujusdam mimi, quòd nihil magis pertinet ad aliquem Principem, quàm cogitare, & considerare pacem; quod verum est tempore & loco, & debita mensura, non scilicet sic ut vertatur cogitatus talis in melancholiam. *Hæc enim res*, ut declarat sanctus Bernardus Lib. I. *De Consideratione*, *facit esse prudentem, sapientem & in omnibus rebus suis providum. Desolatione desolata est omnis terra*, inquit, *quia nemo est qui cogitet corde.* Jerem. XII. II. Conqueritur Propheta, quòd omnis terra est desolata propter defectum cordialis cogitationis, hoc est, considerationis. Aristoteles dicit, quòd tyrannus pro sua custodia, & cautela fortem habere debet D considerationem, non se nimiùm vino, aut cibo gravando, nec se nimis dedat levitati, nec ludis, nec immundæ carnalitati, quæ non permittit quicquam cogitare quod conducat & ad suum commodum vel tutelam, & adhuc multò minùs ad Reipublicæ tuitionem. Qui ad hoc quæreret exempla, invenirentur abundantiora, & plura quàm necesse sit; in hoc tamen deficit tyrannus. Supposito enim, quòd considerativus sit, seu cogitabundus, hoc non est pro & ad bonum populi, sed ad populi oppressionem, & propriam suam utilitatem. Nec dicere potest cum bono Domino nostro: *Cogito cogitationes pacis & non afflictionis*; sed omninò per contrarium. Nil cogito præter afflictiones miseri populi, qui per hoc pacem perfectam habere non potest, tam sæpè clamore, & ejulatu petitam: *Veniat pax.*

Velit Deus, Deus pacis, & consolationis, quòd nostro tempore unusquisque Dominus exemplo suo, & imitatione facto monstret, & verbo se cogitare cogitationes pacis, & non afflictionis. Si quis apponat difficulter ad hanc pacem perveniri posse. Responsio, dictum Terentii: *Nihil tam difficile* &c. Nihil est tam difficile, quin benè cogitando & investigando, ipsum inveniri possit.

Post susceptam hujus exhortationis provinciam, ardentiùs quàm priùs cogitare cœpi de hac pace. Nec est bonus Gallus, quin cogitare debeat erga se saltem, ut oret, atque deprecetur. Visum igitur fuit mihi in secreto animæ meæ colloquio, quod bona pensatio, quæ cogitatio dicitur, aut meditatio sapientis rationis filia præsentabat, & allegabat duodecim causas aut plures, propter quas ad pacem esset laborandum, addendo certas, quò ad eam perveniretur provisiones. Dicebat bona pensatio, aut cogitatio, hanc pacem fore ad honorem Dei, & omnium Sanctorum, ac Sanctarum ejus. Ad confusionem humani generis inimici. Ad utilitatem, & voluntatem omnium animarum Purgatorii. Ad bonum etiam aliquo modo ipsorum damnatorum. Insuper ad corroborationem Regalis Dominii. Ad corroborationem totius militaris status, totius status Ecclesiastici, totius status civilis. Insuper ad confusionem infidelium, ad confusionem inimicorum Regni & malevolorum, ad tenendum meliùs confœderationem, seu pactum cum exteris. Postremò ad bonum totius Ecclesiæ, & Christianitatis, universalis quoque pacis. Esset ergò hæc pax respectu superiorum, & quatuor primarum conditionum religiosa; quoad alias quatuor, amorosa; quoad alias verò quatuor, fructuosa. Ideò undequaque esset meritoria, salutaris, honorabilis, & gloriosa. Addebat bona pensatio, aut cogitatio, sapientis rationis filia, quòd ad hanc pacem inveniendam quatuor prosunt provisiones, vel considerationes in speciali.

Consideratio dignæ Passionis Domini nostri, & bonum ad eum refugium per opera bona. Recordatio exiguæ commoditatis, sed maximi damni quod facit dissensio Regi, principalibus quoque Dominis. Intolerabilis populi afflictio, qui sine pace est, & sine quiete, veluti in inferno positus. Recordatio regalis autoritatis & altissimi, atque nobilissimi sanguinis sui ex una parte; ex altera verò parte, honoris, laudis, gloriæ, quæ est & esse debet unicuique pacem quærenti, ad pacem tendenti, cogitanti de pace, se ad pacem offerenti. Quemadmodùm Rex David præcipit: *Inquire*, ait, *pacem, & persequere eam.* Ps. XXXIII. 15. Et Seneca dicit: *Quisquis bellum incœperis, fac pax à te inchoetur.* Non est cor firmius, nobilius, sublimius, regalius, quàm illud quod in pace est, & inquirit pacem; ideò Reges & Imperatores pro excellentissimo eorum titulo, serenissimos appellamus & pacificos. Sancta quoque Scriptura pacificos filios Dei vocat: *Filii Dei vocabuntur.* Matt. v. 9. Quare? Quia Dei exemplo cogitant *cogitationes pacis, & non afflictionis.* Hoc pacto cogitabam ego *cogitationes pacis* secundùm exiguum meum sensum, & posse admodùm debile & infirmum, quamquàm hoc esset in magno desiderio, & voluntate pacis. Sed mox ad quamlibet ferè cogitationem, & propositum se conspectui & oculis meis objiciebat rigorosa afflictio. Durum hoc humani generis aratrum, indignationis Dei filia, quæ nunquàm facta fuisset, nec formata, nisi post conjunctionem malæ voluntatis cum peccato despectissimi domini sui proditoris. Primùm quidem in Lucifero, & in Curia cœlesti, deindè in Adam, & in Curia terrestris Paradisi. O Deus, quàm deformis illa videbatur afflictio, aspera, valdè, jurgiosa vehementer, multùm quoque amara. Mendica eam associabat pau-

paupertas, rabies diræ famis & sitis, timor, languor, labor, congelatio, combustio ignis, mucrones, gladii, mille quoque, & mille alia dolorosa tormenta.

Terribilis sequitur mors, Infernus etiam servit illi, sed & purgatorius ignis duo præcipua habet officia: unum ad emendationem punire, cùm adest patientia; alterum punire ad condemnationem, aut exterminium. Ideò dicitur afflictio satelles, vel carnifex, aut executor justitiæ Regis Regum legitimæ filiæ. Est Deus ipse summus Imperator, ipsa virgam suam fert in emendationem puniendo, & gladium, seu ensem in exterminationem puniendo. Hæc dura Officiaria, quæ hoc modo, & tali figura se in secreto mentis meæ colloquio manifestabat, ad unamquamque pacis cogitationem murmurabat, quam quidem cogitationem habere volebam. Quid, inquam, murmurabat; immò verò alta voce clamitabat Justitia, necessaria est punitio, necesse est ut secundùm nomen meum & officium dem afflictionem. Quomodò afflictionem? Aut ense meo mortalem afflictionem, aut saltem virgâ meâ temporalem. Si fuerim admodùm turbatus, stupidus, & undiquaque amaritudine plenus, interrogandum est minimè. Diversæ simul surgebant cogitationes, cogitatio videlicet pacis & afflictionis. Heu, Domini mei, an facere possem? Vellem duntaxat cogitare *cogitationes pacis & non afflictionis* secundùm etiam onus, & provinciam mihi injunctam. Semper autem se erigebat rigorosa afflictio sub officii sui titulo, & Justitiæ servitio. Et quod majus est, proponit quòd non debeat, nec possit expelli, nec rejici. Justitia enim, inquit, est soror pacis, & semper osculantur se invicem: *Justitia & Pax osculatæ sunt.* Ps. LXXXIV. 11. Oportet ergò secundùm quod unaquæque pars vult ad se teneri Justitiam, allegando in suum, quæram undique afflictionem, alioquin deficeret, & periret Justitia. Ad verbum hoc occasionem omitto respondendi, ut afflictio abscedat à mente mea, & duntaxat remaneat cogitatio pacis, secundùm supradictum verbum. *Cogito cogitationes pacis & non afflictionis*, Jerem. XXIX. 11, *Veniat pax.* Dicis, ô afflictio, pacem sine Justitia, & consequenter sine te nil prorsùs valere. Respondeo tibi per verba occulta, Justitiam punitivam (de qua loqueris) non debere fieri, nec quicquam valet, nisi ut habeatur pax. Talis enim Justitia non est nisi quædam pacis famulatrix & ancilla. Cur? Quia finis ad quem tendit omnis afflictiva Justitia, est pax. *Opus Justitiæ pax.* Isa. XXXII. 17. Si mihi fidem non adhibes, sume politicorum Aristotelis Libros, in quibus leges: *Bellamus ut pacem habeamus.* Bellum propter nil aliud est, quàm ut pax habeatur. Et certum est quòd si semper servata fuisset pax, punitiva Justitia (cui tu servis) non habuisset locum, secundùm illius Philosophi dictum, cui etiam Fides conspirat. Responde mihi; Justitia afflictiva si esset paci contraria, aut pacem impediens, pacem præsertim publicam, vocaretur-ne Justitia, aut æquitas? Non, ut videtur; sed potiùs injustitia & iniquitas. Ad hoc propositum præcepit Sapiens: *Noli esse justus multùm*, Eccle. VII. 17. Non sis (inquit Sapiens) justior quàm opus sit; Quare? Aliàs enim eveniret quod dicit Terentius: *Summum jus, summa injuria. Nimis magnum jus injustitia est.* Notà, quòd feruntur mala quæ emendari non possunt, nisi pejus eveniat; sicut ægritudines corporeæ: sicut videntur esse in paganis: ideò si injustitia &c. Notà proverbium: *Serva ordinem tuum, & jus tuum liberum; sed pro quinque denariis cave ne tentum exposueris.* Dicit S. Augustinus: *Tutare te à pulice, aut musca pungenti.* Rex Carolus videns pulchram domum, noluit omnes defectus ejus quærere. Notà de hoc quod dicit Hannibal: *Quære jus, etsi faciendum non sit, multa licent quæ non expediunt.* Nota Tullium *in Offic.* de custodia Juris. Te ergò precor, & postulo, ô rigorosa afflictio, ut me sinas pacem cogitare, ut loquar de pace duntaxat secundùm provinciam, & intentionem mihi commissam. Et si opineris te habere jus, aut actionem contra pacem propter Dominam tuam Justitiam afflictivam, vade, prosequere alibi quærere alibi Jus, vel alio tempore. Fac allegationes tuas coram quo volueris, me enim eas audire, aut eis respondere per consensum, vel dissensum, non mihi est curæ. Non habeo loqui in præsentiarum pro Justitia afflictiva, nec contra eam. Solummodò *cogito cogitationes pacis, & non afflictionis.* Et dico: *Veniat pax.* Benè inducere volui, Nobilissimi, & Potentes Domini, hanc afflictionis materiam per talem figurativam locutionem, ut darem intelligere filiam Regis non velle includere, aut excludere, pro una vel altera parte Justitiam afflictivam. Ipsa omninò se refert ad altissimas prudentias vestras, quemadmodùm ratio jubet: Ipsa se refert de superiori & inferiori ad Regiam autoritatem, & ad vos Dominos nobilissimi sanguinis ejus, ad convenienter ordinandum. Ex omnibus enim partibus, & undique sanguis vester, & vestra caro, hoc est Regalis vestra progenies invenitur; ideò filia ipsa, cùm hæc ità se habeant, nec vult, nec debet ponere os suum tam altè, nec ponere os in cœlum. Satis ei est ad pacem hortari, & pacem cogitare, ut tantoperè desiderata, tam religiosa, tam meritoria, tam chara & fructuosa, tam honorabilis & gloriosa veniat pax.

Revertamur igitur undè digressi sumus, quòd propter plures causas Regis filia cogitabat *cogitationes pacis, & non afflictionis*, petebatque: *Veniat pax.* Pax est ad honorem Dei, bonorum Angelorum, omniumque Sanctorum & Sanctarum Paradisi. Elevemus cogitationem nostram ad sanctam Nativitatis diem, & videbimus, quòd solummodò ad pacem faciendam, ad pacem prædicandam, ad pacem relinquendam Deus natus fuit in carne humana. Audiemus novum istum cantum nunquàm priùs auditum: *Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.* Luc. II. 14. Non est ergò homo bonæ voluntatis, qui pacem non diligit, qui non audit libenter canticum, & verba de pace, quæ tantoperè Deo placent, & sanctis Paradisi Angelis, qui cum magna societate, & exercitu, elevatis quidem vocibus ipsam decantant. Nam *facta est communis multitudo cœlestis exercitus* &c. ℣. 13. Et hinc est (quemadmodùm mihi videtur) quòd, cùm populus congratulari vult Regi suo, aut Domino suo, in adventu clamat, & vociferatur: *Noel, Noel*, veluti in memoriam hujus pacis. Per hoc supplicando, ut eos in pace manuteneat. Clamemus igitur omnes. *Noel*, quòd veniat, quòd nobis pacem afferat, *Veniat pax.* Ecquid dicemus de te, ô Virgo pacis, ô Regina pacis, Virgo Mater dignissima? Nonne pacem nostram tu amas præ omnibus rebus creatis nostram concordiam, & nostram reconciliationem? Sic profectò. Et brevi verbo civitas Dei, de qua dicta sunt gloriosa, solùm vivit, ac regulatur pace & unione. Sanctus Augustinus specialiter, & sanctus Dionysius, & in primis Boëtius dicunt, gaudium nostrum perenne non esse aliud, quàm bonam pacem sine fine, & afflictione. Et si aliquis objiciat, Sanctos clamare vindictam ad Deum: *Vindica, Domine sanguinem nostrum* &c. Apoc. VI. 10. Respondeo secundùm Expositores, quòd hæc est doctrina, non imprecatio; vel est imprecatio ad bonum, hoc est, quòd adversariorum suorum iniquitas cesset, sintque boni, & convertantur; sicut sæpè accidit per preces eorum post mortem. Demùm quoad hoc non est dubium, quin tota Paradisi Curia congaudeat bono, & saluti eorum qui vivunt sani & in pace, dum *sine timore de manu inimicorum liberati*, serviunt Deo, ut dicit Canticum Zachariæ. *Luc.* I. 74. Est ergò vox Angelica & Paradisi: *Veniat pax.* Sicut per contrarium, pax est

est contraria, & confusio infernalis inimici, quoad secundam causam. Nihil est quod tantoperé ei placeat, & quod adeò procuret, sicut prælium, odium, schisma & divisionem. Per alia enim peccata decipit homines, & eos occidit, ut unum cum uno, aut duos cum duobus; sed per prælium & divisionem includit in laqueis suis non modò unam villam, vel unam civitatem, vel unum Principem; verùm etiam magnum Regnum vel Imperium. Scit quòd post alia peccata agi potest pœnitentia; sed post prælium sæpè accidit mors subita, & improvisa, quæ omnem impedit pœnitentiam. Etiam cognoscit non esse peccatum, aut crudelitatem, injuriam, aut iniquitatem, quin inveniatur in prælio, præsertim cùm est inter Christianos ad invicem; ubi pauperes subditi innocentes magis affliguntur, roduntur, comeduntur, adeò etiam ut ne minimum quidem remaneat, & quòd tam ipsi, quàm eorum miseri pueri compellantur sæpiùs perire in dolorosis tormentis quoad corpus, & nisi Deus misericordiam habuerit, etiam quoad animas, per impatientiam & desperationem. Est itaque conditio diaboli, & officium ejus in prælio & afflictione sese oblectare. Non est similis crudelitas, nec quæ in tantùm displiceat bonis Angelis, qui ad nos custodiendum sunt commissi. Suetonius recitat de quodam Romano Imperatore, qui desiderabat omnem populum suum solùm habere unum collum, & unum caput. Quare? Ut in uno solo omnes posset trucidare. Desiderium hoc rectè erat diabolicum. Et simile desiderium habent hi qui delectantur in prælio & divisione, ob lucrum, aut vindictam. Incutiamus igitur pudorem diabolo, sicut dici potest & solet: *Veniat pax.* Pax enim est etiam ad utilitatem & commodum uniuscujusque animæ quæ est in Purgatorio, quoad tertiam causam. Certum est, unamquamque animam in Purgatorio esse in charitate. Et *Charitas* (ut dicit Apostolus I Cor. XIII. 3.) *patiens est & benigna*, non quærens crudelem vindictam in ira, aut in afflictione. Et ratio est, quia Charitas est Mater pacis, immò omnium virtutum; non proprium quærit commodum, nec proprium suum honorem, sed commodum & honorem communem. Et quod est magis commune commodum, quàm pax? Ideò concludo necessariò, quòd quælibet anima Purgatorii desiderat pacem, postulat pacem, cogitat pacem. Et quicunque opposito modo vivunt, non est hoc ad eorum delectationem, aut commodum, aut liberationem; sed est ad earum displicentiam, nocumentum, & impedimentum. Quomodò impedimentum? Quia non fiunt tanta bona, preces, & orationes pro eis. Immò est timendum ne pro precibus fiant maledictiones; pro divino Servitio Ecclesiarum destructiones; & pro eleemosynis rapinæ, atque pro jejuniis, & abstinentiis, gulæ, ebrietates, ac feminarum raptus, & alia mala innumera in præjudicium pauperum Purgatorii animarum. Quis ergò opinari posset res tales eis placere? Quæ est anima Purgatorii, quæ velle posset in aliarum animarum præjudicium, immò suiipsius, ut pax impediatur super terram per vindictam, per iram, aut crudelem afflictionem? Reverà unaquæque earum potiùs cogitat cogitationes pacis quàm talis afflictionis. Dicitque & precatur, si per veram Fidem nostri cordis aures aperire velimus: *Veniat pax.* O amici, dicunt omnes animæ Purgatorii, facite pacem, *Veniat pax.* Quid nobis vestra prodesset divisio? Quid nobis prodesset vindicta, cùm nil petamus à Deo & hominibus, nisi pacem & misericordiam, nisi amorem & simplicitatem? Quare? Ut simus extra amarissimum tormentum, & durissimam afflictionem. Et quomodò? Benefaciendo, ut nobis detur misericordia, ut parcatis aliis propter nos, quemadmodùm clamamus, volumus & postulamus, ut Deus faciat nobis misericordiam, & præstet veniam, ne audiamus durissimam hanc Sententiam Evangelii: *Serve nequam, dimisi tibi;* Matt. XVIII. 32. quare tu quoque non dimittis? Quæso, amici mei suprà terram, potest dicere unaquæque anima Purgatorii, quæso, cogitate nos omnes adjuvare, & liberare absque apponendo afflictionem suprà afflictionem nostram, vos præsertim feminæ & pueri, malum ad malum, ut dici solet. Inter vos non est sanitas, si pro una morte aut quovis alio damno, mille & mille, immò centum millia fierent mala. Cogitate, si esset ad nos juvandas, aut liberandas, potiùs quàm ad nos, & vos simul impediendos aut pejorandos? Cogitate, quòd si nos Rempublicam amavimus, & pacem Christiani populi, cùm eramus suprà terram, multò magis modò amamus, & ad conservandam aut defendendam pacem inter vos nos exposuissemus nosipsos mortis periculo contrà adversarios vestros. Credite, quòd pro nulla re vellemus Deum pacem amitti per nostram occasionem. Si homo unus aut duo vitam eorum perderent, aut statum ad nos vindicandos: heu quid nobis prodesset hæc vindicta? Esset facere pro uno damno tria; esset ad tollendum nobis pretium & argentum, quo ergà Deum nostram facere possumus redemptionem. Et esse potest, quòd per aliquem defectum fuimus causa nostræ afflictionis: non ergò velle debemus innocentes pati pœnas, & pacem perdere. Nonne maledicti sunt à Deo illi per quos scandalum venit, & pax impeditur? Insuper cùm viveremus in terra, inclinati eramus ad parcendum per charitatem, & ad complacendum & obediendum Deo, ut pariformiter nos in defectibus nostris supportaret, & eos nobis ignosceret, atque indulgeret. Multò plùs modò inclinamur, cùm misericordia tam necessaria est nobis, quòd sit sola bona socia illa quæ nos ad Deum perduceret; *Sola misericordia mortuorum est socia*, dicit Augustinus. Sed forsitan humana quorundam impatientia respondebit: Quare, & cui faciemus misericordiam, cùm nullus eam postulet? Charitas fraterna postulat ipsam, pax publica, tàm temporalis, quàm spiritualis postulat eam. Omnis bonus pauper populus specialiter eam postulat.

Domini mei, omitto animarum Purgatorii verba, redeoque ad meipsum, & dico, quòd hanc charitatem, hanc misericordiam, & pacem filia Regis, Mater mea Universitas, cum omni Gallicana Ecclesia supplicat, clamat & postulat: *Veniat pax.* Pax enim ultrà omnia quæ dicta sunt, ad utilitatem est damnatorum aliquo modo; non quidem ad liberationem (quia in inferno nulla est redemptio) sed ad minorem afflictionem habendam: & est hæc quarta causa. Hoc probatur autoritate Evangelii in parabola, vel historia, quam ponit Salvator noster de divite, qui rogabat ut quinque fratres sui ad benefaciendum hortarentur, ne in locum illum caderent tormentorum. Ideò patet damnatos aliquo modo de viventibus curam habere. Et volunt-ne quicquam faciant, propter quod damnentur? Non dico id esse ex vera charitate, sed potiùs ex carnalitate. Valet tamen damnatis cum viventes non damnantur, quia pœna eorum non est adeò magna, saltem pœna accidentalis, quemadmodùm benefacta viventium gaudium Sanctorum augmentant. *Gaudium est in cœlis* &c. Luc. XV. 7. Habemus in factis sancti Gregorii, qui deprecabatur pro Trajano Imperatore mortuo, cùm vidit præsentationem quomodò Imperator ille misericordiam habuerat, & compassionem de quadam misera femina. Et dixit tunc sanctus Gregorius in corde suo, & lachrymis: *Domine, misericordiam pollicitus es misericordibus, fac ergò misericordiam Imperatori huic.* Tunc revelatum fuit illi, Imperatorem illum esse salvandum. Notà hìc orationem sancti Augustini pro Matre sua, quando allegat solam misericordiam pro ea. Notà quomodò in Judicio sola misericordia corporalis, aut spiritualis salvabit. Notà qualiter die Commemorationis mortuorum

venerunt ad considerationem meam Domini Franciæ & præsertim hi qui usque adeò bonum, & pacem Regni dilexerunt, quorum adhuc nobilis in terra vivit generatio, sicut fuit anima Regis Caroli defuncti Domini Burgundiæ, Domini Aurelianensis, quæ omnes pacem postulabant in quocunque fuerint statu. Et sunt Deo volente in statu salvationis. De eo qui postremò nominatus est scio per testimonia fide digna, quòd, cum in vita sua aliqui conjurassent, & hoc ad ejus deveniret notitiam, conquerebatur cuidam Religioso Fratri Petro Burgensi, qui respondit ei: *Est argentum, Domine, quod accipis ad debita coram Deo tibi persolvenda.* Tum absque ulteriori deliberatione respondit. *Cùm ergò ita sit, parco, & ignosco omnibus bono animo, veniam à Deo expecto.* Et postmodùm circà finem dierum suorum rogavit Deum, ut eum puniret in hoc mundo, & non in alio: quemadmodùm legitur etiam de Mauritio Imperatore. Notentur historiæ. Propter has res & consimiles se conformat quòd prædiximus de non quærendo vindictam; sed parcendo singulis ad percipiendam veniam a Deo, capiendo grato animo transitoriam punitionem ad evadendam alteram graviorem. Hoc tamen intelligitur semper autoritate regali, & sapienti sua ordinatione, & ne per hoc includatur Justitia, sicut protestati sumus priùs. Factum autem meum solùm est inclinare & adhortari, ut fiat pax. *Veniat pax.*

Vertamus meditationem nostram de pace ad alias supra enumeratas causas. Et dicamus, pacem non modò esse rem bonam, & religiosam, quoad defunctorum considerationem (quemadmodùm declaratum est) verum etiam admodùm meritoriam, utilissimam, & salutarem pro illis qui sunt in vita. Inprimis enim est ad corroborationem totius status Regalis Dominii: per eam enim autoritas Regalis, & Dominium custoditur, & conservatur obedientia subditorum ad Dominos. Certum est autem, quòd cùm Domini sunt ad invicem uniti, & se mutuò amant, se adjuvant, & tutantur, subditi magis obediunt, quàm si inter eos videant divisiones, odia, vel separationem. Ad hoc confert historia, quam recitat Macrobius *in Saturnalibus* de quodam Principe Athenarum, qui ob delicta secluserat filium suum ab ejus Curia. Intellexit hanc rem placere populo suo, & confestim filium suum revocavit, publicavitque se cum eo rediisse in gratiam. Videtur in scholis quibus multi præsunt Præceptores, quòd, cum ipsi Præceptores contrà se invicem concitantur, & irascuntur, gaudent discipuli, & irrident, & apparet eis quòd saltem pro tunc non vapulabunt, vel non dicent lectionem suam, aut absolventur ab aliquo Præceptorum suorum. Hæc est puerorum conditio, & etiam populi similis pueris, semper Præceptorum mutationem appetere, aut Dominorum. Ob quam rem? Quia semper existimant libertates eorum ex hoc augmentari, & meliorari; multò tamen sæpiùs pejorantur. Sed quid? Non habent sensum, nec prudentiam, vel experientiam cognoscendi, damnum quod eis accidit; sufficit eis pro tunc à Superiore eorum liberari & absolvi per mortem quidem ejus aut quovis alio modo: & visum est sæpenumerò sic evenire, sæpius quidem & recentiùs quàm necesse esset. Velit Deus ne plùs accidat, quia periculum nondùm prorsùs exclusum est nisi fiat provisio. Sequamur semper potiùs pacem, & bonum ad invicem amorem, quàm prælium, & divisionem. Et rogemus Deum factò & verbo dicentes: *Veniat pax*, ut cogitemus *cogitationes pacis, & non afflictionis.* Hoc etiam conducit universo statui militari, intelligo de bonis, providis, & validis militibus, sapientibus, Deum timentibus, qui norunt optimè considerare, & cogitare grandia pericula corporum, & animarum, & mala quæ sequuntur ex præliis, tàm eis, quàm bonis eorum subditis. Et quemadmodùm difficile est inter Christianos justum suscipere bellum; & tamen, si justum non fuerit, omnia mala quæ accidunt, sunt in gravamen, & condemnationem eorum qui ipsum continuant: nec etiam est tam justum bellum, quin mala fiant innumera, in expoliationibus, furtis, aliisque pejoribus modis; quibus malis quæ interdum fiunt per inferiores spoliatores, boni milites gravantur, quia non possunt sufficientem providendi adhibere diligentiam, & malefactores puniendi. Non loquor hìc quibusdam, qui potiùs bellum volunt, quàm pacem, sive justum sit, sive injustum, modò ut ipsi spoliarent, interficerent, & furarentur. Illi enim non sunt Nobiles, neque Christiani, sed spurcissimi latrones, & flagitiosissimi servi, pejores infidelibus, & ministri diabolorum, qui non vivunt nisi esca venenosa, immò pejori veneno quod reperiri queat, hoc est, peccato mortali. Cibus eorum est sanguis innocens, & caro humana miserrimorum hominum. Sed, ô vos boni milites, & provisores, optimè nostis pacem multò plus vobis profuturam, quàm prælium. Inter vos, inquam, unius patriæ, & ejusdem Regni, tàm in bonis fortunæ, quàm in religiosa conscientia. Fugite itaque bellum, & vocate pacem: *Veniat pax.*

Non est melior hereditas, nec tam bona, quam possitis filiis vestris relinquere, & dimittere; nec ditiora donaria, aut pretiosiora dotalia uxoribus vestris si supervixerint, quàm ipsa pax. Est nimis malus thesaurus, & periculosus nimis, perseverare in bello, & divisione, tàm pro bono præsenti corporis, quàm de futuro quoad animam.

Sed non est dubium, quin Ecclesiasticus Status antè omnia pacem postulet, & deprecetur pro pace secundùm Præceptum Dei, & Apostoli, *ut quietam vitam*, &c. 1 Tim. 11. 2. Et bono quidem jure. Deus enim pacis non potest meliùs servitiis honorari quàm pacis tempore. Quomodò scientiæ acquiri possent in Studiis, & Universitatibus, nisi in pace? Quare translata est Universitas ab Athenis Romam, & à Roma Parisios, nisi ob pacis defectum? Et modò tot scholastici omittunt Studium visitare propter maledictam Ecclesiæ divisionem, quoad extraneos: & propter gravia onera boni populi in multis modis & diversis, quoad illos qui sunt de Regno. O Deus quot Hospitalia, quot Domus, quot Religiones, quot Ecclesiæ Cathedrales, & Collegiatæ versæ sunt in ruinam, & in desolationem, propter pacis defectum. Et propterea quòd Domini cogitabant, non quidem *cogitationes pacis*, sed *afflictionis*. Propter quod miseræ animæ Purgatorii (quæ dirè cruciantur) dolent, & conquestionem faciunt, ut dictum est, ac etiam viventes. Tot Ecclesiæ pulchræ per Regnum quomodò ædificatæ sunt, nisi per boni populi contributionem? Quando non eo modo opprimebatur per tantas exactiones: jam verò nihil fundatur, nihil fit boni, & tamen nihil à quoquam possidetur. Unusquisque pauperior est Job, ut vulgò dici solet. Principaliores etiam Domini, prisca tempestate pacifica, erant divites copiosè, cùm cogitarent *cogitationes pacis, & non afflictionis.* Certum autem est, quòd pax quoad quartam causam, & octavam in ordine est ad tuitionem populi, qui nihil tantoperè desiderat sicut pacem, si sapiens saltem est, & providus. Quodcunque enim damnum, aut turbatio accidat Reipublicæ, sive inter Dominos per mortem eorum, aut aliter; sive in statu militari, aut Ecclesiastico fuerit, totum super ipsos populos relabitur & in eorum afflictionem. *Omnem fert populus, quam facit Princeps stultitiam*, dicit Proverbium. Et Horatius.

Quidquid delirant Reges, plectuntur Achivi.

O bo-

O bone devote, & obedientissime popule Franciæ, cogitate benè, & judicate quomodò pacem procuretis. In divisionibus enim, in præliis, in seditionibus, nihil potestis aliud, quàm amittere, aut perdere; & nisi cadere ab una servitute in aliam, vel ab uno damno in aliud pejus; etiamsi modò in momento pariter (quod Deus avertat) omnes mortui essent Principes. Non opus est ad antiquas, vel extraneas recurrere historias ad hanc doctrinam docendam, ad oculum vidimus. Clamemus igitur omnes communi assensu à magno usque ad parvum pacem, quemadmodùm clamatur ad ignem, & aquam cùm videntur vicinorum domus comburi. Nec est sæpenumerò custodia, ordo, mensura, aut continentia, propter periculi horrorem. Clamemus, clamemus uniformiter: *Veniat pax.*

Expediam multò breviùs, & veluti in transcursu ac summa quatuor postremas causas pacem vocandi. Una & prima est, quia prælium futurum esset ad gaudium, & exultationem paganorum, infidelium, & adversariorum Dei, & possent faciliùs undiquaque Christianitatem invadere, & nos impugnare, sicut recitatur in fabulis de accipitre vidente ranam, & murem ad invicem litigare. Sed & deindè malè volentes Regno Franciæ, ut sunt Angli, proculdubiò libentissimè civile bellum, & mortalem divisionem inter nos viderent. Benè norunt experientiâ, rem talem non valere; sed obesse in destructionem, & exterminium omnis boni alicujus politiæ. Non ignoratur omnes adversarios multo tempore non tantùm gravare potuisse eorum Dominium Anglicanum, sicut fecerunt civiles eorum divisiones. Heu, heu, prohibeat Deus per dignam suam bonitatem, ne crudelis hæc plaga Regnum hoc invadat; ipsa enim magna ejus foret destructio, intolerabilis miseria & desolatio. Mentiri non potest qui dixit: *Omne regnum in se divisum desolabitur.* Luc. XI. 17. *Concordia parvæ res crescunt, discordia magnæ dilabuntur.* Quid dicemus quoad tertiam causam, & in ordine ad undecimam, de his qui esse debent confœderati, & alligati huic nobili Regno? Quæso Domini, meditamini quod dicit Juvenalis: *Fortunam populus sequitur ut semper, paucæ inveniuntur amicitiæ quæ non sequantur fortunam, & quæ non vertantur, vel immutentur facilè, cùm fortuna est contraria.* Hic descendi posset particulariùs ad ostendendum periculum. Scitis quosdam subdidisse se Regis gubernamini propter dissentionem, dictos *Guelfos*, & *Gybelinos*. Si talis divisio (quam Deus avertat) nos invaderet, quid nos esse reputabunt? Committo hæc, & similia alia pericula, prudentissimis cogitationibus vestris, quæ debent esse *pacis, & non afflictionis.* Demùm tàm propter id quod dictum est in undecim nominatis causis, quàm propter bonum totius sanctæ Ecclesiæ Christianitatis & universalis pacis, ut nostra exhortatio illuc, ubi incœpit revertatur; certum est quòd pulchior, firmior, stabilior Christianitatis pars est Christianissimum Franciæ Regnum, de quo dicit sanctus Gregorius, qui fuit Romanus, quòd *Quantum Christiani superant Infideles in eorum Fide, & Religione, tantùm superat regnum Franciæ cæteros Christianos.* Hæc pulchra est laus ab uno Sancto, & extraneo. Tantò ergò erit magis damnum toti Christianitati, si Regnum hoc patiatur quicquam propter defectum pacis, & per afflictionem. Quomodò sufficienter maledicti esse possent, & damnati, qui essent causa hujus, vel per eorum malevolentiam, vel negligentiam, vel ignorantiam. Sicut Pompeius, & Romani, opinantes conservare eundem Dominii honorem adversùs Julium Cæsarem, ceciderunt in mille mortes, in servitutem, in destructionem, quàmvis Julius Cæsar postmodùm punitus fuerit, & occisus. Sed fuit exigua confortatio pro illis qui excesserant è vivis.

Quæ res fuit tunc, & esset modò civilis dissensio nisi corpus aliquod, quod propter amissionem unius digiti se crudeliter dilaniaret, & disrumperet in partes, in capite, & in membris, veluti per furiosam afflictionem. Esset-ne hìc libertas? Esset-ne dominatio? Servaretur-ne hìc vera Justitia? Refero me ad vos. Saltem scio, non esse cogitare *cogitationes pacis*, verùm potiùs *afflictionis*, quemadmodùm omnes desiderare debemus, & clamare: *Veniat pax.*

Veniamus, si placet, mox finem imponendo, & conclusionem. Veniamus ad ponendum ante oculos altissimarum, clarissimarum, & devotissimarum considerationum vestrarum quatuor res in speciali, quæ maximoperè conducunt ad pacem obtinendam. Elevate, & aperite cordis vestri oculos in lumine veræ Fidei, & sanctæ Christianæ Religionis, & videbitis pacem tantoperè quæsitam, & amatam à Salvatore nostro Jesu Christo, ut se poneret inter Deum, & hominem, & reciperet ictum divinæ vindictæ in arbore Crucis ad pacem habendam: *Disciplina pacis nostræ super eum, & livore ejus sanati sumus,* &c. Isaïæ. LIII. 5. *Attritus est propter scelera nostra* &c. Non dicit: conservetur honor meus, conservetur innocentia mea, qui sum hìc ad loquendum de pace, & tractandum. O benigne Jesu, ô misericordissime totius mundi Salvator, ô innocentissime Dei Agnus, quomodò confusa est per dignum tuum exemplum, charitatem, & patientiam superbissima, & admodùm spernenda præsumptio, quæ inhonestum putaret loqui aut tractare de pace; immò sæpiùs cùm ipsa præsumptio magnam inferat injuriam. Non satis reprobari posset, aut exaggerari stulta hæc humani cordis præsumptio. Et quid sequetur, Domine? Horror est, heu, solùm cogitare. Facies judicium sine misericordia, durum, & crudele de his qui non dignati fuerint loqui, aut cogitare, nisi rixas prælii, & dissensionis. Facies eis de tali pane offam: dilexerunt divisionem, & odio habuerunt pacem, ideò permanebunt perpetuò tam hìc, quàm alibi sine pace, in horribilissima confusione, nisi pœnitentiam egerint. Velis, Domine benignissime, velis, ne tam dura Sententia, & dura necessitas suprà nos descendat. Converte corda nostra ad te, inclina ea ad cogitandum de pace, de concordia, & non de afflictione. Sic facies, si insequi voluerimus doctrinam tuam, & exemplum tuum omnis benignitatis. O dulcis Jesu, non adeò excæcati sunt oculi cogitationis nostræ, ne videre possimus damna futura, si pax non fuerit reddita nobis. Solet dici (Domini nostri) in Longobardorum proverbio, quòd *Deus aufert sensum quibus vult.* Reverà sic est, non quidem per positivam actionem, sed per justam permissionem. Nota de Judæis, qui noluerunt credere Prophetis, & præsertim Isaïæ, & Jeremiæ. Benedictus Jesus flevit super civitatem Jerusalem, quia non cognoscebat mala destructionis quæ erant ei ventura, dicens: Luc. XIX. 42. *Si cognovisses & tu!* scilicet fleres. De hac destructione loquitur Josephus, qui ei interfuit, dicens quòd opinatur terram eos tandem deglutivisse sicut Sodomam, si per humanam viam non fuissent destructi. O Domini mei, quæso, ô Domini mei; non veniat talis cæcitas, aperiamus, aperiamus cordis oculos, & ad benè videndum auferamus tenebrosas, & obscuras nubes peccati malitiæ, ne dicatur: *Excæcavit eos malitia eorum.* Sap. II. 21. Et illud: *Excæca cor populi hujus; ne fortè convertantur & sanem eos* &c. Isaïæ VI. 10. Recurramus ad orationes devotas, per vitæ correctionem scilicet, alioquin oratio nostra esset inaudita, execrabilis, & excommunicata, nobisque esset ablata, & prohibita quoad Sanctos; præcipuè noli orare, &c. Est reverà omne quod timeo in hoc negotio, est vitæ iniquitas, & correctionis defectus qui nos in asperam hanc cadere facit necessitatem. Nota de quatuor principalibus punctis de reformatione in per-

fecta

sona Regis, in facto Justitiæ, de statu & prælio, & quomodo nihil observetur quod est benè ordinatum.

Quid paulò antè ad oculum vidimus, qui noluerunt audire loqui, aut tractari de pace, quomodò illis successerit: nunquam refutata fuit pax, & rationabilissimè, ut accepi à quodam Domino Franciæ, quin finaliter malè successerit refutantibus, quantumcunque haberent bonum jus, aut bonum titulum altera ex parte. Hujusmodi enim homines (ut solet dici pueris) de Jure eorum faciunt injuriam. Superbia, & dedignatio nunquàm placuit Deo, sed eam rejicit, disturbat, & perdit. Sanctus Dionysius scripsit quandam Epistolam cuidam qui nominabatur Demophylus, ad inducendum eum ad benignitatem, & pacem, &c. Notà ibidem historiam, & de sancto Joanne, & Carpo &c. Ibi concludit benignitatem Jesu Christi talem fuisse; quòd adhuc vellet pro nobis pati ad nos salvandos, & pacem dandam, si opus foret. Et est certum exemplum unicuique Christiano Domino, ipsum Christum imitari. Invenitur in historiis tam Græcis, quàm Romanis, multos Imperatores, & Dominos, ut Decium, Curium, Codrum, & alios, adeò dilexisse pacem patriæ suæ, ut ad eam obtinendam spontè se morti dederent. Et adhuc videmus die quolibet, quòd ad manutenendum pacem contrà adversarios, Domini, & milites se exponunt mortis periculo in bello. Ideò concludunt per hoc Tullius & Seneca, nullum posse habere justum titulum bellandi contrà Rempublicam; arguendo Julium Cæsarem, & alios commendando, ut Coriolanum, & Frabricium, qui potiùs elegerunt perpetuò injustè sustinere exilium, quàm præliari in præjudicium boni publici, & pacis ejus. Quid ergò facere debent Christiani Principes, qui habent pulchrum talis benignitatis, & charitatis exemplar in Jesu Christo, & qui perpetuum expectant præmium? Heu si videremus, quòd hæc miserabilis vita, plena omnibus afflictionibus, solùm est velox quidam transitus ad gloriam perveniendi, benè vivendo ergà se, & proximum suum per amorem, & dilectionem, alioquin fit casus in æternam damnationem. Et hæc est secunda consideratio quam dicebam, quæ expresè ponitur in Biblia 2. *Reg.* XIV. in quadam historia, quæ satis videtur nostro conducere proposito. Ideò eam recitabo de verbo ad verbum. Vos verò notabitis quod vobis conducere videbitur. Dicit sic textus, quòd *Cum Ioab Princeps exercitus David percepisset David aliqualiter pacatum cum filio suo Absalon, quod occiderat fratrem suum Amon propter violationem sororis suæ Thamar. Joab misit in quandam civitatem dictam Thecua, & ibi accepit quandam prudentem feminam; cui dixit: Simula te plangere & sume vestimentum lugubre & triste nec utere unctione olei ut appareat diù te plorasse mortuum aliquem. Deindè adibis Regem & dices ei verba illa quæ pono in ore tuo: Itaque cum ingressa fuisset mulier Thecuites ad Regem, cecidit coram eo super terram, & adoravit Regem, & dixit: Salva me Rex. Et ait ad eam Rex: Quid causæ habes? Quæ respondit: Heu, mulier vidua sum; mortuus est enim vir meus, & ancillæ tuæ erant duo filii, qui rixati sunt adversùm se in agro, nullusque erat qui eos prohibere posset: & percussit alter alterum & interfecit eum. Et ecce consurgens modò universa cognatio adversùm ancillam tuam dicit: Trade eum nobis qui percussit fratrem suum, ut occidamus eum pro anima fratris sui quem interfecit, & deleamus heredem. Et quærunt extinguere scintillam meam, quæ relicta est, ut non supersit viro meo nomen, & reliquiæ super terram. Tunc ait Rex ad mulierem. Vade in domum tuam, ego ordinabo & jubebo pro te. Dixitque mulier Thecuites ad Regem: In me, Domine mi Rex, sit iniquitas, & in domo patris mei: Rex autem, & thronus ejus sit innocens. Et ait Rex: Qui contradixerit tibi, adduc eum ad me, & ultra non addet ut tangat. Quæ ait: Recordetur Rex Domini Dei sui, ut non multiplicentur proximi sanguinis ad ulciscendum, & nequaquam interficiant filium meum. Qui ait: Vivit Dominus, quia non cadet unus de capillis filij tui super terram. Dixit ergo mulier: Loquatur ancilla tua ad Dominum meum Regem verbum. Et ait Rex: Loquere. Dixitque mulier: Quare cogitasti hujuscemodi rem contrà populum Dei, & locutus est Rex verbum istud, ut peccet, & non reducat ejectum filium suum. Omnes morimur, & quasi aqua dilabimur in terram, quæ non revertuntur: Nec vult Deus perire*
A *animam, sed retractat cogitans ne pereat qui abjectus est. Propterea nunc veni ad regem ut loquar ad Dominum meum verbum hoc, præsente populo. Et dixit ancilla tua: Loquar ad Regem si quo modo faciat Rex verbum ancillæ suæ. Et audivit Rex verba mea, ut liberaret ancillam suam de manu vel potestate omnium qui volebant de hereditate Domini delere me, & filium meum simul. Dicat ergo ancilla tua, ut fiat verbum Domini Regis mei sicut sacrificium. Sicut enim Angelus Domini, sic est Dominus meus Rex, ut nec benedictione nec maledictione moveatur: Undè & Dominus Deus tuus est tecum.* Sequitur. *Postquam inquisivisset Rex, quod loqueretur pro Joab.*

Et ait mulier? Tu autem Domine mi Rex sapiens es, sicut habet sapientiam Angelus Dei ut intelligas omnia super terram. Et ait Rex ad Joab: Ecce placatus feci ver-
B *bum tuum, seu voluntatem tuam: Vade ergo, revoca puerum Absalom: cadensque Joab super faciem suam super terram, adoravit & benedixit Regi, & adduxit Absalom in Jerusalem.* „ Et ordinavit Rex, & statuit Rex „ pro punitione, ne videret faciem suam, nec co„ ram se compareret. „

Qui vellet immorari circa hanc historiam quæ est admodùm antiqua, tam propter Scripturam in se, quam propter sapiens factum Joab, & Regis David, qui fuit usque adeò justus, & à Deo dilectus. Comparari posset Universitas Parisiensis nonmodò Judith, & Ester, quæ se exposuerunt mortis periculo propter pacem populi eorum, sed etiam sapienti huic feminæ, quæ erat Thecuites, quod interpretatur *buccina*, vel *tuba*. Universitas est sapiens, quemadmodùm scitur, & est buccina veritatis. Unusquisque bonus Princeps, aut Miles, qui Regem Galliæ diligit, exemplo Joab qui David Regem suum diligebat, missus per approbationem, qui misit sapientem hanc feminam, ut loqueretur de pace. Vel hæc
C sapiens mulier est Gallicana Ecclesia, cui duo erant filii, quorum unus mortuus est. Ipsa hortatur ad pacem. Primò ad ostendendam afflictionem non multiplicandam esse super afflictionem. Et quòd omnes morimur, & Deus non quærit superviventium mortem. Et esset iniquitas contrà populum Dei, & peccatum in Regem. Hæc sunt verba sapientis supradictæ mulieris. Adde, quòd Rex debet esse firmus, & stabilis in dictis suis, & factis, sicut Angelus Dei, qui non movetur à virtute, nec adulatione, nec detractione. Rex etiam debet esse *Sapiens sicut Angelus Dei*, ne errore falsarum informationum decipiatur, sed benè providere, & prospicere possit, de qua afflictione loquantur Consiliarii; si sit propter proprium commodum, & propter eos, & ad servanda magna eorum negotia, & hoc quidem in Regis præjudicium, & damnum, aut si sit pro pace Reipublicæ. Et hæc est tertia consideratio, quæ in hoc negotio haberi debet, quæ est diligenter considerare quò deveniant
D tanta subsidia, & pecuniæ quæ accipiuntur cum tam intolerabili onere à misero populo. Videtur enim Regem, & Principaliores nomen habere. Verum est, quòd cùm puer aliquis malè egit, invitè ipsum ad scholas proficisci, aut disciplinam. Et equus scabiosus refugit strigilem, & malefactor odit lucem. Ideò homines illi potiùs amant omnia in turbationem verti, in rixas, in seditiones, quàm ut pax fieret, ut reformarentur. Historia est de Patre Alcibiadis, qui ob hanc causam bellum intulit Athenis. Notate historiam. Sed ut verum dicatur, si tales homines sci-

scirent benè aliqua, quæ sunt in querela, potiùs consentirent ad pacem componendam.

Nota fabulam de lupo, & agno, & de vulpe, & de aliis duabus rebus, gallicè *maul stins* in straminibus occultatis. Notate, quòd si hujusmodi homines quærant reparationem aut bonum Regni: multa alia bona puncta notari possent circà prædictam historiam Regis David, nisi appareret aliquibus, me nimis velle descendere in particulari ad factum quod agitatur. Respondendum tamen est ad hoc quod aliquis pacis perturbator hìc allegare posset, & dicere, pessimè ex hac pace ipsius David cum Absalon ipsi David accidisse, quia posteà usque ad mortem Absalon persecutus est Patrem, volens ei omne Regnum auferre. Sed bona est responsio: quia David per justam dispositionem Dei (sicut ipse cognoscebat, & confitebatur) hanc habuit persecutionem. Deus verò eum liberavit, & Absalon crudelem mortem dedit, quemadmodùm meruerat sua ingratitudine, & perversa in Patrem suum, & justum Dominum seditione. Et est quod facit ad præsens propositum, ad demonstrandum, & affirmandum, quòd nullus cujuscunque status sit potest movere seditionem contra Regem, nisi per justum Dei Judicium vastatus sit, & destructus, quantumcunque seditionem faciens appareat potens in multitudine, vel quacunque confœderatione. Caveat ergò sibi unusquisque qui sapiens est, Deum timendo: aliquis talis forsitan esse posset virga afflictionis ad puniendos alios, sed finaliter destruetur, & in ignem ponetur.

Relinquamus modò omnes alias doctrinas, & fundemus quartam, finalemque considerationem, quæ est Regalis autoritas. Super istam historiam David quæ est adeò bona, & notabilis habetis hìc, Domini mei, quòd cùm Rex David vellet pacisci cum Absolon, & suis complicibus, pacem fecit ex se, & de sua propria autoritate, non interrogando alios: Et quare hoc fecit? Quia res hæc autoritatem suam Regalem principaliter una ex parte tangebat; sanguinem suum, & carnem propriam ex parte altera. Ideò voluit uti hac autoritate. Et est quod dicimus in postrema consideratione ad juvandum, ut fiat pax & obtineatur. Videtur & percipitur quòd hoc pacis negotium tangit principaliter, & quasi solùm Regiam autoritatem ex una parte: & ex altera sanguinem suum, & carnem. Debet ergo (ut videtur) rem hanc Rex capere ad manum suam, ut ordinet de superiori, & infimo, seu de parvo & magno, quemadmodùm bonum illi videbitur ut fiat. Et quis est subditus, vel subdita, quin se spontè ponere debeat in talem ordinationem Regalis autoritatis? Apparet etiam quòd partes per querelas earum non quærant in summa, & finali conclusione aliam rem per earum postulationes. Et si sic fieret quid prodessent prætereà aliæ justificationes aut injustificationes; actiones aut processus. Modò Rex cogitationem cogitet *pacis & non afflictionis* pro se, & populo suo. Non dico ampliùs. Parcite mihi Domini, ob honorem Dei, & summæ vestræ Nobilitatis; parcite mihi, si minùs teneo tale frenum, processum, & ordinem, talemque mensuram in verbis meis, & gestibus, quemadmodùm deberem. Amor pacis, & magnus timor afflictionis me compellunt, me pungunt, & affligunt taliter, ut ratio non satis locum suum obtineat. Audistis admodùm patienter, & benignè, gratiæ sint excelsis vestris Excellentiis, exhortationem factam, quamvis modicè, tenere & insulsè (quia sensus parvus est, & tempus breve) ex parte filiæ Regis junctæ universæ Gallicanæ Ecclesiæ, quæ vos orat, clamat & supplicat: *Veniat pax.* Propter suprà enumeratas enim causas pax est res religiosa quoad Deum, & Sanctos, atque defunctos. Res admodùm salutaris, & amabilis quoad viventes Regni, omnium Statuum, scilicet Principatus, Militiæ, Ecclesiastici, & Civilis Status. Est res sanctissima, & utilissima adversùs infideles, & malevolos Regni, & ad tenendum pacta, ac confœderationes firmas.

Et in generali pro bono totius Christianitatis, & præsertim ad habendam generalem unionem. Audistis, quòd ad obtinendam hanc pacem prodest consideratio exemplaris Jesu Christi, ponendo se in ejus protectionem per bonam vitam. Prodest considerare mortalis hujus vitæ brevitatem, quemadmodùm hortabatur sapiens mulier. Prodest considerare parvam utilitatem, immò verò magnum damnum quod accidit Regi, & principalioribus Dominis, & adeò intolerabilem populi oppressionem, afflictionemque, ut æstimari non possit. Proficit considerare finaliter Regalem autoritatem, & quod hoc negotium sive honor sit, sive vituperium, undequaque sanguinem suum tangit, & carnem, suosque subjectos. Ideò ordinari potest de infimo, & sublimi, secundùm bonam suam affectionem: & verus Deus pacis, Rex Regum tam breviter concedat ordinare, ut hoc sit ad pacem, ad concordiam, & consolationem. Non autem ut turbatio sit populo, nec dura afflictio, ut omnium commune desiderium exaudiatur, qui tam instanter humiliter, & devotè, junctis manibus, & poplite flexo orant, & postulant: *Veniat pax*, hìc per gratiam, & in Paradiso per gloriam; quam nobis concedat qui est *Princeps pacis*, & benedictus in secula. Amen.

Post hanc exhortationem tota Gallorum Ecclesia, quæ est tanquam Mater Regis, & filia sua Universitas Parisiensis, faciunt tres devotas oblationes, & exhortationes. In primis offerunt se facturas orationes, & preces: non enim ad hanc pacem, & unionem habendam alia habent opera. Offerunt se insuper in omnibus hortari velle populum, ut similiter faciat, vitamque per bonam prædicationem corrigat. Offerunt se in omnibus aliis modis, quos Rex, & vos Domini nostri eas docueritis in particulari, vel universali, obedire in omni diligentia, & integra affectione.

JOANNIS GERSONII
Doctoris & Cancellarii Parisiensis,

SERMO
AD
REGEM FRANCIÆ,
PRO JUSTITIA.

Ad MS. Cod. Vict. 284. *Eodem Anno* 1408.

DILIGITE *Justitiam, qui judicatis terram.* Sap. I. 1. Domini amate, & servate *Justitiam, qui judicatis terram.* Ad exponendum convenientiùs quod mihi dicendum est coram Sede hac regulari Justitiæ, coram vobis Dominis altissimæ, & claræ prudentiæ, ubi sita est, & representata Regalis Franciæ autoritas. Ad exponendum, inquam, ex parte filiæ Regni, scientiæ, Studiorum Matris, Universitatis Parisiensis Matris meæ; exordior per verbum sapientis Regis Salomonis, qui secundùm nomen suum, & interpretationem, significat qualis esse debeat unusquisque: debet enim esse pacificus. Salomon *pacificus.* Par. XXII. 9. Debet ad pacem tendere. Et quià pax absque germana sorore sua, videlicet Justitia esse non potest: *Justitia & pax osculatæ sunt.* Ps. LXXXIV. 11. Et iterùm: *Fructus Justitiæ pax.* Jacob. III. 18. Rex pacificus Salomon hortatur, & docet in principio libri Sapientiæ, dicens: *Diligite &c.* Et si quisquam instet Salomonem Librum illum non edidisse, sed quendam Philonem nominatum. Respondent Expositores, totum Librum illum ex sententiis, & verbis Salomonis esse

esse excerptum: ideò ei attribui debet. Et mihi videtur, Salomonem aut ejus recitatorem Philonem dare intelligi, se principaliter Judices sæculares, & terrenos affari velle, cùm inquit, *qui judicatis terram*, & innuit aliquos esse Judices, qui aliud judicant quàm terram; aliàs videretur superfluus. Utitur etiam hoc verbo *Diligite*, innuendo quòd Justitia fieri debet per voluntarium cordis amorem, potius quàm per aliam quamcunque affectionem, aut occasionem, quemadmodùm hæc res in sequentibus prolixiùs declarabuntur. Et ad pleniùs enucleandum hanc materiam, dandumque ordinem qui brevis sit, intelligibilis, & clarus; sumam, secundùm nostri A thematis terminos, aliquas considerationes, potiùs per modum doctrinæ, & lectionis quàm curiosæ orationis, non me nimis onerando non necessariis allegationibus, sed enitar punctum attingere, & materiæ medullam, quemadmodùm mihi fieri debere videtur coram vobis Dominis meis, qui Legem calletis, & intellectum habetis vivacissimum, clarum, & facilè deprehendentem. *Scientibus legem loquor.* Rom. VII. 1.

Consideratio Prima.

Est cognoscere quæ res est Justitia; ne procedamus in æquivocatione, vel diversitate aut ignorantia.

Consideratio Secunda.

Est cognoscere qui sint Judices, & qui terram judicantes, hoc est terreni Judices; talibus enim verba facere debeo, sicut faciebat Salomon. B

Consideratio Tertia.

Est cognoscere hos, qui diligunt Justitiam, & signare hujus aliqua signa: deindè descendam ad casus particulares. Omnia hæc tria puncta inclusa sunt in nostri thematis terminis, ubi inquit Salomon: *Diligite*, &c.

Quoad primam considerationem dicamus, quòd *Justitia est perpetua & constans voluntas jus suum unicuique tribuens.* Justitia est perpetua, seu permanens, & constans, aut stabilis voluntas unicuique jus suum; vel quod suum est, aut ad eum spectat, tribuens, vel reddens. Apparet primò Justitiam divinam esse voluntatem. De nulla enim alia voluntate dici potest quòd sit perpetua, & constans, aut immobilis. Et hoc divinitùs dictum est, & verissimè. Quemadmodùm enim summa Dominatio, Regnum, Im- C perium, aut Dominium in Deo est; immò est verè, & essentialiter Deus, Rex Regum, & Dominus dominantium, &c. Pariformiter de Justitia dici potest, quæ est propria proprietas Dominii, seu Dominationis. In hac veritate benè cognovit Tullius, cum ait *Jus non emanare ex Scripturis Judicum, ut ex duodecim Tabulis, sed ex ratione Jovis, per quem Deum intelligebat.* Ad hoc concordat Salomon. *Justitia*, inquit, *perpetua est & immortalis.* Secundùm thema ad propositum hoc valdè altè, & subtiliter concludit sanctus Augustinus, *Nullum posse cognoscere Justitiam nisi in divino lumine, ubi immutabiles Justitiæ sunt veritates.* Patet insuper, quòd sapientia Dei, hoc est, sancta Scriptura (quæ dat cognitionem de Deo, & Prophetarum ejus) meliùs scire debet quid sit Justitia, & ejus conditiones, quàm quæcunque alia scientia. Et est quod dicit in persona sua Sapiens: *Per me Reges regnant, & Legum conditores justa decernunt.* Prov. VIII. 15. Apparet præthereà quòd ad sanctam Scripturam spectat ostendere, & edocere Judices terrenos, quæ res sit Justitia, & quomodò eam diligere debeant, & servare. Sicut fecit Salomon, qui maximus, divina inspiratione, fuit Theologus. Et de hac autoritate nullus habere debet displicentiam, qui cre- D dit in Deum: quià unicuique in sua arte, vel scientia credendum est. Exemplum; In muro faciendo fides adhibetur latomo. In auro cognoscendo, aurifabro. Sciendi modum procedendi in causa aliqua, aut processu, Advocato, vel Procuratori. Historiam ad hoc recitat Valerius. Notate qualiter latomus, aurifaber, aut Procurator irrideret Theologum, si sibi suum usurpare vellet artificium, aut eum in suo opere emendare conaretur. Patet prætereà, Matrem meam Universitatem inpræsentiarum venire convenienter ad loquendum de hac Justitia, & specialiter quoad Facultatem Theologicam, quamvis unaquæque aliarum Facultatum ratione Philosophiæ moralis, & naturalis, & ratione sacrorum Canonum, meritò audiri possit. Patet ulteriùs, concordiam esse debere, & confœderationem specialem, inter hanc Regalem Curiam, Justitiæ fontem, & Universitatem fontem scientiæ, & præcipuè diligi debet, & honorari Scriptura sancta, ut illa in qua fundantur, & stabiliuntur Justitiæ fundamenta, ad quæ recurrere necesse est, si aliqua difficultas, aut perplexitas oriatur in aliis scientiis de humanis Juribus tractantibus. Et si quis conaretur turbare hanc concordiam, & unionem, ipse de facto monstraret, se non diligere Justitiam, nec Regis honorem, quià *Honor Regis judicium diligit.* Ps. XLVIII. 4. Ideò arguendi sunt hi qui irrident Theologiam perindè ac si phantasia quædam esset, quià eorum transcendit intellectum, immò omnem intellectum creatum, sive hominis fuerit, sive Angeli; & cognoscitur in lumine Fidei, aut gloriæ; & ipsi comprehendere vellent, & intelligere sicut alias veritates per intellectum eorum humanum materialem, & carnalem, & per naturalem rationem sine Fide. *Nisi credideritis non intelligetis.* Isaïæ. VII. secundum 70. Patet etiam, nullum esse posse perfectum Legistam, aut Canonistam, nisi noverit Theologiam, aut eam præsupponat, sicut principia sua certa, & immutabilia: *Omnium enim Legum inanis est censura* (ut quidam ait) *nisi divinæ Legis imaginem gerat.* Exemplum de Medicina respectu Philosophiæ, & alicujus Præpositi, qui judicare vellet falsum argentarium respectu aurifabri. Pariformiter est de Judicibus respectu peccatorum, & terminorum Legem divinam tangentium in sua Justitia, sive sint hæreses, blasphemiæ, sortilegia, aut sanctorum Sacramentorum vilipensiones, vel generaliter nostræ Religionis transgressiones. Et si quis instet, dicatque, per hunc modum unumquodque Judicium reduci posse ad Theologiam aut ad Fidem, quia in unoquoque malefacto reperitur contrà Deum inobedientia. Responsio dabitur per id quod in secunda consideratione dicetur, ubi declarabitur, quomodò non oporteat omnia peccata aut transgressiones Justitiæ reduci contrà errorem Fidei, aut ad hæresim, vel ad Judicium Ecclesiæ, quemadmodùm imponunt aliqui Theologis, eos sic facere velle causantes. Dicamus insuper quoad secundam partem de Justitiæ descriptione, quæ dicit, *Jus suum unicuique tribuens*; quòd nihil est justum in quacunque re, nisi inquantùm divina voluntas sic ordinavit. Et in hoc inveniri potest verbum quod Juvenalis perversæ attribuit mulieri:

Sic volo, sic jubeo, sit pro ratione voluntas.

Sed autenticum magis ad propositum hoc est quod dicit Propheta: *Omnia quæcunque voluit Dominus fecit in cœlo & in terra, & in omnibus abyssis.* Ps. CXXXIV. 6. Et sanctus Gregorius sanctum imitando Basilium dicit quòd *Prima lex naturæ est Dei voluntas*, secundùm hoc sancta Scriptura & Theologi, sicut Boëtius, nominant ordinationes rerum naturalium *Leges*, aut *Jura*, ut: Istæ sunt Leges cœli, & Deus certa Lege cuncta coërcet, & similia. Hoc modo Leges reperimus, & Jura in unaquaque re, sive

five sensibili, sive insensibili, sicut lex ignis est sursùm ascendere, calefacere, & siccare. Lex terræ est tendere deorsùm. Lex avium est, nidificare tali, vel tali modo. Lex formicarum est; grana colligere; & aranearum telas facere : & ita in omnibus rebus, in quibus relucet sapientia, & justitia summæ voluntatis Dei, quæ sic dat, & reddit unicuique quod suum est, dono, & liberali ordinatione; & in hoc consistit pax, atque tranquillitas regni naturæ. Verum est, A magis propriè solitum esse loqui de Justitia, & Jure, respectu solius creaturæ rationalis, quæ liberam voluntatem habet faciendi unum, aut alterum, & rationem ad judicandum, & discernendum quod bonum est, aut malum ; & secundùm hanc acceptionem inpræsentiarùm loqui debemus, quod in secunda fiet consideratione de Judicibus, & Juribus.

Sed antequàm accedamus, dicamus adhuc in prima hac consideratione deJustitiæ natura, ad cognoscendum, qualis esse debeat Justitia humana, & creata, respectu Justitiæ divinæ, & increatæ. Et dicamus, Justitiam humanam Dei Justitiæ conformari debere, sicut vero suo exemplari, quià eò valet ipsa, & est honorabilis, quò imitatur hanc exemplarem: sicut per figurale exemplum, Lex Præpositi aut Balivi bona est B eousque quousque ipsa Regis Legem imitatur, & illi conformatur. Considerandum itaque est, qualis sit Justitia summa. Et quamquàm hoc omninò comprehendi non potest; attamen cognoscimus per sanctam Scripturam, & naturalem rationem. Satis concordat quòd in Deo vt in summo & perfecto Domino & justo Judice, est potentia, est potestas, est sapientia, est scire, est clementia, est velle. Et solùm appropriata est potentia Patri, sapientia Filio, & clementia Spiritui sancto. Sic *ex ipso & per ipsum & in ipso sunt omnia.* Potentia Dei manifestatur in creatione, sicut in causa efficiente. Sapientia in gubernatione, sicut in causa formali, vel exemplari. Clementia in inclinatione, vel destinatione, aut ordinatione, sicut in causa finali, secundùm quod in qualibet reperta est mensura, numerus, & inclinatio; nam *omnia fecit in numero, pondere & mensura.* Sap. II. I. Et ubique reperitur unitas, veritas, & bonitas. Ita mo- C dus, species, ordo, proportionabiliter ad tres causas, & ordo, aut moderatio, super efficientem, exemplarem, & finalem. Hæc materia diffusiùs declarari posset, sed ad præsens tantùm sufficiat; & applicemus hoc ad moralem instructionem, declarando qualis debeat esse humana Justitia, & qualis Judex esse debeat. In uno quoque Judice debet esse potentia, prudentia, & clementia, secundùm exemplum Dei, & deductionem Aristotelis *In Politicis.* Et unusquisque talis debet velle facere Justitiam, scire, & posse. Opus ergò est tres sorores germanas ipsius Justitiæ (videlicet tres alias virtutes Cardinales) semper cum ipsa junctas esse, scilicet fortitudinem, vel constantiam quoad posse, & prudentiam quoad sci- D re. Et sic in Justitia humana tres illæ erunt virtutes. Aristoteles *in Politicis* Principi constantiam attribuit; prudentiam, & benignitatem ad politiam. Mutare tres supradictas res, ut sit videlicet mensura quoad potentiam, numerus quoad sapientiam, pondus quoad bonitatem, seu clementiam. Item proportionabiliter, unitas, veritas, bonitas. Et iterùm modus, species, ordo. Item pax, ratione potentiæ; veritas, ratione sapientiæ, misericordia ratione sapientiæ juxtà illud: *Misericordia & veritas,* &c. Ps. LXXXIV. II. In sua Justitia Justitiam faciet absque excessu in nimis magno rigore, aut calore, aut nimis magno languore. Erit modus non mittendo hàc atque illàc, ad dexteram, vel ad sinistram. Erit ordo nil aliud præter principale, ad quod Justitia ordinata est, exercendo, & est bonum, & pax politiæ. Et si altiùs scandere velimus, secundùm principia veræ Religionis Christianæ. Justitia humana spem sumet in potentia Dei; credulitas in sua veritate, aut sapientia; & charitas, sive benignitas, in sua bonitate, aut clementia. Hæ sunt tres virtutes Theologicæ, Fides, Spes, Charitas. Adhuc possumus dicere secundùm proprietates naturales animæ, & suas virtutes. Irascibilis erit benè ordinata, & regulata per potentem constantiam. Virtus rationalis per veram prudentiam. Virtus concupiscibilis per dulcem temperantiam. Et hoc applicari potest contra principales Justitiæ inimicos, qui sunt mundus, diabolus & caro. Possumus ulteriùs dicere, quomodò per hunc modum in Justitia humana, & terrena, figurata erit, & assimilata Justitia Angelica, & cœlestis. Exemplum de prima, & suprema parte, ubi sunt Cherubim, Seraphim & Throni. In Seraphim abundat clementia, charitas, benignitas. In Cherubim scientia, veritas, & sapientia. In Thronis potentia, stabilitas, & constantia. Et hæ res ad tres applicantur status. Ad statum Militarem, quoad potentiam. Ad statum Clericalem quoad sapientiam. Ad statum Civilem, quantùm ad concordem obedientiam.

Pro secunda consideratione: Justitia creata, aut participata, sive humana, est *una virtus quæ inclinat habentem tribuere unicuique jus suum*, hoc est, illud quod suum est. Terreni Judices sunt hi qui coërcitivam habent Jurisdictionem. Coërcitiva est *potentia faciendi Jus ergà alium, velit nolit.* Jus est *quod spectat ad aliquem, secundùm voluntatem, & supremi donationem, sive sit Deus principaliter, aut aliquis alius minister.* Jurisdictio terrena est *Jurisdictio ordinans alterum in vita sua terrena, seu temporali, quoad proximum finem, aut intentionem, secundùm Leges naturales, & humanas.* Jurisdictio spiritualis est *Jurisdictio, qua alterum ordinat in vita sua spirituali & immortali, quoad proximum finem, vel intentionem, secundùm divinam Legem, & Canonicam.* Lex est *signum per quod homo cognoscit id, ad quod obligatus est judicio, & voluntate supremi sui Legislatoris, ad attingendum finem vitæ temporalis, vel spiritualis, aut utriusque.* Signum per quod, &c. est mentale, aut vocale, vel scriptum. Lex divina est in quadruplici gradu: naturali in principiis moralibus positivis, quodam civili, & altero canonico. Voluntas duplicem habet spiritualitatem : unam quidem in virtutibus, alteram in rebus ad Dei servitium, & Ministrorum ejus dedicatis. Sed cessemus de his membris prosequi, & teneamus, &c.

Dicta nostra ad secundam considerationem convertamus, in qua debemus investigare qui sunt hi qui judicant terram, id est, terreni, vel temporales. Altiùs ergò exordiendum est nobis, secundùm Theologicum processum à primo principio ad conclusiones dependentem. Processus verò humanæ nostræ signationis alium tenet processum, incipiendo scilicet per conclusiones & effectus primum cognoscere principium. *Invisibilia enim Dei à creatura mundi per ea quæ facta sunt conspiciuntur.* Rom. I. 20. Diximus jam, & declaravimus, primam, & summam Justitiam esse voluntatem Dei; est enim summa Lex ligans, & obligans. Attamen Justitia hæc se derivat, & communicat ad extrà, sicut facit sua potentia, sua veritas, sua bonitas, & dominatio sua; & fit hæc communicatio creaturæ rationali principaliter, ut detur cognitio voluntatis ejus: & est hoc quod nos appellamus judicium, aut rectæ rationis dictamina. Deus voluntatem suam diversimodè manifestat, præcipuè duobus modis, consiliando, aut dehortando per consilium, præcipiendo, vel prohibendo. Hic sunt duo signa Dei voluntatis, videlicet Consilium, & Præceptum. Et propriè loquendo Præceptum est hoc quod facit Lex, quoniam Lex dicitur à *ligando*, id est, obligando. Patet ergo Justitiam divinam se communicare, & derivare principaliter creaturæ rationali, & adhuc spiritualiùs creaturis rationalibus mundi præsentis, quas appellamus viatrices, aut peregrinas, quia dicunt cum Apostolo : *Non habemus hic civitatem manentem,*

tem, &c. Hebr. XIII. 14. Ad præsentem namque mundum spectat & pertinet civilis dominatio secundùm Leges, & Justitiam obligantem, potiùs quàm ad salvatos, & damnatos. Dicamus itaque primùm figuraliter, & in summa terminos huc pertinentes. Politia est *hominum mortalium societas ad bonum ordinata*. Præceptum, est *benè obedire ut vivatur in pace, & sufficientia quoad temporalitatem, aut quoad spiritualitatem.* Politia una dominium habet divinum sub titulo civilis charitatis, aut Ecclesiasticæ temporalitatis; & vocatur Regnum, ubi unus dominatur; Politia verò Aristocratica, ubi pauci boni; tyrannis est contraria ex novis obligationibus. Dicamus igitur ut meliùs descendamus ad cognoscendum id quod declaraturi sumus in secunda hac consideratione, qui sint terreni Judices, &c. quòd homo compositus est ex duabus substantiis: una quidem corporali, & materiali; alterà verò incorporali. Et hìc mirabilis est conjunctio quæ comprehendit, & repræsentat universum magnum mundum. Ideò dicitur homo microcosmus, & omnis creatura. Et hæc conjunctio secundùm Metaphysicos, & Theologos facta est, ut omnis creatura ad suum reducatur principium, ad Deum videlicet per hominem. Videamus prætereà, quòd secundùm hanc duplicem substantiam, aut partem, homo duplicem in generali modum vivendi habet, secundùm duplicem finem. Unus quidem finis est supernaturalis, divinus, & in æternitate. Alter est naturalis, & materialis in temporalitate. Et certum est, horum finium unum esse ad alterum ordinatum, ut corpus ad animam, & temporale ad æternum, vel perpetuum. Loquor Christianissimis, nolo hìc insistere, quoniam etiam ipsi Philosophi in hanc convenerunt sententiam cùm de hominis loquerentur felicitate. Erigamus consequenter nostræ considerationis oculos ad veræ Fidei lumen. Id enim comprehendere non possunt, nec investigare Philosophi in solo naturali lumine per peccatum originale obscurato, quamvis rem quamlibet cognoscant. Ad hoc tendunt Poëtæ de ætatibus, & seculo aureo. Meditemur etiam hominem creatum fuisse sine peccato, & in Justitia pro statu innocentiæ: *Fecit Deus hominem rectum.* &c. Eccle. VII. 30. Homo in illo statu non indigebat Legibus, aut Justitia activa coërcitiva, ut ad bonum converteretur. Non igitur requirebatur dominatio civilis, aut politica, verùm sufficiebat dominatio secundùm originem, & Justitiam, ad reddendum unicuique quod suum est, Deo, corpori suo, suo proximo, omni creaturæ. Poterat esse dominatio aliqualis excellentiæ Patris ad Filium, viri ad uxorem, sapientioris ad minùs sapientem, & universaliter ratio dominabatur omnibus rebus ratione carentibus. Accidit autem, quòd propter transgressionem Legis quæ imposita erat homini, & denunciata, & propter inobedientiam, mox regnum hominis, & dominium in tyrannidem, & subjectionem versum sit, ac omninò veluti infirmatum & perversum. Homo enim perdidit suæ dominationis titulum, Justitiam videlicet originalem; tunc quia ratio non obediverat Deo, perdidit per Justitiam vindicativam, & punitivam talem dominationem. Proprium enim corpus suum in schismà versum est, & rebellionem contrà magistram suam & reginam rationem, à quo prodierunt, & adhuc prodibunt peccata, & contrà rationem violentiæ, quas die qualibet experimur in rapinis, latrociniis, homicidiis, sacrilegiis, proditionibus. Et loquendo per metaphoram, aut similitudinem, tunc quatuor tyranni Justitiæ contrarii, hominis regnum invaserunt. Qui sunt quatuor hi tyranni? Sunt quatuor passiones quæ nominantur, gaudium, tristitia, spes, timor. De his Virgilius 5. *Æneid.* Philosophus *primo Rheticorum*: & *in Prosa. Confusa sunt*, &c. Postea quàm ergò ratio non sufficiebat ad seipsum, & alios gubernandum, sed superveniebant in dies persecutiones hominum istorum quidem contra illos, necesse fuit pœnas imponere, & punitivas Leges contra perversos, & injustos, ut boni, & simplices vivere possent in pace. Et hìc radicem habemus, & causas dominationis, & coërcitivi dominii. Causa efficiens occasionalis fuit peccatum. Causa finalis fuit pax, tranquillitas, & sufficientia, in vita civili propter finem alterum spiritualem, & divinum. Causa formalis in Legibus consistit benè institutis. Causa materialis est rationalis creatura mortalis, glorificabilis.

Posteaquam investigamus, & invenimus causam, & initium instituendi Judices super terram inter homines, faciliùs cognoscemus descriptionem, & terminorum declarationem, qui necessarii sunt ut cognoscant pro re nostra, de quibus in summa diximus. Justitia (ut dictum est) *virtus quædam est, quâ is qui eam habet, inclinatur ad reddendum unicuique quod suum est, aut jus suum.* Justitia dividitur in Justitiam originalem, naturalem divinam, vel Evangelicam, idest, politicam, civilem, Ecclesiasticam. Et Justitia politica dividitur in Justitiam (quæ inter mercatores est) commutativam, & Justitiam (quæ est inter Judices) distributivam. Cognoscitur hæc divisio, vel distinctio, respiciendo Justitiæ officium in statibus diversis. In statu namque innocentiæ originalis regnabat justitia, in qua fundata erat titulus, & jus dominii quod homo in tali habebat statu tum in seipso, tum ad extrà, nec amitti poterat, nisi Justitia amitteretur originalis. Sed prætereamus hunc innocentiæ statum, & dicamus, quòd Justitia naturalis, inquantùm hominem respicit, fundatur in principiis Juris, & naturalium Legum: quæ quidem principia omnis intellectus sanum habens rationis judicium cognoscit, & judicat esse vera, quemadmodùm est hoc principium: *Non faciendum est alteri, quod quis minimè vellet sibi fieri. Benefactores diligendi sunt. Parentes sunt honorandi. Nemo injuste occidendus est*, & sic de aliis Præceptis, quæ per Moysen in veteri Lege repetita fuere, quia non unusquisque sanum habet intellectum, aut naturale judicium, ratione originalis corruptionis, sed est anima veluti obfuscata, obducta, obscurata, aut ut liber obsitus, & deletus. *Excæcavit eos*, &c. Justitia naturalis *virtus quædam est, quæ habentem inclinat ad tribuendum unicuique quod suum est jure naturali.* Diximus enim hominem ad duplicem finem, & duplicem vitam, secundùm substantiam suam, ordinatum esse. Unus quidem est finis, & vita spiritualis. Alius autem finis, & vita temporalis. Et quoniam spiritualis finis excedit vires naturalis ingenii, & ejus transgreditur cognitionem; necesse fuit Deum inspirare, & revelare finis illius, & vitæ notitiam, atque cognitionem. Et quia Deus & natura non deficiunt in necessariis, Deus revelavit à mundi creatione cognitionem hanc, quanta requirebatur. Habemus enim Cain & Abel Deo sacrificia obtulisse, consimiliter Noë, & Abraham. Et expressiùs revelata fuit hæc cognitio, & ordinata per Moysen in Lege veteri, sed adhuc multò expressiùs & digniùs in nova Lege, quam Evangelicam appellamus. Justitia itaque Evangelica *virtus est per quam eam habens inclinatus est ad reddendum unicuique quod suum est, secundùm Jus Evangelii, propter beatitudinem, aut felicitatem adipiscendam, & damnationem evitandam.* Adjiciamus insuper, & dicamus, quòd posteaquàm homo naturâ suâ civilis est, & communicativus, & talem habet indigentiam cui convenienter succurrere non potest absque alterius subsidio, homo inductus fuit, & veluti compulsus in communi vivere cum aliis; & opus fuit instituere, ac ordinare aliquos convivendi modos. Et virtus Justitiæ, quæ ad hoc faciendum inclinat Justitia nominatur civilis, aut politica. Politia (ut dictum est) est *hominum societas ad bonum ordinata, ad*

ad rectè præcipiendum & obediendum, ut in pace vivatur & tranquillitate & sufficientia, aut quoad vitam hanc temporalem, aut quoad spiritualem. Justitia politica est *virtus quæ inclinat reddere unicuique quod suum est, secundùm ordinationes & finem politiæ ubi ipsa fuerit, sive temporalis sit, sive spiritualis.* Et quoniam principia Juris, aut naturalis ordinationis sufficiunt ad temporalem vitam gubernandam, ordinatæ fuere & institutæ humanæ quædam ordinationes & veluti voluntariæ, naturali Juri minimè obviantes: sed etiam non sequuntur evidenter, præsertim quoad simplicium magis cognitionem. Pariformiter dicamus, Ecclesiæ principia haud quamquam sufficientia esse ad Ecclesiasticæ politiæ gubernamen quoad spiritualem vitam, nisi adjungatur aliquid, aut particulariùs enodentur; & ecce causam ultrà eam, quæ dicta est. Ecclesia sancta in principio possessionibus non fuit onasta, nec magnis redditibus, quoniam Legislator Jesus Christus eam fundare voluit per se, & suos Discipulos, & Apostolos in omni humilitate, & spiritualitate per Evangelii sui prædicationem. Undè habemus ipsum fugisse, cùm turbæ eum Regem vellent constituere. Et ordinavit Apostolos suos, & Discipulos, contentos esse his quæ elargiebantur ab illis quibus prædicabant. Dicit quoque sanctus Lucas hos qui crediderunt in principio, omnia in communi habuisse. Apostoli autem nolebant se in quoquam occupare, neque in operibus misericordiæ exercendis, ut liberè quocunque ire possent, & prædicare. *Non est æquum nobis derelinquere*, &c. Act. vi. 2.

Politia spiritualis (quam nos Ecclesiasticam aut Evangelicam nominamus) tunc præcipuè Evangelio regebatur, & per eos qui ipsum Evangelium norunt, & intelligunt, quos nos Theologos appellamus. Et duravit hoc gubernamen, istaque Politia Ecclesiastica pro sustentatione sua, & ad honorandum, & per favorem attrahendos homines ad Legem, & Dei servitium. Secundùm Evangelicam politiam recepit nonnulla antiqua politia de Synagoga, quæ & figura est. In principio enim Deus nullam habuit temporalem habitationem, sed erat tabernaculum, vel Arca Dei, quæ ferebatur de loco in locum: sed postmodùm Rex Salomon Templum instituit in magnis divitiis, & magnificentia. Verum est multos murmurare hîc, & arguere Ecclesiam valdè malè egisse eas recipiendo possessiones. Et dicunt tempore sancti Silvestri vocem quandam auditam fuisse: *Hodie venenum effusum est in Ecclesia Dei.* Et venerunt nonnulli in talem furorem, quòd dixerunt, post sanctum Silvestrum in hodiernum usque diem omnes Papas, & alios qui possessiones hujusmodi receperunt, & tenuerunt, membra esse Antichristi. Et plerique adhuc hodiè dicunt, quarè Prælati non vivant ut Apostoli.

Sed hoc error est, & blasphemia, quemadmodùm paulò post dicemus. Deus diversos habet modos suos gubernandi, modò quidem in adversitate, modò verò in prosperitate: pariformiter secundùm diversitatem temporis, ac temporalium locorum ad servitium suum exercendum applicatorum, ad felicitatem acquirendum in spirituali, ac Ecclesiastica politia. Cur non etiam Episcopi sunt ut primi Christiani? Sic autem actum est (ut dici solet) quòd qui solum habet aut terram, habet & prælium: nihil enim usqueadeò benè inter homines ordinatum est, quo perversi non abutantur, sive divitiæ sint, sive paupertas. Ideò conveniens fuit, secundùm Aristotelicam doctrinam, facere plures ordinationes, quas nos Leges appellamus, Decreta, vel Canones, hoc est, Regulas ad justitiam unicuique faciendum, & injustitiam repellendum. Quoniam autem humanum ingenium non est infinitæ capacitatis: Theologi, qui eousque gubernarant, non suffecerunt cognoscere, & memoria tenere positivas tales ordinationes ultrà Legem Evangelicam. Et sic veram, ac legitimam causam habemus divisionis Theologiæ à Decretorum Facultate, & discretionis Legis Evangelicæ & Juris Canonici una ex parte: Philosophia moralis divisa est à Legibus positivis alia ex parte. Habemus etiam discretionem Justitiæ civilis, & Justitiæ canonicæ, secundùm bonorum, & factorum diversitatem. Unam quidem temporalem quoad Justitiam, & Politiam civilem; alteram spiritualem quoad Justitiam, & Politiam Ecclesiasticam. His hîc suppositis, & intellectis, facile est aliorum terminorum cognoscere discretionem, jus & potentiam, facultatem aut licentiam, qui de facto ad aliquem spectant, secundùm justam rationem. Jus Divinum pertinet, secundùm Evangelium. Jus naturale, secundùm principia naturæ. Jus Ecclesiasticum, aut canonicum, secundùm Decreta. Jus civile, secundùm Leges. Et pariformiter manifestum fiet, quæ res sit Jurisdictio divina, naturalis, canonica, civilis. Jurisdictio nil aliud est, quàm *potestas faciendi & exercendi Juris divini, naturalis, canonici, civilis*: & restringitur Jurisdictio coërcitiva; alioquin potestas esset Jurisdictio ordinis.

Lex est *signum aliquod, aut significantia, quâ homo id cognoscit ad quod est obligatus per divinum, aut naturale judicium sui Superioris.* Ideò est Lex canonica, & civilis. Tria sunt signa ejusmodi; mentale, vocale, & scriptum. Lex divina ordinat hominem principaliter, & proximè ad spiritualem finem, & perpetuum, & in Evangelio est contenta, aut in eo quod necessariò sequitur ad Evangelii veritatem; aut in illo quod Deus specialiter voluit revelare ad dictum finem propinquum vel in illo quod tenet Ecclesia, & determinat per Apostolorum Traditiones in diversis hucusque successionibus. Nota hîc quatuor gradus divinæ Legis, aut Evangelicæ. Lex naturalis ordinat hominem ad finem naturalem proximè, & principaliter: & sunt hæ duæ Leges immutabiles, in quas nulla cadit dispensatio, nisi à Legislatore, à Deo videlicet solo. Lex canonica hominem ordinat ad vitam spiritualem principaliter, sed hoc est medio humanæ institutionis, & voluntariæ, atque positivæ, & veluti per medium vitæ hujus temporalis, quæ spiritualis nominatur. Lex civilis proximè ordinat hominem ad vitam suam, quià Deo est dedicatus, mediantibus institutionibus humanis positivis, & voluntariis, quamvis demùm vita hæc ordinari debeat ad spiritualem vitam, & perpetuam; sed non est immediatè, in quantum est talis vita. Patet ulteriùs quæ res sit dominium Evangelicum, naturale, canonicum, civile. Nam dominium Evangelicum, secundùm Fidei, Spei & Charitatis acceptionem amitti non potest, hoc durante titulo, & competit pluribus plenè, & integrè simul. Aliter Evangelica dominatio in divini Juris fundatur institutione. Dominatio naturalis in donis, & in jure naturæ fundatur. Dominatio canonica in jure Decretorum & sanctorum Canonum. Civilis dominatio in Legibus & Jure humanorum Legislatorum. Unaquæque Jurisdictio quatuor utitur Legibus, divina, naturali, civili, canonica. Jurisdictio temporalis militiæ juncta, non proximè utitur Legibus naturali, civili. Spiritualis Jurisdictio, juncta Ecclesiastico statui, principaliter utitur & proximè Legibus divina, naturali, canonica, secundùm humanas bonitates. Duæ hæ Jurisdictiones duobus illis junctæ statibus, sunt veluti duo ipsa brachia politiæ Christianæ. Pacem quoque habere debent, ac unionem ad divinæ Justitiæ thronum sustinendum. Ambitio cupida, stulta, & mutabilis Justitiæ suisque sororibus contraria, quæ sunt benignitas, veritas & constantia, conatur schisma immittere, & divisionem inter duas illas Jurisdictiones, & spiritum mittit mendacii, modò ad unum statum, modò verò ad alterum, ut malevolentiâ, falsitate, & inconstantiâ eos seducat. Statui quidem militari dicit ipsum dilatari debere, & suam augmentare Jurisdictionem, propter honorem suum, & glo-

tiani, suam quoque successionem, sibique alium statum, Ecclesiasticum scilicet subdere, & ejus Jurisdictionem; cùm fortitudo sit strenua. Ad id autem colorandum quatuor affirmat falsitates. Qui Jurisdictionem habet spiritualem, temporalem habere nequit; sunt enim veluti album, & nigrum, contrariæ. Christus Jesus verbo prohibuit, & exemplo, ne Ecclesiastici ullam temporalem haberent Jurisdictionem. *Nolite possidere*, &c. Matt. x. 9. Fugit cùm eum vellent facere Regem, &c. Militaris dominatio suam alienare non potest Jurisdictionem, ideò nec ad Ecclesiasticam transferre potest.

Status Ecclesiasticus nullam habet Jurisdictionem, nisi dono terrenorum Principum, ideo semper in hoc subjecta manet militiæ, quæ Ecclesiasticum statum omni temporalitate privare, & spoliare potest. Exemplum de cornicula, quæ induit plumas aliarum avium. Justitia fieri debet amore bono, & benè regulato, non autem odio, non ira, non superbia, non ambitione, non crudelitate. Hoc enim modo Justitia verteretur in injustitiam, propter modum, & finem agendi. Propterea dicit Lex antiqua: *Quod justum est, justè exequeris.* Deut. xvi. 20. Patet ergo hanc non valere consequentiam: Homo hic mortem justè meruit, ergò is qui eum occidit, non peccat, nec est puniendus. Occisor enim variis modis errare potest; & deficere: aut quia non est Judex constitutus; sed privata persona: aut officium suum judicandi ad hanc non extendebatur personam, eò quod alterius est patriæ, aut Jurisdictionis. Patet insuper, quòd in supradicto casu occisor Legem transgreditur divinam, quæ dicit: *Non occides*. Exod. xx. 13. Et est advertendum, quòd hoc Præceptum immutabile est, nisi autoritate Dei qui eam dat, & nisi inveniatur ipsummet exceptiones fecisse; quemadmodùm in pluribus casibus in antiqua Lege invenimus, ut de homicidis, adulteris, hæreticis, sortilegis. Non autem invenitur (ut arguit Doctor quidam Theologus Scotus *in* 4. quod pro simplici furto Deus exceptionem fecerit, occidendum scilicet esse furem.) Non etiam reperitur quòd aliquis qui non est Judex alterius, ipsum occidere possit, esto quòd morte dignus sit per Justitiam. Sed hoc prohibitum est, alioquin sequeretur perturbatio in politia, & confusio, & vellet esse unusquisque Judex uniuscujusque. *Quæ autem à Deo sunt, ordinata sunt.* Rom. xiii. 1. Patet præterea occisorem plus delinquere posse alium occidendo sub titulo officii Judicis, quàm si talis occisor privata esset persona. Dicit sanctus Augustinus, quòd *Simulata æquitas, non est æquitas, sed duplex iniquitas.* Potest etiam accidere majus damnum politiæ hoc primo modo, quàm altero, propter studium, & malum quod sequitur exemplum, eò quòd alio tempore ab aliquibus trahi niteretur in consequentiam, rem talem licitè, ac justè fieri posse: & hoc modo plus mali, & adversitatis sequeretur alteri. Dicit Julius Cæsar in oratione sua, quam recitat Salustius: *Omnia mala exempla ex rebus bonis orta sunt*, idest sub specie boni. Exemplum adducit de triginta tyrannis, qui Athenas gubernarunt. In principio quidam occiderunt nonnullos pessimos, & odio habitos, sine Judicio, & absque hoc ut priùs audirentur. Hos occisores laudabat populus; sed paulò pòst tyranni hi, bonos sine Judicio interemerunt. Idem recitat de Sylla, qui Romæ interfecit Damasippum, & alios culpabiles, absque ordine Justitiæ. Romanus populus eumdem laudabat, & lætabatur, quoniam his talis debebatur justè pœna, sed postmodùm Sylla comprehendit & bonos, ut eorum habere posset divitias pro se, & suis, quos puniebat sine ordine, & Justitiæ ratione. Habemus in sacris Literis, Saül reprobatum esse à Deo; quod quamvis David minimè lateret, nunquàm tamen eum voluit occidere, sed jussit interfici hunc qui ei suam nunciavit mortem, eò quòd diceret, se ipsum occidisse ob postulationem. *Quomodo*, inquit, *ausus es mittere manum in Christum Domini*, &c? 2 Reg. 1. 14. Et deindè jussit occidi alios duos, qui interemerant filium Saülis sui adversarii. Sic fertur, Alexandrum his fecisse qui Darium trucidarunt. Patet insuper, Judicem aliquem pejus agere posse, & graviùs puniendum eum esse, si erret in modo Justitiam exercendi, excedendo metas, & potestatem suam in occisione alicujus malefictoris digni morte, quàm si eum occideret ut privata persona, sine titulo, aut umbra sui officii. Hoc declarari posset centum modis, secundùm quod centum modis, & pluribus damna accidere possunt per primum factum, quàm per secundum, ut exemplum evenire potest, ut alii Judices pro suo exemplo vellent eodem modo facere, & sic forsitan delinquerent, ut Superior eorum factum hoc ad Legem traheret, & sic injustus erit Dominus ille, & tyrannus per eorum inductionem. Et accidere etiam potest, ut Prælatus aliquis aut duo, immò verò tota Ecclesia Jus suum perdet, & Jurisdictionem. Et qualis cessio esset hæc, qualis injustitia, & damnificatio? Hi fortassis qui mortem non meruerunt, sustinebunt eam, quemadmodùm Ecclesiasticus non præsentialiter meruit mortem, si simplex fur sit, sed vivere debet suamque facere pœnitentiam in carceribus. Si ergo interimatur mox, nonne est occidere hunc qui mortem minùs meruit; & hoc perpetrare nunquid est homicidium?

Adde etiam, quòd si res aliqua est consecrata, & Deo dedicata, is qui eam aufert, & eam frangit, aut malè tractat, possessore invito, sacrilegium committit. Et sacrilegium tantò gravius est, quantò res est sacratior, & pretiosior.

Consideremus itaque si creatura rationalis data & Deo sacrata, ut est Clericus, qui est de sorte, & communicatione Dei, secundùm sui nominis interpretationem *Cleros* Græcè, *sors* Latinè: consideremus inquam, si non sit res pretiosior quàm calix aliquis, aut imago Templi, aut francus datus in truncum. *Nolite tangere Christos meos.* Ps. civ. 15. Addamus adhuc, quòd talis Christus aliquis de quo loquimur, habeat per Juramentum solemne, & per Superioris sui Præceptum onus hujus rei, nonne hoc est notorium perjurium? Et pœnas agnoscitis quæ contrà hujusmodi sunt Judices. Etiam hoc ad proditionem rei reduci posset. Addamus præterea Sententias prorsùs jactas, & fulminatas de facto in sanctis Canonibus contrà eos qui Ecclesiæ impediunt Jurisdictionem, & contrà sacrilegos, qui separandi sunt, nec cum eis est habitandum, à quibus nec Regii excipiuntur Officiarii. Adjiciamus insuper, quòd aliquis talis defendere vellet factum suum, & ipsum justificare, & hi de suo consilio pariter, nonne est obstinationis signum in malo, & desperatio correctionis tàm pro eo, quàm pro suis? *Humanum est peccare, sed diabolicum perseverare*: Iterùm: *Non minùs ardebit qui cum multis ardebit: quia non minùs peccat qui cum multis peccat. Non insequeris multitudinem ad faciendum malum.* Exod. xxiii. 2. Adjungamus, ut respondeatur ad id quod objici posset, aut dici ad punctum postremò tactum, quòd talis sit sufficienter de facto informatus per sapientes Clericos, & alios, quòd factum hoc malum est, & injustum, quemadmodùm prætactum est; nec tamen ob id se humiliat, nec factum emendat: confiteri non vult, sese perperàm & malè fecisse; immò imponit rem factam esse per Dominum suum, & bonum consilium, hìc nulla erit ignorantiæ excusatio. Adjiciamus huic proposito, quòd unus talis scire potest Sententias, specialiter contrà alios Judices qui similiter deliquerant, qualiter puniti fuerunt. Notentur casus Judiciorum. Addamus talem se ingerere velle Ecclesiæ Servitio, & Missæ, non obstante quacunque excommunicationis Sententia, in qua esse eum ipse intimatur. Addamus quòd propter factum alicujus talis, & (quoniam correctus non est) à Lectionibus cessetur, & Sermoni-

nibus in tota Univerſitate Pariſienſi, & Pariſiis. Intelligite hîc, quale malum ſit ſuſpendi bona ex lectionibus, & ſermonibus emanantia; mille & mille peccata non fierent, mille & mille bona opera pro vivis fierent, & mortuis, mille & mille animæ à Purgatorio liberarentur. Honor Regis & Reginæ in hoc eſt per totam Chriſtianitatem læſus, eò quòd extranei publicant Pariſiis nil fieri quoad doctrinas, & Sermones, eò ſcilicet quòd Juſtitia haberi non poſſit. Dicent ipſi: Tangit Cancellarium Pariſienſem in ſpeciali propter lectiones. Addamus inſuper, quòd factum talis alicujus valdè tangit honorem, & libertatem, & exaltationem ſanctæ Eccleſiæ, & Chriſtianæ Religionis, ad quam ſuſtinendam ſanctus Thomas & alii ad mortem uſque bellaverunt: & fortaſſis in minori caſu. Judicate itaque ſi aliquis talis, de quo loquimur per exemplum, poſſet eſſe rationabiliter de hæreſi ſuſpectus, aut ad minùs, quòd malè ſentiat de Chriſtiana Religione, & ejus exaltatione, & ſi de hoc ſecum agi poſſet coram ſuo Ordinario Eccleſiæ. Addamus, talem aliàs in ſimili caſu fuiſſe deprehenſum, & magis quàm quemcunque ſuorum Prædeceſſorum, quorum ſit memoria.

Vertamus denique ſermonem noſtrum ad enumeranda ſigna nonnulla per quæ cognoſci poſſet ſi Judex aliquis diligat Juſtitiam, & in præſentiarum de tribus contenti ſimus principalibus ſecundùm tres habitudines, ſeu reſpectus, qui ſunt in unoquoque Judice. Unus reſpectus eſt ad Deum, & ad religionem ſuam. Alius ad Dominum ſuum, ſuamque dominationem. Alius ad ſemetipſum, qui ſeſe ſubdit rationi. Dicamus ergò, quòd amor Dei, ſuæque Religionis, ſignum eſt Judicem terrenum diligere Juſtitiam. Cur? Quia in Deo eſt fons, origo, & exemplar totum Juſtitiæ, ſecundùm quod in prima diximus conſideratione. Quomodo Judex aliquis juſtus eſſet aliis, ſi injuſtus ſit Deo ſummo Judici? Nota exemplum de Conſtantino, quomodò probavit viros Curiæ ſuæ amicos per hunc modum, &c. Communi autem dicitur adagio, quòd *Qui Dominum diligit, ejus diligit gubernationem; & qui Regem diligit, ejus Legem diligit.* Sequitur ergò quòd qui Deum diligit, Miniſtros ſuos ſibi dedicatos diligit, amat ſuam Religionem, ſuam Eccleſiam, ſuum honorem, ſuam libertatem, liberationem, & exaltationem, ſervat Jura ſua, & omnia quæ ſua ſunt diligenter. Exemplum de prædeceſſoribus Regibus, ſancto Ludovico, & aliis, &c. Nota Epiſtolam ſancti Auguſtini ad Judicem quendam ſui temporis, ubi dicit, quòd *Deus finis eſſe debet omnis terrenæ Juſtitiæ*, &c. Hic addere poſſumus quomodò unuſquiſque Judex habere debet tres virtutes Theologicas Juſtitiæ ſorores. Spem in potentia Dei, quòd ei daturus ſit Conſtantiam. Fidem in ſapientia Dei, quòd ei dabit Prudentiam. Charitatem in veritate Dei, qui ei dabit Temperantiam, Benignitatem, & Clementiam. Alioquin Judex eſt corruptus, & ſubverſus à throno Juſtitiæ facile admodùm, niſi confirmatus ſit, & ſtabilitus in Deo per has virtutes: facilè potentiam timet humanam, operatur per mundanam cautelam, deficit judicando, aut per auſteritatem, aut per iram ſubitam. Applicetur omne illud ad præſens propoſitum.

Secundum ſignum, quòd terrenus Judex diligat Juſtitiam eſt, quando amat Dominum ſuum mortalem, & ejus dominationem, hoc eſt, cùm tendit ad conſervationem Dominii ipſius per opera, & media quæ videntur conſervare, & in pace tenere Dominos ad ſuos ſubjectos. De quibus mediis tractat Ariſtoteles v. *Politic.* Et medium principale eſt, quando in omnibus ſuis Judiciis ad bonum reſpicit publicum Dominii, potius quàm adulari, aut ſtultè complacere ſingulari Dominii perſonæ, aut famulorum ejus. Hoc enim pacto ſervabit à tyrannide, quod eſt venenum, & intoxicatio omnis Dominii exterminandi & ſubvertendi. Non debet favere plus illis quàm aliis in officio ſuæ Juſtitiæ. Et manutenere debet Juriſdictionem Domini ſui, & ſuorum terminorum, ſeu poſſeſſionum ſuarum, abſque irrationabili dimunitione, aut augmentatione: alioquin eſſet tyrannus, & per tyrannidem *Regnum de gente in gentem transfertur.* Nota de Theopompo. Applicetur ſignum hoc ad propoſitum. Nota de fatuo qui dixit Regi: *Vos interfeciſtis*, &c. Nota de Roboam. Nota de comparatione Legum ad telas aranearum. Nota dictum Ciceronis, & Platonis, *Qui unam prætererit*, &c. Tertium ſignum eſt amare ſemetipſum, & ſuos, ad ſe, ſuoſque Juſtitiæ & rationi ſubdendos, quia Charitas ordinata incipit à ſeipſa: ſic debet & Juſtitia, quia *qui ſibi nequam eſt* id eſt injuſtus, *cui bonus?* Eccli. XIV. 5. & *qui domui ſui præeſſe neſcierit*, &c. 1. Tim. III. 5. Declarat Ariſtoteles 8. & 9. *Ethicorum* quòd homo injuſtus ſe odio habet, & non diligit: conformiter ad id quod dicit Propheta: *Qui diligit iniquitatem, odit animam ſuam.* Pſ. X. 6. Cauſa eſt, quia vult ſibiipſi maxima mala, ſcilicet mala peccati; & ſubdit partem ſuam meliorem, videlicet rationem pejori, ſcilicet ſenſualitati. Applicemus hoc ad propoſitum, quòd Judex malefactor velle debet ut Juſtitia fiat ſibi. Exemplum de duobus in Valerio. Nota qualiter deſiderandum eſt, ut quis hîc puniatur, & non in Inferno, aut Purgatorio. Exemplum de Mauritio. Diligere igitur debet talis, ut ſua proſequatur correctio, &c.

Quæ ſequuntur adjecta ſunt ab alio Scriptore.

Utinam eſſent multi Gerſoni ſimiles, qui Potentibus hujus ſæculi veritatem abſque adulatione, nec dimidio dente, aut per riſum, ſive per facetiam ſed cum maturitate, conſtanter, & intrepidè aperirent, ad Juſtitiamque, & Pacem (inter Chriſtianos præſertim) perſuaderent. Deſinerent fortaſſis, aut minuerentur rapinæ, ſacrilegia, iniquitas, & injuſtitia; ſecuritas præſtaretur peregrinantibus, graſſatores vias publicas obſidere timerent, & Germania præcipuè à tam pudenda tandem infamia liberaretur, quâ priſci, & noſtræ ætatis ſcriptores latrociniis eam plenam aſſeverant. Julius Cæſar meminit. Thomas Aquinas in prima ſecundæ recenſet. Franciſcus Petrarcha conqueritur, & qui hodiè Germaniæ terras quaſdam peragrant, qui quotidiè cum damno, & mœrore experiuntur. Principes tanta latrocinia neſcire non poſſunt, & utinam ipſi hujuſcemodi latrones ſub alis ſuis non foverent. Eos inquam, qui advenis, Romipetis, Clero, civibus, & præclaris Imperii civitatibus paſſim inſidiantur, bella indigna movent: ſub quorum titulo innocentes, & Chriſtianos viros invadunt, jugulant, ſpoliant, manibus truncant, atque trucidant. Tanquàm poſt hanc brevem miſeriam non ſuperſit altera quædam perpetua vita; tanquam Deus juſtus Judex non ſit eos pro tantis flagitiis perpetuò caſtigaturus, tanquam peccatum à Deo dimitteretur; niſi ablatum reſtituatur.

Utinam hæc ſaltem Auguſtini verba in cordibus fixa eſſent, & vera eſſe certò crederentur à quibuſdam equitibus, qui & de nobilitate quadam ſua gloriantur: qui verè ſunt nobiles, ſi nobilitas eſt dira, & inhumana deprædatio, furor, blaſphemia, humani ſanguinis effuſio, civium, Druidum, & Eccleſiaſticorum ſæcularium perſecutio, contemptus: odium, & depopulatio calamitoſa. Miſerandum eſt, tales non cogitare ſe homines eſſe natos, non lupos aut tigrides; non vivere humaniter, ut homines; non me-

meminisse se esse Christi mysteriis initiatos, non habere eos in corde suo ullam Legem, saltem naturæ, qua inclinarentur alteri non facere quod sibi fieri nollent; non cogitare eos quoque quos spoliant, & jugulant esse Christianos, Christi sanguine redemptos. Non cogitare, quòd Turcarum Imperator tanta latrocinia in terris suis nequaquàm sustineret. Non cogitare de morte, de salute, de justitia Dei, A de novissimo Judicio, de Sententia irrefragabili, de sempiternis ignibus, & perpetuo cruciatu. Non saltem cogitare de sua fama, de nomine, de probitate majorum, de laude patriæ, & de propria nobilitate. Non judicare impium esse alteri per vim sua rapere, cùm ipsi quandoque furem, qui vix duos aureos subtraxit, in patibulum faciant affigi, cùm flagitiosior sit furto, rapina. Non timere saltem propriam conscientiam, quæ relatrare debuit, quam effugere non possunt, quæ valet mille testes, & si spoliati vel tacere cogantur, vel prædones illos obvoluto vultu non agnoscant unquàm, tum ratio, tum conscientia eos prodit. *Luna videt, & sydera testes intendunt oculos*, ut est apud Satyricum. Et animus impurus, diis hominibusque infestus, neque vigiliis, neque quietibus sedari potest, ita conscientia mentem latronum indubiè vexat, aut ita cæcos reddit eos sua vecordia, ut Fidem, Religionem, famam, æquum, honestum, omnem Legem, atque pudorem pro nihilo ducant, immò ipsum Deum justum Judicem derideant, in malisque, & sua crudelitate, latrocinioque stolidi persistant, non secùs ac ipse dæmon, cujus sunt famuli, & satellites, cui parent, quem rapinis placant, à quo & pòst paucos dies in ignem inextinguibilem miserrimè detrahentur.

FINIS.

JOAN.

JOANNIS GERSONII

Doctoris & Cancellarii Parisiensis,

ORATIO

AD REGEM

FRANCIÆ.

HABITA ANNO 1413.

Ex MS. Cod. Vict. 138.

R*EX in sempiternum vive.* Dan. II. 4. O Roi tres noble & excellent, vivés toûjours sans finement. Ce beau salut vous presente vôtre treshumble fille l'Université de Paris, comme jadis les sages Philosophes, qui lors étoient de cette Université étant en Egypte, *ubi primò cœperunt philosophari*, dirent à Nabuchodnozor Roi de Chaldée, & de Babylon, quand furent venus en sa presence *Rex &c.* Pareillement, Sire, vôtre A bonne Ville de Paris, vôtre Cité, *De qua dicta sunt gloriosa*, vôtre Cité, dis-je, glorieuse, Royale, devote, & Religieuse, par ma bouche vous fait ce beau salut, elle qui porte presentement en sa devise, *Le droit chemin*, c'est le chemin Roïal, qui tend à la conservation de vôtre Seignorie Roïale, & de vôtre tres noble personne, vous dit: *Rex in sempiternum vive.* Mais incontinent se meut une question, comment Sages & Bourgeois desirent à un homme mortel, & dient *Rex &c.* Roi vis perdurablement, & sans fin. Nous mourons tous. *Omnes morimur.* Eccli. XXV. 33. *Hodie Rex, cras moritur.* Nous lisons de tous nos predecesseurs, tant aient vegus, que le refrein est. *Mortuus est. Nota historiam de illo qui conversus est. Quis est homo qui vivet, & non videbit* Ps. LXXXVIII 49. *mortem, quærit Psalmista, hoc est judicium* B *omni carni*, c'est certain comme de la mort, ce dit-on en proverbe commun. Repondons que le Roi a triple vie: vie naturelle, ou corporelle; vie espirituelle; vie civile, & universelle. Chacune de ces vies a sa pardurabilité. La vie naturelle, la quelle donne l'ame au corps, sera pardurable quand le corps résuscitera, clair & ...., subtil, & immortel. La vie espirituelle, la quelle est donnée à l'ame par la grace du saint Esprit demeure pardurable, se on ne peche point mortellement, ou quand apres peché on se relieve par penitence. La vie civile & universelle, la quelle est donnée à un Roi par loïal amour du bien public & commun, *Quia Imperium nascitur ex fonte* C *pietatis*, dure en ce Roïaume par legitime succession de la lignie Roïale, sans certain terme & comme pardurablement quant à ce monde, *quousque cesset omnis principatus;* si pouvons souhaiter & prier a vous, Sire, qui avez cette triple vie, *Rex &c.* O Roi tres-noble &c. Et que dirons nous, Sire, par ces paroles, fors que vous honourés vôtre corps sans le corrompre par villaïne ordure, afin qu'il ressuscite en gloire & en vie pardurable de Paradis quant à la premiere vie. Nous desirons que vous gardiez l'état de grace, afin que vôtre ame vive toûjours ici sans la mort de peché mortel & en la parfin en la pardurable felicité. Quant à la seconde vie, nous desirons que vous aïés loïal amour au bien commun de vôtre Roïaume, tellement que par legitime succession de vôtre Roïale lignée vous viviez en elle, car la vie du Pere se continuë en la lignie, comme dit le sage, *Mortuus est Pater, & quasi non est mortuus, reliquit enim filium sibi similem.* Eccli. XXX. 4. Exemple de David, qui fit regner, soi vivant, son fils Salomon. Et pareillement nous lisons de Cosdroé, & de plusieurs autres Rois. Veez, Sire, comment vôtre treshumble fille vous saluë raisonnablement, hautement, & profitablement, & disant, *Rex in sempiternum vive.* O Roi tres noble &c. Cette salutation par especial, quant à la tierce vie de la quelle est plus à propos, fit jadis S. Remy à Rheims quand il baptisa le Roi Clovis. Car dit l'histoire, que S. Remy rempli du S. Esprit lui denonça, que sa Roïale Seignorie dureroit tant que vraie Foi, & Justice domineroit en son Roïaume. Et se aucun demande pourquoi la fille du Roi? Pourquoi sa bonne Ville de Paris? Pourquoi son Parlement? Pourquoi sa Chevallerie, & son Clergié, car je porte la parole de tous en ce, & j'en aurai bien l'aveu, pourquoi dis-je, ils font presentement plus ce salut que une autre fois? La raison y est bonne, Sire. Les sages Clers dient, que servitude est une mort civile, voire mort plus à fuir que n'est mort corporelle, *Nemo bonus libertatem nisi cum vita amisit.* Or qui est ainsi depuis aucun temps? dont est douleur & horreur à reciter; vous, & vôtre Successeur legitime, Monseigneur de Guyenne, & la Reine, & outre encore vôtre Chevallerie, vôtre Clergié, vôtre bonne Bourgeoise, esquels gist vôtre vie civile, Roïale, & universelle, estiez comme en servage & en tres dure & vile servitute par l'outrageuse entreprise d'aucunes gens de petit, ou nul estre, qui vouloient donner & querir leur propre profit, selon de ce que vôtre fille l'Université, & vôtre bonne Ville de Paris ecris par tout, comme bien informez. Et proteste pour maintenant, & autre fois, que je ne tiens à venjance quelconque, ou à punition, mais seulement pour la verité, & pour y mettre provision, ou temps futur. *Quia non evitatur malum, nisi cognitum.* Ainçois je fais ici de par vôtre bonne Ville de Paris en especial cette imprecation de bon cueur, volontaire, & entiere. Que par la misericorde que Dieu vôtre souverain Seigneur vous à faite & par icelle grace que vous attendés de lui; par la consideration aussi du Jugement de Dieu, quand il parloit à Abraham sur la destruction des cinq Citez pecheresses, pour le peché qui ne fait à nommer, ou il disoit, que

si dix justes ètoient trouvés en la Cité, il il épargneroit à icelle. Sire, par cette misericorde, par cette grace, & par cette consideration, que, non pas dix, mais dix mille sont en vôtre bonne Ville de Paris, veüilliez pardonner, & abolir tout le méfait passé sans punition, en tant que vous verrez qu'ils en auront repentance, & qu'ils ne vauront point perseverer en mal, *Quia beneficium non datur in invitum*. Et pardonner à son ennemi qui le quiert de fait à destruire, ce n'est point douce pitié, mais sote & crueuse folie, *Quia nulla est clementia bello*. Cette protestation & supplication faite pour maintenant & autresfois contre le murmur d'aucuns, qui peuvent imputer ce que nous disons à cruaulté, & à venjance, ou à punition, & dissipation du Traitié de paix, que Dieu ne vueille: disons pour la verité connoitre, que tels gens de petit, ou nul état faisoient prison privée, prenoient, tuoient, meurtrissoient, noioient par nuit, sans quelconque ordre, & forme de procez & par corruption d'argent. Aucuns, comme on dit, usoient d'invocations d'ennemis, & prenoient conseil des Juifs, & n'est rien que ils haissent tant que on parle de paix, ou de Traitié, & persecutoient tous ceux qui en parloient, ou y tendoient. Car autrement ils ne pouvoient estre assurez, ce leur sembloit: *Quia semper præsumit sæva, perturbata conscientia, ait Sapiens*. Sap. XVII. 10. Notez de celui qui volt tuer son Seigneur. Et puisque le fait feut atteint, son Seigneur lui demanda en reprochant la grace paravant faite, pourquoi il il le vouloit occire; je vous dirai, Sire, répondit ce traitre, certes je connoissois que j'avois tant mefait envers vous, que je ne pouvois avoir esperance de pardon, & si vous tendois par tout detruire, afin que je heusse aucune seureté. A ce propos dit Seneque, *Qui multùm debet, multùm ingratus est*. Et selon le Proverbe commnn: *Ja homme n'aimera celui, qui l'a repité de la mort*. Or etoient telles gens qui tenoient Sire, vous, & toute vôtre Roïale lignée en telle vile, & servile oppression, & trop plus que je puis, ou veuil reciter. Mais, Dieu mercy, mercy à Dieu, & à sa glorieuse Mere, & à tous Saints, & Saintes, qui gardent ce Roïaume tres-Chrestien, tout leur effort, toute leur folle, & crueuse entreprise est mise comme au neant, qui en sçaura bien user? Notez ce que je dy, *Qui en sçaura bien user?* Et tout cecy s'est fait plus par miracle que par voie humaine, disoit n'agueres vôtre Prevost de Paris aux Deputez de vôtre fille l'Université. Nous estions, dit il, vous, & nous tous perdus, morts, & destruits, se le remede n'y eut esté ainsi brief mis. Ou parlez de tels merveilleux & autres malefices sans nombre; entant que cent mil hommes d'armes, comme je heus n'y eussent pas tant fait pour remedier à ces besoignes & à vôtre Roïale vie, sans bruit, sans effusion de sang, & sans méchief comme ha fait Dieu. C'est le bon Maitre qui œuvre sans demeure. *Nescit tardare*. Si devons bien, Sire, nous vos humbles subjects delivrez de si grands maux. Nous qui vous regardons mis en vôtre franchise & liberté Roïale. Nous qui veons confundus & confus les adversaires mortels de vôtre vie civile, & politique, Roïale, & universelle. Nous devons bien, Sire, vous saluer en conjoissant, & conjoïr en saluant, & dire. *Rex in sempiternum vive*. Je dirai plus, & dirai verité de ceux qui ont ces choses faites, que c'est à leur grand profit & salut que ils en soient accusez, s'ils en veulent bien user, *Quia sincere peccatores ex sententia agere, magna miseria est*. Et Augustin: *Nihil infelicius felicitate peccantium. Nota de gladio qui removetur à furioso*. Ceci est contre l'imagination de ceux qui dient. Pardonnés tout; mais non est, c'est cruauté fole, qui ne le feroit à la fin que nous disons, & qui n'en parleroit & attaindroit la pourriture de la playe mortelle toûjours se creveroit & refreschiroit. Mais survient encore une autre question. Car à plusieurs est une merveille des justes jugemens de Dieu, comment il a souffert telle oppression, telle violence, telle vile & tyrannique, non mie domination, mais subjection. Avisez que on eust plus doubté & plus obei à un varlet paillard, que à vous, Sire, ou à la Reine, ou à Monsieur le Delphin, ou à toute vostre bonne Chevallerie, & Clergie, & Bourgeoisie. Entant que de vos prieres, je ne dirai mie vos commandemens, ne de la Reine, ne d'autre: pour vôtre Oncle Monsieur de Baviere, pour vôtre

A cousin Monsieur de Bar, pour autres notables Chevaliers, & Clercs, pour honorables Dames & Damoiselles emprisonnées, on n'en tenoit compte quelconque, & un prud'homme n'osoit aller par le chemin, quand un paillard, meurtrier y alloit chiere levée, leur entreprise étoit telle que ils contraignoient les bons estre avec eux pour coulourer & soutenir leur malice, comme j'ai oüi dire de M. d'Auffemont: comme un bien notable homme autrefois en plein Conseil dist de son Seigneur, que si qu'il avoit fait ce auoit été maugré lui & par contrainte. Escoutez que de tyrannique oppression bien les doit un tel Seigneur corriger & persequter quand ils empeschoient

B la vie du Roi, & ce salut. *Rex in sempiternum vive*. Sire, je sçai bien que les Jugemens de Dieu sont incomprenables; neantmoins il me vient au devant, que la divine Providence & Sapience, *Quæ attingit à fine usque ad finem fortiter, & disponit omnia suaviter*. Sap. VIII. 1. Ha souffert ce méchief damnable & indigne, & incomparable, pour aucunes causes; jamais Dieu ne souffriroit mal advenir, s'il n'en vouloit aucun bien estre, selon que dit S. Augustin. L'une cause peut estre pour reconnoistre la grace de Dieu, & consequemment pour le loüer, servir, & magnifier. Car se Dieu montra onques sa puissance, sa sapience, & sa benivolence en ce Roïaume, il l'a icy montré: car soudainement il a separé les bons sujets d'avec les mauvais, separant *pretiosum à vili*, & a voulu que le Corps de vôtre fille l'Uni-

C versité, le Corps de vôtre Parlement, le Corps de vôtre Clergié de cette Dioceze, le Corps de vôtre bonne Ville de Paris, & de vôtre bon peuple sont joints à vous, & à vôtre Roïale Seignorie, comme en disant de fait plus que de parole. *Rex in sempiternum vive*. Et vous sçavez, Sire, que la devise de vôtre bonne Ville est, *Vive le Roi*, & moult s'accorde la devise, qu'ils ont darrainement prise: *Le droit chemin*. Et qui est, Sire, le droit chemin? C'est le chemin Roïal, qui ne va à dextre, ni à senestre, qui est patent, & publique, sans angles, sans aguettes, sans fraudes, ou deceptions. Nous trouvons que les bestes fraudulentes, & astutes, & dommageuses, comme le renard, & le tesson, & le serpent, ne peuvent aller le droit chemin; mais vont toujours en variant, & en declinant, puis çà, puis là, & en tapinage, ou en mucettes. Ce ne sont pas vos loïaux sujets, pour les quels je parle; car ils vont le droit chemin, & le chemin Roïal. *Gradiemur viâ Regiâ*. Num. XXI. 22. Les fils d'Israël promettoient, qu'ils iroient le chemin Roïal. C'est le chemin droit, & publique, comme en disant, nous irons tous de vray cueur fin le Roïal & le droit chemin. Si devés bien, Sire, reconnoistre la grace de Dieu, & le bien loer, magnifier, & regracier, qui vous a fait telle operation merveilleuse, qui vous a donné tels subjets, lesquels ont exposé leur vie, & tout le leur, pour accomplir ce salut en vôtre Roïale personne. *Rex in sempiternum vive*. Et ici je prens l'autre cause pourquoi Dieu a voulu souffrir, ou permettre que cette horrible adversité soit venuë; c'est afin, Sire, que vous connoissiés vos bons sujets, & la foi, & loïauté qu'ils ont eu à vôtre vie garder &c. Ce n'est pas petit fruit, mais grand heur, selon le dit de Seneque, & de Boëce, quand on peut connoître qui est ami en necessité, & qui non. Sire, je puis bien dire comme expert, que en votre fille l'Université sont cent &

& cent, & plus encor josnes Maîtres, qui étoient menacez de tuer & d'estre destruits, non pas eux seulement, mais leurs Peres & Meres, & tout leur lignage. Et non pour quant ils ont tout abandonné, & meprisé pour vous servir loïalement; & ont mis leur vie, & de tous leurs parens pour la vostre civile, & Roïale garder, & pour vous saluer, & dire. *Rex in sempiternum vive.* Pareillement je tiens que ainsi a esté en vôtre Ville de Paris, & en l'Etat de Bourgeoisie; mais je parle de ce que je sçai mieulx: si fais l'exclamation des Alethes en Virgile, aux Saincts & Saintes.

Non tamen omnino Gallos delere paratis,
Cùm tales animos Juvenum, & tam certa tulistis.
Pectora.

Venons à une autre cause pourquoi Dieu paravanture a voulu souffrir ce meschief. Et qui est elle? C'est afin, Sire, que nous connoissions tous la difference qui est entre la domination Roïale, & celle d'aucuns populaires; car la Roïale à communéement, & doit avoir douceur, & misericorde piteuse, *Reges domus Israel clementes sint.* 3. Reg. xx. 31. Noble cueur si est piteux; mais cuer civil, & villain, ha domination tyrannique, & crueuse, & qui se destruit par elle même & autre aussi. Si commandoit bien Aristote à Alexandre, *Nec quos natura jacere præcipit, exalta*: On ne doit point, selon le proverbe commun, de un matin faire un levrier, ne d'un buisson, un esprevier. Si vous fais ici, Sire, une ammonition, ou supplication, & qui plus est je m'enhardis de vous faire une obtestation, ou conjuration, par icelle grace que Dieu nôtre Souverain Roi & Juge vous ha faite, par la tresgrande amour que vous appercevez en vos bons sujets Clers, & laïs & nobles. Amez, Sire, & servez Dieu de tout vôtre cueur, & vôtre puissance, sans le courroucier par pechié mortel: & pareilement je parle à la Reine nôtre Dame Souveraine & à M. de Guyenne, qui sont comme un membre avec vous, amez aussi, gardez & favorisez tous les bons sujets maintenant nommez, Chevallerie, Clergie, & Bourgeoisie, sans les grever par charges intolerables de tailles, ou d'autres oppressions, afin que de tout leur cueur ils vous saluent toudis, & dient *Rex in sempiternum vive.* Soient bouttées hors entierement, & hastivement toutes gens d'armes: & quant aux Anglois, soit proveu par bon Traittié, où autrement: soit aussi ordonné que aucun vôtre subjet de quelque estat il soit ne face alliance ché vos ennemis sans vôtre congié. Et vous, nos tres redoubtez & tres nobles Seigneurs du sang Roïal, nous vous faisons cette même supplication, cette requeste, cette obtestation; car vous éstes ceux, qui estes la Couronne du Roi, & vous y devez bien entendre & l'accorder, comme il me semble; si vous voulés accomplir la renommée que vous avez faite voler des pieça, que pour autre chose ne voliez parler au Roi, que pour son bien, & son Roïaume. Or y étes vous, faites que les faits soient pareils aux paroles, gardez vous de mouvoir guerres civiles, ou de les continuer, & aiez la parole de Virgile en memoire,

Neu patriæ validas in viscera vertite vires.

Ne convertissez point vôtre vaillance & forte proesse en la destruction de vôtre pais, c'est à dire, de ce Roïaume. Car autrement vous seriez contraires à la vie civile du Roi, & à ce beau salut. *Rex in sempiternum vive.* Roi vôtre vie ne soit finie.

Hic incipit principale.

Descendons maintenant plus en particulier de ce que nous avons à dire & y allons de plain mestier, comme on seule dire; allons le droit chemin sans fiction, ne palliation. Et pour fonder mieux & plus authentiquement nos dits, prenons l'Histoire de l'Ecriture sainte du Prophete Daniel, auquel sont les paroles proposées pour theme écrites ou II. & III. chap. Considerons, que dit la lettre. Elle dit, que Nabuchodonosor Roi de Babylon en Chaldée étoit en sa couche, ou en son lit; il commença à penser fort ce qui appartenoit à son Roïaume, & ce qui étoit aprés à avenir. Là me vient au devant ce que disoit Caton, que il n'avoit point moindre cure de la chose publique, que elle seroit aprés sa mort, que lui vivant; c'est bien loïal amour du bien commun; contre ceux aux quels ne chaut comment tout voise, mais que ils passent temps & que ils facent leur chose bonne. Mais en especial vous, Sire, devez avoir telle cure ou sollicitude pour le temps à venir, comment vôtre Roïaume sera bien gouverné à cause de vôtre posterité, ou lignie. Car en ce se fonde principalement la position, qui dit, que le Roïaume se gouverne mieux & se maintient par succession que par election. Pour ce que le Roi considere que le Roïaume est comme à soi propre en l'education de sa lignie. En aprés me vient au devant ce que dit Macrobe *in saturno*, que la chose qui appartient mieux à un Prince, est meditation, ou consideration, c'est à dire, qu'il soit consideratif, ou pensif au bien commun. Il applique à ce l'histoire d'un jongleur *histrio*, qui figuroit un Prince comme battailler & aller çà, & là: l'autre jongleur le reprit & dit qu'il failloit, & succeda en son office, & lors se mist comme un homme pensif, & fut loüé de tous qui là étoient. A ce s'accorde ledit du Sage. *Rex qui sedet in Solio Judicij, intuitu suo dissipat omne malum.* Prov. xx. 8. Un Roy qui sied ou siege de Justice dissipe tout mal par son regard; c'est à dire, par sa consideration. Dit en un autre lieu le Sage. *Princeps, ea quæ digna sunt Principe cogitabit, & ipse super Duces stabit.* Isa. xxxii. 1. Un Prince qui considere & pense ce qui appartient à un Prince sera sur tous les Ducs. En ce appert comme sont à reprendre ceux qui du matin jusques au soir, voire toute la nuit empeschent un Roi, ou un Prince, qu'il ne peut penser à chose qu'il ait à faire pour le bien commun. Nous lisons de Scipion, qui au matin avant qu'il s'occupast en quelconque autre chose, il aloit au Capitole à Rome, & là étoit seul deux heures ou plus, pour mieux aviser ce qu'il avoit à faire. Au moins doit le Roi croire à ceux qui veillent, & pensent pour lui, & son Roïaume. Dit S. Jerome en la glose sur cette histoire, que Dieu veut reveler ses secrets à un païen pour la cure qu'il avoit du bien commun. Et par plus forte raison Dieu le revele aux bons Princes Chrestiens qui ont fiance en lui, non mie en l'aide des ennemis, ou seulement en aide humain: *Quia Cor Regis in manu Dei est, quocumque voluerit, inclinabit illud.* Prov. xxi. 1. Et nous avons, que les Sages de Grece disoient pour cette cause, que on devoit ajoûter foi au songe du Roi, ou du Prince plus qu'à autre. Pour quoi? Pour ce que la divine providence les gouverne en especial. Et quoi que ce soit desdits des païens, c'est certain selon les Theologiens, que les Rois & les Princes ont Angels gardes especials outre les autres gens, & qui sont de plus haute Hierarchie en leur office. Et pourquoi? pour maintenir la vie politique du Roi en estat & prosperité, comme nous desirons en disant. *Rex in sempiternum vive.*

Sequitur principale.

Venons aprés à ce que dit l'histoire & la Narration, pour funder toûjours ce que nous avons à dire. Ce Roi Nabuchodonosor, comme il étoit pensif, s'endormit, & lors vit un tel songe, ou vision. Car comme est écrit en Job, Dieu revele souvent les secrets en dormant. Avis étoit à Nabuchodonosor,

nosor, que devant lui s'apparut une statue, ou image grande à merveille & haute, & étoit son régard terrible & horrible. Le chief étoit de fin or: la poitrine, & les bras étoient d'argent: le ventre & les cuisses d'arrain: les jambes etoient de fer, & partie des pieds étoit de terre, & partie de fer: dit en surplus l'Histoire que une pierre fut séparée d'une montagne sans mains, & ferit cette statuë, ou image ez pieds & fut emmenée comme en cendres, ou en flammeche. Puis s'éleva, & suscita un Roïaume, qui A estoit perdurable & sans fin. La signification litterale est des 4. Roïaumes principaux. Le 1. Roïaume fut des Assyriens ou des Chaldées en Orient, au quel regna Belus & puis Ninus & Semiramis, & aprés Nabuchodonosor. Le 2. Roïaume fut des Mediens ou de Perse, plus en Midy, ou regna Cyrus, & Assuerus. Le 3. Roïaume fut des Gregeois, plus vers Septentrion, ou regna Alexandre le grand. Le 4. Roïaume fut des Romains, plus vers Occident, ou regna Jules Cesar, & Octavien & autres. La pierre qui fut separée de la montagne sans mains signifie notre Seigneur Jesus-Christ, qui fut nai de la Vierge sans operation d'homme, lequel regne & regnera sur tous autres Roïaumes, & auquel subjette toute autre Seignorie est. *Cujus regni non erit finis.* B La signification mystique pourroit être selon les Poëtes des 4. aages, ou 4. saisons, ou 4. siécles. L'un siecle premier fut d'or, sous Saturnus. Le second, d'argent, sous Jupiter. Le troisieme, d'airain toûjours en empirant. Et le quatrieme, de fer & de terre. 1. *Metam. & in Bucol. Eclog. 4. & in Boët.* La signification morale se fait par les Docteurs & expositeurs en maintes manieres & en especial par M. Richard de S. Victor mout soubtilement. Mais prenons une morale signification, ou application, qui est plus à nôtre propos présent, & conformement à la sentence d'Aristote & de S. Paul & de Plutarque, qui comparent un Roïaume à un corps humain, & à ses membres. Et disons que vous, Sire, & vôtre Roïaume pouvés être figurés par cette statue & image qui étoit grande, & merveilleuse & terrible à regarder. Pareillement est le Roïaume de France grand & merveilleux en dignité, en excellence & puissance, & autorité. Vous, qui êtes Roi, êtes le chief d'or avec tous ceux de vôtre sang Roïal: car en vous est valeur & authorité; & dessous vous sont trois Estats, c'est à sçavoir de Chevallerie, de Clergie, & de Bourgeoisie, qui C sont signifiés par les trois autres parties de cette statue. Et en autre similitude sont figurez par les trois fleurs de lis d'or en vôtre ecu d'azur & Celestial. Estat de Chevallerie est comparé à la poitrine, & aux bras qui sont d'argent pour leur vigueur, & strenuité: selon ce que j'ay oy reciter, que le bon Glaiquin disoit, que quand il approchoit de ses ennemis, toute la poitrine lui elargissoit, & se tournoit comme en cueur; & en courage.

L'Etat de Clergie se figure par le ventre & par les cuisses qui sont d'airain, qui est métail bien sonnant Pareillement doit estre en Clergie clameur, & son de verité. *Quasi tuba exalta vocem tuam.* Isa. LVIII. 1. Et semble que le ventre ne fasse point de labeur, mais il nourrit les autres membres selon l'introduction que fit un Orateur, laquelle je passe.

Etat de Bourgeoisie, & des bons marchands & laboureurs, est figuré par les jambes, qui sont de fer, & par les pieds, qui sont partie de fer & partie de terre, pour leur labeur & humilité en servir & obeïr. Nous avons par ainsi quatre parties principales en ce D Royaulme. Le Roy qui est le chef d'or, ou est valeur & authorité. Chevalerie ou est vigueur pour confondre adversité. Clergie ou est clameur de verité. Bourgeoisie ou est labeur & humilité. Le Roy ha vertu dominative, par Justice. Chevalerie ha vertu defensive, par force. Clergie ha vertu illuminative, par prudence. Bourgeoisie ha vertu substantative, ou portative, par attrempence. Et selon ces quatre vertus appropriées aux quatre vertus Cardinales, se peuvent appliquer les quatre points de la reformation du Royaulme qui tant de fois ont été proposés & sans fruit jusques icy.

Le premier point est du bon gouvernement du Roy & de sa personne, & de son hostel en comprenant la Reyne, & tout le sang Royal; quant au chief.

Le deuxieme point est de la defense de son Royaulme contre ses adversaires étrangers, & privés; quant à la poitrine & aux bras, qui figurent la Chevallerie.

Le troisiesme point est de la Justice que chacun aist ce qu'il doit avoir, par bonne foy, & par raison; & c'est appropriement quant au Clergié.

Le quatrieme point est du domaine du Roy, & c'est par aucune appropriation; quant à la Bourgeoisie, sans forcloire les autres Estats. Et par ces quatre points de reformation, & pour la conservation de ces quatre parties qui constituent le Royaulme parfaitement prions quand nous disons *Rex &c.* Dan. II. 4.

Dit en aprés l'histoire que Nabuchodonosor oublia son songe & sa vision, & fit appeller tous les Sages de Babylon; mais ils ne sceurent dire, ou reveler cette vision, ainçois saluërent le Roy en disant *Rex in sempiternum vive.* Dan. II. 4. Roy vivés pardurablement: car il n'est sage qui vous puisse dire cette vision fors seulement les dieux qui n'ont point conversation avec les hommes. Et depuis Daniel empetra par oraison la cognoissance de cette vision, & son exposition.

Qui se vauroit icy arrester pour declairer que les sages de Babylon entendoient par ces Dieux, & par telles paroles selon Platon, & de Apuleïus. Ce seroit matiere appartenant à Clers, & à l'Escole. Sy m'en passeray, & prendray icy une verité. C'est que homme quelconque ne puet parvenir à parfaite connoissance comment un Royaulme se doit gouverner, & avoir vie civile, & pardurable, sinon par la revelation de Dieu; laquelle revelation il nous a faite en la Saincte Escriture. Pourtant disoit le Sage en la personne de Sapience. *Per me Reges regnant & Legum conditores justa decernunt.* Prov. VIII. 15.

Je porroye cecy declairer pour monstrer les erreurs & l'ignorance qui ont été ez Philosophes, & Roys payens; qui se sont entremis bailler loys & regles pour gouverner la chose publique, comme Platon, Socrates, & Tulle, & autres. Car au moins ont tous failly en ce point, qu'ils ne mettoient point la fin de leur gouvernement en Dieu, mais en vaine gloire, ou renommée, ou à autre fin temporelle, & terrienne, comme le declaire S. Augustin. *Libro V. De Civit.* & ailleurs *in quadam Ep.* Non pour quant doit chacun Roy, & Prince sousmettre tout à Dieu qui est le Roy des Roys, selon ce que signifie la pierre qui toucha cette statuë & la confroissa, & emmena comme en cendre; pour monstrer que ce n'est rien de domination terrienne sans luy, nez que de cendre, sy se doit touteviens humilier dessoubs luy comme cendre par reputation, comme faisoit Abraham, qui disoit. *Loquar ad Dominum meum cùm sim pulvis & cinis.* Gen. XVIII. 27. Sy est moult bel ce salut, & tel comme on doit faire à chacun Roy Tres-Chrestien *Rex &c.* Roy, vostre vie ne soit finie. C'est à entendre que tellement il gouverne soy & son Royaulme à l'honneur de Dieu, & en l'obeïssance dessoubs luy, que il puisse regner pardurablement, *alioquin quod altum est hominibus, abominatio est apud Deum.* Luc. XVI. 15. *Et potentes potenter tormenta patientur.* Sap. VI. 7. Nous avons veu que les plus vils, & abominables ont esté Roys, ou Empereurs; mais c'étoit à leur mort pardurable, & damnation.

Sequitur propositio principalis.

Or est bien, nous avons mis, & coloquez les fondemens de cette proposition comme en quarreure; *sicut tetragonum sine vituperio*, selon les quatre principales parties de la statue, qui signifient vous, Sire, qui

qui estes le chief, & les trois Estats dessous vous; Chevallerie, Clergie & Bourgeoisie. Venons à édifier sur chacune de ces quadratures aucunes veritez, & considerations : Et sur le premier je depescheray trois principaux points de mes instructions scellées. L'un est de loüer Justice, & authorité, ou Roy. L'autre de loüer verité en nôtre Foy; l'autre de loüer loyauté & bonne foy.

La premiere consideration est quant au premier costé de nôtre fondement, qui dit, que le chief de nôtre image mystique & figurative est le Roy, auquel est l'or de valeur & autorité, si disons ainsy. *Rex in sempiternum vive.* Dan. II. 4. Vray est, qu'auparavant c'est bon, ce me semble, que je preigne un escu contre le trait, & les sagettes de male bouche & de obloquution, & perverse interpretation. Cest escu me presente le Roy David, qui dit, que Misericorde Verité & Justice sont suers, & gardes de pais. *Misericordia & Veritas obviaverunt sibi, Justitia &c.* Psal. LXXXIV. II. Si faut qui veut parler de paix qu'il ne blesse, ou chasse hors aucune de ces trois vertus; car paix s'en partiroit. Il convient donc tellement parler de bonne paix, que Misericorde y soit, que Verité y soit, que Justice y soit. Et cecy nous est figuré au tiers chapitre de Daniel par Daniel, & ses trois Compagnons, Ananias, Azarias, & Misaël; selon le sens Moral. Nabuchodonosor Roy figure franc vouloir en l'homme. Daniel signifie bon, & saint desir, auquel paix est promise, selon le chant des Anges. *In terra pax hominibus &c.* Luc. II. 14. Les trois compagnons de Daniel signifient les trois vertus Theologiques, Foy, Esperance & Charité, ou signifient les trois vertus dessus dites, Misericorde, Verité, & Justice. Or avient que Nabuchodonosor de son franc vouloir se tourne à la fois à orgueüil, & tyrannie, & veult que on adore soy, & son idole; mais les trois compagnons de Daniel le refusent. Et combien que Nabuchodonosor s'efforce de les ardoir en la fournaise de convoitise & de propre amour; afin que ils inclinent à faire sa volonté, non pas celle de Dieu, & de sa Loy : neantmoins Dieu, & son Angel les en garde, & est au milieu de la flamme sans ardoir.

Et appert quatre vertus semblables au fils de Dieu. C'est paix, *quia Beati pacifici, quoniam Filii Dei vocabuntur.* Matt. v. 9. Si me semble que pour quelconque chose je ne doy delaissier que je ne garde en ce que j'ay à dire verité, & par especial de la Foy & des bonnes mœurs : car faussété contraire ne puet, & ne doit venir en Traittié de paix; mais seroit comme le fer en la playe, qui jamais ne la souffriroit venir à gerison, & combien que le proverbe ancien dit, que verité engendre haine, & discord, *Veritas odium parit.* Non pour quant il vaudroit mieulx soutenir tel discord, que laissier verité, comme disoit Jesus-Christ le Dieu de paix à ce propos. *Non veni pacem mittere in terram, sed gladium.* Matt. x. 34.

Pareillement, dis-je, que misericorde doit estre gardée avant justice, & justice avant misericorde. Car l'une sans l'autre est sote, & dommageuse. Sy peut on bien reciter les faussetez, les cruautez, les injustices du temps passé, non mie pour les punir toutes, mais pour s'en garder au temps à venir, & estre plus sages, & plus advisez, pour mieux recognoistre aussy le mal ou nous avons esté, & la grace que Dieu nous a faitte, & que nous hayons plus la guerre, & aimions paix, sans ce que nous nous laissions bruler & ardre au feu de male convoitise; mais que nous aimions le bien commun, le bien de paix, & tendions principalement que la vie du Roy civile & politique soit sans denüement, *Rex in sempiternum vive.* Dan. II. 4.

Ces choses premises, comme pour ma targe, & mon escu, je veüil édifier sur la premiere partie de ce que est premis pour fondement quatre considerations. Et pareillement sur chacune des aultres parties, mais ce sera plus briefvement.

Nous avons dit, que le chief de notre image, est le Roy, auquel est l'or de valeur, & d'authorité, & de vertu dominative. Si disons ainsy.

La premiere Consideration. L'autorité Royale ne doit point soutenir, ou favoriser partialitez en son Royaulme : mais doit demeurer seignourisant sur tous en justice & equité : cette consideration veut dire, que l'authorité Royale doit tenir le droit chemin, le chemin Royal, à l'exemple du soleil, au quel est comparée l'authorité Royale. *Thronus ejus sicut Sol.* Ps. LXXXVIII. 38. Les sages Astrologiens dient, que le soleil va toujours sa droite ligne, qui se dit Eclyptique, sans tourner au zodiaque çà, ou là, à dextre, ou à senestre. Sur quoy fut dit à la loüange d'un Prince Romain Fabricius, que il ne declinoit plus hors du droit chemin de justice, nez que soleil de sa ligne Eclyptique. Autre exemple avons de ce en la balance.

Mais cette consideration nous dit pieça Platon que recite Tulle *lib.* 3. *De officiis. Qui curant unam partem civitatis, aliâ dimissâ, rem pernitiosam inducunt, seditionem.* Se un Roi, ou un Prince en sa domination se tourne d'une part, & laisse l'autre, il nourrit chose tres pernicieuse, c'est à sçavoir, sedition. Exemple du chief s'il suscitoit un bras du corps à la destruction de l'autre, qui seroit aussy bon & aussy sain, & profitable, ce seroit crueuse chose, à sa destruction.

Pareillement des autres membres recite Aristote, *au 7. livre de ses Polit.* Plusieurs manieres de mutations de Royaulme. L'une est quand le Roy ne va le droit chemin de Justice, en favorisant aux aucuns sans les punir, comme dit le Sage; *Regnum de gente in gentem transfertur propter injustitiam.* Eccli. x. 8. Et met Aristote l'exemple du Roy Philippe Pere du Roy Alexandre, qui pour cette cause feut occis en plein disner d'un noble juvençal, qui se nommoit Pausanias. Pour ce que le Roy n'avoit voulu faire justice d'un aultre serviteur, qui l'avoit deshonoré. Nota. *Justinus. lib.* 9. A ce feroit l'exemple de Absalon & de David. Exemple aussy du Roy Achab, auquel feut dit. *Quia dimisisti virum dignum morte, erit anima tua pro anima illius,* 3. Reg. xx. 42.

Sire, cette Doctrine vous feust dite aultrefois passez deux ans, avant que cette douloureuse guerre feut mise sus. On parloit pour vostre Clergié de France & pour vostre Université, & feut la proposition solemnellement accordée, puis avoüée. On dit lors par quatre fois que pour Dieu, Sire, vous vous donnissiez bien garde de croire quelconque conseil qui voudroit vostre Royale personne faire partie, où elle doit estre Juge & Seigneur. Car il n'y avoit plus perilleux moyen à subvertir vostre Majesté Royale, & vostre Royaulme, que Dieu ne veille, que par vous rendre partial, & nous avons trop sentu la verité de cette parole. Cent mille personnes en sont mortes, & vostre Royaulme appauvry & dommaigié de plus de trois millions, & encore autant tiens-je, & encore fus pis, se Dieu n'en eust heu misericorde. Si concluons pour cette consideration en disant.

Vive le Roy, soit sans party,
Un Roy se perd qui se partit.

C'est-à-dire qui se fait partie, où il doit estre Seigneur, & Juge.

Venons à la deuxieme consideration, & disons. L'Authorité Royale ne doit point constituer plusieurs Cours Souveraines de sa Justice, en laquelle est la valeur de sa vertu dominative. Cette consideration appert par similitude du corps, auquel ne doit avoir qu'un chief principal. Raison aussi avecques experience monstrent, que aultrement faire seroit, & a été n'agueres cause de division & de toute injustice, & subversion, & oppression des bons. Car incontinent que on vouloit grever une personne pour avoir le sien, ou pour haine, on le lançoit en prison, & y étoit souvent deux mois ainçois que on parlast à luy, & puis on lui faisoit jurer qu'il ne reveleroit riens de ce que on faisoit,

& telles abhominations & abus sans nombre. Et revenoit en vostre Royaulme tel temps comme fust à Rome du temps de Sylla contre Marius.

Sire, c'est la plus principale garde de vostre Royaulme ce que vous n'avés qu'une Cour de Justice Souveraine, c'est vostre Parlement, auquel vous même répondés, & tous autres subjets le doivent mieulx faire. Par deffaut d'une telle Cour vont à perdition aultres pays, comme Allemanie, & Italie, ou le plus fort vaint, & vive qui vainche. De cecy naist cette crueuse & mortelle playe en Italie de Guelphes & de A Guibelins. Cette plaie voult oster l'Apostre, quand il reprenoit ceux qui au commencement de l'Eglise disoient. *Ego sum Cepha, Ego sum Apollo &c.* 1. Cor. 1. 12.

S'ensuit la troisiesme Consideration. Authorité Royale doit estre plus forte en armes, & en conseil, que aucun de ses subjets : si doit pour cette chose bien garder tenir gens tant en armes, qu'en conseil, comme aussy ez offices Royaulx, qui soient mesmement au Roy, sans favoriser à partialité quelconque envers aultres, à cause de pansion, ou de service, ou d'office, ou de lignage. Pleust à Dieu, que cecy feust bien gardé & ordonné. Soient faits Officiers comme supplient & requierent vostre fille l'Université de Paris & vostre bonne Ville : soient faits de ceux qui ne se ingerent point, qui ne quierent point leur proufit singulier pour eulx enrichir, ou les leurs; qui ne soient à un, ou aultre Seigneur plus que à vous, Sire; qui soient faits par bonne election, sans faveur, & plus au bien de B vous, & de vostre Royaulme, que au bien des personnes. Et pour ce faire il ne convient mie que aucun allegue droit en quelconque vostre office pour le temps passé ou présent. Et que on advise gens qui ne soient mie contraints par povreté de pillier, & de sucier plus fort le sang du povre peuple, comme il est en la parabole de l'homme playé, qui se dolut, quand on osta des mouches étant sur sa playe; car, dit il, les aultres viendront qui seront plus affamées, si me feront plus de douleur.

Nous avons veu que la racine principale de nostre mechief a esté le default de cette consideration, quant au conseil du Roy. Car l'une partie disoit que le Roy n'avoit presque que Conseillers, & gens partials. Je m'en raporte à ce qu'il en estoit; mais ainsi disoit on. Notés de Pompeye, & de Jule Cesar : disent aucuns que C tres petit nombre de gens prenoient conclusions si haultes & si pesantes, que par avanture tout le Conseil du Royaulme, & des trois Estats assemblés ne les eussent osé prendre si hastivement & rigoureusement. Vrayment, Sire, vostre Pere feu Charle-le-quint ne conquist point l'authorité qu'il ot, par ainsy faire : car il acquist plus par amour & par benefice, que par tels rigueurs. C'est à dire que par faire ennemis, sciemment ceulx que on pouvoit avoir amis, & qui le veulent & le requierent.

Recite Valere au propos de nostre consideration *Lib. 2. de inst. ant.* que les Conseillers du Senat tantost qu'ils entroient au Conseil, *dimissis privatis affectibus, publicos induebant.* Ils laissoient leurs propres affections & voulentés & prenoient les communes; c'est à dire pour le bien commun sans partialité. Mais icy est une merveilleuse besoigne, car à peine puet on D trouver un Prelat ou Conseiller, ou Officier, ou Clerc, soit de l'Université, ou d'ailleurs, ou un Bourgeois, que d'une partie; ou d'aultre ne se repute partial. Et d'où vient cecy? Cecy vient : car chachune des parties argue, qui n'est pour moy il est contre moy. *Qui non est mecum contra me est.* Matt. XII. 30. Item : *Virtus culpatur ab extremis.* Et par ainsy quiconque se tient avec le Roy, & va le droit chemin Royal; sans favoriser l'une partie ou l'autre : l'une des parties, ou toutes les deux par avanture le jugent partial : & est un tel qui tient le droit chemin, souvent le premier feru, ou assailly, ou chiet, comme on dit, de deux selles à terre, ou se noye entre deux eauës. En ce cas dit Virgile de Galesus,

Dum me, dum Pater &c.

Macrobe recite de Tulle, qui avoit le bien publique pour le temps de la battaille civile entre Jules Cesar & Pompeye : & sembloit à Tulle que en l'une partie & en l'aultre avoit moult grand défault. Comme aussy Caton le jugeoit, & n'étoit d'une partie, ne d'aultre, selon que recite Lucain; & Seneque dit en sentence, que Jules & Pompeye desiroient la chose publique, & Caton demeuroit au milieu, qui la vouloit garder. Les adversaires de Tulle jugeoient qu'il estoit de tous les deux partis : dequoy avint que Tulle dît une fois à un citoyen qui étoit devenu neutre à la requeste de Octavien Empereur, & descendoit de la scene. Je te feroye dit Tulle, place à seoir, si je n'étois tant empressé. Laberius ce citoyen apperceut bien qu'il se moquoit de luy : lors luy va repondre aussy aigrement; c'est merveilles, dit il, si tu siez estroitement, quand tu seuls seoir sur deux selles, en notant qu'il étoit variable, & d'un party & d'aultre : Pareillement dit on de plusieurs au fait present. Non pour quant si on demande à aucun es quels y es tu, & qui es tu : c'est bonne reponse, je suis vrai François, je suis au Roy, & non à d'aultre; c'est la voye Royalle, c'est le droit chemin. Et ja Dieu ne vueille que je decline aultrement. Car aussy n'ai-je riens, que du Pape, & dessous le Roy, & ne vueil proufit quelconque, pour quoy en doy parler plus franchement & purement.

Adjoutons la quatriesme consideration & disons, que authorité Royalle est & doit estre telle, & si souveraine, que nul ne puet raisonnablement mouvoir guerre, ou faire port d'armes invasives, en contre un, ou plusieurs de ses subjets sans le congié du Roy expres, ou entendu. Je appelle le congié du Roy entendu, ou interpretatif, quand selon les Loix Royalles, justes & raisonnables aucune chose se fait au Royaulme. Car le Roy parle en ses Loix. Cette consideration est selon Droit divin, & naturel, civil & canonique. *Quia nemo sibi dicit Jus.* Nul ne doit estre juge en sa cause; pour ce porte le Roy l'epée, comme dit l'Apostre, *Rom.* XIII. 4. pour faire droit à un chacun. Non mie que un chacun vueille estre son propre juge; Exemple familier des enfans qui sont à l'escole; si l'un fiert l'aultre, l'autre ne doit point referir, mais doit faire sa plainte au Maître, ou autrement il fait de son droit, tort, & est batu.

Et notez icy que quand on parle du congié du Roy, ce congié s'entend qu'il soit reglé selon raison; car si par male information, ou autrement aucuns induisent le Roy à donner congié de faire injuste guerre, tels ne sont point à excuser, mais à blasmer doublement. Pourquoy? Pource que avec leur iniquité ils se divisent, & enveloppent l'autorité Royale. Si est ce icy sainte equité, qui est selon cecy, dit Saint Augustin, double iniquité, *Quia & iniquitas est & simulatio.* C'est iniquité & simulation, s'aucun induisoit le Roy à donner congié de occire un homme qui n'auroit point deservi à mourir, cuidez vous, que tel en feust excusé? Certes non. Car la Loi de Dieu est par dessus, qui defend telle occision injuste, quand il dit. *Non occides.* Exod. XX. 13. Iterùm. *Qui gladium acceperint gladio peribunt*, Matt. XXVI. 52. *Glossa : authoritate propria* de propre authorité. O Ciel! O Terre! O glorieux Dieu de Paradis! comment a esté verité offusquée, confondue, & celée depuis six ans en ça. On a publié principe à toute bonne police contraire & detruisant toute authorité Royalle, pourquoy est venue turbation & excequation en la chose publique & peril de damnation. Apliquons l'histoire Acthçon, qui fut devoré de ses chiens. Pareillement le Peuple vouloit devourer le sang Royal, & de Noblesse par faulse apparence & information. Et, car chacun constitué au lieu de dire Verité, la puet & doit dire quand temps en est & necessité.

Pour ce aussi, que mes instructions contiennent par exprés que la doctrine de notre Fois, & des bonnes mœurs soit tenuë entiere. Car fausseté ne se met point en Traittié, elle troubleroit tout & empescheroit. Je reciteray en reprouvant, & reprouveray en recitant aucune fausse doctrine, qui a esté semence de rebellion & de sedition contre l'Estat de Chevallerie, & consequemment l'Estat de Clergie s'en fût sentu au vif, & Bourgeoisie mesmement en fust destruite. Et proteste comme paravant, que je ne tens à punition de personne quelconque, morte; ou vive. Et que je ne vueil point me faire fort ou obligier de monstrer que telle doctrine ait été publiée par tels, ou tels; mais seulement je vueil publier nuement la verité, & la fausseté reprouver.

Contre la Doctrine de Maître Jean Petit.

I. ASSERTION. *Chascun Tiran doit & peut estre loüablement, & par merite occis de quelconque son vassal, ou subjet, & par quelconque maniere, mesmement par aguettes, & par flatteries, ou adulations. Nonobstant quelconque jurement ou confederations faites envers lui, sans attendre la Sentence, ou Mandement de Juge quelconque.*

Cette Assertion ainsi mise generalement pour maxime, & selon l'acception de ce mot *Tiran* est erreur en nostre Foy, & en doctrine de bonnes mœurs. Et est contre ce Commandement de Dieu *Non occides* &c. Exod. XX. 13. de ta propre authorité, & Matth. XXVI. 52. *Omnes qui gladium acceperint*, (Glossa; *propria authoritate*) *gladio peribunt.*

Item. Cette Assertion tourne à la subversion de toute chose publique, & d'un chascun Roy, ou Prince. Item: donne voye & licence à plusieurs autres maux, comme à fraudes & violences de foy & de serment, & à trahisons, & mensonges, & deceptions; Et generalement à toute inobedience de subjets à son Seigneur, & à toute deloyauté; & defiance des uns aux autres, & consequamment à pardurable damnation. Item: celui qui afferme obstinement telle erreur: & les autres qui s'en ensuivent; est herite, & comme herite doit estre puni, mesmement apres sa mort. *Decret. l. 23. qu. 5.*

AUTRE ASSERTION. *S. Michel sans Mandement, ou Commandement quelconque de Dieu, ne d'autre, mais tant seulement meu d'amour naturel occit Lucifer de mort pardurable; & pour ce il ot des richesses espirituelles autant comme il en peut recevoir.*

Cette Assertion contient plusieurs erreurs en la Foi. Car S. Michel ne occit pas Lucifer de mort pardurable; mais Lucifer occit soy même par pechié, & Dieu l'occit par la mort de la peine pardurable. Item: S. Michel ot Mandement de Dieu à deboutter Lucifer hors de Paradis. *Quia omnis potestas est à Deo; & hoc sciebat Michaël, quia erat constitutus Princeps à Deo, quem honorem non sibi assumpsit. Nota quomodò Michael non est ausus inferre judicium blesphemiæ; sed dixit: Imperet tibi Dominus &c. in Epistola Judæ.* ℣. 9. Item: Dieu luy eust peu bailler plus de richesses espirituelles, & il en eust peu plus recevoir. Et ainsi il ne deservit mie telles richesses par amour naturelle.

L'AUTRE ASSERTION. *Phinées occit Zambri sans quelconque Mandement de Dieu, ou de Moyse: & zambri ne fut point idolatre.*

Cette Assertion est contre le texte de la Bible, où est cette Histoire, selon l'entendement des gloses, & des Saints Docteurs, & de raison. Notez Num. XXV. 5. *Dixit Moyses ad Judices Israël: Occidat unus quisque proximos suos, qui initiati sunt Beelphegor. Et ecce unus &c.* Glossa: *Joseph dixit quod zambri Princeps in Tribu Symeon duxerat filiam cujusdam Principis Madianitarum, nomine Cozbi & uxore jubente in quadam solemnitate non immolavit Domino cum aliis* XI. *Ducibus: quamobrem, cùm Moyses Ecclesiam congregasset, & cum culparet coram omnibus confessus est alienigenam duxisse, & idola coluisse, & Legibus Moysi non esse obnoxium, & descendens coram omni turba quæ stabat antè fores Tabernaculi, intravit Tabernaculum uxoris: & sequens eum Phinées invenit eos coëuntes & confodit eos &c.* Num. XXV. *Suspendit eos.* Glossa. De Lyra. „ Dicunt Expositores nostri, quòd punitio primò facta est de Principibus „ per suspensionem, quia erant aliqui culpabiles in „ transgressione idololatrando; & alii subditos reprimere negligendo. „ Et glossa. *Ra.* 7: Ut pœna „ sit publica, sicut & peccatum; ad terrorem aliorum. „

L'AUTRE ASSERTION. *Moyse sans authorité quelconque; ou Mandement, occit l'Egyptien.*

Cette assertion est contre le texte de la Bible, *Act.* VII. 25. Selon l'entendement des gloses, & des Saints Docteurs, & de raison. Texte. *Existimabat autem intelligere fratres, quoniam Deus per manum ipsius daret salutem Israel.* Sequitur: *Quis constituit te Judicem.* Glossa. Solus Deus. Quoniam *non est potestas nisi a Deo.* Rom. XIII. 1. & Eccle. X. 4. *In manu Dei potestas terræ.* Glossa: & Lyra ponit expressiùs: „ Quoniam „ Deus per manum ipsius daret salutem illis: Jam „ enim Dominus inspiraverat Moysi quòd liberaturus erat populum per ipsum de servitute Ægypti. Et sic jam constitutus erat à Deo tutor, & „ defensor populi, propter quod non peccavit, vindictam illam faciendo.

AUTRE ASSERTION. *Judith ne pecha point en flattant Holofernes ne hi eu en mentant, qu'il vouloit honnorer Baal.*

Cette assertion est favorisante à l'erreur de ceux qui ont dit, que en aucun cas on peut loisiblement mentir, contre lequel erreur escript S. Augustin à S. Jerome *Si*, inquit, *admissa fuerint vel officiosa mendacia; tota Scriptura divina vacillabit authoritas.*

L'AUTRE ASSERTION. *Joab occit Abner, depuis la mort d'Absalon* &c.

Cette Assertion est contre le texte expres de la Sainte Escriture. 2. *Reg. cap.* III. là ou on recite que long temps avant la mort d'Absalon Joab occit Abner.

L'AUTRE ASSERTION. *Toutes fois que aucun fait aucune chose qui est meilleur, jaçoit ce qu'il ait juré le non faire, ce n'est mie parjurement, mais est à parjurement contraire.*

Cette assertion ainsi generalement mise est fausse, & ne profite riens à ceux qui jurent sciemment fausses alliances; car c'est fraude, & deception, & parjurement, celer, & dire que cecy faire soit chose licite, est erreur en la Foy. Plusieurs autres assertions pourroient estre recitées, & reprouvées, lesquelles ont esté semées à l'occasion de cette maudite guerre civile; mais la brieveté du temps ne souffit mie; non pour quant; Sire, vostre authorité Royalle doit tres diligemment entendre, que toute mauvaise doctrine, & heresie soit chassée hors de vostre Royaume; car n'est pire poison. Vous aviez le principal serment à cete chose, les Loix, & les Decrets en trop de lieu vous obligent à ce. Hé Dieu & ce sont nos Prelats de Sainte Eglise; ou sont les Inquisiteurs qui sont tenus à extirper toutes erreurs de peuples jusques à la mort sans avoir paour, ou faveur; & sur peine d'encourir pardurable damnation. Et ne peuvent icy alleguer paour qui viegne en homme constant. Car leur office à ce les oblige par le dit de Jesus Christ. *Bonus pastor dat animam suam pro ovibus suis.* Joan. X. 11. Ce qui n'est fait, si se face, car mieux vaut tart que jamais.

Mais venons au tiers point de mes instructions en confermant ce que dit est, & parlons de loyal amour, & bonne foy en la quelle git la vie publique du Roy, & son authorité. Et est merveille comme cette layauté ne se maintient sans aultre assurance, ou convenance, ou obligation de serement, & jurement. Car se obligation naturelle fault à tenir loyaulté

yaulté. C'est fort que l'obligation de jurement, & de proüesse y souffise. Ainsi le repondit feu M. de Bourbon, comme j'ay entendu, qui onc ne vault faire confederation, ou alliance par jurement avec quelconque de son lignaigc, disant que bien luy souffisoit l'obligation naturelle. Et c'étoit saigement fait: Car dit Cassian *in Collat. Patrum. Que à peine vient bien des amitiez, qui se quierent affermer par jurement.* Et nous l'avons veu en Angleterre de nostre temps, & en Italie, & en France, & ailleurs. Car leurs confederations souvent n'ont été que deceptions. *Nota in Historia. S. Jacobi de illo qui non juraverat, & solus servaverat Fidem. Juramentum à malo est, scilicet à fragilitate credendi.*

Non pour quant je me vueil bien peu arrester à montrer l'obligation de jurement, quelle elle est, selon la Sainte Escriture, & selon tous droits, naturels, & civils. Car aussi l'Université ma Mere donna darreinement en ses instructions, que ce point fût principalement declairé, & élevé. Et l'ay aussi en mandement. Si disons, que l'obligation de jurement est la plus forte qui puisse être, entant que dit l'Apôtre *Hebr.* VI. 16. Que *jurement est la fin de toute controverse & de tout debat.* C'est-à-dire, que on ne puet plus demander. Dit outre S. Thomas, & plusieurs autres Docteurs, qne violation de jurement, c'est à dire, parjurement est plus grand pechié *in genere suo*, que n'est homicide. Je laisse la declaration. Tel parjurement, quand il est solemnel, griefue plus la police, & scandalise, & est comme blaspheme contre la verité de Dieu; car autant vaut qui se parjure, comme qui diroit à Dieu: *Tu es un faux temoing. Tu mens.*

Parjurement aussi est tant mal de soy, que il ne ses puet bien faire pour quelconque dispensation, ou pour quelconque bien qui s'en doye ensuir. Qui devroit sauver une Cité, voire un Royaume, voir tout un monde pour soy parjurer, il ne le devroit mie faire. *Non sunt facienda mala ut eveniant bona.* Je ne dy mie touttefois, que on ne puisse bien dispenser en aucuns juremens; mais lors ce ne sera mie parjurement. En apres qui se parjure publiquement il est infame, & ne doit point apres estre receu en tesmoignage, sinon par avanture en aucun cas. Item: C'est l'une des plus grandes folies, & mauvaistié qui soit à homme, & par especial à un noble, que il jure tant que on ne le croye: foy de Gentil-homme se doit garder jusques à souffrir mort. Et encore le gardent les preux & vaillans nobles: On seule dire que parole de Roy doit estre estable. Nous veons que marchands, qui sont en autres choses grand pecheurs souvent, gardent neanmoins leur foy, que ils appellent *foy de marchandise.* Jurement est tel que il se doit garder, mesmement aut Payens, & mescreans. & à son ennemy. *Fides etiam hosti servanda est.* Nous lisons que la destruction & transmigration de Jerusalem, où tant de mil milliers perirent, vint principalement pource que Sedechias brisa sa foy, & son serement, & sa loyauté à Nabuchodonosor, qui étoit Roy Payen. 1. *Reg. ult. & 2. Paralip. ult.* Et notés icy, que Sedechias ne feut point excusé de son parjurement pour le conseil que son Clergié luy donna, disant, qu'il n'étoit point tenu à garder son serment envers un Roy mescreant, il erroit voluntiers. *Si cæcus cæco ducatum &c.* Matth. XV. 14. Autre cause fut pource qu'il ne vouloit ouïr Jeremie. *Non reveritus est me.* 2. Par. XXXVI. 23.

Certes qui publie que en aucun cas on puet mentir, ou parjurer sa foy, il détruit toute police humaine, toute conversation, & toute paix, & alliance, & demeure le corps de la chose publique comme sans nerfs, & sans connexion. Et qui est pis, toute Escriture, tant soit vraye, par cette assertion se destruiroit, selon le dit de S. Augustin allegué par avant. Et raison le convaint: car on diroit, que Escripture dit que Paradis est, non mie que ce soit verité, mais c'est mensonge, pour induire les gens de bien faire &c. Si disons en outre que un Traittié fait, & confirmé par serment se doit tenir, supposé que l'une partie le brise, voire par especial quand on peut avoir recours à Juge souverain. Et quand le Traitté & le jurement sont faits en faveur de la chose publique. Et icy fault cette regle:

A *Frangenti fidem; fides frangatur eidem.*

Notez la fable des pasteurs, & des loups, comment ils firent accort, & comment les loups le rompirent. Adjoutons à ce, que quiconque jure, ou promet à garder aucun Traitié, & il a voulenté contraire, & faute de le non garder, soit pour la defiance qu'il a de son adversaire, soit pour paour de luy, soit pour le decevoir. Tel est faulx & de loyal & parjure, quelconque chose il face en apres. Pareillement qui jure sciemment chose qu'il sçait, ou doit sçavoir estre illicite.

Adjoutons outre que un tel qui fainctement jure, & vrayement parjure, se rend tel que à peine peut-t'on jamais avoir fiance en parole, ou en jurement qu'il face,

Fallere qui didicit, fallere semper amat.

B *Et iterùm:*

Fallere vult hodiè si qua fefellit heri.

Exemple des juremens des femmes folles, & des fols amoureux, lesquels plus jurent, moins on les doit croire, ce dit Ovide; Exemple d'aucuns lombards. *Nota.* Montoigne & c'est ce que on dit au proverbe commun d'un tel: *Il n'a foy à mentir.* Pourquoi fut Caïn vague, & fuitif sans se fier à quelconque personne? Ce fut pour la consideration naturelle, & fraternelle qu'il viola: si en fut ainsi puni. Nous avoüons, que les Romains destruisirent toute Carthaige, pource qu'elle ne tenoit ni foy, ni loyauté.

Amenons icy par maniere de recreation la fable du lion, & du cerf, qui est ez Croniques de France. Le lion, qui est beste singuliere, & incivile, étoit malade, . . . Renard étoit son Medecin, si lui conseilla qu'il mangeat du cuer d'un cerf, il en pensoit bien avoir sa part, comme gens de Court C conseillent faire tailler pour y participer. Et Aristote dit que le renard & le loup, & telles bestes ensuivent le lion pour avoir part en sa proie. Le lion manda le cerf sur sa foy, en confiance, icy vint & s'approcha pres, & le Lion leve sa griffe pour étrangler le cerf. Le cerf gauchist, mais il demeura tout escorné. Le lion le manda la seconde fois, il y vint comme fol par l'induction du renard; & par ses sermens qu'il faisoit. Le lion ne faillit pas, & l'étrangla: en defaisant ce cerf; le renard avisa son cop, & happa le cuer en tapinage, & le mangea. Quand le lion demanda, le soupçon finablement chut sur le renard; lors en souriant il dit: ô sire lion, cuidés vous, que ce cerf eût cuer? Il ne fût point retourné la seconde fois à vous, s'il eust eu cuer. Faites l'application, & jugiés que le cerf devoit faire; il pouvoit bien garder sa foy au lion, mais que se gardast de l'approcher, & que le Lion ne l'approchast. D

Adjoutons pour cette matiere, que s'acun brise son jurement publique, & solemnel, l'en doit faire publique penitence, tant soit confessé à part, & c'est pour oster l'esclandre des autres. Ce dit est contre l'erreur d'aucuns, qui dient que Confession souffit pour dire aprés, que on n'a rien fait, que on n'a commis, ou que on n'a point mal fait. Et qui plus est, celuy, ou ceux qui violent les Traittés de paix confirmes par serments, ils sont cause & coupables de tous les maux qui s'en ensuivent en guerres, en pilleries, en destruction de Peuples, & de Païs. C'est une

une dure sentence contre ceux qui ont fait, ou font injuste guerre par faux engin, ou par mauvais titre.

A la par fin je trouve par la recitation de Tulle *in lib. De Officiis*. Que entre les Romains n'y avoit chose tant bien, & diligemment gardée comme étoit jurement, mêmement quand il étoit fait aux ennemis. Et fait Tulle à ce propos une question: Pourquoi on loüe tant Regulus, qui retourna à Carthaige de sa voulenté, & fut là crueusement occis. Aucuns, dit-il, veulent que sa louange est pour ce qu'il garda son jurement jusques à la mort. Mais Tulle a autre opinion, & dit que pour ce temps se Regulus eust voulu faire le contraire, c'est à sçavoir, qu'il n'eust voulu garder son jurement, les Romains l'eussent contraint. Et de ce il recite plusieurs exemples. L'un est entre les autres, que en la Bataille de Cannes un Chevalier Romain jura à Annibal, qu'il retourneroit. Annibal le creut sur sa foy. Le Chevalier faignit qu'il eust aucune chose oublié ez tentes de Annibal; retourna, puis qu'il étoit parti; puis cuida estre quite de son jurement, *qui par art jure, par art se parjure*: Les Romains sceurent cette fraude, ils le renvoierent lié & emprisonné à Annibal. Pourquoy conclud Tulle, que la loüange de Regulus ne fut point pour ce temps de ce qu'il avoit seulement gardé son serment, mais pour ce qu'il avoit loyallement conseillé, que on ne le rendist point, qui estoit ja vieillard pour le change des prisonniers que les Romains avoit de Carthages, qui etoient josnes, & en plus grand nombre.

Nous veons mêmement en un enfant, que c'est l'une des pires tanches & condition que enfant puest avoir, quand il est constumier à mentir. Et dit le Saige. *Potior est fur quàm assiduitas viri mendacis.* Eccli. xx. 27. Exemple d'un Archidiacre, qui avoit un nepveu à l'hôtel, on lui dit qu'il étoit glout, il n'en fit conte; on dit qu'il embloit, il le passa; on dit que on ne pouvoit tirer verité de sa bouche, lors dit que jamais ne feroit bon fruit. Tulle à la parfin recommande Jules Cesar en ce qu'il avoit sa dextre main plus forte, & constant à garder ses promesses, & la foy, que en battaille.

Si concluons icy. Vous nos tres redoutés, & tres-nobles Seigneurs, concluons, prions, & requerons, puisque le Traittié, & accort a esté si solemnellement juré, tant pour la foy, que vous devez à Dieu, & sur peine de pardurable damnation, comme par la foy de Noblesse, & de Gentil Seigneur, vueilliés ce dit Traittié perseveramment, & constamment maintenir sans enfraindre en tout, ou en partie. Et s'aucune occasion venoit au contraire, que on deust rompre le Traittié de paix, que Dieu ne vueille, soit tout fait par bon conseil de gens qui redoutent Dieu; de gens qui ne quierent que bien commun, & du Royaume; de gens qui garderont bien de donner conseil, qui soit à la perdition du pauvre peuple innocent, ou contre le Roy, & son authorité. Trop avons eu de depieschief à cette occasion: si autrement se faisoit, vous perdriés vous, & nous tous en la juste fureur & indignation de Dieu qui tellement auroit esté méprisé en ses Commandemens. Et nous avons tous bonne esperance, que ainsi se tendra, & Dieu le doint pour l'accomplissement de ce salut, *Rex in sempiternum vive.*

Icy feroit à parler du bon gouvernement de tres noble, & tres Souveraine Dame la Reyne, & de Monseigneur de Guyenne, qui appartiennent au chief d'or. Entre les autres choses je vueil bien dire pour fond ce que baille juvenal.

Secretum divitis ullum,
Esse putas? &c.

On sçait tout, rien n'est secret entre les grands Seigneurs & Dames.

Ubi major fortuna, ibi minor licentia, dit Salluste.

L'Université a plus d'yeux que Argus, plus de cent regard, voir de mil. Elle oit aucunes remeurs que on veut empeschier la paix, & nourrir partialitez par moyens bien estranges. On découvrira tout, on dira tout, & ne faut point menacier, ne occire aucuns, les autres cent & cent en seroient plus animez à garder l'authorité Royalle, & verité, comme au fait est apparu. Donnez que on occira un pour dire verité, quoy de cela, il en venra plûtôt en gloire, & sera delivré de grande meschance. Exemple d'un Maistre en Theologie, qui n'a guerres étoit menacié de mourir pour soutenir verité, il est de present mort par naturelle necessité. Si eust esté la premiere mort plus glorieuse que la seconde, s'il eust donné sa vie à verité: Continuons ce qui est commencié pour le deuxiéme point principal, & trop plus brief que paravant, & comme en coulant, ou en courant.

Je dis que nous avons à parler de trois Estats figurez par les trois parties principales de la statuë de Nabuchodonosor. Nous avons dit par l'Etat de Chevalerie, qui est signifié par la poitrine, & par le bras d'argent, que cet Etat doit avoir vigueur, & strenuité. Si prens icy

La Premiere Consideration.

ET dis, que l'Etat de Chevalerie doit avoir loyer, & gaiges publiques pour defendre le Roy & tout son Royaume par vigueur, & par force. Cete Consideration prouvoit l'Apôtre, quand il dit: *Nemo tenetur propriis stipendiis militare.* 1. Cor IX. 7.

La Deuxiéme Consideration.

L'ESTAT de Chevalerie doit estre content de ses gaiges sans faire grevance aux autres Estats. C'est la doctrine de S. Jean Baptiste. *Neminem concutiatis, & contenti estote stipendiis vestris.* Luc. III. 14. Et sur cette matiere on proposa autrefois contre aucunes erreurs de ceux, qui dient, que les Gens d'armes peuvent prendre vivres & autres choses sans payer, & restituer. Contre cecy est que chacun membre doit estre content de son nourrissement sans usurper, ou attraire violentement la nourrisson de l'autre membre. On déclara lors cette verité en monstrant que le Roy même ne puet donner le congié en tous cas & selon son plaisir. Car le Roy est subjet à raison, & à la Loy de Dieu, & à Justice: Et dit S. Augustin *Lib. de civ. Dei. Nihil infelicius felicitate peccantium.* Nul n'est plus malheurex que celui, qui peut pechier sans punition. Si fait pis un pillart qui pretend l'authorité Royalle, que un autre qui pille sans authorité, & est plus à punir. Car il encoulpe le Roy, & peche plus franchement & hardiment, sans ressistance, & sans correction, & repetance.

La Troisiéme Consideration.

L'ESTAT de Chevalerie est tres à loüer, s'il fait justement son devoir. Car Gendarmes qui exposent leur vie pour juste titre, & defense de justice & de verité, par droite intention, sont comme Martyrs de Dieu. Mais se ils font le contraire, ils sont martyrs d'enfer, quand ils soutiennent injuste querele, ou par mauvaise intention, & perverse operation.

La Quatriéme Consideration.

L'ESTAT de Chevalerie doit telle obeïssance, & defense au Roy, que pour quelconque mandement de Seigneur dessous lequel un Chevalier est, il ne doit faire guerre à son Roy, qui se porte justement. Le Roy va toujours devant, & son commandement raisonnable passe les autres. Si ne peuvent estre excusez Chevalliers, de tenir, ou nourrir partis au prejudice du Roy, ou de son authorité Royale. Et notamment

ment je dis *au prejudice du Roy & de son authorité* : car puet avenir, que on fait la chose du Roy, & de son Royaume bonne sans son expres commandement, combien que telles entreprises sans son congié expres sont à redouter, & fort à delayer. *Omnia prius expediri quam armis sapientes decet.*

Le Troisiéme point Principal.

A Tournons à parler de l'Estat de Clergie figuré par l'airain, qui est metail sonnant. Car le Clergié doit avoit clameur de verité, preschier, & denoncer : les aucuns par authorité, comme les Prelats; les autres par doctrine, comme autres Clercs Theologiens, & Juristes, & Philosophes morals. Si dis par la premiere Consideration.

La Premiere Consideration.

SE le Clergié faint, & fault à dire la verité de bonnes mœurs, & de nostre foy; il est à reprendre comme cause des erreurs, & des maux qui s'en ensuivent. Et c'est une dure sentence contre aucuns Clercs, & Prelats de nostre temps. Neantmoins c'est l'assertion de Dieu par le Prophete Ezechiel: *Fili hominis* &c. Ezech. III. 17. 18. Dit nostre Seigneur, Que si le Prelat ne denonce le peril, au quel est le peuple, & aucun perit, il demandera, & requerra le sang, c'est à dire la mort de la main du Prelat.

La Deuxiéme Consideration

EST, se le Clergié ne la beure point corporellement comme les autres membres & Estats, non pour quant il est necessaire à la chose publique, & vie civile. Cette consideration est contre le murmure d'aucuns qui ont envie de l'Etat de Clergie en ce qu'il vit sans peine, selon leur avis, & sans profit. Non pour quant est ce le plus bel service que on puisse faire à un Prince, & Seigneur, que de lui dire franchement, & noncier verité. Et de ce dit saint Jacques: *Qui converti fecerit peccatorem ab errore via sua* &c. Jacob. V. 20. Cette consideration m'a contraint de reprouver les dessus dites, & ne s'en doit douloir Prince quelconque, car c'est pour salvation, & correction de ceux qui errent, ou ont erré, lesquels ne peuvent être en estat de salvation tant que ils demourroient obstinéement en tels erreurs.

La Troisiéme Consideration.

SI le Clergié est empeschié à dire verité par menaces, & craintes, ceux qui les font sont à reprendre & à condamner, & ne sont à excuser, s'ils errent; car ils errent volontairement, & font les autres errer, & veulent que la lumiere, ou torche de verité voise selon leur affection, & non mie selon raison. Si le Clergié sent, ou apperçoit que erreurs contre bonnes mœurs, & heresies contre la Foy aient esté publiées au prejudice de tout le Royaume, ou de Chrestienté. Clergié ne doit point ce faire pour Traittié quelconque de paix fait, ou à faire, que les dites erreurs, ou heresies demeurent sans correction, ou convenable reparation. Avient à la fois que la malice du temps est telle que la verité de la foy peut estre celée, ou non preschiée selon la doctrine de J. C. *Nolite sanctum dare canibus, neque mittatis margaritas antè porcos.* Matt. VII. 6. C'est quand on se doute, que la verité periroit par la malice & perversité de ceux qui l'ont à soûtenir; car malice aveugle l'entendement & fait errer à bien jugier, *Excæcavit eos* &c. Sap. II. 21. Excepté ce cas, ou semblable, on ne doit point redouter guerre, ou esclandre pour dire verité selon saint Gregoire, *Rectius oriri scandalum permittitur, quam veritas deseratur.*

Le quatriéme point principal.

A la par fin nous avons dit, qu'en l'Estat de Bourgeoise doit estre le fer de labeur & la terre d'humilité. Si prens pour la declaration aucunes considerations.

La Premiere Consideration.

C'EST expedient à l'Estat populaire qu'il soit en subjection plus que s'il vouloit prendre l'Estat de domination; c'est la determination & declaration d'Aristote I. *Polit.* L'une des raisons est par l'exemple de sensualité, & de l'ame en un homme; c'est expedient, que la sensualité serve, & l'ame domine. Exemple d'un foible au regard d'un fort. Exemple des pieds au regard des yeux ou des bras.

La Deuxiéme Consideration.

C'EST expedient que l'Estat populaire soit par les autres plus hauts Estats gouverné amiablement, supporté, & favorisé. C'est Conseil de l'Apostre: *Inferioribus membris abundantiorem honorem circumdamus.* I. Cor. XII. 23.

La Troisiéme Consideration.

C'EST expedient, que le Roy, qui est le chief d'or en valeur, & en authorité, ne sueffre point confondre les officiés des membres dessous soy, mais doit B labourer, que chacun fasse son office. Cette consideration profite a declarer, que le chief ne doit point user des pieds comme des bras en sa defense. Si ne doit point commander aux populaires, & à l'Estat de Bourgeoisie qu'ils soient armés regulierement, comme les bras de Chevalerie doivent estre; car ce feroit confusion. Si seroit l'accoûtumance tres perilleuse, injuste, & dommagieuse.

Quod natura negat, nemo feliciter audet.

Vray est que necessité n'a loy, mais on ne doit mie tantost faindre, ou jugier necessité.

La Quatriéme Consideration.

C'EST expedient, que l'Estat de Bourgeoisie soit maintenu & induit tellement qu'il voise toûjours C le droit chemin, le chemin Royal. Cette consideration s'entend, & veut dire que le peuple soit content de son Estat, & qu'il se souffre mener & conduire par le chief, & par les deux Estats souverains: ou autrement l'ordre du corps mystique de la chose publique seroit tout subverti, comme si les pieds vouloient usurper l'office du chief, ou des bras, ou du ventre, ce seroit la destruction non mie du corps seulement, mais d'eux mêmes: & nous l'avons experimenté plus que mestier ne nous fût n'agueres, que gens qui a peine devoient appartenir aux pieds, se avançoient de gouverner le chief, que dis-je, gouverner, mais confondre, & tyranniser.

C'est grand difference de regarder l'Estat Royal, & du chief presentement, envers celuy qui étoit qu'au Palais, je ne sçay quels s'avançoient à la compagnie, à la regler, & à le forcier. Ce lieu icy appert un lieu celestial, quand nous veons nostre Roy aussi couronné, & environné de nos Seigneurs de son sang à D telle multitude; c'est maintenant comme une nouvelle lumiere, selon la similitude du temps de Esther. *Nova lux oriri visa est* &c. Esther VIII. 16. C'est bien icy plus que devant exultation, joye, & jubilation. Grace à Dieu d'amour, & de paix, qui est *vie, voye, & verité.* Joan. XIV. 6. Grace à sa glorieuse Vierge Mere, & à Saincte Genevieve, qui onc ne faillirent à cette cité. Grace au virginal Epoux de nostre Dame S. Joseph juste, du quel le Mariage fût signification de la plus parfaite union & conjonction qui soit. C'est de Dieu, & de son Eglise. Si devons honorer ce mariage virginal; cette sacrée & chaste conjonction, nous qui querons paix & union. Graces à Saint Denis, & à Saint Remy, Patrons & Apostres de France. Grace à tous Saints,

Saints, & Saintes, desquels les memoires, & les Reliques sont en cette glorieuse, Royale, & tres-Chrétienne, & religieuse Cité, & bonne Ville de Paris. Graces à vous Roy Tres-Chrestien, à la Reyne, à Monseigneur le Dauphin, qui selon son âge y a tres-constamment labouré, & Dieu le parface de bien en mieux. Graces à vous tous nos Seigneurs. Si concluons en suppliant que paisiblement, & concordéement, & uniement le droit chemin, nous parvenions à la vie perdurable de Paradis. *Præstante eo qui est benedictus in* A *secula. Amen.*

CY fine la proposition faite de par l'Université de Paris au Palais Royal: l'An 1413. le 4. Septembre,* & depuis feut avoüé cette proposition solemnellement à saint Bernard, comme il appert par l'instrument fait sur ce le 6. jour du dit mois. Furent presens avec le Roy, le Roy de Secile. M. de Berry, M. d'Orleans, de Bourbon, d'Alençon, d'Eu, & plusieurs autres. *Acta est per M. Joannem de Gersonno Doctorem in sacra Pagina, & Cancellarium Ecclesiæ Parisiensis.*

Cy ensuit une scedulle qui respond à ce que aucuns pouvoient opposer, que la proposition de l'Université est contre paix, & deshonneur de aucuns Seigneurs.

LA verité de la Foy, & de bonne doctrine ha contraint l'Université de Paris donner darreinement le 4. jour de Septembre: l'An 1413. en ses instructions pour parler devant le Roy & nos Seigneurs au Palais, B que cette verité demourast toûjours entiere, quelque paix, ou Traittié fût fait, ou à faire. Et le proposant a reprouvé aucunes fausses doctrines pour les causes, ou considerations qui s'ensuivent.

Prémierement. Car verité est fuer de paix, & jamais on ne peut avoir paix qui vaille, ou tienne contre verité, comme dit Dieu par le Prophete. *Non est pax impiis.* Isaïæ. LVII. 21. Pourtant commande Dieu. *Pacem & veritatem diligite: dixit Dominus.* Zach. VIII. 12. *Aimés paix & verité*, ce dit nostre Seigneur.

Item. Si on ne pouvoit autrement avoir paix, que par soustenir fausseté contre la Foy, ou bonne doctrine, on devroit plus-tôt soustenir quelconque guerre, ou esclandre selon la doctrine de saint Gregoire. *Rectius oriri scandalum permittitur, quàm veritas deseratur.* Et à ce propos disoit Jesus-Christ. *Non veni pacem mit-* C *tere sed gladium.* Matth. x. 34. Et s'entend pour la Foy & verité soûtenir.

Item. Sans la verité de la Foy, & des Commandemens de Dieu, les Chrestiens, soient Princes, ou autres, ne peuvent estre en estat de salut. Et par ainsi chacun Clerc, & Prélat qui aime leur salut, doit la verité prêchier, & fausseté reprouver, & par l'especial l'Université, autrement sa dissimulation seroit cause de leur damnation, & de la la soye propre. *Si non annuntiaveritis* &c. *dicit Dominus per Ezechielem cap.* III. 18.

Item. La verité de la Foy ne se doit pas seulement croire de ceur, mais se doit confesser de bouche, quand on sent qu'autrement elle periroit, ou que les gens se damneroient par croire fausse doctrine au contraire, ou par mauvaise instruction, & operation. *Corde cre-* D *ditur* &c. Rom. x. 10.

Item. La verité de la Foy est à peschier, quand on a lieu, & temps pour la dire devant Princes & ailleurs qui la peuvent entendre, & défendre, & que le Clergié peut avoit franchise de parler, lors n'y a point d'excusation, & car ainsi estoit, de present l'Université n'a pû, ne voulu plus delayer, qu'elle n'ait fait son devoir en la dite proposition & en son adveû.

Item. Combien que cette verité de la Foy, & de bonne doctrine eût peu moult profiter, qui l'eût plûtôt ditte constamment, & est à croire que ne fussent mie venus tant de horribles maux en ce Royaume, se aucuns se fussent exposés jusqu'à la mort pour resister aux erreurs, qui ont esté racine de nos maux: non pour quant selon le Proverbe commun, *Vaut mieux tard que jamais.* Et est bien à croire; que plusieurs se sont bien repentis de leur dilation, au dissimulation par paour humaine, ou mondaine en cette matiere.

Item. Se contre la verité de la Foy, & de bonnes mœurs, aucuns vouloient maintenant resister malicieusement, & pertinacement. Ils seroient plus à blasmer, que par avant, d'autant que on a veu par experience les maux qui s'en sont ensuis. Et seroit cecy à leur damnation eternelle, & auroit-on cause souffisante de faire procez ouvertement contre eux, autant contre grand courage, le plus petit, & d'autant plus que le grand peut plus nuire s'il erre; & plus profiter, s'il confesse verité.

Item. La verité de la Foy qui a esté preschée ne comprend quelconque personne nommément, & ne tend à quelconque punition pour le temps passé: mais veut que fausseté contraire soit deracinée par le temps futur & tourner à bonne penitence ceux qui paravant auroient erré, sans en vouloir prendre vengeance, ou punition, en tant que on ne voudroit perseverer. Car lors on ne devroit point espargner, ou dissimuler qui voudroit continuer.

Non est clementia bello.

Nulla est perniciosior pestis quam familiaris inimicus.

Item. La verité de la Foy a esté preschiée publiquement, afin que chacun puisse appersevoir comment ceux qui ont la fausseté contraire dogmatizée en secret, ou à part, sont à blasmer, & à haïr par les Seigneurs, lesquels ils ont fait errer à leur damnation, s'ils ne ont repentance, & à la subversion de la chose publique. Et par le contraire ceux sont à aimer, à loüer, & à remunerer, qui ont publié maintenant, ou autresfois constamment cette verité, & en donnent bonne information. *Qui converti fecerit peccatorem* &c. Jacob. v. 20.

Item. La verité de la Foy, qui a esté darreinement publiée, & proposée, est telle, & si notoire, que il n'est homme quelconque, s'il a jugement de raison, qui ne la puisse appercevoir legierement, soient Chrestiens, ou Payens, soient Juifs, ou Sarrasins, soient jeunes, ou vieux, soient Clercs, ou laiz. Car cette verité est un principe en droit naturel: *Non occides.* Exod. xx. 13. Tu ne occiras point. Et sçait chacun, que il ne vauroit mie selon raison, que on luy fist ainsi, c'est à dire, que on l'occist sans procez & sans authorité, & que nul ne doit estre juge en sa cause. Si est vray que supposé que onques homme n'eust esté occis injustement, que si est la doctrine generale contre la quelle l'Université a fait proposer, tres à damner, & plus que n'est la mort d'un Roy, ou de la Reyne. Si est vray aussi, que aucun homme d'entendement, tant soit laye doit repugner à la dita doctrine selon son estat, pouvoir, ou sçavoir, ou il se damne. *Correctio fraterna cadit sub precepto.*

Item. De cette verité de la Foy ne se doit homme plaindre; Car on l'a preschée mesmement sans vouloir accuser, ou pugnier personne quelconque, morte, ou vive. Comme on ha fait protestation publique. Et s'aucuns se sentent touchiez par cette verité, ils en doivent bien user, & regracier Dieu; quand on labeure tellement pour leur salut, & correction, & des autres lesquels ont esté, ou seroient au temps futur decheus, & damnez par les erreurs contraires. Car sans cette voulenté tels ne pourroient estre sauvez. Et qui autrement les enseigneroit, ou soustiendroit, ou favoriseroit, il les deceveroit, & se trebucheroit, & eux avec à certaine damnation, tant temporelle, comme eternelle, si ne se faut point icy joüer.

Item. Se pour la dite verité de la Foy soustenir aucun avoit à souffrir persecution, ou mort, feust en appert, ou feust en occult, il seroit vray Martyr, comme on doit penser que Dieu en a plusieurs . . . . Et celuy,

* 1413. Orationem Gersonii approbat Universitas.

celuy, ou ceux qui feroient, ou conseilleroint telle persecution, ils seroient tyrans, desloyaux envers Dieu, & le monde, & à persecuter par feu, & par espée, & par tout, perdre corps, & biens, Seigneurie, & Benefice, par la justice tant spirituelle, comme temporelle; s'ils n'en vouloient prendre amendement. Exemple du Comte de Thoulouze, & d'autres. Si avise bien chacun que il fera, & a à faire; car matiere de la Foy n'espargne le Seigneur nez que le varlet, *Pusillum, & magnum* Deus *fecit*. Sap. vi. 8. Et se les Inquisiteurs favorisent icy, ou dissimulent par paour, ils encourent Excommunication si grande, que le seul Pape les puet absoudre; & les Prelats en encourent l'ire de Dieu: & les Princes du sang Royal, & ceux qui ont à garder la Justice souveraine du Roy, s'ils ne faisoient leur devoir, ils seroient à reprendre, comme dissimulans en matiere qui tant est lesive, & du tout subversive de sa Majesté Royale, & de sa Cour, Justice haute, & Souveraine. Et si on dit que cette doctrine se devoit premierement dire à part, & non en publique; on respond, que la fausseté est publiquement semée, si faut recourir à la publication pour deraciner le publique vice, ou scandalisation. Hugo: *Peccata publica non sunt secretâ pœnitentiâ purganda*. Et *Fiat cum amore hominum, & odio vitiorum.* Dit S. Augustin *in Regula*.

Soient nottées les sept veritez ensuivant, & appliquées au temps present.

Qui sçait la verité de bonne doctrine, & de nostre Foy: & par sa negligence de la denuncier, soit par correction fraternelle, qui appartient à chacun, soit par authorité pastorale, soit par severité Royale, aucune personne demeure hors de l'estat de salut: tel encourt la Sentence de Dieu dite par le Prophete Ezechiel. C'est qu'il perit avec la personne la quelle il laisse perdre, par son deffaut de annoncier verité, soit à part, soit en publique, soit par parole, ou en escript.

Qui sçait, ou doit sçavoir que la verité de bonne doctrine, & de nostre Foy ha esté violée de nostre temps par fausses informations, & predications & propositions, & libelles diffamatoires en plusieurs points, & articles, & par sa dissimulation venant de paour, ou faveur desordonnées; un tel laisse perir une personne, ou plusieurs es dittes erreurs, & diffamations, tel encourt le peril dessus dit, c'est à dire damnation.

Qui es cas dessus dits empesche par violence & par menaces & par puissance, ou par corruption de dons, & de promesses, que la verité de bonnes mœurs, & de la Foy ne soient publiées, & reparées; il peche plus griefvement que les dessus dits, & est cause de la perdition de toutes les personnes qui pour ce errent & perissent. Et ne fait point à soustenir un tel sous ombre de quelque paix, ou de Traittié: car mieux vauroit juste guerre, que une telle injuste paix, selon le dire de l'Evangile.

Qui par fausses informations & diffamations crimineller, sciemment & malicieusement conseille un Roy, ou un Seigneur à emouvoir son peuple, & ses subjets à ce que eux persecutent aucuns qui ne sont point à persecutter en telle maniere, soit par glaive espirituelle de excommunications, soit par materielle de occisions, tel est hors de l'estat de salut, s'il ne s'en repent, & s'en corrige, & s'il ne labeure de son pouvoir que l'information contraire, & bonne reduction à la connoissance de la verité soient faites, & obtenuës par Lettres Patentes, ou autrement, & ne souffit point autrement quelconque Confession.

Qui se sent faussement avoir esté persecuté, & diffamé ou prejudice du salut des ames, & du Roy, & du bien commun, & il est negligent, & nonchaillant de procurer bonne information au contraire, & que sa renommée soit relevée, tel peche griefvement, & crueusement contre soy & autruy. Et est cause des maux qui se font, & sont venu par les dites fausses actions & persecutions, & par especial, quand un tel est puissant Prince, & Prelat; car il souffre errer les autres, & pechier, & se damner par sa negligence, ou par sa folle crainte; denote ceux qui sont à noter, qui est contre tout ordre de charité, & contre le bien commun.

Qui en aucun des cas dessus dits sueffre par sa negligence, ou empesche sous tiltre de paix, ou autrement, que le Roy ne procede à la reduction de ceux qui ont erré, par les mandemens desraisonnables faits, & publiez en son nom; il est coupable contre son Roy & son salut, & ne garde point bien sa foy, & sa loauté envers sa personne, & son Royaume: mais est cause, quant en soy est, de sa destruction en temporel, & en l'esprit.

Qui afferme obstinéement, que contre le bien de paix, ou de Traittié ha esté faitte la proposition n'agueres au Palais de par l'Université, & advoüée depuis solemnellement par elle, & que on devoit cesser de cette, & semblables doctrines, & instructions faites pour reduire les errans à bonne voye de verité tant de Foy, comme de bonne vie, & pour nourrir tous en bonne amour, & charité envers leurs prochains, soient grands, soient petits: tel qui ainsi afferme, peche griefvement, & temerairement contre le bien, & le salut du Roy & de son exemple, & de l'Université, & des Prelats, & de tout le bien publique. Et de tant pecheroit plus un tel, comme il seroit personne publique, & de Justice. Car sous ombre de saige pitié un tel occiroit les ames, & les corps par crueuse folie; & tel ne nourriroit mie bonne paix, mais destruiroit, ou prejudice tant de ceux qui persecutent les autres injustement, & se damnent sans repentance, comme de ceux qui sont indeüement persecutez: si conclue, & avise chacun envers soy, soit grand, ou petit, qu'il ha à faire pour le temps present des choses faites jusques à cy au temps passé; car le compileur de cette scedule s'en a voulu devant Dieu & les hommes tellement acquiter. Ecrit à Paris l'An 1413. le 4. Octobre. *Amen.*

JOAN-

JOANNIS GERSONII

Doctoris & Cancellarii Parisiensis,

IN COMMENDATIONEM DOMUS DEI, SEU

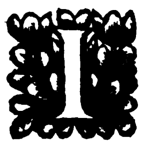
HOSPITALIS PARISIENSIS SERMO

CORAM REGE CAROLO.

Gallicè in MS. Vict. 287.

THEMA.

Miserere nostri, Domine, miserere nostri. *Psal.* CXXII. 3.

NGENS profectò miseria nos ita clamare compellit: *Miserere, miserere*. Gravis afflictio, paupertas, & desolatio nos cogit; nos, inquam, humiles vestros Capellanos, Oratores, Decanum Capituli Ecclesiæ sanctæ Mariæ Parisiensis; cogit, dico, venire, & comparere coram Throno magnificentiæ tuæ, & Regalis Majestatis, coram sublimi, & sapientissimo tuo Consilio, ut dicamus, & petamus: *Miserere nostri, Domine*, &c.

Et pro quibus misericordiam petimus? Misericordiam postulamus pro his qui sunt repleti despectione, qui sunt tanquam in improperium & oblivionem dati opulentis divitibus, & superbis, qui dicunt per nos, & à te postulant misericordiam, quia non possunt, nec audent hîc comparere. Inquiunt: *multùm repleti sumus despectione*: *Quia multùm repleta est anima nostra*: *opprobrium abundantibus, & despectio superbis*. ℣. 3. 4.

Et qui sunt illi hoc modo afflictione, paupertate, & desolatione repleti? Sunt illi pauperes verè sine fictione pauperes Hospitalis Dei, Dominæ nostræ Parisiensis Hospitalis, quod tu, & antecessores tui Reges, ac Reginæ Franciæ pro magna parte fundastis: modò potiùs quàm alias necessitas eos compellit, omnes simul fratres, & sorores, pauperes, impotentes, senes, & orphanos, infirmos, languidos, usque ad numerum quadringentorum, vel, quingentorum, vel sexingentorum, absque illis qui sunt extrà, & qui indies superveniunt. Necessitas profectò eos compellit, & astringit, mediante voce mea conqueri in languore, clamore, & vocare misericordiam *Domine nostri miserere*, &c.

Petimus hîc misericordiam quam meritò invenire debemus ob multas causas, vel considerationes magnificentiæ, & indigentiæ. Primò ob considerationem sublimis nobilitatis, dignæ & regalis personæ tuæ. Non est par nobilitas ad exemplum summi Regis nobilitati huic, quæ est benefacere, & succurrere afflictis, & indigentibus: quia est magnificentia, & liberalitas; est proprium Dei facere misericordiam, *cujus proprium est misereri*, &c.

Nos invenire debemus misericordiam, quia non es quicunque Rex, sed Rex Christianissimus; ideò insequi debes exemplum, & Præceptum Jesu Christi qui in Patentibus Litteris Evangelii per sanctum Matthæum Secretarium suum signatis dicit, & præcipit: *Estote misericordes sicut Pater vester* spiritualis & cœlestis *misericors est*. Luc. VI. 36.

Sed non modò Rex es, ô Rex Christianissime, sed Rex Sacerdotalis, vel Pontificalis, per miraculum consecratus, per sanctam unctionem, quæ venit de cœlis, in significantiam quòd esse debes pius & misericors, sicut ille qui unctionem gratiæ habet, & pietatis.

Insuper regni tui titulus firmam nobis spem præbet misericordiam inveniendi, tàm eo quòd in figura, & materia es Rex Israël, & Reges Israël sunt clementes, dulces & misericordes, quia etiam nobilis Domus Franciæ semper fuit sicut templum misericordiæ, & refugii omnibus qui subventione eguerunt; Secundùm quod recitat Statius Poëta 12. Thebaidæ, Athenis fuisse hujusmodi Templum in quo adorabatur misericordia sine figura, & sine idolo. Et dicere volunt quidam Doctores Christiani, quòd erat Templum cujus inscriptio & titulus erat; *Ignoto Deo*, cujus occasione sanctus Paulus convertit divum Dionysium Franciæ Patronum.

A Finaliter quoad hoc recurramus fiducialiter ad thronum Majestatis tuæ Regalis, quæ custodia est sustentata misericordia, & veritate, sicut dicit Sapiens: *Misericordia, & veritas custodiunt Regem*, &c. Prov. XX. 28. Illæ sunt in figura duæ manus sustentantes thronum pacifici Salomonis. Una quidem à dextris, alia à sinistris 3. *Reg.* VII. Petamus igitur modò, postulemus misericordiam. *Miserere nostri, Domine*, &c.

Sed videamus si miseria illorum, & illarum pro quibus loquimur talis sit ut misericordiam mereatur. Certè sic, quia *multùm*, inquiunt, *repleti sumus despectione*, idest, miseria, & desolatione. Solet haberi misericordia de pauperibus imprægnatis mulieribus quæ non habent ubi se recipiant, & hospitentur; hæ hîc sunt in magno numero. Solet misericordia haberi de miseris pueris orphanis, & specialiter de his qui nondum ambulare, neque loqui sciunt: tales hîc multi. Solet haberi misericordia de miseris laborato-
B ribus, & lucrantibus in potentia laboris, & lucri, ob eorum senectutem, debilitatem, infirmitatem, aut ob aliud panem eorum lucrari non potentibus: tales hîc sunt, & veniunt sæpè. Solet haberi misericordia de pauperibus incarceratis, languidis, angustiatis, & doloribus affectis, qui non habent undè lucrentur, nec quo victum habeant: tales hîc sunt in multitudine. Solebat haberi misericordia de miseris virginibus, & mulieribus viduis honestis, & magis de illis quæ servaverunt castitatem suam sine Matrimonio usque ad finem, & magis adhuc cùm ipsæ diilgenter laborent ut faciant debitum suum ergà Deum, & acquirant pauperem, & tenuem victum.

Cogitemus si in Hospitali Dei Parisiensi sit magna copia talium, quæ tota futura hieme erunt in aqua Sequanæ prorsùs congelatæ ad genua usque
C ad lavandos panniculos pauperum. Consideremus quot duras pœnas nocte, & die habere eas oporteat vigilando, ægrotos in lectum ponendo, relevando, vestiendo, pascendo, consolando tot pauperes diversarum ægritudinum, & tam extranearum conditionum. Nullus novit nisi qui periculum, & experientiam fecit. Si sit tantus labor gubernare unum ægrotum; qualis pœna erit & labor benè gubernare tantam multitudinem quasi innumeram

tot infirmorum, qui indies superveniunt? Omitto loqui de Fratribus, Presbyteris, & aliis qui tam diligenter faciunt divinum servitium, non vacando principaliter alteri rei. Sorores hîc vacant, & sunt deditæ post vitam activam vitæ contemplativæ, hoc est orationi, devotioni, &c.

Considera, Domine, providentiæ tuæ oculo, quòd in Hospitali tuo Dei Parisiis sunt tales personæ & aliæ multò plures, quas sufficienter dicere, aut recitare non possum, quæ egeant misericordia tua, quæ ad te clamant altis vocibus, & elevatis in fletibus, in suspiriis; *Miserere nostri Domine miserere nostri.*

Verum est quòd possent aliqui hîc dicere, miseriam esse magnam, & misericordiam benè in Hospitali adimpleri; sed inveniuntur sufficientes alii, & copiosi qui succurrunt inhabitantibus ipsum: sufficientes insuper habent reditus, ut omnia rectè perficiantur. Heu, Domine, utinam potestas populi tui, & bonorum civium tuorum talis esset, ut charitas, & misericordia possent adimplere necessitates supradictas, & similes, sicut visum est in elapso tempore, sed multò aliter refriguit charitas. Quis enim dabit qui & ipse caret? Paupertas, Domine, boni populi tui & obedientis talis est ut vix habeant quo vivant arctissimè ipsi, & miseri pueri eorum, ac familiæ. Et quare? Ob duras impositiones, & taxationes armigerorum, quæ tam graves sunt, ut eas duntaxat cogitare horror sit.

Sed Hospitale Dei Parisiense habet reditus: verum est, hoc est quod principaliter nos huc ducit. Hospitale Dei habet reditus ex thesauro, & recepta Parisiensi per bonam, & magnam emptionem. Ideò non solùm misericordia est satisfacere inhabitantibus, sed & justitia, & veritas. Tantus autem est defectus, & talis, quòd modò debentur eis duo millia Francorum, & ampliùs. Ipsi debent, & obligantur usque ad duo millia librarum, & quingentas; opus est eis duobus millibus librarum annuò, & mille aliis ultrà omnes reditus. Hoc parùm est respectu magnificentiæ tuæ Regalis, & magnarum divitiarum quas habes à populo tuo. Sed est res maxima, respectu Hospitalis Dei pauperum: est vita eorum, est omne quod habent.

Si interroges: Undè contingit ille defectus solutionis? Contingit, Domine, ex re quadam extranea & monstrosa, quam nominare possum *abundantem vanitatem*, quæ se jungit, & in matrimonium ducit statum exprobrantem, & superbum. Abundans illa vanitas, est tanquàm abyssus maris, aut lupus rapax, quia omnia deglutit, omnia arripit, omnia devorat, tàm sua quàm aliena, tàm quæ Dei sunt, quàm quæ sunt hominum. Hinc est, quòd Hospitale Dei, vel pauperes sunt veluti in contemptu, & exprobratione, per oblivionem; *opprobrium abundantibus, & despectio superbis.* Ps. CXXII. 4.

O Deus vere Judex, qualis horror est hic, qualis crudelitas, qualis iniquitas? Pone, Domine, antè oculos tuos omnes pauperes Domus Dei, præsentes, & futuros. Cogita ulteriùs, quòd aliqui divites & locupletes conarentur eorum auferre simul omnia bona, & omne hoc quod comedere deberent, & bibere: ligna etiam, tunicas, & culinas. Ingenuum tuum, & nobile cor possetne hoc sufferre, & sustinere? Sic tamen est; nam propter magnos status, ingentia dona, & indecentia quæ fiunt, una sola persona simul tantum, vel plus auferet, quàm totum Hospitale Dei habere debeat pro sua gubernatione, quod debent justo titulo eleemosynæ ad satisfaciendum tali abundanti vanitati. Et hic est punctus negotii; nunquam Hospitali Dei sufficienter solutum erit, nisi assignationes excessivæ quæ fiunt suprà thesaurum fuerint imminutæ. Digneris igitur ponere remedium, & provisionem. Si enim res aliquo tempore sic perseveret, opus erit desistere ab officio misericordiæ in tuo Hospitali Dei, & claudere portas, quantumcunque invocent, & clament pauperes Regni tui, in fine, & in morte, quantumcunque etiam mortui debeant sepeliri.

A

Propter Deum, Domine, considera quale damnum, quis pudor, quale scandalum hoc esset? Vos Domini mei magni hujus & sapientissimi Consilii, cogitate ad hoc negotium. Legimus de Nabuchodonosor, cum punitus fuisset propter peccatum suum taliter quòd crederet se esse bestiam, & nutriebatur herbis tanquam brutum. Daniel sanctus Propheta dixit ei: *Audi consilium*, &c. *Peccata tua eleemosynis redime*, &c. Dan. IV. 24. Domine si placare debes Deum faciendo eleemosynas, quid erit si non persolvas illas quæ jam factæ sunt, & ordinatæ? Supremus Judex noster Jesus Christus loquitur in Evangelio, & dicit, quòd in die Judicii sit improperaturus principaliter damnatis, quòd opera misericordiæ non adimpleverunt: dicturus: *Esurivi, & non dedisti mihi manducare. Sitivi, & non dedisti mihi bibere*, &c. Matth. XXV. 42. Quæ Christi Jesu verba fixa sint in cordibus nostris, & alta Principum mente reposita; ne pro immoderato affectu ad opes perituras, atque pro oblivione, & negligentia pauperrimorum hominum (pro quibus & Christus suum pretiosum Sanguinem effudit) sempiterna bona tandem amittant, & ne ab ejus palatio excludantur, de quo scriptum est: *Gloria & divitiæ in domo ejus*, &c. Ps. CXI. 3.

B

Ad Laudem & Gloriam Omnipotentis Dei, & omnium Sanctorum ejus, humanæque salutis communem utilitatem, subscriptæ notentur Considerationes.

Consideratio Prima.

PECCATUM blasphemiæ est quando non rectè dicitur de Deo contrà veram ejus Religionem Christianam, aut quando quicquam dicitur in diffamiam nominis sui sancti, ut maledicendo ei, vel despiciendo eum, aut inhonestè, aut turpiter loquendo de eo, vel jurando per eum Sanctosque ejus, & Sanctas benedictas.

C

Consideratio Secunda.

PECCATUM Blasphemiæ ex se pejus est, ac horribilius quàm furari alteri, aut comedere carnes die Veneris vel in Quadragesima. Et est propriè peccatum, idioma infernalis inimici, & damnatorum.

Consideratio Tertia.

PECCATUM blasphemiæ magis à justitia puniendum est, quam supradicta peccata. Et ad hoc est sancta Scriptura, Leges quoque, atque Decreta, & Constitutiones factæ in Gallia, atque alibi. Aliquæ blasphemiæ sub pœna mortis sunt prohibitæ, quia aliquæ blasphemiæ aliis sunt graviores, & bonum esset eas iterùm videre & ostendere.

D

Consideratio Quarta.

PECCATUM blasphemiæ est magna causa pestilentiarum, bellorum, famis, & aliarum tribulationum in Christianitate, & specialiter in nobili Regno Galliæ, quod nomen & titulum habet quòd sit Christianissimum; peccatum tamen hoc (undè dolendum est) detestabile, est consuetum magis quàm in aliis locis in magnam suam diffamiam, atque evidens damnum, ac desolationem.

Con-

Consideratio Quinta.

PEccatum blasphemiæ non est excusandum per hoc, quòd versum est in malam, perversam & damnabilissimam consuetudinem, tàm in generali quàm in speciali, nec per hoc quòd blasphemi se abstinere non posse dicunt, etiam cum ira invadit eos, & superat; quia si mox punirentur, benè caverent blasphemare. A

Consideratio Sexta.

PEccatum blasphemiæ cadit omninò super eos qui ipsum audiunt libenter, vel qui irrident, vel quando non ponunt impedimentum; unaquæque persona secundùm posse suum, & scire suum officium.

Ideò notentur aliæ sex considerationes.

Consideratio Prima.

EXpediens est ad evadendum iram, & punitionem Dei præsentem & futuram, ut Prælati Franciæ, & viri Ecclesiastici, unusquisque in Juris- B dictione sua (ità tamen, ut non expectet unus alterum) provisionem ponant contrà dictas viles blasphemias, secundùm posse eorum, in tantum, aut plusquàm si quis temporales eorum sibi usurpare vellent possessiones.

Consideratio Secunda.

EXpediens est Dominos Capitaneos armigeros, & temporales Officiarios diligenter laborare ad hoc quod dictum est, unumquemque secundùm quod ad eum spectat, ad exequendas pœnas jam institutas, vel novas instituendas, & de facto eas exequendas, nullis parcendo; alioquin irrisio est condere Leges, si non observentur.

Consideratio Tertia.

EXpediens est, cives, & alios qui habent domesticos, & familiam, facere diligentiam, ut liberi eorum, & servi sibi caveant ab hujusmodi blasphemiis, & quòd ad hoc faciendum Domini Ec- C clesiastici, & temporales eos hortentur & authoritatem concedant. Ad quod magnoperè conduceeret pueros & juvenes personas ducere in consuetudinem non jurandi per Deum, nec Sanctos ejus; per doctrinam, & bonum exemplum majorum: nam per bonam consuetudinem tàm facile esset, & æquè crederentur res non jurando, sicut jurando, per quod evitarentur innumera perjuria, quæ sunt peccata mortalia.

Consideratio Quarta.

EXpedit (ut videtur) viso, quòd diabolicum hoc peccatum est tam generale, & adeò irradicatum in compluribus locis, ut in principio ordinarentur aliquæ pœnæ leves, ut possent exequi, nullis parcendo cujuscunque conditionis hominibus, sive magnæ, vel parvæ, seni, vel juveni, diviti, vel pauperi, nobili, aut ignobili, Ecclesiasticæ, aut singulari personæ.

Consideratio Quinta.

EXpedit quòd super rebus prædictis homines Ecclesiasticæ justitiæ, aut Jurisdictionis, habeant consilia eorum, & provisiones, seu Decreta, & pariformiter etiam homines Justitiæ, vel Jurisdictionis sæcularis; & deindè quòd communi assensu, & concordia diligenter procedatur ad negotium sine fictione, intantum, vel plus quam si esset ob magnum aliquod temporale commodum acquirendum, vel conservandum in Republica, vel particulari.

Consideratio Sexta.

EXpedit fieri exhortationes publicas, non modò per prædicationes, & verbo, sed litteris, & schedulis diebus Dominicis, & Festis, & Processionibus; ad monstrandum & declarandum omne quod visum fuerit conveniens, & conducibile, ad complementum hujus sancti negotii: concedat Deus ut ita fiat.

JOANNIS GERSONII
Doctoris & Cancellarii Parisiensis,

RECOMMENDATIO
LICENTIANDORUM
IN DECRETIS
Facta Parisiis.

Ad MSS. Codd. Vict. 699. & quoad partem. 848.

QUæsiverit forsan aliquis, cur à vinculis scholasticæ exercitationis sunt hi venerabiles viri ità multiplici, tàm numero, quàm merito, velut in libertatem quandam adducti? Respondemus per verba summi Legislatoris Dei in Evangelio dicentis: *Dominus his opus habet.* Originaliter Matt. xxi. 3. Marc. xi. 3. Luc. xix. 31. Quisquis enim oculos suæ considerationis per universam Ecclesiam deducere voluerit, inveniet eam velut aliquam domum grandem juxtà Propheticam exclamationem: *O Israël quam magna est domus Dei, & ingens locus possessionis ejus!* Baruc. iii. 24. Præsidet huic Ecclesiæ Dominus noster Jesus Christus tanquam filius heres in domo sua, Dei Patris sui, secundùm Apostolum *Hebr.* 1. Propterea loquens in parabolis frequenter nominavit Patrem familias. Rectè prorsùs, quia familiam habet multiplicem, mirabili officiorum, ordinumque varietate constitutam, qui etsi cuncta per seipsum agere posset, disponere voluit tamen nos coadjutores esse suos, secundùm Apostolum, ac perindè bonitatis suæ participes fieri, assumit homines ad obsequium suum. Nimirùm, quia jumento etiam uti dignatus est, dum misit Discipulos suos ut solverent *asinam & pullum ejus*, ut dicerent interrogantibus, *quia Dominus his opus habet.* Hæc secundùm litteram.

Sed à littera traducamus, si placet, verbum istud ad mysterium conveniens laudibus horum spectabilium, & eruditorum Virorum. Ita enim mos, ita enim jus exigit ut laudentur, & dicamus, *quia Dominus his opus habet.* Quis Dominus? Jam dictum est, *Dominus dominantium, & Rex Regum.* 1 Tim. vi. 15. cui servire regnare est. Glossa Rom. 1 *Cujus agi frenis summa libertas est. Boëtius De Consolat.* Cujus servitute gloriabatur Theologizans Agathes, *summa* D inquiens, *ingenuitas ista est, in qua Christi servitus comprobatur.* Qua in re protinùs ostenditur laus egregia doctissimorum, & insignium Baccalauriorum istorum quoniam tanti, talisque Domini servos se dedicare studuerunt, nec servos qualescunque, sed utiles servos. *Dominus*, inquit, *his opus habet.* Ecce nobilitas insinuatur, quia tali subsunt Domino, & utilitas, *quia Dominus his opus habet.*

Sunt

Sunt qui servos viles & inutiles, sub quadam falsa specie libertatis & dominii subdiderunt; hi sub dominio carnis tanquàm latrinarii. De quibus *ad Romanos* xvi. 18. & Philip. iii. 19. *Quorum Deus venter est, & gloria in confusione.* Sunt qui serviunt mundo & mammonæ, quos notavit Christus dicens: *Non potestis Deo servire & mammonæ.* Matt. vi. 24. Sunt qui serviunt diabolo, & peccato. *Nam a quo quis superatus est, hujus & servus est.* 2. Pet. ii. Et *qui facit peccatum, servus est peccati.* Joan. viii. 34. Vos autem meliori consilio & mente, spretis his non tàm Dominis, quàm tyrannis crudelibus, servi facti estis Deo, ità ut appellandus sit quilibet *servus fidelis & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam*, Matth. xxiv. 45. nam *Dominus his* servis *opus habet.*

Dominus itaque vobis opus habet, ô spectabiles & prudentes viri, & hoc ad regimen suæ familiæ grandis quietum & tranquillum. Ad quid? Sanè ut doceatis eam judicia justitiæ, reddere unicuique quod suum est. Ea enim demùm vera pax erit, ea gubernatio idonea, ea servitus placens Domino, si manet unicuique debitus ordo. Ordo autem quid aliud est nisi *Parium dispariumque rerum sua unicuique tribuens collatio.* Hunc ordinem docere habetis, ô venerabiles licentiandi, quibus Dominus in hoc opus habet, ut omnis de familia sua reddat ei Religionem latriæ, puritatem conscientiæ, charitatem ad proximum, æquitatem ad Judicium, ut sic ordinetur quilibet homo convenienter quoad temporalium ministrationem. Secundò, quoad spiritualium dispositionem, & hoc in ordine ad proximum. Tertiò, quoad emendationem conscientiæ, quoad seipsum. Quartò, quoad exhibitionem reverentiæ & latriæ, quoad Deum. Hæc sunt quatuor principalia circà quæ versatur omnium Sanctorum Canonum Lex atque traditio, docens se regere, Deum colere, neminem lædere; rem suam unicuique tribuere. Quorum notitia quàm sit necessaria familiæ Domini nullus ignorat intelligens; propterea nullas inducimus probationes concordantiarum vel auctoritatum, quia neque necesse est, cùm latè pateant, neque ignorantibus Leges loquor. Perspicuum est igitur, quoniam Dominus vobis venerabilibus licentiandis opus habet, præsupposito secundùm depositionem, testificationemque Doctorum vestrorum & aliorum, quòd hanc notitiam sacrorum Canonum fuistis assecuti. Hæc quippe notitia juxta mysticum sensum asina Domino serviens; pullus verò discipulus ejus studiosus intelligi potuerat.

Sed omissa prosecutione talis metaphoræ, veniamus ad illud quod obstrepunt, & opponunt aliqui dicentes: oportet, fatemur, ista cogitare, quæ sub quaternario complexa sunt, scilicet rem suam unicuique tribuere; proximum non lædere; se regere; Deum colere. Sed cùm in aliis Facultatibus sufficienter hæc doceantur, & sciantur, quomodò non frustrà, quomodò non superfluè, adjuncta dicetur hæc Facultas Decretorum cum suis Professoribus & studiosis, de quibus asseris, quoniam *Dominus his opus habet*; frustrà quippè fit per plura, quod potest fieri per pauciora: additio igitur Facultatis Decretorum neque necessitatem habebit, neque utilitatem. Et inquiunt, quòd rem suam temporalem unicuique tribuere docent sufficienter Leges humanæ fundatæ in Philosophia morali, quæ cuilibet naturaliter impressa, secundùm quas Leges instituitur, & regitur ad plenum in temporalibus suis vita præsens. Per has verò Canonicas Traditiones visa est aliàs plùs turbari, & litibus affligi Politia Ecclesiæ quàm tranquillitate lætari. Et rursùs quòd reliqua tria quæ vel spiritualem conversationem hominum inter se, vel emendationem propriæ conscientiæ cuilibet in se, vel cultum latriæ ad Deum respiciunt, sunt in sacris Literis abundè tradita; alioquin Christus homo, & idem Deus, cujus *perfecta sunt opera*, ut dicit Moyses, *Deut.* xxx. 4. instituisset minùs perfectè Ecclesiasticam domum suam, quæ nec suo, nec longo postmodùm tempore, Canones istos habuit. Alioquin insuper Lex Evangelica traderet insufficienter Mandata, de quibus Dominus asserit: *Si vis ad vitam ingredi, serva Mandata*: Matt. xix. 17. Et iterùm: *Hoc fac & vives.* Luc. x. 28. Ad summam ergò redit hæc calumnia: Dominus, inquiunt, pro regimine suæ familiæ in temporalibus dedit Leges civiles, & pro spiritualium gubernatione tradidit Evangelicos Canones; aliam vero non est invenire vitam, nisi vel temporalem, quæ per Leges regitur; vel spiritualem, quam Evangelica Lex sufficienter instituit. Nonne hoc concludere licet, quòd nequaquàm Dominus his, id est, Canonistis opus habet?

Sed quid dicemus ad hæc, doctissimi & sapientes viri Patres & Fratres, quid huic calumniæ respondebimus? Respondebimus per considerationes aliquas geometrico & doctrinali ordine positas, secundùm quas patebit à radice necessitas, & opus Dominorum Juristarum. Patebunt insuper distinctiones aliquæ de Juribus, Canonibus, & Legibus. Iste enim doctrinæ moralis modus optimus est, dùm fit resolutio ad certa, dumque separatur pretiosum à vili, & quasi sub oculis unumquodque separatur ab alio, reponitur quod confuse compositum fallere poterat inspicientes.

Potuerat citò induci declamatoria, & velut oratoria commendatio super vestris præconiis singularibus; attamen excitatio studiosa vicit, jubens talia singularia ad vesperias singulorum linqui, & ea nunc dicere quæ plus eruditionis scholasticæ noscuntur continere.

Investigamus igitur à fundamento causas necessariæ institutionis, quare *Dominus his opus habet.* Et pro hoc fit hæc prima consideratio incipiens ex alto.

Consideratio Prima.

DOMINUS per suum velle imperiosum, & potestativum est primum radicale fundamentum omnis Legis vel Canonis. Hoc Ambrosius in Examero secutus Basilium posuit dicens, quòd *Prima Lex omnium est divina potestas.* Voluntas illius jus suum unicuique tribuens; nullius autem est perpetuum, & constans, voluntas nisi Dei.

Consideratio Secunda.

DOMINUS indidit cuilibet rei tantùm de Lege, quantùm de entitate, & bonitate. Omnia enim fecit in numero, pondere & mensura, & ita sub Lege certa, ait Boëtius; quippe. Sicut fecit omnia propter se, & ad se, sic omnibus dedit viam certam tendentium ad se, quæ dicitur appetitus, vel amor, & pondus trahens rem ad suum dominativum, & initiale principium, quod est ipse, ut sit ipse *α & ω, principium & finis.* Potuerat hìc fieri longa deductio de Legibus variis rerum, tàm in cœlo quàm in terra, aut in mari, & in omnibus abyssis, in volucribus cœli, & quadrupedibus terræ, & piscibus maris. Sed omittamus hæc, & dicamus pro tertia consideratione.

Consideratio Tertia.

DOMINUS sicut fecit hominem, ut sibi soli subjectus, dominaretur ceteris rebus mortalibus; ità sibi indidit præ ceteris rationem tanquàm Legem intimam, & vivam; neque enim propter aliud dicitur homo factus ad imaginem & similitudinem Dei, nisi quia sui capax per rationem effectus est, secundùm Augustinum, & Expositores Catholicos. Hoc viderunt Philosophi, qui naturas aliarum rerum dixerunt regi à ratione separata, velut ab intelligentia non errante; homini verò rationem propriam conjunxerunt, quam dixerunt reginam in suo microcosmo; quem-

quemadmodùm, suo modo longè tamen excellentiori, Dominus in microcosmo principatur.

Consideratio Quarta.

DOMINUS indiderat homini rationem integram, & puram, tanquàm sufficiens principium regitivum suiipsius, & quoad Deum, & quoad proximum, & quoad corpus proprium, & ad aliud quodlibet inferiorum. Alioquin quomodò verum esset illud Moysi jam allegatum: *Dei perfecta sunt opera?* Deut. XXXII. 4. Quomodò præterea verum esset illud physicum? *Deus & natura non deficiunt in necessariis*: si mox ab exordio non dedisset Deus homini sufficiens principium suiipsius regitivum & ordinativum, atque regulativum. Dedit verò, dum hominem instituit sub regula rectissima, quàm appellamus originalem justitiam, quæ per omnia conformis erat, quantum oportuit, ipsi primæ & constanti Justitiæ, quæ Deus est, per quam reddidisset homo unicuique jus suum, id est, quod suum erat; Deo videlicet reverentiam, sine contradictione; proximo amicitiam, sine dissensione; corpori obedientiam ad rationem, sine rebellione; Ceteris inferioribus dominationem regitivam, sine impugnatione.

Consideratio Quinta.

DOMINUS non habuisset opus Legistis, vel Canonistis in statu naturæ primitùs institutæ; sicut nec habebit opus in statu naturæ glorificatæ. Quare? Quia cuilibet fuisset Lex sufficienter inscripta in Libro cordis sui; nec opus erat, ut quis eum doceret Judicia Justitiæ per Jura, vel Leges, aut Canones humano studio compositos, vel libris aratis, quod de futuro statu sonat illud Propheticum: *Dabo leges meas in cordibus eorum.* Jerem. XXXI. 33.

Consideratio Sexta.

DOMINUS opus habuit Juristis, Legistis, & Canonistis, modo locutionis præexposito, postquàm *Homo cùm in honore esset, non intellexit, comparatus est jumentis insipientibus & similis factus est illis.* Ps. XLVIII. 13. Obscurato nimirùm libro cordis interiori, & velut oblitterato, & malè contracto per diversas passiones, vix poterat legi, vix ab homine discerni quid rectum ab obliquo; quid bonum à malo; quid justum ab injusto; quid daretur ergò liber extrinsecus, continens Leges, & Præcepta per traditionem Dei, & hominum sapientiorum, quorum lucidiora adhuc erant corda, vel per divinam cœlitùs illustrationem, vel per humanam, & diuturnam investigationem? juvantibus ad hoc ipsum moribus bonis, qui miro modo illuminant, sicut de aliis dictum est, quòd *excæcavit eos malitia eorum.* Sap. II. 21. *Anima enim viri justi annunciat aliquando vera plusquam septem speculatores constituti in excelso ad speculandum*, ait Sapiens. *Eccli* XXXVII. 18. Potuerant hìc induci speculationes gratæ multùm, de obscuratione, vel oblitteratione Libri cordis, quòd est speculum quoddam veritatis, & hoc per comparationem ad varios modos diversos, quibus specula materialia distorquentur, ne reddant veras imagines. Has speculationes posuit Oresme de configurationibus qualitatum; illìc videantur.

Consideratio Septima.

DOMINUS instituit primum Canonistam, & Legistam ipsum Adam. Congruebat quippè, immò opus erat, ut Adam, qui Pater omnium per propagationem carnis esse debuerat, fieret etiam Pater per gubernationem & instructionem. Ac perindè sicut in artibus pro corporis regimine necessariis Adam post peccatum fuit per divinam inspirationem eruditus; de necessariis inquam, non solùm quoad esse, sed quoad benè esse; quantò ampliùs opus erat pro benè esse ipsius animæ quoad scientias & virtutes, ipsum divinitùs illustrari, & per ipsum priores filios ejus de generatione in generationem. Hæc est traditio ipsius Josephi *in Lib. Antiquitatum*; cui consonat aperta ratio. Sic dicitur Gen. III. 21. quòd *Dominus fecit ipsi Adæ tunicas pelliceas*, hoc est, ut opinari fas est, fieri docuit, sicut parare cibos, uti
A Medicis, colere agros, & ita de reliquis: habetur palàm ex istis, undè prima fuit origo, & causa cujuslibet artis, & inventio scientiæ & facultatis.

Consideratio Octava.

DOMINUS ultrà Legem naturæ non solùm institutæ, de qua dictum est, sed etiam de summitate derivatæ, ac in posteros promulgatæ, quæ dicitur Lex antiqua. Fundatur hæc consideratio sicut sexta; prolabente enim natura de vitio in vitium, prolabebatur consequenter ad ignorantiam majorem Legum & Jurium, & justorum Judiciorum. Addenda fuit igitur declaratio cum autoritativa jussione, & certa, & circa murmurationem Præceptorum tàm generalium, sicut decem Præcepta, quàm specialium, sicut erant judicialia & ceremonialia. Et ità Dominus habuit opus Legisperitis, & Juristis, qui dicebantur Doctores, & Scribæ, meditantes in hac lege die ac nocte,
B te, ut eam populo simpliciori nunciarent, ne fierent *sicut equus & mulus, quibus non est intellectus*; Ps. XXXI. 9. sed approximarent ad Deum: proptereà ut in camo & freno certorum Præceptorum constringerentur oportuit.

Consideratio Nona.

DOMINUS ultra Legem veterem opus habuit instituere Legem Evangelicam. Siquidem nihil ad perfectum adduxit Lex antiqua, dicente Apostolo Hebr. VII. 19. *Nihil ad perfectum adduxit Lex.* Erat enim figura, & umbra novæ Legis. Nam *omnia in figura contingebant illis*, ait Apostolus. 1 *Cor.* X. 11. Adveniente igitur re vel luce, impleta est Lex illa, non soluta. Ac perindè constituti sunt Apostoli, Discipuli, & Evangelistæ, tanquam Doctores hujus Legis, & ceteri successores eorum quos Theologos nominamus, non secundùm corticem literæ quæ occidit, sed secundùm interiorem spiritum qui vivificat.

Consideratio Decima.

DOMINUS opus non haberet Juristis aliis, quàm
C Theologis, si homines secundùm virtutes Theologicas, quæ sunt Fides, Spes, & Charitas, spontè vellent regulari. Sufficere dixit Augustinus in Enchiridio has virtutes ad salutem omni homini, quippe claudunt in seipsis duo illa Mandata in quibus tota Lex pendet, & Prophetæ: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde, ex tota anima*, &c. Deut. VI. 5. *Et proximum tuum sicut teipsum.* Interest autem Theologorum docere sufficienter ea quæ sunt Fidei, Spei, & Charitatis, & in regulam Evangelicam errores insurgentes cognoscere, & cognitos, ut caveantur ab aliis, insinuare: ea denique docere convenit, quibus hæc triplex virtus gignitur, nutritur, defenditur, roboratur. Sic instituta videtur,
D & gubernata fuisse sufficienter Ecclesia primitiva sub Apostolis, ac deindè per successiones varias usque ad Doctores sanctos inclusivè per quadringentos annos, & ampliùs, quibus temporibus non erat distinctio Theologorum, & Canonistarum, licèt Canones sacri multi essent ultrà tenorem expressi traditum in Evangeliis, & ceteris Libris Canonicis. Hi verò Canones, si benè inspiciamus, non sunt nisi conclusiones elicitæ, vel illatæ ex principiis Theologicis, id est, ex Evangelio & aliis Libris Canonicis per illos, quibus dicit Christus: *Qui vos audit, me audit.* Luc. X. 16. Nihil igitur admirandum, si ad eosdem per-

pertinebat cognitio, & legislatio conclusionum illarum Canonicarum, ad quos pertinebat notitia principiorum. Indè est illud quod Sapientia dicit de seipsa: *Per me Reges regnant* &c. Prov. VIII. 15.

Consideratio Undecima.

DOMINUS propter multiplicationem hominum sub Lege sua Evangelica prævaricantium eam, multis modis voluit hujusmodi Canones multiplicari. Et ità opus habuit Canonistis, etiam in regimine spirituali, quia propriè dicti Theologi nequaquàm sufficiebant. Notemus hìc ad declarationem ampliorem, quòd Theologi proprio nomine dicuntur hi qui notitiam profitentur, & habent eorum quæ propriè dicuntur esse de Theologia, hoc est, de Jure divino seu Evangelico, quod idem est, & qui illud sciunt elucidare, defendere, roborare. Sunt autem quatuor genera talium, quæ propriè dicuntnr ad Jus divinum, & Evangelicum pertinere. Primum genus est eorum quæ continentur expresse in textibus Canonicæ Scripturæ, ut quòd *In principio fecit Deus cœlum & terram.* Gen. I. I. Secundum, est eorum quæ consequuntur consequenter clarè in consequentia necessaria & evidenti, apud omnem utentem ratione, ex eis quæ ibidem continentur. Tertium, est eorum quæ licet non sequantur in consequentia clara apud omnes utentes ratione, vel aliundè doctos, tamen apud exercitatos in sacris Literis consequentia judicatur optima, vel sequela. Quartum, est eorum quæ per revelationem factam Ecclesiæ constant, & hoc vel expresse, & manifestè per prophetias, seu miraculosas attestationes; vel implicitè per communem attestationem totius Ecclesiæ, vel Concilii generalis eam sufficienter repræsentantis, ac per successionem legitimam derivativam ad posteros per eos qui tales revelationes habuerunt manifestè. Veritates omnes aliæ tantò dicuntur magis pertinentes, vel impertinentes ad Theologiam, & suos professores, quantò proximiùs vel remotiùs possunt inferri ex prædictis. Progredientes igitur ultrà dicamus, quòd præter has veritates seu regulas, oportuit multas explicari ad regimen Ecclesiasticæ familiæ, quæ non poterant expresse deduci ex sacra Scriptura; sed oportuit fieri limitationem per auctoritatem humanam. Rectè, eo modo, quo ultrà principia Juris moralis, naturalis, & conclusiones evidenter & necessariò sequentes ex eisdem, oportuit addi multas institutiones neque clarè dissonas, neque tamen evidenter sequentes ex dictis principiis, & hoc auctoritate Principum, vel Communitatum, quibus Respublica regenda subdebatur. Exemplum in uno, per quod sciatur in ceteris. Confessio Sacramentalis est de Lege Evangelica propriè dicta, sed quòd fiat hoc tempore, vel illo, & apud suum certum Sacerdotem, vel apud illum, est de Jure positivo, quod nec clarè sequitur ex lege Evangelica, quòd sic debeat fieri, nec tamen est repugnans. Talia sunt sine numero in reliquis quæ concernunt Dei cultum, & charitatem erga ipsum, & proximum nostrum.

Consideratio Duodecima.

DOMINUS opus habuit Canonistis, nedum propter multiplicationes hujusmodi Canonum positivorum, sed etiam propter incorrigibilitatem subditorum.

Oderunt peccare mali formidine pœnæ.
ait Horatius:

Ut igitur pœnæ variæ pro variis delictis ferrentur, necesse fuit, quemadmodùm pro diversitate morborum ordinant Medici diversitatem remediorum particularium, ultrà ea quæ cognoscunt ex principiis Philosophiæ naturalis, vel suæ Medicinæ generalis. Constat autem Institutiones hujusmodi arbitrarias esse ut plurimùm; quæ licet Institutiones conformitatem quandam habeant ad Legem divinam in hoc, quòd non ei palàm dissonant; alioquin essent iniquæ: nihilominùs non ita pertinent ad eam, quin aliæ pœnæ possent æqualiter, stantibus illis principiis, constitui, & hoc est Jus quale appellamus purè positivum, vel humanum. Ampliùs verò etsi repugnantia non sit; ut sciat Theologus hujusmodi Constitutiones pœnales, & similes de Jure positivo: quia tamen humani capacitas ingenii multùm finita est, nec ad tot sufficit, Dominus habuit opus, vel voluit distinctos in Ecclesia Doctores instituere, quosdam ad Jus Evangelicum, & propriè divinum, quosdam ad positivum sciendum dedicatos. Et ex his investigamus & invenimus, puto, commoditatem distinctionis inter has Facultates, Theologiæ, & Decretorum, & Dominus in hoc habet opus Decretistis.

Consideratio Decimatertia.

DOMINUS non instituit reponi ea quæ propriè sunt Fidei in textibus Canonum vel Decretorum, undè dicuntur Canonistæ vel Decretistæ, tanquàm illa per se principaliter pertineant ad Facultatem Decretorum. Hæc consideratio respondet his qui post Facultatem Decretorum sic institutam contendere vellent superfluam esse Theologorum Facultatem. Habemus inquiunt, Articulos omnes Fidei, & Catholicas veritates, quid egemus Theologis? Sed videatur ratio, cur illìc ponantur tales veritates: invenimus quòd sunt tanquam Articuli certi eliciti ex Theologia, quorum declaratio spectat ad eamdem, quemadmodùm etiam factum est in Legibus Principum Catholicorum; non quòd ad illas Leges de directo spectent, sicut nec eorum declaratio; quemadmodùm nemo diceret, quòd declaratio Symboli Apostolorum, vel Nicæni Concilii ad simplices spectet, quibus tamen illud indicitur, & explicatur, & datur ad credendum. Quo pacto igitur, quæreret aliquis, reponuntnr hæc in Facultate Decretorum, vel in Facultate Legum temporalium, quæ ad Theologiæ pertinent Facultatem? Facilis est responsio. Reponuntur itaque ut addantur pœnæ variæ contrà eos qui ausu temerario contrà Articulos sic explicatos dogmatizare præsumerent. Hæc autem adjectio Canonum pœnalium, sicut est de Jure positivo; sic earum cognitio spectat propriè ad Decretorum, vel Legum Facultates.

Consideratio Decimaquarta.

DOMINUS sicut in uno corpore naturali diversa membra, singulis officia constituit, ne sit schisma inter ea; sic in corpore mystico diversos voluit esse Doctores pro varietate doctrinarum, Legum, vel Jurium. Hac consideratione præsupposita ex prioribus, patet consequenter injusta concertatio, vel querela eorum, qui pro extollendo scientiam Theologiæ, illam Decretorum vituperant, vel è contrà. Hoc enim agere quid aliud est, quàm si oculus dicat naribus; opera tua non egeo. Rursùs est præsumptio eorum, qui ex necessitate suæ scientiæ nituntur extollere & arguere eam, ceteris omnibus perfectionem, cùm dicat Philosophus de Metaphysica. *Necessariores quidem omnes digniores, perfectior verò nulla.* Cùm prætereà videtur in corpore naturali membra turpiora, & infirma plus habere necessitatis, quàm pulchriora & perfectiora, qualia sunt oculus & auditus. Denique manifestum est ex his, ad quam Facultatem spectat judicare de hæresibus & hæreticis. Constat, quòd ad Theologiam; modum verò puniendi magis determinat Facultas Decretorum; sed executionem Judices, & Clientes, seu Bodelli magis sciunt. Exemplum de judicio falsæ monetæ, cujus falsitatis cognitio spectat ad campsores, punitionis modus ad Legistas, executio ad Judices & borrelles. Potuerat hìc applicatio fieri de examine Bullæ illius per Mendicantes extortæ, sed omitto.

Consi-

Consideratio Decimaquinta.

DOMINUS habet opus sicut Theologis, & Canonistis, sic hominibus inferioris scientiæ, vel ordinis, quoad cognitionem traditionum humanarum. Consulamus experientiam, & videbimus, quòd ultrà scientiam Juris divini, & Canonici positivi, multæ sunt particulares Leges, & Constitutiones positivæ necessariæ in Judiciis, quales oportet scire ipsos Procuratores, & Clientulos, & alios inferioris ordinis. Si autem quæreret aliquis, quisnam utilior sit Ecclesiæ Dei, vel eruditus in his Legibus ultimis Procuratorum, & Promotorum, vel in sacris Canonibus positivis? Puto confestim ridebitur, & irridebitur; immò spernetur à Dominis Canonistis talis inquisitor, & jure quidem. Sed cùm à simili pergunt aliqui curiosè (ne dicamus fatuosè) comparare scientiam Canonum positivorum, pro Ecclesiastico regimine, ad scientiam Evangelicam, ipsi viderint. Exemplo simili dubitaret aliquis, quis habendus est dignior in cura corporis, vel Medicus. Similiter quis præferendus est, vel eruditus in Constitutionibus positivis suæ Religionis, aut in Synodalibus Statutis; vel an præcellat Jurisperitus, qui tamen ad horum particularium cognitionem non descendit? Cessent igitur deinceps hujusmodi comparationes odiosæ, & curiosæ, fatuosæ, immò & fastidiosæ; nec sit schisma in ipso corpore Ecclesiæ; sed ambulet quisque vocatione quâ vocatus est, gratiam quam accepit communicans sine invidia, & in alterutrum administrans.

Consideratio Decimasexta.

DOMINUS opus habet Decretistis, non solùm propter rationes sumptas ex multitudine Canonum positivorum concernentium spirituale regimen; sed etiam regulationem temporalium, maximè post dotationem Ecclesiæ in Beneficiis, & in aliis abundè factis. Neque enim Evangelica Lex dedit expressas de temporalium regimine Constitutiones; ac perindè Theologica consideratio se ad eas particulariter cognoscendas nequaquàm extendit. Videntur autem sufficere Leges humanitùs traditæ; sed si notaverimus aliam esse rationem de his quæ merè temporalia sunt, nec dedicata divinis usibus; aliam eorum, quæ cultum Dei respiciunt in Decimis, & Oblationibus, in Beneficiis, atque similibus; nemo mirabitur, si Legibus aliis uti congruum fuit pro his, & pro illis, quemadmodùm doctrina purè moralis insufficiens fuit pro Lege gratiæ revelatæ, quamvis in obsequium suum possit.

Consideratio Decimaseptima.

DOMINUS non ità distinxit Theologiam à sacris Canonibus, & è contrà, quin utiliter, & salubriter possint ab eodem homine, quantùm sibi conceditur investigari. Si enim reperti sunt qui, ultrà Canones sacros, Legibus humanis dederunt studium suum, & è contrà, & profecerunt in utrisque, si ultrà Philosophiam, & Metaphysicam, multi quotidiè in Theologia se vehementer exercent: hoc convenientius habet fieri quòd Theologus descendat ad inspiciendum Canones sacros, tanquàm conclusiones elicitas ex suis principiis Theologicis deducere. Sic erit talis ambidexter Theologus Canonista, & Canonista theologizans; & quis est iste, & laudabimus eum? Quid autem facilius est ex ambobus, aut per Theologiam, scilicet, cognoscere Canonicam scientiam, vel è contrà. Existimo quamprimùm, sicut faciliùs est, & ordinatiùs deducere ex principiis conclusiones, quàm ex conclusionibus ad principiorum notitiam devenire. Addito, quòd agibilium istorum vehemens consideratio à pueritia, vel ab adolescentia non tantùm erudit, neque clarificat ingenium, quantùm exercitatio in speculabilibus principiis. Potuerat hîc inseri querela frequenter incidens nostro tempore tam de Theologis qui ad speculabilia quædam parùm utilia curiosiores existunt debito, nolentes ad considerationem agibilium tanquàm suo ingenio indignam, & rudem declinare. Rursùs inculpandi sunt Juristæ illi qui particularibus conclusionibus Jurium sic adhærent, ut . . . . vel ad principia resolutionis non advertunt.

Consideratio Decimaoctava.

DOMINUS voluit ita Theologiam à Canonibus separari, ut tamen maneret usus terminorum Theologicorum inconfusus. Scientia enim quælibet inferior, sicut sumit principia sua à superiori alternante eam, sic ut terminorum suorum proprietatem observet necesse est; alioquin fieret velut altera confusio Babylonica per divisionem linguarum, nec mutuò se intelligerent Theologus, & Jurista. Qua ex re patet quòd ubi de istis terminis, hæresis, & hæreticus, simonia, & simoniacus, & similibus, fit mentio, recursus esse principalis debet ad usum quem Theologicus sermo habet, secundùm quem dicit Augustinus, quòd *Nobis ad certam regulam loqui fas est*. Ac perindè patet, quòd expositio Bullæ Mendicantium requirit exponi per Jus Evangelicum.

Consideratio Decimanona.

DOMINUS noluit ut secundùm Jus Canonicum regularetur immobiliter de necessitate totus Ecclesiæ populus, sicut oportet ipsum regi stabiliter, & immobiliter per Jus Evangelicum, & divinum. Tollit hæc consideratio temeritatem aliquorum, vel ignorantiam, qui suis Juribus positivis immobilitatem, & indispensabilitatem talem tribuunt, & parem vim obligandi, qualem habet ipsum Jus Evangelicum, & Divinum. Ac perindè quot heu scandala! Quot perturbationes in Evangelico regimine pridem orta sint, & quotidiè succrescant, legi fas est in experientiæ Libro. Tales nimirùm intractabiles, quos Philosophus appellat *immansivos*, neque epikeiam, neque bonam æquitatem recipiunt, adhærentes traditionibus suis, sicut Evangelio; immò *propter traditiones* suas, sicut conqueritur Christus, facientes *irritum mandatum Dei*, Matt. xv. 6.

Applicavimus aliàs considerationem hanc præcipuè utilem ad materiam reductionis Græcorum, sed nunc omittamus. Clavis est hæc consideratio, pro inveniendo consequenter naturam, & conditionem totius Evangelicæ Hierarchiæ. Et quomodò regimen ejus monarchicum est regale quoad spiritualia ex immobili institutione Christi. Utrùm verò sit existimandum quoad temporalia etiam Ecclesiæ dedicata, non ità est manifestum. Scitis concertationes istic innumeras esse; dicentibus aliis, quòd Ecclesia nihil habet temporale, nisi à divinis Principibus; aliis verò in oppositum certantibus, quòd omninò sunt Ecclesiæ; sed lites has, vel numerare hîc, vel dirimere, non nostrum est.

Consideratio Vigesima.

DOMINUS voluit eruditis in sacris Canonibus Licentiam Doctoralem impartiri, quatenùs haberent ex hoc auctoritatem, non solùm docendi ipsos Canones, sed eos doctrinaliter interpretandi, exponendi, vel glossandi. Hoc inter cetera maximè operatur Licentia Doctoralis, & illud rationabiliter; non enim potuit omni hora fieri recursus ad conditorem Canonum: propterea eruditis, & approbatis conferenda fuit talis auctoritas Doctoralis; non solùm ipsis, sed etiam principalibus Theologis, præsertim ubi dubietas oriretur ex his, & circà ea quæ Jus Evangelicum potest ad elucidationem deducere; &

& quemadmodùm Architectonica principatur subalternatæ scientiæ, & sicut ex principiis conclusiones examinantur, & probantur, si rectæ sunt. Denique causas alias Licentiæ Doctoralis esse dicimus, quatenùs evitetur confusio in politico regimine, & ne insufficiens, vel immeritus ad hoc ipsum se ingerat, quià postremò *Honor alit artes*, dicit Cicero, & omnes accedunt ad Studia propter gloriam. Postulemus tandem, A ut Dominus, Paterfamilias supremus, nos ita solvi, & ad ipsum deduci præcipiat, juxtà figuram asinæ, & pulli ejus, quòd ad Jerusalem cœlestem ipso sedente, & dirigente, perveniamus.

JOANNIS GERSONII
Doctoris & Cancellarii Parisiensis,

COLLATIO
PRO LICENTIANDIS IN FACULTATE DECRETORUM.

Ad MSS. Codd. Vict. 848. *& Navarr. unum.*

Conversi estis nunc ad Pastorem, & Episcopum animarum vestrarum. 1. *Pet.* II. 25.

HOc Apostoli Petri verbum quòd pro Fidelium omnium salubri commonitione depromit Ecclesia in Epistola Dominicæ imminentis: ego pro enunciandis laudibus vestris (ut mos habet, & jus expostulat) ad vos transferendum decrevi, ô venerabiles Licentiandi Patres, & Fratres in Christi charitate, simul versi, simul juncti. Estis namque & vosipsi de numero Fidelium, qui à peccatis in quibus concepit vos Mater vestra, conversi estis per veram susceptionem, in regenerationis lavacro, ad Pastorem, & Pontificem animarum vestrarum, Dominum nostrum Jesum Christum: sicut annunciabant Paulus, & Barnabas Listrensibus, *converti à vanis ad Deum vivum, qui fecit cœlum & terram*. Act. XIV. 14. Sed est aliqua specialis in vobis conversio ad eumdem Pastorem, qui speciales vobis titulos aggregaverit honoris, dum per viam Canonum sacrorum, quasi viam quamdam Mandatorum Dei, sequi studuistis vestigia ejusdem Pastoris, *qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus*, ut ex Isaïa. LIII. 9. sumit in eadem Epistola Petrus Apostolus, de quo alter ait: *Non sum confusus te Pastorem sequens*. Jerem. XVII. 16.

Placet igitur rem ex alto repetere, & dicere, quòd felicitas animarum vestrarum, finis utique quò tendimus, & ad quem condidit nos Pastor, & Pontifex omnium summus, & optimus, consistit in conversione animæ ad Deum, tanquàm mulieris ad virum suum, hoc est, imperfecti ad perfectibile suum. Quòd enim Deus sit vir animæ rationalis, sermo Propheticus non semel insinuat. Undè Jeremias: *Convertimini, filii revertentes, dicit Dominus, quià ego vir vester, & assumam vos*. Jerem. III. 14. Quamobrem fieri debet animi conversio ad Deum vivum suum per memoriam fœcundam, & tenacem; per intelligentiam claram & vivacem; per affectionem depuratam & efficacem; & Deus convertetur ad eam, ut dicat illud Epithalamicum: *Ego dilecto meo, & ad me conversio ejus*. Cant. VII. 10.

Viderunt hanc veritatem in naturali etiam lumine (quanquàm non satis ad integrum, & nudum) oculatissimi Philosophorum Plato, & Aristoteles, qui felicitatem animarum vestrarum posuerunt; Plato in adeptione puri universalis separati; Aristoteles in eodem, sub aliis tamen verbis, in contemplatione videlicet primæ causæ, quæ profectò non alia est à bono puro universali separato. Porrò nihil aliud dici potest adeptio talis boni per animas nostras, quàm earum ad ipsum conversio per contemplationem, & amorem. Quamvis autem omnis hominum cura, quam multiplicium studiorum labor exercet, ad hunc finem niti debeat pervenire. Ad hoc enim condita est, & Dei capax effecta; ad hoc variæ sibi traditæ sunt Leges, artes atque scientiæ. Ad hoc ostensa habuit divinorum operum vestigia quæ sequeretur. Nihilominùs quidam è viciniori, quidam è longinquiori convertuntur ad Deum *Pastorem, & Pontificem animarum vestrarum* sequentes ejus vestigia. Hi tardiùs, isti velociùs; hi longiùs, isti proximiùs.

Vos autem, viri Patres & Fratres, nunc Licentiandi, tales exhibiti estis inter eos qui de propinquo Deum sequuntur, Deum imitantur, ad eum convertuntur qui est Pastor & Pontifex animarum vestrarum. Canonum itaque sacrorum scientia quam studuistis, & didicistis, nonne via quædam est expedita, ut attingatur Deus per cognitionem, & amorem, qualiter attingere Deum nihil aliud est, quàm ad ipsum esse conversum? Quamobrem animadvertitis, quàm justo, quàm inclyto, & insigni laudum titulo vos decorat, & honorat verbum Apostolicum, dùm ad vos illud traducimus, & dicimus: *Conversi estis nunc ad Pastorem, & Episcopum animarum vestrarum*. 1. Petr. II. 25. O præclara! ô felix! ô prædili-B genda conversio! Hæc enim est felicitatis initialis adeptio.

Convertuntur alii qui & pervertuntur, nunc ad carnis illecebrosas voluptates, ut sus in volutabrum luti per viam lutosam, & lubricam; per viam spinosam, & laqueis plenissimam; per viam tenebrosam & præcipitem; nunc in Ixionis rota volubili, & anxias divitiarum accumulandarum curas, nunc ad vanitates, & insanias falsas. Et hi omnes sunt peccatores, qui convertuntur in infernum cum illo qui sepultus est in infernum; pro tali parochiano talis sepultura. Mala planè, miseraque conversio, qua fiunt homines sicut oves errantes, nec invenientes pascua, & qui faciunt de Parochia, Diœcesi, vel Provincia Episcopi nostri, prostibulum carnis, peccati, aut rabidum forum mundi, vel fanum prophanum diaboli.

At verò conversi estis ad Pastorem & Pontificem animarum vestrarum, obedientes sibi ipsi qui ait: *Convertimini ad me in toto corde vestro*. Joël. II. 12. Di-C centes insuper ex sententia illud propheticum: Psal. CXIV. 7. *Convertere anima mea in requiem tuam, quià Dominus benefecit tibi*. Et qualiter benefecit subditur: ℣. 8. *Quia eripuit animam meam de morte, oculos meos à lachrymis; pedes meos a lapsu*. Nonne Dominus est requies animarum vestrarum? Quòd si quis hæsitaverit, confirmat eum Augustinus testificans: *Domine, fecisti nos ad te, & inquietum est cor nostrum donec quiescat in te*. Cur igitur non fieret ad ipsum vestra conversio, Viri Patres, & Fratres Licentiandi venerabiles, quoniam & ipse requies vestra est, Pastor quoque, & Pontifex, qui à peccatis liberat, vivificat, qui oculos purgans illuminat, qui denique pedes affectuum stabiliens firmat. *Eripuit*, inquit Propheta, *animam meam à morte*, quoad primum; *oculos meos à lachrymis*, quoad secundum; *pedes meos à lapsu* quoad tertium. Et hic est triplex fructus conversionis animæ ad Deum, conformiter ad triplicem animæ operationem naturalem in nobis, vitalem, animalem, & D motivam, nec minùs pertinenter ad triplex Pastoris atque Pontificis officium, cujus est nutrire, dirigere, stabilire. Nutrire, quoad vivificationem. Dirigere, quoad illuminationem. Stabilire, contrà præcipitationem. Primum appropriatur magis ad Pastorem; reliqua duo ad Pontificem; tria simul ad Deum, Creatorem, *in quo*, secundùm Apostolum allegantem Poëtæ verbum Act. XVII. 28. *vivimus, movemur & sumus*, id est, stabilimur. Hos autem affectus consequentes animæ conversionem ad Deum Pastorem & Pontificem nostrum operatur Deus in singulis prout vult

vult. Attamen quià nunc de omnibus dicere nequaquàm suscepimus; placet ostendere quo pacto per scientiam Decretorum, & Jurium mysterialiter conversi *estis ad Pastorem, & Episcopum animarum vestrarum, ut sequamini vestigia* ejusdem: *qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus;* ut prætereà sit in eo requies vestra, & liberetur *anima* modis præexpositis *a morte, oculi a lachrymis, pedes à lapsu.* Primum per nutritionem. Secundum per illuminationem. Tertium per stabilitionem.

A Ecce videamus Decretorum scientiam. Sic enim invenimus sub mysterio velut alteram Jacobi scalam, quæ multis studiosis parat gradus, ut convertantur ad Deum desuper innixum scalæ. Hanc autem diversorum graduum scalam, intelligimus multiplicem virtutum tàm intellectualium, quàm moralium combinationem, per quarum notitiam convertitur, & evehitur anima ad Deum; ab ignorantia ad cognitionem, & Fidei veritatem; à desperatione, vel desolatione, in spem; à vanitate ad charitatem; ab iniquitate ad justitiam; à pusillanimitate ad fortitudinem; ab incontinentia ad temperantiam; à stultitia ad prudentiam. Offerebat se concordantiarum multitudo tàm ex sacra Sctiptura quàm ex corpore Canonum virtutes istas docentium, & detestantium oppositas iniquitates. Sed quid expedit coram scientibus Legem, Leges inculcare? præsertim dum in promptu, id est, ad manum (ut dicitur) quilibet habere valeat concordantias, & distinctiones hujusmodi, & ut ità loquamur, fabricatas in Tabulis variis ex Scriptura sacra collectas, sicut Martiniana quædam super Decretis confecta est. Habeant sibi Tabulas hujusmodi, qui solis allegationibus innituntur, & gaudent, ostentantes se, quasi passus omnes Scripturarum cognoscerent. Nos his ad præsens omissis concludamus, quòd justo, & insigni laudum titulo vos decorat verbum præassumptum: *Conversi estis,* &c.

Denique rei hujus investigare libet originem. Postquàm enim peccatum peccaverunt Parentes nostri avertentes se à Deo Pastore suo, & ad creaturam conversi, facti sunt ipsi cum posteris suis *velut oves errantes,* & exules à provincia Paradisi, qualiter se agnoscebat, & deflebat qui dixit: *Erravi sicut ovis quæ periit.* Ps. CXVIII. 176. Sicut etiam præmisit Petrus ad verbum nostrum. *Eratis,* inquit, *aliquando sicut oves errantes.* I. Petr. II. 25. Errorem istum miseratus ex alto Christus Dominus, qui se Pastorem bonum nominavit, vocem dedit, quâ cognosceretur, ut sequerentur eum *oves propria,* & in *pascuis uberrimis* pascerentur. Vox ista quid aliud quæso est, quàm Lex sua? quam qui audierit, vivet. Qui secutus eum fuerit, neque ambulabit in tenebris, neque corruet, sed pascua inveniet, dicens cum Propheta: *Dominus regit me, & nihil mihi deerit, in loco pascua ibi me collocavit.* Ps. XXII. I. Quamquam verò vox ista Legis Christi Pastoris, & Pontificis nostri sit appropriatè, & eminenter Lex Evangelica, quæ ex ore Altissimi prodiit, & cujus est oves errantes regere, dirigere, & firmare. Sicut Legislator suus est *Via, Veritas, & Vita,* Joan. XIV. 6. & sicut testimoniis absque numero doceremus. Nihilominùs Lex Canonica per analogiam quandam, & attributionem, nominari non irrationabiliter potest vox Christi, pro quanto ipsa est vox sui Vicarii, insuper Ecclesiæ, vox denique illorum ad quos dixit: *Qui vos audit, me audit.* Luc. X. 16. Ità ut olim pro una voce Lex Evangelica, & Canonica haberentur, neque in duas secernebantur Facultates, Theologia, & Decretorum scientia. Nam Decreta quales alii nisi Theologi præcipui condiderunt, tradiderunt, promulgarunt? Quemadmodùm prætereà Lex vetus, quæ & Mosayca dicitur, complectebatur cum divinis Præceptis ordinantibus immediatè ad Deum, judicialia, quæ proximos in temporalibus regulabant, nec ob hoc plures Leges, sed una putabatur. Non aliter Ecclesia primitiva Legem Evangelicam cum Canonica conjungebat, quàmvis Evangelica ad Deum, & Canonica magis ad proximum ordinaret; sed undè, vel quando suborta est distinctionis origo, superest ut hæc ostendamus.

Dilatatis nimiùm per omnes terminos Orbis terrarum Ecclesiasticis pascuis, aggregatis quoque sub uno ovili & uno Pastore quaquaversùm ovibus rationabilibus, priùs errantibus, oportuit plurificationem Decretalium, & Decretorum pro suo regimine judiciario constitui, & maximè postquàm dotata est Ecclesia, postquàm in multitudine temporalium bonorum, & Jurisdictionum sæcularium, ipsa sæcularibus potestatibus par facta est. Vulgato quippè proverbio dicitur: *Terram habens guerram habet;* quia multiplicatis divitiis, egenis, & angustis, & dicentibus hominibus. *Hoc meum est, & hoc tuum,* lites ut plurimùm consequi necesse est. Sic insecutus experientiam Seneca dixit: *Quietè viverent homines in terris, si hæc duo pronomina, meum & tuum, de medio tollerentur.* Quod & exemplum duorum Patrum litigare nescientium palàm fecit.

B Porrò, crebrescentibus jurgiis, Judicia frequentia quæruntur quæ ea dirimant, quæ pacem restituant. Hinc Leges Legibus; hinc Constitutiones Constitutionibus; hinc Decretales Decretalibus additæ sunt; idcircò quòd ea quæ de novo emergunt novo egent auxilio. Quamobrem etsi Lex Evangelica sufficiens sit, & perfecta pro vita animæ, & conversione ejus ad Deum; congruebat, ut particulares Decretorum, & Decretalium traditiones adderentur. Primum ex hoc perspicuum fit, quià *Dei perfecta sunt opera.* Deut. XXXII. 4. & Legislatoris perfectissimi ut Lex perfecta sit necesse est. Secundum persuademus ex verbis Aristotelis, qui paucissima tradit esse committenda Judicibus. Nam quia rationi humanæ conjuncta est sensualitas, quæ adversatur & obviat sibi, & cujus judicium subvertit plerumque per alteram harum passionum, quas sub compendio notavit Virgilius, dicens:

C *Hinc metuunt, cupiunt, gaudentque, dolentque,*

debuerant Leges fieri per homines non excæcatos, aut seductos præmissis passionibus, ut secundùm Leges regularetur, & ferretur Judicium, non prout sensualitas extorqueret.

Quod si quis interrogaverit, cur has Leges non explicavit Legislator noster Christus? Respondemus, illas in universalibus principiis satis datas esse, sciente eo quià pro varietate temporum, & locorum, traditiones istas variare necesse est. Insuper quòd tempore primitivo Ecclesia non esset occupanda in temporalibus, vel servandis, vel augendis, quando mittebantur sine sacculo, & pera, prædicare; quando dicebant, non esse *æquum relinquere verbum Dei, & ministrare mensis;* Act. VI. 2. propterea suffecit autoritatem condendi Canones, & Decreta Vicariis suis relinquere, de quibus dixit: *Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit.* Luc. X. 16.

Arguent fortassis alii, quòd vel Christus insufficienter primitùs instituit Ecclesiam, dùm eam temporalibus indotatam reliquit, vel alii superfluè ditationes, & dotationes hujusmodi susceperunt, & frustrà consequenter Leges regulantes addiderunt. Negamus utrumque, neque enim uno modo semper agit Spiritus sanctus pro evocatione, & conversione Fidelium *ad Pastorem, & Episcopum animarum vestrarum;* sed nunc adversitate, nunc prosperitate; nunc paupertate, nunc abundantia trahit, vocat & allicit, quos esse suos agnoverit. Audi comminantem? *Nisi conversi fueritis gladium suum vibrabit, arcum suum tetendit, & paravit illum.* Ps. VII. 13. Accipe blandientem: *Convertimini ad Dominum, quoniam benignus est.* Joël. II. 13. Est igitur inefficax argumentum si generaliter assumatur: Prælati in Ecclesia primitiva conversi ad Deum nullis Decretalibus, aut Decretis utebantur: igitur nec moderno tempore congruit eis uti. Ecce prostrati sumus, & invenisse cre-

D

dimus, tùm necessitatem, tùm utilitatem scientiæ Canonicæ.

Ceterùm quid ultra secutum est? Ut ab Evangelica Lege secerneretur: si quidem neque brevis hominum ætas, neque limitata ingeniorum capacitas sufficere visa est, neque rerum conditio patiebatur ut idem homo perfectus simul haberetur Theologus meditans in Lege divina die ac nocte, & tot se Traditionis plenè cognoscendis totum daret. Hæc est (nisi fallor) ratio, hæc origo Legem Evangelicam à Canonica, & Theologiæ Facultatem ab illa Decretorum secernendi: veruntamen utraque est vox Christi Pastoris, & Episcopi animarum nostrarum, quamvis illa immediatè, ista mediatior; hæc velut Sara uxor libera, hæc tanquam Agar in obsequium & prolem concessa; hæc ad contemplationem ista ad actionem magis accommoda. Propterea hæc Rachel formosæ, ista Liæ lippæ, & fœcundæ magis comparatur; utraque nihilominùs laude digna, quia per utramque fit conversio ad Pastorem, & Episcopum animarum nostrarum: qua in re propositum erat dilatare, & amplificare laudes vestras multis, & præclaris, atque salubribus effectibus quos affert ista vox Legis Canonicæ, per quam conversio fit ad Pastorem, & Episcopum animarum nostrarum. Voluimus præsertim terræ fructus magis in apertum deducere, quos nominatione sola detexi, qui sunt spiritualis vivificatio, intellectualis illustratio, virtualis corroboratio; nec deessent originalia Sanctorum posita super numerum in ipsa eadem Decretorum doctrina res istas loquentium; suppeterent insuper testimonia operum vestrorum, & studiorum, ô viri Patres, ac Fratres Licentiandi venerabiles, per quæ probati, & in his omnibus manifesti facti estis.

Sed patimini, precor, ut suppressis interim laudibus vestris (quæ per se satis patent, & illustres sunt) quædam pro elucidatione præmissorum, pro obloquentium confusione, pro juniorum quorumdam institutione proponantur: patimini, ut in doctrinam commendationem convertamus, investigantes naturam hujus scientiæ, postquam originem docuimus; modos insuper quibus per eam fieri debet conversio ad *Pastorem & Episcopum animarum vestrarum.*

Distinguamus, notantes in primis ex Scripturarum divinarum serie, tribus modis aliquid converti. Nam est conversio retrorsùm, conversio introrsùm, & conversio deorsùm. Vis audire conversionem retrorsùm: *Quid est tibi mare, quod fugisti*, Ps. CXIII. 5. Hæc est sursùm ad originale principium, & fontale, sicut Maria Magdalena conversa retrorsùm agnovit Jesum. Accipe conversionem introrsùm, ibi: *Loquetur pacem in plebem suam, & super Sanctos suos, & in eos qui convertuntur ad cor*, Ps. LXXXIV. 9. hoc est, introrsùm. Demùm conversio deorsùm docetur ad naturale scrutinium: *Nisi conversi fueritis & efficiamini sicut parvuli* &c. Matt. XVIII. 3. Ecce conversionem in bassum, & deorsùm ad humilè de se judicium.

Mirarabitur fortasse aliquis quid sibi velit, quid proficit ista de conversione distinctio. Multùm per omnem modum, etsi superaddita fuerit alia distinctio proportionalis, quia vel ignorata, vel neglecta, totam confusionis errore scientiam Canonicam turbari necesse est. Est autem hæc communis distinctio, quòd doctrina Canonica tres in se Juris species aggregatas complectitur, Jus divinum, Jus naturale, Jus positivum. Recipit itaque ipsa corporis sui magnitudo sicut mare magnum, & spatiosum, plurima propriè de Jure Divino, & Evangelico, ut sunt Articuli Fidei, & Sacramentorum traditio, & originalia quædam Doctorum sacram Scripturam exponentium. Recipit alia quæ sunt propriè de Jure naturali, ut Præcepta purè moralia, & traditiones Philosophorum moralium in solo rationis dictamine stabilitas. Recipit alia quæ sunt tantummodò de Jure positivo, vel humano, ut Statuta quædam Provincialia, vel Synodialia, Judicialia quoque, & cerimonialia aliqua, & ea quæ taxationes pœnarum, vel præmiorum respiciunt. Primum Jus derivatur à Deo tanquàm immediatè ab Episcopo animarum nostrarum. Secundum Jus inspiratum est ab eo tanquam à Pastore nostro; cujus lumen signatum est super nos oves pascuæ suæ. Tertium fluit ab eodem tanquam nunc Episcopo, nunc Pastore nostro; tamen mediante, & interveniente humana voluntate, consensu, vel auctoritate. Hæc autem ideò præmisimus ut triplex inde consideratio moralis, & salubris inferatur. Pro intellectu Juris divini comprehensi in Decretalibus, & Decretis, necessaria est conversio retrorsùm ad Deum fontale principium, & ad suum Evangelicæ Legis revelatæ vestigium. Pro intelligentia Juris Naturalis ibidem positi requiritur conversio retrorsùm ad naturale scrutinium, & ad divinum naturalis Legis inditæ vestigium. Pro intelligentia Juris humani positivi utilis est conversio deorsùm ad conditionis humanæ multiplicis statum varium, ubi relucet aliquod remotum valdè, & imperfectum vestigium. Et ad hoc ut epikeya, vel æquitas conservetur, convertamus oculos mentis per has tres considerationes, & videbimus.

Primò, quòd pro intellectu &c. ut priùs. Perspicua est ex terminis prima consideratio, quoniam tales Canones sunt aut conclusiones purè Theologicæ, aut Articuli principales, quos pro principiis Theologia præsupponens, ex his consequenter alia, & alia deducere consuevit. Propterea qui gloriatur se partem istam perfectè cognoscere; ut se Theologum glorietur consequens est, nisi fortè quis dixerit quòd ad talium cognitionem sufficit textualis eorum quæ traduntur in hujusmodi Decretalibus, & Decretis, memoria.

Sed quis nesciat, quòd similiter rurales plurimi præcipuos in Symbolo & maximos Fidei nostræ perceperunt Articulos; eos autem quis vel Theologos nominaverit, vel Canonistas? Subinde deducimus, quòd dubiis emergentibus circà partem hanc Juris divini in corpore Canonum repositam, & immixtam; finalis, & certa decisio spectat ad originale principium, undè hæc sumpta cognovimus, hoc est, ad Theologicam disciplinam, ad quam debet retrorsùm fieri conversio; alioquin casuale esset vel impossibile naturaliter, ut inoffenso pede sequerentur vestigia Pastoris, & Episcopi Christi, & liberaretur anima à morte tùm erroris, cùm delicti. Non absque re dixit ipsa de se Sapientia, quòd per eam *Legum conditores justa decernunt*. Prov. VIII. 15.

Quòd si quis dederit aliquos ex Canonistis, quales inveniri posse non negamus, qui partem hanc Jurium divinorum deducere ex principiis suis propriis, declarare insuper, atque defendere cognoverint, eos non tàm Canonistas in hac parte quàm Theologos censebimus appellandos. Difficile tamen est (quemadmodùm tetigimus, etsi non impossibile) ut unicum hominis ingenium ad tot intendat, ad tot sufficiat. *Nam ubi intenderis ingenium, ibi valet*, ait Julius Cæsar, apud Salustium. Propterea dum ad particulares actus hominum & traditiones positivas, leves ad concipiendum, sed ad retinendum, & practicandum difficiles, memoria alicujus tota cum intelligentia se dederit, testatur Albertus Magnus cum experientia, quòd vix postmodùm sufficit idem homo retrorsùm converti ad principia prima, & universalia, alta, & abstracta, perspicaciter, lucidè, & tenuiter intuendum. Quippe grossescit quodammodò ingenium, dum sola grossa & palpabilia studio continuo considerare fuerit. Docent hoc illi qui tempus in Grammaticalibus rudimentis, & similibus diù contriverunt; eos enim rarissimè postmodùm vidimus ad liberales artes idoneos. At qui, versa vice, subtiliatur plurimùm, & habilitatur animus, dùm

dùm ad principia prima subtilia, pura, & abstracta primitùs semetipsum sedulò converterit. Hinc fit, ut studiosi scientiæ superioris longè clariùs, & acutiùs (etsi non promptiùs) traditiones inferiorum scientiarum subalternatarum examinare, discutere, cognoscere, interpretari, & resolvere valeant, si ad illas suam dederint considerationem, & non aliundè depravatum habuerint judicium, quàm illi qui tales subalternatas scientias primò didicerint, ita ut facilius sit (exempli gratia) ex Theologo puro fieri Canonistam perfectum, quàm in Theologum probatum Canonum A studiosus evadat.

Nec ista dicuntur (testis est veritas) ut honorabili Canonum scientiæ (quam laudandam suscepimus, sicut verè laudabilis est) detrahamus, seorsùm sit hæc à nobis stultitia. Ad quid ergo? Ut sciat unusquisque mensuram suæ vocationis, & donationis Christi. Nempe quis honor est, quæ laus, quæ gloria, si quis vel se, vel professionem suam ultrà concessos limites extenderit, & extendendo confundere præsumpserit: Nam in falsitate qualis laus est? *Qui falsò prædicantur*, inquit Boëtius, *necesse est ut propriis laudibus erubescant.*

Erat autem consideratione dignissimum investigare qualiter anima per conversionem retrorsùm ad Leges æternas sit fortior, atque utilior; cum è contra proveniat, dum deorsùm convertitur. Hinc duæ portiones rationis assignantur, superior scilicet, quæ vocatur vir, & inferior, quæ femina nuncupatur. B

Quædam dictaveram hîc scitu digna quæ proferre decreveram; sed nolui, propter eos qui pravè intelligunt, qui non libenter audiunt quia non laudantur, & perversius referunt, & pessimè calumniantur, omnia ea sinistræ interpretationis dente lacerantes, & conversi pedibus conculcantes. Sed de se viderint tales, & qualiter de fraternæ charitatis debito, & sincero veritatis zelo reddituri sunt coram tremendo Judice Deo rationem; nos intereà stupam ignibus apponere noluimus.

Pro intelligentia Juris naturalis commemorati in Decretalibus, & Decretis, exigitur conversio introrsùm ad cor, hoc est, ad naturale scrutinium, & ad divinum naturalis Legis inditæ vestigium. Hoc naturale scrutinium, hanc ad cor conversionem appellamus C *Considerationem dictaminis naturalis, & Legis scriptæ in cordibus nostris.* Sic apertè loquitur Apostolus dicens, quòd *Qui legem non habent*, intellige scriptam, *ipsi sibi sunt Lex.* Rom. II. 14. Docuerunt hoc Aristoteles, & alii Philosophi morales, qui solo ductu ratiocinationis naturalis virtutes docere, vitia detestari potuerunt. Porrò super hac Canonum portione, in ordine ad moralem Philosophiam, similiter dicere fas est, sicut in priori consideratione partem Canonum ad Theologiam comparavimus. Addito quòd Lex hæc naturalis plurimùm obliterata est, & obfuscata propter peccatum, ita ut ad perfectiorem ejus lecturam lucem divinæ Legis radiare, & ad eam oculum rationis convertere debeamus.

Pro intelligentia Juris humani positivi utilis est conversio deorsùm, ad conditionis humanæ multiplicitatem, statumque varium. Epikeyam, quam Latinè æquitatem, Juris interpretatricem nominare possumus commendat hæc consideratio, & hoc in illis, & circà illa D quæ solo Jure positivo vel humano subsistunt, qualia variari, & mutari, pro varietate, & qualitate temporum, locorum, personarum necesse est, non ita de Jure vel divino vel naturali, quorum utrumque immutabili veritate subsistit. Hoc moralis Cato sic ait:

Ipsæ etiam Leges cupiunt ut Jure regantur,

Alioquin Juxta Terentianum verbum, *summum jus summa est malitia.* Et propter traditiones hominum irritum fit Mandatum divinæ Charitatis. Hanc Epikeyam posuit Aristoteles *in Ethicis* Legum omnium directricem, quam abjicientes, & soli cortici literali penitùs adhærentes, non solùm non proficiunt Reipublicæ ex Legibus suis, vel Canonibus, sed obsunt vehementer. Ad quod est narratio Valerii de Scipione Nasica dicentis, quòd *Dum Consul Legis ordinem sequitur, id agit ut cum suis legibus Romanum corruat Imperium.* Hinc præclarè dictum est sub hac sententia, quòd *Leges sequi, non est Legis verba, sed Legislatoris intentionem imitari.*

Ex his omnibus lucidè deducitur id quod præmisimus, quòd ad perfectam Canonicæ scientiæ cognitionem triplex exigitur conversio: Conversio retrorsùm ad Deum, Conversio introrsùm ad cor suum, conversio deorsùm ad proximum, & statum ejus varium. Hoc autem sub aliis terminis vulgarioribus est dicere, quòd oportet in Decretis & Decretalibus distinctè videre quid in eis est de Jure purè divino, quid de Jure purè naturali, quid de Jure positivo, vel humano. Istis siquidem ignoratis confusionis sequi errorem necesse est, dum non separatur pretiosum à vili, indispensabile ab dispensabili, incommutabile à commutabili, obligans lex à non obligante, necessarium à non necessario, & ita de similibus, ex quibus oritur deceptio, quemadmodum si non separaretur plumbum ab argento, vel aurichalcum ab auro.

Concludimus deinceps, quòd Theologiam à Canonibus excludere, nihil aliud est quàm suos sibi oculos evellere. Similiter Canones velle destruere, est corpus proprium Ecclesiasticæ politiæ deformiter habituare. Quærere prætereà, qualis scientia plùs expediat Ecclesiasticæ politiæ, vel Evangelica vel Canonica; est quærere, quòd in corpore membrum ad directionem suam plus exponitur, vel oculus, vel aliquod aliorum.

Denique sequitur, quòd in terminatione præsentis schismatis tam perplexi, tamque difficilis, sicut & in aliis arduis, ubi traditiones humanæ nequaquam sufficiunt, necessaria est præcipuè conversio retrorsùm ad Jus divinum, quod est Jurium omnium originale, & fontale principium, forma, regula, & exemplum. Fiat hæc animæ conversio ad Jesum; tunc videbitur, & tandem agnoscetur Jesus Pastor, & Episcopus animarum nostrarum, sicut à Magdalena cognitus est, dum conversa retrorsùm ait: *Rabboni.* Joan. XX. 16.

Materia postulabat, & forsan hæc ingeniositas quorumdam expectabat, ut describere tentaremus quid Jus purè divinum, quid purè naturale, quid positivum, vel humanum; quatenùs inspici per conversionem hanc triplicem lucidiùs posset cujuslibet conditio. Hoc itaque difficillimum est quæsitu; hoc inventu saluberrimum. Hoc enim est velut triplex clavis aurea ad reserationem omnium in Juribus contentorum. Sed neque locus, neque præsens actus, neque desiderata brevitas hæc patitur; rem potiùs ad scholasticum examen referre congruit, quemadmodùm pridem in lectionibus paucis elucidare describendo tentavi: quod qualiter impleverim, aliorum sit judicium.

Erat insuper quæsitu dignissimum, quando fit anima prudentior, vel per conversionem retrorsùm, vel introrsùm, vel deorsùm. Dicit enim Veritas, quòd *Filii hujus seculi* (qui utique deorsùm convertuntur) *prudentiores sunt filiis lucis in generatione sua.* Luc. XVI. 8. Sed hanc iterùm rationem, qua super speculatione, præmittimus, & terminum dictis statuentes dicimus, quòd quia triplex est conversio ista, retrorsùm, introrsùm, & deorsùm, præsupponitur à vobis haberi, O Licentiandi venerabiles. Quoniam prætereà docuimus jam ab initio hos esse conversos *ad Pastorem, & Episcopum animarum vestrarum*: satis hoc fuerit nunc pro collatione vestra sumpta ex generalibus locis atque principiis. Supplicamus tandem, ut convertat ad se magis, & magis omnes in commune Pastor & Episcopus animarum vestrarum; hîc per gratiam, & virtutes, ut beatæ societatis amplexu conjungamur eidem in gloria, cujus nos efficiet participes qui est Deus benedictus in secula. Amen.

ALIA

ALIA COLLATIO
PRO
FACULTATE DECRETORUM.

Ad eosdem Codd. MSS.

Pax vobis, sicut misit me Pater. & ego mitto vos. Joan. xx. 21.

MISSURUS atque licentiaturus post Resurrectionem suam Apostolos Dominus, sicut ex testimonio Joannis accepimus originaliter; recitativè autem in Evangelio Dominicæ currentis hoc protulit ad eos. *Pax vobis*, &c. At verò cur ante Licentiæ missionem priùs obtulerit salutarem pacem, dùm apud me etiam atque etiam recogito, magnum invenio missionis Apostolicæ mysterium, congruum insuper pro re quam acturi sumus, fundamentum. Voluit nimirùm supremus Cancellarius noster Christus dare palàm intelligi eos qui mittuntur pro Ecclesiastico regimine debere primitùs observare pacem, non qualemcunque. Est enim pax quam zelabat super iniquos Propheta, scilicet pacem quam mundus dare non potest: propterea dicturus Apostolis: *Sicut misit me Pater, & ego mitto vos*, præmisit: *Pax vobis*, &c.

Quid autem sibi vult quòd non semel, immò ter pacem dedit, nisi quia multiplex pax invenitur, præsertim triplex; convenienter, nisi fallor, ad assignata, secundùm tres respectus, vel ordines quos habet homo. Ad Deum super se. Ad seipsum infrà se. Ad proximum juxtà se. Pax quippe, cùm nihil aliud sit secundùm Augustinum quàm *ordinis tranquillitas*; perturbato ordine, pacem quoque dilabi consequens est.

Porrò quisquis mitti quæritur, si careat tranquillitate ordinis, vel ad Deum, vel ad se, vel ad proximum, ipse nequaquàm idoneus erit qui licentietur. Quo pacto sic? Quia profectò finis in missione qualibet est pulchra pax corporis mystici, quod inhabitat, & vivificat ille, qui *est pax nostra, qui fecit utraque unum*, Ephes. II. 14. de quo Propheticus sermo scribit: *In pace factus est locus ejus.* Ps. LXXV. 3. Hæc verò pax si defuerit, desit ordo necesse est: ordine verò non existente, dum non redditur unicuique quod suum est, regnat confusio, viget horror, furit discordia, quâ res maximæ dilabuntur; si tamen non mentitur Salustius, immò major eo Christus dicens: *Omne regnum in se divisum desolabitur.* Luc. XI. 17.

Denique missus aliquis qua fronte pacem annunciabit, si totus versetur in turbatione, contrarius Deo, varius in seipso, injurius proximo? Contrarius Deo qualiter? Per inobedientiam? Nam *quis restitit ei & pacem habuit?* Job. IX. 4. Varius in seipso qualiter? per legem carnis repugnantem legi mentis, quâ fit ut homo secum litiget, seclusus ab illa beatitudine: *Beati pacifici.* Matth. V. 9. Scitum est autem illud:

Conveniet nulli qui secum dissidet ipse.

Injurius proximo qualiter? Per injustitiam, & varios dolos, quos exterminare nititur Rex pacificus, sicut hortatur Apostolus dicens: *Solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis.* Ephes. IV. 3. Et oro, videte, si non ad pacem hanc populis annunciandam licentiati sunt Apostoli: testimonium ab Ecclesia suscipite. *Cives*, inquit, *Apostolorum, & domestici Dei advenerunt hodie portantes pacem, & illuminantes patriam*, Ad quid? Dare pacem Gentibus, & liberare populum Domini. Propterea missurus Apostolos supremus Cancellarius Christus, & Licentia magistrali decoraturus, pace primitùs communivit eos dicens: *Pax vobis*, &c.

Deindè subjungit: *Sicut misit me Pater, & ego mitto vos.*

His itaque fundamentaliter prolocutis traducamus ad vos, ô præclari, & venerabiles licentiandi, sermonem, & dicamus, quòd Pater Patrum in terris, Vicarius Patris illius supremi cœlestis misit me (licèt indignum tantæ rei) colligere, vacare, licentiare, pro denuncianda, & ferenda pace per totum corpus Ecclesiæ viros ad hanc idoneos, & probatos. A Et quia tales vos esse comperio, per depositionem illorum qui jurejurando constricti sunt fidele testimonium perhibere, super hoc jure mihi usurpare visus sum (quamquam absque ulla comparatione minor) verbum supremi Cancellarii præmissum ad Apostolos: *Pax vobis. Sicut misit me Pater & ego mitto*, aut protinùs missurus sum *vos*.

Poterat fortè breviùs hæc collatio pro similitudine cognoscenda sufficere; in ejus tamen elucidatione non pigeat paulò diutiùs immorari: sic enim odor vestræ laudis tali protractione redolebit effusius. Convertamus igitur oculos nostræ considerationis ad generalem totius Ecclesiæ universitatem, ad vineam Domini Sabaoth, ad unum ovile pascuæ Domini; aspiciemus Ecclesiam jugiter indigere pro suo cultu, & salvifica pace viris Apostolicis in sacris Canonibus eruditis, quos non propria temeritas evocet, sed Superioris autoritas mittat. B *Nemo sibi assumit honorem*, Hebr. V. 4. inquit Apostolus; sed qui mittitur ut Aaron. Ceterùm missionis hujus qualis erit fructus? Multus per omnem modum: tamen de triplici loquatur sermo noster, ut infrà terminos jam positos, ne nimis effluat, coarctetur.

Missionem itaque vestram, ô Baccalaurii insignes, triplex Ecclesiæ necessitas petit contra triplicem aciem tranquillitati suæ, & paci adversam, & infestam. Necessitas una est, hæreticos extirpare: altera, mores componere: tertia, injurias propulsare. Hæreticos mittit velut Apostolos suos pater mendacii extollens se adversùs scientiam Dei, tollere pacem ad Deum. Mores illecebrosos velut Apostolos suos mittit caro militans adversùs spiritum, tollere pacem hominis ad seipsum. Injurias, & dolos velut Apostolos suos mittit mundus, qui *totus in maligno positus est*. Joan. V. 19. tollere pacem ad proximum; ita verum fit illud:

C
Mundus, caro, dæmonia,
Diversa movent prælia:
Certantque pari fœdere,
Pacem de terra tollere;

pacem supernam, internam, fraternam.

Adversùs hæc pro victoria promovet Rex pacificus, & supremus Cancellarius mittens Apostolicos viros in sacris Canonibus, & Legibus eruditos, suadens Deum colere, pro pace ad eum. Correspondent his tria quæ de Apostolis dicta sunt: honestè vivere, pro pace ad seipsum: neminem lædere, & jus suum unicuique tribuere, pro pace ad proximum. Portantes facem & illuminantes patriam, contra cæcos errores hæreticorum. Dare pacem gentibus, contra tumultus carnalium desideriorum. Et liberare populum Domini à fraudulentis insultibus perversorum.

D Perscrutemur ampliùs: forsitan ostendet se nobis triplex Jus, quod in sacris Canonibus respersum est. Jus Evangelicum, seu divinum, servans pacem cum Deo. Jus naturale, servans pacem hominibus cum seipso. Jus politicum seu positivum, servans pacem cum proximo.

His tandem armis triplex acquiritur victoria, pax triplex adipiscitur, & perindè triplex missionis vestræ, ô venerabiles Licenciandi, colligitur causa. Quamobrem optabundus pronuncio: *Pax vobis. Sicut misit me Pater & ego vos mitto.* Joan. XX. 21. *Bene habet* (ait Lactantius ex verbis Tullii) *Facta sunt*

sunt fundamenta, collocati loci Oratorii pro superædificatione perfecta commendationis incohoata, quam mos exigit, postulat justitia, quæ suum virtutibus dat honorem. Abundant allegationes sine numero de Scripturis nedum Divinis, sed etiam Canonicis, ea quæ præmisimus ostendentes. Etenim quis nesciat, præsertim ex scientibus Legem, qualibus abundat cœtus hic celeberrimus, quis inquam, ex his non cognoscat totam sacrorum Canonum seriem, vel pro Fidei determinationibus, vel pro bonis moribus, vel pro Justitia militare? A Petit aliquis concordantias, præsto sunt omnes Canones; omnes Decretales accipiat.

Sed ecce dum ad extollendas laudes vestras super his fundamentis satageret meditatio mea; quid obtigerit dicam. Astitit insidiator, mihi ponens offendicula, neque hoc prorsùs insolitum: revocet memoria priores actus consimiles pro Theologis, pro Medicis, pro Artistis; recordari poterimus quid egerit livor edax, pestis improba, laudis alienæ cujuslibet impatiens, sathan apostata, zizania seminans inter fratres; quid simile modò non agitaret sathan? Cur livorem non immitteret? Sed cognitionem ejus assiduitas effecerat; potuisset mox ejici, nec audiri. Accipite igitur commenta fraudulentiora nequitiæ. Missus est pro livore zelus Dei, bonus planè nuncius, si habuisset scientiam. B Sed operante maligno repudiaverat eam velut obsistentem suis conatibus: itaque oderat eam, nec poterat ei quicquam pacificè loqui; væ tamen soli zelo tali, quia dum derelicta cum sorte, & directrice sua dicretione raptatur hàc illàc sine lumine, ipse currens præceps incurrit.

Heu benè ambulantibus ab hac peste; vix nimirùm altera est hostilior, vix fallacior, quæ sub specie boni, & magni boni mentes extimulans ruere cogit, & in omne periculum trudit; proindè *maledictus furor ejus quia pertinax, & æmulatio quia dura*, Gen. XLIX. 7. nemini cedens, credens nemini; fas insuper omne, nefasque confundens; ad ejus aspectum intendite, totus infremuit,

Gelidusque per ima cucurrit
Ossa tremor.

Ceterùm zelus iste qui absque scientia erat, ipse protinùs horrifica voce rabiosa silentia rumpens, satyrico tragicoque boatu, quid meditaris, ait, ô bone vir? C Immo, ô stultissime hominum; quid tecum, nescio quid grave cornicaris ineptè? Tibi quo pacto venit in mentem traditiones hominum, Leges, & Mandata præconiis extollere, quas satis improbare lingua non sufficit? Auferunt pacem omnem, lites afferunt, quia divinæ Legi contrariæ, infestæque sunt: quid me respicis? Ita est. Si mihi non credis: Prophetis crede, Christo crede, experientiis crede. Dic nobis, Isaïa, quid de traditionibus hominum; quid de suis Legibus, ore Dei conscripseris? *Timuerunt me mandato hominum, & doctrinis. Ideo ecce ego addam, ut admirationem faciam populo huic miraculo grandi & stupendo. Peribit enim sapientia a sapientibus ejus, & intellectus prudentium ejus abscondetur.* Isaiæ XXIX. 13. 14.

Vide si non præsenti schismate idipsum contigerit, ubi amputata difficultate una redeunt tres, (ut in fabulosa hydra)

Ægrescitque medendo.

Cur hoc? nisi quia periit sapientia à sapientibus, & intellectus prudentium absconditus est. D Accedat & testis Matthæus, doceat nos quid Christus dixerit Pharisæis: *Irritum*, inquit, *fecistis mandatum Dei propter traditionem vestram. Sine causa nunc colunt me, docentes doctrinas & mandata hominum.* Matth. XV. 6. 9. Hæc irritatio Legis nonne manifesta est in eis qui nullam viam pro sedatione schismatis dicunt juridicam, nisi quam Libri sui scriptam habent; quasi Jus divinum non esset Jus, neque via sibi consona dici juridica mereretur.

Referrem hìc quamplurima super determinationibus & novis irritantibus Legem Domini, ut de potestate Papæ sui, quem volunt eximi à quavis humana subjectione, cùm Jus divinum subjiciat eum omni humanæ creaturæ propter Deum, sicut servum suum, & correctioni fraternæ, ut Petrum Paulo; subjiciat & universali Ecclesiæ tanquàm infallibili regulæ credendorum, simul & agendorum: subjiciat tandem ex dabili casu culpæ incorrigibilis, cuique volenti nedum ab eo appellare, sed eundem incarcerare, vel occidere.

Quid prætereà (Deus æquissime) sunt tot traditiones, nisi totidem laquei, vincula, & retes, pro retinendis implicandisque pedibus humilium ambulare volentium secundùm Legem perfectæ libertatis, quam Christus in paucissimis voluit Sacramentis contineri? Quid! quod telas aranearum humiles retinent, transmittunt fortes?

Ecclesia rursùs quæ tota spiritualis esse debuerat, tota cœlestis, nonne per traditiones hujusmodi ferè tota, immò penitùs in brutalem sensualitatem miseranda vicissitudine dilapsa est? Arguar mendacii, si non præponuntur temporalia spiritualibus, humana divinis, terrestria cœlestibus, quæstus pecuniarum saluti animarum. Hinc tot Excommunicationum fulminationes, tot excogitationes cautelarum. Benè de his prophetavit. Isaias x. 1. 2. *Væ qui condunt Leges iniquas, & scribentes injustitias scripserunt, ut opprimerent in Judicio pauperes, & vim facerent causæ humilium populi mei: ut essent viduæ præda eorum, & pupillos diriperent!* Hinc contemptus tam indignus virorum spiritualium, contemplativorum irrisio, exaltatio dyscolorum, inter quos superior evadit, qui litigiosior, altutior, malignior, perversior. Hinc demùm, effugata charitate, regnat cupiditas, quæ impatiens est, maligna est, æmulatur, agit perperam, inflatur, est ambitiosa, quærit quæ sua sunt, irritatur, cogitat malum, gaudet super iniquitate, condolet veritati, nihil suffert, nihil credit, nihil sperat, nihil sustinet. Hoc unum commune habere videtur cum charitate, quia *nunquam excidit* 1. Cor. XIII. 8. Quod nisi ita esset, qualiter exitiale schisma præsens, atque pestiferum, tam execranda cupidine dominandi lacerasset Ecclesiam?

Sed & Clerus, qui cum Salomone sapientiam (quæ desursùm est) habere sponsam debuerat, assumpsit sibi meretricem illam magnam Babilonis, sapientiam terrenam, animalem, diabolicam. Væ, væ, væ, habitantibus in terra ab hoc triplici monstro, quià non est pax coram eo. Vis audire quomodò? Ecce sapientia diabolica mittit tollere pacem primam ad Deum, volens phantasticè cum Lucifero extolli *super omne, quod dicitur Deus*, 2. Thess. II. 4. ob hoc excogitans instar tyrannorum traditiones suæ ambitionis defensatrices, remunerans abundè promulgatores suos, ceteros inhonorans. Quid animalis sapientia? Mittit hæc tollere pacem hominis cum seipso, nutriens carnem contumacem adversùs spiritum, & suis eum illecebris obsequi jubens. Mittit denique, Sapientia terrena, tollere pacem ergà proximum, dicendo, hoc est meum, hoc non est tuum; quæ duo avaritiæ pronomina si removerentur è medio, quietissimè viverent homines.

Sed undè, precor, hæc omnia, nisi quia demerguntur homines ad nimiam considerationem terrenarum administrationum; undè grossescit ingenium, gravatur memoria, contenebratur, & languet affectus. Vide si vix aliud noverit quidam eorum cogitare, quàm super his allegationes allegationibus addere, mittere, remittere, nec credere cuiquam veritati, vel notissimæ, nisi per expressum scriptum ostenderit. Audisti pridem quàm faceta dicacitate

improperabat Cardinalis Ambianensis Ebredunensi: Si hunc, inquit, demersum in luto moneret aliquis surgere, hoc ipse non faceret sine Lege, vel Canone; diceret, erubescimus sine Lege loqui, quantò minùs illud, vel illud operari. Adde quòd traditiones istæ temporalia pro fundamento jaciunt, magno plausu conclamantes: spiritualia sine temporalibus diù esse non possunt; cùm ex adverso monuerit veritas: *Primùm quærite regnum Dei, & justitiam ejus, & hæc omnia adjicientur vobis.* Matt. VI. 33. O mores, ô tempora, surdescunt homines ad tonitruum Christi, & audiunt susurros similes verbis Horatii.

O cives, cives, quærenda pecunia primum est,
Virtus post nummos.

Christus postremò suam Ecclesiam nonne perfecta stabilitate fundavit, Legem statuens Evangelicam, quæ si ad regimen Ecclesiæ sufficit (ut sufficit) quià *Dei perfecta sunt opera*, Deut. XXXII. 4. quid nisi confusionem super fluam, lites, discordiam, tanta, tamque multiplicata Jurium, Legum, & Canonum discordantium varietas operatur? Quocircà desere missionem studiosorum suorum, linque Licentiam, si litibus, si jurgiis, si talibus volueris Ecclesiæ discriminibus obviare.

Properabat hoc modo loqui zelus Dei, & malè properabat, quià *non secundùm scientiam.* Rom. X. 2. Propterea, luce relicta versus in furorem oblatrabat contra sanctissimas, saluberrimasque Canonum Sanctiones, deceptus imagine quadam spiritualitatis, falsæque libertatis velamine cæcus perversè res agebatur, si consors zeli Dei, suique directrix, diutiùs abfuisset, quam nominamus Scientiam, seu Discretionem; Aristoteles Epikeyam appellabat. Voluntas Dei fuit, ut veniret, quæ vix tandem multo conatu renitentem zelum compescuit, imperans videret quid diceret, quid ageret, quid contra sacros Canones aggarriret, meminisset veteris illius proverbii: *Ne quid nimis.* Discretio deinceps vertens ad me faciem sobriè (ut erat) modestoque sermone suasit, ut zelum Dei, nisi se præsente, nullatenùs insequerer. Causam addidit, quia zelus Dei sine scientia præcipitat: sicut scientia sine zelo languida jacet. Neutrum bonùm, perniciosius tamen est obrui, quàm jacere. Adjecit plurima cognitione dignissima, quæ referre per singula brevitas vetat.

Eliciam duntaxat ex dictis scientiæ triplicem considerationem, undè palam fiet, quia nihil ex objectis prohibet missionem vestram laudabilem, O præclari, & venerabiles Licentiandi: obstat quoque nihil uti verbo Christi proposito traducto ad rem quam agimus. *Pax vobis. Sicut misit me Pater, mitto vos:* aut illico sum missurus.

Est igitur consideratio prima generalis. Præcelsa Decretorum Facultas cum suis Professoribus, nequaquàm debet ex abutentium suis traditionibus pravitate culpari. Etenim quid tam sanctum dabitur, tam utile, tam honestum, quo non contingat abuti? Detur Theologia; detur Eloquentia; detur Medicina; aut aliarum scientiarum salubrium, detur ipsa ratio, qua nihil præstantius à natura collatum est. Nunquid non experimento cognoscimus talia crebriùs assumi in instrumentum facinoris, quæ debebant esse adjumenta virtutis, fitque verissima Aristotelis propositio: *Sævissima est injustitia ferens arma, sed in armatis culpa est, non in armis.* Hanc considerationem si zelus deserit, sævit in virtutes, res optimas persequitur, dum ab eis abusum non fecerint.

Fefellit hoc zelus Waldenses hæreticos, qui cognoscentes vitia Prælatorum, atque Sacerdotum, inducti sunt Ecclesiasticas dignitates, officia, dignitates ordinatas à Deo, vel negare; vel solis justis ascribere. Sic quosdam videntes mala fieri per Ecclesiam ratione administrationis temporalium rapuit zelus iste vel prædicando vel docendo, vel legendo, detestari statum omnem Hierarchicum Ecclesiæ, subnervare potestatem omnem, & Jurisdictionem ab ejus Prælatis; Principes insuper, & potentes sæculi animare, vel ad rapinam jam collatorum bonorum, vel à conferendis avertere; abominari denique curam omnem seu sollicitudinem temporalium, quia dum credunt dicere cum Apostolo: *Nostra conversatio in cœlis est*, Philip. III. 20. volunt omnia sua basi metiri. Patuit hoc nuper in Doctore quodam Anglicano. Patuit in Marsilio de Padua, & similibus Tractatoribus; immò obtrectatoribus super Ecclesiastica potestate, in quorum persona superiùs inducebatur loqui zelus Dei *non secundùm scientiam.*

Addamus, quia nihil est aliud in humanis ex omni parte beatum, seu perfectum, neque germinat granum virtutis sine palea, feno, vel stipula vanitatis. Nihilominùs sævit zelus, dum solus est, belluina rabie contrà defectum quantumlibet mediocrem, & ita sævit, ut zizaniis paucis totam sementem eradicet: par illi qui pro defensione denarii centum marcas audet exponere; aut illi similis qui effugaturus muscam volitantem caput excerebrat, aut qui reparaturus domum ruinosam, eam ictu vehementi funditùs exterminat. Sic dum satagit iter rectum incedere vectus equo feroci sine freno calcibus obvias omnes dejicit, deturbat, suffocat, occidit, neque puero parcens, neque seni, gravidis, vel infirmis; sed conterit in spiritu vehementi quicquid viæ suæ visum fuerit obsistere; vult hîc omnia puniri citò, & velociter, nihil futuro reservans Dei Judicio. Quod si audierit apud Curiam aliquam Justitiæ Ecclesiasticam, vel secularem, quicquam non rectum fieri, sicut humanitùs aliquando non fieri non potest, proclamat in spiritu oris sui: Tollatur Curia talis, mutetur, disperdatur, quia totum dissipat, & subvertit. Denique quia, apud zelum hunc suspecta sunt omnia, odiosa omnia, desperata omnia, officium arripit diabolicum, officium adversandi. Nam quicquid ab aliis præcogitatum, consultum, attentatumve fuerit, impugnans destruit; nihil tamen ædificans, nihil promovens, actor contradictorum, non consiliator. Nihilominùs aliquandò satius est agere bona cum paucis defectibus, quàm observando ventum nunquàm seminare.

Hæc ideò dicta sint, ne zelus Dei sine scientia culpet ita deinceps, vel persequatur abusus aliquorum, quin inviolata remaneat. Hinc honorandæ Decretorum scientiæ, ejusque cultoribus sua fama, sua laus, sua gloria. Nec obstiterit, quin liberè denunciem licentiaturus eos: *Pax vobis: sicut misit me Pater, & ego mitto vos.* Joan. XX. 21.

Sequitur altera Consideratio. Præclara Decretorum Facultas, neque Legi divinæ, neque naturali, quomodolibet adversatur. Tollatur zelus iste, qui non pacem inter has Facultates, Theologiæ, & Decretorum, sed gladium mittere conaretur. Nimirùm hoc agere quid aliud esset, quàm corpus unum membratim discerpere, secando caput à membris, cor à venis, animam à corpore? Lex itaque Canonica nunquid non ab Evangelica manat, derivatur, & vivit, sicut membra à capite, venæ à corde, corpus ab anima? Alioquin non diceret Sapientia de seipsa: *Per me Reges regnant, & Legum conditores justa decernunt.* Prov. VIII. 15. Quis à Philosophia Medicinam, quis scientias alias à Metaphisica, vel Logica separaret? Sic nec Canones à Theologia. Quarè? Quia traditæ sunt apud eam Leges primæ invariabiles, & æternæ à quibus originantur sicut à fonte fluvii conclusionum particularium in sacris Canonibus, in Conciliis generalibus, in Pontificum Decretalibus contentarum. Has conclusiones quisquis doctrinaliter elicere, atque educere cognoverit, vel à principiis descendendo ad conclusiones, vel à conclusionibus ascendendo ad primas Leges, ille jam neque Theologus, neque Ju-

ristа

rista solummodò, sed in utroque perfectus habebitur.

Memini me Jubileo altero super hac re latiùs in Actu consimili, & consequenter in multis lectionibus disseruisse, definiendo quid Jus propriè divinum, quid naturale, quid canonicum, quid pertinens, vel impertinens, quid ex utroque mixtum. Differentias quoque, & convenientias ad invicem, quantùm dedit Deus, aperientes; res planè difficilis, sed saluberrima; cujus ignorantia perniciosiorem, quàm dici potest, confusionem inducit.

Poterant alia ex hujus considerationis radice documenta trahi, quatenùs objectis zeli nimis audacibus fieret apertior responsio; ut prætereà dilucesceret ampliùs, qualiter, & quousque regulas Canonum, & Jurium positivorum observare convenit, dum tractatur expulsio præsentis execrandi schismatis, quoniam Lex Evangelica sufficientes ad hoc regulas habet, si pio, seduloque (ut debuerat) studio quærerentur, & inventæ complerentur, subjungendo variabiles traditiones invariabilibus; temporales æternis; & divinis humanas, Epikeya meditante, quam latinè possumus æquitatem nominare, cujus est Jura scripta non ad verborum corticem, sed ad intentionis medullam inspicere: etiam ubi opportunitas, vel necessitas exegerit addere novas contra morborum novos modos. Medulla verò intentionis qualis altera est, quàm pax, quàm charitas, nam *finis Legis charitas*, 1.Tim.1.5. secundùm Apostolum.

Properabam absolvere considerationem hanc secundam, migraturus ad tertiam, dum studiositas speculatrix familiari quadam fiducia properantem detinuit, multa rogitans, quærens plurima sumpta ex dictis occasione dubitandi, & cognitionis ardore succensa. Dic, inquit, quomodò spectat ad Decretorum Facultatem hæreticos extirpare, cum hoc esse proprium Theologiæ videatur officium? Dicat Theologus de falsitate, Jurista de punitione. Hoc utique me dicturum respondi. Dic cui fidei plus dandum est in expositione textus Decreti, vel Decretalis, an Theologo, vel Juristæ, adhibito utrinque pari studio? Nam Theologia si architectonica sit respectu Decretorum, eorum interpretationem nonne sibi vendicat Jure suo? Ita sibi vendicare respondi, dum ostendi quid in unoquoque Canone est de Lege divina, quid de positiva constitutione, & consequenter quid necessariò tenendum, quid pro tempore, & loco, variandum, si & ubi Lex Evangelica in aliquo sui læsionem pateretur. Hoc Theologorum præcipuum, hoc assiduum studium esse debet, si professionem suam integrè voluerint adimplere, separare scilicet *pretiosum a vili*, & regulas generales in moralibus, & Theologicis, veluti quasdam claves invenire.

Solet zelus meus pro Domino Deo faciliter torqueri, solet indignari: velit Deus quòd utiliter, & secundùm Superiores. Dic quid facilius est: vel Theologum descendere ad cognitionem Decretorum, vel Decretistam ascendere ad Theologiæ notitiam? Utrunque enim fieri posse notasti. Respondi: facilius esse primum, quam alterum; declarationem omisi.

Dic quid eligibilius est Canonistæ pro sui complemento, vel Leges civiles, vel Theologiam cognoscere: imò hanc tenentur scire, aut scientibus credere, nisi perniciem magis operari velint quàm pacem, præsertim in interpretationibus doctrinalibus occurrentium dubiorum in sacris, & similibus, quæ vobis interpratatio nunc conferetur &c.

Dic cur, & quando, separatio facta est inter Theologiæ, & Decretorum Facultates, cum tempore Magni Gregorii & antea soli viderentur Ecclesiam regere Theologi? Huic quæsito consideratio tertia respondebit.

Dic an separatio talis profuerit, & si sic quæ Facultas remanserit utilior, aut pro Ecclesiastico regimine præferi dignior? Causam auget dubitationis scriptum Aristotelis, quod *in agibilibus, particulares sermones, quales sunt in Juribus, magis prosunt.* Sicut procurandis morbis Medicina quàm Philosophia, cognoscitur utilior. Item quia, Deo propitio, temporibus istis atque locis desunt hæreses per Theologiam extirpandæ.

Quid denique faciunt ad regimen populorum speculationes istæ quibus occupantur Theologi, si suprema species esse possit? Si distinctio sit talis, aut talis, inter attributa divina? si creatura sit elevabilis ad creandum? si ideæ, vel essentiæ creaturarum fuerint ab æterno distinctæ à Deo, & similes, quales sola Schola Theologica videtur amplecti. Respondi, quæstionem hanc non esse dubiam, nisi apud illos qui in dubium revocarent, an debeat ordinatio salubris morum, constructioni murorum; & salvatio veritatis, præferri procurationi civilitatis juridicæ.

Benè ergò: dic rursùs quomodò verum est quod dixisti, sufficienter traditam esse in Evangelio doctrinam extirpandi schisma; cum ibi neque de schismate, neque de summi Pontificis electione, neque de Electoribus Dominis Cardinalibus, neque de circunstantiis electionis, & similibus multis fiat verbum.

Dic postremò quid intelligis notans Jura scripta ad terminos Evangelicæ Legis esse resolvenda pro sedando schismate? Visne quæratur an pars malè tenens sit tota in se & suis partibus extra statum salutis? An censeri debeat schismatica, hæretica? An expedivit tales omnes anathematizari, & de necessitate vitandos, nunciari immò viribus extirpari, an quilibet de parte sit prorsùs ineligibilis ad Papatum, Cardinalatum, Episcopatum, Sacerdotium? An processus jam fulminati sic ligent reos, ut non possint ab eis sine expressa schismatis abjuratione, & absoluta culpæ confessione tolli vel suspendi? An possit Papa vivens eligere Successorem? An contendentes instituere possent se mutuò Legatos à Latere, dum viverent, & superstes esset Papa? An ista sit hæresis, demonstrato Jus habente in Papatu? A. non est Papa. Ab A. fieri potest appellatio. A. subjicitur Concilio. Ab A. invito potest extorqueri cessio. A. tenetur cedere pro evitando scandalo.

Multiplicare magis & magis hujus quæstiones videbatur studiositas speculatrix sciendi avida. Cui ego: Noli, precor, mihi molesta esse, differ interim, vel desere gravem hanc quæstionum importunitatem; vide quia non satis ad rem quam agendam suscepimus, spectat hæc digressio: vel si spectat, tempus aliud expectat. Obticuit studiositas. At ego considerationem tertiam, & finalem accepi à scientia, qua perspicuum fieret de vobis, O Licentiandi venerabiles, quia jure mittendi estis, & ad libertatem Licentiæ Doctoralis sublimandi; illuminare populum, daturi pacem Gentibus, & liberaturi populum Domini.

Est igitur Consideratio tertia. Præclara Decretorum Facultas, cujus vos studium erudivit, collativa pacis est in Ecclesia Dei, non solùm quoad Deum per extirpationem hæreticorum, illuminando patriam, Jure divino dirigente, neque tantummodò hominis ad seipsum per compositionem morum, dando pacem Gentibus, Jure naturali dominante: sed etiam ad proximum, liberando populum Domini ab oppressionibus improborum, Jure politico judicante. Fuerant hæc ab initio proposita, quorum illucidationem interturbavit zelus Dei, non secundùm scientiam, cui jam pro maxima parte respondebimus.

Supersunt aliqua super necessitate constituendi Juris Canonici. Et quidem multiplicatis dotationibus Ecclesiarum, & Ecclesiasticorum; oportuit consequenter pro administratione talium pacifica Sanctiones ultrà Legem Evangelicam multipliciores institui. Dicat nobis Aristoteles rationes.

Paucissima, inquit, *committenda sunt Judicibus.* Quarè? *Quia qui ponit hominem Judicem, ponit Deum, & bestiam. Lex verò tanquàm Deus dominatur.* Animadvertite hic quàm elevatè senserit Aristoteles. Vidit itaque quòd recta ratio quam divinam, vel Deum, sicut Cato nominat, sit in homine; & sensualitas, quæ brutis, bestiisque similis invenitur, dicente Propheta: *Comparatus est jumentis insipientibus, & similis factus est illis.* Ps. XLI. 13. Non autem benè conveniunt, nec in eadem stant sede Judicii brutalitas, atque divinitas. Lex idcircò fuit instituenda, secundùm dictamen solius rationis, ut brutalitatis expers sola judicaret cum autoritate, cum utilitate, cum tranquillitate; in missione autoritas, in pace tranquillitas, in utroque veritas.

Satagam, si potero, rem hanc ad apertiora deducere; quod ut fiat, volvamus aciem nostræ considerationis ad conditiones sensualitatis: videbimus, quia trahit eam sua voluptas, non honesta cupido commodi, non decor justi; propterea rapitur assiduè quadruplici rota passionum.

Nunc gaudio gestit, nunc dolore mœret, illum nunc spes extollit, nunc dejicit metus, ita *Confusa sunt hic omnia, spes, metus, mœror, gaudium.* Hoc vidit egregius Poëta scribens de animis in corpora mersis.

Hinc metuunt, cupiunt, gaudentque, dolentque.

Væ rationi à pestibus his hostilibus quibus utitur sensualitas, ut deturbet eam à sede judicii, à cathedra veritatis, & quieto lecto justitiæ. Quò contra quid aget ratio, quid aget, nisi tollere penitùs à se, penitùs abjicere cum suis passionibus hanc bestiam. Verùm id quo pacto fiet? Quo gladio? Utique Legis rectè dividentis rationem ab omni vitiosa passione, ut nec muneribus inclinetur, nec alliciatur blandiciis, nec terrore frangatur, nec seducatur spe, quin reddat unicuique quod suum est; Deo obedientiam, sibi continentiam, proximo æquitatem; sic erit perfecta pax triplici funiculo connexa, triplici Juris titulo statuta; sic obtemperatio fiet Boëtio dicenti:

Gaudia pelle,
Pelle timorem,
Spemque fugato,
Nec dolor adsit
Nubila mens est,
Vinctaque frenis
Hæc ubi regnant.

Potuerant hæc in longiùs trahi, si ex Scriptura sacra per concordantias, & distinctiones, tàm de pace, quàm de missione placuisset orationem contexere; sed hæc interim suffecerint. Exorandum, ut depulsis his passionum quatuor obstaculis, pacem veram habeatis, sicut vos habere, & habituros esse mihi sentire æquum est, ô præclari viri Patres mei, & Fratres, & Deus pacis erit vobiscum ad dirigendos pedes vestros in viam pacis: sicut pro commendatione, simul, & exhortatione, & Licentiæ Doctoralis collatione traduxi verbum ejus ad vos: *Pax vobis; sicut misit me Pater, & ego mitto vos.* Ad quid mitto! *Ut fructum afferatis, & fructus vester maneat.* Joan. XV. 16. Qualis fructus? *Fructus Justitiæ*, qui est *pax.* Jacob. III. 18. Pax supernalis, internalis, fraternalis, & tandem pax æternalis: cujus nos participes efficiat *Princeps pacis* Jesus Christus supremus Cancellarius noster, qui est Deus benedictus in secula. *Amen.*

JOANNIS GERSONII

Doctoris & Cancellarii Parisiensis,

ORATIO

PRO LICENTIANDIS IN MEDICINA.

A *Ex Codice Victor.* 698. *& Navarrico uno.*

Incipit Harenga pro Licentiandis: à Domino Cancellario.

CONSIDERANTI mihi quod, vel quale sumerem exordium pro regimine venerabilium Licentiandorum, sicut & mos exigit, & justitia postulat. Prætum est verbum Isaiæ in Epistola hodierna: *Consolatus est Dominus populum suum.* Isaiæ XLIX. 13. Desolationes itaque populorum tàm inexplicabiles sunt, quàm innumerabilis est morborum, vel ægritudinum multitudo, contra moribundam humanæ naturæ conditionem militantium, scilicet dum potentissimus Dei, misericordissimusque intuitus providere dignatus est populo de salubribus antidotis per Medicinam; mittendo eam mortalibus tanquam verbum suum quod sanaret eos de interitionibus eorum: dum propterea doctos, & expertos in eadem præclara Verbi salutiferi Facultate donare non cessat, sicut hæc dies manifestum dat indicium.

B Justè mihi visus sum exultare, & proposito verbo exultabundus dicere: *Consolatus est Dominus populum suum. Misit* nimirùm *Dominus verbum suum.* Ps. CVI. 20. Verbum efficax & salvificum in corda nostrorum Licentiandorum, ut salvaret eos, videlicet populum, & eriperet eos de interitu eorum, ubi tria principaliter ad præconium Medicinæ, & ad gloriam suorum professorum notari posse videntur, conformiter ad tria appropriata in divinis, quæ sunt Potentia, Scientia, & Bonitas, & tria quæ in omni operatione concurrere necesse est, quæ sunt, posse, scire, velle; juxta tres vires animæ, irascibilem, rationalem & concupiscibilem.

Circumvolvamus igitur oculos nostræ considerationis ad verbum hoc luminosum & salvificum: æstimo; videbimus tria quæ sonant in præconium Medicinæ, suorumque professorum, & nominatim venerabilium Licentiandorum. Hæc tria sunt vigor, splendor, valor, secundùm triplicem causam verbi medicinalis; efficientem ex Deo, exemplarem per Deum, & finalem in Deo.

C Vigorem in Medicina conspicio, dum ab Altissimo communicata missaque est: *Misit*, inquit, *Dominus* &c. *Altissimus* ergò *creavit Medicinam, & vir prudens non abhorrebit ab ea.* Eccli. XXXVIII. 4. Dei siquidem perfecta sunt opera, & si perfecta, sunt vigorosa.

Splendor palàm ostenditur in verbo, & verbo non qualicunque, sed verbo divino; dicitur enim quòd *Deus misit verbum suum*: verbum autem tale numquid non luminosissimum, & sententiosissimum esse prorsùs oportebit? Prorsùs ità.

Valorem denique manifestat sanitatis effectus, nam juxtà Propheticam & veram vocem, desideratissima est sanitas; quoniam igitur *misit Deus verbum suum*, verbum scientiæ medicinalis, ut sanaret populos, D & eriperet eos de interitionibus eorum: concludamus cum Propheta, quia *consolatus est Dominus populum suum.*

Pergebam igitur in ipsa meditatione mea ad consummationem inchoati præconii, dum astitit, aut astitisse visus est livor edax, laudis alienæ cujuslibet impatiens, qui laxans ora plena amaritudine, labore, & dolore: Heu, inquam, quàm perpulchrè, quàmque prudenter agis. Tu imoverò turpissimè & ignoranter, quisquis hoc modo Medecinam commendare contendis à vigore scilicet, à splendore, & valore. A vigore, inquis, quia Deus hanc misit, & condidit, quasi hoc proprium quoddam sit Medicinæ, quasi

quasi res omnis, imò etiam rusticatio à Deo creata non sint juxta ejusdem Sapientis eloquium.

Rursus quis nesciat, bestias, pisces, & volucres instructiores in multis esse de utilibus sibi antidotis contrà mortiferos eventus, quàm homines: has tamen bestias quis ideò laudaverit, aut si laudandæ fuerint, nonne præpollebunt hominibus, qui ab eis varia medicamentorum genera didicerunt. Accipe verba Plinii saltem in summa: omnia, inquam animalia, quæ sunt salutaria noscunt, propter hominem.

Phlebotomia ab hypocamis sumpsit ortum: ipse enim assidua satietate impinguatus, locum ubi de novo arundines fuerunt cæsæ, quærit, aut acutissimum stipitem, cui corpus imprimens, venam quamdam vulnerat, & ita morbidum animal profluvio sanguinis corpus exonerat, plagam verò lineo obducit. Ybices aves Ægyptiæ medicinam clysteriorum, vel suppositorum ostendunt; rostris scilicet posteriùs mittendo aquam salsam vel urinam in profundum, & sic alvum purgando: canes insuper vomitum docuerunt qui infirmantes gramen comedunt, & sic causam morbi evomunt, & expellunt. Dictamen vel dytamnum cervi prodiderunt, cujus pastus sagittas, & tela extrahi monstraverunt: Chelydoniam visui saluberrimam arundines docuere, quæ pullorum oculos vexatos exindè linierunt. Testudo herbâ feniculi pastâ contra serpentes vires refovet. Mustella rata armata cum muribus .... Cyconia origamo: hædera apri sibi medentur. Anguis pastu feniculi visum acuit; Draco nauseam succo lactucæ sylvestris restringit. Panthera invenenata stercus hominis quærit: Elephas cùm cameleontem comederit, oleastro sanatur. Ursus, mandragora invenenata, pastu formicarum curatur. Corvus intoxicatus gustu cameleorum, lauro, comesto sibi medetur; & similia plura refert Ambrosius *in suo Examero*.

Nunc igitur & homines istos de Medicinæ peritia commendare coneris, quando ipsis etiam brutis inferiores in hac arte, & insipientiores convincuntur. Quid porrò quòd ipsa Medicina non solùm à Deo approbante non videtur edita, sed etiam ipsi reperitur contraria, dicente eodem Ambrosio *Contraria Divinæ Legi Medicinæ præcepta sunt, a jejunio revocant, lugubrare non sinunt, ab intentione omnis meditationis abducunt; ita qui se Medicinæ dederit, seipsum sibi abnegat.*

Sed videamus, inquam, livor, qualis sit Medicinæ commendatio ex aliis duobus assumpta, ex splendore & valore. An tu mihi splendorem afferre ipsi intellectui dicis Medicinam, quæ potiùs animam detinet immersam in sensibilium sola consideratione, nec permittit oculos rationis in auram superam, lucidamque sæpiùs attollere, undè pervenit illustratio, & illuminatio mirabilis à montibus æternis; undè rursùs educitur spiritus ex tenebris, & carcere cæco.

An tu denique valorem in Medicina repertum iri contendes ratione sanitatis allatæ, quando pro uno sanato pereunt mille. Quod si non ita esset, cur arcerentur Sacerdotes, præsertim Religiosi ab insecutione practicæ in Medicina; hæc enim prohibitio cur facta est, nisi quia periculum irregularitatis regulariter incurrere videntur practicantes. Et cur hoc nisi quia dùm mederi putant, vulnerant, aut occidunt. Hos & similes contra Medicinæ laudes objectus spargere nitebatur livor edax, dùm à me celeriter increpatus abscessit; non enim parvum vitium est, detractioni dare diutiùs auditum, eamque non persequi cum Propheta detrahentem.

At verò ne maledicta ejus hæreant quomodolibet damnis auditorum, ne maculam in gloria Medicinæ positam arbitretur aliquis, elidemus sub triplici Consideratione tres prædictas objectiones, ut Medicinæ, ejusque professoribus, atque studiosis maneat, ut debet, sua laudis & honoris integritas.

CONSIDERATIO PRIMA

Contra primam Objectionem.

A MEDICINALIS verbi vigor attenditur non in hoc solùm, quod Deo generaliter agente transmissum est, ut entia cetera; sed quia in multis videtur non absque speciali quodam instinctu, vel afflatu Divino traditum hominibus, ut sanaret eos; nec est in aliquo, vel Deo, vel suæ Legi contrarium.

Primum quod ponimus perspicuum erit, si recipimus authoritatem Antiquorum, apud quos verbi Medicinalis inventio non tam humana, quàm Divina semper habita est, qui hanc ob causam Apollinem, Æsculapium, quos inventores Medicinæ putabant, in Deorum numero posuerunt, adeò suprà hominem credebatur esse Medicinæ traditio, vel missio. Præterea si de Philosophis tradit Apostolus *Rom.* 1. 19. quòd *Deus manifestavit eis* &c. Medicina, nonne Philosophia est, vel Philosophiæ pars præclara. Denique quo naturali hominis ingenio, quove experimento cognosci potuerunt quædam Antidota in Medicinali verbo tradita, ut de Teriaca, & quibusdam aliis, doceat qui sciverit; ego non planè perspicio.

B Porrò reliquam nostræ Considerationis assertionem, quòd verbum medicinale nihil habeat contrarium ad Dei Legem sanctissimam memini me latiùs disputasse, dùm traditiones varias Empyricorum, dùm superstitiones sacrilegas, ritusque sortilegiorum, & impios magicorum reprobavi. Addimus, Medicinam oportere sequi regulas Theologicas, quarum est judicare, si, quando, & ubi perfecta corporis harmonia, vel sanitas conservanda, quærendaque est in ordine ad animam utique superiorem in hominis regno, ne propter sanitatis corporalis inquisitionem hanc, vel illam, anima ægrotet, vel pereat. Quomodò deperit? Certè gladio transgressionis divinæ Legis violatæ. Ad hoc sunt Decretales Medicorum, ne quando suadeant patientibus,
C vel infirmis, quod peccatum sit. Sed & jubetur eis sub gravi interminatione, ut priùs moneant inquirere Medicos animarum, id est Sacerdotes, quatenùs sanitate recuperata in anima per pœnitentiam, homo leniùs adipiscatur sanitatem corporalem. Nec est contra Legem præscriptio, ut glossæ ponuntur.

Sed acclamabunt aliqui dicentes: immittimus desperationem ægrotantibus, hoc agendo imaginatio faceret casum: sed plana est responsio, & verum remedium, si regulariter observarent hanc monitionem Medici in omni visitatione tanquàm ex injuncto sibi commissam, non pro desperatione patientis emissam. Denique amici carnales spiritualiùs & audaciùs suos postmodùm commonerent, quòd quia non fit, formidandam est, ne multi in anima pereant, nec tamen convalescentiam corporalem, quæ tanto opere quæritur, recuperant.

D Demùm quod inferebatur de brutorum industriis, quæ moribundos eventus sanant, non tàm contra nos, quàm pro nobis militat: quoniam si Deus, & natura in necessariis non desunt erga animalia minoris perfectionis: concludere magis oportet, Deum, & naturam providisse hominibus, sicut & providerunt tam de ratione qua supereminet, quàm de similibus, & majoribus instinctibus, & industriis etiam spiritualibus: perfectum ubique per majores motus aliarum curarum, aut vitiosæ vitæ non opprimuntur. Denique *Deus fecit sanabiles nationes.* Sap. 1. 14. ut Sapiens loquitur, misit quoque verbum suum scientiæ Medicinalis, ut sanaret eos, & eriperet ab interitionibus eorum.

CONSIDERATIO SECUNDA,

Repressiva objectionis alterius: contra Verbum Medicinalis Scientiæ.

VERBUM Medicinalis Doctrinæ sicut luminosum est, sic prodest plurimùm, aut manuducit ad elevationem mentis in causam primam, & Leges æternas, ad mores componendos, & conquisitionem virtutum, si vera, debitaque religiositate & pietate, qua decet, pertractetur. Medici imprimis nonne rationabiliter inter Philosophos reponendi sunt, de quibus testatur Apostolus, quòd per ea quæ facta sunt, intellecta est ab eis sempiterna Virtus Dei, atque Divinitas? *Rom.* I. 20. & similiter *Sap.* XIII.

Ampliùs verò quis nesciat, utilem esse cogitationem humani corporis, & accidentium suorum, ut animæ natura, suorumque actuum, & passionum intrinsecarum manifestatio faciliùs habeatur. Prædicatores, exhortatoresque virtutum moralium nonne frequenter inducunt similitudinem de corpore, & morbis ejus, pro manuductione faciliori ad conquisitionem virtutum, & sanationem vitiorum, Constat autem pariter, in verbo Medicinæ similitudines istas tantò plures, & accommodatiores invenire posse, quantò naturam totius corporis magis intelligunt, ut ostendit in se venerabilis Guillelmus Parisiensis, qui tam copiosè non disputasset de moribus, si Medicinam penitùs ignorasset. Hoc modo Seneca, Socratem insecutus, omnem Physicæ traditionem traducebat ad mores. Hoc modo Doctores Sancti, atque Theologi morbos corporales, de quibus in Scriptura frequens mentio est, causas insuper contradictionis eorum, & modos curationum transferunt ad ædificationem morum, ut non remoretur in solis infimis, sed aliquid altius, atque divinius, seu spiritualius completur. Exempli gratia, Christus legitur aliquando infirmantibus curam impendisse sanans dæmoniacum *Matt.* VIII. Hunc intellige superbum, qui exemplo dæmonis extolli vult. Sanavit leprosum *Luc.* VII. Hunc intellige invidum, quia *Prov.* XIV. 30. *Putredo ossium invidia.* Sanavit phreneticum *Matt.* XVII. Hunc accipe iracundum, qui totus extra omnes limites debacchatur. Sanavit contractos. *Luc.* XIII. Ii sunt avaritiâ laborantes. Sanavit paralyticos *Joan.* XI. & *Marc.* IX. & quos meliùs accipies, quando acediosos & pigros. Sanavit fluxum sanguinis. *Luc.* VIII. qui designat luxuriam. Sanavit hydropisim *Luc.* XIV. quæ gulam significat.

Rursùs, secundùm aliam similitudinem, sicut infirmitas corporalis deformat hominem, depauperat, debilitat, inquietat, interficit; sic spiritualis morbus deformitates inducit conscientiæ, depaupertationem animæ, debilitationem virtutis, inquietudinem mentis, mortem æternam in tormentis. Proindè juxtà similitudinem alteram morbus spiritualis gradus suos habet, sicut corporalis: occasionatur quidem in occasione, invalescit in delectatione; dehinc languet anima in mora, quia *languor prolixior gravat Medicum.* Eccli. X. 11. Moritur in consensu, effertur in opere, sepelitur in consuetudine, fœtet per infamiam, cooperitur per hypochrisim, seu simulationem.

Item sicut quadruplex est medicina corporalis: præparativa, purgativa, reparativa, præservativa, sic in spiritualibus. Medicina præparativa est dolor Contritionis; purgativa, gratiâ remissionis; reparativa, profectus bonæ operationis; præservativa, modestia bonæ conversationis. Quotlibet sunt hujusmodi similitudines mysticæ sumptibiles à verbo medicinalis scientiæ tanquàm à Libro quodam in particularibus scientiis abundantissimè descripto, à cujus lectione facilis est transitus ad scribendum Librum conscientiæ, transferendo naturales res ad morales intellectus, cujusmodi sunt virtutes immutabiles seminum, lapidum & herbarum, venenorum insuper noxiæ pestis, quæ mille modis interimunt:

Signa curationis spiritualis sunt in corporali

Quies membrorum.	Cessatio à peccato.
Cessatio dolorum.	Pax Conscientiæ.
Appetitus bonus.	Desiderium æternorum.
Debitus Sapor ciborum.	Contemptus temporalium, & amor æternorum & spiritualium.
A Restitutio colorum.	Honestas conversationis.
Virtus fortis.	Virtus agendi fortia, & sustinendi gravia.

CONSIDERATIO TERTIA.

Et finalis dissolutio illius quod ultimò contra Medicinam objectum est.

MEDICINALIS verbi valor attenditur non in hoc, quòd omnis sit curativum ægritudinis; hoc quippè ità impossibile est, sicut mortales quandoque non deficere; sed quia plurimùm opitulatur debilitati ad sanitatem vel conservandam, vel celeriùs in multis recuperandam.

Ceterùm si ignaviam, vel ignorantiam imprudentem aliquorum qui se Medicos profitentur, nec sunt, qui nec diligentiam adhibent quam deberent, B quidam ex infirmantibus periclitantur & pereunt; nullum abindè probrum, nullam infamiæ maculam contrahit apud benè considerantem ipsam Medicinam. Quid enim tam bonum, tàm sanctum, tàm utile reperitur, quo non contingat abuti?

Quod autem de Sacerdotibus & Religiosis, quos Sacri Canones arcent, vel à studio Medicinæ, vel maximè ab exercitio: respondeo, quòd irregularitatis periculum allegatum non solùm in causa est prohibitionis: si enim peritus in arte hac maneat infrà terminos suæ scientiæ cum adhibitione diligentiæ competentis, ille nequaquàm sibi debet formare leviter scrupulum culpæ vel reatus, quamvis illi, cujus acceperat curam, succedat aliter quàm sperabat.

Quid ergò? Profectò Viros Religiosos, atque Sa- C cerdotes magis decet tradere se ad scientiam aliam, Legem scilicet Verbi divini perscrutandi, sicut animas acceperunt curare, potiùs quàm corpora. Quamobrem studium traditionum humanarum, seu Legum Civilium ipsis etiam legimus interdictum. Undè inferuntur tria documenta, pro quolibet Medicorum salubria, quoad Deum, quoad se; quoad proximum.

Primùm. Sit Medicus gratus Deo, à quo medicinalis scientiæ verbum suscepit; formidet, ne sibi contingat illud quòd de Philosophis ingratis tradit Apostolus, *quicum cognovissent* Rom. I. 21. & sequitur *obscuratum est* &c. Pellatur suo opere pessimus error ille, qui non liberrimè, sed quadam necessitate naturæ posuit Deum agere ad extrà: nam hoc errore durante, quas Deo gratiarum actiones, qualem de eo Spem certam potuerit invenire? Tollit quippè error ille omnem miraculorum operationem, & ex consequenti Religionem, cui aversus est. Narrat historia Ma- D gistri Basylii ipsum habuisse Medicum Judæum, nomine Joannem, qui cùm dixisset sibi, quòd sole occidente ipse pariter qui erat sol scientiæ deficeret, respondit Basylius, quid si usque cras vixero? Moriar, inquit ille Joannes. Cui Basylius: moriaris tu peccato: impetravit verò Basylius ut viveret in crastinum, & communicaret Sacrosanctis Mysteriis: quo viso, Medicus ille in stupore mirabili versus conversus est, & à Basylio baptizatus, cognoscens operationem Dei suprà naturam in Basylio valuisse.

Secundùm documentum. Sit Medicus recollectus

tus in seipsum, & supra sensibilium considerationem sæpè elevatus, ut videlicet exemplatum verbum medicinalis scientiæ comparet, & referat ad verum exemplar suum, & secundùm illud vitam suam, imò & artem regulet; alioquin remanentes immersi solis sensibilibus quodammodò grossescunt in cogitationibus suis, & sunt toti corporales atque sensuales, sicut ponit Albertus, & experientia testatur de tractantibus particularia ista terrena &c.

Tertium documentum. Sit Medicus diligens atque benignus ergà proximum ut diligenter sanet, sibi commissum donum Dei susceptum benè dispensando, non minùs, imò magis ad salutem animarum, A occasione habita, quàm corporum: iis modis perveniet Medicus ad eum, à quo est Medicina efficienter, per quem exemplariter, & ad quem finaliter reducitur. Deo gratias.

DOCTRINA
PRO PUERIS
ECCLESIÆ PARISIENSIS.
Ex Cod. Victor. D d 9.

Gersonio ascribitur sub hoc titulo in veteri Catalogo Scriptorum ejus.

QUONIAM puerorum Societas divinis mancipata obsequiis, quasi pulcherrima est & florentissima portio Ecclesiæ, dicente Propheta ad Dominum: B *Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem.* Ps. VIII. 3. quo dicto confutavit Pharisæos Christus, pueros de sua laude culpantes, qui priùs indignè tulerat dum prohiberentur à Discipulis accedere ad eum: *Sinite*, inquit, *parvulos venire ad me, & nolite prohibere: talium enim est regnum cœlorum.* Matt. XIX. 14. Dignum arbitramur sollicitè providere tales habere pueros Samueli, non filiis Hely similes, qui non tàm ætate, quàm moribus parvuli sint, & pueri. Quique officium Angelicum quod exteriùs repræsentant, conservent intrinsecùs: imitatores pueri illius egregii Deo dicati Marcelli Ecclesiæ nostræ, de quo legimus, quòd sine offendiculo suum gerebat officium. Hoc verò ut debitè, quantùm valemus, expleatur, suas institutiones quas volumus, quantùm commodè fieri poterit, observari taliter. . . . .

Antè omnia sit Magister eorum incorruptissimus, quod Horatius maximum reputat; quia discipulus quid aget, nisi quod viderit Magistrum facientem; C & quia velociùs, & citiùs nos corrumpunt exempla domestica.

Magnis cùm subeant animos autoribus.

inquit Juvenalis; cujus itidem dictum est summè memorandum: quòd

Maxima debetur puero reverentia,

ne quid, scilicet antè oculos ejus peccetur, neque verbo turpi & obscœno, neque gestu, aut attactu lubrico, & dissoluto, neque facto petulanti & maligno. Hoc omni sollicitudine removeat Magister à seipso, maximè coram pueris, & ab omnibus aliis cujuscumque status, aut eminentiæ; vel familiaritates fieri prohibeat tàm in domo, quàm in vico, quàm in Choro & Sacrario, & Altari sancto: alioquin pueros coërceat verberibus; alios ad superiores deferat, si moniti desistere noluerint. Et væ talibus, quia, teste Christo, meliùs D esset, ut suspenderetur mola asinaria collo eorum, & demergerentur in profundum. *Matt.* XVIII. 6.

Fiat insuper eis frequenter verbum exhortationis de dilectione Dei, reducendo ad memoriam ad quid facti sunt, quia ad divinum servitium, ut per illud perveniant ad Paradisum, & inferni tormenta crudelia non incurrant. Talibus enim odoramentis imbui debet recens olla suæ mentis, ut diù servet bonum devotionis odorem: quia, teste Aristotele, non parùm refert, juvenem sic, vel sic assuefieri.

Inducantur prætereà cavere à peccatis, ab illis scilicet actibus, pro quibus sciunt se verberandos fore, si Magister videret aut cognosceret; ostendendo quoniam Deus videt omnia, & quoniam Angelum bonum custodem habent, & diabolum tentatorem qui strangularet eos statim ut sunt in peccato mortali, nisi Deus, & Angelus bonus misericorditer suam pœnitentiam, & correctionem expectarent.

Rursùs in speciali doceantur castè custodire semetipsos ab omni impudicitia cordis, in cogitatione; oris, in locutione; operis, in turpi attrectatione: & ostendatur quantùm potest esse in talibus castitatis, imò & vitæ periculum.

Inducantur etiam confiteri non solùm semel in anno, sed quater aut sexies, in Festis solemnibus: & tunc antequàm vadant, doceantur per libellos, aut aliter quomodo dicere, & se habere in Confessione debebunt. Et sit pro eis idoneus Confessor institutus; quia circa tales sæpè requiritur major prudentia in benè confitendo, quàm circa provectiores, ut neque parùm interrogentur, neque nimis. Si autem sint sufficientis ætatis, utputà duodecim aut tredecim annorum, inducantur recipere saltem semel in anno Eucharistiæ Sacramentum.

Volumus, ut more antiquo doceantur quotidiè Horas B. Mariæ cum septem Psalmis dicere bini, & bini, aut partem, atque illis modis, & illis horis quibus visum fuerit Magistro, pro die, & occupatione, magis opportunum. Poterunt autem eundo ad Ecclesiam, & redeundo partem dicendorum implere, ut per viam se & videntes ædificent.

Ceterùm Magister Grammaticæ, qui pro instructione puerorum in Grammaticalibus, & Logicalibus institutus est, talis esse studeat in moribus, qualem esse debere Magistrum diximus. Et ambo taliter ordinent horas diurnas & nocturnas, quòd semper unus eorum assistat pueris, tàm in domo, quàm extra, ubicunque pueros ire contigerit. Propterea volumus ut deinceps idem Magister non habeat officium, vel occupationem in Ecclesia, vel extrà, quominùs istud quod diximus, valeat adimplere.

Porrò Magister cantûs statutis horis doceat pueros plenum cantum principaliter, & contrapunctum, & aliquos discantus honestos, non cantilenas dissolutas, impudicasque, nec faciat eos tantùm insistere in talibus, quòd perdant in Grammatica profectum. Attento maximè, quòd in Ecclesia nostra discantus non est in usu, sed per Statuta prohibitus, saltem quoad voces, quæ mutatæ dicuntur. Habeat ergò Magister alius sufficiens spatium pro docendo Grammaticam, & Logicam, & Versus, aut materiam, & Epistolarum, aut Evangeliorum grossam expositionem in lingua vulgari; quia quod non intelligitur, nunquàm aptè, & securè pronunciatur, nec indè mens sic ad devotionem incitatur. Est autem hora magis solita pro talibus, de manè usque ad prandium, & de reditu vesperarum usque ad cenam, aut ampliùs secundùm qualitatem temporum, & necessitatem. Nolumus autem legi quoscunque Autores, qui magis obsint moribus, quàm prosint ingeniis.

Item: volumus ut legat unus puerorum semper in qualibet comestione de aliquo Libro utili, & tunc abstineant à colloquiis, ut impleant illud: *Pauca in convivio loquere.*

Volumus insuper, ut pueri habeant regulam, sicut habent communiter in domibus pædagogorum, & faciant certis ceteris horis .... nunc de cantu, nunc de Grammatica, & coram uno Magistrorum veniant.

Item: accuset quilibet socium suum super sequentibus. Videlicet, si audierit eum loqui Gallicum. Si juraverit. Si mentitus fuerit. Si alium dementitus.

Si

Si injurias dixerit. Si percusserit. Si inhoneste & impudicè locutus fuerit, aut tetigerit. Si nimis tardè surrexerit. Si Horas omiserit. Si in Templo garrulaverit, & de similibus. Et qui non accusaverit taliter deficientem, ipse pro eo, & cum eo similiter punietur. Et poterunt hi defectus notari in rotulo uno per puncta, & in fine hebdomadæ Magistro præsentari, ut corrigat sæpiùs delinquentes. Si autem percusserit aliquis alium Clericum graviter, statim ad Pænitentiarium remittatur.

Prohibeantur etiam eis ludi omnes qui trahunt ad avaritiam, & impudicitiam, & inhonestum clamorem, & ad iram, & rancorem, ut est ludus taxillorum, vel alearum & omnis similis: quantumcunque exerceatur in modicis rebus, ut sunt calculi plombæi, & cupræi. Hoc vidit qui dicit. *Trocho lude, aleas fuge.* Detur tamen pueris frequens & brevis recreatio, utputà modicùm post prandium, & cenam, quando sunt minùs idonei ad cetera seriosa. Et sit semper præsens unus Magistrorum.

Nolumus insuper, ut pueri quovis modo vadant ad quæcumque loca & domum, & Ecclesiam pro cantando, nisi de Superiorum licentia speciali. Et tunc sit Magister præsens, qui videat ne in comestione, vel aliter excessivè se habeant, vel inhonestè.

Volumus, ut more antiquo sit lucerna ardens in securo loco coràm imagine Virginis, qualibet nocte in camera puerorum, tàm propter devotionem, quàm propter necessitates naturales quas leviter patiuntur pueri, & quia sæpè surgunt ad Matutinas, & ut faciant sola opera quæ possint, & debeant videri in luce. Et nullus puerorum de nocte transferat se de lecto ad lectum; sed maneat cum socio suo sibi assignato. Et non permittantur aliqui facere sibi conventicula, vel societates ad partem extrà alios, die & nocte; sed sint semper omnes simul, & palàm in oculis aliorum. Nullæ etiam bestiæ, vel aves nocivæ secum nutriantur.

Nolumus ut aliquis admittatur ad morandum cum pueris, neque ab extrà pro addiscendo cum eis, nisi de superiorum licentia speciali, ut pueri nostri non trahant mores malos ab aliorum convictu: nam *Unica prava pecus, inficit omne pecus.*

præsertim ubi aliquis esset perversè inclinatus, & inductus ad peccata enormissima, quæ nec debent nominari.

Prohibeantur insuper famuli habere familiaritatem cum eis, immò ne tolerentur extrà nec clerici, & A servitores, vel Capellani conversari cum eis præsertim, nisi præsente aliquo Magistrorum: & si pueri oppositum permiserint graviter puniantur. Fiant autem punitiones tantummodò de virgis temperatè, sine ferulis, aut aliis percussionibus periculosè læsivis, & sine probris, & contumeliis, ut se magis amari sentiant quàm irrideri, & ut mansuetudine potiùs ducantur, quàm austeritate trahantur ad bonum, *ne pusillo animo fiant*, sicut dicit Apostolus. *Coloss.* III. 21.

B Item: prohibeantur à comestione nimia de manè, aut aliis horis, per quam impediri possent à conservatione vocis suæ, & regulam sobrietatis infringere: eos tamen sufficientibus, & sanis cibis volumus enutriri, & mundè teneri in camera, & in lectis, in vestibus lineis, & ceteris. Sed & de infirmis cura geratur præcipua. De missis verò, & receptis, Magister bis in anno reddere computum teneatur.

Item: debent in Choro sedere distanter à se invicem, & silere tàm inter se, quàm cum aliis, & non ire ad vocationem cujuscumque, nisi pro necessi-C tate sui officii, aut ad mandatum Domini Decani, & Dominorum dignitates habentium. Et maximè servent silentium, & gestum ordinatum circa Altare, dùm celebrantur Sacra Missarum mysteria: sine risu, sine garritu, sine strepitu, sine dissoluto nutu inter se, & alios; sed assistant sicut Angeli Dei, ut omnis qui viderit eos dicat: hujusmodi sunt verè pueri Angelici, & tales, quales habere debet immaculata Virgo in Ecclesia sua totius Orbis celeberrima.

Postremò doceantur pueri diligenter observare ce-D remonias competentes eis in divino cultu ab antiquo in Ecclesia nostra servari consuetas. Ut quando debent intrare, quando inclinare, quando exire, quo ordine cantare, & similes, quas pro maga parte scribi, & in loco publico suæ habitationis poni mandavimus.

FINIS.

JOAN-

JOANNIS GERSONII
Doctoris & Cancellarii Parisiensis,

EPISTOLÆ
QUÆDAM

MISCELLANEÆ.

Ad MS. Cod. Victor. 106.

EPISTOLA DIRECTA

Ad Abbatem Sancti Dinonysii, super controversia capitis ejusdem Sancti Dionysii, & de tollenda quadam tabula injuriosa.

Reverendo in Christo Patri, ac Domino sincerè dilecto, Domino Abbati sancti Dionysii in Francia, suus Joannes Cancellarius Parisiensis per viam Christianæ Religionis piè, sobriè atque pacificè conversari. Stimulaverunt, fateor, animum meum frequenter, hinc contentionis o- A dium, hinc honor nostræ Matris Ecclesiæ, hinc veritatis, justitiæ, & pacis amor, ut familiari fiducia rogarem, postularem, & obsecrarem Reverendam Paternitatem vestram, quinetiam obtestarer per communem omnium benè viventium Matrem Charitatem, quatenùs tabellam quandam affixam in Ecclesia vestra sancti Dionysii in Francia, quæ Parisiensibus (sicut loquitur) errorem mendosum, & intolerabilem dicit inesse super Reliquiis de capite ejusdem beatissimi Dionysii; juberet eadem Paternitas ultrò tolli, potius quàm in Judicium contentiosum res veniret. Ecce enim coram Deo non mentior, quia fuit Anno præterito consultatio diligens habita per multos nobiles usque ad numerum tricenarium, quantùm conjicio, vel eò circà, tàm de Parlamento, quàm de Facultate B Theologiæ, & Decretorum, qui concordi & examinata deliberatione, absque ullo dubitationis scrupulo asseruerunt, prædictam tabellam esse libellum injuriosum, & famosum contra debitam Dei, & proximi charitatem, & ita mihi hactenùs visum est, postquàm rationes hoc deducentes in pondus adduxi.

Existimo prætereà, quòd si permanserit, erumperet tandem (quod abominor) ignis magnus, & fœdus dissentionum inter duas has Ecclesias celeberrimas, vestram, & nostram, quas confœderare, vel sola Pastoris, & Patroni Dionysii consideratio debuerat: quia nostram sua pastorali sede, atque regimine, vestram pretiosis sui corporis reliquiis decoravit. Sentio (credite) seminaria dissentionum hujusmodi parata, plura quàm dicere, vel scribere commodè possim. C

Scio prætereà quia etsi liceret prædictam tabellam manere sic appensam (sicut non licere tot sententiis assertum est) istud tamen neque decens, neque expediens esse nullo modo dubitaverim. Hæc itaque tabella si eo quo diximus modo, spontè, scilicet & secretè amoveatur, quale præjudicium vobis, vel Ecclesiæ vestræ, quale dedecus, qualis infamia? Nulla prorsùs, nisi quis animositate cervicosa contendat materiam scandalorum sine scandalo de medio tollere, probrum esse. *Si esca scandalizat fratrem meum*, affirmat Apostolus, *non manducabo carnes in æternum.* 1. Cor. VIII. 13.

Quòd si fortè responderit vestra circumspectio prudens, & sapiens, non placere sibi talem hujusmodi affixionem (sicut planè suspicor displicere) sed non habere capita Monasterii vestri omnia cum suis sententiis in vestra (ut ita dicamus) manu. Esto, vestrum nihilominùs erit eniti, Reverende Pater, quatenùs hoc fiat nunc potiùs, interim dum res quodam silentio sopita est, quàm si suscitatio novi tumultus, grandiori difficultate rem confundat. Meum similiter fuerit laborem impendere pro viribus, ita polliceor, ut vel pax integra reformetur, vel saltem in deteriora non emergat pristina dissentio

Prorò rationes particulariùs, & latiùs condemnantes hanc tebellam, & observationem Parisiensium justificantes in sua probabilitate, satis aliàs inductæ sunt.

Denique malè iret ritus venerationis Reliquiarum apud multas Ecclesias, etiam apud vestram, si quælibet varietas in hujusmodi cultu error vocaretur intolerabilis, atque mendositas; velamen insuper cordium cum divina interpretatione auferendum, dum id Reliquiarum quod habere se dicit una Ecclesia, vel Religio prætendit altera similiter: quemadmodum de capitibus beatorum Joannis Baptistæ, Benedicti, Magdalenæ, Lazari, & talium hujusmodi Reliquiarum sine numero conspicimus. Nihil itaque prohibet utrumque contradictoriorum stare simul cum altero; & si non in veritate, tamen in tali rationum probabilitate, quæ sufficiat ponentes, & laudabiles reddere, & eos defendere à mendacio vel errore; cùm error in materia Religionis, atque mendacium, culpæ notam denominet. Scriptum Parisiis 8. Octobris, quo tempore meditabar pro Sermone faciendo in Natali ejusdem pretiosi divini Ariopagitæ Dionysii, qui suo adventu gloriam in altissimis Deo, & in terra nostra pacem aspiravit hominibus bonæ voluntatis, qualem pacem nos habere precor rursùs, & obsecro: quod ut fiat, tale quale prædiximus, contentionis inutilis, imò perniciosæ fomentum celeriùs auferatur ad honorem Dei: in quo benè valete, & persuasum habete, nunc æquitatem pietatemque requiri. Anno M.CCCC. VIII. circa mensem Octobrem.

ALIA EPISTOLA

EJUSDEM.

ATTULERUNT eximiæ charitatis vestræ literæ non parvum levamen infortunio meo (sicut A spero) felici. Est enim flagellum Patris misericordiarum, quod usque modò verè supra spem & omne meritum meum temperavit. Fecit enim cum tentatione proventum ut possem sustinere. Gratias igitur vestræ benignissimæ pietati, quæ compassionem præstitit taliter flagellato, quæ plena consolatione documenta superaddidit, quæ demùm præconiis, qualia nec usurpo mihi, nec eis me dignum censeo, prægravavit. Sic planè, sic decebat sapientiam professos, ut unum è consortio suo, quamquàm abortivum, quia tamen in tribulatione positum, solarentur. Verùm etsi absque ulla fictione cum laboribus plurimis, & expensis olim jam conatus sum debiles humeros meos, & fragilitatis suæ conscios, subducere oneri tanto Cancellariæ Parisiensis, & in alium gradum transferre, nihilominùs ingressibili quodam labyrintho circumactus, & quasi posuerim pedes meos in rete, & in maculis ejus ambulem, confusus sum ab expecta- B tione, sentioque illud Terentianum, quòd *Non licet, hominem sæpè esse ut vult.* Mandatus sum quippè ab illo, cui post Deum me, & omnes operas meas debeo, Dominum meum, Dominum Burgundiæ loquor, cujus utinam aliud circà me modestius, humilius, salubriusque consilium extitisset, ignoscat Deus idipsum consulentibus. Ibam obediens, sed impedivit iter meum, qui olim asinæ Balaam obstitit, & interim ab executione Officii Cancellariæ me spontaneum illud etiam prorsùs deserere paratum, tamen illud pro obedientia exequi volentem, suspendit. In qua re facio quod mandatis, neque aliud pro nunc subesse video; & substituo eum pro exercendis omnibus quæ præsens agerem: cum solennitate factum mitto. Benè valete, mei memores in orationibus vestris. Scriptum Burgis 27. Aprilis.

ALIA EPISTOLA C

EJUSDEM.

CUM nuper devoti Bernardi Homilias *super Cantica* relegerem, Pater, & Frater dilectissime, perveni in eum locum, qui docet media perveniendi ad generationem Verbi, hoc est, ad contemplationis arcem. Gavisus sum non mediocriter, quòd ita consonè ad eum de hac materia olim Burgis in lecto valetudinis meæ conscripseram, sicut habes Tractatuli copiam. Nesciebam utique alium taliter, & tali ordine tradidisse ipsam contemplationis adipiscendæ arcem. Quo fit ut mihi securiùs eadem scripta mea placeant. Sunt autem verba beati Bernardi talia Homilia centesima: *Visio hæc non industria est, sed gratia; revelationis, non investigationis. Si quid tamen potest ad hoc industria operari, illud primùm observate quod dicitur:* D Isaïæ 1.16. Lavamini mundi estote: *Secundo, ut scribatis sapientiam tempore otii*: qui *enim* minoratur actu percipiet eam. Eccli. XXXVIII. 25. *Tertiò, ut violenti sitis, & gaudium regni quod vobis diutius surripitur, præripiatis, ut habeatis cor purgatum, præparatum, & probum. In primo efficieris anxius, in secundo devotus, in tertio vehemens, hoc est, idoneus, obvius, urgens.* Hæc ille. Vides, Pater & Frater, quemadmodùm tria hæc conveniant tribus illis gradibus schalæ mysticæ contemplationis, quos nominavi amaram contritionem, otium, vel solitudinem, & fortem perseverantiam. Gratias illi à quo omnis veritas, & cui veritas omnis consonat.

Quòd si quis nunc, aut aliàs, inculpaverit me temeritatis, quòd materiam hanc prorsùs altissimam, & abditissimam usurpaverim tractasse, velut ipse agnoscerem, habeat responsum illud quod novissimè recolo apud vos dixisse. Scio itaque ex multis scriptis, & quorundam verbis, aliquam esse cognitionem, & A mentis elevationem quam habere possumus ultrà communem, & usitativæ cognitionis normam. Hoc modo, etsi non aliter, scire potui nobis aliquid deesse perfectionis hujusmodi, quam sancti Patres habuerunt, & docuerunt. Sic enim potest ipse cæcus colores etiam cognoscere vago tali conceptu, & se cæcum judicare. Quærebam dudùm à quodam cæco viro intelligente, quomodò se sciret cæcum esse; scio respondit, quia aliquam perfectionis integritatem quam in aliis esse audio, mihi deesse sentio.

Denique, Pater & Frater, nihil ex tribus prædictis gradibus tantùm deesse formido, sicut occupationem necessariam in religioso exercitio tuo, quod utique nullo modo, nulla profectûs alterius occasione deserendum esse non ambigo. Sic vocatus es, noli violenter obniti, quia non hoc tibi cederet feliciter, sed irriderent hostes sabbata tua, hoc est, vocationem B tuam. Nescis præthereà quid tibi est utilius, & Deo placentius. Revelabit cùm voluerit, & dum beneplacitum erit antè se quod abscondit à sapientibus hujus sæculi, & revelat parvulis. Soli parvuli hoc attingunt, non quia meritum, sed quia antè placitum est. Præcipua insuper ratio hujusmodi munus desiderandi est, ut simus parvi in oculis nostris, habita contemplatione tantæ, & tam immensæ majestatis, vocabit te fortassis Deus, occasione otii data, per ægritudinem, aut aliàs. Sic interim opus tuum age, & vaca, non quantùm placet, sed quantùm licet, ad videndum, & gustandum, *quoniam suavis est Dominus*: Ps. XXX. 9. in quo benè vale, mei memor in orationibus tuis, & fratrem germanum pupillum commendatum habe. Scriptum Parisiis 13. Aprilis.

ALIA EPISTOLA

EJUSDEM

AD NAVARRICOS.

Ex MS. Cod. Vict. 698.

JUCUNDUM est, Socii & Fratres, in Christo dilectissimi, jucundum valdè, quia verbis nequeo, scriptis vos alloqui. Sunt enim amicorum grata undequaque colloquia, quia, si juxtà Terentianum senem, *Proximus amicorum gradus, est vicinitas*, multa prorsùs esse mihi dat amicitia ad collegium illud venerabile quod incolitis, cui non tàm vicinus, quàm ab ineunte adolescentiâ familiaris semper intraneus fui, & traxi mores ex convictu. Solabor igitur mutuâ vobiscum confabulatione coactam quietem meam, qua me divinum flagellum alligavit in lecto valetudinis, ubi supinum immobilemque jacere constrinxit, utiliter spero magnâ Dei misericordiâ non solùm tolerabiliter, sed penè optabiliter. Cur ita; quoniam neque lectionem, neque orationem, neque salubrium cogitationum pertractationem exulavit à me quies talis; cùm etiam familiariores, si non obstitero, constituit: quo pacto sic dolorem nempè corporis, & animi anxietatem divina gratia usque modò vel abstulit, vel ferè suprà spem, & verè suprà omne meritum meum tem-

temperavit. Gratias ei qui nunc adjudicavit me contumacem usque nunc servum suum non in ira, & furore corripere, sed in virga filiali. *Et Domine si sic vivitur & in talibus vita spiritus mei, corripies me, & vivificabis me. Ecce in pace amaritudo mea amarissima.* Isaiæ. XXXVIII. 16. 17. Sed ad vos redeo, quibus unam è cogitationibus meis familiariter aperire studui, & si non ob aliud, ut vel voluptatem aliquam ex tali communicatione scribendo concipiam.

A

JOANNIS GERSONII
Doctoris & Cancellarii Parisiensis,

CAUSÆ
PROPTER QUAS
CANCELLARIAM
DIMITTERE VOLEBAT.

Ad MS. Cod. Vict. 463.

ISTA est pars angustiarum & calamitatum, in Officio Cancellariæ Parisiensis, quarum consideratione, & sanctissimorum Deum timentium consiliis cedere simpliciter, & gratis fixus institui.

Cogor enim pluribus Dominis magnis valdè qui adversissimi sunt complacere, vel obsequi; nomina non explico illa scientibus. Puto videtur insania, hanc perplexitatem, cum fas esset non fugere; siquidem *Indignatio Principis mors*, Prov. XVI. 14. &: *Nemo potest duobus Dominis servire.* Matt.VI.24.

Cogor amicis favere; qui tamen eruere me non sufficiunt, nec me à factiosis, & fortissimis hominibus qui omnia calumniantur quæ ago, immò & verba mea tota adversùm me execrantur. Hæc idcircò persecutio plùs personalis est quàm altera: quo casu licet, & expedit secedere,& vincere *in bono malum*,Rom.XII.21. ne obnitendo frustrà ego ruinâ magnâ cum amicis involvar. Hoc docere possunt ea quæ noviter contigerunt, Christi simul, & Pauli exemplum atque documenta id suadent; nam hoc casu pastorem fugere non fugere est.

Cogor importunissimis, immò nimis gravibus obniti, vel peccare: melius autem est incidere in Dei manus, quàm hominum, cum possunt declinari, ne amans periculum pereat in illo.

Cogor ad deliberationem aliorum, vel pro consuetudine temporis ignaros scientiâ, & perniciosos moribus promovere, & quandoque sufficientioribus præponere, cum tamen dicat Sapiens. *Noli velle fieri Judex, nisi virtute valeas irrumpere iniquitates.* Eccli. VII. 6.

Cogor importunissimis hominibus, & diversorum morum à meis respondere, & obsequi, eis conjungi familiaritate, aut incivilis judicabor, & ero proximus periculo, quia *gaudere* oportet *cum gaudentibus.* Rom.XII.15.

Cogor assiduè rumores audire qui illic continuè perstrepunt, quibus animæ quies omnis eripitur, & in multiloquiis hujusmodi peccatum non deesse, ac spiritualiter congregata per hæc dilabi statim cognitum est.

Cogor laborare pro curiosis Sermonibus, quibus absquæ ædificationis fructu maxima temporis pars absumitur, & mihi convenit illud; *stulto labore consumeris.* Exod. XVIII. 18.

Cogor rursùs Curiæ fluctibus, etsi non semper, immergi, vel ingratus judicabor, à quibus ut emigrarem, sola hæc fuit occasio Cancellariam postulandi; & contulit hoc Deus, aliter tamen quàm sperabam. Cur non igitur habito fine cessat motus?

Cogor inter hæc & similia Missas, & Orationes omittere, vel irrecollectus dicere. In quibus tamen fructus est uberior, si benè fiant, quàm in graduum taliquali distributione; ubi quàm parvus, utinam non sæpè perniciosus, utinam mores sit Ecclesiæ fructus intima cementibus linquo; ubi locum habet illud Apostoli: *Nemini citò manus imposueris, neque communicaveris peccatis alienis.* I. Tim. V.22.

Cogor etiam in temporali vita quasi mendicare, & despectus vivere, cum mediocritas aurea, non amara paupertas, sit tutissima, secundùm exigentiam status, cùm alibi abundanter habeam, & menagium jam providerim, quod cum detrimento magno oporteret relinquendo dissipare, & cum Grammaticis, & pueris vivere.

Cogor pro vivendo Decanatum tenere, ubi proficere verbis & exemplis sum astrictus, & tamen si non resideam in Cancellaria, sciunt omnes, est juramentum, quale murmur, quale detrimentum, & qualiter jure vocabor monstrum biceps, ambitionis insuper, immò dejerationis exemplum putabor.

Cogor liti pro adjuncto Beneficio vel cedere cum irrisione, & damno, vel cum fortissimo, & insuperabili hoste in æternum dimicare. Quod à moribus meis abhorret maximè, & insonat illud auribus meis; *Quare non magis injuriam patimini.* I Cor. VI. 7.

B

Cogor ad præbendam noviter anhelare: me quoque, & amicos meos huic novæ curæ subjicere, ubi quanta spes provisionis sit, mores hodierni docere faciliter possunt. Et profectò hoc quærere non obligor, nec ex altera parte improvisus stipendiis propriis laborare, neque hunc deserere locum, ubi absque onere, saltem periculoso, vacare mihimet possum, & hæc omnia quæ præmittuntur & sequuntur scandala declinare. Quod si scandala post hanc resignationem (ut amici minantur) contingant, profectò, & venient eadem, vel majora, si non divisio ulla. Malo in alio, sub alio, & pro alio, quàm in me, & sub me fieri; & notetur illud Salustii, *Frustra niti, & fatigando non nisi odium quærere, extrema dementia est.*

C

Cogor multitudinem insequi, ad agendum quod non placet, aut licet, vel ut hostis, ac suspectus ambitione haberi; nec hîc dissimilare, aut fugere, seu tacere sufficit, nisi patenter clamavero, cùm tamen scriptum sit? *Non insequeris multitudinem ad faciendum malum.* Exod. XXIII. 2.

Cogor perniciosa dogmata, qualia jam seminata sunt ab aliquibus, vel tacere contra conscientiam, vel cum summo mei, immò veritatis periculo illa per revocationes corrigere, si tamen corrigere & non potiùs confirmare faventes dicentibus permiserint; ubi autem malitia prævalet, habitandum non esse suadet Plato, & illic Ezechielis & Jeremiæ de gemendo valet consilium.

Cogor linguas omnes malevolas tanquàm signum ad sagittam perpeti, quæ tamen intolerabiliter, & irrationabiliter sæviunt, & penetrant, sciunt experti; quantùm denique non in verbis solum, sed in vita, propter cohærentiam quamdam hîc innominatam, sit discrimen agnoscunt. Quo pacto denique redimendum tempus sic vident *quia dies mali sunt*; Ephes.V.16. immò supra modum periculosissimi, & seditionum seminibus undique repleti. Arx Sion occupata fit in laquem ipsi Jerusalem; felix porro è tali naufragio non sine beneficio si vel nudus enataverit?

D

Ex adverso pro præsentia mea nihil allegari boni potest, nisi spes quædam aliis proficiendi quam fingunt quidam, utinam non cæco judicio rapti de exiguitate mea, quæ quàm ad hoc inutilis sit sentio, & dudùm experior; scitum verè est illud *Plus aliis de te.*

Consideretur hîc acri judicio tàm ex præteritis, quàm ex circunstantia rerum, si plus obest ille qui cum suis

suis personaliter quæritur persequi, & cum eo justitia periclitatur, quàm juvet; & ubi locum habet: *Si vos persecuti fuerint*, &c. Joan. xv. 20.

Consideretur quàm parva sit proficiendi spes apud eos qui Sapientes sunt in oculis suis, & qui ad nil aliud vacant, nisi cum Atheniensibus dicere, vel audire aliquid novi. Ubi præterea multitudine res geritur, ubi si qui sint de sua salute soliciti faciliter, & abundè consilia reperiunt; apud illos verò qui salutem suam non quærunt, prædicatio non solum otiosa, sed etiam perniciosa, & irrisione digna, si non tantummodò curiosa sit, efficitur: *Ubi* autem *non est auditus, non effundas verbum.* Eccli. xxxii. 6. Exemplo Christi, qui coram Herode, cum audire curiosa gestiret, obmutuit.

Consideretur quòd perfectus esse Brugis potest solo etiam vitæ exemplo, si verba deessent: ubi tamen proficere beneficium notabile perstringit Prælatura tam solennis.

Consideretur ab expertis quid apud Magnates prosit inferiorum verba, immò graviter irascuntur dicentibus, si non sint secundùm voluntatem, si non observent illud: *loquimini nobis placentia.* Isa. xxx. 10. & quid Micheæ contigerit, si nequaquam meminerint. Quapropter multi Doctorum, & Prædicantium quod respondent dicere joculatores & fistulatores mirantur, qui ad arbitrium tripudiare nolentium, carmina, idest doctrinas mensurant, variantque.

Consideretur quòd repugnante natura, vel consuetudine, quæ altera natura est, nil unquam feliciter agitur. Est autem natura mea, & consuetudo ad agibilia prorsus inepta, scrupulosa, iners, formidolosa, levissimè perturbata, ut plus millies experior jugiter. Quid igitur conabor contra ictum fluvii? Cur vim naturæ faciam,

Quam licet expellam furca (ut Horatius ait) *tamen usque redibit?*

Quid si Fratrum provisio & honor objectatur amicorum. Fateor, hæc ultimò evincere potui carnalior, & hoc parentibus curalibus * hoc non curantibus, immò ipsis fratribus, sororibus muliebrior, & ad altiora scandentibus minoribus minor: sed imminente tanto naufragio mercibus etiam charissimis, immò necessariis, ultrò projectis, enatandum est, & ab incendio divitiis propriis emigrandum, sicut à Curia certè lucrosiore memetipsum violenter eripui, nec piget, quamquàm obniterentur amici. Quòd si dicat pericula hæc ex timore fugere, & venire ad illud Terentianum, *quid si cœlum ruat?* proculdubiò plura dant intelligi amicorum comminationes ambiguæ; ex præteritis futura præsagio, & particularia tamen nec dum loquor, nec dum ea quæ intrinsecùs latent, aperio.

Consideretur in quanta copia sunt Magistri ad contemplationem fortè minùs idonei, qui omnibus agendis in officio vigilantiùs, libentiùs, atque feliciùs deservirent. Nec oportet hic hominem quærere, in quo non sit macula, quia rara nimis avis in terris, nec profectò talis sum ego.

Videte, obsecro, quàm intolerabilis esset error, atque superbia in me, vel in aliis, de me talia cogitare, & sic præferri velle qualiter simia deformis fœtum suum caballis anteponit. Porrò *non est consilium contra Dominum*, Prov. xxi. 30. si ab oculis sim projectus ut præsit alter. Æstimo per audita, & facta Benedictum ne cederet ab amicis hoc superbiæ fuco fuisse deceptum, quasi videlicet Ecclesia recederet cum sua cessione, nec alius talis ad regimen ipsi debitum posset reperiri? Hæc verò planè tentatio dæmonii meridiani.

A Consideretur quanta sit raritas Deo in contemplationis quiete viventium more priorum Sanctorum. Ideò si quis tenuiter ad hoc aptus inveniatur, credendum sibi puto, quia talentum suum tale est, non alia agibilia, saltem in tanto; sicut opus oculi videre est, non laborare: *Habet* enim quilibet *donum proprium à Deo.* 1 Cor. vii. 7. Talem cessionem hac causa ipse Gregorius Nazianzenus, & Papa Cœlestinus, & alii plures fuerunt executi.

Consideretur si ad Episcopatum vocarer, vel ad aliud ingens temporale bonum, an amici consulerent, omnibus spretis, Cancellariam esse tenendam. Æstimo nequaquam; non dubito tamen, quin nunc securiùs volendo descendere illam desero, quàm aliter ascendendo. Quod si in casu dimissionis officii ad majora, vel pro mortis transitu providendi restaret Cancellariæ; agatur nunc, prout tunc, immò tantò providiùs, quantò deliberatio major esse potest, quamprimùm data rapiatur occasio.

B Consideretur quòd multi etiam ex amicis, & qui dicunt pericula se videre, possunt absque tantis invidiæ odiis, & adversitatum causis, subire illud onus gratis, in quo tantis gravatus sum oneribus, & non irrationabiliter usquequaque quorumdam vexatus odiis, quibus per meam fortè ambitionem, aut impunitatem spes quam sitiunt, adempta est, & extorta. Quòd si renuant, videant quàm æquo mecum agant judicio, attendant ne digito movere nolint onera quæ meis cervicibus volunt immanere. Denique neminem dubitare arbitror, quin liceat secundùm Jura omnia resignare Beneficium tale, resignare in manu Superioris, & vel Religionem intrare, vel aliter vivere præsertim Beneficium aliud curatum habenti. Quòd si licet, cognosco me, & mores meos, certus sum certitudine tali, quam in tali materia sufficientem existimo, quod mihi est expediens.

Quòd si fingant nimis me amantes, *illud non expediens* esse Reipublicæ, vel aliorum profectui; audiant divinum tonitruum: *Quid prodest homini si totum mundum lucretur*, &c. Matt. xvi. 28. Videant demum, ne sint inter illos, de quibus alibi. *Inimici hominis domestici ejus.* Matt. x. 36. Illud etiam pueris decantatum.

C *Quæ nocitura tenes, quamvis sint chara, relinque.*

Et ne me mutationis culpabilem arguant, si nunc tam vehementer fugio quod tam diligenter prosecutus sum: sciant, quia meum sapere cum ætate & experientia crevit, & me spes plurima frustrata est; certum verò est illud;

Temporibus mores sapiens.

Quod si allegatur infamia mea, scio, quòd *per infamiam, & bonam famam* pergitur ad cœlum. Scio, quàm pro minimo mihi esse debet, *ut ab humano die judicer; qui me judicat Dominus est.* 1 Cor. iv. 4. Ceterùm non populari rumore, sed conscientiæ simplicitate, Christiani vita metitur. Consultiùs profectò & honestiùs est illud ultrò facere, quod tandem ab invito vel ipsa mors extorquet. Finiunt.

D

* Carnalibus.

EXHOR-

JOANNIS GERSONII
Doctoris & Cancellarii Parisiensis,

EXHORTATIO
FACTA
AD DUCEM BITURIÆ
Anno Domini 1413. Ut solemnizetur
FESTUM SANCTI JOSEPH
Virginalis Sponsi beatæ Mariæ.

Gallicè in MS. Cod. Vict. 138.

SÆPENUMERÒ & frequenter considerando excellentiam, & dignitatem sancti Joseph Filii David, legitimi, & virginalis sponsi pudicæ Virginalis sanctæ Mariæ Dominæ nostræ secundùm Evangelii testimonium, & meditando quando, & quomodo sæpiùs memoraretur, honoraretur, & celebraretur in sancta Ecclesia sanctum hoc, & sacratum Matrimonium: venit paulò antè ad dictæ considerationis meæ oculos (sic enim Deum reor voluisse) quòd tu nobilissime, potens, & Christianissime Princeps, Regis filius, & Regis avunculus, Bituricensis Dominus, is esses inter ceteros Dominos (absque adulatione loquor) qui posses, & velles promovere, exaltare, & exequi negotium hoc usque adeò dignum, honorabile, pretiosum, sanctum, & religiosum.

Causæ & rationes ad id me moventes, satis cognitæ sunt tibi; propter devotionem quam habes ornandi tam ciopiosè auro, & pretiosis lapidibus Sanctorum Reliquias, & eas donandi ad multas & diversas Ecclesias cum vestimentis, & ornamantis pretiosissimis, magnique valoris. Quid fundationes & dotationes tuas variis in locis factas memorabimus ad divinum augmentandum Servitium, tum in bona civitate sua Bituricensi excellentiùs, quàm aliis in locis. Et præsertim videmus in solemnissima Ecclesia nostræ Dominæ Parisiensi te caput sancti Philippi dedisse, adeò pretiosè undequaque contextum, ut me lateat ubinam gentium simile posset reperiri. • Et intereà paulò antè aliud Reliquiarum dedisti receptaculum dignissimum, & pretiosissimum, in quo multæ continentur Reliquiæ.

Conspiciuntur oculis in illa Ecclesia pulchra organa, quæ ex tuo sunt dono. Conspiciuntur cappæ, casulæ, dalmaticæ, & tales Ecclesiæ habitus, ferè omnes aureo filo formati. Conspicitur maxima pars veræ Crucis pretiosissimè circumsepta. Conspicitur osculum quoddam pacis aureum, & alia talia ornamenta plurima, quæ omnia tua donavit liberalitas. Ad cognoscendam autem religiosam tuam magnificentiam, humiles tui Capellani, & Oratores, Decanus & Canonici Ecclesiæ illius Parisiensis, instituerunt perpetuò, anno quolibet, quatuor solemnia Servitia, in quatuor temporibus.

Cùm ergò sic sit, ô Nobilissime, & Christianissime Princeps, secundùm quod in illis locis declaravi, ut commemoratio, & memoria Matrimonii sancti, & sacrati Dominæ nostræ, & Joseph convenientissimè fieri possit Die Jovis quatuor temporum antè Nativitatem Domini, cantando Evangelium hoc *Exurgens autem Joseph a sommo*, &c. Matt. 1. 24. Aut die Mercurii valdè solemniter Evangelium illud: *Missus est Angelus*, &c. Luc. 1. 26. In memoriam mihi venit (sic Deus voluit, ut religiosè credo) hanc rem devotæ tuæ magnificentiæ denunciare, ut sublime considerares mysterium supradictum, quod fuit de virginali conjugio sancti Joseph, & Dominæ nostræ. Et quod Servitium tibi illo die fieri concessum in Ecclesia ejus Parisiensi, in qua annulli sunt conjugii Dominæ nostræ, & ejus cinctura, fieret solenniter in dignam commemorationem sancti Matrimonii justi Joseph, & Dominæ nostræ, secundùm modum cujusdam Servitii, quod modò compositum est: quod fieri posset non impediendo Servitium principale Ecclesiæ sine vana superstitione, & fatua præsumptione.

Significo igitur tibi fiducialiter, Nobilissime & devote Princeps, secundùm exiguum sensum meum te hortando per magnam illam gratiam quam Deus tibi contulit post regenerationem, & sanctum Baptismatis fontem, usque in hodiernum diem, humilissimè supplicando, qui adeò abundantissima dona acceperis naturæ & fortunæ, alia quoque bona tum corporalia, tum spiritualia, & in primis in mutatione talium, & tam grandium adversitatum, in talem exaltationem, & prosperitatem, in qua, Dei gratia, modò es constitutus.

Te etiam adhortor per Virginem illam Matrem, puellam Dominam nostram, quam sæpenumerò, ut fama est, in tuis invocasti necessitatibus, periculis, & infirmitatibus, non certè frustrà, nec ejus non percipiendo auxilium, & juvamen. Ecquid mirum? Ipsa enim ea est, ut verum fateatur, quæ nunquàm humanæ defuit creaturæ, ipsam bono corde implorandi.

Prætereà te hortor per dulcem illum & benignum puerum Jesum, qui in hoc sacrato Matrimonio Dominæ nostræ, & sancti Joseph nasci voluit, & nutriri, & per ipsum justum, & sanctum Joseph, nobilissimumque sancti Joannis Baptistæ consanguineum. Qui quidem Joannes valdè à te colitur. Per Joseph, inquam, qui virgo fuit, sponsus, & custos fidissimus virginum Virginis, & gubernator præfati pueri Jesu, quem sæpiùs hincindè deferebat, sæpiùs osculabatur, & tractabat, sæpiùs familiariùs quàm quicumque alius homo. Et sic te juvent & succurrant in omnibus necessitatibus tuis, & in extremo negotio Judicii tui; sæpiùs invocata, ac petita Regina misericordiæ, Mater gratiæ, Advocata peccatorum, atque honoratissimus, & amantissimus sponsus suus Joseph ergà benignissimum Jesum Salvatorem nostrum, & Judicem, qui dignabatur eorum appellari filius, eisque subjici, & illis servire.

Velis, nobilissime & devote Princeps, velis rei huic tibi quidem facillimæ superintendere religiosè; hoc enim magni meriti ergà Deum erit, magni honoris sanctæ Ecclesiæ, magnæ devotionis, & pulchri exempli omnibus devotis personis, & gloriosæ memoriæ, ac famæ tuæ magnificentiæ. Gratius ferè sepulchrum, ut mihi videtur, aut Obitum magis placentem Deo facere non posses, aut fundare. Sume igitur Domine, & concilia tibi tandem, hoc faciens, peculiarem tuum protectorem, amicum bonum, intercessorem potentem sanctum Joseph ergà Dominam nostram, & Filium suum Jesum, ut pervenias de mortali hac & brevi peregrinatione ad perennis gloriæ civitatem. Amen.

Scriptum Anno gratiæ 1413. die Sancti Clementis Papæ, cui successit magnus tuus, & bonus amicus sanctæ memoriæ Papa Clemens VII, qui ut digna fide & revelatione cognovi, in veneratione singulari habebat sanctum Joseph, sicut etiam nostri temporis multi magnæ scientiæ, & probitatis habent, & habuerunt, quemadmodùm Cardinalis Cameracensis Præceptor meus, & bonæ memoriæ Frater Petrus Burgundio Cœlestinus: cui, ut dicere solitus erat, singularis erat patronus, & refugium, cujus sæpiùs expertus fuerat auxilium in suis, & aliorum necessitatibus, tamquàm per miraculum. Et postremò Magister Henricus Chicquot, plurimùm famatus, & antiquus in Universitate Parisiensi Clericus, Theologiæ Doctor, paulò antè in obitu suo, & suprema voluntate redditus, misit in Ecclesia Carnotensi, ut lo-

eo obitus sui dicta fiat commemoratio sancti Joseph in tali, ut dicebam, die. Eo enim vivente sæpiùs fueramus locuti, & omnes hi super hac re scripserunt, scripta quidem plena scientiæ & devotionis.

Humilis tuus Capellanus & Orator Joannes Gerson, Cancellarius Parisiensis indignus.

JOANNIS GERSONII
Doctoris & Cancellarii Parisiensis,

EPISTOLA
AD QUEMDAM
ut celebretur

FESTUM SANCTI JOSEPH

Virginis conjugis, sanctæ Dei Genetricis & Virginis Mariæ.

Et proponit tres vias.

Ad MSS. Codd. Vict. 828. *Colbert.* 99. *& Navarr. unum.*

REVERENDO Patri Domino, ac Magistro præclarissimo, Domino D. Parvi, Cantori Carnotensi, & Theologiæ eximio Professori: Gratia vobis, & pax Reverende, ac præclare Pater Doctor, & Domine.

Meminit (ut opinor) vestra devotio quemadmodùm piæ & claræ recordationis Magister Henricus Chiquoti Concanonicus olim, & Compatriarcha vester, motus affectu speciali ad virginale conjugium Joseph cum Maria, postquam in vita sua scripserat disertè, & sapienter in uno volumine super hac materia: postquàm insuper mecum benignè contulerat, tandem in ultima quâ obiit ægritudine sanus mente voluit in Testamento suo, loco Obitus sui, sicut moris est in Ecclesia celeberrima, & antiquissima vestra Carnotensi, ubi Canonicus erat, & domum habebat, quòd aliqua solemnis commemoratio de prædicto Joseph fieret, sciens quòd laus ejus laus Mariæ est. Volens præterea Patronum habere tam potentem, Virginem eamdem, ac Jesum Filium suum benedictum, suadente Job qui ait: *Ad aliquem Sanctorum convertere.* Job. v. 1. Felix planè, & efficax pro sui obitus commemoratione deprecatio, si gloriosus Joseph pro impenso sibi honore devoto preces pro defuncto refuderit. Valet enim mortuis (novit hoc sapientissima Paternitas vestra) Servitium, nedum pro mortuis ordinatum, sed aliud quodlibet Ecclesiasticum obsequium, dum adest, & fertur ad hoc intentio Ministrorum.

Addidit præfatus Magister Henricus assignationes aliquas redituum, & inter ceteros vos dilectissimum suum, & fidelissimum executorem nominavit. Tandem sentiens fortè quòd præventus morte non posset commodè novitatem hanc Servitii (prout optabat) ordinare, dignatus est opus hoc ad exiguitatis meæ qualemcumque dispositionem remittere. Noverat enim me jam nonnulla super hoc edidisse. Recogitavi postmodùm, mecumque revolvi talis amici piissimi devotionem ad beatum Joseph: talem insuper de parvitate mea confidentiam. Hoc quidem de jure poterat, qui longè me senior in studio, tam artium quàm Theologiæ, sub me qui eum licentiaveram, voluit incipere. Et quia nunc in hoc sacro Constantiensi Consilio fuit assignatus Sermo mihi pro Nativitate beatæ Virginis, memor aliquo modo præcedentium assumpsi thema tale, quod laudibus Mariæ simul & Joseph esset accommodum. *Jacob autem genuit Joseph virum Mariæ, de qua natus est Jesus, qui vocatur Christus.* Matt. 1. 16. Hunc Sermonem mittere disposui (quamprimùm dabitur opportunitas) ad vos, & alios Canonicos vestros, Dominos meos Reverendos, cum aliis quibusdam scriptis conferentibus ad hanc materiam.

Occurrunt tamen quædam interim notificanda summatim; nescius enim sum, quid futura pariet dies, & ne valeat omninò indiligentia mea culpari. Voluntas utique pii Testatoris præfati potest exequi altero trium modorum. Unus modus est super quo A jam Epistolam scripsi, & Servitium qualecumque composui, quòd die Jovis in Adventu, quando celebrantur jejunia quatuor temporum, quando prætereà die Mercurii præcedente legi celebriter solet in Matutinis, & Missa hoc Evangelium: *Missus est Gabriel Angelus,* &c. Luc. 1. 26. fieret similiter decantatio solemnis in matutinis, & Missa prædictæ diei Jovis de hoc Evangelio: *Exurgens autem Joseph à somno, fecit sicut præceperat ei Angelus, & accepit Mariam conjugem suam, & non cognoscebat eam donec peperit filium suum primogenitum: & vocavit nomen ejus Jesum.* Matth. 1. 24. 25. Fierent insuper tres lectiones in Matutinis de hoc Evangelio, cum expositione, & cum responsoriis tribus ad hoc appropriatis.

Placebat modus iste: primò, quia facilis, nec turbativus in aliquo, vel impeditivus ordinarii Servitii de Adventu, non magis saltem quàm solemnizatio B Evangelii istius: *Missus est Angelus.* &c. Luc. 1. 26. Deindè redditus assignati fortè tenues essent pro Dominis Canonicis, ac Ministris, si fieret onerosior in Ecclesia constitutio. Denique Evangelia hæc ordine convenientissimo se consequuntur duo quæ dicta sunt, & tertium de die Veneris. *Exurgens autem Maria abiit in montana cum festinatione.* Luc. 1. 39.

Alter modus est, quòd de transitu sancti Joseph fieret Festum celebre, quemadmodùm de altero Sanctorum, & sicut fit in partibus ultramarinis. Quale Servitium penes me est tanquàm de uno Confessore, addita proprietate lectionum, & hymnorum. Et assignatur celebritas hæc regulariter die octavarum Purificationis beatæ Mariæ Virginis, nisi fortè occurrerit tunc Dominica Septuagesimæ, aut Sexagesimæ, quia tunc fit anticipatio. Alter modus est conformis isti, nisi quòd officium totum sit proprium; & in altera die hoc fit apud Mediolanenses Fratres C Augustinenses 19. Martii. Fit & in multis partibus Alemaniæ; sed nescio si sint omninò similes dies, & conforme Servitium.

Animadvertat tandem circunspectissima prudentia, & religiosa mens vestra, quid super præmissis erit acceptius, vigilanterque det operam, ut devotissima dilecti vestri Testatoris voluntas non frustretur, quæ Ecclesiæ vestræ sacratissimæ ad honorem, vobis autem omnibus Reverendis Patribus, Dominis ac Fratribus in Christo dilectissimis, obsequentibus eidem Ecclesiæ cedet ad virtutem, laudem, & meritum; intercedente pro vobis hac venerandissima, & divinissima Trinitate Jesu, Joseph, & Mariæ. In qua benè valete. Scriptum Constantiæ 7. Septembris profesto Nativitatis beatæ Mariæ. Anno 1416. Vester ab adolescentia discipulus Joannes Cancellarius Parisiensis.

D
ALIA EPISTOLA
EJUSDEM CANCELLARII
DE EODEM.

Ad eosd. Codd. MSS. Gallicè in MS. Vict. 138. *& Colbert.* 99.

ECCLESIIS universis, præsertim dedicatis in memoriam beatissimæ, & gloriosæ semper Virginis Mariæ. Unus ex zelatoribus suis indignus, volens

lens diem in honorem Virginis ejusdem, atque justi Joseph sponsi sui, testis ac custodis sui celebriter venerari. *Pertransibunt plurimi* (juxtà verbum Danielis.XII. 4.) *& multiplex erit scientia*. Placuit itaque divinæ sapientiæ (quæ *attingit à fine usque ad finem fortiter, & disponit omnia suaviter* Sap. VIII. 1.) inclinare novissimis temporibus istis corda multorum, ut justi Joseph, & Mariæ virginale (sicut Hieronymus appellat) conjugium esse venerandum solemni cultu Ecclesiæ doceret, atque promoveret sua devotio. Movit eos (sicut arbitror) Evangelicus sermo prædicans excellenter, & crebrò prærogativas quibus enituit ipse justus Joseph. Movit honor & amor beatissimæ conjugis suæ, quæ eum Dominum vocabat, sicut de Sara quoad Abraham dicit Apostolus. Movit humanitas atque benignitas Salvatoris nostri Jesu, qui *subditus erat illis*. Luc.II.51. Movit rursùs operatio miraculorum, quæ ad invocationem ipsius justi Joseph deputant in seipsis, & in aliis contigisse. Movit denique multiplex ædificatio morum, quos ex hujus sacratissimi conjugii religiosa meditatione mens devota suscipit, & in ignem copiosum castæ devotionis exardescit.

Nemo propterea deputet arrogantiæ, nemo curiositati, nemo superstitioni, quibus viis placent vel nova, vel insolita, vel apocrypha; si beatissimum justi Joseph cum Maria sibi priùs desponsata conjugium per Ecclesias recolendum, cum hymnis, & canticis, prædicemus, & ita prædicemus, non ut apud vulgares inconditosque tumultus prophano quodam ritu divulgetur dignissimum nuptialis hujus, atque virginalis conjugii Epithalamium; sicut nec apud Hebræos passim legebantur Cantica Canticorum. Satis esse videtur, apud Ecclesiastos graves, si in locis Deo dedicatis, si in canticis suavesonantis Ecclesiæ absque notabili mutatione veteris Officii celebritas memori cultu fiat. Et quidem Officium Missæ jam ordinatum habemus non ex apocryphis, vel dubiis, sed ex sacræ Scripturæ verbis. Porrò celebrationis annuæ, & matutinalis tempus appareret idoneum, Feria quinta quatuor temporum in Adventu, quando feria quarta præcedente solenniter hoc Evangelium: *Missus est Angelus Gabriel*. &c. Luc. 1. 26. decantatur.

Probabile quidem est, sine præjudicio sententiæ verioris, & absque assertionis temeritate, quòd solemnizatio conjugii Joseph cum Maria, facta fuerit proxima satis post Annunciationem Angelicam, quando Mariam docuit Angelus, dicens: *Et ecce Elizabeth cognata tua, & ipsa concepit filium in senectute sua;* Luc. 1. 36. indè enim desiderium visitandi Elizabeth, sibique ministrandi, subortum putatur. Maria verò jam non solùm desponsata erat ipsi Joseph per verba de futuro, sed de præsenti, ac recepta ad familiarem convictum in propria domo sponsi, more observationis Judæorum.

Videamus ergò si peregrinationi satis longæ se dedisset talis virguncula illicentiata à sponso suo. Videamus si discessit non communicato sibi priùs tanto divino Incarnationis mysterio, quoniam sicut dixit Raphael ad Tobiam: *Opera Dei revelare, & confiteri honorificum est*. Tob. XII. 7. Joseph quippè cur Mariam voluit *occultè dimittere*, & non *traducere eam*, *cùm esset vir justus*, nisi quia propalatum sibi fuit hoc Incarnationis grande miraculum. Dicit nempe Evangelista, quòd *antequam convenirent*, intellige ritu celebri nuptiarum, *inventa est*, scilicet Maria *habens in utero de Spiritu sancto*. Matth. 1. 18. Cognovit hoc igitur ipse Joseph quòd erat gravida, & quòd erat de Spiritu sancto.

Sed cur non Maria referente hoc cognovit? Nulla videtur obstare ratio, si redeat in memoriam quanto devotionis ausu Cecilia virgo Velerianum allocuta est sponsum suum: nota est narratio. Propterea post hujusmodi revelationem Joseph stupore quodam & horrore subitò concussus, & in semet deliberans propriæ indignitatis aspectum, voluit Mariam dimittere, simile aliquid in se sentiens cum Petro, & dicens: *Exi à me, Domina, quia peccator & indignus sum* Aut cum Centurione: *Domina, non sum dignus ut inhabites mecum*. Aut cum Elizabeth: *Unde hoc mihi ut sit Mater Domini Dei mecum?* Sic Moyses videns rubum ardentem, non audebat propiùs accedere. Oza quoque punitus est, quòd Arcam sustentare præsumpsit; & bestia tangens montem lapidibus obruebatur. Sic denique Joannes Baptista non audebat tangere sanctum Dei verticem. Hoc modo sensit Chrysostomus de timore Joseph. Aut dicamus quòd forsitan permisit hanc fluctuationem Spiritus sanctus ad tempus concutere pectus Joseph, quatenùs à posteris hæc trepidatio vulnus dubietatis amputaret, quemadmodùm de Thoma Didimo dicit Gregorius.

Joseph itaque, dum de Mariæ virginitate simul, & fœcunditate fuit Angelico oraculo solidatus, testis ipse nobis absque ullo exceptionis scrupulo recipiendus effectus. Nam *cùm esset vir justus*, utique repudiasset eam, sicut dicit Evangelista quòd nolebat *eam traducere*; sed occultè dimittere, si violatam invenisset. Fuit nempe justissimo dolore permotus. Aut hæc postremò dubitatio fuit non in ratione superiori, quæ de Mariæ virginitate non dubitabat, ex cognitione conversationis ejus sanctissimæ; sed fuit quædam trepidatio, vel concussio in sensualitate, consurgens ex insolita re tanti miraculi, quemadmodùm dicit Augustinus, Mariam in passione Filii ex horore tanti facinoris dubitasse.

Ampliùs verò, si jam utero tumescente, juxtà id quod Origenis verba sonant, Joseph accepisset uxorem suam planè solemniter more gentis suæ, immò omnium penè nationum consuetudine, & juris sanctione; consideremus quale spectaculum de uxoris adolescentulæ pudicitia ipse nesciis hujus mysterii Judæis & parentibus præbuisset; sed neque celasset conceptum virginalem diabolo, nec teneram conjugis famam inviolatam, nec sui honoris integritatem servasse visus esset. Quamobrem existimari non incongruè potest, quòd Joseph parabat jam accipere Mariam in conjugem solemniter, quando missus est Angelus ad eam: quo temporis articulo Maria petens licentiam à Joseph ut visitaret cognatam, simul prodidit mysterium. Quo audito stupuit Joseph modis dictis, & ascendit multus cogitationum fluctus in caput ejus. *Hæc autem eo cogitante, ecce apparuit ei Angelus in somnis*, jubens, ut non timeret, *accipere Mariam conjugem* suam, *quod enim*, inquit, *in ea natum est, de Spiritu sancto est*. Matt. 1. 20. Et *exurgens Joseph à somno fecit* protinùs, *sicut præcepit Angelus*, & *accepit conjugem suam* ℣. 24. more celebri, prout anteà præparasse credi potest. Deindè consummata solemnitate nuptiarum, factum est ex licentia Joseph, sicut dicit Lucas, quòd *exurgens Maria abiit in montana cum festinatione*. Luc. 1. 39.

Colligimus ex his rationabilitatem collationis hujus Evangelii secundùm Matthæum: *Exurgens autem Joseph à somno* &c. Matth. 1. 24. confestim post hoc Evangelium. *Missus est* &c. Luc. 1. 26. Et proximè illud secundùm Lucam, quod feria quinta præmissorum quatuor temporum legitur in Adventu: *Exurgens autem Maria abiit in montana*. Luc. 1. 39.

Sit denique liberum cuilibet super hac re, vel simili, non decisa per Ecclesiam, quæ neque autoritate, neque ratione certis fulcita est sentire (salva pietate Fidei) quod voluerit. Nos absque ullo controversiæ, vel reprehensionis dubio, monemus, suademus, affirmamus; obtestamur insuper toto religiosæ pietatis affectu, quatenùs virginale justi Joseph cum beata Maria conjugium solemni veneretur Officio, non expectata etiam, nisi voluerimus cujuscunque alterius, quam Evangelicæ narrationis, & autoritatis licentia.

Offerimus prætereà sine præjudiciò sonantioris elegantioris Scripturæ unam Officii formam, specia-

cialiter in Missa, cum expositione hujus Evangelii. *Exurgens autem Joseph a somno.* &c. Matt. I. 24. Ceterùm qui voluerit, vel suscipiat, vel corrigat, vel commendabilius aliquid (nec invidebimus) efficiat.

Commonitos autem super hoc uno singulos velim, quatenùs dignissimum hoc conjugium ita venerari studeant, quòd apud irreligiosos, improbos, & impuros homines nihil oriatur scandalosæ, vel turpis, vel blasphemæ suspicionis in Joseph, & Mariam, quasi videlicet non potuerit familiarissimus ille conjugalisque convictus tempore tanto perseverare cum omni castimonia mentis, & corporis præsertim: cùm præmiserimus ex Isaïa, quòd Joseph erat juvenis habitans cum Virgine. Neque enim senex & debilitatus existens fuisset idoneus qui Virginem aleret suo labore; quique in illa peregrinatione Ægyptiaca deduceret; similiter nec celasset ita partum diabolo, nec à populo Judaïco Pater Jesu facilè putatus fuisset.

At verò scutum triplicis veritatis circumdat nos, & protegit ab hac sagitta suspicionis volante in die. Est autem prima veritas: Maria Virgo, quæ *antequam convenirent inventa est in utero habens de spiritu sancto*, mundam servavit animam suam ab omni concupiscentia, immò *virtus Altissimi* sic eidem *obumbravit*, quòd in ea peccati fomes extinctus est. Ex qua veritate concluditur, quòd ex viri convictu, vel associatione, nulla eam carnis titillatio, nullus pruritus præveniens rationem, vel inobediens sibi vexabat eam.

Addunt Doctores, præsertim Bonaventura, dicens, hoc se habuisse à Judæorum fideli relatione, quòd nullus ex aspectu gloriosæ Virginis (quamvis esset pulchra nimis) vrebatur ad concupiscentiam, sed eam potiùs extinguebat frigidus ille ros virgineus emanans à sua mente castissima, quemadmodùm ex adverso de peccatoribus verum est illud Horatianum:

Et vultus nimium lubricus aspici.

Conformiter ad illud Petri: *Oculos habentes plenos adulterii & incessabilis delicti.* 2 Pet. II. 14. Quod qualiter verum esse possit, declaratione prolixiori, vel sermone opus esset.

Subsequitur altera veritas, quæ talis est. Justus Joseph ex convictu & cohabitatione familiari Mariæ movebatur, non ad libidinem, sed ad castitatem. Quemadmodùm figuraliter introduci potest illud de Sunamite, quæ erat puella pulchra nimis, & dormiebat in sinu David, qui tamen non cognovit eam, quia nec in ejus concupiscentiam quomodolibet exarsit.

Subjungitur tertia veritas, quæ ex principiis nostræ Fidei concluditur argumentatione probabili. Justus Joseph juvenis existens, hoc est, sub quinquagenario annorum numero Mariam accepit conjugem, cum qua licet familiarissimè (sicut vir cum uxore, seclusa carnali copula) fuerit conversatus; ipse nihilominùs virgo permansit, & pari cum Maria virginitatis voto se constrinxit. Sentit hoc Hieronymus *Epistola contra Helvidium.* Cujus dicti rationem ipse, ac posteriores multi talem tradunt: Joseph itaque priusquàm jungeretur cum Virgine Maria corruptus, vel uxoratus non fuerat. Et hoc maximè concludimus, quòd Dominus Matri suæ jam provectæ, neminem voluit dare custodem, nisi virginem; quantò magis id existimandum est fuisse conservatum in adolescentia. Similiter Filius, sicut non voluit nasci, ità nec nutriri, nisi in puritate virginali. Porrò si ab uxore post immediatum tempus nuptiarum continuit semetipsum sicut Evangelistæ Matthæi testimonium habet quòd *non cognoscebat eam, donec peperit Filium suum primogenitum*, & hoc propter reverentiam tanti Sacramenti, tantique mysterii; hinc apertissimè datur intelligi, quòd nec post partum cognoverit eam, quoniam urgentior erat tunc ratio quàm prius, ut ab ejus se cognitione temperaret.

Addamus confidenter, quòd sic æterna Dei sapientia prævidens totum Incarnationis mysterium præordinavit justum Joseph fore custodem, & testem Matris suæ, fore prætereà nutricium suum continuum; sic dedit ad hanc custodiam & nutritionem omne illud quòd erat accommodum, decens, & honestum Hinc probabile est quòd ipsum Joseph consecraverit in utero Matris; quòd eum ab omni formitis illecebrosi refrigeravit concupiscentia; quòd denique morientem eum, sicut Lex Adam urgebat, personaliter visitaverit, ipsumque consolatus sit, perducens animam suam in requiem justorum, quousque resurgens diceret animæ suæ: *Hodiè mecum eris in paradiso.* Luc. XXIII. 43. Dixit hoc fortè ipse in anima & corpore conresurgenti, quemadmodùm multa corpora quæ dormierant, eo moriente, surrexerunt. Apparuit denique fortassis dulcissimæ uxori suæ Mariæ ipso Resurrectionis die, dicente filio ad eam.

Salve sancta parens.

Dicente quoque ipso Joseph;

Salve charissima conjunx.

Sed hos interim, similesque præconiorum particulariorum titulos omittimus eliciendos à sapientoribus, & devotis mentibus, optantes benè valere omnes. Scriptum Parisiis Anno Domini 1413. 17. Augusti.

SEQUUNTUR QUÆDAM

Quæ opportunè dicerentur in

FESTO S. JOSEPH,

A GERSONE EDITA.

Ad laudem virginalis conjugii justi Joseph, & Mariæ: sequitur Evangelium pro Matutinis diei Jovis quatuor temporum in Adventu.

Ad MS. Codd. Vict. 138. Colbert 99. & Navar. unum.

LECTIO

SANCTI EVANGELII

SECUNDUM MATTHÆUM.

In illo tempore. Exurgens autem Joseph à somno, fecit sicut præcepit ei Angelus Domini, & accepit conjugem suam, & non cognoscebat eam donec peperit filium suum primogenitum, & vocavit nomen ejus Jesum. Matt. I. 24. 25.

HOMILIA LECTIONIS EJUSDEM.

CONSECRATUM justi Joseph & Mariæ semper Virginis conjugium, castissima, devotissimaque veneratione recolendum, Fratres dilectissimi, Matthæo referente, & Angelo præcipiente, & Joseph obediente celebratum cognovimus. Miretur hinc om-

omne seculum, gaudeat omnis ætas, omnisque status, & sexus exultet. Itaque si Matrimonium quodlibet ritè factum, etiam inter peccatores, & in concupiscentia junctos, *magnum* esse *Sacramentum* tradit Apostolus: *in Christo & in Ecclesia*. Ephes. v. 32. Quale, quantumque judicandum est hoc Matrimonium, ubi virginitas nupsit; ubi nubentes neque violationem, neque concupiscentiam habuerunt ullam; ubi præterea perseveravit integerrima, & inseparabilis fides; ubi rursùs proles non altera fuit quàm ipse Jesus, qui est Deus benedictus in secula? Quo præconio quid aliud majus potest excogitari? Prꝰcinuit olim Evangelicus Isaias super hac congregatione justorum, dicens: *Habitabit enim juvenis cum virgine*, Isaiæ LXII. 5. id est Joseph cum Maria, prout authentici Doctores exponunt. Et iterùm: *gaudebit sponsus super sponsam*. Porrò de laudibus & prærogativis personarum nubentium, quæ sunt justus Joseph, & Maria, nulla vis dicendi satis disserere, nulla eas lingua nedum hominum, sed nec Angelornm sufficeret exprimere. Tu autem &c.

SECUNDA LECTIO.

PENSET igitur vestra devotio quemadmodùm celebri ritu fœdera nova nuptiarum peraguntur apud omnes ferè populos. Evocati veniunt amici, cultioribus ornantur habitibus, indulgent lautioribus epulis, lætitiam denique quibus possunt modis ostendunt. Nam & musica concrepant instrumenta, vox canora resonat, & ad numeros libero pede terra pulsatur: sic enim legimus Assuerum convivium fecisse magnificum pro conjunctione & nuptiis Esther. Sic in nuptiis Tobiæ junioris & Saræ, sic in aliis de veteri Testamento solemnizata conjugia reperimus. Hinc est illud epithalamium spirituale quod Cantica Canticorum nominamus. Demùm tendit ad hoc Evangelica parabola, damnans hominem qui sine veste nuptiali nuptias intraverat. Tu autem, &c.

TERTIA LECTIO.

HÆc idcircò præmissa sint, ut honorandum, celebrandumque justi Joseph & Mariæ virginale conjugium monstraremus. Accepit itaque Joseph Mariam conjugem suam, sicut præsens Evangelium loquitur. Sed qualiter accepit? Nunquid clandestinè? Nunquid in abscondito? Nunquid absque solemnitate nuptiarum? Absit ut prætergressus fuerit consuetudinem gentis suæ. Absit ut erubuerit palam id agere quod Angelo jubente post primam desponsationem faciebat. Convocavit igitur parentes, amicos, & affines cum apparatu convivii. Nec obstitit paupertas frugalis, nec severitas sanctæ vitæ prohibuit quin morem suæ gentis sequeretur. Hoc autem judicabit quisquis attenderit qualiter ipsa Mater Jesu jam grandævior, atque senior legitur ornasse sua præsentia nuptias alienas in Cana Galilææ. Sic enim scribit Joannes custos suus, quòd *erat ibi Mater Jesu*. Joan II. 1. Ad quas insuper *vocatus est ipse Jesus cum Discipulis suis*, ℣. 2. & eas primo suæ dignationis miraculo consecravit, dum ad insinuationem piæ Matris convertit aquam in vinum, lætificavitque convivas. Et nos, Fratres charissimi, memoriam talis mysterii, tantique Sacramenti pia, sobriaque jocunditate colamus quod Evangelista Matthæus explicat dicens: *Exurgens autem Joseph a somno*. &c. Matth. I. 24. Pulchrè dicitur Joseph exurgere. Joseph quippe sua interpretatione dicitur *augmentum* vel *appositio*: talis ille erat qui quotidiano profectui semper adjiciens, *ascensiones in corde suo disposuit*. Ps. LXXXIII. 6. exurgens, & vadens *de virtute in virtutem*, donec videatur *Deus deorum in Sion*: Rectè præterea sicut de Maria Virgine desponsata Joseph dicit Lucas I. 39. quòd post revelatum Incarnationis mysterium, *exurgens abiit in montana*; sic de viro suo Joseph, dum per Angelicam inspirationem ipsum cognovit Sacramentum, protulit Matthæus dicens: *Exurgens autem Joseph a somno*, &c. Matt. I. 24. Exurrexit uterque; sed de Maria non dicitur
A quòd à sommo, fortè tamen, quòd & à somno exurrexit. Habet nempe spiritus rationalis somnum suum, qualem sibiipsi Propheta Regius pollicebatur dicens: *In pace in idipsum dormiam, & requiescam*. Psal. IV. 9. Qualem similiter habuit in Canticis anima devota: *Ego* inquit, *dormio, & cor meum vigilat*. Cant. V. 2. Dormit siquidem homo & feliciter dormit quando sopitis, & quodam modo ligatis potentiis inferioribus cognitivis, & affectivis, ipse spiritus in solo æternitatis desiderio positus conquiescit. Illic habitat in monte sancto Domini, protectus in abscondito tabernaculi admirabilis, in divina caligine, in requie opulenta, in thalamo sponsi sui, zelantis, & dicentis: *Adjuro vos, filiæ Jerusalem, ne suscitetis, neque evigilare faciatis dilectam, donec ipsa velit*. Cant. VIII. 4. Illic somniat mirabilia de Lege Dei. Illic incerta & occulta sapientiæ Dei sibi fiunt manifesta. Sit nobis in exemplum nedum Paulus, nedum Maria, sed justus iste Joseph
B cui in somno revelatum est Incarnationis superadmirabile mysterium. *Joseph* (inquit Angelus) *Fili David, noli timere accipere Mariam conjugem tuam: quod enim in ea natum est, de Spiritu sancto est. Pariet autem Filium, & vocabis nomen ejus Jesum; ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum*. Matth. I. 20. 21. In hoc itaque somno, & in aliis postmodùm, Joseph accepit spiritum Prophetiæ pro omni differentia temporis, præteriti, præsentis, & futuri. Cognovit Mariam à Spiritu sancto fecundatam, quoad præteritum. Cognovit esse Deum puerum, qui habebatur præsentialiter in utero; sciens ex Sacris Scripturis quoniam non nisi Deus peccata dimittit. Est igitur ille Deus de quo dicitur hìc: *vocabis nomen ejus Jesum: ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum*. & hæc utique simul est Prophetia futurorum. Ampliùs, exurrexit Maria, sed ad quid exurrexit? Certè quatenùs per studium actionis ministraret Elizabeth antiquæ mulieri, & novæ Matri cognatæ suæ: ubi sollicita,
C ubi turbata fuit erga plurima, sed non conturbata; quia redibat assiduè in idipsum, in hoc unum scilicet quod est necessarium. Taliter exurrexisse Joseph putandus est, dum fecit sicut præcepit ei Angelus. *Et accepit conjugem suam*: Matth. I. 24. intelligamus cum celebri ritu, & apparatu nuptiarum, ubi similiter ad Mariam sollicitus fuit, & vigilans per actionem.

Accepit Mariam adolescentulam priùs ipse Joseph in sponsam suam in Templo Jerosolymis, ubi dedicata Deo cum ceteris virginibus morabatur. Hanc proindè noverat Joseph ex familiari visitatione, dùm singulis annis veniebat in Templum Domini Jerusalem. Erat enim Maria sanguine proxima sibi, quoniam Anna Mater sua post virum Joachim duxerat Cleophæ fratrem Joseph. Porrò Joseph post dies aliquot Mariam accepit, juxta morem gentis suæ, in familiarem convictum secum in Nazareth: ita enim fiebat ad probationem morum sponsæ. Illic in Naza-
D reth priusquàm convenirent Joseph & Maria (intellige solemni ritu nuptiarum, & ut ita dicamus, per verba de præsenti) nunciat ei Gabriel Angelus illa quæ tradit Lucas Evangelista. Et ità *priusquam convenirent* (dicente Matthæo) *inventa est Maria habens in utero de Spiritu sancto*. ℣. 18. Et à quo, vel qualiter inventa est, præterquàm ab ipso Joseph sancto sponso suo; revelante sibi mysterium Incarnationis Maria sponsa? quemadmodùm Valeriano prodidit Angelicum mysterium Cecilia. Quibus auditis recogitavit plurima Joseph, stupore quodam attonitus tantæ novitatis. Qua-

Qualia eo cogitante, *apparuit in somnis Angelus Domini dicens ei: Joseph Fili David noli timere accipere Mariam conjugem tuam: quod enim in ea natum est, de Spirituſancto est*, Matt. 1. 20. Dehinc subditur paulò post Evangelii præsentis contextus: *Et exurgens Joseph à somno, fecit sicut præcepit ei Angelus Domini.* ℣. 24. Et quis Angelus? Probabile satis est, illum A fuisse Gabrielem, quem jam bis missum super hoc Incarnationis mysterio, tanquam specialiter ad hoc deputatum legimus; quoniam sicut ab eo nunciata est Christi conceptio, sic Joannis Præcursoris sui nativitatem ipse prædixit. Sequitur: *Et non cognoscebat eam donec peperit filium suum primogenitum.* ℣. 25. Fuerunt qui sumpta super his verbis occasione, contrà beatæ Mariæ virginitatem perpetuam, contra justi Joseph religiosissimam castitatem blasphemaverunt, inter quos fuit quidam Helvidius hæreticus, adversùs quem beatus Hieronymus copiosè, religiosèque conscripsit. Et quoniam error iste contumeliosùs jam (volente Deo, & traditione Sanctorum) procul est ab omnium cordibus fidelium, nulla cogit necessitas ista modò curiosiùs in disputationem adducere. Nos autem conscii, participesque tanti sacramenti, levemus sursùm corda cum manibus ad Dominum. Postulemus ut illius æterni, felicisque conjugii per hoc virginale, temporaleque signati, valeamus esse participes, ubi *nec* B *nubent, neque nubentur* carnaliter, *sed erunt* spiritualiter *sicut Angeli Dei*, Matth. XXII. 30. soli Deo conjuncti, præstante eo quem vocavit Joseph Jesum, *qui est Deus benedictus in secula.* Amen.

Primum Responsorium: Missus est Angelus Gabriël ad Mariam Virginem desponsatam Joseph, nuncians ei verbum, & expavescit virgo de lumine. Ne timeas Maria, invenisti enim gratiam apud Dominum. Ecce concipies. *Luc.* 1. 31.

Secundum Responsorium: Dum esset desponsata Mater Jesu Joseph, antequàm convenirent, inventa est in utero habens de Spiritu sancto. *Matth.* 1. 18.

Versus. Joseph autem vir ejus cùm esset justus, & nollet eam traducere, voluit occulte dimittere eam. ℣. 19. Antequàm &c. ℣. 18.

Tertium Responsorium: Joseph, fili David, noli timere accipere Mariam conjugem tuam: quod enim in ea natum est, de Spiritu sancto est. ℣. 20.

Versus. Exurgens autem Joseph à somno fecit sicut præcepit ei Angelus Domini, & accepit conjugem suam. ℣. 24. Quod &c.

C

Sequentia usque ad hæc verba Officium Missæ, *adjecta sunt ex Cod. MS. Vict.* 138.

Alma Redemptoris Mater, cui lege superna
Vir justus, virgoque Joseph cum Virgine nupsit,
Da celebrem dignumque tuo persolvere cultum
Conjugio, fac nos ablutis sordibus omnes
Posse Deo jungi Fideique fœdere puras
Desponsans animas divino germine complet.

Responsorium. Joseph, fili David, noli timere accipere Mariam Virginem conjugem tuam.

Versus. Quod enim in ea natum est, de Spiritu D sancto est. ℣. 20.

Oremus. Unigenito tuo Deus, temporales absque carnali commercio parentes justum Joseph, & Mariam conjuges Virgines tribuisti, fac nos, quæsumus, eorum intercessione cœlestium participes nuptiarum per eumdem Christum Dominum nostrum. Amen.

Antiphona. Annulo suo subarravit me, & zona circumcinxit me, & Filium Dei virgineo lacte nutrivi.

Fecit mihi magna qui potens est.

Versus. Et sanctum nomen ejus.

Oremus. Sponse Virginum, benigne Jesu, qui beatam Matrem tuam Mariam Virginem à Virgine & justo Joseph annulo fidei conjugalis subarrari, & ab ea te pasci virgineo lacte dignatus es; fac animas nostras castitatis zona cingi, & cum bonorum operum prole ipsas tibi fideles sponsas exhiberi, & eas cœlico gratiæ tuæ lacte nutriri. Qui vivis &c.

OFFICIUM MISSÆ, &c.

INTROITUS. Gaudeamus omnes in Domino diem Festum celebrantes sub honore Joseph & Mariæ, de quorum conjugio gaudent Angeli, & collaudant Filium Dei.

Versus. Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Ecclesia, & in Christo. Gloria &c. a Gloria in excelsis &c.

* *Collect.* i. Deus qui Unigenito tuo temporales absque carnali commercio parentes, justum Joseph & Mariam conjuges virgines tribuisti, fac nos, quæsumus, eorum intercessione cœlestium participes nuptiarum. Per eundem Dominum &c.

Epistola. Isaiæ LXII. Propter Sion non tacebo, & propter Jerusalem non quiescam, donec egrediatur ut splendor justus ejus, & Salvator ejus ut lampas accendatur. Et videbunt gentes justum tuum, & cuncti Reges inclytum tuum. Et vocabitur tibi nomen novum, quod os Domini nominavit: & eris corona gloriæ in manu Domini, & diadema regni in manu Dei tui. Non vocaberis ultrà derelicta, & terra tua non vocabitur ultrà desolata: sed vocaberis voluntas mea in ea, & terra tua inhabitabitur, quia complacuit Domino habitare in te. Habitabit enim juvenis cum virgine, & habitabunt in te Filii tui, & gaudebit sponsus super sponsam. & gaudebit super te Deus tuus. b

Graduale. Tu scis, Domine, quia nunquàm concupivi virum, & mundam servavi animam meam ab omni concupiscentia.

Versus. Virum autem cum timore tuo, non cum libidine mea consensi suscipere. c

Alleluja *sub melodia, sicut Dulce lignum.* Joseph fili David, noli timere accipere Mariam conjugem tuam, quod enim in ea natum est, de Spiritu sancto est. d

Prosa.

a *In MS. Cod. Vict.* Uxor tua sicut vitis abundans in lateribus domus tuæ. Gloria &c.

In eodem MS. alius Introïtus. In conjugio Justorum, & congregatione, magna opera Domini exquisita in omnes voluntates ejus.

Versus. Beati immaculati in via, qui ambulant in Lege Domini. Gloria &c.

Alius item Introïtus. Salve sancta Parens, cui sacro fœdere nupsit Virgo Joseph, sine quo tu Virgo Deum peperisti.

Versus. Post partum Virgo inviolata permansisti. Dei genitrix intercede pro nobis. Gloria &c.

b *Alia Epistola.* Lectio Libri Sapientiæ. Sapientia vicit malitiam &c. *Usque ad hæc Verba.* In amicitia illius delectatio bona.

Alia Epistola. Lectio Libri Sapientiæ. Mulierem fortem quis inveniet &c. *usque ad hæc Verba*, & laudent eam in portis opera ejus.

c *Aliud Graduale.* Ascendit Joseph à Nazareth in Bethleem civitatem Judæ, eo quòd esset de domo David, ut profiteretur cum Maria uxore sua prægnante.

Versus. Factum est autem cùm essent ibi, impleti sunt dies Mariæ ut pareret, & peperit Filium suum primogenitum, & vocatum est nomen ejus Jesus.

d *Aliud Alleluia.* Missus est Gabriël Angelus à Deo in civitatem Galiææ cui nomen Nazareth ad Virginem desponsatam viro, cui nomen erat Joseph de domo David, & nomen Virginis Maria.

Aliud Alleluia. Fuit Dominus cum Joseph, qui erat vir in cunctis prosperè agens, habitavit que in domo Domini sui, & invenit gratiam coram eo, & ministrabat ei.

a ALIA

Prosa. Ad Joseph mittitur in somnis nuncius &c. *ponitur post finem sermonis. Jacob autem: sicut habetur prius in tertia parte operum Gersonis. Et canitur sub tali cantu, sub quali* hæc prosa: Mittit ad virginem non quemvis nuncium. *a*

Evangelium secundum Matthæum. Exurgens autem A Joseph à somnis, fecit sicut præcepit ei Angelus. Et accepit conjugem suam, & non cognoscebat eam, donec peperit Filium suum primogenitum, & vocavit nomen ejus Jesum.

Offertorium. Tulerunt puerum parentes Jesu in Jerusalem, ut sisterent eum Domino, & offerrent par turturum, aut duos pullos columbarum.

Aliud Offertorium. Unusquisque uxorem suam diligat sicut seipsum, uxor autem timeat virum suum.

Oratio secreta. Veneramur conjugium, Domine, B illud virgineum, in quo natum credimus illum qui pro nobis circumcisus, & in Templo præsentatus, & in ara Crucis immolatus est Dominus noster Jesus Christus Filius tuus, qui tecum vivit, & regnat Deus per omnia secula seculorum.

Præfatio. Et te in desponsatione Beatæ &c.

Communio. Erant Pater ejus & Mater mirantes super his quæ dicebantur de illo. Et benedixit illis Simeon dicens: Nunc dimittis servum tuum, Domine, secundùm verbum tuum in pace. Quia viderunt oculi mei salutare tuum.

Alia Communio. Quem scripsit Moyses in Lege, & Prophetis, invenimus Jesum Filium Joseph à Nazareth.

Alia Communio. Fili quid fecisti nobis sic? Ecce Pater tuus, & ego, dolentes quærebamus te, & descendit cum eis, & venit in Nazareth, & erat subditus illis.

Oratio post Communionem. Gratias agimus tibi, Domine, pro virginali conjugio justi Joseph, & Mariæ, postulantes, ut benedicti fructus in eo nati perpetua suavitate fruamur. Qui tecum vivit & regnat in unitate Spiritus sancti Deus, per omnia secula seculorum. Amen.

Extat in MSS. Codd. Colbertino, & Navarrico Legati Pontificis Mandatum de celebrando Festo Matrimonii S. Joseph.

a ALIA PROSA.

JUSTI Joseph, & Mariæ
Nostræ depromat hodie
Vox epithalamium
Vox jucunda, vox sonora,
Vox hæc, cui sit concanora
Alacritas mentium
Lucens Fides intellectum
Sincerus amor affectum
Levet ad cœlestia.
Nam evolat cum his alis
Homo noster spiritalis
Sæpè prægustans præmia.
Verè magnus dies iste
Loquens fœdus quod tempore
Signat, & Ecclesiam.
Fœdus sacrum nuptiale
Ubi decus virginale.
Prolis habet gratiam.
Jam non time, Joseph, aude
Castitatis salva laude
Conjungere vir virgini.
Sic juvenis habitabit
Cum virgine, consonabit
Hoc Prophetæ carmini.
Lucas virum te nominat,
Juventutem vir terminat
Annorum jubilæo.
Sic juvenis famulatum
Sponsæ debes, & ducatum
Natoque virgineo
Fili David, ne formides
Jungere te, cui jam fides
Donata est sponsalium.
Conjux tua sit Maria
Virgo, quam in Isaïa
Legis habere filium.
Ne discede, neque durum
Quidquam crede, vel impurum
De sponsa jam gravida.
Partum celas dum te Patre
Ortum credet, ut & Matre
Puerum gens invida.
Hic aderit bonum triplex
Cara proles, fides simplex,
Et sacra signatio.
Filiumque qui nascetur
Jesum voca, quòd curetur
Plebs à vitio.
Natum Templo representes
Audi laudem continentes
Annam cum aniculo.
In Ægyptum secede,
C Gesta Jesum, victum ede
Labore pauperculo.
Magnum hoc in Sacramentis
Sacramentum quod est mentis
Tropus Deo cohærentis
Deo fonti gaudii.
Sponsi corpus sponsæ datur
Et è contra sic firmatur
Quamvis ultrà nil sequatur
Lex vera conjugii.
Si provectæ Mater datur
Virgo custos, huic probatur
Qui junior copulatur
Seni Virgo virgini.
Ut sponseris dum moneris
Per parentes ne cuncteris,
Manens Virgo parens eris.
Da fidem hanc numini.
Nam nubere vero more
Non corrupto carnis flore
Potest, voti cum tenore
Dispar sexus hominum
Joseph, & Virgo beati
Ope vestra majestati
Conjungamur vestri nati
Qui sponsus est virginum.

D *Evangelium.* Cùm esset desponsata &c.

Aliud Evangelium. Exurgens autem Joseph à somnis fecit sicut præcepit ei Angelus, & accepit conjugem suam, & non cognoscebat eam, donec peperit Filium suum primogenitum, & vocavit nomen ejus Jesum.

JOANNIS GERSONII
Doctoris & Cancellarii Parisiensis,

JOSEPHINA
CARMINE HEROÏCO
DECANTATA.

Ad Codd. MSS. Vict. 698. Colbert. 99. & Navarr. unum.

TITULUS BREVIS
CONTINENS
XII. Libros juxtà XII. Materias principales.

CLARE Joseph, Josephina tuo pro nomine carmen
Narrat, ut is Memphim, septem illic conficis annos,
Nazareth indè redis operans, ubi Virginis olim
Conceptum noras, & ea cum Virgine nubis,
Itque redit nupta, te per montana volente,
Das latriam infanti nato, nomen Jesus addis,
Suscipis hinc Reges, puerum post sedulus offers,
Invenis hinc Templo, tandem moriens requiescis.

PROOEMIUM.

FONTEM fueverunt veteres celebrare Poëtæ
Sacratum Musis Parnassi monte subortum
Quem pes fodit equi; sed habet sapientia montem
Nostra alium, fontem & musas quibus altera vox est:
Fons vitæ, Verbum Domini sublimibus exit
A cœlis jugi, puro, salubrique meatu.
Crystallo similis manans à sede superni
Montibus æternis, Musas nec curat agrestes.
Quæ mortale sonant, quæ noxia carmina texunt,
Quæ solas vanis demulcent corporis aures.
Nec dant arentem sedare sitim, sed adurunt
Potandum assiduè mellitis corda venenis.
Fons noster nitidus, sapidisque salutifer undis,
Quem superirradiat, ubi sol divinus apertis
Omnia, crede, notis mundi speculi vice monstrat.
Pura tamen lux hæc hebetans diverberat omnem
Visum mortalem, veluti sol materialis
Lucidior tuitus obscurat nycticoracis.
Multa videre tamen Fidei, mediante berillo,
Concessum nobis in ænigmate, voceque certa.
Mira loquar, facies speculanti quatuor offert
Fons hic ut specula quædam, sic Ezechielis
Visio dat vultus animalibus esse quaternos.
Quattuor ancillis facies Sapientia donat.
Sensus bis binos verbo nam monstrat in uno.
Littera gesta docet, quid credas allegoria,
Moralis quid agas, quo tendas anagogia,
Hæ penetrant aures mentis dulcore latenti
Tetralogo simul ac uno sermone loquentes
Principio fons hic perfudit mysticus Adam.
Post terris legitur fluviis fluxisse quaternis,
Irrigat & totum rivis felicibus orbem
Te torrente replet facundius, ô studiorum
Mater Parisius, paris expers, major Athenis,
Major & Ægypto prior est tua Philosophia
Pura, nec errorum cœno permixta nocenti,
Sola cares monstris, nec habes portenta deorum
A Quidam Theosophus ista nutritus in urbe,
Gratia cui nomen, cognomen & advena fecit,
Hunc juxtà fontem viridante in cespite ripæ
Fructifero vitæ sub ligno membra locavit
More suo, lenire viæ fastidia quærens,
Oreque cordis aquas fontis gustare beati
Dulce refrigerium contra tentaminis æstum.
Esse peregrinus signis erat agnitus aptis,
Cassidulum dextro fartum dependet ab armo
Ad latus oppositum; celsum caput orbicularis
Pileus obnubit soles quo pellat, & imbres.
A vultu infestos baculusque teres regit artus,
Ferrea cui cuspis, munitur sura coturno.
Scutum læva gerit, sapphyro, cœlove sereno
C Concolor, hîc auro septem radiare planetas
Inspiceres, medio cor pennatum velut ignis
Emicat, & rutilo *Thau* sibi signat in auro.
Ægide Theosophus hac hostica tela retundit,
Nec caret angelico duce, sed caro visibus obstat,
Sedulus hunc catulus ut Tobiam comitatur.
Vidi equidem Synodum Constantia dum generalem
Colligit Ecclesiæ fieret sibi pastor ut unus,
Vesper erat, gelidas protendens longiùs umbras:
Aduena labenti jocundo murmure rivo,
Lumina dum figit meditans, de fonte canora
Visa loqui sibi vox propriis accommoda votis.
Vita peregrinis quæ te premit exul in oris,
Vult libertatem patriæ te quærere cœlis,
Hoc Moyses, hoc ipse Levi, dum nomina Gerson
Dant primogenitis signant multis aliorum.
C Niteris exemplis, sed quod Deus accola terras
Venit in has fieri, nihil hoc hortamine majus
Terrigenam petere quod te cœlestia cogat.
Ergò Fides cum corde pio vult carmine dici,
Quomodò terrenæ voluit regionis ad ima
Deflecti, claudique Deus sub ventre Mariæ.
Quem natum Joseph in Memphim gestare peregrè
Jussus, ubi septem fugitivos conficit annos.
Inde relatus fit (mirum ô) sibi subditus ultrò,
Donec

Donec cum ſenio mors exoptata recepit.
Theoſophus gaudet, dum vox ſymphonica talis
Inſonat aure ſua, tollit ſuetudo timorem.
Quamvis miranda vox eſt Phroneſi, quià tetras
Eſt ancillarum, datur & ſua cuique loquela,
Qua dinoſcatur, velut in fidibus cytharœdi
Organicis ſive modulis, ſeu carminis odis,
Commodat ipſe pias dictis ſolertior aures
Senſibus ac imis, res eſt non parva, reponit,
Quatenùs aut referet audita ſodalibus ore,
Inſerat aut chartis. Supplex priùs inchoat orans:
Alme Joſeph Patriarcha ſacer, pro cujus honore
Noſtra canit phroneſia, tu Virgo, tu Jeſus olim,
Uos tres una domus anguſtis incola terris,
Quos immenſa locant modò cœlica regna felices,
Noſtraque ſit facite pietas accepta camenæ
Ancillans Fidei, nulli præjudica vero,
Multa probabiliter ſuadens, temeraria nuſquàm.
Apta peregrinum cor ſursùm attollere cœlis.
Hactenùs hæc ſubeat primum narratio, fugit,
Cur Joſeph à patria, ſponſa comitante Jeſuque,
Exemplum primis magis id ſe ſenſibus offert.

DISTINCTIO PRIMA.

MEMBRA Joſeph ſomno recreans defeſſa labore,
Corde vigil juſſa quæ nunciat Angelus, audit
Triſtia, ſurge Joſeph, fili David, accipe Matrem
Cum puero, fuge neu tardes, Ægiptia rura
Feſtinus pete, nam puerum trux quæret Herodes
Perdere. Proh pietas, laxat tremefactus, & horrens
Mox gravidos artus; humili ſtratu exilit, atque
Virgineum ſponſæ thalamum mœſtiſſimus intrat.
Fortè Maria Jeſum, quem cunis ſomnus habebat,
Tunc vigili blandè cura devota fovebat.
Ut vidit ſponſum, cui non mos nocte venire
Inſtantis præſaga mali, conclamitat, ô vir,
En quid id eſt, quid habes, quæ fert te ſors, rogo, pande?
Eheu ſurge, cito puerum rape, quæritur infans
Perdi, crede mihi, per Reges, dirus Herodes
Se dolet illuſum: propera, modò nuncius alto
Demiſſus cœlo juſſit, nec fingo repentè
Sic fieri. Tibi tunc animi quid Virgo fuiſſe
Crediderim, nova tunc juveniſque puerpera pauper,
Simplex, ſueta domi, Regionum neſcia, tales
Te te dum voces urgent; ſed fiſa Deo mox
Comploſis manibus, lachrymiſque per ora volutis
Triſtis, utrumque genu antè ipſa incunabula nati
Flectens te ſternis, ſtupido fixoque parumper
Hæres intuitu, quem contemplata benignè
Plurima corde gemis, tandem prorumpis amaro
Suſpirans animo. Quid amor meus, ô tener infans,
Ac uteri dilecte mei, quid tu, quid agemus?
Iſte tuus cuſtos, & ego qua parte feremus?
Quà te patebit iter, ubi ſunt Gabriel tua dudùm
Nuncia dicta mihi, Dominus ſedem David illi
Crede, dabit, Jacob ipſe domo regnabit in æuum?
En it in exilium. Flendi chariſſima, non eſt
Hora modò, vir protulit anxius, effugiendum,
Parendumque Dei juſſis, reducem (benè ſpera)
Promiſit puerum, & faciet, quia dux, via, vita eſt.
Excitus his infans, oculiſque ſerenus apertis
Jocundo viſus riſu cognoſcere Matrem.
Tunc animum ſtrinxit teneræ pietatis imago
Urgineum, gladius pertranſiit intima cordis.
Mox ruit in faciem pueri: ſuaviſſime fili,
Acriùs exclamat ſingultans Mater, abire
Ac migrare ſtatim, notos patriamque, lareſque
Linquere cogimur, arrides, non noſtra voluntas,
Sed Domini fiat, conjunx dilecta Joſeph vir
Grandæuus replicat, lacta cuniſque reſolve
Infantem, pannis involvens, noſter aſellus
A me ſternetur gerulus puerique, tuique.
Paret Mater, nec mora, nocte fugam capiunt clam,
Oſtiolis poſt ſe clauſis, nullaſque ſalutes,
Nulla vale tota vicinia chara recepit.
Mirandum majus inter ſpectacula quale
Conſpicies, anima, caſus nunquid fuit alter
Aſperior, ſummaque magis pietate ſtupendus.
Ergò compatere ſaltem pro cujus amore
Omne fit hoc, Deus eſt fugitivus, & advena pro te,
A Virgo tenella, Joſeph gravis ævo, vixque bimeſtris
Infans, ignota peragrant ac dura viarum.
Sat procul exierant à Nazareth haud ſine multo
Continuoque metu, neu quis ſentiret euntes,
Sine pedum ſtrepitu, ſeu flentis ad ubera Matris
Vagitu pueri, vel ab occurſu vigilantum,
Aut aſini ruditu, latratu ve canino.
Vertice monticuli faciem converſa retorſit
Virgo ſuam, ſimul ipſe Joſeph devotus, uterque
Subſtitit indè, domum, villam, templumque ſalutant,
Nuncia jam ſolis rutilans aurora decorum
Spirabat lumen, virgo doctiſſima Legis
Humano partim ſtudio, partimque ſuperno
Largiùs afflatu dedit has (fas credere) voces.
Magnifico te, ſumme parens, ſpes una ſalutis
Certa meæ, mihi magna potens, agnoſco dediſti.
Grata fatebor enim, memori jugique repoſtum
Corde gerens, ancilla humilis parebo jubenti,
B Per medium quamvis umbræ mortis ſit eundum,
Nulla timebo mala, quoniam mecum Deus es tu.
Tuque, puer divine Jeſu, quem ſanctus obumbrans
Spiritus ex me formavit te Sara, virumque,
Te Jacob, atque Joſeph, Judith, Eſther, teque Suſannam
Salvavit Dominus, & Hebræos per mare duxit,
Per deſerta trahens, cœli quibus eſca parata.
Non attrita fuit veſtis, quid! quod Danielem,
Et David eripuit rugientis ab ore leonis,
Quid? quod per corvos fugientem pavit Eliam,
Dux Raphaël Tobiæ, dux Michaël Synagogæ.
Quid moror exemplis Gabriel mihi dux, Deus illa
Quæ voluit fecit, omnis ſibi poſſibilis res.
Nullus livor ei, ſapiens tamen omnia ſummus
Diſponit numero, menſura, pondere; non vult
Tentari, proprios ſed agi motus rationis
Quos valet ut deſunt præſto ſibi ferre juvamen.
Hinc hominem fugimus, ſubitò cui tolle vitam
Omnipotens poteras, vis pauper & advena fiat
C Filius iſte tuus mundo, qui regnat Olympo.
Fratribus ut ſimilis ſolvet, moreſque reformet,
Vis ſcutum cordis nobis præbere laborem,
Vis fieri memores aliam nos quærere vitam,
Eſſe peregrinos, debereque triſtia lætis
Semper miſceri, lachrymarum valle maligna.
Dux igitur, rectorque, comes, protector, & altor
Eſto peregrinis nobis altiſſime Regum,
Cui Rex mortalis obſiſtere, cui nequit obex
Ullus velle tuo ſtatui: promiſſio noſtris
Dicta olim Patribus Abraham cum ſemine fiat.
Dulce vale natale ſolum, valeant & amici.
Tuque Jeroſolymis in Sion vertice Templum.
Dixerat; hinc alacres animo Joſeph, atque Maria.
Contorquent greſſus, & ſemita cœpta tenetur.
Nazareth in villa multùm jam plebe ſubortum
Murmur erat fugiſſe Joſeph, fugiſſe Mariam
Cum puero, grandis cognatos cura fatigat
Quærere quò pergunt, quales petiere latebras,
D Scita fugæ cauſa tandem compeſcuit omnes.
Veſpera defeſſos ambos, aſinum quoque laſſum
Sera domi locat, in qua diverticula villæ
Commodiora Joſeph reputavit, protinùs ulnis
Excepit puerum propriis, terræque reclinat.
Ipſe ſinu Matris ereptus vagit, & indè
Vir dat opem Dominæ ſatagens deſcendat aſello
Collapſu facili, hoſpes dat ſtabulum, paleaſque,
Augent ligna focum, gremio mox Virgo receptum
Faſciolis evolvens infantem igne, manuque
Blanda contrectans refovet. Quis, & ô ſpecioſum
Forma præ natis hominum pulcherrime, quis te,

Vir-

Virgineosque tuos artus, faciemque decoram,
Cui sacros oculis deitas afflabat honores,
Cernere tradiderit: da lac, da balnea Virgo,
Perfice cetera vir, ita fit, post ambo legumen
Appositum sumunt frugaliter, hymnus ab ore
Grato post resonat, sursùm frons, corda levantur,
Secretum surgens hinc Virgo cubile recepit.
Se super ostiolo clauso silet, & vacat orans,
Donec dormiat is cujus semper vigilat cor.
Quem priùs ipse Joseph blandum complexus adorat,
Datque vale Matri, servatur ei locus alter,
Sedulus intrat ibi, primùm orans, deindè quievit.
O quid-ais nimias quærens ambitio pompas,
Splendida quotidiè tibimet convivia magnas,
Instructasque domos, turbam multam famulantum
Te pudeat, te pæniteat, dum talia cernis.
Parva, crede, domo minor est dolor, anxietasque,
Sed nocitura placent, placet insanusque tumultus
Hactenùs una vice decursa dies manifestat
Quid valeat pius in reliquis animus meditari,
Oro prævideat discrimina plura viarum.
Plures hospitibus fraudes, risusque malorum
Solerter mentis oculus, quò progrediendo
Plùs ignota subit, plùs horrida, sævaque tellus.
O quotiens latro, quotiens sitis, algor, & ardor,
Atque fames potuit inopes vexare viantes!
Amborum sed mens virtutis in arce locata
Despiciens ima, fugiens ad fœderis arcam
Veram, non typicam, te semper, Christe, petebat
Confugium, ut Moyses, & libertatis asylum.
Adde, quòd omnis eos acies comitata tegebat,
Terribilis virtutum, donorumque beata,
Certa fides, spes firma, Dei dilectio prudens
Sobria justitia pollens, super omnia fortis.
Quid! quòd divinæ Legis tu Virgo canoros
Dulcisona poteras hymnos cum voce referre
In non parva viæ solamina cantica Sion;
Nam simul his typicè poteratis vocibus uti.
Esto peregrinis nobis cantabilis alma.
Lex Domini relevet quæ tædia dura viarum,
Nam tristes citiùs abeunt per inania curæ,
Carmina dum divinus amor modulatur amœna.
Ergo cœligena miseris mens advena terris,
Sis psaltes, facito, sis odis debita divis,
Non ita te totam terrarum carcere tetro,
Sed cœlo poteris positam reputare sereno,
Corde pio, sapiens tua devotus meditetur
Virgo Maria, viro data verba, recepta vicissim
Partem aliquam Sancti nostras referatis ad aures,
Blanditias junge pueri, formosus, & ipse
Jocundus solo aspectu triste omne fugabat.
Addideris quàm multa Jesu solamina præbet
Tota creatura, quasi præmemorata beati,
Primævique status hominis, dum cuncta fuere
Sub pedibus subjecta suis, volucresque, feræque,
Imperio quamvis non sæpius utitur isto.
Utitur ipse tamen, nam quadraginta diebus,
Noctibus & totidem legitur mansisse ferarum
Deserto, socius esse cujuslibet expers.
Bestia nulla ferox nocuit sibi, tutus abundè
Justitiæ dono primævæ: sic Fidei dat
Plurima virtutum doctus miracula Paulus.
Majori suus est microcosmus finis in Orbe,
Dum mutatur homo, mundus varietur oportet
Pro meritis variis justorum, sive malorum.
Neque Creatori famulantur cuncta creata,
Quando malis pœnas vult reddere, præmia justis.
Ergo certa Fides, & Spes, oratio jugis,
Gratia quid divina potest, tu mente capesce,
Nam bonus & sapiens factus dominaberis astris.
Quid! quòd & ipse Deus dat, si tentatio surgit,
Proventum, Joseph hoc sub imagine scisse putetur,
Noctibus est vultu sibi visa virago minaci,
Spinosum exagitans manibus de more flagellum,
Verberibus sævis semper torquere parata,
Ex re nomen habet tribulatio, serva tremendi
Judicis, hæc hominum custos, dux atque probatrix
Pœnarum multa dextris, & multa sinistris,
Turba comes, nemo transcurrere nomina posset.
Contremit ipse Joseph, sed mens interrita quærit;
Dic, precor undè venis, quò tendis, ubi ve moraris?
Tres, inquit, tecum comites habitare memento,
A Prima Fides, alia Spes, tertia Gratia, quæ te
Triplici de dubio, quod quæris, certificabunt.
Visio disparet, ad seque redit Joseph, indè
Lux oritur, surgunt incedunt limite cœpto
Virgo Joseph que simul, Joseph omnia visa recenset,
Virgo Deum laudans, oculosque ad sydera tollens,
Sis benedictus, ait, tentatio cui famulatur,
A te namque venit quasi summi nuncia Regis,
Ad te deducit, testis spes, gratia porrò
Electas inter docet hanc habitare viantes,
Suscipienda piis animis; tentatio namque
Est hominis vita, Job Judice, militat ipsi,
Cecidit & in varios fructus, & fine coronat
Ultima pœnarum, nam mors fera, terribilisque
Corporeos solvit nexus, & vincula carnis,
Spiritus ut liber petat alta palatia cœli.
Omne procul murmur pellant patientia fortis,
Certa Fides, & Spes, & veri zelus amoris.
Quid fortuna vaga, quid inexorabile fatum
B Ponitur, omnia sunt à libertate supremi
Deducta arbitrii sapienter, & ordine recto.
Nec sua libertas perit hinc, nec nostra voluntas,
Causarum quia sunt numero, vel in ordine junctæ.
Sed quia sæpè latent causæ, fortuna vocatur
Terris Omnipotens, & quòd dominatur in omnes
Omnia miramur, strepitum trepidamus ad omnem.
At qui supremam Domini cognoverit artem,
Omnipotens immensa quod est, nec scibilis ulli,
Nil admiratur effectus dum videt imos,
Ni miretur eam res tam producere viles,
Philosophis, & Theologis diversa notatur,
Et quasi conversa ratio, nam Philosophia
Scandit ab effectu satagens cognoscere causam,
Flectitur à summo, sed Theologia deorsùm
Occurrit sub ea nil mirum, nilque timendum.
C Vera refers Domina, vir ait, sed credita paucis
Scis solet adversùs Dominum consurgere clamor.
Quod labor est justis, & iniqui pace quiescunt.
Hoc fit, chare Joseph, quoniam præsentia solùm
More vident pecudum, quæ sunt cœlestia nolunt
Cernere per Fidei lumen, sperare futura.
Adjice, quòd solitis naturæ legibus hærent,
Dicunt quòd proprios cursus non deserit unquam
Gratia quæ præsit naturæ, quòd dominatrix
Sit, dux, rectrix ejus, non mente capescunt.
Sensibus utuntur solis, cum spiritualis
Regio nobilior sit corpore moderatrix.
Continet infusa virtutum hæc regio dona,
Gratia quæ format, quæ dirigit, aptet, & ornat,
Dat motus agere, quæ sunt miracula nobis,
Naturæque vices variat, sic gratia dudum
Nonne maris rubri, velut utre coërcuit undas?
Manna pluit Patribus, perversos terra dehiscens
D Absorbet, proprias vires suspendit & ignis,
Omnia quis numeret? Naturæ est gratia victrix,
Ut citharæ nervi plectro moderante sonori,
Plusve minùs tensi varias dant, cernimus, odas.
Utitur haud aliter hoc toto gratia mundo,
Carmina dans rebus concentu harmonica miro
Finis habet summus unum, solidumque tenorem
Postulat ut finis, moderari cetera debent,
Cum sit in humanis cœlestis gratia finis.
Multiplici medio petit illum gratia ductrix.
Confiteor tentare Deum vult gratia nunquam,
Quod tentata nequit natura, hoc gratia supplet.
Spemque tibi de te, dum desperaveris affert,
Matris more suos erudit provida charos,
Verbera multiplicat patrati criminis ultrix.

Justi-

Justitiæ decus, ut peccati turpe reformet,
Aut ut præservet, auget quandoque flagella,
Sæva ne fit pietas? quæ curans parcere perdit,
Exercet justos tentatio pro meritorum
Majori cumulo, & ne gloria vexet inanis.
Hîc Joseph, ô Domina, quæro, tentatio si sit
Utilis, ut loqueris, quo pacto tot pereuntes
Cernimus assiduè per eam, primosne parentes
Perdidit, & tantis subjecit cladibus Orbem?
Quomodò talia mens permisit provida summi?
Sed satis huc usque dictum, declivis olympo
Vespera compellit recipi mox hospitio nos.
Plurima sunt super his aliis repetenda diebus,
Doctus sermo viæ relevat, fallitque laborem.
Omnia collustrans proprios revolutus in orbes,
Sol revehit, repetitque dies, quibus alma Maria
Cùm Joseph eloquitur nostræ secreta Minervæ.
Quæ Sion Templo didicit quasi Palladis arce,
Prodiit unde nova toti lex posteritati
Cordibus inscripta, tabulis non sculpta petrinis,
Quam docet explanans sacræ schola Theologiæ,
Quæ licet immensum sit divulgata per Orbem,
Urbe tamen nostra cumulo majore resedit.
Quam repetas, lector, quia vult angustia metri
Tantorum arctari doctrinas mysteriorum,
Qualia Virgo virum potuit docuisse viando.

DISTINCTIO SECUNDA.

POst iter emensum duri multique laboris
De procul inspicitur quæsiti terra Canopi.
Hinc horror subitus amborum corda, pavorque
Concutit, ipsa licèt mens inconcussa resistat.
Vir prior alloquitur sponsam, cognosco decora.
Quòd sis, ô Domina: gens ista libidine fervens,
Fœdis urgetur stimulis, si sciverit uxor
Quòd mea sis, quid nisi mors, ô Virgo, paratur,
Atque pudicitiæ tibi discrimen? Pharaonis
Ducet ad aspectum mox te manus improba servi,
Sors indigna nimis, nos ô tibi quid faciemus,
Blande puer fugimus, ne te unum perdat Herodes.
Deserimus dulcesque lares, charosque propinquos,
Ecce quod irruimus in tanta pericula soli,
Ignoti, atque inopes, linguæ ignari, Deus alme,
Nobis quid facere voluisti? quæso, Maria,
Filia dic mea sis, hoc ætas credere verum
Suadebit? reliquum auxilio committo superno.
Jure quidem, dilecte Joseph, nobis ita semper
Sperandum, sicca lachrymas, trepidus pavor absit.
Virgo refert, nonne memori nos mente tenemus
Ætatis priscæ miracula, qualiter Abraham,
Qualiter & Saram Dominus salvavit, & auxit,
Est oportuno protector tempore summus.
Omni corruerant Ægypto vana deorum
Nuper portenta, venturum sic Isaias
Prædixit, signum quoque virginis hoc pariturae
Carmina Memphitum servabant abdita vatum.
Tale fuit Templi Pacis tibi, Roma, ruina
Prodigium, æterna firmum quod sede putabas.
Emotis igitur simulachris hinc Pharao Rex,
Hinc in se Memphis, fas credere, tota movetur,
Plurimus hinc aditu explorator quilibet astat,
Invigilans, gentemque, locumque requirere solers,
Dum penetrare suos aliquis vult advena fines.
Scire volens, ubinam virgo peperisse refertur.
Eminùs inspiciunt ambos te, Virgo, virumque
Cum puero, properant occurrere, protinùs alter
Cernit in alterutrum, fit sermo mutuus, ipsis
Nutu correptis divino, ô quam speciosa,
Quam spectabilis hæc, & quam formosa puella
Divini vultus, quam vir comitatur honestus.
Pone metum, Domina, dixit cui copia fandi
Prima fuit, faciem Regis visura beatam
Te reputa, tantùm dic, qua regione venistis,
O bone vir, conjunx ne tua hæc, vel filia, fatere?
Quis Pater infantis, qui formosissimus alto
Sanguine se natum, vultus splendore fatetur.
Pauca Joseph grataque refert doctissimus heros.
Vobis Memphitici nullas impendere dignas
Sufficimus grates, quorum dignatio tantum
Pandit in occursu primo solamen, opemque.
Israël à terra, nos sors infesta coëgit
A Has oras petere infelix, quam cernitis hujus
Infantis Mater mihi filia sola relicta est,
Namque pater pueri residet regione remota.
Fama loquax Aulam Regis citò garrula totam
Ægypti implevit, celebri venisse puellam
Urbe Jerosolyma, cujus decor, atque venustas
Tanta erat, ut nil supra, cœtus clamitat omnis.
Ergo statim veniat, veniat, videatur, adoret
Regem, sitque suis uxoribus annumerata.
Urbis in ingressu certatim cura videndi
Conglomerat populos, variant hi verba vicissim,
Hi nutus, ad Regem alii comitantur euntes
Coram quo positi, tu Virgo, Josephque, puerque
Poplitibus flexis solitos defertis honores.
Sit licèt idolatra, sit flagitiosus, in ipso
Solus adoratur Deus, à quo cuncta potestas.
At Rex contemplatus eos, interprete lingua,
B Multa petit, causasque viæ, sortem, genus, ortum,
Si quæ prætereà virgo peperisset Hebræa?
Virgo silet demisso oculo, verbum capit heros
Grandævus, sanctusque movet sua Spiritus ora:
Rex in sempiternum vive, salus tibi, qui nos
Afflictos, inopes, oculo spectare benigno
Dignaris, tua sit qui condidit omnia merces.
Est nobis, ô Rex, tellus Galilæa, propago
Fertilis, & dives, fuit in qua nobile regnum,
Reges insignes, sed nil mortalibus usquam
Tutum, vel stabile est, alienigeno dominatu
Nunc premitur; dicunt tamen his oracula vatum
Regem venturum priscorum ex sanguine Regum,
Quorum præcipui David, & Salomon numerantur,
Quos genuere Patres Abraham, Isaacque, Jacobque,
Hæc cui prædives olim fuit hospita terra.
Ad sortem, sed Rex venio, quæ compulit istam,
Et me cum puero fugitare ferocis Herodis
Imperium, qui cuncta timens desævit in omnes,
Et modò dum regnet confundit fasque, nefasque.
Hujus obindè Pater infantis cedere jussit,
C Hanc miseram me dans comitem; parere molestum:
Sed quid non pietas valet extorquere paterna?
Aufugimus noctu per tot discrimina rerum,
Tot varios casus, Deus huc nos appulit. O Rex
Ergo tuum per sceptrum, & majestatis asylum,
Regia per si jam clementia cœpit egenos
Atque peregrinos miti tractare favore,
Rex fer opem profugis, petit hanc infantulus iste
Cum gemitu, petit hanc nova nupta puerpera pauper.
Nulli nos erimus oneri, panem neque gratis,
Sed partum propriis manibus quæsisse voluntas.
Tam nitidè lachrymas percussa mente dederunt
Rex jubet, extemplò detur domus, & locus aptus.
Nil durum fiat, vis nulla, injuria nulla.
Porrò memor repetit, partus si Virginis ullus
In Juda fuerit? Ita verbum temperat heros,
Ut neque scire neget, neque se cognosse revelet.
Nuper ait varius super hoc rumor fuit ortus
Urbe Jerosolyma, Scribarum turba sacrorum
D Causa fuit, relegens vatum responsa suorum,
Tempus eis dubium, sed præstolatio certa.
Offert sceptrum Rex tangendum, munera donat,
Imperat ut surgant, deducanturque domum: mox
Aulica tota cohors resonat, plaudit, benedicit,
Implet jussa libens, Regem collaudat ovanter
Cum fremitu vario. Joseph admiratur ab isto
Facundus, laudat alter speciem mulieris,
Alter compatitur puero blando, atque decoro.
O Pater Omnipotens, quis non speraverit in te?

In

In cujus sunt corda manu, Regumque, hominumque.
Quo vis inflectens ea: Rex en lubricus, asper,
Plebs incomposita, fugitivos suscipiunt, &
Aspiciunt gratis animis, tractantque pudicè,
Hospitium præbent quo tu te Virgo receptas
Cum sponso, & puero, pro servo cedit asellus,
Ligna, cibum, mensam vir præparat; at pia Mater
Infantem lactat, evolvens balneat, indè
Cunis aptatus dormit, quas tempus in illud
Dant laudes pensa, quotiens ô corda levarunt
Cum manibus Domino post tanta pericula tuti.
O quotiens vertunt ad Templum Sion ocellos,
Sic Salomon docet, hoc Daniel Babylone peregit.
Quisquis es ad cives patriæ cœlestis anhelans,
Sic age, sic retinens meditare, quòd advena tu sis;
Exemplum tibi sint Christus, Joseph, atque Maria,
Fortibus omne solum patria est, vos vivite fortes.
Posteà lux oritur, surgit Joseph officiosus
Mox intrat venale forum, sibi comparat apta.
Instrumenta, quibus uti consueverat, artis
Namque fabrilis erat in ligno: femina fortis
Quæsivit lanam, & linum. Vicinia tradit
Ut paret, inque filos subtiles protrahit; indè
Textrino mandet operi doctissimus artis
Virgineus digitus, domus otia nulla recepit,
Tranquillus pascit labor ipsos, liber, honestus
Qui benedici vult, qui manducare laborat,
Omne cor inficiunt, occidunt otia pigrum.
Creverat ipse Jesus, binos evaserat annos,
Mater ei tunicam polimitam neverat & jam
Stare licet tremulo poterat pede, verbaque grato
Nondum perfecta balbutit lingua susurro,
Suavior hinc multò blanditur utrique parenti,
Arridet, ruit in ulnas, gremioque locatur,
Brachiola attollens vult nectere colla parentum
Amplexu tenero, vult oscula figere casta,
Inserit atque manum manu tibi, Virgo, Josephque,
Perque domum sequitur hunc, & te dispare passu,
Quæque videt mirans sciscitatur, ut omnia noscat,
Fortè interturbat vestrum quandoque laborem,
Pensa, colum, calathos, serras; parvasque secures
Contrectans, ultrove petens sese bajulari.
Dixerit hoc aliquis totum puerile relatu
Nullo; sed risu dignum: puerile fatemur.
Sed puerile Dei, sed stultum, & debile, majus,
Fortius, & sapientius illo est, credite, mundo.
Nil duro corde pejus, nil tetrius, at quid
Majori pietate facit, mollescere corda,
Quàm dum certa Fides cernit puerescere summum
Propter nos homines miseros, nostramque salutem?
Vult similis fieri nobis, vult sit puero par,
Scandere qui satagit cœli fastigia parvus.
Innocuus, purus, humilis, super omnia simplex.
Infantes quasi nunc geniti lac poscite, nempe
Lactescit vobis virtus, sapientia, vita.
Jam puer ipse Jesus numerosis integra format
Verba sonis, jam cum paribus colludere gestit;
Cum pueris puer it, similis similes sibi quærit.
Inter ludendum puer unus corde maligno
Improperat tibi fortè, Jesu, miser advena quòd sis
Ignotus, patriamque, Patrem qui dicere nescis,
Dat palmam tibi, das maxillam percutienti.
Flens redis ad Matrem, gremio te blanda receptans,
Cur ploras? Quid habes interrogat, oscula jungit,
Exsiccat lachrymas. Animus si, Mater, amarus
Sit mihi, quid mirum, proprium quid nescio Patrem,
Nec patriam, si vera mihi nunc improperantur.
Ergo Josephne Pater mihi? nonne hæc patria nobis?
Mater ad hæc stetit immoto vultu sine voce,
Secretum cordis intrans, multùmque, diuque
Secum confert, si vel quid respondeat ipsi,
Qui nihil ignorat, cùm sit Verbum caro factum.
Cunctantem puer ampliùs ad responsa perurget
Non quòd nescius est, verùm experientia certos
Ferre modos poterat, humano more sciendi,
Sic didicit pœnas, opprobria, vulnera, mortem,
Plurima sic vult affatu cognoscere Matris.
Ergo rogat totus Matris suspensus ab ore:
Os reserat tandem suspirans talia fatur.
Heu mihi, chare puer, sentis jam probra, dolores,
Pœnas immeritus: deplorans hoc Jeremias,
Et probris, inquit, *saturabitur*; heu mihi, Fili,
A Crimina jam nostra defers, nostrosque reatus!
Suave fuit pomum vetitum, quale Eva momordit,
Sed tibi qui non peccasti nimiùm fit acerbum,
Chara luis proles quod commisêre parentes,
Et quia vis, Fili, prima sub origine rerum
Altiùs exorsa repetam, quæ mente reponas.
Principio cœlum, terras, Deus ipse creavit,
Spiritus Angelicus nullo cum corpore mersus
Protinùs implevit cœlum, post quinque diebus
Corpora distinxit, ornavitque omnia librans
Pondere, mensura, numero, digitis quasi ternis,
Namque potentia mensuram, sapientia rebus
Dat numerum, bonitas cunctis sua pondera reddit.
Sic species, modus, ordo, Dei vestigia signant.
Hunc ex quo, per quem sunt, in quo cuncta creata,
Hinc mirum molitur opus, delibérat ambas
Nectere naturas, fit homo Deitatis imago
Pulchra; minor mundus naturæ nullius expers,
Mens regit organicum corpus ratione capaci.
B Quæ contempletur vultu cœlestia recto,
Libertate potens æternæ fortis orizon.
Justitia pollens, quæ spirituale quietè
Regnum hominis poterat servare sub ordine pulchro.
Callidus invidit serpens, a dæmone cujus
Lingua movebatur, Fili, dæmon fuit olim.
Angelus omninò pulcher, qui scandere montem
Dum vult assimilans Alto se mente superba
Corruit, hinc sibi fit mens conturbata furore,
Livore, ac odio vult extolli *super omne*
Quod Deus est, ac *dicitur*; hinc mors venit in Orbem,
Primùm peccarunt, hoc decipiente, parentes.
Vult homini vitam, quam perdidit ipse, patere.
Omnes membra mali sua sunt, omnes & iniqui,
Per quos insequitur justos, conturbat & angit,
Te petit ex cunctis, ô quot pueros per Herodem,
Jam dedit innocuos ferro, gladioque necandos,
Quot tibi præparat insidias, tentamina, fraudes!
Retur enim timidus, nec fallitur affore tempus,
C Quo generi humano pandetur porta salutis,
Captivis miseris speciosa redemptio fiet.
Heu pretium tua mors erit, ô sacratissime Fili.
Horrisonum ad mortis nomen concussa dolore
Virgo fit, atque gemit, rupit plangore querelam.
Porrò tuum mox, alme Jesu, cor pulsat acerbus
Hic Matris dolor, & diræ prævisio mortis,
Mens immota manet, lachrymæ volvuntur amaræ.
Qualiter hoc fieri valeat conquirere dignum,
Spiritus & ratio sunt, si distinxeris aptè
Sensus, & infanti, deitas simul, ergo voluntas
In Christo quadruplex fuit, in diversa moveri,
Non adversa solens, nam spiritus & Deus unum
Semper, idemque volunt; animæ verò inferior pars,
Et sensus subsunt passivæ conditioni,
Mortalis nostræ sortis miseræ, indè sumuntur
Naturæ in proprios motus se ferre licenter
Hinc sperat, metuit, gaudet, dolet iste beatus
Infans, ex utero non cogitur, hoc facit ultrò.
D Dum videt in puero lachrymas modò Virgo decoras,
Uberior gemitus pia viscera torquet, & angit.
Fortè Joseph rediens operis pretium referebat,
Sensit in ingressu primo lachrymas utriusque:
Sic facies, sic vox, ita gestus significabant.
Omnia sic didicit tandem referente Maria,
Acriter ingemuit, & flens cum flentibus infit
Æquo fors animo, quæcumque sit usque feratur
Incola, dum sic vis, Deus, hæc nos terra receptat,
Expedit hoc, dilecte Joseph, patientia custos
Optima virtutum meritis ditescit opimis.

Inci-

Incipit hanc monstrare viam puer indole prima.
Fors aliquando Joseph miscet dum verba coævis,
Edoctis, gravibusque viris, grandævior unus
Intulit Annales, similis tibi nominis hospes.
Hìc referunt unum priscis habitasse diebus,
Cujus provida mens magnam est operata salutem
Ægypto toti, natus de gente tuorum.
Alter ut instructus erat aitris fortè Mariam
Dum gremio puerum gestare, Jesumque vocare
Viderat, & quòd erat prolixi Virgo capilli
Munda, decens, meminit aliquid de virgine signo,
Quale ferunt alta cœli regione videri.
Quid super his dicet Joseph expectant. Remoratus
Ille parùm, tandem sapienti protulit ore.
Clari Memphitæ, mihi semper jure colendi,
Hospes enim tractor tanquàm sim civis apud vos,
Gesta Joseph, cujus meministis, scripta tenemus,
Legifer edocuit Moyses, scripsitque quòd istum
Progenuit Patriarcha senex Jacob, amplaque fratrum
Turba sibi fuerit, sed amabilis ille parenti.
Plùs aliis, livor fratres convertit in hostes,
Somnia quæ retulit odii fomenta dedêre.
Nam prætendebant Dominum Joseph esse futurum,
Sicut erat, fraterna cohors molitur amaram.
Mortem, sed voluit aliter mens provida Summi,
In cujus sunt corda manu, quæ singula vertit,
Finis ad obsequium primo quem vidit ab ævo.
Venditur ergò Joseph Dominus ne fiat, & ecce
Fit Dominus varia per tentamenta probatus,
Tetragono fultus virtutum, justus in omnes
Res Domini: castus, Domina suadente, nefandum
Concubitum: fortis, quia contempsisse furentem
Sustinuit: prudens, quia somnia clausa revelat,
Septennique fami condit frumenta futuræ.
Judicat Ægyptus quòd sit salvatio mundi.
Mutato sed Rege capit Respublica motum:
Nam Joseph hic tantus, tantùm veneratus, & omnes
Promeritus laudes, oblitus posteritatis
Excidit à corde. Pertranseo plurima: tandem
Nos de gente sua Dominus sic jusserat, oras
Judææ petimus, deserto Lege recepta
Per prius in Sina Deus unicus esse colendus
Traditur, & nobis fieri simulachra vetantur,
Astra nec ulla coli, solùm veneramur amantes.
Plures esse Deos hospes nolito negare
Mox dixere senes, memorant Apis, Isidis aras,
Idola multiplici confirmant numine plena
Mira quidem facere, prædicere sæpè futura,
Sontes punire, cultoribus auxiliari.
Vana superstitio quòd Apis veneratur, & Isis,
Ille refert, statuis dœmon se miscet in istis
Ultrò, nec, ut fingit, est ullo carmine tractus,
Est equidem liber, vult divinos sed honores
Indè sibi tribui, vult vestræ illudere genti,
Dum miranda facit signis fallacibus utens.
Porrò quòd cælis vos dicitis esse figuram
Signantem partum cujusdam virginis olim,
Nil cœli libris conscriptum tale putetur.
Ordo namque duplex rebus fuit inditus, unus
Naturæ servit, de quo fateamur oportet,
Quòd scriptus cælo est, voluit mens provida summi
Temporibus sibi complacitis servare patranda.
Suprà naturæ solitas miracula vires,
Quæ cœlum nescit, nec cœlis inditus ordo,
Credite, tempus erit, nec tardum è virgine natus
Quando patebit homo, cujus se subdere Legi
Ægyptus tota volet, expulsis simulacris.
Jam nec Apis, bos, nec mulier venerabitur Isis.
His super atque aliis docto sermone putandum est
Disseruisse Joseph de vera Religione
Cum senibus Thanaos, sed nec te, Virgo beata,
Septenni toto cum vicinis siluisse
Crediderim, sed eas de Lege sacra docuisse,
Quæ ventura forent, & quæ credenda tenerent.
Undè probabile fit, multos ad suscipiendam

Dispositos tunc esse Fidem, dum fertur ad ipsos
Post mortem Domini, post te Judæo relictam.

TERTIA DISTINCTIO.

DUM voluit puerum Deus Ægypto revocare
Juxtà vatidicas voces, priùs ipse revelat
Mysterium tibi, juste Joseph, jam tertiò somnis
Angelus apparens denunciat, accipe Matrem
Cum puero, terra rursùs repetatur Hebræa.
A Mors etenim rapuit puerum qui morte parabant
Perdere. Consurgit lætus, mox visa revelat;
Læta fuit conjunx, lætus puer, haud sine quadam
Tristitia, notos etenim jam linquere mœstum:
Sanguinis, ac patriæ, tum est vis suavior intùs
Tum discessuros tristis vicinia visit,
Hortantur maneant secum, nil defore spondent.
Dum nequeunt retinere, diu comitantur euntes,
Intervalla viæ dum cogunt longa reverti,
Tunc mixti gemitus, plangor, lachrymæque vicissim
Plurima suscipiunt, redduntque vale, sociantur
Dextræ cum dextris, amplexus, oscula gratis
Qualia dant animis, nemo proferre valebit.
Quis tibi septenni puero modus in gradiendo
Tunc fuerit, dubium est, bajulandus utrique parenti
Tu non appares sat idoneus, aspera ferret
Quomodò longa viæ dispendia pes tener, atqui
Non asino tua membra satis suffulta locares.
Curriculusne vehit forsan te, Virgo, Jesumque,
Conscius in quales modò vir fabrefecerat usus?
An super ætatem diffundit gratia vires
B In corpus, vel iter peragrat breviore diæta?
Virtus Angelica nec deesse ministra putanda est.
Quis dederit peregrè tales vidisse viantes,
Alloquioque frui? facundia quam satiasset
Grata Jesu? Puerilis nam solet ætas
Promptula velle loqui quicquid non anteà novit.
Si videt aut audit, sylvis vel in aëre pictas
Dulcisono volucres modulantes gutture voces
Si grandes aquilas, aut si quæ saltibus amplis
Bestia conspicitur, vel reptile, sique decoris
Floribus ornatos vidit splendescere campos,
Tempore, vel pluvio formosum fœderis arcum,
Cuncta velut mirans sciscitatur utrumque parentem,
Multa sibi ratio quærendi vult puerilem,
C Et veram carnem se suscepisse videri,
Vult ex sensatis ita commonuisse parentes,
Ad insensata sublimi corde petenda.
Exteriùs quærit, sed solus perdocet intùs.
Tandem post casus multos variosque viarum
Incolumes, ductore Deo, terram Israël intrant,
Audito vir quòd illic Archelaus hostis
Regnaret, timuit illò ire, petit Galilæam
Secedens, ita commonitus per somnia rursùm
Angelico alloquio: jam tandem proximus fit
Nazareth opidulum, veluti in caligine quadam
Cernitur, en nostram, fili dulcissime, villam,
Protendens illàc dexteram, faciemque retorquens
Ad puerum Mater gaudens ait; hæc tibi lætum,
Florentemque dedit oretum, florentis obindè
Hoc est Nazaræi præsaga vocabula sumes,
Applaudit manibus hilaris, gestuque revidet,
Gaudet & ipse Joseph: salve dulcissima tellus
D Protulit illachrymans grandi pietatis amore,
Salve nostrorum cognatio sancta parentum.
Qualis verò fuit generatio talis, habemus
Anna Sacerdotum sacra de stirpe refulgens
Bethleemita fuit, ipsi Joachim sociatur,
Regia cui series dedit, & cui Nazareth ortum,
Anna licèt primò sterilis, tamen ipsa Mariam
Posteà, sic voluit virtus divina, beato
Germine progenuit, ablactatamque reliquit
In templo Sion, sacra de Lege docendam,
Annaque post mortem Joachim, nupsit Cleophæ, qui

Frater

Frater erat tibi, juste Joseph, sponsare Mariam
Isque tibi voluit Anna de conjuge natam.
Ex Anna Cleophæ fuit orta secunda Maria,
Virque Thadæus ei fertur genuisse quaternos.
Hi Jacobus minor, atque Joseph, cum Simone Judas
Qui fratres Domini, quia cognati, vocitantur.
Ex Anna Salome rursùs vir tertius unam,
Tertia quæ subiit, fertur genuisse Mariam.
Ex qua tu, Jacobe major, tuque virgo Joannes,
Fratres exorti Zebedæo Patre fuistis,
Frugalem quibus ars dat piscatoria victum,
Tale fuit tibi, Christe, genus Joseph, atque Mariæ,
Non dubium plures aliis pars mortua, parsque
Tunc nondum exorta, nec villula protulit una.
Lætior occursu primo plebecula clamat
Cum puero venisse Joseph, venisse Mariam,
O qui complexus, quæ gaudia, quot lachrymas hîc
Extorsit pietas, sternunt convivia, plaudunt,
Totus & ipse dies vario sermone repletur.
Quale peregrinis iter obtigit, hospita tellus
Septenni toto, quali sub sorte peracta est,
Conquirunt, pariter miscent responsa vicissim.
Serò domos repetunt, laus, & benedictio, postquàm
Reddita grata Deo, devoto corde, pioque.
Digna peregrinis datur hîc speculatio nobis
Qui patriam petimus cœlestem, quantus adepta
Cordis dulcor erit, qualis jubilatio mentis,
Quantus & applausus cunctorum illic habitantum?
Plurima, credo, Jesus fecit, fecêre deinceps
Convictu casto juncti Joseph, atque Maria,
Quæ non sunt scripta, non totus (credo Joanni)
Scribendos caperet mundus per singula Libros.
Nil super ignotis igitur meditatio nostra
Affirmet temerè sola, suffecerit uti
Conjecturarum topica ratione modestè
Ex scriptis inferre potest, non scripta pio mens
Cum studio, sic certa Fides incerta revelat
Qualia sunt acta, vel quæ fieri potuêre.
Credis quòd puer iste Jesus, Deus est benedictus?
Femina materno regit ipsum jure, Josephque
Vir suus est, credis quòd vir caput est mulieris?
Quanta putas ex his, & quàm miranda valebit
Contemplativus animus deducere solers?
Ut suus affectus sancto rapiatur amore,
Mens quoque suspensa in spectacula tanta stupescat.
Urbe Jerosolyma festivum Pascha quotannis
Venerat, ascendunt illic utrique parentes
Cum puero, certum hoc legitur, lustrisque duobus
Binos addiderat Jesus annos, quando remansit
In Templo, medius doctos interrogat omnes
De sacra Lege, sua sunt responsa stupori.
Inventus rediit, subjectus utrique parenti.
Ex his fas fuerit paucis deducere multa,
Qualia non credi, sed nec reprobare necesse,
Si subjectus erat, ut erat tibi, Virgo, Josephque,
Christus, quid sibi vult, oro, subjectio talis?
Obsequium nonne vobis præstabat; eratque
In medio vestrûm sicut qui ritè ministrat?
Sæpè focum, crebròque cibum parat officiosus,
Vasa lavat, bajulat undam de fonte propinquo,
Nuncque domum scopit, paleas, vel aquam dat asello,
Vicinis fert Matris opus quod texuit ipsa,
Exercenda datur ars crebrò paterna fabrili
In ligno vario, fuit hinc faber ipse vocatus,
Fissile per lignum trahitur dentata vicissim
Serra, forant scamnum terebro, planantque fenestras,
Linea castigat vel regula, quæque videntur
Aspera, nec directa satis, fiunt tripodesque
Cum mensis, arcæ, currus, vel aratra, quadrigæ.
Naviculas fortè, quæ sint piscantibus aptæ
In stagno Genezar, mare cui nomen Galilææ
Compingunt, pix linit eas, liquidumve bitumen,
Cum musco & clavis partes junguntur hiantes,
Cum puppi clavum, cum malo vela coaptant.
Talia qui recolis, quò plùs servilia, plùs sunt
Mysterio plena, Christi dignatio quantùm
Pro nobis fuerit, humana benigna patenter
Insinuant; pudeat igitur, pigeatque superbos,
Horrori quibus est hominum labor, otia summum
Qui decus esse putant, quid liberatis honorem
Si sine sudore vultus jam pane fruuntur
Emendicato præsertim fraude, dolisque.
Invenit quandoque Jesus solum feriantem
Sabbata dum servat patriæ, dum clausa seorsùm
A Virgo manens orat; blando puer intulit ore.
Mi Pater, oro, tuum neu me celaveris ortum,
Et genus, & vitam: gaudet grandævus, & ipsum
Mox puerum rapit in ulnas, gremioque reponit.
Fili, Patre Jacob, Cleophas, & ego generati
Carne sumus: Legalis Heli dictus Pater, ob quod
Ex uxore sua frater dederat sibi semen.
Lex etenim fieri sic promulgata jubebat
Porrò Jacob Rex illustris David ordine longo
Progenuit, David ex Abraham natus Patriarcha est,
Longa licèt series interfuerit, mediorum,
Istis à Domino dudùm promissio facta est,
Ad benedicendas in eorum semine gentes,
Israël & totus erit hoc in semine salvus,
Instruor à puero sacræ dinoscere Legis
Justitias, Præcepta simul, Dominum revereri,
Hunc unum colere, fugere idola, cuique benignum
Qui mihi proximus est, atque æquum reddere fratri
Inculcant mihi crebrò Pater, mihi talia Mater,
B Cùm Deus est solus, solus timeatur, ametur.
Cùm verax, ejus in vanum sumere nomen
Noli, cùm bonus est, facito sibi sabbata soli,
Tu venerare Patres, non occisor, nec adulter
Nec fur, nec pueris mendax, ambire caveto
Uxorem, res, ancillam, quæ sunt aliorum,
Esto sorte tua contentus, disce labore
Vivere de proprio, totum committe te Deo,
Advena sic poteris vitam sperare beatam,
Promissam Patribus Abrahamque, Isaacque, Jacobque,
Atque David, clara de quorum stirpe refulges.
Cereus atque recens animus dum pectore puro
Verba sigillatur ad talia, móx sibi totus
Vilescit præsens mundus, cœlestia captat,
Sperno jocos fili, lusus & ludicra, blandas
Illecebras, & ut ipse vides, insisto labori,
Oro frequens, dum grandis in his adoleverat ætas.
Hanc vitam nostram mirans cognatio dicit.
C Est ducenda Joseph (ità Lex te petit) uxor
Sic petimus, tua gens patrio de more, Davidque,
Regia nobilitas vult hoc, parere necesse est.
Adversor, refugit animus mollescere tactu
Femineo, cupit amplexus caro, nec mea tales
Fingere me plebs ista putat, nescit quòd amœnus
Spiritus ut gustatur, ei caro desipit omnis,
Cælebs ergò diù mea sat mihi vita placebat,
Invidiæ nec erat fratris mei vita mariti,
Non homini semper licet, ut vult esse fatebor,
Chare puer, sponsam Domino mandante Mariam
Jure mihi Dominam, tibi Matrem consociavi.
Nec doleo, reliqua per eam novisse licebit,
Ore puer blando petit, instat ut omnia narret.
Cernitur intereà thalamum reserare Maria,
Tota sibi facies fulgore nitebat honoro,
Difficile est, cor devotum non prodere vultu,
D Lumine cor divo plenum, fortis emicat, instar
Lampadis accensæ, Moysi testis facies sit,
Illi assurgit vir reverenter, eamque locavit
A dextris, capit ipsa Jesum, medioque reponit:
Sermones vestri qui sunt, interrogat, audit,
Sicque refert, nunquam, fili divine cupivi
Virgo virum, sed cur fuerim sponsata petenti
Vera tibi referam, quorum jam conscius est vir.
Urbe Jerosolymis in Sion vertice Templum
Ponitur, est illic tàm sedes regia, quàm Lex,
Sancta parens istic me tradidit erudiendam,
Virginibus socians aliis de semine Regum,

Deque

Deque Sacerdotum; sic mos inoleverat, ipsas
Sanctius in Templum nutritum iri, dare: quare?
Messias quòd erat tali de stirpe creandus,
Tempora partimur, cedit pars una labori,
Nere labor noster, varias & texere vestes,
Sacra Sacerdotum gestamina, cuique dabatur
Bissus, bis tinctum coccum, linum sericumque,
Pars cognoscendæ studio datur altera Legis,
Obscuras vatum, & sacras reserare figuras,
Orando pars una venit, psalmisque canendis,
Indulget tempus reliquum, somnoque ciboque.
Templo sancta frequens affinis Elizabeth, almus
Virque suus, steriles ambo, me visere crebrò,
Me multo, doctoque solent sermone monere,
Filia, tu nostræ stirpis clarissima proles,
Fac ut eam pulchra virtutum nobilitate
Exornes, sis noster honor, lumenque decorum.
Nos steriles (ità justè Deus vis) cernere fructum
Da nos ex ista benedictum posse puella,
Cujus sis rector, custos, instructor, amator.
Verba Sacerdotes, alii scribæ, seniores,
Ut, Simeon justus, octogenaria sanctis
In viduis Anna, nobis inferre solebant
Talia non nuptis in laudem virginitatis.
Credite: vos Vates Isaïas præcinit, *ecce,*
Virgo concipiet, pariet puerum, sibi *nomen*
Emanuel, quod nobiscum Deus insonat, hoc est
O si talis erit inter vos virgo reperta.

Ut facit aurora consurgens humida rore,
Garritu vario cœli resonare volucres,
Nam vitæ fontem præsaga voce salutant
Vicinum solem, qui dat cantus numerosos;
Cœlestes homines ità complet mox oriturus
Justitiæ sol, à quo vita novabitur omnis,
Indè tot audire est divorum carmina vatum.

Talibus accensa monitis propono manere
Virgo, Deus si non aliud decreverit; hinc jam
Horreo misceri ludentibus, horreo quicquid
Turpe loqui, quod vel gestu, vel dedecet actu.
Nubilis at postquàm nobis advenerat ætas,
Virginibus de stirpe sacra, nos nubere cogit
Cura sacerdotum, maledictam Lege loquuntur
Israël in populo, nisi semen liquerit ullum.
Quid facerem? Quæ verba darem? Commito Superno
Me totam arbitrio, spes hæc mihi sola relicta est,
Cumque timore Dei consentio sumere sponsum.
Traditur ipse Joseph conjunx, qui moribus ultrò
Consonat ecce meis, sancto castoque pudore.
Anteà notus erat propter genus, & quia Festis,
Ut mos, me Templo veniens sermone fovebat.

Plurima restabant, ut eas exponere causas
Conjugii talis, cum virginitatis honore
Misteriumque sacrum, Gabriel quod missus ab alto
Nunciat, & quod, juste Joseph somnis didicisti.
Fortè supervenit extraneus, ac ita cœptum
Rumpitur alloquium, sed id infià Littera supplet
Ancillans phronesi, cui consonat Allegoria,
Moralis se jungit eis, simul Anagogia,
Nunc illa solers, nunc has secernito voces.

DISTINCTIO QUARTA.

Mos apud antiquos pro Religione verenda
Creverat iste Patres, dum sponso sponsa daretur,
Anteà quàm celebri fierent solemnia ritu
Fœdera conjugii, mora temporis una fluebat,
Qua sponsæ mores sponsus dinoscere posset,
Hisque Dei possent interpellare diebus
Numen, & auxilium, digna pro prole futura,
Proque diuturno convictu, pacificoque.
Tobias hoc, Sara, simul fecere minores:
Hoc tu, clare Joseph, hoc docta Maria sciebas,
Hinc Templo sponsata priùs, post tecta subintras
Nazareth ad chari pia contubernia sponsi,
Discreti vobis thalami; tunc convenientes

Dum cibus accipitur, domus aut disponitur intra,
Dum simul alloquia cordis devotio miscet.
Sæpiùs inclusa tamen oras Virgo Maria,
Tecum habitans, tua sit ut conversatio cœlis.

Vernum tempus erat, quidam bis quarto Calendas
Signant Aprilis, quo vespere Pascha colebat
A Israël, ut dicunt, Virgo diviniùs intrat
Mentis in arcanum, sustollit seque super se,
Alta superrapitur, cœlos superevolat omnes,
Cuncta creata silent, fruitur caligine diva,
Nullum interturbat tantam phantasma quietem,
Excedit mens acta Deo, loquiturque silenter,
Intùs & introrsùs valdè, ut non audiat intrà
Juncta sibi ratio, sensum hæc omnem superat pax,
Sibilus hic tenuis, Deus in quo cernitur, auræ est,
Felix hic somnus, qui somnia mira revelat,
Ebria sobrietas, mors vivens, lux & obumbrans.
Tunc aliqui Pascha bis sex, unoque Calendis
Aprilis numerant, ita dicere computus urget,
B Si natale Dei, si mors numeretur & ætas.
Ast credenda manent, sit calculus iste, vel alter.
Exurgens tandem à somno hoc, lucemque revisens
Corpoream, Virgo sibi sobria, dum redit ad se
Ingemit, hinc curat humanam orare salutem.

Alme Pater, totiens hominum miserate labores,
Nunc miserere, precor, etenim *tempus miserendi*
Venit, quo diræ frangatur janua mortis,
Quo cœlos reseres; utinam diruperis illos,
O cœli rorate, pluant, ô nubila justum,
Germinet & terra Salvatorem benedictum.
Concurrunt pariter sacrorum carmina Vatum,
Quòd Dominus propè, quod gensquem desiderat omnis,
Adveniet: propera, jam non tardaveris oro,
Jam sceptrum à Juda sublatum, jam Danielis
Visio complenda, jam virgo puerpera fiet,
C Jamque *virum mulier circundabit* Emanuelem.
Sic Simeon, sic Anna senes dixere recenter.
Et Zacharias vir, & Elizabeth uxor anilis,
Dum me deifici Templi secreta tenerent,
Mysterium prægrande nimis, quis noverit illud?
Quis capiet? sed certa fides præstanda Prophetis.

Temporis articulo tali delapsus ab alto
Præradians Gabriel totus festivus, eo quòd
Mittitur ad talem deferre salutem,
Gratia qua cœlis, qua pax sit reddita terris,
Infima quæ jungat summis, Deus ac homo fiat,
Virginis ingreditur thalamum cum luce corusca,
Cum pulchro nimirùm vultu, cultuque decoro.
Qualiter ex facili corpus sibi spiritus aptat,
Aëreum, declarandam conformiter ad rem,
Sic Moysi, sic & Abrahæ, sic pluribus olim;
Angelus innotuit, naturam cerne, figuras
Suscipit ut varias aër densatus, ut Iris
Mille trahit pulchros adverso sole colores.

Virgo tremit, nunc plus solito splendescere lumen
Angelicum tremit, & speciem, quoniam speciosi
Præ natis hominum, quia dicere venerat ortum,
D Formoso nimis ornatu, vultuque nitescit,
Adde quòd instantis suspecta crepuscula noctis
Esse sibi poterant, licet hora novissima mundi
Qua Jesus advenit, sub vespere ritè notetur.
Quid? quòd & ipse sathan credi vult Angelus esse
Lucis, & hoc scit Virgo, tamen super omnia terret
Mentem humilem, dum dicit *Ave*, dum *gratia plena*,
Dum *Dominus tecum*, *benedictaque tu* mulierum.
Cogitat hanc quæ sit secum turbata salutem.
Pauper ut ancilla si fortè videre supremi
Regis conjugium, fama referente veniret,
Nescia quæ fieret uxor, si missus ad illam
Nuncius à Rege, præter spem quæreret ejus
Consensum, turbaret eam dignatio tanta.

Ast Gabriel trepidam solatur, & instruit ipsam,
Qualiter absque viro complebit sanctus obumbrans
Spiritus arcanum hoc, naturam gratia vincet.
Assensum da Virgo tuum, noli esse recusans,

Non

Non ingrata Deo dicit, tu crede, volenti
Velle tuum tribue, Gabriel te respicit omnis
Expectat mundus, cœlum, tellus, & abyssi.
Aude magnanimis, quia magna Fides operatur,
Audet, jamque Fides qualem dilectio format
Verbigenam reddit animam, dum protulit ore:
Ecce ancilla Dei, *fiat* missum *mihi verbum.*
Verborum instanti primo non esse Maria
Excessum quendam patitur, quasi sit sopor, ex qua
Formatur subitò novus, atque novissimus Adam.
Immensusque Deus minimos sinuatur in artus.
Hanc versam mirare vicem sub origine prima,
Conjugium mirare novum, Deitas ubi nubit
Humani generis limo, fit virgo deinceps
Nullius apta viri complexibus, hoc quia corpus
Sacramentum Domino, solos sibi servit in usus.
Audiit ut Gabriel responsa fidelia, novit
Virginei ventris thalamo virtute repentè
Quòd *Verbum caro factum est*, illud pronus adorat,
Atque peracta videns mandata, recessit ab illa
Glorificans Dominum, cœlestis eum comitatur
Multa cohors jubilans, hymnisque corona melodis
Gloria sit cœlis Domino, sit pax bona terris.
Mater & ipsa nova grato nova gaudia corde
Læta canit, jam magnificat secum orsa retractat.
Hac hora se Pascha puer Jesus obtulit ultrò
Humani generis pretium, factusque Sacerdos.
Et caput Ecclesiæ, Pastor, seu Papa supremus,
Unctus & in Regem summum, cognosce Mariam,
Invenit ut sua mens cum lætis jungere mœsta
De puero assiduè, venturæ conscia mortis
Mæret, lætificat virtus, præscitaque nati
Gloria, dum premit exilium. Nos hanc imitemur,
Tristia ne frangant animos, neu læta resolvant.
Porrò quid faciat Virgo tantum ne revelet
Sponso mysterium? Fac dicere, quomodò credet,
Da, celet quo pacto Deo, tibi grata videtur,
Et sponso, cui res tandem manifesta patebit,
Saltem conjugii sacrum dum fœdus inibunt
Solenni ritu, nec enim clam fœdera jungent,
Affines venient, vicinia tota videbit,
Tempore quo si fortè tumens uterus videretur,
Ambo probrosa fierent in cantica vulgi.
Quid? Quòd cognatam prægnantem ad Elizabet ire
Nec decet, aut licet hanc, nisi vir consenserit antè.
Sed neque consensum nisi causæ conscius addet,
Dicendum est igitur conceptum quid dedit, addet
Ipse fidem sponso, dubitataque scandala tollet.
Ceciliam dum prima thori secreta tenerent
Cum sponso, legimus forti divinitùs ausu
Integra virgineum dum vult servare pudorem
Sponso dixisse: juvenis gratissime, pando
Sanctus, crede, Dei mihi custos Angelus astat,
Tangere polluto (me zelat) amore: caveto
Permaneas & tu castus, te diliget ut me.
Credidit, & castum post firmat sanguine votum.
Major nonne fuit ausus tibi, spesque, Maria?
Credulus ipse tibi quòd vir sanctissimus esset,
Quodque Dei tali casu tibi numen adesset.
Festa dies aderat quâ plebs sua sabbata servat,
Ergò more suo cum sponso sponsa quieto,
Secretoque loco consedit, ubi sacra Legis
Dogmata colloquio secum pariter referebant.
Tum Virgo intuitu solito plùs supplice vultum
Librans ad sponsum, simplex convertit, aitque:
Clare Joseph, cui sum Domino sponsata volente,
Est mihi secretum quod pandere convenit, & te
Participem fieri, nos uno magnificemus
Ore Deum, voto simili, ratione parique,
Sponsa potest dilecta loqui quodcumque placebit.
Audisti jam crebrò Joseph, sermoque frequenter
Inter nos talis habitus, citò quod veniet Rex,
Ortus stirpe David, populum salvare potenter,
Et quòd concipiet puerum Virgo, parietque,
Israël hoc omnis desiderat, optat, & orat.

Orabam nuper & ego paupercula, quæ sum
Et cinis, & pulvis, dum me dijudico sollers,
Ille tamen cujus oculis humiles placuerunt,
Qui tollit pro velle suo de pulvere tales,
Qui lasso requiem, panem, vestem dat egeno,
Qui facit, ut sterilis gaudens fœcunda domi sit
Grata, fatebor enim, sic me respexit, & ipse
Fecit magna mihi cujus nomen benedictum.
A Elegit gratis, ita crede Joseph, parituram
Me fore Messiam cum virginitatis honore,
Angelus hæc mandata Dei jam pertulit ad me,
Spiritus & jam me gravidavit germine sacro.
Obstupet ad verba hæc subitò grandævior heros
Et refugit: quid ais? quis erit tecum, oro, deinceps?
Exi à me, Domina, non hoc sum dignus honore.
Petrus uti vidit multi miracula piscis
Retibus inclusi, stupor exclamare coëgit,
Exi à me, Domine, peccator enim nimius *sum.*
Sic viduam legimus orbam, quòd dixit Eliæ,
Quid mihi, quidve tibi? Venisti commemorentur
Ut peccata mea, puer indè meus moreretur.
Corripit hinc se vir thalamo, solumque reclusit,
Cor trepidum vario curarum fluctuat æstu,
Esset cùm justus sponsam traducere nolens.
Injustum reputabat enim se ducere talem,
Scandala sed mutuens voluit clam linquere, facto
B Justus utrinque suo, secum dum tale volutat
Mentis litigium, sopor irruit, Angelus astat,
Confortans loquitur, sacramentumque revelat:
Clare Joseph, filique David, nolito timere,
Conjugii, sed jure sacri, tibi junge Mariam,
Natum quicquid id est in ea, de Pneumate sancto est,
Concipiet puerum, quem ritè Jesum vocitabis,
Ipse suum salvans populum peccata remittet.
Virgo puto vigil orabat precibusque, suisque
Pro meritis sponso data visio cœlitùs ista,
Suspicione carens, quòd homo formaverit illas
Voces, somnus enim sensus ligat exteriores.
Tunc *ubi vult spirat* ex alto *Spiritus*, aut res
Intellectivas reserans pulsis simulachris,
Lumine divino radians secreta revelat,
Vel de præterito, præsenti, sive futuro,
Ecce Joseph divinum aliquid de Virgine natum
Intra cognoscit, quodque est paritura salutem
Humani generis, Deitas ubi panditur aptè,
C Namque Deus delere potest peccamina solus.
Splendida virginitas niveo splendore refulgens
Angelico compar, consors, & amica decori,
Cujus propositum est, nunquàm sensisse, voluptas
Qualis sit carnis tactu fœdata pudendo,
Hæsitat, Angelica postquam mandata capescit,
Ipsi namque Joseph aderat, cui talia fatur:
Quid mihi, quid vobis almi Joseph, atque Maria,
Quid cum conjugio, quod prolis cedit in usum
Jurane sunt ejus vestro contraria voto?
Mutua nam duplicis fit ibi translatio sexus.
Ergo conjugium vos vel derelinquere oportet,
Vel me, quo pacto Fidei parebitis ambo,
Vanane, vel mendax fieret translatio talis.
Vana quidem minimè fiet, purissima Virgo
Docta refert phronesis supremi filia Regis
Desuper allapsa, pectusque amplexa jacentis
Blanda viri, nec erit mendax, nec copula vana
D Legitimas inter personas dispare sexu,
Mutua qua dabitur in corpus utrumque potestas,
Ac individuè morem vitæ retinebit;
Non quòd carnalem post hæc præcedat in actum,
Obstabit votum, prout esse cernere, si quæ
Virgo virum, postquàm nupsit cum Virgine verbo
Præsenti, constat poterunt emittere votum
Mutuò, quòd carnale nihil post hæc repetetur
Immò conditio consensum si præit ista,
An licet, atque decet, si non præjudicet usus,
Et Lex Ecclesiæ laqueos cavet, atque pericla.
Jure licent aliqua, fieri non expedit illa,

Raro

Rarò quidem fomes divino nec nisi dono
Extinctus reperitur, & hinc conventio talis,
Talis convictus quàm magnum rete pararet
Illecebris, faceretque frequens effringere votum,
Sed neque conjugiis aliis spiramine solo,
Edere vult prolem Deus absque viro, velut istic
Edita jam crede, est dicetur & hæc tua proles,
Cur? Quia facta tuæ de sponsæ corpore, quale est
Jure tuum, semen sanctus tibi Spiritus almum
Suscitat in fratris, vice, tu legalis haberis.
Hinc Pater infantis, nutritio sola Patrem te
Non faciet, sed nec propriæ commixtio carnis.
Plaude Joseph, quia de Domino tibi fas erit olim
Dicere, filius ecce meus; divinius, oro,
Quid sublimius, & præclarius attulit ætas?
Filius atque Pater nunquid non grandis amoris
Nomina sunt, & præcipuæ pietatis imago?
Obligat hæc te laus titulo fundata paterno
Infantem cum Matre sua servare deinceps,
Causa ne conjugii talis tibi parva videtur,
Ut sudore tui vultus tua pane fruatur
Uxor & illius sis custos fidus in omni
Temporis articulo, sis testis virginitatis.
Debeat, & possit cui credulitas adhiberi,
Proderit atque tua trepidatio posteritati,
Concludent, quòd tu justus nunquam violatam
Duxisses sponsam, punisses vindice Lege.
Adde quòd in nobis Isaiæ verba valebunt:
En *habitabit* (ait) *juvenis cum virgine*, *sponsus Sponsaque gaudebunt*. Vos hi, Joseph, atque Maria,
Quid? Quod celandus erat infantis novus ortus
Conjugis ob famam, nam perfidia quando malorum
Plebs Judæorum puerum sine semine natum
Crederet, innuptæ nec parceret impia Matri.
Adde, sathan fallendus erat: reliquas ego causas
Prætereo, cur conjugio jungenda Maria
Præcipuè tibi, virgo Joseph, vir juste senilis
Ætas quem nondum frangit, vel reddit ineptum
Curandæ soboli cum Matre, laboris & exors
Non es, non Fidei, te nulla libido titillat,
Antè quidem, nec post partum cognosce cupisces
Uxorem, nec enim templum temerare sacratum
Effractis votis fas esset, & unica proles.
Hæc sat erit nuptis cùm virginitatis honore,
Candida virginitas: phronesis dum talia fatur,
Assensit, somnusque viri mox deserit artus.

DISTINCTIO QUINTA.

EXURGENS Joseph à somno sibi jussa peregit,
Uxoremque suam verbo præsente Mariam
Accepit, nec eam voluit cognoscere, donec
Primo parit genitum, nomenque Jesus dedit illi.
Non quòd post partum (procul hoc) cognoverit ipsam,
Donec enim negat hîc tempus quandoque futurum;
Scandala ne tibi dent Scripturæ reddere passum
Cum passu studeas Doctorum more priorum.
Angelus ista ferens Gabriel si creditur esse,
Non horret ratio, cur non utrique minister
Assiduus fuerit, discretio spirituum dat,
Et sapor internus quòd non sit visio vana.
Credo recensenda sunt verba priora Matthæi
Esset cum sponsata Maria Joseph pia Mater.
Anteà quam convenissent, de Flamine sacro
Prægnans inventa est, invenit vir suus ipsam
Ut priùs est positum, quæ sit conventio talis
Nescio, si non solennis ritus, celebrisque
More suæ gentis, velut in Cana Galilææ
Adfuit ipse Jesus, & cum multis sua Mater,
Lætificans miro convivas germine vitis.
Quæ gens, oro, probat clam matrimonia facta,
Illa palam jungit, igitur conventio talis
Dicitur hîc acceptio. Non jocundius ullum
Conjugium, rituve sacro plùs concelebrandum

Regia nobilitas insignit nempe parentes,
Junge Sacerdotes, Patriarchas, junge Prophetas
Progeniem veterem, vicinos adde decenti
Lætos pauperie, gazas exuperat omnes
Ipse Dei timor, his cultus & victus honesti,
Conveniunt alacres, quos ipse citaverat heros.
Angelicis parens monitis cum Virgine votum
Virgineum priùs emisit, reverenter adorans
Hac in Matre Deum, Dominam reputat, neque posthæc
A Fomitis illectu scit fas, cognosce sacratam.
Se dat custodem, testem, comitemque fidelem.
Litera tale canit, cui concinit Allegoria,
Non secus Ecclesiæ, tu Papa daris vice Christi
Sponsus pro Pastore pio violare pudicam,
Crede nefas, sed eam te custodire necesse est
Divina sub Lege datam, vel cedere Sedi,
Scandala subjectis, vel schismata si status affert.
Sensimus hoc hodiè, tempusque locumque notemus
Mille semel, centumque quater, septemque decemque
Orbibus in propriis Phæbus confecerat annos
Bisque decem, bis terque dies peragrando leonis
Julius in signo dederat, tunc schismatis altos
Pestiferi, Petrus de Luna cedere nolens,
Ejicitur Sede Papali voce sub una.
B Urbs dum Concilium retinet Constantia sanctum,
Balthasar ejectus fuerat, jam cesserat alter,
Triceps hoc monstrum fuit, ut sunt Cerberus hidra
Unum nulla modo contentio rumpit ovile.
Legimus, superest sponsus, Pastorque credetur
Unus in Ecclesia, cui totus pareat Orbis.
Virgo tuis fac hoc precibus, meritoque potenti,
Ipsa tuo celebres gratissima, spero, quotannis,
Fecundo prolis cum virginitatis honore
Conjugio sponsoque Joseph sacrabit honores
Natali ne tuo sic olim octava dicata est?
Hoc prior inspira tali nos munere dotes.
Alma Redemptoris Mater, cui lege superna
Vir justus, virgoque Joseph cum virgine nupsit,
Da celebrem, dignumque tuo persolvere cultum
Conjugio, fac nos ablutis sordibus omnes
Posse Deo jungi, Fidei qui fœdere puras
Desponsas animas, divino germine complet
Mentis castus amor, nomen non invenit ullum
Suave magis, penetrans liquefactis corda medullis,
Quam sponsi, & sponsæ, Salomonis Cantica cantant.
Verum si fœdis affectibus obsita mens est,
C Discrimen timeas carmen tam molle retractans.
Plurimus ast animalis homo est, sed spiritualis
Rarior, hæc Patres potuit movisse priores.
Hoc ne conjugium ritus popularis haberet
Concelebrare sacrum? tractare pudica pudicè
Vix valet impurum vulgus, petulans, & ineptum,
Insanit gaudens, furit iratum, medium nil
Sabbata neu cumules populo, malè fungitur illis.
Sobrius Ecclesiæ mos est, ideo vetus illud
Olim pro Druidum fano memorabile templum
Carnoti, titulus cui Virginis est pariture
Hoc modo conjugium celebri de more colendum
Cœpit, & exemplum devotio sancta sequatur,
Post Evangelium missus sunt ordine recto.
Exurgens autem Joseph, exurgensque Maria
Missus Mercurii post de Lucia decoro,
Cultu perlegitur ternum, Venerisque sequenti
Dat Clerus mediumque Jovis nonus obtinet usus.
Miro Parisiis templum molimine structum est,
Annulus est illic duplex, cui gemmula duplex
Auro conseritur tenui, quos, Virgo, ferunt te
D Cum digitis aptasse tuis, est abdita zona
Incertum tibi vir si tradidit ista subarrans.
Felix conjugium quo proles estque, fidesque,
Est tibi res sacra, quæ signat mystica trinas
Conjugii species sibi nam connectere nostram
Naturam voluit æterno de Patre natus.
Illam suppositans, idiomata miscet utrinque,
Nubit & Ecclesiæ proprio cum sanguine Christus,

Ag-

Agnus in aspectu Fidei sub origine prima
Peccantis mundi prævisus morte cruentus.
Nubit & ipse Deus animæ, quam gratia format,
Quæ fit Verbigena fit Virgo, Filia, Mater.
Triplex conjugium, triplex Patriarcha figurat,
Primus Abraham, post hunc Isaac, Jacob alter, & illi
Sponsas duxerunt vos Sara, Rebecca, Rachelque
Cum Lia: carbo tu Sara, Rebeccaque multum
Diceris accipiens, vitam signatis utramque,
Contemplativam Rachel, activam tu Lia signas.
Ignis cum carbone facit junctus velut unum,
Sic Deitas carnem succendit, & unit, & indè
Exoritur risus Isaac, quæ plura recepit
A sponso sponsa, quam quæ Jesus Ecclesiæ dat
Tot Sacramenta, virtutes, dona beata.
Hinc variæ sortis Fratres, Esauque, Jacobque
Nascuntur, bonus hic simplex, sed eum fœtus alter
Persequitur, semper bonitas odiosa malignis.
Huicque Jacob tot sunt virtutes, quot Patriarchæ.
Extremi tu, chare Joseph, tu Benjamin infans
In primo crescens discretio significatur,
Accusans alias virtutes ut moderentur.
Contemplativus est Benjamin, hujus in ortu
Mater obit speciosa Rachel, quia deficit ipsa
Mens contemplantis, ratioque sagax alienum
Transit in affectum, levat & sese super, altos
Migrat in excessus, hoc scit soror Anagogia
Conspicitur clara caligo, lucida nubes.
Spiritus effari secretum nec valet intrò
Quod sentit, scit id & docet experientia sola.
Spiritus ac anima scinduntur, *Magnificat* vox
Est animæ, sed spiritus exultare refertur,
Aptè virgo tuum carmen secrevit utrunque.
Ignis ad exemplum qui dividit heterogena,
Juncta simul mixtis omogenea cogit in unum.
Namque vides crudis vitrum, focus elicit herbis,
Hoc in calce patet, hoc multa liquamina monstrant
Ignea, conscendit ita thuris virgula fumi,
Sic animam, quæ pars hominis terrena notatur
Corporeis nexam membris vis cogit amoris
Spiritui subitare suo volat ima relinquens.
Uniri totus divino spiritui vult.
Purus pura petens, cordis compunctio fontem
Lotio quo fiat emundans, crede, ministrat.
Fervida cum luctu, lachrymisque rigata profusis.
Hinc fit theoricus excessus, & extasis alma,
Quam praxis sequitur zelans operosa salutem
Alterius, sese tum circà plurima versat.
Pax intùs tranquilla manet, quia mens in idipsum
Sæpè redit, semper oculis divina tuetur,
Cælitus æternis à montibus irradiata.
Ac operando frequens primævam consulit artem
Rarum hominum genus in terris, ô dixeris, hoc est,
Angelica hæc vita est; sic est; sed prospice tecum.
Ignibus in mediis, quidnam Laurentius ustis
Carnibus eloquitur, quidnam Vincentis egit.
Quid sacer obsessus turbis Antonius urbis.
Alta quies erat illis in sublime levatis
Gratia cor stabilit, & miro robore firmat.
Talis crediderim fueris tu, Virgo Maria,
Dum post conceptum Judæ montana petisti,
Obsequiosa seni cognatæ mystica facta es
Martha, Maria simul, una quoque Lia, Rachelque.
Nonne Joseph tractans operansque fabrilia crebrò
Desuper æthereos hausisse putandus odores?
Dum sibi certa fides, Deus est absconditus, inquit,
Hoc in virginei fructu ventris benedicto.
Qui fructus suus est uxoris carne creatus.
Inde Joseph Pater est quasi Legis jure vocandus,
Et Jesus est heres verus nec adoptio sola
Dat titulum hunc: secus est ubi prodit adultera proles
Absque viri justo consensu, dicere non est
Quod prolem vir alat, vel eam succedere jus sit.
Est aliud quod corde capi nequeat nisi puro,
Effarique petit verbis ac ore pudicis,
Quando conjugii fit consummatio, fiunt
Una carne duo, fit homò tanquam caro totus
Ast in conjugio quod spirituale vocamus,
Desipit ipsa caro, Deus, & mens spiritus unus
Fiunt, & major, ac purior indè voluptas
Sentitur, quantò conjuncta potentia digno
Dignior objecto est, premat heu nisi sarcina carnis.
A Zelotes Dominus, & totus amabilis ultrò,
Sponsum vult animæ se tradere, verbigenamque
Reddit, deliciasque suas dignatur habere,
Sponsam cantavit qualem Salomonis ab ore.
Sed quæres, si conjugium Joseph, atque Mariæ,
Sit Sacramentum magnum, te, Christe, figurans
Ecclesiæ sponsum, quia copula non fuit ulla
Carnalis, sed carne Deus conformis habetur
Ecclesiæ membris; an forsan carnea proles
Hoc in conjugio signum suffecerit esse?
Undè fuit nexus nisi morte solubilis unquam,
In quali nexu fit virgo puerpera, natus
Sic parit Ecclesia, nec virgo desinit esse.
Porrò velut Matrem Dominus custode carentem
Linquere non voluit, sic quam plus diligit unam
Ecclesiam remanere vetat, custodis egentem
Primus qui Pater est, sponsique vicarius almi.
B Ampliùs ipse David Rex uxori Sunamiti
Castè convivens, quam non cognovit amatam,
Conjugium signat rectè Joseph atque Mariæ,
Non tamen ex æquo, nec enim volo crediderit quis
In sponsi gremio sic convixisse Mariam,
Dissuasit fieri reverentia debita Matri.
Tale aliquid plùs quàm formido libidinis ulla,
Vel quod adhuc juvenis Joseph esset, namque juventus,
Ad quinquaginta perhibent, producitur annos,
Infra quos poterat partus velamen habere
Virgineus, nec sic effectus si senio vir
Esset, & hinc Vates: *juvenis cum virgine deget.*
Corrupto nunquid fuerat socianda puella?
Quæ grandæva fuit soli commissa Joanni,
Quò magis Helvidi blasphemum os, crede, spuendum.
Ergò Joseph reputasse senem fecere seniles
In se virtutes, vel neu carnalis haberet
Suspicio de te quicquam carnale, Maria,
C Donec virginitas tua fixa fidelibus esset
Cordibus, indè minor est mentio de Joseph acta
Non subitò totam se monstrat gratia mundo.
Nunc secus esse decet, dum toto creditur Orbe.
Copula virginea vobis sine labe fuisse,
Munda, decens, cauta, cœlesti par, & honesta.
Heu quam dissimiles habet ætas perdita mores,
Moralis soror hinc conclamat, quæso, cavete,
Femineos fugite convictus, nam latet ignis
Interiùs vivens, cur stuppa immittitur igni?
Credite quinetiam sub Religionis amictu
Sævit amor cæcus, plus fallens, illiciensque.
Quanto puto turpem citiùs celare pudorem,
Credit se primo tutam devotio, sensum
Verba dat, & gestus, quibus est lascivia juncta,
Ac ita paulatim fœdo irretitur amore.
Tum se flagitiis tradunt, pulso rubore
Horrida committunt meretrix, quæ non aget effrons,
Naturæ jura dicunt nihil esse pudendum.
D Et libertatem reputant si quod placet, audent,
Ut peccata tamen celent, foris aspera fingunt,
Secta flagellantum docet hoc, docuere Begardi,
Philosophi tales olim dixere caninos.
Sed neque conjugibus violare debet honestas,
Hactenus hæc, Evangelium jam littera narret.

DISTINCTIO SEXTA.

EXURGENS autem ipsa Maria diebus in illis
In montana abiit festina, domum Zachariæ
Dùm subiit, meruit ab ea cognata salutem.
Ut reputo priùs accepit te, Virgo beata,

Uxo-

Uxorem vir, quàm cognatæ, tecta subires
Et quàm ventre tuo notus fieret tumor ullus
Hoc tua poscebat, hoc clari fama mariti;
Quòd si prægnantem, si confestim parituram,
Dum professurus, & dum numisma daturus,
Sollicitus voluit te vir transducere secum
Bethleem in villam, turbis, & frigore plenam,
Quid nova nupta tibi, quid delitiosa puella
Nunc facere justus, dum longius instat eundum
Quomodò desereret te solam, nec comitatam?
Quid? quòd Pascha sacrum vel erat, vel adesse parabat
Quando Jerosolymis mas quilibet esse tenetur.
Ergò potest ex his concludi sufficienter
Quod Dominæ fidus custos, tantique recenter
Conscius arcani, dederit pariter comitem se.
Primò petis Templum, hinc affines visere curas,
Fecundos noviter qui his duo millia distant.
Urbe Jerosolymis, ubi sors est Benjamin, atque
Totius est regni Judæ Metropolis alma.
Esto, fortè Joseph causa quacumque remansit
Nazareth, ipse tamen progressum Virginis antè
Novit, & adjunxit consortia fida parentum.
Non quòd formidet crimen Zelotypus ullum,
Sed dare solivagis non vult exempla puellis.
O quali cum lætitia, dulcedine quanta
Cordis devoti, circumspicit omnia Templo
Ætatis totos ubi flores Virgo peregit.
Crediderim socias videt hìc, notosque ministros
Levitici generis, Gersonitas, Caathitas,
Atque Meraritas, & multos carne propinquos,
Omnia picta prius secum memorata retractat,
Surgit odorato Domino quem magnificat, cui
Pleno corde pias satagit persolvere grates.
Utque subit primum Zachariæ limen, anilis
Occurrit cognata sibi, quæ manserat intrò
Mensibus abdita sex, & ut exaudita salutis
Virgo tuæ vox est, mox exultavit in ejus
Infans visceribus, impletur Elizabet almo
Flamine, proclamat magna cum voce puellæ
Dicens. Tu benedicta inter omnes mulieres
Sis felix, fructusque tui ventris benedictus.
Atque hoc unde mihi, Domini quòd venerit ad me
Mater celsa mei? Tua protinùs ecce salutis
Auribus ut vox facta meis, utero meus infans
Gestiit exultans, & gaudens, plaude, beata
Quæ sic credideris, in te quia perficientur
A Domino tibi dicta; Maria refert igitur sic,
Magnificat anima Deum mea, Spiritus almo
Jure salutari meus exultavit, & altus
Ancillam vidit humilem, ex hoc ecce beatam
Me dicent omnes, quia magna potens mihi fecit
Est in progenies reverentes sæpiùs omnes,
In virtute sua perfecit magna potenter,
Cordis & ipse sui dispersit mente superbos,
Exaltans humiles, deponit sede potentes,
Implet & hic inopes, dites dimisit inanes,
Suscepitque suum puerum Israel, ut memoratus
Est pietatis quam nostros prædixerat olim
Ad Patres Abraham cum semine jugiter ejus.
Scire velim totis quid Virgo Mensibus egit,
Namque tribus mansit quibus & tu nutibus usus,
O Zacharia, sis cognata lætus adepta.
An scriptis aliquando notas quod corde repositum est?
O quotiens tibi Virgo senex cognata recenset
Lecto dum recubat, utero, senioque gravata
Gestorum seriem, gaudet sermone senectus,
Sede sedes humili suspensa loquentis ab ore.
Quàm magnus Dominus, & quàm laudabilis, oro est,
Talia qui fecit nobis miracula solus,
Jamjam namque senex, sterilisque puerpera fio
De sene; tu gravida es, de solo flamine Virgo,
Hoc equidem novi, non te referente, tumentem
Non uterum video, Deus est secreta revelans,
Implèt quæ cecinit vatum præsaga priorum
Plurima vox, veniet promissa redemptio plebis
Hoc Zacharias, hoc & ego deposcere crebrò,
Et tu nec dubium soliti, sit quanta videmus
Orandi virtus, bona quæ plus publica curat,
Obsequiosa Deo, cujus mandata tremiscit,
Justitiasque facit Legis, vitatque querelas.
Orat dum Zacharias pro vicis ordine sanctum
Ponit, & incensum Templo, Gabrielis honorus
Inspicitur vultus, & vox auditur, eundem
Exauditum esse, linguam dubitatio plectit.
Obmutescit enim; plebs extra tota stupescit,
A Et mihi quis reputas timor affuit, angor, & horror?
Donec mysterium nutu, talamoque repandit
Pandit, ut è nobis infans nascetur, & omne
Vinum non bibet, aut siceram, virtus sed Eliæ
Splendescens in eo mirabilis usque patebit.
Qui quantùm fuerit victu, vel veste severus
Nosti, quàm lucens, ardensque lucerna potenter.
Concepi, ut cernis (in peccato tamen) infans
Hic meus ex utero promissus sanctificari,
Sensit in occursu nostro quid protinùs actum est,
Sensit & illustrata mei jubilatio cordis.
Multa mihi dicenda tibi, cognata supersunt.
Qualia divinus Doctor, Legisque Sacerdos,
Vir meus edocuit ritus, cultusque sacratos
Non decet in Templo solis nos sensibus uti,
Mente opus est, ô quanto sub velamine signant
Sacrifici ritus ea quæ nondum patefiunt,
B Informes formare volunt quam plurima mores.
Nonne notat sus luxuriam, carnisque lutosas
Illecebras, ideò nostrum non cedit in usum,
Sic lepus, & vulpis, vesci sic bubo vetatur.
Invenit in vetitis, in concessis rationem
Ad mores aliquam, quisquis traduxerit aptè,
Mystica sunt, vestes, ornatus fœderis arca,
Sic ars, natura libros picturaque præbent
Multos, stolidus est qui non se dat vel in uno.
O si me priscos Dominus revocaret ad annos,
Qualis eram cum me Templi secreta tenerent,
Quali me cura quantove ardore sciendi
Tradiderim studio, quædam scio, plurima nossem,
Præsciat, ô juvenis pretii sapientia quanti est,
Ne doleat senio, pigeat quoque temporis acti.
Ast superest magnum, charissima, magnificare,
Sed superat laudes, linguas supereffugit omnes,
Quis dederit cognata mihi gratissima, natus
C Filius ex te dum fuerit, complectar in ulnas,
Attollam manibus, ac toto pectore stringam,
Officio fungar gerulæ, figam oscula fronti,
Ludat & in gremio nostro, ludantque coævi
Infantes tuus, atque meus sed fata senilem
Terrent, non ideò mihi præstolatio certa.
Vive beata nimis, quæ sis visura quod opto,
Pluraque dum fuerit ætas grandævior illis.
Huic desiderio congaudet Virgo benignè,
Sit licet introrsùs mœrens, quia conscia sortis
Venturæ est, mavult secum secreta tenere
Talia, scit quoniam lætis refovenda senectus,
Est senium morbus læsis non læsio danda,
Femina nec prægnans verbis oneranda molestis,
Surgit ad obsequium cognatæ Virgo ferendum,
Affert ipsa cibos, cunctantem hortatur ad esum,
Prægustans hilaris verbis vultuque sereno.
Jamque dies natus sterili veniebat ad octo,
D Certatim accurrit omnis vicinia plaudens,
Ac de montanis, Judæa, tuis simul assunt,
Mirantur, gaudent, plaudent & utrique parenti.
Fortè tuis puerum, Virgo, bajulaveris ulnis,
Ostentans alacri plausu, vos cernite, quantus
Est decor infantis, quam grataque gloria vultus.
Credo etiam, quòd te gravidam cœtus benedicit.
Namque tuo jam ventre facit Jesus ipse tumorem.
Et tu fortè, Joseph, aderas reduci comitem te
Præbens uxori, postquam tu Sion in arce
Legis more sacram Pentecosten coluisti.
Felicem tali te conjuge, proleque, dicunt,

Sim.

Simplicitas aliqui quòd sit tibi, Virgo, columbæ,
Quodque pudicitiam vultus, gestusque loquuntur,
Collaudant, quia non urit decor iste videntûm
Lubrica corda virûm, sed in ipsis temperat æstum
Frigidus è facie quasi ros spiraverit intrò.
Gaudia multa nimis omni de parte patescunt
Vox laudis, cordis jubilatio, carmen, & hymnus.
O Gabriël, tua vera patet promissio, multi.
Gaudebunt ejus natali, gaudia vitæ
Ejus pro meritis nobis sint spiritualis.
Quisne, putas, erit iste puer, dicunt? Manus ipsa
Nam Domini puero signis se monstrat apertis:
Cernitur en præter naturam corpore robur;
Aut aliquis forsan usus rationis in illo est.
Unde Pater sibi decantans, & tu puer, inquit,
Perfectum perfecta decet formatio, mirus
Mira facit Dominus, naturam gratia vincit.
Vendicat hic cœli nil constellatio juris,
Deserti puer hic hominem super incola mansit,
Illa luce puer fit circumcisus, & ipsi
Dant nomen Zachariæ, Mater sancta Joannem
Vult appellari, scripto Pater astruit illud,
Spiritus implet eum sanctus, mox ore soluto,
Sit benedictus, ait, Dominus Deus Israël, hic nam
Visitat, & redimit plebem, cornuque salutis
Erigit in nobis David ipse domo, prout olim
Ora Prophetarum prædixerat ipse suorum,
Hostibus ex nostris qui nos odere salutem,
Cum Patribus nostris ejus pia gratia fiat,
Atque sui sancti Testamenti memoretur,
Jusjurandum quod Abraham jurasse daturum,
Se legitur Patrem ad nostrum, nos quatenùs illi
Servi sancti, justi libertate perenni,
Hostis ab incursu pulsa formidine simus.
Tu puer vates summi vocitaberis, ibis
Ante suam faciem, callesque parabis eidem.
Sicque salutifera dabitur sapientia plebi,
Et peccatorum completa remissio fiet
Viscera per viduæ pietatis visitat alto
Nos quibus exoriens, venit illustrare sedentes
In tenebris, & in umbra mortis carcere cæco
Nostros dirigere gressus in limite pacis.
Virgo redit, residetque domi, secumque retractat.
Nunc Zacharias quæ cecinit, modò, quæ variorum
Vocibus audierat, apicem, nec jota relinquens,
Confert corde suo, neque passim quæque revelat
Aut hic, aut illic, satis est vir conscius unus.
Vive, beate Joseph, cui mystica tanta patescunt
Prævenis obsequio Dominum, Deumque vocat te,
Alter in alterius pariter congaudet honore.
Quomodò Verbigena mens fit, docet Anagogia,
Nam sanctæ menti Gabriel dum nunciat, hoc est
Intimus instinctus dum suggerit, ut paritura
Sit Verbum Domini, quod virtus alta supremi
Imprægnabit eam fecundans germine sancto.
Synderesis consentit ei, Virgo licèt expers
Sanguinis & carnis, neque vir cognoverit illam.
Vir suus est intellectus, vis cujus in istum
Nunquam pertingit partum, sed sufficit ipsa
Gratia Verbigenam supremam reddere mentis
Particulam, quæ se dat ei passiva ministram.
Conceptus est iste tui typus alma Maria.
Ast pars inferior animæ, quæ non ita virgo
Quæ de se sterilis, & quæ corrupta frequenter
Esse potest, te signant Elizabeth aptè.
Parturit hæc fructum virtutis, ritè Joannem
Dixeris, est in eo quia gratia, prospice rursùs
Nunciat ut prægnans corruptæ virgo salutem
Gaudet, solatur ita mentis portio summa
Dum fit Verbigena, partem descendit ad imam,
Letificans ipsam, cùm motum prole beatæ
Portio sic major venit obsequiosa minori,
Sic fert activæ contemplativa juvamen.
Porro si tantas præsentia Virginis offert
Jocundas dotes in utroque parente Joannis,
Quid de te, præclare Joseph, fas est meditari?
Virginis in reditu totis sex mensibus actum,
Quorum fine Jesus oritur, quod Litera tradit,
Significatque locum, reserans quid Gratia fatur.

DISTINCTIO SEPTIMA.

A PAX erat, & Martis horrentia bella quiêrant,
Creverat Augusti jam quadraginta duobus
Annis imperium, totus describitur Orbis
Ipsius Edicto, pax talis, tantaque divi
Muneris est pridem à sanctis promissa Prophetis.
Quisque suam pergit ut profiteatur in urbem,
Inde Joseph, cùm sit justus, parere jubenti
Vult Regi, quamvis sit flagitiosus, & exlex.
Hoc exemplari confunditur improba cervix
Quæ subjici renuens erronea tradit in ipsis
Absque Fide populis, quòd nec possessio justa est,
Nec regnum, quasi jus naturæ gratia tollat.
Certè vult Dominus injustis tradere justa
Imperia, & Regna, quæ transfert, tollit, & addit,
Ut placet, hæc sua pro titulo est, pro jure voluntas;
B Munera sed justi soli majora capescunt.
Conjunx sit licèt ad partum jam proxima, pergit,
Et gravidam suus omninò non prægravat infans;
Alleviat potiùs, gestat se namque gerentem.
Bethleem intrarunt, quæ, voce interprete, panis
Dicitur esse domus, secumque considerat alma
Mox fore complendum quod dixerat antè Michæas,
Exiet ex te Dux populum reget Israël, ejus
Fiet & egressus æterna à sorte dierum.
Sit natura licèt expers propriæ rationis,
Divina regitur, quæ nunquam fallitur, arte.
Hinc nidos avis, indè favos apis efficit aptè,
Gratia quantò magis ad fines omnia librat
Quæ prosunt media. Venit Joseph, & Dominus fit:
Cirus, & expositus perdendus dente ferarum
Scandit ad imperium. Moysem submersio salvat;
Bethleem ecce Joseph veniens, oracula complet.
C Sic à fine regit usque ad finem sapienter
Gratia, fortiter, atque suaviter ordine miro
Singula disponens, res omnes ad bona vertens.
Hæc tua spes, hoc consilium, fiducia tota
Quicquid agas, aut proponas, te dirigat, ora.
Bethleem haud dubium est multi tibi, virgo, propinqui
Materno ex genere, diverticulo tamen uti
Paupertatis amor facit, atque locus nimis arctus,
Et datur exemplum, quòd nos mundus premit iste.
Vesper erat primam quod dat post sabbata lucem,
Dicere quam Domini, solisve diem solet usus.
Mense Decembrili jam bis quartoque calendas
Se diverticulo retrahit, solamque recludit
Virgo; Joseph cedit, felicem poscit uterque
Partus eventum, Deus hoc vult, nec minus orant.
Ac prope te, Virgo, sunt ignis, balnea, panni.
Pro cunis præsepe, tibi soli Deus astat
Multa viri subiit, ut fit, meditatio mentem.
Miratur quòd non sentit fastidia partus
D Conjunx, nec monstrat ullos plangere dolores,
Vividus in facie color est, nec lividus ore
Fallor, ut in gravidis, sibi gestus, gressus alacris.
Solvitur in levem somnum, lapsuque silenti;
Complexuque sacro demulcet pectus amicum
Gratia, quam divinus amor genuit, peperitque
Gratus amor, vel amans, hinc gratia dicitur aptè,
Cui facies formosa nimis, gestusque benignus,
Vestis purpurea, cœlestem os spirat amorem.
Hæc sibi visa loqui non verba simillima somno:
Mirari nolito, Joseph, si magna potenter
Magnus, & Omnipotens vult, atque potest operari.
Gratia nam supero naturam, judiciumque
Justitiæ superexalto, sum fortior ejus
Communi lege, proprias mihi condere Leges,
Jus

Jus reputo, videas quot habet miracula mundus,
Qualia nemo satis miratur; sed solet usus
Solis in raris laudem, pretiumve putare.
Si cœlo, terris, ponto, cunctis & abyssis
Inferior me tot, natura facit, facietque:
Cur non virgineum mihi fas erit edere partum,
Quo dolor omnis abest, nec fractus sit pudor ullus?
Sol radium genuit, radius vitrum penetravit,
Emicuit botrus, ruptum nil indè videbis.
Porrò justitiam, sine qua pax affore nollet
In terris, primùm placandam noveris esse,
Ipsa tenax veri, sua stat sententia mortis
In genus humanum pro crimine justa parentum.
Fiat parvulus hic, qui mox nascetur oportet,
Vobis justitia, sapiens sanctusque Redemptor.
Curas depone, Dominum benedicito lætus,
Virginis instantem conceptum sanctificare
Et potui, & volui, redimens perfectiùs ipsam,
Præveniens casum, quàm sit relevasse jacentem.
Tota fuit pulchra, nulli unquam obnoxia culpæ.
Absit ut attritus ab ea serpens caput ejus
Anteà contrivit peccati sub pede fœdo.
Absit & hoc fuerit & membrum dæmonis unquam,
Gratia suppleo justitiam quam perdidit Adam.
Vix mihi major inest, licèt omnes tollere pœnas
Non soleam, nulla premet hanc angustia partus,
Cur? Quia nulla fuit in concipiendo libido.
Intereà peragrat medium nox algida cursum,
Virginis è clausa tunc porta prodiit infans
Sermo Dei omnipotens regali à sede beatus,
Mox pannis involvit eum sola & pia Mater,
Præsepique locat, præbet latriam prior illi.
Vult infans primam nobis similem dare vocem
Lugubrem, vagit, vagitum cujus ut audit
Solvitur à placido vir somno, lætus & intrat
Ad te, Sancta Parens, tibi collætatus adorat
Poplite deflexo natum puerum, Dominumque
Stringit, & ad pectus, te te tradente fovendum,
Deficit hîc sensus, ratio stupet, omneque mentis
Caligat lumen, dum te, vir, cernere tali
Conor in obsequio, quid dicam nescio, voces
Nullas invenio tua quæ præconia dicant.
Nonne Dei Verbum custodis, cernis, & audis
Contrectans manibus, attollis lætus in ulnas?
Sentiat hîc quod quisque volet, mihi suadeo nullos
Inter dilectos Domini vixisse priorem,
Qui teneros Christi totiens ita sensit amores.
Pectore tu Domini recipis secreta, Joannes,
Sed semel hoc: fruitur quotiens hoc justus honore.
O benedicta cohors te, virgo, Josephque, Jesumque,
Consocians, ô quis spectacula tanta videre
Et si non oculis poterit vel mente fideli?
Dum vos lætificat ambos modò parvulus ortus,
Dum blanda flentem cura refovere studetis,
Pastores celeri concursu Bethleem intrant:
Conquirunt ubi sit novus infans ortus in illa.
Ad diverticulum veniunt, aut indice quoquam,
Instinctu, signove aliquo divinitùs acto,
Hic non grande specus, ubi bos asinusque ligati
Sunt ad præsepe, medio Jesus est resupinus,
Atque voluminibus ligat ipsum fascia strictis.
Heros miratur, fremitum primò, strepitumque
Turbæ adventantis, quæ pulsans clamitat, an ne
Femina paturiit intùs, petimus, videamus.
Dic nobis, bone vir, si quid cognoveris ipse?
Nam Joseph exierat ad eos: intrate, videte,
Respondet, veniunt, puerumque vident, & adorant.
Undè sit hoc vir pastores interrogat, ô vos
Felices, aiunt, ô tali prole beatos!
Omnis plebs plaudat, populus congaudeat omnis.
Ecce quod Angelica prædixit visio nobis,
Visio quæ, qualisve, precor, dum vir petit, omnes
Enarrare volunt, tandem sermo datur uni,
Inchoat, ac puerum certatim est cura videndi.
Fertilis & lætus ad pascua campus abundans
Ad triplex milliare situs, grex multus in illo,
Quem vigiles dum custodimus nocte profunda.
Tempore Solstitii, quo sol meat in Capricorno
Angelus astitit, & lux circumfulsit in omnes
Clara micans, tremimus, magnoque pavore stupemus.
Angelus est nobis, nolite timere, locutus:
Ecce evangelizo vobis gaudia magna
Omni pro populo, quia vobis est modò natus
Salvator mundi, Christus Dominus, David urbe.
A Addidit & signum nos quale videmus apertè
Et subitò facta est cœlestis multa cohortis
Militiæ vox, quæ Dominum laudat, resonatque:
Gloria sit cœlis Domino, pax reddita terris
Humano generi, quibus est non prava voluntas.
Talia mirantur hi, quorum venit ad aures
Sermo, suo cuncta conservat corde Maria.
Conservatque Joseph, & secum audita recensent.
Postores abeunt, collaudant, glorificantque
Omnibus his Dominum, quæ cernere contigit ipsos.
Credet fortè aliquis quòd de grege munera cœtus
Pastorum gratus transmiserit, aut ob honorem
Divinum, vel quòd fuerit miseratus egentes.
Non aurum ut Reges, sed mel, lac, sive butyrum,
Vellera vel nenda, vel oves, agnosque tenellos.
Et quid nos agimus? Nunquid non glorificare,
Ac laudare decet Dominum, cognitio major
B Est quibus indulta de Christi Religione?
Nascatur nostro puer hic in corde, Fidesque
Sit semen, sit pneuma Pater, sint gratia, spesque
Obstetricantes, est mentis portio summa
Inviolata manens, sit Mater, filia, virgo,
Dum mens verbigena meditando parturit ex se
Divinum noviter Verbum: suffecerit illud
Panniculis tegere, si defuit aurea vestis,
Pro se fulget enim, cultu non indiget ullo.
Non tamen ornatum rejicit, quando datur ultrò.
Plus gaudet veste quæ verbis texta sacris est,
A solis quàm si fuerit depicta Poëtis
Gratia multimodè partitur dona per omnes
Qualiter ingratos: tamen accipe gratia culpat.
Evoco te, mortalis homo, responde vocanti
Gratia sum, tibi contulerim quàm magna videto,
Tu redimendus eras, quia perditus, exul, & arctas
Mortis in imperio positus: sed solvere solus
Hoc poterat pretium Deus, æternalis & altus,
C Quem frustrà capere tentasses, sive videre.
Feci quòd similis fieret tibi, tempore factus
Immensus mensus, & parvulus, atque videndus
Objicitur tibi sacco vestræ carnis opertus,
Palpandusque datur. Si formidabilis ejus
Visa priùs fuerat sapientia, flagitiosos
Accusans, si justitiæ damnatio terrens
Conturbabat te, si deindè potentia sævis
Horrida tormentis formidine concutiebat
Justè damnatum, nunc respirare memento.
En sapientia fit infantia, fit quasi non fans.
Porrò justitia damnatur, justiciatur,
Ut solvat pœnas tanquam rea criminis omnis
Judice me, per me prostratur summa potestas.
Do Legem justo, vinclis astringo potentem;
Denique concludo verbum sapientis in ore.
Victrici datur ergò mihi de jure triumphus.
Omnis ingrate si non sit gratia talis
Grata tibi, quid si multa majora rependi.
Pauper eras, pro te ditando dives egenus
D Efficitur, mirùm si non sunt sufficientes
Divitiæ tales, infinitusque thesaurus.
Ampliùs efficio, mens quòd tua cœlica Verbi
Esse potest summi sancto spiramine Mater.
Væ tibi, sed raro perpendo signa nitere,
Infantis nati, virtutum te quia panni,
Fascia nec religant disciplinæ, nec in imo
Vis inclinari, nec te puero similem das:
Vis altus, dives, pomposus, grandis haberi.
O respice videns infantem, & utrunque parentem, Fun-

Funde preces ad eos, pete natum qui tibi natus
Est hodiè, nec enim pueri mos est reminisci
Iræ, rancoris, odiive, nec impia fiet
Ergà te Mater pietatis, Mater amoris,
Nec Joseph invidus est, nullam patiere repulsam
Justitiæ, si Judicium formidine terrens
Prægravat, appella, pete me, mea suscipiet te
Curia, salvus eris, si te damnaveris ultrò,
Parabuntque tuam causam Joseph, atque Maria.
Immò tuas Jesus accipiet pro Judice partes.
Dùm sedeo propera, si cessero, clamor inanis
Fiet, crede, meis etiam sub legibus esto.
Vis tibi dem veniam parcens, aliis veniam da
Pastores imitato gregis, custos vigil ut sis,
Grex tuus hic sensus & motus colligit omnes.
Auribus intende cordis, quid turba canoro
Cœlestis resonet hymno, pariter cave, vita
Concordet voci, non sit simphonia discors.
Gratia plena satis hominem monuisse putetur
Addidit: infantis dum Circumcisio fiet
Cum lacrymis & cum valido clamore salutis.
Nomen quod Jesus est, capiet, sub luce propinqua,
Quo sine nulla patet homini salvatio terris.

DISTINCTIO OCTAVA.

Post ortum pueri fulgere dies properabat
Octavus, jam bifrontis, primoque Kalendas,
Astanti tibi juste Joseph, sic Virgo locuta:
Mi vir, mi Domine, sit circumcisus oportet
Infans iste, suis ut fratribus assimiletur,
Legibus astrictos ut solvet, Lege sub esto,
Quamvis sit Dominus non Legi obnoxius ulli.
Dixerat, & faciem detorquet Virgo benignam
Ad cunas nati, levi quibus ipse sopore
Fortè quiescebat. Fili suavissime dixit:
Jam fundendus erit sanguis tuus, atque tenella
Cultro præscindenda caro, nudaberis acri
Vulnere saucius, & frigus tolerabis iniquum.
Undabit lachrymis facies speciosa, dolenti
Vagitu, simul & valido clamore replebis
Aures astantum, me me penetrabit acutus
Plangoris gladius, maternaque viscera rumpet.
Parendum tamen est, fuerit quæcumque voluntas
Abba, Pater, tua, tu modò, mi vir sancte ministros
Accersi legis, fiat, nec erit mora, crede.
Respondit justus tremula cum voce, tremorem
Incussit luctus, quo fit turbatus, amatæ
Uxoris, pueri, matrisque vicem miseretur.
It mœrens secum meditando plurima volvit.
Ast postquam Mater cum solo clausa remansit,
Tum lachrymis totas verbisque relaxat habenas.
Quid loquar, aut sileam? Quando, purissime Fili,
Innocuum sine peccato te cerno reatus
Humani luere generis, maledicta parentum
Primorum noxa. Potuisti, Conditor alme,
Ne caderent servare priùs, vel ut hi cecidissent.
Nunquid non poteras aliter servare cadentes
Sanguine quam genti pœnis & atrocibus ejus?
O Gabriel, memini mihi te dixisse salutem,
Ecce dolore premor, omnis quia criminis expers
Diras peccati tenero fert corpore pœnas.
Ast ità vult fieri, Quæ sum? Quæ murmura contra
Velle suum dederim, quamvis dolor urget amarus,
Extorquetque meo molli suspiria corde.
Solvitur intereà pueri sopor, hinc adapertis
Paulùm palpebris lucem quærens propè cernit
Astantem Matrem, vultum quæ protinùs ejus
Inclinata petit delibans oscula fronti,
Dat lachrymas quibus ipse suas immiscuit infans.
O cor duritiem solidi superans adamantis,
Quod non emollit tantæ pietatis imago.
Affore, Virgo notans horam quam tradere oportet,
Infantem refovet, lac præbet, balneat, aptat,
Exhibet, effertur, nomenque Jesus datur ipsi,
Præmonet id Mater, sibi dixerat Angelus antè,
Dixerat atque viro, fieret quia causa salutis
Dulce Jesus nomen, ex quo tu, Virgo, subortos
Compescis gemitus, cor contemplatio sursùm
Sublevat, & gaudes toto Orbe venire salutem,
Gaudia compensant paucos æterna dolores.
A Romani veteres posuêre salus tibi Templum,
Vera salus Jesus est, sine quo salvabere nemo.
Vexillum fuit hoc nomen tibi, Paule, per Orbem,
Cujus sunt Fidei strati virtute rebelles.
Est cordis jubilus Jesus, exultatio mentis,
Estque triumphale nomen vincens sceleratas
Peccatorum acies, Jesus, ergò mihi Jesus esto.
O dignare, salus tua sum mihi dicere servo.
Nomen ad hoc Jesus in cœlis, terris, & abyssis,
Cuncta genu flectunt, tentatio diffugit omnis.
O celebrande Joseph, cui nomen tale revelat
Angelus in somnis, quotiens nomen Jesus ore
Suave tuo sonuit, verbo dum faris amico.
Sæpè sibi quanta dulcedine cor recreatur?
Gratia naturæ dominans, hodiè benedicit
Anni principio, sunt hæc encænia nobis
Magna nimis, non quæ solita est præbere vicissim
Vana superstitio, nobis modò gratia donat.
B Valdè salutiferum sacro cum sanguine nomen,
Ergò redde vicem, præbe sibi quod petit à te,
Namque tuum cor, crede, petit, cor trade petenti.
Quis neget ingratus donatum, nemo retractet
Chara Jesus cordis possessio, pars benedicta,
Adjice quod thronus meus, in quo gratia versor,
Est puer iste Jesus, cujus gerulus Joseph astat.
Accedas ad eum, pete me securus ab ipso,
Aude, quid refugis? Incredulus esse caveto.
Flecte genu cordis, sit simplex, sitque fidele,
Pacis amans, humile Domini quod verba tremiscat,
Tale cor implere, mihi credito, magna voluptas.
Fortè Joseph meditans quid Circuncisio signet
Mystica, quæ cordis resecare superflua novit.
Incircumcisum nam cor vetat esse Propheta.
Mente videt, quoniam lugens Contritio cultrum,
Seu compunctio fert moralis, & alma Sacerdos
Gratia, mittit eam vitiosos tradere mores
C Notum quo pacto: post hanc videt Allegoriam
Errores gladio Fidei præscindere cordis.
Altior & potior est Circuncisio, qualem
Intellectus agens in nobis efficit utens
Abstractiva vi, quasi celte, vel ense secando
Materiæ partes, ut spirituale seorsùm
Separet & phantasma loco, phantasmaque motu
Intrò susceptum denudans, materiales
Abstrahat à formis vi forti conditiones,
Sicut ubi, quando, quantum, vel quale relatum.
Verùm abstractiva vis hæc hebetata frequenter
Redditur à carne, sed eam meditatio fervens
Ut eos exacuit, si Circuncisio duplex
Facta prior fuerit, quam mos dat, & Allegoria.
Exemplar dignum factor statuæ tibi monstrat,
Ex ligno informi pulchrum qui format agalma,
Adjicit ipse nihil, fit ibi detractio sola
Partis multiplicis, formosa resultat imago.
Sic quasi materiam, cui pulchram vis dare formam,
Entis phantasma confusum, vel rude, quale
D Corde tuo facilè retines, & quod priùs intrat
Accipito, nihil addideris, species latet intrò,
Eradas, facito quicquid perfectio non est
Entis, in hoc verbo conclusum, quod vagus affert
Secum conceptus, ut dicimus esse creatum,
Esseque dependens, cui juncta potentia, tempus,
Aut privatio sit, ubi, quale, relatio, quantum.
Hæc abstractivæ virtutis distrahe celte,
Protinùs erumpet entis pulcherrima forma,
Cortice purgata, deformi, nuda, remotis
Turpibus involucris, omnique quod accidit enti,
Conspicies quòd sit unum, purumque necesse
Æter-

Æternum, nec habens aliquid causabile rerum
Principium, finis, exemplar, forma, sigillum.
Conceptus tamen hic, vel imago, visio non est
Clara sed abstracta quasi circuncisa per omne
Quod notat imperfectum, si nudaveris entis
Nomen ut edocui, propriè tunc convenit uni
Supremo, solique Deo, dicesque quòd hoc ens
Est infinitum pelagus substantia dictum.
Nomen signat idem tetragrammaton appropriatè,
Nam neque respectum gerit ad res quasque creatas.
Hæc contemplatus secum Joseph, æstimo sponsam A
Vult fore participem, quid non communicet illi?
Doctior illa quidem super his ea comprobat, addens
Abstrahit ens, ut ais, dum mens sibi fomat agalma,
Sed capit ipsa boni formam dilectio, quæ non
Permanet intra se, nec imagine sistitur entis,
Concupit ire foras, in amatum sibi prorsùs
Vult transformari, vult se transfundere totam.
Fortis enim quasi mors amor est, ut flammeus ignis,
Ac velut, accensa rutilans fornace liquescit
Aurum, fitque potens omnem transsumere formam,
Nec propria sistit, sic mens ignita superno
Cum desiderio semper liquefacta movetur,
Donec fine boni primo requiescat amato.
Est equidem bonitas hæc fornax spiritualis
Illius ignis, quo debet fervescere tota
Mens in amore Dei, quoniam solus bonus est, &
Hoc nomen bonitas proprium sibi quod Jesus aptè
Denotat excelso demissum nomen olympo.
Ordine procedunt amor & ratio quasi verso,
Ens sibi consimilat ratio, sed amor fieri vult
Ipse bono similis notat hoc, puto, carmen amoris,
Dilectus meus est mihi, sum sibi, consimilamur,
Intellectus enim mihi se, sed amor sibi me dat.
Sed nec amor motus est discursivus, ut esse
Vult ratio, satis est uno si sistit amato.
Tunc requies sibi, tunc somno plasmata quiescit,
Se premit in solido cum toto pondere centro.
Ergo potens fit Circumcisio vim per amoris
Junctus sit Fidei, sit amor virtus rationis
Non ita laudatur, quia conquisitio sensum
Multos in reprobum dedit, agnovisse dabatur.
Quod Deus ens primum, quod mens super omnia præstans
Glorificare, tamen meritis nec reddere laudes,
Non latriæ cultum benè vivendo voluere,
Quin libertatem sibi detraxere docentes
Ingrati, quòd eam fato parere necesse,
Aut quòd fortuitò fluitarent omnia casu
Legibus orba Dei, mores idcircò nefandos
Ac execrandos pulso fecere pudore.
Flagitiosa sui cordis commenta secuti
Functi fine malo, sed amor studet obsequiosus
Esse Deo, refugit scrutari plurima credens
Contestante Fide, Deus est, quodlibet, & omne
Quod voluit, fecit, cœlis, terris, & abyssis.
Quo sine nec passer cecidit, nec ab arbore ramus.
Hic Pater est noster, merces quærentibus ampla,
Quamvis propter se sit totus amabilis ultrò.
Ista Fides se simpla bono defigit in uno.
Sit licet infirma ratio, sit deforis, intrat
Intima fortis amor dilecti, fidit, & audet,
Supremum nec jam pensat Dominum, sed amicum.
Ast aliis tantus rationis, tantus amoris
Erga divina defectus, spirituale
Nil capiunt, vita merguntur compare brutis.
Causat & hanc phrenesim carnalis virus amoris
Quod reputant animas vel nullas, vel perituras,
Nostra tamen quia vis intellectiva capax est
Numinis æterni concludit, perpetuam se
Credit, & indignam, se carnis sternere legi.
Hoc aperitur, si sit circuncisio cordis,
Præcipuè per cauterium cœlestis amoris,
Additus & si sit luctus, lachrymosus, & ungens,
Et cor dulcorans quod consolatio linit,

Jam satis est Domina, Joseph intulit, ecce per Orbem
Nescio quis rumor auditur, video quid sit
Orta quidem super adventu vaga fama Magorum.
Præpetibus pennis nunc hac, nunc evolat illac.
Intereà dat lac puero, dat balnea Mater.
Nondum erat in carne pueri curata cicatrix
Præputii, pellis hæc portio scissa refertur
Terris mansisse; negat hoc alius quia Christus,
Inquit, surrexit cum carne, & sanguine totus.
Totum quicquid erat nos surrexisse fatemur
Integrans hominis naturam, pellis adempta,
Si cruor effusus sint talia, crede resumpta.
His super atque aliis sensus sit sobrius, & tu
Dic ita, quòd Fidei pietas non deroget ulla,
Consilium tale dat litera, deindè subinfert.

DISTINCTIO NONA.

URBE Jerosolyma Judææ Regia Sedes,
Ac studium Legis, Templumque jure colendum
Extitit à docti Salomonis tempore Regis.
Nunc alienigena sua sceptra tenebat Herodes,
Undè Jacob Patris oracula vera videntur
De super adventu Messiæ gente cupiti,
Venerat ille quidem, gentes regionis Eoæ
A Balaam doctæ, qui Job memoratur amicus.
Qui maledicta parans super Israel addere, vertit
B In benedicta, potente Dei virtute coactus.
Ex Jacob, hìc cecinit, orietur stella refulgens,
Stella fuit formata novi prænuncia Regis,
Conspiciunt illam Reges, veniunt & in urbe
Sancta, dum sistunt, conquirunt, est ubi natus
Judæorum Rex, hæc urbem quæstio turbat,
Te perturbato nimium crudelis Herodes
Jugiter anxia fit dominandi sæva cupido,
Et qualis rector urbis tales habitantes
Vel sunt, vel fingunt, rationem plebe requiras,
Invenies nullam, vento, est plus mobile vulgus.
Turba Sacerdotum, Scribarumque agmine multo
Commoniti veniunt, & dant responsa petenti.
Nascetur Christus in Judæ Bethleem urbe,
Sicut divina deprompsit voce Michæas.
Auxilio nimis humano qui fidere quærunt,
C Perdunt divinum: sit in urbe recondita stella
Deforis inspicitur, Reges præcedit ad usque
Clara domum supra pueri consistere visa,
Congaudent valdè: crudelis clam priùs ipsis
Rex accersitis fallax condixerat, ite,
Quærite de puero, ut veniens devotus adorem.
Mentiris, fraus ficta tibi, nam perdere quæris,
Non colere infantem, sic se perquirere verum
Fingit hypocrita, vult expugnare repertum.
Invenisse Joseph pastores Littera tradit.
Mentio nulla fit hìc, sed qualiter hujus honoris
Hujus mysterii mansisse putabitur exors?
Præsertim Reges, qui non cessere repente
De reditu vetito, nam somnis visio facta est.
Quid? quòd muneribus erat aptus suscipiendis,
Atque recondendis, an sola relicta videtur
Mater cum puero, quando vaga fama per urbem
Insonuit totam, Reges venisse potentes
D In dromedariis cum pulchro, & divite cultu.
Quid? quòd fortassis prægrandis fulgida stella
Visa fuit multis, signo quæ stella peracto,
Materiam redit unde fuit formata priorem.
Tantos nonne, Joseph, tecum miraris honores;
Nunquid non Matri congaudes tristia passæ
Multa prius, puto, quid vult hæc veneratio quæris?
Respondet Virgo vates memorata priores:
Mi vir, mi Domine, salvandas credito gentes,
Et sua perfundet Fidei lustratio corda,
Primitiæ veniunt, inter miracula nullum
Majus prædictum est, totoque implebitur Orbe.
Fiet & Ecclesia de gentibus; ast Synagogam Mag-

Magna pro parte cæcavit devius error.
Divitias Reges & opes cumulare cupiscent,
Addent ornatus Templis cum dotibus amplis,
Plurima dona ferent, quæ mystica plura docebunt.
Nox venit & justum Joseph admiratio grandis
Mentis in excessum rapit, & secum meditatur
Seclusus solus humili castoque cubili.
Conquirit si fortè Magi studio rationis
Edocti veniunt, vel tractu Legis in astris.
Nam deduxit eos radiantis stella nitoris,
Dicitur anne Magus magicas quia noverit artes,
Decidit in somnum sensim dum talia pensat.
Visa loqui grandæva parens natura decorum,
Astriferumque caput illi quod signifer ornat
Circulus, atque orbes septem totidemque planetæ,
Continet hæc utero cunctarum semina rerum,
Semina sunt elementa sibi, quæ temperat, & quæ
Influa conciliat vis cœli, mixta perindè
Profert assiduè species distincta per omnes.
Noli, clare Joseph, dubiam deducere mentem,
Quærens fortè meis si feci viribus illam,
Quæ stetit hîc stellam, si, me ductrice, Magorum
Venerit ista cohors rationis lumine visa.
Scito tale nihil cœlis vel in aëre gesto
Funereas cognosco meum formasse cometas,
Flammiferasque faces similes radiantibus astris.
Quas admirantur subitò per inania labi.
Huic alius motus, huic perduratio dispar,
Hunc circà puerum (nec denego) plurima fiunt,
Quæ nostras superant leges, perquirere causas
Non nostrum, Domino parere necesse jubenti,
Sed neque nobis est hominum subjecta voluntas,
Libera nunc illuc, nunc huc convertitur, ut vult.
Idcircò Leges nequit experientia certas.
Colligere, humanos dum sub se respicit actus.
Cur? Quia nec cœlum, nec ego, causavimus illos.
Junge, quòd humanus supra me finis habetur
Gloria dicta beans, ad quam dux gratia sola,
Non ego, nec media disponere sufficiens sum.
Ast aliter fuerat hominis formatio prima,
Nam memini per cuncta sibi dedit officiosam
Me Dominus, jussit illi post esse rebellem.
Sed majora dedit, valeat quam nostra potestas,
Dum reparare placet, & eum vult esse redemptum.
Mysterium, fateor, hoc nescio; nam sua Reges;
Non mea stella trahit, peperit sine semine Virgo
Absque dolore parens, pastoribus & data lux est,
Romæ oleum fluxit, cecidit Pacis modò Templum.
Non meus hîc terris, non cœlis inditus ordo,
Gratia mea superest, illam pete, perdoceat te.
Hæc inter somnus elabitur, & Joseph omnem
Pervigil uxori seriem docet, atque retexit,
Visa probat, roburque suo superaddidit ore.
Post hæc legitimum dum tempus adesse dierum,
Quos quadraginta numerat Lex, sensit ab ortu
[illegible] pueri, sponso loquitur, nosti quià Templum,
[illegible] sine muneribus nos visere convenit, infans
[illegible] enim primogenitus, redimatur oportet,
[illegible] quod eum, vel me Legis censura coarctet;
[illegible] placet subdi, fiatque oblatio nostra
[illegible] ibus similis, mores humiles doceamus.

[illegible] CTIO DECIMA.

[illegible] Simeon accepit desuper olim:
[illegible] rapiet nisi Christum videris antè.
[illegible] quid gratia suggerit, audit
[illegible] bonitatis imago.
[illegible] Templum Dominus dominator,
[illegible] Dei, quem Spiritus implet
[illegible] curras venienti,
[illegible] benedicito dicens,
[illegible] nunc in pace, secundùm
[illegible] sum servus tuus, alme,
Namque tuam propriis oculis nunc cerno salutem,
Sive salutare, quod cunctorum populorum
Antè paras faciem lux gentibus alta revelans,
Israel ipse tuæ laus est, & gloria plebis.
Membra senex ergo quamvis languore gravata
Corde vigente movet, Templum petit, ornat ovanter,
Nunc ea, nunc illa loca Templi, suadet alacris,
A Sic faciant alii, quia mox veniet Dominator.
Prospicit ex aditis, Templique per atria, quando
Promissus veniet: vidit procedere tandem
Bethleem ex urbe te, Virgo, Joseph, puerumque,
Agmine cum sancto vicinorum, atque parentum,
Spiritus ex Templo sanctus sibi prodidit, hic est.
Exilit, & jubilat, non se capit, atque juventus
Est aquilæ visa, mens in Domino renovatur.
Turturis illic par duplicatus, sive columbæ
Pullus pro puero datur, huic qui sacrificatur
Obtorto collo guttur dirumpitur ungue.
Sanguis & effusus divina altaria tingit,
Pluma, vesiculaque, cineres mittuntur in atros.
Vidit, & ingemuit nova Virgo puerpera noscens
Passuri hanc pueri pro nobis esse figuram,
Infantem, redimens vir ciclos quinque dedisti.
Forte Sacerdotum sancta de sorte beati
Tunc aderant, cum te puero, venerande Joannes,
Vir Zacharias, & olim sterilis sua conjux,
B Venerat Anna senex octogenaria vates.
Deque Jesu cunctis multo sermone loquuntur,
Intulit & Simeon tibi Matri, Virgo Maria,
Voce prophetali, positus puer iste ruinam
Est in multorum, multisque redemptio fiet
Israel ex populo; sed erit cui dicere contrà
Continget signum, gladius transibit acerbus
Crede, tuam, Mater, animam, sic corda patebunt.
Singula corde suo retinet Virgoque, recenset
Dictaque facta simul, cum lætis tristia confert.
Tuque Joseph, nec enim memorem non esse decebat.
Mos erat in Templo distinctis sedibus uti,
Virginibus, nuptisque; peto qua sede resedit
Virgo die tali, puto nuptis associatur,
Ipsa humilis secreta tegens, & Elisabet illi
Consignare locum satagit cognata propinquum
Concordant aliquæ, fors quasdam livor inurit,
Divitias reputas solas plebs multa colendas.
Postquam complerunt Legem Joseph, atque Maria
C In Templo Sion, redeunt ad Nazareth urbem.
Quærit eundo, prout fit consolando laborem,
Vir puerum propriis ulnis ad pectora gestans
Fasciculum velut myrrhæ, quasi cordis amorem.
Quid ne putas, Domina sibi vult dictum Simeonis?
Hic erit in signum, cui contradictio fiet?
Præsertim quia prædixit mihi visio certa,
Quòd foret iste puer populorum causa salutis,
Mi vir, mi Domine, vitiis contraria virtus,
Virtus in medio rectum tenet, ast vitiorum
Sunt torta extrema, falsi conventio nulla
Cum vero, nec quæ Fidei natura capescit,
Nec videt inflatus oculus, nec crimine lippus
Signa petit Judæa, placet Sapientia Græcis,
Stultitiam verba reputabit Græcia Christi,
Signaque quæ faciet, Judæi scandala dicent.
Si de corporeis ratio vix redditur ulla,
Ni Deus illustret, capiet cœlestia nemo.
Infans iste Dei dicetur, Filius, ô quot
D Philosophi simul & Judæi tale videntes
Corpus quod peperi, quod nos gestavimus ambo,
Dicent: quid cum carne Deo, quis Filius illi
Esse potest, cum sit simplex, æternus & unus?
At cum dicent de Virgine natus, & absque
Contactu cujusque viri, quòd vagiit infans
Lac quòd ei dederim, quòd tu nutriveris illum
Scandala stulta vides Fidei, si lumina desint.
Non aliter quàm nicticorax si fulgida solis
Lumina contendat tenebroso cernere visu.
Aut si quis varia per nubila densaque lunam

In-

Inspiciat, fallunt, ipsa radiante, colores.
Est oculus mentis tetra omnis passio nubes,
Passio judicium varium variata rependit
Practica, præcipuè ratio dijudicat, ut fit
In desiderio tractus nunc iste, vel ille.
Hinc oculus trahitur oculo, velut orbibus orbes.
Quid? quòd, chare Joseph, sensisti surgere multum
Murmur jam populo, quod noster erit puer hic Rex,
Consortem non regna volunt, non ampla potestas
Urbe Jerosolyma scis quæ turbatio facta est.
Ecce sed ô mi vir nativum cerno propinquum
Nazareth oppidulum, verbis jam terminus esto
Mutua posterius super his collatio fiet.
Complacet, inquit vir video concurrere nostros
Affines, læti veniunt applaudere nobis,
Proque puerperio, pueroque tuo, redituque
Sic erat, ô quam mens venturæ nescia sortis,
Fient in luctum quæ sunt modò gaudia mœstum.
Intereà nam se reputans truculentus Herodes
Regum responsis delusum perfurit amens.
Ergo regnabit alius? Regnoque repellar
Judææ: fiet aliter, pueros nece perdam
Bethleem in tota, placet hoc, regione morantes.
Hoc ita proposuit primò, sed pergere Romam
Urget notorum delatio facta suorum.
Hæc inter Joseph est Ægyptum pergere jussus
Cum Matre & puero, ucut descripsimus ante.
Sic Dominus sævo sapiens est usus Herode;
In bona nam mala scit convertere gesta malorum.
Rex redit & mandat crudelia jussa per omnes
Bethleem heu terræ fines, nullusque bimatum
Attingens puer, ac infra delinquitur expers
Mortis, & in proprios gladius desæviit æquus
Regnantis natos, hinc Cæsar, porcus Herodis
Esse malim quam filius. Heu describere tale
Quis poterit facinus, quis fando æquare dolorem
Matrum è complexu pueri rapiuntur, & ipsos
Ubera lactantes fodit crudelior ensis
Excerebrant alios, elidunt corpora petris,
Innocuo Matrum lac tingere sanguine gaudent
Membratim excerpunt alios, pes proterit istos
Improbus & Matrum lachrymas justosque dolores
Atque preces, gestus humiles risisse voluptas.
Quid tibi vis Cæsar terreni ambitio regni?
Non est consilium non est prudentia contra
Crede Deum, placito Deus omnia fine coërcet.
Dixerit hîc aliquis Matrum infelicia fata,
Sed felicia sunt, nec enim longævior ætas
Profuerit quantùm mors contulit accelerata.
Ecce tuum Simeon verbum jam verificatur,
Fit puer iste Jesus multorum dura ruina,
Corpore dura quidem est, animæ vos vivite lætæ.
Non etenim Jesus advenit concedere terris
Pacem, sed gladium quo pax conquiritur alma.
Felices pueri quos Circumcisio puros
Primitùs effecit, sacrat proprius modò sanguis.
Heu quantùm miseris mortalibus horrida sors est
Perdere quando malis fas vitam impune bonorum
Cuilibet est, si fas sævos jugulare tyrannos.
Cur sceleratus, cur truculentus vivit Herodes?
Sed non fas, tibi vindictam Deus alme reservas,
Solis quos statuis est exercenda ministris.
Corporeas verò si mortes has puerorum
Horrescit meditans, quam tetrior illa tyrannis.
Quæ genitas noviter animas jugulare requirens.
Ridet, & exempli gladio secat improba calcans
Sub pedibus, modo suffocat hos, modo strangulat illos,
Mens nova verbigena dum se transferre jubetur
Ægypti tenebris, hoc est caligine diva
Tutandum, simulachra ruunt, phantasmata cedunt,
Dirigit ipse Joseph, hoc est discretio gressum,
Neu cadat in præceps petulantis carnis asellus.
Perfurit intereà sathanas, qui perdere, perdens
Multa, nequit puerum ignota regione repostum.
Hactenùs hæc mentis oculos dum retrò reflecto
Inspicioque diem qua templo sistitur infans.
Februus intrabat mensis quo more celebri
Romam cum facibus populus lustrabat ovanter
Vana superstitio, Fidei dum Roma recepit
Lumen mutata festivo cessit honori.
Virginis atque Joseph pueri Simeonis & Annæ
Hinc candela manu portatur cerea multa
In Templis hodie prudenti consilio fit,
A Quod popularis mos, qui tolli vix potuisset
Funditus, in finis melioris vertitur usum.
Augusti sic prima tuis data Petre catenis.
Sic Jano possunt encænia facta colorem
Sumere virtutis, nobis datur ergo salubris
Regula, dum mores popularia corda replerunt
Vana superstitio quibus est seu devius error
Tollere cum facile nequeas, mutare doceto
Fine bono, sit eis melior directio cordis.
O quam lata patet hæc regula, quæ vitiosos
Actus innumeros virtutes reddere posset.
Dum nummos recipit quis Sacramenta ministrans
Tollite proclamant, sunt Simonis omnia plena.
Quis numeret quot dant usuræ nomina rebus?
Quicquid eis vanum, quicquid vel displicet acri
Judicio feriunt, mortali crimine damnat,
Plura tamen fieri possunt aliquando merendo
Talia, si fuerit prudens directio cordis,
B Nec tamen hæc nostrum sit singula tradere metris.
Sed redeo, non Roma modo lustranda priore
Nec veneranda sibi sunt idola muta deinceps
Cum face succensa, cessit jam cæreus addens
In decus Ecclesiæ, nomen candela diei
Multiplicata dedit, flammanti splendida luce
Quæ fert lætitiam, quæ mystica multa figurat
Igne vigor, fulgor, ardor sunt appropriatè.
Patre vigor, fulgor genito, suavissimus ardor
Pneumate sunt sacro: virtutis sit vigor in te,
Fulgeat in mente sapientia, serpat amoris
Ardor in affectu, devotio sancta coruscis
Luceat exemplis, si cordibus ignea Lex est.
Nam Jesus atque sui nobis exempla parentes
Religiosa satis liquerunt, quando quotannis
Isse Jerosolymis referuntur visere Templum.
Annus erat puero bissextus quando remansit
Per triduum in Templo, rediit subjectus utrique.

C DISTINCTIO UNDECIMA.

SCIRE velim præclare Joseph, præclara Maria
Dum Jesus à templo rediens ad Nazareth urbem
Tramite protenso plus quam miliaria bis sex
Cum puero quis sermo fuit, nec enim siluistis.
Quis dederit trilogus fuerit notus mihi vester.
Ambulat ut medius Jesus inter utrumque parentem
Nexa manum manui repetit suavissima Mater.
Fili quid nobis fecisti perdite, totum
Per triduum, quæ verba tibi, quæ facta fuerunt?
Enarres placeat, via nam sermone levatur.
Prima Sacerdotes & Scribas visere Mater
Templo cura fuit, de Lege interrogo multa.
Multa super ritu sacrorum, si citò Regem
Venturum sperant Messiam, cujus & ipse
Natus erit? qualive loco nascetur, & Anno?
Dives vel pauper? Quæ vita? Quis exitus illi?
D Quisque refert ut doctus erat, cecinisse Prophetas
Libris in variis, ergo venisse revinco
Dictis & propriis Messiam vivere terris
Mirantur, se respiciunt pariter, nec habentes
Responsum solidum, me respondere perurgent.
Talibus intentum reperisti sedula Mater
Inter eos, reliquo cum notis tempore verso
Quos genus affines reddit, nutritus ab illis.
Incola quid faciat deserti noster in annis
Par, sciscitor, vitæ cui cœlica forma Joannes.
At nos blande puer nimis anxia cura coquebat, Me

rursùs ne perdere tete
Me cum Matre tua, rursùs ne perdere tete
Quæreret impietas chariffime fæva tyranni
Quid ne putas agimus primæ dum nocte diei
Una domus recipit nos ambos, te fine Fili?
Namque viros mos à mulieribus ire feorfum:
Aft pueris aderat fas iftac ire, vel illac.
Hic ego cum Matre te mecum pergere credit,
Nonne fuit tecum petimus, querimurque viciffim?
Fit nobis nox una vigil, flemufque precantes.
Primo mane citò confurgimus, atque propinquos
Nunc hos, nunc illos inter te quærere cura eft.
Teque die tota Fili non invenientes.
Quando tertia lux oritur, repetamus ad urbem.
Heu nimium triftes defeffus anhelat uterque
Iftum, fed removet inventio læta dolorem,
Oramus Fili ne taliter egeris ultra.
Nec faciam, remanebo domi, pareboque vobis
Refpondet puer, hinc fuit proxima Nazareth illi.
Intravere domum, fit illis cena paranda,
Non erat intus aqua, vicino fonte petenda eft:
Protinùs urceolum puer accepit obfequiofus,
Ad fontem properat, laffus licet, Gabriel quid
Ifta videns reputas tecum, quoniam Deus ecce
Servit & obfequitur terris, quem Regia cœli
Tota cohors tremit, & fupplex veneratur adorans.
Quid dices hominis ignava fuperbia nullum
Dignans obfequium, tolerans nec pigra laborem?
Ampliùs exemplum pulchrum de Religione,
Quodque parentibus & humilis fubjectio danda
Servitiumque frequens pueris Dominus Jefus offert,
Sedula non minus hìc fpeculatur cura parentum,
Quanto cum ftudio nati ferventur oportet
Corpore ne pereant, animæ falvatio, cura
Conquirenda, tamen majori follicitaque
Infuper hoc fpeculo cor devotum meditetur
Quid quærat, quid agat, quando declinat in iram.
Quando perditus eft ab eo Deus, & Jefus extra
Diffugiens fictum, vel de virtute fuperbum,
Fac tibi difcurfus, & per loca cœlica quære
Cum pedibus mentis manibufque repens, pavor ingens
Urgeat, & dolor anxius, omnes impete fanctos,
Sis importunus, nec definè fæpe repulfus.
Irruè tu quafi mentis inops vel ad hos vel ad illos,
Pandite, dic ubi fit fugiens dilectus, & illum
Reddite, non fas eft vobis, ô languor, & horror.
En morior, proftrata pedes nec defero veftros,
Ni redeat mentis utero de Pneumate facro,
Quem peperi Mater, eft totus amabilis ille,
Væ tibi mens tumida talem quia rejicis à te
Pœnitet heu heu, nunquid eum pœnitentia reddet!
Quô quæram? Quid agam? fi non invenero cœli
Templo, quo fugiam, vel ubi moribunda quiefcam
Dic rursùs precor alme Jofeph, tibi fupplico Virgo,
Ambos obteftor, memores eftote priorum
Curarum, & defiderii quod torfit utrumque,
[illegible] quot circuitus, quota quæftio facta per omnes
[illegible]endo puerum, cum declinare parumper
[illegible] voluit quærentibus, ut mifereri
[illegible] fciretis, miferos miferet miferorum
[illegible] ficut vifus tibi durior effet
[illegible] puerum, fi quis celaffe repertus
[illegible] volens fuerat, mihi mollior efto
[illegible] piis votis fi recta requiro.
[illegible]ero, & fapientia, gratia coram
[illegible]bat, in illis proficiebat
[illegible] triginta donec ad Annos
[illegible] Jofeph ut Patrem veneratus
[illegible]rem quod plebs exiftimat omnis.
[illegible]otat hoc & fermo Philippi:
[illegible]iftum reperiffe loquentis,
[illegible] Nazareth ex Jofeph ortum,
[illegible] Joannes
[illegible]itare domeftica Chriftum
[illegible] cura prodere virtus
[illegible] fe membra bacillo

Suftinet atque regit, labor huic non convenit ullus
Vir factus refidere domi, quandoque benignus,
Ut Jefus infpexit, confedit proximus illi,
In primis reprimit affurrexiffe volentem:
Hinc loquitur: Dilecte Jofeph fidiffime cuftos
Ætas dum tulerat tua jure colendo minifter
Exercendum opus eft, pro quo fum miffus in Orbem,
Nec refidere domi, tibi nec focialis adeffe
A Hactenùs ut feci, potero tolerare labores
Quos habiturus ero, poteris nec dura viarum
Fortè nec invidiam, mea quæ benè gefta fequetur.
Flet Jofeph, ac imò fufpiria pectore trahit
Ergo mori præftat, inquit, fpes unica vitæ.
Tu folamen eras nobis. Quid vita deinceps
Profuerit, cùm fit mortalis Lex omnibus una,
Proxima fed fenibus venit, & mortale quid ultra
Concupiam? quid amem fi non convivere fas eft?
Sed vereor Domine, Fili fanctiffime, quando
Nomine dignaris hoc me, vereor fceleratos
Judææ multos homines fimul & Galilææ
In quibus & verax verbum & virtus odio funt.
Quæ tibi fola placent, horum fi carpere vitam,
Si mores formare bonos tentaveris, eheu
Mox volet, ut prifcis, te livor perdere nequam.
B Et volet agnovi, Jefus intulit, ecce videmus
O grandæve parens modò quod nos diligit omnis
Nazareth hic populus, fed noveris affore tempus
Hac noftra quando Pharifæi me Synagoga
Torti rancore dum verba prophetica de me
Scripta legam, quod me Dominus tranfmifit & unxit
Defuper hoc monte me præcipitem dare quærent.
Sed mihi cedet mons, veftigia monte relinquam
Mollior humana lapidum natura patebit.
Hi mea pervertent miracula, dogmata fpernent,
Et dicent, Medice temet curare memento.
Plurima fubticeo, fed quidquid erit peragendum eft
Intrepidè mihi, quod ftatuit divina voluntas.
Sit labor atque dolor, afflictio, vulnera, carcer
Sit gelidus, fit Crux, Domino parere neceffe eft
Mors etiam toleranda piis: patientia vincit,
Et cœli regno tribulatio multa coronat.
Æqua mente feras quidquid tolerare neceffe,
Nec mihi nec Domino Pater affentire recufes.
Hæc ait, & folens lachrymofa voce querentem
Liquit, & huic celerem prædixit adeffe quietem.
Hæc fuper introiit conjux fanctiffima, quærit,
C Mi vir, mi Domine quid habes? plangore dolorem
Nempe fuum fenfit, lachrymifque per ora volutis.
Hic filet, ac tandem potuit qua voce recenfet
Singultu mixto, prænuntia triftia Chrifti
Condolet afflicto, vultum tamen ipfa ferenat,
Verbaque dat blanda, premit alto corde dolores,
Scit quoniam trifti confert affabile verbum.

DISTINCTIO DUODECIMA.

VENERAT illa dies quæ vitam morte pararet
Perpetuam tibi jufte Jofeph, quod inclyta proles
Chriftus adeft cum Matre pia, quibus officiosè
Servieras, vultu placido folantur euntem.
Ora licet lachrymis oppleverit intus obortis
Naturalis amor, etenim fat credere fas eft
Quod Patrem Jefus, & fponfum flevit morientem
Virgo benigna fuum, fidi cuftodis amato
D Procumbit lecto, complexans membra pudicis,
Ofcula dat labiis, mi vir, conclamat, abifne?
Deferis & viduam paffuram dira relinquis?
Velle tamen Domini fiat, dilecte valeto.
Nil timeas, Dominus placida te fede locabit
Protinùs ipfe Jofeph pretiofa morte quievit.
Lugubres recipit veftes viduata Maria
Exequias reddunt devotas Nazareth urbe
Tota virum flet plebs qui vixerat abfque querela
Omnibus in commune bonus fanctiffimus heros,
Certa

Certa David Regis & præclarissima proles.
Nec tamen est obitus sat certa dies, quia signant
Hanc varii variè pro religione colendam
Est Februarius, est & Martius, estque December
Primi nona dies, cum dena nona secundi,
Alterius decima & per quosdam nona notatur.
Sic quæcunque dies sua nobis mors honoranda.
Casta velut turtur si compare sit viduata
Sola volat repetens arentes arbore ramos:
Pro cantu resonat planctu gemebundo pudico.
Sic dolet abrupto vitæ socialis amore
Virgo gemens deflensque virum plangore modesto.
At semel ut sensit subtristem Filius ejus,
Solans alloquitur, secretaque plurima pandit,
Atque futurorum seriem breviando recenset.
Chara mihi in primis Mater, nolito doloris
Accumulare tibi causas; sed respice mentis
Interiori oculo Fidei cum lumine, quales
Collegio Patrum benè qui vixere priorum
Applausus jubilosque dedit custodis amici,
Decedens anima, dum limbum ingressa propinquam,
Sic equidem novit, denuntiat esse salutem.
Nam Salvator adest, ego sum salvatio certa.
Porrò te solam Mater custode carentem
Neu reputes, subeo curam jam discipulorum;
Plurimus adstabit numerus mihi, jam mulieres
Sanctæ gaudebunt sese præbere ministras.
Audis ut affinis noster pius iste Joannes
Hactenùs hæc deserta colens, modò flumine cœpit
Jordanis Baptisma novum, Baptismate cujus
Abluar, ut sit aquis recreandis spiritibus vis
Me populo ostendet, digito monstrabit, & Agnus
Inquiet, Ecce Dei, qui mundi crimina tollit.
Namque columbina specie superastitit almus
Spiritus, & mansit in eo dum tingitur undis.
Vidi equidem & novi, cœli testantur aperti,
Vox ego clamantis in deserto, paret omnis
Dirigat & colles Domino populus venienti.
Quemque sui pigeat sceleris, quia proximat ecce
Regnum cælorum, trunco est affixa securis
Crebrius & hæc plura feret, quæ conciliabunt
Auditorum animos, mihi gens sociabitur ultrò,
Carcere claudetur, volet hoc immitis Herodes,
Quem timor & livor stimulis agitabat acerbis
Publicus inde mihi sermo procedet ad omnes
Judææ terras, per Sabbata, per Synagogas,
Deserto tamen ipse prius remanebo diebus
Bis viginti, me deducet spiritus illuc
Tentandum à sathana, rabida qui turbidus iræ
Plurima perplexa secum ratione revolvet:
Hicne Deus qui jam potuit jejunia per tot
Ferre dies? de quo sunt multi tanta loquuti
Quòd veniet nostrum spolians violentus avernum,
Si verò Deus est, modò qualiter esurit? Ibo
Tentaturus eum, comites aderunt mihi pestes
Tres Herebi furiæ, gula prima, superbia deinde
Mente tumens, alia rerum scelerata cupido,
Turpes celabunt vultus sub imagine pulchra
Virtutum, sub fallaci fictoque decore.
Debita sum, dicet gula, sustentatio carnis,
Altera fide Deo, dicet, quid sanctius hoc est?
Tertia quod toti dives dominabitur Orbi.
His potui monstris primos superare parentes,
Nunquid & hunc aliis similem subvertere possum?
Ista sathan secum: sed erunt certamina frustra,
Divini gladio verbi confossus abibit.
Denique multa mihi, Mater dilecta, trienni
Tempore patranda, quorum tu conscia fies,
Nam præsens aderis sub me custode deinceps,
Conspicies oculis tandem me scandere cælos,
Scandet & ipse Joseph ut mecum regnet in ævum,
Regnabis pariter fuerit dùm vita peracta,
Nomen, laus & honor dabitur per secula vobis.
Procumbit Mater, genibusque affusa rependit
Grates, & repetit: fiat tua nate voluntas,
Debeo solari rursus visura Joseph te.
Et nos Christicolæ talem veneremur, amemus;
Fundamusque preces sibi supplice carmine tales.

ORATIO.

A ILlustris Patriarcha Joseph David alta propago,
Justitiæ cultor, claris numerande Prophetis,
Virgineo splendore micans, custosque Mariæ,
Testis, nutritor, & Christi fide minister,
Conscie mysterii, quod nescivere priora
Secula, tu verbum vitæ quod erat caro factum
Gestasti manibus, etiam tibi subditus ultrò
Dignatus fieri nutu qui temperat Orbem.
Tu vir, tu Dominus Matris Domini dominorum,
Magne peregrine dudum terris, modò regnas
Felix in cœli patria, securus, & omnis
Expers terroris, labor, anxietas procul absunt.
Quæsumus intende nobis, miserosque benignus
Inspice nos oculis, quos tanta pericula turbant.
Esto peregrinis fautor, dux, auxiliator,
Defessos refove, tot scandala tolle viarum,
Dirige cæcos, erige lapsos, optima detur
Gratia dux, baculusque Spei firmissimus adsit;
Pax in credendo, cordis meditatio suavis:
B Tentamenta, sathan, mundi, carnis superemus
Te protectore, peccatores nec abhorre,
Pro quibus à Domino dignatio talis oborta est
Erga te, sponsamque tuam Dei genitricem.
Sic age pro cumulo meritorum & laude tuorum
Advena quod fueris & Gerson mysticus olim
Multis implicitus curis meminisse precamur.
Ex his quæ passus es noveris ut misereri,
Compatiens esto, nos heu retinet tenebrosa
Torquet & Ægyptus, sis salvator velut alter,
Egregius Patriarcha Joseph frumenta recondens
Providus, ô jam jamque fame refove pereuntes.
Ista fames nostras animas, non corpora perdit,
Alter laudatur Joseph insignis, quia Christum
Consepelire suo legitur curasse sepulchro.
Dignus & alter erat dici cognomine justus
Filius Alphæi Jacobus cum Simone, Judas
Hinc fratres Domino affines comitesque fuere.
At noster Joseph hic quotiens & quot tibi Christe
Præbuit obsequia vivo; plus plurima justus,
Justus in omnimoda virtutum sorte beata
Sit sua Justitia nobis, protectio nobis,
Pro meritis nobis, nobis salvatio fiat.
C Cyprius est alius Joseph extitit, hic sua vendens
Ante pedes posuit primorum Discipulorum,
Cognomenque fuit sibi quod solamina præfert.
O noster petimus consolator Joseph esto.
Tu Joseph accrescens dictus, quia semita justi
Crescit ad usque diem perfectum, crescere fac nos
Virtutum gradibus, donec Dominus videatur.
Gloria non tollit naturam, perficit ipsam
Plus ea dignificans quæ modò digna fuêre.
Ergo si dederit natura & gratia terris,
Incola dum fueras tibi munera tanta quod altus
Cælorum Dominus est dignatus tibi subdi.
Quid modò gloria dat, quanta ô fiducia, quanta est
Vis impetrandi, quia dum vir, dum Pater orat
D Uxorem & natum, velut imperium reputatur.
Cui non blasphemus sermo precor hic videretur
De cœlis nisi quæ fuerit dignatio penset
In terris? Et quæ miracula gratia fecit.
Personas inter similes est nexus amoris:
De Joseph ast ratio suadet sua quod facialis
Forma Jesu formæ similis reputanda fuisse est.
Si non; quo pacto Pater ejus creditus esset?
Qualiter omnimoda Matris servasset honorem;
Disparitas vultus prolis cum Patre putato?
Gratia naturæ fieri vult consona sæpe.
Nonne minor Jacobus frater Domini perhibetur?
Valdè sibi similis, quod gratia non caro fecit.
Nu-

Nuper in austera vir Religione probatus,
Dum peragrabat iter sub finem noctis opacæ
Ventis ac pluvia simul, ac errore viarum
Turbatus, vestri meminit Joseph atque Maria,
Orans hospitium, mox villa petita patescit.
Possumus hoc signo portum sperare salutis.
Corpora multa, Jesu Domino moriente, sepulchris
Exurexisse & venisse feruntur in urbem
Sanctam; si tu juste Joseph Patriarcha beate
Ex illis unus fueris, si teque videndum
Uxori dederis mœstæ, definio neutrum
Re super hac, satis est animos pulsasse fideles.
Certùm quòd magno est venerari dignus honore
In terris, immensa tenet quem gloria cœlis.
Est etenim Christe tecum tuus iste minister,
Est & cum sponsa sponsus clarissimus alma.
Virgineosne tuos sedes locat æqua parentes?
Sic tamen hac in re simplex meditatio nostra.
Sanctis salvus honor, volumus, aliis suus esto
Quos de primatu contentio nulla fatigat
Magne Joseph magno velut imperiose patrone
Cum desiderio petimus fer opem, nostri miserere,
Cœlica suscipiat nos tandem patria tecum.
Talis dum fieret oratio corde fideli
Visa videt radiis intùs splendere coruscis:
Fulgurat ut subitò collisus nubibus ignis
Flammea rima micat, cœlos plebs credit apertos.
Tali sub radio mentem rapit Anogogia
Empyreum in cœlum, videt illud ut Angelus implet
Jam non solus ei, sed plurimus adsociatur
Spiritus humanus, patria qui regnat adepta.
Ergo impetrandi nobis fiducia major,
Intercessores quo plures gratia donat.
Nescio quid corde meditor, mirabile dictu
Differat hoc pietas: terris tu nonne viatrix
Virgo diu degis, postquam conscenderat astra
Filius, atque Patres sancti, inter quos Patriarcha
Sponsus erat custosque Joseph fidissimus olim?
Nunquid non devota preces, devota salutes
Crebrò sibi mittis, quas lætatus speculatur
Clarius in Verbo, te forsan nonne revisit
E cœlis agilis terras delapsus ad imas,
Angelico more, cur hoc non credere fas sit?
Ut de Martino, quem tu, quem Tecla, quem Agnes
Degentem in terris visistis, pluribus idque
Contigit in mundo hoc miseræ ad solamina vitæ.
Aut pro doctrina, vel quodam pignore vitæ
Jam jam venturæ, seu contra dæmonis astus.
Addit ad hæc pietas quòd amoris cantica sponsæ
Mutua cum sponso, Salomon quæ concinit aptè
Conveniunt tibi sponse Joseph, tibi sponsa Maria.
Quam felix, illa puro qui corde recenset!
Supra mel supraque favum prædulcia menti,
Qualia gustare, quam verbis promere præstat.

F I N I S.

[illegible]nnotata fuere verba quæ sequuntur in extre-
[illegible] margine ejus exemplaris, unde hæc corre-
[illegible] & quædam manu ipsius Christianissi-
[illegible] Joannis de Gerson correcta 1418. Ju-
[illegible] in commemoratione sanctæ Annæ à Ra-
[illegible] quando compilabat De consolatione D

[illegible] U M E N T U M

[illegible] gestæ, non ut conscripta est
[illegible] hoc carmine.
[illegible]phina tuo de nomine carmen
[illegible] conceptum visio pandit
[illegible] connubia jungis.
[illegible]ontana volente

Das latriam infanti nato, nomen Jesus addis.
Suscipis inde Magos: puerum tu postea Templo
Sistis, & inde fugis in Memphim. Septimus annus
Illic transierat; redis. Invenis hinc duodennem
In Templo puerum. Placido post fine quiescis.

F I N I S.

A *A Domino Guilhelmo Scissoris Cartusiensi, priùs scholari Navarræ, in Maio 1424. recepta sunt hæc metra Lugduni.*

Sicut es humanæ Gerson divæque peritus
Legis & eloquii, Josephinam sensibus altam
Auribus in nostris cecinisti gutture dulci;
Quàm duros parvique Jesu, matrisque Mariæ
Et Joseph una domus fuerit perpessa labores,
Dum fugit aptantem lethalia tela tyrannum
In mortem pueri: noctem dum captat opacam,
Dum petit Ægyptum, dum vivit gente sub ipsa.
Dum natale solum repetit, cum Virgine natum
Arte Joseph quanta rexit, quàm justus utrique
Custos, egregiè scripsisti: donec adultus
Ac fieret Jesus, ac animam Joseph adderet astris.
Illic fine Joseph, illic Josephina quievit
Virgo Jesu, virgoque Joseph, virgoque Maria,
Nunc domus ætherea, nunc Orbis summa potestas,
B Tunc inopes, tunc terricolæ, nam carmine sacro
Disserit, ut nobis gravis extitit hospita tellus,
Compensate vices, in regna vocate Joannem;
Vestra precor, vestrum date cœtum, sit date vester
. . . .
Te Josephina polo Gerson doctissime, ducet,
Quæ tam pulchra solo te dictatore relucet.

Ista Prosa canitur conformiter ad istam · Mittit ad Virginem non quemvis nuncium.

Primum.

Ad Joseph mittitur — In somnis nuncius
Justum alloquitur — Spirans interius
Assensum numini — Noli metuere
Proles Davidica — Sponsam accipere,
Jussa te cœlica — Nubunt huic virgini.

Secundum.

C Tibi rex gloriæ — Mariam copulat
Mira vis gratiæ — Pudicum postulat
Hoc matrimonium. — Crede magnanimis
Audi, nil hæsites — Hæc sunt magna nimis.
Cur novum cantites — Epithalamium.

Tertium.

Sis licèt conscius — Quod habet filium,
Fac jussa citiùs — Dum scis mysterium,
Noli hoc prodere, — Exurge, nuncia,
Dic sponsæ protinùs, — Tibi me Maria
Nam vult hoc Dominus — Virum do properè.

Quartum.

Virgo suscipias — Dei dispositum
In quo perficias — Voti propositum
Cum prolis gratia — Volo quòd nuncias,
Refert humiliter — Virgo dans gratias.
Ergo solemniter — Jungunt connubia,

Quintum.

Nubunt Angelicis — Choris canentibus,
Plaudunt sanctificis — Parentes lusibus,
Castè tripudiant, — Dulce canentium
Hymen inseritur — Vehens ad gaudium,
Quod cœlo geritur, — Et illis inhiant.

Sextum.

Cognatam visita — Virgo celeriter,
Vis me Joseph ita — Vult, & dat pariter
Fideles comites, — Clamat Elizabeth
Plausus infans edit — Prophetat quælibet,
Virgo tandem redit, — Parit, neu dubites.

Sep-

Septimum.

En Joseph parvulum	Decorum aspice,
Dat Joseph osculum,	Fer, fove, refice.
Qualis ô gloria.	En tibi subditur
Qui cœlis imperat,	Servit, obsequitur.
Qui mundum temperat	O mirabilia.

Octavum.

Tuum dic Filium	Jam juris corpore,
Jus habes proprium	Consensus robore
Dati conjugio,	Sanctus se Spiritus
Dedit vicarium,	Fecundans cœlitùs
Uxoris gremium	Te voluntario.

Nonum.

Virgo verbigena,	Virgo fons gratiæ
Nos nos gens advena	Pleni miseriæ,
Plenique vitio,	Te Virgo petimus,
Te Joseph inclyte,	Vester quem colimus
Jesus nos placidè	Locet in gaudio.

FINIS.

O veneranda Trinitas	Jesus, Joseph & Maria,
Quam conjunxit divinitas	Charitatis concordia
Mater, Virgo puerpera	Facet in diversorio,
Cui Jesus sugit ubera	Gaudet Joseph obsequio
Hic virgo servit Virgini	Humili benignitate.
Sed virgineo germini	Ampliùs charitate,
Magna laus humilitatis,	In Joseph, sed in virgine
Major, & in deitatis	Prole laus est in culmine,
Hunc humilitatis thronum	Trinis distinctum gradibus,
Tantòque gratiæ donum	Nunc extollamus laudibus,
Ut humilitatis vitam	Suis sequi suffragiis,
Donetur & per gratiam	Æternis frui gaudiis,
Amen dicamus singuli,	Huic sacro cœtui trino
Laudes canentes servuli	Uni trinoque Domino.

SEQUUNTUR NONNULLA CARMINA JOANNIS DE GERSON,

Doctoris & Cancellarii Parisiensis

CARMEN AD JOANNEM GERMANUM SUUM

De causa canendi.

Ad MS. Codd. Vict. 510. & 700.

LOQUITUR ADVENA AD MONICUM.

EHeu perurgent Monice, Monice.
Anni nefasti, sanguinei & necis,
Civilis ensis cuilibet imminet,
Qui justè vivit, vera vel edocet.

Respondet Monicus.

Meme fruaris advena consule
Hac in ruina pestiferæ vicis,
Ad te redito solus in otia,
Esto virilis, vim facio tibi,
Mens in superna se levet ocior,
Odas canoras psallat alacrior,
Quales sophiæ dictat amor pius,
Non quas libido sordida suggerit,
Quas Musa garrit scenica crebriùs.
Ut cor malignis urat amoribus,
Curæ coquentes anxia pectora
Tristes abibunt, credito, longius,
Nam spiritus cor visere cœlitùs
Gaudet quod almum personitat Deum.

Opponit advena.

At cum sodales mors mihi sustulit,
Cum Pallas arcem vix habitet suam,
Quæro sonabunt cui mea cantica
Nervi loquentes, quod lyra temperat.

Respondet Monicus.

Omitto Musas, Angelus audiet,
Sanctique tecum, nonne satis tibi,
Nec prorsùs omnes mors tulit effera.
A Petrus superstes, quem sapientia
Totum replevit, cardo dedit sibi
Nomen, statumque, sufficit unicus
Carmen melodum cui resonet tuum.
Vivit Gerardus, quis rogo par sibi,
Qui veritatis exul amore fit?
Nostri Clamengis dulce sapit stilus,
Ætas novellam progeniem dabit,
Pro Patribus, quos perdidit atropos.

ALIUD EJUSDEM ASCLEPIADEUM

Catalecticum.

VErnum tempus adest, fac hilaresce
Cor torpens gelidæ frigore brumæ,
Sursùm surrige te more volucris.
Quæ vires reparat sole tepenti.
Odas dulcisono gutture format,
B Alternatque modos, cernis alaudam
Se pennis liquidum librat in æthra,
Sensum pervolitans, deserit ima,
Extra se rapitur ebria cantu,
Affarique Deum læta videtur,
Huic spasmata cadens ut redit ad se,
Jam degit solitis sobria terris.
O si te rapit hæc extasis alma,
Felix, si jubilans excidis à te,
Hæc semper stolidas incolis oras.

CARMEN LUGUBRE PRO DESOLATIONE UNIVERSITATIS PARISIENSIS,

C

Propter bella civilia.

ANgeli pacis gemitus amaros
(Si cadunt in vos) facitote toto
Mentis enisu, reboate cœli,
Pallada flete.

Palladis Templum domus, arx, asylum
Gaudium vestrum, decor omnis Orbis.
Corruerunt à scelerum ministris,
Pallada flete.

Ecce fons rivis Helycon cruentis
Manat, hinc sacræ fugiunt volatu
Præpeti Musæ resonant que tristes
Pallada flete.

Garriunt picæ reprobis aggrestes
D Vocibus, livens odium perurget,
In malo lætus ob eam querelam
Pallada flete.

Cœlicus cœtus datus ut supernam
Percolas jugi studio Minervam,
Lugeas pectus feriens & hortans,
Pallada flete.

Non tuæ pridem cecidere doctæ
Pallas Athenæ simili ruina,
Pejor hæc fors est, cupidi sophiæ
Pallada flete.

Te quis ô te collegium celebre
Par habens nullum phrenesi sacratum
Aspicit, qui non miserando dicat.
Pallada flete.
Ordo te trinus decorabat amplè,
Cum Sacerdotum cuneo decenti
Sterneris vulgi manibus scelestis.
Pallada flete.
O leoninam rabiem, tyrannos
Horrida cunctos superans nefandi
Criminis noxa furit, en cernis.
Pallada flete.
Horror seu sævus, nihil ô deinceps
Linquitur tutum, nihil aut inausum,
Res en humanas superest perire.
Pallada flete.
Stabit adversans hæresi quis ultra,
Sontibus quis non trepidus resistet,
Quis bonos mores volet edocere.
Pallada flete.
Papa qui Christi vice Summus uti
Gratularis, vos pariterque mundi
Cardines, Fidei cecidit columna.
Pallada flete.
Filiam tu Rex nimium decoram
Prolem fecundam recolens videto,
Plangit, orbam se viduamque clamant.
Pallada flete.
Inclytum Regnum tua clara doctrix,
Christianum quæ titulum ferebat
Monstra non gignens jacet indecora.
Pallada flete.
Canones, Artes, medicansque Physis.
Et Sophiæ vultus lachrymis rigate,
Deperit vobis studiosa turba.
Pallada flete.
Palladis Trojæ referunt imago
Custos ablata sibi dat ruinam
Franciæ casum similem timentes,
Pallada flete.
Invicem fœdus sociale servant
Clerus & miles, patiente Clero
Nobiles vestro statui caventes.
Pallada flete.
Regii sceptri rogitamus heres
Clare Delphine repares ruinas
Hosticæ cladis, miseris vel odis.
Pallada flete.
Talc qui rursùs renovare quæret,
Vivito felix quater & beatus,
Cesset ut plangor dolorosus iste,
Pallada flete.

CARMEN
IN LAUDEM
DUCIS AUSTRIÆ,
Et Studii ejusdem.

[illegible]seranda nimis te Francia diva fatigat,
[illegible] cujusvis vox reserare queat.
[illegible]ros suos pro libertate tuenda,
[illegible]stos, mos relevare tuus.
[illegible] propriis dum trusit ab oris,
[illegible] sensit & Ecclesia.
[illegible] Fides, coguntur alumni
[illegible] exiliumque pati,
[illegible] tua, quam sub decachordo,
[illegible] scribis & in tabulis.
[illegible] Pontifices periere,
[illegible] peccat rabies.

D Effugit altera pars alienis incola terris,
Tutior exilio, sed spoliata bonis:
Inter quos unus qui Cancellarius almi
Parisiis Studii est, cedit & advena fit.
Austria tu felix; felix studiosa Vienna.
Dux quibus est talis traditus in regimen,
Zelo qui Fidei fervens, ob eam fugitivum
Huic miserans, offert ultrò refrigerium,
A Assignatque locum cum libertate, suique
Patribus egregii commoda Collegii,
Sis sua magna Jesu merces pro cujus honore
Doctorem recipit discipulumque tuum.
Gloria, laus & honor Dux inclyte te resonabunt,
Dum pietas terras sancta Fidesque colent.

ALIUD CARMEN
DE
MULTIPLICI MARTYRIO.

Mors Martyrum laudabilis,
Præ ceteris optabilis,
Baptisma supplens si deest
Omne reatum diluit.
Mors pro Fide viriliter
B Suscepta reddit Martyrem.
An sub Fide Lex ponitur,
Quam Litteræ sacræ docent?
Quare beatus omnis est,
Pro Lege quem Dei sui
Certando contingit mori
Quicumque det casus necem.
Corona Fratrum septena
Refulget ob Legis zelum.
Martyr Joannes an fuit
Culpans nefas adulteræ?
Ergo beati vivite,
Quos tetrius multò scelus
Damnando, martyrium publicum
Occidit atrox carnifer.
O pulchra mors coram Deo.
Jocunda plena gloria,
Conspuat hanc vulgus licèt
Nequam, prophanum, malignum.
C Ætas an hæc felicior
Quòd Martyres habet suos
Culpanda, vel forsan magis
Nefanda pro tyrannide.
Culpanda pro Pastoribus,
Luporum qui vices gerunt,
Tyrannidem dissimulant,
Immò fovent, augent, probant.
O veritas Patris Jesu
Obsecramus versa vicem,
Ut veritas victrix eat,
Cruoris expers & necis.
Si vis ut in Martyribus
Vincat, patescat omnibus.
Laus detur & palam tibi
Patri sanctoque flamini.

CARMEN
PRO
VIRTUTE PATIENTIÆ.

Aspera quis fortuna potest tua dinumerare
Prospera quæ tribuis, licèt inscia.
Inscia, non tamen est ea Patris cura benigni.
Pro virga qui te manibus gerit,
Non aliter quàm vult, nec acerbius ipsa flagellas,
Fortis ob hoc remanet patientia.
Murmure non lateat te promittentis honore,

Fert

Fert homines librans oculos sibi.
Abba Pater clamat, magno pro crimine nati,
Sat sit Patri supplicii parum.
Letiferum pando peccatorum putre vulnus,
Ut placet ure, seca modò deprecor
Nolis in æternum parcendo tradere mortem.
Esset en hæc pietas, furor efferus.
Sicut sanctus amor placitè conquirit amando
Omnia quæ faciunt alii bona,
Sic tolerando suum patientia vertit in usum.
Omnia quæ mala respicit undique.
Cur igitur dives patientia non erit inter
Aspera fortunæ tot tantaque.
Verbere solatur, gelidoque rigore calescit,
Potat eam sitis, esuries cibat.
Ex aliis solvit loculo sua debita clauso,
Exilium patriam reputat suam.
Pressuram mundi facit in Christo sibi pacem
Docta, foro requiem medio capit.
Carcere cum vinclis sit libera, quid moror ultra?
Vertitur in vitam mors ultima.
Est patiens melior forti, patiens quia vincit
Sæpius hoc hostem sine vulnere.
Non tamen est asino similis patientia laudi,
Stercoris & culpæ tolerans onus.
Excutienda magis totis hæc sarcina nervis,
Perpetienda prius mors corporis.
Hæc est sanctorum patientia vera, probat
Corde suum toto quod amat illum.
Durior inferno, nec aquis frigescit in ullis,
Stigmata signa sui Regis gerit.
Infert vim cœlo, rapit astra jure triumphi,
Hic fructus suus, hæc possessio.
Materiam dat ei sors aspera quo malus in se
Sævit, abutitur, amens enecat.

CARMEN
AD
PETRUM DE ALIACO
CAMERACENSEM CARDINALEM,
Quomodò hæc vita quoddam somnium est.

PETRE quàm totum phrenesis replevit
Somnium: cur non miseram vocemus
Plurium vitam? An caret sapore
Cor vigilantum?
Non caret, nam quas aliunde somni
Tradimus causas, nisi quod recludit
Missa de corde cerebri meatus
Fumida nubes?
O quis & quantus varius frequensque
Fumus occursans modò vel recursans,
Occupat sensus vigiles ab intus
Idola turbans.
Ebrii testes, variis homo fit
Ebrius causis, prout appetentum
Passio sese, vehementer alto
Corde profundat.
Nonne vesano furiunt amore
Plurimi, sic dat odium vel ira
Livor aut zelus vel opum cupido
Gloria vana?
Error hinc in vi stolidus resultat
Æstimativa, species quod intro
Res quasi feras capit, ac ineptum
Judicium fert.
Somnians crebrò vigil esse credit,
Disputat, versusque facit; reflectens
Se super, dicit vigilo, nec erro
Somniculosus.

Solvitur somnus, quid eum fefellit,
Conspicit, vultis simili carere
Diliramento, vitiosa primùm
Passio cedat.
Vana virtutum simulachra fingit
Passio, nunquam bona judicatrix
A Fert suam pravus phrenesim, videbit
Liber ab illa.
Liberat clamor, melius momentum
Solvit letargum, reverisa cessat
Pœna si detur, sine vel furoris
Tempora labi.
Sortis humanæ miseratus esto,
Suavis interpres, ratio vigorem
Servat in paucis, habet hinc minorem
Culpa reatum.

CARMEN
AD
GERARDUM
Domini Delphini.
B
CONFESSOREM.

ORo tristitiam repelle seculi,
Mortem crede parit Gerarde duplam
Stringit noxia cor, premit, necatque
Ex hac letifero plagatur ictu.
Culpæ spiritus & tabescit in se.
Nil mortale fleas, nihil caducum.
Cur perdas lachrymas nihil juvantes?
Obsunt, nec reparant peracta damna.
Quod mutare nequis, feras oportet,
Deduc in meritum necessitatem.
Damnum temporis ad perenne confer.
Si te pœna brevis dolore torquet.
Ex hoc conjice quam dolenda culpa.
Vis lugere, dolor beatus iste est.
Consolatur enim, Jesu docente.
Plora flagitium, memento finis.
Luctus mixtus erit sapore dulci.
Ob spem quòd gemitu reatus isto
Deletur, manet & corona cælo.
Ultoris gladius ferire jussus,
Salvat luctificum Thau gerentes.
Vult nos plangere lachrymosa vallis,
Nil plus purificat cor aut serenat.
C Quàm luctus vehemens amaricansque,
Hoc mersus Pharao mari peribit.
Tellus melle fluens dehinc patebit,
Quam ros hic pluvius rigans venustis
Ornat floribus, ac perinde multos
Fert fructus lepidos decore grato.

ITEM
ALIUD CARMEN
AD EUMDEM.

D
QUID Gerarde fit in nobis?
Hærent crimina quædam
Intro cordis in medullis
Cum radice profunda.
Quæ licèt minora dicant
Homines ad superandum,
Prorsùs excuti nequibunt
Vix dum vixeris à te,
Flebis ubertim diuque
Culpans corque remordens.
Ut gravi mole depressus

Evites recidivas
Fortis alacrisque pugil,
Prosternes graviores
Sub jugo pestes, eas vix
Alii vincere quibunt.
Gratiam fateri Dei
Esto certus oportet,
Ordinem videto suum,
Providus omnia librat
Sub modi sub ponderisque
Mensura sapienter.
Vincis hoc vel illud scelus,
Sibi victoria detur.
Millies cadens resurge,
Semper sustine, spera.
Flens manus Patri porrige,
Lachrymis est sua lingua
Non te deseret in finem.
Tandem è stercore tollet.

FINIS.

CARMEN
DE PURITATE
SACRÆ SCRIPTURÆ
Respectu aliarum.

Montibus altis
Purior auro,
Spurcida cæno
Obice fulget.
Te speculeris
Fallet imago.
Rivulus exit
Putrida tellus,
Sordibus opplet
In quibus anguis
Bufoque serpunt,
Si sitis urget
Vis speculari
Vix simulachrum,
Terreat hoc vos
Fonte sophiæ

Exoritur fons
Unda nec ullo
Lumine solis
Tu bibe tutus,
Te tua nunquam
Plurimus inde
Lapsus ad ima
Quo mage distant
Noxia miscens,
Ranula, vermis
Mors latet undis
Cautior esto.
Reddere verum,
Turbida possunt.
Quos derelicto
Terrea potant

CARMEN.
CONTRA
TUMIDUM COR,
Et quid sanat illud.

A CUR te distendis ventosa superbia, quid te
Sufflas & jactas? dum tibi vana places.
Vidi ego vesicam modico turgescere flatu.
Quæ pisis sonuit quatuor impositis.
Hanc puer unus acu pupugit, displosa repentè,
Vilis & absque sono flaccida detumit.
Quisquis adulantum turgescis voce, sub isto
Disce typo, tibi quid mortis acumen aget.
Te priùs ergo humilem proprii compunctio cordis
Spinave configens, si sapis, efficiet.
Nullus adulator pejor tibi qùam tibi fiet;
Si tibi blandiris, teque colendo tumes.
Lucifer hinc cecidit, nec mirum, dum videas nos
B Turpes & viles peste sub hac ruere.
Pulcher quid faceres, quid in omni per te decorus,
Omni cum plenus sorde superbis homo?
Dicis, dives sum, nec egens, nescis quia pauper,
Nudus, cæcatus, vilis es atque miser,
Prospera sors nutrix est hujus subdola pestis,
Aspera sanat eam prosperiore manu.
Unus ut è Patribus ventoso corde careret
Dæmone vexari quæsiit, obtinuit.
Ergo quid adversas tanto fugimus studio res
Consulimus Sortes, fidimus in Medicis?
Sed nolo tentare Deum dices, agis aptè,
Si tamen anteferes præsidium Domini;
Angelicum si subsidium, si Spemque Fidemque
Cura nec humanis sit nimis auxiliis.
C Cura superflua sit, si plus, si non ut oportet,
Nec pro persona, conditione, statu.
Tu corpus refove, tu cura sedulò carnem.
Quid nisi confestim putre cadaver erit?
Spiritus æternus datus est tibi, jure colatur,
Atque humilis, mitis, vilis, & esto tibi.

FINIS.

JOAN.

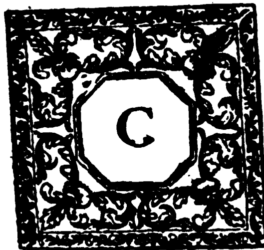
JOANNIS GERSONII

Doctoris & Cancellarii Parisiensis.

CENTILOGIUM DE CONCEPTIBUS.

Ad MSS. Codd. Vict. 699. Colbert. 99. & Navarr. unum.

PROOEMIUM.

CONCEPTUM de Virgine magnificantes & implorantes cum illa quæ mente priusquam carne concepit, cujus nomen sanctum, qui de se per Salomonem loquitur in persona sapientiæ: *Necdum erant abyssi & ego jam concepta eram.* Prov. VIII. 24. agamus pauca de conceptibus, obedientes consilio Jesu filii Syrach. *Præcurre autem*, inquit, *prior in domum tuam & illic advoca te, & illic lude & age conceptiones tuas, non in deliciis & verbo superbo.* Eccli. XXXII. 15. Sic agebat assiduè illa cui dictum est per Angelum: *Ecce concipies in utero & paries Filium.* Luc. I. 31. Nam *conservabat omnia verba* de Filio *conferens in corde suo.* Ibid. II. 19. Conferens & cum virginali sponso & custode suo Joseph. Sæpèque reiterans canticum suum novum: *Magnificat anima mea Dominum.* Ibid. I. 46. Procedemus per verba centum, & partes octo, propitiis Jesu, Joseph & Maria.

PRIMUM VERBUM.

CONCEPTUS in sua generalitate dicitur actus concipientis in utero proprio vel alieno, ad diffusionem seu communicationem bonitatis per amorem. Sic conceptus, prout & generatio, reperitur in omni re, sicut & amor, secundùm Dionysium. Hinc oritur illa naturæ descriptio, quòd est vis insita rebus ex similibus similia procreans vel concipiens.

Conceptus entis est primus omnium conceptuum, quos concipit primus Deus concipiens, sit ad intra, sit ad extra. Ad intra quidem de Filio: *Ex utero ante Luciferum genui te.* Ps. CIX. 3. Hic ens principium de principio. De creaturis verò loquitur per Prophetam: Portavi in utero meo & gustavi à vulva seu matrice mea. *Isaia.* XLVI. 3. Et in Genesi. II. 3. *Hæ sunt generationes cœli & terræ.*

Conceptio entis primi activa non est, nisi Deus ipse concipiens, sit ad intra, sit ad extra. Sed conceptio passiva dicitur ipsa res concepta, sit ad intra, sit ad extra. Nec oportet ponere in creaturis conceptionem esse relationem mediam realem inter Deum concipientem productione, & rem conceptam seu productam: esset enim talis relatio creatura dependens cum non esset creatrix essentia. Et si non esset sua dependentia, processus esset infinitus, aut æqualiter sisteremus in prima dependentia creaturæ.

Conceptio in divinis activa quæ est Pater concipiens, dicitur, secundùm positionem aliquorum, distingui seipsa à conceptione passiva quæ est Filius. Sic de spiratione activa & passiva dicerent: quæ spiratio non æquè propriè vel usitatè conceptio nominatur, nec aliquo modo generatio dici debet, sed spiratio.

A Conceptus entis in universali rerum utero sicut & amor incitans ad concipiendum multiplex invenitur. Divinus, Angelicus, rationalis, animalis, vitalis & purè naturalis.

Conceptus entis relatus ad primum concipientem Deum semper est bonus, pulcher, nobilis & generosus, nec aliter esse potest. Secùs si fiat relatio ad creaturas quæ concipiunt & concipiuntur, præsertim si rationales sint & liberæ; conceptus enim peccatorum sunt ignobiles, degeneres, spurii seu bastardi.

Conceptus divinus interior primus est & solus & necessarius. Ceteri sunt temporales, quia nihil in æternum nisi solus Deus, contra Platonem spe-B cialiter & alios Philosophos, imò & Theologos quosdam, qui universalia etiam realia posuerunt æterna, quos & regula Fidei & Parisiensis damnat Articulus. Quidquid enim est, vel est creatura vel creatrix essentia. Æternum autem nihil est, nisi Deus vel in Deo, in quo certè nihil est quòd non sit Deus.

Conceptus creaturarum tot modis variatur nobilitate, quot modis in sua perfectione & bonitate & concipiendi manerie distinguitur; ita quòd nomen Jesu secundùm humanitatem primum est & super exaltatum, deindè nomen Mariæ Matris suæ. Deindè sunt Angelorum nomina, secundùm hierarchias ordinata. Luciferi verò ceterorumque nomina, secundùm substantiæ suæ claritatem, nomina sunt Dei; C sed ab eis per privationem lucis gratiæ deformata seu contenebrata vilescunt.

Conceptus quantò sunt intimiores & intrà manentes, tanto sunt perfectiores, & è contra, ceteris paribus, quàm conceptus extrà prodeuntes, quemmodùm divinus conceptus est prorsùs immanens & consubstantialis. Ceteri sunt in creaturis per respectum ad Deum velut extra prodeuntes, tanquam nomina seu voces & verba Dei. Sunt etiam inter se diversi realiter & si fuerint intra manentes, sunt sæpè accidentales: quidquid sit de ponentibus quòd essentia rationalis animæ germinat suas vires & potentias consubstantiales, cujusmodi sunt intellectus &

voluntas, quas esse accidentia connaturalia quidam tradunt.

Conceptus primi concipientis ad extra non potest totaliter esse æquivocus, nec penitùs univocus; sed analogus dici potest, propter assimilationem aliquam ad formam entis quam communicat primus concipiens, vel ex nihilo, vel ex utero materiæ primæ, vel ex utero potentialis potentiæ, quæ latior est in omni re.

Conceptus entis tantò nobilior est, atque generosior, quantò plus habuit de actualitate, & minus de potentialitate quæ tribuitur materiæ; secùs de possibilitate virtuali quæ formæ tribuitur: quæ quantò est multiplicior, tantò est unitior, & per pauciora suam consequens perfectionem. Contra de multiplicitate ex materia consurgente.

Conceptus habiti De Deo possunt ab ordine quintuplici notari. Primus, essentialium spectantium ad esse. Secundus, essentialium spectantium ad actiones. Tertius, objectorum, ut intelligibile, volibile. Quartus, essentialium spectantium ad personas, ut intellectus potens per intelligibile adæquatum & voluntas volibile infinitum. Quintus est consurgens ex priori ordine, ut scilicet identitas, & æqualitas, similitudo. Et quia totum necessarium præcedit possibile esse, intelligamus ex istis producta intelligibilia & volibilia ad extra, qualia continet ratio deitatis: non sicut subjectum passionem; sed sicut caussa effectum, sub triplici genere caussæ, quas in Deo semper coincidere necesse est, quæ sunt efficiens, formalis, non intrinseca & rei constitutiva, sed exemplaris & finalis caussa.

SECUNDA PARTITIO.

De Conceptibus animæ rationalis, vel hominis in speciali.

CONCEPTIONES in omni creatura reperibiles reperiuntur in homine, qui propterea dicitur omnis creatura vel minor mundus. Hæ sunt conceptiones intellectualis, scilicet rationis, animalis, vitalis & purè naturalis. Æquivoca insuper virtute & analoga, libera quoque & servilis, moralis denique & artificialis.

Conceptus cognitivi formaliter, de quibus solis deinceps erit sermo, cum affectivis sunt in triplici genere, secundùm tres animæ rationalis vires seu potentias principales in utero suo, quæ sunt mens superor prima. Ratio vel sensus interior secunda. Et sensus exterior tertia.

Conceptiones in ventriculis animæ rationalis solent geminos fructus seu conceptus afferre: quoniam aliqui sunt cognitivi vel apprehensivi, alii verò affectivi. Concipere autem dicitur, quasi simul capere, & intelligere, quasi intùs legere; & reperire in memoria, quasi iterùm parere.

Conceptiones in utero sensus exterioris sunt in genere quintuplici, secundùm quòd habet uterus iste quinque sinus principales, quos dicimus, visum, auditum, olfactum, gustum, tactum: de quibus non est hîc dicendum per singula, ut si sensus sint ejusdem speciei in omnibus perfectis animalibus, & quæ sunt propria cujuslibet sensûs objecta, cum similibus.

Conceptus exteriores istorum sensuum talem habent primitatem & coordinationem ad reliquos interiores nobiliores, quòd nequeunt absque ipsis gigni; quoniam omnis nostra cognitio & disciplina intellectiva fit ex præexistente cognitione sensitiva, secundùm Philosophum, qui dat hoc signum; quia deficiente nobis uno sensuum à natura, deficit & notiticia propria de sensibilibus illius sensus.

Conceptus exterioris sensus in suis quinque ventriculis sunt initiales & quasi seminales, respectu conceptuum superiorum, unde prodeunt omnes Philosophicæ conceptiones quas in tria genera dividimus, naturalem, rationalem, moralem; quarum sunt multæ species à Philosophis ordine miro traditæ. Ut sub naturali Metaphysica, de essentiis rerum. Mathematica, de numeris & figuris. Physica, de motibus. Sub rationali seu sermotionali Grammatica, Logica, Rethorica. Sub morali Ethica, Oeconomica, Politica. Quibus additæ sunt conceptiones artium machanicarum variæ, nec hîc numerandæ.

Conceptus exteriorum sensuum nequeunt fieri per reflexionem concipientis supra conceptum suum: non enim est sensus virtus supra se reflexiva, sicut oculus non videt se videre, nec auris audit se audire, & ita de reliquis. Sola enim virtus intellectiva se supra se perfecta reditione reflectit & reducit. Quod maximè patet in intellectu primo qui Deus est, ubi monas gignit monadem, & in se suum reflectit amorem, quæ reductio perfecta est, nec aliter esse potest, ne sit otiosa.

Conceptus exteriorum sensuum sicut sunt simplices absque compositione enunciativa; ita nulla est in eis falsitas qualis in conceptibus complexis & judicialibus invenitur. Et ita visus aspiciens baculum in aqua non fallitur, sed phantasia vel ratio si judicat ipsum fractum.

Conceptio in matrice quinque sensuum semper est naturaliter pulchra, quia modum habet, speciem & ordinem, prout aliæ res omnes quæ non producuntur absque numero, & pondre & mensura, & hæc dicitur veritas vel nobilitas naturalis indelebilis re stante. Secùs de veritate complexa signi significantis ad placitum per operationem intellectus.

Conceptiones sensuum exteriorum dant occasionem frequenter sensui interiori & rationi vel menti judicanti, quòd errent in suis conceptibus, ut falsi sint, deformes, monstrosi & ignobiles, falsitate scilicet signi & deformitate vitii, & hoc pro statu naturæ posteriùs destitutæ, non primitùs institutæ; quomodò homo non fuisset deceptus nec vigilans nec somnians, Domino providente & intellectum regulante, respectu omnium potentiarum in tota generatione conceptuum.

Conceptus exteriorum sensuum sunt simplices & experimentales geniti naturali necessitate ab objectis suis propriis vel communibus actualiter moventibus per species suas impressas, etiam dum objecta pereunt vel subtrahuntur. Exempla sunt plurima de sono & de visibilibus radiosis.

Conceptiones exteriorum sensuum judicantur falsæ, turpes & distortæ ex tribus principaliter, quorum primum est indispositio organi vel ventriculi quo fit conceptio. Alterum, est indispositio medii per quod species objectorum transeunt ad sensus. Tertium, est distantia objectorum per proqinquum aut remotum improportionata.

TERTIA PARTITIO.

De Conceptibus interiorum sensuum.

CONCEPTIONES plures & nobiliores fiunt in secundo animæ rationalis utero interiori organico, sicut radiationes quas recipit à sensationibus tanquam semina, sunt spiritualiores; & potentia concipiens illic amplioris virtutis est. Utrùm verò sola rationalis anima sit subjectum inhæsionis omnium conceptuum suorum, vel totum compositum ex organo & anima, problema videtur, prout de subjecto materialium accidentium. Dicunt aliqui quòd solam materiam informavit, quamvis totum compositum denominent. Sic visio quæ causatur ab anima ra-

rationali, utique indivisibili, inhæret sibi soli, quamvis totum oculum vel hominem videre denominet.

Conceptiones interiores & organicæ quamvis fiant originaliter & radicaliter à corde, tamen perficiuntur in cerebro, velut in triplici ventre, secundùm tres capitis particulas aut cellulas; quarum anterior quæ major est continet vim sensus communis cum imaginativa. Secunda verò quæ mediocris est, continet formativam seu cogitativam cum æstimativa. Tertia verò posterior & minor, continet retentivam cum memorativa. Dicuntur aliis nominibus sinciput, occiput, interciput, seu medium in capite.

Conceptiones sensus communis sunt tot simul, quot fiunt per sensus exteriores singulos etiam in animalibus perfectis. Ex quibus conceptionibus aliæ & aliæ pullulant imagines & formæ, per associationes & combinationes varias factas tàm in sensu communi, quàm in phantastica & æstimativa virtute. Quod ingeniatum est à natura propter procreationem necessariorum ad vitam, dùm non habent animalia perfecta alimentum conjunctum, sicut plantæ & animalia solum tactum habentia, sicut patet in conchis & ostreis.

Conceptiones virtutis formativæ cum æstimativa præcellunt in multiplicatione conceptuum etiam in brutis super virtutem sensus communis; quia multipliciùs separare & conjungere possunt imagines cum intentionibus, & utrasque ad invicem, per vim æstimativam quæ ex sensatis elicit insensata, ut ovis ex figura lupi elicit inimicitiam. Nisi dicamus hoc pure naturaliter fieri, quemadmodùm ab igne fugit aqua in lignis viridibus, & exteriores sensus qui simplices sunt horrent contraria, per naturam sensus vel naturalem instinctum.

Conceptiones in hoc ventriculo mediæ cellulæ cerebri possunt conturbari in brutis & plus in hominibus ex conturbatione prioris cellulæ, qua, priori non impedita, potest nihilominùs ista secunda multipliciter conturbari, ut non concipiat vel eliciat nisi monstrosos partus, maximè dum accipit rerum similitudines pro rebus veris ad extra, ut facit somnians. Potest insuper ventriculus tertiæ cellulæ concludi, ne pariat memorando, existentibus primis sanis.

Conceptiones in utero phantasiæ brutorum animalium & irrationalium variantur per diversas industrias, ex variatione complexionum harmonicarum, adeò quòd perveniunt ad rationis industrias quodammodò percipiendas, juxta regulam Dionysii, quòd *Suprema inferiorum junguntur infimis superiorum.*

Conceptus irrationalium non sunt nobiles vel ignobiles formaliter, quia non habent ut homines conjunctam rationem, per quam regulari possint aut debeant; sed impetum motionis objectalis insequuntur & pulchri sunt, ut ira in cane, & in vulpibus astutia.

Conceptiones in secundo rationalis animæ ventriculo plùs per auditum disciplinæ & nobiliùs multiplicantur, quàm per alios sensus, quamvis visus in se sit nobilior quàm auditus.

Conceptiones ultimæ & posterioris cellulæ cerebri quæ memorativa dicitur, sumuntur cum circumstantia præteriti: & illic species quasi sopitæ dicuntur, nisi fuerint excitatæ per vias ingenitas à natura, undè phantasmata fluunt & refluunt de cellulis anterioribus & mediis in postremam, & è contra.

Conceptus formari possunt ab anima rationali, mediante spiritu animali, qui est proximum animæ instrumentum in cellulis cerebri, & hoc de rebus ad extra non ita sensatis; sicut concipitur mons aureus & colores medii in nubibus & iride, immò quidditates substantiarum per discursum & resolutionem sic formantur in ventre rationis, quia pro statu viæ non intuitivè cernuntur: alioquin intellectus cognosceret panem non esse in Hostia consecrata.

Conceptus possunt gigni ab anima rationali in cellulis cerebri, qui propter conjunctionem rationis & imperium ejus dicerentur liberi non intrinsecè, sed denominativè, quorum aliqui sunt nobiles, & actus imperativi virtutum, alii ignobiles vitiorum.

Conceptiones nominales seu sermonicales de qualibet scientia possunt formari in cellulis cerebri per verba exteriora ad placitum significantia, cum nutibus & signis, quemadmodùm videmus in pluribus qui garriunt de diversis scientiis, de quibus intelligunt propriè nihil plus quàm cæci de coloribus, quales dicebat Apuleius philosophari solis auribus, & de quibus accipi potest dictum Christi sumptum à Prophetis. Isaiæ. VI. 9. quòd audientes non intelligunt. Matth. XIII. 14. Marc. IV. 12. Luc. VIII. 10. Joan. XII. 40. Tales Philosophus vocat incontinentes tempore passionis, qui loquuntur empedocleas, id est sententias graves quas mente non sentiunt, prout ebrii & pueri ex sola phantasia multa dicunt, & alii multi qui carent judicio rationis.

QUARTA PARTITIO.

De Conceptu entis in speciali.

CONCEPTUS entis simplex primus est inter omnes conceptus, tàm in Deo quàm in creaturis. In Deo quidem dum Pater communicat esse suum & essentiam, quæ idem est Filio. Et ipse cum Filio communicat Spirituisancto. In creaturis autem communicatur priùs esse, quæ communicatio est quoddam concipere, his quidem clariùs, his autem obscuriùs.

Conceptus simplex entis est primum principium incomplexum apud utentes ratione vel intellectu: nec aliquid verè & sincerè concipitur, nisi resolutio fiat ad hoc esse.

Conceptus simplex entis sincerus & elicitus non habetur in via naturaliter & de communi lege, nisi per multas abnegationes & resolutiones factas ab intellectu, qui fundat se in hoc lumine divino signato super eum, quo omne imperfectum necessario reducitur ad perfectum, sicut potentia ad actum, & privatio ad habitum.

Conceptus simplex entis recipitur multipliciter in se & in passionibus suis primis, quæ sunt unum, verum, bonum, pulchrum, nedum in intellectualibus rationalibus & cognitivis; sed suo modo generaliter in omnibus creaturis.

Conceptus simplex entis in viatoribus hominibus recipi potest & gigni tot modis, quot modis in ceteris quibuslibet creaturis. Undè concipi potest ens primò, naturaliter, sicut amor & bonitas. Secundò, potentialiter, ut memoria meminit sui, secundùm Augustinum. Tertiò, habitualiter, sicut per habitum acquisitum vel infusum. Quartò, objectaliter, per species proprias sensibilium. Quintò, objectaliter, per species alienas componendo, dividendo, ratiocinando, abstrahendo. Sextò, specialiter in homine, per nomina ad placitum significantia. Tandem intuitivè in patria.

Conceptus simplex entis genitus per intellectum viatoris in utero puræ intelligentiæ si diù persistere posset sine commixtione vel involucro sollicitudinum, phantasmatum & concupiscentiarum, ille meritò sincera veritas diceretur, & agalma pulcherrimum, & pretiosæ margaretæ claritas fulgens in mente. Et talem appellabat Augustinus pro statu viæ, sinceram veritatem, quæ mox instar coruscationis ut illuxerit, resorbetur & involvitur nubeculis phantasmatum, si non stabiliatur mens à gratia.

Conceptus simplex entis accipitur hîc in via de communi lege non intuitivè, sed septem aliis modis in genere, scilicet per experientiam & resolutionem, seu de-

depurationem, quinque modis, & duobus per impositionem & authoritatem, seu Fidem alterius seminantis.

Conceptus simplex entis acceptus per experientiam est aliquando purè vagus & confusus, ut hoc ens; quia qui dicit hoc ens, dicit ens, immò & qui dicit non ens dicit ens, & ita de similibus entis acceptionibus cum imperfectione, ut ens in potentia, ens analogum, secundùm quid, & contingens, creatum & dependens.

Conceptus simplex entis acceptus per abstractionem & resolutionem purior est & determinatior quàm præcedens. Et habet quatuor gradus. Unus est dùm accipitur ens communiter & analogicè ad ens creatum & increatum. Secundus est ad ens increatum & substantiam creatam. Tertius est ad ens creatum carens imperfectione qualicunque. Quartus est ad ens simplex, unum & perfectum, quo nihil majus seu melius cogitari potest: verum est quòd, præsupposita Fide, possunt haberi conceptus altiores, etiam per intelligentiam de beatissima Trinitate, & per affectionem anagogicè sublimatam de torrente voluptatis fontis vitæ.

Conceptus simplex entis habitus per impositionem, ut apud Philosophos; vel per Fidem, ut apud Christianos, significat & repræsentat aliquid, quidquid illud sit, quo melius cogitari non potest; & hæc est cognitio quid nominis, seu quid nomen significat, cum qua stat ignorantia vel dubitatio si res significata sit, aut quid sit. Sed nequaquàm dùm habetur conceptus rei per intelligentiam, nedùm intuitivè, sed abstractivè modis dictis.

Conceptus simplex entis iste quo majus cogitari non potest, dicitur pelagus quoddam essentiale infinitum, secundùm Damascenum, quod necessariò est esse suum & solum necesse esse per essentiam & unum & verum & pulchrum & bonum: Cetera autem omnia per participationem & quandam imitationis analogiam. Et sunt hæc ita certa de Deo apud illos qui concipiunt resolutivè purum esse, quòd dubitare non possunt; quia sunt per se nota, intellectis terminis talium. Nihilominùs teneatur regula Dionysii ad Gaium, quòd *Si quis videns Deum intellexit quod vidit, non ipsum contemplatus est, sed quid eorum ab ipso existentium & cognitorum*: Hoc verum est de lege communi, quia non videtur intuitivè hìc & nunc.

Conceptus simplex entis nullo modo potest esse verus, bonus, & pulcher, nisi characterizatus, seu sigillatus & formatus, & quodammodò vivificatus sit ab ente primo simpliciter, quo majus excogitari non potest, cujus nomen est unicum, sanctum & benedictum in secula.

Concurrunt autem in Jesu duo nomina, prima & suprema. Unum increatum, quod est ipsum esse purum Dei, sibi soli comprehensibile: aliud creatum, quod est humana natura, quæ sicut est perfectissima creaturarum, sic est nomen exaltatum & magnificatum super omne aliud nomen.

Sortitur autem Deus plura nomina per negationem intellectûs, prout in opusculo *De modis significandi* habet dici. Deus secundùm Bonaventuram in Breviloquio dicitur lux, ut est ratio cognoscendi omnia. Dicitur speculum; ut est ratio cognoscendi visa & approbata. Dicitur exemplar; ut est ratio cognoscendi prædisposita. Dicitur Liber vitæ, ut est ratio cognoscendi prædestinata & approbata. Est igitur Liber vitæ, respectu rerum redeuntium. Exemplar, ut existentium. Speculum, ut euntium. Lux, respectu omnium. Et ad exemplar spectat idea, verbum, ars & ratio. Idea, secundùm actum prævidendi: verbum, secundùm actum proponendi: ars, secundùm actum prosequendi: ratio, secundùm actum perficiendi; quia superaddit rationem finis vel intentionem. Cognoscit insuper contingentia infallibiliter, mutabilia immutabiliter, futura præsentialiter, temporalia æternaliter, quia per seipsum essentialiter.

QUINTA PARTITIO

De Conceptibus complexis.

CONCEPTUS complexi quos orationes dicimus, capiunt evidentiam & quasi vitam immortalem & æternam, per vivificationem entis primi simplicis, secundùm triplex genus caussæ, efficientis, formalis vel exemplantis, & finalis. Recipientes ut ab efficiente unitatem, modum & mensuram: recipientes ut ab exemplante seu formante speciem, numerum & veritatem: recipientes ut à finiente ordinem, pondus & bonitatem. E quibus omnibus necessariò consurgit pulchritudo de qua laudatur pulcherrima mulierum in Canticis Canticorum.

Conceptus complexi, quos dicimus rationis, dicuntur per se noti, dùm conceptus simplices ex quibus componuntur apprehensi, reddunt potiùs complexionem evidentem in lumine rationis intellectivæ, ut de quolibet esse vel non esse, cui non contingit, intellectis terminis, dissentire. Tales utique sunt communes animi conceptiones ut hebdomades & primæ impressiones & prima principia.

Conceptus complexi dicuntur evidentes, qui recipiuntur ab intellectu non solùm superiore, per lumen intelligentiæ, sed etiam ab inferiori, per certitudinem sensualis experientiæ, ut quòd ignis est calidus, & quòd absinthium est amarum.

Conceptus complexi omnes medii dicuntur, qui non recipiunt evidentiam, nisi per reductionem, seu resolutionem ad conceptus experimentales primos, vel secundos, quæ dicuntur conclusiones; sicut habetur in prima Philosophia & in prudentia & arte, & in omni scientia. Et hoc non intelligitur de cognitione Dei, quæ nullatenùs est discursiva aut compositiva, nec de Angelica cognitione, quæ à multis similiter ponitur non discursiva: saltem in pluribus non oportet. Secùs in nobis hìc in via.

Conceptus complexi, sicut & incomplexi, reperiuntur in hominibus, pro statu naturæ destitutæ frequenter abortivi vel turpes & spurii, propter indispositionem matricis animæ rationalis, ex mala dispositione corporis vel prava consuetudine, vel aliundè, multis modis. Prosunt autem ad fecunditatem & decorem ingenium clarum, exercitium electum, & otium sanctum, seu devotum & sobrium.

Conceptus complexi tantò sunt deformiores, ignobiliores & vituperabiliores, quantò propinquiores sunt primis conceptibus evidentibus, qui per experientiam superiorem vel inferiorem accipiuntur, dùm degenerant ab iis, nec imitantur eos, assimilatione perfecta: Quemadmodùm culpabilior est errans in januis & meridie, quàm de nocte; & turpior judicatur simia quæ deficit ab hominis figura quam videtur imitari.

Conceptus complexi in utero mentis geniti per semina primorum principiorum complexorum vel incomplexorum, sunt nobiliores & generosiores, ceteris paribus, quàm geniti per semen experientiæ sensualis. Propterea scientiæ morales quæ respiciunt particulariores actus hominum super omnes, minùs habent certitudinis: similiter & scientiæ non abstrahentes à motu & à materia; sed Mathematicæ, propter abstractionem hujusmodi, sunt in primo certitudinis gradu quoad nos & pro isto statu.

Conceptus complexi possunt in utero mentis vel rationis gigni pulchri, nobiles & certi, per semen experientiæ sensualis; sed non absque semine conciliante, seu fovente primi luminis intellectualis, in quo videntur prima principia practica moralium; ut quod nemini est injuria facienda: undè potest elici scientia purè speculativa de virtutibus, per deductionem rationis, Logica mediante, quæ ad hoc inventa est ne paralogizando falleremur.

Con-

Conceptus complexi variantur in nobilitate & ignobilitate moraliter per varios gradus, quales solent assignari in certitudine veritatum sub numero quintuplici, secundùm accessum vel recessum à primis principiis moralibus per se notis. In primo gradu sunt prima principia. In secundo, conclusiones evidenter consequentes. In tertio, propositiones & articuli ex auctoritate divina suscepti. In quarto, conclusiones inde certitudinaliter deductæ. In quinto sunt conclusiones probabiles, & de Fidei pietate.

A

Conceptus complexi de divinis & spiritualibus sunt ex se & via naturæ generosiores & robustiores quàm de creaturis, si capacitas uteri rationalis & intellectualis ad eorum susceptionem & nutritionem haberet harmonicam & expeditam dispositionem; quia quæ sunt prima in natura, sunt in se certissima.

Conceptus complexi formantur in utero rationalis animæ nobiliùs & generosiùs per semen Fidei simplicis & incorruptæ, quàm per semen solum Philosophiæ triplicis, naturalis, rationalis & moralis; quamvis hoc semen adjuvetur vehementer, si receptum fuerit congruenter.

Conceptus complexi solent gigni satis conformiter in secundo ventriculo vel sinu matricis animæ rationalis, quorum unus dicitur cognoscitivus, recipiens semen entis; alius dicitur affectivus, recipiens semen bonitatis. De quorum quolibet erit sequens sermo.

B

SEXTA PARTITIO

De Conceptibus intelligentiæ in utero non utentis organo corporali.

CONCEPTUS in utero rationalis animæ in ventriculo intelligentiæ non utentis organo corporis, proximi sunt conceptionibus Angelicis, sicut suprema inferiorum junguntur infimis superiorum; non quin intellectus immediatè formetur à Deo, non ab alia intelligentia, secundùm errorem aliquorum, & hoc quoad tria quæ sunt natura, gratia & gloria.

Conceptiones aliquæ dicuntur immediatè fieri in utero intelligentiæ humanæ, non quin requiratur objecti præsentatio & luminis spiritualis irradiatio, & species intelligibilis, quæ mediat inter potentiam & objectum; sicut in visione corporali mediat species coloris inter colorem & visum: nec minus dicitur color immediatè videri, quia nihil mediat inter potentiam visivam & actum suæ visionis; quòd si contingeret, visio mediata diceretur aut reflexa. Sic in proposito.

C

Conceptiones intelligentiæ qualiscunque præter primam quæ Deus est, sunt accidentia, vel actus ab intelligentia distincti; quia secundùm Articulum Parisiensem, nulla intelligentia creata, est sua intellectio. Undè patet quòd intellectus possibilis ponendus est in Angelis, qui idem est essentialiter cum agente, sed diversi sunt respectus. Itaque sic Angelus malus suâ esset beatitudo, quod esse non potest.

Conceptiones intellectus humani non fiunt ab intellectu agente in intellectum possibilem, tanquam intellectus agens fiat cognitio possibilis intellectus; quatenùs sint idem intellectus realiter, quæ secundùm Ecclesiæ determinationem est propria hominis forma, agens conceptiones suas in seipso, essentialiter ab eo distinctus.

D

Conceptiones intelligentiæ humanæ non fiunt hîc naturaliter in via, nisi conjuncto vel prævio phantasmate. Secùs de miraculo vel privata lege, ut in Paulo & in Moyse, & in Virgine benedicta: Alioquin raptus & Prophetiæ, tam in vigilia quàm in somno possent accidere naturaliter, ut Avicenna mentitus est, in favorem sectæ Machometi epileptici, & contra dictum sancti Petri, quod *Voluntate humana non est allata Prophetia.* 2. Pet. 1. 21.

Conceptiones intelligentiæ humanæ non fiunt per impressionem idearum separatarum, quæ non sunt Deus, ut Plato dicitur posuisse; nec per solam inspectionem phantasmatum, ut Aristoteles dixit; nec per influxum solum intelligentiæ vel separatarum intelligentiarum, ut Avicenna posuit; nec per actualem inclusionem rerum intelligibilium in anima, ut alii fabulati sunt: sed conflatur ex omnibus verus Catholicorum modus, quòd anima in sui prima creatione est sicut tabula rasa, & quòd capit scientiam suam à sensibus & à phantasmatibus per abstractionem ab hîc & nunc, & à materia, & proinde scientia est de necessariis, & æternis, & impossibilibus aliter se habere; quia non accipit intellectus res ut in actu; sed ut in aptitudine; quæ aptitudo necessaria est: non quidem in se, ut sonat positio Aristotelis, sed in Deo, quia nihil est æternum nisi Deus, vel in Deo. Et in hoc concederetur positio Platonis, secundùm interpretationem Augustini, quòd *Deus est æterna caussa rerum omnium in essendo*, supple aptitudinaliter, *& ratio æterna cognoscendi*, supple exemplaris vel idealis, *& æternus ordo vivendi, tanquam caussa finalis.*

Conceptiones humanæ intelligentiæ poterant pro statu naturæ institutæ fieri de insensibilibus per abstractionem à motu, & à materia, & à suis appenditiis: & in illis conceptionibus potuisset homo sinceriter perstitisse. Hinc Augustinus: *Quæ caussa cur primam lucem acie fixa videre non possis, nisi utique infirmitas? Et quis eam ibi fixit, nisi utique iniquitas?*

Conceptiones intelligentiæ pro statu naturæ institutæ videntur potuisse fieri nedum per aspectionem phantasmatum, ut hîc in via; sed per irradiationem à superioribus intelligentiis, & fortassis sensibilibus creaturis, aliter quàm per sensum, ut per intelligentiam quæ virtualiter & eminenter continet vires sensitivas.

Conceptiones animæ separatæ videntur aliter fieri posse frequenter quàm per miraculum, per susceptionem specierum tàm ab intelligentiis quàm à sensibilibus, per naturalem sui luminis irradiationem, licèt imperfectiùs multò quàm in Angelis aut in statu innocentiæ.

Conceptiones humanæ intelligentiæ hîc in via de primo ente triplices esse possunt. Quædam faciales & intuitivæ, sicut in Paulo, Moyse & Maria, licèt in raptu quodam. Quædam speculares & sinceræ, sine phantasmatum involucro, licèt transitoriè & raro. Quædam conjunctæ phantasmati & continuò.

Conceptiones humanæ intelligentiæ speculares & sinceræ videntur potuisse fieri per reflexionem intelligentiæ super actus visionis intuitivæ, qualis fuit in Paulo, immò qualis est in Beatis. Est autem visio seu cognitio unitiva in experientia objecti præsentis in se, vel in sua specie propria, vel in supereminenti repræsentatione, qualem Deus habet.

Conceptiones humanæ intelligentiæ sunt omnes vel intuitivæ vel abstractivæ: videant qui tale aliquid ponere voluerunt, fortè quòd sunt aliæ & aliæ conceptiones objecto præsente vel absente.

SEPTIMA PARTITIO

De Conceptionibus voluntatis in speciali.

CONCEPTIONES in utero vel matrice rationalis animæ tot modis possunt multiplicari quoad potentiam appetitivam, quot modis variantur quoad apprehensivam seu cognitivam.

Conceptiones appetitivæ nobiliores & liberiores sunt in suo genere, ceteris paribus, quàm cognitivæ, nisi degenerent in vitium, sicut dicitur de peccatore,

tore, quòd *Concepit dolorem & perperit iniquitatem*, Ps. VII. 15. quæ duo pertinent ad affectivam.

Conceptiones affectivæ nequeunt fieri sine prævia cognitione separata vel conjuncta. Separata Deus est, conjuncta verò ratio. Concursus autem Dei generalis non impedit libertatem, immò causat, fortificat & actuat, quamvis non necessitet, quia tolleret primum motum suum.

Conceptiones affectivæ possunt gigni & continuari, facta præsentatione objecti diligibilis per cognitivam, quamvis indistinctè etiam vel confusè. Objectalis autem præsentatio, sive agat in voluntatem & cum voluntate ad productionem volitionis & nolitionis, sive non, ut aliqui volunt quòd corpus non agit in spiritum: nihilominùs nulla consurgit inde necessitas illibertans voluntatem.

Conceptiones affectivæ consequentes ad affectum primi entis serenum & purum, sunt nobiliores, sinceræ & delectabiles supra humanum sensum. Unde beati prædicantur mundo corde, & qui gustant de duodecim fructibus ligni vitæ.

Conceptiones affectivæ tantò nobiliores sunt & jocundiores, quantò se magis imprimunt & conjungunt primo enti, vice contraria ad conceptiones affectivas de sensibilibus, quæ sunt impuriores fœtidiores, quo sunt intimiores conjunctioresque, ut tactus & gustus: propterea jocundissima sunt & castissima divini amoris cantica, quæ suum resonant amplexum, osculum & gustum, sed non infectis corde.

Conceptiones affectivæ nobilitatem & libertatem suscipiunt in intrinseca rationalis animæ libertate, quæ est liberum arbitrium, id est liberum de ratione judicium consistens ex tribus, quæ sunt facultas, ratio & voluntas. Unde patet quòd actus voluntatis duplicem contingentiam sortiuntur, dum effectus naturaliter prodeuntes habeant nisi tantum unam, respectu primæ causæ.

Conceptiones affectivæ rationales adeò sunt liberæ ex vi suæ originis, quòd servili necessitate nequeunt ab anima procedere, quamvis aliquæ necessariò formentur, ut primæ complacentiæ consequentes primas apprehensiones quæ non habent laudem & vituperium, sicut nec formalem arbitrii libertatem.

Conceptiones affectivæ rationales & intellectuales, ut rationales sunt & intellectuales differunt in nobilitate & libertate à brutalibus, quæ serviles sunt, impetus consequentes objectales. Non sic illæ procedunt; sed à libertate voluntatis, non qualicunque, sed arbitrii voluntate, quæ potest agere & non agere, aut in suspenso se tenere post præsentationem objecti, quamvis hæc conditio non sit de libertate voluntatis simpliciter; sed ex imperfectione consurgit in actibus suis, qui possunt esse & non esse. Propterea libertas arbitrii non ponitur in Deo ab intra, sed benè ad extra. Fit autem suspensio, vel negativè nihil volendo: vel positivè se ad alia divertendo, vel, secundùm aliquos, per actum experimentalem medium inter velle & nolle.

Conceptiones affectivæ duos habent sinus vel ventriculos in utero rationalis animæ, qui nominantur à Philosophis & Theologis concupiscibilis, & irascibilis, unde gignuntur & prodeunt omnes animæ passiones, circa quas sunt virtutes sub temperantia & fortitudine constitutæ, dum per prudentiæ directionem fiant conformes rectæ rationi, quæ regula est agibilium humanorum.

Conceptiones affectivæ possunt circa rem eandem diversificari, & circa diversas uniri, virtute animæ rationalis, sicut in cognitiva sic in affectiva, nec in istis est mendacium. Determinatio autem voluntatis ad primum velle non fit nisi à seipsa per formale illud velle, sicut determinatio divinæ voluntatis ad extra respicit determinationem in affectu; propterea si futurus sit effectus, dicitur determinatè quòd erit, sed non de possibili quin semper ante positionem fieri non possit.

Conceptiones affectivæ vehementiores sunt & efficaciores, ceteris paribus, quàm cognitivæ, imò sine eis languidi sunt conceptus cognitivi velut, inertes & mortui. Et ideò nobiliores dici debent, sicut & voluntas in hominis Regno principatur: propterea Lex & Prophetæ dependent ex dilectione seu charitate de corde puro, & conscientia bona & fide non ficta.

OCTAVA & ULTIMA PARTITIO

Appropriata Conceptibus mentis, secundùm cognitionem practicam.

CONCEPTUS hominis, ut homo est, dicitur propriè de conceptu mentali cognitivo, licèt ad effectum extendatur.

Conceptus cognitivus simplex est actus entis, & verbum ejus naturaliter repræsentans objectum, & nomine ejus declarans objectum ipsum. Sic investigavit Augustinus per verbum seu conceptum intelligentiæ nostræ, verbum in divina Trinitate: hoc verbum non est alicujus idiomatis; sed simile apud omnes, nec in ipso cadit æquivocatio qualiscunque.

Conceptus interiores in utero mentis naturaliter significantes, non suffecissent pro statu naturæ destitutæ ad consecutionem sententiarum Philosophicarum, si non fuissent inventa nomina ad placitum significantia, unde Grammatica, Logica, Rethetorica sumpserunt initium; processit inde distinctio de intentionibus primis & secundis in anima. Dicuntur enim conceptus esse intentiones, quasi intus tentiones. Intentio secunda dicitur quæ repræsentat conceptus, ut genus & species & nomina conceptuum.

Conceptus mentales ab exordio habiti sunt, non per solam objectorum apprehensionem naturalem; sed etiam supernaturalem infusionem, ex quibus potuerunt formari varii conceptus complexi interius, & hinc exteriùs nomina ad placitum significantia institui, propter civilem inter homines communicationem in amore fundatam.

Conceptus verò talium nominum sunt naturales, nec repræsentant ad placitum, nisi per discursum, quamvis imperceptibilem; quia dùm percipitur vox extra, meminit intellectus ad quid significandum fuerit imposita, de quo conceptum novum formavit. Confirmat hoc verbum textus Genesis de Adam qui vocavit res adductas nominibus suis.

Conceptus metaphysicales præcesserunt, viâ naturalis cognitionis vel acquisitionis, conceptus grammaticales vel logicales, licèt è converso sit via disciplinæ seu communis deductionis. Est autem processus naturalis acquisitionis in primis inventoribus, quia primò, per sensus acceperunt accidentia cum subjectis secum involutis. Secundò, abstraxerunt quidditates rerum ab hîc & nunc, & denudarunt ab accidentibus substantias. Tertiò, imposuerunt apud semetipsos verba mentalia, quæ quidditates hujusmodi repræsentarent. Et ita fuit in eis Logica quædam mentalis, priusquàm vocalis aut scripta, immò & Grammatica priùs ita composita est, quæ minùs aspicit res quàm Logica, quia fundat se & suos modos significandi in conceptibus qui sunt primæ intentiones vel secundæ, consequenter ars imitata est naturam in vocibus & scripturis, immò & nutibus & signis sensibilibus ad placitum institutis.

Concipiens aliter rem quàm sit non propter hoc decipitur, cum intellectus sit virtus abstractiva potens unita divisim concipere, & divisa conjunctim; materialia quoque immaterialiter, & singularia universaliter.

Concipiens quòd res sit aliter quàm sit, decipitur dùm ab-

abstrahit, dividit, aut componit sua fictione, sine correspondentia in re. Super qua deceptione recursus habendus est ad primam Philosophiam quæ Metaphysica nominatur.

Concipiens rem penitùs eandem diversis conceptibus, non synonimis, fallitur, si non fundetur hujusmodi distinctio super distinctione personali relativa, qualis est in diuinis, & non altera in creaturis, quæ cognoscitur ex hoc velut à posteriori, quòd Deus potest hujusmodi res separare & separatas conservare, ut duos homines aut duas qualitates, aut generaliter omne accidens, à subjecto. Et ita non oportet ponere in relationibus aut respectibus distinctiones essentiales à suis fundamentis, sicut nec universalia realia distincta à singularibus; sed sufficit quòd per negationem intellectûs, tales ralationes, respectus & universalitates consurgant ex rebus intrinsecis, ne ponatur pluralitas sine necessitate, aut processus in infinitum, aut Divinæ potentiæ derogetur. Denique sic diceretur nec quòd puncta indivisibilia, nec instantia sunt in corpore vel tempore, præter omnem operationem intellectus.

Concipiens distinctionem in divinis vel in creaturis minorem ex parte rei quàm sit distinctio personarum divinarum, fallitur, sive dicatur distinctio formalis sive relativa, sive modalis, nisi tantummodò rationis: quæ distinctio qualiter fiat & significetur ex modis supponendi & connotandi in conceptibus vel terminis, sciri debet à Logico vel Grammatico, qui à Metaphysico trahunt scientiam; quia nomen benè & propriè nequit imponi rebus, essentiis earum incognitis. Qua super re latior erit sermo in opusculo *De modis significandi*.

Conceptiones distinctionis septuplicis quam aliqui se trahere dicunt ex Scotistis, referri possunt ad tres duntaxat modos juxta Orchamistas, quorum unus solus reperitur in divinis, quæ est relationis realis; alius solùm reperitur in creaturis, quæ est essentialis diversitatis; tertius est modus distinctionis rationis quam fabricat intellectus tàm circa Deum, quàm circa creaturas, modis innumeris. Nominantur hi septem modi, primus rationis; secundus ex parte rei; tertius formalis; quartus realis; quintus essentialis; sextus se totis subjectivè; septimus se totis objectivè.

Conceptus diversorum modorum dicendi per se & per accidens, & per se primò & per se secundò, & per se de secundùm quod ipsum, id est convertibiliter, fundatur super distinctione rerum essentialiter distinctarum in creaturis, & relativè in divinis, ut ista non est per se primò convertibiliter, Essentia est Pater generans, sic enim omne quod esset essentia esset Pater. Et inde consurgit quòd hæc essentia non potest esse medium in syllogismo expositorio in divinis, quia non resolvitur à dici de omni, id est per se primò convertibiliter, quod oportet in medio syllogismi expositorii & in aliis similiter. Cognoscitur autem distinctio rationis, quæ formalis dici potest, & consurgit ex parte rei, quando & ubi ratio definitiva vel descriptiva unius termini non est ratio alterius, vel è contra. Unde consurgit quòd prædicata contradictoria verificantur de terminis vel conceptibus illis, immò & congruitas tollitur & variatur. Dicimus enim quòd materia appetit formam; & cum materiæ appetitus non sit nisi materia, nihilominùs incongruè diceretur quòd materia materiat formam. Nec dicimus quòd intellectus vult & voluntas intelligit, & ita de esse & essentia, de albedine & similitudine, propter modos significandi alios & alios.

Concipiens res naturales modo doctrinali, potest duabus viis quasi contrariis incedere, & ordinem scientiis dare. Una via est ex parte rerum cognoscibilium à priori: altera via est ex parte cognoscentium à posteriori, qualis tradita est per Philosophos in omnibus scientiis, à Grammatica usque Metaphysicam per scientias intermedias, sicut docet ordo pulcherrimus scientiarum: non autem sola voluntate vel à casu progrediens, sed in rerum natura fundatus, ut in *De modis significandi* habet tradi.

Conceptus intellectuales rationaliter & sufficienter à Philosoho numerati sunt, dum divisit eos in sapientiam & intellectum, & in scientiam & prudentiam, & in artem; quorum conceptuum ratio & distinctio alibi satis apertè tradita est. Similiter de subjectis & objectis omnium scientiarum singillatim, & quemadmodùm impressum gerunt vestigium beatissimæ Trinitatis, quæ cunctis est causa essendi, ratio intelligendi, & ordo vivendi.

Conceptus habiti de scientiis vel actibus subalternis faciliter inveniuntur erronei, si contenti non fuerint terminis suæ inquisitionis, aut nisi transeant aut se resolvant ad conceptus scientiæ subalternantis: præcipuè ad Metaphysicam spectat scire an abstractiones quas facit materia sint ita in re ad extra vel in solo conceptu. Nec ad Medicum spectat si anima sensitiva distinguatur ab intellectiva, nec ad Astrologum ut talis est, si motus est res distincta à mobili, & si sint veraciter epicicli vel intelligentiæ à cœlo distinctæ, & ita de similibus scientiis suo modo. Utrum verò Metaphysica contentetur in suis explicationibus Grammatica & Logica, vel si latiùs accipit ens sub diversis analogiis, non est nostrum inter Formalistas & Terministas tantam componere litem, quæ profectò sæpe procedit ex æquivocatione quid nominis, quæ non patitur in quavis disputatione fieri posse concordiam. Esset igitur utraque via scholasticis cognoscenda.

Conceptus speculativi faciliter transeunt in affinitatem practicorum, & è contra, sicut verum & bonum in ente convertuntur: immò nulla est scientia vel sapientia quin ad dilectionem Dei debeat ordinari, ubi sua stat perfectio, libertas & nobilitas: secùs in amore sensibilium vel eorum factione.

Concipiens quicquid est scibile naturaliter per intellectum, vel adeptum, vel assimilatum, seu divinum, juxta modum traditionis Platonicorum, Peripateticorum, non ob hoc dicendus esset verè felix, immò se fundat in principiis erroneis de intellectu humano & intelligentiis; unde confinxerunt idololatræ & dæmonicolæ theletas & theorgiam pro purificationibus animarum, ad conformitatem intelligentiarum & tandem Dei. Sed defecerunt scrutantes scrutinio, & mentita est iniquitas sibi.

Concipiens anima divinum verbum hîc per Fidem, Spem & Charitatem, dicenda est felix initiativè & virtualiter. Adispiscitur beatitudinem consummatam per partum verbi in gloria si perseveraverit usque in finem. De quo partu Theologizantes magna dicunt, quæ nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit quæ præparavit Deus diligentibus se. 1 *Cor.* 11. 9. Ipsi soli gloria in æternum & ultra. Amen.

F I N I S.

JOANNIS GERSONII

Doctoris & Cancellarii Parisiensis,

CENTILOGIUM.

DE

CAUSA FINALI.

Ad MSS. Codd. Vict. 62. & Navarr. unum.

PROOEMIUM.

Consummatum est. Joan. XIX. 30.

PROTULIT Christus dùm Redemptionis nostræ finem attigerat, quemadmodùm priùs rogaverat Patrem pro electis, ut essent consummati in unum. Consonat sapiens: *Memento finis.* Eccli. XXXVI. 10. Cecinit Psalmista benè conscius & confidens: *Omnis consummationis vidi finem.* Ps. CXVIII. 96. Finis autem est Charitas ordinata, quia ponit ordinem in omnibus. Dicamus igitur propositiones aliquas seu theoremata vel considerationes ad finis commendationem accommodas sub Centilogio: & ad intellectum illius quod dicit in Canticis sponsa: *Ordinavit in me charitatem.* Cant. II. 4.

Hîc primò, de fine in se, & ad causas alias generaliter.

FINIS est propter quem fit omne quod fit, & plùs influit quàm altera causa. Finem appetunt omnia, sicut & bonum, & gratiâ finis agunt omnia: coincidunt enim ratio finis & boni. Finis præcipit aliis causis, non illæ sibi. Finis desiderium naturale non est omninò frustra, sive sit finis quo, sive finis gratiâ cujus. Finis autem quo, est finis quo finis gratiâ cujus acquiritur scilicet finis sub fine. Finis est causa secundùm cujus exigentiam necesse est cetera moderari & dirigi. Finis prior est in esse vel in intentione ceteris quæ sunt ad finem, tanquam media, vel fines ab fine. Finis ponendus est in esse novo, posterior est in executione; secùs de fine jam posito, sicut est Deus, cui conformari est rectum esse & simplicem oculo vel corde. Finis non adipiscitur vel acquiritur, nisi per formam dictantem modum & ordinem: Sed hanc formam & hunc modum & ordinem finis jubet vel præscribit. Finis non acquiritur de novo, nisi causa concurrat efficiens, cui præcipit & præscribit Leges suas ipse finis, causa formali vel exemplari dirigente specialiter. Finis in actione purè naturali non acquiritur noviter, materiali principio non præexistente & prædisposito.

Secundò, de fine, in ordine ad materiam.

MATERIA non requiritur in actione supernaturali, quin possit assequi vel acquiri sine materiali principio, quoniam finalis causa supernaturalis non indiget materia. Materia non est totalis causa distinctionis in formis, quia seipsis formaliter distinguntur & ab efficiente causaliter & ab operationibus conclusivè vel deducibiliter. Materia consideratur aliter à Metaphysico, aliter à Mathematico, aliter à Physico. Omnis itaque res creata constituitur secundùm Metaphysicum ex esse, tanquam actu & essentia, tanquam materia. Omnis figura & numerus, secundùm Mathematicum constituitur ex punctis, aut lineis, aut superficie, tanquam materia, non considerando transmutationem. Omnis forma Physica seu naturalis materiam transmutabilem præexigit & præsupponit.

Materia non respicit potentiam obedibilem creaturarum ad Deum, sed præordinatam & propinquam. Materia si consideratur in purè esse materiali seu potentiali vel privativo formæ, nullum habet esse actuale, & hoc dicitur propter implicationem. Materia sic considerata non potest esse actualiter sine forma, & hoc propter implicationem, nec isto modo est
A quid, vel quale, vel quantum. Materia prima non est cognoscibilis, nisi in analogia ad formam, sicut nec privatio, nisi per habitum; nec potentia, nisi per actum. Materia prima sicut nullum habet esse actuale, sic nec appetit aliquid naturaliter, sed potentialiter tanquam finem suum in potentia ad actum. Materia prima sic accepta, sicut non habet esse, nisi in potentia; sic nec habet modum, speciem & ordinem, mensuram quoque, numerum & ordinem, nisi in potentia. Et hæc sibi sunt similiter in potentia, unitas, veritas & bonitas; quoniam talia potest accipere potentia propinqua & ordinata: quod additur propter obedibilem potentiam. Potest insuper esse pars altera compositi cum forma. Hic est enim finis ut faciat unum cum forma compositum. Mate-
B ria si consideretur cum suis dispositionibus accidentalibus aut complexionalibus aut artificialibus, est utique aliquid, & ens actu & ad finem; & hoc vel substantialiter vel accidentaliter vel utroque modo. Et ita loquuntur fortè qui dicunt materiam esse posse sine forma, & materiam esse aliquid sine forma, & habere finem suum.

Hîc tertio, de fine, in ordine ad formam.

FOrma quam finis ordinat, aut tanquam ordinans est (quod dicitur propter Deum) multiplex invenitur. Quædam divinalis & purè abstracta & absoluta, & necesse esse, & penitùs increata, nec inhærens, nec informans, nec constituens actualiter vel potentialiter, neque materiam ullam habens.

Forma creata quam dicimus actum vel endele-
C chiam, converso modo ad materiam (quæ est pura potentia) multiplex invenitur, sub forma quæ Deus est, secundùm triplicem considerationem Metaphysici, Mathematici & Physici, ut tactum est. Forma nulla creata, est simpliciter purus actus; sed semper cum potentia permixtus multis modis, sicut ex essentia & esse & existere, secundùm antiquos, sicut ex genere & differentia, nec non ex actu & potentia.

Forma creata quædam est per se subsistens nec alteri quomodolibet innitens ut materiæ, nisi per potentiam obedibilem. Et hæc est Angelica forma seu natura vel persona.

Forma creata quædam est actualiter non inhærens, nec informans, nec constituens: habet tamen aptitudinem ut informet & constituat, talis est anima humana à corpore separata. Forma talis separata dici
D potest secundùm unam considerationem, persona; quia nulli actualiter innititur: loquendo autem propriè non est persona, quia naturalem habet aptitudinem ad innitendum & constituendum cum materia compositum, scilicet hominem, sicut nec accidentia separata dicuntur substantiæ, licèt habeant tunc modum ejus subsistendi.

Forma maximè distans à Deo & quæ minimum habet de actu, est forma inhærens simul & informans & constituens, loquendo de forma substantiali, ut sunt formæ elementorum & brutorum. Dicitur autem inhærens, quia dependet totaliter à materia, in esse suo. Dicitur informans, quia dependet à materia, in

in suo operari, & dat esse rei. Dicitur constituens, quia facit unum tertium cum materia, scilicet compositum.

Forma substantialis non inhærens, sed informans & constituens, est anima rationalis, quæ non inhæret, quia non dependet in esse à materia; sed informat: quia dependet ab eadem in operari, & constituit in esse ipsum hominem cum materia seu corpore.

Forma hominis quamvis sit immortalis, quamvis insuper materia sit ingenerabilis; constituitur tamen ex amborum conjunctione homo mortalis, pro statu naturæ non primitùs institutæ, sed lapsæ. A

Forma accidentalis reperitur inhærere & informare; sed non constituere: dum inhæret composito quod habet actu jam formatum & constitutum, ut albedo, quamvis secundùm aliquos inhæreat soli quantitati, aut, secundùm alios, soli materiæ inhæsivè, licet toti composito inhæreat denominativè.

Hîc quartò, rursùs de fine, in ordine ad formam.

Forma quæ & endelechia dicitur idest actus, habet dupliciter considerari. Uno modo ut actus primus; alio modo ut actus secundus; inter quos actus potest intelligi quodammodò mediare virtus sua, similiter & habitus. B

Formæ primus actus est influxus formalis qui prorsùs est alius ab efficiente, quia nec potest à Deo suppleri, nec suspendi, durante informatione, sicut implicat quòd aliquid sit album sine albedine, vel quòd albedo, si sit informans & inhærens, non det esse album; potest tamen esse & non informare, sicut in Sacramento. Sic de aliis accidentibus suo modo. Et ita, licèt sæpè conveniant in unum efficiens & finis cum forma; non tamen eandem habent influendi rationem.

Formæ primus actus operatur & manet absque operatione actus secundi; sicut homo dormiens vivit, & sic nihil operatur animale, licèt in eo tunc actualis sit vita plantæ secunda, scilicet vegetare. C

Forma inhærens non potest subsistere naturaliter, si separetur à materia, nec ita separatur, quin ex principiis naturæ suæ apta sit inhærere.

Forma non inhærens sed informans ut anima rationalis, non potest in composito naturaliter agere sine subjecto suo; sicut nec informare; potest tamen agere sine organo quod sit sibi proprium & complexionatum, dum scilicet intelligit, quamvis ab organo phantasiæ suscipiat objectum. Et ita dependet ab hoc organo tanquam ab eo unde suscipit objectum in intelligendo, præsertim si intelligat modo naturali: quod dicitur propter raptus & extases.

Forma rationalis non solum informat materiam, sed constituit compositum cum ea, scilicet hominem, & ita non se habet solum sicut motor navis ad navem contra Platonicos; sicu patet ex Articulis Parisiensibus & determinatis per Ecclesiam. D

Forma inhærens & informans non tamen constituens, est accidens materiale.

Formæ spiritualium intentionum ut luminis & specierum colorum in medio perspicuo vel in oculo, videntur non habere propriam naturam accidentium materialium; nec dependere à substantiis suis in suo esse, & ita nec inhærere: sed sunt in eis ut Albertus ponit, tanquam in locis, sicut ab Aristotele dicitur esse intellectus locus specierum.

Formæ hujusmodi sensibilium videntur unum constituere cum pervio seu perspicuo. Similiter & formæ intelligibiles cum intellectu, non quidem in esse substantiali, sed accidentiali.

Formæ hujusmodi non impediunt se mutuò in eadem parte medii, secundùm traditionem & experientiam perspectivorum cum Dionysio. Sed essentia formarum hujusmodi conservatur in puncto vel in divisibili sicut in speculo vel oculo vel in medio; alioquin non fieret visio usquequaque. Hoc autem est superadmirandum in natura miraculum, si quis profundè consideret, sicut & de infinitate numerorum & figurarum in quantumlibet parva quantitate.

Hîc quintò, de fine, in ordine ad efficientem.

Efficiens causa prima sic est generalissima quòd tamen est propinquissima, secundùm Parisiensem Articulum. Et meritò; quoniam principium & finis est omnium, attingens à fine usque ad finem fortiter & disponens omnia suaviter, ut ex verbis Sapientiæ VIII. I. concludit apud Boëtium ancilla Philosophia.

Efficiens causa prima, secundum Autorem *De causis*, plus influit in effectum, quàm secunda causa; quoniam nulla causa secunda quæ particularis est, sufficit super totum esse causandum. Et concluditur hoc ex fine; quoniam omnia bonum appetunt, bonum autem simpliciter primum & finale necessariò ponitur Deus.

Efficiens causa secunda, quæ licèt necessariò subordinata est in actione sua quacunque positiva ipsi causæ primæ, sic quòd, ea non agente, & immediatè secunda nihil agere posset; alioquin oporteret concedere quòd essent duo agentia æquè prima circa naturales effectus, ut potè Deus & voluntas creata. Denique quicquid est causa causæ, est causa causati, Deus autem causa est omnis causæ.

Efficiens causa secunda, libera libertate arbitrii, concluderetur necessario agere, si causa prima ageret necessariò in actibus ad extra, & periret omnis libertas & Religio ab hominibus. Est enim causa quælibet secunda subordinata essentialiter causæ primæ, sit illa naturalis causa, sit ipsa libera.

Sumeretur ex his & aliis unde dicuntur oriri seminales rationes vel inchoationes formarum; quia non nisi ex virtutibus activis naturaliter inditis à principio, per comparationem ad potentias passivas similiter inditas. Notetur hoc.

Efficiens causa secunda libera dicitur habere necessitatem agendi per operationem ad primam, & hoc intelligendo de necessitate consequentiæ non consequentis, sicut Boëtius deducit, quia scilicet benè sequitur: Deus hoc prævidit vel voluit, ergo fiet. Sed ita valeret consequentia de propositione scripta in pariete: Antichristus erit: quia si fuit vera, sequitur optimè in consequentia necessaria quòd Antichristus erit. Sic intelligendum est illud Aristotelis dictum: *Omne quod est, quando est, necesse est esse*, quia, scilicet hæc est necessaria: Omne quod est quando est, necesse est esse, in sensu composito, non diviso.

Efficiens causa secunda libera quamvis nihil possit agere, etiam peccando, quin ad omne illud quod positivum est in actu Deus positivè concurrat; non tamen Deus ideò peccare vel facere peccare dicendus est, quia blasphemum est, & offendit pias aures immò impossibile est, quia peccatum sub ratione peccati, non habet rationem volibilitatis, non quidem apud homines, quantominùs apud Deum. Innituntur autem oppositum tenentes sophisticis rationibus, quod volens antecedens, vult consequens, & quòd volens ambas partes copulativè, vult totam copulativam.

Efficiens causa secunda libera libertate arbitrii, qualis est anima rationalis, est causa seipsam movens & determinans in actibus suis contradictoriè liberis. Nec determinatur ab objecto, nec à Deo; quia sic eam instituit, ut eam proprios motus agere sinat; & ad hoc influat sibi & coagat, & libertas sua sufficit sibi ad suum cursum. Et ad finem potest dicere illud Satyrici: *Sic volo, sic jubeo: sit pro ratione voluntas.*

Efficiens causa secunda solùm instrumentalis sequitur influxum causæ principalis. Propterea efficiens causa instrumentalis videtur assumi posse à Deo ad creationem, sed non potest sibi communicari talis potentia primitivè & ex se; quia repugnat ratio causæ finalis.

Efficiens causa virtualis, secundùm habitus infusos supernaturaliter aut naturaliter acquisitos, agit quidem necessitate naturæ, sed applicatur à principio libero quod est Deus: & à libero arbitrio in homine, ad contrarios actus, pro voluntate dirigentis, ut ad dare nunc eleemosynam, vel non dare.

Efficiens causa prima principalior est & admirabilior, dùm agit in suas creaturas secundùm potentiam obedibilem, quàm dùm agit secundùm potentiam passivam naturaliter inditam. Nihilominùs creatio secundùm potentiam absolutam attestatur majori potentiæ, quàm operatio, secundùm potentiam obedibilem qualis est transsubstantiatio panis in Corpus Christi.

Hìc sextò, de fine, per considerationem divinæ providentiæ circa generis humani Religionem & salutem.

DEus sua providentia non frustrà constituit in principio creare cœlum & terram, & omnia quæ in eis sunt. Sumitur ratio ex parte finis; quia cùm voluerit Deus manifestare potentiam æternitatis suæ, & eminentiam majestatis super omne creabile, voluit mundum non ab æterno producere, ne videri posset in æternitate creatura suo par esse Creatori.

Deus non minùs liberè agit modò quàm dum produxit primò mundum; & ita posset modò creare novum sicut tunc ab initio, mutatione in eo nulla facta, quia stabilis manens, dat cuncta moveri: hic est lapsus Philosophorum & sapientium hujus mundi.

Deus ad ostensionem suæ libertatis voluit reservare productionem miraculosorum effectuum præter solitum naturæ cursum, non contra; & hoc in confutationem stultè philosophantium, talem potentiam à Deo tollentium.

Deus sicut non constituit vanè omnes filios hominum, sic voluit eis dare media pro consecutione finis ultimi sui, quod ipse est.

Deus sicut instituit hominem ad finem supernaturalem; sic adjutoria sibi supernaturalia condonavit. Est autem finis supernaturalis ultra & supra cetera viventia, ut apprehendat & capiat Deum objectabiliter per memoriam, intellectum & voluntatem.

Deus voluit ut esset aliqua communitas hominum obediens Legi suæ, & hanc nominamus Ecclesiam Catholicam, de qua in Symbolo: *Et unam sanctam Catholicam Ecclesiam.* Nam non est alia ad quam ire debeamus. Patet discurrendo sicut Petrus respondit: *Domine ad quem ibimus?* Joan. VI. 69.

Deus voluit ut sicut est una Fides & unus Dominus, sic esset unum Baptisma, & universaliter una Communio Sanctorum idest Sacramentorum. Inter quæ nimirùm ponitur Eucharistia, quæ antonomaticè Communio nominatur, quæ spectat tàm ad Ecclesiam, quàm ad peccatorum remissionem; propterea jungi potest cum utroque.

Deus voluit ut plùs auxilio gratiæ supernaturalis inniteremur, quàm subsidiis influentiæ naturalis cœli vel stellarum. Ideò non multa super his in antiqua A vel Evangelica Lege nobis dedit.

Deus voluit ut ad obediendum sibi meritoriè, nedum secundùm voluntatem, sed & secundùm intellectum, captivaremus omnem intellectum in obsequium Christi, & hoc potissimè in Fide & cultu benedicti Eucharistiæ Sacramenti.

Deus voluit ut in omni quæstione Legis suæ plus valeret auctoritas sua quàm alia quævis ratiocinationum vivacitas; atque sufficeret pro ratione potestas facientis & jubentis auctoritas, dum catholicè diceretur: *Magister ita dicit.* exemplo discipulorum Pithagoræ, quibus non licebat per quinquennium aliquid inquirere præter id: an Magister hoc dixisset. Voluit denique ut observaretur illa sententia: *Quicquid agas* B *sapienter agas, & respice finem.* Quia rerum exitus & fines sapientiæ metitur, quæ *attingit à fine usque ad finem fortiter.* Sap. VIII. 1. In cujus *manu sunt omnes fines terræ.* Ps. XCIV. 4. Quorum finium duo constituerunt duas civitates, unam Babylonis, alteram Dei.

In septimo, specialiter de fine, per ordinem ad Eucharistiæ Sacramentum.

SUMITUR ex fine ratio institutionis Sacramenti Eucharistiæ. Primò, ad ostensionem superadmirabilem per excessum charitatis divinæ & dignationis ad homines. Et hoc *propter nimiam charitatem quâ dilexit nos*, sicut dicit Apostolus. *Ephes.* II. 4.

C Sumitur iterùm ratio finis propter ostensionem incomprehensibilis sapientiæ suæ, cujus non est numerus.

Sumitur iterùm ratio finis ad manifestationem divinæ pietatis & bonitatis, cujus majestas ita est inclinata, ut acciperet servi formam.

Sumitur & iterùm ratio finis ad obedientiam, ut in captivitatem redigatur omnis intellectus in obsequium Christi.

Sumitur præterea ratio finis ad carpendum fructus suavissimos hujus Sacramenti qui sunt in primis tres principales. Unus in Sacrificium oblationis. Secundus in Sacramentum communionis. Tertius in Viaticum refectionis. Primus quoad Deum. Secundus quoad proximum. Tertius quoad seipsum.

Sumitur autem ratio finis quoad Viaticum refectionis propter tria specialiter; propter deperditi restaurationem, propter roborationem, & propter augmentationem in sensu & motu spiritus nostri.

Sumitur rursùm duplex ratio principalis ex fine. D Unus finis est, ut caro serviat spiritui, liberata à lege fomitis in toto vel in parte. Alter est, ut spiritus & mens in animæ regno dominetur.

Sumitur proindè ratio finis, ut Sacramentum Eucharistiæ delectet & satiet.

Sumitur amplius ratio finis in instructione Sacramenti, ut transformet & uniat.

Sumitur demùm ratio finis, ut animam sponsam suam inarret, hoc est, ut sibi desponsationis arram assiduè donet & renovet ad consolationem, contra desolationem quam patitur in hoc exilio multam nimis.

Versus super duodecim fructibus Eucharistiæ.

Sacrificat; sociat, restaurat, roborat, auget
Sensum cum motu, caro servit, mens dominatur,
Delectat, satiat, transformat, inarrat & unit.

Hic

Hîc octavò, de fine, per ordinem ad causam objectalem.

OBjectalis causa vel ratio non videtur idem esse convertibiliter cum aliqua causarum à Philosopho positarum, quæ sunt: efficiens, materialis, formalis & finalis, sed communicat aliquando cum singulis, aliquando cum neutra, strictè loquendo.

Nota de causa conservativa, si sit aliqua cum prædictis, vel omnes includat, vel ad eas reducatur.

Objectalis causa vel ratio non est idem convertibiliter cum causa exemplari vel ideali vel forma artis, licèt in aliquo conveniant. Denique semper eadem est ratio objectalis & finalis ipsius voluntatis; propterea voluntas penetrat & intrat.

Objectalis causa vel ratio solùm attenditur per respectum ad potentias perceptivas cognitivè & affectivè, quales sunt animales aut intellectuales potentiæ & non aliæ.

Objectalis causa vel ratio non est penitùs idem cum objecto, quoniam objectum est quasi materiale, ratio autem objectalis quasi formale. Denique in eodem objecto sunt objectales diversæ & è converso.

Objectalis causa vel ratio se habet in duplici differentia: nam aliquando per seipsam objicitur immediatè, & aliquando per speciem seu formam suam mediatè. Exemplum primi, in coloribus qui objiciuntur visui per species suas. Exemplum secundi, de speciebus quæ objiciunt se per se ipsas sensui communi vel phantasiæ, sed intelligibiles suo modo.

Esse objectale sæpè distinguitur ab objecto, sicut omnis res habet esse objectale in Deo, etiam dum nihil est in proprio genere vel in esse vel in existere.

Esse objectale in suo modo essendi distinguitur sæpius à modo quo objectum existit. Patet ex præcedente: & quia sæpè existit materialiter, contingenter, dependenter, mutabiliter divisibiliter temporaliter, circumscriptibiliter.

Esse verò objectale nec materiale est, nec contingens &c. Patet in Deo, & similiter etiam in intellectu creato in conceptu qui universalis est, non autem illud quod concipitur.

Esse objectale magis dicit rationem relativam seu respectum ad aliquid, utpotè ad potentiam perceptivam quam dicit absolutam esse, licèt omnis ratio objectalis sit aliquod absolutum esse, vel in aliquo fundatur.

Esse objectale dicitur aliquando universaliter esse, non tamen hoc est in essendo, sed in significando, sicut conceptus specificus significat universaliter individua, qui tamen res est aliqua singularis in anima. Sic de complexè significabilibus & privativè & discursivè. Unde Deus intelligit omnes complexiones terminorum, sillogismos & deductiones argumentorum, non tamen componit aut dividit. Sicut intellectus Beati dùm objectaliter videt Deum, cognoscit alia complexè significabilia recta & reflexa, intuitu simplici & recto. Hic est lapsus formalizantium circa Deum.

Esse objectale unicum & idem est in Deo, tàm respectu sui quàm respectu creaturarum. Et hoc per eminentiam & virtualem seu fecundam continentiam. Nec oportet ad particulares objectales rationes attendere, tanquam sint formaliter in Deo, sed tantùm supereminenter, & ita nullatenùs ex parte rei distinguntur in ipso; secùs in creaturis; secùs de rationibus objectalibus ab anima rationali fabricatis. Oportet itaque omnem pluralitatem rerum vel formarum seu formalitatum reducere ad unitatem; quoniam omne multum reducitur, secundum Dionysium & Boëtium, ad unum. Quid autem erit illud unum, nisi Deus? etiam cum Filius & Spiritus sanctus reducant se (ut ita loquamur) ad congregantis Patris unitatem, dùm Filius dat Regnum omne Patri, sicut & omne quod suum est. Sic enim impletur oratio sua, ut omnes unum sint & consummati in unum, scilicet in Patre qui est fontalis divinitas, quâ nihil ultra vel supra.

A *Hîc nonò, de fine, per ordinem iterùm ad causam seu potentiam aut formam objectalem.*

ENs est objectum intellectûs & voluntatis. Et similiter unum, vel aliquid, vel res; sed non sub ratione entis absoluta, vel unius, vel alicujus, vel rei. Sed respectiua, seu denominativa, vel connotativa, quæ non est aliud ab ente, sed alio modo consideratur.

Ens ut verum seu ratio veri, objectum est intellectûs vel potiùs est ratio objectalis ipsius.

Ens similiter ut bonum, objectum est, vel objectalis ratio voluntatis.

Ens ut verum, dicit conformitatem ad intellectum; & ens ut bonum, conformitatem dicit ad appetitum: unum verò, dicit indivisibilitatem à se. Aliquid autem dicitur quasi aliud quid, quasi divisum ab alio.

Ens ut bonum simpliciter, est beatitudinis ratio objectalis, & non verum nisi bonum vel justum; B quia ut sic non dicit finem universaliter perfectum, & ita de reliquis attributis.

Ens ut bonum simpliciter debet à viatoribus super omnia memoriter & fortiter teneri; continuè veraciter intelligi; perspicuè, sinceriter & suaviter diligi præcipuè. Hic est enim finis rationalis creaturæ, hic initiativè in via, consummativè in gloria. Sic demum colligitur veritas memoranda, quod idem est objectum voluntatis & suus finis, immò finis omnis consummationis, scilicet felicitas ipsa vel beatitudo. Et ita absque ambiguitate voluntas (ut sic) perfectior est quàm intellectus qui non posset beatificè consummari sine actu voluntatis, ad quem actus intellectus solùm prædisponit, præsertim ubi finis boni non præsentatur voluntati, nisi per similitudinem suæ formæ, non per realem objecti boni præsentiam in seipso. Unde si balneum materialiter esset in anima, voluntas non quæreret extra se illud.

C Felicitas hominis, secundùm Philosophos, præsertim Platonicos, consummabatur in conjunctione intellectûs cum ente primo, sed ad illa multa prærequirebantur, quæ redigit Albertus ad tria, conformiter satis ad Dionysium, si gratiam ille non naturam sequeretur. Hæc sunt, amor pulchritudinis; secundò, comparatio multi luminis; tertiò, vigor sublevationis ultra continuum & tempus. Tandem sequeretur unio perfectæ cum Deo assimilationis. Hi sunt correspondenter tres actus hierarchici, purgare, illuminare, perficere.

Felicitas à Philosophis posita, vel impossibilis est, aut multùm imperfecta: quare sic? Quia non adipiscimur tria quæ prædicta sunt per scientias naturaliter acquisibiles. Nec possumus etiam cum habitibus virtutum & donorum supernaturaliter infusis adipisci de communi Lege, sed tantùm in patria.

Felicitas à Philosophis posita vel quæsita plus erat ad illustrationem inanem intellectûs, quàm ad pietatem affectûs erga Deum; propterea dati sunt in D reprobum sensum & *passiones ignominiæ. Quia cum cognovissent Deum non sicut Deum glorificaverunt*, nec amaverunt *nec gratias egerunt*: Rom. 1. 26. Quid ultra? Sciamus quid adjungit Apostolus: *Evanuerunt in cogitationibus suis.* ℣. 21. Cui concinit in cantico suo Maria: *divites dimisit inanes.* Luc. 1. 53. Magna prorsùs Philosophorum inanitas, qui post omnia dixerunt hoc unum se scire quòd nihil scirent, quippè qui veritatem unicam & summam ignorabant.

Felicitas Christianis tradita per Christum, soli præcipuè charitati Dei & proximi vacat & intendit per devo-

devotionem, quæ est pius & humilis affectus in Deum, tanquam præcipuus finis in idipsum.

Felicitas Christianorum sicut à solo Christo tradita est, sic ab illo solo possideri vel acquiri potest, obediendo voci suæ, qua dicit: *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos.* Matth. II. 28. Ecce cenaculum refectionis. *Et discite à me, quia mitis sum & humilis corde, & invenietis requiem animabus vestris.* ℣. 29. Ecce cubiculum requietionis & pacis. Utrumque quærebat in Canticis sponsa: Cant. I. 6. *Indica mihi quem diligit anima mea, ubi pascas,* quoad primum: *ubi cubes,* quoad secundùm, & hoc *in meridie* quoad æternitatis secretum altum & fervidum.

Hic decimò, & centesimò, in ordine toto, de fine, secundùm ordinem processûs in inquisitione veritatis.

PROCESSUS à causa finali præcipuus est in qualibet investigatione veritatis per ratiocinationem & discursum: potissimus etiam, si & dùm volumus insequi ordinem naturalem; sic enim demonstratio propter quid, seu propter causam dicitur potissima. Finis verò causarum obtinet principatum.

Processus à causa finali generalissima quæ Deus est, non est quoad nos efficacior; nisi præsupposita Fide aut multiplici Philosophica demonstratione, aut simul utroque.

Processus à causa finali subordinata primæ causæ, quantò proximior assignatur in effectibus, tantò magis scire facit, sequendo illud Physicum: *Scire, est rem per causam cognoscere,* supple propinquam & propriam.

Processus à causa finali prima, cùm ipsa sit propinquissima & propria, dicendus est efficacior, & maximè faciens scire, si & dùm scitur habitudo causæ primæ ad effectus; dicendus præterea faciens maximè credere, si & dum scitur habitudo primæ causæ per Fidem revelatam & certam.

Processus à causa finali prima spectat ad Theologiam, præcipuè sicut & processus à primo principio. Conveniunt nempè semper in idem apud Deum finis & principium, α & ω, circulo intelligibili perfectissimo. Unde nemo venit ad Patrem nisi per Filium. Sed nec ad Filium nisi Pater traxerit eum, ecce circulum perfectum.

Processus Philosophicus necessariò cœpit ad causam finalem ab effectibus; quia omnis nostra cognitio dependet à sensibus; & sensus ab experientia, & experientia ab effectibus.

Processus Metaphysicalis post processum naturalem Philosophicum potuit incipere à causa finali, quæ Deus est, si perfectè causam primam suis effectibus adæquatam comperisset, seu magis effectus ad eam adæquare potuisset, sed non ita.

Processus à fine fuit insinuatus à Christo, dùm prædicans Eucharistiæ Sacramentum dixit: *Nolite murmurare. Nemo potest venire ad me, nisi Pater qui me misit traxerit eum.* Joan. VI. 43. 44. Est itaque Pater primum principium sine principio, & finis ultimus sine fine.

Processus velut à fine, sub fine fuit insinuatus à Christo, dùm prædicavit Discipulis: *Nemo venit ad Patrem, nisi per me.* Joan. XIV. 6. Est autem Christus minor Patre, secundùm humanitatem & tanquam effectus ejus: sub eadem consideratione dicitur primogenitus creaturæ Dei.

Processus resolutorius in inquisitione veritatis est principaliter ad finem. Compositivus verò ad effectus à fine. Completus autem & quasi circularis processus constituitur ex utroque. Benedictus Deus, cujus in circumitu veritas sua est. Cujus vox tonitrui magnitudinis suæ in rota. In cujus meridie gyrat spiritus omnia lustrans. Ad quem Boëtius in persona Philosophiæ suspirat.

Da fontem lustrare boni.

Similiter ad illam quam introduxit animam mundi, & dat hunc circumitum, dicens:

Mentemque profundam
Circuit:

longè tamen aliter quàm impii ambulantes in circumitu. Sed hoc bonum finale versatur in circumitu tuo Domine, ubi constituisti lucidas mansiones, ubi requiescunt Sanctorum animæ. Ibi ubi hîc & nunc in
A æternitate.

JOANNIS GERSONII
Doctoris & Cancellarii Parisiensis,
DE MODIS SIGNIFICANDI.
Propositiones Quinquaginta.
Ad eosd. Codd. MSS.

Generatio ista quærit signum. Marc. VIII. 12.

CUM omnis cognitio sit de rebus aut signis, unde
B de modi significandi dicuntur: sint super significandi modis primò considerationes quinquaginta. Deinde totidem de concordia Metaphysicæ realis cum Logica sermocinali.

Significatio nec propriè nec convenienter accipitur, nisi per respectum ad naturam intellectualem, quæ potest uti signo, per comparationem seu deductionem unius rei ad alteram. Propterea significatio dici potest intellectûs constitutio vel actuatio seu formatio vel adaptatio. Unde significare, est aliquid intellectui repræsentare.

Significatio dicitur quasi signi factio; non quod res quæ est signum fiat de novo per utentem signo; sed quia fit signum ad cognitionem alterius vel ut alterius per operationem intellectus.

Significatio non fit per aliquod signum quod non sit res aliqua: quod enim nulla res est, nihil omninò re-
C præsentat sive significat; habet autem omnis res tantùm de significabilitate quantùm de entitate.

Significatio potest accipi per intellectum à quacunque creata re. Ratio: quia quælibet res creata signum est à primo significante Deo constitutum, maximè suiipsius Dei, sicut effectus, sicut exemplatum, sicut via: significativum medium est, ad investigandum per argumentum à posteriori causam efficientem, exemplarem & finalem.

Signum à quo significatio dicitur, non accipitur absolutè, sed ad aliquid & relativè, dùm intelligitur ut signum, sicut species coloris in oculo non accipitur ut res.

Signum ut signatum dictum relativè, magis accipit relationem istam ab actione rationis vel intellectus rerum habitudinem considerantis, quàm à re-
D bus, ut res sunt absolutè; sic rebus utuntur Theologi per intelligentiam, & devoti simplices per Fidem.

Signum ad signatum dùm comparatur per intellectum; non causatur ad extra nova res absoluta & positiva; sed benè in anima, quæ primas & secundas intentiones sibi format, quæ res in anima singulares sunt & accidentales, licet universalitatem repræsentent.

Signum præsupponit ad veram sui nominis integritatem, quòd intellectus rem ita consideret & comparet, sicut in re extra reperitur habitudo, quamvis aliter consideret intellectus quàm res existat. Est igitur observanda vis Logicæ in explicando, quomodo conjungatur *h* aliter. Si enim intellectus consideret rem quòd aliter sit quàm sit, mendax est. Si verò consideret aliter apud se quàm sit res ad extra, potest omninò esse verus; quia cognoscit rem immaterialiter, quæ

quæ consistit materialiter in se extra, necnon cognoscit universalitatem, quæ in sua singularitate consistit.

Modus significandi definitivè, est significatio cum quadam appropriatione seu proprietate significationis ad signum.

Modus significandi maximè concernit constructionem, hoc est constructibilium unionem. Constructibilia verò sunt partes orationis, quas octo Grammaticus esse ponit.

Modus significandi variatur per diversas partes orationis; quoniam aliter nomen significat, aliter pronomen, aliter verbum, aliter adverbium, aliter participium, aliter conjunctio, aliter propositio, aliter interjectio. Et hoc earum descriptiones manifestant.

Modus significandi grammaticalis & logicalis differunt; quoniam Grammaticus congruum respicit & incongruum. Logicus autem verum & falsum; propterea sufficiunt Logico tantummodò duæ partes orationis nomen & verbum, cum apud Grammaticum octo numerentur. Præsupponere nihilominùs debet Grammaticam Logica, si ritè procedat, sicut veritas congruitatem.

Modus significandi rhetoricus, quamvis præsupponit in multis Grammaticam & Logicam, habet tamen regulas suas, habet suos tropos & figuras in multis sibi proprias.

Modus significandi rhetoricus plùs observatur in communi modo loquendi quàm logicus. Fuerunt qui volentes observare modum significandi Logicæ, vix audebant loqui, ne mendaces essent & falsi.

Modus significandi rhetoricus proximior est sacræ Scripturæ locutionibus quàm logicus, ita quòd modus loquendi logicalis non est à Theologo per omnia observandus in expositione litterali; alioquin sensus litteralis Scripturæ sæpe falsus esset, & ita vacillaret omnis argumentatio ex sacra Scriptura, quæ non valet nisi ex sensu litterali. Non enim est sensus mysticus de se probativus absque litterali sumptus. Dionysium & Augustinum testes in hoc cum ratione suscipimus.

Modus significandi grammaticalis ampliatus est in receptione troporum & figurarum, ad proprietatem locutionis excusandam, & conveniret cum modo loquendi vulgari & rhetorico & sacræ Scripturæ, plus quàm modus significandi logicale; quem ad viam suam in Scripturis divinis semper quærere, errare est.

Significatio metaphysicalis multùm distinguitur à significatione Grammaticæ, vel Logicæ, vel Rhetoricæ, quæ sunt partes Philosophiæ sermocinalis. Ratio est, quia significatio metaphysicalis consistit in solo intellectu vel ratione, & generatur à primis impressionibus naturæ, quæ sunt transcendentes, sicut est impressio prima notitia entis, quâ nulla prior, & sine qua non habetur altera.

Significatio metaphysicalis fundata primò super ens aut rem, fundatur consequenter per operationem & comparationem intellectûs ad entis proprietates, quæ sunt ens unum, ens verum, ens bonum, ens aliquid, id est aliud quid.

Significatiò metaphysicalis reduci potest originaliter ad ista quatuor transcendentia, vel ad sex, ut alii voluerunt, distinguentes à concretis abstracta, sicut ens ab essentia.

Significatio metaphysicalis primò suscepta est, ac deinde communicata ab investigatoribus naturalium rerum in suis proprietatibus expertis, non aliundè susceptis quàm à rebus, cum operatione proprii intellectus. Dicuntur propterea conceptus metaphysicales esse primæ intentionis, quasi intùs tentionis, vel in aliud cognoscendum tentionis. Grammaticales verò & logicales, immò & rhetorici seu morales conceptus dicuntur secundæ aut tertiæ aut quartæ intentionis per relationem ad primas intentiones unde sumunt ortum.

Modus significandi grammaticalis respiciens congruum & incongruum, differt à logicali, qui versatur circa verum & falsum. Differt autem uterque à modo significandi rhetorico, qui respicit aptè dicere ad persuasionem, aptè, scilicet delectabiliter & motivè, ut doceat, delectet & moveat. Docere necessitatis, delectare congruitatis, movere seu vincere felicitatis.

Modus significandi quem habet iste terminus, *res*, grammaticaliter & metaphysicaliter diversificatur; quia res secundùm Grammaticum & etiam Logicum dicitur à reor, reris, quia sic imponitur ad significandum, aut sic imaginatur, sive sit, sive non sit; sive significatur complexè sive incomplexè, verè vel falsè. Res verò metaphysicaliter accepta dicitur à rectitudine, quia rem positivam significat extra intellectum.

Modus significandi grammaticalis semper fundatur in beneplacito impositoris unius aut plurium.

Modus autem significandi metaphysicalis naturaliter repræsentat: est enim verbum mentis ab altero nullo quàm à rerum consideratione vel experientia sumptum vel abstractum.

Modus significandi grammaticalis fit ab inspectione rerum exteriorum per sensum quæ priùs & magis innotescunt.

Modus autem metaphysicalis, si rectè procedat, fit à notioribus, non nobis, sed naturæ; quales sunt formæ vel res abstractæ: Significatio autem abstracti tanquam formalis, dicit communiter statum, respectu concreti, ut majestas quasi magni status: deitas, quasi Dei status; quia videlicet in abstratione statur in forma.

Grammaticus in modis significandi præsupponit literam velut elementum syllabæ. Dehinc syllabam quasi elementum dictionis articulatæ. Deinde fit ex dictionibus significativis oratio complexa multis modis. Sic Logicus ponit sonum tanquam genus vocis. Et dividit voces in significativam & non significativam, aut in significativam naturaliter & ad placitum: componitur ex vocibus significativis ad placitum oratio complexa multis modis, ut perfecta & imperfecta, cathegorica & hypothetica, enthimemathica & syllogistica.

Grammaticus definiens partes orationis per orationem quæ posterior est, non peccat in petitione principii, quia sic definitur unum relativum per alterum. Consideratur dictio à Grammatico, non solùm ut est dictio ex syllabis composita, nec solùm ut est significativa; sed ut est dictio constructibilis, ordinabilis in constructione orationis cum aliis, secundùm exigentiam regiminis, congruitate servata.

Grammaticus accipiens modos significandi, præsupponit dictionem quasi quid materiale; significationem verò quasi formale, tanquam ex significatione & dictione fiat unum significabile, sive significatio distinguatur realiter à dictione & è contra, sive non.

Grammaticus in impositione nominum solet à nobis notioribus procedere, sed Metaphysicus resolvit se ad illa quæ sunt naturæ notiora. Sunt autem omnia quæ se tenent ex parte formæ notiora naturæ, quia sunt magis actualia. Sunt verò materialia magis nota nobis quibus advenit cognitio prima per sensus & sensibilia.

Metaphysicus considerans formam deducit modum significandi concretivum ab astracto tanquam à formaliori & principaliori, sicut album derivat ab albedine. Grammaticus è contra derivat albedinem ab illo tanquam à notiori nobis. Sic à vivente vitam, à magno magnitudinem, à justo justitiam, ab ente essentiam, à materiali materiam, à Deo deitatem.

Metaphysicus plus elevat intellectum ex modis

suis significandi, quàm Grammaticus; quia plùs & formaliùs abstrahit, quo fit ut Grammaticus semper rudis & quasi materialis maneat, si non ad Metaphysicam se resolverit: sicut & Legum scrutatores & Rhetorici, si non ad principia prima & universalia resolvere se consuescant, fiunt toti literales, & Logici sine Metaphysica garruli redduntur.

Metaphysicus verò Logicâ spretâ, semetipsum fallit crebrò, quia Logica ad omnium methodorum principia viam habet.

A Metaphysicus magis propriè dicitur intelligere modos significandi, sicut meliùs rerum proprietates; ex quibus sumitur impositio dictionum si rectè fiat, sicut ab Adam edocto per divinam inspirationem, imposita sunt rebus nomina sua.

Metaphysicus si senserit quòd modi significandi grammaticales non rectè sequuntur aliquando rerum proprietates, potest apud se dimittere tales modos, nec insequi in sensu suo: meminerit tamen illius, *Loquendum est ut plures.*

Conquisitores veritatis ad invicem debent in primis convenire in modis significandi terminorum seu dictionum, secundùm quos & quas versatur inquisitio. Nam sicut Logica tradit, præsupponi debet B quid nominis in omni quæstione.

Conquisitores veritatis etsi possint ad invicem uti nominibus, secundùm novos significandi modos pro voluntatis arbitrio; hoc tamen non expedit passim fieri, quoniam stabilitas scientiarum multùm dependet à quid nominis terminorum. Faciunt denique tales ut ab aliis non intelligantur in linguagio quod sibi mutuò confinxerunt, qui & mutant terminos quos posuerunt Patres eorum. Et quid sequitur nisi Babylonica linguarum confusio in ædificatione turris scientiæ?

Conquisitores veritatis nostri temporis in Theologia, sub specie subtilitatis & titulo Metaphysicæ, magnam nimis induxerunt confusionem, dùm, omissa communi Logica, quam Aristoteles & alii conse- C quenter tradiderant & servabant, ipsi novos sibi terminos assumpserunt; aut fortè per ignorantiam Logicæ, aut per negligentiam & contemptum; aut quia voluerunt sibi facere nomen ex inventione novitatum, dùm repugnantes eis vocant rudes & Terministas, nec reales in Metaphysica, quasi sine terminis loqui possint.

Conquisitores veritatis decet hæc modestia separans se à contentionibus, ut si senserint quòd in modis significandi terminorum usitatorum convenire non volunt aut nesciunt, cesset disputatio, quæ prorsùs noxia esset, & talis qualis cæcorum in tenebris pugna, seu concertatio, vel etiam sagittatio: nunquam enim nisi casu venirent ad punctum: hinc dici solent qui hujusmodi sunt, *Malè apunctuati.*

Theologus sicut diversas considerat Scripturæ partes, quasdam ad Legum, quasdam ad morum, nonnullas ad historiarum, quasdam ad Prophetiarum in- D tellectum; sic varios debent attendere significandi modos. Docent hoc Tytonii regulæ ab Augustino commemoratæ, docent similiter expositores Bibliæ literales.

Theologus in inquisitione moralium & historialium, immò & Prophetiarum considerare debet & insequi modos loquendi vulgares & parabolicos simul & rhetoricos atque figurativos; alioquin ageret indisciplinatè, quærens aptare sermones non secundum subjectam materiam. Esset denique scandalosus apud moralium Præceptorum scrutatores aut Doctores, quales sunt Juristæ.

Theologus in inquisitione speculabilium, curiositatem evitet non plus quàm expedit, moralia dimittendo. Sequatur insuper modos significandi quibus utitur communis schola Doctorum, etiam si quandoque posset invenire suo judicio magis idoneos. Exponat modos communes, non contemnat aut immutet; alioquin damnationem accipiat, delens (quantùm in se est) optimorum Libros, doctrinamque Magistrorum.

Theologus plus insequens modos significandi Philosophorum gentilium quàm sacrorum Doctorum, etiam si sententias veras habeat, culpandus est. *Liberis* (inquit Augustinus) *verbis utuntur Philosophi, sicut Platonici qui tres personas nominant in Deo tria principia: nobis autem ad certam regulam loqui fas est.* Exemplum dat aliud de vocantibus ipsum Deum esse Fatum. *Talis*, inquit, *sententiam teneat, linguam mutet.* De Eliu quoque apud Job quærit Dominus: *Quis est iste? Involvens sententias sermonibus imperitis.* Hinc illa surrexit saluberrima damnatio Articulorum Parisiis lata, quam allegant utentes ea sapientissimi Doctorum, qui sequuntur, tàm religiosi, quàm sæculares in lecturis suis & Libris.

Ex modis significandi secundæ intentionis composita est Grammatica & Logica. Unde consurgunt traditiones prædicabilium & prædicamentorum, suppositionum, obligationum, cum suis annexis in Logica, declinationes, genera, conjugationes, & regimen in Grammatica, cum adjunctis multis. Ex quibus est accipienda particularis de modis significandi notitia.

Ex modis significandi circa Grammaticam & Logicam variatis, omnis scientia consequenter variatur, nec est facile quòd salubriter & in melius commutetur. Sic enim de mutatione Legum tradit Philosophus, etiam si novæ videantur meliores, non esse passim expediens. Consuetudo enim est altera natura quæ Legibus assuetis dat vigorem.

Ex modis loquendi grammaticalibus & logicalibus plurimæ difficultates in quavis scientia, maximè in Theologia possunt terminari; patet in aliquibus, ubi minus videretur, ut cur ista negatur? *Essentia divina generat*, & illa conceditur. *Pater qui est essentia generat.* Hoc enim facit modus significandi absolutus & relativus. Non oportet per omnia fallaciarum genera discurrere, quarum dissolutio, etiam circa divina, facilis apparebit, si principium, syllogismos per dici de omni, & per dici de nullo regulans, fuerit benè secundùm traditionem Logicæ Aristotelis intellectum.

Ex modis significandi Grammaticæ & Logicæ possunt intelligi sufficienter & salubriter valdè proprietates entis simpliciter, quæ sunt unum, verum, bonum, secundùm tria in divinis appropriata, cum ceteris difficultatibus circa ista formatis. Et hoc per comparationem ad ens secundùm quid, cum proprietatibus suis, secundùm quid ad ens simpliciter. Illud autem simpliciter dicitur, quod sine addito dicitur, & illud est solùm unum ens verum, primum & bonum. Et istud ens secundùm Metaphysicum extra omne genus. Logicus verò potest univocationes & analogias & æquivocationes & chimeras fabricare, prout voluerit. Unde contentio consurgit aliquando Logicorum cum Metaphysicis, & è contra, dùm quæritur utrum Deus sit in genere, aut si ens sit univocum ad Deum & creaturas, aut si sit æquivocatio in mente.

Fundatur in modis significandi magna virtus docendi: aliter enim docet eandem sententiam doctus, aliter indoctus, propter modum ordinemque vocum significativarum cum modis pronunciationum. Nam habet visus suas interjectiones in gestu corporis, sicut auditus suas in sonis.

Fundatur in modis significandi, juncta pactione Dei, magna virtus operandi; patet hoc in sacramentalibus verborum formis.

Fundatur in modis significandi (permittente Deo) virtus operativa in artibus magicis, plùs tamen ex pacto fallaci dæmonum, quàm naturali virtute dictionum vel carminum seu characterum.

Fundatur in modis significandi virtus magicæ natu-

naturalis, secundùm configurationes vocum musicales, sicut etiam in modis reputandi per speculares applicationes. Reducunt etiam aliqui conversiones hominum mirabiles, per exhortamenta & prædicationes ad modos significandi & pronunciationes. Denique propter complexiones hominum varias, habent sæpe modi significandi omnino similes diversissimos effectus, immò contrarios : quòd si non attendant prædicatores verbi Dei, falluntur & fallunt. Sibilus idem fugat cattos & congregat canes.

Ex consideratione modorum significandi naturalium in re qualibet, consistit intellectus humani magna perfectio, si rectè utatur, referens ad principale significatum quod Deus est. Si autem non vult intelligere, id est, intus legere, sed accipit res non ut signa sunt Deum significantia, meritò dicitur hebes vel erro, quasi hærens exterius; & quasi somnians, qui in somnio; aut phantasticus, qui in vigilia accipit signa phantasmatum pro rebus ipsis quarum signa sunt, reverizat & errat ineptus.

Ex consideratione modorum significandi naturalium composita est Theologia symbolica, similiter & Rhetorica pro maxima parte, unde provenit quòd Deus potest nomine cujuslibet creaturæ nominari, ut leo, bos, agnus &c. propter aliquas proprietates inventas quæ perfectiùs conveniunt Deo, quoad rem significatam, quàm creaturæ. Sed quoad impositionem nominis è converso : fortitudo enim principaliùs convenit Deo quàm leoni, à qua dicitur Deus leo.

Consurgit quoque ex hoc modo significandi symbolico multiplex eruditio, & elevatio mentis in Deum per devotionem. Si verò vertatur in abusum, consurgit omnis impietas, fallacia, libido, scandalum, atque laqueus insipientium; illuminat enim Deus mirabiliter à montibus æternis. *Turbati sunt omnes insipientes corde*, Ps. LXXV. 5. qui dignoscere cum pietate nesciunt mysticos significandi Deum modos.

SECUNDA PARS
DE CONCORDIA
METAPHYSICÆ CUM LOGICA.
PROPOSITIONES QUINQUAGINTA.
Jungantur totidem aliis Propositionibus de Modis significandi in utraque scientia.

Ad eosd. Codd. MSS.

Si non credideritis quia ego sum, in peccato vestro moriemini. Joan. VIII. 24.

DIXIT hoc Dominus noster Jesus Christus, suam Judæis ostendere volens divinitatem. Et hoc ex verbis Legis, Domino dicente ad Moysen: *Qui est misit me ad vos.* Exod. III. 14. Unde colligitur quòd qui est, vel ens simpliciter dictum, est propriissimum nomen Dei, cujus propria passio est bonum. Conformiter ad illud dictum Christi: *Nemo bonus nisi solus Deus.* Luc. XVIII. 19. Et quoniam in Christo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ Dei absconditi, constat quòd sapientia quæ considerat ens, concordat cum omni scientia, de quarum numero Logica est. Concordemus igitur Sapientiam seu Metaphysicam cum Logica, seu sermocinali scientia, sub considerationibus seu theorematibus quæ sequuntur.

Ens quodlibet dici potest habere duplex esse, sumendo esse valdè transcendenter. Uno modo ens sumitur pro natura rei in seipsa. Alio modo, prout habet esse objectale seu repræsentativum in ordine ad intellectum creatum vel increatum : hæc autem distinctio non conficta est vel nova, sed à Doctoribus tam Metaphysicis quam Logicis subtilibus inducta.

Ens consideratum seu relictum prout quid absolutum, seu res quædam in seipsa, plurimùm differt ab esse quod habet objectabiliter apud intellectum, juxta diversitatem intellectuum & rationum objectalium, etiam prout rationes objectales non accipiuntur pro seipsis materialiter; sed pro rebus quasi formaliter : ut sicut significatio est quasi forma dictionis, & modus significandi quasi forma significationis; sic res ipsa diceretur quasi materia vel substractum vel subjectum rationis objectalis, vel modi significandi. Quæ consideratio clavis est ad concordiam formalizantium cum Terministis, si perspicaciter nec protervè videatur.

Ens reale non potest constituere scientiam aliquam, si non consideretur in suo esse objectali relato ad ipsum ens reale, sicut ad primarium & principale objectum suum. Ratio: quia scientia vel sapientia quælibet est habitus intellectus; quamvis intellectus respiciat res, & ipsas accipiat quasi materiam vel objectum vel substractum suæ considerationis, per rationes objectales seu formales, quæ se tenent ex parte intellectûs. Secundùm hanc considerationem dici possunt formæ rerum non reales, sed intentionales, conceptibiles vel intelligibiles.

Ens non mutatur in suo esse reali, neque diversificatur per mutationem vel diversitatem sui esse objectalis. Et hîc est lapsus volentium formalizare vel metaphysicare de rebus in suo esse reali, secludendo illud esse quod habent objectale, quasi si quis vellet intelligere sine intellectu, vel ratiocinari sine ratione. Res enim non ratiocinantur in seipsis, nec præscindunt, nec universalizantur, nec signantur, nec abstrahunt, nec abstrahuntur; quoniam istæ sunt operationes intellectûs, non rerum ipsarum; quamvis sint pro rebus hujusmodi operationes, secundùm suppositionem personalem & quasi formalem, nec non ex parte rei, si ita placet loqui. Unde, pro majori explicatione, ab altiori repetamus exordio de quibusdam tractatis in *De Modis significandi*, sed hoc aliter, fineque diverso.

Dictio, si consideretur prout est quædam res in se, non spectat ad aliquam scientiam, nisi sicut aliæ res extra animam, quæ sunt substantia vel accidens, & ita continetur sub ente considerato absolutè, quia non minùs sunt ipsi conceptus animæ res quædam saltem accidentales, quàm lumen vel species sensibilium in aere.

Dictio, si consideretur prout est nata significare seipsam naturaliter; sic non spectat ad aliquam scientiam plusquàm aliæ res extra animam, quarum quælibet nata est se repræsentare naturaliter potentiæ cognitivæ. Et hoc modo spectat dictio ad passionem entis quæ est verum; sicut & aliæ res sub tali consideratione receptæ. Dicitur enim verum per comparationem ad intellectum actualiter vel aptitudinaliter factam.

Dictio, si consideretur in habitudine ad potentiam volitivam, ut est quoddam appetibile vel ordinabile ad finem, sic non minùs non spectat ad aliquam scientiam sermocinalem, vel moralem; vel physicam, seu naturalem, quàm aliæ res extra animam. Et hoc modo spectat dictio ad passionem entis quod est bonum.

Dictio, si consideretur prout est imponibilis, vel maximè jam imposita ad significandum aliud à se, tunc spectat ad aliquam scientiam, prout ex sequentibus apparebit; nominatim de hac dictione ens, & de istis unum, verum, bonum.

Significatio dictionis voluntariè facta, dici potest forma sua; ita quòd in dictione significativa ad placitum, dictio est velut materiale seu substractum, & significatio quasi formale suum.

Significatio dictionis ad placitum facta potest considerari vel ut est significativa solùm, sic in genere; vel ut habet modum significandi appropriatum hunc vel illum. Et ita modus significandi erit quasi formale, respectu significationis; quoniam se habent significatio sicut genus, & modus significandi tanquam differentia.

Significatio & modus significandi dictionis possunt considerari dupliciter. Uno modo pro seipsis & in seipsis. Alio modo per respectum ad res quas significant, quæ non sunt ipsa significatio vel modus significandi. Juxta primum modum accipitur suppositio materialis vel etiam naturalis, secundùm antiquos. Juxta secundùm modum sumitur suppositio personalis seu formalis, secundùm aliquos posteriores naturalem suppositionem relinquentes.

Significatio & modus significandi si considerentur secundùm suppositionem materialem, tunc spectant ut sic ad Grammaticam & Logicam vel etiam Rhetoricam, quæ constituunt terminum Philosophiæ sermocinalis. Si verò fiat acceptio pro rebus significatis ab extra, sic spectant ad alias scientias, sicut ad Moralem, sicut ad Mathematicam, Physicam, aut Metaphysicam.

Modus significandi & objectalis ratio cognoscendi, maximè per intellectum, reperiuntur accipi pro eodem, & ita curreret distinctio de ratione, objectali, quemadmodùm de modo significandi.

Modus significandi seu ratio objectalis dum spectat ad reales scientias, non accipiuntur pro seipsis neque secundùm suppositionem materialem; sed secundùm suppositionem personalem pro rebus ad extra significatis.

Modus significandi vel ratio objectalis quantumcunque spectent ad scientias reales, non tamen excludunt operationes intellectûs; quoniam modus significandi vel rationes objectales dicuntur relativè ad intellectum, nec esse possent, si nullus esset vel esse posset intellectus negotians, sed nec intellectus negotians sufficeret, si nullæ res ad extra, vel verè vel intelligibiliter esse possent

Modus significandi, vel rationes objectales, si quærantur penitùs excludi in consideratione scientiarum quantumcunque realium, sicut est Metaphysica vel Physica, consequitur implicatio & insana deceptio, cum erroribus absurdissimis, & quandoque blasphemis & hæreticis: ut quòd scientia esset sine sciente, & res ab extra taliter omninò essent in intelligente, sicut errabant negantes primum principium ex hac radice; quoniam res intelligitur ab uno esse & ab alio non esse.

Sermocinalis scentia distinguitur à reali, quoniam sermocinalis est de secundis, juxta commune dictum. Quid autem sit secundà intentio & quid prima, colligitur ex duplici suppositione quæ dicta est, scilicet materiali & personali. Materialis respicit terminos & suos significandi modos, & inde dicuntur genera, species, vel differentiæ, secundùm quòd varietas est in significando generaliter vel specificè, aut singulariter affirmativè vel negativè, complexè vel incomplexè, unde sumuntur quæstiones istæ, quæ, qualis, quanta, in consimilibus multis. Realis verò scientia sicut Metaphysica & Physica res habent extra animam pro principalibus objectis & substractis.

Sermocinalis Grammatica respicit significationes & modos significandi, prout spectant ad congruum vel incongruum in ordinatione regiminis, & per hoc differt à Logica & Rhetorica, & generaliter ab omni reali scientia.

Sermocinalis Logica respicit significationes & modos significandi in ordine ad verum vel falsum quæ sunt in anima, secundùm Philosophum, & inde sumitur differentia ad Grammaticam & Rhetoricam & ab omni reali scientia.

Sermonicalis Rhetorica respicit significationes & modos significandi in ordine ad ornatum per orationes, ac per hoc distinguitur à Logica & Grammatica, licèt hæ tres scientiæ plurimùm inter se conveniunt ut sermocinales sunt. Et est Grammatica generalior ad omnes scientias. Logica specialior ad speculativas scientias ut speculativæ sunt. Rhethorica specialis est ad Moralem scientiam, tanquam Logica sua specialis.

A Subtilitas metaphysicantium si vera sit, consistit in acuta resolutione entis, secundùm esse suum objectale personaliter seu formaliter acceptum. Ruditas autem Terministarum, si consistere velint in significatis seu modis significandi soùlm materialiter, indè provenit vel consurgit quòd à Metaphysicis rationabiliter contemnuntur.

Subtilitas metaphysicantium si quærit reperire in rebus ipsis secundùm suum esse reale, tale esse quale habent in suo esse objectali, jam non est subtilitas, sed stoliditas & vera insania. Quid enim est insania, nisi judicare res prout sunt in sola phantasia, quòd ita sint ad extra, qualiter est in furiosis, phantasticis atque reverisantibus; qui scilicet somniant vigilando; dùm similitudines rerum pro rebus accipiunt.

B Subtilitas metaphysicantium debet attendere conditionem & naturam virtutis cognitivæ præsertim intellectiuæ; quoniam secumdùm diversitates operationum cognitivarum, maximè intellectualium, accipienda est varietas rationum objectalium, *seu modorum significandi formalium*, vel *ex natura rei. Undè* Deus nihil intelligit materialiter, nihil *contingenter*, nihil mutabiliter, nihil dependenter, *nihil complexè* nihil falsè, nihil fallibiliter: *quamvis res ab extra* quas intelligit distinctissimè, secundùm conditiones suas omnes, sint dependentes materiales, sint contingentes, sint mutabiles, sint propositiones complexæ, quædam falsæ, sint possibiles aliter se habere. Sic è converso intellectus creatus cognoscit Deum immutabilem & unicum necessitate esse &c. *nisi quantum* juvatur à gratia vel gloria. *Patet ex hoc quòd* abstrahentium non est mendacium, *si rectè abstrahant*, quamvis intelligant aliter rem quàm sit, licèt errarent, si judicarent quòd res sit aliter quàm sit. Et

C hic est lapsus Logicam ignorantium vel spernentium, qui ponunt in Deo contingentias à parte rei, & formas seu formalitates quales sunt in creaturis, & præcisiones & signa, cum sit in natura sua purissimus actus & unicus. Omnis autem creatura potentialis & multa, & vix per analogiam similis, Deo dicta.

Subtilitas metaphysicantium & generaliter omnium philosophantium in inquisitione veritatis realis in moribus, & aliis rebus, practicè vel speculativè; sicut præsupponit (ut dictum est) Philosophiam sermocinalem intrinsecam vel extrinsecam in modis significandi & rationibus objectalibus; sic debet diligenter advertere quid conveniat Philosophiæ sermocinali ut sermocinalis est: similiter & reali, ut realis est, concor-

D dando congruitatem Grammaticæ, veritatem insuper & falsitatem, secundùm inquisitionem Logicæ, ornatum denique verborum, quantùm facit ad sermonem passionativum seu moralem & motivum, ad aptè persuadendum in moribus: alioquin fit in contemnentibus vel ignorantibus confusio Babylonica, tàm in singulis apud se, quàm apud reliquos cum quibus habent de veritate tractare speculativè vel practicè. Væ igitur illis qui gaudent in confusione linguarum per contemptum terminorum quos posuerunt Patres nostri, qui in impositione terminorum fuerunt magni Metaphysici. Non enim frustra dicitur,

tur, quòd Logica est ad omnium methodorum principia viam habens.

Quodlibet ens creatum dici potest habere duplex esse, in comparatione ad Deum, conformiter ad prædicta. Unum reale, quod dicitur esse existentiæ, vel naturale, vel in proprio genere. Aliud verò vocatur esse objectale à Metaphysicis nolentibus uti solis terminis Grammaticæ, Logicæ vel Rhetoricæ. Licèt Grammatica vocet hoc esse objectale, modum significandi; Logica modum concipiendi; Rhetorica modum ornandi: & ita poterit à subtilibus nec protervis faciliter concordia fieri. Grammatici quippè distinctionem admittunt de terminis vel distinctionibus primæ impositionis & secundæ impositionis, vel etiam tertiæ aut quartæ, & deinceps per reflectiones: aut sub aliis verbis admittunt Logici distinctionem de terminis seu conceptibus primæ intentionis & secundæ & tertiæ: & in idem redit.

Quodlibet ens in esse objectali fuit ab æterno in Deo seu divino verbo quod est creatrix essentia. Hoc est expressum beati Augustini verbum, cujus auctoritas major assumitur ex dicto Joannis: *Quod factum est in ipso vita erat, & vita erat lux hominum.* Joan. 1. 3. 4. Constat quòd hæc vita non est nisi Deus seu creatrix essentia, non quidem absolutè considerata, sed per respectus objectales quos videt divinus intellectus sicut & seipsum, & omnes res creabiles complexas vel incomplexas, tanquam objecta prima vel secunda. Ad hunc sensum dicitur ab aliquibus Deus componere & dividere, non quidem simpliciter, sed objectivè.

Quodlibet ens creatum quamvis habuerit ab æterno esse objectale in mente divina, non ideò tamen sequitur absolutè & generaliter loquendo, quòd res fuerunt ab æterno. Et hic est lapsus Grammaticorum vel Logicorum, qui non accipiunt distinctionem istam de esse duplici creaturæ; sed defendunt se per ampliationes & connotationes, & modos significandi quasi materialiter. Unde negant istas: Hæc res intelligitur: ergo est. Istud ens fuit intellectum ab æterno: ergo istud ens habuit esse vel essentiam ab æterno. Sed cum nomina sint ad placitum, debebunt faciliter induci ad acceptandum quid nominis hujus quod est esse objectale, cum esse intelligibili vel modo significandi.

Quodlibet ens creatum comparatum ad Deum, dici potest habuisse ab æterno esse ideale, quantumcunque sit paucæ entitatis vel individuationis. Et ita, sicut sunt plures res creatæ, sic dici possunt plures ideæ, & quòd alia ratione conditus est homo, aliâ equus, prout dicit B. Augustinus. Sic salvaretur quòd ab eodem, inquantùm idem, non procedit nisi idem: quia concurrit objectalis ratio varia, respectu diversorum effectuum, Et hæc objectalis ratio vocatur ab aliis distinctio rei, seu formalis, vel quædam non identitas: sed aliqui non intelligentes vel excedere volentes, posuerunt ex hoc distinctiones in Deo, quas noluerunt appellare distinctiones rationis: etiam significant intelligere dominium, & addiderunt quòd plus distinguntur inter se quàm homo & asinus. Vocatum est à nonnullis hoc esse objectale apud intellectum creatum, esse quoddam perspicuum, vel quòd est res in esse perspicuo. Dixerunt alii, quòd dum aliquæ rationes objectales considerantur ut in Deo sunt infinitæ, non propter hanc infinitatem transeunt in alias rationes, sicut ejusdem sunt rationis albedo finita & infinita. Contradicunt alii, cum majori pietate divinæ majestatis, quòd infinitas trahens extra terminos creaturæ, facit alietatem rationis. Et ita rationes creaturarum non sunt formaliter in Deo, sed supereminenter; sicut nec ratio sanitatis est in urina vel cibo, nisi per analogiam, ad sanitatem animalis.

Universalia realia extra animam ponere alibi vel aliter quàm in Deo, est hæresis expressè damnata per Decretalem Innocentii tertii,: *De summa Trinitate & Fide Catholica.* §. *reprobamus: in fine.* præsuppositis glossarum testimoniis, sicut Hostiensis super illum locum Et Martini in Chronica Summorum Pontificum, ubi loquitur de Innocentio tertio, qui cœpit Anno 1197. Dicit igitur sic Decretalis Innocentii. *Reprobamus etiam & condemnamus perversissimum dogma impii Almarici, cujus mentem sic pater mendacii excæcavit, ut ejus doctrina non tam hæretica sit censenda quàm insana.* Sed qualis fuit hæc doctrina, recitat prædictus Hostiensis super istum locum, & Martinus ubi dictum est. *Primus*, inquit Hostiensis, *& summus error fuit quòd omnia sunt Deus.* Unde dicit Amalricus: *Motum Deo dare non possum.* Et sequitur: *Cùm in ipso sint omnia, immò cùm ipse sit omnia.* Et sequitur, *Non facile posse negari Creatorem & creaturam idem esse.*

Alter error, quòd *Primordiales causæ quæ vocantur ideæ, idest forma sive exemplar, creant & creantur; cùm tamen secundùm Sanctos in quantùm sunt in Deo, idem sunt quod Deus.* Ait Hostiensis, addens quòd Odo Episcopus Tusculanus, exposuit errores singulos, & damnavit, subdens causam quare non fuerunt explicitè nominati. Martinus verò ita dicit de eodem Almarico damnato per Innocentium tertium, quòd *Asseruit ideas quæ sunt in mente divina, & creare & creari: cùm, secundùm Beatum Augustinum, nihil nisi æternum atque incommutabile sit in mente divina.* Dixit etiam, quòd *Deus ideò dicitur finis omnium, quia omnia reversura sunt in ipsum, ut in Deo immutabiliter conquiescant, & unum individuum atque incommutabile in eo permanebunt. Et sicut alterius natura non est Abraham; alterius Isaac, sed unius atque ejusdem, sic* dixit *omnia esse unum & omnia esse Deum.* Dixit enim *Deum esse essentiam omnium creaturarum & esse omnium.* Hæc Martinus.

Constat quòd ad positionem universalium realium prout exponunt, sequitur hæc doctrina, vel forsan insanior, ut quòd sit ens unum trascendens in re, quod nec est Deus, nec creatura, nec æternum, nec temporale.

Universalium hujusmodi positio reprobata est pluries Parisiis, tàm ab Episcopis Parisiensibus sub anathemate, quàm à Cancellariis Parisiensibus cum sacra Theologiæ Facultate doctrinaliter & determinativè. Patet primò per damnationem Guillielmi Parisiensis de consilio omnium Magistrorum: inter quos fuit Frater Alexander de Ales, prout recitat Dominus Bonaventura in suo secundo: *Dist.* 23. circa finem, circa annum Domini 1240. quòd *multa sunt veritates ab æterno, quæ non sunt Deus:* error, supple est dicere. Alius: quòd *primum nunc creationis passivè, nec est creator nec creatura*: error. Unde dicit Augustinus quòd omne ens est creatura vel creatrix essentia.

Ponitur alius Articulus de Theophano, & hic est contra Joannem Scotum, in Libro qui dicitur *Periphyson.* idest *De natura.* Contra quem scripsit Hugo super cœlesti hierarchia; qui Liber, ut dicit Hostiensis damnatus fuit per Magistros Parisienses, propter alios errores quos ab illo sumpsit dictus Amalricus. Est autem iste Joannes Scotus non ille de Ordine Minorum, sed alter qui translutit Libros Dionysii de Græco in Latinum, longè ante ipsum. Prædictus insuper Odo Tusculanus, qui fuerat Cancellarius Parisiensis notaverat & damnaverat errores dicti Libri: & ab hoc Odone dicit Hostiensis se prædictos errores accepisse.

Universalium hujusmodi positio, damnata fuit per Stephanum Parisiensem de consilio omnium Magistrorum, circa anum Domini 1276. Articulo 52. ubi sic dicitur, quòd *Illud quod de se determinatur ut Deus, vel semper agit, vel nunquam, &* quòd *multa sunt æterna.*

Sequitur quinquagesimus tertius contra alium Doctorem. Quòd *Deum necesse est facere quicquid immediatè fit ab eo.* Ecce quòd error est dicere quòd

quòd *multa sunt æterna*. sicut tamen essent universalia realia si ponantur. Fuit etiam hæc doctrina pluries revocata Parisiis, etiam de tempore, modo & paulò ante.

Universalium hujusmodi realium positio, damnata fuit novissimè per sacrum Constantiense Concilium contra Hus, & Hieronymum Pragenses combustos: & qui vidit & audivit testimonium perhibet de his. Ex quibus sequitur evidenter quòd assertor pertinax doctrinæ talis, cum suis sequelis, hæreticus est censendus, immò impius & insanus, scandalizans etiam pias aures, quantumcunque pius haberi posset aut verus intellectus apud exercitatos in hujusmodi positionibus. *Ab omni specie mala*, inquit Apostolus, *abstinete vos*. 1. Thess. v. 22. Et Philosophus ait, *loquendum esse ut plures*. Et Augustinus, *Ad certam*, inquit, *regulam nobis loqui fas est*. Concedendum est tamen, quòd universalia sunt apud intellectum, non in essendo, sed in repræsentando. Nec ob hoc ponendus est unicus intellectus universalis, prout impius Averrois asseruit. Deus autem est ens simpliciter universale, non mole sed virtute. Denique Doctor ille se sophisticat & implicat & infamat qui concedit hanc consequentiam. Generalis est & univoca ratio entis: ergo ponendum est ens universale extra animam. Arguit enim à parte in modo ad suum totum, cum additione distrahente.

Univocatio entis ad Deum & creaturam tolerabiliter poni potest, secundùm Theologiam & Metaphysicam, si fiat sermo seu resolutio ad rationem objectalem entis communem Deo & creaturæ; sicut accipi potest communis ratio objectalis ad substantiam & accidens, & inter analoga.

Univocatio talis si quæratur fieri per conceptus specificos & distinctos ad rationes attributales positas in Deo, per propriam univocationem ad Deum & creaturam; non videtur benè tutum, ut quòd Justitia dicatur purè univocè de Deo & creatura & non analogicè, sicut antea notatum est.

Univocatio non ideò synonima & quasi nugatoria dicenda est reperiri inter attributales rationes de Deo, quamvis eandem rem penitùs significent; quia non significant eodem modo vel eadem objectali ratione formaliter, vel ex parte rei seu personaliter, modo priùs exposito. Quoniam ratio objectalis non sistit in solo intellectu aut conceptibus, sed tendit in rem extra, tanquam in suum principale significatum, vel objectum vel substractum; alioquin diceretur ens secundæ impositionis vel intentionis, vel rationis logicalis. Et ita ratio objectalis habet quodammodò duas facies vel respectus, ad intra scilicet & extra.

Univocatio entis transcendentis ad Deum & Creatorem cum suis propriis seu proprietatibus transcendentibus, qui sunt unum, verum, bonum, plurimùm confert viris contemplativis & intelligentibus; dùm tamen statim ut intellexerunt ens illud in sua communitate, confestim denudent ab omni ratione objectali creaturæ, & transferant ad rationem propriam objectalem, generalem, puram & liquidam solius creatoris. Docet Augustinus ita facere VIII. *De Trinitate*. De bono & verbo. Et ita diceret de ente & omnibus attributis diuinis. *Dum audis*, inquit, *bonum, tolle bonum hoc & bonum illud, & vide?, si potes, bonum non alio bono bonum, id est bonum increatum; videbis ipsum Deum, non quidem visione faciali, sed in speculari & in ænigmate*.

Sic Dionysius docet facere in mystica Theologia per exemplum de sculptore, qui facit agalma pulcherrimum, id est imaginem, nihil addendo, sed removendo. Sequitur eos Dominus Bonaventura, in Itinerario mentis in Deum, eleganter valdè. Erit hæc ratio objectalis propria Deo, si possit in sua puritate consistere sine hic & nunc & creaturarum phantasmate. Erit, inquam, quasi margarita præfulgida; de qua Gregorius: *Deforme conspicitur quicquid de terrena rei placebat specie; quia sola pretiosæ margaritæ claritas fulget in mente*. Sunt super hac re Opuscula quædam alibi tradita.

Metaphysicalis inquisitio quæritur ineptè fieri de ente & suis passionibus, si non præcesserit sufficiens notitia de ente logicali seu de Logica, qualem tradit Aristoteles studiosè. *Quod enim præcipiti via rectum deserit ordinem*, ais Boëtius, *latos non habet exitus*.

Metaphysicalis inquisitio & subtilis non est primitùs ingerenda pueris vel hominibus rudis ingenii, neque mulierculis sub specie devotionis, qualiter inveniuntur multi facere voluisse per curiositatem; sed qualis exitus evenerit, abominandum est vel dicere vel scribere.

Metaphysicalis inquisitio non solùm inutiliter, sed & damnosè quæritur fieri per homines sæcularibus scientiis aut Officiis civilibus occupatos, qui non capiunt quæ subtilia sunt; scandalum enim est illis vel irrisio; non enim est avibus par volatus, neque par intuitus. Sic ingenia diversa sunt multùm, pariter & studia, *Quot capita tot sententiæ*.

Metaphysicalis inquisitio surgere debet ultra grammaticalem vel logicalem traditionem, substernendo eam sibi, non contemnendo, nec ab ea contrariè recedendo: alioquin sæpe fit, ut Metaphysicare volentes, sint vel garruli, tanquam picæ loquaces, ignorantes vocem propriam vel errantes. Modicus autem error in principiis (maximè circa primum) maximus fit in ingressu & vix corrigibilis, dùm fuerit imbutus à puero, vel aliter consuetus. Denique *tales* juxta verbum Senecæ *utilia nesciunt; quia supervacua dedicerunt*.

Theologica perscrutatio respicit ens purum vel ens simpliciter, hoc est sine addito cujuscunque potentialitatis seu non entis, quale solus & unicus est Deus. Ad cujus notitiam duxit Fides Catholica longè altiùs, certiùs & veriùs quàm traditio Metaphysica. Etenim *Deum nemo novit unquam, sed unigenitus qui est in sinu Patris enunciavit de illo*. Joan. 1. 18.

Theologica perscrutatio de ente simpliciter puro (quod enim simpliciter dico, sine addito dico) pervenit ad intelligentiam multarum sublimium veritatum, quæ traduntur credendæ per Fidem, si bona vita & humilis, si studium vehemens & pium, non protervum neque curiosum affuerint; qui prætereà fiunt solerter & cautè Metaphisicâ Philosophorum discussâ, separando pretiosum à vili, hoc est verum à falso, qualem docent facere Parisienses, ad hoc enim singulariter editi sunt.

Theologica perscrutatio sistere non debet in sola intelligentia vel illuminatione intellectûs, sed labi debet & liquefieri ad inflammationem affectus; alioquin sæpe fit illud quod terribiliter de Philosophis ingratis & malè viventibus tradit Apostolus ad Romanos 1.

Theologica perscrutatio non renuit acquisitiones aliarum scientiarum, tàm speculativarum quàm moralium; quàm etiam sermocinalium ut est Logica, sed assumit eas ut ancillas sapientiæ in obsequium suum. Unde per Logicam multæ & altissimæ veritates circa mysterium beatissimæ Trinitatis, circa secretum divinæ prædestinationis, & eventum futurorum Theologia docet accipere.

Exempli gratia cur ista conceditur? Pater generat, vel Deus generat, & non ista: Essentia generat. Cur prætereà iste terminus essentia, non potest esse medium in syllogismo expositorio, debitè & completè regulato per verum dici de omni, vel dici de nullo? Qualiter prætereà servari debet ars obligatoria, ne respondens, si non consequenter se habeat ad præconcessa, turpiter involvatur? Non est dicendum per singula de suppositionibus, ampliationibus, appellationibus paralogismis fallaciarum, quorum omnium ignorantia vel contemptus causat illaqueationes errorum & nebulas falsitatum.

Con-

Concordia Doctorum negotiantium metaphysicè vel theologicè circa ens, quærenda est fieri per convenientiam in sententiis & in quid nominis terminorum, per distinctiones & alias resolutiones, potius quàm animositate pertinaci vel superbia nutriatur inter illos discordia, qualis fuit; inter ceteros, conditionis Dominus Bonaventuta, qui studuit de variis opinionibus semper elicere illud quod verum apparebat, A & cum sobrietate magna dimittere illud quod nimium vel parum videbatur.

Concordia Doctorum sæpiùs impeditur, in scandalum vel dedecus ipsorum Doctorum qui nimis quæruntur honorari, quemadmodùm de Origene tradit Hieronymus, quem sui zelatores nimii plùs diffamaverunt, dùm ipsum honorare quærebant in præjudicium theologicæ veritatis. Si taliter evenit & eventurum sit circa materiam quam agimus, viderint improbi defensores, & prohibeat deteriora Deus.

Concordia Doctorum, presertim Theologorum circa pietatem Fidei, sic est necessaria, ut obmittendæ sint potiùs perscrutationes vel dogmatizationes quarundam doctrinarum, etiam subtilium & altarum, quàm pietas Fidei per discordiam suorum tractatorum scandalum patiatur apud illos qui vel intùs vel foris sunt. Sic suadebat Augustinus ad Hieronymum. Sic dicebat Apostolus: *Si esca scandalizat fratrem meum, non manducabo carnes in æternum*, 1 Cor. VIII. 13. Salubriùs enim multæ veritates nesciuntur vel tacenur, quàm loquendo charitas saucietur. Consulit insuper Seneca subtilitates aliquas magis contemnere, quàm velle scire, exemplificans de paralogismis.

Concordia Doctorum maximè generatur, nutritur atque roboratur, si observetur illud Apostoli: *Non plus sapere quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem, & unicuique secundùm quod Deus divisit mensuram Fidei.* Rom. XII. 3. & si redigatur omnis intellectus in captivitatem in obsequium Christi, qui est finis Legis sicut & Charitas. Non enim in subtili inquisitione veritatis, sed in cultu charitatis consistit regnum Dei, & impletio Legis, consecutioque salutis.

Concordia Metaphysicæ cum Logica & suis autoribus, fiet ex consideratione præmissorum, per distinctiones aliquas. Una est de duplici modo essendi rei, in re scilicet & intellectu. Altera distinctio de ratione objectali, & de modo significandi, si ratio objectalis restringatur ad modum essendi rei in intellectu, sic quod ratio objectalis respicit duo, scilicet intellectum, & rem ipsam ad extra, ut res est vel natura quædam in se. Modus autem significandi respicit rem non ut res est in se; sed ut signum est vel significatum, sive sit extra animam sive ad intra, sicut voces & scripta sunt res significativæ, & maximè ipsi conceptus animæ, qui tamen sunt res quædam in se. Altera distinctio sumeretur distinguendo rationem objectalem; quia vel respicit rem ut res est, vel respicit ut res est signum quoddam.

Similis esset distinctio de modo significandi; quia vel significat rem ut res est, vel ut signum quoddam. Proportionabilis esset alia distinctio de terminis primæ intentionis vel impositionis, seu personaliter acceptis, prout significant res ut res sunt, aut prout termini sunt secundæ intentionis vel impositionis, supponentes pro rebus non ut res sunt; sed ut signa quædam, sive sint extra animam vel ad intra.

Sumatur ex his distinctionibus hæc unica, quòd consideratio rei, ut res est, spectat ad Metaphysicam. Consideratio verò rei, ut tantummodò signum est, præsertim in anima, spectat ad Grammaticam vel Logicam.

Corcordia Metaphysicæ cum Theologia fiet, si consideretur ens simpliciter vel ens purum, vel ens universaliter perfectum, quod est Deus. Aut si consideretur generalis ratio objectalis entis. Secundum spectat ad Metaphysicam: primum propriè ad Theologiam, in qua Deus est subjectum. Est autem Theologia duplex, scilicet viæ & patriæ. Theologia viæ respicit ens primum ut creditum cum suis attributivis non excludendo intelligentiam de multis. Theologia autem patriæ respicit ens primum ut facialiter visum & objectaliter in seipso, non in speculo vel ænigmate. Gratias ipsi qui aperuit hanc concordiam hominibus bonæ voluntatis. Vigilia suæ Ntivitatis. Anno 1426.

DIALOGUS CORDIS, CONSCIENTIÆ RATIONIS, ET QUINQUE SENSUUM.

Ex Sermone quartæ Dominicæ Adventûs Domini suprapositò, in quo de his discipulis facit mentionem: conjicitur sequentem Tractatulum à Gersone esse compositum.

B

Gallicè in MS. Cod. Vict. 288.

Doctor, monitu Dei, ratione sex discipulos instruens: scilicet, cor & quinque sensus exteriores.

Doctor loquitur.

Cujuscumque humana creatura
Videri hic potest doctrina
Ut in libro & pictura.
Ad gaudium habendum non desiturum.

Deus dicit rationi.

Sex tibi do discipulos,
Cor, tactum, linguam, odoratum, oculum, auditum.
Ut bona mea doctrina
Per te, rationem, ab eis audiatur.

Ratio respondet ei.

Domine, juva ad regimen,
C *Nam aliter id efficere non possem.*
Mecum sumam conscientiam,
Qua de omnibus factis habet scientiam.

Ratio loquitur discipulis.

Lectiones vestras omnes diligenter retinete,
Sic enim bonum recipietis gloria.

Lectio cordis.

Deus, mors, cœlum, rabies inferni.
Tuo semper insideant cordi.

Lectio auditûs.

Malas loquelas ne audias,
Ne mores bonos à te expellas.

Lexio oculorum.

Cave vultum tuum aliquò vertas,
Quò respicere est non fas.

Lectio oris.

Non gulosus sis, nec litigabis,
Sed verbum tuum ad bonum ordinabis.

Lectio tactûs.

Tangere turpe, immundum, quod facit perire,
D *Tibi prohibeo & sine jure percutere.*

Lectio odoratûs.

Caveas quicquam odore percipere,
Unde malè contingat desiderare.

Ratio loquitur omnibus simul.

Interdico vobis omnibus simul
Malam iniquitatis scholam.
Nam perdit qui eam ingreditur,
Tempus, sensus puritatem, laudem, veritatem.
Non est quicquam tam deforme,
Quin durè ibidem velit habitare.
Ibi est superbia & stulta invidia,
Acris ira & ardens avaritia,

Pigri-

Pigritia, luxuria & gula.
Si ipsa non sint, sunt tamen vitia alia multa,
Contemptus, fictio & arrogantia,
Furor, odium, aspera vindicta,
Tædium boni, alterius oblivio:
Et ne obliviscar,
Parvum vobis legam librum,
Cujus scientia à talibus liberat malis,
Ludite sine mala incœptione,
Si benè prius vestram didicistis lectionem.
Cancellarius vos Magistros faciet,
Qui Deus est qui vobis gloriam tribuet.
Vel refutabimini cum verecundia.
Malum quoque habebitis quod semper ascendet.
Decem Præcepta quæ Lex dat
Servate, qualitercumque contingat.
Deum honora, nec jures in vanum.
Festa serva, parentes ama,
Fuge homicidium, furtum, mendacium, luxuriam.
Alterius bona habere non cures.
Ego parùm recreabor.
Diligenter studete sine lite.

Cor.

Socii mei audivistis
Domina hujus magnum sermonem?

Auditus.

Cor versatile, certè sic,
Sed quid de hoc erit hic?

Oculi.

Frustra vadit,
Cum primum abierit.
Unusquisque scholam suam effugiet & evitabit.

Os.

In scholis alteris multò plus est solatii
Quicquid dicant quod sint fatui.

Odoratus.

Ipsamet à nobis attrahetur.
Quantumcunque malum vitare conetur.

Tactus.

Ad ipsam clamabimus, deinde ei ridebimus,
Hàc illàc tamdiu ibimus,
Tanta inferemus ei mala
Ut ei oculos claudamus capitis,
Ne videre possit
Quale ipsum negotium sit.

Conscientia.

Sic sic agere vultis ô latrunculi,
Vos tenebo ne sic contingat.
Unusquisque vestrûm certè accusabitur
Per me, quantumcumque excusati esse credatis.
Deus bonum vestrum & delictum
Ut Matri meæ dicam facit.
Cum Matrimonio conjuncta fuistis
Per rationem quæ Deum habet pro marito.
Cor desponsavit divinum amorem.
Auditus prudentem recepit doctrinam,
Oculus bonam simplicitatem,
Et lingua accepit sobrietatem,
Tactus pulchram temperantiam,
In odoribus habuit odoratus continentiam,
Nunc esse vultis tales,
Quales sunt illegitimi vel degeneres.

Ratio perversa loquitur.

Scholastici mei necesse est audiam
Vestrûm duos saltem quotidie,
Et quid studuerint benè reparare
Mane & vesperi, hoc videtur melius.

Conscientia.

Si rem verè scires Domina
Et benè audivisses
Contra te eorum incœptum,
Cave ne ab ipsis arguaris.

Ratio.

Scio heu qualem pœnam
Habere me oportet cum non sum sana.
Parùm sum videns & prorsùs inclusa,
Corrupta caro me confirmat in malo.

Conscientia.

Mater vide quid est hoc?
Qualis infantia facta est hic?

Ratio.

Psy qualis fœtor maculavit
A *Nostram scholam? & quis immunditiam illam aggregavit?*
Quis hoc fecit? Dic conscientia.

Conscientia.

Cor, Domina, in hoc culpabile redditur.

Ratio.

Cor, fictissimum & mutabilissimum
Ad omnia mala cogitanda & omnem immunditiam.
In scholis tu rabiem concitasti.
Ideo te his afficiam verberibus.

Cor.

Heu Magistra conqueror
De aliis quinque meis sociis.

Ratio.

Quamobrem?

Cor.

Quoniam ad hoc plenè
Me compellunt quasi coactè.

Quinque Sensus.

Certè, Domina, nos negamus,
B *Sed est cor ipsum quod sequimur.*

Ratio.

Video optimè quod si sine castigatione
Essetis, sine subjectione,
Mox malum mihi contingeret.
Ideò vobis correctionem dabo.

Quinque Sensus.

Heu ob Deum, ob Deum, ô Magistra,
Non nos tali afficias pœna.

Ratio.

Ob Deum facio reverà,
Et omnia pro emendatione vestra,
Pœnitentia habebit partem
Unusquisque, secundùm suam transgressionem.
Sed priùs ejiciatur
Immundus cumulus turpis peccati,
O lingua in secreto ipsum porta
Per os tuum, nam & ipsum est porta.

Os.

C *Psy, Domina, & quis auderet.*
Talem putredinem ejicere?

Ratio.

Tu facies, vel non esset
Aliquis nostrûm in requie bona,
Semel absolutum esse convenit.
Quantò tardiùs fit, tantò peius contingit.
Vilissimus est defœdator.
Qui per peccatum id effecit,
Caveat sibi culpabilis,
Ne verberibus fatigetur durissimis.

Conscientia.

Benè se habet cor, gemit & plorat.
Et lingua hac hora
Ejicit abominationem
Per integram Confessionem.
Sic certè oportet mundare
Sæpè scholam, & purgare
Aquâ Contritionis,
D *Venire ad reparationem*
Per ferulam & disciplinam.
Et sic omne finietur malum.

Ratio.

Tempus est ut in pace mea morer,
Quòd de Deo cogitem & Paradiso.
Scholastici mei bona hac hora
Non rebelles sunt ut priùs.
Priùs fecerunt multa mala,
Frequentem stultitiam & vanitatem
Unde eram omnino debilitata.

Deus

Deus manens in æternitate
Omnia mala velit parcere.
Et in fine cœlum concedere.

Conscientia accusat Cor & quinque Sensus tanquam sex scholasticos.

Domina ratio Mater mea bona,
Nunciare volo nova amara,
Quæ de tuis audivi discipulis,
Corde, lingua, oculo, tactu, odoratu, auditu.
Filia tua sum conscientia
Quæ in hoc eos accusare debeo,
Omnes certè fuerunt
In schola iniquitatis,
Et primus est cor versatile,
Quod alios ducit & rabiem incitat:
Jungit se gloriæ vanæ,
Ut altè scandat omnem ponit operam.
Avaritiâ certè prorsùs ardet,
Acquirere omnia vult, & undique
Ad malum nimis est ingeniosum,
Et majores dedignatur
Præceptores, cognatos, socios & Patrem.
Presbyteros, sorores, fratres & suam Matrem.
Omnes contemnit, tam ipsum est inutile.
Confitendo suum celat vitium;
Hypocrisim retinet & malam suspicionem,
Fellitum despectum & invidiam.
Sortilegium interdùm ponit
Contra Deum & contra Fidem.
De Dei murmurat providentia,
Quando ad suam non facit ordinationem.
Stultam prosequitur lætitiam.
Prorsùs repellit pœnitentiam.
De peccato suo gloriatur.
Et in sensu suo omninò confidit
In juventute sua & in amicis ejus.
Spem Dei extra se posuit.
Et de morte vel damnatione
Non curat ampliùs quam leo.
Desperatio & præsumptio
Ipsum tenent & nulla devotio.

Hîc loquitur de Oculo.

Et oculum chara mea Mater
Facere credis visionem suam charam,
Cum videt benè operatur, sed malitiam
Libenter videt & vanitatem,
Ut pulchritudinem malè inflammantem.
Vel rem quæ corpus ponit in flammam
Per vanam carnalitatem,
Vel per ardentem lubricitatem.

Hîc loquitur de Auditu.

Auditus omninò est apertus
Ad fabulas audiendas, ad bonum coopertus,
Libenter audit detractionem.
Et fugit prædicationem.
Et quia de se facit rem inhonestam,
In scholis iniquitatem cumulat magnam.

Hîc loquitur de Lingua.

De lingua quid possum dicere?
Sæpè litigat per malam iram.
Maledicit, jurat, mentitur & negat,
Et omnia replet subsannatione.
Templum, scholam, & omnia impedit,
Nisi quis sapienter se expedierit.
Promittit, & posteà de voto
A *Nil curat, tanquam nihil esset.*
Horas suas omittit, & suum relinquit servitium.
Malum suum desiderat, & vitium proprium;
Omniumque hominum, & est gulosa,
Delicatis cibis ardet tota.
Per ebrietatem, nostis Domina
Qualiter nos dedit omni infamiæ.
Jejunare non vult, & tamen attrahit
Ad peccata immunda omnes allicit.

Hîc loquitur de Odoratu.

Odoratum prætereo satis facile,
Parùm potest; quamvis suum officium
Sit interdùm velle attrahere
Socios ejus ut velint malefacere.

Hîc loquitur contra Tactum.

Sed tactus ipse fœdus.
Talis est, ut de ipso os mentiatur.
B *Quandoque ob verecundiam & timorem*
De delectatione, quam de sua capit putredine.
Oportet tamen quicquid fiat
Omnia facta ejus Presbytero ostendat,
Sive factum fuerit per abusionem
Alterius, vel sui pollutionem.
Vel nullus nostrûm evadet
Ignem, qui omnia mala arripiet.
Tactus nobis dat perditionem,
Et omnium honorum oblivionem,
Plus quam alius quicumque sensus, si satis ratio Magistra
Sensum hunc non rexeris.
Non tenet fidem matrimonii;
Naturæ vel progeniei.
Furiosus est, horror ei placet.
Fides, Lex, honor, ordo, displicet.
Odio habet vitam alteram,
Per hoc quod nimis amat istam.
Quid dicam de hoc quod percutit?
C *Et capit alibi ubi non decet.*
Ad mala festinanter properat;
Ad benè operandam parum laborat.
Defectus tales sunt alii innumeri;
Qui nos tradunt gravi oneri.
Tempus est ut meus finiatur planctus.
Ideò te rogo Mater mitis,
Hos scholasticos ad talem ordinem
Ponas, quod supremo Regi
Taliter rationem possis reddere.
Ut cœlos nos faciat ascendere.

FINIS.

DONATUS MORALIZATUS

Ad MSS. Codd. Vict. 137. 68. & Colbert.

Opus ludicrum & alterius à Gersonio Scriptoris.

PARTES orationis quot sunt?

Octo.

Quæ?

Cognitio substantiæ, cognitio Præcepti Dei, operatio ejusdem, cognitio hominis secundùm Deum, & secundùm naturam, consideratio futuri Judicii, consideratio lætitiæ electorum, & consideratio tristitiæ damnatorum.

Nomen quid est?

Homo: quia sic vocaris. Si cognoscis substantiam tuam unde factus es, veraciter scis quid est homo.

Ecce cognitio substantiæ quæ est prima pars orationis, *de terra es & in terram reverteris.* Gen. III. 19.

Nomini quot accidunt?

Sex.

Quæ?

Qualitas, comparatio, genus, numerus, figura, casus.

Cujus qualitatis est homo?

Appellativæ: quia commune est omnibus hominibus de terra fieri, immò de viliori terra sive materia. Commune est etiam omnibus hominibus esse animal rationale.

Cujus gradus comparationis?

Nullius: quia homo non debet augeri per præsumptionem, nec minui per pusillanimitatem. Et ideò est nomen substantivum ut stare habeat contra nimium timorem, & contra nimiam præsumptuosam spem.

Cujus generis?

Communis: quia tàm viro quàm mulieri convenit natura hominis.

Cujus numeri?

Singularis: quia quilibet per se rationem reddet antè Tribunal Christi.

Cujus figuræ?

Simplicis: quia non potest dividi in plures sectas. Oportet enim, si salvari debeat, quòd solam Fidem Christi confiteatur, & ab illa non dividatur. Qui enim hanc Fidem non habent, non homines dici debent sed bruta; quia carent ratione.

Cujus casus?

Nominativi & Vocativi; quia nominatur jam mortalis, qui immortalis erat creatus; & vocatur operarius, qui æternæ quieti erat deputatus.

Cujus declinationis!

Tertiæ; quia declinari, idest, humiliari debet tripliciter, coram Deo, coram proximo, coram seipso.

Unde regitur?

Si benè vivit à Deo regitur; si malè vivit, à diabolo.

Discutiamus jam dicta. O homo si considerare vis quid sis quoad animam, sine dubio invenies te nobilissimum animalium: anima enim tua ad similitudinem Dei est facta, & imagine ejus insignita, habens in se virtutem intelligendi, volendi & memorandi. Hæc anima infusa est à Deo in tuum vilissimum corpus, fœtidum & fragile, ut tanquam Domina sapientissima, & tanquam hospes sagax domum tuam regat. Ipsa ergo quantùm est de se, semper vult *a.* agere quæ Domino suo sunt placita, & ad hoc dirigit sensus exteriores ad exteriora officia, non inducentia quicquam nocivum ad lectionem sacram vel ad Crucem Domini intuendam, vel ad alia salubria quæ sibi utilia videntur. Idcircò si voluntatem carnis sequeris, hospitem opprimis, Dominam occidis: malum ergo & vile est hoc hospitium, in quo tam nobilis hospes periclitatur. Si ergo vis secundùm animam vivere, non secundùm carnem, considera quòd caro

A tua terra est, terræ ergo conditiones serva. Terra enim bassa est, dura omnia portans virtute patientiæ, ut quantò plùs ab aliquo vexaris, tantò ei plùs benè facias, imbrem etiam salutaris doctrinæ & divinæ gratiæ inglutire studeas, & siccus sis à fluxu vitiorum, carnis & cupiditatis terrenæ.

Habes jam quid est nomen, idest quid sit secundùm substantiam, scilicet nobilis secundùm animam. Rogo ergo ut nobiliter & rationabiliter te regas, non viliter & carnaliter.

a. valet.

Sequitur de Pronomine.

QUID est pronomen?

Respondeo: sicut homo est nomen tuum, ita peccator est pronomen tuum. Cum ergo coram Deo orationem tuam fundis, pone pronomen pro nomine, ut dicas: O Pater cœlestis, non ut homo te invoco, sed ut peccator veniam postulo.

Pronomini quot accidunt?

B Sex, scilicet qualitas, genus, numerus, figura, persona, casus.

Peccator ergo, prout est pronomen, cujus qualitatis?

Infinitæ, quia propter infinitam & incertam multitudinem delictorum *a.* quæ facio, ea numerare non valeo.

Cujus generis?

Omnis: quia omni generi vitiorum peccando participo, scilicet mortalium & venialium.

Cujus numeri?

Singularis: quia singulariter peccata mea animam meam cruciant, & conscientiam meam trucidant.

Cujus figuræ?

Simplicis: quia non possum ea dividere in diversis Confessionibus; sed quando volo ea confiteri Sacerdoti, oportet quòd omnia sub simplici, & sub una

C Confessione dicam clarè & distinctè, cum cordis Contritione & cum proposito emendandi.

Cujus personæ?

Primæ: quia non habeo judicare alios, sed meipsum, dicendo: Ego sum miser ille qui sic & sic vixi in conspectu Dei & Angelorum.

Cujus casus?

De statu innocentiæ, in statum culpæ.

Cujus declinationis?

A manu Dei, in manum diaboli.

Quot sunt declinationes in pronomine?

Quatuor.

Prima, est obedientia Dei in suggestionem diaboli: per hanc declinavit Eva.

Secunda, est ab obedientia Dei in consensum mu-

D lieris, ut Adam declinavit per Evam.

Tertia, est à Paradiso in hunc mundum.

Quarta, est ab hoc mundo in limbum inferni.

Quot sunt casus in pronomine?

Sex. Primus erat suggestio. Secundus, advertentia. Tertius, discussio. Quartus, delectatio. Quintus, consensus in mente. Sextus consensus in opere.

Quæ sunt pronomina primitiva & derivativa?

Adam & Eva sunt primitiva. *b.* Alii homines omnes

a. peccatorum.

b. omnes alii sunt pronomina derivativa, ab eis derivata.

nes ab eisdem derivati dicuntur.

Declaremus præmissa. *a.*

Primò, proposuit diabolus fructum Evæ ad comedendum. Ecce suggestio.

Secundò, vidit Eva illud lignum visu delectabile & ad edendum suave. Ecce advertentia.

Tertiò, dicit *b.*: quòd Dominus prohibuerit *c.* eis usum fructus illius, ne morerentur. Ecce discussio.

Quartò, respondente diabolo quòd non morerentur, sed essent sicut dii, scientes bonum & malum, cœpit ipsa delectari. Ecce delectatio.

Quintò, ipsa sentiens nullum periculum imminere in usu illius fructus, consensit intùs voci diabolicæ. Ecce consensus in corde.

Sextò, ipsa ardens desiderio in aspectu illius pulchri fructus & suavis, comedit. Ecce consensus in opere. Sic etiam quilibet ad peccatum allicitur.

Primò, ordinatur in villa quædam chorea.

Secundò, ego audiens cantus illius, vel videns illam, aperio oculos meos ad videndum.

Tertiò, arguo in meipso hoc non esse bonum scilicet inspicere *d.* illam choream, tamen permanens voluptati indulgeo.

Quartò, delector non solùm in aspectu choreæ & auditu cantus, sed etiam in aspectu puellarum.

Quintò, consentio intùs in corde meo cum aliqua earum coire.

Sextò, consensum illum per desiderium illud intùs conceptum perficio opere. Et ecce mortua est anima mea. Et sicut dixi de isto vitio, ita de omnibus aliis intelligendum est. Avertamus ergo nos ab omni carnali delectatione, quando nobis proponitur: sicut molendinarius, quando videt ventum sibi non convenire vertit molendinum; quia nisi in principio obstemus, sine dubio periculum casus vix evademus, sicut David, si non in solario per fenestram perseveranter perspexisset, in concubitum Bersabeæ non cecidisset. Quare avertendi sunt oculi ne videant vanitates.

a prædicta. *b* dixit. *c* præbuerat. *d* aspicere.

Sequitur de Verbo.

QUID est verbum?

Respondeo: quòd est Præceptum Dei, scilicet ut diligamus *a.* invicem.

Verbo quot accidunt?

Septem.

Quæ?

Qualitas, conjugatio, genus, numerus, figura, tempus & persona.

Cujus qualitatis?

Talis videlicet: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde, ex tota anima, & ex tota virtute tua,* Deut. VI. 5. *& proximum tuum sicut teipsum.* Rom. XIII. 9.

Cujus conjugationis?

Totius: quia una pars non valet sine alia, nullus enim diligit Deum qui odit proximum, nec è converso. Similiter in Præceptis, qui unum frangit, *factus est omnium reus,* ut dixit Jacobus. *Jacob.* II. 10. Et ideò oportet quòd omnia conjunctim serventur.

Cujus generis?

Activi: quia oportet nos id opere perficere, si illud velimus servare, quia *auditores Legis non justificabuntur* apud Deum *sed factores.* Rom. II. 13.

Cujus numeri?

Pluralis: quia sunt ista decem.

a diligatis.

Credere in Deum. Non inaniter jurare per ipsum. Festa celebrare. Honorare parentes. Non occides. Non furaberis. Non mœchaberis. Non falsum testimonium dabis. Non adulterabis. Non concupisces rem alienam. Vel sunt ista duo, scilicet Dilectio Dei & proximi.

Cujus figuræ?

Simplicis: quia in unitate puri cordis debet servari, scilicet in Charitate non ficta.

Plenitudo enim Legis est charitas, ut dicit Paulus. *Rom.* XIII. 10.

Cujus temporis?

Præsentis: quia oportet quòd in præsenti perficiatur hoc Præceptum, scilicet quamdiù sumus in hac vita.

Cujus personæ?

Primæ, secundæ & tertiæ: quia ego, tu, & ille, omnes tenemur hoc Præceptum custodire. Dixit enim Dominus. *Si vis ad vitam ingredi; serva Mandata.* Matth. XIX. 17.

Declaremus jam prædicta. O homo, tu credis in Deum unum; & diabolus etiam credit, & nihil sibi prodest. Si veraciter in eum credis, eum adora, cole, honora! Hoc Præceptum frangis, quando voluptati vel vanitati insistis.

Secundò, non debes inaniter per ipsum jurare: hoc frangis, quando perjuras, vel consuetudinaliter juras, vel quando dubitanter juras. Ideò Dominus dicit: *Non jurabis omninò, sed est est, non non, sit verbum tuum.* Matth. V. 34. 37.

Tertiò, debes Festa celebrare, scilicet Ecclesiam frequentando, insistendo orationi, lectioni, vel operibus misericordiæ: hoc frangis, quando otio ludorum, comessationum, ebrietatum, colloquiorum non spiritualium vacas; vel quando manualiter laboras quod omninò necessarium non est.

Quartò, honorabis parentes, eis obediendo, reverentiam exhibendo, & pro posse subveniendo: hoc frangis, quando eis maledicis, vel eos spernis vel eos molestaris & inquietaris, nec subvenire eis studes.

Quintò, non occides: hoc frangis quando, irasceris proximo tuo sine causa vel quando eum derides, vel fatuum nominando, vel quando mortem alicujus *a.* desideras, quam per te inferre non vales, vel times. *b.*

Sextò, non furaberis: hoc frangis quando violenter rapis alicujus bona, vel occultè vel manifestè, vel quando detractione alterius famam & honorem furaris.

Septimò, non mœchaberis idest non luxuriabis aliquo modo: si continere non possis *c.*, nube, & tunc licitè potes; hoc frangis non solùm quando actum facis, sed etiam quando aliquam curiosè & cum concupiscentia vides, tunc plùs, quando virginem vel Deo dicatam desideras.

Octavò, non falsum testimonium dices contra aliquem: hoc frangis, quando etiam aliquos conducis vel hortaris ut falsè testentur: vel quando aliquos cautelosis verbis circumvenis ut eos decipias.

Nonò, alterius uxorem non concupiscas. Non adulterabis: hoc frangis, quando uxorem propriam deseris, & aliam ducis, vel quando alterius uxorem & non tuam tangis, vel si in Religione existens mulieri conjungeris, vel si Presbyter sæcularis es, mulierem tangens: uxori tuæ quam desponsasti, scilicet Ecclesiæ injuriam facis, sicut Religiosus lubricus suæ Religioni.

Decimò, rem alienam non concupisces: hoc frangis quando commodum alterius impedis pro tuo commodo augendo. Vel si abducis alteri servum suum, vel

a. alterius. *b.* times aut non vales. *c.* non potes.

vel ancillam, vel filiam, vel alterius officium, dignitatem, præbendam, & hujusmodi desideras. Non enim nocere debes proximo tuo, sed prodesse; proptereà proximo charitatem impende, id est septem opera misericordiæ, ei subveniendo in fame, siti, nuditate & frigiditate, infirmitate, carcere & tribulatione.

Sequitur de Adverbio.

QUID est adverbium?

Quod verbo additur, & significatum ejus perficit. Si ergo verbum est cognitio Præcepti divini, ut jam dictum est, adverbium est exhibitio operis. Sed adhuc alio modo quàm jam supra dictum est, ut patebit inferiùs.

Adverbio quot accidunt?

Tria: scilicet comparatio, significatio & figura, id est habitudo, similitudo & distinctio.

Declaremus jam ista tria.

Qui Præcepta Dei vult perficere, debet etiam servare habitudinem, id est modum in facto suo; ut si eleemosynam vult facere, debet considerare, quando, ubi, quibus, qualiter, quid, quantùm & ordinatè. Hæc sunt adverbia loci, qualitatis & ordinis.

Significatio. Vides duos pauperes, unum in luto jacentem, alterum ostiatim mendicantem: da eleemosynam primo, & alterum dimittas si ambobus non vales. Si vis orare, ora primò quod de Jure orare debes, & Horas Canonicas, si vovisti, priùs persolve; postea lege & ora. Si non vovisti, lege primò *Pater noster*, quod Deus instituit legendum, & posteà quod tibi placet legere poteris. Sis vis jejunare: primò serva jejunia ab Ecclesia ordinata, & si plus facere velis, posteà facere poteris. Sic ergo in omnibus attende circumspectionem, ut adverbium debitè ponas juxta suum verbum. Si enim in vespertino tempore tamdiù commessationi, potationi seu alteri ineptæ voluptati insistas, quòd præ nimio sopore de mane surgere nequeas ad Missam audiendum, vel ad aliquod aliud bonum opus exercendum, sic mutando noctem in diem & è contra, sine dubio non ponis adverbium ritè juxta suum verbum.

Comparatio istius adverbii sic est facienda. Divites plus possunt quàm pauperes; ideò largiùs & libentiùs eleemosynam dent, quantùm ditiores sint. Sic in illis comparatio facienda est: qui scientia pollent vel potestate vel dignitate, vel quilibet secundùm id quod potest faciat, alii plùs, alii minùs. Alius potest dare aurum, alius aquam frigidam, alius verbum consolationis, alius subventionem ministrando, alius in docendo, alius est fortis & omnia jejunia servare potest, alius infirmus & misericordia indiget ut sibi fiat dispensatio, alius sic charitate fervet quòd parum reputat quicquid patitur: *a.* alius tam infirmus quòd citò cadit peccando & citò resurgit pœnitendo. Figura hujus adverbii sic est: habenda sit distinctio. Sunt aliqui simplices, aliqui compositi. Simplices sunt qui in solitudine manent separati ab omni hominum conversatione, sicut Antonius, Joannes Baptista, Benedictus & multi quondam Eremitæ fuerunt. Compositi sunt in multiplici differentia. Quidam enim sunt purè sæculares, alii Religiosi, alii Prædicatores, & quotquot sumus, licèt diversi, tamen ad laudem Dei omnes creati sumus, sicut diversarum imaginum picturæ ornant thalamum. Hæc de adverbio dicta sufficiant.

a. præcipitur.

Sequitur de Participio.

QUID est participium?

Respondeo: quòd est cognitio hominis, secundùm naturam & secundùm Deum, videlicet ut cognoscat quilibet homo quid sit per se, & qualis esse debeat secundùm Deum.

Participio quot accidunt?

Sex, scilicet genus, casus, tempus, significatio: numerus & figura.

Cujus generis est homo participium?

Communis, triumque. Ab Adam & Eva generati sumus qui duo Trinitati attribuuntur id est Deo, qui est trinus in personis. Sed Adam immediatè sicut ait Lucas. Enoch fuit filius Sem, & Sem fuit filius Adæ, & Adam fuit filius Dei. Eva verò mediatè, quia de costa Adæ facta erat.

Cujus casus?

A Peccati inobedientiæ. Ecce quid sumus secundùm nos. A peccatoribus processimus & peccatores sumus, hæc sunt genera & casus. Hæc duo sumit participium à nomine.

Cujus temporis?

Præsentis: quia in præsenti tempore pœnitentia agenda est, & laborandum est pro futuro præmio.

Cujus significationis?

Primò, activæ: scilicet faciendo bona opera.

Secundò, passivæ: patienter sufferendo mala.

Tertiò, neutralis: scilicet coërcendo proprias virtutes & cogitationes.

Quartò, deponentalis: scilicet abjiciendo omnia vitia mortalia.

Quintò, communis: scilicet custodiendo Præcepta Dei & ordinationes sanctæ Ecclesiæ; hæc duo, scilicet tempora & significationes sumit hoc participium in verbo, vide ergo quales esse secundùm Deum debeamus.

Cujus numeri?

Pluralis: videlicet ut in hac Ecclesia militante possimus computari cum justis, & in Ecclesia triumphante cum Angelis.

Cujus figuræ?

Primò simplicis: ut non dissonemus à Fide, hìc malè vivendo, & non dividamur à salvandis supernis in judicando.

Secundò compositæ: ut dividamur hìc ab illis qui inferiùs damnandi erunt; & ideo hoc participium capit duo, scilicet numerum & figuram, à nomine & verbo.

Discurramus jam dicta. Nam planum est quòd à peccatoribus descendimus & generati sumus, & quotidie peccando cadimus. Quæ est pulchritudo nostra seu puritas, qua Deo placeamus tanquam sponsa viro suo? Quæ etiam fortitudo nostra, qua diabolicæ suggestioni resistere possimus, si nec carnis illecebris reluctari sciamus? Charitas. Si etiam terra sumus & in terram reverti necesse sit: quæ est nobilitas, seu celsitudo nostra, sive potestas, qua in nobismetipsis vanè confidentes, animarum nostrarum saluti provideamus? Et si brevis est vita præsens & hora mortis incerta: quæ est ista fatuitas cordis nostri, quâ tantùm sollicitamur pro acquisitione fallacium divitiarum, facultatum, dignitatum & hujusmodi, quæ omnia in momento à nobis recedunt & nunquam redeunt? Dicit enim Job in persona cujuslibet hominis. *Comparatus sum luto, & assimilatus sum favillæ & cineri*, Job. xxx. 19. quia quid aliud sumus quam pleni putredine vitiorum sicut lutum: citò inflammantes & provocantes alios ad iracundiam, vel eis damnum vel scandalum inferentes, sicut favillæ: citò vanitatibus insistentes, & citò provocati ad iram seu accensi avaritia, sicut cinis qui levis, siccus & parvus, & ab igne, consumpto ligno, derelictus: sic & leves sumus, sicci & vani ex defectu humorum divinæ gratiæ; parvi ex pusilanimitate & ab igne concupiscentiarum carnalium consumpti. Sed tanquam peccatores ad cor redeamus, considerantes quòd participium est ejusdem significationis cujus generis est verbum: ita etiam simus conformes voluntati Dei cum simus facti ad imaginem ejus, quia vituperio dignus est, qui recta docet & malè vivit. Ita & nos multò fortiùs vituperandi sumus si imagine Dei depicti, similes ei dicimur & tamen per enormem vitam

vitam ab eo discrepamus. Demus ergo honorem figulo nostro, voluntatem ejus perficiendo.

Sequitur de Conjunctione.

A

QUID est conjunctio?

Respondeo: quòd est futuri Judicii consideratio vel cognitio.

Conjunctioni quot accidunt?

Tria: scilicet potestas, figura & ordo.

Cujus potestatis?

Divinæ: quia Deus faciet judicium & primò, copulabit, id est per Angelicam tubam omnes ad judicium congregabit.

Secundò, disjunget, id est bonos à malis segregabit.

Tertiò, explebit, id est numerum electorum perficiet, & in civitatem illam quæ per Luciferi & sociorum ejus casum rupta est recuperabit. *a*

Quartò, causabit, id est accusabit reprobos, dicens: *Ite maledicti in ignem æternum. Quia esurivi & non dedistis mihi manducare. Sitivi & non dedistis mihi bibere. Nudus eram, & non cooperuistis me.* Et è converso rationem justam dabit pro electis: dicens: *Venite benedicti Patris mei, percipite regnum quod vobis paratum est ab origine mundi. Esurivi, sitivi, hospes eram, infirmus & nudus eram, & cibastis, potastis, collegistis, visitastis & cooperuistis me.* Matth. xxv.

B

Item sunt quandoque species hujus potestatis.

Cujus figuræ?

Primò, simplicis quoad imperfectiores.

Secundò, compositæ quoad perfectiores, quia omnes stabimus ante tribunal Christi, sive simplices, idest qui in bona simplicitate vixerunt, sive qui in mala simplicitate viventes seipsos perdiderunt, licèt fortè aliis non nocuerunt. Compositi etiam, qui benè vivendo, scilicet benè docendo se & alios promoverunt, sive qui per malam vitam & malas investigationes & se & alios corruperunt.

Cujus ordinis?

Primò præpositivi. Secundò subjunctivi. Quia primò salvandi judicabuntur. Secundò damnandi subjungentur, sicut scriptum est quòd post prudentes virgines venerunt fatuæ, & post illos qui à dextris erunt veniet Judex ad sinistros. Ponderemus igitur dilectissimi hujus Regis potestatem, ad cujus jussionem omnes hujus terræ habitatores, Reges & Principes, Duces & Comites cujuscunque dignitatis hìc reputantur, in illo extremo die cum vilibus personis æqualiter viles reputabuntur: & qui hìc jam magna palatia ædificant, ibidem speluncam parvam benè reperire vellent in qua à facie Domini fugientes tunc latere possent. Si enim juxta Scripturas, *justus vix salvabitur*, 1. Pet. iv. 18. quis non timebit? Si opera & cogitationes Deus discutiet; quid faciemus, qui opera non habemus? Si in illa voce. *Ego sum*, Joan. xviii. 5. omnes qui ad capiendum eum venerant tempore Passionis ad terram sunt prostrati; quid erit quando ille potest facere tonitruum horribile, quasi gladius bis acutus tonabit & scindet judicaturus omnes vivos & mortuos? O quàm timere potest quisque à Rege temporali vocatus ut rationem Judicii ponat cum eo, immò licet in nullo se forefecisse Regi sentiret; tamen adhuc sub ratione Judicii coram eo trepidaret: quantò magis ergo nos sollicitari oportet, qui certi sumus summi Judicis præsentatione in illo tremendo examine, ubi & Angeli contremiscunt: sed etiam Paulus, qui tanta pro Christo vicit certamina, qui etiam tantæ virtutis erat quòd cum libera conscientia dicebat: *Nihil mihi conscius sum.* 1. Cor. iv. 4. Quid est quod tam falsa securitate nos ipsos firmamus, qui in mille defectibus corruimus? *Quis enim gloriatur mundum se habere cor?* Prov. xx. 9. immo nullus scire potest an *odio vel amore dignus sit.* Eccle. ix. 1. Habeamus ergo præ oculis cordis nostri illud horribile quod Angelica tuba clamabit: Surgite mortui, venite ad Judicium, & quid tunc respondebimus Judici jam præcogitemus.

a reparabit.

Sequitur de Præpositione.

QUID est præpositio.

Respondeo: quòd est consideratio lætitiæ electorum, quia (ut jam dictum est) illi præponuntur damnandis.

Præpositioni quot accidunt?

Unum tantùm, scilicet casus. Non casus peccati, sed casus humilitatis. Et ideo duplex erit in eis casus.

Primus est Accusativus quo accusabunt patriam hujus sæculi totius nequitiæ, sicut scriptum est: *Totus mundus in maligno positus est*, Joan. v. 19. & de hoc humiliabunt se coram Deo, gratias ei agendo qui à nequitia hujus sæculi puri erunt servati, quandiù hic conversati fuerunt.

Secundus casus est Ablativus, quo congratulabuntur illi de illa hora qua ablati fuerunt ab hoc sæculo nequam, & introducti in illam supernam patriam, & per hoc humiliabunt se coram Deo, regratiando ei quòd eos traxit de labore ad requiem, de periculo ad securitatem, de tribulatione ad pacem, de tristitia ad gaudium. Si ergo considerare & pensare velimus illius supernæ felicitatis quanta sint gaudia; primò, recogitemus hujus sæculi mala, & per contrarium quanta superiùs sint bona. Et principaliter hìc tria abundant, vitia, tribulationes & indigentia. In illa autem superna civitate abundant, pax, puritas, & sanctitas. Qui verò mente hæc benè revolveret, statim perpendere posset quàm felix est qui toto desiderio ad illa superna anhelaret, & quàm vilis etiam qui solùm ea quæ hujus sæculi sunt, quærit. O quot vitiis carnalis homo putrescit, quot tribulationibus quatitur; quot etiam subventionibus eget? Qui autem cœlesti potitur gratia sive gloria, Dei majestatem & bonitatem & gloriam incessanter contemplatur; quia ubi ea est, spiritus in nullo potest impediri, omni pace gaudet, quia Regem pacificum secum habet consortem totius gloriæ, pacis & concordiæ, & omni desiderio satiatur, sicut ait Propheta: *Satiabor cum apparuerit gloria tua.* Ps. xvi. 15. Consideremus etiam quàm jocundum est in Aula Regis temporalis existere, ubi Rex sedet coronatus & indutus veste Regia, omni forma speciosus, & multis militibus circundatus ei reverentiam dignam exhibentibus. *a* Aula etiam fulget vestibus variis ac pretiosis picturis ornata. Ubi etiam omnia genera musicæ adessent, fercula delicata & superflua. Vina quoque & alia pocula redolentia haberentur, quicquid etiam ad jocunditatem locorum valeret, ibi appareret. Postremò, si ibidem omnes speciositate summa & pacis concordia & immensa lætitia gauderent, expulso omni periculo, timore, cura vel molestia. Quid quæso hujusmodi solatio esset desiderabilius, maximè si hoc perpetuè posset durare absque fastidio? Sic sine dubio illa superna cœlestis Curia incomparabiliter omni Aula præsentis sæculi est speciosior, ubi Rex pacificus, scilicet Christus, sedet coronatus diademate quo coronavit eum Pater suus speciosum formâ præ filiis hominum ad dexteram suam, ubi circumstant novem Ordines Angelorum cum summa diligentia & reverentia, ac mutua concordia Deum laudantes & dicentes: *Salus Deo nostro qui sedet super thronum & agno.* Apoc. vii. 10. Ibi ista Aula est stellis candentibus ornata, omni pictura clarioribus; ibi animæ Sanctorum in pace & securitate maximè perpetua & jocunditate gratulantur. Et quid præsumo per comparationem, tantam gloriam supernæ patriæ denudare, cum Scriptura dicat, quòd ibi sunt *quæ oculus non vidit, nec auris audivit, neque in cor hominis ascendit*

C

D

a Ubi milites circunstantes ei, reverentiam dignam exhibent.

cendit, quæ preparavit Deus diligentibus se. 1. Cor. II. 9. Sileat ergo lingua & penset mens nostra quòd inæstimabilis est illa felicitas, ubi totum habetur quod desideratur, ubi frui solùm de filio glorioso Dei & videre Regem gloriæ in decore suo, sola satietas animarum, in sæcula sæculorum. Amen.

Sequitur de Interjectione.

QUID est interjectio? A

Respondeo: quòd est tristitiæ damnatorum consideratio, quia sicut interjectio grammaticalis signat *a.* mentis affectum voce incognita: ita interjectio illa spiritualis signat hominis interioris motum ex passione dolorosa.

Interjectioni quot accidunt?

Unum, scilicet significatio tantùm. Significabitur enim manifestè intolerantia pœnæ gehennalis. Primò, lætitia dæmonum super tormentis tot ac tot animarum. Secundò, dolor animarum damnatarum. Tertiò, admiratio injustorum Angelorum malorum dicentium ad seipsos: O quanta erat cæcitas nostra dùm eramus in sæculo: nam stultum nobis visum fuit cum Prælatis, Prædicatoribus & ceteris bonis hominibus fugere voluptates carnis & oblectamenta mundi, ne in hunc locum tormentorum intraremus: B & ecce nunc meritò ista patimur, quia eos audire contempsimus. Quartò, metus, & timor: quia animæ damnandorum maximo timore formidabunt, cum hostes infernales eas vexabunt igne inextinguibili, verbis acerrimis, oculis ardentibus, vultu tumido, specie nigerrima. De hac pœna dicitur in Evangelio, quod *ibi erit fletus & stridor dentium* Matt. VIII. 12. id est ibi abundant *b.* dolores & acerrima pœna, quia nullus flere solet, nisi nimia tristitia gravatus *c.*, nullus etiam stridet dentibus, ni quem nimia pœna gravat. De hac etiam pœna dicit Isaias: *Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur.* Isaiæ. LXVI. 24. quia vermis conscientiæ nunquam sedatur, quin semper remorsum conscientiæ patiatur, ex quo Judicium Dei commendabunt, & seipsos continuè *d.* accusantes indignatione & ira torpebunt. Ignis etiam pœna nunquam extinguetur; similiter vermis eorum nunquam morietur id est, despectio & desperatio eorum semper remanebit, & ignis concupiscentiarum quem hic accenderant, ibi perficietur. C Et de hoc Psalmista ait *e.*: *Ignis & sulphur & spiritus procellarum pars calicis eorum.* Ps. L. X. 7. id est quòd pars tormentorum gehennæ erit ardor ignis; fœtor sulphuris, & tempestas maligni spiritus *f.* Et ut clariùs ista pœna declaretur, sumamus exemplum per simile. Faber ferrarius solet esse niger facie, habet caminum obscurum in quo ponit ferrum ut incalescat: postmodùm per se & suos coadjutores cum malleis percutit ad nutum suum. Ecce faber iste est diabolus qui nigerrimus est. Caminus obscurus, est infernus omni claritate privatus. Ignis, est pœna flammæ ardentis. Carbones appositi signant *g.* quòd pœna illa semper durabit. Folliculi significant ista quòd nunquam vel parum laxatur; sed magis incensa efficitur. Ferrum est ipsa anima damnata quæ ibi vel isti igni exponitur *h.* perpetuò comburenda, hanc verbis acerrimis exprobrare dæmones non cessant?. Dilectissimi ergo, nos scientes jam ista, quamdiu hunc mundum possidemus, statum pœnitentiæ ducamus *i.* ne D diabolus postmodùm super nos gaudeat, sed potiùs Sanctorum Angelorum gaudium suppleamus, qui *gaudent super uno peccatore pœnitentiam agente.* Luc. XV. 10. Cogitemus quomodò redempti sumus Sanguine Christi, & nullo modo frustretur tantum beneficium in nobis, ne sicut stercora de veste *k.* purgando exeant *l.*, & sicut quisquiliæ à lignis abscissæ in ignem projiciantur *a*, ita nos post hanc vitam tanquam stercora de medio Ecclesiæ tollamur, & tanquam paleæ & quisquiliæ in ignem gehennæ projiciamur. Ibi ergo nostra fixa sint corda ubi vera sunt gaudia. Amen.

a. significat. *b.* abundabunt. *c.* cogente. *d.* tunc. *e.* de hac pœna dicitur in Psalmo. *f.* malignorum spirituum. *g.* significant. *h.* Illi igni opponitur. *i.* Sumamus & ducamus. *k.* ventre. *l.* exeunt.

a projiciuntur.

Explicit Donatus à Magistro Joanne Gerson, ut dicitur compilatus.

Laus summæ Trinitati. ROUSSELI.

DIALOGUS

Cujus collocutores sunt

MILITES DUO,

UNUS FRANCUS, ALTER ANGLUS,

Contendentes de querelis

FRANCIÆ & ANGLIÆ.

Non apparet esse Cancellarii.

Ad MS. Cod. Vict. 699.

Nomen Gersonii non præfert in Codice nec ejus certè est.

MILITES in eremo Vallisclusæ sibi invicem obviantes, alter alterum cujas esset inquisivit. Alter Francus, alter Anglus respondit. Ergo, inquit Francus, inimicus. Inquit Anglus utrique milites sumus, sed peregrinus arma bellica deposui.

Francus. Quid quæris?

Anglus. Animæ salutem.

Francus. Tempus nos monet.

Anglus. Quot annis es?

Francus. Annos non habeo, sed mors jam quinquaginta annis mihi pepercit.

Anglus. Mihi plùs.

Francus. Quò pergis?

Anglus. Peregrè.

Francus. Omnes sumus peregrini & advenæ, nec civitatem manentem habemus, sed futuram utinam inquiramus.

Anglus. Quid ergo tibi videtur de peregrinatione nostra?

Francus. Timeo quòd per vallem lachrymarum discurrentes, Dei indignationem procuraverimus.

Anglus. Quare?

Francus. Quia, juxta verbum Isaïæ, perpendo per ea quæ video, quòd indignatio Domini sit super omnes gentes, & super universam malitiam earum; quia nos nati in hac peregrinatione & ærumna, jam tam fastidiosi evenimus, ut nesciamus quid desiderare debeamus, & in hoc pugnamus, & tamen jam sumus hora cenæ, in quos fines seculi devenerunt: quia nihil est quod restat, debemus pertimescere, ne tempus gratiæ quod præsto est pereat, tamen de caducis certando, omnium nostrûm corpora moriuntur, & salus animæ dubia.

Anglus. Immò certa.

Francus. Quare?

Anglus. Quia, Mandato Dei, Principi nostro obedimus, qui nos cogit ab bellum, & si moriamur pro obedientia, morimur Dei Mandato.

Francus. Bellum iniquum est, quia fundatum est in libidine dominandi & voluptate ditandi tyrannica con-

contra Christianos, & qui scienter peccat, quærit sibi gehennam.

Anglus. Ergo Principi non obediam? Nonne scribitur, qui non obedierit Principi, morte moriatur? Nonne cum inobedientia ero infamis, vecors, pusillanimis, desertor militiæ reputatus, immò de proditione suspectus, & Reipublicæ inimicus.

Francus. In justis obediendum, non in injustis.

A *Anglus.* Puto justum omne quod Princeps consultus cum suis Pontificibus & Satrapis præcepit.

Francus. Quid ergo tibi prodest propria conscientia, si secundùm alienam conscientiam morti te exponis? Si Christanus miles es, nonne Christi actio tua est instructio, cujus humanitas verbo & exemplo humilitatem & paupertatem docuit atque jussit. Tu autem qui apostatas à Christo, cur Christiani nomen usurpas? Nonne dicit *qui diligit me sermonem meum servabit*? Joan. XIV. 23. Nonne Mandatum Legis consistit in charitate perfecta, dilectione Dei & proximi, quâ teneris quæ habes egentibus communicare? Et hoc non ignoras. Quomodò ubi debes dare, audes rapere quod tuum non est? Nonne Mandatum Legis, non contristare fratrem nec proximum? Quomodò in tua libidine dominandi rapis, contristaris & occidis, & cuncta gladiatorum scelera committis contra Christi Legem & doctrinam? Nedum contra Consilia & Beatitudines, seu virtutes, immò & Præcepta Dei digito scripta. Cui magis teneris obedire, an homini, an Deo justo & æterno; an Regi mortali, an Regi Creatori, Domino dominantium?

Anglus. Creatori magis.

Francus. Ergo illi obedi & Mandatis ejus, super quibus nec Rex potest dispensare.

Anglus. Non solùm oportet me alios sequi, quia pœna mortis est & infamia, si contradicam.

Francus. Non minùs ardebunt, qui cum multis ardebunt.

Anglus. Angustiæ undique.

Francus. Utere igitur consilio Susannæ. Sis innocens sanguinis justi, & reside cum Christo, nec Christiani nomen perdas, nec parvipendas militiæ gradum.

Anglus. Non parvipendo, scilicet pro militia exercenda morti me exposui.

Francus. Immò potentia tua abuteris, quia militasti per hoc ad Dei offensam & proximi.

Anglus. Quid vis me facturum?

Francus. Servaturum Legis Dei Præcepta, & sit tua militia contra infideles, & Dei Præcepta non observantes: militare pro Fide Christi & ejus Ecclesia, quam tuendam suscepit militia, desistas à sacrilegiis & rapinis, protege pupillos & viduas & advenas, neminem opprimas.

Anglus. Viduas & orphanos facit guerra, quomodò protegam?

Francus. Desiste ab illa, & milita pro Christo & defensione naturali ad injuriam propulsandam permissa; sed non offendas: si sic feceris, fructum felicitatis, præmii, ac famæ gloriosæ reportabis: De contrario pœnalem atrocitatem, & æternam ignominiam ac perpetuam aggregabis.

Anglus. Consilium licèt videatur salubre, tamen quia Franci mihi suspectum, quia fortè ad nostram reprimendam militiam hæc dicuntur, illam times ne magis noceat.

Francus. Deum timeo, cui nihil potest latere, non vos Anglicos iniquos Franciæ persecutores.

Anglus. Immò tortores vestros propter iniquitates vestras.

Francus. Immò persecutores: quia propter justitiam patimur, beati sumus, & magna erit merces nostra, Regnum nostrum ab infidelibus cùm multo quæsiverimus martyrio, & illud à Deo cognovimus: quia semper misericordes fuimus, non violenti tyranni. Vos autem Anglici Christianos impugnatis & occiditis, ut infidelibus vires augeatis, & sic justitia nostra & iniquitas vestra notissima Deo & mundo. Non ergo propter iniquitatem nostram à vobis torquemur: si propter justitiam patimur & ita beati. Rex autem vester contemnens Dei Mandata, sicut primus in Throno, sic & in pœnis primatum obtinebit.

Anglus. Cujus culpa, quæritur?

Francus. Omnium vestrum tyrannizantium in libidine dominandi & voluptate dominandi tyrannica, à Deo & ejus Mandatis apostatantium.

Anglus. Ergo Regis præcipientis, non militiæ obedientis.

Francus. Non teneris contra Deum obedire.

Anglus. Quis potest Regem nostrum corripere, emendare, seu retrahere, non nos subditi.

Francus. Omnes simul uniti possetis dissentire, & quia omnes assentitis, omnes estis rei.

Anglus. Quis Regem & nos posset corripere?

Francus. Nullus, præter summum, unicum & indubitatum Pontificem. Ergo ille in culpa horum scandalorum videtur, & illi potest dici quod scribitur in figura. III. Regum XX. 39. *Custodi virum hunc* & populum istum; *quoniam si de manu tua lapsus* B *fuerit, erit anima tua pro anima illius.* Scire enim ipse quicunque regens debet, quòd sicut in Throno primus constitutus est, sic & in pœnis, si neglexerit Justitiæ opera & Præcepta exercere, primatum habiturus est. Et alibi verbum dominicum & propheticum, *ille quidem in sanguine suo morietur, sanguinem autem ejus de manu speculatorum requiram*, Ezech. XXIII. 6. ad hoc enim officium est Præpositi, ut non parcat objurgando peccata. Nec est à culpa alienus qui licet Præpositus non sit, quoniam multa arguenda vel monenda novit & negligit, illorum vitans offensiones, nullum enim timere debet præter Deum.

Anglus. Fortè vobis sumus flagellum, ut corripiamini, tanquam virga directionis.

Francus. Non nego, & fortè mala virga directionis, pejoribus virga ferrea, bonis autem ad examen virtutis sæpè pressura, sicut sæpè vidi, ex eodem igC ne aurum rutilat, & palea fumat, cibus coquitur, homo confortatur, alius exustione læditur. Itaque una virtus irruens bonos probat & purificat, malos damnat, vastat & exterminat, & in eadem afflictione mali Deum detestantur, boni verò Deum laudant & precantur. Vel fortè tanquam suos corrigit nos, quos diligit medendo; quia multis nocuit adversario caruisse: sicut de Romanorum Monarchia scribitur. *Orbem devictum victorum victrix ulta est luxuria.* Et fortè nobis patientibus prosunt scandala, væ tamen illis per quos scandala veniunt. Unde Gregorius in Moralibus exponens illud Job. XXVI. 7. *Gigantes gemuerunt sub aquis*, sub pondere populi.

Anglus. Si Deo non placeret, non tamdiù patereD tur hæc fieri, immò puniret aliquos.

Francus. Immò si omnia punirentur, nihil servaretur in futuro Judicio; & si nihil puniretur, nulla divina providentia crederetur, & verè multi ex vestris offensis puniuntur. Nam sive malè, sive prosperè succedat, punimini: quia malus in sua felicitate punitur, quia felicitate magis corrumpitur, bonus autem nec bonis extollitur, nec malis frangitur. Punitur etiam, quia per quæ peccat homo, & per illa torquetur, nec est impiis gaudere dicit Dominus: sed & hæc vitiorum primogenita, quæ sunt oblectamenta peccati, Deo sunt justitia illos puniendi. Ideò dicit Apostolus quòd *evanuerunt in cogitationibus, induratum est cor insipiens: propter quod & Deus tradidit eos in desideria cordis eorum, & in immundicias, ut afficiant contumeliis corpora sua*, Rom.

Rom. I. 21. 24. & ſicut probaverunt non habere Deum in notitia, tradidit illos Deus in ſenſum reprobum, ut faciant ea quæ non conveniunt, certè puniuntur, & dum noſtra gaudeant damna, ſua deflent. Feciſtis viduas & orphanos in Francia certè & Anglia, necati ſunt ex veſtris centum millia cum ſuis Principibus, nec qui ſunt erunt in numero.

Anglus. Fateor dictum Iſaïæ verum, quòd *indignatio Domini*, &c. *Iſaia.* XXXIV. 2. & *non habemus hìc manentem civitatem*, *ſed futuram inquirimus*, Heb. XIII. 14. ſed quomodò? Ignoro.

A

Francus. Quia ex Deo non es, & inde verba ejus non audis, nec attendis.

Anglus. Eſſe volo ex Deo.

Francus. Cœleſtem patriam jubet ille quærere, qui eſt via, veritas & vita, corporum deſideria conteri ſive carnis, à mundi gloria declinare, aliena non appetere, propria largiri: ſi hæc audiens exequeris, Dei civitatem futuram acquires, quam timeo te cum multis tuis amiſiſſe, aut ſaltem elongaſſe.

Anglus. Quare?

Francus. Quia antichriſti veſtigia ſecutus es, & Chriſti vitam & doctrinam deſpexiſti.

Anglus. In quo?

Francus. Ferè in omnibus viis tuis.

Anglus. Specifica magis.

Francus. Chriſtus vitâ & doctrinâ præcepit cum humilitate charitatem & voluntariam paupertatem, vos autem propter ſummam ſuperbiam non contenti Regno opulentiſſimo, in libidine dominandi, non timuiſtis mittere manum ut occideretis Chriſtum Domini, & mente ſacrilega deſerentes Deum, ipſius Mandata & Præcepta offendentes, cuncta nefandiſſima ſcelera perpetraſtis, tanquam veri miniſtri antichriſti.

B

Anglus. Immò Chriſti: quia multos facimus Martyres & pauperes quos diligit Deus, & tanquam filii hominum quæramus iram illis, ut noſtram Rempublicam augeamus, & hoc faciendo in quo demeremur?

Francus. *Neceſſe eſt ut veniant ſcandala, væ tamen illi per quem*, Matth. XVIII. 7. Terram dedit vobis Deus ſufficientem ingratis: cur pro tantis donis impenſis à Deo, mala rependitis?

C

Anglus. Quæ mala?

Francus. Cuncta homicidia & alia infinita.

Anglus. Sine homicidiis non poſſunt fieri bella.

Francus. Ideò deteſtanda inter fratres.

Anglus. Pariter occidimur noſtra ſorte.

Francus. Digne veſtra culpa, quia injuſtè bella provocatis, nos autem juſtè repellimus injuriam, & ideò quia non timuiſtis mittere manum ad occidendum Chriſtum Domini, ſanguis tuus ſuper caput tuum, & inclyti Iſraël ſupra montes interficientur, & abjicietur clypeus veſtri antichriſti.

Anglus. Cur tantùm deteſtaris homicidia?

Francus. Quia ultimum terribilium eſt mors, & deberent ſufficere vobis prophanis hominibus aliæ aſtutiæ, inquirendo veſtra libidine faſtuoſa, ſine tamen ſanguinis Chriſtiani effuſione. Nonne omne creatum tendit ad ſuæ ſpeciei conſervationem: cur omnibus creatis eſtis cruduliores? Plantæ vegetabiles, animata bruta etiam ferocia omnibus ſuis viribus, ingeniis, cautelis, ſuam conſervant ſpeciem, & cum ab alia ſpecie conſumantur vel lædantur, juvant ſe invicem: cùm non poſſunt, ſigna doloris oſtendunt, plorant & ululant; vos autem tanquam lupi rabidi, famelici, humanam ſpeciem quantumcunque decoram, piam, Catholicam, vorare, necare non veremini. Intuere boves, feroces porcos, & alia bruta, quantis viribus ſuam conſervant ſpeciem?

D

Anglus. Prout facimus, ita & Patres noſtri fecerunt, vivimus in Lege Patrum.

Francus. Et ideò verbum dominicum audi per os propheticum Samuelis loquentis Heli: ſemel *dies venient*, *ut præſcindam brachium tuum*, *& brachium domus Patris tui*, *ut non ſit ſenex in domo tua* &c. I. Reg. II. 31. *tabeſcat anima & magna pars domus tuæ*. ℣. 33.

Anglus. Oportet ſequi veſtigia Patrum.

Francus. Fateor.

Anglus. Ergo habeo optatum.

Francus. Quia Patrem æquivocans, loqueris de corrupto & mortali, ego autem fateor de veſtigiis Patris æterni & Creatoris & Redemptoris qui in cœlis eſt, cujus utique voluntas fiat ſicut in cœlo & in terra noſtra & veſtra.

Anglus. Utinam, utinam & utinam.

Francus. Videris aliquantulùm reductus & compunctus.

Anglus. Sum etenim, ſed illum non cognoſco Patrem.

Francus. Si teipſum non cognoſcis, quomodò illum cognoſces?

Anglus. Rogo igitur, quis ſum dic?

Francus. Vas ſterquilinii, concha, putridus, plenus ſtercore & horrore, cæcus, pauper, nudus, ignorans introitum tuum & exitum, cujus vita ſicut umbra, quæ quantò magis creſcit, tantò decreſcit; & tantò magis ad mortem properat: tantæ ſubjecta mutabilitati, ut una non maneat hora in eodem ſtatu. Sed es miſerior, quia licèt nihil certius morte, tamen illius hora nihil incertius, tamen illa non provides ſed ſpe vana, quæ tibi caduca blanditur, falleris.

Anglus. Si tam vilis ſum, quomodò Deum videbo & Patrem vocare præſumam non videbo.

Francus. Quia es in tenebris.

Anglus. Exire cupio.

Francus. Clama igitur ad lucem.

Anglus. Quomodò? Neſcio quid dicam.

Francus. Dic: veni claritas quæ illuminas omnem hominem venientem in hunc mundum, ſed non diligentem; quia qui diligit mundum inimicus lucis efficitur & obfuſcatur. Et iterùm dic: illuſtra oculos meos lux incomprehenſibilis, fulgura coruſcationes & diſſipa eos, ut non videant vanitatem. Et iterùm clama: Tribue lux inextinguibilis ut te videam, crea nomen *alpha* cum odore vitæ qui poſt te in odorem unguentorum tuorum currat, guſtum ſana, quæ ſapiam cognoſcam, & diſcurram quàm magna eſt multitudo dulcedinis tuæ, quam abſcondiſti timentibus te. Et iterùm magis compunctus dic: Cur faciem tuam abſcondis? Fortè dicis Domine: Non videbit te homo & vivet. Eia Domine moriar ut te videam & videam ut hìc moriar, & ignoſce ſervo tuo qui præſumit loqui Domino ſuo: calamitas quam patior me cogit exclamare, cæcus ſum, ad lucem propero, tu es medicus & lux vera, via & vita & fons miſericordiæ, miſerere mei.

Anglus. Peccator ſum, fortè non exaudiar.

Francus. Dic, Domine peccavi & faciendo nihil, factus ſum nihil, & ita confiteor, quia confeſſio eſt via ad te per quam egrediar de limo, & redibo ad te viam, quia Verbum dixit: *Ego ſum via, veritas & vita*, Joan. XIV. 6. ſeparatus à te factus ſum ſine via, quia *ſine ipſo factum eſt nihil*, Joan. I. 2. & quia nullum bonum ſine ſummo bono, quotiens à te ſummo bono devio nihil efficior. *Vidit enim Deus cuncta quæ fecerat & erant valdè bona*, Gen. I. 31. malum autem factum ſine ipſo Verbo, nihil aliud eſt quam privatio boni; ſicut cæcitas, privatio viſus. Et iterùm dic: Domine nullis meritis præcedentibus placuit tuæ ſummæ & miſericordiſſimæ bonitati ad eſſe me perducere, ſed & magis vivere & ſentire, & paulò minùs ab Angelis intelligere, quia illi jam faciem tuam habent; ego autem per ſpem & ſpeculum in ænigmate: obſecro regat me tua miſericordia & cogat te pietas ad ſalvandum, quæ te vicit ad creandum, quia *nihil odiſti eorum quæ feciſti.* Sap. XI. 52.

An-

Anglus. Arcta est via, *quia quicquid in mundo est, aut est concupiscentia carnis, aut oculorum, aut superbia vitæ.* 1. Joan. II. 26. nimis peccavi Deum mundo postponendo, diffido exaudiri.

Francus. Audis verbum consolationis, dicens: *Dedit eis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine ejus, qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt.* Joan. I. 12. 13. A

Anglus. Quomodò potero redire & filius effici?

Francus. Jam dixi: per Confessionem, Pœnitentiam & Satisfactionem.

Anglus. Difficile est.

Francus. Immò facile volenti. Fecit te Deus dignissimam creaturam, & licèt sis non capax, Angelis quodammodò par potes per verbum effici; quia potes æqualis fieri, & filius adoptivus per unigenitum verbum, per quem habemus accessum. Omnia enim sub pedibus hominis subjecit Deus, ut solus homo totus Deo subjiceretur & totus esset servus: cunctis dominatur homo, & exteriora cuncta pro corpore sunt creata; ipsum verò corpus pro anima, anima verò pro Deo, ut illi soli serviat & illum possideat ad solatium. Cogita si tanta tibi solatia in hac die lachrymarum, quanta in die nuptiarum: si hæc delectabilia in carcere, quid in propria patria conferet diligentibus eum? Quia non est numerus benignitatis suæ. B

Anglus. Intelligo asserta vera; sed mihi ignaro & laïco difficilia.

Francus. Immò grossa & brevia.

Anglus. Dic igitur.

Francus. Dilige Deum, & proximum.

Anglus. Diligo Deum.

Francus. *Qui diligit me, sermonem meum servabit.* Joan. XIV. 23.

Anglus. Sermo est mihi prolixus & ignotus.

Francus. Immò brevissimus, & resolutus ad dilectionem Dei & proximi.

Anglus. In dilectione Dei non hæsito, quia summa est ratio. Sed quis sit proximus non intelligo; nisi qui misericordiam in me agit, ut contra alios fine Dei & Legis offensa possim dimicare, sicut & antiqui Principes & Prophetæ per contextum sacræ C Scripturæ dimicaverunt, & strenuè militarunt.

Francus Christi actio tua debet esse instructio, qui pro persecutoribus oravit, & qui dixt: *Nisi justitia vestra abundaverit plusquam Scribarum & Pharisæorum, non intrabitis in regnum cœlorum.* Matth. VI. 20. *Qui autem dixerit fratri suo racha, reus est consilio; qui autem dixerit fatue, reus est gehennæ ignis. Dictum est antiquis* in Lege antiqua quam allegas: *Non occides,* ℣. 21. 22. Christus autem non vult proximum contristari verbo nec effectu, sed mutua charitate, sicut & ipse dilexit nos, diligere, propter ipsum tanquam fratres in Adam, fratres in Christo, fratres in Ecclesia. Illud fuit Christi Testamentum. *Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis*; Joan. XIV. 27. *& in terra pax hominibus bonæ voluntatis.* Luc. II. 14. Noli igitur proximum despicere, nec contristari, si Christianus miles cupis nuncupari, salvâ justâ & moderatâ defensione inculpatæ tutelæ. D

Anglus. Si tibi credam, peribit in me strenuitatis præteritæ fama gloriosa, ero fabula gentium, parentum opprobrium, quod absit: quia crudelis qui famam negligit.

Francus. Crudelior est qui animam perdit, qui æterna amittit pro caducis.

Anglus. Quid præferendum putas gloriæ & famæ bonæ? Nonne pro illa militamus omnes milites.

Francus. *Non nobis Domine non nobis, sed nomini tuo da gloriam.* Ps. CXIII. 1. *Gloria Deo* debetur *in excelsis, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.* Luc. II. 14. Diabolus sibi gloriam quærit de operibus divinis: tu & illi similis fur es & latro, quærens Deo furari gloriam sibi pro immensis beneficiis debitam. Noli gloriari in vento & fabulis: mitte nautis ventum, & gloriam Deo, sperne caduca fallacissima & gusta & sapora æterna.

Anglus. Quid æqui, quid socii, quid tyrones, quid arma, quid castra quæsita & peculium evenirent, sed & Respublica & illius Principes quorum gratiam quæsivi: quid erunt facturi?

Francus. Peribunt & tu cum illis, sicut & granum quod in petra tua seminavi, fructum non emisit nec emittet.

Anglus. Nolo perire, immò pacem vel fœdus vellem inter nos inire, ut, honore salvo, possem tuis consiliis acquiescere.

Francus. Nobis tanquam hominibus bonæ voluntatis pax debetur jure Testamenti, quam vos quasi ministri antichristi rapuistis, illius obtinendæ incapaces.

Anglus. Deus supplebit defectus nostros.

Francus. Magnipotens, cujus oculus super filios Adæ, à die nativitatis usque in exitum, ut reddat unicuique secundum opera eorum bona vel mala, cuncta cernens, & cui nihil latere potest, supplebit justitiæ hujus sæculi defectus, & vos nostros efferos & suæ pacis crudeles persecutores puniet juxta demerita.

Anglus. De meritis nescirem judicare, sed pacem in diebus meis videre desidero, ut tuis consiliis tanquam accommodis acquiescerem salubriter.

Francus. Si temporali caremus, utinam saltem pace fruamur æterna. Amen.

ADDITIO

FACTA

Post biennale intervallum.

FLUXO biennali spacio rediens Anglicus de sua peregrinatione, Francum repertum alloqui quærit: & post multa subintrat pristinam collationem Francus:

Francus. Nonne contritus es & pœnitens de tantis impietatibus per te in Christianissimo Francorum Regno commissis?

Anglus. Non.

Francus. Quare?

Anglus. Quia cum justitia, & justa guerra feci; terram enim nostram quærimus, nostri Regis Francorum & Anglorum justo mandato: & ita ex post per viros magnos & doctos & Pontifices sum melius præterito informatus.

Francus. Unde Regis tui justitia processit, precor dic?

Anglus. Quia in successione prima causa filiorum & liberorum, sed Rex Odoardus habens filiam Isabelis Regis Philippi, ex persona illius petiit Regnum jure successionis, ergo cunctis præferendus.

Francus. Filia est in hoc Regno incapax.

Anglus. Immò, Jure Divino & Civili capax, ut habes in Libro *Num.* XXVII. 1. de filiabus Salphaad, pro quibus dixit Deus ad Moysen: Da eis portionem hereditatis paternæ, hoc sit tibi judicium sempiternum. ℣. 11.

Francus. Illa hereditas plebeïa, non Regnum: & si Regnum, non simile huic in quo multa spiritualia. Prætereà argumenta Legis antiquæ non habent efficaciam, nisi quatenùs redacta sint ad moralia. Sed si ita sit quòd sit capax: cur igitur vos Anglici filiam Regis Henrici nuptam Ganfrido comiti Andegavensi, moriente Patre sine masculis, non admisistis ad Regnum, immò Stephanum ex sorore nepotem prætulistis; Anno Domini 1135. Nonne quod quisque juris in alterum statuit, eòdem jure uti debet?

Anglus. Dignum & justum puto: sed hoc mihi novum.

Francus. Lege historias. Licèt si etiam Regni vestri

filia capax existeret, non ideò in Francorum Regno capax esset.

Anglus. Cur tam variè?

Francus. Quia hoc Regnum ab infidelibus cum infinito Christicolarum martyrio quæsitum mirandis & singularibus donis & prærogativis divinitùs donatis est in Fide Christi ædificatum, taliter quòd monstris carent & hæresibus, teste Gregorio. Unde Clodovæo lilium angelitùs missum, cum Ampulla sacra beato Remigio propinata, ut illum & suos in dicto lilio successores illius sanctissimo chrismatis oleo inungeret: & indè post illam sacrosanctam Unctionem, paulominùs ab Angelis Rex quicunque Francorum inunctus, vestigia illius approbationis retinens, solo tactu manuum infirmos certa infirmitate curat, teste notorietate. Nec hujus rei mulier capax censetur, cum à Sacrorum ministratione, immò interdùm certo tempore ab ingressu Ecclesiæ prohibita. Quare non idem sicut in aliis Regnis, in quibus mulierem credo capacem.

Anglus. Immò & in Regnis successerunt & succedunt.

Francus. Non Francorum; & si in aliis consuetudo admittit illas, ex consensu totius populi, Francis autem consuetudo & populi consensus in ævum contradixerunt. Quid plura? Nonne Deus distinxit dominia, & terram inhabitari fecit per distinctionem linguarum in turri confusionis, cum omnes in lingua uniformes per linguarum confusionem & divisionem mundum inhabitavit, & gentes dispersit? Quomodò vos barbari, quorum vocem non intelligimus, moribus, vita & lingua prorsùs differentes, nobis Francis cupitis præesse?

Anglus. Etiam Hercules cum hac diversitate Hispanias quæsivit & habitavit. Nonne etiam Romani universis linguis principaverunt? Cur non Anglici æquè Francis principari possunt?

Francus. Quia indigni tam piæ, tam Christianissimæ nationi præesse, defende justitiam allegatam & non tyranniam, allega justos Reges, & non tyrannos.

Anglus. Reges Hispaniæ & Navarræ, qui..... profectò in lingua dominantur: Ducem Britanniæ & Regem Hungariæ, qui duodecim linguas habet in Regno differentes, Hungaros, Teutonicos, Sclavos, Tartaros, Philystæos, Commannos, Francos, & alios pro nunc à memoria mea lapsos.

Francus. Hoc quia populus assentit subjici; quia minor pars debet majori & digniori cedere, & Regem alienum sibi assumit: nos autem nòn sic; immò vos Anglici dictæ querelæ per te præmissæ de filiæ successione expressè renunciastis, & regum Philippum approbastis.

Anglus. Non credo.

Francus. Erras in facto vel ignoras rei gestæ notoriam. Unde pro tua veridica informatione scias quòd anno Domini 1285. Dominus Philippus Rex Francorum obiit, relictis Philippo le Bel & Isabele, quæ fuit nupta regi Anglorum Odoardo, qui quidem Odoardus ipsam Reginam impiè, præsumptionibus cujusdam sui consiliarii *Hue le Despencier* tractavit, in tantùm quòd Franciam aufugere oportuit, & tandem post multa fuit compulsa redire invita; quæ præsidio & ope Domini Joannis de Hannonia cum. 400. Nobilibus retrocessit, & à casu, Deo disponente, applicuit in portu de Pristo, ubi sui benevolè advenientes, cum potentia ingenti obsederunt Regem virum suum, & dictum Huelem evisceraverunt, & Regem custodierunt, filiumque nomine Odoardum coronaverunt, quem filium & Regem rexerunt Comes de Quem & de H. de Mortemar, inter quos Rectores insurrexit talis invidiæ inimicitia, quòd finaliter dictus Mortemar per Judicium Baronum morti damnatus & eviseeratus, & ejus intestina combusta, adhuc eo vivente, sicut factum fuerat de dicto *Hue le Despencier.* Philippus autem le Bel frater dictæ Isabelis habuit Carolum Regem Francorum, qui habuit tres uxores & mortuus sine liberis ordinavit quòd Dominus Philippus *de Valois* consobrinus suus germanus, tutor esset masculi, si sibi nasceretur, si verò filia, commisit Judicio Parium, & quòd eligerent Regem idoneiorem & expeditiorem, qui quidem Carolus moritur anno Domini 1328. Propter quod dicti Pares elegerunt dictum Dominum Philippum, omissis dicta Isabele & ejus filio Odoardo, qui
A siquidem Philippus illicò coronatus & inunctus & consecratus, & illicò debellavit & devicit Flandrenses, & similiter misit nuncios suos dicto Angliæ Regi ad requirendum quòd veniret recognitum ab eo Ducatum Aquitaniæ, qui siquidem Odoardus venit ad civitatem Ambianensem in qua Rex associatus Regibus Bohemiæ, Navarræ & Majoricarum ipsum honoravit, & idem Odoardus recognovit dicto Regi Franciæ Ducatum Aquitaniæ, & fecit homagium in propria persona: verbo autem reperiretur teneri, promittens quòd se informaret de modo & forma & informatus faceret & litteras confici faceret juxta formam, ad quam teneri reperiretur: & ita Rex Angliæ recessit contentissimus, & illicò reversus congregavit Proceres Regni sui, in qua congregatione Rex Franciæ pariter suos misit. Et licèt fieret rumor in Anglia
B quòd deberetur corona Odoardo tanquàm proximiori, nihilominùs fuit conclusum per Proceres Magnates & tres Status Regni quòd tenebatur facere homagium dicto Regi Franciæ, quod & fecit per suas literas patentes, quas vidi in Chronica descriptas datas ad Elchem Anno Domini 1330. die 13. Martii: quibus cavetur modo & forma recognoscendi Ducatum Aquitaniæ ut Par Franciæ, & ut Comes de Ponthieu & Monstrolii, & ita promisit & juravit se facturum per se & successores, & ita est verum notorium & manifestum: per quæ satis justitiam nostram & impietatem & iniquitatem vestram tyrannicam in libidine dominandi, si velis, lucidè potes comprehendere.

Anglus. Miranda canis, sed precor quis ista ponit?

Francus. Multi historici & chronicarii ista ponunt, sed latiùs videtur Joannes Froysardi vobis favens;
C quia non Francus sed de Hannonia & servitor domesticus Anglicæ Reginæ, ut ipse idem profitetur, nec ista tergiversari possunt.

Anglus. Aliter fui per unum Prælatum magnum & doctissimum informatus.

Francus. Si aliter: contra veritatem, salva sui pace.

Anglus. Quomodò igitur tot & tanta bella inde secuta, & Rex noster Regem Francorum se nominavit?

Francus. Non justitia, sed iniquitate & instante diabolo.

Anglus. Quomodò, precor, exprime.

Francus. Scire debes quòd in Franciæ Curia præpollebat Dominus Robertus *de Artois* sororius Regis, qui siquidem certa occasione provocavit Regiam indignationem, intantùm quòd aufugit Hannoniam; propter quod Rex ejus uxorem & liberos detinuit & ducem Hannoniæ diffidavit si illum receptaret,
D propter quod ivit Brabantiam, ubi illicò durissima guerra inchoata contra Ducem propter dictam receptationem, quæ ipsum Dominum Robertum impulsit ad fugiendum in Angliam, ubi illicò applicatus, machinare cœpit cum nobilibus contra Regem Franciæ: dicendo, quòd vecordes & pusilanimes essent, sic Regnum dimittere Domino Philippo, cùm si vellent illud vendicare possent bono jure &c. in tantùm quod in Solenni Festo beati Georgii in quo nobilitas utriusque sexus convenit, in quo naturæ humanæ & pacis hostis protervus inimicus diabolus non abfuit; immò præsens, illum diem gloriosum sibi & omnibus diabolis fecit, quoniàm juvenum utriusque sexus opere & consilio, sanctum passagium Regis Francorum, cum

cum trecentis armatorum milibus trabavit, guerramque conclusit inter nos Christianos, in qua creditur centum quinquaginta annorum spacio, tam peste, ignis, famisque gladio Christianorum milliones interemptos. Cujus diaboli stimulante astutia, una Domina per ipsum Robertum instructa, in Regis Anglorum præsentia in mensa sedentis unam proposuit allegoriam, seu figuram, concludens allegoricè & figurativè magnam Regis & suorum vecordiam, nisi Franciæ Regnum vendicarent. Quo facto singuli tyrones instructi per Dominum Robertum sua emiserunt vota Dominabus, quòd nunquam desisterent, unus quod uno oculo non videret, alius caputium non ferret &c. donec, Franciæ Regnum, animo illud quærendi, intrasset.

Anglus. Quomodò tam repentè fuit per nostros tanta materia & tanti Regni conquæsta conclusa?

Francus. Dirigente eodem diabolo pacis & naturæ inimico; quoniam dictus Rex Philippus videns se, immò totum Orbem pacificum, nolens militiam otio torpere, sed illam pro Christi Fide augenda disponere, ivit ad visitandum Papam Urbanum quintum in Avinione & petendo Crucem pro eundo ultra mare: quâ obtentâ, reperiebantur trecenta milia armigeri ad Crucem recipiendam dispositi: quibus absentibus, Anglici vestri putarunt facilem Regni Franciæ invasionem. Quæ cùm ad aures dicti Philippi Francorum Regis pervenerunt, à tam pio & sancto proposito, à tanto bono à vobis, tam efferâ & damnatâ nequitiâ compulsus, pro sui Regni defensione, destitit, & ita guerra contra Infideles fienda & pro vestra iniquitate conversa contra Christianissimos Francos pro tyrannia & libidine dominandi exercenda, unde ingemiscit populus, jubilat hostis, exultat infernus. Quæ vox, quæ lingua tanta Christianorum damna exprimere potest illis infelicissimis die, loco & hora fabricatis.

Anglus. Quomodò igitur, Rege Philippo reverso de Avinione, Anglici nostri certificati quòd erat infra Regnum, tantum negotium attentarunt & tam difficile.

Francus. Instigante diabolo & dicto Roberto ejus ministro, Rex Angliæ consulit ducem Hannoniæ, qui consultus multùm dissuasit istam querelam & guerram; sed nihilominùs magis favens majestati quam veritati & justitiæ, dixit; consulendo Ducem Brabantiæ, Episcopum Leodiensem, Archiepiscopum Coloniensem, Ducem Gueldrensem, Marchionem Juliensem Dominum Arnolphum de Baquehensem, & Dominum de Franquemont, qui si quidem essent hujus opinionis, incipiendi guerram, attrahi possent ad diffidandum Regem Franciæ, essent sufficientes ad invadendum cum 10000. armatis, cum tribus coronatis, ad quos omnes prædictos missi sunt illicò quadraginta milites in maxima pompa, quasi aurum jactantes pro gratia populi captanda per loca & patrias quibus iter suum faciebant. Et ipsorum aliqui cum uno oculo clauso dicebant se venisse, non ante cum illo visuros, donec aliquod magnum fecissent pro conquesta Regni Franciæ. Qui siquidem milites & nuncii Regis Angliæ, à dictis Dominis reportaverunt votivum responsum. Et cum hoc tantùm laboraverunt quòd habuerunt favorem tacitum Flandrensem, medio cujusdam Jacobi Hartavelle inter ipsos præpotentis.

Comes autem Flandriæ amicus Francorum posuit garnisionem à Gangent, cujus metu oportuit Anglicos pomposos per Hollandiam remeare. Quo audito per Regem Angliæ misit contra dictam garnisionem quingentos armatos & 2000. archerios, qui post multum conflictum, dirigente diabolo, prævaluerunt. Ex qua victoria dictus Hartavelle, resumptis viribus, illicò scripsit Regi Angliæ quòd post tale principium veniret & prævaleret, prout & fecit & venit ad dictum locum Anvers, ubi cum omnibus præmissis convenit, & in tantùm votum propalavit: qui post unius mensis spacium facere voluerunt quòd Dux Brabantiæ faceret, & ille differens post aliam dilationem conclusit quòd, nisi de mandato Imperatoris non diffidarent. Propter quod Marchio Juliensis missus ad illum obtinuit Vicariatum Imperii & licentiam fabricandi monetam sub colore quòd Rex Franciæ occuparet ab imperio Castrum de Crevecœur in Diœcesi Cameracensi. Et interim advenit æstas & Rex Angliæ erat cum conjuge in castro de Lonaur. Adveniente autem termino, venerunt Anglici 500. & sagitarii. 10000. & nihilominùs oportuit ipsum usque ad mensem Novembris alios Dominos expectare & interim miserunt diffidationes Regi Franciæ per quendam Episcopum de Incole ex parte Regis Angliæ, tanquam Vicarii sacri Imperii, quòd tunc etiam noluit Dux Brabantiæ; sed venturum se promisit quando obsedisset civitatem Cameracensem, quod & fecit. Sed rex Angliæ fuit consultus dimittere obsidionem & intrare Regnum, quod & fecit. Sed illicò cùm voluit intrare Regnum comes Haisnaudi & comes de N. . . . . ipsum quem extra Imperium dimiserunt solum ut Vicario obedirent & fuerunt cum Rege Franciæ, undè Rex Franciæ venit obviam cum regibus Bohemiæ, Scotiæ & Navarræ hebens. 600 & 8. bannerias 600. Pannones. 6. Duces. 26. Comites. 400. milites & sexaginta tria millia pedestres usque ad locum de Buronte. Rex Angliæ propè per tres leucas habebat Duces Brabantiæ, de Gueldres, Marchiones de Juliers & Blannerbonc, Comimitem de Monts, Dominos de Hannonia, & Robertum *de Artois*, & omnes Barones & milites Angliæ, sed finaliter, tractante Ducissa Hannoniæ, recesserunt sine bello.

Anglus. Hæc mihi non videntur verisimilia, quòd ut Vicarius Imperii ad tantam guerram injiciendam procederet, cum se nominet Francorum Regem.

Francus. Salva pace, tunc se non dicebat Francorum Regem; sed dicam cur & quomodò nomen & titulum Regis Rex vester usurpavit. Scire debes quòd post præmissa, nisus est, medio dicti Jacobi Hartavelle attrahere Flandrenses, qui omninò negaverunt metu pœnæ conventæ, & per Ecclesiam illis impositæ, ut si minus grata Regi Franciæ unquam facerent, pœnæ Excommunicationum & ducentorum millium Florenorum subjacerent. Sed consilio unius mali Advocati tergiversatoris quasi Achitofelis fuit dictum, quòd si reciperet titulum Regis Franciæ & tanquam Franciæ Rex illis præciperet, quòd essent liberi à pœna: cujus consilio fuit utrumque applausum, licèt multis prudentibus videretur rationi dissonum recipere titulum tantum sine aliis causis & possessione.

Anglus. Quid inde processum?

Francus. Armata Francorum & Januensium per mare destruxit Anconæ, & Franci destruxerunt terram Domini Joannis de Hannonia, & illi de Cameraco Hannoniam discurrerunt. Postquam anno 40. iterùm revertitur Anglorum Rex ad Franciam, qui reperit in mari armatam Francorum cum qua dimicavit & duravit conflictus ab hora prima usque ad nonam, & finaliter Angli prævaluerunt & transierunt & venerunt ad Gand ubi reperit Reginam enixam, & illicò obsedit civitatem Tornacensem. Et Rex Franciæ venit usque ad pontem de Cresli, ubi multæ scharmuchæ, & Franci strenuè se habuerunt & potentiores, & Flandrenses vecorditer aufugerunt, sed finaliter post undecim septimanas, tractante Ducissa Hannoniæ, fuerunt deputati quinque tractatores, qui concluserunt treugam ad annum unum, & debuerunt Reges mittere quinque notabiles personas, & ex parte Papæ duos Cardinales ad civitatem Attrabatensem; & quicquid per illos seu duas partes illorum esset factum, ratum maneret atque firmum, & interim uti possidebat quisque, possideret. Sed finaliter in dicto Parlamento nihil fuit conclusum culpâ Anglicorum partinacium. Demùm Rex Anglus ordinavit Festum in die Georgii & ordinem *de la Jartiere* cum 40. militibus & 40. scutiferis & Regina præsente, cum 300. Domina-

nabus vel Domicilis inductis eadem liberata: anno 344. Et demùm anno 46. posuit obsidium ante Calaysium, propter quod Rex Franciæ venit ad levandum; & quia non potuit transire obtulit bellum, & rogavit Regem Angliæ ut simul pugnarent, quod refutavit, & ita sine fructu retrocessit; propter quod Rex Angliæ habuit Calaysium, & sine misericordia illos cum severitate tractavit & Anglicis populavit. Multi guerræ actus secuti usque ad annum 54. quo fuerunt in Avinione, ad tractandum de pace. Et anno 55. Princeps de Galis descendit: & eodem anno rex Angliæ descendit usque Calaysium & inde ad locum de Hedin, cui Rex Franciæ venit obviam, & obtulit bellum dicto Anglorum Regi, qui illud tenuit, & cum confusione retrocessit. Demum anno. 56. contra Principem de N. Rex Joannes Franciam venit & habuerunt bellum propè civitatem Pictaviensem, in quo, proh dolor! multi nobiles hinc-inde occisi, & Franci superati; sed Rex Joannes fuit reputatus strenuior miles illius belli; quem vos Anglici honorastis, sed finaliter post multa ipsum occidistis, & tantorum malorum fuistis actores quòd Deum debetis timere ultorem. Ecce injustitiam seu iniquitatem vestram.

Anglus. Aliter dixit mihi Pontifex meus.

Francus. Dic precor, quid dixit.

Anglus. Dixit quòd pro justificatione sua obtulit Rex noster stare Concilio generali, quod Franciæ Rex renuit, quod non renuisset si de jure suo confidisset.

Francus. Per præmissa tibi liquet satis responsio. Nonne quæstio sopita, si quæ esset, per consensum Regis & Regnicolarum factum cum tantis deliberatione & dilatione; omnia potuerunt Rex & Regnicolæ, singuli autem non. Cum igitur Rex tuus cum Procerum & Regnicolarum consilio Regi Francorum homagium fecit & Regem agnovit, & approbavit, quomodò contra proprium juramentum, homagium, & fidelitatis sacramentum venire non verentur Anglici? Nonne felloniam commisit Rex vester immò læsit Majestatem Domini sui? Nonne ista exceptio alias elidit? Quomodò igitur debuit Rex Franciæ indubitatus compromittere de tanto Regno in homines: pauci enim reperiuntur hodie à populo aurum spernentes; dicit enim Salomon quòd ***omnia obediunt pecuniæ.*** Eccle.x.19. & alius dicit:

> *Audito nummo quasi quodam Principe summo.*
> *Resiliunt valvæ, nihil auditur nisi salve.*

Nonne de dicta fellonia ipse Rex Judex competens tanquam Dominus Feudi & saltem cum Paribus? Quomodò submittere debuit vel potuit alieno Judicio: nunquam fecit nec facere debuit, nec legi fuisse de hoc actum. Prætereà quælibet Provincia non subdita Imperio potest sibi Regem eligere, ut Francia & Hispania non subdita Imperio. Cùm igitur deficeret in Regno Franciæ filius primogenitus, & alii capaces in sanguine in proprietate præcederent; quare non potuerunt illum sibi eligere Regem Judicio & electione Parium & Magnatum, prout fecerunt illum victoriosum Philippum, cui inerat splendor nobilitatis Regiæ & cujus vocem intelleximus; non Barbarum seu Anglicum vel Saxonem, cujus vocem non intellexisset populus Francus, erat enim dominus Philippus propinquior, & ideò, cùm naturaliter in Regno succedatur, & naturaliter in Regno cum naturam imitetur & ab ea separari non possit, juxta Doctorum approbatas sententias. Nec etiam, Procerum suorum consilio dictus Rex Anglicus contra fidelitatem & homagium præfatum venire præsumpsisset, nisi de facto ad suggestionem diabolicam, medio illius diabolici Roberti *de Artois* impii, & quasi per indignationem desperati illi tyrones & juvenes post vinum & Dominarum persuasiones vocati illa vota de faciendo guerram in Francia, fatuè & in suarum animarum salutis detrimentum emisissent. Nec ambigendum quin Proceres, si consulti fuissent, Regnum suum & Ducatum Aquitaniæ cum aliis pertinentiis maluissent pacificum, & sub fœdere regiæ Francorum Majestatis, quàm se tot & tantis guerræ discriminibus immiscere, per quæ nihil securum; sed omnia contentiosa & Anglicis inutilia & damnosa, salvis Dei offensis & proximorum contumeliis quæ æstimationem non recipiunt, quibus media illius Angliæ Regni pars peste & gladio depopulata & hominibus viduata, & si damna dederunt certè majora repassi sunt. Quid plura? Certè, quæ justè possidebant & pacificè, nunc tyrannicè & per felloniam, omnia commiserunt & pacis fructum amiserunt. Malum igitur juvenile consilium & impium, minus salubre & utile & honestum. Nec video vobis remedium, hominibus destitutis, nisi quòd, habita dispensatione viduas vestras desponsetis, & Dei & hominum pacem quæratis.

Anglus. Dolendum & mirandum de assertis, si veritati innitantur.

Francus. Ita ponunt & habent Chronicæ quas vidi.

Anglus. Nonne treugæ vel pax expost factæ?

Francus. Multæ, sed nulla efficax, nec tenta.

Anglus. Cujus culpâ?

Francus. Vestrâ prout audistis.

Anglus. Non perpendi culpam nostram.

Francus. Culpam noto continuam per præmissa; quia ex malo principio malus finis spectandus: quicquid expost bellis injustis, impiis & iniquis fortuna dedit suo jure, illud vestra impietate culpa & malitia venit: multi enim Tractatus initiati cum illo illustrissimo Domino Joanne de Francia, qui pro consummatione Tractatus rediit Angliam & ibi occisus, & licet habueritis hominem, redemptionem habere vel petere non veremini in gladii viribus, quibus plures ex vestris quàm ex nostris interempti, & longè plures habetis viduas & orphanos quàm nos, Dei misericordia, habeamus, justissimo Dei Judicio illud disponente, ut qui sanguinem sititis, sanguinem patiamini & bibatis. Voluistis enim Nini Assyriorum Regis, magis quàm Christi imitatores esse, qui Annorum 50. spacio propagandæ dominationis libidine, arma ferrea extulit & cruentam vitam per totam Asiam bellis egit, & in mari rubro usque ad Luxinum pontum perdomuit; barbaramque adhuc imbellem, torpentem excitavit sævitiam, & jam non lac pecudum sed sanguinem hominum bibere.

Anglus. Non omnes ejusdem fuerunt nec sunt opinionis.

Francus. Certè fateor, nec nationem totam accuso, sed autoribus tantorum scelerum culpam do. Proceres enim & prudentes pacem concluserant, quam tyrones & juvenes inconsulti ad solam dicti Domini Roberti *de Artois* persuasionem infregerunt, & guerram cruentam inchoarunt. Multique probi viri pacem quæsierunt, sed illorum opinio, prohdolor, non invaluit, & ita sæva, longo usu, tantorum, præsertim Prælatorum vestrorum, autoritate comprobata inolevit, quasi in naturam conversa & utinam solos autores non insontes pœna sequeretur.

Anglus. Quando fuerunt illi Tractatus inter nos, quos asseris?

Francus. Circa Annum 1362. in quo Rex Joannes fuit liberatus. Anno 62. visitavit Papam in Avinione, & Anno iterùm 63. pro consummatione Tractatus rediit Angliam & ibi mortuus. Ex quibuss orta est quæstio: & finaliter Anno 68. in Parlamento Parisiensi sententiatum est, quòd appellationes Dominorum de Aquitania à Rege Angliæ debuerunt recipi per dictum Parlamentum, & ita fuit significatum Regi Angliæ qui multa allegavit à rationis tramite multùm dissona, sed nec minus, Rex noster tanquam justificatus, ex abundanti obtulit stare Judicio Ecclesiæ Romanæ, & Domini nostri Papæ, quod Rex vester renuit.

Anglus. Difficile est mihi credere.

Fran-

Francus. Quare credis de pace, cùm illius fueritis semper inimici & ruptores, tanquàm non homines bonæ voluntatis, quibus solis pax à Christo legata.

Anglus. Immò semper quæsivimus & quærimus pacem.

Francus. Quare igitur occidistis illum pium Regem vestrum Richardum, cujus medio pacem perpetuam si illâ digni fuissetis, quæsiveratis.

Anglus. Longa est historia.

Francus. Immò brevis in effectu.

Anglus. Quare brevis?

Francus. Quia tanquam pacis inimici estis assueti Dominos & Reges occidere.

Anglus. Quos & quot?

Francus. Cum ipse meliùs scire debes quare Regem sanctum Cinicum Danorum & Anglorum Regem, cujus Regis Danorum estis tributarii, occidistis infra Ecclesiam Cathedralem in civitate Ottoniensi, in Regno Daciæ & Pheonia insula & ibi sanctus Martyr sepultus. In cujus rei memoriam sagittæ signum vestri gestare Sacerdotes in casulis debent dum celebrant: quam possessionem impiè continuastis usque ad alium sanctum Martyrem, scilicet Thomam Cantuariensem, pro justitia, cujus estis inimici, morientem, & usque ad dictum pium regem Richardum pro pace vobis quæsita, tanquam indignis, interfectus. Quæ igitur major dementia quam nobiscum contendere nisi gladio? Si Dominos naturales & proprios occcidistis, viis impiissimis opinionibus dissentientes, quomodò alienis pacem vel justitiam servabitis?

Anglus. Nunquam audivi Anglicos Reges interfectos.

Francus. Ego legi prædictos & alios etiam tempore antiquissimo.

Anglus. Dic quæso unum.

Francus. Dicam plures.

Anglus. Rogo dic.

Francus. Anno Domini 662. Osuas Rex Angliæ occisus est. Anno 651. Osini Rex occisus. Anno 668. Elsinus Rex occisus. Anno 680. Egristus Cardahumbrorum Rex occisus est. Anno 698. Uremhered Dux Regni Mordamibrorum interfectus est. Anno 716. Obred Rex Mordamibrorum interfectus est, prout vester Beda venerabilis in Anglorum historia latè describit. De illo autem Martyre glorioso sancto Cinito Daciæ & Angliæ Rege ponit Danorum historia.

Anglus. Illi tunc infideles.

Francus. Sed vos tunc infideliores.

Anglus. Bonum fecerunt, quia sanctos & Martyres homines mortales fecerunt.

Francus. Si bonum, non tamen benè fecerunt, & Deus remunerator adverbiorum non nominum.

Anglus. Fortè cum justa causa fecerunt, & ita benè.

Francus. Volentibus non abest occasio justa vel injusta, sumunt enim occasionem iniqui, quia corrigi despiciunt & benè prolata criminantur. Valdè enim insolens & intolerabile existimant, quicquid illud non sonat quod intus amant.

Anglus. Dum mente revolvo quæ audivi, malo tacere quàm loqui. Vincit enim omnia veritas, & certum quòd in diebus meis vidi nobis pacem quæsitam medio illius boni Regis Richardi, de cujus morte & causis illius satis impiis taceo, de tam antiquis ignoro, hoc salvo, quod inter nos famâ asseritur Normaniam nobis pertinere, & in hoc nos justam, vos iniquam fovere causam.

Francus. Salva pace, non est verum, nil citra mare habetis nisi per tyranniam, & mare est & esse debet terminus vester. Habuistis tamen alias Ducatum Aquitaniæ cum aliquibus pertinentibus in Feudum à Rege Francorum, quem Ducatum per multiplicatas fellonias divinæ & regiæ Franciæ Majestatis offensivas amisistis, contra fidelitatem juratam & promissam veniendo. In Normania autem nullum jus habuistis nec habetis, immò ut Dux Normaniæ, Rex Francorum est verus Rex Angliæ: scitis enim quòd Dux Normaniæ justo titulo Regnum vestrum quæsivit. Unde reperio etiam quod anno 154. Rex Francorum Ludovicus zelotipia motus uxorem repudiavit, quam Henricus Normaniæ Dux, præter A ejus voluntatem, duxit, propter quod inter eos suborta guerra, sed post eodem anno facta pace inter eos, dictus Henricus cum dicti Regis Ludovici præsidio Angliam contra Stephanum intrat, Regnum & occupat, sed per concordiam illi Regnum ad vitam dimisit, qui post, illo Stephano mortuo, cum dicti Regis præsidio Regni integritatem habuit & possedit. Post autem circa annum Domini 1010. Philippus Francorum & Henricus Anglorum Reges simul, in Christi nomine, cum innumeris nobilium millibus iter peregrinationis ultra mare pro Christi vindicta fienda arripuerunt, & si Rex tuus Odoardus similiter in die sancti Georgii facere voluisset; aut satlem illum Christianissmum Francorum Regem Philippum *de Valois* non impedivisset; Anglicos suos 200. non perdidisset, nec tantorum Francorum mortem porpinasset, nec notam suæ fidelitatis infractæ B incurrisset; sicque Rex Henricus, ultimò vitâ functus, strenuitatem propriam & fratrum ac suæ militiæ, contra infideles convertisset: fortè viveret in hoc sæculo, & alio per gloriam, & alii sui interempti.

Anglus. Possibile est.

Francus. Precor nomina mihi Pontificem tuum instructorem & in hac materia eruditorem.

Anglus. Non nominabo, sed magnum in Dei servitio tibi esse assero, & in magna dignitate constitutum.

Francus. Utinam benè perpendat suæ magnitudinis præceps, & casuum sublimium maxima lubricitate, quoniam trepidaret tam sublime aggredi fastigium, quod dum videtur virere, cadit, & dum extollitur, terminatur fine repentino, sicuti ros qui subitò desiccatur.

Anglus. Nisi benè intelligeret non fuisset in tanta constitutus dignitate.

C *Francus.* Dignitas ex se improbos nequit facere reverendos, quia ex se dignitas nihil habet virtutis, nec virtus ex dignitate, sed propter virtutem dignitati datur honor. Si enim aliquid boni à natura inesset dignitati, mali non præessent sicut videmus præesse.

Angelus. Talem illum credo fore Prælatum & benè intelligentem.

Francus. Utinam talis sit, cujus operatio, lingua, mens & vita testimonium præbeant dignitati. Apud Deum enim non est ætas, sed actus, vita & morum dignitas approbatur.

Anglus. Quare de illo tantùm dubitas & inquiris?

Francus. Per ea quæ video & audio jugiter in his Regnis & in ista materia.

Anglus. Quid vides?

Francus. Video Prælatos & Sacerdotes vestros armigeros & viros sanguinum effectos, sed quo jure D nescio, & tamen nuper in civitate Rothomagensi audivi Regem vestrum Henricum ultimò vitâ functum, strenuum, mirabiliter Prælatos vestros arguentem & mordentem, quòd ex eorum incumbenti officio non essent pacis amatores, zelatores & perquisitores, & tamen vestros vidi Prælatos, magnos & audio bellatores, & pridem, quod deterius est, pium & charitativum subsidium pro Fide Christi jure datum & contra hæreticos convertendum, contra nos Christianissimos conversum, & pro nostra occisione erogatum: quod mihi nedum admirationem inducit, sed stuporem. Cujus mores tam eversos considero, recolens ejus quod dicit Bernardus ad Eugenium, quòd hodiè totus zelus Ecclesiasticus fervere videtur in tuen-

tuendis possessionibus & dignitatibus, honorique totum detur, & sanctitati nihil, & de Dei placito ultima fit mentio & de jactura salutis cunctatio, nulla: nec salubre putatur, nisi quod sublime, & nihil justum videtur, nisi quod gloriam redolet.

Anglus. Probi sunt vere, sed Regis & Principis imperio hæc faciunt.

Francus. Dixit Petrus magna auctoritate, quòd *magis Deo oportet quàm hominibus obedire.* Act. v. 29. Non A in fortitudine viri beneplacitum erit Deo, sed super humilem & mansuetum & timentem verba Domini requiescet Spiritus ejus, *Isaiæ.* LXVI. 2. *& qui te in una maxilla percusserit, præbe aliam.* Luc. VI. 29. Juxta illud verbum Christi: *Dedi genas meas vellentibus & conspuentibus in me.* Isaiæ. L. 6. Dic, precor, Prælatis & Sacerdotibus tuis magis annuentibus majestati quam veritati, mente ut revolvant illud terrendum Evangelium: *Nisi justitia vestra abundaverit magis quàm Pharisæorum, non intrabitis in regnum cœlorum. Qui dixerit fratri suo racha, reus erit judicio; qui dixerit fatue, reus erit gehennæ ignis.* Matth. v. 20. 22. Si pro tam modica injuria gehennam provocant, quid pro tantis stragibus & execrabilibus homicidiis & aliis guerræ discriminibus? Cogitent è converso, si veri Sacerdotes & Pontifices pacem persuasissent à tempore Odoardi citra, quanta & qualis esset militia & nobilitas Christiana? Et si pro Christi Fide augenda exposita, ut Rex B noster disposuerat, quantus fructus, ubi nunc luctus? Cogitent de satisfactione ubi in sævitia perseverant.

O P U S
QUODDAM
C O L L A T I V U M,
DE QUADAM PUELLA
Quæ olim
IN FRANCIA EQUITAVIT.

Cujus Editio

MAGISTRO JOANNI DE GERSON C
ascribitur: sed magis apparet stylus Magistri Henrici de Gorckheim.

NON EST GERSONII.

Ad eumd. Cod MS.

Ad gloriam benedictæ Trinitatis gloriosæque semper virginis Dei Matris, ac totius Curiæ cœlestis.

Tulit me Dominus cum sequerer gregem, & dixit mihi vade & Propheta ad populum meum Israël.
Amos VII. 15.

POPULUS Israël, populus Regni Franciæ non incongruè potest spiritualiter nuncupari, quem Fide Dei & cultu Christianæ Religionis notum est semper floruisse. Ad hujus Regni filium quædam juvencula pastoris cujusdam filia, quæ & ipsa gregem ovium secuta fertur accessit, asserens se missam è Deo D quatenùs per ipsam dictum Regnum ad ejus obedientiam reducatur. Ne autem ipsius assertio putetur temeraria, etiam signis supernaturalibus utitur, sicuti revelare occulta cordium & futura contingentium prævidere. Refertur insuper quòd sit rasa capite ad modum viri; & volens ad actus bellicos procedere, vestibus & armis virilibus induta, ascendit equum, quæ dum in equo est, ferens vexillum, statim mirabili viget industria, quasi peritus Dux exercitùs ad artificiosam exercitûs institutionem: tunc quoque sui efficiuntur animosi; è contra vero adversarii timidii, quasi viribus destituti. Ubi autem de equo descendit, solitum habitum muliebrem reassumens, fit simplicissima negotiorum sæcularium, quasi innocens agnus imperita. Fertur etiam quòd vixit in castitate, sobrietate & continentia, Deo devota, prohibens fieri occisiones, rapinas, ceterasque violentias omnibus his qui ad dictam obedientiam se volunt exhibere. Propter hæc ergo & similia, civitates, oppida & castra submittunt Regio filio, fidelitatem sibi promittentes. Quo, ita, ut præfertur, se habente, nonnullæ questiones emergunt; & ad sui declarationem doctas animas alliciunt. Verbi gratia. An credi debeat vera naturæ humanæ puella, an in similem effigiem phantasticam transformata? Secundò: an ea quæ facit possint humanitùs fieri ab ipsa, an per eam ab aliqua superiori causa? Tertiò: si per superiorem causam; an per bonam, scilicet spiritum bonum; an per malam ut puta per spiritum malum? Quartò: an ejus verbis fiducia sit exhibenda, & ejus opera, tanquam divinitùs facta, sint approbanda, an phitonica & illusoria?

Quia verò circa has aut similes quæstiunculas alii & alii aliter & aliter sentiunt, quatenùs utrique pro sua defensione valeant ex sacris Literis testimonia proferre; præsens hoc Opusculum non asserendo, sed collativè dictando, offert quasdam propositiones pro una parte. Rursùs quasdam pro alia, modo problematico; provocans subtiliora ingenia ad intelligentiam profundiorem. Hoc tamen memoriter commendando quòd ad sententiandum aliquid securè in hac materia, necesse est hujus puellæ mores, verba, opera, ceterosque gestus, tàm quos habet solitaria, quàm eos quos habet cum aliis in publico, & ceteras suæ vitæ circunstantias ad liquidum prægnoscere, & an ea quæ revelat & prænunciat, semper vera inveniantur. Verùm in sequentibus ponenda, accipi debent juxta communis famæ relationem, à pluribus fide dignis ad has partes translatam.

Prima Propositio.

HANC esse veram puellam & veram naturæ humanæ personam est simpliciter asserendum.

Hæc propositio patet; quia nedùm Philosophorum regula canit, quòd operatio arguit formam, quinimmò & Salvator noster testatur ex operibus cognitionem esse accipiendam: quia igitur hæc juvencula invenitur continuè conformis aliis hominibus in actibus humanis, loquendo, esuriendo, comedendo, bibendo, vigilando, dormiendo, & ceteris hujusmodi; quis dicere audeat eam non fore veram naturæ humanæ personam, quàm de aliis communicantibus secum in similibus humanæ naturæ signis? Igitur &c.

Secunda Propositio.

ORDINATUM Prophetiæ tempus fuit ante Christi adventum durans in exordio nascentis Ecclesiæ cum operatione miraculorum.

Hæc propositio à sacris Doctoribus declaratur, ex eo quòd totum veteris Testamenti tempus fuit figurale ad prænunciandum Christi adventum & corporis sui mystici futurum statum. Similiter in Primitiva Ecclesia plures leguntur fuisse Prophetæ. Et quia ea tunc prædicabantur quæ omnem humanæ facultatis cognitionem transcendunt, necessarium fuit adhibere signa per opera miraculosa, quibus hujusmodi dicta confirmarentur: alioquin minùs sufficienter fuisset provisum saluti humani generis; juxta quod ait Gregorius quòd planta recenter terræ infixa indiget frequenti irrigatione, ut benè radicata convalescat. Igitur &c.

Ter-

Tertia Propositio.

CURRENTIBUS jam diebus non indignè censetur interdùm quasdam personas suscitari ad Prophetiæ spiritum & moveri ad operationem miraculorum.

Hæc propositio est Augustini in Libro *De Civitate Dei*, & etiam extrahi potest ex doctrina Gregorii. Cujus declaratio etiam ex eo patet; quia Salvatoris ore nobis est promissum quòd ipse nobiscum est usque ad consummationem sæculi, dirigens humanum genus manu suæ providentiæ, prout opportunitas nostræ salutis expetit. Sicut enim potestatem suam non alligavit Sacramentis, ita nec alligavit eam alicui tempori, locis aut personis, quinimmò multis ejus miserationibus semper assistit humano generi, congrua remedia & auxilia providendo. *Non* enim (ait Isaïas 59.) *abbreviata est manus Domini*, ut non possit redimere. Igitur &c. Cum igitur revelatione occultorum & operatione miraculorum genus humanum indiget excitari & revocari, nunc in uno populo, nunc in alio piè censendum est talia nobis non denegari. Igitur &c.

Quarta Propositio.

SACRIS consonat Litteris per fragilem sexum & innocentem ætatem exhibitam à Deo fuisse populis & Regnis latam salutem.

Hæc propositio patet, quia teste Apostolo, *elegit Deus infirma mundi, ut fortia quæque confundat.* 1 Cor. 1. 27. Hinc exemplariter procedendo, legitur de Debora, Hester & Judith, impetratam fore populo Dei salutem. Et Danielem in pueritia suscitatum ad liberationem Susannæ. Sic David in juventute Goliam prostravit. Nec immeritò; quia hoc modo fit evidentior divinæ pietatis affluentia, ne homo suis viribus asscribat, sed Deo potiùs gratiarum actiones referat. Sic enim per humilem virginem totius generis humani Redemptio orta est. Igitur &c.

Quinta Propositio.

NON testatur sacra Scriptura missos à Deo pravæ vitæ homines sub tali forma, aut modis, sicut de prædicta puella communis celebrat recitatio.

Patet hæc propositio; quia sicut dicit Apostolus: *Non est conventio Christi & Belial*, 1. Cor. VI. 15. nec dignatur inire societatem, aut contrahere familiaritatem cum dæmoniis ut eorum ministris & membris, quamvis legatur quosdam malos interdum aliquid transeunter prophetasse, sicut Balaam prophetabat quòd stella orirctur ex Jacob, & Saül & Caïphas prophetaverunt. Sed longè aliter est de hac puella quæ ad nutum habet usum donorum supernaturalium in manifestando occulta, & prænunciando futura suo ministerio deservientia, prohibendo insuper (ut præmissum est) fieri occisiones & cetera vitia, exhortando ad virtutes & cetera probitatis opera, in quibus Deus glorificatur. Sicut ergo in spiritu Dei præmissus est Joseph ante Patrem & fratres in Ægyptum, & Moyses ad populi Israël liberationem, Gedeon & supradictæ feminæ: Pari modo hanc juvenculam non est incongruum connumerari bonis specialiter à Deo missis, præsertim cum nec munera quærat, & ad bonum pacis tota devotione laboret. Hic enim non est opus mali spiritus, qui potiùs est autor dissentionis quàm pacis.

Sexta Propositio; quasi corollariè sequens ex antea præmissis Propositionibus.

HÆC filia, vera persona in humana natura est à Deo specialiter missa, ad ea quæ non humanitùs, sed divinitùs fiunt opera, cui Fides est exhibenda.

Patet hæc propositio respondens quæstionibus prælibatis. Quis enim sit verè homo, patet ex propositione prima. Et quia non desinit etiam his diebus Deus nobis specialiter providere per supernaturalia signa, non est incongruum Deo, assumere puellam innocentem, præcipuè juxta quartam propositionem. Et quia donum istud perseveranter apud eam residet ad finem deificum, & per media virtutis & honestatis, sicut asserit propositio quinta; videtur consequenter hæc propositio sexta fore concedenda. Nec mirum si in statu equestri sit alterius luminis, quam in solito statu muliebri; quia etiam David volens Dominum consulere, induebat Ephot & sumpsit psalterium: & Moyses dum virgam gestabat, mirabilia faciebat, quia (sicut dicit Gregorius) Spiritus sanctus frequenter se interiùs conformat exterioribus concurrentibus.

Ita ex prælibatis potest quis hujus viæ amicus sumere occasionem defendendi suam partem, ulterius procedendo ad ampliorem dilatationem.

Quia verò inveniuntur alii in oppositam partem magis inclinati, superest afferre ex sacra Scriptura quædam testimonia ex quibus valeant suæ positionis sumere fulcimenta, inspiciendo subscriptas propositiones.

Prima Propositio.

MULTI pseudoprophetæ sunt venturi asserentes se divinitùs à Deo mitti.

Hæc propositio est Salvatoris dicentis, *Math.* VII. 22. quòd in novissimis diebus scilicet Legis Evangelicæ, multi dicent se venire in nomine meo; & multi per eos decipientur. Unde & Apostolus ait quod angelus sathanæ transfigurat se in Angelum lucis. 2. *Cor.* XI. 14. Nec mirum, quia malignus ille Rex super omnes filios superbiæ incessanter nititur usurpare divinitatis excellentiam, & ideò procurat falsos prophetas sub nomine Dei missos ad decipiendum. Igitur &c.

Secunda Propositio.

PSEUDOPROPHETÆ frequenter pronunciant occulta cordium & effectus futurorum contingentium.

Hæc propositio concedi solet à Doctoribus: cujus ratio est; quia quantò virtus est altior, tantò ad ampliora se extendit. Constat autem quod intellectus dæmonum multò est altior intellectu humano, & ita quæ nobis sunt occulta, & futura quæ nobis sunt ignota, à malo spiritu sunt cognita. Et ita prophetæ dæmonum ex eorum instructione possunt talia revelare. Igitur &c.

Tertia Propositio.

NON facile discernitur verus à falso Propheta per exteriores apparentias & signa &c.

Hæc propositio patet; quia non oportet Prophetam fore vitæ virtuosæ, aut habere gratiam, & possunt dæmonum prophetæ occulta nobis & futura prænosticare, & sic pluribus aliis cum quibus conveniunt cum veris Prophetis. Quod si interdùm prænuncient falsa, sciunt palliare dando alium intellectum, aut allegare veros Prophetas interdùm prophetantes aliqua quæ non evenerunt, sicut de Isaïa & Jona Prophetis legitur. Propter quod etiam Apostolus dicit, 1. *Joan.* quòd non omni spiritui credendum est, sed tentandi sunt si à Deo sunt, insinuans difficilem discretionem inter bonos & malos Prophetas. Igitur &c.

Quar-

Quarta Propositio.

NUNC, tempore gratiæ, specialem fieri à Deo missionem, ad temporalis felicitatis prosperitatem, non multam habet apparentiæ efficaciam.

Hæc propositio potest sumi ex his quæ Augustinus sæpiùs commemorat: nam bona præsentis vitæ æqualiter conceduntur bonis & malis, justis & injustis; præsertim hoc tempore gratiæ, ne boni amorem suum affigant bonis transitoriis, in quibus mali plurimùm florent. Ut etiam attendant quæ bona reservat amicis in futura vita, quando inimicis suis affluenter confert hujus vitæ transitoria bona. Fieri igitur missionem præsentis felicitatis procurativam & prænosticativam (quæ parvipendenda scribitur) modicam videtur habere apparentiam: tamen in veteri Testamento dum populus ille serviebat Deo pro his temporalibus bonis, legitur ad talem interdùm factam fuisse mentionem. Igitur &c.

Quinta Propositio.

DUo committit hæc puella, quæ leguntur prohibita in sacra Scriptura.

Hæc propositio patet, quia *Deuter.* XXII. Lex prohibet ne mulier radat caput ad modum viri: utriusque autem oppositum de hac puella narratur. Et videtur, prima facie, ad quandam indecentiam vergere juvenculam puellam insidere equo, habitu virili indutam; & cum Deus diligat modestiam, videtur derogare Divinæ missioni se effeminare in virilem formam. Neque videtur concordare cum familiari missione talis modus, quia tam familiaris missio fit per Spiritum sanctificantem interiùs animam, juxta illud Sap. VII. 27. *Sapientia Dei se transfert in animas sanctas, amicos Dei & Prophetas constituit.* Propter quod, si hujus juvenculæ missio sit prophetica, oportet eam esse cujusdam excellentis sanctitatis & divini animi intrinsecùs, & talem personam indecens videtur transformare se in virum sæcularem armorum. Non enim sic legitur de Hester & Judith, licèt ornarent se cultu solemniori, muliebri tamen, ut gratiùs placerent his cum quibus agere conceperunt. Igitur &c.

Sexta Propositio.

DICTAM puellam à Deo specialiter missam, & Deum operari per eam, aut sibi fiduciam fore adhibendam, non potest ostendi per sufficientem apparentiam.

Hæc propositio patet quasi corollariè ex præmissis; quia si multi venturi sint falsi prophetæ similes veris, si ad felicitatis temporalis prosperitatem non fit specialis missio sub tempore gratiæ, si processus ejus fiat contra divina Mandata; quomodò possit assertivè teneri hujusmodi filiam singulariter à Deo electam ad ea sequenda quæ famantur?

Ex quibus patet qualiter hujus viæ fautores suam partem possint colorare, oppositam viam impugnando: insuper ad profundiora invenienda occasionem ex præmissis accipiendo. Itaque hæc hinc indè copulata, collativè posita offeruntur visuris causâ præsentis casus vel futuri consimilis, ut & ipsi aliquid respondere valeant consimiles quæstiones moventibus, semper ad gloriam Dei qui regnat in secula benedictus. Amen.

ALIUD OPUS COMPILATUM A MAGISTRO JOANNE DE GERSON

De mirabili victoria cujusdam PUELLÆ de postfœtantes receptæ in ducem belli exercitûs REGIS FRANCORUM contra ANGLICOS.

Etiam Gersonio perperàm ascriptum.

Ad eumd. MS. Cod.

A PRÆSUPPONENDUM est imprimis quòd multa falsa sunt probabilia, immò secundùm Philosophum non refert quædam falsa probabiliora esse quibusdam veris, usque adeò quòd duo contradictoria simul stant in probabilitate, licèt non in veritate.

Advertendum est ulteriùs quòd ista probabilitas, si rectè fundata sit & ritè intellecta, non est dicenda error vel erronea, nisi pertinaciter extendatur assertio B ultra terminos probabilitatis. Ratio hujus est, quia probabiliter loquens, fundat se in hoc quòd rationes & apparentias habet pro parte sua. Et hoc utique verum est, nisi sit penitùs improbabile. Verum est similiter de parte opposita, quòd ad eam sunt rationes & apparentiæ seu verisimiles conjecturæ. Et hoc similiter potest esse & est sæpè verum, nec ista contradicunt sic exposita.

Advertendum est tertiò, quòd aliqua concernentia Fidem & bonos mores, considerantur in duplici differentia, quantùm spectat ad præsens. Aliqua enim dicuntur de necessitate Fidei, & in istis non licet dubitare vel probabiliter opinari, juxta illud vulgatum *Dubius in Fide infidelis est.* Et de talibus justa esset conquestio, neque Lex illa civilis barbaris habet locum, neque in talibus communis error faceret Jus, immò tanto deterior quantò communior: esset deni- C que ferro & igne exterminandus, juxta Ecclesiasticas & civiles censuras contra hæreticos latas: locum etiam habet illud metricum salubre:

Non patitur ludum fama, Fides, oculus.

immò & pro tali ludo in his quæ sunt Fidei, posset evocari sic jocans ad Judicium Fidei, tanquam de errore suspectus in Fide.

Considerandum est pro altera differentia eorum quæ sunt in Fide, vel de Fide; quòd illa vocantur de pietate, vel devotione Fidei, & nullomodò de necessitate: de quibus solet dici vulgariter, *Qui ne le croit, il n'est pas damné.* Spectant autem ad pietatem Fidei tres conditiones in speciali.

Prima, quòd faciant ad excitationem devotionis & piæ affectionis circa Deum & divina; quia scilicet resonant in laudem divinæ potentiæ vel clementiæ in miraculis & venerationem Sanctorum. D

Altera conditio est, quòd habeatur circa talia probabilis aliqua conjectura vel ex communi relatione, vel ex fidelium attestatione, qui dicunt se vidisse & audisse.

Superadditur tertia conditio, cùm discretione pensanda per viros in Theologia & bonis moribus eruditos, quòd in hujusmodi relationibus eorum quæ dicuntur de pietate Fidei, non includatur vel immisceatur aliquod falsum vel erroneum, quòd manifestè sit in detrimentum Fidei vel bonorum morum directè vel indirectè, palam vel occultè. Super qua cognoscenda vel determinanda, non est fas cuilibet palàm, &

& passim ferre Sententias & reprobationes; immò nec approbationes contentiosas; maximè quando tolerantur ab Ecclesia, seu Prælatis Ecclesiæ, in una Provincia, vel in multis: sed Judicium & determinatio debent deferri ad eandem Ecclesiam, seu Prælatos ejus & Doctores.

Possent hîc notari multa, in particularibus, ut de materia Conceptionis Beatæ Virginis: ut de opinionibus probabilibus inter Doctores: ut de Indulgentiis, quoad circumstantias multas. Sic de veneratione Reliquiarum in uno loco & alio, immò in diversis simul; quemadmodùm fuit nuper contentio in Parlamento Parisiensi, super veneratione capitis sancti Dionysii, in Ecclesia Parisiensi, & in Abbatia sancti Dionysii propè Parisiis.

Concludendum est tandem, ex præmissis, quòd piè & salubriter potest, de pietate Fidei & devotionis, sustineri factum illius Puellæ, circumstantiis attentis, cum effectu patenti, præsertim ex causa finali quæ justissima est, scilicet restitutio Regis ad Regnum suum; & pertinacissimorum inimicorum suorum justissima repulsio, seu debellatio.

Addito præterea quòd in observationibus suis, hæc Puella non reperitur uti sortilegiis ab Ecclesia prohibitis, neque superstitionibus palam reprobatis, neque cautelis hominum fraudulentis, neque ad quæstum proprium, vel aliquod tale subdolum; cùm, in attestationem suæ Fidei, exponat extremo periculo suum corpus.

Postremò, si multi multa loquantur & referant, pro garrulitate sua & levitate, aut dolositate, aut alio sinistro favore, vel odio, subvenit illud Catonis:

Arbitrii nostri non est quòd quisque loquatur.

Est tamen arbitrii nostri, quid credatur, seu teneatur, servatâ modestiâ & contentione, seu seditione procul pulsa; quia sicut dicit Apostolus: *Non oportet servum Dei litigatere.* 2. Tim. II. 24. *Nos*, inquit, *talem consuetudinem non habemus.* I. Cor. XI. 16. ut scilicet litigemus; sed tolerare oportet, vel ad Superiores, sicuti præmissum est, determinando referre. Ita enim fuit in Canonizationibus Sanctorum primariis, quales Canonizationes, ut in pluribus quæ leguntur, non sunt de necessitate Fidei, strictè loquendo: sed de pia devotione, quæ non est passim per quoslibet reprobanda, irridenda, vel repudianda, & minùs (ceteris paribus) quàm alia, sine Canonizatione vulgata.

Jungantur ad causam nostram istæ circumstantiæ.

Una; quòd Consilium Regis & gentes armorum potuerunt induci ad vocem illius Puellæ taliter credere & obsequi, quòd sub ea, vel cum ea exposuerunt se, conspirato animo, ad bellica pericula, dedecore omni procul pulso: quod evenire poterat, si sub una muliercula militantes, victi fuissent per hostes procacissimos, & irrisi apud omnes qui audissent.

Altera; quòd exultatio popularis cum pia credulitate tanta subsequi cernitur ad laudem Dei, & hostium confusionem.

Altera; quòd latentes inimici, etiam magni, referuntur in timores varios; immò & in languores, quasi parturientis, cecidisse, juxta imprecationem Cantici illius à Maria sorore Moysi tympanizati in choro ludentium: *Cantemus Domino gloriosè canticum*, &c. Exod. XV. I. Sequitur: *Irruat super eos formido & pavor.* ỳ. 16. Videatur, & cum devotione facto nostro consona recolatur & cantetur.

Ponderandum est, ad extremum, quòd hæc Puella & adhærentes sibi militares, non dimittunt vias humanæ providentiæ, faciendo scilicet quod in se est, quòd appareat tentari Deus ultra quàm necesse est. Unde constat hanc Puellam non esse pertinacem in adhæsione proprii capitis, ultra quàm reputet à Deo se habere monitiones, seu instinctus. Possent insuper superaddi multæ circumstantiæ de vita ejus, à puero, quæ interrogatæ sunt & cognitæ diù & multùm, & per multos. De quibus hîc nil inseritur.

Exempla possunt induci, de Debora, & de sancta Catharina, in conversione non minus miraculosa Rhetorum, & aliis multis; ut de Judith, & de Juda, in quibus communiter miscetur semper aliquid naturale. Neque sequitur semper, post primum miraculum, quicquid ab hominibus expectabatur vel expectabitur. Præterea si frustraretur ab omni expectatione sua & nostra (quod absit) prædicta puella; non oportebit concludere ea quæ facta sunt, à maligno spiritu, vel non à Deo facta esse; sed vel propter nostram ingratitudinem, vel blasphemias, aut aliundè, justo Dei Judicio, licèt occulto, posset contingere frustratio expectationis nostræ in ira Dei, quam avertat à nobis, & benè omnia vertat.

Superadduntur quatuor civilia & theologica documenta. Unum, concernit Regem & consanguineos Regiæ domus. Secundum, militiam Regis & Regni. Tertium, Ecclesiasticos, cum populo. Quartum, Puellam ipsam. Quorum documentorum iste unicus est finis; benè vivere, piè ad Deum, justè ad proximum, & sobriè, hoc est virtuosè & temperanter ad seipsum. Et in speciali, pro quarto documento, quòd hæc gratia Dei ostensa in hac Puella, non accipiatur, & traducatur, per se, vel alios, ad vanitates curiosas, non ad mundanos quæstus, non ad odia partialia, non ad seditiones contentiosas, non ad vindictas de præteritis, non ad gloriationes ineptas. Sed in mansuetudine & orationibus, cum gratiarum actione, cum liberali præterea temporalium subventione quilibet laboret & in idipsum; quatenùs veniat pax in cubili suo, ut de manu inimicorum nostrorum liberati, Deo propicio, serviamus illi, in sanctitate & justitia coram ipso, omnibus diebus nostris, &c. A Domino factum est istud, &c.

Lugduni. 1429. *Die decima quarta Maii, in Vigilia Pentecostes, post signum habitum Aurelianis, in expulsione obsidionis Anglicanæ, actum est à Domino Cancellario.*

SEQUITUR triplex Veritas, ad Justificationem electæ Puellæ de post fœtantes acceptæ, utentis veste virili.

Prima Veritas.

Lex vetus prohibens mulierem uti veste virili & virum veste muliebri, pro quanto est purè judicialis, non obligat in nova Lege; quia, secundùm veritatem tenendam, de necessitate salutis, judicialia antiquæ Legis ablata sunt, nec obligant in nova, ut talia sunt, nisi noviter per Superiores ea institui, seu confirmari contingat.

Secunda Veritas.

Lex hujusmodi continebat aliquod morale, quod stabile est in omni Lege; & illud possumus exprimere; prohibitionem indecentis habitus, tàm in viro, quàm in muliere, contra medium virtutis, quod observare debet circumstantias omnes: ut, quando, oportet, cur oportet, qualiter oportet; & ita de reliquis, ut sapiens judicabit, de quibus non est hîc declarandum per singula.

Tertia Veritas.

Lex hujusmodi, nec, ut judicialis est, nec, ut moralis, damnat usum vestis virilis & militaris in Puella nostra virili & militari, quam ex certis signis elegit Rex cœlestis, omnium tanquam Vexilliferam, ad conterendos hostes justitiæ, & amicos sublevandos, ut in manu feminæ puellaris & virginis, confundat fortia iniquitatis arma, auxiliantibus Angelis, quibus virginitas amica est & cognata, secundùm Hieronymum, & in sacris historiis frequenter apparuit: sicut in Cecilia visibiliter, cum coronis ex rosis & liliis.

Rursùs, per hoc salvatur attonsio crinium, quam Apostolus prohibere videtur in femina.

Obstruatur igitur & cesset os loquentium iniqua, quia ubi divina virtus operatur, media secundùm finis exigentiam disponuntur, ita ut non jam sit securum detrahere, vel culpare, ausu temerario, ea *quæ à Deo sunt*, secundùm Apostolum, *ordinata sunt*. Rom. XIII. I.

A

Denique possent particularitates addi multæ, & exempla de historiis sacris & Gentilium, sicut de Camilla & Amazonibus. Sicut prætereà, in casibus vel necessitatis, vel evidentis utilitatis, vel approbatæ consuetudinis, vel ex auctoritate, seu dispensatione Superiorum. Sed ista pro brevitate sufficiant & veritate. Tantummodò caveat pars habens justam causam, ne per incredulitatem & ingratitudinem, vel alias injustitias, faciat irritum divinum tàm patenter & mirabiliter auxilium inchoatum, prout in Moyse & filiis Israël, post collata divinitùs tot promissa, legimus contigisse. Deus enim etsi non consilium; sententiam tamen mutat, pro mutatione meritorum.

B

TOMI QUARTI FINIS.

INDEX
RERUM, VERBORUM ET NOMINUM,

Quæ in quatuor primis Tomis Operum JOANNIS GERSONII Cancellarii Parisiensis, & eorum Appendicibus, continentur.

Primus numerus Tomum significat, secundus Columnam.

Aposto-

Repre-

Male-

fieri

Eccle-

Sen-

Qui-

Joan-

Iii

Officium

Quæ

Omnis

Minus

Habet

Regnum

Signa

Doctri-

Non

F I N I S.

EMENDATA & Errata Tomi II. Operum GERSONII.

PAg. 2. in titulo, *Schismate* lege *Substractione*
Pag. 11. lin. 58. instrusus *lege* intrusus
Pag. 13. lin. 10. Emereyei *lege* Emereyci
Pap. 37. lin. 36. ortuerat *lege* oportuerat
Pag. 41. lin. 28. moveat *lege* moneat
Pag. 76. *in secundo titulo*, Petri de Corario *lege* Angeli de Corario
Pag. 109. lin. 37. substrationem *lege* substractionem
Pag. 116. lin. 11. duo de Collegio *lege* duo Collegia
Pag. 131. *in titulo*, *lege* 26 Junii
Pag. 133. lin. 50. peregrinanti *lege* peregrinantis
Pag. 191. lin. 33. instruerentur *lege* instituerentur
Pag. 230. lin. 33. vocant *lege* volunt
Pag. 287. lin. 10. *post* nec sequitur *adde* ex oppositis
Ibid. lin. 22. de ista *lege* de Assumptione
Pag. 289. lin. 55. simili *lege* simul
Pag. 365. lin. 23. 1427. *lege* 1417.
Pag. 427. lin. 20. Pontifici *lege* Pontificis

In Appendice corruptos locos sic emenda.

Pag. 816. lin. 25. sede *lege* æde
Pag. 847. lin. 50. *Nihil hic corruptum.*
Pag. 848. lin. 24. flagellat mortalitatis *lege* flagellat mortales *Sequentia sic lege:* Et totum hoc perpetrare, sceleribus nostris crebrescentibus, Domino permittente, non verentur homines in universo Orbe.
Pag. 849. lin. 41. quo *lege* & quo
Pag. 850. *lin. ult.* initato *lege* abominatio
Pag. 853. lin. 4. *bene emendatum in margine.*
lin. 11. sanctissimus *lege* scissionem
[illegible] *lege* multi
Pag. 854. lin. 31. quo adjunxeris, [illegible] & Sanctæ Matris Ecclesiæ.
lin. 45. Dominia *lege* Domina
lin. 46. *dele* * *
Pag. 855. lin. 61. pejus Jure *lege* Jure merito
Pag. 859. lin. 3. *dele* *.
lin. 37. eram * *lege* Epistola
lin. ult. Domino soli &c. *lege* duo soli homines in Ecclesiis se tenentes &c.
Pag. 925. *in titulo*, MIDXVII. *lege* MIDXVI.

Errata Tomi III.

PAg. 9. lin. 60. deducus *lege* dedecus
Pag. 33. lin. 41. discensu *lege* dissensu
Pag. 46. lin. 48. *dele hac verba* renovare aliàs
Pag. 68. lin. 45. *post hac verba* multùm per omnem modum *adde* proficit.
Pag. 70. lin. 63. factitia *lege* consilia
Pag. 81. lin. 59. ad appositum *lege* ad oppositum
Pag. 249. lin. 40. pto *lege* pro
lin. 51. impendit *lege* impedit
Pag. 395. lin. 17. perfectibus ad suum perfectum *lege* perfectibilis ad suum perfectivum
Pag. 396. lin. 63. perfectè *lege* perfectæ
Pag. 422. lin. 42. 1679. *lege* 1429.
Pag. 427. lin. 67. siquidem *lege* simplicis
Pag. 1205. lin. 12. Joannis vigesi[illegible] *lege* Joannis vigesimi secundi
Pag. 1281. lin. 51. Tenamus *lege* Teneamus
Pag. 1317. *in titulo*, 1041. *lege* 1401.
Pag. 1330. lin. 20. virtutes *lege* veriores
Pag. 1383. lin. 31. Anagrio *lege* Antonio

[illegible] Tomi IV.

PAg. 219. *quinta linea ante finem*, Aristo. *lege* Armacanus
Pag. 650. lin. 59. *in fine*, *dele* non